Tabula Epistolarum pauli que leguntur per circulum anni : infra vide de sanctis

Dominica prima in adventu ad romanos xiij f. circa finem
Dominica 2a ad romanos xv a. ii statim post principium
Dominica 3a
Dominica xma

Glosa ordinaria super Epistolas Apostolorum.

XL b 6.

Codex Bibliothecae Universitatis Cracoviensis

N. Inw. 318.

Ad Cimelia 1.

AA X 8.

Ego Johannes Andree de Nyssa vicarius ecclesie Wrat. et Altarista
ecclesie sancte Marie in Cracouia. Recognosco presenti scripto manus
mee. quod honestus vir Iohannes Czeyskendorf Ciuis Cracouien.
emit et dedit michi quinque notabilia volumina in pergameno ad tempora
vite mee. videlicet primus in quo sunt epistole beati pauli apostoli cum glosa or
dinaria. Item Biblia. Item Augustinus de ciuitate dei in duobus voluminibus
et Summa virtutum. Qui libri post mortem meam debent restitui vni
ex filiis suis studenti. si saltem aliquis ex eis studio vacabit. alias debet
dari ad locum vbi fuerint vtiles. Hec fuit illius vltima voluntas.
Ego autem Joh. Andree indulgeo vt reddantur filiis qui superfuerint. et non vni
singulari. sed qui et ab aliis facultatem habebit postulandi.

Mutata voluntate in qua decessit deputauit Jo. an. qui supra hunc librum
venerabili domino Magistro Bernardo Mickisch Canonico Wrat. ad vite duntaxat
tempora post eiusdem vero mortem Collegio maiori Studii Cracouien.
voluit assignari

PRincipia rerum requi-
renda sunt prius. ut earum
notitia plenior possit haberi.
Tunc enim demum facilius po-
terit causae ratio declarari,
si eius origo discatur.
Sic ergo epistolarum (scripturae) post evangelium
editarum modum in ratione ostenderimus. poterit
videri verum quod dicimus. Sciendum ergo quod sicut in
veteri testamento post legis mosaicae eruditionem ubi cultus
divinae (mandata) continebantur. prophetica doctrina fuit ne-
cessaria quae residuum populi peccata suppliciorum de-
nuntiatione compesceret. atque eundem populum bonorum re-
promissionibus ad obediendum ac serviendum deo in veteri
commoneret. ita in novo testamento post evangelium in quo christianae
religionis ordo et perfectae sanctitatis doctrina traditur. epistolarum
pauli et aliorum pluralis secuta est doctrina ut ecclesiam
dei contra hereticas praemuniret pravitates et suborientia
vitia resecaret et postfuturas quaestiones excluderet. Hi
sunt panni quibus ad extrahendum ieremiam de lacu funibus
conligati sunt. Epistolarum sicut doctrina legis et prophetiae atque
evangelii consonis testimoniis velut triplici funiculo ecclesiam
ligatam de lacu ignorantiae et infidelitatis peccatorum ad lucem
gratiae et virtutis educunt. Inter omnes vero epistolarum scriptores
paulus in tribus aut pluribus fuit excellentior. scilicet in
operis profunditate. in fidei assertione. et gratiae commendatione
seu spei sublevatione. In operis profunditate quia hoc
opus et ceteris plurimis ad intelligendum difficilius est. In fidei
assertione quia paulus in lege et prophetis peritus ad fidei catho-
licae assertionem congrua auctoritatum legis et prophetiae induxit
testimonia ut essent basis sub columpna. In gratiae commenda-
tione. seu (spei) sublevatione eo quod superbos et arrogantes et de
suis operibus praesumentes. pro commendanda (dei) gratia fortiter pre-
dicit [?] atque acrius dimicavit quae enim (nimirum) in illo evidentior
et latior apparuit quia cum talia opera vehementer ecclesiam dei
persecutus ~~est gratiam et damnationem~~ pro quo summo fuit
pro maledictione consecutus est gratiam et pro damnatione sus-
cepit misericordiam in quo ipso spes nostra plurimum sublevatur. Si-
cut enim cum audivimus david homicidam et adulterum per peniten-
tiam prophetiae recuperasse spiritum. Omnis removetur diffidentia
peccatorum tollitur. ita cum saulum post ecclesiae persecutorem post ea
factum apostolum et praedicatorem audivimus non modicum spem nostram
attollitur. Hinc est quod in ecclesia hae epistolae plus ceteris fre-
quentantur ut psalmi david magis aliis prophetis. ¶ Sciendum
vero est quod quatuordecim scripsit epistolas. decem ad ecclesias. quatuor ad personas.
sub huiusmodi mysterii insinuatione. ut scilicet in hoc opere utriusque
testamenti summam contineri monstraret. Per denarium namque
veteris testamenti signatur. per quaternarium vero novi testamenti nota est. Ideo itaque
decem et quatuor scripsit ut utrique legi se consentire insinuaret.
atque emulorum calumpniam dilueret. ipsum legis dei per moysen
datae destructorem fore calumpniantium eumque in odium iudaeorum
trahentium quos placatos habere volens. decem ad ecclesias scripsit
ut sicut moyses israhelitico populo a pharaonis et egiptiorum ser-
vitute educto decem mandatorum doctrinam tradidit. ita
et apostolus dei ecclesias a diaboli potestate et idolatriae servitu-
te redemptas. decem epistolarum doctrina informaret. Ideo in
decem et quatuor scripsit ut duorum testamentorum concordiam atque conve-
nientiam signaret. quod moyses in duabus tabulis lapideis
simul iunctis quibus legis decalogus inscriptus erat ostendit.
Monas quoque numeri id est christus idem in cenaculum discipulis
pascha celebrans figuravit. Ibi enim lapis reprobatus quem [?]
gessit angulus muta praestans in oculis nostris panem super-
celestem cum typico agno coniunxit finiens vetus et inchoans
novum. Per agnum enim qui in veteri lege sollempnis erat
et panem qui novae legis sacramenti formam duo
testamenta figuravit atque illa duo coniungens praedictorum testamentorum
consonantiam declaravit. Est enim rota in medio rotae sicut
vidit ezechiel. Ex praedictis itaque patet mysterium evidentissima
ratione. qua epistolas quatuordecim scripsit. et distincte decem
ad ecclesias quatuor ad personas direxit. Verum quorundam insania
provocatur dicentium epistolam quae ad hebreos scribitur non
fuisse pauli sed barnabae vel clementis vel tuliani [?]
vel lucae. quos in hunc errorem occasio deducit huiusmodi quod non
salutatio eius nomine intitulata praescribitur. et longe facun-
diore et splendidiore stilo quam ceterae edita est. Quibus suf-
ficienter respondetur hoc modo. quod ideo non est dicenda pauli quod
nomen eius in titulo non habet. ergo nec barnabae nec alicuius praedictorum
cum nullius eorum nomine praetitulata sit. nec ob id quoque pauli non
esse putanda est quod disertius scripta. cum natale sit
unicuique plurale in sua lingua quam in peregrina. Illa enim

hebraice. ceteras vero scripsit grece. Nomen vero suum in hac epistola preponere noluit quia ebreis odiosus erat, eum legis destructorem arbitrantibus. Quo circa de legis ceremoniarum abolitione tractaturus recte nomen suum subticuit ne perscripta nominis invidia utilitatem sequentis excluderet lectionis. Est itaque illa epistola pauli sicut et alie. De ordine quoque epistolarum queri solet quare non eo ordine sint disposite quo ab apostolo edite, quod constat non esse cum epistola que romanis scribitur prima ponatur que tamen ante alias omnes non est scripta. Epistolam enim que ad chorinthios scribitur ante istam scripsisse videtur. Quia hanc de corintho scripsisse evidenter monstratur ex eo quod dicit. Commendo vobis phebem sororem nostram in ministerio ecclesie que est cencris. Cencris enim dicitur locus chorintho vicinus immo portus ipsius corinthi. Ex hoc apparet de corintho scripta et ex hoc quod dicit salutat vos gaius hospes meus de quo scribens corinthiis commemorat dicens. Gratias ago deo meo quod neminem vestrum baptizavi nisi crispum et gaium.

aimo

Hec igitur epistola ad intelligendum ceteris difficilior est quia et apostolus videtur perfectior. Primatum obtinuit in corpore epistolarum non quod prius ab apostolo sit scripta sed causa dignitatis romanorum qui tunc temporis universis gentibus imperabant. Interpretantur romani sublimes sive tonantes, quia illo tempore quo apostolus hanc epistolam eis misit, cunctis gentibus dominabantur. Vel quia sublimiores erant omnibus potestatibus et intonabant precepta publica et privata eorumque fama omnium hominum resonabat in ore. Aimo autem ab athenis apostolum scripsisse romanis dicit his verbis. Ab athenis civitate grecorum scripsit apostolus romanis hanc epistolam quos nec ipse nec petrus vel aliquis alius apostolorum vel discipulorum primum instruxit sed quidam iudeorum credentium qui fidem christi ab apostolis percepta venientes romam ubi princeps orbis residebat cui erant ipsi subiecti, quam apud ierosolimam didicerant romanis evangelizaverunt. Attende diligenter quod aimo dicit apostolum ab athenis scripsisse. Origenes vero de corintho.

Ier

Item. Despice quod idem aimo ait petrum romanis primum non predicasse cum ecclesiastica historia sic contineat. Claudii temporibus clementia divine providentie petrum ad urbem romam deducit. Iste adveniens primus in urbe roma evangelii sui clavibus ianuam regni celestis aperuit. Ieronimusque super epistolam ad romanos vero scriptum est ut aliquid vobis impertiar gratie spiritualis ait sic. Romanos petri predicatione fidem tenentes confirmare se velle paulus dicit non quod minus accepissent a petro sed ut duobus apostolis attestantibus atque doctoribus eorum corroboretur fides. Hec itaque auctoritatum conflictus qui videtur duimentes. dicimus petrum primum predicasse romanis quantum ad alios apostolos sed non primum quantum ad omnes credentes. Item dicunt athenis epistole partem vel partem scripsisse corinthi vero perfecisse atque in romanos eam destinasse. Vel potius ideo prima ponitur quia primum gradum erroris destruit scilicet superbiam omnium malorum radicem sicut scriptum est. Initium omnis peccati superbia est que natione celestis sublimium mentes inhabitat sub cinere et cilicio latitans, que romanos adeo occupaverat ut inter se altercantes et se invicem preferentes dissensiones et scismata facerent. Erant enim romani de iudeis et gentibus ad christum conversi. Iudei autem propter sanctos patres a quibus originem ducebant et propter legem quam soli inter ceteras gentes acceperant, gentiles credentes despiciebant dicentes propter observantiam legis quam servaverant meruisse accipere gratiam christi et fidem evangelii, et propter merita operum legis sibi venisse evangelium domini nostri ihesu christi. Atque ex his inflati gentibus se preferebant dicentes. Nos de genere abrahe sumus cui primum facta fuit promissio. nos populus peculiaris dei sumus. nos de egipto forti manu et mirabilibus signis deus eduxit. nos sicco vestigio mare rubrum transire fecit. in deserto manna pavit aquam de petra produxit atque aliis sub silentio relictis nos soli digni fuimus legem dei accipere et eius voluntatem cognoscere. Ad nos quoque specialiter dei filius venit ut ipse in evangelio ait. Non sum missus nisi ad oves que perierunt domus israel. Gentiles autem econtra dicebant. Quanto plura vobis beneficia exhibita memoratis tanto vos deteriores esse ostenditis. Eisdem siquidem pedibus quibus mare transistis ante idola postea saltastis. Que et ipsi manibus fecistis et illo ore quo paulo ante de submersione pharaonis et egiptiorum laudes deo persolvitis ydola adorastis. Preterea manna celitus vobis datum in deserto fastidistis cupientes redire in egiptum ad ollas carnium.

Sepe ꝺ i ıra ꝺm ınııtatıs. Adulterıu ap̄ıı uob lege
ꝫꝑhıs ꝑmıssū occıdıstıs. Nos ıtaqꝫ uob dıgnıores sumꝰ
q̄ ꝺe xp̄o audıuımꝰ ı eū c̄dıdımus. Vn̄ ꝑpha dıcıt
Pꝑls quē non cognouı seruıuıt m̄ ı audıtu obedıuıt m̄.
Vn̄ constat nos non ex ındustrıa s; ex ıgnorantıa delıq̄ısse.
Sı enī ꝑphas ⁊ aptos an̄ habuıssemꝰ ẏdola n̄ coluıssemꝰ.
Quod aūt de gn̄ıs nobılıtate uos ıactatıs sıquıdē talıu gn̄a est
ꝫ̄ hısmael ⁊ esau possēt parıt gları. cū de ısdē parentıbꝰ
sıt natı. Hıs ıtaq alt̄cantıbꝰ aplꝰ se medıū ınt̄posuıt
om̄s ıllorꝫ contentıones hıc ınde dırımens ⁊ q̄sı bonus
concıonator uoce sonora ıllos alloq̄ns ad una oīs
concordıā adducıt ostendens nullos eorꝫ suıs merıtıs esse
saluatos q̄ oms ⁊ ıudeı ⁊ gentıles sub peccō tenebant̄. s; p
grām̄ dı. Alt̄catıoē ıtaqꝫ p̄dıcta scrıbıt romanıs. ꝯ fıtans
ın gentıles ın ıudeos docens eos humılıarı ⁊ oīa attrıbuat
grē dı. ⁊ ostendens oīb gratıs ınuenısse grām̄ fıdeı regnū apı
q̄ ꝑpᵗ ıra ⁊ grā uocatıo ostendıt. q̄ n̄ q̄sı debıta ıustıcıe reddıta
ē s; grā auctoꝛ ꝺonata. Merıto ıtaqꝫ hec pst̄a prıma ponıt̄. q̄
omnıū malorꝫ ut p̄dıctū ē radıcē peremıt.

Assıgnatıs ratıonıbꝰ opıs, ⁊ ordınıs eplarꝫ. explıcato q̄ uīu
⁊ quare aplus romanıs scrıpsıt. supest de matıa ⁊ ıntentıoē
⁊ m̄ tractandı exequı. Generalıs omnıū eplarꝫ matıa
est doctrına euglıı. Intentıo. monēre ad obedıendū euglıce
doctrıne. Pret̄ hec aūt ın sıngulıs ꝑpᵃs ıntentıones ⁊ ma
tıas requırımꝰ. Prıma ıtaqꝫ epla matıā hꝫ romanorꝫ
uıcıa atqꝫ grē dı bona ad que eos hortatur. Intentıo uı
cıa eorꝫ ınp̄pare ⁊ ad ueram pacē ⁊ fr̄nā concordıā sub
manu grē humılıare. Modus tractandı talıs est.
More scrıbentıū eplas salutatıonē p̄mıttıt. ın q̄
trıa facıt. Comendat enī ꝑsonā suā. ⁊ negotıū. ⁊ aucto
rē negocıı. ın quıbus om̄ıbꝰ captat beneuolentıam.
Post salutatıoē uꝰ utrıusqꝫ partıs uıcıa arguıt.
ostendens gentıles a naturalı ratıoē. ⁊ ıudeos a lege
exorbıtasse. Deın plurıbus modıs ostendıt ıustıcıā
⁊ salutē eque utrıqꝫ eē non p legē s; p fıdē xp̄ı ıhu. ut
a lege eos tollat ⁊ ın sola fıde apı eos constıtuat.
Cırca fınē uꝰ moratꝰ subdıtꝰ ınstructıo. atqꝫ ı actıoē
grarꝫ. fınē tenet epla. Premıttıt aūt salutatıonē dıcens;
Gr̄a uo est grā gratıs data. donata n̄ reddıta. Sı enī ē debe
bat̄ an̄q̄ grā hꝫ esset ı reddıta est n̄ grā donata.

P AUL
IHV. XP

Paulus uocatus apts
segregatus in
euglm dei. quod
ante p̄miserat.
p ꝑphas suos in scripturis scīs
de filio suo qui factus est ei ex
semine dauid scdm carnem.
Qui p̄destinatus est filius dei
in uirtute scdm spm̄ scificatiōis
ex resurrectione mortuorꝫ ihu x̄
dn̄i n̄ri. Per quem accepimus grām̄
et aplatum ad obediendū fidei
in omnibus gentibus p nomine
eius in quibus estis ⁊ uos uocati
ihu xp̄i. Omnibus qui sunt
Rome dilectis dei uocatis scīs. grā uob
⁊ pax a deo patre n̄ro ⁊ dn̄o ihu xp̄o.
Primum quidem grās ago dō meo p ihm
xpm̄ p omnibus uobis. quia fides ur̄a
annuntiatur in uniūso mundo. Tes
tis enim michi est deus cui seruio in
spū meo in euuanglio filii eius quod
sine intmissione memoriā ur̄i facio
semp in orationibus meis. obsecrans
si quomodo tandem aliquando p spū
iter habeam in uoluntate dī ueniend
di ad uos. Desidero enim uos uidere.
ut aliquid uobis impertiar grē spūalis
ad confirmandos uos. idē simul c̄solari
in uob p eam que inuicem est fidem
ur̄am atqꝫ meā. Nolo enim uos igno
rare frēs quia sepe ꝑposui uenire ad
uos. ⁊ ꝑhibitus sum usqꝫ adhuc. ut
aliq̄ fructū habeā in uob sicut et in
ceteris gentibus.

P aulus ſeruus ihu xpi
uocatus apls ſegg̃ ī eḋ
& cetā uſq; ibi omib'
qui ſunt rome. Huc
uſq; enim pendet lit̃a
ut pficiatur ſententia
ł ſubintelligitur man
dat ł ſcribit. In hac
aū ſalutatione prius pſonam ſuā cōmendat. ıııı
modis. ſ. a nomine. a conditione. a dignitate. ab officio.
A nomine dicens. Paulus. a conditione. Seruus. a
dignitate. aplc. ab officio ſegregatus in euuglium.
Ex nomine aū laudem ſortitur. ſi uis ipſius nois
ratio impoſitionis animaduitatur. Paulus. enim
ebraice. quietus grece. modicus latine. ſonat. ı. hoc no
m̃ paulus quod eſt ebraicum origine ł inuentioē
non t̃minatione impoſitum eſt aplo xp̃e in nota
geminę uirtutis. ſ. modicitatis ł quietis quarꝫ altā notat
hoc nom̃ generali appellatione apud grecos. ı. quiet̃. altā
apd latinos. ı. modicitatem. Hoc enim nom̃ paulus
cum ſit appellatiuum apud grecos hebreos ł latinos im
poſitum paulo aplo xp̃um fuit qui ut ait beda ſup
actus aploꝝ anno paſſionis ł reſurrectionis xp̃i ad fidē
uenisse pbatur. tcio ū ꝰ. anno p' xp̃i paſſionem apl'a
tū gentium cū barnaba ł pauli uocabulum accepiſſe.
Prius enim uocabat̃ ſaulus a ſaule pſecutore quia
ſicut ille dauid ita iſte eccłam x̃ eſt pſecutus. Quar
todecimo aū anno iuxta condictum aploꝝ ad ma
giſtium gentium eſt pfectus. Huic aū ſententię
de nomine pauli conſentit aug' ſic dicens. Non
ob aliud hoc nom̃ quantū m̃ uidt̃ paulus ſibi deg
ū ut ſe oſtndet paruum tanq̃ minimū aploꝝ.
Ipē p̃mo ſaulus p'ea paulus dictus eſt. non q̃ ſi
iactantia aliqua nom̃ ſ̃ mutauit aplc ſ; ex ſaulo
factus eſt paulus. ı. ex ſupbo modicus. ı. humilis
paulū enī modicū ē. P inūtatū g̃ ſe ēē ſignificat
ex ſaulo quod intp̃t inquietudo. ł teptatio. paulū
ſe dic̃. ı. quietum. Qui enim p' teptatioēs alius ibe
rebat p'ea paſſus eſt. Porro ex more ſcōꝝ aploꝝ id
feciſſe phibet̃ qui ī uirtutib' pficientes mutato no
ıe ſt̃ uocati ut ēēnt ꝫ ipō nomine noui ut cephas
ł filii tonitrui. ł huiuſmoi. Vn̄ ſcā eccła iā ē conſue
tudinē duxit ut quos in cathedra bi petri ſublimat noīa
eis mutet. Vt ſicut ieronimus ait paulus a p'mo ſpolio
qd ſcē eccłę contulit. ſ. a paulo ſergio pconſule. q̃. apd
cyprū quitat ſibi nom̃ ſ̃ impoſuit. ut ſic partic' q̃ partos

ſupauit & germanicus qui germaniā uicē ē dictus. ſic ab eo
principe quē prius ſubiugauit paulus ſit appellat̃. Sꝫ q̃a
nulla talis in diuinis ſcripturis conſuetudo dephenditur
magis placet quod in ura conſuetudine ſreq̃nt̃ reppit̃.
Inuenimus enim in ſcripturis alios binis alios trinis u
ſos eſſe nominibus ł hoc utiq; in utroq; teſtamto ū ſalo
mon qui eccleſiaſtes ł ſdida uocatus eſt ł matheus q̃ ł
leui dictus ē ł alia plura in hunc modū. Sꝫ cum g̃ hāc
conſuetudinē uidetur nob̃ ł paulus duplici uocatus
uocabulo ſicut ſcriptum ē in actib' aploꝝ ſaulus qui ł
paulus ubi euident' oſtendit ſcriptura. non ei tunc
p'mū pauli nomen impoſitū ſꝫ uetiſ appellatioīs id
fuiſſe aſſignat. A ieronimo aū in libro ebraicoꝝ nōīu
paul' mirabit ſiue electus intpretat̃ dt̃. q̃. ł ipē dn̄s uas
electioīs uocauit. ł iā uita q̃ doctrina mirabile fcē.
Seqt̃. Seruus ihu xp̃i. Ecce conditio. Sꝫ q̃rendū ē
cur ſeruus dicatur qui alibi ſēp ſit. Non enim acce
piſtis ſp̃m ſeruitutis ł c̃. Et iterū alibi. Itaq; iā ū eſt
ſeruus ſꝫ lib'. Et dn̄s apl'is ait. Iā ū dicā uos ſeruos. ſꝫ a.
Ad quod dicendum eſt qd duo ſ̃ gn̄a ſeruitutis. Eſt enim
ſeruitus timoris ł pene ſeruilis ł eſt ſeruitus amoris
ł filiationis atq; humilitatis quia ad inſtar filii
qui ſeruit non uult offende' patrē. Si ig̃ id ſcđm
humilitatis ł amoris ſeruitutē dictum putemus ū
errabimus. Non enim p hoc leditur dignitas libtatis.
in paulo quia omni libertate nobilior ē ſeruit̃ xp̃i. Di
cendo g̃. ſeruus. nom̃ humilitatis ponit ut ad ea
puocet ſupbos quibus ſcribebat. Et ne miſera
ſeruitus uideatur non ſimpliciter ait ſeruus. ſꝫ addit
ihu xp̃i. ı. ſaluatoris cui ł uirtoms ſeruire debet.
ei ł cui ſeruire regnare ē. Ihc ū hebraice ſother
grece latine ſaluator dt̃. quod nomen ab angło fuit
impoſitum dī filio eo quod ſaluum faciat p'p'm ap. eoꝝ.
Addit xp̃i. ı. regis ł ſacerdotis. Xp̄c enim grece meſſias
hebraice latine dt̃ unctus. Et in ueti teſtamto reges
& ſacdotes ungebant̃. xp̄c aū unctus ē ū oleo uiſibili
ſꝫ inuiſibili. ı. plenitudine grē ſp̄uat. Vn̄ ī pſalmo.
Vnxit te d's d's t. o. l. Hoc nomen alius olī fuit adiectiuū
ſꝫ ihu factū ē p'p'um. ł eſt hoc ſacramti nom̃. Ser
uū aū ihu xp̃i ſe p'mittens apl's a lege factoꝝ ſe exutū
oſtendit. ł utrūq; nom̃ ponendo. ı. ihu xp̃i. unā dī
ł hominis contra hereticos pſonam ēē teſtat̃. ne aliu
quidē ihm aliū ū xp̃m ſuſpicarem̃ fuiſſe ſꝫ unū
eūndē ſciremus ēē. Sequitur. Vocatus apls.
Ecce dignitas ad quā pmotus eſt. Ecce humili ſcł ē
altus ac ſullis ſupbis quib' ſcribebat dicēr. Ex ſeruo

[margin: beda]
[margin: aug' de ſpu ł littera]
[margin: aug' in pſ. lxxi]
[margin: aug']
[margin: ambr]
[margin: uictor ep̄c capuan]
[margin: ieron]
[margin: ieron]
[margin: aug' ſup p̄ſ]
[margin: ambr]
[margin: ieron]
[margin: ambr]
[margin: ieron]
[margin: aug' ambr]
[margin: hyla in lib. contra hereticos]

et humili fecit me deus apostolum et sublimem. ita et uos humiles
sitis ut exaltemini. Qui enim se humiliat exaltabitur.
Gratiam uero commendans non simpliciter ait apostolus sed ait uocatus
quasi non a se ueniens tamquam sibimet honorem sumeret sed a
deo uocatus est apostolus id est adaptatum eterna electione quod est
secundum propositum et temporali missione qua xii missi
et quare apostoli uocati sunt. Nam sicut grece angeli
latine nuntii uocantur. ita grece apostoli latine missi et
legati appellantur. Vel sic. uocatus apostolus. id est dictus ab hominibus
excellentia et priuilegio nominis sicut excellenter cum
dicitur urbs intelligitur roma. Sequitur. Segregatus in euangelium dei.
Ecce officium. quasi diceret. paulus dico. segregatus. id est a doc
trina scribarum et phariseorum ab usu sinagoge. ubi locum doc
toris habebat. ut potest phariseus separatus in euangelium
predicandum et dicitur hoc contra iudeos a quorum lege
dissimulauit ut christum predicaret. qui quod lex non po
tuit credentes iustificaret. Vel segregatus id est a grege sepa
ratus. scilicet ab aliis apostolis non mente sed corpore. Vnde spiritus sanctus
in actibus apostolorum. Segregate mihi barnabam et paulum ad
in opus ad quod assumpsi illos. ut scilicet predicent nomen
meum in gentibus. Vnde et hic addit in euangelium scilicet predi
candum in gentibus. Destinatus est enim apostolus gentibus
totius orbis predicator. at reliqui singulis prouinciis facti
sunt legati et predicatores. Est autem euangelium bona ad
nuntiatio. eu enim grece latine bonum angelus nun
tium. inde euangelium bonum nuntium uel bona annuntiatio.
ea uero de his que ad fidem catholicam et bonos mores
pertinent. Euangelium dico dei. quasi non ab homine
inuentum. sed diuina inspiratione reuelatum.
Sequitur. Quod ante promiserat. Hic est commendatio
negotii id est euangelii. quod commendat iiii modis a tempore
antiquitate ab auctore a testibus a materia. A tempore
uero antiquitate et ab auctore simul commendat sic dicens.
Quod euangelium ante completionem promiserat deus pater.
Non uenit ut subitum sed longe ante promissum et pre
nuntiatum. Vnde in euangelio iohannis. In hoc uerbum uerum est quia
alius est qui seminat et alius est qui metit. Promise
rat dico per prophetas suos. Vnde ieremias ait. Ecce
dies ueniunt et consummabo testamentum nouum super domum israel.
et super domum iuda et cetera. feriam inquit uobiscum testamentum.
Idem et alii. Suos qui non ex se sed ex deo magni sunt
uero non ex se mandatum loquerentur sed ex deo ueritatem.
Ecce quam uera et magnifica promissio. Nemo enim
rem uilem magnis preconibus nuntiat. Ecce testes.
et ad maiorem confirmationem addit. In scripturis.
quasi non modo promiserat uerbis sed et in scripturis ne daret obliuioni;

Et ad cumulum uero testificationis addit sanctis. non Ambr
ethnicis. Sed que sunt quia uitia dampnant et sacramen
tum uniuersitatis incarnationis filii dei continent. Scrip
turis dico scilicet non de quibuscumque sed de filio quia omnes
ad filium ducunt. De filio dico non adoptiuo sed suo. scilicet
proprio et sibi consubstantiali coeterno coequali. et hec est commendatio
a materia. Sequitur. Qui factus est ei et cetera. Ecce commendatio
auctoris quem commendat iiii modis. ab origine ibi.
ex semine dauid. a uirtute ibi. qui predestinatus est
filius dei in uirtute. et cetera. a gratia ibi. secundum spiritum sanctificationis
et cetera. a liberalitate ibi. per quem accepimus. et cetera. quasi scrip
ture sacre agunt de filio. qui filius factus est ei. scilicet deo patri
id est ad honorem eius factus dico tamen secundum carnem non secundum
diuinitatem. Hoc dicit ne putetur homo tantum. Dicendo Aug.
namque eum factum secundum carnem innuit aliam esse naturam secundum
quam est infectus scilicet diuinam. Eum namque qui erat Amb
dei filius secundum spiritum sanctum id est secundum deum quia deus spiritus est
et sine dubio sanctus est. factum dicit secundum carnem iuxta illud
et uerbum caro factum est. ut iam unus sit dei et hominis filius ihesus christus.
Qui factus est secundum carnem opere spiritus sancti de uirgine id est
natus. ubi occurritur impietati hereticorum qui obtuso Aug. in epistola
corde hoc capitulum intelligentes christum tantum hominem ad romanos
acceperunt diuinitatem uero in eo non intelligunt.
Addendo enim secundum carnem seruauit diuinitati Aug.
suam dignitatem. qua ipse uerbum dicitur per quod facta sunt omnia.
Non est enim factus secundum id quod uerbum dicitur omnia Aug. in eodem
enim per ipsum facta sunt nec hoc cum omnibus posset per quem
facta sunt omnia neque ante omnia factus est ut per eum fierent omnia.
ideoque apostolus cum factum diceret christum addidit secundum carnem
ut secundum uerbum quod est filius dei non factum a deo sed natum
monstraret. Factus est autem sine dubio id quod prius non erat
~~erat~~ uel carnem secundum quod non erat prius et non erat quando non erat.
Factus est autem ut ita dixerim humanatus deus quod est in assump Cas. in ps. lib. iii
tione carnis deus esse non destitit. incommutabiliter manens
assumpto commutabili homine naturam suam non minuens hominis
assumpta natura. Secundum carnem ergo ex semine dauid Amb in lib. iii de ...
factus est. deus a nullo est ex deo natus est. Quod ergo erat factus est. Sed Aug. contra heresi
quid erat. Quid est factus. Verbum erat filius dei erat
filius hominis factus est. Deus erat homo factus est.
Suscepit humanitatem non amisit diuinitatem. Fac
tus est humilis mansit sublimis. Dei ergo filius hominis Aug. de fide ad petrum
factus est filius. Natus secundum diuinitatem natura
ex deo dei filius. et secundum ueritatem nature ex homine hominis filius
ut non adoptione uel appellatione sed uere in utroque nati
uitate filii nomen nascendo haberet et esset uerus deus et uerus
homo unus filius. Pater enim deus semel de sua natura genuit Id. in eodem

Qua ratione Christus dei verus homo plenus.

filium deum, sibi equalem, et eadem qua ipse natura eternus est divinitate coeternum. Sed idem deus filius cum sit deus eternus et verus, pro nobis est homo factus verus et plenus. In eo verus quia veram habet deus ille humanam naturam. In eo plenus quia carnem suscepit humanam et rationalem animam.

Quod Christus bis natus.

Item. Sed non idem unigenitus deus secundo natus dicitur, semel ex patre, semel ex matre. Natus est enim de patre deus verbum. Natus est de matre verbum caro factum. Sed unus idemque est dei filius natus ante secula et natus in seculo.

Idem in eodem.

Item. Deus unigenitus dum conciperetur veritatem carnis accepit de virgine, et cum nasceretur integritatem virginitatis servavit in matre. Itaque causa est qua deus factus est filius virginis, virgo facta est mater unigeniti dei, ut quem pater genuit ex eternitate ipsum virgo conceptum proferret in tempore. Dei ergo filius ut carnem hominis animamque mundaret, susceptione carnis animeque rationalis incarnatus est.

Augustinus in libro de trinitate.

Item. In seipso Christus minor factus est formam servi accipiens. Non enim sic accepit formam servi ut amitteret formam dei in qua equalis est patri, ut in forma dei et in forma servi idem ipse sit unigenitus filius.

Quomodo Christus minor seipso.

Est ergo dei filius deo patri natura equalis, habitu minor. In forma enim servi quam accepit minor est patre. In forma dei in qua erat antequam hanc accepisset equalis est patri. In forma dei verbum, in forma servi factus ex muliere. In forma dei hominem fecit, in forma servi factus est homo. Ergo quia qua forma dei accepit formam servi, utrumque deus, utrumque homo.

Augustinus de fide ad Petrum.

Christus tamen est deus eternus et verus, veraciter secundum tempus conceptus et natus ex virgine. Illo scilicet deo secundo natalis hominis filio, qui unus naturaliter est filius dei patris, quo omnium naturarum creator est, et dedicavit virginem candidus ex virgine.

Augustinus in eodem.

Hic autem deus humanam naturam in unitate persone suscepit, qui se humilians per misericordiam incorrupte virginis uterum ex ea nasciturus implevit.

Quod persona naturam non personam accepit.

Formam ergo id est naturam servi in suam accepit deus ille personam. Non enim personam hominis accepit sed naturam.

De concilio toletano viii.

Cumque tota trinitas operata sit formationem suscepti hominis, quoniam inseparabilia sunt opera trinitatis, solus tamen filius accepit hominem, id est formam servi, in singularitate sive in unitate persone, non in unitate seu singularitate divine nature.

Augustinus in libro de trinitate.
De modo incarnationis.

Si autem adhuc queritur ipsa incarnatio quomodo facta sit, ipsum verbum dei dico carnem factum, id est hominem factum, non tamen in hoc quod factum est conversum atque mutatum, sed carne ut appareret carnalibus congruenter indutum, ita sane factum ut dixit

non tantum verbum dei et hominis caro, sed et rationalis hominis anima. Atque hic totum et deus dicatur propter deum et homo propter hominem.

Augustinus in libro ...

Agnoscamus ergo geminam substantiam Christi, divinam scilicet qua equalis est patri, et humanam qua minor est patre. Utrumque autem simul non duo sed unus est Christus, ne sit quaternitas non trinitas deus. Ac per hoc est deus anima rationalis et caro.

Augustinus in libro de trinitate.

Tanta est enim unio utriusque nature ut totum dicatur deus, totum homo, et vicissim deus homo, homo deus.

Augustinus

Quod si difficile intelligitur, mens fide purgetur, magis magisque a peccatis abstinendo et bona operando. Difficilia enim sunt hec.

Augustinus de fide ad Petrum.

Ut tamen breviter dicam, non aliud fuit illa dei summi exinanitio forme servilis, id est nature humane susceptio. Utraque ergo est in Christo forma, quia utraque vera plena est in sua substantia.

Iohannes damascenus.

Inconfuse enim et inalterabiliter unite sunt ad invicem nature, neque divina distante a propria simplicitate, neque humana aut conversa in divinitatis naturam aut in non existentiam divisa, neque ex duabus una facta est composita natura.

Augustinus contra maximinum.
Quod illud persone non est partes due nature.

Item. Christus ergo una persona est gemine substantie, nec tamen deus vel homo pars huius persone dici potest. Alioquin filius dei antequam formam servi susciperet non erat totus, et crevit cum homo divinitati eius accessit.

Ambrosius in libro de trinitate.

Item. Sciendum tamen est non semper factum esse ad creationem referri, sic ibi: Domine refugium factus es nobis. Et item: Factus es mihi in salutem. Non utique creationis diffinitio vel editio hic declaratur, sed nobis in refugium vel in salutem esse dicitur quod prius non erat.

Ambrosius in libro quoniam nunc vetus ... quia ab ignorantia ... pueruli ...
Quare factum non natum dicat apostolus.

Sed queritur cum nos salvatorem natum profiteamur, cur apostolus factum eum dicat ex semine David, cum aliud sit fieri aliud sit nasci, qui in alio loco inquit: factum ex muliere. Aliquid ergo significavit hoc dicto. Quia enim non humano semine concepta est caro domini in utero virginis, in corpus effecta sed effectu et virtute sancti spiritus, ideo apostolus dicit factum non natum. Aliud est enim semine admixtionis sanguinis coagulo generari, aliud non per mixtionem sed virtute procreari. Possunt homines generare filios hominis sed non facere.

id.

Item. Et si non intercessit semen hominis in conceptione virginis, tamen quia ex ea carne est formatus que constat ex semine, recte dicitur factus ex semine.

Augustinus de trinitate.
In apostolo sic dicitur factum.

Item. Utrum autem Christus debeat dici creatura vel res creata simpliciter, audiat Augustinum hic ita disserentem.

Augustinus in libro de trinitate.

In principio erat verbum, et verbum caro factum est propter nativitatem incarnationis eius que facta est in tempore ex virgine. Et omnia per ipsum facta sunt.

Idem in eodem.

Neque dicit omnia nisi que facta sunt, id est omnem creaturam. Unde liquido apparet ipsum factum non esse per quem facta sunt omnia. Et si factus non est, creatura non est.

Ieronimus.

Si autem creatura non est, eiusdem cum patre substantie est. Omnis enim substantia que deus non est creatura est, et que creatura non est deus est. Sed si filius non eiusdem substantie cuius pater, ergo facta substantia est. Si facta substantia, non omnia per ipsum facta sunt. At omnia per ipsum

facta sunt. Facta ergo substantia non est qui tamen sicut ait apostolus factus est ei, scilicet ad honorem patris, secundum carnem; infectus vero secundum deitatem. Factus dico et specialiter ex semine David, quia Maria fuit ex stirpe David, ex cuius semine formata est caro Christi opere spiritus sancti in utero virginali. Sed attendendum est quare specialiter hic nominat David cum constet quod Christus est promissio Abrahe sicut et David. Sed apostolus volens gratiam commendare maluit dicere de David qui criminosus fuit, non de semine Abrahe qui iustus fuit, ut non pro merito sed gratia natus de eo putetur. Vel ideo ut ex homine rege secundum carnem rex natus ostendatur sicut de deo rege rex ante secula natus est. Deinde a virtute commendans eum subdit: Qui predestinatus est filius dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Ihesu Christi domini nostri.

Hic primo videndum quid sit predestinatio et de quo sit predestinatio, utrum de eo (vel re, vel quo) quod semper fuit an de eo (vel ea, vel quo) quod ex tempore fuit. Iterum utrum de persona an de natura, vel si de persona est, attendendum est secundum quam naturam sit predestinata. Predestinatio est gratie preparatio qua ab eterno deus homini Christo et cunctis quos prescivit conformes fieri imaginis filii sui bona sine meritis preparavit. Preclarissimum enim lumen predestinationis et gratie est ipse mediator dei et hominum homo Christus Ihesus. Ille enim homo ut a verbo patri coeterno in unitatem persone assumptus filius dei unigenitus esset unde hoc meruit? Quod eius bonum qualecumque precessit ut ad hanc ineffabilem excellentiam perveniret? Faciente ac suscipiente deo verbo ipse homo ex quo esse cepit filius dei unicus esse cepit. Filium dei unicum femina illa gratia plena concepit de spiritu sancto, ex virgine Maria Christus unicus natus est, non carnis cupiditate sed solo dei munere. Libera in illo voluntas erat et tanto magis quanto magis peccare non poterat. Apparet itaque nobis in nostro capite ipse fons gratie a quo in cuncta membra eius gratia diffunditur. Ita enim ab initio fidei sue homo quicumque gratia fit christianus sicut gratia homo ille ab initio factus est Christus. De ipso spiritu et hic renatus est de quo spiritu ille natus est. Spiritu fit in nobis remissio peccatorum, spiritu factum est in illo ut nullum haberet peccatum. Qui fecit illum hominem sine ullis eius precedentibus meritis nullum quod ei dimitteretur vel originale trahere, ipse fecit eum talem qui non posset voluntate prava peccare. Ipse nullis eorum precedentibus meritis facit credentes in eum quibus dimittat omne peccatum, qui fecit illum talem ut numquam habuerit habiturusque sit voluntatem malam; ipse facit in membris eius ex mala voluntate bonam. Illum ergo et nos predestinavit, quia et in illo ut esset caput nostrum et in nobis ut eius corpus essemus non precessura merita nostra sed opera sua futura prescivit. Nec se deus esse facturum profecto ab eterno prescivit. Ipsa est ergo predestinatio sanctorum que in sancto sanctorum maxime claruit, quam negare quis non valet recte intelligentium eloquia veritatis. Humana ergo merita conticescant hic que perierunt per Adam et regnet gratia per Ihesum Christum. Quisquis in capite nostro precedentia merita singularis illius generationis invenerit, ipse in nobis membris eius precedentia merita fidei et regenerationis inquirat. Neque enim Christo retributum est nec nobis per aliquo merito sed gratis tributum. Ille quippe nos fecit credere in Christum qui nobis fecit in quem credimus Christum. Ille facit in hominibus principium fidei qui fecit hominem principem fidei et perfectorem Ihesum. Nullum est ergo alicuius predestinationis exemplum quam ipse mediator. Quisquis ergo fidelis vult eam bene intelligere attendat ipsum atque in illo inveniat et seipsum, qui in eo una natura humana esset suscipiente deo verbo ita sublimata ut qui suscepit et quod suscepit una esset in trinitate persona. Neque enim homine assumpto quaternitas facta est sed trinitas mansit, assumptione illa ineffabiliter faciente persone unius in deo et homine veritatem. Hoc de ipsa predestinatione sufficiat.

Deinde videamus utrum de eo (vel re) quod semper fuit vel de eo (vel re) quod non semper fuit sit ipsa predestinatio, iterum de persona an de natura. Eundem sane ipsum qui secundum carnem factus est ex semine David predestinatum dicit filium dei in virtute. Vel: Recte quippe dicitur filius dei non predestinatus secundum id quod est verbum dei deus apud deum. Ut quid enim predestinaretur cum iam esset quod erat sine initio et sine termino sempiternus? Illud autem predestinandum erat quod nondum erat ut sic suo tempore fieret quemadmodum ante tempora predestinatum erat ut fieret. Quisquis ergo dei filium predestinatum negat hunc eundem filium hominis negat. Predestinatus est ergo Ihesus ut qui futurus erat secundum carnem filius David esset in virtute filius dei. Vel: In quantum homo factus est dei filius predestinatus esse dicitur. Ecce hic patet predestinationem esse de persona, id est de Christo, non secundum id quod semper fuit sed quod non semper fuit, id est non secundum divinitatem sed secundum humanitatem. Et est sensus, quasi dicat: Christus factus est secundum carnem qui Christus secundum quod homo est predestinatus, id est sola gratia preelectus ad hoc ut ipse homo sit filius dei non utique adoptivus ut nos sed [illegible] in virtute.

Ambro.

Ambr.

Item de.

Aug. in lib. de predestinatione sanctorum

Id in eodem.

Aug. de bono perseverantie.

Idem de predestinatione

Aug. ex tractatu psalmi cxviii.

Aug. de bono perseverantie

Aug. in epistola ad Rom.

Aug. super Iohannem

Aug. in libro ad Prosperum et Hylarium

Id in eodem.

id est in eadem potentia cum patre non per gratiam adoptionis sed per unionem verbi, id est per gratiam qua humana eius natura unita est verbo. Christus ergo nec per adoptionem filius est neque adoptivus filius est. Dicit enim Ambrosius: Volui revolvi divinam scripturam et filium Dei nusquam adoptivum inveni. Sed sicut Christus in quantum Deus est naturaliter habet ut sit naturalis Dei filius, et sic Deus ita in quantum homo per gratiam habet ut sit idem Dei filius naturalis. Unde Hieronymus:

Super epistolam ad Ephesios.

De filio, id est de domino nostro Iesu Christo scriptum est quia semper cum patre fuit et numquam eum ut esset voluntas paterna praecessit. Et ille quidem natura filius est, nos vero adoptione. Ille numquam filius non fuit; nos antequam essemus praedestinati sumus et tunc spiritum adoptionis accepimus quando credidimus in filium Dei. De quo etiam Hylarius dicit:

In libro ii.

Contendunt heretici adimere patri quod pater est, dum volunt filio auferre quod filius est. Adimunt autem cum dicunt quod non de natura sit filius. Non ex natura autem qui non eadem in se habet natura gignentis. Neque enim filius est cui alia ac dissimilis est a patre substantia. Pater autem quomodo erit, si numquam in se substantie atque nature genuit in filio?

N

Dominus dicens clarificat filium, et non solo nomine contestatur se esse filium, sed et proprietate. Nos filii Dei sumus, sed non talis hic filius. Hic enim verus et proprius est filius origine non adoptione, veritate non nuncupatione, nativitate non creatione. Item Beda: Natura filius est quia eadem natura quam ille qui genuit habet. De hoc etiam Augustinus ait super Iohannem: Nos sumus filii gratia, ille natura. Unigenitus autem natura non gratia. An hoc etiam in ipso filio ad hominem referendum est? Ita sane. Augustinus super Iohannem in sermone xx. Idem: Quod unigenitus est equalis patri non est gratie sed nature; quod autem in unitatem persone unigeniti

Augustinus

assumptus est homo gratie est non nature. Queri solet a quibusdam an secundum quod homo Christus sit Deus vel Dei filius. Quod ita esse ita probare conantur: Christus secundum quod homo praedestinatus est ut sit Dei filius; sed illud est quod ut sit praedestinatur. Ergo quia praedestinatur secundum quod homo ut sit filius Dei, et secundum quod homo est filius Dei. Ad

Respo.

quod respondemus dicentes Christum esse id quod praedestinatus est ut sit, sed non est illud secundum id secundum quod praedestinatus est. Est enim praedestinatus ut sit Dei filius, et ipse utique est vere filius Dei, sed praedestinatus est ad hoc secundum quod homo, quia per gratiam hoc accepit secundum quod homo. Ipse tamen secundum quod homo non est illud, nisi forte secundum unitatis persone sit expressivum. Secundum enim aliquando conditionem humane nature vel divine

exprimit, aliquando unitatem persone. Conditionem nature, ut cum dicitur secundum quod homo, id est in quantum homo, vel secundum quod Deus, id est in quantum Deus. Unitatem persone exprimit, ut cum dicitur Christus secundum quod homo dimittit peccata, id est ipse homo Christus qui est una persona. Aliquando secundum notat causam, ut cum dicitur secundum divinitatem iudicabit, id est ex virtute divinitatis. Hec distinctiones suis locis diligenter animadvertende sunt.

Q[uestio]

Queri solet utrum Christus secundum quod homo sit persona. Ad quod dicimus: si secundum causam vel conditionem nature notat, sic quod homo non est persona, quia ex eo quod homo vel in quantum homo persona non est, quasi ex eo quod homo persona est. Ergo vel tertia in trinitate et talia, sed alia non. Ergo tertia in trinitate persona dicitur. Item. Ideo in quantum homo non dicitur persona quia non est in quantum homo personali proprietate discretus a patre et spiritu sancto, quia in quantum homo non est genitus a patre vel filius patris. Filiatio autem proprietas est qua persona filii ab aliis distinguitur. Sed si in quantum homo non est persona tertia in trinitate, quomodo ergo supra dixit Augustinus: qui suscepit et quod suscepit una est in trinitate persona? Hec enim auctoritas innuere videtur quod natura humana cum verbo una sit persona in trinitate. Quod

Q[uestio]

si est, ergo natura humana cum verbo est Deus; ergo aliqua natura cum verbo est Deus que non semper fuit Deus; ergo non tantum natura divina est Deus, sed et alia. Quod quia absurdum videtur et alia plurima que sequuntur inconvenientia, praedicta Augustini verba et illis

Intende.

ubicumque inventa fuerint similia, hoc modo intelligenda nobis videntur: qui suscepit et quod suscepit una est in trinitate persona, id est ita Deus suscepit hominem quod eadem persona que prius erat immutata ~~non erat~~ permansit. Unio enim suscipientis et suscepti unitatem persone non divisit nec variavit, et ita factum est ut illa

Augustinus super Iohannem

persona que erat Deus eadem homo esset. Unde super Iohannem ait: Quando verbum caro factum est, una persona facta est verbum et homo, id est factum est ut eadem que est Deus esset homo. Movet nos quoque quod supra dixit Augustinus: illum hominem assumptum a verbo, cum ille sit persona et persona non sit assumpta. Alibi quoque idem expressius dicit quo magis movemur:

Augustinus in sermone de fide.

Si quis dixerit atque crediderit hominem Iesum Christum a filio Dei assumptum non fuisse, anathema sit. Et ita videtur quod persona sit assumpta, quod quia nefas est dicere aut sentire, praedictarum tamen auctoritatum verba sic intelligi sane possunt ut homo Christus sive homo ille ideo dicatur assumptus a verbo quia anima eius et caro in quibus subsistit homo sunt assumpta a verbo, ut ad ipsius hominis naturam respicias non ad personam cum assumptum dicis.

Q[uestio]

Item. Queri solet utrum homo ille ceperit esse vel semper fuerit. Sic simpliciter

enuntiamus xpm̄ ł dī filium semp fuisse nec ce
aug̃ sup ioh. pisse. De hoc aug̃ ita ait. Habuit aliquando dī fili9
quod non habuit id ipse hō filius quia nondū erat
aug̃ in ioh. hō. Item. Si nos electi quomodo ille clarificatus quia p̄g
mundū eēt nec nos eramus nec ipse mediator dī ⁊ ho
minū hō x̄ ihc. Item. Xpc nr̄ ⁊ si forte homo recens ē.
aug̃ sup psalt. tam̄ ē eternus ds. Alibi aūt legitur quod puer ille cau
stellas ⁊ ipse apcait. Ego principiū qui ⁊ loquor uob.
His itaq; auctoritatibus ī nullo refragantes dicimus
quod hō ille in quantū hō ē eē cep̄ ⁊ q̄ntū ē ubū semp
fuit. In huiusmodi enī locutionibus sūa adiectione de
aug̃ sup ioh. terminationis nich respondi conuenit. Vnde aug̃.
Patet p ipsū in quanto ubū ē ⁊ que futura s̄ fec̄
s; p̄fecto scd̄m id quod hō ē ipm̄ p nobis glarificau.
Ipse g̃ scd̄m quod hō p̄destinatus ē. i. sine meritis
sola gr̄a p̄electus non solum ut eēt caput nr̄m. ⁊
aug̃ de p̄desti ut nec origine trahet nec uoluntati ppetret peccm̄
natione scōz. ⁊ ut ex mortali natura clarificaretur ī īmortalita
tē. s; ut ī eēt filius dī in uirt. i. ī eadē potentia
li ⁊ ī libro de ē pat. ⁊ qd ipse sit filius dī p uidi ex h q concept̄ ē ⁊ nat9
bono p̄seuātie scd̄m spm̄ scificationis. i. quia ex spū scō concept9 ē.
aug̃ ī ambro Considera ū quod non fuit ei spc scs p semine nec
epla ad rom. dicimus illū patrē eē hōis x̄ ne dicantur duo eē patres
s; de spū scō conceptus dicitur. io q: opatione spc. s.
aug̃ p quem omnia scificantur ⁊ di munere fcā ē illa
aug̃ conceptio. P̄batur ē esse filius dī ex resurr m. d. n. i. x.
. i. suoz. i. quia mortuos secum fec̄ resurgē qui fu
ambro erunt ei9 q̄a ad se ptinebant scd̄m illud multa
corpa scōz qui dormierant resur cū eo. Et nota
aug̃ ex tracta quod ppum nom̄ posuit p nomine more hebraico
tu psal. lxvii. que locutio in scripturis est usitatissima. ⁊ in ueti
precipue bus libris creberrima ut fec̄ moyses. sic p̄cep dns
aug̃ in epla moysi. Vt ita ab illo loco. scd̄m spm̄. q. d. xpc p̄ba
ad rom. tus ē eē filius dī scd̄m spm̄ scificationis. i. quia suis
dedit spm̄ scificationis. Scificationis dico incepte
ex resurrectione. i. a remissione peccoz p quā aīa
surgit a uiciis. Est enim duplex resurrectio una
animę
aug̃ ser aīe altera corporis. De resurrectione ait apls ī seqnti.
mone de Surge qui dormis ⁊ exurge a m. ⁊ illuminab. t. x.
fide. Resurrectione dico mortuoz dnī nr̄i ihu xpi. i. eoz
qui mortui fuerant in peccatis quia dnī x̄ quia eos
aug̃ nullus alius curare potuit qualit aliquis curand9
a medico. illius medici dr̄ infirmus. Nota: ꝯ
humana natura hoc accipi quod ait apls. qui p̄d9 ē.
ut ⁊ ipsa uere dicatur p̄destinata. Vnde aug̃.
aug̃ ex tc. Predestinata est ista nāt huāe tanta ⁊ tā excelsa

ę sūma subuectio ut quo attolleretur altius non tantum psal. cxviii.
haberet sicut p nobis ipa diuinitas quousq; se de
poneret humilius non habuit quā suscepta ū
hominis cum infirmitate carnis usq; ad mortē crucis.
De hoc eciā ambro ita ait. Non de ūbo loquitur apls ambro
s; de homine qui non erat antequā fact9 eēt. Huani
tas enim que ū erat aīa illa p̄destinata ē. Scd̄m
hoc sic lege litā. qui xpc ł quod hō p̄destinat9 ē.
. i. ei9 humanitas p̄destinata est ⁊ p̄ordinata. scilicet ambro
fiius ūtus sicut ē. filius dei in uirtute. i. est assūpta
a ūbo existenti in eadē ūptate diuinitatis cū pat
⁊ unita illi in unitate p̄s. Sequitur. Scd̄m s. scificationis
hoc refertur ad illud quod sup dictū est. fact9 ē ex
semine dauid. s. c. ut iungatur g̃ ita. Qui fact9 ambro.
ē ex semine dd scd̄m c. factus dico. scd̄m spm̄ scificationis
. i. scd̄m opationem spc scī qui scōs facit homines
qui ī formauit ⁊ scificauit ipsū hominē ī utero
uirginali ex semine mulieris sn̄ semine uiri.
Sequitur. Ex resurrectione mortuoz. hoc refertur ad illud
quod dixit filius dei. qi d. Et quod ipse est fili9 dī
cui humana natura unita est patet. ex re. m. d. n. i. x.
. i. suoz. i. ex hoc quod secū mortuos resurgē fec.
Et hunc ordinem uboz ⁊ aug̃ ponit. s; dicit aliū
ordinē ctiorem meliorē uidi. Vt ita p̄ legi. ut p̄
destinatus sicut p̄scitus accipiatur ⁊ refertur hoc
ad cognitionē hominū. sicut illud ero alioz ds
. i. cognoscar. Hic est sensus. Qui dī filius qui ambro
latebat in carne quid eēt. Predestinatus ē. i. p̄
scitus ab eterno manifestari filius dī in uirtute
resurgendi. s. cū resurgeret a mortuis. Omis enim id.
ambiguitas ⁊ diffidentia resurrectione ei9 calcata
est ⁊ compssa. Nam in morte ei9 ī discipuli du
bitauerunt. s; in resurrectione uirtus diuinitatis eius id.
emicuit sicut ipse ait. Cū exaltat9 fuero a terra
oīa tr. a. m. id ē tc cognoscar omniū eē dns. Pre
scitus est itaq; manifestari filius dei in uirtute
resurrectionis. i. scd̄m spm̄ scificationis. s. quia ss
dedit spm̄. s. Deinde quā uirtutē dixit exponit sub
dens. ex resurrectione. nec dicit ex resurrectione x ambro
s; mortuoz ihu x dnī nr̄i. quia sua resurrectione
nr̄a generalē fac resurrectionē. Ac si diceret
Manifestatus est dī filius ex resurrect m. d. n. i. x.
. i. quia resurrexit p quod ⁊ nos ī aīa ⁊ corpe re
surgē fec. unde uidetur mortē destruxisse ut nos
redimeret quare dnm̄ nr̄m uocat dicens. ihu xpi
dnī nr̄i. In hoc enī apparet dnus qd mortuus

id. mortem uicit. H enim maior uirtus et uictoria
uidetur in xpo quod ea potestate operatur mortuus
(operaturus) qua fuerat uiuus. Per quem accepimus. hic com
mendat eum a liberalitate. Hic enim ostendit
quod auctor ei contulit. q. d. Talis est xpc. per quem tale
Aug' i epla ad — nos apostoli cum aliis fidelibus. accepimus. i. qui tantum
rom. — dedit. gratiam. s. remissionem peccatorum et pacientiam omni
um laborum per quam remunerabimur in futuro et alia
dona que omnia nobis data sunt gratis et accepimus
nos soli apostoli apostolatum. i. auctoritatem et legationem
Aug' in epla ad rom — predicandi accepit enim apostolus gratiam per se. cum
omnibus fidelibus apostolatum uero non cum omnibus. sed
cum apostolis tantum. Vel congrue non tantum apostolatum dicit
se accepisse ne ingratus existeret gratie qua illi pecca
dimissa sunt ut nemo audeat dicere uita priori sua
ius se ad euangelium esse perductum cum nec ipsi apostoli
qui ceteris supereminent apostolatum accipere potuissent
nisi prius cum ceteris gratiam que peccatores sanat atque
iustificat accepissent. Ideoque optime tenens ordi
Amb — nem causeat. Accepimus gratiam et apostolatum. i. potestatem
apostolatus. Ubi. in omnibus gentibus. quia iudeis, in
quia iudei cohabitatione sunt in gentibus. Ut
Amb — accepimus apostolatum non solum in una gente iu
deorum. sed in omnibus gentibus. Ad quid. Ad obedien
dum fidei. i. ut faciam ego cum aliis apostolis eos obedi
re fidei xpi. Accepimus apostolatum et hoc pro nomine eius. s. xpi
id — i. uicem eius quia eius uicarii sumus. Vt pro nomine eius
dilatando. i. per eius gloriam non nostram sic uos romani
facitis. Deinde ut familiarius amoneat conuertit se
ad eos dicens. In quibus. i. inter quas gentes. et uos.
Aimo — romani. i. iudei et gentiles rome habitantes estis
uocati. per gratiam per interiorem inspirationem. ihesu xpi
i. a ihesu xpo. genitiuus pro ablatiuo more greco. Vt estis
Amb — uocati uocati ut sitis ihesu xpi. quoniam gentium
Aug — salus est. Cum audiunt romani inter ceteros se uocatos
scire possent quod non debent sub lege agere que sine lege suscep
unt ceteres gentes fidem xpi. Ceteri populi uocati sunt sine lege
moysi et hi eam seruare debent. Sequitur. Omnibus qui sunt
rome dilectis dei uocatis sanctis. huc usque pendet litera,
quasi dicat. Paulus talis et tale scribit omnibus qui sunt rome.
Amb — non aliis sed dilectis sanctis. i. dilectis a deo. Quamuis enim roma
nis scribat illis tamen se scribere significat qui in caritate dei
sunt. Qui sunt hii nisi qui de filio dei recte senti
.. Ad — unt. Hii sunt sancti. et uocati dicuntur. et adiunxit quia in
hic significauit apostolus benignitatem dei potius quam meritum
illorum. Non enim ait diligentibus deum. sed dilectis dei. Inter

enim dilexit nos ante omnia merita ut nos eum dilecti
diligeremus. Unde et addit. Vocatis sanctis. ut nemo sibi
tribuat quod uocatus sit. Non enim ita intelligendum est — Amb
quod ait uocatis sanctis tamquam ideo uocati sint quia sancti erant
sed ideo effecti (sancti) sunt quia uocati sunt. Vel uocati quia dilec
ti ut sit sensus. Scribit dilectis dei uocatis sanctis. i. illis quos
dilexit ut ad sanctitatem uocaret quia sancti essent sanctificati per bap — Aimo
tismum. Restat autem ut apostolus salutem dicat et compleat
usitatum epistole principium. ideo subdit. gratia et cetera. Et
hoc quod alii solent dicere salutem ait. Gratia uobis et cetera. Quod — Ad
apostolus scribit romanis in scribendo eos, salutat. sic optan
do dicens gratia sit uobis. i. remissio peccatorum. Est autem — Amb aimo ad
gratia qua iustificatur impius. i. sit iustus qui prius fuerat — Ad in epla ad
impius. uel percipiende huius gratie. in uita nulla precedit — gen. pl.
quia meritis impiorum non gratia sed pena debetur. nec ista
esset gratia si non daretur gratuita sed debita redderetur.
Addit et pax. s. sit uobis. i. reconciliatio ad deum et tran — Amb Aug
quillitas mentis. Sicut enim gratia dei est qua do — Ad in libro
nantur uobis peccata ita pax est qua ex inimicis reco — retractationum
ciliamur deo. Tamen sciamus quod utrumque s. gratiam et pacem id est
generale dei gratia pertinere et sic ita distincta sunt et ut osten
dat unum summum bonum esse a deo. subdit a deo. Hoc. s. gratia
et pax sint uobis a deo patre nostro. i. ab eo qui potest dare
quia deus est uult quia pater. Et ut sine xpo nullam esse — Amb
pacem et gratiam doceret adiecit. et domino ihesu xpo. sine
quo nulla (nobis) sunt bona. Quod autem non adiungit — Ad in epla ad
spiritum sanctum. non mihi alia ratio uidetur. nisi quia ipsum — rom.
donum dei spiritum sanctum intelligimus. Gratia porro et pax
quid aliud est quam donum dei. Vnde nullum hominibus
datur pro qualibet uita peccatis et pax qua reconciliamur
deo nisi in spiritu sancto. et ideo ipsa trinitas pariterque inmutabi
lis unitas in ista salutatione cognoscitur. Unitas appa
ret per hoc quod ait a deo. De hoc eodem ita ait aimo. Spiritum — Aimo
sanctum nominari non posuit quem in donis suis cum prebedit
i. in gratia et pace. Quia enim per eum diuinitus ho
norantur electi ideo in donis suis intelligitur. Pre — Aimo
missa salutatione ante alia de bonis eorum gratias agit.
Gratias uero agere deo est sentire omnia bona a deo data esse — Aug
et pro eo laudare corde uoce et opere. Finita igitur prefatione — Amb
preuenit eos quibus scribit post grauiter increpaturus.
Congaudet enim hic de bono incepto eorum et precipue — id
in hoc gaudere se dicit quia fides illorum in omni loco
currebat. Quamuis enim fidem non accepisset secundum — id
regulam ab auctoribus ueritatis traditam. tamen quia quod
de uno deo audierat interposito nomine xpi ceperant ue
nerari. Congratulatur apostolus sciens illos posse proficere

p quod et caritatem suam quam ad illos ostendit. et hor
tatur ad perfectum ita dicens. Primum quidem. q. d.
quod incepistis perficite bonum quod incepistis
quia adeo bonum est. quod ideo a me alia gratias deo refe
ro. i. habeo. Primumque. i. ante omnia ago gratias deo pro vobis
omnibus quod ipsi faciatis. Hanc omnia se agere dicit
quia fides illorum multis profuit. Nam illi qui crediderant
roborati sunt uidentes principes suos se sibi factos similes
in fide. et qui non crediderant facile potuerunt credere eorum
exemplo. Prompte enim facit inferior quod uiderit
facere a potiore. Vt ita legatur. Ago gratias deo pro se vobis et aliis.
Et tamen pro aliis primum quidem. i. precipue pro vobis de quibus
magna utilitas euenit sicut ante dictum est. Cui ago gratias.
Deo meo. quem scilicet meum facio quod uos romani non fa
citis. Non est hoc ociose accipiendum quod ait deo meo.
non enim ugt ista pertinet esse non scilicet eorum. quorum deus dicitur sicut deus abraham
ysaac et iacob. Cumque omnium unus deus sit per naturam eo
quod creator sit omnium. illis tamen ipse per gratiam deus dicitur esse
qui mutuo fidei iusticie eius cultores esse probantur.
Et quid ago gratias. Non per legem neque per prophetam sed per
ihesum christum mediatorem dei et hominum per quem deus vobis
dedit uobis omnia bona quia ipse est minister be
neficiorum christi. Dein ipse quare precipue tamen omnia
gratias agit ostendit subdens. Quia fides uestra. Quia
cum [hole] multa sint talia in uobis pro quibus gratias agere
debeo [hole]. Erant enim disciplina mirabiles.
et boni [hole] operis cupidi studiosique magis agendi
bene [hole] loquendi. in hoc tamen precipue gratias ago quia
fides uestra. i. sicut perfecta. annuntiatur in universo mundo.
quia roma caput mundi erat. ideo fidei illorum fama
omnium locum peragrabat unde proficerent multi.
Et nota quod non laudat apostolus fidem illorum tamquam
perfectam sed facilitatem. fidi quia in auditu auris
crediderunt et notum quod christum. i. affectum propensius.
quam que christum habebant. Sequitur. Testis enim mihi est deus
cui seruio in spiritu meo in euangelio filii eius quia sine
intermissione memoriam uestri facio semper in orationibus meis.
et cetera. Dixit se pullis gratias agere. nunc dicit se pro eis deum
orare in quo et affectum suum circa illos osten
dit ut suadeat illis caritatem ad hoc autem deum tes
tem dat cui seruit dicens. Testis enim mihi deus.
Vt melius sibi credatur quod dicturus est premissa est
hic auctoritas. i. iuramentum quo fit fides dicendis.
nisi forte quis dicat quod non iurauit quia non dixit
per deum sed dixit testis est deus. Ridiculum est putare hoc
si dicas per deum iuras si dicas testis est deus non iuras.

Quid est enim per deum nisi testis est deus. Aut quid
est testis est deus nisi per deum. Ecce dico claritati uestre
qui per lapidem iurat falsum periurus est quia creatorem
deum adhibet testem. Nec facit apostolus qui hic et alibi sepe
iurauit contra domini mandatum qui uolens iusticiam
nostram habundare plusquam scribarum et phariseorum dicit in euangelio.
Ego dico uobis non iurare omnino. Et cetera. Sit ser
mo uester est est non non. Quod amplius est a malo est. Ubi enim
prohibuit dominus quod est malum suasit bonum. quod est
appetendum indulsit quod est necessarium. prohibuit
enim falsum et sine necessitate iurare. suasit enim uerum
loqui indulsit iuramentum quod est necessarium. cum ait
quod amplius est. Iuramentum enim faciendum in necessariis
scilicet cum pigri sunt homines credere quod eis est utile. non est
iuratio bona. i. appetenda non tamen mala. i. prohibita
cum est necessaria licet sit a malo. infirmitatis eorum
quibus aliquid dicitur. Si enim iurare cogis sciat
de necessitate uenire infirmitatis eorum quibus aliquid
persuades que infirmitas utique malum est. unde nos coti
die liberari precamur dicentes. libera nos a malo.
ideo non dixit dominus quod amplius est malum est. tu enim non
facis malum qui bene utitur iuratione ut alteri suade
as quod utile est sed a malo est illius. Et notan
dum quod multum interest qui exigit iurationem si
nouit illum iurare falsum. et non. Qui enim
nescit uero dicere iura michi ut ei fides sit non audeo dicere
non esse peccatum tamen humana temptatio est. Si autem no
uit fecisse et cogit iurare homicida est. Iurat
ergo sine peccato apostolus cum ait testis et cetera. q. d. Quod
habetis domino imputo et recte nam habenda ab eo
oro uobis que quia sine intermissione memoriam uestri facio orans m.
Vel ita dixit se gratias agere modo exponit quomodo gratias agit
scilicet in orationibus et quomodo scilicet sine intermissione. q. d.
pro uobis gratias ago hoc modo quia in orationibus meis que per
me et alios fiunt. semper. habitis uobis in bonis constitutis
ad orandum. facio memoriam. i. deum memorem. Me
mor dicitur deus esse cum dat obliuiscitur cum cessat. et hoc sine
intermissione. Vt facio memoriam uestri sine intermissione.
hoc ideo dicit apostolus. se esse memorem illorum in orationibus ut
seminet in illis caritatem. i. ut eum ament et sic
desiderent audire. Quis enim non amet eum quem
audit memorem sui esse. Quod autem ita sit iuramento
affirmat. Testis. et cetera. q. d. Credendum est ita esse
ut dico. enim. i. quia testis inde michi est deus et non est
tutum mentiri cum nichil ei latet. Cui seruio in
spiritu meo. i. uoluntate. Quia enim deus spiritus est animo debet

illi seruire. Cui seruio non in carne .i. in carnalibus
obseruantiis sed in spiritu meo .i. in spiritualibus .s. in fide spe et caritate.
Amb In quo seruio? In euangelio predicando non in lege
non circumcisione non in eo quod moyses seruus
tradidit sed in eo quod filius unicus docuit. Quantum
enim distat seruus a domino tantum distat euangelium a le-
ge. Euangelium dico filii eius quod .s. filius eius tradidit
non scribendo sed mentibus inspirando. Sequitur.
Obsecrans si quomodo tandem aliquando prosperum iter
habeam ad uos in uoluntate dei ueniendi. q.d.
pro uobis gratias ago oro ego dico in obsecrans .i. per obsecrationes
.i. per obsecrationes temptans. Obsecratio est per sacra
adiuratio ut per natiuitatem et passionem. Temptans
inquam si quomodo .i. aliquomodo prosperum post aduersa .s. ueni-
endi ad uos. iter dico prosperum quacumque ex causa fa-
cili uel difficili. habeam. tandem. post longa desidia aliquando uel hieme uel estate iter
Amb ueniendi ad uos. iter dico prosperum quod non reputat
apostolus esse nisi ita sit ut perueniat ad illos quibus desi-
derat donum dei predicare. Prosperum enim iter est non
Ier. in cassum laborem itineris subire. Prosperum iter
habeam per spiritum dico in uoluntate dei. .i. secundum uo-
Amb luntatem dei non sicut mali qui reputant prosperita-
tem sibi esse in suo malo perpetrato. Sunt enim qui-
dam qui per dei permissionem non uoluntatem prosperum
Aug iter uidentur accipere sibi ad malum si aliquid scelus
perpetrauerint. hic ergo uoluit intelligi apostolus addens
in uoluntate dei quia non semper prosperitas itineris
dei uoluntate perficitur quia multi in rebus scelestis
prosperis utuntur successibus et exultant in prosperitati-
bus suis sed non est talis prosperitas ex uoluntate dei.
Amb. In eadem Apostolus uero tunc solummodo reputat prosperum si sit in
uoluntate dei. quia tunc utilis erit aduentus apostoli.
Sequitur. Desidero enim uidere uos ut aliquid
impertiar uobis gratie spiritualis ad confirmandum uos;
q.d. ideo obsecro uenire ad uos. enim .i. quia desidero
Amb uidere uos. hiis quos scripto corrigebat et a carnali sen-
su abstrahebat. ideo suam presentiam necessariam dicit
quia ea que scribit et per se possunt accipi. quia
Id. aliter dicta solent ad aliud referri. ab hereticis. Ideo
ergo desiderat eos uidere ut presens doctrinam euangelicam
sensu quo scribit eis tradat. ne sub auctoritate
litterarum eius non auferretur sed confirmaretur error
eorum ideo ut que uerbis suadet non potentia presens sua-
deret uirtute miraculorum. Deinde desiderii sui
causam exponens addit. Vt aliquid. q.d. ad hoc desidero

uos uidere. ut impertiar uobis aliquid gratie .i.
uos participes faciam gratuiti beneficii. dei
.s. doctrine euangelice. Gratie dico non carnalis sed
Amb spiritualis. quia quomodo carnaliter sapitis. Cum
dicit gratie spiritualis carnalem illos sensum asse-
cutos. significat quia sub nomine christi iudei
eis contraria christo tradiderant qui consulens
firmitati humane fide sola addita lege addi-
ta naturali humanum genus saluari decreuit.
Impertiar spiritualem gratiam ad confirmandos uos. quia
aliquid iam habetis. Sequitur. .i. simul consola-
Amb ri in uobis: Vel .i. ut consolemur in uobis secundum
aliam literam. per eam que inuicem est fidem uestram atque
meam. q.d. Desidero uobis impertiri gratiam ad confirma-
tionem que confirmatio adeo est michi grata quod
Amb id. .s. uos confirmari. est. me consolari in uobis. Non ideo
dicit quia non congaudeat fecunditati fidei illorum dolet
tamen de non recta fide. Aliena enim dolebat ui-
cia quasi sua. Addit. simul. q.d. Hec consolatio
mea fiet simul uobiscum quia uos consolabimi-
ni. Modo enim ego sum desolatus sic et uos etsi
non sentitis sed sic consolabimur simul. Vel secundum
aliam literam potest legi sic. eodem sensu manente.
q.d. desidero uenire ad uos ut impertiar uobis
gratiam ad confirmationem .i. ut consolemini in
Amb Deinde per quid fiat consolatio. subdit [illegible] con-
solari dico per eam fidem non utique [illegible] nouam
sed uestram atque meam. que est inuicem .i. communis.
Amb Et hoc enim potest esse consolatio. si unius eiusdem
fidei sumus in christo. Vel per eam fidem uestram atque meam .i.
.i. que per dilectionem operatur. Sequitur. Nolo autem
et non arbitror ignorare uos fratres quia sepe proposui
uenire ad uos et prohibitus sum usque adhuc.
Amb Propositum uotum suum ostendit apostolus quod
illos scire non ambigit per eos fratres qui ab ierosolimis
et confinibus ciuitatibus causa aliqua siue
religionis gratia romam ueniebant. cumque sepe
uellet uenire et prohiberetur sic factum est ut scri-
beret epistolam ne diu in malo detenti difficilius cor-
rigerentur. Quasi quis diceret. Desideras uenire.
cur ergo non uenis. dicit. Quia prohibitus sum cum
hoc proposuerim hoc. Nolo autem et non arbitror
uos ignorare fratres .s. quia sepe proposui. Non so-
lum uolui uenire ad uos et prohibitus sum. ueni-
re ad uos aliquibus impedimentis deo id agente. Amb

sed preteriti culpa nunc tamen fit ut modo dignos uos paratis.
Non ergo ociose se paratum sibi dicit. sed causas more discernit
et hos ut se pararent adhortatus est. ut audientes
gratiam sibi spiritualem ministrandam fore dignos se efficerent
a uitiis carnalibus abstinentes ad percipiendam eam.
Prohibitus sum dico usque adhuc. id est usque in presens. Et hoc
ostenditur id est esse cure deo quo unusquisque apostolorum
uel debeat ire uel non debeat. id est quod dispensatione spiritus sancti
alius quidem sinatur predicare ubi uult alius prohibeatur. Fratres
autem eos uocat non solum quia renati erant sed quia erant
inter eos qui recte sentirent licet pauci. Unde supra dixit
uocatis sanctis. Sequitur. Ut aliquem fructum habe
am in uobis sicut et in ceteris gentibus. quasi dicat. Ideo desidero
uenire ut habeam in uobis aliquem fructum. id est ut
fructificetis uos per meam predicationem. Vel ut aliquem
fructum habeam in uobis. id est ut ego premium per uos
adquiram. Vel utilitatem quam communi cupidum se uenien
di ad hos declarat. ut ibi salutem spiritualis gratie conse
quantur rectam habentes fidei professionem. et hic
fructum habeat apud dominum ministerii sui. Fructum
habeam in uobis dico. sicut et in ceteris gentibus. Exem
plo ceterarum gentium lacessit illos ad fidem rectam.
Promptior enim quis fit ad rem sibi traditam.
si illi multos uideat assentiri. Sequitur.
Grecis ac barbaris sapientibus et insipientibus debi
tor sum ita quod in me promptum est et uobis
qui rome estis euangelizare.

Grecis ac barbaris sapientibus et insipientibus debitor sum ita quod in me promptum est et uobis qui rome estis euangelizare.

quasi dicat. ideo uolo habere fructum in omnibus quia debitor sum omnibus euangelizare. grecis ac barbaris. id est omnibus gentibus. grecos proposuit. quia ab eis omnis philosophia mundana exordium sumpsit.
Barbaros uero eos dicit. qui sunt quasi exleges qui
nec hebrei nec greci nec latini sunt debitor sum e
uangelizare. sapientibus et insipientibus. ut
nemo de utroque genere excludatur. Sapientes uero dicit
illos qui mundialibus rationibus eruditi erant.
Insipientes qui illarum rerum imperiti sunt. His omni
bus se debitorem testatur quia missus ad omnes
nulli enim gentium pro specialius debetur hoc predico

quia ad hoc missus fuit ut omnibus predicaret
quia ad hoc accepit doctrinam. ut aliis traderet.
De iudeis autem tacet quia magister gentium erat.
Et sicut aliis ita debeo et uobis qui rome estis. debeo
euangelizare. quia omnibus debitor sum. Quod
tale. sed uobis euangelizare in me promptum est. id est si
ego paratus sum ad hoc. quod alterius culpa remansit.
Quamuis missum se dicat predicare omnibus gen
tibus promptum tamen romanis se asserit euangelizare
apud quos regni romani caput est et sedes. ad membra
eius pertinet si caput inquietum non fuerit. Ideo
romanorum pacem optat. ut non multum se iactet
sathanas. uel ut meliores habeat sui operis fructus.
Sequitur. Non enim erubesco euangelium.
Virtus enim dei est in
salutem omni credenti
iudeo primum et greco

Non enim erubesco euangelium. Virtus enim dei est in salutem omni credenti iudeo primum et greco.

quasi dicat. in me promptum est et uenire. quia non erubesco euangelium. sicut illi qui falsa predicant uel qui crucem christi putant
ignominiam. hoc enim dicto tangit eos qui non
recta tradebant uel qui de cruce
confundebantur de qua potius gloriari debent
cum apostolo. Ideo non erubesco euangelium quia ipsum
euangelium est uirtus dei. id est uirtutem dei annuntiat non
infirmitatem sapientiam non insipientiam. Quod enim
est infirmum dei fortius est hominibus et quod stultum
dei est sapientius est hominibus. Vel euangelium est uirtus dei
nobis credentibus non aliis. quia per doctrinam euangelicam
peccatum dimittitur credenti et cum res exigit mira
cula fiunt quibus commendatur doctrina. Quia
enim incredibile uidebatur quod predicabatur ideo
signis et prodigiis ab apostolis factis firmabatur ne dubitarent homines
de his que dicebant qui tanta faciebant. Nulli enim dubium
est uirtuti uerba cedere. Ideoque non se dicit apostolus erubescere de euangelio
dei. Illos autem erubescere significat. quia quod tradiderant
in reprehensionem ueniebat nec quoque uirtutis tes
timonio firmabatur et discordabat a doctrina apostolica.
Euangelium ergo est uirtus dei quia inuitat ad fidem et dat
salutem omni credenti dum peccata dimittit et iustifi
cat ut a secunda morte detineri non ualeat signatus
misterio crucis. Unde subdit. euangelium dico ualens
in salutem omni credenti. quod uero dixit omni determinat

Iudeo primū
et greco. Iusti
cia enim dei in
eo revelatur
ex fide
in
fidem si
cut
scrip
t um
est
iust
aut e
e x
fide
vi
vit

iudeo primū c̄denti (et) greco .i. gentili quod in greco manifestum est. In greco enim gentilem significat. Quamvis aut̄ p̄ponat iudeum causa patrum tamen ipsum simili modo indigē dic̄ dono euangelii xpi. Sic itaq; iudeus non iustificatur nisi ex fide xpi quod ergo op(er)ibus legis lege. Vt ita iudeo primum (et) greco. q.d. euangelium valet in salutem omni c̄denti euangelium dico necessarium iudeo (et) greco .i. gentili s; primum .v. maxime iudeo. Iudei enim hanc euangelii salutem .i. liberationem habebant necessariam valde ut potentes alios seducentes. Iusticia enim dei in eo revelatur ex fide in fidem sicut scriptum est. iustus aut̄ ex fide vivit. q.d. ut euangelium e(st) omni c̄denti in salutem quia est ei in iusticiam que e(st) causa salutis quod clare ostendit in ipso euangelio .i. h(oc) e(st) quod ait. Iusticia enim dei revelatur in eo euangelio. Iusticia dei e(st) qua gratis iustificat impium p(er) fidem sine opibus legis ut alibi dicit aplus. inveniar in illo non habens meam iusticiam que ex lege e(st) s; illam que est ex fide. hec est iusticia dei que in testamento veteri velata in novo revelatur. que ideo iusticia dei dicitur quia impertiendo eam iustos facit. Hanc aut̄ iusticiam in euangelio revelat in ipso effectu .s. dum dat fidem homini. p(er) quam iustificat qui c̄dit deum iustum veracem in p(ro)missis. Revelat(ur) i(n) hanc iusticiam verbo dum in eo d(icitu)r q(ui) c̄diderit (et) baptizatus fuit salvus erit .i. iustus. Vt iusticia dei est quia quod promisit dedit. que iusticia revelatur in eo qui c̄dit se consecutum quod p(ro)miserat deus p(er) p(ro)phetas suos qui enim hoc c̄dit .i. confitetur iustum deum p(ro)bat et testis est iusticia ei(us). .i. loquitur hoc aplus contra iudeos qui negant hunc esse xpm quem p(ro)misit deus. Secundum hoc ita lege. bn dixi omni c̄denti esse in salutem quia in eos qui c̄dit sive iudeus sit sive grecus. re .v. d(ei) .i. iustus apparet deus et verax. In eo u(ero) qui non c̄dit iustus videtur negat enim veracem deum qui non c̄dit eum dedisse quod p(ro)misit. unde subdit. ex fide in fidem. hoc dicit p(ro)pter omnes partes fidei ut omnis. q.d. iusticia revelatur tendens ex fide dei p(ro)mittentis in fidem hominis qui c̄dit ei quia in c̄dente iustus deus apparet. Vt secundum alteram p(ro)missam sententiam sic p(ro)cede. Iusticia dei est ex fide. hec aut̄ iusticia fidei est ei homini qui transit ex fide in fidem. hoc dicit p(ro)pter omnes partes fidei ut omnis qui vult p(er) fidem iustificari universos articulos simboli habeat. ut transeat iudeus (et) quicumq; alius ex fide veteris testamenti ubi unus deus colebatur in fidem novi ubi pater (et) f(ilius) (et) s(piritus) s(anctus) colitur. Ex fide primi adventus in fidem secundi. ut utrumq; c̄dat. Ex fide prime resurrectionis que est in anima in fidem secunde que erit in corporibus. Ex fide p(ro)missionis in fidem redditionis ut c̄dat deum p(ro)misisse ac reddidisse (et) redditurum fore. Ex fide p(re)dicatorum in fidem p(ro)ximorum ut c̄dat quod c̄dunt maiores (et) minores. Ex fide seminantium .i. p(ro)phetarum in fidem metentium .i. aplorum. Transeat (et) iustificandus (et) transeundo fore intelligat de fide verborum (et) spei in fidem rerum (et) speciei. Est enim fides qua c̄duntur ea que non videntur que p(ro)prie d(icitu)r fides s; tamen est fides (et) rerum. q(ua)n(do) n(on) verbis s; rebus ipsis p(re)sentibus c̄di quod erit cum p(er) speciem manifestam se contemplandam scilicet p(re)bebit ipsa dei sapientia. Non ergo esset iusticia fidei nisi esset absconditum quod p(re)dicat c̄deremus (et) c̄dendo ad videndum p(er)veniremus. Dicit ergo iusticiam illi esse qui transit ex fide verborum quibus c̄dimus quod non videmus. in fidem rerum qua c̄dita obtinebimus .s. ex fide in qua ministrat deo in illam u(bi) fruatur deo que tamen imp(ro)p(r)ie d(icitu)r fides. ¶ Et quia de fide mentio fit hic videndum e(st) quid fides sit (et) quot modis accipiatur fides (et) de quibus sit. Accipit(ur) aut̄ fides tribus modis. s(cilicet) p(ro) eo quo c̄ditur (et) p(ro) virtute qua c̄ditur (et) p(ro) eo quod c̄dit(ur). fides e(st) enim qua c̄ditur cum caritate virtus e(st). hec e(st) fundamentum omnium bonorum in qua nemo perit. hec fideles facit vere xpianos. Alia (et) demonum e(st) in nomine tenus xpianorum nam (et) demones c̄dunt (et) contremiscunt. hec e(st) qualitas mentis que dicitur informis quia socia non habet caritatem que e(st) forma omnium virtutum. Pro eo aut̄ quod c̄ditur accipitur fides sic ibi. hec e(st) fides catholica. q(uam) n(isi) q(uisque) f(ideliter) (et) (firmiter) c(rediderit) (et) cet. ita (et) hic accipitur cum ait ex fide in fidem. fidei enim que c̄dit(ur) .v. simboli fidei multe sunt partes que aliquando singillatim posite. Eodem quoq; modo accipitur fides cum dicitur fides catholica que quod universaliter ab omnibus c̄dendum e(st). ¶ Solet aut̄ a quibusdam queri utrum illa informis qualitas mentis que in malo xpiano d(icitu)r fides que c(um) eadem universa que ut xpiani c̄dat accedente caritate remaneat (et) virtus fiat an ipsa eliminetur (et) alia succedat qualitas que virtus sit. de quo potius divinum iudicium implorandum implorandum videtur quam aliquid a nobis diffiniendum. Verum liber tamen sit

Fides est virtus qua creduntur que non videntur. apparentia enim non habent fidem s; agnitionem. fides enim est quod non vides c̄de.

a(ugustinus) in lib(ro) ...
l(ibro) ..
c(ontra) f(austum)
c(ontra) f(austum)
a(ugustinus) in lib(ro)
a(ugustinus) in lib(ro) ad optatum
l(ibro) .. a(ugustinus)
in lib(ro) de sp(irit)u (et) lit(tera)
ad optatum
a(ugustinus) in lib(ro)
a(ugustinus) in lib(ro)
a(ugustinus) in lib(ro)
a(ugustinus) in lib(ro)
a(ugustinus)
in prima visione in apocalipsi
a(ugustinus) in lib(ro) de ...
a(ugustinus) in lib(ro) questionum euangelii
a(ugustinus) in psalmo cviiii
a(ugustinus) in lib(ro) questionum euangelii
p(ro)venit urtus.
a(ugustinus) sup(er) ioh(annem)
a(ugustinus) de v(erbis) d(omini) in omelia quadam

Reuelatur enim ira dei de celo sup omnem impietatem et iniusticiam hominum eorum qui ueritatem dei in iniusticia detinent.

piculo dicit. Est aut fides de bonis et de malis et de pteritis et de psentib et de futuris. Spes
aut de bonis tantum et de futuris. Sequitur. Sicut scriptum est. Conuertit se apls ad
exemplum pphe abacuc ut declaret olim ostensum non iustificari hominem p legem
apd dm sed p fidem. q. d. Ex fide est iusticia uita et ex fide est salus non ex lege. Sic scrip
tum est in abacuc iustus aut ex fide uiuit. Sic expone iustus est ex fide omnis qui
iustus est et ita uiuit non uita ista que psens est sed futura et eterna que est merces fidei.
Merces aut fidei est uidere quod credimus sicut aug. uidere mus. Sciendum aut aliter ee in abacuc
quam hic posuit apls. In abacuc enim ita est iustus aut ex fide sua uiuet. Sed et in aliis
plurimis testimonia que ponit ab hebraice ueritatis translatione qua nc utimur uidentur
discordare quod ideo est quia aliquando sumit a lxx interptibus aliquando sicut loquitur
eos spu quoque pphe sensum sumit tantummodo suis utens ubis suaque dispositione. Sequitur.
Reuelatur enim ira dei de celo sup omnem impietatem et iniusticiam hominum eorum qui ueritatem dei in iniusticia d.
Commendata pietate fidei qua iustificati grati deo esse debemus. contrarium detestando et
impietatem subinfert quod gentiles inflati et leues in idolorum figmenta tamquam deciderunt
ubi non requiescerent sed contracti dissilirent in lapides. Hic enim spaliter agitur. q. d.
Gentiles secdm priorem statum quia iactant bonam naturam recusant turpitudines
p ignorantiam. Econtra aut apls dicit eos et prius habuisse noticiam et pdidisse p
culpam et bonam naturam sibi ipsis a deo relictam in omnia mala pcipitatam. q. d.
Ex fide est iusticia et uita salus quia ex impietate est iniusticia et mors et pena eius. huius reuelatur in euglo dei et hoc est.
Reuelatur enim in euglo ira dei et pena. Quotiens ira dei legitur non pturbatio animi eius est intelligenda sed iudi
cium quo irrogatur pena peccato. Dei dico uenturi de celo ad iudicium. Ira dico processura sup omnem impietatem.
Non dicit sup omnes impios sed quod plus est sup omnem et in hoc sup omnes impietatis et iniusticie partes. Impietas est
in deum peccare. iniquitas in homines. Ut impius pro infideli ponitur et a pietate religionis alienus. sic ydolatra
et iniquus uocatur qui prauitate operis ab equitate discordat. Et est sensus. Vindicta dei de celo uenturi ad iudicium
uiuorum et mortuorum in euglo manifestatur uentura sup omnem impietatem et iniusticiam. Vel ita lege. Ira dei uentura
sup omnem iram reuelatur de celo quod accusat eos quia indicauit eis creatorem et saluatorem. Ex ipsa enim celi fabrica
uariis illis ds ostendit qui in deo tam pulchra astra condidit ut ex his quantus et quam mirabilis creator eorum esset possent
agnoscere et solus adorari. Reum ergo facta apls gentilem p legem nature p quam potuit comphendere fabricam mundi
testificante auctorem solum dm diligendum. sed iniusticia et impietas in eis apparet dum hec uidentes dissimulant
a ueritate non fatentes unum dm. Vnde subdit. eorum qui ueritatem dei in iniusticia d. quasi quis diceret. Cur est eis ira de impietate
cum non cognouerint dm. Ad quod respondet. Merito est ira eis. quia poterant quidem cognoscere dm et in eorum aliqua parte
cognouerunt sed sibi tollunt malentes morari in sua uoluptate. Sic lege literam. hominum dico eorum qui ueritatem dei ignorant
et ueram de deo cognitionem detinent cum sponte se eis offerat. Ipsi dico manentes in iniusticia et in malo opere. Bo
num est quod tenent sed malum est ubi tenent. ueritatem enim tenent sed in iniquitate. Inuenisti enim dm gentilis philosophe et colis
ydolum. inuenisti ueritatem et ipsam detines in iniusticiam et quod p dei opera cognouisti p hominis opera pdidisti. To
tum considerasti rerum ordinem et non uis attendere quod mundus sit opus dei. ydolum opus fabri. Si faber ydolo
sic dedit figuram daret et cor ab ipso idolo faber adoraretur. Quomodo ergo homo faber tuus ds non est si homo ydoli faber est.
Quis est ds tuus qui fecit te. quis est deus fabri. Qui fecit illum. Ecce quomodo detinent ueritatem dei in iniusticia.
Occurrebat aut aplo ut ei diceretur unde illi ueritatem detinent ad quos ds locutus non est nec legem acceperunt sic ppt

quia quod notum est dei manifestum est in illis. deus enim illis reuelauit.

isti respondet et ostendit unde. Quia quod notum est dei manifestum est in illis. Deus enim
illis reuelauit. q. d. uere retinent ueritatem dei quia hoc notum est et quod de eo nosci
bile est manifestum est in illis ductu rationis. q. d. in se habent unde noscere possunt quod
cognoscibile est de deo sed naturalem rationem. Ideo dicit quod de deo noscibile est.
quia multa sunt que de deo p naturam sciri non possunt ut de misterio redemptionis et in
carnationis. Notum dei est hoc quod ex huius mundi dispositione naturali ratione assequi
possumus. Ignotum uero dei est ratio subtracta nature que omnem latet creaturam. Sicut et
misterium humane liberationis et ue manifestum est in illis quod est noscibile de deo

Ambr. — quia non solum ratio naturalis ad hoc profuit, sed et deus illis revelavit, ut manifestavit populo suo per quod eos adiuvit. hoc dicit ne sola natura sufficere videatur. Ut enim deus qui natura invisibilis est, etiam a visibilibus posset sciri,

Ambr. Aug. — opus fecit quod opificem visibilitate sui manifestavit, ut per certum incertum possit sciri: ille est deus omnium creator, qui fecit hoc quod aliis est impossibile fieri. Hoc philosophi nobiles quesierunt qui interrogantes creaturas de creatore et omnium specie ac dispositione quasi voce respondente ex arte artificem cognoverunt. Unde sequitur: Invisibilia enim

Aug. — ipsius a creatura mundi per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur. sempiterna quoque eius virtus et divinitas. Ostendit quid de deo et quomodo scire potuerunt. Et quasi si quis quereret quomodo potuit id quod notum est dei manifestum esse in illis qui non acceperunt legem? adducit: Invisibilia enim et cetera. Et notandum quia cum deus unus sit et simplex essentia nec ex diversitate aliqua constet, pluraliter tamen dicit invisibilia, quia pluribus modis per ea que facta sunt cognoscitur, scilicet quod eternus ex perpetuitate creature omnipotens ex magnitudine creature et hoc mundi ex quorum gubernatione virtus eius conspicitur. et ex eo quod omnia replet eius divinitas, id est bonitas intelligitur. Et hoc est quod ait: vere quod dei notum est manifestum est in illis. enim, id est quia invisibilia ipsius, id est ipse natura invisibilis, intellecta non corporea vel imaginaria visione sed tantum intellecta ea visione que dicitur intellectualis. intellecta dico per ea que facta sunt, id est si non per legem scriptam quam non habuerunt, conspiciuntur a creatura

Ambro. — mundi, id est ab homine non solum ab angelis. Homo vero creatura mundi dicitur per excellentiam, quia excellit inter alias creaturas vel quia convenientiam habet cum omni creatura. Est autem localiter in loco ut quodlibet corpus, sentit cum animalibus, intelligit cum angelis. Unde in evangelio dominus ait: Predicate evangelium omni creature, id est homini. Attende quod ait ipsa invisibilia intellecta per ea que sunt facta. quia per celum et terram et alias creaturas quas immensas et perpetuas esse intellexerunt ipsum conditorem incorporalem immensum eternum inter conspexerunt. Viderunt enim summi

Aug. de cognitione dei — philosophi omnes quos ceteris non immerito fama atque gloria platonis, cum nullum corpus esse deum, ideo cuncta corpora transcenderunt querentes deum. Viderunt etiam quicquid mutabile est non esse summum deum, ideo animam omnem mutabilesque spiritus transcenderunt deum viderunt omnem speciem in re quacumque mutabili que naturaliter est omneque universi mundi corpus non posse esse nisi ab illo qui incommutabiliter et simpliciter est, quia non aliud est illi esse aliud vivere, aliud intelligere, aliud beatum esse, sed hoc est illi esse.

scilicet quod id est illi vivere intelligere beatum esse. — Propter hanc incommutabilitatem et simplicitatem intellexerunt eum et omnia ista fecisse et a nullo fieri potuisse. Consideraverunt quicquid est visibile vel corpus esse vel spiritum meliusque aliquid spiritum esse quam corpus speciemque corporis esse sensibilem, spiritus speciem intelligibilem, et intelligibilem speciem sensibili pretulerunt. Sensibilia dicimus que visu tactuque corporis sentiri queunt, intelligibilia que conspectu mentis intelligi. Cum igitur in eorum conspectu et corpus et animus magis minusque speciosa essent, si autem

Sed mirum est quod dicit esse invisibilia et tamen dicit conspiciuntur — omni specie carere possent omnino nulla essent. Viderunt esse aliquid ubi esset prima et incommutabilis species et ideo incomparabilis atque ibi esse rerum principium rectissime crediderunt quod factum non esset ex quo cuncta facta essent atque sic invisibilia dei intellecta per ea que facta sunt conspiciuntur.

Aug. quaestionum theo — sed addendo intellecta determinat modum visionis. Tria enim genera visionis in scripturis sanctis inveniuntur. Est enim visio corporalis, spiritualis, imaginaria et intellectualis. De tertio genere visionis est ista quam hic commemorat apostolus. Hac enim visione videtur deus cum per pietatem fidei et agnitionem morum optime corda mundantur.

Ambr. — Ut ita lege litteram. Vere quod notum est dei manifestum est in illis, quia invisibilia ipsius intellecta conspiciuntur, id est intellectu mentis capiuntur. per ea que facta sunt a creatura mundi, id est a constitutione mundi. Et ut omnino excusari

Ambro Aug. — impietas non possit, addit: Sempiterna quoque virtus, que omnia gubernat, conspicitur

Ambro — per ea que facta sunt, et divinitas, id est bonitas dei que omnia replet, similiter per ea conspicitur. Et sic quidam volunt post hic intelligi trinitas, ut per invisibilia intelligatur pater, per virtutem filius, per divinitatem spiritus sanctus, ut sit sensus: invisibilia ipsius, id est pater, sempiterna quoque virtus eius, id est filius, et divinitas, id est spiritus sanctus, intellecta conspiciuntur per ea que facta sunt a creatura mundi.

Aug. — Secundum hoc videtur quod per ea que facta sunt illius summe trinitatis noticiam habuerunt gentium philosophi. Alibi quoque dicit Augustinus philosophos non pertigisse usque ad noticiam tertie persone, id est spiritus sancti. In illo videlicet loco super exodum ubi magi pharaonis defecerunt in

divinitati — tertio signo non in primo et in secundo, quia gentium philosophi, inquit, de rogatione summo patre et de noys mente eius philosophati sunt, sed in tertio signo defecerunt magi, quia usque ad tertiam personam non valuerunt pervenire philosophi. Quomodo ergo hic dicit quod tres personas per facta intellexerunt et cognoverunt? Ad quod dicimus

Invisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur.

Sempiterna quoque virtus eius et divinitas ita ut sint inexcusabiles.

hanc distinctionem summe trinitatis quam fides catholica profitetur nullatenus habuisse vel habere potuisse absque doctrine vel interne inspirationis revelatione. Fit enim revelatio tribus modis: per opera, per doctrinam et per inspirationem. Viderunt ergo de longinquo veritatem, sed non appropinquaverunt per humilitatem. Nonnulli tamen tres personas ideo dicuntur intellexisse quod eas distincte veraciter ipsi esse intellexerunt, sed quia illa esse cognoverunt in deo que illis tribus personis in sacra scriptura frequenter solent distincte ac specialiter attribui, scilicet potentia, sapientia, bonitas. Potentia enim patri, sapientia filio, bonitas spiritui sancto sepe attribuitur, cum tamen una eademque sit potentia et bonitas trium et tres illi eadem bonitas, sapientia et potentia sint. Potentiam itaque et sapientiam et bonitatem dei per ea que facta sunt intellexerunt aut intelligere potuerunt. Sicut enim ex motibus et administratione corporis animam quam non vides intelligis, sic ex administratione totius mundi et regimine omnium creatorem intellexerunt. Ita ut sint inexcusabiles. Illos quippe scriptura inexcusabiles dicit quos non latet veritas et in eis perseverat iniquitas. Unde non sunt inexcusabiles. De hoc scilicet quia cum per naturalem rationem in creature revelationem cognovissent deum usque adeo ut faterentur unum principium a quo omnia initium creata sunt non sicut deum glorificaverunt bene vivendo scilicet colendo aut id est vel gratias non egerunt de cognitione, sed sibi attribuerunt in quo vani et falsi fuerunt. Unde subdit: Sed evanuerunt in cogitationibus, putantes se aliquid esse cum nichil sit quod de vanitate erat. Cogitationibus dico suis que scilicet a seipsis sunt non a deo, et ideo scilicet quia non glorificaverunt deum. Cor id est ratio eorum que abscondita esse obscuratum est a tumore superbie obumbrante ita ut sit insipiens id est paulatim usque ad insipientiam cor eorum deductum est. Nebula enim erroris contexit cor illorum quia cum creatorem ex creaturis cognovissent non sicut deum glorificassent amplius obscurati sunt. Unde obscuratum est cor eorum. Ecce ex hac superbia dicentes enim ore et corde se esse sapientes a se non a deo stulti facti sunt in deum. Ecce illa duo que dixerat hic assignat scilicet quomodo evanuerunt quod ostendit ibi: dicentes se esse sapientes, ubi culpam monstrat et quomodo obscuratum est cor eorum ibi: stulti facti sunt, quod est vindicta. Sapientes enim in naturis rerum stulti facti sunt in deo. Investigabant enim ratione phisica perscrutantes cursus siderum et qualitates elementorum. Deum autem horum spernebant, ideo stulti facti sunt. Sicut hec laudanda sunt quanto magis creator illorum. Videntur ergo quo veniendum esset sed ingrati ei qui illis prestitit ut viderent sibi voluerunt tribuere quod videbant et facti superbi amiserunt quod videbant, elisi sunt quia superbierunt. Superbia caput peccati est de quo dicitur: Initium omnis peccati superbia. Superbierunt autem dicentes se esse sapientes non debebant sibi arrogare quod deus donaverat nec se iactare ex eo quod non a seipsis sed ab illo habebant quod utique illi credendo fuit non ad hoc tenendum quod videre poterant ab illo sanarentur qui dederat ut viderent si hoc facerent humilitatem servarent et possent purgari atque illi beatissime contemplationi coherere. Quia autem superbia erat eis obumbravit eos cecitas. Quod enim curiositate invenerunt per superbiam perdiderunt. Quod enim deus dederat gratis tulit ingratis et conversi sunt a veritate ad ydola et symulachra et ad cultum demoniorum adoraverunt creaturam contempto creatore. Unde subdit: Et mutaverunt gloriam incorruptibilis dei in similitudine imaginis corruptibilis hominis. Ecce quomodo obcecatum est cor eorum ut videntes maiestatem invisibilis dei que ex creaturis agnoscitur non in homines sed quod peius est et inexcusabile creatum in similitudinem hominum immutarent ut forma corruptibilis deus ab eis vocaretur. Hoc est simulacrum hominis ut quos vivos hoc nomine donare non audeant mortuorum imagines in gloriam dei recipiant. Quanta hebetudo quanta est stulticia horum apud quos plus potest imago quam veritas et potiores sunt mortui quam vivi. A vivo enim deo recedentes mortuis favent. De quorum numero ipsi sunt sicut et ubi sapientie Salomonis dicitur: mortuus mortuum fingit operibus iniquius lege litterae quasi diceret: Non solum sensu et cogitatione peccaverunt sed et opere. Et quia gloriam incorruptibilis dei id est culturam deo debitam quia incorruptibilis est mutaverunt quantum ad se pertinuit in similitudinem imaginis corruptibilis hominis id est in imaginem eius cui erat assimulata et postea in similitudinem imaginis volucrum. Ecce maior hebetudo in quadrupedum et deinde serpentium. Hec dixit ad cumulum hebetudinis ostendendum. Sic enim dei maiestatem in gloriam minuerunt ut horum que minima et prava sunt similitudini dei honorificentiam darent. Hic ergo dampnat simulacra impiorum in quibus alii solem alii terram alii homines mortuos et huiusmodi plura venerabantur. Ideo autem dicit: In similitudinem hominis et volucrum et quadrupedum et serpentium quia horum simulacra diversis temporibus a romanis colebantur. Mos enim fuit ab antiquis romanis

Quia cum cognovissent deum non sicut deum glorificaverunt aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis et obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt. Et mutaverunt gloriam incorruptibilis dei in similitudine imaginis corruptibilis hominis et volucrum et quadrupedum et serpentium.

Ideo revelavit eis deus per opera, veritatem scilicet non per doctrinam et per inspirationem.
Ambrosius ad Valentinianum
monachum. Augustinus
Ambrosius.
Augustinus.
Ambrosius
Augustinus
Augustinus
Ambrosius
Augustinus super Iohannem.
Augustinus de spiritu et littera
Augustinus in sermone de monte. Augustinus de verbis domini. Augustinus super Iohannem.
Ambrosius
Ambrosius
Ambrosius
Ambrosius

Propter quod tradidit illos deus in desideria cordis eorum in inmundiciam ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis.

adorare simulacra hominum ut romuli iouis et aliorum et maxime ab aduentu enee in italiam uolucrum autem et quadrupedum et serpentum simulacra coluerunt ex quo alexandria ab augusto superata est et rome subiugata. Sequitur. **Propter quod tradidit illos deus in desideria cordis eorum in inmunditiam ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis.** Hic iterum uindictam dei contra eos ostendit. Quia enim ad iniuriam dei creatoris figmenta et similitudines rerum deificauerunt tra-diti sunt illudendi desideriis cordis non ut illa gererent que nolebant sed ut illa perficerent que desiderabant. Tradere autem est permittere non incitare aut nimium ire. Precedentibus quippe culparum causis iuste et merito deseruntur a deo. Hii qui ueritatem dei in iniquitate detinent et creatoris gloriam creature attribuunt et per hoc deseruntur et traduntur desideriis. Ista uero peccata quia de superbia sunt non solum peccata sed et supplicia sunt. Omne quippe peccatum quod tamen penitendo citius non tegitur aut peccatum est et causa peccati aut peccatum et pena peccati. Peccatum namque quod penitendo non diluitur suo pondere mox ad aliud trahit. Unde fit non solum peccatum sit sed et causa peccati. Ex illo quippe culpa subsequens oritur. Peccatum uero quod ex peccato oritur non solum peccatum sed et pena peccati est merito quia iusto iudicio deus cor peccantis obnubilat ut precedentis peccati merito et in alia cadat. Quem enim liberare noluit deserendo percussit. et hoc est quod ait. propter quod. scilicet propter ydolatriam. uel quia cultum et religionem dei imaginibus tradiderunt. deus tradidit illos. id est subtrahendo gratiam tradi permisit nichil enim absque eius permissione fit in malis. Ista utique obscuratio in uindicta et pena iam fuit et tamen per hanc penam. id est per cordis cecitatem que fit deserente luce sapientie in plura et grauia peccata collapsi sunt. Tradidit dico prius in desideria cordis. cordis dico quod erat eorum. id est ad eos sibi ipsis relictum a quibus sic paratum erat non a deo. Et postea tradidit illos in inmunditiam. id est in actum inmunditie ut ipso actu operentur turpitudinem tantam ut afficiant corpora sua et cetera quantum ad naturam. id est ut corpora naturaliter repugnantia ~~quod~~ quedam uitio aptiora facerent. Et ostenditur hic ut uindicta qua traditi sunt non modo in desideria praua sed et in inmundas actiones et contumeliosas quibus afficiunt id est inficiunt corpora sua. Ipsi dico habentes hoc in semetipsis. id est non aliunde sed a se ipsis. Non enim hic hostis a deo sed dicitur his tradi quia desertus a deo cedit his atque consentit uincitur capitur trahitur possidetur. A quo enim quis uictus est huic et seruus addictus est et fit peccatum consequens precedentis pena peccati. Ut ita afficiant corpora ipsi dico agentes contumelias in semetipsis. id est in suo sexu. masculi cum masculis femine cum feminis. Diligenter animaduertendum est quod hic et subsequenter ait. tradidit deus. quia homini malitiam non facit. intemptator enim malorum est. Quamuis dicat dominus homines adultera non cogit sed dignos deserit tamen deserere uerissime dicitur. Deserit autem deus non apponendo gratiam uel appositam subtrahendo. Manifestum enim deum operari in cordibus hominum ad inclinandas uoluntates eorum quocumque uoluerit siue ad bona pro misericordia sua siue ad mala pro meritis eorum. Iudicio utique suo aliquando aperto aliquando occulto semper autem iusto. Et nota quod dicitur deus operari in corde hominis ad inclinandam uoluntatem eius ad malum quod non ita est intelligendum quasi deus malitiam impertiatur sed quia sicut apponit gratiam unde inclinatur hominis uoluntas ad bonum ita subtrahit quibusdam qua subtracta incuruatur eorum uoluntas ad malum. Sequitur. **Qui commutauerunt ueritatem dei in mendacium et coluerunt et seruierunt creature potius quam creatori qui est benedictus in secula amen.** Hic exequitur latius per partes culpam eorum et penam ut comparet inuicem et est hic repetitio predictorum. Ostendit enim per partes commutasse gloriam dei. scilicet quod deum putauerunt non erat et coluerunt et seruierunt creature potius quam creatori. et exequitur subsequenter partes inmunditie. scilicet quod femine in feminas masculi in masculos turpitudinem operabantur in quibus comparat penam culpe ut sicut contra naturam creantem peccauerunt ita in natura propria punirentur. Unde concludit in sequenti sic et mercedem erroris quam oportuit et cetera quasi diceret. illi afficiunt. id est deturpant corpora sua. qui commutauerunt ueritatem dei in mendacium. id est id quod de deo uerum est. dederunt ydolo. scilicet quod sit deus et dicit hic ueritatem dei quod supra uocauit gloriam dei. Ueritas quippe est gloria dei. Ueritatem dei tenere est unum deum colere. Ueritatem in mendacium commutare est creature seruire preter creatorem. Uera enim religio in unius diuini constat seruitio. Ipsa namque ueritas uerus est deus. Ipsa enim una ueritas est naturaliter una uerit

Aug.
Amb.
Aug. in sermo. ... neq...
Aug. in moralib.
Ambro.
Aug. de nat. et gra.
Aug. contra Iulianum heretic.
Aug.
Aug. de gra. et lib. arb.
Aug.
Aug.
Amb.
Fulgentius ad donatum

benedictus in secula amen.

Propterea tradidit illos deus in passiones ignominie. Nam femine eorum immutaverunt naturalem usum in eum usum qui est contra naturam. Similiter autem et masculi relicto naturali usu femine exarserunt in desideriis suis in invicem masculi in masculos turpitudinem

divinitas ita non possunt duo veri dii veraciter dici sicut ipsa una veritas illorum non potest dividi. Verumtamen quia divinum colere utroque deo servire non est utique veritatem dei in mendacium commutare. Ille autem veritatem dei commutat in mendacium qui deo non vero estimat serviendum. Commutaverunt ergo veritatem dei in mendacium nomen dei qui est verus dederunt his qui non sunt dii. Lapidibus et lignis atque metallis auferentes quod sunt dant quod non sunt. Veritas dei est, fit mendacium ut quando lapides dicunt esse deum. non enim negant deum sed serviunt creature potius quam creatori. Hoc est mutare verum in falsum. Ut enim viderentur digne hec colere dei nomen et honorem his imposuerunt. Veritas quippe creatoris a deo est sed non est deus quod illi in mendacium convertunt creaturas tamquam creatorem colentes. Sed ne quis dicat non colo simulacra sed res eorum ut solem et lunam et huiusmodi. addit et coluerunt creaturam diligenter adorando eam et servierunt actibus creature. Nec damnat eaque in simulacris intelligebant. Servierunt dico creature potius quam creatori quasi illud esset melius. qui tamen licet ab illis privetur suo honore est benedictus. id est super omnia exaltatus. Et hoc in secula id est sine fine amen. quasi diceret hoc est verum quod deo vero benedictio est in secula. Deus autem gentium a tempore impietas dat honorem ideo quod illi dicunt est falsitas. Sequitur. Propterea tradidit illos deus in passiones ignominie. Item hic vindicta repetitur. quasi diceret et quia ita peccaverunt in naturam creantem propterea tradidit illos deus id est tradi permisit. hic item vindicta repetitur sicut ante repetitur culpam in passiones ignominie. id est voluptates carnis que et si delectent sunt passiones nature non nominande. Ignominia enim dicitur quasi sine nomine dignitatis unde dicitur ignominiosus quia desinit habere dignitatis nomen dum in aliquo crimine deprehenditur. Tradidit ergo deus propter illos in passiones ignominie. id est in ardorem libidinis quod est passio et nec nominanda. Postea tradidit in ipsum actum libidinis id est vere. nam femine eorum immutaverunt naturalem usum viri legitimi in eum usum qui est contra naturam inter se agentes. Naturalis usus est ut vir et mulier in uno concubitu coeant. contra naturam vero ut masculus masculum polluat mulier mulierem. Si quis vero relicta coniuge aliam cognovit turpitudinem operatur et peccat sed non contra naturam. Qui vero cum ipsa coniuge alio membro quam decet dormierit contra naturam operatur. Sequitur. Similiter autem et masculi relicto naturali usu femine et cetera. Ecce peccatum voluntatis. Desideriis dico suis que scilicet a se sunt non a deo. Hec irato deo propter idolatriam humano generi evenisse testatur apostolus ut femina feminam et masculus masculum turpi desiderio ad usum appeteret indebitum. Quid est enim mutare naturalem usum in eum qui est contra naturam nisi sublato usu concesso aliter uti quam concessum est. cum illa pars corporis non habeat huiusmodi usum datum a natura. Que enim habet homo concessa illicita in alium ordinem conversa taliter facta quamvis concessa sunt peccatum sunt. Si autem putas o Iuliane apostolum ex hoc laudasse libidinem quia usum femine dixit naturalem omnem profecto usum femine laudare compellis. ac per hoc et ea que committunt cum feminis stupra laudabis quia illic utique usus est naturalis quamvis dampnandus quia legitimus non est. Unde et filii non legitimi sed naturales vocantur qui inde nascuntur. Non ergo concupiscentiam carnis in illo verbo laudavit apostolus sed naturalem usum appellavit illum usum unde nascendo natura humana potest subsistere. Nec dixit usum coniugalem sed naturalem eum volens intelligi qui fit in membris ad hoc creatis ut per ea possit sexus uterque ad generandum misceri. Ac per hoc cum eisdem membris et meretrici aliquis miscetur naturalis est usus non tamen laudabilis sed culpabilis. Ab ea vero parte corporis que non ad generandum est instituta si et coniuge quis utatur contra naturam est et flagitiosum. Sequitur. Masculi in masculos. quasi diceret Non tantum exarserunt sed et masculi fuerunt operantes actu turpitudinem in masculos. ita fuerunt recipientes mercedem et cetera. scilicet id est penam erroris suo. quam oportuit. scilicet que peccato sunt congrua. id est receperunt vindictam dignam culpa. Quantum enim ydolatria primum et gravissimum delictum est tanta compensatio eius horrenda et perfida passio est quam receperunt in semetipsis. scilicet in natura sua vindicantes deum. id est vindictam dei sustinentes. in suo sexu. scilicet deformitatem operantes. Et nota quod dixit oportuisse eos istam mercedem recipere. Hic utique vides causam propter quam traditi sunt sine ulla ambiguitate monstratam. Dixit enim quod malum ante fecissent et pro ea adiunxit. Propterea tradidit

amb

amb de unico baptismo

amb

amb

amb

amb

augustinus de Iuliano

amb

amb

amb de Iuliano

et cetera

operantes et mercedem quam oportuit erroris sui in semetipsis recipientes. Et sicut non probaverunt deum habere in noticiam tradidit illos deus in reprobum sensum ut faciant ea que non conveniunt repletos omni iniquitate malitia fornicatione avaritia nequitia plenos invidia homicidiis contentione dolo malignitate susurrones detractores deo odibiles contumeliosos superbos elatos inventores malorum parentibus non obedientes insipientes incompositos sine affectione absque federe sine misericordia.

Qui cum cognovissent iusticiam dei non intellexerunt quoniam qui talia agunt digni sunt

Augustinus contra adversarium legis et prophetarum. — ...rum precedentium est et pena peccati et ipsa peccatum est. Iudicio enim iustissimo dei relinquens sive deserendo sive alio modo explicabili vel inexplicabili, passiones ignominie, ut criminibus suis vindicarentur, id est supplicia peccantium non tantum sunt tormenta sed et iniciorum incitamenta.

Augustinus in psalmo. — Sed istas penas pauci vident. Propterea eas maxime commemorat apostolus et enuntiat multa que peccata sunt et pene peccati. Inter primum enim peccatum apostasie et ultimam penam ignis eternam media que sunt et peccata sunt et pene peccati. Sequitur. Et sicut tamen non probaverunt deum in noticia, tradidit illos deus in reprobum sensum.

Ambrosius. — Excecat quia nondum resipiscunt, et alia cadunt per eandem culpa. Et hoc autem quod dicit sicut, penam peccato assimilat ut sicut peccaverunt insensuali arbitrantes deum nescire mala sua sic puniti sunt in reprobo sensu. Et hoc est: et sicut probaverunt, id est putaverunt deum non habere in noticia peccata hominum ita tradidit illos etc. Vel ita ut legatur ibi quia non sicut hoc modo: quia non probaverunt deum habere in noticia suam, id est quia non cognoverunt deum quod ratio probabat eis. Vel quia probaverunt id est putaverunt deum non habere in mala, id est deum nescire vel negligere mala hominum. Ideo tradidit illos deus in reprobum sensum, ut nichil intelligant nisi quod a probitate remotum est. Quos sua cecitas a veritatis lumine funditus excludit.

Origenes. — Tradidit dico ut faciant opere ea que non conveniunt rationi, illos dico repletos omni iniquitate quasi non parum habentes. Deinde enumerat iniquitatis partes ut apertius eos accuset. Illos dico repletos malicia. Malitia est quando quis dampnum molitur alicui. Fornicatione. Fornicatio est omnis usus carnalis commixtionis preter legitimum concubitum. Avaritia. Avaritia est multa acquirere nec superflua pauperibus erogare. Nequitia. Nequitia est temeritas qua quis audet quod nequit. Vel nequitia est intemperantia sui. Illos dico plenos invidia id est dolore alieni boni.

Augustinus. — Invidus enim dicitur qui alterius felicitate torquetur: et sic inducitur in duplicem passionem cum aut quod ipse est alium esse non vult aut alium videns esse meliorem dolet se non esse consimilem. Homicidiis pluraliter dicit quia sunt homicidia actus et voluntatis. Contentione. Contentio est impugnatio veritatis per confidentiam clamoris. Dolo. Dolus est quando aliud simulatur et aliud agitur. Malignitate. Malignitas est mala voluntas cum ultra non potest vel de beneficiis gratias non referre. Susurrones inter amicos discordias seminantes. Detractores qui aliorum bona negant vel minuunt. Et ne levia putentur susurratio et detractio que vilibus sunt addit de eis: deo odibiles. Contumeliosos qui dictis vel factis contumelias et turpia inferunt. Superbos in honoribus elatos. Elati sunt qui nolunt pati priorem vel parem. Inventores malorum qui nova genera malorum cotidie inveniunt verbo vel opere. Parentibus carnalibus vel spiritualibus non obedientes scilicet servi in dominatores. Insipientes scilicet non discernentes inter bonum et malum. Incompositos habitu et incessu. Incompositio corporis indicat qualitatem mentis. Sine affectione, id est sine dilectione parentum. Absque federe id est societate. Sine misericordia quia non compatiuntur miseris. Sequitur.

Qui cum iusticiam etc. Iterum hic ostendit eos ulterius cadere dicens: Qui tales cum cognovissent prius disceptatione iusticiam dei, id est iustum deum, non tamen intellexerunt hoc scilicet quoniam qui talia agunt digni sunt morte eterna. Ne putarent

morte. Non solum
qui faciunt, sed
et qui consenti-
unt facientibus.
Propter quod in-
excusabilis es o
homo omnis qui
iudicas. In quo
enim iudicas a-
lium te ipsum
condempnas.
eadem enim a-
gis que iudicas.
Scimus enim
quoniam iudicium
dei est secundum veri-
tatem in eos qui
talia agunt.
Estimas autem
hoc o homo omnis
qui iudicas eos
qui talia agunt

his predictis penis tantum affligi quibus delectantur addit his ultimam mortem eternam. Et non solum
qui faciunt ea sunt digni morte sed et qui consentiunt facientibus. ut nullus excusetur. Consentire *aug.*
est tacere cum possis arguere vel errorem adulando fovere. Propter quod inexcusabilis es o homo omnis
qui iudicas. In quo enim iudicas alterum te ipsum condempnas eadem enim agis que iudicas. Supra contra gentiles
locutus est superbiam eorum et turpitudinem iniquas propter ea tradi sunt detestans. Hic autem communiter *ambrosius aug.*
de gentibus et iudeis agit qui se invicem iudicabant et non tamen a malis cessabant quasi dicat. Quia omnis *ambrosius*
faciens et consentiens dignus est morte propter quod inexcusabilis es o homo scilicet carnalis omnis scilicet tam
iudeus quam gentilis qui iudicas alium id est dampnas. in quo ostendit se esse quod non est id est iustus.
Iudeus iudicabat gentilem secundum priorem statum et gentilis iudeum. uterque homo non spiritualis id est car- *II*
nalis non spiritualis et uterque inexcusabilis. Sicut enim iudeus iudicat gentilem de ydolatria
et ipse ydolatra, sic gentilis iudeum de legis prevaricatione et ipse prevaricator legis naturalis est.
Ideo quia uterque inexcusabilis est. Vel specialiter pluraliter propter iudeos hoc dicit et si nondum eos nominatim exprimit
qui in lege gloriantur et agunt ea que dampnat in aliis sicut in sequenti ostenditur. Et quia non dum
nominatim eos exprimit ideo in sequenti nominat. Et quia non solum qui in lege peccaverunt
peribunt sed et qui sine lege peccaverunt ideo de gentibus ibidem addidit dicens. Ira in omnem animam
hominis operantis malum iudei primum et greci. et gloria omni operanti bonum iudeo primum et greco quasi dicat. Apostolus quasi dicat. scilicet
quia gentiles predicta facientes sunt inexcusabiles multo magis o homo omnis qui iudicas id est o
iudee qui per legem instructus alios dampnas inexcusabilis es. quia non te observas ab his in *ambrosius*
quibus alios reprehendis. Quod autem inexcusabiles sint probat sive specialiter de iudeis sive communiter
de iudeis et gentibus quasi dicat vere inexcusabilis es tu qui iudicas. In quo enim iudicas alium te ipsum condempnas.
id est tu ipse testis es dampnationis tue dum alium iudicas. Et hoc. Enim id est quia eadem agis
que iudicas id est in aliis reprehendis. Sequitur. Scimus enim tamen autem quoniam iudicium dei est secundum
veritatem in eos qui talia agunt. Inanem excusationem gentium vel iudeorum sua auctoritate de-
struit hic apostolus. Tollet enim inexcusationem peccati sui dicendo iudeus. Et sic ad ago quia
iudico me tamen iudeum defendit genus et lex. Et e contra gentilis. Me gentilem defendit
ignorantia. Contra quod apostolus ait. Scimus etc. ostendens iudeos non excusari per legem
vel gentiles nec illos per ignorantiam. Ignorantia enim in eis qui intelligere noluerunt peccatum *aug.*
est et in eis qui non potuerunt pena peccati est quasi dicat. Vos ita opinamini sed nos scimus
quoniam iudicium dei est etc. ~~id est contra eos qui talia agunt sive iudei~~ vel si est ibi enim tale
gerit vere inexcusabilis es quia scimus quoniam iudicium dei est vere id est scilicet equitati veri non secundum perso- *ambrosius*
narum acceptionem. Leo. id est contra eos qui talia agunt sive iudei sive gentiles sint id est *ambrosius*
in illos qui illa faciunt que in aliis reprehendunt. Homines in iudicio attendunt
personas potentium divitum propinquorum. sed dei iudicium in hoc est verum quod ve-
rax est non attendit personam sed vite meritum. Humanum quippe iudicium multis *Iohannes d*
modis corrumpitur amore odio timore sepe iudicium integritatem violatur et quasi
iustitie regulam in illum medium inclinatur. Iudicium vero dei est secundum veritatem
quia unicuique hoc reddet secundum mensuram boni vel mali. Veritas quippe iudicium hoc *aug.*
postulat ut malus mala bonus recipiat bona. sed illud in hoc loco videtur ostendi *Nota*
quod solius dei sit secundum veritatem iudicium quia corda hominum nosse solius dei est
et mentis secreta dinoscere. Sunt enim quedam que committuntur opere quidem ma-
lo animo autem non malo ut si quis ubi causa hominem non voluntate occidit. Alia
vero fiunt opere quidem bono sed animo non bono ut si quis misericordie opus non pro mandato dei
sed ut laudetur ab hominibus faciat. Sequitur. Estimas o homo omnis qui
iudicas eos qui talia agunt et facis ea quoniam tu effugies iudicium dei quasi dicat. Nos apostoli
ita scimus sed tu o homo scilicet carnalis non spiritualis omnis qui iudicas eos qui talia agunt qualia supra memoravimus
et tamen facis ea. Existimas id est opinaris hoc scilicet quia tu effugies quoque in iudicium dei. an hoc facis quia contemnis est

et facis ea, quia tu effugies iudicium dei? An divitias bonitatis eius et pacientie et longanimitatis contempnis? Ignoras quod benignitas dei ad penitentiam te adducit? Secundum duritiam autem tuam et cor inpenitens thesaurizas tibi iram in die ire et revelationis iusti iudicii dei qui reddet unicuique secundum opera eius.

et est hic increpatio cum ironia. Irascitur enim eis apostolus quia impunitatem sibi promittunt alios iudicantes. Et cum hoc capitulum generaliter agat contra iudeos et gentiles
amb — potest et specialiter accipi contra superstitiosum quemlibet prelatum ecclesie qui per ypocrisis examen fallit intuentium ut cum puniendus sit honore dignus appareat. Similiter et de iudeo
qui simulat quod non est. Et ideo congrue ait iudicas quasi aliorum doctor non te accusas sed
amb — alios in punitatem sperans quia hec potestas data est tibi et non est in mundo ad presens
qui te iudicet sed et si desit ad presens qui te iudicet effugies tamen iudicium dei quod in mundo
evasisti in futuro non poteris. Et quia ille diceret cur ergo non punit dicit apostolus. Quia bo
or. aug — nus deus expectat, quod tu ignoras et contempnis et hoc est tu contempnis divitias bonitatis,
id est copiosam bonitatem eius. Copiosa est bonitas dei que multa tempora peccantibus multa bona
ministrat blandiens ut ad penitentiam attrahat. Et contempnis divitias pacientie, id est
copiosam pacientiam dei que tot et tanta peccantes sustinet nec cito eos punit. Subdit.
Et contempnis divitias longanimitatis, id est copiosam longanimitatem dei que non ad ho
aug — ram est sed longa per multa expectans tempora. Hec nunc exhibet deus quia nondum est tempus iudicii
or — et an hoc facis quasi minimum est. Videtur autem longanimitas que alibi sustentatio dicitur a
pacientia differre quia qui infirmitate magis quam proposito delinquunt sustentari per lon
ganimitatem dicuntur. Qui vero pertinaci mente exultant in delictis suis ferri pacienter dicendi sunt.
aug — Pacientia ergo dei est qua per superbiam et pertinaci mente peccantes non statim punit. Longanimitas est
qua per infirmitatem et non deliberati animi malicia peccantes diu portat expectans ad pe
aug — nitentiam. Hic autem contempnit quia non sic utitur ad penitentiam ut deus intendit sed ad im
aug — punitatem utitur. Quem ut sollicitum faciat atque apertius redarguat addit ignoras quia contemp
nis dei bonitatem et ignoras quoniam benignitas dei adducit te quantum in se est ad penitentiam. Ecce
amb — deum nescis misericordem et an hoc facis quia minimum est. Severe loquitur quia mala mens non
revocatur ad vitam nisi timore. Et attende in his tribus versibus tres peccatorum gradus adnotatos.
Peccas enim o homo dum tibi inpunitatem promittis quod ibi notatur. Existimas autem et cetera.
Item gravius peccas quia contempnis bonum dei unde ibi An divitias et cetera. Et gravissime peccas quia
ignoras te contempnere unde ibi ignoras et cetera. Et an hoc facis increpatio est quasi minimum est. — aug
Sequitur. Secundum duritiam autem tuam et inpenitens cor thesaurizas tibi iram. quasi diceret. Benignitas dei te
adducit ad penitentiam sed tu non adduceris immo thesaurizas tibi iram, id est accumulas tibi vindic
tam et hoc secundum duritiam et cor inpenitens, id est quantum durus es et in malo tuo pertinax de quo
nec corde penites. Sunt enim quidam quibus mala que agunt displicent et ducti penitentia
cordis quatinus eis datur ex eis exire laborant de quibus non loquitur hic. Sunt alii quibus
placent mala et de misericordia dei nimis presumentes et pacientia abutentes in eis pertinaciter perdurant.
aug — In quo illius offendunt pacientiam et suam cumulant sarcinam dum peccando. Et sunt alii
quibus displicent sua mala sed quoniam ea gravia esse intelligunt putant sibi iam non posse ignosci
sicut Caym qui dixit maior est iniquitas mea quam ut veniam merear et hac desperatione subrepit eis ut quecumque
aug — libuerit tamquam dampnationi destinati sine penitentia faciant. Illi ergo deum nimia
aug sup iohem — spe non iustum autumant isti vero desperatione deum non bonum existimant. Ex utroque ergo
periclitabuntur sperando et desperando. Contrariis rebus contrariis affectionibus laborantes
aug de ui. ba. — periberunt. Ista enim duo occidunt animas scilicet desperatio et perversa spes. His duobus fit blasphemia
in spiritum sanctum unde in euangelio dicitur. Qui peccaverit et blasphemiam verbum dixerit in spiritum sanctum non remittetur ei neque hic neque in futuro;
De quo in hoc sensu epistola canonica ait. Est peccatum ad mortem non pro eo dico ut quis oret. Pec
catum ad mortem in spiritum sanctum committitur duobus modis scilicet per obstinationem et desperationem. Obstinatio enim est induratio
in malicie mentis pertinatia per quam fit homo inpenitens et hec inpenitentia est blasphemia in spiritum sanctum. Desperatio est qua quis
penitus diffidit de dei bonitate ut ei umquam dimittat peccata in spiritum sanctum quia spiritus sanctus amor est patris et filii atque benignitas qua tanta
aug de ui. d. — est finis non est. Vere ergo in spiritum sanctum delinquunt qui suam malitiam dei bonitatem excedere putant. Tolle tibi turbulentissimo

iniquitatum mari portum diuine indulgentie quo se recipiant fluctuantes atq; ipsa desperatione addunt peccata
peccatis dicentes ueniam nullam esse et sup peccatores necessaria dampnatio debetur. Qui et pertinacia malo inherent
in spiritum sanctum .i. contra dei bonitatem peccant. que eos pacientissime sustinens. plurimis donat bonis atq; ad correc
tionem et penitentiam undiq; uocat. Vocat enim beneficiis creature. uocat impartiendo tempus uiuendi. uocat per flagella
correctionis uocat per internam consolationis sed obsecra ne longitudine misericordie dei utendo thesaurizes tibi iram. Non tamen sic uideatur
deus misericors ut non uideatur iustus nec ita iustus ut misereri non uelit. Ad hoc enim patitur homines ut conuertantur et non sit quem dampnet.

Solet hic queri quare peccatum in spiritum irremissibile dicatur de quo diuersi uarie sentiunt. Alii enim dicunt ideo dici irremissibile
quia taliter peccantes penitere non possunt. habentes corda indurata uelut lapides. sic de dia
bolo dicitur induratum est cor eius tamquam lapis. Alii uero dicunt ideo dici irremissibile quia taliter peccantes numquam
penitent. cum tamen possint et ideo numquam eis remittitur. Utriq; uero in assertionem sue opinionis auctoritates in medium conferunt.
Augustinus namq; ait. Ista impenitentia et cor impenitens quamdiu quisq; in hac carne uiuit. non potest iudicari. De nullo enim
desperandum est quamdiu pacientia dei ad penitentiam adducit. Paganus hodie iudeus infidelis hodie hereticus est hodie scisma
ticus est hodie quid si cras amplectatur catholicam pacem et sequatur catholicam ueritatem. Quid si isti quos in quocumq;
genere erroris notas et tamquam desperatissimos dampnas antequam finiant istam uitam agunt penitentiam et inueniunt ueram uitam in futuro.
Noli ergo ante tempus quicquam iudicare. Item. Prebendo enim pacientiam deus dat locum penitentie nolens aliquem perire et dignum
morte facere et adhuc dampnare. Sup matheum autem econtra dicitur. Tanta est labes illius peccati ut deprecandi humilita
tem subire non possit. et si peccatum suum mala conscientia agnoscere et enuntiare cogatur. Sup marcum quoque
dicitur quod taliter peccans digne penitere non potest. Aduertentes ergo utriusq; auctoritatum attestationem sine preiudicio
alicuius illarum partium dicimus. ideo irremissibile nobis uideri dici et quia numquam peniteant et quia penitere non tamen obstina
ti et desperati licet quidam uix raroq; atq; difficulter peniteant. Unde augustinus ait sup illum locum psalmi conuertam in profundis maris
eos qui erant desperatissimi. Unde uobis cauete non ait dico ut non quis oret sed non dico ut quis oret. Et quod dicitur
tales non posse penitere et humilitatem precandi subire. intelligendum est non posse nisi uix et difficulter et raro.
Unde augustinus. Quasi inuitus in reos iudicat dominus qui in uita non in morte a principio constituit homines. Ipse enim sibi
infert mortem qui medentis dominum contempsit consilium. Gregorius. Dum tempus est prauitatem suam unusquisq; deserat dei
pacientiam pertimescat ne quem nunc tranquillum despicit iratum postmodum euadere nequaquam possit. Tales apostolus
deterrens ait. Thesaurizas tibi iram .i. accumulas tibi uindictam. Perspicuum est enim iram in deum non cadere
sed clementissimum nostri iudicis ad uindictam prouocari. Iram dico exercendam in die ire et reuelationis iusti iudicii dei. Tempus
iudicii appellat diem ire et reuelationis. Diem uocat non pro tempore sed quia omnia tunc erunt aperta que modo sunt occul
ta. Ire quantum ad peccatores qui tunc punientur. reuelationis. quia tunc reuelabitur quod a nobis modo nescitur.
ut confiteantur et inuiti iustum iudicium dei quod modo futurum negant. Bene dicit iusti iudicii quia ipse est qui
reddet unicuiq; secundum opera sua. Reddet enim deus tunc unicuiq; secundum opera eius qui modo et quos libet non reddit secundum opera.
cum et quoque iniquos modo larga est bonitas. In futuro autem reddet mala pro malis quoniam iustus est et bona pro malis quoniam
bonus est et bona pro bonis quoniam bonus et iustus est. tamen mala pro bonis non reddet quoniam iniustus non est. Reddet ergo
mala pro malis .s. penam pro iniusticia ut in reprobis. et bona pro malis .s. gratiam pro iniusticia ut in paruulis. et bona pro bonis gratiam pro gratia
ut in adultis qui bene operando uitam meruerunt. Sed forte aliquis queret quomodo ad sua opera reddat et iterum retribuat
cum pro temporali opere peccati perpetuo puniat. Ad quod sic respondetur. Ad districti iudicis iusticiam pertinet ut
numquam careant supplicio quorum mens in hac uita numquam uoluit carere peccato et nullus detur iniquo terminus ultionis
qui quamdiu ualuit habere noluit terminum criminis. Postremo queritur utrum mala uoluntas atq; conscientia reproborum in
gehenna punitorum sit peccatum et tantum pena et si peccatum est utrum per illud mereantur penam. Ad quod dicimus post hanc
uitam non esse tempus merendi sed recipiendi. Nullus enim meretur nisi dum in corpore est sicut in consequentibus
expressius locis legitur. Ideo quidam concedunt illam malam uoluntatem que est in reprobis post hanc uitam peccatum quod esse. idest
culpam simul et penam sed per eam nichil mereri sic bona uoluntas in electis bonum est et gloriosa remuneratio sed per eam
nichil merentur. Alii uero dicunt illam malam uoluntatem tantum penam esse et non culpam. Si enim inquiunt culpa est
et puniri non meretur impunita remanet et ita nullum peccatum impunitum relinquit deus cum auctoritas dicat nul
lum malum impunitum et nullum bonum irremuneratum. Ad quod alii respondent illud accipiendum fore de commissis uite
presentis nec tamen illud impunitum concedunt quia mala illa uoluntas non tantum culpa uerum et pena est. Deinde exequitur apostolus quomodo

Aug
Aug
Aug de uerbis domini
Questio
Aug de uerbis domini
Catt inde
Aug contra iulianum
hereticum. Gao
Aug de uerbis domini
Gg
Jer
Amb
Aug ad ualentinum
Gaudentium. Ao
Ao
Gg
Gao
Oppositio

reddat singulis secundum opera sic dicens. His quidem qui sunt boni operis secundum pacientiam

amb. dei. id est qui bene usi pacientia dei operantur bona reddet gloriam quia fulgebunt ut sol in regno patris sui.

Et honorem quod adoptati erunt filii dei erunt. et incorruptionem quia quod habebunt permanebit sine fine. Hoc ideo adiecit ut alia gloria et alter honor ille intelligeretur quam qui in presenti

amb. habetur. In presenti enim honor et gloria frequenter amittitur quia corruptibilis est et quod datur et quod dat et qui accipit. In futuro autem incorruptibilis datur honor et gloria. His qui sunt

amb. secundum pacientiam boni operis querentibus vitam eternam. id est qui in hac intentione bona operati sunt ut habeant vitam eternam non ut videantur ab hominibus sicut ypocrite faciunt.

His autem qui sunt ex contentione. id est qui contendunt inter se ut vos romani facitis. vel qui contendunt cum deo nolentes penitere cum ipse multis modis ad penitentiam vocet.

amb. et qui non acquiescunt veritati cum eis dicitur. credunt autem iniquitati. id est impunitati diffidentes de iudicio futuro. His inquam talibus erit post iudicium ira. id est pena materialis et spiritualis. In ipso die iudicii erit eis indignatio quia sibi ipsis indignabuntur. Et initio autem iudicii post carnis absolutionem erit eis tribulatio et angustia cum anima sola. post iudicium autem erit ira et indignatio. ut dictum est. Vel ita ut duo sequentia sint expositio duorum precedentium. quasi dicat. illis talibus erit ira dei. id est videbitur deus iratus.

amb. in quo tamen omnis tranquillitas et nulla est perturbatio. Nam dei natura ab his passionibus

amb. immunis est. Et ne videatur irasci et non iudicare subdit indignatio. quam addens superiorem iniuriam suam dominum iudicaturum significat. Unde predicta exponens subdit. tribulatio et angustia. et appellatur tribulatio quod prius ira. et angustia quod prius indignatio. Sequitur. In omnem animam hominis operantis malum iudeo primum et greci. Quod superius indistincte dixerat dicendo his qui sunt et cetera. hic universaliter dicit ut includat iudeum et gentilem. quasi hec pena veniet in omnem animam tam iudei quam gentilis operantis malum.

augustinus
amb. In hoc opere non solum facta significat. sed et perfidie professionem. De incredulo enim agit. et ideo in animam dixit ut spiritualem penam intelligas quia anima incredulitate perfidia arcabitur spirituali pena. In omnem animam dico iudei primum. id est maxime quia in scriptam legem habuit. et greci. id est gentilis. Iudeum semper anteponit prerogativa patrum.

amb. ut aut coronetur primus aut damnetur gravius qui credens propter abraham honorificentior est diffidens autem peius tractandus est quia donum promissum patribus refutavit. Gloria autem et honor et pax. Id est quod supra incorruptio erit omni operanti bonum iudeo primum tempore operanti. Vel primum id est maxime operanti bonum quia melius instructus melius operatur et greco. id est gentili. Sequitur. Non est enim personarum et cetera. quasi ideo coequo iudeum et gentilem in pena et gloria enim. id est quia non est acceptio personarum apud deum. id est quia deus iudicat non secundum personas sed secundum merita et utrosque pro modo peccati dampnat.

amb. Non enim prerogativa generis legis ut suscipiat causa patrum diffidentem aut abiciat a se propter indignantem parentum credentem sed unumquemque pro suo merito aut remuneratur aut condempnat. Et vere enim. id est quia quicumque peccaverunt sine lege. scilicet scripta. id est gentiles

amb. peribunt. id est dampnabuntur sine lege. id est non per legis prevaricationem. Nisi de lege scripta diceret quomodo diceret sine lege peccare cum omnes subditi sint legi naturali. sed de lege moysi

aug. dicit cui iudei obnoxii sunt. dicebat enim apostolus hic de illa lege quam deus dedit populo israel per moysen. Ideo ergo eos sine lege dixit. id est gentiles quia non acceperant legem quam se accepisse gloriabantur iudei. Unde ait. Qui enim sine lege peccaverunt. scilicet scripta que per moysen data est. sine lege peribunt. Et quicumque in lege. id est legem scriptam habentes peccaverunt. id est iudei. iudicabuntur per legem.

aug. contra valentinum. id est et per legis prevaricationem in quo aggravat eos. Quibus ergo noverunt divina mandata aufertur ab eis excusatio quam solent habere homines de ignorantia. sed nec ipsi sine pena erunt qui legem dei nesciunt. Et licet gravius sit peccare hominem scientem quam nescientem non tamen ideo est fugiendum ad ignorantiam

His quidem qui secundum pacientiam boni operis gloriam et honorem et incorruptionem querentibus vitam eternam. His autem qui ex contentione et qui non adquiescunt veritati credunt autem iniquitati. Ira et indignatio tribulatio et angustia in omnem animam hominis operantis malum iudei primum et greci. Gloria autem et honor et pax omni operanti bonum iudeo primum et greco.

Non est enim personarum acceptio apud deum. Quicumque enim sine lege peccaverunt sine lege peribunt. Et quicumque in lege peccaverunt per legem iudicabuntur. Non enim auditores legis iusti sunt apud deum sed factores legis iustificabuntur. Cum enim gentes que legem non habent naturaliter ea que legis sunt faciunt observant eiusmodi legem

tenebras ut in eis quisque excusationem requirat. Aliud est enim nescisse aliud scire noluisse.
Ignorantia quippe que non est eorum qui scire nolunt sed qui tamquam simpliciter nesciunt neminem sic ex-
cusat ut sempiterno igne non ardeat sed fortasse ut mitius ardeat si propterea non credit quia non
audivit quod crederet. Itaque inexcusabilis est omnis peccator vel reatu originis vel addita-
mento proprie voluntatis, sive qui novit sive qui non novit, sive qui iudicat sive qui non iudicat,
quia et ipsa ignorantia in eis qui intelligere noluerunt peccatum est, in eis vero qui non potuerunt pena peccati.
Ergo in utrisque iam non est excusatio sed iusta debetur dampnatio. Unde ait de utrisque: Quicumque sine lege pec-
caverunt peribunt, et qui in lege pec. iu. Quod autem ait iudicabuntur non ita est intelligendum ut qui per ignem sal-
vi fiant ut quidam dicunt sed prorsus peribunt. Nonnulli enim catholici tractatores in his apostoli
verbis parum attendendo aliter quam se res habet sapuerunt ut dicerent illos perire qui sine lege pec-
caverunt, hos autem qui in lege peccaverunt iudicari tantum non perire, tamquam per penas purgatorias ignis credant
esse purgandi sicut ille de quo dictum est: Ille autem salvus erit sic tamen quasi per ignem. Sed hoc in eo fun-
damenti bene intelligitur de quo ibi ait apostolus. Hoc autem de iudeis ait apostolus qui sine fundamento Christo sunt.
Quis autem christianus dicat non perire iudeum si non credat in Christum sed tantum iudicari, cum ipse dicat ipse quod
tolerabilius erit Sodome in iudicio quam iudeis in Christum non credentibus qui tanta in eis mirabi-
lia fecit. Et iterum dicit quod excusationem non habent de peccato suo infidelitatis quia venit et locutus est eis;
De quo habent excusationem illi quibus nec per se nec per suos locutus est, qui tamen non effugient
dampnationem quia qui sine le. pec. s. l. p. leviora tamen passuri. Cui enim plus committitur plus ab
eo exigitur. Et servus sciens voluntatem domini et non faciens secundum eam multis vapulabit. Non
enim. Id est quasi aliquis diceret: Dicis eos qui in lege peccaverunt per legem iudicari sed tamen
lex sola salvat. Ait: Non, quia non facit iustos, et hoc est vere in lege habentes iudicabuntur.
Non enim auditores legis iusti sunt apud deum, etsi apud homines, id est non per auditum legis solo
aliqui iusti sunt apud deum sed factores legis, id est illi qui legem opere implent, scilicet qui credunt in Christum
quem lex promisit, quicumque sint, quod quidem est per gratiam, iustificabuntur, id est iusti habebuntur,
iusti deputabuntur apud deum et homines. Vel ita factores le. iu., id est iustificentur ad hoc ut sint factores.
Non enim ita est intelligendum ut dicat eos qui ante erant factores legis postea iustificari
sed potius sicut sciamus aliter non esse factores legis nisi iustificentur, ut non iustificatio
factoribus accedat sed ut factoribus iustificatio precedat, ut si diceretur homines creabuntur
non posset intelligi eos creari qui ante erant homines sed ipsa creatione fieri ut sint homines.
Sic ergo intelligendum est hic: fac. le. iu., id est gratia iustificat eos ut adimpleant legem, quod non faciunt
ut iustificentur sed iustificantur ut faciant. In aliis tamen quibusdam aliter invenitur ut cum dicitur
facientes bonum honorabuntur, id est homines liberabuntur. Intelligitur ergo honor accedere
iam bonis et liberatio illis qui iam erant homines. Sed non ita hic accipiendum est sed potius sic
supradictum est. Sequitur: Cum enim gentes que legem non habent na. ea que le. sunt
faciunt eiusmodi le. non ha. ipsi sibi sunt lex qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis. Videbatur superius gentilem
dampnari si male operaretur et salvari si bene operaretur, sed cum legem non habeat qui nesciat
quid sit bonum quidve malum, videretur sibi neutrum debere imputari. Contra quod
apostolus ait: Et si non habeat scriptam legem habet tamen naturalem qua intelligit et sibi conscius
est quid sit bonum et quid sit malum. Lex enim naturalis est iniuriam nemini inferre, nichil
alienum rapere, a fraude et periurio abstinere, alieno coniugio non insidiari, et cetera talia.
Et ut breviter dicatur nolle alius facere quod tibi non vis fieri. Quod evangelice concordat
doctrine. Augustinus: Non videtur alios hic significasse sub nomine gentium quam eos qui
ad evangelium pertinent. Nec moveat quod naturaliter dixit que legis sunt facere, non spiritu
dei, non fide, non gratia. Hoc enim agit spiritus gratie ut imaginem dei in qua naturaliter
facti sumus instauret in nobis. Vitium quippe contra naturam est quod utique sanat
gratia. Non ergo usque adeo in anima humana imago dei terrenorum affectuum labe

De ignorantia peccantium.

Ag.

Ag. in psalmo cxxvii.

Amb.

Ag. de spiritu et littera

Ag.

Rem.

Ylarius

Ag.

Ag. de spiritu et littera

Ag. in eod.

delecta est ut nulla in ea liniamenta remanserit non solo deletum est quod ibi per imaginem dei cum crearetur impressum est. Animo vicio sanato per gratiam naturaliter fiunt ea que legis sunt non quod per naturam nomen ut dictum est negata sit gratia sed potius per gratiam reparata natura qua gratia in interiori homine renovato lex iusticie scribitur quam
au. deleverat culpa. Hoc enim illic scribitur per renovationem quod deletum erat per vetustatem. Id est talis si legem scriptam moysi non habeat credendus est bene vel male operari et merito saluari vel dampnari. Bene operari dico et saluari quod tamen non est nisi per gratiam et fide que renovat naturalem imaginem dei in homine sopitam sed qua renovatio est male operatur quis et dampnatur accusante eum conscientia quasi dicat. Vere factores iustificabuntur quia et gentes et hoc est. Cum enim gentes que legem scriptam moysi non habent naturaliter faciunt ea que legis sunt.
aug. id est naturali ratione illuminata per gratiam discernunt facienda vitanda quod facit
amb. lex. Ut faciunt ea que legis sunt. scilicet credere in deum et in christum quamvis eiusmodi legem non habent. id est scriptam ipsi sibi sunt lex. id est valent sibi legem. qui ostendunt iudicio suo opum
amb. opus legis scriptum in cordibus suis. id est firmiter fixum rationi eorum. dum illa operalaudant que lex iubet illa dampnant que lex prohibet. Vel opus legis est fides quam illi habent in cordibus suis. id est intimo affectu ubi fides per dilectionem operatur. quia ex eo cum quis exhibet deo naturali iudicio ostendit semetipsum legem sibi esse quia quod mandat lex facit. ut credat in christum. Sequitur testimonium reddente illis conscientia ipsorum inter se in vicem cogitationum accusantium aut etiam defendentium. quasi dicat. Opus legis habent scriptum in cordibus unde ipsi testes erunt sibi. in futuro boni vel mali. id est scientes merito dampnari vel saluari et hoc est naturaliter faciunt ea que legis sunt.
amb. Conscientia ipsorum reddet testimonium salutis vel dampnationis et si aliis non videatur et non solum conscientia operum sed etiam conscientia cogitationum malarum et bonarum. id est cogitationum in vicem accusantium eos. et dicitur hoc de non credentibus. aut etiam defendentium. hoc dicitur de credentibus. Non credentes enim accusabunt cogitationes male. credentes vero defendent bone. et hoc inter se quia ille eos accusabunt iste hos defendent. Et sunt hic genitivi pro ablativis more grecorum qui ablativis carent. Unde in libris
amb. aug. quorundam pro ablativos scriptum reperitur sic. Et inter se cogitationibus in vicem accusantibus aut etiam defendentibus. Reddet autem testimonium conscientia in die iudicii futuri cum iudicabit deus occulta hominum. id est ea que modo occulta sunt. iudicabit dico
aug. attende per ihesum christum quod totum est certum. secundum evangelium meum. Sciendum autem quod in illa die cogitationes accusabunt animam vel defendent non utique ille cogitationes que tunc erunt sed iste que nunc sunt in nobis quarum nota quedam et signa relinquentur in corde nostro. velut in cera que nunc in occulto nunc pectoris posita in illa die revelari dicuntur per per ihesum christum. quia pater neminem iudicat sed omne iudicium dedit filio et hoc secundum evangelium pauli. quod paulus annuntiat. Sequitur. Si autem tu iudeus cognominaris. etc. Ut tu autem iudeus cognominaris. Alia litera hic iudeos spiritualiter aggreditur quasi accusans eos de peccatis eo quod plura haberent auxilia quasi dicat. Gentilis habet tantum
amb. naturalem legem. tu autem iudee plura habes quia cognominaris iudeus a iuda pa
au. triarcha quasi ex cognatione hoc nomen tribuentur. Et requiescis in lege. Non vagaris erroribus certus quid debeas observare. sicut vagantur illi qui sunt sine lege. et gloriaris in deo. id est de cognitione dei et nosti voluntatem eius. de redemptione
amb. humani generis quam tibi per prophetas nuntiavit. et probas utiliora. id est de utilibus utiliora scis eligere. quia es instructus per legem et confidis te ipsum ducem esse cecorum. id est non intelligentium. Et confidis te esse lumen eorum qui in tenebris sunt. id est confidis quod tu illuminare potes eos qui in tenebris sunt. Cecos in tenebris existentes dicit gentiles

non habentes ipsi sibi sunt lex qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis testimonium reddente illis conscientia ipsorum et inter se in vicem cogitationum et accusantium aut et defendentium in die cum iudicabit deus occulta hominum secundum evangelium meum per ihesum christum dominum nostrum. Si autem tu iudeus cognominaris et requiescis

in lege et gloriaris in deo et nosti voluntatem eius et probas utiliora instructus per legem confidis teipsum ducem esse cecorum lumen eorum qui in tenebris sunt eruditorem insipientium magistrum infantium habentem formam scientie et veritatis in lege. Qui ergo alium doces teipsum non doces. Qui predicas

quia ratione privati ceci sunt et si quid sciunt tamen in tenebris sunt. Et confidis te esse eruditorem insipientium vel iudeorum nondum perfectorum vel magistrum infantium vel iudeorum qui et de lege adhuc discere nesciunt. Et confidis te esse habentem formam vel perfectionem scientie in lege. Et non tantum scientie sed et veritatis ut aliis exemplum scientie legis sis et veritatis. Non sine causa utrumque posuit scilicet scientie et veritatis. Quidam enim dicunt sciam vel intellectum alicuius verbi habet et ita sentiunt sicut auctor ipse sensit non tamen habent inde veritatem quia nesciunt quomodo sit verum vel non est esse verum sed iudeus iactat se habere sensum legis et scire verum esse illum sensum legis ita ut aliis habere volentibus sit exemplar. Et cum omnia habeas o iudee. qui ergo alium doces cur teipsum non doces. Vel si supra in littera est. sed hic legeris ita quasi dicat vel illa habes vel sed ista omnia habes. qui ergo alium d. c. t. n. d. Et qui predicas non furandum sicut lex dicit cur furaris sensum scilicet de Christo in lege. Et qui dicis non esse mechandum mecharis vel veritatem Christi de lege tollis et mendacium ponis cur hoc facis. Et qui abhominaris ydola sacrilegium facis cultum dei dando ydolis quod sepe fecerunt iudei. Vel sacrilegium facis Christum negando o cur hoc facis. Et tu qui in lege gloriaris per prevaricationem legis quia sensum legis qui est de incarnatione et nativitate divinitate Christi pervertis deum inhonoras vel quasi causa es quare alii inhonorent. Et vere nomen enim dei hodie blasphematur per vos inter gentes dum testimonium quod pater dedit filio suo non recipitis in quo patri detrahitur quia in Christo pater blasphematur sicut ipse ait qui me recipit non me solum recipit sed eum qui me misit. Et ideo inter gentes blasphematur nomen dei per iudeos quia credentibus gentibus iudei sua dicta inntebantur Christum non esse dicendum deum. Et nota quia verbis ezechielis prophete utitur apostolus sed sensus quia ezechiel ad iudeos sui temporis hoc dicebat. nomen dei blasphematur per vos inter gentes. Quia olim gentes non animadvertebant iudeos sibi traditos pro noxiis suis sed ydolis suis dabant gloriam de victoria quasi deum iudeorum vicissent in iudeis. Et quod aliunde hec verba sumpserit apostolus sicut ostendit dicens. scriptum est. in ezechiele de contemporaneis suis. Sequitur. Circumcisio et cetera. Ostendit supra legem non iuvare eos ad optinendam iusticiam vite. modo ostendit circumcisionem non iuvare quasi dicat. Et cum iudei sint tales o iudee. circumcisio quidem prodest vel qua es degener abraham. si tamen legem observes vel spiritualiter custodias ut credas quem lex premisit ut deponas omnia turpia ut cor circumcidas. Est etiam quasi ad vitam spiritualiter et alia sacramenta legis intelligenti quia obediendo deo fiat ei signum veritatis ut pie gaudeat vel spiritualis suavitatis ulterioris contemplans in Christum credat. Prodest et iudeo ipso littera legis sectanti deum sub timore dei custodienti. Queritur autem quomodo predicat circumcisionem prodesse cum in sequentibus dicat. si circumcidamini Christus nichil vobis proderit. Ad quod respondemus hoc dici secundum statum diversorum temporum. Nam secundum statum veteris legis olim profuit circumcisio sed non profuit ad salutem sine spiritualis legis observantia ubi vivificat. tempore autem gratie postquam exhibita est veritas non modo non prodest sed et obest. Unde in sequenti dicit si circumcidamini et cetera. Sequitur. Origenes
Ambrosius
Ambrosius
Ambrosius
Ambrosius
Ambrosius
Ambrosius
Augustinus
Ambrosius

non furandum furaris. Qui doces non mechandum mecharis. Qui abhominaris ydola sacrilegium facis. Qui in lege gloriaris per prevaricationem legis deum inhonoras. Nomen enim dei per vos blasphematur inter gentes sic scriptum est. Circumcisio quidem prodest

Si autem quasi si tunc prodest circumcisio si legem observes. Si autem prevaricator legis es vel si non imples quod circumcisio exigit scilicet ut

si legem obserues. Si autem
preuaricator legis sis, cir-
cumcisio tua preputium
facta est. Si igitur preputium
iusticias legis custodiat,
nonne preputium illius in
circumcisionem reputa-
bitur? Et iudicabit quod
ex natura est preputium
legem consummans te qui per
literam et circumcisionem pre-
putium preuaricator legis es.
Non enim qui in mani-
festo iudeus est, neque que in
manifesto et in carne est
circumcisio, sed qui in abscondi-
to iudeus est, et circumcisio
cordis in spiritu non litera,
cuius laus non ex hominibus
sed ex deo est. Quid ergo ampli-
us iudeo aut que utilitas
circumcisionis? Multum
per omnem modum.

contradicas in christum circumcisio tua carnalis facta est preputium, id est non plus
ualet quam preputium. Deinde a contrariis instruens subdit: Si igitur et cetera,
quasi dicat: Et quia circumcisio tua o iudee fit preputium si legem preuaricaris, ergo et preputium,
id est gentilis quilibet, si custodiat iusticias legis, id est mandatum per quod homo
Amb — iustificatur, scilicet fidem christi, quem lex ad iustificationem uenturam cecinit,
quam ipsa dare non potuit, nonne preputium illius reputabitur in circumcisionem,
ut sit filius Abrahe qui est pater fidei? quasi nemo potest negare hoc.
Ambro. Amb — Et preputium, id est gentilis, consummans, id est perficiens legem quod est ex natura,
id est naturaliter perficiens legem credendo in christum in lege promissum, nonne
iudicabit te o iudee qui quamuis doctus sis per literam, id est per scriptam legem
et circumcisionem, que est signum depositionis uiciorum, tamen preuaricator
Amo — legis es, id est nonne comparatione sui te dampnabilem ostendet, qui non per naturam
neque per legem neque per circumcisionem nouisti quod ille nouit per naturam,
Orig — id est christum. Quasi dampnabit utique, ita patet quod lex non iuuat. Vi-
detur quod in presenti loco preputium dicit gentes que in preputio carnis ad
fidem peruenerunt, quas legem per spiritualem seruantes comparat iudeis
et prefert, qui per literam et circumcisionem carnis preuaricatores sunt legis,
quos iudicando salubriter dicit. Sequitur: Non enim et cetera, quasi dicat: Bene dixi quod si
iudeus gentilis et gentilis iudeus sicut dictum est. Non enim uere
iudeus est qui in manifesto tantum iudeus est, scilicet nomine et natione,
qui labiis confitetur, corde est remotus. Iudeus enim interpretatur confitens.
Qui enim uere credit et recte confitetur, uere iudeus est. Neque illa
est uera circumcisio que in manifesto est, scilicet que manufacta est in
carne in abolitione cutis, sed ille est uere iudeus qui est iudeus in
abscondito cordis, id est qui est uere confitens. Et illa est uera circumci-
sio que est circumcisio, id est mundatio cordis, ipsa dico facta in spiritu, id est
per spiritum sanctum, non litera, id est non lapideis cultris ut litera legis in figura
docebat. Cuius circumcisionis laus, id est quam circumcisionem uere laudabit,
Orig — non ex hominibus est sed ex deo, id est ex gratia dei. Circumcisio enim cordis
Aug — est que purificat animam uiciorum maculas abscidit. Vel aliter: talis
Aug de spiritu et litera — circumcisio non ex hominibus est sed ex deo, quia illicita concupiscentia
amputatur, quod non fit litera docente et minante, sed spiritu adiuuante
Aug in expositionibus — et subsequente. Vel ita: Cuius laus, scilicet illius qui in occulto est iudeus
in epistola ad Rom. Ambro — et circumcisus, non est ex hominibus iudeis qui terrena sapuit, ut in
Aug — carne glorantur, sed ex deo est. Laudat enim deus credentem non carne
Amb — circumcisum. Iudeorum laus ex hominibus est qui si faciunt quod
lex iubet, sine spiritu faciunt timore pene, non amore iusticie, qui sunt in
carne iudei in corde pagani. Ita non est coram deo quod apparet
coram homine. Quicumque in spiritu gloriatur, huius laus a deo est. Spiritui enim
Amb III — credit per quod placet deo, et ille uere beatus est qui in conspectu dei
iustus est. Sequitur: Quid ergo amplius est iudeo aut que utilitas circumcisionis?
Multum per omnem modum. Huc usque demonstrauit apostolus quod non est apud
deum acceptio personarum et eo usque uenit ut diceret quod iudeus carnalis fit
gentilis et gentilis spiritualis fit uere iudeus. Vnde quasi iudeus obiciat quod uidetur sibi posse obici ut soluat, scilicet que dignitas sit iudeo.
secundum priorem statum maior quam gentili, quasi dicat: Quando iudeus fit gentilis
et econuerso, ergo quid amplius secundum priorem statum est iudeo de lege et de

Primum quidem quia credita sunt illis eloquia dei. Quid enim si quidam illorum non crediderunt?

legalibus observantiis qui dicitur populus peculiaris dei quam gentalis qui dicitur carnis immundus. Aut que est utilitas circumcisionis. id est quid consecutus est de circumcisione. Ad hoc respondet.

Valuit quidem olim sed non ideo digniores sunt in fide. Et hoc est quod ait: multum plus est iudeo secundum priorem statum quam gentili. ideo per omnem modum. Omnis modus est vel in administratione temporalium vel in reseratione spiritualium in quo utroque multa iudeis deus fecit que non gentibus. ita secundum priorem statum digniores fuerunt. Sequitur.

Primum quidem. Pretermittens apostolus de minoribus id est de temporalibus exemplum ponit de precipuis id est de spiritualibus scilicet de eloquiis dei. quasi diceret ut alia minora de temporalibus pretermittam hoc primum id est precipuum quod pono scilicet de eloquiis quod factum est iudeis. scilicet quia eloquia dei id est lex et prophete sunt credita illis ut amicis per que intelligerent de futura redemptione que promissa erat per Christum. Quamquam enim multa singula referet apostolus que ad honorificentiam pertineant seminis Abrahe hoc solum tantum apostolus memorat quod maxime laudis eorum est ut legem per quam addiscerent rectum a pravo distinguere digni iudicarentur accipere. et ideo plus est iudeis secundum statum priorem quam gentibus. Sed dicet non ideo plus factum est eis quia non crediderunt eloquiis ut Christum promissum redemptorem reciperent quidam eorum. Ad quod respondet dicens. Quid enim. quasi id est si non crediderunt quidam non ideo tantum minus profuit credentibus. Quid enim obfuit credentibus si quidam illorum non crediderunt. Non ideo minus factum est credentibus. Nam et si quidam non crediderunt non ideo fides evacuata est et hoc est. Numquid incredulitas illorum evacuavit id est inexpletam fecit fidem dei. Absit quod evacuata sit.

Numquid incredulitas illorum fidem dei evacuavit? Absit.

Fidem dei dicit vel quod quidam iudeorum crediderunt deo vel exhibitionem eius boni quod homini promiserat. Quorundam autem infidelitas non effecit ut quidam ad fidem non accederent vel ut deus promissionem suam credentibus non impleret. id est non effecit quin aliqui iudeorum sint fideles deo credendo in Christum vel deus non sit fidelis in promissis illis qui credunt. Non enim quia aliqui credere noluerunt ideo prejudicabitur ceteris iudeis ne digni iudicantur accipere quod promisit deus fidelibus quippe cum sic facta sit promissio ut credentibus proficeret. Ut autem firmaret apostolus quod supra dixit scilicet quia deus in promissione sua fidelis est subdit. Est autem deus verax etc. Quasi incredulitas illorum non evacuavit fidem sed potius deus verax id est implens promissa. omnis autem homo mendax. ex se et iudeus ita dignus est promissione. hoc ideo dicit ne dignior videatur iudeus in novo statu quam gentilis. Hanc prophete auctoritate monstrat. deum esse veracem quod pertinet ad superiorem confirmationem et hominem esse mendacem quod pertinet ad hominis indignitatem. Hoc autem scilicet omnis homo mendax addit apostolus ut appareat promissionem dei factam esse et completam non propter aliqua hominis dignitatem sed propter misericordiam dei ut gratia detur indignis et commendabilior sit gratia dei. Deus autem dicitur verax id est invariabilis tam in essentia quam in promissione. homo mendax dicitur id est nec habens verum esse nature in qua conditur et per peccata diffluens. Hominis est enim fallere quem temporalia nature imbecillitas faciunt esse mutabilem. Natura enim que fallitur non absurde dicitur mendax deus autem apud quem nichil futurum immutabilis perseverat. Vel omnis homo est mendax scilicet qui non credit quod promisit deus qui negat deum implesse promissa. Hoc facit maxime iudeus qui diffidens de promissis dei mendax est et deum mendacem pronuntiat quando promissis eius non credit que uidet deus credat promissa. Et est sensus utriusque sententie talis. Omnis homo contradicens promissionibus dei mendax est. Vel omnis homo in quantum a se ipso est mendax est id est labilis in essentia et per peccata diffluens. Quod autem deus verax sit prophetico exemplo confirmat subdens.

Sicut scriptum est quasi diceret deus est verax sicut scriptum est in David. Ut iustificeris in sermonibus tuis et vincas cum iudicaris. quasi diceret David ego peccavi et malum feci in adulterio in homicidio ut tu o deus mittendo filium de stirpe mea sicut promisisti iustificeris in sermonibus qui sunt de promissione filii id est iustus esse ex sola iustitia non ex meis meritis complesse cum promisisti. Vincas implendo promissa cum iudicaris a pravis non debere implere promissa propter mea peccata id est non mittere filium de stirpe mea. David enim postquam factus est adulter et homicida uxorem Urie accipiendo et illum gladio filiorum Ammon occidendo dicebant multi vacua efficeretur promissio dei que facta est David. scilicet quod ex semine eius Christus nasciturus sit quia non nasceretur de homicida et adultero sed falsus erit quod deus pollicetur.

Sicut scriptum est: Ut iustificeris in sermonibus tuis et vincas cum iudicaris.

Amb

Aug

Aug

Amb

Amb

Amb

Amb

Amb

Amb

Aug

Amb

Aug

Aug

Aug

Aug

Amb asserebat. Deus autem verax est quia misit apostolum de semine David sicut promisit. et sic vincit cum iudicatur. Qui dat
quod daturus negatur. Cumque dat quod iudicatur non daturus vincit ostendens se veracem illum autem mendacem qui non
credit verbis eius. id est hic. ut. consecutivum non affectivum vel causativum. vel ita ut sit ut causativum et respi-
cit ad illud quod David premiserat a peccato meo munda me. q.d. Vos munda. ut iustificeris. id est iustus id est verax comproberis in sermonibus tuis.
Aimo qui sunt de venia ingemiscentis. Dixisti enim. Quacumque hora peccator ingemuerit omnium iniquitatum eius non recordabor
Aimo amplius. Et vincas indulgentiam peccati mei dando, cum iudicaris. ab hominibus non veniam non dare. Dicebant enim quidam
David adeo graviter deliquisse quod peccator veniam non posset habere quos deus mendaces ostendit et se veracem exhibuit qui ei
Orig Amb eum indulsit. Vel ita respicit ad illud quod dixerat tibi soli peccavi. q.d. Tibi tantum dico me peccasse quem vides quod
homines non vident qui tu adeo iustus es ut dum ego et omnes peccamus tu solus iustificeris. id est iustus appareas. et in
Aug omnibus sermonibus tuis. vel in omnibus promissis tuis et vincas. id est superes omnes iusticia cum iudicaris. id est cum aliis iudicio compa-
raris. Tante enim misericordie est deus. ut velit se cum homine comparari. Unde per ysayam ait. Iudicate inter me et vineam meam.
Orig Superat enim deus in iudicio homini comparatus. Invenitur enim dedisse homini omnes affectus omnesque actus motus quibus ad virtutem
uti possit per gratiam. Insuper et rationis inseruit quo agnosceret quid deberet agere et cavere. His autem acceptis homo
neglexit iter virtutis incedere cui ex deo nichil defuit. Ipse vero invenitur defuisse his que adeo data sunt, merito ergo dicitur talem
Orig in iudicio deus vincere iustificare in verbis suis. Vel ita. Tibi soli peccavi quia adeo iustus es ut iustificeris. id est verax probaris
Aug in omnibus sermonibus tuis. Solus enim inter homines per omnia verum dicere potuit homo deus. Et adeo iustus es. ut
Aug vincas. id est superes omnes homines in iusticia cum iudicaris vel quando quasi iniuste iudicaris a iudeis. Iustus enim iudex a pec-
catoribus iudicatus est iniuste. et in eo tamen. id est in iusticia vicit omnes homines. Huic itaque nullum peccatum habenti
dicit David tibi soli peccavi quia adeo iustus es ut iustificeris in sermonibus tuis et vincas cum iudicaris. Tu es enim qui superas
Aug omnes iudices in iusticia qui solus iuste iudicans iniuste iudicaris. Vel aliis non mutatis illud ita predicitur
vincas cum iudicaris. q.d. talis es ut iustificeris in sermonibus tuis ut vincas cum iudicaris. id est quando iudicaris a pylato
Aug et a iudeis. Vicit enim homo deus quando iudicatus est quia propter illam humilitatem dedit ei nomen quod est super omne nomen.
Hic tamen sensus non pertinet ad superius argumentum. id est ad suum propositi demonstrationem. scilicet ad probandum quod deus sit verax
Amb sed est additum ex habundanti. Sequitur. Si autem iniquitas nostra. Ostenditur
hic sensus quod ex verbis David prophete quibus ipse dixit peccavi ut iustificeris. iniuste trahebatur a
Aimo carnalibus causam divine iustificationis nostra peccata fore intelligentibus. Erant enim quidam
qui dicebant deum velle nos peccare. ideo ut comparatione nostri iustus appareret et
dum peccatum nobis dimitteret quod misericors sit patefaceret. Dicebant etiam eum
velle nos mentiri. ut ipse solus verax inveniretur quod si ita esset iniuste ab illo
Aimo Amb dampnaremur. Contra illos tales loquitur hic apostolus quia non est hic sensus in verbis
prophete sed malivolorum hominum prava interpretatione extorquetur asserentium quod
peccata hominum mali actus dei iustificationem perficiant et per mala nostra iustus appareat.
et iniusticia nostra iustum illum ostendat. Dixit enim supra quod verax est deus et omnis homo
mendax et quod indignis dat bona in quo apparet commendabilior eius gratia et iusticia. Unde
carnalis dicens deum uti malis quasi instrumento ad gloriam suam eo rem deducit ut
Amb dicat iniquum deum qui peccata punit que sibi prosunt. Si enim iniusticia nostra
eum perficit sine dubio iniquus est si dampnat peccantem. Quod removet hic apostolus dicens.
S i autem. q.d. Deus est verax et omnis homo est mendax cui indigno deus dat bona in quo
apparet commendabilior eius gratia et iusticia. Si autem hoc est. et ita iniquitas nostra com-
Aimo mendat iusticiam dei. id est laudabilem facit iusticiam et veritatem dei quid dicemus. vel ex
Aimo hoc quid sequi videtur quod iniquus est deus qui propter peccata infert iram. id est vindictam
Fulgentius et condempnationem. Iram namque hoc loco apostolus pro condempnatione posuit quia
Aimo illius rei deus ultor est cuius auctor non est. id est iniquitatis quam quia deus punit non facit. Et est sensus. Si nostra
iniquitas deum laudabilem facit quanto amplius peccamus tanto ei placet; et quod stultissimi dicunt et eo
amplius iusticia eius et veritas esse et apparet. iniquus est deus. inferendo vindictam pro malis que vult ut
faciamus. Si enim vult ut peccemus ut quidam stultorum dicunt ergo qui dampnat hominem peccatorem iniquus est;

**Si autem iniqui-
tas nostra ius-
ticiam dei com-
mendat quid
dicemus? Num-
quid iniquus
est deus qui infert
iram? Secundum
hominem dico. Absit;**

S; nunquid deus iniquus est qui infert iram. Videtur utique hoc a quibusdam s; absit. ut sit iniquus deus i. quod nostra iniquitas illum commendet. Si enim commendaret illum ipse non vindicaret quia iustus est. Et quia hoc verum non est quod deus sit iniquus & quod nostra iniquitas deum commendet addit apostolus. Secundum hominem dico. i. secundum intelligentiam carnalis hominis quasi hoc quod carnalium est quod constat i. errare & falli & fallere. Nam deus immutabilis perseverat nec potest non amare que fecit. non enim vult nos peccare & quia iustus est. ideo infert iram peccanti. Cum ergo peccatorum iusta pena redditur non est iniquitas s; iusticia apud deum. Quomodo enim ex hoc iste videbitur deus quasi adversari iusticie. Inducit enim iram hominibus pro eo quod in semetipsis locum iusticie dederunt. Non ergo iniustus videbitur deus quia ipsa iusticia cum irascitur adversus iniusticiam cum eum non decet esse propicium s; puenit irati in homines qui se iniusticie cui deus irascitur prebuerunt. Non est ergo deus iniquus.

Alioquin quomodo iudicabit deus hunc mundum. Si enim in mendacio meo veritas dei habundavit in gloriam ipsius quid adhuc & ego tamquam peccator iudicor. Et non sicut blasphemamur & sicut aiunt nos quidam dicere. faciamus mala ut veniant bona quorum dampnatio iusta est;

Alioquin. i. nisi hoc est q. non iniquus est deus quomodo iudicabit deus hunc mundum quasi non potest esse iste iudex quomodo enim iudicabit si iniquus est. quasi male bonis s. dans mala & malis bona. Sequitur. Si enim veritas dei &c. Interiecta remotione iniquitatis dei. i. interposita demonstratione qua ostenditur quod deus non est iniquus. Unde apparet verba prophete non eo quo dictum est sensu accipienda redit apostolus ad probationem carnalis intendens probare quod si deus punit malos iniquus est. q. d. Vere si iniquitas nostra iusticiam dei commendat iniquus est deus qui punit enim i. quia si in meo mendacio. i. per meum peccatum. veritas. i. iusticia dei habundavit i. crevit in gloriam ipsius. i. si ex peccato meo gloriosior est. quid adhuc a. cur etiam nunc non solum in futuro iudicor ego tamquam peccator quod non sum. Manifestum est non quia si ad gloriam dei proficit mendacium hominum ut ille solus verus appareat. peccatores non sunt dicendi qui peccant quia non voluntate s; impulsi esse videbuntur peccare quod absit. Et accipitur hic veritas quod supra iusticia & mendacium quod supra iniquitas & est sensus. Si deus meo mendacio. i. peccato verior apparet. quare me iudicat tamquam peccatorem i. in presenti non modo in futuro. Vel quid iudicor tamquam peccator i. adhuc. i. post conversionem postquam dedit bona indigno. unde gloriosus apparet. Ante conversionem enim cum male meterer ex meis non erat gloriosior i. est suis. Ac si diceret. Quod ante remissionem videri poterat post videri non debet. s. quod ego peccator iudicandus sim quia nunc certum est quod dimittendi veritas non habundasset in gloriam nisi peccassem. Sequitur. Et non sicut. Item aliud falsum infert apostolus ex eo quod dixerat. s. si veritas dei ex meo mendacio habundavit in gloriam. q. d. Et si istud est. s. quod veritas dei in peccato habundet in gloriam eius. s. non faciamus nos mala ut veniant bona. i. ut crescat gloria dei iusticia. Sicut blasphemamur nos apostoli. & sicut aiunt quidam nos dicere. i. sicut imponitur nobis apostolis blasphemando a quibusdam hoc sentire & dixisse & predicare quod est blasphemia. quod imponitur nobis dixisse; hoc. s. faciamus mala ut veniant bona. Quidam enim perversi homines non intelligentes ad reprehendendum proclives cum audirent a paulo & ab aliis apostolis predicari ubi habundavit delictum superhabundavit gratia. dixerunt apostolos predicare faciamus mala ut veniant bona i. dicebant. Quanto amplius maiora mala commiserimus tanto maiora bona percipiemus i. maiorem gratiam quia deus vult ut peccemus ut habeat quod dimittat & ipse misericors appareat. Vel ita potest continuari hec littera cum precedentibus. s. si enim. ut prius iungatur cum precedenti littera quomodo autem. q. d. quomodo iudicabit deus hunc mundum si est iniquus. quasi non recte quod in parte ostendit quia nec modo iuste iudicaret me quasi peccatorem quod ego non sum. Et vere non. sicut quidam &c. Sententia verborum non mutatur a prima expositione. Sequitur. Quorum dampnatio &c. qui quidam ita imponunt nobis quorum talium dampnatio iusta est. & ideo non est credendum eis;

Amb. Aug. Amb.
Amb. Aug. Amb.
Aug.
Amb. Nota
Amb. Aug. de natura boni. Orig.
In trade.
Amb.
Aug.
Aug. Aug.
Aug.
Aug.

or̃ Sequitur. Quid ergo. Apostolus velut arbiter quidam medius inter eos
qui ex circumcisione crediderant et eos qui ex gentibus venerant tam
amb iudeos quam grecos reos esse supra ostendit ubi scilicet demonstravit perso-
narum acceptionem apud deum non esse. ubi etiam quesivit quod querendum
esse putavit. scilicet quid amplius sit iudeo quam greco secundum priorem statum et respon-
dit multum et in quo maxime demonstravit. modo querit utrum
in hoc statu gratie plus sit iudeo quam gentili et respondet non. immo pares
sunt in hac gratia evangelii. quasi dicat. quia plus fecit deus iudeo in priori statu.
et quod bona eis implevit non est aliquo eorum merito. Quid ergo. di-
ambro cemus. Precellimus eos. scilicet gentiles in hac gratia. Nequaquam. quia non est
personarum acceptio apud deum sed in omni gente qui timet deum acceptus est illi.
Vere non sumus nos iudei digniores gentibus in hac gratia. Causa-
ti enim sumus. id est rationibus ostendimus superius. omnes. scilicet iudeos
ambro et grecos sub peccato esse. ante hanc gratiam quia iudei prevaricando
legem naturalem et scriptam et gentiles naturalem inventi sunt
peccatores sicut supra ostensum est. et ideo nullus precellit alterum in
aug statu gratie. Hic ubi apostolus dirimit contentionem utrimque conponit.
aug que inter gentiles et iudeos orta erat cum illi tamquam ex meritis
operum legis redditum sibi evangelium premium arbitrarentur. illi contra
aug iudeis se preferre gestiebant tamquam interfectoribus domini. Deinde prophe-
ticum testimonium subdit quo ostendit iudeos reos de quibus
aug minus videbatur quia sub lege dei vivere videbantur. dicens. sicut scriptum est
quia omnes sunt sub peccato sicut scriptum est. de iudeis de quibus minus
videbatur. quia non est iustus quisquam. scilicet qui non venit ad christum. Iohannes ita
quia non est intelligens. id est quia non intelligit christum esse deum. Et quod non
non intelligit ex culpa sua est. quia non est requirens deum. id est quia
non requirit deum. Ex operibus enim poterant querere et invenire
quod ipse erat deus. Non requirit dico sed potius declinat ab eo.
amb et hoc est. Omnes declinaverunt. Neminem enim dubium quia omnes
non querentes deum declinant ab eo et inclinantur ad malum et
simul. scilicet cum ipsa declinatione inutiles facti sunt quia et alios decli-
nare fecerunt. Adeo declinaverunt quia non est aliquis de illis
aug qui faciat bonum non est utique usque ad unum. id est nec etiam unus. Vel non est qui faciat bonum non est usque ad unum.
scilicet preter unum christum quia nullus nisi ipse bonum facit. Ipse enim tantum facit
bonum in se et in suis. Sepulchrum. quasi dicat. ita declinaverunt ut diximus
et ita alii fuerunt inutiles quod guttur eorum est sepulchrum patens.
id est fetor verborum et opinio eorum corrumpit alios. et hiat recipere mortuos.
amb Nam malis mancipari bonos si posset sicut devorare vellet ut sicut
sepulchrum patet ad recipienda cadavera ita et ad usum bonos
guttura illorum ubi non audent aperte malis persequi linguis suis i-
mat dolo agebant. id est bona dicentes sed malum corde cogitantes quia
venenum aspidum. id est odium insanabile erat sub labiis eorum. id est sub corde eorum.
amb Quia huiusmodi hominum verba muscipula sunt ad hoc enim locuntur
ut decipiant ut sicut per labia serpentis peremptorium venenum
infunditur. ita per labia eorum dolus et captio. Quorum scilicet os est plenum
ambro habundanter. maledictione. id est ut maledicat ut demonium habens [illegible]. et amaritudine. id est amaris nimis.

Quid ergo. Precellimus eos. Nequaquam. Causati enim sumus iudeos et grecos omnes sub peccato esse sicut scriptum est. Quia non est iustus quisquam non est intelligens non est requirens deum. Omnes declinaverunt simul inutiles facti sunt non est qui faciat bonum non est usque ad unum. Sepulchrum patens est guttur eorum linguis suis dolose agebant venenum aspidum sub labiis eorum. Quorum os maledictione et amaritudine plenum est. veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.

ẽ pedes. i. affectus eorum sunt ueloces ad effundendum sanguinem. et cetera. Sic eorum quasi homicide sunt ex deliberatione
ad bonum segnes ad parricidium sunt ueloces. Sed unde erit eis hec pena. quia C**ontricio et infelicitas** i. tem-
poralis pena. et infelicitas. i. eterna dampnatio erit in uiis eorum. i. in operibus eorum.
i. pro actionibus suis malis ueniet eis contritio et infelicitas. Talia enim faci-
unt unde conterentur in hoc seculo per titum et uespasianum. et in futuro erunt infelices
puniti anima et corpore. Et hoc ideo quia uiam pacis. i. christum non cognouerunt.
Dum enim uiciorum bellis semper urgentur uiam pacis ignorant. i. christum per
quem pax multa diligentibus nomen domini. Nec saltim timor dei eos reflexit a
malo. quia non est timor dei ante oculos eorum. non habent dei timorem qui est
initium sapientie. De his dicit iheremias. Tunc omnes surrexerunt in prophetam
domini uolentes occidere eum. Et subiecit. Omnis autem populus non permisit illos. Sed
contrarium uidetur quod omnis insurrexisse dicit et omnem populum non permisisse. Omnis
quos dicit insurrexisse. scilicet malos et omnem populum non permisisse scilicet bonos. Et hic enim ubi quod dicit
omnes declinauerunt totam penitus plebem significat sed alteram partem plebis. Sepe
enim duo populi sunt in una plebe. hic est enim populus quem increpat dominus dicens sub
nomine iherusalem. Iherusalem iherusalem que occidis prophetas. Et item. Generatio mala
et adultera. De quorum et ysayas dicit. Ve genti peccatrici semini nequam et cetera. Sequitur.
S**cimus autem** et cetera. Ostendit iudeos ante gratiam fuisse sub peccato auctoritate scripturarum
quas dedit. Sed ne iudei auctoritati sue uba inniterentur ad alia detorquerent ait. Scimus et cetera.
quasi dicat. Hoc dauid dicit. nos autem scimus quoniam quecumque supple loquitur lex loquitur
his qui in lege sunt. supple et de his qui in lege sunt. Lex appellatur aliquando generaliter
hoc uetus testamentum aliquando pro parte ueteris testamenti accipitur sicut ibi.
Aperuit dominus discipulis sensum ut intelligerent scripturas que de eo scripta erant
in lege et prophetis et psalmis. Nonnumquam uero psalmi lex uocantur sicut dominus ait
in lege uestra scriptum est ego dixi dii estis. Et alibi. Ut impleatur sermo
qui in lege eorum scriptus est quia odio habuerunt me gratis. ita et hic psalmi dicuntur lex. i. nomine
legis intelliguntur quia informant. Vult ergo ostendere apostolus ea que superius dixit
de psalmo pertinere ad iudeos. quorum superbia confringenda erat dixit. Scimus
quoniam quecumque lex loquitur in isto loco. i. psalmi. his loquitur qui in lege sunt. i. iu-
deis legem habentibus. Ut ita omne os iudeorum obstruatur. a sua gloria. et
omnis mundus. i. omnis homo. scilicet non tantum gentilis sine lege reus de impietate.
sed et iudeus reus de legis transgressione fiat subditus deo totum ei tribuens
quia omnes peccatores sunt inuenti et gratia sunt saluati. non meritis. Sequitur.
Q**uia ex operibus** et cetera. Hic incipit agere plenius de lege ut ostendat iusticiam
non esse ex ea. Quasi. Dico ut omnis mundus subditus sit deo quod debet.
quia certum est quod ex operibus legis non iustificabitur coram illo. i. scilicet deo et si coram
hominibus. omnis enim caro. i. homo et carnaliter uiuens. Vero illi qui cum mererent
sub lege christo crediderunt non quia iusti erant sed ut iustificarentur uenerunt
ad gratiam fidei. Destruitur autem hic superbia gloriantium de operibus legis ne gratia fidei
uideretur non necessaria. si et opera legis iustificare crederentur. Opera autem
legis dicuntur que cum lege instituta et terminata sunt ut erant cerimonialia
et figuratiua. que numquam ualuerunt conscientiam mundare et si cum caritate et deuotione fierent. Si uero queritur
quare illa facta cum caritate non iustificarent sicut nunc opera bona que facimus in caritate iustificant. respon-
demus quia illa non fuerunt instituta in iustificationem sed in futurorum significationem et peccati infirmi-
tatis ostensionem. Et ideo ergo nemo iustificabitur coram illo. scilicet deo qui intima uidet sed utrum ex amore
iusticie quid agatur. uel timore pene quod non uident homines. Hic uero queritur. Numquid moyses et alii

Contricio & infelicitas in uiis eorum, et uiam pacis non cognouerunt. Non est timor dei ante oculos eorum. Scimus autem quoniam quecumque lex loquitur his qui in lege sunt loquitur, ut omne os obstruatur & subditus fiat omnis mundus deo. Quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo.

Amb.
Aug.
Aug.
Aug.
Amb.
Amb.
Aug.
Aug.
Aug. de spiritu et littera.
Aug.
Aug. de spiritu et littera. et cetera
Aug.
Ro.
Aug.
Ro. Aug.

boni ex lege non fuerunt iustificati. Ad quod dicitur. Fuerunt quidem iusti, sed non ex operibus legis. Unde Petrus ait.
Quid temptatis imponere nobis iugum etc. Sicut ergo nos salvamur modo per fidem Christi sic et illi salvabantur. Ergo
Aimo — non ex operibus. Quia lex non venerat peccata tollere sed ostendere et punire. Decretum ergo
dei per sacramentum misterii dei quod in Christo est hominem iustificari non per legem
quia lex non iustificat apud deum sed fides. De lege autem loquimur secundum cerimonialia
ut dictum est non secundum moralia que utique iustificant et in evangelio consummantur.
Aug. de gratia et libero arbitrio — Sequitur. Per legem enim. quasi diceret. vere ex lege non est iusticia quia per legem
tantum est cognitio peccati non consumptio. Si ergo cognoscitur non cavetur prevaricatio est. ita ira et pena debetur. Cavere autem non potest homo peccatum si non ad
iuvet gratia ut cognitum caveatur. ita sine dubio lex iram operatur. sicut in
sequenti dicitur quod ideo dicitur quia ira dei maior est in prevaricatore qui per legem
noscit peccatum et tamen facit. Quod autem dicit per legem peccatum cognosci non ideo
hic dicit quod peccata ante legem prorsus nescirentur cum ioseph accusatus de
Aimo — crimine missus sit in carcerem et fratres eius dixerunt. Merito hec patimur quia peccavimus in fratrem nostrum.
Sed dicuntur peccata cognosci per legem quia quedam cognita sunt peccata
que ante ignorabantur esse peccata et quedam graviora per legem cognita sunt
quam ante putarentur et communiter omnia non impune futura apud deum per le
gem cognita sunt. Sequitur. Nunc autem. vel in hac quia ex operibus legis non fuit
Aimo — olim iusticia. Nunc autem id est in hac gratia que est nunc id est in adventu Christi in tempore
Aug. Amb. — gratie iusticia dei non hominis data est sine lege id est sine legis auxilio. Et non
solum data est sed et manifestata est non dubie sed miraculis scilicet domino cooperante
Aimo — et sermonem confirmante sequentibus signis. Iusticia autem dei dicitur hic
Aug. — non qua ipse iustus est qui essentialiter iusticia est sed qua induit impium quem mis
ericorditer de infideli facit fidelem. Et ut homines consecuti credant addit. Iusticia
Amb. — dico testificata id est testimonium habens a lege et prophetis. quia lex eam multis sacra
Aug. contra pelagianos — mentis figuravit. Eo ipso et lex perhibet testimonium iusticie dei quia ex eo
nemo iustificatur. Cum enim lex non iustificat impium de prevaricatione
convictum mittit ad iustificantem deum atque ita perhibet testimonium iusticie dei.
dum iubendo et minando et neminem iustificando satis indicat dono dei
hominem iustificari. Et prophete hoc perhibent testimonium id prenuntiando quod Christi
Amb. — implevit adventus. Prenuntiaverunt enim Christum qui factus est nobis sapientia et
iusticia et sanctificatio et redemptio. Idcirco autem dei iusticia dicitur que magis proprie
videtur dicenda nostra quia de promissione originem habet et cum promissum
dei redditur iusticia dei dicitur. Iusticia enim est quia exsolutum est quod promissum est
et cum suscepit confugientes ad se iusticia dei dicitur quia non suscipere iniquitas est. Sequitur.
Aimo / Aug. de spiritu et littera — Iusticia autem. quasi diceret. Dixi iusticiam esse a deo. hec autem iusticia dei est id est hic iustificatio qua
iustificamur a deo. est per fidem Ihesu Christi id est per fidem qua creditur in Christum iustificatorem impiorum que fides impetrat quod lex imperat. Sicut autem ista fides Christi dicta est
non qua credit Christus sic illa iusticia dei est non qua iustus est deus. Utrumque vero nostrum est sed
ideo dei et Christi dicitur quia eius nobis largitate donatur. Iusticia ergo dei sine lege est sed non sine lege
manifestata. Quomodo enim per legem testificata si sine lege manifestata. Sed iusti
cia dei sine lege est quam deus per spiritum gratie credenti confert sine adiutorio legis id est non adiutus
lege sed non sine lege ostendit quod per legem ostendit homini infirmitatem suam ut ad eius misericordiam per fidem
confugiens sanaretur. Loquitur de sapientia eius dicitur quod legem et misericordiam in lingua portet. Legem scilicet qua
reos ostendat superbos misericordiam ut qua iustificet humiliatos humiliatos. Ergo iusticia est per fidem Christi. hec autem
Aimo Amb. Aug. — iusticia venit in omnes et magis proprie dicatur super omnes quia celitus data est scilicet super

Per legem enim
cognitio pecca(ti).
Nunc autem
sine lege iusti
cia iusticia dei
manifestata
est testificata
a lege et prophetis.
Iusticia autem
dei per fidem Ihesu
Christi in omnes
et super omnes
qui credunt in eum.
Non est enim
distinctio. Omnes
enim peccaverunt
et egent gloria dei
iustificati gratis
per gratiam ipsius
per redemptionem
que est in Christo
Ihesu quem

proposuit ds̄ propiciatorē
ipsi⁹
p fidem i sanguine ad
ostensionē iusticie sue pp̄t
remissionē precedentiū de
lictorum i sanguine sustin
tatioē di ad ostensionē
iusticie ei⁹ i hoc tēpore ut sit
ipē iust⁹ i iustificans qui
ex fide est ihu xpi.

omnes iu
deos et gen
tiles quē
dam i eū
uere i omīs
Non est ri
distinctio
iude i gen
tilis. Omīs
enim pec
cauerūt tam
iudei quam
gentiles. pec
cauerunt t
in se ipsius
t in adam
quia sine
peccato nō
sunt t quod originali attraxerunt t quod malis
moribus addiderunt. Peccatum enim primi hōis
non solum ipsum s; omne nocuit genus humanū
quia ex eo dampnationem simul i culpam susceperūt.
Peccauerunt ergo omnes cum ex uno peccatore oms nascant
peccatores. Et egent adhuc cotidie gla di. i. iusticia
non sua que io dicitur gla di quia p hoc ds̄ glosus
apparet. Omnes ergo peccatores inuenit gra xp̄i q̄ sol⁹
sine peccō uenit. Et omnes egent gla di. ut ipse liber
qui pot non tiq liberatore indiges. Hec ergo gra xpi
sine qua nec infantes nec grandes salui fieri possūt
non meritis redditur s; gratis datur pp̄t quod i gra
nominatur. Uniuersa enim massa penas debet et si
omnibus debitum dampnationis supplicium redde
retur nō iniuste pcul dubio redderetur. Qui ergo inde p
gram̄ liberantur non uasa meritorum suorum s; uasa
misericordie recte nominantur. Quisq; ergo agat gras
misericordie di quos uoluit liberantis quia recte nul
lus posset culpare iusticiā uniuersos si uellet dāpnan
tis. Omnes enī peccauerūt i e g d i. i. indulgentia
i uenia peccorum. unde glosus apparet ds̄. Et quia omīs
peccauerūt ergo iustificati sunt gratis. i. sine meritis
precedentibus. p gram̄ ipsius. i. p gratuita dona.
Gra quippe di donū di est. Donum autē maximum
ipē spc scs. Non ergo iustificati sunt p legem. non p
propriam uoluntatem s; p gram̄ xp̄i. non quod sine uolun
tate nr̄a fiat s; uoluntas nr̄a ostenditur infirma
p legē ut sanet gra uoluntatē i sana uoluntas

impleat legem non constituta sub lege. nec indigens
lege. Ipsa est ergo gra qua iustificatur impius. i. fit iustus
qui prius erat impius. ut ob percipiendū huius gre merita
nulla precedunt quia meritis impii non gra s; pena
debetur nec ista esset gra si non daretur gratuita. Da
tur autē gratuita quia nichil boni ante feceramus unde h
mereremur. quia nichil precesserat in meritis nr̄is nisi
unde dampnari debemus. Non inuenit ergo merita
bonorum s; merita suppliciorum. Et iustificati sunt gratis
quia nichil operati erant. s; p gram̄ ipsius. quia fide
iustificati sunt. i p̄cipue p redemptionem que est nobis.
in xp̄o ihū. nusquā alibi. i. p peccatum eum p nobis dat⁹
a xp̄o ihū de quo petrus ait. Quia non corruptibili
argento t auro redempti estis s; precioso sanguine f. d.
Nempe ut iustificarentur homines diuina gra hu
tas de maria nata est ut posset p illis iustificandis
offerre sacrificium passionis i crucis. Nisi enim
a nobis sumeret carnem mortalē xp̄s mori nō posset;
Notandum uero quare recte dicatur redemisse nos
non emisse. Ipsius enim ante p naturā fueramus
s; nr̄is delictis alienati sumus. Si ergo ad peccata
non redeamus fructuosa erit nobis redemptio xp̄i
quem apud mē ds̄ pater proposuit. i. longe ante posuit.
i predix. Uel proposuit. i. palam omnibus posuit
propiciatorem. i. misericordem i reconciliatorem
i h; p fidē in sanguine. i. p fidē passionis sine qua
nemo placet deo. Uel p fidem in sanguine ipsius
. i. et p fidem i p passionem. Et simul iungit quia
neutrū sine altero ualet. Dico quod proposuit eum
propiciatorem. ad hoc utiq; s. ad ostensionē iusticie sue.
. i. ut ostenderet se ueracem in promissis. t ut nos a peccatis
liberaret sicut ante promiserat. quod cum impleuit
iustum se ostendit que ostensio necessaria fuit. non
solum p remissionē presentium s; i p remissionē
precedentium delictorum. t eorum que precesserunt xp̄i ad
uentum. Delictorum dico existentium in sustentatio
ne di. i. deo. t. paciente i non puniente tunc. Sustenta
cio enim dei est ubi peccator non statim punitur
ut peccat s; p pacientiam dei adducitur ad pe
nitentiam. Quiddam ergo sublime dicit aplc. t. quod ds̄
posuit filium propiciatorem humano generi p fidē
in sanguine ipsius. i. p fidem i effusionem sang
uinis sui ut p hoc ostenderet iusticiam suā. dum eis
remitteret precedentia delicta que pessimis tiran
nis seruiendo contraxerant. eo tempore quo
sustinebat i paciebatur. Ds̄ h. ti. quia diu sustinuit ds̄

Aug in lib ad simpl.
Aug in pso xviii.
Amb
Aug in pso xxx iii.
Iohs diacon⁹
Iohs
Amb
Amb
Amb
Amb
Amb
Orig
Orig
Amb
Aug de n. gra
Aug in libro hiponosticon.
Aug
Aug in pso xxx.
Aug de n. gra
Aug
Amb.
Aug
Aug
Aug. Aug de
ubi des. Aug
de spu i lita.

et supportat peccata hominum quod nisi esset, in primo homine finis hominis per iudicium fuisset. Ad quid autem tunc pateretur et sustineret ostendit subdens. Ad ostensionem iusticie eius in hoc tempore. Iusticia hic accipitur qua iustificat deus credentes in christum et ipse est qui iustificat peccatores. id est salus. Ad hoc paciebatur delicta ut ostenderet in hoc tempore christi iusticiam suam que iustos facit. scilicet quod ipse iustificat et salvat. quod nullo alio tempore fieri potuit. nisi quod deus dedit quod olim promiserat dandum. Et ita apparet remissionem delictorum. non tantum presentium hominum sed et hominum precedentium adventum christi. Delictorum dico existentium in sustinentia dei. Illi enim iusti qui precesserunt christi adventum in inferno tenebantur usque ad eius passionem ubi nec penis opprimebantur nec tamen deum videbant quod erat eis pena. hoc autem erat eis pro peccato primi hominis sive pro peccato originali propter quod obelus erat aditus regni celorum qui per christi passionem est reseratus. Unde zacharias. Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu in quo non est aqua. Super quem locum dicit iheronimus. In resurrectione christi iusti qui pro peccato ade vincti in inferno tenebantur resurrexerunt. Solet autem queri utrum antiquis iustis qui in inferno tenebantur peccata essent remissa per fidem et penitentiam quam eos fuere habuisse constat. et si remissa erant omnia qua de causa apud inferos tenebantur. Ad quod dicimus quod omnia erant eis remissa per fidem et penitentiam. sed omnimodo remissionis effectum consecuti non fuerant. Est enim duplex remissionis effectus. scilicet carere pena et frui gloria. Aliud habuerunt ante christi mortem quia penam actualem non sentiebant. Aliud vero non. quia deum non videbant. sed post mortem data est eis gloria divine visionis a qua differebantur deo sustentante eorum delicta. Ad ostensionem iusticie eius in hoc tempore. id est ut ostenderet in tempore mortis christi iusticiam suam qua coronat sperantes in se. Sequitur. Ut sit ipse. qui ita iusticiam ostendit ut ipse sit. id est esse appareat iustus in promissis dando. scilicet quod promisit. Aliter non posset [illegible] et sit iustificans. id est iustum faciens eum qui est ex fide ihesu christi. non ex lege. id est qui credit in christum. Sequitur. Ubi est etc.

Ubi est ergo gloriatio tua. Exclusa est. Per quam legem? Factorum? Non sed per legem fidei.

Reddita ratione ad eos loquitur qui agunt sub lege ostendens quod sine causa glorientur blandientes se de lege et de genere abrahe videntes non iustificari hominem apud deum nisi per fidem. q. d. Quia ex fide sine lege est iusticia ergo o iudee ubi est gloriatio tua. quasi non potes gloriari. Nam illa viciosa gloriatio tua de superbia veniens exclusa est. id est sublata est. Et per quam legem sit exclusa. Interrogat iudeum ut consideret per quam legem exclusa sit superba gloriatio. Numquid per legem factorum. id est per legem moysi que carnalia mandabat. Non sed per legem fidei. quasi attende per quid exclusa est non per laborem operum sed per facultatem fidei. Ubi ita agit de gloriatione bona quod quia ex fide est iusticia. Ubi est ergo o iudee gloriatio tua. id est quid est in quo debes gloriari. Exclusa est gloriatio tua. Gloriationem laudabilem dicit que in domino est eamque exclusam dicit ut emineret expressam non ut abscederet pulsam. Unde et exclusores dicuntur quidam artifices argentarii in qua significatione et accipitur illud in psalmo. Ut excludantur qui probati sunt argento. id est ut emineant hii qui probati sunt eloquio domini. ita et hic dicitur exclusa est. id est manifestata est. et expressa gloriatio tua. id est manifestum in quo debes gloriari. scilicet non in lege factorum sed in lege fidei. Et hoc est quod subdit. per quam legem est debes gloriari. per legem factorum. Non sed per legem fidei. Sed cur autem quare lex moysi dicatur lex factorum et non lex evangelii dicatur lex operum. sed fidei sed iusticie sed spei. quod operepretium est considerare si tamen valemus advertere atque discernere. Magna enim refert. Lex enim evangelii et si non habet opera veterum sacramentorum circumcisionis scilicet atque ceterorum habet tamen opera in sacramentis suis huic tempori congruis et habet opera in moralibus preceptis. Quare ergo ipsa non dicitur lex factorum. Ad quod breviter dicendum quod lex que dicitur operum minando imperabat sed gratiam faciendi non prestabat. Lex autem que dicitur fidei opera quidem mandat sed credendo impetrat ut fiant et illa opera secuntur iusticiam. Non enim ex ipsis iusticia est sed ipsa sunt ex iusticia. Ideo que non iusticiam operum sed opera iusticie demonstrans. Itaque lex non operum sed iusticie et fidei et gratie dicitur gratiam

Arbitramur enim hominē iustificari p fidem sine opib; legis. An iudeorum deus tantum? Nonne et gentium? Immo et gentium.

Quoniam quidem unus deus qui iustificat circumcisionem ex fide et preputium p fidem. Legē ergo destruimus p fidem? Absit. S; legem statuimus.

Quid ergo dicemus

p̄ficiendi. opa p̄stat ⁊ iustos fac̄ p fidē. lex aūt opum ubi iubebant̄ opa s; n̄
dabatur gr̄a. Et legem opum dicit ds̄ homini fac quod iubeo. lex fidei dic̄ ho
deo da quod iubes. Io enim iubet lex ut admoneat quid faciat fides. ut cui iube
tur si non pot̄ sciat quid petat. si aūt continuo p̄ obedient̄ fac̄ deb; ⁊ scire q̄ donant̄
posuit. Sequitur. Arbitramur enim. quod lex fidei iustificet ab auctoritate
sua ostendit. quasi uere p fidem iusticia est. nos enim apli scilicet arbitramur. i. s.
hominem quemcumque ⁊ gentilem. iustificari p fidem sine o. l. carnalibus. i.
sine circumcisione aut neomeniis aut ueneratione sabbi. Et sine op. leg.
quibuslib; ⁊ moralib; s; hoc intelligendum est de opibus p̄cedentibus fidē non
sequentib; sine quibus inanis est fides ut ait iacobus fides sine opib; m. ē. ⁊ ip̄e
paulus ait si habuero omnem fidē karitatē aūt n̄ hab. nich sum. Hinc ergo apls fidē
p̄dicans gentibus ut ostenderet non merito bonorum opum peruenir ad fidē s; fi
dem sequi bona opa dicit hominem iustificari p fidem sine opib; leg. Non q̄
c̄dens post p dilectionem debeat opari ut abraham uoluit filium imolare. Se
cuntur enim opera iustificatum non p̄cedunt iustificandum s; sola fide sine op
ibus p̄cedentibus fit homo iustus ut non magis sint iusti qui opera legis tamo
re fecerant cum n̄ fides p dilectionem opetur in corde ⁊ si foris n̄ exit in ope
Nam fides que p dilectionē opatur ⁊ si non sit in quo exterius opetur in corde
tamen seruens fruensque seruatur ⁊ non meritis p̄orum opum ad iusticiam fidei
uenitur in quo iudei se p̄extollebant bona opa ⁊ ante fidem inania sunt. ita
enim michi uidentur esse ut magne uires ⁊ cursus celerrimus p̄ter uiā. Nemo
ergo computet uere bona opa sua ante fidem. Ubi fides non erat bonum opus
non erat. bonum enim opus intentio facit intentionē fides dirigit. Non ual
de attendas quid homo faciat s; quid cum facit attendat q̄ lacertos optime gubnationis
dirigat. Sequitur. An iudeorum. q. d. Arbitramur quemcumque hominem iustifi
cari p fidem quod c̄dendum est quia ⁊ gentium creator ē ⁊ hoc est quod ait. An iu
deorum ds̄ tantum ⁊ creator. ut eorum tantum p hoc c̄dendus sit iustificator.
Nonne et gentium. creator est ut iudeorum. Immo et gentium creator ē. ut iudeorum
ut eorum c̄datur ita iustificator ut iudeorum ⁊ utrorumque. ⁊ p̄e
Quoniam quidem unus ds̄ ē ⁊ creator est omnium. q̄ carnalis modis possit p̄bari hoc uni
pono ⁊ cum sit unus omnium ds̄ iustificat omnes equaliter p eandem causam. ⁊ p fidē
⁊ hoc est dico unus deus est qui iustificat circumcisionē. i. iudeos. ex fide. ⁊
iustificauit preputium. i. inmundos gentiles p fidē. Non ad aliquam diffe
rentiam dictum est hoc tamquam aliud sit ex fide ⁊ aliud p fidē s; ad uarietatē
locutionis. Idem enim est quod dicit ex fide ⁊ p fidē quia apls sepe mutat
p̄positiones in eodem sensu. Et quia dicimus omnes iustificari p fidē. ergo legem
destruimus p fidem. Absit. Non enim destruitur lex cum impleta s; sp̄m ~~cessat~~
cessat s; literam. Unde subdit. Sed statuimus. i. confirmamus legē et hic
gratia fidei est p quam impletur lex que sine fide infirma esset. Firmatur status legis quia mistica ⁊ cerimonia
lia spiritualiter implentur ⁊ quod minus in moralibus continebat in euglō additur. ⁊ quod p̄mittebat futurum
fides aduenisse testatur. Mystica ergo ⁊ p̄mittentia in euglō impleta sunt secundum spiritualē intelligentiā. Litera u
o occidens tollitur. moralia aūt in quib; minus continebat ⁊ s; litam in euglō
mat. Sequitur. Quid ergo dicemus. Quod supius dixerat iustificari hominem p fidē
ostendit p abraham. in quo omnes confidunt qui p fidem adepti s; iusticiam ⁊
p̄missionem ⁊ paternitatem. quasi ⁊ quia nemo iustus est sine fide. Ergo nec abra
ham. quid enim dicemus abraham patrem nostrum quem s. imitari debemus

Aug de sp̄u ⁊ litt
Amb
Aug ⁊ sermo e q̄da
Aug in libro lxxxiii. q̄st.
Aug de fide et op
ib e o
Aug ⁊ sermo e q̄da
Nota de fide ⁊ opibus
Aug ⁊ p̄s xxxi.
Amb
Aug de sp̄u ⁊ lit.
Amb
Amb
Amb
Amb
IIII

inuenisse secundum carnem. i. ex operibus legis dicemus quod fuit iustus ex eis. Non
quia si abraham iustificatus est ex operibus legis i. si ex carnali obseruatione
uere est iustus quod utique impossibile est. sequitur et aliud impossibile. scilicet
quod ipse habet gloriam eternam que ex iusticia sequitur. sed a se habet eam non
secundum deum. i. non a deo. Vt ita. Videtur sepe apostolus ostendere quod due quedam
sunt iustificationes quarum unam ex operibus nominat aliam uero ex fide. Et illam quidem
que ex operibus est dicit habere gloriam sed apud homines non apud deum. Illam uero que ex fide
est dicit habere gloriam apud deum qui inspicit corda hominum. i. scit qui credit in occulto
et non in re. Si igitur abraham ex op. le. iu. e. ipse gloriam habet de hac iustificatione scilicet apud
homines non secundum deum quia hec iustificatio est in opinione hominum. non apud deum quia
non uera est. Aduertat dominus talem gloriam. i. illud potius teneamus qui gloriatur in domino glorietur.
Multi enim gloriantur de operibus cum sint mali sicut ille phariseus gloriabatur qui
cum publicano in templum ascenderat. i. opera sua iactabat dicens. Non sum sicut
ceteri hominum et cetera. Si igitur ex operibus iustificatus est abraham non habet gloriam apud deum.
quia qui fecerit inquit legem uiuet in ea. i. non morietur hic ut reus, tamen non inde meri-
tum habebit ex hoc apud deum. sed fidei causa. Abraham autem gloriam habet apud deum. Non igitur
ex operibus iustificatus est. i. si hoc est tamen ex fide iustus est quod probat subdens.

Quid enim scriptura dicit in genesi. quasi attende quid dicat. i. unde iustus sit.
Ecce addit. credidit abraham deo dicenti in semine tuo benedicentur omnes gentes. et alia huiusmodi
et ipsum credere reputatum est illi ad iusticiam. i. fuit ei sufficiens causa iusticie ad
salutem. i. est alius sed tamen ei qui operatur. i. qui habet tempus operandi. merces non imputatur
i. non dabitur secundum gratiam fidei tantum sed secundum debitum operationis sue. Ei uero qui
non operatur. i. qui non habet tempus operandi sicut abraham habuit. credenti autem in eum
qui iustificat impium. i. sic credit in eum qui gratis peccata impio dimittat. fides
eius sola, reputabitur ad iusticiam. i. sufficit ad iusticiam. quam opera non
meruerunt. i. ita sufficit ad salutem. Attende quod ait credenti in eum non ei.
Non enim continuo qui credit ei credit in eum. Aliud enim est credere ei. aliud credere
in eum. aliud credere illum. Nam et demones credebant ei sed non credebant in eum
et nos credimus paulo credimus et petro sed non in paulum et in petrum. Credere illi
credere uera esse que loquitur quod et mali faciunt. credere illum esse credere quod ipse sit deus
quod et mali faciunt. Aliud est credere in eum. Credendo amare credendo
diligere credendo in eum ire et eius membris incorporari. Hec est fides quam
a nobis exigit deus. et non inuenit quid exigat nisi donauerit quod inueniat.

Ad hanc fidem iustificatur impius. i. fit de impio pius ut deinde ipsa fides
incipiat per dilectionem operari. Ea ipsa quippe sola bona opera dicenda sunt que fiunt
per dilectionem dei. hec autem necesse est ut antecedat fides ut inde ista non ab istis
illa incipiant. quia nullus operatur bonum nisi prius credat in deum. Non igitur dico apte
mercedem reddi secundum meritum operis tamquam opera que deus remuneratur ex nobis sint immo
ex gratia dei sunt. Nam deus per gratiam dedit peccatoribus fidem per quam iustificarentur. ut per fidem
iuste uiuerent et bonum operarentur. Quod et bonum operamur iam accepta gratia non nobis sed illi
tribuendum est qui per gratiam nos iustificauit. Nam si debitam autem gratiam mercedem uellet
reddere penam redderet peccatoribus debitam. Non igitur et blandiaris de uiribus cum et reddi
mercedem secundum debitum operis audis. tamquam non sit in opere gratia retribuentis sicut in fide
gratia est iustificantis. Vix enim michi suadeo ullum opus dici ex debito re-
munerationem dei deposcere. cum et hoc ipsum quod agere aliquid possumus
et cogitare et proloqui ipsius dono et largitione faciamus.

inuenisse abraham
patrem nostrum secundum
carnem. Si enim
abraham ex operibus
legis iustificatus
est habet gloriam
sed non apud deum.
Quid enim scrip-
tura dicit. Cre-
didit abraham
deo et reputatum
est illi ad iusticiam.
Ei autem qui operatur
merces non im-
putatur secundum
gratiam sed secundum
debitum. Ei uero
qui non operatur
credenti autem in
eum qui iustificat
impium repu-
tatur fides eius
ad iusticiam.

Marginal notes: amb. — ax — aug. in psalmo xxx. — ambrosio — aug. — amb. — aug. — ambrosio — amb. — aug. super iohannem — Beda — Beda — aug. — aug. in psalmo lxxi. — aug. in expositionibus epistole ad romanos — ac

Secundum propositum gratie dei. Sicut et david dicit beatitudinem hominis cui deus accepto fert iusticiam sine operibus.

Sequitur. Secundum propositum, quasi dicit: sine operibus precedentibus iustificat impium. id est hoc secundum propositum gratie dei. vel secundum gratiam dei propositam omnibus credentibus. vel secundum quod deus longe ante proposuit. vel ita ab illo loco. Ei autem qui operatur. usque ibi: dicebat quod datur ex fide gratia illos qui nullo precedentium operum legis vel quorumlibet. Ei qui operatur merces non imputatur secundum gratiam sed secundum debitum. quod si est iam non est gratia. si enim gratia est gratis datur. Quid est gratis datur. Nichil boni fecisti datur et remissio peccatorum. Attenduntur opera tua et inveniunt omnia mala. Si aliis operibus quid debebetur nisi dampnatio. Bonus quidem debetur. et merces scilicet regnum celorum. quasi dicit: abraham ex fide est iustus sed ei qui operatur illa carnalia legis opera vel aliqua bona ut gratiam fidei iustificationis mereatur sed merces est ei non imputatur secundum gratiam sed secundum debitum. vel non est ex gratia sed ex debito meriti sui. Ei vero qui non operatur. credenti autem in eum qui iustificat. id est illi qui non facit hoc carnalia legis opera sed tamen credit in apostolum ut gentilis facit vel qui non facit gli(?) bene bona opera ante fidem sed tantum credit. fides eius reputabitur ad iusticiam. id est sufficit ad iusticiam ita ut attribuit aliis quos dixit de abraham scilicet quod sit iustus ex operibus habet gloriam sed non apud deum sed habet gloriam abraham apud deum quia ex fide iustus est. Dico quod ex fide est iusticia et hoc secundum propositum gratie dei. Sic enim decrevit deus ut cessante onere legis fides iustificet. Hoc autem munit exemplo prophete david subdens. Sicut, id est qui dico quod ex gratia est iusticia et salus. Sicut et david dicit beatitudinem. hoc in futuro esse illius hominis cui deus accepto. id est acceptabili tempore hoc est tempore adventus christi. vel adverbialiter dixit accepto quasi acceptabiliter. id est gratis fert. id est quasi impotenti accedere infert iusticiam. id est remissionem et opera bona. et hoc sine operibus precedentibus. Sequitur. Beati, et cetera. Exposito sensu verborum prophete vult ponere ipsa verba que david dicit in sui(?) tempore verbis. Beati sunt illi. quorum iniquitates sine opere et labore penitentie remisse sunt, a deo per baptismum ut iam non dominetur peccatum in mortali corpore et cetera.

Beati quorum remisse sunt iniquitates et quorum tecta sunt peccata.

Sicut. Intelligitur hic per iniquitates originale peccatum scilicet fomes peccati qui dicitur concupiscentia vel concupiscibilitas sive lex membrorum sive languor nature et aliis nominibus. Illa autem concupiscibilitas vel concupiscentia que dicitur fomes peccati ante baptismum culpa est et pena. post baptismum autem pena est et non culpa. scilicet que parvulum habilem concupiscere sed non actu cupiscere facit adultum vero concupiscere que licet in regeneratis iam non deputetur in peccatum. hoc est enim non habere peccatum non esse reum peccati. Quomodo autem alia peccata preteunt actu et remanent reatu ut homicidium et similia e contrario fit ita prope ut concupiscentia id est concupiscibilitas preteat reatu et maneat actu. De hac ita ait augustinus. Manet quippe in corpore mortis huius carnalis concupiscentia cuius viciosis desideriis nos non obedire precipimur que tamen concupiscentia cotidie minuitur in proficientibus et continentibus. Item. Quia dum sibi invicem miscentur vir et mulier miscentur sine libidine non est parentum concubitus ob hoc filiorum ex eorum carne nascentium non potest sine peccato esse conceptus. id est peccatum in parvulos non transmittit propagatio sed libido. nec fecunditas nature humane facit homines cum peccato nasci sed feditas libidinis quam homines habent ex illius primi iustissima dampnatione peccati. Ideo beatus david apertum originale peccatum quo naturaliter obstricti filii sunt ire dicit. In iniquitatibus conceptus sum et in peccatis concepit me mater mea. Ecce ex his liquet concupiscibilitatem esse peccatum originale. Originale autem dicitur quia ex viciosa origine nostre conditione trahitur. Non enim quia ab adam descendimus per carnis propaginem ideo originali peccato tenemur cum christus ab eo descenderit qui omni peccato caruit sed quia viciosa lege concipiendi ex peccato primi hominis accedenti concepti sumus. id est carnis concupiscentia ideo peccati rei sumus quod originale dicitur. Ecce breviter assignatum est quid sit originale peccatum et quare dicatur originale et quare imputetur imputetur posteris et quomodo in baptismo remittatur ut scilicet non remaneat post baptismum culpa sed pena illud quod remanet iam non dominetur si ipsa valet homo in gratia baptismi. Ideo caute ait tecta. Vide auctoritatem et cetera.

Ambrosius.

Sed attende

Ambrosius

Ambrosius Ambrosius

Ambrosius Ambrosius

Ambrosius

Ambrosius

Augustinus de nuptiis et concupiscentia. Augustinus.

Augustinus de nuptiis et concupiscentia. Que cum tamen plures nascentur obligati reatu originali peccato. Dimittitur concupiscentia carnis in baptismo non ut non sit sed ut non imputetur.

nasci

id est mitigatur et quantum ad culpam delentur sed non quantum ad penam. Et quorum peccata actualia tecta sunt in baptismo. Peccata dicit que sunt in actu que ita in baptismo tecta sunt ut ultra non videantur a deo ad penam.

N / dicit augustinus — quia hoc est dominum videre peccata quod punire peccata. Et quia nullus est sine peccato vel originali vel veniali

ambrosius — subdit. Beatus vir cui non imputavit dominus ad penam peccatum vel originale quod aliunde est vel veniale. Vel aliter. tres gradus delictorum fecit. Videtur enim tripartita ratio in his dictis propter delictorum varietatem. Primus gradus iniquitas id est impietas est. scilicet cum creator non agnoscitur id est infidelitas. Secundus gradus est in operibus gravium peccatorum. Tertius levium. Remittere vero et tegere et non imputare unius rationis et sensus sunt verba. quia et cum tegit remittit et cum remittit non imputat. sed ad laudem gratie dei pluribus loquitur. Sequitur.

B — Beatitudo hec et cetera. Ex verbis prophete probavit beatitudinem esse ex gratia per fidem. nunc querit in quibus sit an in iudeis tantum an et in gentibus. quasi cum constet quod beatitudo ex gratia sit per fidem modo queratur in quibus sit. Beatitudo ergo hec tantum manet in circumcisione hoc est in iudeis an et in preputio id est in gentibus? id est numquid beatitudo abrahe filiis solis concessa est an et his qui ex gentibus sunt? Deinde

ambrosius — huius questionis rationem aperit subdens. Dicimus enim et cetera quasi hoc ideo quero quia dicimus ex sensu legis loquentes quia fides reputata est abrahe ad iusticiam non circumcisio id est nobis legem intelligentibus constat de abraham quod iustus est per fidem et cum hoc constet. quomodo ergo reputata est id est in quo statu. cum esset in circumcisione an et in preputio? id est postquam est circumcisus vel tamquam esset circumcisus. Et sicut in eo videbitur sic in aliis credi potest. Deinde solvit utrique simul respondens questioni. Non in circumcisione tantum id est in iudeis est hec beatitudo sed et in preputio id est in gentibus. Sed multo magis non in circumcisione tantum id est tempore circumcisionis reputata est fides abrahe ad iusticiam sed et in preputio id est in tempore preputii. Sequitur.

E — Et signum accepit et cetera. Respondet apostolus his que obici recte poterant. scilicet cum ante circumcisionem per fidem iustus esset.

Beatus vir cui non imputavit dominus peccatum. Beatitudo ergo hec in circumcisione manet an in preputio? Dicimus enim quia reputata est abrahe fides ad iusticiam. Quomodo ergo reputata est? In circumcisione an in preputio? Non in circumcisione sed in preputio. Et signum accepit circumcisionis signaculum iusticie fidei que est in preputio ut sit pater omnium credentium per preputium ut reputetur et illis ad iusticiam et sit pater circumcisionis.

quare fuit circumcisus. et quasi quis diceret cum ante circumcisionem iustus esset abraham cur ergo circumcisus? Respondet. Non sine causa et non superflue sed accepit signum circumcisionis

dicit augustinus — id est accepit circumcisionem in signum. scilicet non qua fieret sed qua iustus ostenderetur qui accepit circumcisionem que circumcisio signum est iusticie iam habite. Non ergo

Remigius — circumcisio aliquid magne dignitatis habebat sed signum erat tantum. Circumcisio vero exterior dicitur signum interioris circumcisionis tale signum quod sit signaculum id est huius similitudinem signate rei ut sicut carne libidinis homo in circumcisione spoliatur sic in anima spolietur omnibus sordibus prime nativitatis. Et quia nondum dixerat cuius rei signum sit subdit. iusticie fidei quasi accepit circumcisionem in signum huius rei scilicet iusticie fidei id est iusticie que est ex fide. Vel ita alio modo. Alia ratione dicitur

Origenes — signaculum quasi accepit circumcisionem in signum quod signum est signaculum id est celans quoddam misterium quod celaretur inimicis id est infidelibus et servaretur amicis id est fidelibus.

ad similitudinem sigilli quod imprimitur ut quod
occultum uolumus esse omnibus non pateat. Hoc
autem misterium quod circumcisio quasi celatum continet. scilicet quod sicut in octaua die circumciditur homo
sic in octaua etate post finem .vii. dierum seculi auferetur omnis uetustas culpe scilicet et pene. Hic uidendum est in quo primo instituta fuerit circumcisio
et quare et quid conferret et quare mutata fuit tempore
gratie succedente baptismo. Abrahe circumcisio primo mandata est ut sub lege mandati esset et sic probaretur an compleret. Vel non sicut in adam mandatum accepit ne de
ligno manducaret ad probationem obedientie. Et sic
precepta fuit circumcisio abrahe ita et semini eius. id est
ebreis ex eo nascituris. et fiebat octaua die lapideo cultro
in carne preputii sicut preceptum erat. Quinque autem
de causis data fuit circumcisio. Primo ut per obedientiam mandati abraham placeret deo cui per preuaricationem adam displicuerat. Secundo in signum magne
fidei abrahe. Credidit enim se habiturum filium
in quo benedicerentur omnes gentes. per fidem. et per quem
spiritualis circumcisio impleretur. sicut iustificatus est
in preputio. Tercio ut hoc signo a ceteris nationibus discerneretur ille populus. Quarto ut circumcisio facta in uirili
membro per quod generatur creatura mortalium et in quo
libido solet dominari castitatem mentis et corporis
seruandam et impudiciciam recidendam indicet.
Quinto ideo [illegible] precepta fuerit quia non possit melius signari [illegible] per christum tolli originale peccatum.
Cum preputio quippe omnis homo nascitur quemadmodum cum originali peccato. et circumcisus preputiatum gignit traiciens in illum quo ipse iam caruit
sicut baptizatus in filium quem carne generat reatum traicit originis a quo ipse iam liber erat. In
carne preputii iussa est fieri ideo. quia in remedium instituta est. scilicet contra originale peccatum quod a parentibus contrahimus concepti in concupiscentia
que in parte illa magis dominatur. et quia in illo membro
culpam inobedientie primus homo cognouit decuit
ut in hoc membro signum obedientie acciperet. Fiebat autem octaua die lapideo cultro quia post septenarium uite huius in octaua etate que erit resurgentium. omnis ab electis per petram christum abscidetur
corruptio carnis. id est tunc quando liberabimur a seruitute corruptionis. et per christi resurrectionem in octaua facta iam circumciditur a peccatis anima cuiusque in
eum credentis. Due itaque res sunt illius sacramenti. scilicet

circumcisio a peccatis in presenti. et circumcisio ab omni
corruptione in futuro. Conferebat autem circumcisio
suo tempore remissionem peccatorum sicut et nunc baptismus. Idem enim salutifere curationis auxilium
circumcisio in lege contra originalis peccati uulnus
prebebat quod baptisma agit reuelate gratie tempore. Con-
suetum excepto quod regni celestis ianuam necdum
intrare poterant tantum in sinu abrahe post mortem
beata requie consolati superne pacis ingressum spe felici
expectabant. Item quod apud nos ualet aqua baptismi
hoc egit apud ueteres uel pro paruulis sola fides uel pro maioribus uirtus sacrificii uel pro his qui de abrahe stirpe
prodierunt circumcisionis misterium. Ecce ex his
auctoritatibus patet per circumcisionem uetiorum peccatorum
fieri remissionem sicut et per baptismum. Cur ergo mutata est
circumcisio per baptismum. Quia sacramentum baptismatis perfectius est quia magis commune et magis gratie
plenum. In circumcisione namque peccata tantum remittebantur sed nec gratia ad bene operandum per ea prestabatur
nec uirtutes dabantur nec augebantur. In baptismo uero et peccata dimittuntur et gratia cooperandi confertur.
et uirtutes augentur. Ideo recte apostolus dicit quod abraham
accepit circumcisionem tamen in signum quod est signaculum insignum dico iusticie fidei que iusticia fidei
uel fidei uel fides. est ipsi abrahe in preputio. uel in tempore
preputii. scilicet antequam circumcideretur. Et ideo in tempore
preputii habuit ex fide iusticiam ut ipse sit. uel ostendatur esse pater. id est fidei auctor exemplo omnium credentium
sit pater dico non per preputium. id est in tempore preputii. Vel
per preputium. id est per id quod ei datum est in tempore
preputii. id est per preputium fidei. Nota diligenter per
insolentem prepositionem. id est preter solitum hec positam que animaduersa non nulla explicat. Potest enim sic intelligi per preputium. id est in preputio ut dicitur per illud tempus
id est in illo tempore. Si enim post circumcisionem diceretur ex ea hoc accepisse. Hic agit de paternitate
quam per fidem abraham consecutus est. Nam in per
carnem iudeorum tantum pater est fide uero omnium credentium.
tam iudeorum quam gentium ita eorum pater est ut et illis
credentibus reputetur ipsum credere ad iusticiam. id est ad remissionem peccatorum et bona opera. et ita sit pater
circumcisionis spiritualis. id est auctor iusticie que ex fide sit per exemplum. Non tantum his qui sunt ex circumcisione carnali. id est iudeis est abraham pater et reputatur.

his — id est Non tantum sunt ex circumcisione.

Marginal notes (left): N; Alcuinus; Strab.; Aug.; Amb.; Aug. Strab.; Aug.
Marginal notes (right): Beda; Gregorius in moralibus; h. Vel per preputium. id est per id quod est datum ei in tempore preputii.; dnio aug.

fides ad iusticiam sed his quicumque sunt qui sectantur vestigia
fidei abrahe. ut ita ample credant sicut ille credidit. Abrahe dico
patris nostri. id est patris omnium credentium que fides data est ei
in preputio. id est in tempore preputii sicut iam dictum est. Sequitur
dimb N Non enim per legem &c. Dicit quod abraham non per legem sed per fidem
iusticiam consecutus est et paternitatem. Modo de promissione
agens addit quod quod per eandem fidem promissionem habuit here-
ditatem; quasi per fidem est paternitas quia per eam est promissio
non per legem vel circumcisionem que nondum erant. id est hoc est.
dimb duino Non enim per legem. facta est. promissio ipsi abrahe aut semini eius
id est ad opus seminis eius. scilicet credentium omnium qui sunt semen
dimb abrahe non carne sed imitatione. Vel semini eius. id est christo cui
dicitur facta promissio quia in eo complenda erat. Que promissio
dimb hec. ut esset heres mundi. Nondum enim lex data erat quando hec
duino promissio facta est. Abraham dicitur heres mundi. id est possessor aliquorum de toto mundo qui eum imitantur. quia omnes
credentes per fidem filii sunt abrahe. ut ipse in christo qui ex eo natus est. possidet omnia. Abraham ergo heres mundi est et ille in
semine eius. id est christo. sed in se secundum exemplum apostoli. aut est heres. id est dominus mundi et potestatem per quam sit benedictio filiis
duino abrahe cui dedit pater gentes et terminos terre sicut ait. Dabo tibi gentes &c. Itaque in illo impleta est promissio quod dictum
est abrahe; patrem multarum gentium posui te. Et iterum. In semine tuo benedicentur omnes gentes. et alia huiusmodi. Hec promissio
ut dictum est non est facta per legem sed per iusticiam fidei. per quam
benedicentur omnes homines. id est fiunt filii abrahe. Sequitur. Si enim
&c. Dicit per iusticiam fidei promissionem hereditatis factam abrahe,
non per legem. Nunc dicit per eandem iusticiam fidei filii heredes abrahe
non per legem. quasi vere abraham non est heres mundi per legem quia
non sunt filii eius per legem qui filii dicuntur. id est heredes. scilicet quod
dimb ille habet possidentes. Et vere non quia sibi esset. Si enim illi qui sunt
tantum ex lege sunt. id est esse dicuntur heredes. hec inconvenientia
sequuntur quod fides est exinanita. id est frustrata qua constat
iustum fuisse abraham et promissio est abolita. id est inexpleta ut
nulli sint heredes. Lex enim non facit aliquos heredes. Nam
dimb duo potius operatur iram. id est penam. Ad hoc enim data est ut reos faceret
delinquentes non efficientiam ea sed non adiuvante gratia vel ut re-
os faceret temporali pena iram operatur. Nam prevaricationem
exercet que prevaricatio qualiter dictum sit aperit dicens. Ubi
enim. quasi ideo dico ex lege esse iram et prevaricationem quia
dimb sine ea non est. Ubi enim non est lex nec prevaricatio. Hoc dicit quia
sublatis de lege data venia et iustificatis nulla est prevaricatio.
Iustificati enim sunt qui per prevaricationem legis fuerant peccatores.
duo duo Nota quod non ait ubi non est lex, non est iniquitas sed ait nec prevaricatio. Omnis enim legem preveniens iniquus est.
Origenes sed non omnis iniquus legem preterit. Qui enim legem non acceperunt iniqui dici possunt prevaricatores autem non
possunt. In hoc ergo ostendit quod prevaricatio omnino esse non possit ubi lex fuit nec ira tanta preter est sub lege.
duo Sequitur. Ideo &c. Ex predictis infert ex fide filii heredes abrahe. quasi diceret. Et quia hec inconvenientia sequentur
dimb si ex lege essent heredes. Ideo. ex toto patet quod sunt heredes ex fide. Est donum munus et sic est firma promissio. Unde
subdit. Ut firma promissio sit omni semini. abrahe. id est in deo et gentili imitatori. Solis enim imitantibus fir-
dimb ma est promissio. scilicet quod filii dei sint. Firma sit dico secundum gratiam, fidei non secundum merita legalium operum seu quelibet
fidem precedentium. Firma enim promissio esse non potest omni semini nisi ex fide quia origo promissionis ex fide est.

sed his qui sectantur
vestigia fidei que est in
preputio patris nostri abrahe.
Non enim per legem promis-
sio abrahe aut semini eius
ut heres esset mundi sed
per iusticiam fidei.
Si enim qui ex lege he-
redes sunt exinanita est
fides abolita est promissio.
Lex enim iram
operatur. Ubi
enim non est lex, nec prevaricatio. Ideo ex fide ut
secundum gratiam firma sit
promissio omni semini.

Non ei qui ex lege est solum sed et ei qui ex fide est abrahe; qui est pater omnium nostrum sicut scriptum est. quia patrem multarum gentium posui te ante deum cui credidisti qui vivificat mortuos et vocat ea que non sunt tamquam ea que sunt.

per quam purificandi sunt ut digni fiant dici filii dei. Sequitur. Non ei .i. et c̄. quasi firma est promissio per gratiam fidei omni semini non solum ei qui ex lege est. .i. non tantum ei qui ex lege vetere venit ad novam .i. iudeis sed et cuicumque sit qui est ex fide abrahe .i. qui sequitur fidem abrahe quam gentilis habuit ut esset iustus. Vel ita. firma est promissio omni semini .i. non tantum ei qui solummodo est ex lege .i. qui de operibus legis presumit quia hic talis a gratia dei excidit sed ei solummodo qui ex est fide abrahe .i. qui imitatur fidem abrahe. Et ideo causa fidei a lege recedendum est ut sit firma promissio. Lex enim sine gratia promissionis non solum non aufert verum etiam auget peccatum non quod sit efficiens causa peccati cum sit sancta et bona sed quia ea data augmentum peccati accessit. quod sine ea non accessisset. Multa enim sunt que dicuntur efficere aliqua non quod ipsa efficiant sed quia sine ipsis non fierent illa que fiunt. Sequitur. Qui abraham est pater .i. institutor per exemplum fidei omnium nostrum .s. credentium. Pater est sicut scriptum est in genesi quasi hoc est in quo consentit auctoritas dicens quia posui te .o abraham .i. constitui te patrem .i. auctorem per fidem non tantum circumcisorum iudeorum sed et multarum gentium. In quo percutitur iudeorum superbia qui gloriantur de genere abraham descendere. Non enim in carnali circumcisione generatim tantum fidelis est pater sed et incircumcisis gentibus fidem abrahe imitantibus. Te dico qui es ante deum .i. places deo cui credidisti. quasi per fidem ei places. Sequitur. Qui vivificat per fidem et gratiam mortuos .i. iudeos mortuos in peccatis. In hunc ergo secure credidit ille qui mortuos vivificat et vocat per gratiam ea que non sunt .i. gentiles qui nichil esse videbantur tamquam ea que sunt .i. iudeos qui aliquid esse videbantur. Qui enim adherent ei per fidem et dilectionem esse dicuntur. Qui vero in peccatis mortui sunt sicut erant gentiles qui non adherent ei qui vere est non esse dicuntur. Vel ita secundum aliam litteram qui vocat ea que non sunt tamquam que sunt. Non ait ut sint sed tamquam sint quia predestinata sunt et disposita. Sic enim ea que futura sunt iam apud deum sunt. Apud deum quippe iam factum est quod eius dispositione et predestinatione iam futurum est. Unde alibi. Qui fecit que futura sunt. Et alibi. Qui elegit nos ante mundi constitutionem. Quis sufficiat hoc explicare. Eliguntur qui non sunt nec errat qui eligit nec vane eligit. Eligit tamen et habet quos electuros est eligendos quos habet apud semetipsum non in natura sua sed in presentia sua. Nondum erant quibus promittebatur sed quibus promissum est .i. ipsi promissi sunt. Vocat ergo que non sunt tamquam sint .i. hos qui non sunt disponet et preparat ab eterno gratiam iustificationis et glorificationis apponendam in tempore tamquam sit .i. tamquam illi qui iam sunt apud deum per predestinationem in quo sola apparet gratia. Non enim homo qui non erat promeruit ut esset et ut bonus esset et beatus. Si enim promeruit iam erat sed nondum erat. non ergo meruit sed electionis gratia habuit ut totum corpus christi dicatur gratia dei secundum id quod scriptum est. Communis est enim omnibus natura sed non gratia non ipsa natura putetur esse gratia quia gratis concessa est. Excepta ergo illa de qua modo non agitur qua condita est humana natura .s. qua homines sumus quam christiani paganique communis est. Hec est maior gratia et solis electis concessa non quod per verbum homines creati sumus sed quod per verbum carnem factum fideles beatique facti sumus. Vel vocat .i. cognoscat. ea que non sunt in actu tamquam ea que sunt. Sequitur. Qui contra spem et c̄. Commendato illo cui abraham credidit incipit commendare fidem ipsius abrahe ut alii illum imitentur, quasi merito abraham pater est omnium qui abraham contra spem prolem que erat de natura .i. contra naturalem consuetudinem credidit deo promittenti in spem .i. sperans et secure expectans quod promissum erat. Licet contra spem naturam fuit .s. duos iuvenes ex iuvencula sperant sobolem per naturam nec tamen huiusmodi congruit illi spes .s. ut vetulus ex vetula filium generaret ex dei potentia que spes gratie. Credidit deo ut ita fieret

Qui contra spem in spe credidit ut fieret

Augustinus de baptismo parvulorum. Ambrosius
Ambrosio
Ambrosius
Augustinus in psalmo centesimo xx.
Ambrosio
Augustinus
Haymo vivificat
Hec sunt verba apostoli quia ipse est eum in quo credidit et cuius spe est.
Ambrosius
Augustinus in psalmo centesimo
Augustinus de verbis domini
Augustinus
Augustinus de verbis apostoli
Ambrosius in v. libro de trinitate.
Ambrosio
Ambrosio

dnño
dnño
dnño
dnb
dnb

paŕ multaꝝ gentiũ; p fidē· ita ãple ēdidit· s· ꝫ quod dictũ est ei;
·i· pmissũ in genesi· s· sicerit seṁ tuũ sicut stelle celi ; i siĉarena
·i· innumerabiles erunt boni qui ex te nascentur qui p stellas signi
cantr̃ ; mali qui p arenam intelliguntur· Ita ēdidit abraham
et post , non est infirmatus in fide. Infirmatur ille qui hesitat
; si cam̃ qua posset infirmari hēet· s· suam senectutē ; sare se
nectutē ; sterilitatem· Vñ ait· Nec consideravit corpus suum
ēē emortm̃· ab ope generandi filios· cum fere centum eẽt annoꝝ,
; simitr̃ non consideravit vulvã sare ēē emortuã· Non sõla cã
h ; alia contra naturam fecit ds̃· Ideo enim talia fecit ut errorē
auferret ; se omnipotentē dm̃ omniũ demonstraret. Aliqui
enim inflati ratione mundi dm̃ neglexerunt ; iõ q̃ mundo im
possibilia sunt fecit ds̃ ut qui p h ēderent salvarent̃ ; di dnño
mancipati. Attendendum est ; quod non p̃t magne rei figurã
ysaac contr̃ naturã gñationis humãe fuit pmissus· hoc n fuit
insignũ· di filium contr̃ humanã naturã ratione ex hoie nascitur
filiosq; hominũ p spm̃ regñationis ex peccoribꝫ filios di ex morta
libus imortales gñandos· Et non solũ ; pmissione non hesitavit ab
hã s; ; in repmissione di· ·i· qñ iterũ angls̃ pmisit ꝫ h tẽp venia
; erit sare filius· ; si ipsa pmissio differretur non tm̃ hesitavit dif
fidentia s; confortatus fide est dans glãm dõ· de constantia fidei
plenissime sciens multo intuitu virtutis di quia quecq; pmi
sit ds̃ potens est ; facē ut pmittē· ·i· ita levis ẽ facē ut pmittẽ.
hoc gentes imitari debent ut s· ēdant sicut abrahã ēdidit s dm̃
posse quecumq; pmisit· Et nota quod non ait quecq; pdixit t
pscivit s; quecumq; pmisit potens ẽ ; facē quia oẽ q̃ pmisit
ipse facit. Et si enim quod faciunt homines bona q̃ pmisit·
ipse non facit quia facit ut illi faciant non illi faciunt ut ipse
faciat qd pmisit· Aloquin ut dei pmissa compleant̃ non ẽ
dei s; in hominũ est potestate· Pmisit g̃ quod ipse facturus fuit
non q̃ homines. Non enim de nr̃e voluntatis potestate s; de
sua pdestinatioẽ pmisit· Congrue g̃ non ait pdixit t pscivit
nam ; aliena fcã potens est pdicẽ atq; pscire. s; pmisit ut hoc
intelligeretur pmittẽ quod ipse fac. Non enim ipse pmittit et
alius facit quod iã n̄ eẽt pmittẽ s; tantũ pdicẽ· Sequit̃· Ideo ẽ·
qñ· quia abrahã confortatꝰ est fide· iõ· ipsum ēdē reputatũ ẽ i· a· i·
qñ· p hoc qd ēdidit ; accepit pmissũ ; iustus fcs ẽ· ; qñ aliqs diret
quid h ad nos subd· Non aũ scptũ ẽ tm̃ pp ipm̃· ·i· pp laudẽ ipsi
h· s· quia reputatũ ẽ i· a· i· ~~qñ p hoc qd ēdidit ; accep pmissũ~~ s; ;
pp nos instruendos quibꝫ reputabitur fides ad iusticiã· ēdentibꝫ
in eum s· dm̃ patrem· qui suscitavit dnm̃ nr̃m ihm̃ xpm̃· qñ q̃ hoc
fec nobꝫ pdit· suscitavit dico a mortuis· ·i· a sepulchro qui pprie
locus ẽ mortuoꝝ· Pater suscitavit filiũ ipse filius ẽ q̃ deus
suscitavit semetipm̃ q̃ ideo passus est spc scs qui a pre a deo pat·
a iuda· a pilato traditꝰ ẽ in mortẽ pp delicta nr̃a delenda ut ẽ
diaboli destrueõ ; resurrexit pp iustificãe nr̃ã· ·i· ut iuste vivamus quod aliter non poterat esse.

dvõ de correc
tioẽ ; grã.
dvõ ad sspũ
; hylarion

dnño
dnño
dnño

pater multaꝝ gentium
scdm̃ quod dictum ẽ ei·
sic erit semen tuum sicut
stelle celi ; sicut arena maris que
est in litore maris· et non
infirmatus est in fide nec
consideravit corpus su
um emortuum cũ iam
fere centũ annoꝝ esset
et emortuã vulvã sare;
In repmissione ; di non
hesitavit diffidentia s;
confortatus est fide dãs
glãm deo plenissime
sciens quia quecumq;
pmisit deus potens est
et facē· ideo et reputatũ
est illi ad iusticiam·
Non est autem scriptum
tantum pp ipsum quia
reputatum est illi ad
iusticiam s; et pp nos
quibꝫ reputabitr̃ ēdentibꝫ

meum qui suscitavit ihm xpm
dnm nrm a mortuis qui traditus
est propter peccata (delicta)
nra & resurrexit
propter iustificationem nram. V.
Iustificati ergo ex
fide pacem habeamus ad dm
per ihm xpm dnm
nrm per quem et
accessum habemus per fidem in
gram istam in
qua stamus et
gloriamur in spe
glorie filiorum dei.
Non solum autem
sed et gloriamur in
tribulationibus
scientes quod

Nota quod utraque .i. mors et resurrectio propter delicta nostra tollunt et utraque iustificat
tamen mors christi sola interitum veteris vite significat et sola resurrectio nova vita significatur — Aug
que a iustificatione incipit et immortalitate perficietur. ideoque congrue quantum ad
significationem istas diversitatem verba divisit dicens. Traditus est propter delicta et resurrexit propter .i.
iustificati ergo etc. Ostendit iustitiam esse ex gratia fidei sine lege. Nunc ostendit ex eadem
alia plura bona esse. quasi dicat. Quia (ex fide) est iustificatio ergo pacem habete cum deo. q.d. hec
dissensio que inter vos est contra deum est. Iudei namque et gentes inter se disceptabant — Amb
iudei quidem de antique legis operibus gentiles vero de nova et vocatione presumptive
gloriabantur et merita iactabant ideoque utrorumque iactantiam reprimens ad pacem
monet et ne indignentur si eis annuant. quasi quia ex fide est iustitia ergo nos
iustificati ex fide non ex lege non nobis .i. non ipsi aliquod tribuentes nostrum quod — Amb
precesserit fidem pacem habeamus ad deum quam non habetis vos romani dum invicem
arrogatis. Attende quod hic ait iustificati ex fide cum supra dixit iustificati gratis — Aug ad Bonefacium papam contra
per gratiam. Hoc ideo dixit ne fides superba sit ipsa nec dicat sibi. si ex fide quomodo gratis. — duas epistolas
Quod enim fides meretur cur non potius redditur quod donatur. Non dicat — pelagianorum.
ista homo fidelis quia cum dixerit ut mereat iustificationem habeo fidem respondetur
ei quid habes quod non accepisti. Cum ergo fides impetrat iustificationem sicut — Idem in eodem
unicuique deus partitus est mensuram fidei. non gratiam dei aliquid meriti precedit humani
sed ipsa gratia meretur augeri ut aucta mereatur perfici. voluntate comitante
non ducente. pedissequa non previa. Sic ergo ex fide iustificati sumus et per eam pacem
habeamus ad deum. Pacem namque cum deo habere fides facit (non lex). Hec enim nos reconciliat — Amb
deo sublatis peccatis que nos fecerant inimicos. Pacem autem ille habet cum deo qui adversum — Cass
sua mandata eius contraria voluntate non litigat qui sequitur iussa domini et
ad omne preceptum divinum suum flectit arbitrium. Pax enim vera est concor
dare moribus probis litigare cum viciis. E contra pax huius mundi que pravis — Paulinus
ca est vitiis deo dissidet quam xpc non venit mittere sed tollere. Dico habeamus
pacem ad deum quia ei reconciliati sumus per ministerium gratie. Per dominum ihm xpm — Amb
.i. per auxilium et gratiam eius. Per quem etc. Enumerat beneficia que a xpo habuit dicens.
per quem xpm .i. mediatorem ope habemus accessum per fidem .i. introitum vel aditum — Amb
novum ad deum sed in gratiam istam .i. in bonam vite observantiam in qua stamus
spe superne claritatis erecti. Qua autem cecidimus in adam. et gloriamur in spe glorie filiorum dei. — Amb
.i. angelorum vel sanctorum .i. gloriamur de celo quod speramus gloriam quam habuit filii dei tangit vel eci.
Non solum autem gloriamur de spe glorie sed et gloriamur per gratiam eius in tribulationibus
quas pro xpo patimur quibus itur ad gloriam. Per tribulationes enim nos oportet in — Amb
trare in regnum dei ideoque in his gloriandum dico. Spei enim addita tribulatio aug — Amb
mentum facit premii inde rque est fixe spei tribulatio. Non est enim magnum gloriari — Aug
in leticiis. Recti corde autem in tribulationibus gloriantur magnitudinem premii cognos — Iohannes diaconus
centes de tribulatione finienda infinitum premium acquisituri. Sequitur
Scientes etc. quasi cur gloriamur. quia sumus scientes quod tribulatio operatur patientiam
quia per exercicium tribulationis docetur aliquis strenuus dum fortiter tolerat
tormenta per quod sancti martires vicerunt seviciam tirannorum. Operatur ergo patientiam — Amb
vel eam augendo vel potius ostendendo. Quod autem tribulatio non tollit patientiam — Aug
sed auget facit caritas que est primum donum spiritus sancti. Patientia autem operatur probationem
.i. purificationem. Quanto magis enim quis patitur tanto purior redditur. Dicitur — Aug in libro
anima fidelis non resistens ordinationi dei non diligit eius voluntatem cuius ma — questionum
licie potestas datur in bonos sed eius voluntatem a quo hec potestas datur. Cum ergo quis intelliget quod non est potestas — lxxxiii.

tribulatio pa
cientiam opa(tur)
pacientia au(tem)
probationem p(ro)
batio u(ero) spem
spes au(tem) non co(n)
fundit quia
karitas dei dif
fusa est in cor
dibus n(ost)ris p(er)
sp(iritu)m s(an)c(tu)m qui
datus est nob(is).

t demonum l(ue) p(er)secutor(um) nisi a deo sustinet pacient(er) p(ro)batur .i. bonus e(ss)e monstr(atur)
& efficitur melior tamquam aurum quod p(er) igne(m) et purum ostendi(tur) (et) purius reddi(tur).

aug(ustinus) — Hec u(ero) p(ro)batio op(er)atur spem .i. c(er)titudinem gl(ori)e future. Spes enim est certa expec
amb(rosius) — tatio gl(ori)e future que humane rationi uana uid(etur) s(ed) testimonio uirtutis .i. paci
aug(ustinus) — entie l(ue) miraculor(um) firmatur. Quod enim inter tribulationes (et) ad(uer)sa p(ro)babilis
amb(rosius) — p(er) pacientiam existit ille securius p(re)miu(m) future beatitudinis expectat. Spes au(tem).
aug(ustinus) — hec quamuis stulti (et) hebetes a p(er)fidis iudicentur (et) c(re)dentes ea que mundana caret
ratione non t(ame)n confundit .i. non facit erubesce(re) qui(a) implet(ur). Confundit(ur) eni(m)
qui quod [speraba(t)] quer(it) non inuenit. sicut contingit illi qui sp(er)at in ho(m)i(n)e. hec au(tem) sp(es)
non confundit quia est in deo qui non fallit nec falli pot(est) no(n) in ho(m)i(n)e m(en)dace. ħ
ħ Maledictus enim homo qui sp(em) sua(m) pon(it) i(n) ho(m)i(n)e. — Sequitur. Quia karitas. quasi (dicat) dico quod spes non confund(it) .i. impletur (et) (con)stat
eam esse implendam e(ss)e ex eo. quia karitas d(e)i diffusa est in cordibus n(ost)ris p(er) sp(iritu)m s(anctum).
aug(ustinus) — aug(ustinus) in lib(ro) x(v) de t(ri)nitate. non enim a nobis est caritas nob(is) qui sp(iritu)s datus e(st)
nob(is) .i. ex eo constat eam implendam quia ia(m) sp(iritu)s s(anctu)s
Quamuis multi dicantur
sp(irit)us quia legitur. quod fac(it)
anglos suos sp(iritu)s. unus t(ame)n
dei sp(iritu)s. Ipsum g(ra)t unum sp(iritu)m
& ap(osto)li (et) p(ro)phe sunt consec(u)
ti sicut (et) doctor gentium
ait quia unu(m) sp(iritu)m po ta
uimus. quasi eum qui n(on)
queat scindi. s(ed) infundat(ur)
animis & sensibus illabat(ur)
ut secularis sitis extingu(a)t
ardorem.
arram habemus quo caritate diffusa in cordib(us)
n(ost)ris d(eu)m late diligimus s(ed) ubi effusionis largita
tem muneris notat sicut in iohel. effundam
de sp(irit)u meo sup(er) omne(m) carnem. fidele au(tem) esse p(ro)
missum d(e)i p(ro)bat sp(iritu)s s(an)c(tu)s datus nobis qui est
pignus spei i(m)plende. Attende quod gradatim
ap(osto)l(u)s p(er)ducit usq(ue) ad caritatem dei que maior (est)
aliis quam cum dicit nos h(abe)re p(er) donum sp(iritu)s.
monstrat illa omnia deo e(ss)e tribuenda. (con)t(ra) (...)
ho(c) karitas n(on) nisi quia diffusa e(st) p(er) sp(iritu)m s(anctum) i(n) cordib(us).
Ideo q(ue) ne quis eam putaret se h(abe)re p(ro)p(ri)o arbitrio ut (est) dixit caritas diffusa est
aug(ustinus) ad iulianu(m). — addidit p(er) sp(iritu)m s(an)c(tu)m qui datus est nob(is). a quo nisi ab illo qui ascendit i(n) altu(m) .i. ad patre(m). Ipse u(ero) dedit dona ho(min)ib(us).
N(ota) de p(at)ris auctoritate. — In insinuatur nobis in patre auctoritas in filio natiuitas in sp(irit)u s(an)c(t)o patris filiiq(ue) co(m)munitas. in trib(us) equalitas.
aug(ustinus) de blasphemia sp(iritu)s s(an)c(t)i — Quod g(ra)t commune est patri (et) filio p(er) hoc uos uoluit h(abe)re communione(m) & int(er) uos (et) secu(m). q(uo)d ambo h(abe)nt unu(m) .i.
Attende. — ag(ustinus) — p(er) sp(iritu)m s(anctum) d(eu)m (et) donum d(e)i. In hoc enim diuinitati reconciliamur eaq(ue) delectamur. Sicut enim ueritate discim(us)
ag(ustinus) — ita karitate diligimus ut et plenius cognoscamus (et) beati cognito p(er)fruamur. Et quia peccatis alienabam(ur) a pos
aug(ustinus) augustin(us) in sermone de ascensione — sessione uero(rum) bonor(um). ideo data est caritas que op(er)it multitudinem peccator(um). Arbitror g(ra)t ideo sp(iritu)m bis datum ut
nob(is) commendarentur duo p(re)cepta caritatis. s(cilicet) diliges d(eu)m (et) diliges p(ro)ximum. Una e(st) caritas (et) duo p(re)cepta
unus sp(iritu)s (et) duo data quia non alia caritas diligit p(ro)ximum nisi illa que diligit d(eu)m. Quia g(ra)t caritate p(ro)ximum dili
gimus ipsa d(eu)m diligimus. S(ed) quia aliud est deus aliud est p(ro)ximus (et) si una caritate diligentur non sunt t(ame)n unu(m)
aug(ustinus) de uerbis d(omi)ni — que diliguntur ideo forte dicuntur duo p(re)cepta (et) alterum mai(us) (et) alteru(m) min(us). Hec au(tem) karitas ut ait ap(osto)l(u)s diffusa (est)
in cordibus n(ost)ris p(er) sp(iritu)m s(an)c(tu)m qui datus est nob(is). A quo datur. Ab illo ut diximus qui dedit dona hominib(us).
Que dona. Sp(iritu)m s(an)c(tu)m. Qui tale dat donum. Qualis est ip(s)e. Magna est m(isericordi)a ei(us). Donu(m) dat equale s(ib)i q(uia) donu(m) eius
augustinus in libro sententiar(um) — sp(iritu)s s(an)c(tu)s est. (et) unus deus tota trinitas est. Diffundit g(ra)t caritatem in cordibus n(ost)ris sp(iritu)s patris (et) filii que e(st) cu(m) patre [amari (et) tui (et) filio.]
ex p(ro)sp(er)i augustin(i) — Ipse ut diligeretur nobis dedit qui non dilectus nos dilex(it). Ipse est fons de quo scriptura dic(it). Fons aque tue
ex sermone ep(istu)le iohannis. — sit tibi p(ro)prius (et) nemo alienus (com)municet t(ibi). Alieni sunt omnes qui non diligunt d(eu)m (et) ip(s)e fons est sp(iritu)s s(an)c(tu)s
quem non possunt accipere mali. Et karitas est quam h(abe)re (et) malus esse non pot(est) aliquis. Intelliga(mus)
g(ra)t in dilectione sp(iritu)m s(an)c(tu)m esse s(ed) nomen x(risti) (et) baptismum h(abe)re (et) corpus d(omi)ni sume(re) (et) cet(er)a sacramenta h(abe)re (et) ma
lus esse p(otest). Karitas g(ra)t est p(ro)p(r)ium donum sp(iritu)s est singularis fons. Et attende quod dicendo karitate(m) diffusam p(er)
sp(iritu)m qui datus est. ostendit quod sp(iritu)s (et) deus est (et) dei donum est. Ut ita tamen ut karitas dei accipiatur non qua
amb(rosius) aug(ustinus) — nos diligimus d(eu)m s(ed) qua ip(s)e diligit nos. q(uas)i ideo spes non confundit quia karitas dei diffusa est (er)g(a) nos .i. q(uia)
deus late nos diligit (et) hoc h(abe)mus in cordibus n(ost)ris p(er) sp(iritu)m s(an)c(tu)m qui datus est nobis. qui fac(it) nos i(n)tellige(re) karitate(m)

dei ergo nos qui diuersis linguis prestitit ut et imperiti loquerentur. cum in temptationibus per quod et spes nostra confirmatur et karitas Aug.
dei nobis commendatur ut quia caros dei falli impossibile est securos nos faceret de promissione quia deus est qui promisit ihesus
quos caros habere uult promisit. Sequitur. Ut quid enim etc. Ostendit supra quod spes

Ut quid enim
implebitur per hoc quod christus diligit nos et nos eum per spiritum. Nunc idem ostendit per hoc quod christus mortuus est

christus cum ad-
quod est diuine dilectionis effectus est. et causa spei nostre implende. quasi dicat. Cum deus nos diligat et nos
eum diligamus per spiritum sanctum constat quod spes implebitur quia nisi ita sit frustra est pas-

huc infirmi
sus est christus et hoc est uere spes implebitur. enim. id est quia nisi spes implenda sit ut quid christus mortuus est.
id est cur tam magnum fecit scilicet ut moreretur et hoc pro impiis. id est pro dilectione impiorum. Vel pro impiis

essemus secundum
id est uice impiorum qui debebant mori mortem in merito impietatis. Pro impiis dico non qui olim
fuissent et non tunc sed potius mortuus est pro nobis impiis cum essemus adhuc infirmi. et peccatis

tempus pro
ita medico indigentes. Mortuus est dico et hoc secundum tempus. id est post triduum tantum quia die tertia Aug.
resurrexit. Ne ergo desperes de eius potentia cuius apparet morte beniuolentia. Aliquando tales arras Augustinus

impiis mor-
accepimus quod donauit impiis mortem suam qui seruat iustis uitam suam. Mortuus est propter
octo mortalis ut uiuas cum illo. Suscepit mortem nostram ut donaret nobis uitam suam. Non

tuus est. Vix
dubium est quod mortuus est eternus quam ut in eternum uiuat mortalis. Iam credibile
est tenemus. scilicet quod propter homines mortuus est deus. Non est ergo homo uicturus cum deo? Non

enim pro iusto
mortalis uicturus est in eternum. propter quem mortuus est qui uiuit in eternum. Sed quomodo
mortuus est? Et unde? Et post mortem? Accepit ex te unde moreretur pro te. induit se.

quis moritur.
ut pro te moreretur. induet te. ut cum illo uiuas. Induit se carne mortali in uirginitate matris induet te uita perhenni in equalitate patris. Ecce quomodo amatus es non

Nam pro bono
amandus. Amatus es turpis et fedus antequam esses. inter quod amari dignum esses. Ama-
tus es prius ut dignus fieres qui amareris dilectus es prius ut diligentem postea diliges.

forsitan quis
Impius enim eras dampnari merueras et tamen pro te mortuus est christus. Vel secundum seriem uerborum post
legitur. sic non mutata sententia. quod uere spes implebitur. Ut quid enim nisi spes implenda sit

audeat
christus cum infirmi essemus mortuus pro nobis impiis. id est pro nobis qui adeo infirmi eramus
quod et impii. mortuus dico secundum tempus. et est sensus pro nichilo tam magnum fecit christus

mori.
nisi spes nostra implenda est. Et uere magnum est hoc quod fecit. Vix enim moritur quis
id est raro moritur aliquis etiam pro iusto. id est pro dilectione iusti et boni. nedum pro impio. Ideo ra- dimo.
ro dico nam forsitan potest inueniri quis. id est aliquis. qui audeat mori pro bono. quasi dicat.

difficile est inuenire. qui hoc faciat. Christus autem pro impietatibus pessimis adhuc non suis mortuus est. Vel ita ut fiat Aug. Aug.
distinctio inter iustum et bonum. Iustus enim per exercicia uirtutum hic ponitur [dicitur] qui bonus est sed est bonus qui non est
iustus. scilicet qui natus est in simplicitate innocens qui nondum laborauit ut amplificaret se bonis. ut sunt paruuli
et baptismo mundati. Iustus autem bonum nature sue exercicio meliorauit et licet iustus secundum modum quo hic accipitur
melior sit quam bonus innocentie tamen causa est miserabilior quam iusticie quod non est huiusmodi iusticia sine senui-
tate. et est sensus. Vere magnum fecit christus moriendo pro impiis uix enim moritur quis pro eo qui habet exercicium uirtutum.
Ideo dico pro iusto. nam pro bono. id est simplici et innocenti forsitan quis audeat mori. Dicendo de iusto uix et
de bono forsitan et quis audeat utrumque difficile ostendit et rarum sed alterum difficilius et rarius. Sequitur.

Commendat autem suam karitatem deus
in nobis quoniam cum adhuc peccatores
essemus christus pro nobis mortuus est. Multo
ergo magis iustificati [nunc] in sanguine ipsius
salui erimus ab ira per ipsum.

Commendat etc. Quasi dicat. Pro iusto et bono uix moritur aliquis.
sed christus pro nobis peccatoribus mortuus est. In hoc autem deus commendat
suam karitatem in hoc laudabilior eius caritas apparet quia est
effusa in nobis. qui indigni ea fuimus. In hoc etiam magnus
effectus dilectionis mittentis patris et uenientis filii
nobis est exhibitus. Sequitur. Quoniam cum adhuc peccatores es-
semus christus pro nobis mortuus est. Multo magis ergo iustificati nunc
in sanguine ipsius salui erimus ab ira per ipsum. Quasi. Dico
quod deus commendat caritatem in nobis. ita utique commendat

quoniam Christus pro nobis mortuus est cum adhuc peccatores essemus,
id est in hoc commendat quod Christus mortuus est pro nobis
peccatoribus. Et si hoc est quod utique est, quia iustificati sumus
nunc peccatorum remissione facta in sanguine ipsius, id est per mortem eius,
et si hoc est, multo magis nos iam iusti salvi erimus per ipsum.
Magis enim mortuus est pro peccato mori, et peccatum
tollere, quam iam iustos, id est cooperantes, salvare. Sal-
vi erimus dico ab ira, id est a pena eterna, cuius causa non est nisi
peccatum, quod abstulit. Licet enim plerisque locis
iram dei legamus, non est putandum tamen quod in illum
cadat ulla perturbatio, quia semper idem manet et in tran-
quillitate iudicat, sed ita appellatur vindicta et ultio ipsius.
Attendendum est quod ad commendationem divine
dilectionis ipse apostolus iterat de morte Christi, et ad reprehensionem
humani timoris hominis repetit infirmitatem.
Dixerat enim supra: Christus pro impiis mortuus est, et item
repetit hic: Christus pro nobis mortuus est cum adhuc pec. e.
Ecce dum oderat nos, sed peccata, amabat Christus quod op-
eraveramus, quod et fecit ante mundi constitutionem.
Incomprehensibilis est enim dilectio qua diligit deus atque
immutabilis. Non enim ex quo ei reconciliati sumus
per sanguinem filii eius nos cepit diligere, sed ante mundum,
priusquam omnino aliquid essemus dilexit nos ut
cum eius unigenito et nos filii eius essemus. Quod ergo
reconciliati sumus deo per mortem Christi, non sic est intel-
ligendum quasi ideo nos reconciliaverit ei Christus, ut iam
inciperet nos amare quos oderat, sicut reconciliatur
inimicus inimico ut deinde sint amici et se invicem
diligant qui ante se invicem oderant. Sed iam nos
diligenti deo reconciliati sumus cum quo propter peccatum
inimicicias habebamus. Habebat enim ille erga nos
caritatem, et cum inimicicias exercebamus adversus eum
operando iniquitatem. Sicut enim ei dictum est: Odisti
omnes qui operantur iniquitatem, ita illud ei dicitur esse
michi: odisti eorum que fecisti. Unde miro et divino modo
et quando nos oderat diligebat. Oderat enim nos
quales ipse non fecerat. Et quia iniquitas nostra non
penitus consumpserat opus eius, noverat simul in uno-
quoque nostrum et odisse que feceramus, et amare quod fecerat.
Et hoc quidem in omnibus intelligi potest. Quis ergo digne
possit eloqui quantum diligat membra unigeniti sui?
Et quanto amplius unigenitum ipsum? Ex his ergo non
initium nostrum sed dilectio commendatur qua nos tales
et tantum dilexit ut pro nobis impiis moreretur. Quod
est testimonium atque pignus eius dilectionis. Qui
enim proprio filio non pepercit, sed pro nobis illum tradidit,

quomodo non et cum illo omnia nobis donavit? Di-
cendum utique erat, scilicet quantum nos dilexit et quales.
Quantum, ne desperaremus, et ipsa desperatione non au-
deremus erigi in eum. Quales, ne superbiremus, et superbien-
tes de meritis nostris magis ab eo resiliremus, et in nostra for-
titudine magis deficeremus. Illud quoque attenden-
dum est quod dicit nos iustificatos in sanguine Christi
et reconciliatos deo, tanquam non alio modo possit
nos reconciliare et iustificare nisi per mortem Christi. De quo
dicimus quod fuit et alius modus possibilis deo, qui
omnia potest, sed nullus alius nostre miserie sanande fuit
convenientior. Quid enim mentes nostras tantum erigit
et ab immortalitatis desperatione liberat, quam quod
tanti nos fecit deus, ut dei filius immutabiliter bonus
in se manens quod erat, et a nobis pro nobis accipiens
quod non erat, preter sue nature detrimentum dignatus
nostrum inire consortium, sine ullo suo malo merito mala
nostra moriendo perferret, et credentibus dona sua sine
ullis meritis nostris indebita largitate conferret? Quia
et ea que dicuntur merita nostra bona dona sunt eius,
donaque dei sunt merita nostra, quibus ad sum-
mum bonum pervenimus. Est preterea alia ratio
quare potius isto modo quam alio liberare voluit,
scilicet per mortem Christi iusticia superatur diabolus non
potentia. Quod quomodo factum sit ut pateat ex-
plicabo ut potero. Quadam iusticia dei in potestatem
diaboli traditum est genus humanum, peccato primi
hominis in omnes utriusque sexus commixtione
nascentes originaliter transeunte, et debito primorum
parentum obligante, quo cuncti omnes homines ab
origine sunt sub principe diabolo. Unde apostolus: Eramus
natura filii ire. Natura autem ut est depravata peccato, non ut est creata
ab initio. Modus autem ille quo traditus est homo in
diaboli potestatem non debet intelligi tamquam deus hoc
fecerit aut fieri iusserit, sed quod tantum permiserit,
iuste tamen. Illo deserente peccantem, peccati auctor
illico invasit. Non tamen deus continuit in ira
sua miserationes suas, nec hominem a lege potestatis
sue amisit quando in potestate diaboli esse permi-
sit, sed inter mala penalia que irrogat multa prestitit bona.
Tandem hominem quem commissio peccatorum dia-
bolo subdidit, remissione peccatorum donata per sanguinem
Christi eruit a diabolo, ut sic iusticia diabolus vince-
retur non potentia. Sed qua iusticia? Ihesu Christi. Et
quomodo victus est ea? Quia cum in eo nichil morte
dignum inveniret, occidit eum tamen, et utique iustum.

Au. | Aug. sup. Ioh. | Aug. in eodem. attende | Augustinus | Aug. | De dilectione. attende. De eodem
Au. | Au. in lib. de trinitate | id. eod. | Au. eod. | id. | Aug. de trin. | id. | Aug. | attende

ut debitores quos tenebat liberi dimitterentur in eum
credentes quem sine ullo debito occidit. Ideo autem potentia
vincere noluit quia diabolus vicio perversitatis sue amator est potentie et desertor atque oppugnator iusticie. Cui
quo omnes magis eum imitantur qui neglecta vel
contempta posita iusticia potentie magis student. eiusque vel
adeptione letantur vel cupiditate inflammantur.
Ideo placuit deo ut non potentia sed iusticia vinceret
et hominem erueret in quo homo eum imitari disceret. (Aug. de trinitate)
Postea vero in resurrectione secuta est potentia. Justi
cia ergo prius et potentia postea diabolum vicit. Justicia
vicit quia nullum peccatum habuit et ab illo iniustissime
occisus est. Potentia quia revixit mortuus numquam postea moriturus. (id.)

Sed nonne iure equissimo diabolus vinceretur
si potentia tantum cum illo agere voluisset? Utique. Sed postposuit christus quod potuit ut prius ageret quod oportuit.
Ad hoc autem opus erat illum esse et hominem et deum. Nisi
enim homo esset occidi non potuisset. Nisi deus esset non
crederetur voluisse quod potuit sed non potuisse quod voluit.
Justicia ergo humilitatis hominem liberavit quem
sola potentia equissime liberare potuit. Sicut enim
tres in hanc causam venerunt, scilicet deus, homo, diabolus. diabolus et homo quid adversus deum dicerent omnino non habent
atque in actione cause penitus deficerent. diabolus enim
deo iniuriam fecisse convincitur quia servum eius id est hominem
et fraudulenter abduxit et violenter tenuit. Homo etiam deo iniuriam
fecisse convinceretur quia preceptum eius contempsit et
se alieno domino mancipans sue servituti dampnum intulit. Homini quoque iniuriam fecisse convincitur
diabolus quia illum et prius promittendo bona decepit
et post mala inferendo nocuit. Iniuste ergo diabolus
quantum ad se tenebat hominem sed homo iuste tenebatur quia diabolus numquam iuste potestatem habere
super hominem sed homo merito pro culpa pati diaboli
tyrannidem. Sic ergo deus utique per iratam potentiam hominem
liberare vellet. sola sue iussionis virtute hominem
poterat iustissime liberare sed propter causam predictam iusticia
humilitatis vincere maluit. Unde et filium pro nobis in
mortem tradidit. per quam iustificati sumus et reconciliati deo. Hoc est precium reconciliationis nostre quod
christus obtulit deo patri ut placaretur. non quod antea
non dilexerit nos ex qua dilectione filium pro nobis
tradidit nec filius quasi patre sibi non parcente pro
nobis velut invitus est traditus cum de ipso dicatur
sit tradidit semetipsum. Hoc ergo sicut et omnia alia
pater et filius et amborum spiritus simul et concorditer operantur.

Sed si ante nos diligebat deus quomodo per mortem christi ei
sumus reconciliati et ab ira liberati? Ad quod dicimus
quod ira dei qui cum tranquillitate iudicat nichil aliud
est quam iusta vindicta. Sic ergo iusta divina vindicta
tale nomen accepit reconciliatio dei recte intelligitur
cum talis ira finitur. scilicet cum a reatu pene absolvimur.
Non enim inimici eramus deo nisi quemadmodum
iusticie sunt inimica peccata. quibus remissis peccatis tales
inimicicie finiuntur et reconciliantur iusto quos ipse
iustificat. Peccatis enim nostris diabolus tenebat et pro illa
nos merito agebat in mortem. sed tanti valuit ille sanguis ut homines ab eterna morte debita liberaverit. Mors
christi indebita. Quos tamen et inimicos utique dilexit unde recte
sequitur.

Si enim cum inimici essemus reconciliati sumus deo per mortem filii eius. multo magis reconciliati salvi erimus in vita ipsius.

Si enim etc. quasi. Vere vivens poterat amicos factos salvare. Enim id est quia nos sumus reconciliati deo qui prius inimici eramus sub potestate diaboli natura depravata peccato. Reconciliati dico per mortem filii eius cum adhuc essemus inimici non quomodo peccatores tantum. hoc est quod utique est. ergo multo magis nos reconciliati erimus. non modo ab ira liberi sed et salvi et hoc in vita ipsius id est per vitam ipsius scilicet qua resurrexit a mortuis et est sensus. Jam certum est quod vivens potest amicos salvare qui mortuus potuit iustificare. quo facto inimici ex peccato sunt reconciliati et iam amici dei. Et nota quod idem hic dicit per mortem reconciliati quod supra in sanguine iustificati. Dico salvi erimus. Non solum autem salvi erimus sed et gloriamur iam spe de hoc quod erimus in deo id est cum eo in futuro non per naturam sed per dilectionem et voluntatem quia nichil

Non solum autem sed et gloriamur in deo per dominum nostrum ihesum christum per quem nunc reconciliationem accepimus.

(Aug. de trinitate — id. — Aug. in eodem — Aug. — Aug. — Amb. — Aug.)

diligemus t uolemus nisi quod ds. Ut gl(ori)amur in
p(re)senti non in nobis s(ed) in deo .i. hoc non p(er) nos s(ed) p(er) d(omi)n(u)m
n(ost)r(u)m i(esu)m (christu)m. p(er) quem nunc iam in p(re)senti reconci
liatione(m) ad d(eu)m accepimus qui a d(e)o peccante adam
discessimus.

aut Propterea sicut per unum hominem in hunc mundum peccatum intravit et per peccatum mors et ita in omnes homines mors pertransiit.

Propterea .i. q(uia) d(ixi) supra p(er) (christu)m reconciliatorem esse iusticia(m) (et) uita(m) (et) quod possit esse p(ro)p(ter) eum p(er) similitudine(m) ~~in mi~~ in minori .i. p(er) simile .i. minus p(ro)bare intendit.

Sicut enim p(er) adam homine(m) p(ri)mu(m) peccatu(m) est (et) mors.
ita p(er) (christu)m hominem (et) d(eu)m. pot(est) esse iusticia (et) uita.
Et quia p(er) ada(m) peccatum est (et) mors multo magis p(er) (christu)m p(ro)p(ter)
iusticia. pot(est) esse (et) uita. (Q)ua(m)vis unus adam peccavit in
omnibus unus (christu)s filius dei peccatu(m) uincet in o(mn)ib(us).

aut ut quia — Aug(ustinus) in lib(ro) de trin(itate) xiii. — Ipsius ergo ap(osto)l(u)s hic de duobus hominibus disputat. s(cilicet)
de primo adam p(er) cuius peccatum tamq(uam) hereditariis
malis posteri eius obligati sumus. (et) de s(e)c(un)do adam quo
soluente p(ro) nob(is) quod non debebat a debitis (et) patris (et) p(ro)p(ri)
is liberati sumus. Quia ergo p(er) illum unum diabolus
tenebat omnes p(er) eius uiciatam carnem concupis
cencialit(er). g(e)n(er)atos iustum est ut p(er) hunc unum di
mittat omnes p(er) eius inmaculatam gr(ati)a(m) sp(irit)ualit(er)
regn(er)atos. Et hoc est quod ait. P(ro)pt(er)ea sicut (et)c(etera). Huius
re lit(er)e ita ut a minori (et) a simili raciocinationis ordo
ostendatur. Quasi. Dico quod p(er) (christu)m est iusticia (et) uita
Aug(ustinus) — (et) p(ro)pt(er)ea p(er) (christu)m iusticia (et) uita p(ro)cedit in omnes p(er)
gr(ati)am regn(er)atos. Subaudi. quia p(er) unum homine(m)
Aug(ustinus) — s(cilicet) adam a quo p(ro)pagati sumus peccatum originale
intrauit in hunc mundu(m). p(ro)p(ter) eod(em) pecc(at)o miserum .i.
Aug(ustinus) in enchir(idion) — in omnes homines. Mundum appellauit uniuers(um)
Aug(ustinus) ad consulta hil(arii) — genus humanum. Sicut enim ab illo uno ho(m)i(n)e
sic ab eod(em) pecc(at)o inmunes esse n(on) possu(n)t nisi ab eo reatu
p(er) (christ)i baptismum absoluantur. Ecce a minori p(ro)
bauit. modo a simili id(em) ostendatur (et) legat(ur). Sicut
q(uo)d dimissum fu(er)at. Quasi. Ita p(er) unum (christu)m est ius
ticia (et) uita. sicut p(er) unum ho(minem). pec(catum). in. h(un)c. mund(um).
aut — non mutatur sensus. p(er) peccatum mors. u(e)l dissolutio anime (et) corp(or)is intrauit in ipsum adam

et ita p(er) ip(s)um mors transiit in homine(m) (omne)s .i. p(er) eius
uiciatam carnem genitos. Q(uer)it(ur) quomodo p(er)
unum hominem (et) non magis p(er) unam muliere(m)
dicat ap(osto)l(u)s peccatum intrasse in mundu(m). cu(m) a
muliere initium pecc(at)i fuit (et) a(n)te a serpente siue diabo
lo. Ad quod dicimus in his ap(osto)l(u)m (con)suetudinis ordine(m)
tenuisse dum successionem posteritatis huma(n)e q(ue) pecc(at)o
et morti exequenti succubuit non mulieri s(ed) ui
ro attribuit. Non enim ex muliere posteritas s(ed) ex ui
ro nominari solet. (et) ob h(oc) mortalis posteritas (et) corp(or)alis
successio uiro potius tamq(uam) actori (et) non mulieri
deputatur. Uel quia mulier de uiro (est) (et) utrumq(ue) — Aug(ustinus) de (?) ...
una caro (est). (et) ideo siue a muliere siue ab ada(m) dicatur — ... psalmo ...
utrumq(ue) ad primum homine(m) p(er)tinet. Pre
terea sciendum est hereticos quosdam qui nominati s(unt)
pelagiani dixisse peccatum p(ri)me transgressionis in
alios homines non p(ro)pagatione s(ed) imitatione (trans)isse.
Un(de) (et) in paruulis nolunt credere p(er) baptismu(m) solui
originale peccatum quod in nascentib(us) nullu(m) esse
contendunt omnino. S(ed) si ap(osto)l(u)s peccatum imitati
onis non p(ro)pagationis intelligi uoluisset. eius princi
pem non adam s(ed) diabolum diceret. de quo in libro
sapie(ntie) d(icitu)r. Inuidia diaboli mors intrauit in orbe(m) t(er)r(arum).
Et quia non uult intelligi hoc esse factum p(ro)pa
gatione s(ed) imitatione continuo subiunxit scripta.
Imitantur autem eu(m) qui sunt ex parte eius. Imitant(ur) — id
(et) adam quotquot p(er) inobedientiam transgrediu(n)t(ur)
mandatum d(e)i. S(ed) aliud est quod exemplum est
uoluntate peccantibus aliud quod origo est cum pec
cato nascentibus. Nam (et) (christu)m imitantur s(an)c(t)i ad sequenda(m)
iusticiam s(ed) p(re)t(er) hanc imitationem gr(ati)a eius illumi
nationem iustificationemq(ue) n(ost)ram (et) intrinsecus op(er)at(ur)
que (et) baptizatos paruulos suo inserit corp(or)i qui n(on)
dum ualent aliquem imitari. Sicut ergo (christu)s p(re)t(er) imitati — id
onis exemplum dat (et) suis s(an)c(t)is occultissima(m) fidelib(us)
gr(ati)a(m) qua(m) latenter infund(it) (et) paruulis / sic (et) ada(m) p(re)t(er) imi
tationis exe(m)plum occulta (et) tabe carnalis concupiscen
tie sue tabificauit in se omnes de sua stirpe uenturos.

Unde recte subdit.

in quo omnes peccauit.

Usq(ue) ad legem enim peccatum erat in mundo.

In quo o(mne)s peccauit. Quasi. Ut ero p(ro)p(ter) eum in omnes mors intrauit quia causa mortis pecc(atu)m (est) (et) o(mn)is (intro)iuit .i.

peccatum. id est hoc est: in quo scilicet adam. omnes peccaverunt, vel massa non solum eius exemplo. ut quidam dicunt. omnes enim ille unus homo fuerat. id est ab eo peccatum originale traxerunt. unus quo omnium nostrum origo et materia fuit ex quo secundum propaginis successionem per carnis concupiscentiam descendimus. Ut in quo peccato omnes peccaverunt. Apostolus per circumlocutionem ponit vel sine ambiguitate dixit hic apostolus. in quo omnes peccaverunt. Sive enim intelligatur in quo, sive in quo peccato manifestum est. Alia enim sunt propria peccata in quibus tantum peccant quorum peccata sunt. Aliud hoc unum in quo omnes peccaverunt quando omnes illi unus fuerant homo. Manifestum est itaque omnes in adam peccasse quasi in massa. Ipse enim per peccatum corruptus quos genuit omnes nati sunt sub peccato. Ex eo ergo cuncti sunt peccatores. Sequitur: Usque ad legem. Et quia diceret quis. In omnes pertransiit peccatum. quid ergo egit lex. Nonne illa reconciliare potuit ut peccatum non transeat in omnes. Non inquit. Usque ad legem enim scriptam vel naturalem id est sub lege et peccatum originale et actuale erat in mundo. id est in homine. Quia nec lex potuit auferre peccatum, sed augere sive naturalis in qua quisque iam ratione utens incipit peccato originali addere propria. sive scripta que per moysen data est propterea que subintravit ut habundaret delictum. Non ergo ideo dicit apostolus usque ad legem peccatum fuisse in mundo quod deinceps in nemine fuerit sed quia non poterat per litteram legis auferri quod solo poterat spiritu gratie. Ideo ne quis fidelis de viribus putaret libero arbitrio legem potuisse sufficere et Christi gratiam desideraret. Peccatum autem.

Peccatum autem non imputabatur cum lex non esset sed regnavit mors ab adam usque ad moysen et in eos qui non peccaverunt in similitudinem prevaricationis ade qui est forma futuri.

Quasi. Peccatum erat in mundo sed homines non imputabant quia ceci erant. vel sed peccatum autem non imputabatur id est ignorabatur id est peccatum esse non

imputabatur ab hominibus non dico a deo. cuius iudicio qui sine lege peccaverunt sine lege peribunt. Non imputabatur dico cum lex non esset, que peccatum prohibet. Non dicit peccatum non erat sed non imputabatur quia non erat sive lex rationis in parvulo sive lex littere in propria qua arguente demonstraretur peccatum. Sequitur: Sed regnavit et cetera. Quasi. Peccatum non imputabatur ante legem. sed tamen mors id est peccatum et dampnatio. regnavit ab adam usque ad moysen, id est usque ad legem que per moysen divinitus promulgata est quia nec ipsa potuit regnum mortis auferre. Regnum autem mortis vult intelligi quando ita dominatur in hominibus reatus peccati ut eos ad vitam eternam que vere vita est venire non sinat sed ad secundam que penaliter eterna est mortem trahit id est ad gehennam. Hoc regnum mortis sola in quolibet homine gratia destruit salvatoris que operata est et in antiquis sanctis quicumque ante christi incarnationem venire ad eius adiuvantem gratiam non ad legis litteram tantum iubentem non adiuvantem pertinebant. Hoc enim occultabatur in veteri testamento pro temporum dispensatione iustissima quod nunc revelatur in novo. In omnes ergo regnavit mors preter illos qui christi gratia adiuti sunt. Regnavit dico et in eos qui non peccaverunt in similitudinem prevaricationis ade. id est qui non sua propria voluntate peccaverunt sicut adam. sed originali vitio tenebantur obstricti. quod ab eo traxerunt per quod trahentur ad condempnationem. nisi gratia iuvarentur. Et nota quod dicendo usque ad legem vel usque ad moysen. includit quia et tunc scilicet sub lege peccatum erat in morte id est dampnatio. Sciendum quid est pleros que latinos codices sic habere. Regnavit autem mors ab adam usque ad moysen in eos qui peccaverunt in similitudinem prevaricationis ade. quod et ipsum illi qui legunt ad superiorem referunt intellectum in similitudinem prevaricationis ade peccasse accipiant illos qui in illo peccaverunt ut ei similes crearentur sicut ex homine homines ita ex peccatore peccatores ex morituro morituri dampnato que dampnati. Greci autem codices unde interpretatio facta est in latinum aut omnes aut pene omnes habent id quod primo positum est. Ut alius non mutatis ab illis loco sic potest legi. sed regnavit id est accipitur de morte corporali. Quasi. Peccatum non imputabatur id est ignorabatur ante legem sed effectus eius indicabatur quia mors corporalis regnavit cottidie per aliquas passiones et tandem dissolvendo. ab adam usque ad moysen cum minus videretur. Regnavit dico non solum per in eos qui per se prevaricando

mortem inuasisse uidentur. s. et in eos qui non pecc. i. s. p. a.
i. in pueros qui nichil a se inuenerunt preuaricando contra
aliquam legem. Vt ita ab illo loco, usque ad legem.
etc. i. et ante legem peccatum erat in mundo. cum
non ita uideretur lege non docente. dico peccatum
erat in mundo peccatum autem non imputabatur,
apud deum. cum lex non esset. Imputabatur quidem
peccatum apud homines. sed non apud deum apud
quem putabatur impune futurum cum nesciret
iudicaturus. Asserebant enim homines deum incuri
osum esse uel apud eum impune futura peccata
sed non apud homines. non enim lex naturalis pe
nitus obtorpuerat. quia non ignorabant quod non
debebant facere aliis quod pati nolebant. Nam usque
adeo peccatum non erat ignotum etiam apud homines
quod ioseph quamuis per calumpniam tamen quasi reus clausus
est in carcere et pistor et pincerna pharaonis. Peccatum
ergo non imputabatur cum lex non esset, non dico apud ho
mines sed apud deum. sed ubi lex data est noluerunt deum
humana curare et iudicare. Sequitur. Sed regnauit.
Quasi ante legem non imputabatur peccatum sed regnauit
mors anime secure possidente homines diabolo
per impunitatem creditam. Impune enim peccare
se putantes magis delinquebant et ea hec peccata
pro improuiores que mundus quasi licita nutriebat.
quo facto gaudebat sathanas. securus quod cum adeo
delictum adeo hominem possidebat. Regnauit
dico ab adam usque ad moysen, per quem rediit cogni
tio unius dei quia per eum data est lex in qua precipi
ebatur de uno deo colendo. Regnauit ergo mors usque
ad moysen. i. usque ad legem quia iam tunc datum est
hominibus remedium quo possent liberari. sub qua
tamen si essent similes preuaricationi ade, in eo mors
regnaret sed lex data est in initio egressionis de egypto
docens de uno deo ne regnaret mors. s. diabolus
Et peccatum recepit in mundo ea primum destrui reg
num mortis nunc uero ubique destruitur per christi gratiam.
Et nota hic usque accipi exclusiuum. Sequitur. In
eos qui peccauerunt in similitudinem preuaricationis ade.
Alia littera in qua non legitur et non. Quasi. Mors
regnauit usque ad moysen non tantum in omnes
sed in eos qui pec. in s. p. a. i. in similes preuaricationi
ade. qui s. neglecto creatore seruierunt creature deos
sibi constituentes quos colerent ad iniuriam dei sicut
ille loco dei diabolo consensit. Peccatum enim ade non
longe est ab ydolatria qui contempto creatoris precepto

diaboli successioni consentiens quasi in loco dei dia
bolum statuit et sicut deus esse uoluit. Fuerunt
autem qui peccauerunt non per contemptum dei quia eum uel
lex siue ex traduce siue iudicio naturali et ue
neratus est deum nulli honorificentiam nominis ac
maiestatis impertiens. Si peccauit quia impossi
bile est non peccare. sub deo peccauit non in deum
ideoque in hos mors non regnauit sed in hos qui in
similitudine ade peccauerunt. i. qui sub specie ydolorum
seruierunt diabolo. Tales erant fere omnes usque
ad legem preter paucos ut abraham unicuique seruierunt.
Et in eos non regnauit mors quia post mortem
istam que prima dicitur ad secundam non peruenerunt
que eternaliter punit immo sub spe seruati sunt
in aduentum christi liberandi sicut de abraham legitur.
quia quamuis apud inferos fuit discretus tamen longo
interuallo erat a peccatoribus ita ut chaos esset inter eos
inter iustos et peccatores. Et sciendum quod
libros qui aliter habent dicit ambrosius esse corruptos
ubi s. scriptum est mortem regnasse et in eos qui
non pec. in s. p. a. que littera in grecis codicibus legitur.
quod quidam ita intelligunt quia dicunt corruptores
corporum regnasse in cultores unius dei et usque ad moy.
Sed cur non usque ad finem seculi. Sunt tamen quidam latini
codices quos constat a ueteribus grecis translatos qui ita
habent in eos qui peccauerunt. uel quos incorrupto
simplicitas temporum seruauit. et probat. Postquam
uero a concordia animis dissidentibus et hereticis pertur
bantibus moueri questiones ceperunt multa tamen
in grecis quam in latinis codicibus ab hereticis contentiosis
studio mutata sunt quecumque preter auctoritatem uerum
non possunt ad uictoriam uerba legis adulterant
ut sensum suum quasi uerbis legis asserant et contradicen
tibus sibi quasi auctoritate resistant. Sequitur.
Qui. adam est forma futuri, i. similitudo futuri,
s. christi quantum ad adam tunc futuri. Adam autem
dicitur forma futuri i. christi quia iam tunc decreuit deus in
mysterio i. in occulto suo disposuit per unum christum
emendare quod per unum adam peccatum erat
Unde dicitur in apokalipsi. Agnus occisus ab origi
ne mundi. Et forma futuri i. christi dicitur a contrario.
quia sicut in adam omnes moriuntur ita in christo uiuificantur.
sicut in illo illud ita in isto fit istud sed hec forma non ex
omni parte conformis est sicut subsequentibus ostenditur.
Alia forma christi dicitur quia sicut ille sine coitu a deo factus est
ita christus ex uirgine spiritu sancto cooperante processit. Vel adam

dr forma x quia sicut ille est pat omnium fcarne
sic xpc pat omnium est p fide. Et sicut ex latere illi
dormientis assumpta est costa unde formata est eua.
Sic ex ipsius latere pfluxerunt sacramenta. s. aqua
ablutionis et sanguis redemptionis p que saluat
eccla. Ideo q: sicut ille communicare potuit filiis
suis peccatum et mortem sic iste suis iusticiam
sua et uitam. et in iste plus boni suis confert q
ille mali. ideo mag pot saluare q ille pdere.
Et hoc est quod subdit. S; non sicut. et c. q. d.

Sed non sicut unius delictum ita et donum. Si enim unius delicto multi mortui sunt. multo magis gra dei et donum in gra unius hominis ihu xpi in plures habundauit.

adam est forma xpi. multi sunt xpc et adam. s; non sicut delictum ade; ita et donum x

et maius est donum x quam delictum ade; et
ideo non sic efficax peccatum ade ad dampnationem
ut gra x ad saluationem quod est dre. Non sunt
pares cause eorum nec pares sunt effectus causarum
quod ibi ostenditur non sicut p unum s; pmit
tit quo pbet causas ade x non esse pares dicens.
Si enim unius. et c. Quasi uere non est donum x
ut delictum ade. quia delictum ade unum quo
multi mortui sunt. xpi uero gra multiplex est qua
multi uiuificati. Si enim unum delictum multos
mortificare potuit patet quod multiplex gra
uiuificare multos pot mag. Causa enim xpi
gra habundans ex qua omnia bona sunt hoi
sed quam nichil habet boni causa ade est peccatum origi
nale cuius rei sunt omnes carnaliter geniti. Ce
tera pecca hnt ex se multa et sic ex illo originali s
ad peccandum mag pni. Preterea in his qui p
xpm redimuntur temporaliter ualet forma mor
tis ex adam. in etnum autem ualebit uite forma p
xpm. Quamuis ergo adam sit forma futuri plus tamen
pstat x regenitis quam eis noceat ada generatis.

Et bn ut causa xpi omnibus suis pdest quia sic adam
omnibus suis nocuit. et hic ut potuit suis. Et hoc est sicut
et c. Quasi. Vere non ita est donum ut delictum. enim
et quia unius hominis ade delicto uno quidem sed ipse
plura admisit in posterioribus tamen non nisi unum ori
ginale traiecit multi. s. filii omnes qui ex eo carnaliter
geniti mortui sunt. et peccatores constituti. tibi h e
gra dei et donum. et gratuitum donum l gra. et re
missio peccatorum et donum. s. alia dona scilicet spc mul
to magis habundauit. l. multo mag habundans
transiit in plures. et in omnes filios filios eius. ha
bundans autem maior est omnibus suis mag pdest quia
non solum illud originale. s; et addita pecca soluit
Vocat donum datur in gra unius hominis. ihu x
et p gra x. Gram x dicit pfectionem uirtutum
que in xpo fuit qui p suam bonitatem de sua pleni
dine nobis tribuit. Et nota plures non ibi poni
comparatiue s; absolute tamq dicet multos. Non
enim plures iustificantur p xpm quam condempna
tur p adam. s; ita dicendum est multo mag habundauit
ut donum x delicto ade comparetur et pferatur.
Adam quippe ex uno delicto reos genuit x autem gra
et delicta ppria uoluntatis que originali culpe
in qua nati sunt addiderunt soluit atq donauit.
Maior e g ca x. quam ca ade. Sequitur. Et p aliud

Et non sicut p unum peccatum ita et donum. Nam iudicium ex uno in condempnationem gra autem ex multis delictis in iustificationem.

Hic ostendit dispares esse effectus cau sarum. q. d. Non solum cause sunt dispa res s; et effec tus et. quia non sicut p unum peccatorem fit ita fit p donum. s; plus fit p donum et hoc pbat. Nam

iudicium dei est pcedens ex uno tantum delicto origi
nali ab adam traducto in condempnationem
corporalis et eterne mortis. Gra autem x non ex uno tantum
s; ex multis delictis pcedit in iustificationem
quia non solum ignoscat s; iustificat. Ideo. Et
attende quod dictum est iudicium ex uno in

Nota. Notas. Ro. ad. Nota. Vide

Dimo. Nota de bapt paruulorum. Nota cenchris

Ag. i enchirid.

Caue quia plus mali remouit xpc quam intulit adam.

condempnationem quod non ideo dictum est quod illud solum quod originaliter trahitur iudicio sit dampnandum sed quia illud et si solum sit dampnationem facit. Christi autem gratia non solum illud quod originaliter trahitur sed et multa actualia dimittit et insuper iustificat id est de impio pium facit ac deinde de bono in melius proficere.

Ecce in his ostendit effectus causę christi et adę dispares esse. Effectus enim causę adę id est peccati quod intulit est non omnis dampnatio sed quę pro illo uno debetur. Sunt enim ex nostris addite alię dampnationes. Effectus autem donorum christi est remotis omnibus peccatis originalibus et actualibus omnis iustificatio. uita eterna de qua addit in sequenti uersu subdens.

Si enim in unius delicto mors regnauit per unum. multo magis habundantiam gratię et donationis et iustitię accipientes in uita regnabunt per unum ihesum christum.

Sicut. Quasi. Gratia christi procedit in iustificationem et hic hoc sicut est per unum apostolus quia sicut illa id est dampnatio per unum adam sic est et illi potuit et gratia uitę

hoc potest quasi in uitam eternam ducit et recte enim id est quia in unius delicto et si propria non addentur

mors id est dissolutio animę et corporis regnauit id est ante mortem passiones inferens per unum adam quia quasi uires in illo habuit in omnes posteros exercuit quorum materia ille fuit sicut et culpa eius solius fuit quę in omnes transfusa est et si hoc est et homines accipientes a deo non a se habentes habundantiam gratię id est remissionis peccatorum. Habundantiam dicit quia non tantum ipsa soluunt et habundantiam donationis id est karismatum et iustitiae id est bonę operationis. multo magis regnabunt per unum ihesum christum in uita eterna id est eternaliter in corruptione. multo magis dicit hos regnare quam multo maior res est hic quam sit in regno mortis. Vel multo magis regnabunt in uita quam in eis regnauit mors. quia in uita regnabunt eternaliter mors autem regnauit in eis temporaliter et cum fine. Sequitur:

Igitur sicut. Ex predictis infert disputationem suam et eodem

Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condempnationem sic et per unius iustitiam in omnes homines in iustificationem uitę.

quod proposuerat concludens. Vel quod adam forma est futuri et quia mauis est donum christi et plus confert quam sicut id est qua digne puniuit d. transiens non in uno sed propagatione in omnes homines iret ab homine transcessit sententia dei in condempnationem

corporis et animę sic et per unius iustitiam ualentem in omnes homines si ipsi uelint itum est ab homine transcessit sententia dei in iustificationem que est causa uitę.

Attende quod apostolus uidens non sola imitatione adę fieri peccatores sed propagatione nec sola imitatione christi iustificari sed regeneratione spirituali dixit omnis et omnes non quod omnes geniti per adam regnent per christum sed quia sicut nullus generatio carnalis est nisi per adam sic spiritualis nulla regeneratio est nisi per christum. Si qui essent preter adam generati et aliqui preter christum regenerati non diceret omnes et omnes. sic autem nullus est homo preter illam generationem sic nullus est iustus preter istam. Nemo enim nascitur nisi per concupiscentia carnali que tracta est ex primo homine et nemo renascitur nisi gratia spirituali que data est a secundo. Eo modo posterius dicit multos. Aliter ab illo loco sed non sic delictum dixerat quod adam est forma futuri. forma utique in hoc est quod unus crimen dat quod unus peccauit sed tamen causa adę non est talis qualis causa christi quia unum est delictum adę quo multi id est similiter preuaricantes mortui sunt. gratia uero christi et plures transit qua et in hos et in non similiter preuaricantes.

Attende quod agit hic de actuali peccato adę quo dicit mortuos illos qui actualiter peccauerunt ad similitudinem eius et legitur eius plures comparatiue. q.d. Vere non ita est donum ut delictum. si enim in unius delicto multi mortui sunt id est imitantes preuaricationem eius. multo magis gratia dei et donum in gratia unius hominis ihesu christi in plures. plures enim gratiam consecuntur per christum quam mortui sunt delicto adę quo mortui sunt qui in similitudine preuaricationis adę peccauerunt. Gratia autem christi et in eos qui similiter peccauerunt et in eos qui non peccauerunt

Ag. de bap. paruul.

Ag. adu.

dimit

dimit

dimit

dimit

in similitudinem prevaricationis ade. habundavit.
Nam et in multos qui neglecto deo servierant
creature nec ab hac vita decedentes a secunda morte exci-
Amb. pientur et in auctores unius dei qui in parentum pecco-
[illegible] ex dei sententia apud inferos tenebantur gratia ha-
bundavit in descensu salvatoris omnibus dans
indulgentiam cum triumpho sublatis eis in celum.
Sequitur. Et non sicut per unum peccantem sic ita sit
et per donum. Nam iudicium dei procedit ex uno
Amb. in condempnationem gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Manifes-
te ergo divisum est quia in uno peccato ade similes ei
dampnati sunt gratia vero non ex uno sed ex multis peccatis
iustificavit homines id est in vitam perduxit quod bene po-
tuit enim. id est quia in unius hominis delicto per unum. scilicet mors.
Amb. scilicet diabolus vel peccatum. Et attende quod ait mors
regnavit. Non regnans concordans superiori sensui ubi
dixit mortem regnasse usque ad moysen. quia qui post le-
gem nota dei iudicio timorem eius habuerunt sub-
lati sunt de mortis imperio. Aliter ut dum sub lege. ti-
Amb. mor dei intrasset non erat mors in similes ei prevaluit.
Ubi ibi regnavit mors multo magis homines ac-
cipientes habundantiam gratie et donationis et iustitie
Amb. in vita regnabunt per unum ihesum christum. id est multo
magis gratia regnare debet que in plures transit
quam mors vitam confert eternam. Quod autem postea
Amb. dicit omnes similiter peccantes accipit. Id est omnes
credentes dicit. id est est quod dicit et subdit. Ergo sicut per unius delictum
transiens in omnes homines similiter peccantes ita
est et econtra. sic per unius id est transeuntem in omnes homines credentes iusti-
Amb. ficatio vite. Non enim est generalis dampnatio vel iustifi-
catio in omnibus. Unde precavit. Sicut enim et cetera.
Sicut enim per ino-
bedientiam unius
hominis peccatores
constituti sunt mul-
ti. ita per unius obedi-
entiam iusti consti-
tuuntur multi. id est

Sicut enim et cetera.
Iniciam
determinat
delictum u-
nius et iustitia
an unius ut
sicut ille in uno
peccato perdidit
ita iste in uno
iustitie nos
liberasse videatur
et ordinem assig-
nationis in
superius loqui
ceperat. scilicet quod
adam sit forma futuri. explicat hic dicens. Sicut enim

per inobedientiam unius hominis. scilicet ade peccatores con-
stituti sunt multi, id est omnes sui qui non christi sunt. ita et
contra per obedientiam unius hominis. id est christi, iusti consti-
tuuntur multi. id est omnes sui. Et nota quod non ait per
unius dei verbum. sed per unius hominis obedientiam iusti-
ficari ne putes antiquos iustos solo verbo dei id est solius
verbi fide sine fide incarnationis liberari sine qua nec
Aug. ad optatum. antiqui nec moderni liberari potuerunt. Illa vero fides
sana est qua credimus nullum hominem sive maioris
sive parvule etatis liberari a contagio mortis antique
et obligatione peccati quod prima nativitate contraxit nisi
per unum mediatorem dei et hominum hominem christum ihesum.
Cuius hominis eiusdemque dei saluberrima fide et illi iusti
salvi facti sunt qui priusquam veniret in carnem
crediderunt in carne venturum. eadem fides namque est et
nostra et illorum. Proinde cum omnes iusti id est veraces dei cul-
tores sive ante incarnationem sive post nec vixerint nisi
vivant nisi ex fide incarnationis christi. profecto quod scriptum est.
non est aliud nomen sub celo in quo oporteat salvari nos
ex illo tempore valet ad salvandum genus humanum
ex quo in adam viciatum est. Ille unus peccatum
misit in mundum iste vero unus non solum illud unum
sed et cuncta abstulit que addita invenit. Ecce os-
tensum est quomodo christi gratia ade delictum superat quia
non solum originale ab adam propagatum sed et actualia
superaddita solvit et iustitiam ac vitam prestat. que
gratia antequam operetur in homine impius est atque
infidelis. per fidem enim impius iustificatur. Sic ergo per
Aug. fidem virtutem adultus iustificatur. ita et per fidei sacra-
mentum parvulus de impio fit pius de infideli fidelis. De peccato originali
Sed queritur iulianus. Per quid peccatum in parvulo
invenitur ita inquiens. Non peccat iste qui nascitur
non peccat ille qui genuit. non peccat ille qui condidit.
Per quas ergo rimas inter tot presidia innocentie peccatum
fingis ingressum. Cui respondet sancta pagina. Per u- Responsio.
num hominem ait apostolus peccatum in mundum intravit.
per unius inobedientiam ait apostolus. Quid querit amplius.
Quid querit apertius. Quid querit inculcatius. Quid
querit latentem rimam cum habeat apertissimam ianuam.
Aug. [illegible] Sed inquit. Si per hominem peccatum intravit in
mundum peccatum vel ex voluntate vel ex natura est. Si autem
ex voluntate est mala est voluntas que peccatum facit.
Si autem ex natura mala est natura. Cui respondeo. Ex vo- Responsio
luntate peccatum est. Querit forte utrum originale
peccatum ex voluntate sit respondeo. Id
propterea sine dubio et originale peccatum ex voluntate est quia hoc ex voluntate Iuliande

primi hominis seminatum est ut in illo esset, et in omnes
transiret. Quod autem dixit si ex natura peccatum est tunc
De origine mali. mala est natura quaeso ut si potest respondeat. Manifes-
tum est ex voluntate mala tamquam ex arbore mala
fieri omnia opera mala tamquam fructus malos. Sed ipsam
malam voluntatem unde dicet exortam nisi ex bono.
Si enim ex angelo: quid est angelus nisi bonum opus dei.
Si ex homine: quid erat ipse homo nisi bonum opus dei.
Immo quid erant haec duo antequam in eis oriretur ma-
la voluntas nisi bonum opus dei et bona et laudanda natura.
Ecce ex bono oritur malum nec fuit omnino unde oriri
posset nisi ex bono. Dico ergo quia voluntatem malam
18 nullum malum praecessit. Item dicit. Si natura opus dei est
opus diaboli transire non sinitur. Sed nonne opus
diaboli quando primum fuit in angelo qui diabolus
factus est ortum est in opere dei. Quapropter si malum
quod omnino nusquam erat in dei opere oriri potuit
cur malum quod alicubi iam erat in opus dei transi-
re non potuit. Homines autem sunt opus dei. Pertransiit
ergo opus diaboli per opus dei. id est quia diabolus est factura
et opus dei pertransiit opus operis dei per opus dei. et venit
usque ad parvulos qui in ramo nichil commiserant.
Augustinus de bapt. parvul. sed in radice perierunt. Hic habent mali nisi quod de
fonte traxerunt nisi quod de origine traxerunt.
Communis ergo fuit perditio communis est inventio.
Sicut enim per inobedientiam Ade multi constituti sunt peccatores ita
Augustinus de spiritu et litera et per unius obedientiam iusti constituentur. Sequitur: Lex autem

Lex autem sub intravit ut habundaret delictum.

etc. Ostenderat apostolus
dimitti omnia peccata
tam originalia quam
actualia. Nunc addit
quod in ea peccato legis ha-
berent id est a praevaricatione
ut iudicio magis sit
In unde obnoxii. q.d. Per Christum est iustificatio. Lex autem moysi
subintravit. id est latenter intravit post culpam origi-
nalem et actualem. et post naturalem legem. ut ha-
18 Augustinus ad eutropium et paulum. bundaret delictum. id est ut homo superbe fidens de suis
viribus acciperet praecepta in quibus deficiens et factus
praevaricator liberatorem salvatoremque requireret.
Atque ita eum humilem factum timor legis tamquam
Augustinus in psalmo cxviii. pedagogus ad fidem gratiamque perduceret. Oportebat ergo ut
superbis et de libertate sui arbitrii praesumentibus lex dare-
Augustinus in eod. tur qua praevaricata suam infirmitatem et legis in-
sufficientiam peccatum non consumentis intelligentes
humiliarentur et ad subvenientem currerent gratiam.

Datis enim in peccatis et viribus suis multum assig- Aug. s. l
nantibus datur lex a deo ad domandam superbiam qua di-
cebant non deest qui impleat sed deest qui iubeat.
Horum ergo superbiam volens domare deus legem dedit quae dicit
hominibus. Ecce do vobis praecepta ne putetis deesse
iubentem. non deest qui iubeat sed deest qui impleat.
quia homo in peccato natus implere non valet ideoque
natus est a Christo. id est gratia quae sanaret. Hac ergo dispensati- Aug.
one lex data est. ut crescente peccato humiliarentur Aug. in ps.
superbi et humiliati confiterentur et confessi sanarentur. cu.
Non crudeliter hoc fecit deus sed consilio medicinae. Ali-
quando enim homo videtur sibi sanus et egrotat.
Et quia non sentit medicum non quaerit. augetur morbus
crescit molestia quaeritur medicus et totus sanatur corpus.
Magnum ergo dei consilium fuit ut per legem habun-
daret delictum ut in austeritate legis suam in- Aug. ad
telligentes infirmitatem. infirmi ad medicum con-
fugerent et auxilium gratiae quaererent. Per legem
autem dicitur habundasse delictum non quia lex de- Aug. in
lictum iubet sed quia eo quod gratia ibi non erat. posicione
auctum est ex prohibitione desiderium et est quasi ex epistole ad
propria virtute factum est grande vicium. Sic ergo ha- Romanos
bundavit peccatum. quia et concupiscentia ex
prohibitione ardentior facta est et peccantibus contra
legem praevaricationis crimen accessit. Consilium
autem dei quo legem dedit iudeos nescisse satis signi-
ficavit isto verbo. Lex subintravit etc. Ut ita. lex
subintravit ut h. d. id est lege data habundavit delictum.
Dicit enim hic apostolus quid provenerit data lege non Ambrosius
quid fecit lex data erat in adiutorium naturae
ut quia ipsi naturae quodammodo inserta sunt iustitiae
semina adderetur lex cuius auctoritate et magis-
terio ingenium naturale proficeret ad fructum iustitiae
faciendum. Sicut enim nativitas infantis nisi
nutrimenta habeat quibus fota adolescat et ita na-
turale iustitiae ingenium nisi habeat quod respici- Ambrosius
at et vereatur non facile proficit sed egrotat et superveni-
entibus cedit peccatis. Consuetudine enim delin-
quendi premitur ne crescat in fructum et prorsus extinguitur.
Providenter ergo et ad bonum data est lex. sed populus vet- Ambrosius
erem usum sequens multiplicavit peccata. ipso enim
usu plus coepit peccare quam ante peccaverat.
Et sic factum est ut data lege non minuerentur.
sed habundarent peccata diabolo invertente legem
bonam in malum. contra quod deus omnia dimi-
sit sicut consequenter ostendit. Ut ita lex sub. ut h. d. id est.

ad hoc data fuit ut per eam habundantius cognosce
retur delictum. Si enim lex non fuisset, peccatum
lateret sed per legem ingnita peccatorum et prevaricationes eum homo
agnovit ut qui in sordibus erat prevaricando magis
sordesceret et se sordidum cognosceret. Lex ergo auctrix est homini.
Demonstranda enim fuerat homini fiditas languoris
sui ut videret non modo doctorem sibi necessarium verum
adiutorem. ¶ Preterea data fuit lex ut mediocris peda
gogum haberet et perfectus signum et durus sentiret fla
gellum. Et quia hic de lege magnus sermo occurrit.
videndum est quibus modis lex accipiatur. et cui populo
data sit. et quare illi et non alii. et quibus et per quibus de illo
populo sit data. Postremo quibus de causis data sit sum
matim dicendum est. Lex ergo aliquando dicitur to
ta scriptura veteris testamenti aliquando scriptura quinque
librorum moysi. aliquando decalogus scriptus in tabulis
aliquando cerimonialia tantum. id est figurativa secundum litteram.
aliquando littera cum spirituali intelligentia. aliquando
observantia alicuius mandati. sicut in eadem lege sepe dicitur.
Hec est lex pasche. hec est lex lepre. hec est lex holo
caustorum et huiusmodi. Inde est quod sancti de lege va
rie loquentes. dissentire atque contraria dicere videntur.
Ait enim dominus per ezechielem. Dedi eis precepta non bona
et iustificationes non bonas in quibus non vivent.
Cui concordat apostolus dicens. Lex neminem ad perfectum
perducit. Et item. Lex iram operatur. et hic. Lex habun
davit et cetera. Et dominus in evangelio. Nisi habundaverit ius
ticia vestra plusquam scribarum et phariseorum et cetera. Hiis autem contraria videntur
et alia. Iusticia legis suo tempore custodita non
solum bona temporalia sed vitam conferebat eternam.
Et apostolus ait. Itaque lex quidem sancta et mandatum sanctum
et iustum et bonum. Et dominus in evangelio. Non veni
legem solvere sed adimplere. Ut ergo hec sicut videntur
non esse contraria pateat sciendum est hec esse
dicta secundum diversas legis acceptiones. Cum enim dicitur
dedi eis precepta non bona et iustificationes non bonas in quibus non vivent
intelligendum est hoc de preceptis legalium ceri
moniarum que dicuntur non bona non quia mala
essent sed quia non bonos faciebant observantes secundum
litteram id est littera moralium sine gratia. Hoc modo et alia
accipienda sunt que dicta sunt in hac parte. Que
autem econtrario dicuntur accipienda sunt de lege secundum
spiritualem sensum vel moralia que in evangelio non tolluntur.
sed adimplentur. sicut in matheo ostenditur. Lex autem
data est populo iudeorum tantum. ideo quia ille populus solus unum
deum colens dignus erat cui eloquia dei crederentur ceteris

ydola colentibus. Ideo etiam quia de hoc populo nasciturus erat dei
filius. ideo data fuit ei lex per quam illud intelligeret et dei
filium venturum expectaret. Cum lex data sit illi populo
data est etiam omnibus generibus hominum. que erant in illo populo
scilicet non pro omnibus. Erant enim in illo populo tria genera
hominum. scilicet duri. incipientes. et perfecti. Hiis omnibus
data est lex sed non pro omnibus. Data est duris in flagel
lum. incipientibus in pedagogum. iustis in signum.
Sed non pro iustis data est. Ut enim alibi ait apostolus pro iusto
lex posita non est. quia per eam nichil iusticie accrevit.
Legem autem hic accipimus scilicet legalia. Legalia vero dici
mus que in lege instituta sunt. et cum lege terminata.
Lex autem data est ad domandum superbum ad flagellandum
durum ad instruendum incipientem. ad ostensionem
delicti et humane infirmitatis. et ad manifestationem
et testimonium gratie et futurorum significationem.

V bi autem habunda
vit delictum super
habundavit gratia ut
sicut regnavit pecca
tum in mortem. ita
et gratia regnet per
iusticiam in vitam e
ternam. per ihesum christum
dominum nostrum.

Sequitur. Ubi autem.
Hic agit de
virtute gratie
et quanta efficacia
gratia ostendit.
Quasi. Lege da
ta habundavit
delictum sed non
ideo despiciatur
iudeus quia
ubi scilicet ha. et cetera
Ut ita conti
nua delictorum
habundavit
per legem per legem
scilicet et hoc sanat
christus quia ubi
superhabundavit
delictum superhabundavit gratia

omnia condonans. Totum enim quod de adam traxisti to
tum quod tu spiravit moribus addidisti. dimisit to
tum delevit oratione docuit certantem induxit laboran
ti subvenit. victorem coronabit. Ut superhabundavit gratia quia
non solum a preteritis peccatis absolvit verum etiam a futuris conmo
nuit. Ut superhabundavit. quia gratia christi in hiis perficit quos diabo
lus vincere non potuit. Vel quia peccatum ad tempus
regnavit gratia autem in eternum. Sequitur. Ut sicut reg
navit et cetera. Quasi. Dico quod gratia superhabundavit eo
tantum tenore ne quis confisus gratie securus peccet sed ut regnat
gratia et per iusticiam ducat ad vitam sicut regnaverat peccatum

ducens in mortem .i. hoc est quod ait. ut sic quasi eo te nore dico gratiam superhabundare. et sicut peccatum quod .i. per adam est quod lege data habundavit quod non est originis sed propriae voluntatis regnavit ducens in mortem eternam ita et gratia remissionis peccatorum regnet in electis per iusticiam bonorum operum perducens eos in vitam eternam .i. hoc per ihesum christum dominum nostrum. sine quo nulla iusticia est. sicut alia peccata praeter adam sunt. Ideo cum dixisset sicut regnum p. i. m. non addidit per unum hominem per adam quia de illo peccato hic agebat. quod non ex adam traxerunt homines sed sua voluntate addiderunt. Cum autem dicit gratia re. i. c. addidit per ihesum christum dominum nostrum. quia per eum non tantum originale sed et voluntariorum fit remissio peccatorum. Ab adam autem tantum illud trahitur quod est originale. Sequitur.

Quid ergo dicemus. Obicit apostolus quod quidam apostolis possent obici. Quidam enim pseudo audientes predicationem pauli et aliorum apostolorum ubi debuerunt accipere vitam acceperunt mortem dicentes apostolos predicare quod quanto amplius homo peccaret tanto magis deo placet ut maiorem gratiam consequeretur. Hoc autem pseudo acceperunt ab illo loco ubi dictum est ubi habundavit d. s. h. g. tamquam dixisset propter habundantiam gratiae perducere peccatum. Hoc dicere est esse ingratos gratiae et hoc est quod opponendo sibi ait. Quid ergo. quasi. Et quia gratia viget ubi delictum habundavit. quid ergo dicemus. Dicemus hoc scilicet quod permanebimus in peccato ut gratia habundet ut quidam nobis opponunt. Absit ut nos hoc dicamus non est enim permanendum in peccato ut quidam nos dicere estimant per maiori gratia non enim peccatis nutritos sed subvenientis auxilio superhabundavit gratia ubi habundavit delictum. Non ergo permanendum est in peccato ut regnet gratia sed potius per ipsam gratiam debemus et possumus esse peccato quasi mortui et sepulti et resurgere in iusticiam et post in vitam eternam quod consequenter ostendit apostolus et primo quod mortui sumus peccato subdens. qui enim. Sicut enim

Quid ergo dicemus. Permanebimus in peccato ut gratia habundet. Absit. Qui enim mortui sumus peccato quomodo adhuc vivemus cum illo.

quasi vere non est permanendum. enim .i. quia mortui sumus peccato in baptismo et liberati sumus a peccato ut iam non dominetur nobis per gratiam dei. Mori enim peccato est liberari a peccato et si hoc est quomodo .i. c. vel si est ibi. qui ita leges et qui hoc iam habens quomodo .i. qua ratione adhuc post tantum beneficium vivemus in illo et reddemus vires hosti. Cum enim peccato est hoc prestitum gratia ut moreremur peccato quid aliud faceremus si viveremus in eo nisi ut gratiae simus ingrati. Neque enim qui laudat beneficium medicinae prodesse morbos dicit et vulnera a quibus illa hominem sanat sed quanto laudibus maioribus medicina predicatur tanto magis vituperantur et horrentur vulnera et morbi a quibus liberat quae ita laudatur. Sic laus gratiae et predicatio. vituperatio est delictorum. Sequitur.

An ignoratis quia quicumque baptizati sumus in christo ihesu. baptizati sumus in morte ipsius.

An ignoratis. i. c. Hic confirmat quod dixerat. scilicet quod mortui peccato quod fit in baptismo non debemus ei ultra vivere ut iterum mori sit necesse quia cum baptizamur commorimur christo et hoc est quod ait an ig. i. c. Quasi quis diceret. an mortui sumus peccato. Respondet. Utique sumus. quia nos quicumque .i. cuiuscumque conditionis baptizati sumus. aut etiam purificati in christo ihesu .i. in institutione christi quae est in nomine sanctae trinitatis. et in operatione ipsius qui baptizat vere baptizati sumus in morte ipsius. .i. in similitudine mortis christi ut sicut christus semel mortuus est carne et semper vivit ita nos semel mortui malo per baptismum semper vivamus bono. Vel in morte ipsius dicit nos baptizatos quia mors eius causa est huius purificationis et an ignoratis vos hoc oportere. Quasi. Non debetis hoc ignorare. Nota quia sepe arguit nos de ignorantia. Sequitur.

Consepulti enim. Quasi. Vere in baptismate sumus similes morti christi quia et consepulti sumus fide et baptismo cum illo .i. ad similitudinem eius nos dico ducti

Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem

ut quomodo xpc surrex a mortuis p glam patris ita et nos in novitate vite ambulemus. Si enim com plantati facti sum9 similitudini mortis eius. simul et resur rectionis erimus.

p baptismum i morte. i. i pec cator abolitione. Ad hoc sumus commortui et consepulti ut quomodo xpc surrex longe a mortuis remo tus. hoc p glam patris. i. p ubi patris hominum unitus p gram di ita et nos amotus resurgentes ad bona opa am bulemus de

bono in melius positi in novitate vite. p iusticiam fidei et spem glorie. Sequitur. Si enim. Quasi. Dico ambulemus in novitate vite. quod possum9. si n nos ex plantati ad similitudinem arboris de mala terra. facti sumus a deo coplantati. i. firmiter herentes similitudini mortis eius. i. sicut ei tutt remo ti firmiter hemus bono deo faciente. i. similes sum9 morti x. simul. i. mox et erimus facti complantati similitudini resurrectionis x. i. firmiter hebimus similitudinem resurrectionis xpi. ut sicut xpc deposita vetustate a morte novus resurrex. ita et nos in no vitate vite ambulemus. tunc dicit nos posse fieri similes resurrectioni. si similitudini mortis eius fuimus complantati. i. si in baptismo omnia vicia deponentes postmodum non peccemus. Nec enim similitudo mortis pstabit similitudinem resurrec tionis ut in novitate vite ambulem9. Nota quod mors qua peccato mortui in baptismo dicimur et vita qua nunc in iusticia. et post eternaliter cum xpo victuri sumus in morte et resurrectione xpi demonstrata sunt. Mors enim xpi et resurrectio non tantum res s. et sacramenta sunt. Quecumque enim gestum e in cruce xpi in sepultura et resurrectione in ascensione in sede ad dexteram patris ita gestum e ut his rebus mistice non tantum dicta s. et gestis configetur vita xpiana.

Attende quod singula que facta s. in his pdictis et quali ex eis xpiana vita configetur. Xpc quia vetus ho. i. i vetustate a primo hoie contracta non culpam s. s penam tamen s. i. situm.

et huiusmodi hoc modo ipam vetustatem finivit et de posuit ut dolorem crucis sustinens sic hret membra distenta in cruce et fixa ne ad priores actus moveantur a quibus et sepultus quievit humanis subtractus aspec tibus. p hoc exigens a nobis ut nram vetustatem peccatorum cum gemitu et dolore penitentie deponamus et membra nra continentie atque iusticie clavis confixa habeamus ne ad priora mala redeamus a quibus et ita pfecte qui escamus ut nec eorum visio nec memoria habeatur et sic ad bona resurgentes in novitate vite ambulemus de virtute in virtutem ascendentes quousque in dextera dei locati deum deorum sicut est videamus. In cruce quod dolore est confessorum in sepultura requies absolutorum in resurrectione vita iustorum in ascensione pfectus pfectorum in consessu ad dexteram gla beatorum. Hec autem a nobis non solum exigit x in sacramento passionis s. et si volumus imitari efficit. Unde subditur. Hoc scientes quia vet ho. etc.

Hoc scientes quia vet9 homo nr simul crucifixus est ut destruatur corpus pecci ut ultra non ser viamus peccato.

Dixit nos p baptismum mortuos esse peccato non debemus amplius vivere in illo s. in novitate

vite ambulare et p quid hoc liceat ostendit. s. quia vetus homo c. e. etc. Quasi dico ambulemus in no vitate vite nos dico scientes hoc quia vetus homo. i. fomes et consuetudo pecci nr. i. qui ex nobis e non ex deo simul cum xpo crucifixus est. i. cum crucifixione xpi ita debilitatus est ut destruatur etc. Vel vetus ho. n. s. cum xpo crucifixus est. i. veteres actus nri morte xpi e cifixi. i. mortui sunt ita ut destruatur dominan te ratione corpus peccati. i. omnia crimina que si mul sunt quasi corpus et congeries pecci. Cum autem di quum similitudine carnis peccati in cruce pe pendit p baptismum id agitur ut vetus ho cruci figatur et corpus peccati destruatur non ita ut e ipsa vivente carne concupiscentia respsa et inna ta repente absumatur et non sit s. ne obsit mor tuo que inerat nato. Nam si post baptismum vixit in carne hr concupiscentiam cum qua pug net eamque adiuvante deo superet si tamen non in

dnio dnit ao aodo ao o ebnr ao ao do bapt par

De concupiscentia que a pecco originali est.

[Q]uacuum gratiam eius suscepit si temporibus esse noluit. Non itaque hoc prestatur in baptismo nisi forte miraculo ineffabili creatoris ut lex peccati que est in membris prorsus extinguatur et non sit. sed ut quicquid mali ab homine factum dictum cogitatum est. cum eidem concupiscentie subiecta mente serviret totum aboleatur ac velud factum non fuerit habeatur. Ipsa vero concupiscentia soluto reatus vinculo quo per illam diabolus animam retinebat et a suo creatore separabat maneat in certamine quo corpus nostrum castigamus et servituti subicimus. Vetustas itaque nostra pene et culpe que est ex maledicto primi hominis in cruce christi destructa est qui nostram mortalitatem suscepit et peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum in eius peccati et mortis figura et moyses in heremo super lignum exaltavit serpentem. Persuasione quippe serpentis homo in dampnationem mortis cecidit. Itaque serpens ad significationem ipsius mortis convenienter in ligno exaltatus est. In illa autem figura serpens pendebat in ligno. Quod autem pependit in ligno crucis in morte domini. ut mortem moriendo superaret. et maledictum gemine vetustatis nostre factus pro nobis maledictum consumeret.

De vetustate

[Q]ualiter autem vetustas nostra in cruce consumpta sit videamus. Vetustas nostra sicut et maledicto in duobus consistit. scilicet in culpa et in pena. Alterum assumpsit christus. id est penam. Unde et dicitur. Factus maledictum. utrumque in nobis consumpsit quia nostram duplam vetustatem sua simpla consumpsit. Unde et uno die et duabus noctibus in sepulchro quievit. Per unum diem simpla eius vetustas signatur. per duas noctes gemina nostra vetustas. Quievit ergo in sepulchro una die et duabus noctibus quia sua simpla vetustate nostram geminam tulit. Qualiter ergo videamus culpam de lucro tria. presentem preteritam et futuram. Preterita peccata tulit. ea remittendo presentia homines ab eis retrahendo. ut remittendo. futura vero non ea remittendo tulit sed gratiam qua vitarentur conferendo. Et futura tulit quia ut non fierent fecit. Penam quoque similiter consumpsit. Est autem pena duplex gehennalis et temporalis. Gehennalem penitus consumpsit ut eam non sentiant vere penitentes. Temporalem vero nondum penitus tulit. Manet enim fames sitis mors et huiusmodi. sed regnum dominii eius decrescit et tandem in novissimo eandem penitus exterminabit. sicut aliquis capiens hostem atrocissimum non statim interficit eum sed patitur eum cum dedecore et dolore aliquantulum vivere. ita christus penam penitus

augustinus
Augustinus contra maximinum hereticum. Augustinus contra iulianum hereticum. et de enchiridio.

alligavit in futuro autem perimet. Victa est ergo mors cum triumpho et cum ea diabolus sed nondum penitus interempta. Hinc est quod petrus ante passionem ad vocem ancille negavit. postea vero ante reges et presides ductus non cessit. Hoc quoque congrue ut apostolus ait. ut. destruatur corpus peccati. carnis subdita spiritui ita ut ultra non serviamus peccato. non debilitatus ita ut destruatur corpus peccati. carnis subdita spiritui. ita ut ultra non serviamus peccato. non ideo ut non sit sed ut non cogamur servire et vere non cogemur quia iustificati sumus et cetera.

Qui enim mortuus est iustificatus est a peccato. Si autem mortui sumus cum christo credimus quia simul vivemus cum christo. Scientes quod christus resurgens ex mortuis iam non moritur mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus est peccato mortuus est semel.

Qui enim mortuus est peccato. id est qui liberatus est a peccato ut nos sumus iustificatus est a peccato. id est liber est a peccato. Si autem mortui sumus. id est sicut a mortui sumus peccato sic et semel mortuus est pene. credimus quia et vivemus. id est non alibi sed ibi id est in eo. id est dicere. Si mortui sumus et cetera. id est simul mortui sicut supradictum est per predicta sibi habebimus quod vivemus in eo eterna vita. Vivemus dico vita illa vita. scientes quod christus resurgens longe ex mortuis. id est a mortuis iam. id est post hac non moritur. id est non dissolvitur. dum mors autem reatus. mors illi ultra non dominabitur aliqua passione. Sequitur. Quod enim mortuus et cetera. Quasi vere non moritur quia est mortuus semel. Ideo semel quia mortuus pro peccato. tollendo scilicet una morte sua. quod ad hoc suffecit. Vel mortuus est peccato. id est peccati similitudini. id est carni in qua non erat peccatum sed similitudo peccati. Cum mortuus est christus moriendo exutus est carne mortali. simul peccati. Per quod sacramento baptismatis quod in nobis celebratur commendat apostolus. Ut quomodo ille semel moriendo similitudini peccati mortuus predicatur. ita quicumque fuerit in illa baptizatus eidem rei cuius illa fuit similitudo moriatur. id est peccato vivat a lavacro

renascendo sicut ipse a sepulcro (resurgendo) quamlibet etate gerat a paruulo enim recenter nato usque ad decrepitum senem sicut
nullus prohibendus est a baptismo ita nullus est qui peccato non moriatur in baptismo. sed paruuli tantum originali
maiores uero et actualibus que originali addiderunt. Nota est quod apostolus hec dicendo uoluit intelligere mortem
deum non fecisse quam utique deus non fecit sed homo manibus uerbis accersiunt. ¶ Attende quod hic et alibi augustinus
dicit deum mortem non fecisse. Id tamen alibi ita dicit. Uidendum est ne male intelligatur quod dixi deus mali
auctor non est. qui omnium que sunt auctor est. quia quantum sunt in tantum bona sunt. et ne inde putetur non ab illo
esse pena malorum que utique malum est hiis qui puniuntur. sed hoc ita dixi quemadmodum dictum est deus mortem non fecit. cum
alibi scriptum sit mors et uita a domino deo est. Malorum ergo pena que a deo est malum est quidem malis sed in bonis dei operibus est.
quoniam iustum est ut mali puniantur et utique bonum est omne quod iustum est. Sic ergo dicitur deus non fecisse mortem quamuis
fecit illud per quo mors infligitur. id est peccatum. Non enim deo auctore fit homo deterior sed uicium uoluntatis. quo homo est deterior
est quod uicium longe est a dei uoluntate. deo autem auctore cum dicitur deo uolente. dicit per. Sequitur. Q uod autem. Qualiter mors non

Quod autem ui
uit uiuit deo.
Ita et uos existi
mate uos mor
tuos quidem esse
peccato. uiuentes
autem deo. in christo
ihesu domino nostro.
Non ergo regnet
peccatum in
uestro mortali
corpore. ut obe
diatis concupis
centiis eius.
Sed neque exhibea
tis membra uestra
arma iniquitati

dominabitur christo. sed potius uiuit et quod uiuit non qualitercumque uiuit sed uiuit deo. id est ad
similitudinem dei patris quia sicut patris uita uita christi. nullam inquietudinem
recipit. Sequitur. Ita et uos. quicquid supradixit esse hominibus per gratiam christi. Hic roma
nis attribuit. quasi dicat. Sicut christus semel mortuus est et postea semper uiuit ita et uos
o romani existimate uos mortuos quidem peccato uiuentes autem in uirtutibus deo. id est in
honore dei. et est sensus. Sicut christus mortuus est semel ita peccatum in uobis moriatur
semel ut non oporteat iterari. et sicut christus semper uiuit ita uos semper uiuatis uirtutibus
et hoc in christo ihesu domino nostro. id est in opere christi alibi nulla spes est. Sequitur. Non ergo regnet.
Quia supradixit nos mortuos esse peccato mon debere uiuere in eo. cum nemo sine peccato
sit. determinat a quibus maxime est cauendum. ut scilicet non obediamus concupiscentiis. qui
concludat illud quod superius querebatur. scilicet permanebimus in peccato et cetera quasi dicat. Quia ita
mortui estis ergo peccatum. id est fomes peccati. etsi sit non tamen regnet eius in corpore uestro scilicet quod
uestri iuris per gratiam corpore dico nunc mortali per peccatum sed fiet immortale in futuro.
si non regnet modo peccatum. Ut non regnet per id est causa. per hoc mortali meritum. uel quod
per hoc mortuum est meritum. quod regnauit peccatum. Lex carnis est quam hic
peccatum appellat apostolus cum ait. non regnet peccatum. que lex et peccatum non sic manet
in membris eorum qui ex aqua et spiritu sunt renati tamquam non sit eis facta remissio ubi
omnino (plena) fit remissio peccatorum interfectis omnibus quibus separabamur a deo. sed rema
net in uetustate carnis tamquam superatum et peremptum nisi illicito consensu quodammodo
reuiuiscat. et in regnum proprium dominationemque reuocetur. non regnet dico ita ut
obediatis consentiendo et operando concupiscentiis eius. id est si cupiatis ex infirmitate. Si
enim consensus non regnat. peccatum. Et non solum non obediatis sed et neque exhi
beatis membra uestra peccato. id est concupiscentie que tunc sunt arma iniquitatis. scilicet quibus impleatur
iniquitas et est sensus non solum non obediatis concupiscentie sed nec et concupiscatis et
est exhibere et habilia facere membra peccato que tunc sunt arma iniquitatis. ¶ Hic autem nota
quod concupiscentia aliquando est nomen fomitis. scilicet uicium innati. aliquando actus
interioris. qui est et in primo motu qui dicitur propassio. et in secundo qui dicitur delectatio in
tertio qui dicitur consensus. Hic uero non prohibet concupiscentiam que est in primo motu
quia non est in potestate nostra quin surgat sed dei gratia conpescere possumus ne usque ad
delectationem et consensum perueniat qui prohibetur. scilicet ut mente non delecteris uel consentias
concupiscentie carnis que ex languore ueniens rebellat ad usus tuos. Languor autem
iste tirannus est qui mouet mala desideria. Est ergo in nobis concupiscentia que non est
permittenda regnare sunt reius desideria que sunt actuales concupiscentie que sunt
arma diaboli. Ex ea enim occasio datur illi ut deserente nos deo accepta potestate illu
dat et mortificet. Si ergo uos uis esse uictor tiranni et inermem inimicum inuenire. et licet subiecere non obedias concupiscentie

Intende
Dicit et libro ypognosticon
Dicit et retractationibus libro
Intende
Dicit de quest. lxxxiii.
A...
dicitur
Dicit
Dicit de bapt. par.
Intende
¶ De originali peccato.

male operando sicut concupiscentiis delectando vel consentiendo. Sed potius exhibete. i. habiles facite uos deo. uos dico tanquam ex mortuis uiuentes. quasi exhibere uos deo debetis et potestis quia estis uiuentes uirtutibus. i. debetis quia prius mortui eratis peccato et si implere non potestis opere quod bonum est. i. saltem uelitis per quos habiles eritis et parati et hoc est quod dicit cum subdit et membra uestra exhibete deo ut sint arma iusticie quibus s. impleatur iusticia. Sicut enim peccato prebemus arma membra nostra cum male agimus ut ubi gratia si surgentia ire damus vel linguam ad maledicendum vel manum ad percuciendum ita et iusticie arma damus cum recte utimur membra nostra custodientes ab omni turpitudine. Sequitur.

Peccatum enim. Quasi quod dixi facite quod et leuiter potestis peccatum enim uobis iam non dominabitur ut olim solebat. Non enim estis sub lege que non iuuabat sed estis sub gratia que refrigat i. iuuat. ut i. quisque legis sit factor sine qua gratia sub lege positus tantummodo erit legis auditor. Sequitur. Quid ergo. Quasi. Quia non sumus sub lege que terret sed sub gratia que bonum permittit. Quid ergo faciemus an s. peccabimus hac fiducia quoniam non sumus sub lege sed sub gratia. hoc quidam dicebant qui legem quasi cohercentem predicabant et tenendam quod apostolus remouens ait. Absit. Vel ita. Dixi uos esse sub gratia non sub lege et quoniam lex a deo est ne per hoc ei fieret opponeretur ipse sibi opponit quasi lex quia a deo est. Quid ergo dicemus. Dicemus hoc s. quod peccabimus quoniam non sumus sub lege sed sub gratia. i. quod legem dimisimus per gratiam. Absit. Sequitur. An nescitis. ne aliud profitentes aliud faciamus et cum dei serui dicimur gestis serui diaboli inueniamur premonet et denuntiat nos esse suos eius cuius uoluntatem explemus operibus. quasi non debetis peccare sed bonum operari quoniam cui exhibetis. i. affectatis uos seruos uel promptos ad obediendum consentiendo et operando. serui eius estis. i. cogemini quadam necessitate quam importat consuetudo ad uoluntatem eius cui obedistis. i. postquam ei obedistis et si non ante cum primum exhibetis uos. i. an nescitis hoc. Serui eius estis dico. s. siue peccati ducentis ad mortem. i. ad peccatum maius vel ad eternam penam. siue obeditionis. i. iusticie ducentis ad iusticiam maiorem vel eternam uitam. Sequitur. Gratias autem et cetera. Quasi cuius estis cui uos datis ego autem deo gratias ago de eo quod cum prius essetis serui peccati modo non estis. et hoc est quod ait sic lege littera. Quasi. Ita est ut dixi et hoc in uobis apparet qui fuistis aliquando serui peccati. nunc autem obedistis et per hoc facti estis serui ~~estis facti~~ serui iusticie. i. Christi. Obedistis dico non specietenus. sed ex corde. i. animi iudicio quia per naturam non per legem ex uoluntate non ex timore obedistis fidei. de hoc autem ago gratias deo. s. quod cum prius essetis tales modo non estis uos dico tendentes in eam formam doctrine. i. in doctrinam que est forma nostra. Doctrina enim euangelii est forma que imaginem dei deformatam restituit. In eam formam dico in quam formam non per uos sed gratia dei traditi estis et per hoc liberati estis penitus a peccato. i. a fomite ne regnet. Serui autem facti estis iusticie consentiendo et operando. Sequitur. Humanum dico. Hactenus ostendit apostolus non esse peccandum hic dicit quid deinceps sit agendum. s. ut seruiant

peccato sed exhibete uos deo tamquam ex mortuis uiuentes et membra uestra arma iusticie deo. Peccatum enim uobis non dominabitur. Non enim sub lege estis sed sub gratia. Quid ergo. Peccabimus quia sub lege non sumus sed sub gratia. Absit. Nescitis quoniam cui exhibetis uos seruos ad obediendum serui estis eius cui obeditis. siue peccati ad mortem siue obeditionis ad iusticiam.

Gratias autem deo quod fuistis serui peccati obedistis autem ex corde in eam formam doctrine in quam traditi estis. Liberati autem a peccato serui facti estis iusticie.

Humanum dico propter

iusticie de quo nullus est qui possit se excusare quia nullus est qui non possit bonum operari. saltem uoluntate quod tamen est per gratiam. Et ne religio christiana quasi importabilis et aspera uideretur. uideo suggerit humanum quiddam .i. leue precipit. scilicet ea mensura seruire deo qua prius famulabamur peccato. cum utique propensius debet seruiri deo quam peccato quippe cum hic salus illic dampnatio sit, quasi. Et quia liberati estis a peccato. ideo dico .i. precipio uobis quiddam humanum .i. leue et sine onere. quod quis est adultus sed non consummate iusticie. hoc dico propter infirmitatem carnis uestre. .i. que est ex carne uestra per qua humanum dico quia maiora debem dicere. si possetis ferre

Infirmitatem carnis uestre.

Sicut enim exhibuistis membra uestra seruire inmundicie et iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra uestra seruire iusticie in sanctificationem.

Cum enim serui essetis peccati liberi fuistis iusticie. Quem ergo fructum habuistis tunc in quibus nunc erubescitis.

quia plus seruitutis debetis iusticie quam peccato sed parco infirmitati uestre non exigens plus boni a nobis quam fecistis mali. Sequitur. Sicut enim. et cetera. Hic ostendit illud humanum pudorem incutiens ut dum dicit ut hoc saltem dependant iusticie quod prius inmundicie detulerant. Quid ergo tam humanum .i. tam leue tam sine onere quod pro se nulla possit carnis infirmitas sustentare excusare. quasi dicat. Vere humanum dico quia hoc humanum. Sicut exhibuistis .i. uoluntate duce preparastis membra uestra que uestri iuris erant. si uelletis seruire operando inmundicie carnis .i. luxurie que corpus inquinat. et iniquitati. mentis que et si corpus non inquinet animam tamen corrumpit. Iniquitati dico ducenti ad iniquitatem .i. ad mali consummationem. ita .i. similiter nunc cum sitis liberati a peccato. exhibete .i. preparate membra uestra que uestri iuris sunt seruire operando iusticie ducenti ad in sanctificationem .i. ad boni consummationem. Et est sensus. Sicut tunc nullus timor uos coegit ad peccandum sed libido uoluptasque peccati duxit sic modo ad iuste uiuendum non uos suppliciorum metus urgeat sed delectatio karitasque iusticie ducat. Et hoc quidem quantum mihi uidetur nondum est perfecta sed quodammodo adulta iusticia. Vnde non frustra dicit humanum. humanum enim est quod ait. Sicut exhibuistis uos inmundicie ita nunc exhibete uos iusticie quia plus esse debet amari iusticia quam tunc fuit iniquitas ut scilicet pro iusticia tolleret homo dolorem et contempnat omnia et mortem. Suauior est enim iusticia et lucidior est iusticia quam iniquitas et ideo magis amanda. Appende enim iusticiam et iniquitatem. tamen ne amanda est ista quomodo amata est illa. Absit. ut sic. et utinam et sic amatur. Et plus amanda. Illius omnino. Iniquitatem secutus es uoluptatem. pro iusticia tolera dolorem. Ecce plus. Sed non dicit apostolus plus. sed sicut. Sic non plus seruiatur iusticie et cetera .i. saltem tamen seruiatur quantum tunc iniquitati seruiebatur. hoc dicit ne fides quasi aspera et inportabilis fugeretur. Inueniuntur enim forsitan aliqui qui sic iusticie peccati uoluptatem preposuerunt ita preponant iusticie delectationem uoluptatibus carnis. pro iusticia tamen mortis penas mortemque pati formidet humanum est hoc. parum est non contempnere quicquid te delectabat contempne et quicquid te terrebat carceres tormenta et mortem. Inuitus amatores iusticie uos probate. Sequitur. Cum enim. et cetera. Quasi ideo est seruiendum iusticie enim .i. quia cum essetis serui peccati .i. cum peccatum dominaretur in uobis liberi fuistis iusticie .i. caruistis domino iusticie. Serui addicti questio qualis potest esse libertas. Libertas serui est quando eum peccare delectat. quod est ex libero arbitrio. Liberaliter enim seruit qui uoluntatem domini libenter facit. ac per hoc ad peccandum liber est qui peccati seruus est. sic et iusticie seruit liber qui amat qui letatur. Ipsa est uera libertas propter recti facti leticiam simul et pia seruitus propter precepti obedientiam. Nec est ergo bona seruitus et libertas illa sed mala. Sequitur. Quem ergo. Quasi. Cum seruiretis peccato caruistis iusticia et est fuit uobis fructus talis unde erubescatis et finis mors eterna. Et hoc dicit sub interrogatione. Quasi. caruistis iusticia. ergo quem fructum habuistis et cetera. quasi malum. scilicet maiorem turpitudinem habuistis dico. in illis turpitudinibus peccatorum in quibus .i. in quorum memoria erubescitis nunc. cum sane conuersi estis. Est enim quedam temporalis confusio utilis scilicet perturbatio animi respicientis peccata sua .i. respectione horrentis et humano errore erubescentis. et erubescendo corrigentis.

dominus ... Augustinus ad ... anastasium. Origenes. Augustinus ad anastasium. Augustinus in eodem. dominus. Augustinus in eodem. In nuide. Augustinus. Augustinus in enchiridion. Augustinus in psalmo xxx.

Nam finis illorum mors est. Nunc autem liberati a peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam eternam. Stipendia enim peccati mors. Gratia autem Dei vita eterna in Christo Iesu Domino nostro.

Et nota quod ideo mala priora memorat apostolus, quia cum remotiora faciant priora ab honore et magis obnoxios gere.
[Aug.] Sequitur. Nam finis. Quasi: De fructu quero, nam de fine patet quod scilicet finis illorum, id est exitus vite et ultimum, mors est eterna, que illis operibus ita talia operantibus succedit. A morte enim peccati ad mortem etiam transitur. Ecce libertas eorum et maculis plena et penarum squa-
[Ambrosius] loribus est mancipata. De talibus dicit propheta: Computruerunt iumenta in stercore suo. Iumenta dicuntur homines irracionabiliter viventes sine honestate morum et rationis. Iumenta que in stercore computrescunt, id est in fetore luxurie et turpitudine viciorum vitam finiunt. Sequitur. Nunc autem. Quasi: Ita fuit vobis tunc cum servi eratis peccato,
[Aug. ad Bonefacium] nunc vero cum conversi estis liberati estis a peccato cui tunc serviebatis. Nota quia supra dixit eos liberos fuisse iusticie, non liberatos. Nunc autem a peccato non liberos dicit, ne sibi hoc attribuant, sed dicit prudenter ac vigilanter liberatos, referens hoc ad illam domini sententiam: Si filius vos liberaverit, vere liberi eritis. Sed hec voluntas que in malis libera est, quia delectatur malo, ideo non est in bonis libera, quia liberata non est; nec potest homo aliquid boni velle nisi adiuvetur ab eo qui malum non potest velle. Ideo vigilantissime hic dicit
[In eod. De libero arbitrio] liberatos a peccato et supra liberos iusticie. Liberum enim arbitrium usque adeo in peccatore non periit, ut per ipsum peccent maxime omnes qui cum delectatione peccant et quibus placet quod eis libet. Liberi igitur non sunt a iusticia nisi arbitrio libertatis, liberi autem a peccato non sunt nisi gratia salvatoris. Servi autem. Quasi: Liberati estis a peccato, servi autem estis facti Deo. Quasi palam dico qui tunc liberi fuistis iusticie. Et vos liberati et servi facti habetis in presenti fructum vestrum, id est vobis congruum, vos dico ducti in sanctificationem, id est in virtutum consummationem. Finem vero habebitis vitam
[Aug.] eternam, id est in exitu et fine vite habebitis vitam que est sine fine. Stipendia enim, et cetera. Quasi: Vere finis illorum est mors, quia mors eterna est stipendia peccati, id est digna retributio pro peccato. Vita autem eterna, que est finis iustorum, sola gratia Dei datur, et hoc
[Ambrosius] in Christo Iesu Domino nostro, id est per Christum humanatum. Attende quod loquens de remuneratione peccati stipendium nominavit, et de remuneratione electorum dixit gratiam Dei, quia qui
[Aug.] militant diabolo propter iram mercedem accipiunt quasi stipendium, id est diabolice
[Ambrosius] milicie debitum. Stipendium enim dicitur a stipe pendenda, id est substantia pon-
[Aug. enchiridion] deranda. Antiquitus enim potius ponderabatur pecunia quam numerabatur,
[Aug. enchirid.] que militibus pro patria militantibus ex publico erario tribuebatur. Ideo dixit stipendia peccati, ut mortem peccato non immerito illatam sed debitam demonstraret.
[Aug.] Stipendia enim quasi emeritorum sunt, id est stipendium pro opere diabolice milicie
[Id.] debitum redditur, non donatur. Gratia vero nisi gratis est, gratia non est. Intelligendum est ergo etiam ipsa hominis bona merita esse Dei munera, quibus cum vita eterna redditur, quid nisi gratia pro
[Aug. ad Valentinum] gratia redditur? Quia et merita ex gratia sunt, et ita redditur gratia pro gratia. Possit ergo recte dicere stipendium iusticie vita
[In eod.] eterna, sed maluit dicere gratia Dei vita eterna, ut intelligeremus dominum ad eternam vitam pro sua miseratione nos perducere,
[Aug. ad Sixtum] non meritis nostris. Quid enim est meritum hominis ante gratiam, cum omne bonum meritum nostrum non in nobis
[presbiterum] faciat nisi gratia? Quippe cum Deus coronat merita nostra, nichil aliud coronat quam munera sua. Unde vita eterna que in fine ad eo meritis precedentibus redditur, quia eadem merita quibus redditur non a nobis sunt sed in nobis facta sunt per gratiam, recte ipsa gratia nuncupatur quia gratis datur; nec ideo gratis quia non meritis datur,
[Aug. de correctione et gratia] sed quia data sunt et ipsa merita quibus datur. Confitendum est ergo ideo gratiam vitam eternam vocari, quia his meritis redditur que gratia contulit homini. Unde in evangelio legitur: et gratiam pro gratia, id est pro eis meritis que contulit gratia. Certum est enim vitam eternam bonis operibus reddi, sed ipsa opera quibus redditur ad Dei gratiam pertinere. Unde
[Fulgentius] dominus ait: Sine me nichil potestis facere. Accepimus ergo gratiam pro gratia, scilicet gratiam glorificationis pro gratia iustificationis, id est debitum. Gratia enim iustificationis omne meritum malum delevit indebito beneficio, et gratia confirmat auxilio, cum gratia glorificationis iuste redditur in premio. Sequitur. An ignoratis fratres, et cetera. Hactenus egit

An ignoratis fr̄es scientibus enim legem loquor quia lex dominatur in homine quanto tempore uiuit. Namque que sub uiro est mulier uiuente uiro alligata ē legi. Si autem mortuus fuit uir eius soluta est a lege uiri. Igitur uiuente uiro uocabitur adultera si fuit cum alio uiro. Si autem mortuus fuit uir eius liberata ē a lege uiri, ut non sit adultera si fuit cū alio uiro.

Itaque fr̄es mei et uos mortificati estis legi per corpus xp̄i ut sitis uos alterius

de ui gr̄e, ostendens ex ea non ex lege esse salutē. nunc dicit quod lex ultra non ē tenenda et agit de fine legis. i. per priori inutilitate legis. Ne ergo mirentur romani quod apostolus ait: non estis sub lege sed sub gratia. supra enim dicebatur lex non iustificare. hic dicit cessare quia data est usque ad Christum. Quasi aliquis diceret: Cur dicis per Christum esse uitam non per legis obseruantiam? Respondet: Quia iam finem habet ipsa lex. i. non dat uitam sed auget peccatum. et hoc est quod dicit sub interrogatione. et est ordo uerborum talis. An ignoratis o fratres. hoc scilicet ignoratis quia lex moysi in homine dominatur. ut ei obediat homo quanto tempore uiuit. i. quamdiu statum habet ipsa lex quod non debetis ignorare. enim. i. quia uos scitis legem scilicet moysi. Erant enim romani de iudeis et gentibus. Et ego loquor scientibus legem. in qua quod dico manifestatur si spiritualiter intelligatur. Deinde per simile illud ostendit subdens. Namque sub uiro. per quam similitudinem explanat et probat quod dixerat. Sicut enim mulier uiuente uiro alligata est legi uiri. si autem mortuus fuit soluta est. ita dum lex statum habet ei subiectus est homo.

Vel ita. An ignoratis. Agit de lege naturali. Ut enim firmet animos eorum in doctrina euangelii et retrahat a lege moysi. Utitur exemplo humane legis ut per terrena suadeat celestia. Sciunt enim romani legem utique quia non sunt barbari sed naturalem iusticiam comprehendunt partim ex se partim ex grecis sunt sicut et greci ex hebreis habent. Quasi. Ideo dico per Christum et non per legem moysi. quia lex finem habet quod patet per exemplum humane legis. An ignoratis scilicet quia lex nature que generaliter est sed non per omnes sui partes ab omnibus recipitur et obseruatur. i. hec quanto tempore uiuit. i. quamdiu statum habet. Mortua enim dicitur lex. Non debetis hoc ignorare quia uos scitis legem naturalem et ego loquor. i. hoc de lege naturali licet sit scripta sine consuetudine hominum comprobata ait sub qua erant iudei et greci et latini. Hec enim lex generalis naturalis. Postea uero specialem ponit per quam et uult probare apostolus assertionem suam. Gradatim enim uult tradere eius ueritatem. Unde subdit. Namque sub uiro est et cetera. Quasi. Vere dum statum habet lex dominatur sicut per hoc exemplum ostendo. Nam mulier que sub uiro est uiuente uiro alligata est legi uiri ut non possit discedere ab eo. sic et quamdiu lex moysi statum habet debet seruari. Hoc ergo sequenti exemplo aptius docet christianum a lege factorum exitum non a lege omnium. Sicut mulier a lege uiri liberatur mortuo uiro non a lege nature. nec ultra debet christianus esse sub lege. Si enim lex uiuit et adulter est nec potest esse christianum dici et hoc ostendit positum exemplum exequendo. Si autem mortuus fuit uir eius soluta est a lege uiri. similiter si lex statum amittat soluitur homo. et quia uiuente uiro est alligata legi uiri. Igitur uiuente marito uocabitur adultera si fuit cum alio uiro. sic et qui preuaricatur lege stante peccat. Si autem mortuus fuit uir eius liberata est a lege uiri. Ita sublata lege data remissione peccatorum hii qui iuncti sunt euangelio per gratiam liberati sunt. Sequitur. ut non sit et cetera. Quasi. Ita liberata est mulier. ut non sit adultera si fuit cum alio uiro. sic fini ta lege non preuaricatur qui ad Christum transit dimissis figuris. Mortua enim lege non fit adulterium quod est Christi sit. Immo si quis seruans legem mortuam uult esse fidelis adulter in utroque est nec potest esse christianus. Sequitur. Itaque fratres et cetera. Huc usque similitudo est. dehinc incipit rem loqui. per quam similitudinem induxit et infert a simili. Quasi. Quia ita est in uiro et muliere et cetera. itaque iuxta hanc similitudinem fratres mei uos. i. non dicit apostolus. mortificati

Aug. de lxxxiii q̄onib.

Cum non desinet habere statū solutus homo

Amb

Amb

Cum cessat ei auctoritas.

Aug

Aug

Amb

Aug

Aug de q̄one lxxxii.

Amb — estis legi: dimittitis peccata. i. nichil debetis legi que data est usque ad christum. Quasi.
Nomine dimissi estis legem sed et estis facti ut mortui legi. i. figuratius. Ita enim
hic appellatur lex mortificati dico per corpus christi. i. per misterium incarnationis
et per expletionem veritatis. Et ad hoc estis mortificati legi. ut vos sitis alterius. i. christi cuius
non pudeat vos esse quia ipse est qui ex mortuis resurrexit. cuius utique sumus
ut modo fructificemus deo. qui prius fructificabamus morti sub lege et
ille modo fructificamus deo. in novo homine. Cum enim essemus in carne. i. quando
Amb — carnis sumus operantes quod erat sub lege passiones peccatorum. i. concupiscentie
Aug — que sunt causa peccatorum mortalium. i. consensus et operis sub quibus tamquam sub
viro dominante agebat anima antequam veniret gratia per fidem. Que passiones
per legem erant. et note et in aucte vicio faciente operabantur in membris nostris. i.
ducebant membra nostra ad mala opera. ita ut fructificarent morti. i. ut facerent
Amb — digna eterna morte. Nunc autem cum simus in christo soluti sumus remissis peccatis
Aug de quest. lxxxiii. — a lege que est causa mortis. i. peccati. Aucta est enim concupiscentia cum lex prohibet ubi non erat fides et ad cumulum peccatorum prevaricationis crimen ad
iectum est quia ~~peccatores inficit~~ ubi non est lex non prevaricatio. Vt lex mor
Ambr — tis ideo dicta est que peccatores inficit et reos punit. in qua lege detinebamur
ne umquam [illegible] gratia. Soluti sumus dico ita ut serviamus in novitate (solveremus)
spiritus non in vetustate littere. i. serviamus operibus novi hominis ad que non
nostris viribus et lege attingimus. sed gratia sancti spiritus in quibus sic est immoran
dum ut nichil addatur de legis operibus que vetusta sunt. Vt serviamus
Amb — in novitate spiritus. i. lege fidei. que est in animo innovato quod est in homine facto spiritualem
Amb — ideo recte dicitur lex spiritus in novitate et vetustate littere. i. non in littera legis que scripturam que cessavit.
Aug — Attende quod in precedenti similitudine tria sunt. scilicet vir mulier. lex viri
et rursum in hac re propter quam similitudo inducta fuit similiter tria. scilicet anima pec
catum lex. hoc solum hic diversum est quod in illa vir moritur ut a lege viri
soluta mulier. nubat cui velit. hic autem non peccatum sed ipsa moritur peccato.
Aug de quest. lxxxiii. — Predictis namque passionibus ipsa anima moritur que iam servit mente legi
dei quamvis ipse passiones nondum mortue sint quamdiu carne servit legi
peccati. Restat ergo adhuc aliquid ei qui est sub gratia quod eum tamen non vincat nec captivum
ducat. Sequitur. Quid ergo. Hic queritur utrum ipsa lex sit mala
quia videbatur culpasse legem dicendo passiones peccatorum esse per legem. et
Aug de verbis domini — eandem vocando mortem legis et vetustatem littere. que verba male intellecta
fomitem insanie furori manicheorum subministrant. Manichei enim legem
moysi dicunt non a deo datam et eam evangelio contrariam esse contendunt et
quando cum eis agitur predictis testimoniis apostoli que non intelligunt conantur
convincere catholicos. Quod ergo sensit apostolus posse intelligi opponit ut hoc se intel
lexisse neget et legem legis ipsius laude defendat et quo sensu predicta dixerit
verba aperit. Quasi dicat. Quandoquidem lex mortis est et auxit vires peccati detinens
a bona operatione. Quid ergo dicemus. Dicemus quod lex peccatum est. i.
docens et faciens peccare. et talis per quam donata peccavit actor eius. quod est ma
le reus. Absit. Non enim lex malum est sed potius bonum. quia peccatum
Amb — non cognovi nisi per legem. et quia peccatum fecit agnoscere quia prius nescie
bantur quedam esse peccata et adeo esse gravia et esse punienda. Non ergo dico
prius cognovi peccatum nisi per legem per quam innotuit. et esse peccatum quod
Amb — ignorabatur et esse grave et esse puniendum. Hoc ostendit legem non esse peccatum sed indicem peccati quod intelligitur

qui ex mortuis resurrexit ut fructificemus deo. Cum enim essemus in carne passiones peccatorum que per legem erant operabantur in membris nostris ut fructificarent morti. Nunc autem soluti sumus a lege mortis in qua detinebamur ita ut serviamus in novitate spiritus et non in vetustate litere.

Quid ergo dicemus. lex peccatum est. Absit. Sed peccatum non cognovi nisi per legem. Nam concupiscentiam nesciebam nisi lex diceret non concupisces.

legem ad hoc datam esse ut non peccatum inseretetur vel extirparetur sed tantum non destrueret quod animam faceret rea(m) — ad simplicitatem

ut quia peccatum sine gratia dei vinci non posset ipsa reatus sollicitudine ad percipiendam gratiam converteret. Quod autem

per legem notum sit peccatum ostendit in parte. Nam concupiscentiam etc. Quasi peccatum non cognovi nisi per legem

sicut in hoc uno apparet: nam concupiscentiam nesciebam esse peccatum vel tam grave nisi lex diceret non concupisces. Ad probandum

dum per legem cognosci peccatum sed insinuatrix peccati per eam. Hoc elegit apostolus quod est generale peccatum scilicet concupiscentia — Au

unde omnia mala venerunt. Bona est ergo lex que dum hec prohibet omnia mortalia prohibet. Non est lex peccatum sed insi

nuatrix peccati per eam factus est homo doctus sed peius est victus dum sine gratia christi erat. Et nota quod ait nesciebam — Au

non ipse hoc dicit sed ex persona sua generale agit causam. Sed queritur que sit ista concupiscentia. Dicunt quidam illam esse — Au — lex

que prohibetur in decalogo cum dicitur non concupisces rem proximi tui vel uxorem proximi. Alii vero generalem qua omnibus concupis — Qo

centiam quorumlibet prohibitorum. Sequitur. Occasione autem accepta etc. Ecce ostensum est quod lex bona est que peccatorum

prohibet et ostendit sed tamen ex ea malum processit quia peccatum id est fomes peccati scilicet vicium concupiscentie quod et carnalitas

appellatur vel peccatum id est diabolus qui est auctor peccati operatum est in me omnem concupiscentiam — dub

scilicet consensus delectationis et operis. aucta enim concupiscentia ex prohibitione legis — Au

quando adhuc deerat gratia liberantis. Vel omnem concupiscentiam id est omne peccatum. Omnem enim — dub

dicens concupiscentiam cuncta peccata significat. Erat enim ante peccatorum sed non omne quando enim — Au ad simplicitatem

prevaricationis adhuc deerat. Sed modo omne peccatum accessit quod est prevaricatio. Operatum

est dico occasione accepta per mandatum id est per legem fomes occasionem accepit per mandatum — Au

quia talis est natura carnalitas ut ardentius desideret prohibita quibus non memo

ratis tacent quasi sopita vel diabolus id est ex mandato accepit occasionem quia videns — dub

legem ministratam hominibus datam magis exarsit iracundia adversus homines

et magis institit adversus legem. ut per illam impugnaret eum quem prius quasi secure pos

sidens minus temptaret. Vel peccatum id est diabolus vel fomes est operatum est in me omnem concupiscentiam.

non mutatur sensus horum verborum et hec per mandatum. Operatum dico occasione ac-

in ipsis rebus ut in sana muliere vel auro et huiusmodi. Attende recte dici

Occasione autem accepta peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam.

peccatum operatum omnem concupiscentiam per mandatum vel occasione accepta per mandatum. Minor enim erat concupis — Au de ut dub

centia ante legem quando securius homo peccabat. Habet enim per concupiscentiam et quo trahebat currebat. eloquii ille

cebras blandas ex carnali suavitate iocundas magnam felicitatem putabat. sed veniente lege quasi opposito

obice vidit homo malum suum voluit frenare concupiscentiam noluit post eam. Struxit se conatus est homo

de se presumens concupiscentie fluvium siccare sed non valuit frenatus est quippe fluvius concupiscentie oppositis

obicibus legis sed non siccatus. immo quia de se non de non de gratia homo presumpsit aucta est concupiscentia

opposita lege et que prius eum ducebat obice nullo obruit eum obice rupto. Per legem enim doctus ea prevarica

ta perierit est victus et factus est legis prevaricator qui fuit ante nescius peccator. Ideo bene dicit omnem concupiscentiam.

Omnis enim est quando transcendit legem. Sequitur. Sine lege bene dixit per mandatum sine lege enim id est cum lex non erat — dub

id est cum lex non erat. peccatum id est diabolus vel fomes peccati mortuum erat id est debile quia non ita serviebat ad — dub

illusionem hominis ante legem. Patet quod non ex sua persona sed ex persona hominis generaliter loquitur apostolus et notatur hic

primus actus hominis ante legem id est hic loquitur in persona hominis ante legem. Sequitur. — Au

Sine lege enim peccatum erat mortuum. Ego autem vivebam aliquando sine lege.

Ego autem. Quasi ante legem peccatum erat mortuum ego autem id est natura homo aliquando id est

tempore ante legem vivebam ad comparationem huius mortis cum essem sine lege. Nota

duos homines scilicet interiorem et exteriorem id est rationem et fomitem qui est in carne. In

teriorem dicit consentire legi et eius testimonio bonam esse legem approbat.

Exteriorem vero dicit contra interiorem et contra legem repugnare et captivare et per

legem maiorem potestatem peccandi habere. Sequitur. Sed cum

hic notatur secundus actus sub lege id est hic loquitur apostolus in statu ho

minis positi sub lege qui sine lege vivebam sed cum venisset

mandatum legis peccatum prius sopitum id est exterior homo

scilicet fomes peccati revixit id est cepit apparere et rebellare.

Sed cum venisset mandatum peccatum revixit. — Au

Ego autem mortuus sum et inuentum est michi mandatum quod erat ad uitam hoc esse ad mortem.

Ego autem, interior homo, mortuus sum, aucto peccato et addita preuaricatione. Vel ita ab illo loco: sine lege etc. agit de peccato concupiscentie et de aliis que per legem nota fuerunt, et respicit ad illud quod dixerat: sed peccatum non cognoui nisi per legem. Quasi dicat: uere non nisi per legem, sine lege peccatum mortuum erat, id est ignotum latebat, non apparebat, omnino tamquam sepultum ignorabatur. Ego autem uiuebam aliquando sine lege, id est uidebar michi uiuere quia non timebam mortem ex peccato quia non apparebat. Quasi diceret: nesciebam esse peccatum, et ideo secure uiuebam quasi deus non esset iudicaturus actus humanos. Sed cum uenisset mandatum, peccatum reuixit, id est apparuit et innotuit michi, id est hec tamen reuixit. Sed reuixit, quia uixerat aliquando in paradiso quando contra preceptum datum satis apparebat admissum. Sed cum homines nati peccatores sine mandato uiuerent, tamquam mortuum latebat, sequebaturque concupiscentias carnis sine cognitione, quia sine prohibitione. Sed data lege peccatum in noticiam nati hominis reuixit, quod in noticia prima facti hominis aliquando iam uixerat. Ego autem mortuus sum, id est noui me mortuum, quia uidit se ~~mortuum~~ reum esse apud deum ex hiis que peccabat. Ante enim erat sibi ignotus peccator, sed modo factus est manifestus sibi preuaricator. Et ita inuentum est alicui bene attendenti mandatum legis quod erat ad uitam obedienti et obseruanti, uel erat ad uitam intentione dantis quia bonum erat, hoc idem non aliud esse ad mortem, etiam michi non obseruanti peccanti. Ad mortem autem non ex suo uicio sed ratione predicte occasionis. Sequitur:

Nam peccatum occasione accepta per mandatum seduxit me et per illud occidit.

Nam peccatum. Quia dixerat mandatum esse ad mortem, quomodo hoc sit determinat, quasi: Quomodo michi mandatum esset, et ad mandatum mortem? Ecce quia per illud seductus sum falsa dulcedine a diabolo uel fomite, et hoc est: Nam peccatum, id est carnalitas uel diabolus, seduxit me, id est a bono ad malum traxit me, occasione accepta per mandatum, quia quando concupiscentia dulcius fit dum uetatur, et sic peccatum fallit per mandatum. Ex prohibitione namque, ubi karitas deficit, desiderium mali crescit, quo aucto dulcius fit quod prohibetur, et ita peccatum fallit falsa dulcedine. Fallax enim est dulcedo quam plures atque maiores penarum amaritudines secuntur. Et non solum seduxit per mandatum, sed et per illud mandatum occidit, quia et reatus preuaricationis accessit. Gladio ergo quem portabas te inimicus occidit; armis tuis te uicit, armis tuis te interemit. Mandato enim tamquam gladio armatus eras ut inimicum occideres, et tu ualeas sed de te presumis. Esto ergo humilis, non de te presumens, sed potius uinces. Vide enim paruulum Dauid contra ingentem Goliam, sed in nomine dei presumentem, non in uiribus suis. Tu uenis ad me, inquit, cum clipeo et lancea, ego in nomine domini dei omnipotentis. Sic omnino non aliter prosternitur inimicus. Vel ita: lege dico quod peccatum seduxit me, et per illud, id est per hoc quod seduxit, occidit me, id est ad ~~uitam~~ eternam dampnationem perduxit. Sequitur:

Itaque lex quidem sancta, et mandatum sanctum et iustum et bonum. Quod ergo bonum est michi factum est mors? Absit.

Itaque lex. Supra legem peccatum esse negauit, defendens eam a crimine. Hic eandem sua laude defendit. Aliud est a crimine obiecto defendere, aliud debito preconio predicare. Crimen obiectum fuit ubi dictum est: lex peccatum est. Defensio subsecuta est cum ait: absit. Uno uerbo defensa est ueritas, quia magna est defendentis auctoritas. Hic autem uerbo et una laude legem commendat, ne quid suspitionis aduerse remaneret in lege. Quasi diceret: quia lex ad uitam et bona iubet et mala prohibet et fecit peccatum cognoscere, itaque lex quidem est sancta, id est sane docens, et mandatum, id est id quod per eam precipitur, est sanctum in se, et iustum, id est iustificans peccatorem, et bonum, id est utile, uitam adquirens. Sequitur: Quod ergo. Hic queritur utrum lex, si sit bona, sit tamen efficiendo dampnosa, quod ex predictis uidebatur posse colligi. Dixerat enim mandatum esse ad mortem, et dixerat esse bonum. Unde minus intelligentibus uideri potest bonum effecisse mortem, quod sibi opponens remouet, et quo intellectu dixit mandatum esse ad mortem exponit contra quosdam impios qui dicebant uetus testamentum esse a principe tenebrarum, nouum autem a deo. Quasi diceret: Constat legem esse bonam, et cum constet modo quod bona est lex et tamen ex ea michi est mors, ut supra dictum est, ergo quod bonum est michi factum est mors.

Augustinus de uerbis apostoli.

Augustinus ~~de uerbis~~ ad Bonefacium papam.

Augustinus. Ambrosius. Augustinus de uerbis apostoli. Ambrosius.

Augustinus.

Augustinus ad Simplicianum.

Augustinus de uerbis apostoli.

Augustinus. 18..

Ambrosius.

.i. datur ... hoc bonum michi adeo ita ut sit effici
ens causa mortis. Absit. Non enim est ex ipsa lege mors sed
ex vicio hominis quia non lex sed fomes est efficiens causa
lex ad — mortis qui bonam rem vertit in malum. Sicut enim
ucasin — medicina non est causa mortis si ostendat venena mortifer
ta licet his mali homines abutantur ad mortem suam
vel aliorum sic lex que venena peccatorum demonstrat .i. homine
libertate sua abutente quasi freno cohibet et posito gressu
incedere docet non est efficiens causa peccati sed potius vicium
hominis vel fomes .i. hoc est quod subdit. Sed peccatum.

.i. fomes peccati operatum est michi mortem .i. peccatum actuale quod est causa mortis. Operatum est dico per bonum .i. per legem non quia ipsa sit efficiens causa sed quia ex ea accepit occasionem sicut predictum est. Operatum est dico ita ut appareat peccatum .i. efficiens causa peccati quod non apparet quia in

Sed peccatum ut
appareat peccatum
dubio — **per bonum michi op**
atum est mortem ut
fiat supra modum
peccans peccatum
per mandatum.

rationem trahit ad consensum et operationem. Ut ita
a° de verb. apli — peccatum .i. fomes peccati operatum est michi .i. peccatum et hoc
per bonum .i. per legem non utique efficientem peccatum
sed potius demonstrantem et prohibentem illud ita ut
a° de verb. apli — per eam appareat peccatum. Non dico sit per eam sed appareat
quia iam erat quod non apparebat sicut supra dixit. Concupiscen
tiam nesciebam nisi lex diceret non concupisces. Non dixit non habebam. Bonum est ergo
lex que sanctitate sua iusticia malum esse concupiscentiam
(nesciebam) quod ostendit. Non ergo imputo legi dei sed vicio meo
peccatum. Bona est enim lex sed sine gratia solummodo ostendit
a° contra faustum — peccata non tulit. Et lex semper est bona. Sive obsit in
anibus gratia sive prosit plenis gratia. Multa enim sunt bona
que tamen quibusdam vicio ipsorum sunt noxia sicut sol. Sa
nos quidem oculos mulcet dolentibus auget dolorem.
Similiter ergo lex prodest habentibus gratiam que est mentium sanitas.
In ambulis autem obest non suo sed illorum vicio. Dico operatum est
michi mortem. Intantum ut peccatum .i. fomes peccati fiat
peccans .i. peccare faciens supra modum .i. plusquam ante
dubio a° — non mediocriter quia in prevaricatione accessit. Fiat peccans
dico inquam per mandatum. Sed quo necdum errabat fomes
a° — et quod accessit prevaricatio. Concupiscentia .i. carnis

que radix est malorum per mandatum magis prevaluit non defecit.
Lex enim concupiscentiam non extinguit. Non enim non est gratia — a° 7 q'one lxxxiii.
liberatrix sed auget peccandi desiderium prohibitio peccatorum. Ideo
ergo dixit per mandatum quia prevaricatio ideo addita est
cum peccandi libidine. Et ideo dixit supra modum quia per legem
non defecit sed magis solitis cupiditatibus crevit. Vel per
peccatum. Hic intelligitur diabolus qui per bonum dei — aũb
incensus est invidia contra hominem .i. contraria atque
illicita illi suasit quia eum vidit a domino prohiberi. Per quod appa
ret peccatum .i. inimicus. Id hoc est peccatorum .i. diabolus
operatum est :- in morte. Incensus per bonum .i. per legem ita ut appa — aõb
peccatum .i. inimicus dum videns homini prohiberi .i. per legem
illicita suasit ut prohibita ex lege eum mors prevenirent. Operatum
est dico intantum ut peccans fiat peccatum .i. peccare faciens
supra modum .i. plusquam ante et hoc est per mandatum quo da
to magis instituit ut hominem gravioribus penis sub
iceret. Per legem enim accepit occasionem operari homini mor — aõb
tem sequitur. Scimus. Quasi. Vere lex non est mala

sed est bonum enim .i. quia scimus quod lex spiritualis est .i. spiritum hominis alliens: dum de spiritualibus instruit vel spiritualis .i. spiritu sancto data.

Scimus enim quod
lex spiritualis est ego — a°
autem carnalis sum ve
nundatus sub peccato. — a°

Attende quia lex moysi iusta dicitur
et spiritualis lex autem evangelii dicitur lex spiritus. Mat enim .i. quitur — aũb
ad malos quos punit lex moysi iusta esse dicitur. Bonis vero — aũb
spiritualis quia peccatum prohibet invisibilia coli. Lex
ergo moysi spiritualis dicitur quia in ea sunt que dicta sunt. Et quia — aõb a°
spiritualiter intelligenda est. Lex autem specialiter dicitur lex evangelii quia
in eis ipse est. Ubi ergo sunt verba hic res. Ego autem. Huiusque
legem excusavit quod non debet refundi in eam culpa
hic dicit quod nec refundi debet in principale natura
.i. naturale sed in illud quod adeo habet. Ita non in crea
torem sed in homines qui ex seuciati sunt ut pravis
motibus resistere nequeant. q. d. Lex spiritualis est ego autem sum carnalis
.i. impotens animi vicio resistere diabolo quod vici
um per concupiscentiam genuit ex carne contraxit.
Unde hoc sit subdit. Ego dico venundatus sub pec
in primo parente ita ut sim sub peccato. Quasi. Ec — a°
ce ut in infirmus sum. Sed ex culpa primi hominis quod per — aõb
delectationem cibi vetiti se et omnes alios vendidit. Ipse a
enim vendidit se prior accepto omne semen eius subiectum
peccato ut parati sui uti non possit a ea obedientia legis.

Aug. in lib. collat. Ad hec quippe prevaricatione atque ut ita dicam dampnosa negociatione, fraudulentaque commistione venditi sumus. Omnem enim multiplicem statum serpentis persuasione seducti illicitae cibi perceptione perpetue servituti addixit. Solet quoque hic mos esse vendentes eminentesque servari ut is qui se alieno addicit dominio mancipari, aliquid precii placita libertatis sue pro addictione perpetue servitutis a suo emptore consequatur. Quod inter Adam et serpentem manifeste invenitur accidisse. Ille enim precium libertatis noxie et mortiferi pomi a serpente accipiens a naturali libertate discessit. Maluit enim se perpetue eius dedere servituti a quo vetiti pomi vetitale precium acceperat. Qui deinceps condicione percepti constringi ita non immerito omnem posteritatis progeniem eius subdidit famulatui cui effectus est servus.

Id. Vendere nos potuit sed redimere non valuit. Vendidit nos consensu peccati, redimimur iusticia Dei. Sanguis enim innocens datus est pro nobis ut redimeremur.

Aug. de verbis apostoli. Invenditrix quod erubescat superbia in redemptore glorietur gratia. Vendidit se homo per liberum arbitrium sub dominante iniquitate et accepit precio exiguam de arbore vetita voluptatem. Creatus est quippe primus homo rectus sine culpa, sed vicio suo ipse non rectum se fecit, quia deseruit imperatorem et devenit ad desertorem cadensque a manu figuli vas fractum est, quod deus permisit ut miseria sua probaret quia sub deo melius potuit.

Id. Sed et alios vendidit voluntaria concupiscentia, id est sub peccato, id est servi peccati sunt. Quia enim cum contineret posset, noluit, inflictum est ei non posse cum velit. Per malum velle perdidit bonum posse, et factus captivus diaboli.

Aug. Vel sic venundatus sub peccato. Unusquisque vendidit se consuetudine pessime voluptatis. Sequitur: Quod enim operor. Probat quod servus est peccati et loquitur in persona hominis sub lege. Quasi. Vere sub peccato sum, id est ut servus peccati sum, quia quod operor exteriore homine

Quod enim operor non intelligo. Non enim quod volo hoc ago, sed quod malum odi, illud facio.

dimittendo bona et faciendo mala, intelligo et interiorem hominem non esse operantem quia aliud vult, scilicet per legem, facere et aliud agere.

Aug. Strabo. Nota quia personam duorum hominum assumit hic apostolus, interioris scilicet id est mentis, exterioris id est carnis vel carnalitatis. Sequitur: Non enim quod etc. Quasi. Vere operor quod non intelligo, quia dimitto bonum quod volo et facio illud malum quod nolo. Et est probatio a partibus ab effectu. Dimittere et bonum et facere malum sunt partes operari malum. Deinde non large acceptione et consueta locutione et ille operatur malum qui dimittit bonum. Volo autem et nolo sunt effectus et intelligo. Ex eo enim quod quis intelligit aliquid esse bonum vel aliud malum, vult illud vel non vult illud, hoc est non enim hoc ago, id est bonum secundum exteriorem hominem quod bonum ego interior volo id est approbo. Subiectus enim peccato facit quod non vult quia naturaliter quidem vult bonum sed voluntas semper caret effectu nisi gratia dei addiderit velle suum ad mandatum bonum quod ad effectum perducat.

Aug. Est autem triplex velle, scilicet velle naturale, velle gratie, velle vicii. Voluntas naturae per se impotens est nec palmam meretur sed vincitur atque cum a velle vicii nisi velle gratie subveniat. Quod velle vicii fugit velle nature liberat. Id est non redemptum gratia et consentit a carne, vult bonum sed velle carnis odio habet, id est malum. Sequitur: Si autem etc. Supra ostendit carnalem esse servum peccati, ex quo est malum. Hic autem ostendit, id est bonam naturam a deo creatam quod consentit legi et malum naturalitatis non esse quod prohibet.

Si autem quod nolo illud facio consentio legi quoniam bona est.

Aug. Lex ita probat legem esse bonam quod non sine dicit esse quod mandat lex dum invitus facit quod lex vetat, quasi diceret: non ago quod volo et ago quod nolo. Si autem hoc est id est si quod nolo dimittere tamen dimitto lege illud precipiente quod nolo facere illud tamen facio lege illud prohibente, tunc ego secundum interiorem hominem consentio legi.

Aug. Id volo quod lex, quod nolo prohibet et quod volo precipit. Dico consentio legi, id est testis sum quoniam bona est. Sequitur: Nunc autem.

Ambr. Nunc autem. Quia consentit legi nolens quod prohibet, declarat aliud esse cuius impulsu hoc agit, id est peccatum. Quasi diceret: facio malum sed non ego interior facio quod nunc patet, quia nolo illud id est consentio legi id est hoc est.

Nunc autem iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.

Aug. Non autem ego interior homo, id est sub lege, ante tempus gratie non operor illud, id est peccatum, sed lex carnis, ad quam diabolus ut ad suam legem accedit, quod habitat, id est semper est

Scio enim quod non habitat in me hoc est in carne mea bonum. Nam velle michi adiacet perficere autem bonum non invenio. Non enim quod volo bonum hoc facio sed quod nolo malum hoc ago. Si autem quod nolo illud facio non ego operor illud sed quod habitat in me peccatum. Invenio igitur legem volenti michi facere bonum quoniam michi malum adiacet. Condelector enim legi dei secundum interiorem hominem.

me peccatum · i · in carne mea · Vel in me · i · contra salutem meam · Cavendum est ne quis   Ambrosius ad Ro.
arbitretur · his verbis auferri nobis liberum arbitrium quod non ita est. Nunc autem homo descri
bitur sub lege positus ante gratiam · tunc enim homo peccatis vincitur · dum viribus suis iuste
vivere conatur sine adiutorio liberantis gratie · que liberum arbitrium liberatum liberatori subdat
atque ita non peccet contra legem · Scio enim · Quasi · Per hoc patet quod peccatum habitat
in carne quia bonum non habitat in me hoc est in carne mea · i · in sensuali homine · vel scio quod non habitat
etc. Quomodo habitat peccatum in carne cum non sit substantia sed privatio boni · Ecce primi   Augustinus
hominis corpus corruptum est per peccatum ipsaque corruptio per conditionem offensionis
manet in corpore robur tenens divine sententie datum in adam cuius consortio anima ma   [Qualiter anima peccatum trahat.]   Nota
culatur peccato · Propter id igitur quod rei ei manet in habitare dicitur peccatum in carne hoc est
lex carnis ad quam diabolus accedit · ut hominem suggestionibus malis decipiat ne faciat homo quod lex precipit.   Augustinus
Sequitur: Nam velle. Quasi · Vere non habitat in me bonum quia nec bonum
velle nec bonum perficere. Bonum velle non · nam velle bonum adiacet michi · i · iuxta
carnem iacet et quiescit impotens per se surgere · ad bene operandum in · iuxta carnem iacet
velle quia ille est quodammodo velle bonum pronuntiare sed tale est hoc velle quod semper in carnis
superatur velle autem dei carnem superat. Attende quia bona sunt que iubet lex a deo ut ... homo   Augustinus
amet et ~~naturale~~ facere velit sed deest virtus perficiendi · Unde subdit · Perficere autem bonum · prorsus
non invenio · quia sic pressus est dominatione peccati ut non sit (pos) vel quo velit nec valeat vel   Augustinus
audeat contraire quia potestatis secularis est dominus · ergo etsi velit non tamen potest facere bonum quod ex deo tamen
cuius gratia adhuc caret. Non enim. Quasi · Dico quod bonum perficere non invenio quod in parte
de qua minimus videtur ostendo quia nec in illud bonum quod volo invenio sed e contrario ma
lum quia in illud quod nolo tracto · Non enim · a · b · h · q · v · sed e contrario facio hoc malum quod nolo
Vel ita construe. Non invenio bonum nec invenire · quia non est ibi venire · Non enim quod v · etc.
Nota ideo dicat quia multi stulti sunt qui non inveniunt bonum in aliqua re que tamen ibi est.
Si autem etc. Concludit superiorem sententiam · s · quod non operatur malum. Quasi ego non
facio quod volo et facio quod nolo · Si autem facio illud quod · n · s · dimittere bonum et facere malum
ergo ego non operor illud · i · malum ex quo prior quod concluditur sed quod consentit legi dei ego
non operor · sed quod ha · in m · pec · i · fomes peccati vel carnalis concupiscentia unde oriuntur
omnia peccata · Omne peccatum mortale concupiscendo committitur quia iste ad peccatum
trahitur · Pressus enim peccato non suam sed illius voluntatem perficit sed numquid quia in   Augustinus
vitum hominem dicitur peccare immunis iudicari debet a crimine · Non utique · Ipsius et
initio et desiderio huius cepta sunt · quia enim mancipavit se per assensum peccato iure   Augustinus
dominatur illius · Ideo hoc dicit ut noteret de quantis malis deus hominem eximit · i · que ex vicia
ex adam trahit cui nec lex subvenire potuit · Propter hoc igitur beneficia christi demonstrat qui   Ambrosius
de tantis liberat. Invenio igitur. Dixerat legem esse bonam et natura esse bonam que id est vult et
ei consentit. Nunc adiungit bonam legem bone nature adiutricem · et inexterior homo · i ·
fomes peccati · que est ex carne in adam duo vicia vincit ut homo per neutrum se posse evadere
videns obnoxius sit gratie · q · d · Quia ego non operor malum immo nolo ergo invenio legem
esse bonam · i · utilem et adiutricem michi · i · rationi dum docet quid bonum et malum sit.
Michi dico volenti   facere bonum. Quasi · Ex eo probo legem esse bonam   quia volo
facere quod iubet   ipsa. Sequitur: Quod michi · etc. Quasi · Bene dico michi vo
lenti tantum quia per   ficere bonum non possum. Ideo quod · i · quia malum adiacet
· i · prope est insidians michi · i · rationi · In carne enim est quod ad iannuas anime nichil aliud cogit   Augustinus
facere quam vult homo et lex. Condelector enim etc. Quasi · Vere lex est bonum rationi
quia condelector legi dei volens quod ipsa iubet et gaudens iuvari ab ea. Condelector ·
enim legi dei secundum interiorem hominem. Interior homo animus est quem dicit oblectari his que a lege traduntur quod in animo non habitat   Augustinus

dei secundum in
teriorem ho
minem.

peccatum est in carne. Causa
pecci non est ex anima sed ex
carne quia caro est. ex origi
ne carnis pecci et per traducem
omnis caro fit pecci. Quia
enim caro ex adam traducitur
peccatum in se habet et caro peccati. Si anima traduceretur ipsa
haberet quia anima adam peccavit. Si vero peccatum
in se haberet homo non se cognosceret. nunc autem cognoscit se et
condelectatur legi dei. V ideo autem. Quasi. Dico condelectari legi sed video aliam legem. scilicet fomitem pecci qui regnat in membris meis ut in oculo ad concupiscendum in manu ad operandum et huiusmodi. repugnantem legi mentis mee. id est legi rationis mee. contrarius in unum. Fomes autem pecci qui est ex carne repugnat menti rectae dicitur lex quia legitime fecit quia non obedivit suo superiori et non servat suum inferius. id est caro. Superest dominus tuus et tu frater et caro tua. Servum meliori ut servias et inferior. contempsisti superiorem torqueris ab inferiori. Dico repugnantem. et captivantem me. et captivum ducentem me. per consensum et operationem quia consuetudine peccandi dominatur. Captivantem dico et ducentem in legem pecci. id est peccatum quod dicitur lex quia dominatur. que lex ut predictum est est in membris meis. id est ex carne. Quanto autem vicinior tanto est periculosior. Hec est lex mala qua quisque carnali consuetudine implicatur et astringitur. hanc repugnare ait legi mentis sue et se captivare. Unde intelligitur ille homo describi qui nondum est sub gratia. Et quia captivat me. ergo homo. sum infelix quia natus sub pecco hostem secum habens peccatum per quod aditum habet ad illum sathanas. Tradux enim fabricavit adam per quos ad filios eius et spoliator ascendat. ut dementissimus

V ideo autem aliam le
gem in membris
meis repugnan
tem legi mentis mee
et captivantem
me in lege pecci
que est in membris meis.

I nfelix ego ho.
quis me liberabit de
corpore mortis huius?

Gratia dei per ihesum christum dominum nostrum.

dominus purgat. Apostolus quod subdit. Et quis me liberabit. Quasi. Infelix sum tamen per me non possum liberari. Quis me liberabit de mortis huius corpore. id est de dominio carnis in qua mors est. Non per hoc facere nisi magnus aliquis. Sed ecce quis me liberabit. Non lex moysi. non propria virtus liberi arbitrii sed gratia dei per ihesum christum dominum nostrum. quem misericordia dei nobis dedit ut per eum remissione accepta homo relevetur. ut de cetero possit resipiscere post peccato. Per hoc enim homo prius peccati exoneratur. et adversario potestate accepta contra illum dominus adiuvando. Et attende quod hic inducit quartam legem fidei potiorem lege moysi quam et gratiam vocat. Quatuor enim leges in hac serie memorantur. scilicet lex nature lex membrorum que pro una cum lege pecci accipitur. lex moysi quarta lex fidei in qua notatur hic tertius actus. id est status hominis in lege spe. Loquitur enim hic apostolus in persona hominis sub gratia degentis. Sequitur. Igitur ego ipse et cetera. Quia dixit gratia se esse liberatum nequis torpeat securus quasi peccatum non ultra noceat determinat quomodo sit facta liberatio. scilicet si in gratia manserit aliquin peccatum iterum occupat. quasi dicat. Quia a gratia liberatur. igitur ego ipse. rationabilis et interior homo licet habens fomitem pecci ut prius. tamen servio. id est potens sum servire legi dei et bono operi. id est voluntate. Iam enim liberatus amor et consuetudinem bonam revocatus gratia adiuvante malas suggestiones potest spiritu et contraria superare. carne autem. Quasi mente servio legi dei. carne autem servio legi peccati. Et ideo non est remissius agendum sed cavendum ne regnet. Aliter potest legi ab illo loco. Igitur ego ipse. carne servio. Loquitur enim apostolus in persona sua et alicuius iusti sub gratia constituti. Dicit enim augustinus aliquando sibi visum fuisse in hoc capitulo sermone describi hominem sub lege ut ante dictum est. sed ut ait non est nisi homo gratie qui hic loquitur qui condelectatur legi dei et consentit et qui non operatur malum nec vult et qui ignorat. id est non approbat et cui nichil dampnationis nunc est. sicut in sequentibus ostenditur. tamen adhuc esse carnalem se dicit. hic ubi ego autem carnalis sum. Quasi lex est spiritualis ego autem carnalis sum. Hoc non incongrue et de seipso dicit apostolus. secundum carnem quamdiu hic vivit propter carnis motus quos sentit. hoc et beatus dicit omnis sanctus. id est quod spiritualis est secundum fidem et carnalis spiritualis quia secundum spiritum vivit. carnalis quia carnis concupiscentias sentit sed non totus carnalis. quia carnalis concupiscentiis non consentit. Ex parte igitur mortali carnalis est ex spirituali parte spiritualis ex parte

dominus ut
augustinus
augustinus ut
augustinus de verbis apostoli.
augustinus contra pelagianos ad bonefacium papam hoc dicit.
augustinus in expositione ad epistolam
augustinus ut
augustinus de verbis apostoli.

meliore · spualis ex parte inferiore · carnalis est · et q̄
hoc ex pecco primi hominis accessit subdit ego dico
(le gō̄e) uenundatus sub pecco · i · precio male uoluptatis ad e
(u · id) subiectus pecco · i · concupiscentie · Hoc enim pecci
nomine appellat unde oriuntur cuncta pecca · i · ex
carnali concupiscentia · Quicquid enim peccorum
est in dictis in fc̄is in cogitationibus non oritur nisi
(ꝯ iuli) ex mala concupiscentia que a pecco fca est · i si consen
cientem traxerit atque illiserit concipit paritque peccm ·
A pecco g̊ est · s · a fomite · uel potius ab actuali a de
est concupiscentia · s · fomes · i peccatum non freneet gratia ·
Quod enim · Determinat qualiter se carnalem dixit
quia non operatur quod approbat · i hoc est · Ve sub
(de ūb) pecco sum · quod n o · n · i · ignoro · alia litra · i · n
approbo non accepto non michi placet n ꝯsentio ·
Aliter enim uidetur contrarium esse illi sne qua dixit
peccm ut appareat per mandatum · Quomodo enim
apparet si ignoratur · s · ignoro · sic dictum est hic loco
(de qō) ut intelligatur non approbo · per hanc locutionem
(xxiii ·) dicit dns peccatoribus · non noui uos · non enim eum
aliquid latet s quia pecca non inueniuntur in regula
preceptorum quas habet ueritas ideo ipsa ueritas dicat n noui
i apls ait ignoro · i ue non approbo · n e · a · h · b · q · u ·
(i ꝯ eod) s non concupiscere · s potius fa · u · ma · q · n · i · con
cupisco ex carne · i si non assensum prebeo ex ratione ·
Adhuc confligo nondum uici magnum est michi
etiam · quia i si concupiscentie non consentio tn
adhuc concupisco i nolo · Facio g̊ quod facio (nolo) qd
(de ūb) quod odio · Quid odio · Concupiscere · Sonet enim est i
(apli ·) telligendum quod apls uellet esse castus i esse ad ult
uel misericors i esse crudelis i alia huiusmodi · s ·
audiens legem dicentem non concupisces uicium
agnouit et odit bellum habuit quia uolebat non
concupiscere i concupiscebat · Ideo dicit quod nolo facio
(aū) · i · concupisco non qd per concupiscentiam apls caret et
eum ad mala trahat · Luctabatur non subiuga
(aū) batur · De se hoc tibi proponit ne de hoc despes in te ·
Constituit tibi ante oculos pugnam suam ne timeres
tuam · Si enim hoc non dixisset apls cum uideres
concupiscentiam moueri in membris tuis despa
res i diceres · Si ad deum pertinerem non sic mouer ·
Vide autem apostolum pugnantem et noli te facere desperare ·
Sequitur · Si autem rc · Quasi · Odio que facio ·
(aū) Si autem q n · ex mente · u · fal ex carne · si nolo illud
quod facio · s · concupiscere · g̊ consentio legi · i · legem
(aū de ūb apli ·) laudat uoluntas mea que non consentit concupiscentie

carnis quod lex prohibet que dicit non concupisces quod
quia nolo consentio legi non quia illud ago quod enim
ago lex odit · i · non approbat dum consentire prohibet
cui in hoc consentio quia concupiscentie resisto · Aut ro
mentem nego arma teneo membra i tamen fit in me
quod nolo quod non uult lex nolo id cum lege quia
quod non uult nolo i tamen facio s ei non consentio ·
immo legi i testis sum quoniam bona est quia id nolo qd
lex · dicit enim lex non concupisces i ego nolo con
cupiscere · Si uellem concupiscere legi non consentirem ·
Nunc autem quod non uult nolo i quod uult uolo i qd
iubet facio quia concupiscentie non consentio · Feruet
g̊ pugna non concupiscere namque omnino perfecti est · post
concupiscentiam uero non ire luctantis est · i laborantis ·
Attende quomodo dicat au hic legem nolle qd (h)
nolebat apls · i tamen faciebat · Concupiscentia est (h Illud enim qd apls nolebat ·)
que est in primo motu que est ueniale peccatum · Si
g̊ lex dicitur illam nolle · i · prohibere tamen prohibet ueniale
peccatum i iubet aliquid quod omnino fieri non potest ·
Preterea contrarium uidetur ei quod alibi legitur
ubi dicitur prohiberi quod potestatis nre est illud uero prinum
quod uitare non possumus · super illum locum · Iras
cimini i nolite peccare · Ad quod dicimus legem
omnem illicitam concupiscentiam nolle · s aliter
dicitur nolle concupiscentiam que est in primo motu
aliter concupiscentiam delectationis i consensus et
consensus · Illam quippe non uult · i · reprobat et detesta
tur peccatum esse ostendit · Hanc uero non modo ostendit
esse peccatum uerum etiam prohibet ut ita intelligatur
quod dictum est non concupisces · i · carnis concupis
centiam omnino peccatum esse scito i quantum uales
caueto · Sequitur · Nunc autem · Dico facio quod nolo ·
nunc autem ego interior iam redemptus i a accepta gra (aū de ūb apli ·)
xpi qui fui ante sub pecco uenundatus non op u · Libera
enim est mens s caro captiuatur · Unde subdit ·
S · pe · i · fomes pecci quod habitat in me · h e i car m ·
Et si habitet uiuit tamen se est iste ex fide non (aū de ūb apli · aū)
consentiendo ei · Sunt enim desideria mala s si
non regnant ipse non facit facit autem si consentiret ·
Motus enim desideriorum malorum non ipse operabatur (aū ꝯ iuliani)
quibus non consentiebat ad perpetranda peccata · (hrtic ·)
Multum uero fallitur homo qui consentiens con (aū de nuptiis)
cupiscentie carnis sue · i quod illa desiderat (i concupisc)
decernens facere i statuens putat se adhuc esse (Obiectio contra)
dicendum non ego o · u · i sic odit quia consentit · (premissa sñiarum ·)
Simul enim est utrumque ipse odit quia malum esse nouit

ar ipse fac. quia face statuit. S ut .i. illud addat.
ut quod facere statuit in corde opere compleat .i. dicat.
non ego. o. i. s; q i m. p; io quia cum decreuit .i. fac
displicet sibi. tantum errat ut nec seipsum agnos
cat quando cum ex toto corde ipse fit .i. corde statuerit
et corpore implent adhuc seipsum esse non putat.
Qui g° dicit non ego o. il. s; tantummodo concupiscit.
uerum dicit non si cordis consensione decreuit aut
ministerio corporis pficit. Motum porro ali
cui desiderii cui non obediendo non eum operamur.
io i nos agere dicimur. quoniam non est n̄r uigor alienę.
s; languor n̄rę quicum opatur a quo in futuro
liberabimur. Quia u nonsumus hic sine peccato.
io habemus desideria peccati. s; iam nos ea non
opamur non eis obediendo s; quod in nobis ha
bitat peccatum. ea commouendo .i. magnum
e hoc qd cum sit ex carne concupiscentia et ad carnem
ptineant corporis membra n̄ tn̄ regnat peccatum
.i. carnis concupiscentia. Sequitur. Scio enim.
Quasi. Bndixi peccatum in me habitare. scio n
q n̄ h. i m. h; i c. m. b. Hoc utiq; ait quia uicium
carnis in re bona non est bonum. quod cum ee desti
tit caro erit s; iam uiciata t uiciosa. Non erit; h
enim e concupiscentię uicium. quod mens hc non ex
se s; ex carne contrax. Natura quippe humana
non ope dī cum uicio p̄mitus est instituta s; ex uo
luntatis arbitrio p̄or hominum ueniente uicio.
e sauciata. Sequitur. Nam uelle. Quasi. Ve
bonum n̄ habitat in carne nā uel. bonum ad. m
.i. in me est. pficere au bonum n̄ i. h e. n̄e i me.
Non ait face s; pficere quia non nich fac. rebellat n
concupiscentia .i. non consentit. delectat uxor
aliena .i. non annuit mente auertit .i. secretarium
intus. intrat. uidet foris strepentem concupiscen
tiam .i. intus mundat conscientiam. Agit g° bo
num quia concupiscentię non consentit. s; n̄ pficit
bonum ut s. omnino non concupiscat. sic et hostis
eius .s. concupiscentia agit malum quia mouet
malum desiderium. s; n̄ pficit malum. quia non
ptrahit ad malum .i. in isto bello est tota uita scorum.
Non enim. et c. Quasi. Ve non pficio bonum n̄ e. a. b. q u.
.i. non concupiscere s; fa. h. m. a. q. n. .i. non concupisco.
Si au quod n. i. f n̄. e. in me. opor illd. s; pec. .i. fomes
peccati. quod habitat in me quia non mente consen
tio s; carne concupisco. Et quia ego non opor. g
in le. ee bonum quia ostendit malum m̄. .i. rationis

uolenti facere bonum. Volenti dico tantum q; .i. q a
malum adiacet m. .i. uicium concupiscentię i e
m. Et ue uolo bonum. condelector n le. d; .i. mea
.i. hoc s; interiorem hominem .i. intus in mente q
sepe t interior t superior ho dr. eo qd intus i desup. a sco
spu fecundata. superioribus intendit. Ecce parti libtas
reddita est .s. scdm mentem. Vis atq;
huius modi diligent considatis ista scripture aplice
circumstantia recte intelligatur. aplo. non se solu
in sua p uerum i alios sub gra constitutos signasse.
Vtrum enim ex p̄pa apli p an ex p uniusat hominis
sub gra poiti h melius accipiantur. n̄ oio pspicimus.
Video au. et c. Quasi. Condelector legi. uideo a. l. i. m. q
Ecce partim restat infirmitas lex q in mbs e re
pugnans menti. uicium carnis est quod ex pena
pecci .i. ex traduce mortis puenit. S; lex ista q e
in membris remissa est regnatione spali .i. manet
in carne mortali. Remissa: quia reatus solut +
sacramto quo renascuntur fideles manet au q
opatur desideria contra quę dimicant fideles. Re
pugnantem legi mentis m. .i. legi rōni coniunctę.
q captiuantem me ex carne non mente i legem p.
.i. in motum concupiscentię. Ipa enim concupiscentia
e lex pecci. Lex au membrorum t carnis e. morbus
quidam affectus t languor qui commouet illicitum
desiderium .i. carnalem concupiscentiam quā legem
peccati uocat quę hoc carnale nimium captiuum te
net. Lex g° carnis me captiuat. sub ipsa lege pecci
.i. sub concupiscentia sua. Captiuum au me tenes
duc non ex mente s; ex carne non ex toto s; ex par
te quia mens repugnat .i. condelectat legi dī. sic
de ipso aplo conuenient accipitur q dic se capti
uum duci ex carne. Mens enim non consentit
pecco titillanti suggerenti blandienti. quia ht
alias interius delectationes. delectationibus
carnis nulla ex parte conferendas. Mors g° contrad
s; mens non consentit. et est in me quiddam mortuum.
i quiddam uiuum. Vt lex peccati accipi pot con
sensus i opatio peccati. Lex d carnis t mbrorum p
missio motus concupiscentię et c. in al. le. s. concupis
centię motum in membris m. ut i oculo ad con
cupiscendum sic i alus re. le. m. m. Hoc n̄ mutat.
Et captiuantem me. .i. captiuare me conantem. i
legem p. .i. ad consentiendum mente implend q; ope
peccatum. Vt. potius ead est lex mbrorum .i. lex pec
ci .s. carnalis concupiscentia. Vt sit sensus.

ad aduent' — .i. de congregatione ingruentiū malorū. s. de motib' concupiscentie. quib' corpus n̄r̄m patitur. in quo habitat peccatum. Vel de corpe m. hui'

cap. m. ī le. p. h; sub seipsa. que est in membris m.
Captiuat aūt me ut p̄dictum est. ex carne non ex mente
Quid ḡ n̄ sperandum? Expectanda est liberatio ī x̄.
Nam ego spualis homo quia carnalis infelix sum.
nō mente s; in carne. Et quis me lib. de cor. m. hui'.
.i. de corpore isto s̄ quod mortale est. non enī sic lib
abitur ut hoc corpus non habeat. habebit enim h'
corpus s; non iam mortis huius. ipsum erit. 7 non
ipsum erit. Ipsum erit quia c̄atio erit ip̄a. non ipsum
erit quia mortale non erit. Liberabitur aūt cū
mortale h' induet immortalitatē ū nulla concu
piscentia remanebit. S; a quo libabit'. .i. p que.
Gr̄a dī p. i. x. d. n. Sicut enim p unum hominē
mors fuit ita p unum erit resurrectio mortuorū.
S; modo intim quid erit. Pugna. lucta. Unde.

mente
Igitur ego ipse ser
uio legi dei. carne aūt
legi peccati. Nichil ḡ
nunc dampnati
onis est his qui sūt
in x̄p̄o ihū qui non
sc̄dm carnem am
bulant

Subdit. Ig. ego ipse
7c. Quasi. Quia
mente condelector
legi 7 ex carne cap
tiuus ducor. ḡ e. i.
.i. unus idem p̄
sus mente 7 carne
seruio. s; mente ser
uio legi dī. non
consentiendo pecco
carne ā ser. le. pec.
Concupiscendo ḡ
ego ipse seruio in
carne. ego ipse
seruio in ~~carne~~ mente. Non
enim duo sumus int' nos con
traria de diuisis principiis uenientes. s; ego ipse mente
seruio legi dī. carne aūt seruio legi peccati quādiu
languor ob luctatur saluti. Non enim alius ī
mente 7 alius in carne quia ego in mente 7 ego in
carne 7 magis sum ī mente quam in carne. Non
enim sunt due n̄ contrarie ut manichei mentiunt'.
s; ex utroq; unus homo quia unus ē d̄s. a q̄ f̄c̄s ē
hō. Mente ḡ non consentio carne concupisco.
Semp itaq; pugna est. in corpe mortis huius. q̄
concupiscentia cum qua nati sumus. finiri n̄ p̄ q̄
diu uiuimus. cotidie minui p̄. finiri n̄ p̄. Sequit'.
Nichil ḡ. Quasi. Quia mente seruio legi dī ḡ
nich' dāpnationis ē nc̄. .i. si aūt n̄ tūc n̄ c ī x̄. s̄ sr. Nichil
dico. his qui sunt ī x̄ ihū. ī q̄ oīa soluunt' 7 io nich'
dampnationis ē illis q̄ 7 si mache ex carne s̄ n̄ ob s;

Et si enim hnt desideria carnis q̄b' n̄ consentiunt 7 si lex ī
mbris eorū repugnāt legi mentis tū nich' dampnatio
nis est quia p grām baptismatis 7 lauacrū regnationis
solutus est 7 ipse reatus cum quo eras nat' 7 quicquid 7 cons
sisti male concupiscentie siue cogitatioē siue locu
tioē siue actione. Veiū qui sint in x̄p̄o determinat dicens
q̄ n̄ ambulāt s̄ carnē. Quasi his. s. nich' dampnationis;
q̄ n̄ ambulāt s̄ carnē. .i. qui non obediunt carni 7 si ali
q̄n cadūt. Sequitur. Lex n. Hic ostendit p
quid grā dī li
berat. s. p sp̄m
scīm. Dix' aūt
nich' dampna
tionis est his
qui n̄ ambulāt
s̄ carnē. Et q̄
quis dicet. pote
ne s̄ carnē n̄
ambulare.
Resp. Possū.
quia lex sp̄c 7c.
Vel ita cōt.
Ideo nich' dāp
nationis ē q̄
lex sp̄c 7c. .i.
sp̄c s̄c̄s qui do
cet quid agn
dū sit 7 q̄d n̄.
quie ~~datur~~
datur uite
lībauit me
a lege pec. 7 m.
.i. a lege moy
si q̄ p peccatū
.i. p p̄uaricē
nem ē. ca
mortis. 7 h.

Lex enim sp̄c uite in x̄p̄o
ihū liberauit me a lege
peccati et mortis. Nam
quod impossibile erat
legi in quo infirmaba
tur p carnem d̄s mittens
~~sit~~ filium suū in simi
litudinem carnis pecci
de peccato dāpnauit
peccm in carne ū iusti
ficatio legis impleretur
in nobis qui n̄ sc̄dm
carnem ambulamus
s; sc̄dm spiritum.

in x̄p̄o ihū. .i. p x̄p̄m qui dat ipsum sp̄m. Vel ita lex
sp̄c accipitur lex fidei que dr sp̄c quia d̄s cuius fides ē
sp̄c ē. Discernende hic sunt. iii. leges. 7 satis
necessaria est ista discretio. Lex inquit sp̄c uite. ec
ce una lex. a lege pec. 7 mor. ecce altera lex. Et sec̄r.
quod impossibile erat legi. ecce tercia lex. Hec
est lex p moysen data in monte synay. Due ḡ leges
bone sunt. s. lex fidei q̄ peccm tollit 7 lex moysi
q̄ peccatum ostendit 7 phib; lex ū pecci mala q̄

ad̄ de sermoē de concupis. ca.

Attende.

VIII.

dū
ad̄ de ū bapti.

Margin notes (left): eod — d̄ de uobis — ali — ad̄ — ad̄ — ad̄ de uit apli — ad̄ de f̄r Ioh̄. — ad̄ deut apli — ad̄ ī eod — Ī eod — ad̄

qa n̄ uiuificauit remissis peccatis; Hec aut̄ dicit̄ lex spc̄ uite.

I.. amb. reos fac̄. Videndū ē eciā quid uī sit cū d̄r, lex spualis quod p̄dictum ē de lege moysi. icū d̄r lex spc̄ q̄d h̄ dicitur de lege fidei. hoc int̄ ē. quia lex moysi dr̄ spualis id quia p̄hibet peccare s; n̄ d̄r spc̄ t uite. q. peccati non uiuit. i a morte reuocat. i quia spū i. mīr ēditur. i spc̄ est. quod ēditur i spc̄ ē cui fide. q.d.

au. Ideo nichil dampnationis ē qualex spc̄ uite. i. lex
augno fidei. q̄ uiuificamur quam spc̄ potuit in corde. liberauit me. que liberatio facta ē i x̄ ihū qui p fidem iustificat. i sine cuius fide n̄ ē iustificatio. Vn̄ liberauit. A lege peccati i mortis. i. a glutu

au de ub aplī. et opatione peccati quod est cā mortis. quod non potuit tercia lex moysi. lex carnis ut p̄dictum ē non est dī s; peccati i mortis i hec reos fac̄. Lex aū moysi scā ideo est que ostendit malum s; n̄ tollit. Lex aū spc̄ que est lex fidei. igit̄ malum tollit. Sequit̄. Nam quod impossibile. Quom̄ in ap̄ facta sit liberatio hic exponit. Quasi. Bn̄ dico in x̄ ihū. nos liberatos. nam d̄s est in xp̄o filio suo ita p eum pot̄ fi liberatio n̄ra que non potat fi p lege. ubi ē. Nam d̄s pat̄ misit. i. uisibilem fec̄ filium s. i. sibi consubalem non misit ubi non erat quoq;

au2. erat. Venit in uirginem qui an̄ i uirgine erat. i an̄ uirginem erat quam cauit. elegit quā elegit cauit. attulit uirginitatem. non abstulit integritatem ueniens in uterum uirginis. S; si an̄ ibi erat quomodo uenit. Quia ibi alio modo cep̄ ēē quā p̄ erat. Fuit enim ibi p unionem nature qualr̄ an̄ n̄ erat. ita ē in mundo erat i in mundum uenisse dr̄.

quia uisibilis mundo apparuit. Misit dico in

au2 de ub aplī. similitudinem carnis pecci. non in carne peccatrice s; in eius simulem p passibilitatē i mortalitatē.

au2. i alios defectus. Cetera ū omīs hoīs caro pecci ē. sola illius non est caro pecci. quia non eum mat̄ concupiscentia. s; gr̄a concepit. h̄t tam̄ similitudinem carnis pecci. quia esuriuit. sitiv.

au b. dormiuit. i huiusmi. Licet g° eadem caro sit. que i n̄ra non tamen ita facta in utero ē sic n̄ra. Est enī sanctificata in utero i nata sine pecco i nec ipē in illa umquā peccauit. In pena g° simulis nr̄e. n in qualitate pecci. Ven enim ad corpus immaculatum naturā quidē corpis habuit. pollucionem tamen pecci que ex concupiscentie motu concepta;

au. Non peccati g° fuit qui nec libidinis concupiscentia concepta nec pecci causam i se h̄uit nec in ea peccauit.

omnino non h̄uit. Ideo g° non erat caro pecci qr̄ n̄ ex carnali delectatione nata erat s; tamen erat similis. quia mortalis. In hanc similitudinem misit d̄s filiū ut sic dampnaret peccatum. Vn̄ subdit. i de pecco. Quasi. Misit filium i mittens. i. p hominem faciens cognoscibilem i uisibilem. dampnauit peccatum. i. destrux̄ diabolum de pecco facto in carne x̄. i. p au b. peccato quod fecit in carne xp̄i. p hoc enim amisit dnīu retentaz animaz sicut supra ostensū est. Vel dap. i. debilitauit pec. i. fomitem pecci pcedentem de pec. ade. Dampnauit dico in car. x̄ cum qua uetus homo n̄r crucifixus ē. sic supra memoratum ē. Vel dap. pec. omne. i. deleuit au2. in carne x̄. i qualit̄ in carne ostendit. de pecco. i. p eo quod factus est hostia p pecco. portauit n peccata n̄ra in corpore suo sup lignum. ibiq; deleuit. Ita hoc dicit sicut in ueti t. pecca dicebant̄ sacrificia p peccatis. Itaq; p eum dapnat au2 qui lex ...

peccatum ut iustificatio legis. i. iusticia qualex moysi pmittebat imple ... tamen p eos s; lex spc̄ impleret. In nob dico talib; qui non ambulamus actibus s carnē. i si aliqn̄ cadamus. s; s spm. Ille non ambulat s carnem qui n̄ au de ub agit opa carnis. s spm ambulat qui uiuit ap... spū in mente. nec p concupiscentias erat. Ecce duo dixit que p ap̄m facta s. s. peccatum dapnatum. i iusticiam impletam. ad que duo efficienda legem dicit esse inualidam. addat. qd impossibile ē. i c. Quasi dampnauit peccatū. quod. s. dampnare peccm̄. erat impossibile legi. nil ... t scpte. i pleuit iusticiā. i q. i. i q re. s. iustificē e plenda infirmabatur lex p carnē. i. p carnales obseruantias. q non poterant iustificare. Vel p car. i. p fomitem peccati. s. p carnalitatem que rebellabat. i audita lege amplius est incitata i sic infirma est lex litte p carnem. ideo ei erat impossibile liberare a lege pecci i mortis. au de ubis aplī. Qui enī. i c. Quasi. Ve ambulans s carnē n̄ ē

Qui enim scdm carnem sunt que carnis sunt sapiunt.

iustus quia nec i ille q̄ ē scdm carnem. i hoc est. qui enim scdm carnem sunt. i. qui mente consentiunt carni non sunt iusti. qr̄ sapiunt ea que carnis s̄. i. intenti i curiosi sunt in carnalibus carnalia p au. summis bonis concupiscentes qr̄ repugnat iusticie.

Qui autem secundum spiritum. que sunt spiritus sentiunt. Nam prudentia carnis mors est. prudentia autem spiritus uita et pax. Quoniam sapientia carnis inimica est deo. legi enim dei non est subiecta. nec enim potest. Qui enim in carne sunt deo placere non possunt. Vos autem in carne non estis sed in spiritu si tamen spiritus dei habitat in uobis. Si quis spiritum christi non habet hic non est eius.

Qui autem. Probat quod ambulans secundum spiritum est iustus quia in lege est et eum
hoc est quod ait. Quasi. Ille qui est secundum carnem carnalia sapit. Qui uero secundum spiritum. secundum
et rationem sunt consensu, consentiunt his que spiritus sunt. Spiritus sanctus docet et ideo consi- dũno
sinuat. sentiunt ea que sunt spiritus. id est solliciti sunt ad ea implenda que spiritus approbat.
Nam prudentia. Quasi. Recte ille qui sapit ea que sunt spiritus carnis non est etc. Nam
prudentia carnis est mors. eterna. id est dignus est morte eterna qui habet prudentiam
carnis quod est cum studiosius implet que carnis sunt appetendo bona temporalia A͞ug
et fugiendo mala et cum naturas rerum tantum sequitur. Quod est graue peccatum. A͞mb
Prudentia autem dicitur ideo cum res stulta sit quia ita uidetur secularibus hominibus preter carnem m.
Prudentia autem spiritus que est cum studiose quis agit spiritualia uita est. id est causa uite in futuro.
et hic pax mentis. Vel est uita et pax. uita cum pace que erit in futuro. Vere
prudentia carnis est mors. quoniam sapientia carnis. scilicet que adeo intendit carnalibus
inimica est deo. id est qui sapit secundum carnem inimicus est deo quem sibi finem non constituit.
Vel quia nichil putat deum posse preter quod in naturis rerum uidetur. Vnde inimica deo. A͞mb
legi enim dei non est subiecta. id est sapiens secundum carnem bonis institutionibus dei non obedit.
Nota quod hec enumeratio decrescit a carnis obedientia. Et uere sic non potest esse sub-
iecta. Quid est non potest. Non homo potest. Non anima potest. Non ipsa caro A͞ug de uerbis apli
que dicitur natura est. Potest utique sed prudentia carnis non potest. id est non potest et uicium non potest sed
medicus ad hoc uenit ut pellat uicium. Venit enim saluator ad genus humanum
nullum sanum inuenit ideo magnus medicus uenit ad sanandum uicium quo sanatur
tempta est natura. et dicit hoc contra manicheos qui uolebant aliam contrariam deum inducere A͞ug feod
naturam mali hoc uerbo apostoli suum confirmantes errorem sed uicium non est eadem. non a bono
deo condita bona. Que enim sapiebat secundum carnem hodie sapit secundum spiritum. que dum
uicium habet non potest subici legi dei. sicut claudicatio non potest subici recte ambulationi. tolle
sed claudicationem et uidebis rectam ambulationem. ita excluso uicio sanata est natura.
Quid autem per singula inmoror. qui in carne sunt. id est qui per concupiscentiam carnis eunt A͞ug
et carnis uoluptatibus obluctantur. deo placere non possunt. Vos autem. Verba ad ipsos
romanos conuertit et quod esse in carne non uita sed uicio intellexerit ostendit. Quasi. Qui
in carne sunt non placent deo uos autem o romani non estis in carne. id est non facitis opera A͞ug
carnis. Quasi. Non per uos dictum est illud superius sed estis in spiritu. id est in his que suadet
et ideo ita tamen hoc dico si spiritus dei habitat in uobis. Ecce hic docet quomodo quis ambulet
secundum spiritum. scilicet si habeat spiritum dei. Et nota quod ambigue dixit hic quia in legem inducti A͞mb
non dum perfecte fidei erant sed spes est perficiendi. Si quis autem. Quasi. Si quis habet
spiritum dei. non est in carne. Si quis autem non habet spiritum christi. id est dei. quia idem est spiritus dei et spiritus christi.
hic non est eius. id est christi membrum. Ecce uide quid est secundum carnem ambulare. ex eo scilicet quod quis
non habet spiritum christi. quod est dum uiuit secundum carnis sensum. et secundum gesta carnis. id est dum
mente consentit carni et eius opera actu explet secundum quod duo supra distinctum est.
inter ambulare secundum carnem et esse secundum carnem. Si autem. Quasi. Qui non habet spiritum christi hic non est eius
sed si christus in uobis est. qui est idem cum spiritu. Quod est dicere. Si spiritus christi in uobis est,
corpus quidem mortuum est propter peccatum spiritus uero uiuit propter iustificationem. id est licet hoc
sit quod corpus est mortuum tamen spiritus uiuit. Nota quod non ait mortale sed A͞ug
mortuum. mortale quidem fuit ante peccatum. id est potens mori sed post peccatum
fuit mortuum. id est habens in se necessitatem moriendi. et ideo congrue addidit propter peccatum
scilicet originale unde est hec mortalitas. Vel mors propter peccatum scilicet uitandum.

Si autem christus in uobis est. Propter hoc enim hec infirmitas reseruatur ut per hanc penam quam
sentit magis timeat peccare. Vel nomine corporis ~~omnem~~ totum hominem significat sicut propheta ezechiel corpus A͞mb

ad de trinitate

ad de bap. par

ad d r eod.

ad

ad de bap. par.

ad de ua religione

ad ad ad de bap. par ad de iiii. actionib;

ad de qo lxxxiii

ad c maxim.

ad c eod

ad

ad

ad de v. apli.

ad ad

anime
totum hominem nomine significauit. dicit. anima que peccauerit ipsa morietur. Quia ante in peccatis prius mortuus erat per gratiam spiritus postea uiuit. Et est sensus. Si spiritus christi in uobis est, hec corpus mortuum est. i. homo mortuus fuit propter peccatum. uel in peccatis. spiritus tamen uiuit anima que fuit impia. uiuit quia deo que est uita iungitur. uel propter iustificationem. i. peccatorum remissionem que est ex spiritu sancto. Quod si spiritus et cetera. Quasi. Hoc iam est uobis quod spiritus i. anima uiuit per iustitiam. quod. i. sed. si spiritus eius. i. dei patris qui suscitauit ihesum a mortuis est cum qua suscitabit alios quia in christo suscitatus est habitat in uobis dico quod qui hoc potuit. sed qui suscitauit ihesum christum a mortuis sic dictum est uiuificabit et. i. corpora uestra faciet impassibilia et inmortalia mortalia. Non ait mortua quod sed cum supra dixisset corpus mortuum sed ait mortalia quale fuit corpus hominis ante peccatum. Et enim mortale erat sed non mortuum quia poterat mori si peccaret homo. sed non habebat in se necessitatem moriendi sicut hoc corpus nostrum. poterat esse egrotabile quamuis non sit egrum ita et illud corpus iam et erat mortale sed propter peccatum factum est mortuum. i. necessario moriturum. Ante peccatum ergo corpus erat animale sed quod non necesse erat mori. modo mortuum est. sed quod necesse est mori. animale. i. id est quod mortale. Bene ergo ait mortalia et non ait mortua. quia in resurrectione cum mortale hoc induet inmortalitatem non solum necessitas moriendi quam habet sed nec et mortalitas quam corpus animale habuit ante peccatum remanebit. Et hoc fiet non pro nostra dignitate nec propter nostra merita. sed propter spiritum eius inhabitantem in uobis. i. propter suam misericordiam per quam spiritus sancti gratia habitat in uobis. Euidentissime apparet non tantum spiritus sed et corporis mortem propter peccatum hominem meruisse et per spiritum sanctum utrumque liberatum esse. Dono namque eius quod animę datur. i. sancto spiritu non solum anima cui datur salua et pacata et sancta fit. sed et ipsum corpus uiuificabitur. eritque in sua mundissimum. Et est hic euidentissimum testimonium de resurrectione tam clara aptaque sua ut non expositore sed lectore indigeat. Et notantur hic. iiii. actiones hominis. In hac namque apostoli serie. iiii. hominis actiones designantur. Prima fuit ante legem. Secunda sub lege. Tertia sub gratia. Quarta in uita eterna. In prima actione ante legem. nulla pugna est cum uoluptatibus huius seculi. In secunda sub lege pugnamus sed uincimur. In tertia pugnamus et uincimus. In iiii. nec est pugna sed quies et pax eterna quia subiugatur nobis nostrum inferius quod ideo non subdebatur quia superiorem nobis deum deserueramus. Attende quod spiritus sanctus et spiritus patris dicitur et legitur si spiritus eius qui suscitauit et spiritus filii ut legitur qui autem spiritum christi non habet quia spiritus sanctus de utroque procedit. Non enim duo sunt spiritus sancti unus patris alter filii sed potius unus patris et filii. Sicut ergo filius non est a seipso sed ab illo de quo natus est ita et spiritus non est a seipso sed ab illo de quo procedit. i. patre et filio. Distinguere autem inter illam generationem et hanc processionem nescio non ualeo non sufficio quia et illa et ista ineffabilis est. Ideoque sicut propheta de filio loquens ait generationem eius quis enarrabit. ita de spiritu sancto uerissime dicitur processionem eius quis enarrabit. Hec ergo trinitas unius eiusdemque substantie est quia filius non de aliqua materia uel de nichilo est sed de illo de quo est genitus et spiritus sanctus non de aliqua materia uel de nichilo sed inde unde procedit. Sequitur. Ergo fratres et cetera. Quasi. Quia hec bona a spiritu habemus ex carne autem mors. ergo fratres. sed debitores sumus spiritui. i. ex debito seruire debemus et obedire spiritui sancto. Et rationi non carni. ita ut secundum carnem uiuamus. i. secundum carnis uoluptates etsi necessaria ei ministrare debeamus quia caro non est malum creatura enim dei est et a deo condita a quo anima nec illa est pars dei nec illa. Tota enim trinitas est unus deus. summe bonus anima non magnum bonum est non tamen summum. Hec caro nec summum bonum nec magnum est sed paruum. Anima ergo uiuens inter summum et paruum bonum. i. inter deum et carnem inferior deo et carne superior debitrix deo ut secundum deum uiuat non carni ut secundum carnis delectationes uiuat quod non est faciendum.

corpus quidem mortuum est propter peccatum. spiritus autem uiuit propter iustificationem. Quod si spiritus eius qui suscitauit ihesum a mortuis habitat in uobis qui suscitauit ihesum christum a mortuis uiuificabit et mortalia corpora uestra propter inhabitantem spiritum eius in uobis.

Ergo fratres debitores sumus non carni ut secundum carnem uiuamus.

Si enim secundum carnem vixeritis moriemini. Si autem spiritu facta carnis mortificaveritis vivetis. Quicumque enim spiritu dei aguntur hi filii sunt dei. Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore sed accepistis spiritum adoptionis filiorum

Si enim secundum carnem vixeritis moriemini. Hoc ideo dicit quia ex sensibus corporeis vicia nascuntur que carni deputantur. Si autem mortificaveritis facta carnis vivetis. id est si penitus abieceritis que caro voluptuose exigit. et hoc spiritu sancto. Quod mox determinat ubi ait spiritu dei vel spiritu vestro quod tamen non est nisi agente spiritu dei. Si hoc igitur feceritis vivetis. hic in iusticia et in futuro in gloria. Hoc non est opus nostrum in hac vita scilicet actiones carnis spiritu mortificare non consentiendo concupiscentiis eius et ipsas concupiscentias minuendo. Et ne se extolleret humanus spiritus et se ad hoc sufficientem iactaret subdit. Quicumque enim. Quasi. Quod facere potestis quia filii estis. Vere. quicumque enim aguntur. id est reguntur spiritu dei. non suo non lege minante sed precipiente permittente non adiuvante. hi sunt filii dei. id est ex dilectione servientes. Ut autem aguntur dicit non reguntur ut magnum gratie effectum ostendat. Plus est enim agi quam regi. Agi enim dicimus aliquem cum vix aliquid agit tamen. Regi aliquem dicimus quasi iam agentem qui enim agitur agere aliquid vix intelligitur. qui autem regitur aliquid agit et ideo regitur ut recte agat. Ut ergo multum agat per liberum arbitrium ille gratia salvatoris intelligatur dixit aguntur non ut nichil agant sed quia imperii gratie aguntur ut ex tunc agat. nam tanto magis efficitur quis filius bonus. quanto largius datur ei a patre spiritus bonus quo agitur et agit et tunc bene agit si a bono agitur. Quando ergo non agit vel non omnino vel non ex caritate faciendo faciendo esset ut quod non diu habet accipiat. Sequitur. Non enim accepistis. Quasi. Filii esse debetis non servi non enim accepistis iterum. ut olim in lege spiritum servitutis in timore. id est spiritum servum qui nos invitos timore pene servire faciat. sed accepistis spiritum adoptionis filiorum dei. id est spiritum sanctum datorem omnium bonorum per quem fiunt filii quod est ex misericordia dei. Cave ne ex eo quod ait spiritum servitutis et spiritum adoptionis divisum intelligas spiritum cum sit unus atque idem spiritus ille duntaxat qui in unitate trinitatis spiritus sanctus accipitur quod apostolus ostendit dicens. iterum. Idem ergo spiritus est sed propter diversa opera dissimiliter appellatur ut egiptiis spiritus ire dicitur quibus aqua diversa spiritu nocuit. filiis israel non dicitur spiritus ire quibus aqua diversa profuit. Sic ille spiritus timoris dicitur esse iudeis quia eos spiritus qui in tabulis lex scripta est timor incussus est eis qui gratiam nondum intelligebant de sua infirmitate et peccatis per legem convictis. Spiritus autem libertatis dicitur esse his quibus

Impertitur eius opere gratia et regeneratio in vitam eternam. id est fides que per dilectionem operatur non per timorem non formidando penam sed amando iusticiam. Unde ergo est illa dilectio nisi unde et ipsa fides. id est a spiritu sancto. Non enim esset in nobis nisi diffunderetur in cordibus per spiritum. Caritas autem dei dicta est diffundi in cordibus nostris. non qua nos ipse diligit sed qua nos facit dilectores suos sicut iusticia dei dicitur qua nos iusti eius munere efficimur et domini salus qua nos salvat et fides christi qua nos fideles facit. Unus ergo spiritus est qui duos timores facit. Duo enim timores insinuantur unus quidem in perfecta caritate scilicet timor castus alter qui non est in caritate id est servilis qui quamvis docet laudatur non tamen in eo si bonum fiat non tamen bene. Nemo enim invitus bene facit et si bonum est quod facit. Hii autem duo timores faciunt duo genera servorum et servus qui est filius. Qui timet dominum et honorat patrem. Unde per malachiam dominus ait. Si dominus sum ubi est timor meus. Si pater ubi est amor meus. Est servus qui timet penam sed non diligit iusticiam. Et quia de timoribus fit mentio sciendum est preter naturalem timorem quatuor omnibus esse timores scilicet mundanum qui malus est nec a deo est et servilem qui bonus est et a deo sed non sufficiens et initialem qui bonus est et perficiens de quo hic agitur ipse enim generat nos filios. Sequitur. In quo.

In quo clamamus abba pater.

Quasi. Dedit spiritum adoptionis in quo id est per quem nos liberi de utroque populo in ecclesia collecti clamamus intense non ingrati de iusticia. Clamor iste cordis est non labiorum intus sonat auribus dei qualiter susanna clauso ore labiisque immotis clamabat. Iudei et clamant abba gentiles pater quod tamen idem est. abba enim hebraice pater dicitur sed propter sacramentum utrumque posuit apostolus sicut et marcus utrumque dominum in passione dixisse commemorat.

dicit
augustinus
augustinus
augustinus
augustinus
augustinus
augustinus
augustinus in libro de spiritu et littera
paterius
augustinus de correctione et gratia. augustinus in psalmo cxviii
augustinus
augustinus
augustinus in libro quaestionum
ex eodem
augustinus in eodem
augustinus in eodem
augustinus de spiritu et littera
In eodem de trinitate
augustinus
augustinus super iohannem
Nemo invitus bene agit. augustinus
augustinus in libro de spiritu et littera
et sufficiens. Et castum qui bonus est
augustinus
augustinus. augustinus de consensu evangelistarum per eos

et fortasse dns pp sacramentum eccle insinuandum utrumq; dix cum factus e angularis lapis uenieti parti
ex hebreis ad quos ptinet abba partim ex gentibus ad quos ptinet pat quia eccla e de utq; ppls in uno an
gulari lapide collecta qui fecit utraq; unum ut esset unus grex i unus pastor. cui eccle bonus magist
compaciens in se ostendit filios eius. s. mites non debe desparare si qua forte tempore passionis eoz ex humana
fragilitate tristicia irrepit cum ea uicerint uoluntati sue pponendo uoluntate di. Eleganr g i n struct
duar linguar uba posuit id significantia ppr uniuersum ppl̃m. qui de iudeis i gentibus e unitate fidei
uocatus e. Sequitur. Ipse enim r e. Quasi. Ve filii sumus hoc enim recognoscere fac sps scs nrm spm. i h e.
Ipse enim sps scs testimonium reddit spui nro. i. recognoscere fac intus nra dr
peccatum pfcta remissione b̃n agimus. De quo? quod sumus filii di. Hoc facit cg
noscere sps scs dum in eccla fit remissio peccoz in spu sco quam remissione cum
trinitas faciat ppe tn ad spm scm intelligitur ptinere quia sps communis e
pat i filio. amboz q; unio p quem fit societas i unitas. qua efficimur unu
corpus unici filii di. Unitas enim nos compaginat quam fac caritas. i ca
ritas uni est nisi a sps sco. Ergo sps est qui uiuificat qua unita fac memb.
nec uiua facit n q in corpe quod uegetat inuenit sicut sps hominis non
uiuificat membrum. quod separatum inuenitur a corpore. Hec dicunt
ut amemus unitate i timeamus separatione. Nichil enim sic deb; for
midare xpianus quam separari a corpore xi. Ppt hanc societate sps scs descend
sup uiros congregatos in unum qui i omnibus linguis locuti sunt.
quia p linguas consociatio e societas gnis humani. Sps g testimoniu
filioz reddit. cum dono sps ineis signum patrum uidr. Sequitur. Si aut.
Quasi. Filii sumus hoc aut est quod non est parum l leue. si enim filii suos
i heredes. i. eiusdem glie participes. heredes quid di. quia eius fruemur bbtitudi
ne. coheredes aut xi. in quo i cum quo beati erimus un dr quos scies etern.
Nota quod cum heres dicatur cum iam hereditas morte discessoris firma tene
atur nec alio m possit intelligi heres scdm quod dicitur humanis legibus
nos tam heredes di dicimur et si non decedat quia hereditatem eternam nos
filii sponsi i sponse spamus quam in futuro possidebimus non patris morte
non pot qui est hereditas nra. Vt pot dici quod decedet scdm modu cognitiois
quo nunc cognoscitur a nobis. nunc enim ex parte cognoscimus i p spe
culum uidemus. Decedet g ut tunc non uideatur p speculu i enigmate
sicut nunc s; facie ad faciem. p i dici quod xc cap nrm passione decedens
nobis reliquit pacis ecclastice possessionem sicut ipse ait. pacem meam
relinquo uobis. Vn dabo tibi gentes hereditate tuam. Et e contrario dns par
hereditatis mee. S; quo merito sumus heredes. Ecce si compatimur. Quasi. Dico quod erimus co
heredes xi. si tn compatimur. i. ad eius similitudinem patimur quod ptinet ad illud quod supra dictu
si fca carnis mortificauitis. Mortificare enim fca carnis nemo p un erit uita sn molestia cui necessa
ria est paciencia. Patimur dico hac intentione ut glorificemur. Existimo. Quasi. Dico si copatim
i paciendum est p gla hnda. Existimo enim. i. scio. quod passiones h tpris. i. temporales i momentanee
non sunt omnes simul condigne. i. sufficientes si districte ageretur nobiscu
ad pmerendam futura glam. Tribulatio namq; est cum fine merces sine fine
erit i multo maior erit ibi gla q h labor. Que gla.
i si nunc occulta sit q ocul non uid nec a audiuit. tn re
uelabr. omnibus bonis i malis n quidem esse i malis
s; tantum esse in nobis bonis. Ecce hec facit sps. quod
merita non possunt. Reuelabitur. i. uere quod pbat ab auc toritate expectantium. &c

Ipse enim sps testimonium reddit spui nro qm sumus filii dei. Si autem filii et heredes. heredes quidem dei. coheredes aut xpi si tamen compatimur ut et simul glorificemur.

Existimo enim quod non sunt condigne passiones huius tpris ad futura glam que reuelabit in nobis

In eod

In eod
.. aug

ad aug contra agl
de bl asph spi s.
Quare p spm scm fit dicatur peccoz remissio.
ad fi iohis
Caue i eod
aug
aug de blasph ad b
spc sci
ad de qde lxxx
iiij.
ad i eod
q mori
ad i eod s ioh
dimide l q d apo
hereditas suoz e
xpi hereditas eius ad
aug
..
xta dum ea p q e

Nam expecta
tio creature
revelationem fili
orum dei expectat.

Nam expectatio creature et cetera usque ibi spe enim salvi facti sumus. Hoc capitulum obscurum est quia non satis hic apparet quid nunc nomine creature. Verum autem secundum catholicam disciplinam creatura quecumque fecit condidit deus pater per filium quod non potest appellari creatura que non per ipsum facta sunt omnia. Hic autem videtur ostendi esse divisa esse creaturam et filios cum dicit creatura expectat revelationem filiorum dei et cetera. Creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem glorie filiorum dei. Quasi. Non sumus creatura sed filii dei. Iterum dicit. Omnis creatura ingemiscit usque adhuc et non solum autem illa sed in ipsis. Tamquam aliud sumus nos aliud omnis creatura. Sciendum quod quod nos ipsi dicimur et creatura et filii sed quod sumus creatura apparet. Quod autem filii dei nondum apparet. Unde Iohannes ait. Karissimi filii dei sumus sed nondum apparuit quid erimus. Cum autem apparuerit similes erimus. Distinctio quod nunc autem gloriam illam qua apparebit quod sumus. Vocamur creatura secundum quod in corpore et anima dolemus dum facta carnis per abstinentiam mortificamus dum adversorum aculeos per patientiam sustinemus quales nunc apparemus. Filii autem dei dicimur secundum adoptionem et secundum quod futuri sumus quando apparebit quid erimus quod nunc adoptione meremur. Itaque non nature aliud sed alius qualitatis diversitate a creatura filios quasi distinguens ait. Expectatio creature id est expectans creatura expectat quasi assidue in actu expectandi est geminatio namque assiduitatem notat. Expectat dico revelationem filiorum dei id est quando apparebit qualis futura est. Non enim in creatura revelationem expectat alterius sed ipsa qualis nunc est expectat quando sit quasi futura est. Ut si diceretur operante pictore subiectis sibi coloribus et ad opus eius pa ratis expectatio colorum manifestationem imaginis expectat non quia tunc alii erunt aut non colores erunt sed quia aliam dignitatem habebunt. Ut simpliciter creatura dicitur homo eo quod manet in creatione dei. Ut et homo per excellentiam dicitur creatura quia sunt in omnium. Nec quod creatura expectat quia nondum apparet quod est revelatio filiorum dei. Et ideo omnia toleranda sunt ut illud optineat quod expectat. Vanitati et cetera. Redde prius secundum illam sententiam non per creatura accipiuntur homines quasi dicat. Creatura expectat et necesse est ei expectare quia vanitati subiecta est ipsa. Expectare quia non amat vana que sunt omnia mundana et hoc est quod ait.

Vanitati enim
creatura subiec
ta est non vo
lens sed propter eum
qui subiecit eam
in spe quia et
ipsa creatura
liberabitur a ser
vitute corrup
tionis in
libertatem.

Vanitati enim est id est homo subiecta est non volens id est non amans ista caduca que vana sunt. Unde Salomon. Vanitas vanitatum et omnia vanitas. Omnia enim que nascuntur infirma et corruptibilia sunt ac per hoc vana quia statum suum tenere non possunt. Corruptio quod ipsa est vanitas cui subiecta est creatura. Dico subiecta est vanitati sed tamen patienter ferens propter eum qui subiecit in spe id est patienter sustinet sciens deum subiecisse ad conservationem humilitatis sed non sine solatio spei huius scilicet quia et ipsa creatura liberabitur in futuro ut et caput nostrum iam liberatum est. Ut vanitati enim et cetera. Sic supradictum est creatura dicitur quicquid modo in nobis dolet id est nos ipsi secundum quod corpore et anima dolemus que utique creatura est dum carnem mortificamus pretenuia et adversa. Ubi creatura ut predictum est expectat modo quod erit in futuro. Quasi. Necesse est expectare quia creatura id est homo qui in tantum creatura videtur vanitati subiecta est et hic est non volens id est non sponte. Homo quippe sponte peccavit sed non sponte dampnatus est. Peccatum itaque fuit spontaneum contra preceptum facere veritatis sed non sponte fert penam peccati. Luit enim veritas penas. Peccati vero pena est quod subicitur fallacie. Dico quod non est subiecta sponte sed propter eum qui subiecit eam id est propter iusticiam et clementiam eius qui et peccatorem punit et peccantem sanare non desinit qui eam subiecit in spe. Hac utique quia et ipsa creatura liberabitur sicut nos capitis. Hoc enim quod non ait simpliciter ipsa sed et ipsa facit intelligi quod non de ipsis despando est. Quia nondum credidit quia et ipsi crediti sunt liberabuntur qui nondum vocantur filii dei sed tamen creatura in domino est nondum gratiam adoptionis receperunt. Vel ideo et signaculo imaginis propter peccatum

Au de quo xxxiiii

Quid filius non pot dici creatura. Au

Au in eod

Au de

Aug

Aug

Au in eod

Au in eod

Au de

Aug

Au de

glie filiorum dei.
Scimus enim
quia omnis cre
atura ingemisc
et parturit us
que adhuc.

amisso remanserit tantum creatura. ipsa itaque creatura que modo ita vocatur
cum nondum est filiorum forma perfecta liberabitur ut nos apostoli quia iam filii
sumus et si nondum apparet quod erimus. Liberabitur dico a servitute
corruptionis. et interitus. i. a cura querendi victum et vestitum et alia quibus
servit nostre mortalitati. veniens in libertatem glorie filiorum dei. i. in
gloriosam libertatem quam habebunt filii, et hec omnia per spiritum fient.
Scimus enim. Quasi. Vere creatura subiecta est vanitati non volens. Scimus
enim. Quasi. Experto credite quod omnis creatura ingemiscit. Omnis creatura
dicitur homo quia omnis creatura in homine numeratur non quod in eo sit omnis angeli
et supereminentes virtutes et celum et terra et omnia que in eis sunt sed quia omnis
creatura est corporalis vel animalis vel spiritualis. Corporalis per loca tenditur animalis
vivificat corporalem spiritualis regit animatam et tunc bene regit cum ipsa se
regendam deo subicit. Hec autem omnis creatura in homine est quia homo intelligit
vivit. corpus habet sed non tota in ipso est quia sunt preter eum et angeli et alia que intelligunt vivunt et sunt. Sic
dictum est omnis homo videt solem solet sed non totus quia oculis videt tantum. Omnis ergo creatura sed non tota. i. homo qui habet commu
nionem cum omni creatura per sua delectatione ingemiscit. Quasi. Semper in his nova: quod notat per incho
ativum verbum et per desiderio patrie celestis parturit. i. cum labore operatur: quasi diceret in utroque inferio
ri et superiori in labore est et sollicitudine et hoc usque adhuc. i. usque ad mortem. Vel usque adhuc quia ita omnes
precedentes patres sic egerunt usque ad presens. Vel usque adhuc dicit quia et si aliquis in sinu abrahe iam constitutus
dolere
desistit, tamen in illis qui nondum sunt liberati omnis creatura ingemiscit et dolet adhuc sicut et que possit quia
in his qui nondum liberati sunt. omnis dolet est propter spiritum et animam et corpus. Cum ergo homo ingemiscit et dolet.
omnis creatura ingemiscit et dolet. Non enim hac universali locutione colligunt singula omnium generum
sed genera omnia singulorum. Non solum autem illa creatura ingemiscit et dolet. sed et nos ipsi apostoli qui ma
iores aliis sumus pro hoc quod primitias spiritus habemus unde subdit. Nos dico habentes primitias. i. spiritum sanctum et
tempore prius et ceteris habundantius nos inquam et ipsi intra nos. Vel in nobis gemimus. Et est sensus.
Non solum autem illa creatura dolet. i. non solum in homine corpus et anima
et spiritus dolent ex difficultatibus corporis sed et nos ipsi apostoli primi spiritus habentes. i.
quorum anima spiritus. qui in sacrificium oblati sunt deo. et divino caritatis igne succen
si gemimus in nobis ipsis propter corpus. i. exceptis corporis molestiis suspirantes
et intus in nobis nos dico expectantes secure et fortiter non dilatione non adversis fracti adop
tionem perfectam filiorum dei. i. ut corpus in beneficium adoptionis accipiat.
et ex omni parte filii dei sint. Nec enim adoptio quia iam facta est in his qui crediderunt
spiritu non corpore facta est. Nondum enim corpus reformatum est in illam celestem
mutationem ut spiritus iam mutatus est reconciliatione fidei ab erroribus conver
sus ad christum. Ergo in his qui crediderunt expectatur adhuc adoptione corporis.
Deinde quod dixit adoptionem exponit. scilicet redemptione corporis nostri. s. ut
ipsum corpus redimatur a mortalitate quod prius emptum fuit a peccato.
Vel nos ipsi apostoli miseriam habentes ut alii. gemimus in nobis vel in nobis ipsis. Carne et mente
quia in nobis est unde gemimus non solum pro aliis. Hoc capitulum sicut ait auctor
cum aperiatur non incidimus in illas molestias quibus plerique homines extra catho
licam disciplinam quedam dicere coguntur. Scio enim vanos hereticos de hoc capitulo
multa impia et inepta iactasse. Quia enim apostolus universaliter ait omnis
creatura ingemiscit et cum dicunt quidam quod in digniora creatura. i. summi
angeli sublimesque virtutes dolebant et gemebant antequam liberemur penitus
sed non est verum nam et si nos adiuvant sine dolore hoc facere credendi sunt
ne miseri estimentur propterea quia dixit eandem creaturam que congemiscit et dolet vanitati esse subiectam

Non solum au
tem
illa sed et nos ipsi.
primitias spiritus
habentes et ipsi intra
nos gemimus.
adoptionem
filiorum dei. expec
tantes redemp
tionem corporis
nostri.

Margin:
a dist
a dist in eod
a dist
hoc spiritu et angeli. anima sentit anima recte corpore locali tempore movetur. Omnis ergo creatura in homine est quia intelligit
a dist
animo
a dist in eod
a dist in eod
a dist in eod
a dist
a dist in eod
a dist in eod
Vt ozi

quod de summis et excellentibus angelis nefas est dicere. s. quod subiecti sunt vanitati et a corruptione li-
berandi s. omnis in homine dolet et omnes in homine liberabuntur vel si non in omnibus hominibus. Vel ita
omnis homo ingemiscit etc. Parturire dolere est. omnis autem creatura cotidianum laborem ingemiscit et dolet
usque adhuc. i. usque modo. s. quamdiu lex. Omnis g(enerans) est in ipar(tu). vel omnia elementa cum labore sua
explent officia sicut sol et luna non sine labore sua statuta sibi implent spacia quod est cum fuit unde
quiescent cum nobis assumptis. Ideo diligenter nos paremus. Non solum autem illa s. elementorum creatura inge- Amb
miscit s. et nos ipsi etc. Post creaturam mundanam adicit nos in hoc expectare et ingemiscere ad deum ut Amb
hic liberemur quia excrucians mundus hic plagis nos. Sequitur: Spe enim. Quasi dixit quod expectamus
vel non indiffidentes nam tamen sumus quasi iam salvi sumus et hoc est spe enim quia quodam modo salvi non dico simpliciter Aug

Spe enim salvi facti sumus. Spes autem que videtur non est spes. Nam quod videt quis quid sperat. Si autem quod non videmus speramus per pacientiam expectamus.

sumus s. facti sumus non enim a nobis est salus. Et ideo dicit spe nos esse salvos
quia nondum re et re. vel ita adhuc sub vanitate sumus spe s. autem. Quasi spe
salvat. Et autem non est de re invisibili etc. spes autem que non dicitur vel res sperata que videtur non est spes
vel non est subiecta spei virtuti que est non de non apparentibus vitere non quia grata
ratione dicitur spes h. est et hoc est. Nam quod videt quisquis vel cui quod
sperat vel dicitur sperare. Quasi. Nullo modo. Non ideo dicit ut maius meritum Amb
spei videatur ideo debeat salvare. Si autem. Quasi. Quod videt non speratur.
s. potius quod non videretur si autem est vel si speramus quod non videmus esse in nobis Aug Amb
per pacientiam que est adversorum dum expectamus. Adhuc in vanitatis agentes quia
sub sole sunt ideo gemimus quia pacientes adversa expectamus quod non videmus
et omnia nobis sunt ex spiritu. Similiter autem. Quasi. Non solum in predictis
adiuvat nos spiritus sanctus similiter per eandem gratiam suam spiritus dum expectamus quod non
videmus adiuvat ad orandum infirmitatem nostram. Docens et faciens nos ora-
re sicut oportet. Quia enim ut superius dictum est ingemiscimus in dolore Amb
positi liberari petimus et que longe futura sunt mox si volumus aut cito tolli
ea per que adiutum promeramus ideo spiritus adiuvat infirmitatem nostram ne et ante tempus
et contraria petamus. Infirma enim oratio est que contra rationem postulat
ideo quia oportet infirmitatem nostram hanc a spiritu sancto adiuvari. Adiuvat autem que
non sinit et ante peti quam debeat vel contraria. Et nota quia non solum illud Aug ad Sixt.
quod oratio impetrat s. et ipsa oratio inter gratie munera reputatur: quicquid enim oratio
impetrat. evidenter ostenditur donum
dei esse homo estimet a seipso esse quod
si in potestate haberet non utique posceret
s. ipsum orare ex gratia est. Nulla etiam
orationis precedunt merita quibus non
gratuita detur. s. debita reddatur
iam enim non gratia esset. Et necesse est ut spiritus adiuvet.

Similiter autem et spiritus adiuvat infirmitatem nostram. Nam quid oremus sicut oportet nescimus sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

Nam nos nescimus ecce infirmitas quid oremus
sicut oportet orari. ecce infirmitatem orationis nostre Aug
ignorantiam esse declarat. Falluntur enim putantes prodesse que poscimus cum
non prosint ut ipsi paulo contigit dum oraret ut spiritus ab eo discederet qui ex respon-
so dei didicit contra se esse quod petebat. Est etiam aliquando superba et stulta peticio
sicut fuit duorum apostolorum quibus dictum est Nescitis quid petatis. Sed ipse. Quasi. Ne-
scimus quid oremus s. ipse spiritus postulat non contra nos s. pro nobis ipse facit nos Aug
postulare etc. gemitibus inenarrabilibus. quia facit nos gemere plus quam dici
possit tum pro hoc exilio tum pro desiderio patrie. Vel gemitibus inenarrabilibus vel qui fue- Aug
runt de re inenarrabili. Quoniam enim narratur quod desideratur quod ignoratur. Aug ad P(ro)ba(m) de orando deo

Nec tamen omnimodo ignoratur, nam si penitus ignoraretur non desideraretur, et rursus si videretur gemitibus non
Augustinus de bono perseverantiae. quaereretur. Et sciendum quod secundum eandem locutionis figuram qua dictum est apostolis a domino, Spiritus loquitur in vobis, ait hic apostolus
Augustinus contra Manichaeos. Spiritus postulat gemitibus. Non enim spiritus sanctus gemit qui indigeat aut angustias patiatur, sed quia ipse nos mo-
Augustinus ad Sixtum. vet ad orandum cum gemitu, quod ipso movente nos facimus ipse facere dictus est. Ita ergo dictum est: Spiritus postulat,
Idem Augustinus super epistolam Iohannis. non quod alicuius rei spiritus sanctus sit indigens, sed quia nos postulare facit, nobisque interpellandi et gemendi inspi-
rat affectum. Adiutorium ergo spiritus sancti hic expressum est. Karitas enim quae per spiritum sanctum est in nobis ipsa gemit, ipsa orat;
contra hanc aures claudere non novit qui illam dedit. Longe sic est intelligendum quod hic ait, ne existimemus spiritum sanctum,
Augustinus ad Probam. qui in trinitate incommutabilis deus est cum patre et filio, ita interpellare pro sanctis tamquam aliquis qui non sit deus, sed dictum est: pos-
tulat pro sanctis, quia postulare sanctos facit. Non enim spiritus sanctus in semet ipso, id est in suae trinitatis substantia gemit, sed in nobis quia
Augustinus contra Maximinum. gemere nos facit. Hic gemitus columbae est. Hoc modo locutionis dictum est: Temptat vos deus vester ut sciat si diligitis eum, id est ut scire vos faciat.
Hoc locutionis tropo dicitur frigus pigrum quia pigros facit, et dies laetus vel tristis quia laetos vel tristes facit. Similiter de
die illa dicitur filius non scire quia non facit nos scire. Hoc etiam modo locutionis dixit deus Abrahae: Nunc cognovi quod
Augustinus contra Maximinum. times deum, id est cognoscere feci. Item quod alibi ait apostolus: Nunc autem cognoscentes deum, immo cogniti a deo, ita dictum est ut
intelligamus in nobis deum fecisse cognitionem suam. Quid enim est quod ait cogniti estis a deo, nisi id est cognito-
res vos suos fecit. Facit enim nos deus cognoscere se. Unde dicitur cogniti ab eo. Quae omnia sic debent intelligi, ut apostolus
docet, qui cum in quodam loco dicat: Misit spiritum clamantem Abba pater, alibi quidem hoc exponens ait: In quo clamamus Abba pater. Sic itaque
Augustinus ad Sixtum. et hic aperiens qualiter adiuvet infirmitatem nostram, ait: Spiritus postulat pro nobis etc. ¶ Et sciendum quod aliter adiuvat non-
aliter inhabitans. dum inhabitans, nam necdum inhabitans adiuvat ut sint fideles, inhabitans adiuvat iam fideles. Sequitur:
Qui autem. Quasi: Spiritus facit postulare et impetrare, vel facit impetrare, qui non solum postulat, sed et ipse idem spiritus quia scrutatur
corda, ut sciat gemitus inenarrabiles scit, id est approbat, implet quod desideret,
id est quod desiderare facit, quia postulat pro sanctis, id est loco sanctorum, id est sanctos facit postulare quod est
secundum deum, id est quod deus vult. Scrutari autem dicitur spiritus corda, non quia quaerens quod nesci-
at, sed quia nihil ei est occultum quod non sciat. Scimus autem. Quasi: Nec solum
hoc facit spiritus quod praedictum est, sed idem spiritus facit omnia venire in bonum, prospera et
adversa, diligentibus deum. Hoc autem scimus nos maiores et doctiores, quorum auc-
toritati credendum est. Hoc est: Scimus quoniam per spiritum sanctum omnia cooperantur vel procedunt
in verum bonum, vel spiritus sanctus cooperatur. Alia littera: omnia in verum bonum. Quibus?
Augustinus. diligentibus deum servando mandata et perseverando usque in finem. Unde subdit
his etc. Quasi diceret: non recedentibus omnia cooperantur in bonum,
quos ita ait: his scilicet qui sunt vocati per praedicatores et intus sanctificati, id est ad sancti-
Augustinus. tatem; vel non propter meritum ~~...~~ sed secundum propositum dei, id est secundum praescientiam et praedes-
tinationem dei. Quasi: Quod vocati sunt non aliunde est quam a praedesti-
Augustinus. non ex meritis eorum talibus omnia cooperantur in bonum. natione dei. Unde est quod omnibus in bonum cooperantur. Tales enim deus consolatur
prosperis et exercet adversis; nam propria ipsorum infirmitate exercetur humilitas,
Augustinus de correptione et gratia. Augustinus. afflictione patientia, contradictione sapientia, odio benivolentia. Et usque
Augustinus. adeo talibus deus omnia cooperatur in bonum, ut si qui horum deviant et exorbitant,
et hoc ipsum eis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt atque doctio-
res. Discunt enim cum tremore se exultare debere, non sibi arrogando tamquam de sua virtute
Augustinus de trinitate. fiducia permanendi, unde: Servite domino in timore etc., et alibi: Noli altum sapere. Quamvis ergo ipsa mors est
Cave. carnis de peccato primi hominis originaliter venit, tamen bonus eius usus gloriosissimos martyres fecit.
Ideoque non solum ipsa sed et omnia huius saeculi mala, labores doloresque hominum, quamquam de peccatorum et max-
Augustinus in eodem. ime de originalis peccati meritis veniant, quo factum est ipsa vita vinculo mortis obstricta, tamen et re-
missis peccatis remanere debuerunt, ut haberet homo cum quibus pro veritate certaret, unde ex-
erceretur virtus fidelium, ut novus homo in hoc saeculo mala novo saeculo praepararetur, miseriam quam meruit vita
ista damnata sapienter tolerans et quia finietur prudenter gratulans. Prosunt ergo mala ista quae
fideles pie ~~patiuntur~~ perferunt vel ad emendanda peccata vel ad exercendam probandamque iustitiam vel ad

Qui autem scrutatur cor-
da scit quid desideret
spiritus, quia secundum deum po-
stulat pro sanctis. Scimus
autem quoniam diligentibus
deum omnia cooperantur
in bonum, his qui
secundum propositum vo-
cati sunt sancti.

Namque quos presciuit et predestinauit conformes fieri imaginis filii eius ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem predestinauit hos et uocauit et quos uocauit hos et iustificauit quos autem iustificauit illos et magnificauit. Quid ergo dicemus ad hec? Si deus pro nobis

demonstrandam huius uite miseriam. Deinde exponens qui sint qui uocati sunt secundum propositum subdit. Namque quos presciuit. Quasi. Vere omnia cooperantur in bonum quia presciuit et predestinauit eos. Vel hoc est: nam deus predestinauit, id est per appositam gratiam preparauit ut uerbo predicationis crederent illos quos presciuit, id est longe ante preuidit. Hoc est propositum, de quo dixit secundum propositum uocatos. Presciuit dico conformes fieri in puritate uite modo et post in beatitudine. Cuius conformes? imaginis filii eius, id est filii qui est imago patris usquequaque eadem cum patre. Unde dicitur: qui uidet me uidet et patrem. Et nota quod improprie accipitur hic predestinatio secundum quod exposuimus. Accipitur enim de prescitis, scilicet pro gratie appositione per quam preparantur ad recipiendum uerbum. Proprie autem predestinatio est prescientia et preparatio beneficiorum dei quibus certissime liberantur quicumque liberantur. Predestinatio ergo est gratie preparatio que sine prescientia non potest esse. Potest autem sine predestinatione esse prescientia. Predestinatione quippe ea deus presciuit que fuerat ipse facturus. Sed presciuit deus et que non est ipse facturus, id est omnia mala, que et sic sunt quedam que ita peccata sunt ut et pene sint peccati, ut illud: tradidit illos in reprobum sensum. Non tamen peccatum dei est, sed iudicium. Quocirca predestinatio dei que in bono est gratie est, ut dixi, preparatio. Gratia uero est, ut dixi, predestinationis effectus. Et secundum hoc ita expone litteram. Nam deus predestinauit, id est prescientia apud se abeterno preparauit, id est ad premia promissa elegit quos presciuit fieri conformes imaginis filii eius, ut scilicet portemus imaginem celestis, id est christi, sicut portauimus imaginem terreni ade. Sua ergo bona que quibuscumque deus donat procul dubio se donaturum esse presciuit et in sua prescientia preparauit. Sciendum uero quia preparauit deus et malis ignem eternum, illis utique quos iuste preparauit ad luenda peccata supplicia. Nec tamen preparauit ad facienda peccata. Preparauit enim deus quod diuina equitas redderet, non quod humana iniquitas admitteret. Non enim sicut preparauit sanctos ad iustitiam percipiendam sic preparauit iniquos ad iustitiam amittendam, quia prauitatis preparator numquam fuit. Hec ergo regula inconcusse teneatur: peccatores in peccatis presciuisse non preparatos, penam autem esse preparatam secundum quod presciti sunt. Sequitur. Ut sit ipse. Quasi. Dico conformes ita tamen ut in multis fratribus, id est inter multos fratres ipse sit primogenitus, id est iure hereditatem patris obtinens et aliis dispiciens quod primogenitorum est. Vel primogenitus dicitur quia ante omnem creaturam non factus sed natus est, uel quia modo sine peccato natus et primus impassibilis resurgens, in quo habet fratres secundum id quod primogenitus est. Unigenitus non habet fratres, secundum id autem quod primogenitus fratres uocare dignatus est omnes qui per eius primatum in dei gratia renascuntur. Quos autem. Quasi. Quos presciuit illos predestinauit. Quos autem predestinauit, quod fuit antequam essemus, hos quando iam adultos uocauit per predicatores quia preparati erant in prescientia. Vel uocauit, scilicet interiori uocatione. Est enim exterior uocatio et interior. Exterior est que fit per predicatores, que est communis bonorum et malorum. Interior uero tantum electorum. Uocare enim est cogitationem de fide actiuare et compungere eum qui sciat audire. Hec uocatio ut dixi intus est electorum tantum. Hac uocatione impletur predestinatio. Est et alia uocatio que fit per predicatores, de qua dictum est: multi uocati pauci uero electi. Sequitur. Et quos uocauit secundum propositum, quia sunt et non electi uocati exterius, hos iustificauit remissione peccatorum et bona operatione. Quos autem iustificauit dum peccatores essent, illos et magnificauit omni genere uirtutum. Et ponitur preteritum pro futuro ut sit sensus: magnificauit, id est magnificabit in eterna remuneratione ut similes deo sint. Hoc autem futurum est, sed dicitur preteritum quia dicitur fecisse que abeterno disposuit facere. Unde et per ysayam: qui fecit que uentura sunt. Talibus omnia in bonum ut dictum est cooperantur, et quod deuiant utiliter cautiores sint et in se non fidentes. Hoc ergo de prescitis accipitur, non de aliis, qui licet ad tempus quidam credant et boni uideantur, tamen quia non permanent non magnificantur. Notandum quod iiii sunt hic memorata, scilicet predestinatio, uocatio, iustificatio, magnificatio. Unum est in deo et tria in nobis. Predestinatio enim nostra non in nobis est, sed in occulto apud deum in eius prescientia. Tria uero reliqua in nobis sunt. Et cum hec omnia prescita sint, quid ergo dicemus ad hec, id est contra hec. Vel quid dicemus ad hec beneficia dei aspicientes. Hoc utique quod nullus persecutorum potest nobis nocere. Si enim deus pro nobis est, ut predictum est, predestinando non existentes, uocando adultos, iustificando

Remigius
Augustinus
Augustinus de bono perseuerantie. Augustinus de predestinatione sanctorum
Ieronimus. Augustinus
Ambrosius. Augustinus de trinitate.
Augustinus de bono perseuerantie
Fulgentius
Augustinus ad Paulinum
hyl
Ambrosius
Augustinus de simbolo
Augustinus ad ...
Augustinus
Ambrosius
Augustinus
Ambrosius
Augustinus in psalmo
Augustinus

quis contra nos.
qui etiam proprio filio
suo non pepercit
sed pro nobis omni-
bus tradidit.
illum quomodo
non etiam cum illo
omnia nobis do-
navit. Quis
accusabit adver-
sus electos dei.
Deus qui iusti-
ficat quis est
qui condempnet.
christus ihesus qui mor-
tuus est immo
et resurrexit qui
est ad dexteram dei.
qui etiam interpellat
pro nobis. Quis
ergo nos separabit a caritate christi. Tri-
bulatio. an angustia. an fames. an
nuditas an fames. persecutio. an pe-

percoeres glorificando mortales. quis est contra nos. Nullus spiritus sibi potest nocere sed omnia cooperantur in bonum. Possunt enim mali ut plus permittere corpus id est dilaniare sed animam invictam educunt ad remuneratorem deum. Qui etiam. Quasi. Dico quod deus pro nobis qui preter alia etiam filium pro nobis dedit. id est hoc est quia proprio filio suo. id est sibi consubstantiali. non pepercit sed pro nobis omnibus id est peccatoribus quod manifestum est id est pro reparatione omnium nostrum tradidit illum. Et si filium dedit pro nobis. quomodo non donavit nobis etiam cum illo omnia. id est in presenti iusticiam et in futuro vitam eternam. quod minus est. Quasi. Non potest hoc negari. Minus est enim nobis omnia donare quam nostri causa mortuum illum tradere. Ut cum illo omnia nobis tradidit. superiora equalia inferiora. Nostra quippe sunt superiora ad videndum ut deus trinitas. nostra sunt equalia ad convivendum ut angeli quibus equabimur in futuro modo vero inferiores sumus. Nostra sunt inferiora ad dominandum. Et sunt quedam nunc superiora ut sublimes angeli et universa celestia ad ministeria que non nostra sunt non dominio sed usu sicut vestimenta famulorum sunt non dominii potestate sed utendi facultate que utuntur eis ad victum et ornatum et aliud huiusmodi. Angeli ergo nunc superiores sunt et in futuro erunt pares ita aliter modo nostri sunt aliter erunt in futuro. Nota quod hic dicitur quia pater tradidit filium. Verum actor calicis huius est et ipse qui bibit. unde apostolus: christus dilexit nos et tradidit semetipsum pro nobis. Si ergo pater filium tradidit et filius seipsum iudas quid fecit. Pater tradendo filium fecit bonum. filius se ipsum tradendo fecit bonum. iudas tradendo magistrum per avaritiam fecit male. Non enim quod nobis prestitum est de passione christi malicie iude deputabitur. Habebit ille mercedem malicie et christus laudem gratie. Iterum hic sic. quis accusabit ita ut eius accusatio sit adversus electos dei. id est ut noceat electis dei quos preelegit ad vitam. Utique nulli accusatio nocet. nisi sua aut diaboli accusatio dicitur. Ve nullus nocet quia non deus non alius. Alius enim non potest deus non vult quia ipse est qui iustificat. Numquid ergo vult accusare suos. Non. Et cum nullus accuset quis est qui condempnet. id est qui possit inferre mortem. Nullus potest inferre qui velit. Solus enim christus posset sed non vult. Numquid non christus ihesus qui mortuus est pro eis vult dampnare. dico mortuus. immo qui et resurrexit. quod manifestum est ut et nos resurgamus qui et quod est maximum est ad dexteram dei. id est equalis patri. scilicet in honore quo deus pater est. Vel ad dexteram patris id est potioribus bonis dei. Qui etiam medius inter deum et homines interpellat pro nobis. non voce sed miseratione et representatione humanitatis. dum cotidie hominem quem assumpsit et igne-gnis mortis quod pro nobis sustinuit vultui paterno offert. ut nostri misereatur cuius postulatio cum tantus sit non potest contempni. Quis ergo. Quasi. Et cum hec predicta sint nobis a deo. quis ergo separabit nos a caritate dei. Numquid separabit nos hec adversa. scilicet separabit nos tribulatio. id est corporis afflictio. an angustia. id est mentis anxietas. an persecutio. que est de loco ad locum. an fames. id est penuria cibi. an nuditas. id est penuria vestitus. an periculum. id est apparatus mortis. an gladius. scilicet ipsa mors. Nichil utique eorum separabit sicut scriptum est in psalmo huius ubi quia mortificamur variis tormentis et hoc propter te. id est quia te inseparabiliter tenemus. Mortificamur dico tota die. id est tota vita. Vel aliter sicut scriptum est. Quasi enim aliquis diceret. Cur ista commemoras. Fuerunt ne nobis hec mala. Respondet utique ista mala sunt nobis sicut scriptum est. quia propter te mortificamur tota die. Nota quod ait propter te quia hic causam notat sine qua corona

Amb.
Aug. ex li. contra
eugii
Aug. de eod.

Aug. super Ioh.

Amb.
Aug.
Nota ratione recte intelli-
gere

Aug. in sermone
de natali [...]

culum an gladius. sicut scriptum est. quia propter te mortificamur tota die estimati sumus ut oves occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim quia neque mors. neque vita neque angeli neque principatus neque virtutes neque instantia neque futura neque fortitudo neque altitudo neque profundum neque creatura alia poterit nos separare a karitate dei que est in christo ihesu domino nostro. Veritatem dico in christo ihesu non mentior testimonium perhibente michi conscientia mea.

meritis non redditur. Martirem enim non facit pena sed causa. Nam et rei cum apostolis passi sunt. quibus similis apostolis erat in penas sed dissimilis in causa. Sed nos ut quia christus pro nos passus est. ut et nos pro christo ipsum patiamur in utraque causa sua. scilicet pro nos et infra propter proprium consultum est nobis. Sequitur. Et estimati sumus sed non respectu mentis ut oves occisionis que scilicet non prosunt nisi occise. Ecce hec mala sunt nobis sed in his omnibus scilicet tribulationibus tormentis que posita superamus id est superiores efficimur. et hoc non propter nos sed propter eum qui dilexit nos. cuius beneficium superat predicta; superamus dico. et vere. Certus enim sum ex promissione dei dicentis non te deseram neque derelinquam. quia neque mors. qua minantur neque vita promissa a separatur me a deo. neque angeli. minor ordo. neque principatus scilicet mediocris ordo neque virtutes scilicet maior ordo qui et miracula facit. Hi autem ordines accipiuntur de malis angelis et de bonis fieri possunt. neque instantia scilicet presentia bona et mala neque futura bona et mala neque fortitudo id est violentia alicuius neque altitudo humane potestatis et elevatio sathane. scilicet si diabolus in altitudine se nobis ostendat subornatus fallaciis patris sui ad seducendum nos. Neque profundum id est sapientia alicuius et neque profundum id est si diabolus monstret infernum et minetur supplicium. Vel neque altitudo neque profundum id est neque prospera neque adversa. unde salomon ait. Divitias et paupertates ne dederis michi ne repletus mendax fiam et paupertate rapiam et periurem nomen dei. Multi enim peccant altitudine multi necessitate. contra hoc proponitur achaz. et ysaya qui nolebat petere a domino signum neque in alto neque in profundo remedium de christo qui neque elatus fuit parte qua equalis erat patri nec turbatus deiectione mortis quod est signum in alto et in profundo ne ille et regia potestate extolleretur et erumpna turbaretur sicut tunc erat pro bello assiriorum. neque creatura quelibet alia a predictis et alia id est nova contra naturam facta ut equus bipes fiat ut fecerunt iamnes et mambres magi pharaonis. Nichil inquam istorum poterit nos separare a caritate dei. qua eum diligimus quia omnibus melior deus est. Si ergo nulla res a caritate dei nos separat. quid esse non solum melius sed et causa hoc bono privetur. id ipsum enim quod deum diligimus scilicet mori non privatur. non diu quis non diligit deum cui mors ipsa est. non diligere deum quod nichil est aliud quam ei quicquam in diligendo preponere. Karitas ergo dei hic dicta est ut que animi nostri rectissima affectio est. que coniungit nos deo. que caritas est nobis non quia a nobis sed in christo ihesu domino nostro id est a christo. Vel caritatem dei dicit. qua deus diligit nos a qua non separatur nisi qui a deo dividitur que caritas nobis est ostensa in christo ihesu domino nostro. Deus enim caritatem suam in christo nobis ostendit. quia pro nobis tradidit. Sequitur.

Veritatem dico. Omnia. Contra iudeos superius usus est loqui qui ex lege iustificari se putant. nunc votum et affectum suum circa eos ostendit. quod iuramento firmat ut firmius credatur ac per hoc dolet genus suum secundum carnem beneficio christi privari. Omnia. Apostolus est locutus hec contra iudeos. hoc autem fuit ex dilectione non ex inimicicia. Veritatem in dico id est non mentior in aliqua parte positus in proposito et conscientia mea non perhibente testimonium id est si vos non creditis

conscientia dico fundata in spiritu sancto. Quasi diceret ipse spiritus sanctus testis est de hiis scilicet quoniam tristitia michi est magna et continua. id est super

Ago
Amb
Amb
Amb
Ago
Amb
Amb
Ago Amb
Amb
Ago de moribus ecclesie catholice
Ago Nota
Amb
Amb IX.

in spiritu sancto quia tristicia est michi magna et continuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipse anathema esse a christo pro fratribus meis qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt israelite, quorum adoptio filiorum est et gloria et testamentum et legis latio et obsequium et promissa, quorum sunt patres et ex quibus est christus secundum carnem qui est super omnia deus benedictus in secula amen. Non autem excidit verbum dei. Non enim omnes qui sunt ex israel hii sunt israelite neque

mentis. et continuus dolor est cordi meo. non speretis sed intimo cordis. Unde est
dolor? Pro fratribus meis. id est iudeis a christo errantibus. et vere doleo quia adeo quod optabam
Aimo — ego ipse esse anathema. id est separatus a christo pro eisdem fratribus meis. id est si fieri posset vellem ad
Amb — horam vel in hac vita vel post mortem separari a christo ut essent fratres mei. Et attende
quod optabam ait. non opto quia scit talem et tam honestum membrum nullo pre-
cedente vicio non posse separari a christo. tamen affectum et dilectionem circa illos ostendit
de quibus multa preconia consequenter enumerat ut omnibus pro eis dolorem
incutiat. quia non recipiendo salvatorem. prerogativam patrum et promissionis
Amb — perdiderunt. peiores et gentibus facti quas prius abhominabantur. Comparatione
Amb — enim malum est. dignitatem perdidisse. quam non habuisse. Deinde se iusto dolere ostendit
subdens. qui sunt cognati mei secundum carnem. et ideo amplius iuvandi. qui sunt israelite.
id est viri boni et genere et omnes. vel ipsi sunt quorum est adoptio filiorum dei. id est ad quos per-
Amb. Aimo — tinet adoptio filiorum. quia olim fuerunt adoptati filii. et gloria quia dicebantur
populus peculiaris dei et modo est eis gloria per miracula que faciunt. et testamentum
Aimo — novum. et legis latio. scilicet quod vetus lex per figuram ferret. et obsequium. id est cultus
unius dei. quorum et promissa sunt. scilicet quibus facte sunt promissiones quorum sunt patres.
Ecce laus a prioribus. Deinde subditur laus a posterioribus cum ait. ex quibus christus est secundum carnem.
hoc est quod in psalmo dicitur. homo natus est in ea; quia christus et si secundum carnem sit natus de pa-
super omnia — tribus. tamen est deus benedictus in secula. Unde in eodem psalmo dicit. fundavit eam altissimus.
amen. Quasi verum est quod ipse est deus. Sequitur. Non autem quod excidit vel non autem
Amb — excidit verbum. Quia dolebat apostolus de iudeis consolatur dolorem suum inveniens
scriptum. non omnes esse salvandos. sed tantum similes ysaac. ut vix solus
condoleat qui non crediderunt. possunt tamen esse de quibus non est valde dolendum.
quia non sunt predestinati ad vitam. Quis enim plangat eum qui olim mor-
tuus habetur. hos namque deus olim non salvandos prescivit presciens non personarum
acceptor. Nullum enim dampnat antequam peccet.
nullum coronat antequam vincat. sed prescientia diffinitum
habet qualis uniuscuiusque sit futura voluntas.
Amb — ex qua dampnetur vel coronetur. Quod iudei non credunt
in salvatorem unde michi dolor est sed hoc est inquit
quod deus dixit futurum. ut non omnes filii carnis
sint semen abrahe. sed qui fidem habent per quam natus
est ysaac. et hoc est. Iudei non crediderunt. non autem. ideo
Amb — verum est quod excidit verbum dei. vel non autem ideo excidit verbum
id est non irrita est facta promissio dei et si non omnes sal-
vi sunt quamvis enim quidam ex eis erraverint tamen il-
li qui sunt veri israelite salvantur. ut promissum erat. et hoc est quod ait. Non enim
omnes. Quasi. Ideo non est inexpleta promissio et si omnes non sint salvi quia non omnes
Amb — qui ex israel sunt. secundum carnem hii sunt israelite. id est ad israel vere pertinentes neque qui
Amb. Aug — sunt semen abrahe. secundum carnem hii sunt filii. id est heredes abrahe. In hiis ostendit
quod sola gratia non genus facit filios dei. Aliter ab illo loco veritatem dico. Qualiter
gratia confirmatus sit apostolus. supra ostendit dicens. nichil eum posse dividere
a christo nunc vero quantum prius erraverit dum christi ecclesiam persequebatur cum dolore
exponit in quo dei gratia commendatur. quasi. modo nichil potest me separare a
christo sed olim ego fui separatus unde modo doleo. quod iuramento firmat dicens veritatem
dico non mentior. in aliquo positus in christo ihesu. tes. phi. m. 9s. m. fundata in spiritu sancto eo contestante

qui semen sunt abrahe, omnes filii abrahe: sed in ysaac uocabitur tibi semen. i. non qui filii carnis. hii filii dei. sed qui filii sunt promissionis estimantur in semine. promissionis enim uerbum hoc est. i. secundum hoc tempus ueniam et erit sare filius. Non solum autem illa, sed et rebecca ex uno concubitu habens ysaac patris nostri.

de hoc quoniam michi est tristicia. i. stupor mentis et continuus dolor. i. compunctio est cordi meo de malis que prius feci. et sic ipsa mala iam in bonum conuertuntur. Et continuo doleo. quia multum quia peccaui optabam enim esse ipse qui modo sum apostolus esse anathema. i. separatio aliorum a christo. Anathema enim dicitur separatus. i. separatio et hoc pro fratribus meis. i. pro iudeis qui fratres sunt in lege quorum legem uolebam defendere. Vel sic. pro fratribus meis. i. pro his retrahendis a christo qui modo sunt fratres et cetera.

Qui sunt. continuo michi et cetera. et ita grauius peccabam. qui sunt israelite. in quorum est adoptio filiorum dei. i. ad quos pertinet et cetera. Sicut supra expositum est. percurre usque ibi amen. Quasi. Contra hanc ueritatem olim contradicebam modo confirmo. Non autem et cetera. Dixi quod promissio eterne hereditatis facta est iudeis. sed quia ipsi ex magna parte non crediderunt uidebatur uerbum dei non esse impletum. ad quos respondit quia et si in quibusdam non est impletum malis tamen impletum est. et in gentibus credentibus qui sunt uere filii abrahe. Quasi. Errauerunt iudei. sed non ideo excidit uerbum dei. i. non ideo impleta fuit promissio. Nam uerbum dei excideret. et promissa non impleret. Vere non excidit. et si quibusdam non saluentur. Non enim omnes qui ex israel sunt. hii sunt israelite. neque qui sunt semen abrahe omnes filii abrahe sunt. Hec non mutantur. Sed illi sunt filii abrahe qui sunt similes ysaac quia ita dicit scriptura in genesi. In ysaac uocabitur tibi semen. O abraham. i. in semine reputabuntur similes per figuram ab eo. In ysaac quippe qui per promissionem est filius abrahe. signati sunt non qui se ipsos iustos sed quos deus facit unde per prophetam dicit ecclesie ego sum dominus qui facio. Isti sunt filii liberi que sursum est que est mater nostra. Filii uero carnis sunt terrena ierusalem. que seruit cum filiis suis. Et sicut ysaac non meruit ut nasciturus promitteretur sic et isti. sed sola gratia promissa est eis. et data filiorum adoptio. ideo quod congruenter ait uocabitur quia ex dei uocatione est aliquis semen abrahe. Ideo autem dixit in ysaac. et non in iacob et esau. quia alia causa est in ysaac. alia in iacob et esau. quia ysaac in typo christi natus est. Iacob uero et esau typum habent duorum populorum. i. credentium et non credentium. Fuerunt tamen boni et fideles de esau. quod probat iob qui fuit ex filiis esau quintus ab abraham. et est nepos esau. Deinde exponit ipse apostolus auctoritatem subdens. i. non qui filii carnis sunt. hii sunt filii dei. idest quod filii abrahe. i. non sunt humano opere filii dei. Sed qui filii sunt promissionis. i. qui sola dei promissione generantur ut ysaac. estimantur in semine. quia ex dei uocatione sunt. Quod autem ysaac ex dei promissione sit. ostendit ex ipsis uerbis promissionis subdens. promissionis et cetera. Quasi quis quereret. an ysaac ex promissione est. Respondit. utique. promissionis enim uerbum est hoc. in genesi. secundum hoc tempus eodem die reuoluto anno. ueniam ad te o abraham. et hoc efficiam quod erit sare filius. i. quod sara habebit filium. Non solum autem illa sara habuit promissionem. sed et rebecca habuit promissionem habens. s. duos filios ex uno concubitu ysaac. Hoc dicit ne uiderentur merita parentum differentia in gratiis. Posset enim dici tunc genitus esau quando parentes erant mali. et tunc genitus iacob quando parentes erant boni. ysaac dico patris. i. institutoris nostri. que. s. imitari debemus si uolumus esse filii dei. ¶ Et nota quia promissio facta sare ostendit quod propter genus nullus saluatur cum ismahel de abraham natus reprobatus sit. de quo eodem ysaac natus sola gratia est saluatus. Ista uero promissio facta rebecce ostendit quod propter nullum meritum suum et parentum aliquis eligitur sed sola gratia. Vigilantissime gratiam ex uno concubitu ne patris meritis et matris tribueretur quod alter malus alter bonus fuit. Sequitur. Cum enim. Quasi. Rebecca habuit promissionem uere quia hanc maior. i. esau. seruiet minori. i. iacob. Et ne quis putet hoc fieri ex precedentibus meritis illorum.

Cum enim nondum nati

ysaac qui sunt

Augustinus ad iulianum

Augustinus de gestis pelagii

Augustinus

Augustinus

Augustinus ad simplicianum

Aug. enim. i. quia hoc dictum est ei. i. matri cum nondum nati fuissent. et quia posset
in utero et luctando. aliquid meruisse videri subdit. aut cum nondum egissent
aliquid boni aut mali. ideo autem tunc dictum est ut propositum dei. i. prescientia dei maneret. i.
impleretur. i. impleri intelligeretur. secundum electionem. i. secundum gratiam qua eligit. sic per quod
Aug. ad Sixtum non ex debitum meritorum quae eligendos ipse facit. Non inveniendo ex operibus. sic ostendit
non pro meritis precedentibus illud fuisse dictum ita nec pro futuris meritis amborum dic-
tum fuisse hic ostendit. Quasi. Dico non pro precedentibus meritis illud dictum esse.
Sed et. dico quod non ex operibus futuris bonis et malis quae bona et mala non erant
futura nisi apposita gratia et subtracta. sed ex vocante et vocatione. i. ex gratia vocantis
dei. quia dictum est ei. i. rebecce in genesi hoc scilicet. maior serviet minori. quod ad litteram de illis duobus
fratribus ita potest intelligi. i. esau persequetur fratri suo iacob persequendo eum. Boni enim ex
afflictionibus malorum proficiunt dum eorum patientia exercetur. Vel ad litteram hoc et aliter
Aug. de quaestionibus lxxxiii potest dici. quia idumei qui de esau descenderunt qui et edom dicuntur. subditi fuerunt
Aug. de civitate filiis israel et in tributo eius servierunt. Sed magis in hac prophetia intenditur quod populo
iudeorum maior. i. in cultu unius dei prior. minori. i. posteriori populo christianorum esset ser-
viturus. Iudei namque capsarii nostri sunt qui nobis codices portant. Sicut scriptum est.
Quasi. Ita ex gratia dictum est. in genesi cum nondum nati essent sed nascituri
sicut malachias dicit de eisdem iam preteritis. scilicet quod iacob gratia sit electus non merito
esau vero subtracta gratia sit reprobatus. et hoc est quod ait. sicut scriptum est. in malachia.
Amb. iacob dilexi esau autem odio habui. ¶ Sciendum quia alterum elegit. prescientia et alterum
Amb. sprevit et in illo quem elegit propositum dei manet. i. impletur: quia ita evenit ut
prescivit et in illo quem sprevit. similiter manet. quia ita fit ut prescivit. hoc autem quod
habetur in malachia. scilicet. iacob dilexi esau autem odio habui. iam de iudicio dicit deus. Illud vero scilicet. maior
Amb. serviet minori. de prescientia ait. Prescientia enim quidquid eorum futurus esset dixit illud in
Amb. genesi. deus et illud cum predicit in se futurorum prescium ostendit. et nichil absque sua
aliud prescientia evenire posse monstravit. hoc vero quod in malachia. dicitur de iam preteritis
ex quorum vita ante acta et operibus patebat alterum salvandum alterum dampnandum. et de actis iudicium fieri solet et no-
Amb. Aug. ad Sixtum presbiterum vis. Ideo ergo illud dixit deus ante futurum iudicium ut iudicaturus esse deberet et merita redditurus. Ideo et illud dixit ut in-
telligeretur hoc aptum esse per eam prophetam quod antequam illi nascerentur: erat in dei predestinatione per gratiam. Nam
Aug. ad Sixtum iacob antequam natus fecisset aliquid boni quid diligebat nisi gratuitum misericordie sue donum. et in esau quod oderat antequam
natus fecisset aliquid boni vel mali nisi originale peccatum. Nam nec in illo diligeret iustitiam quam nullam ille
fecerat. neque in isto odisset naturam quam bonam ipse fecerat. Sed quoniam rem stupendam de nondum natis nec aliquid
boni vel mali agentibus proposuerat. scilicet quod unum deus dilexerit alterum odit quoniam hoc recte fuit cum nichil egissent quod rectum
Aug. dictum est stupenda est sibi obiciens exprimens unde moveri possit auditor. et ait. Quid ergo dicemus? Quasi. Quia sine
omni merito eligit hunc. et illum reprobat. ergo quid dicemus? Numquid dicemus quod iniquitas sit apud deum.
Aug. Enchiridion i. dicetur iniquus deus. Iniquum enim videtur ut sine ullis bonorum vel malorum meritis
operum deus unum diligat et alterum odit. Quam ut si futura bona huius vel mala
illius quae utique deus presciebat attenderet. non diceret non ex operibus sed diceret ex operibus.
Quia ergo sine meritis alterum elegit. alterum reprobavit. numquid ideo iniquus. Absit.
Amb. Non enim iniquus est. quia unum dilexit et alterum odit. quia hunc. i. iacob per
misericordiam elegit. illum scilicet esau per iustitiam reprobavit. In quo neutro est iniquitas.
Aug. ad Sixtum Nemo autem dicat deum quia futura opera providebat alterum elegisse alterum re-
probasse sed potius ne quisquam de suorum operum meritis audeat gloriari ad
dei gratiam et gratiam commendandam valet quod dixit. demonstrat subdens.
Moysi enim. Quasi. Vere hunc per misericordiam elegit. quia ita dicit moysi.
Deus enim dixit moysi. i. deus inductus a moyse dixit. Miserebor vocando mihi cui miserebor.

essent aut aliquid
egissent boni
aut mali ut se-
cundum electio-
nem propositum
dei maneret non
ex operibus sed ex vo-
cante dictum est
ei quia maior
serviet minori
Sicut scriptum est
Iacob dilexi esa-
u autem odio habui.

Quid ergo dicemus.
Numquid ini-
quitas est apud
deum. Absit.
Moysi enim

pdestinando. Exc̄ nulla mīta pcedunt p quib eligantur s; sola gr̄a pdestinantis ex qua uocat̄ & saluatur. vn̄ subdit & miām pstabo. uitam eternam dando cui miserebor uocando. Vt ita. Quasi. Rq est iniquus ds̄ s; iustus. Scit enim quid faciat nec retractandū ē eius iudicium. Moysi enim dicit. Miserebor

dicit. Miserebor cui miserebor & misericordiā pstabo cui miscertus ero.

cui misertus ero. i. illius miserebor uocando & grām apponendo cui pscīo etiam quod iusticiam daturus essem sciens illū conūtendū & apud me pmansurū. Deīn repetit. ut repeticionem magis confirmet. & miām pstabo. ei. cuius miā pstito. i. miām illi dabo quem pscio post errorem toto corde reūsurum ad me. hē dare illi cui dandū ē & n̄ dare illi cui dandum non est. ut eū uocet. quem sciat obedire illum ū non quem sciat non obedire. quia n̄ ī uoluntate petentis. s; in arbitrio dantis deb; ēē quod datur. an ei dandum sit dantis debet iudicio pensari. Et quāuis piculosum sit iudiciū dī discerne tn̄ xp̄i hesitantes ne putent iniustum iudicium dī. quod n̄ iuste iudicat rebus potius pbemus quam ūb. Duo enim fuert saul & dd̄ inquiram in historiis qualr unusquisq; eor repiat p iudicium pscie dī. Videamus g̃ si saul in necessitate ita se gessit ut dd̄. qui accepta miā dm̄ minime contēpsit. & p ueniam peccor tam bn̄ pstitit. saul ū n̄ auditus n̄ ī pce pstitit s; inpaciens & de dī iudicio indignatus ad idola q̃ prius dampnauat conūsus ab eis auxiliū req̃siuit. Vn̄ iuste repbatur a pscīo iudi; ex hoc enim iustum ēē iudiciū pscīe dī ī nolentib manifestatur.

Ergo non uolentis neq; currentis. s; miserentis dī ē.

Sequitur. Ergo non uolentis. Quasi. Quia ex miā gratuita pparat quos uult & uocat. g̃. uelle bonum non ē uolentis neq; curre. i. opari est currentis. hois s; miserentis est dī. i. n̄ ē ex libero arbitrio. hominis bonū uolentis & opantis ipa bona uoluntas & opatio s; ex miā dī qui p grām apposita fac nos uelle & currere. ¶ Ecce non pp̄ futura que pūidet elegit. Vn̄ g̃ se mīta ū opa & pteita & futura tamquam ubi arbitriū uiribus adimpleta siue adimplenda. Nonne aptam ptulit aptē de gratuite gr̄e. i. uē gr̄e commendatione sententiā. cum ait non ē uol neq; c. & c̄. hōc si attenderes o iuliane n̄ extenderes ē grā mīta uoluntatis cum audias n̄ ē uol neq; c. s; m. dī. Non g̃ io misertus ē ds̄ iacob quia iacob uoluit & cucurrit s; io uoluit & cucurrit quia misertus est ds̄. parat̄ enim uoluntas a dn̄o & a dn̄o gressus hōis diriguntur. Ideoq; congrue ait n̄ ē uol neq; s; m. dī. n̄ q: h̄ sin̄ uoluntate nr̄a agatur s; quia uoluntas nr̄a nil boni agat nisi diuinitus adiuuet. u̇n aplē ait. n̄ ego au̇ s; gr̄a dī. non io h̄ ait quia nich boni agebat s; quia nichil ageret si illa non adiuuaret ita & hic dic̄ n̄ ē uo. n. c. s; m. dī. non quia nulla est homini uoluntas atq; cursus s; quia nich pot̄ nisi ille misereatur. Ds̄ enim ē qui opat ī nob uelle & opari bonum s; cum homo ōdē & spare non possit nisi uelit nec puenire ad palmam n̄ uoluntate currat. Quomodo dicit. n̄ ē u. n. c. nisi quia & ipsa uoluntas a dn̄o pparatur. Forte aliquis accipiet h; sensu dictum ēē n̄ ē uo. n. c. s; m. dī. tamq dicetur. Non sufficit sola uoluntas hōis si non sit & miā dī. cui dr̄ econt n̄ sufficit uolū miā dī si non sit uoluntas hōis ac p h̄ si recte dictum ē illud quia io uoluntas hominis sola non implet. cur n̄ ē a contrario recte dr̄. ū miserentis ē dī s; uolentis ē hominis quia id miā hominis sola n̄ iplet. Restat g̃ ut io recte dictum intelligatur. ut totū dō daī qui hōis uoluntatē bonam & pparat adiuuandam. & adiuuat pparatā. uolentē puenit ut uelit. uolentē sub sequitur ne frustra uelit. Cum aū dī miā commendasset. ubi pdictis ut & iudicium dī commendaret & apud eum iniquitatē n̄ ēē ostenderet subiūxit. Dic̄ enī scripta pharaoni. Quasi. Sicut iacob p miam

Dicit enim scriptura pharaoni.

elegit. ita esau p iusticiā repbauit. & ne illū p iusticiam repbauit quia h̄ dic̄ scripta inducens dm̄ loqui pharaoni. quē p iudiciū sic̄ esau repbauit. Vt ita continua. Quasi. Mic̄ est uelle & currē ex iudicio aut n̄ ex īniquitate ē. g sicut apparet in pharaoē. Dic̄ enī scripta & c̄. ac si diceret Ex apposita gr̄a qd̄ q̄ ē ē p miā sunt boā quia ea subtracta qd̄ qd̄ ē p iusticiā fiunt mala sic̄ apparet in pharaoē. Dic̄ enī. & c̄. Vt ita continua. Ex miā ē uelle & currē qd̄ apparet in aliis qui sunt ex eadē massa cui debita est p dicio ut in pharaone apparet. Dic̄ enim scripta. i. dn̄s in ea. pharaoni.

Aug̃
Amb
In inde
Amb
In inde
Aug̃ Aug̃ ad sixt
Aug̃ cont iuliānum hereticum.
Aug̃ de pfectiōe iusticie
Aug̃ ad paulin
Aug̃ i enchirid
¶ Vo aug̃
In inde
aug̃
aug̃
aug̃

Quia in hoc ipsum. Quia non continuatur hic s; legitur ac si ni esset qui ex
citaui te o pharao. malus quidem eras s; quod scripturus ego autem ostendens tibi signa
que fecit per moysen. excitaui te in hoc ipsum. i. in hac eandem maliciam ut deteri
or fias. et hoc iustum est ut qui in sordibus est. nec resipiscere uult. sordescat ad
huc. i. meritum hominis id exigit. ut ipse qui non uult peccatum deserere peccato am
plius contaminetur. sicut pharao qui uisis signis debuisset corrigi s; deterior factus
uicio suo. nec hoc inutile fuit s; ut in te indurato et per te indurato. Ut et in te
i. contra te. ostendam bonis uirtutem meam. ut in signis egipti fecit. Ecce hic patet quod
malis bene utitur deus. Ostendam dico. et ut per ostensam uirtutem annuncietur
nomen meum in uniuersa terra. Nota quia exemplum de pharaone qui iusto iudicio dei
reprobatus est pertinet ad esau qui eodem iudicio equissimo licet occulto reprobatus est.
sicut iacob per miam electus. Vt iusta quia in hoc ipsum excitaui te et seruaui te et est
seruaui te o pharao. hic dicit ei deus cum tantis malis esset reus ut indignus esset

Quia in hoc ipsum excitaui te ut ostendam in te uirtutem meam et ut annuncietur nomen meum in uniuersa terra.

uiuere quem tamen deus reseruauit in hoc ipsum. i. ad hoc ut ostenderet (in eo) uirtutem suam. i. ut multa signa et plage osten
deretur in eum. Vt suscitaui te. Suscitatus dicitur quia cum apud dominum mortuus esset modicum tempus accep (tam)
Au. 6 uit ut in eo dei uirtutem omnes gentes addisceret et non esse alium dominum preter illum qui iudeorum erat. Sequitur. Ergo cuius.
Au. 6 Hic concludit de utroque deus misericordia iudicio et ex premissis exemplis ut apparet gratuita misericordia iustum iudicium infert.
Quasi. Quia miseretur deus iacob gratis ergo patet quod cuius uult miseretur.
gratuito et quia esau et pharaonem reprobauit ergo patet quia quem uult indurat

Ergo cuius uult miseretur et quem uult indurat.

Au. ad sixt. iusto iudicio. Si autem querimus meritum obdurationis et misericordie. obdurationis
meritum inuenimus. misericordie uero meritum nullum inuenimus. quia nullum est misericordie meritum
ne gratia euacuetur. si non gratis donatur s; meritis redditur. Meritum autem obdu
rationis est peccatum totius masse. damnate nec obdurat deus impertiendo
Au. 6 maliciam s; non impertiendo gratiam sicut nec digni sunt nec merentur potius ut non impertiat. hii digni sunt
hoc merentur. Quisquis ergo obduratus est se obduratum debite et quisquis adiutus est se adiutum gratis agnoscat.
Au. in enchir. Miseretur ergo magna bonitate et obdurat nulla iniquitate ut nec liberatus de suis meritis glorietur nec damnatus
nisi de suis meritis conqueratur. Sola enim gratia redemptor discernit a perditis quos in una perditionis concauerat mas
sa. ab origine ducta perditionis causa communi. Vniuersum quippe genus humanum tam iusto dei iudicio in apos
tatica radice damnatum est ut etsi nullus inde liberaretur. nemo recte posset dei uituperare iusticiam. Illi uero qui
liberantur. ostenditur pluribus non liberatis in dampnatione iusta delictis quid (commeruisset) conuenisset uniuersa conspersio
Au. ad simplician. et quo etiam istos debitum iudicium dei duceret nisi eius indebita misericordia subuenisset. Non ergo intelligendum est quod
deus ita induret quasi quemquam peccare cogat. cum ipse neminem peccare cogat. s; tantum quibusdam peccantibus
misericordiam iustificationis sue non largitur et ob hoc eos obdurare dicitur. quia non eorum miseretur non quia impellit
Au. ad sixt. ut peccent. eorum autem non miseretur quibus gratiam non esse prebendam equitate occultissima et ab humanis sensibus
remotissima iudicat. quam non aperit apostolus s; miratur ubi ait. O altitudo diuiciarum et c. Vniuersa namque mas
sa merito dampnata contumeliam debitam cui uult reddit dei iusticia. honorem indebitum donat cui uult dei
dei gratia non meritorum prerogatiua non fatali necessitate non temeritate fortune s; clausa altitudine sapientie et scientie sue.
Au. de uerbis apostoli. Quia de isto profundo querentes reddere rationem atque secundum coniecturas sui cordis inscrutabilem altitudinem
iudiciorum dei cogitare conantes in fabulas uanitatis abierunt dicentes quia anime sursum in celo peccant
et secundum sua peccata ad corpora pro meritis diriguntur et dignis sibi quasi carceribus includuntur. Ierunt hii
tales post cogitationes suas et uolentes disputare (de) dei profundo. uisi sunt in profundum. dicentes animas
in celo ante conuersatas ubi aliquid boni uel mali egisse et pro meritis ad corpora terrena detrusas esse. Hec autem respuit
catholica fides spiritu euidentem apostoli sententiam qua ait cum nondum nati essent aut aliquid boni uel mali
Au. ad bonefacium. egissent. Melior est ergo fidelis ignorantia quam temeraria scientia. Ergo cuius uult miseretur gratuita misericordia et
Au. in enchir. quem uult indurat ueritate rectissima. Quis porro tam impie desipiat ut dicat (deum) malas hominum
uoluntates quas uoluit et quando uoluit et ubi uoluit in bonum non posse conuertere. eius uoluntati cui nichil

resistat. S; cum sic per misericordiam facit cum autem non facit per iudicium. Miseretur utique secundum gratiam que gratis datur. obdurat autem secundum iudicium quod meritis redditur. Unde datur intelligi ut obduratio dei sit nolle misereri ut non ab illo irrogetur aliquid quo sit homo deterior s; tantum quo sit melior. non irrogetur. Ideo quia non quam dictum est nolentis uol. n. c. s. m. d. ita dictum est non est uolentis nec currentis s; obdurantis dei. quia non obdurat impertiendo aliquid mali. s; non largiendo bonum quod facit equitate sua sicut ex misericordia sua gratiam prestat. Constat itaque quia nullus liberatur nisi gratuita gratia misericordia. et nullus dampnatur nisi equissima iusticia. S; cur potius hunc quam illum liberet et non liberet scrutetur qui potest tam magnum profundum iudiciorum dei. Verumtamen caueat precipitium; Quare hunc liberet et non illum. Noli a me querere. homo sum profundum crucis esse adulto. non penetro. expauesco non scrutor inscrutabilia enim sunt iudicia eius. Preterea notandum est quod obduratio dei tantum temporalis est. Obdurat enim temporaliter non ab eterno. Reprobatio uero alia est alia ab eterno alia temporalis. que autem temporalis est idem est quod obduratio. s. desertio. que autem ab eterno est hec est quod deus aliquem presciuit dampnandum. Similiter distinguendum est de predestinatione electione dilectione [diligere] et odio. Sequitur. Dicis itaque. Quia dixerat cui uult miseretur et quem uult indurat uidebatur carnali quod sicut non ex meritis est quod miseretur ita non

Aug' contra iulian · Aug' · Aug' ad sixt · Aug' de libro apli

Dicis itaque mihi. Quid adhuc queritur. Voluntati enim eius quis resistit.

esse ex meritis quod obdurat. uidebatur quod ex uoluntate dei esse cum resisti non possit quod aliquis est malus. Hoc ergo ex persona contradicentis apostolus sibi obicit. quia quod ex uoluntate est quod miseretur. et obdurat. Dicis itaque mihi. Quid queritur. id est quid inquiritur adhuc. id est postquam constat ex uoluntate dei esse obdurationem. cur inquam queritur unus aliis sit bonus alius sit malus. non est opus hoc inquirere quia talis erit quisque qualem uult deus eum esse. Voluntati enim eius qui nos obdurat quis resistit. Quasi nullus. et ita ex uoluntate eius est bonitas et malitia. Dicit carnalis. Ideo iuste alium saluat et alium dampnat. Vel quid queritur ab aliquo ut benefaciat. id est cur nititur aliquis benefacere adhuc s. postquam constat ex uoluntate dei esse cum nichil possit nisi quod deus uult. Voluntati enim eius quis resistit.

Aug' · Aug'

Vel ita. Cum ex uoluntate dei sit obduratio quid queritur. cur queritur deus si offendimus adhuc. id est cur conqueritur de peccatis hominum cum ipsi non queant uitare quod deus uult. Conqueritur enim deus sepe de hominibus sicut per innumera apparet sacre scripture loca. quod noluerint credere et recte uiuere. Contra quod carnales in uoluptatibus suis uiuentes sicut solent sicut dictum est murmurare et loqui aduersus deum. et uoluntati eius non uicio suo quod mali sunt deputare. quos redarguit apostolus reuocans ab huiusmodi presumptione. et huius impudentiam congruis ita retundit. O homo, etc. Hoc autem non facit ex inopia reddende rationis s; hominem ad sue capacitatis considerationem reuocat

Aug' ad simplicianum · Aug' · Aug' ad simplicianum · Aug' enchirid

O homo tu quis es qui respondeas deo. Numquid dicit figmentum ei qui se finxit quid me fecisti sic.

dicens. O homo etc. te id est illum attende ut es homo ille deus. Tu inquam o homo id est carnalis non spiritualis tu miser cui displicet quod deus congruit [?] et murmuras contra deum quod alium reprobat et alium eligit quis es. id est cuius ualentie es qui respondeas deo. id est intelligas que deus facit. s. cur huius miseretur et te indurat. quasi si tibi diceretur nescires respondere. et intelligere pro tua carnalitate nec te ad hoc iuuat sapientia tua. nec aliqua uirtus tua. Vel quis es qui res. id est ut dicas deo. et rationibus contra deum agas. quod deus iniuste eligat et reprobet. Magna indignitas est et presumptio hominem contradicere deo. iniquum iusto. malum bono. impium pio. infirmum fortissimo. mortalem immortali. seruum domino. creaturam creatori. Mouetur autem unusquisque eo quod de eadem massa carnis alios iustificat deus alios reprobat. Ad hoc autem ostendendum recte non utitur uerbis et sapientia. et figuli similitudine quod aduersus figulum non habet uocem conquerendi dicens. Numquid figmentum dicit ei qui se finxit. id est ei a quo factum est et qui nichil ei debet. hoc s. quid me fecisti sic. Quasi. Non potest contra factorem opus conqueri. sic et tu o homo fingeris a deo quare nequis aduersus deum causari quare fecerit sic vel non sic. Si enim pecus loqui posset et diceret deo quare me pecudem fecisti eum istum fecisti hominem non iuste succenseres et diceres o pecus tu quis es qui respondeas deo. Quia uero congruis huius ratio ex hoc illi firma uidetur quod ex una massa facti sunt reprobandi et iustificandi. Subdit. Annon habet. Quasi.

Aug' de uerbis apli · Ambr' · Ambr' · Aug' de uerbis apli

An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa face͞ aliud quidē uas in honorē aliud ū in contumeliam.

Quod si d's uolens ostendē iram suā ⁊ notam facere potentiam suam sustinuit in mlta pacientia uasa irę apta in int̄itum ut ostend'et diuicias gl'ę suę in uasa misericordię quę preparauit in gloriam suam.

Et non pot̄ dicē opus factori suo q'r me fecisti sic. quia figulus luti. i. qui de luto.
opatur. an non h't. iustam potestatem face͞ ex eadem massa aliud quid' uas i' hono
rē aliud ū in contumeliam. h' ē utiq;. Manifestum est aliqua uasa fi' ad honorem q̄
Aug' ad usus honestos sunt necessaria. alia ū ad contumeliam quę usibus sunt culi
narum necessaria. ⁊ h' unius esse subē. s; differre opificis uoluntate. ita ⁊ d's cum om̄s
ex una massa simul in sub'a ⁊ iuncti peccōres aliū miseret' ⁊ aliū despic̄ n̄ s' n̄ iq̄
cia. In figulo enim sola uoluntas ē. In d'o aū uoluntas cum iusticia. Sic ḡ uas
quod fit non in honorem s; in contumeliam si ui'le ē ex se luto h't non ex figulo
sic tota massa humani generis non ex deo s; ex suo uicio iuste corrupta ⁊ luto si'.
Ideoq; si in uas in honorem fit m̄ia est si in contumeliam iustum ē qr h' erat ex natā.
Aug' ex ... iohm ¶ Totā enim natura in ip̄a radice uiciata. diuino iudicio debitę dampnationi ē
subiecta ⁊ merito pecc̄i uniu'sa dampnata. Cum ḡ id supplicij recipiat uasa irę. q̄
omnibus debebatur ⁊ ab illo liberentur uasa m̄ię i' alto equitas in alto m̄ia p'spicia'.
Aug' ad bonef. Massa enim illa si media eēt ū sic nich' boni ita nich' pecc̄i habet n̄ frustra ei dicerētur iniquitas ut ex ea fieret
uasa in contumeliam; cum ū p' lib'um arbitriū primi hominis in condempnationē uniu'sa defluxerit procul dubio
quod ex eo fiunt uasa in honorē non est ipsius iusticię, que gr̄a nulla p'cessit s; dī m̄ię. Quod ū i' contumeliā.
Aug' non iniquitati dī quę penitus nulla ē s; iudicio deputandū. Bn̄ aū dispensauit. d'ns ut nec om̄s dāpnaret
nec omnes liberaret. Si enim omnes liberarentur' lateret quid peccō p' iusticiā deberetur. si nemo liberaretur lat'
Aug' de ciuitate dei. et quid gr̄a largiretur. quia procul dubio quantū p'tinet ad originale peccōm om̄s pares erāt s; m̄ia quos uoluit
Aug' ad bonef discernit. ibi gratuita est indulgentia. ubi iusta poss; ēē uindicta. ¶ Ecce ex his iusticia dī apparet in his q̄
non habent tempus opandi. s. in paruulis. de his aū qui h'nt temp' opandi subdit. Quod si uolens. Et quid
si uolens. Quasi. Iam ostensum est. quod et si d's nich' boni det homini non t̄n
iniquus est s; quid dices. si quibusdam ⁊ bona dedit. s. cum esset apta in in
teritum sustinuit in multa ... pacientia. Et hoc est quod ait. q'r n̄ est
iniquus d's ⁊ si nich' daret boni s; dat bonum quibusdā p quod apparet boni' q̄
Amb' sustinuit uasa irę apta in int̄it. in multa paciā. Pacientia ⁊ longanimitas d'r
Aug' ad simpl qua diu sustinet malos ut corrigantur ⁊ in incepta malicia pdurantes ordina
Amb' te disp'dat. Diu enim expectati inexcusabiles sunt. ⁊ ideo expectauit eos d's cum
Aug' ad simpl. Aug' sciret non ēē dituros i' ut utatur illis q' instrum̄to ad salutē bonorum. ¶ Adiouit
super exodum. eum d's bn̄ uti malis in quibus humanam naturā n̄ ad maliciā crat s; p'fert eos
pacient' quousq; scit oportere non inanit' s; utens eis ad ammonitionē ⁊ exercita
Aug' ex lib' ... p'spi tionē bonorum. Nullum enim d's ⁊ angelorum ⁊ hominum crearet quē malū futurum
ēē p'sciret nisi pariter nosset quibus eos bonorum usib' cōmodaret. Dico q' sustinuit
malos ⁊ iram dum expectabat ostendit eis multas iudiciis ⁊ ip̄os aliquando
puniendo ⁊ alios coram eis irā suā futurā ⁊ penā et'nā ut sibi cauerent ⁊ in hoc
quod sustinuit eos iram eis ostendit. Notā fec̄ potentiā suā. s. quod p malos
purgat bonos. Si aū hoc ē. s. quod d's uolens ostēdē irā ⁊ notā facē pot̄. suā.
sustinuit ua. ir. ap. in in. mul. paciā. quid respondeas d'o. ⁊ quid dices. q'r
potius dicē quod iuste subtrahit gr̄a talibus ⁊ dampnat illos qui ita de peccatis no
luerunt resipiscē s; hac p'dicta gr̄a abusi sunt. Ecce hic ostenditur iusticia circa
eos qui h'nt tempus opandi. Sequitur. ut ostend'et. Quasi. Ad hoc patit' d's malo'
⁊ p' ostendit eis iram ⁊ ad noticiā sui attrahit. ut sic ostend'et. in uasa m̄. ⁊. elec
tis p m̄iam diuicias gl'ē sue. ⁊. quam diues ⁊ quam magna sit gl'osa m̄ia sua. Ob
hoc enim dat bōna tot malis ⁊ tam diu eos tol'at ut conuincat eos iuste dāpnari
ut fideles eum diligant quibus gr̄a malis non com-mune ip̄e ō'suauit.
Et ut ostend'et hic i' ua. m̄. ⁊ i' electis diuicias gl'ē suę ... ⁊ copiosā ⁊ gl'osam m̄iam p fornacē t'blationis q̄

tol'ant a malis a quibus quanto magis tribulationibus exercentur tanto puriores et meliores gratia dei operante redduntur.
Vel de futuro potest legi sic. quod si uolens. quasi non esset iniquus deus in si nil boni daret sed quid dices si et bona dedit. et
dedit utique quia deus sustinuit in multa patientia uasa irae in .i. malos quos cum posset iudicare statim diu sustinuit ut conqueri non | Ab
possint dampnati. longo expectati sunt ut inexcusabiles depirent quos presciuit non credituros. deus dico uolens ostendere |
in futuro iram suam .i. penam etiam impeditis quos male usos dei patientia eternaliter dampnauit. et uolens facere notas potentias suas in sal
uandis quos tunc glorificabit cum uindictam sanguinis eorum super malos exercebit. quicumque ante putaretur non iudicaturus | Ab
quia diu dissimulauit iudicando potens uidebitur. Et ut ostenderet. Quasi. Ita in sustinuit uasa irae ut in futuro
secundo ostendat per comparationem reproborum in uasa misericordiae .i. electis per miam diuitias gloriae suae .i. copiosam et gloriosam miam suam. Ostendit et
quantum fecerit eis quos liberauit et glorificauit cum illi quos deseruit penam habent que pariter omnibus debebatur. ¶ Nota
quia ex uerbis apostoli quibus usus est in hoc sermone dicens iacob gratis dilectum et electum a deo esau autem iudicio reprobatum
sic et pharaonem et alios quos uoluntate sua obdurat deus. ostenditur quod quidam sunt. quibus nec gratiam apponit
deus ut esau et pharaoni. cum malis infert eam quasi coactis ut apostolo paulo. In his autem causis prescientia dei flagitanda est quia non | Ab
aliter euenit quam futurum nouit. Prescientia enim dei est qua definitum habet. qualis unusquisque futura erit uoluntas. per quam |
aut dampnetur. aut coronetur. Presciens itaque deus aliquos male uoluntatis futuros non habuit eos in numero bonorum sic et
de prescientia pharaonem dampnandum. censuit. sciens eum non se correcturum. Apostolum uero paulum elegit presciens utique quod | Ab
futurus esset fidelis. Sunt autem et alii quidam quibus gratia data est in usu. ut sauli iudae. et illi discipuli quibus dominus in euangelio dixit.
Ecce nomina uestra scripta sunt in celo. et postea abierunt retro. sed hi de eis dicuntur propter iusticiam cui deseruiebant. quod hoc est iustum ut unicuique | Ab
respondeat pro merito actis dicere. Digni enim sunt nunc uita eterna. quia erant boni. Frequenter enim ante sunt mali qui futuri sunt boni. |
et aliquotiens prius sunt boni qui futuri sunt in permansuri mali. Tales erant illi. et ideo nomina eorum erant scripta in celo propter iusticiam |
cui deseruiebant. secundum uero prescientiam in numero erant malorum. De iusticia enim iudicat deus. non de prescientia. et iusticia non dei prescientia causa est.
quare aliquis dignus sit apud deum uita. Unde et moysi dicit. Si quis peccauerit ante me delebo eum de libro uitae. ut sicut iusticia iudicis | Ab
uideatur cum peccat. iuxta prescientiam tamen in libro uitae numquam fuerat. Unde iohannes ait. Ex nobis exierunt sed ex nobis non erant. Ergo uero et aliquis
uictor esse ubi cum malus esse desinit. quod tamen est prescientia non quando desinit. Cum igitur ex gratuita misericordia apponat gratiam quibus uult manifeste
ostenditur diuitias gloriae bonitatis sua in uasis misericordiae quae preparauit. similiter expectando sic expectat uasa irae. preparauit dico.
in gloriam futuram. Omnes enim sustinet deus sciens exitum singulorum et utique bonis prodest quod malos expectat. Quos uocauit. | Ab Ab

Quos et uocauit non solum ex iudeis sed et ex gentibus sicut osee dicit. Vocabo non plebem meam plebem meam et non dilectam meam dilectam meam. et non misericordiam consecutam | Cum ostensum sit quod ex sola gratia sit filium incipit probare pauci ortitates per prophetas
quod hi sunt ex utroque populo. Quasi. Illos qui sunt uasa misericordiae preparauit in gloriam quos et
uocauit per predicatores et intus cum sit ex una massa adae de qua et mali qui sunt ua
sa irae: cui debita erat dampnatio. Totam quippe ista massa iuste dampnationis reciperet | Ab adopt
debitum nisi ex ea faceret non solum iustus sed et misericors figulus alia uasa in honorem
secundum gratiam non secundum debitum. dum et paruulis subuenit quorum nulla merita dici possunt. et maiores
preuenit ut habere aliqua bona merita possint quia de stirpe inobedientiae ducimur propagine
peccati. atque supplicii non conditione diuina sed uoluntatis iniquitate uiciata | Ab
non quando a deo condita est bona. Si igitur male uiuunt homines de suo est et quod originaliter traxerunt et | Aa ad Sixt
quod illi addiderunt. Ideo non se excusent homines qui nolunt recte uiuere dicentes quid nos fecimus.
qui male uiuimus cum gratiam unde bene uiuemus non accepimus. Non iuste possunt se
excusare. Si enim uasa irae sunt quibus debita perdicio redditur. hi sibi imputent quod ex
massa sunt quam merito peccati deus iuste dampnauit. Si autem uasa misericordiae sunt quibus ex eadem massa
fecit supplicium reddere noluit non se extollant sed ipsum glorificent qui eis misericordiam indebitam prestitit.
Vocauit dico non solum ex iudeis sed et ex gentibus. Et primum per gentibus auctoritate osee | Aa
ponit dicens. sic in osee dicit deus. quia non osee ex se dicens sed deus in illo. Vocabo non plebem meam
.i. gentes quae prius non nouerunt me nec dicebant plebs mea. plebem meam. ut sic cognoscant me et
dicant plebs mea et non dilectam meam. sed gentilitatem uocabo dilectam meam. sed uero ex dilecti
one seruatur. Et non misericordiam

secutam uocabo misericordiam consecutam. Et erit in loco | consecutam uocabo misericordiam

consecutam. ut sed ad eternam gloriam perueniat. Et erit istud quod dicam. sed quod in loco .i. in toto mundo. | Aimo

ubi dictum est n(on) plebs mea uos ibi uocabunt(ur) filii d(e)i uiui. Ysaias aut(em) clamat p(ro) isr(ae)l. Sicut numerus filio(rum) isr(ae)l tamqua(m) arena maris reliquie salue fient. Verbum enim est consu(m)mans et ad breuians in equitate quia uerbum breuiatum faciet d(omi)n(u)s sup(er) t(er)ram et sicut p(re)dixit ysaias. nisi d(omi)n(u)s sabaoth reliquisset nobis semen sicut sodoma f(act)i essemus et sicut gomorra similes fuissemus. Quid (er)go dicemus? Quod gentes que non sectabantur iusticiam app(re)hendi(ru)nt iusticiam. Iusticiam aut(em) que ex fide est. Isr(ae)l u(er)o sectando legem

ubi dictum est non pl(ebs) m(ea) uos ibi. s(cilicet) in toto mundo uocabuntur filii d(e)i. Vel i(n) lo(co)
[Au(gustinus)] i(d est) in iudea uit(ur) ipsos iudeos q(ui) iudicebant d(e)i p(o)p(u)l(u)s non estis. ibi uocab(untur) fi(lii) d(e)i. ab eis
d(ict)e iudeis. Ysayas au(tem). hic ponit auctoritatem ysaye p(ro) iud(e)is. q(ui) osee ita p(ro) g(e)ntib(us)
dic(it). ysayas au(tem) clamat. ap(er)te p(ro) isr(ae)l. i(d est) p(ro) iudeis dicens. Si sicut numerus filio(rum) isr(ae)l
[Aug(ustinus)] tamqua(m) arena maris. i(d est) licet sint innumerabiles filii isr(ae)l t(ame)n solummodo
reliquie salue fient. Ecce sic dicitur salus iudeo(rum) ut maior pars sit excecata
Vel arene comparat p(ro)p(ter) st(er)ilitate(m) (et)c(etera). Si sicut nu(meru)s fi(liorum) is(rael) ta(mquam) a(rena) ma(ris). i(d est) licet (ue)r(o) sint
st(er)iles agr(icultur)a fidei (et) fructu boni op(er)is non tam(en) i(de)o radix patriarcha(rum) p(er)it immo reliq(ui)e
salue fient. i(d est) illi quos michi reliqui ... cum alios repuli. Vel quia ab aliis relinquunt(ur)
ut uiles. t(antu)m pauci. d(e)i(n)de su(b)dit p(ro)ph(et)a p(er) q(uo)d salui fiant. s(cilicet) p(er) u(er)bum eu(an)g(e)lii ut g(rati)a lega
lium op(er)um excludat(ur). Quasi. Vere salui fient. D(omi)n(u)s enim faciet u(er)bum (con)su(m)ma(n)s (et) abbre
[Aug(ustinus)] uia(n)s. i(d est) u(er)bum eu(an)g(e)lii quod d(icitu)r consu(m)mans quia ad p(er)fectione(m) duc(it) (et) breuians quia o(mn)ia
[Aug(ustinus) ad simpl(icianum)] legalia in uno (con)abreuiat ut compendio fidei p(er) gr(ati)am saluet non p(er) innumeras obser
uantias quibus ille p(o)p(u)l(u)s seruilit(er) p(re)mebatur. Et licet hoc u(er)bum abreuiet t(ame)n e
quu(m) est priori u(er)bo legis. Vn(de) subdit. Ab(re)uians dico in equitate. Vel s(cilicet) nich(il) desit ad
iusticiam de omnibus figurati(u)is. Vel i(de)o d(icitu)r abreuians in equitate. quia que eq(u)a
sunt retinet ut moralia que ius est tolli ut figuras recidit. Et ne quis dubitet de
eo p(ro)ph(et)a repetitione confirmat dicens. q(uia) d(omi)n(u)s qui fec(it) prius u(er)bum legis p(ro)lixum eu(m)
[lege: (con)breuiatu(m) (et) caritas q(uo)d (est) u(er)bu(m) (con)su(m)mans ut (con)su(m)matu(m)] sup(er) t(er)ra(m). i(d est) eu(m) in terra homo factus faciet u(er)bu(m) b(re)ue. (con)tra nunqua(m) u(er)bu(m) q(uo)d ... d(omi)n(u)m
fecisse constat. Vel u(er)bum consu(m)matu(m) quia (con)su(m)mat (et) abreuians siue b(re)uiatum
quia in ea pendent lex (et) p(ro)ph(et)e. In duobus enim mandatis caritas uniu(er)sa ab(re)uiat.
Sequitur. Et sicut p(re)dix(it). Adhuc ponit auctoritate(m) ysaye. co(m)mendans illud u(er)b(um).
Quasi. Deus fec(it) u(er)bum (et) hoc u(er)bum tam necessarium fuit q(uo)d sic p(re)dix(it) es(aias) n(isi) d(ominus) s(abaoth).
[Amb(rosius)] i(d est) uirtutum (et) exercituum reliquiss(et) nobis se(men). i(d est) u(er)bum eu(an)g(e)lii (ue)l (christ)u(m) qui fructu(m)
uite p(ro)tulit. f(act)i essemus sic(ut) so(doma) (et)c(etera). Vel p(er) semen accipiuntur reliq(ui)e saluande de
quib(us) supra (dictum) e(st). i(d est) ap(osto)li (et) alii boni. Quasi. Reliquie salue fient quia nisi p(er) illas p(re)di
catum e(ss)et u(er)bum d(e)i gentes p(er)isset. (et) h(oc) est quod ait. n(isi) d(omi)n(u)s sa(baoth). i(d est) exercituum. q(uo)n(iam) alio(s)
excecauit reli(quisset). nob(is) se(men). i(d est) ad n(ost)ra(m) utilita
tem semen. i(d est) ap(osto)los de quib(us) seges (christ)i
c(re)uit. f(act)i esse(mus). si(cut) so(doma). que int(er)p(re)tatur
muta. i(d est) muti essem(us) ad confitendu(m)
(et) fuiss(emus). simi(les). s(icut) go(morra). q(ue) int(er)p(re)tat(ur) asp(er)a. i(d est) si(ne)
gr(ati)a asp(er)i essem(us) ad confitendu(m) sp(iritu)s
uicio(rum) op(er)ti. Et notandu(m) q(uod) n(on) (con)tra ca
[ł similitudine(m) cul pe n(ost)re (et) illo(rum) p(er) alt(er)um.] posuit similes (et) sic(ut) cu(m) alt(er)u(m) poss(et) suf
fic(er)e s(ed) h(oc) i(de)o fec(it) ut palam notet similitu
dine(m) pene. q(uasi) d(icat). pares e(ss)em(us) i(n) pena q(ui) siles
essemus in culpa. Quid (er)go. Auditis osee (et) ysaie auctoritatibus inquirit intellect(um)
p(ro)ph(et)ar(um) ne uideat(ur) aliud(ue) u(er)bu(m) ... . Quasi. Quia ita dicit osee (et) ysayas. quid (er)go dicemus. i(d est) q(uem)
[Amb(rosius)] intellectu(m) p(re)dicta p(ro)ph(et)ar(um) u(er)ba e(ss)e dicta intelligemus. Hunc sc(ilicet). quod gente(s) q(ue) p(ro) op(er)a
legis non sectabantur iustic(i)a(m). i(d est) non p(re)sumebant iustificari ex legalibus obser
uantiis app(re)henderunt. quasi subito (et) firmit(er) iusticiam. non qualemcumq(ue) s(ed)
[Aug(ustinus) de sp(irit)u (et) l(itte)ra] ea(m) iusticiam que ex fide est. q(ue) p(er) gr(ati)am est q(ua)m impetrando ex deo non ex seip
sis p(re)sumendo iusticiam app(re)henderunt. Isr(ae)l u(er)o (et) hoc item ex p(ro)ph(et)ia ysaye. Qua
si. Gentes consecute sunt iusticiam. isr(ae)l u(er)o sectando p(ro) op(er)a legalia lege(m) iusticie
i(d est) legem moysi que est iusticie si b(e)n(e) sit intellecta. Vel sectando lege(m) i(d est) i(n) iusticia(m) leg(is) q(ue) ex timore pene n(on) ex amore

iusticie, in legem iusticie, non peruenit. Quare? Quia non ex fide sed quasi ex operibus. Offenderunt enim in lapidem offensionis sicut scriptum est. Ecce ponam in Syon lapidem offensionis et petram scandali et omnis qui credidit in eum non confundetur.

Fratres voluntas quidem cordis mei et obsecratio ad deum fit pro illis in salutem. Testimonium enim perhibeo illis quod emulationem dei habent sed non secundum scientiam.

iusticie, non peruenit in legem iusticie, id est in innocentiam etc. quam lex ue docet et ideo
competenter dicitur sectando. Secutus enim est iudeus legem qui retro quia nunquam
attigit spiritualem intelligentiam qua iustificaretur. Quare non peruenit? Quasi
attende diligenter quare. Scilicet quia non ex fide querebat iustificari sed ex operibus legis que
non possent iustificare. Ideo ergo iudeus non peruenit in legem iusticie quia non ex fide quere- Aug. de spiritu et lit.
bat iusticiam, id est quia non petiuit illam a deo non credit in eum qui iustificat Aug.
impium non credens deum operari in homine quo iustificetur. Iustificatio autem ex fide im-
petratur. Unde ut contigit ut non crederent supponit. Offenderunt enim. Quasi
quis quereret cur fidem non habuit iudeus. Respondeo quia offenderunt in lapidem offensionis,
id est quia offensionem pre tumore superbie sue, vel excecationem in Christo passi sunt qui dicitur lapis offensionis
quadam ratione similitudinis. Christus enim latens in humilitate habitus fuit offendiculum ad
similitudinem parui lapidis a quo non cauetur. Spernitur enim uentus a pluribus iudeis Aug.
et quia habitu uenit non est agnitus quia lapis paruus erat offenderunt in illum et fracti
sunt sed creuit lapis ut ait daniel et factus est mons magnus qui repleuit totam terram. Sed primo
quia humilis uenit offenderunt in illum iudei. Cui rei attestatur ysayas. Unde subdit sicut
scriptum est in ysaya. Ecce. Quasi, euidenti patenter pono, id est nasci facio in Syon,
id est in iudeis, lapidem offensionis, id est Christum a quo quasi paruo lapillo non caueant.
Et petram scandali, id est eundem Christum ex toto contenentem malos in futuro et confractate.
Lapis ergo offensionis dicitur Christus secundum statum quo apparuit hic mali, petra scandali secundum quod
in futuro faciet malis. Scandalum enim dicitur cum in uia obiex aliquis inuenitur quo Aug.
gressus incedentis impediat. Quia ergo hi qui erant in Syon uias non bonas incedentes
et retro positionis contracto pede currentes Christum in futuro sentient uindicem, ideo petra scanda-
li hoc. Vel sicut petra dicitur ante politionem, lapis post politionem, ita et Christus et petra dicitur ante
politionem et lapis post policionem. Policio autem Christi passio fuit qua infirmitatis
miseriam deposuit. Christus ergo ante passionem fuit petra scandali quia in eo tempore scandali-
zati sunt in eum iudei irascentes et indignantes quod filium dei se faceret. Lapis vero
offensionis fuit Christus in policione, id est in passione quando maxime offenderunt et excecati sunt
deum non esse credentes quem mortuum uidebant. A qua offensione quosdam liberat fides. Unde
subdit. Et omnis qui credidit. Quasi. Non modo ipse est offensio malis sed et remuneratio
erit bonis quia omnis siue sit iudeus siue gentilis qui credidit in eum non confundetur cum
uenerit in futuro. Fratres etc. Ne ex odio uideatur apostolus loqui contra iudeos et ne gentes Amb.
eos ex toto abicerent subdit. Fratres. Quasi. Offenderunt, id est tamen o fratres uoluntas quidem mea est
ut saluentur. Et hec uoluntas non utique ficta est sed est cordis mei, id est uera, et item obsecratio fit
a me ad deum pro illis offendentibus et hoc in salutem, id est ut deus det illis fidem per quam
saluentur. Attende quia per hoc quod apostolus deprecatur pro non credentibus ut credant Aug. de u. bapt.
pro duobus ut conuertantur, innuit quod ex gratia detur quia nec ipsa conuersio sine dei
adiutorio fit. Voluntas enim ut ad uera credenda moueatur non sibi sufficit nisi Aug. ad pal.
per gratiam deus opituletur. Unde ipse ait: nemo uenit ad me nisi est datum ei a patre. Testimo-
nium enim. Quasi. Obsecro pro illis. Iustum est et necesse ut obsecrem. Iustum quia
emulationem dei habent, et necesse est quia non secundum scientiam. Et hoc est quod ait: Testimonium enim
ego qui olim similis illis fui perhibeo illis, de hoc quod emulationem dei habent, quod, id est zelum dei,
ideo iustum est orare pro eis. Sed non secundum scientiam diligendi. Stultum est enim Amb.
legem uenerari et deum legis persequi. Stultum est et patrem confiteri et
filium negare, id est filium suum. In dilectione dei putant se facere sed ueram dilectionem dei non habent,
ideo necesse est pro eis orare. De his autem hoc dicitur qui non inuidia et maliuolentia Amb.
ut scribe et pharisei sed errore Christum non receperunt quibus petrus ait: Scio fratres quia per ignorantiam hoc fecistis. Illi quoque emulationem dei habentes sed non

luntatem·i· consilium ei nescientes contra d̄m agebant. que se defendē testabāt.
Aug̃ quomodo aūt non s̄c scientiā zelum habeant ostendit subdens. Ignorantes ꝯ·7c̄.
Aug̃ de gr̄a ⁊ li· ar· Quasi. Ve non s̄c sciam hūt zelum. quia ignorantes dī iusticiā. non qua d̄s ī:
Aug̃ ꝯt iulian s̄; q̄ homini est ex d̄o ·i· quam d̄s dat homini que est p fidem xp̄i q̄ ē a d̄o qui iusti
Ab Aug̃ cat impium ī querentes. Vt uolentes, ut sup bi statuē suā. q̄ ē p carnales obseruā
Aug̃ de gr̄a ⁊ li· ar· tias. que dī sua illoꝝ non quia lex ab ipsis est constituta s; in lege q̄ ex d̄o ē suam
iusticiam constituebant non eā n̄e legem suis uiribus implē posse c̄debāt ū mu
ta pcederent gr̄a non gr̄a pcedēt iusticiam. hoc ing̃ facientes. n̄ sunt subiecti
Aug̃ Aug̃ de ū ig̃. iusticie dī. qua iustificat c̄dentes. ·i· non c̄dunt p fidem impios iustificari. Hec ē
enī iusticia dī que n̄ in pcepto legis quo timor incutitur s; ī adiutorio gr̄e x̄ con
stituta ē. Vn̄ subdit. Finis enim. Quasi. Ve ignorant iusticiam dī q̄ ignorāt xp̄m
qui xp̄c est finis legis. ·i· qui adimplet in se ⁊ in nobis quod lex pcīē q̄ ē ualet ad iu
Aug̃ de ū ig̃. sticiam omni c̄denti. ·i· qui est dator iusticie omni c̄denti. Ex x̄ g̃ non ex lege iusticia ē
quia si p legem scriptā ł naturalem esset iusticia sn̄ fide x̄. G̃ xp̄c gratis moreretur.
Si aūt non gratis mortuus est g̃ in illo solo iustificatur impius cui c̄denti in eum de
18 putatur fides ad iusticiam. Omnis g̃ humana n̄ iustificari ⁊ redimi ab ira ·i· a
uindicta nullo modo pōt nisi p fidem ⁊ sacramentum sanguinis x̄. Finis enī x̄:
Aug̃ ī lib̄ sn̄ae p sp̄i. in quo lex iusticie non consumitur s; impletur. Omnis enim pfectio ē ī ipso ult̄
quem non est quo spes se extendat. finis ī fidelium ē x̄ ad quem cum puenit c̄
tentis intentio non hēt quo possit amplius inuenire s; hēt in quo debeat pmanē.
Aug̃ sup ioh. Finis g̃ dr̄ non quia consumit s; quia pficit. Pficit g̃ iusticiam p fidem sn̄ opi
bus legis. ⁊ sunt opa que uidentur opa bona sn̄ fide x̄. ⁊ non sunt opa q̄ uidn̄t (ūī uere)
bona quia non referuntur ad eum finem ex quo sunt bona ·i· ad x̄m qui ē finis le
gis ad ius. non utiq; humanam s; diuinam. Est enim humana iusticia ⁊ē diui
na. De humana ait ibi. Moyses enim. de diuina ū ait ibi. Que aūt est ⁊c̄. De
Ambr̄ humana itaq; primo agens subdit. Moyses enim. Quasi. Ve xp̄c tantum xp̄c est iusticia ad salutē q̄ iusticia
Aug̃ legis tantum ad psentem uitam ualet ⁊ hoc ostendit moyses. Moyses enim scripsit. in numeris ⁊ in leuitico gō
Ambr̄ homo qui fecit. quasi sn̄ gr̄a adiuuante. iusticiam que ex lege est. que est ex timore non ex amore uiuet in ea.
Aug̃ ·i· non punietur legali pena. quia lex moysi reos illos non faciebat si seruaretur. ·i· uiuebant faciendo legem
Ambr̄ Et uocat hic iusticiam legis opa illa legalia. Vn̄ ⁊ in moyse ita habet qui fecit ea uiuet in illis. Timebant
utiq; ne si non ea fecissent. paterentur lapidationē ł aliquid huiusmodi. Viuet g̃ in ea. ·i· habebit h̄ p̄mium
ne ista morte puniatur. Non est g̃ magna iusticia timē nec hēt meritum apud d̄m. Aliud est g̃ non iustificari
apud d̄m aliud non omnino iustificari. Qui omnino non iustificantur nec illa seruant que temporale hn̄t
p̄mium nec illa que eternum. qui ū in opibus legis iustificantur temporalem m̄ expectant mercedem nec iusti
ficantur apd̄ deum. s; tamen ⁊ ista quedā ē ut sic dicam terrena carnalisq; iusticia. Deīn de iusticia fidei subdit.
Que aūt. Quasi. De illa iusticia legis ita dix̄ moyses s; de iusticia que ē ex fide. ·i·
Ab de iusticia fidei sic moyses dīc ī deuteronomio. Ne dixis ⁊c̄. Vt ipa iusticia
que est ex fide sic dīc in corde hominis. s. quos obseruata ducē ad celū n̄ obserua
Ab ta ducē ad abissum ⁊ hoc est quod ait ne dixis. Hec aūt iusticia fidei est ne dubi
tetur de spe dī que est in xp̄o ne diffidat homo xp̄m spoliasse infernum ⁊ cum
animabus celum ascendisse ex quibus iustus efficitur. De hac g̃ dīc moyses
ł ipa in corde hominis hoc dīc. o homo ne dixis in corde tuo. ·i· nec saltem cogitē.
quis ascendet in celum. ·i· nullus homo ascendet in celum. Ideo ne hoc cogites
quia qui hoc cogitat negat xp̄m ascendisse. ⁊ hoc est quod subdit quia id co
gitare est deducē x̄m ·i· negare xp̄m ascendisse. ⁊ sunt h̄ ūba ap̄li ⁊ xp̄oi de
quibus apit sensum p̄missoꝝ ūboꝝ moysi. Sequitur. Aut ne cogites quis descendet in abissum. s. infern. ·i·

Ignorantes enim
dei iusticiam et
suam querentes
statuē. iusticie
dī n̄ s̄ subiecti.
Finis enim legis
xp̄c ad iusticiam
omni credenti.
Moyses enim scp
sit q̄m iusticiam
que ex lege est q̄
fecit homo uiuet
in ea.

Que aūt ex fide ē
iusticia sic dix̄.
Ne dixis in corde
tuo quis ascendet ī
celū. id ē x̄m deducē.

aut quis descendet in abissum. hoc est Christum ex mortuis revocare. Sed quid dicit scriptura? Prope est verbum in ore tuo et in corde tuo. hoc est verbum fidei quod predicamus. Quia si confitearis in ore tuo dominum Ihesum et in corde tuo credideris quod deus illum excitavit a mortuis salvus eris. Corde enim creditur ad iusticiam ore autem confessio fit ad salutem.

nullus descendet quod est per non observata lege. Ideo ne cogites quia hoc cogitare est Christum revocare ex mortuis, id est credere quod Christus non descendit in infernum quia filii qui iusticiam non observant non descendunt tunc Abraham et antiqui patres multo minus descenderunt. Si autem illi non descenderunt tunc nec Christus qui non pro illis liberandis descendit. Unde subiungit verba apostoli non ait hoc est Christum etc. Vel ita. Ne dixeris, quasi diceret: Cum audieris post resurrectionem predicari Christum ascendisse in celum, ne dixeris, id est noli dicere in corde tuo mendacium est, quis enim ascendit in celum. Ideo ne hoc dicas quia hoc idem est dicere Christum de celo deducere quantum ad te pertinet quia hec infidelitas quantum in te est Christum de celo ad terras deducit. Et similiter cum audis predicari quod Christus ad infernum descendit noli dicere mendacium est quis enim descendit in abissum. Ideo ne hoc dicas quia hoc dicere est Christum ex mortuis revocare quantum in te est. Sed quid. Quasi: hoc ne dixeris sed potius hoc crede de verbo quod scriptura dicit de eo in deuteronomio. Quid? in dicit. Ecce verbum, id est Christus qui est verbum in principio apud patrem. Vel verbum, id est Christi predicatio et doctrina prope est, id est utile est quia iustificat et salvat. Verba veteris legis longe absistebant a iustificatione et salute. Vel prope est quia non est aliquid inconveniens vel dicere vel credere quia non longe est a natura [illegible] vel loquendi ratione quod nobis dicitur ut credamus. Et hoc verbum debet esse in ore tuo ad confitendum et in corde tuo ad credendum. Deinde apostolus scripturam Moysi exponit dicens: hoc est verbum fidei quod predicamus, quo et baptisma consecratur. De hoc verbo dominus ait: Iam vos mundi estis propter verbum quod locutus sum vobis. Non ait propter baptismum. Unde Augustinus: nisi quia et in aqua verbum mundat. Detrahe verbum et quid est aqua nisi aqua. Accedit verbum ad elementum et fit sacramentum. Unde est tanta virtus aque ut corpus tangat et cor abluat nisi faciente verbo, non quia dicitur sed quia creditur. Nam et in ipso verbo aliud est sonus transiens aliud est virtus manens. Sequitur: Quia si. Quasi: Et prope debet esse verbum quia si confitearis in ore tuo non opera legis sed dominum Ihesum resurrexisse cum aliquis impugnat vel quod Christus est dominus Ihesus, id est salvator. Et in corde tuo credideris quod deus illum excitavit vel suscitavit a mortuis salvus eris. Ecce laus fidei et merces fidei. Laus fidei est fiducialis confessio quia dominus est Ihesus et quod resurrexit. Merces vero salus eterna. Sequitur: Corde enim. Quasi: Vere credere dat salutem quia dat iusticiam que est causa salutis. Corde enim creditur ad iusticiam, id est per fidem cordis iustificatur aliquis, id est ab impio fit pius. Ore autem post cordis fidem, aliter enim non valet, confessio fit non modo ad iusticiam sed etiam ad salutem. Que confessio superadditur fidei ut martiribus qui inter tormenta imminentia fidem quam corde tenebant ore confessi sunt. Non ergo incassum additum est addendo est ore confessio fit ad salutem. Nam pene omnes qui Christum coram persecutoribus negaverunt quod de illo credebant corde tenuerunt et tamen ore non confitendo perierunt nisi illi qui penitentia revixerunt ut Petrus qui in illa negacione intus veritatem tenebat et foris mendacium proferebat. Cur enim lacrimis diluit quod ore negaverat si saluti sufficiebat quod corde tenebat. Queres ergo ad pacem non aliud habeat in professione oris aliud in archano cordis. Nichil enim prodest hoc esse in corde quod verum est si dicitur voce quod falsum est quia veritas et credenda est et loquenda. Et nota quod non ait simpliciter creditur sed corde creditur, quia cetera potest homo nolens, credere non nisi volens. Intrare ecclesiam et accedere ad altare potest nolens sed non credere. Ideoque congrue ait corde. De hac autem radice cordis surgit confessio. Confiteri enim est dicere quod sit in corde. Si enim aliud est in corde aliud in ore loqui est non confiteri. Quod ergo est in corde debet esse in corde et ore, quia non sine causa signum crucis fit in fronte, id est in sede pudoris ne Christi obprobria christianus erubescat. Peccatum enim fuit Petri ore negare cum crederet corde. Discedat ergo mala verecundia accedat salubris confessio. Non ergo erubescamus de Christi nomine et insultet nobis quia credimus in crucifixum in occisum. Plane dico quia in occisum sed hoc in illo occisum est quod suscepit de me non quod fecit me.

Ambro.
Amb.
Aug. in tract. Ioh. De baptismo
Aug.
Aug.
Aug.
Aug. in libro contra mendacium.
Aug. ex libro sententiarum prosperi.
Aug. super Ioh.
Aug. de verbis apostoli.

Dic enim scriptura. Quasi. Ve corde creditur ad iusticiam. dicit enim scriptura per ysayam.
Omnis non tantum iudeus sed et gentilis qui credit in illum non confundetur. id est non erubescet in futuro. usque hic iudeatur confundi. Et bene dixit omnis. Non enim est distinctio iudei et greci. sed in omni gente qui timet deum hic acceptus est illi. Iudeo non est distinctio. Nam idem est dominus. id est creator omnium dives in omnes. id est sufficiens ditare omnes qui invocant illum. fide et opere. quia participes nostri sunt bonorum eius. Quia autem invocant recipient eternam remunerationem. Dictum ab auctoritate ysaye probat et dixit. Omnis enim. iudeus et grecus. quicumque nomen domini. id est filium patris invocaverit bene fecit subiciendo salvus erit in eterna beatitudine. Oratio ergo necessaria est. Orans enim invocat sed hoc vere non potest nisi prius non credat. Quia ergo vere invocant non modo credunt sed et orant ut postquam credidit aliquis alimus non desinat id postulare quod promisit deus toto corde vigilantibus quia credere dat remissionem peccatorum. Invocare autem impetrat promissa dei. Ut autem ostendat quod non est vera invocatio sine fide: subdit. Quomodo ergo. Ut autem probato quia de utroque assumuntur pro illo pro quibus promissionem utrisque factam quam qui non recepit inexcusabilis est. Quasi invocatio salvat ergo oportet credere quia quomodo invocabunt in quem non crediderunt. non invocabunt nisi credant. aut quomodo credent ei quem non audierunt.
Quasi. Non credent nisi audiant. nec olim aliquis credidit qui non aliquomodo audivit intus vel exterius. Ut quomodo credent ei quem non audierunt. id est cui non obedierunt. Ipsum non est qua non creditur illi cui obedientia negatur. Quomodo autem audient sine predicante. id est si predicanti resistant. Hoc hoc obscurum est quia qui predicanti resistit auctorem eius non recipit. Quomodo vero predicabunt nisi mittantur. Hic etiam illud recipit questionem quia non sunt veri apostoli nisi missi nec predicabunt ergo mittantur.
Nulla enim signa virtutum his perhibent testimonium. Ecce patet quod et ad gentes missi sunt predicatores. usque sic refellit eos apostolus qui putabant iudeis tantum predicandum esse evangelium. Nec autem ad ipsam gratiam commendandam valent ut per hoc totum bonum nostrum a gratia provenire ostendatur. Dicit enim quod credere ex auditu. audire ex predicatione. predicare ex missione dei. ut ita totum descendat ex fonte gratie. Predicatio autem vere est ex missione quia et pseudo bene nuntiantes misit deus qui bono male novit uti. Aliquando et malos male mittit in ira. id est predicare permittit malos malis ad eorum penam. ut vicissim se perdant. sic iustum est nimis eorum exigentibus. Sequitur. Sicut scriptum est.
Quasi. Non predicabunt nisi mittantur sed missi sunt. sicut scriptum est in ysaya. Ut in daniel propheta. Quam speciosi sunt pedes. id est adventus apostolorum qui illuminant mundum vel quasi apparet eos missos. aliquin hoc non portant. evangelizantium. id est annunciantium. pacem. id est reconciliationem inter ipsos ipsos diruta maceria. legat titulus in iudeis et ydolatre in gentibus. vel inter deum impios per fidem iustificantem et homines et eum credentes. evangelizantium. et bona. futurum. id est pacem super pacem quia regnum dei pax est. qui valde speciosi sunt qui illuminant mundum et quia evangelizant. id est bene nuntiant. bene enim nunciant qui quod ore predicant opere complent. Sed non. Quasi. Omnes audierunt per apostolos sed non omnes obediunt evangelio. Cum enim ex gratia sit auditus necessaria est et alia gratia que commoveat. Quod vero omnes non obedierunt prophetico firmat testimonio. Ysayas enim dicit. Aliquos obedire non omnes his verbis. Domine quis credidit.

Dicit enim scriptura: Omnis qui credit in illum non confundetur. Non enim est distinctio iudei et greci. Nam idem dominus omnium, dives in omnes qui invocant illum. Omnis enim quicumque invocaverit nomen domini salvus erit. Quomodo ergo invocabunt in quem non crediderunt. Aut quomodo credent ei quem non audierunt. Quomodo autem audient sine predicante. Quomodo vero predicabunt nisi mittantur. Sicut scriptum est. Quam speciosi pedes evangelizantium pacem evangelizantium bona. Sed non omnes obediunt evangelio.

Ysayas enim di-
cit. Domine quis cre-
didit auditui
nostro.

auditui nostro. Id est his que a nobis audiunt. vel quod nos audiuimus a te. Quia aliqui credidit
non omnes. Quidam uero cum hec se audiunt, ubi possunt proclamant et turbulenta dis-
ceptatione contendunt dicentes quid fecerunt iudei vel que culpa eorum fuit si necesse
erat ut sermo impleretur ysaye quem dixit. quam questionem plus urgent et profundiorem
faciunt ea que leguntur in euangelio Iohannis. dicentis. Propterea non poterant credere quia dixit ysayas.
Excecauit oculos eorum. et indurauit cor eorum. Quibus respondemus quod deus presciuit futurorum per prophetas
predixit infidelitatem iudeorum. sed non fecit neque presciuit. mala eorum nisi ea haberent. Nonenim ideo quemque
cogit ad peccandum quia futura hominum peccata prenouit; illorum enim presciuit peccata non sua. ideoque si ea que ipse presci-
uit ipsorum non sunt ipsorum non uera ille presciuit. id est ideo si non malum sed bonum facere uoluissent non malum facturi preuideret
ab eo qui nouit quid sit quisque facturus et quid ei sit pro eius opere reddituri. sed ex ubi se euuangelium predicantes magis nos
urgent quam ex illis ysaye. Dicunt enim nobis si non poterant credere quia dixit ysayas excecauit oculos eorum et indurauit cor eorum. quod peccatorum est
hominis non facientis quod non potest facere. Si igitur non credendo peccauerunt potuerunt ergo credere et non inde fecerunt. Si autem po-
tuerunt quomodo dicit euangelium non poterant credere quia dixit ysayas excecauit oculos eorum et indurauit cor eorum. ut multo precedit ut quod grauius
est ad deum referant causam quia non crediderunt quoniam ipse excecauit eos et indurauit. Sed Audis [...] ... propositam
questionem et quam profunda sit euidens sed respondemus ut possumus. Si enim a me queratur quare ... credere non poterant
respondeo quia nolebant. Malam quippe eorum uoluntatem preuidit deus et per prophetam prenuntiauit. sed aliam causam igitur
dixit propheta non uoluntatis eorum hanc scilicet excecauit oculos et indurauit cor eorum. sed et hic respondeo eorum uoluntatem hoc meruisse. Sic enim
excecat deus sicut obdurat quod est deserendo non faciendo. et hoc meruit uoluntas. Hoc enim uitium cecitatis et
duritie superbientis audacia uoluntatis intulit. Si igitur dicit non possunt iudei credere quia ysayas predixit. Respondeo. Immo
non possunt quia nolunt quod deus presciuit et predixit non fecit. Hoc igitur mirum est quia non poterant credere quorum uoluntas
sic superba erat ut tantum suis uiribus attribuerent ut negarent sibi esse necessarium diuinum auxilium ad bene
uiuendum. Quotquot uero tam superbe sapuit non possunt credere in Christum non quia mutari homines in melius non
possint sed quamdiu talia sapiunt non possunt credere. Sic igitur quod deus se in ipsis ... negare non potest. laus est uo-
luntatis diuine. ita quod illi non poterant credere culpa est uoluntatis humane. Si quis istam questionem melius nouit
exponere absit ut non ... paratior discere quam docere. Sequitur. Ergo. Quasi. Quod aliquis credit auditui et sic
omnis ergo fides aliquando et si non ubique est ex auditu. et si enim deus doceat intus in ipso co-
Ergo fides ex auditu
auditus autem per uerbum Christi.
Sed dico. Numquid
non audierunt.
Et quidem in om-
nem terram exiuit
sonus eorum et in fines
orbis terre uerba eorum.
Sed dico. Numquid Israel non
cognouit. Primus moyses dicit.

existens annuntiat. Auditus autem est non preterita uita sed per uerbum Christi. id est per gratiam Christi doc-
tores ubi euuangelica nobis mittentis; nisi enim dicatur aliquid non auditur prius
credi. Sed dico. Quasi. Ex auditu crediderunt. sed qui uolunt excusare quod non credi-
derunt. quasi non audierunt. dico numquid non audierunt. Audierunt utique; sicut
in psalmo ostendit dauid dicens. Sonus id est fama apostolorum vel eorum exiuit quidem et uerba
in omnem terram. id est non modo primum sed et ultimum audierunt. Et quidem. alia
littera. id est certe. in omnem terram exiuit sonus eorum. ita inexcusabiles sunt. in fines orbis terre exierunt
uerba eorum. id est ex omni parte audita sunt. Tempore etiam apostoli nec hoc impletum est.
sed spiritu reuelante uidet implendum in posterum. Quamuis ergo locutus sit preteriti temporis
uerbis tamen quod futurum fuerat dixit non quod iam factum atque completum esset sic et ipse
propheta quousque est non ait. exiturus est sed exiuit sonus eorum cum utique nondum erat factum.
Dicendo ergo eorum. non solum de apostolis et de eorum posteris intelligi uoluit sicut illud non
solum apostolis dictum est testes in ierusalem usque ad ultimum terre. et illud uobiscum sum usque ad consummationem seculi.
et illud cum uideritis hec omnia scitote quia prope est in ianuis. Sed dico. Habent omnes
audisse ita iudeos audisse constat. sed quia possent audisse et non cognouisse quod omnes
quod audierunt sed de iudeis specialiter dico numquid israel non cognouit. Cognouit
utique; quia moyses qui primus et maximus fuit inter illos dicit eos cognouisse.
Et primus. id est antequam alii dicerent dicit eos cognouisse doctrinam euangelii et aduentum
quod contradicere non potuit ratione et auctoritate. sed non uere cognouit ut in me-
ti eorum bene sederet. Deinde uerba moysi ex persona dei patris loquentis in deuteronomio ponit dicens. Ego adducam.

Alia littera super Iohannis
Quo quorundam

Respondeo
Sed quia illi presciti falli non poterunt sine dubio non alii sed ipsi peccatores quos deus peccaturos esse presciuit.

Littera

Respondeo.

Attende.

Alia

Alia

Ambrosius

Ambrosius
Diuino.
Alia ad super-
plicandum.
Alia ad sextum.

affirmat eos
cognouisse.
Sed quod et alii per eum dixerunt. israel dicit
cognouisse.

uos. i. ~~adducam~~ [ſ mittam] uos adduci ad emulationem. habitam in non gentem. i. contra gentes.
i. ad inuidiam de conuersione gentilium qui prius dicebantur non gens quia sine le-
ab'' ge erant. Vt modo sunt non gens quia non gentiliter uiuunt. In inuidia enim iudei sunt
dum gentes eorum deum suum dicunt et promissiones et legem eorum et prophetas ad se pertinere.
Sequitur. In. i. contra gentem insipientem. i. contra gentiles qui deum uiuum non nouerant.
mittam uos in iram. i. permittam uos irasci et persequi eciam hoc factum uideant attri-
ab dant quod uenit et non tantum moyses hoc dicit sed et ysayas et si piudet penam sed
inminentem tamen audet et dicit ex persona christi. Inuentus sum a non querentibus me. s. gentilibus. i.
sponte me obtuli illis qui per se non querebant me et in hoc est inuidia iudeorum. Et palam. i. in
manifesto apparui his qui de me non interrogabant ab aliis. Ad ysrael autem. id est. Cum ita
hoc pertinens ad gentes dixit ysayas. ad israel autem pertinens hoc aliud dicit ex persona christi. Tota die
amb expandi manus meas. hoc non dicit de manibus extensis in cruce ubi tota die non fuit.
sed de operibus que illi populo exhibuit id est tota die. i. toto tempore quo cum eis commoratus sum
amb et mundum [illegible] illuminaui manus meas. i. opera et affectus expandi ad populum. iudeorum. i.
ampliora ostendi [illegible] iudeis. quia nullum eis beneficium negauit, nam mortuos illorum
amb amb suscitauit diuersas infirmitates curauit. Ille enim dicitur manus expandere qui poscentibus
beneficia largiter tribuit. Vt de manibus in cruce extensis potest hic accipi ut positum sit
amb amb totum pro parte. Tota ergo die. i. diei parte totus expansi in cruce manus meas. ad populum non credentem. sed
contradicentem. quod peius est michi. dico ergo. Quia tot auctoritatibus confutauit iudeos. insulta-
amb re possent gentiles dicentes eos ex toto repulsos esse contra quos incipit sic. Dico ergo.
et cetera. Quia enim populum israel incredulum ostendit. ne omnem israel diffidentem dixisse puta-
retur ostendit deum non repulisse hereditatem suam. Quasi. Quia dixi israel esse populum non credentem.
amb amb ergo dico. i. dicere uideor. quod deus ex toto repulit populum suum. Vt hereditatem suam. i. iudeos
quibus tot bona fecit. sed numquid hoc dico. Vt numquid repulit deus. Absit. Si enim dico
iudeos esse infideles non tamen omnes et sic deus repulit eos ex parte. non tamen ex toto quia me
et alios predestinatos non repulit. Nam et ego israelita sum. i. iudeus non proselitus sed ex
semine abrahe et de tribu beniamin. quia ab abraham descendit per lineam beniamin.
hic ideo dicit ne putaretur esse de ismahel. Sequitur. Non repulit.
Quasi. sicut me non repulit similiter non repulit deus plebem suam
quam presciuit saluandam. Presciuit enim posuit pro predestina-
uit, sic enim debet hic accipi ex sequentibus patet. Ideo autem dixit.
quam presciuit. ne ita iudei superbiant ex eo quod dixit eos non rep-
ulsos et plebem dei. An nescitis. Quasi. Ita reliquias in hoc tempore
non reppulit dominus sed saluauit. sicut tempore helye multos
sibi reseruauit cum solus sibi helias uideretur. Qui si igno-
rauit non mirum si isti ignorant. Tempore namque helye.
amb quando achab dedit filiam suam ioram regi iuda et omnes iudei
uidebantur idolatre. ita ut helias putaret se relictum
amb solum in cultum dei. quando achab rex samarie et iezabel ux-
or pseudoprophis credentes prophetas dei persequebantur. qui in
speluncis se occultabant. et ipsi. i. achab et iezabel populum
ad ydolatriam hortabantur; sed ostendit deus helye quod non
solus remanserat et hoc est quod ait. An nescitis quid dicit
scriptura. s. liber regum in helia. i. ubi de helia loquitur. s. quad-
modum interpellat. i. inter se et illos deum iudicem uocat. Aduersus israel.
dicens. Domine prophetas tuos occiderunt. hoc sub iezabel factum est. et altaria tua suffoderunt. i. a fundamento eruunt.

l. ego ad emulationem
uos adducam et in
non gentem in gen-
tem insipientem
in iram uos mittam.
Ysayas autem [audet] et dicit. In-
uentus sum a non
querentibus me
palam apparui his
qui me non interroga-
bant. Ad israel autem
dicit. Tota die ex-
pandi manus me-
as ad populum ad non
credentem et contradicentem mi-
chi. Dico ergo. Numquid repulit deus populum
suum. Absit. Nam et ego israelita
sum ex semine abraham de tribu
beniamin. Non repulit deus ple-
bem suam quam presciuit. An nesci-
tis in helia quid dicit scriptura.
quemadmodum interpellat deum aduersus
israel. Domine prophetas tuos occiderunt et altaria

tua suffoderunt. Et ego relictus sum solus et querunt animam meam. Sed quid dicit illi responsum divinum? Reliqui michi septem milia virorum qui non curvaverunt genua ante baal. Sic ergo et in hoc tempore reliquie secundum electionem gratie salve facte sunt. Si autem gratia iam non ex operibus. alioquin gratia iam non est gratia. Quid ergo? Quod querebat israel hoc non est consecutus. electio autem consecuta est. ceteri vero excecati sunt sicut scriptum est. Dedit illis deus spiritum compunctionis. oculos ut videant non et aures ut non audiant usque in hodiernum diem. Et david dicit. Fiant mensa eorum coram ipsis in laqueum et in cap

Et ego relictus sum solus in cultu divino et querunt animam meam. id est vitam tollere. Sed quid. Quasi putavit se solum. sed quid dicit scriptura illi dixisse responsum divinum. Sed econtra. Reliqui. id est per gratiam reservavi michi vii. milia virorum. id est omnes bonos. Et septenarium enim universitas per millenarium perfecto designatur. qui non curvaverunt genua ante baal. querat deus achab et iezabel. Sic ergo. Quasi. Quia tunc erant multi boni et in nesciret helyas. ergo sic. id est ita latent. Ut sic. id est per eandem gratiam et in hoc tempore gratie. ubi facilius est reliquie salve fient vel facte sunt et hoc non secundum merita sed secundum electionem gratie. id est per gratiam qui electi sunt. Unde dominus ait non vos me elegistis sed ego elegi vos. Neque enim ante credideramus. ieronimus. ut eligeret nos. Nam si iam credentes elegit electos elegit. Si autem. Quasi. Dixi per gratiam salvari. si autem gratia. id est per gratiam salvi sunt iam non ex operibus legis. alioquin. id est si per opera legis salvi sunt gratia non est gratia. sed debitum. Constat autem gratiam esse gratiam. Quid ergo. Audito quod reliquie salve facte sunt. gratia non ex operibus quid ergo dicendum est. hoc scilicet quod israel non est consecutus hoc quod querebat. id est iusticiam ex operibus legis. electio autem consecuta est. id est per gratiam electi iusticiam per fidem receperunt. Ceteri vero. non solum non sunt consecuti iusticiam. sed et excecati sunt vel fuerunt per iudicium. Electio ergo gratie est non meritorum. excecatio vero meritorum est. Excecati enim sunt quia credere noluerunt sic illi quia voluerunt credere. Misericordia ergo et iudicium in ipsis voluntatibus facta sunt. deo illis per misericordiam gratiam apponente. illos suo per iudicium deserente. Quicumque enim cum intellexisset credere noluit iudicabitur consequi quod vult. scilicet ne de cetero possit credere. In voluntate ergo sua adiuti sunt non in missa malicia. sed deserente gratia ut quia scientes verum dicebant esse falsum de cetero non intelligerent quod verum est. et hoc meruit invidia male voluntatis. Non ita autem est de illis qui erroe bona agunt. Deinde auctoritate ysaye probat iudeos ex parte fuisse excecatos dicens. Sicut scriptum est in ysaya. licet aliis verbis. Dedit illis deus spiritum compunctionis. malum. id est permisit eos habere malam compunctionem. Malam enim compunctionem hic significat qua sepe fit ut et bonum sit homini molestum sicut phariseis displicebat doctrina christi. Spiritum ergo compunctionis appellat mentem invidentem qua invidebant doctrine apostoli et saluti gentium. Dedit et eis oculos. id est rationem qua per se viderent. sed ipsi ita habuerunt ut non videant per se et aures. id est rationem qua alio docente intelligerent. sed ipsi ita habuerunt ut non audiant. Et est sensus. Rationem eis dedit qua tamen nec per se intelligerent quod palam se posset intelligere si vellet nec alio docente intelligerent quod palam posset scire. Hec autem eorum cecitas durat usque in hodiernum diem. quamdiu potuit dici hodiernus dies. id est usque in presentem diem omnium ad quos hec scriptura perveniet. Deinde auctoritate david prophete idem confirmat subdens. Et david dicit. Fiat mensa eorum. id est malicia qua michi obtulerunt quod dicit fuisse coram ipsis. quia iniquitatem noverunt et tamen in ea persistunt fiat ipsis in laqueum. quasi. Sicut se ipsos acetum michi obtulerunt sic fiat illis ipsa iniquitas laqueus sui eos impediat et in captionem ut eos teneat et in scandalum et in retributionem. id est ut sit causa scandali et pene eterne. Vel mensam vocat scripturam sacram vero fidelium anime spirituali cibo reficiuntur. et saginantur. Iudei vero de littera legis presumentes et spiritualem intelligentiam contempnentes ad mensam sedent esurientes. Hec ergo mensa. id est sacra scriptura eorum. id est eis ante alios oblata coram ipsis posita quia et eius

tionem et in scan
dalum et in retri
butionem illis.
Obscurentur o
culi eorum ne vide
ant et dorsum eorum
semper incurva.
Dico ergo. Numquid
sic offenderunt
ut caderent?
Absit. Sed illorum de
lictum est salus gen
tibus ut emulen
tur illos. Quod
si delictum eorum
divitie sunt mun
di et diminutio
eorum divitie gen
tium, quanto magis
plenitudo eorum. Vobis enim dico
gentibus. Quamdiu quidem ego sum gentium
apostolus ministerium meum honorifica
bo, si quomodo ad emulandum provocem

carnalibus observantiis delectantur. Et coram eis. ideo posita dicitur quia si ratione vellent attendere possent intelligere. Hec iniqua mensa fiat illis in laqueum. Scriptura enim que intelligentibus est panis refectionis, illaqueat dum male intelligitur et prea predicto christo respuitur. Et fiat eis in captionem et in scandalum et in retributionem. ita facta est iudeis. Fuit enim eis scriptura legis causa captivitatis dum zelo eius christum occiderent. Et in illa captivitate fuit eis causa scandali et obprobrii. et postea erit causa eterne dampnationis que spiritualis retributio dicitur et obscurentur oculi eorum. id est ideo que vident ne videant. se peccare. Quasi: Quia sic causa non vident fiat ut non videant. Et dorsum eorum. id est liberum arbitrium quod debet erigi sursum semper incurva. id est peccatis aggrava. Nota quia hec verba non optantis voto sed predicentis officio dicuntur. Dico ergo. Quasi: a auctoritate prophetarum dico iudeos esse excecatos. Sed ergo dicendo dico. id est dicere videor iudeorum et reputare quod sic offenderunt ut tamen caderent. sine reparatione et utilitate. Sed numquid putatis quod irrecuperabiliter et sine utilitate ceciderunt quia dico excecatos auctoritate prophetarum. immo in casu eorum prodest et possunt restitui. ne quis ergo despiciat eos. Numquid enim sic offenderunt ut inutiliter vel irrecuperabiliter caderent? Absit. ut inutilis sit casus eorum. sed potius quia illorum delicto. quo christum occiderunt et verbum repulerunt salus facta est gentibus. ad quas relictis iudeis apostoli conversi sunt. Ex qua voce in actibus apostolorum dicitur: quia repulistis verbum dei ecce convertimur ad gentes. et ita ex eorum delicto quo repulerunt verbum fuit salus gentibus. Fuit etiam ex delicto quo ipsum occiderunt salus gentibus de iudeis per peccatum mortis christi vastati et infeliciter a romanis et divisi per mundum funditusque a regno suo eradicati in testimonium sunt non fictas de christo esse prophetias quas apostoli gentibus de morte christi exposuerunt. Ut illos. Quasi: Salus facta est gentibus ut iudei zelo legis patrum emulentur illos. alios gentiles. id est invideant eis eosque odio habeant. Vel in bono potest accipi sic quia salus facta est gentibus ita ut iudei emulentur. id est imitentur illos. id est gentiles. hoc sepe factum est et plenius fiet in fine seculi quando iudei christianos sequentur in fide christi. Tunc enim manus moysi revocabitur in sinum. tunc moyses revertetur ad matrem et ad fratres. Potest et sic intelligi quia salus erit gentibus ita ut gentes emulentur. id est imitentur illos. id est iudeos. id est ut credant sicut ipsi credebant. Vel ut gentes emulentur illos. id est dei emulatione circa opera iudeorum mala moveantur. Quod si delictum. dixi delictum iudeorum prodesse quod sic et magis conversatio eorum proderit. et hoc est quod ait. quia delicto eorum salus gentibus quod. id est sed si delictum illorum. quo christum occiderunt et verbum repulerunt divitie sunt mundi. id est si eorum delicto ditatur mundus. et si diminutio. id est abiectio eorum divitie gentium. id est si pauca de eis conversi et apostoli ditaverunt gentes quanto magis plenitudo eorum. que in fine mundi convertetur. erit divitie gentium. id est si malum eorum vertit deus in bonum et divitias mundi multo magis bonum eorum. sed cum in fine mundi plenitudo eorum conversa ditabit gentes doctrina et exemplo. in quo ostenditur non irrecuperabilem casum iudeorum. Et quia aliquis quereret. An poterunt converti? Ait. Poterunt utique. Vobis enim dico gentibus. id est gentilibus quorum prepositus sum. quos quamdiu ego quidem sum apostolus gentium quos semper ero non iudeorum quia ad gentes missus sum. honorificabo ministerium meum. id est in quantum apostolus gentium sum tamen honorificabo ministerium meum ultra hoc quod debeo superaddendo ut in de tibi laborem temperans si quomodo. scilicet vel cum prosperitate vel cum adversitate provocem. id est provocare valeam carnem meam. id est iudeos de quibus natus sum ad emulandum. id est imitandum me. Et est. pluribus modis expiar convertere iudeos ut si hac non succedit via aggrediar alia via quod non facerem dum si de salute eorum desperarem. Provocem dico ad emulandum. et sic. Vel ut sic. saluos faciam gradi

dımo
dımo
ad dmb XI.
dvd
ad dmb
dımo
iudeis

carnem meam et
salvos faciam ali
quos ex illis. Si n
amissio eorum recon
ciliatio est mundi q̄
assumptio n̄ uita
ex mortuis. Quod
si delibatio sca est
et massa. Et si ra
dix sca et rami.
Quod si aliqui ex
ramis fracti sunt.
tu aūt cum oleast
esses insertus es in
illis et socius radi
cis et pinguedinis
olive factus es noli gl'ari
adversus ramos.
Quod si gl'aris n̄
tu radicem portas s; radix te. Dicis
ḡ. Fracti sunt rami ut ego īserar.
Bn̄ pp̄t incredulitatē fracti sunt.
Tu aūt fide stā; noli altū sape s; time.

aduiuante saltem aliquos ex illis. Si enim. Quasi. Ideo de illis laboro quia utilis
erit assumptio eorum ad informationem gentium. vide. Si enim amissio eorum. i.
infidelitas reconciliatio est mundi q̄; erit assumptio. reliquorum n̄ uita gen
tium ex mortuis. i. cecco quod mortue sunt. Quod aūt iudei possunt assumi
ad reprimendam superbiā quorundā gentilium forte dicentium totū genus eē dap
natū. pbat p̄ similitudinem subdens. Quod si delibatio. Quasi. Dixi quod as
sumptio eorum multum erit utilis. ne dicatis o gentes non posse fi. qui totū genus sit repu
diatum quod. i. quia si delibatio sca ē. i. si pauci de illis assumpti ad fidē ut apli et
alii discipuli sunt sci tunc massa. i. gens pot scificari. Est aūt delibatio parua ex
aliq re assūptio ad ex pimentū toti massę ut ex cibo uel potu. Cū n̄ delibatio uni subs
sit cum massa n̄ p̄ delibatio eē sca et massa inmunda delibatio enī de massa ē. Et si
radix ē sca. i. si patriarche a quibus ceteri humore fidei sci fuer. et rami. i. illi qui
de eorum gne exierunt in eorum fide fundati sci sunt. sicut enim radix bona bon
sucum diffundit in ramos unde fiunt fructus boni saporis. ita apli et alii qui ori
ginem duxerunt a scis patribus i eorum fidem imitati sunt boni et sci fuerunt. Quod
si aliqui. Probat adhuc iudeos posse assumi ut reprimat gentes. qui rami possunt scifi
cari. quod a. s; aliqui ex ramis naturalib fracti sunt. i. a pmissione excisi. s. ipi
blasphemi impii de pp iudeorum. Tu aūt o gentilis cū esses oleaster. i. silvestris naturaliter
et amarus insertus es. i. aliena operatione coniunctus illis. i. in loco fractorum. et tu
es socius. i. particeps radicis. pphārum et patriarcharum et pinguedinis. i. pphe iudaici
fructiferi ante aduentum xp̄i. Si inquam hec; noli gloriari adū ra. fractos. i. noli
insultare malis altius. Est si enim putata ē oliua non tamen amputata illi superbi et
blasphemi p fragmentum iā n̄ ibi sunt. oleaster non ibi erat ibi est. Illi p superbiam fran
gi meruerunt. Iste p humilitatē inseri meruit. Illi amiserunt radicē. Iste tenuit eā.
et factus ē socius radicis et pinguedinis oliuę in spe pmissionis. quia n̄ credentibus
multis iudeorum gentes insitę sunt p fidem in spe pmissionis ut dolore essent iudei. Hoc
aūt dr̄ contra morē et legē insertionis. Bona enim arbor in n̄ bonā inseri solet. Hic
aūt n̄ bona ī bonā. Dicit enim oleastrum īsertū ut surculus fructū radicis afferat.
Noli ergo gaudē in incredulitate illorum. Ut enim ait salomon. displicet dō qui īsultat ī
mat alii. n̄ enim cā gentiū abiecti s. s; quia n̄ crediderunt occasionē p̄dicandi gn
tib dederunt. Ut n̄ glorieris a. r. stantes. Quod si gl'aris aduerso illos dic o gentilis.
quod tu radicem non portas s; radix te. i. gens illa mea ... hic ate s; ut habea
fidem habes. Dicis ergo o gentilis. Fracti sunt rami ut ego inserar. Q. Si n̄ sic
stantes uel contra eos gloriari licet dic gentilis qui cā īsertionis mee repulsi sunt quod re
mouet apls dicens bn̄ dicis uerum est quod dicis. s. quod fracti sunt s; quod addis
ut ego inserar illud non est cā efficiens s; fracti sunt pp̄t incredulitatē suā. i.
suo uitio unde tibi oportunitas salutis fuit non pp̄ te. Non enim iudei repbati
a dō ut gentes intrarent s; ipi se ipos repbos fecerunt
spnentes dī donum. Uñ n̄ occasionem dederunt gen
tibus ad salutem quam extollentiam reprimi uult
ut magis saluti congaudeat non infirmitati insultet.
Facile enim decipitur qui gaudet alienis malis. Tu aūt
fide stas. Quasi. Quod stas dī bn̄ficium ē n̄ tuum meritum.
Ideo noli altū sape. i. superbire ne tu frangaris p superbi
am ut illi p incredulitatē. S; time. caste time. s. offē
dē n̄. s. ne cadas et supplicium s; ne amittas tantę gre bn̄ficium. Timor enī castus ē cauet aīa ne dī illā desert deserat.

dimb

dimo

dic sup io hem

aplorum qui p oib habent spm radi cis dicit et pinguedinis oliue. i.

dic sup p'sto. c. xxxvi.

dimb

dimo

dimb

dic de gra no uitetur.

dic q.

dic q in sermone de timore.

Aug.
Amb.

Et tamen debes. Si enim deus non pepercit naturalibus ramis. id est iudeis qui quodammodo naturales sunt prerogatiua patrum quibus facta est promissio uide ne forte tibi contingat quod utique contigerit. ut non tibi alieno parcat. Si enim deus iudeis non pepercit quia scilicet patribus et uirgine ducebant genus et quorum gente ipse carnem sumpsit multo magis nec uobis parcat si a fide recesseritis uel in superbiam intumueritis. Deinde duobus premissis duo alia reddens subdit. Vide ergo. Quasi. Et fide stas uide ergo bonitatem dei. et quia illi pro incredulitate fracti sunt uide seueritatem dei. id est districtam iusticiam dei. Bonitatem et seueritatem dei memorat quia bonitate suadet et seueritate terret. Utrumque ergo considerans gentilis admonetur ut utique discat humiliari. In eos quidem qui ceciderunt uide seueritatem. in te autem uide bonitatem dei. Quod tibi sic fiet. Dico in te esse bonitatem dei tamen hac condicione si permanseris in bonitate. id est toto corde tibi uacans. Alioquin. id est si non permanseris ita sicut illi excidisti a sancta radice et senties dei seueritatem.

Sed et illi. Quasi. Non solum tu excideris si non permanseris in bono. sed et illi. id est iudei si non permanserint in incredulitate inserentur et ideo non sunt despiciendi. dico si non permanserint quod utique possibile est. Potens enim deus iterum inserere illos. Nam si. Quasi. Potens est deus inserere iudeos nam inserentur et hoc a minori probat loquens ad gentilem. Quasi. Et inserentur nam tu o gentilis excisus es uidelicet ex oleastro. id est tribubus gentilium filium filius quia inde natus es. ydolatria enim et huiusmodi gentibus ex usu sunt. quasi naturalia. insertus es in bonam oliuam. id est unitus es per fidem patriarchis et apostolis. qui pinguedinem spiritus sancti habuerunt. Oliua enim intelligitur hic fides patrum. Insertus es dico et hoc contra naturam quia natura est ut surculum boni arboris inseramus in truncum male non surculum male in truncum boni. et hoc in sicio dicit. Dicit autem humano more contra naturam esse quod est contra usum mortalibus notum. sicut est illud. ut surculus fructum radicis ferat. id enim quod non dicit apostolus quod est contra consuetudinem nature quam notitia humana comprehendit. Deus autem creator et conditor omnium naturarum nichil facit contra id quod est naturale nature alicuius rei quod facit. a quo est omnis modus numerus ordo nature. sed tamen non incongrue dicitur aliquid facere contra naturam quod facit contra id quod nouimus in natura. hanc enim appellamus cognitum nobis cursum solitumque nature quod contra hoc quando deus aliquid facit magnalia et mirabilia nominantur. Contra uero illam summam nature legem a notitia remotam. siue impiorum siue infirmorum tam deus nullo modo facit quam contra seipsum non facit. Quanto magis. Quasi. Et si hoc est quod utique est quanto magis hii qui sunt secundum naturam. id est iudei qui sunt edocti lege cultum dei inserentur sue oliue. id est unientur suo generi. Nolo enim. Quasi. Inserentur iudei utique quia et nunc quidam et tandem in fine plenitudo et hoc quod uolo uos scire et hoc est quod ait. Nolo enim uos o fratres ignorare. id est nolo quod uos ignoretis misterium hoc. id est hoc occultum dei iudicium. Misterium dico ut non sitis uobis ipsis sapientes. id est ideo noto misterium ne putetis uos hoc uestro ingenio posse discutere. et quod sit illud misterium quod non uult eos ignorare ostendit. scilicet quia cecitas non ex toto sed culpa eorum contingit in israel et hoc ex parte. non enim omnes excecati sunt. Contingit dico donec plenitudo gentium intraret. id est intraret. id est donec intraret ut ca notet terminus. Et sic. scilicet postquam intrauit omnis israel predicante helya et enoch saluus fieret emulando gentes. Sic recte. Quasi. israel saluus fiet.

Aug. contra faustum.
nichil

ad
18

Si enim deus non pepercit naturalibus ramis ne forte nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem et seueritatem dei. In eos quidem qui ceciderunt seueritatem. In te autem bonitatem si permanseris in bonitate. Alioquin et tu excideris. Sed et illi si non permanserint in incredulitate inserentur. Potens est enim deus iterum inserere illos. Nam si tu ex naturali excisus es oleastro et contra naturam insertus es in bonam oliuam quanto magis hii qui secundum naturam inserentur sue oliue. Nolo enim uos ignorare fratres misterium hoc ut non sitis uobis metipsis sapientes quia cecitas ex parte contigit in israel donec plenitudo gentium intraret et sic omnis israel saluus fieret.

Sicut scriptum est. Veniet ex syon qui eripiat et auertat impietatem a Iacob. Et hoc illis a me testamentum. cum abstulero peccata eorum. Secundum euangelium quidem inimici propter uos secundum electionem autem karissimi propter patres.

sicut scriptum est. in ysaia. Veniet. scilicet carnem ex syon. id est de iudeis qui eripiat. quod in uoluntate
in ultimo quando aliqui sui iudeorum uix conuertuntur et auertat uoluntarie quod erit in fine quando
facile conuertetur a Iacob. id est a iudeis impietatem. id est infidelitatem et legalis obseruantie
cultum. Cultus enim iudeorum ab aduentu christi est impietas. Et hoc testamentum erit illis a me.
id est hec promissio complebitur illis a me quia ego ipse faciam quod promisi. quando scilicet cum abstulero
id est remisero peccata eorum. Hoc erit in fine quando predicatione helye et enoch conuertentur
iudei. Vnde per malachiam dicitur. Mittam uobis helyam thesbiten qui con. cor. pa. ad filios ... Aug. de ciuit. dei.
... ut in filii intelligant ut patres. id est prophete intellexerunt. Sic enim cor
patrum conuertetur ad filios cum intelligentiam eorum perducetur ad filios et cor filiorum Aug.
ad patres. Dum id quod senserunt illi sentient isti. Secundum euangelium. Quasi. Tunc
conuertentur iudei sed modo inimici sunt deo et uobis ... secundum euangelium quod contra legem eorum est Ambrosius
non propter genus et hoc totum fit propter uos. id est ad utilitatem uestram o gentiles ut scilicet uobis esset Ambr.
locus intrandi ad fidem. Error enim iudeorum gentibus aperuit uiam ante tempus intrandi
ad fidem. Prius enim ubique omnibus iudeis predicandum erat et tunc demum gentibus.
Sed quia non crediderunt iudei ablatum est eis regnum et datum est gentibus. Ipsorum ergo oc-
casione dei gratiam ceteri gentes perceperunt. Vel ita tunc conuertentur sed modo inimici quidem
sunt christi et non ex se ex suo uicio sed hoc est secundum euangelium propter uos. id est ad profectum euangelii et eorum. Aug.
Inimicicia enim eorum qua christum occiderunt euangelio sine dubitatione profecit. Et hoc ostendit Aug. de predestina
ex dei dispositione uenisse qui bene uti nouit et malis non quod ipse fecit sed quia ipsis tione sanctorum. Aug. in
illis bene utente profuerunt electis. In ipsis ergo in malorum potestate peccare. ut autem peccando eod.
hoc uel hoc illa malicia faciant non est in eorum potestate sed deo permittentis. Ex sequenti possunt
inimicati quod profecit euangelio deo utente malis ad bonum ut cum faciant contra uoluntatem
id est preceptum dei impleatur tamen de illis id est sine non ab illis uoluntas dei sapienter omnia dispo-
nens. Sequitur. Secundum electionem. Quasi. Quidam iudeorum sunt inimici secundum euangelium propter uos quidam autem eorum
sunt karissimi et dilecti et hoc non propter merita sed secundum electionem. id est quia per gratiam sunt electi propter patres. id est propter promissiones patribus
factas quia dilectio dei in his ex suscitatur memoria bonorum patrum quorum prerogatiua plurima a deo beneficia perceperunt. Ambr.
Electi ergo sunt dilecti propter patres quibus hec promissa sunt. Ecce ostensum est in his uerbis predictis quod pars iudeorum excecata est Aug.
scilicet uicio suo propter gentes et pars illuminata. scilicet gratia electionis. Et sic enim quid de eis loquatur dicendo inimici et dilecti Aug.
quia una gens erat omnium illorum. Alii tamen sunt inimici dei et alii karissimi et dilecti. Sine penitentia et cetera. Quasi dico quod

Sine penitentia enim sunt dona et uocatio dei.

secundum electionem propter patres sunt saluandi quia non sunt uocati ea uocatione qua Aug. de predestina
multi non preesciti uocantur qui tamen pereunt de qua dictum est. multi uocati pauci electi. tione sanctorum.
Sed illa qua uocantur electi ad quam qui pertinent omnes sunt docibiles dei non propter gratiam
eorum dicitur. eclidi ut sic uocaret quia peruenit eum misericordia dei qua uocatus est ut crederet quia
uocatio est sine penitentia. id est sine mutatione quia qui audit a patre uenit ad filium
qui non perdit quicquam de commendato. Quisquis uero perit non in illo fuit quia qui in hoc est omnino non
perit propter quod Iohannes ait. a nobis exierunt sed ex nobis non fuerunt. fuerunt enim de multitudine uocatorum sed non de
paucitate electorum. Si enim fuissent de nobis mansissent utique nobiscum. Et hoc est quod ait. quia isti sunt saluandi Aug.
secundum electionem. propter patres quia dona. id est promissiones et uocatio dei. id est electio ab eterno sunt sine penitentia. id est sine inmutatione
consilii dei. Vel ita. Ideo dico secundum electionem quia quibus deus fidem inspirat sine precedente eorum penitentia inspirat. et
hoc est sine penitentia enim precedente et dona id est uocatio. id est gratuita remissio et uocatio qua deus uocat ad fidem quam nullus
meritum peruenit. Vel ita. Dixerat ueniet qui auertat impietatem a Iacob. et hoc erit cum abstulero p. e. sed ne quis pu- Ambr.
taret eos non posse accipere ueniam quia non iudeos eos exteriore penitentia affligi ait. sine pe. Quasi. Nemo diffidat
de eis et si non exterius plangant. quia uocatio dei qua uocat ad fidem et dona. id est remissio peccatorum quam prestat in
baptismo sunt sine penitentia. exteriori. Diuinum est quia gratia dei in baptismo non requirit gemitum uel planctum. Ambr.
uel opus aliquod nisi solam fidem et cordis contricionem et omnia gratis condonat. Hic ideo dicit ne putarent illos non
posse accipere ueniam quia eos dolere non uiderent. Sicut enim. Hic ostendit posse fieri ut impietas auertatur a Iacob Ambr.

quia ex gentibus ablata e q̄ aliqn̄ n̄ c̄diderūt. q. d. ita opus erat ut alii uid'or
ēēnt inimici. 7 alii electi. Sicut enim uos. o gentiles aliquando .i. longo tp̄e
plusquam isti non c̄didistis deo quod ualuit ad hoc ut [n̄ humiles] ualuit superiu' c̄datis. .i. qua
ratione nos olim pmisit d's non c̄dē. s. ne cum supbie habetis. postea conu'si n̄ d̄av
.i. nup consecuti estis miām. Abaco quod deficit ft. .i. quod p lib'm arbitrium miam
non potestis. consecuti estis dico .i. hoc ppt incredulitatem illoz. q̄ē aliq̄ ca' uīe mit
ita iusti. i. iudei nunc non c̄diderunt ne p'ea conu'si m̄aiam in lege gl'andi habeāt.
hy ōn c̄diderunt dico uenientes in uram miām. .i. n̄ habuerunt fidi gr̄a p̄ di mia
sicut uos. hy on c̄diderunt dico ut 7 ipi. humiliati consequantur uob miā. .i. fidi gr̄a.
Ideo ita d'gentibus 7 utrisq; iudeis factum est quia d's conclusit. .i. pmisit concludi
omnia. .i. iudeos 7 gentes in incredulitate quia alit' ex supbia tuerent; hic uidetur
aliquod m̄ misterium expone. Conclusit enim d's omnia in infidelitate. ut de amari
tudine infidelitatis sue penitendo conu'si. 7 ad dulcedinem mie di c̄dendo conu'si
humiliores pmanerent. 7 ut gr̄a munus eēt gratissima 7 clamaret q̄ mag. m. d. t. d.
Conclusit dico ita tm̄ ut misereatur omnium. .i. iudeoz 7 gentium non quod nullu
dampnaturus sit. quod quidam falso opinati sunt. O altitudo diuiciaz. 7c.
P' miserat sententiam miram p funditatis. s. quod d's conclusit omnia in incredulitate
ut omnium misereatur. cuius p funditatis ueluti horrore pculsus 7 ueluti abyssi
altitudinem expauescens apl's exclamat. O altitudo 7c. Valde enim paruum sensum
habemus ad discutiendam iusticiam iudicioz di. ad discutiendā gr̄a gratuitā.
nullis m'itis pcedentibus redditam. Nec tam m mouet nos q'd gr̄a p'statur indigni
quam q'd eque [indignis] aliis denegatur. Scio quod sicut impossibilitas ita iniquitas
non est ap'd dm̄. 7 scio quod supbis resistit. 7 humilibus dat gr̄am. Illud u' obscurū;
q're quibusdā indignis dat quibusdam negat. aliquid g° e in abdito 7 p fundo
iudicioz di. s'imulit' nec illud p'spicuum ē q're hoc modo saluauit iudeos. 7 gentes
ut prius pmitteret eos concludi in infidelitate. Si quis g° quēat q're sic saluantur
cum multi alii modi saluationum sint hoc se nescire p admirationem innuit
apl's. q. d. Cecauit d's gentes 7 iudeos ad tempus ut omnium misereatur. 7 q're sic bonum sit
non putes posse comp'hendi. Nec enim est altitudo diuiciarum sa. 7 sci. di. q iudeos 7 gen
tiles multiphariam prudentia acquisiuit ad uitam. Sapie que. hanc g' apl's mira
tur dicens. O al. d. 7 dicit quia multa sit 7 p funda. Sapie que est de rebus sp'ualib'
7 sci di. q' est de mundanis; omnium enim diuinarum humanarumq; rerum sublimis
7 p funda cognitio ē ap'd dm̄ qui solus sicut sunt omnia intuetur. ad cuius noti
ciam omnis sensus nr' retunditur. Quam incōphensibilia 7c. Q'i. Sicut sapia
7 scia eius sunt incomphensibiles. sic iudicia p quibus cepit de sapia 7 scia 7 h'ē.
quam incomphensi. 3 iud. e. .i. dispositiones de omnib' rebus; 7 q' inesp'uestī uie ei'.
.i. impletiones dispositiones q' n̄ in exhibitiōe p' cognosci quod disposuit. Dem
utens uibis ysaye. altam ēē di sapiam pbat subdens. Quis enim. Q'i. De alta
sapia 7 scia. quis enim cognouit. hoc ysayas dic' sensum dn̄i. in sapia 7 scia. aut
quis consiliarius eius fuit. In dispositione 7 exhibitione rerum.
.i. quis fuit cuius consilio ageret' 7 qui eius consilium sciret. Sed n̄
consiliarius ē unigenitus filius eius qui 7 angl's magni consilii
appellatur s; ex hominibus 7 anglis nullus fuit ei consiliari'. Aut q's
prior. Q'i. Et si iu' [di]cia di non possumus scire saltē hoc constat q'd
sola gr̄a dat bona non ex pcedentibus m'itis. 7 hoc ē quod ait. Aut
quis prior dedit illi fidem 7 bona opa priusquam ab eius gr̄a pueniret. Et retribuet' ei. 7 ne clarius ex hoc

Sicut enim aliqn̄
7 uos non c̄didistis
deo nunc aūt miā
consecuti estis ppt
illoz incredulitatē
ita 7 isti nunc n̄ c̄di
derunt in uram
misericordiam ut 7
ipi miām consequā
tur. Conclusit enī
d's omnia in incre
dulitate ut omni
um misereatur.
O altitudo diui
ciaz sapie 7 scie
di. quam incom
phensibilia sūt
iudicia eius 7
inuestigabiles
uie eius. Quis enī
cognouit sensum dn̄i aut
quis consiliarius eius fuit.
Aut q's prior dedit illi 7 retribu' ei.

Left-margin notes:
Au'no (beside "sicut uos. hy on c̄diderunt…")
Ad' a'c decedi (beside "omnia .i. iudeos…")
Au'b (beside "humiliores pmanerent…")
Ad' de correctiōe (beside "P' miserat sententiam…")
7 gr̄a. (beside "ut omnium misereatur…")
Ad' 7 meos (beside "altitudinem expauescens…")
Ad' de sp̄u 7 litā. (beside "quam q'd eque…")
Ad' de sp̄u 7 litā (beside "q're quibusdā indignis…")
Ad'a (beside "apl's. q. d. Cecauit…")
Au'b (beside "non putes posse comp'hendi…")
Au'no (beside "7 sci di. q' est de mundanis…")
Au'no (beside ".i. quis fuit cuius consilio…")
Au'no (beside "quis prior dedit illi…")

Qm̄ ex ipso et per ipsū et in ipso sunt omnia ipsi glā in sclā am̄.

fidem suam prior ei dedit. Nullus. Qm̄ potius omnia sunt ex ipso, patre ex quo filius est. Et per ipsum filium per quem omnia facta sunt. In ipso spū scō quia sola dilectione continet et conseruat omnia. ¶ Ecce trinitas personarum hic ostenditur. et essentie unitas. Tres enim diuerse prepositiones. s. ex. per. in. distinctionem personarum indicant. Ipse u̇ idem pronomen repetitum identitatem substantie insinuat. Sicut et illud quod subdit ipsi glā non dicit ipsis. Non enim duos aut tres deos fides catholica predicat. s; ipsam trinitatem unum deum non ut eadem trinitas simul possit dici aliqn̄ pater aliqn̄ filius aliqn̄ spc̄ sc̄s sic sabellius dixit. s. ut pater non sit nisi pater et filius non nisi filius et spc̄ sc̄s non nisi spc̄ scs̄. Et h̄ trinitas non nisi unus deus. Hanc trinitatem aplc̄ creditur insinuasse cum dixit. Ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia. Cum audimus omnia ex deo omnis utiq; non sic intelligere debemus et omnia que naturaliter sunt neq; enim ex ipso sunt peccata que naturam non seruant s; uiciant. que peccata ex uoluntate peccantium nascuntur. ¶ Et cum in deo sint omnia que condidit non tamen inquinant eum que peccant. De cuius sapientia dicitur. attingit omnia propter suam munditiam et nichil inquinatum in eam incurrit. ¶ Attendendum est et quod non ait de ipso s; ex ipso sunt omnia. ex ipso enim non hoc significat penitus quod de ipso. Quod enim de ipso est potest dici ex ipso s; non omne quod ex ipso est potest dici esse de ipso quia non est de substantia sua. Ex ipso enim sunt celum et terra quia ipse fecit ea non autem de ipso quia non de substantia sua sicut aliquis homo si gignit filium et faciat domum ex ipso est filius ex ipso est domus s; filius de ipso domus uero de terra et ligno est. ¶ Oportet ergo ut creatorem per ea que facta sunt intellectu conspicientes trinitatem intelligamus cuius trinitatis uestigium in creatura apparet. In illa enim trinitate summa origo est omnium rerum et perfectissima pulcritudo et beatissima delectatio. Itaq; illa tria a se inuicem determinari uidentur et in se infinita sunt. Ita singula sunt in singulis et omnia in singulis et singula in omnibus et unum omnia. Non ergo confuse accipiendum est quod ait aplc̄ ex ipso et per ipsum et in ipso. ex ipsa dicens propter patrem per ipsum propter filium in ipso propter spm̄ scm̄. Sed ait ex ipsis per ipsos et in ipsis. nec ait ipsis glā s; ipsi insinuare uolens hanc trinitatem unum dominum deum esse.

¶ Illud quoq; uigilanter attende ne quia patrem uolens intelligi dixit ex ipso sic intelligas omnia esse ex patre ut negetur omnia esse ex ~~patre~~ filio et ex spū scō cum ex patre et per patrem et in patre omnia esse sane dici possit. Similiter et de filio et de spū scō dicitur ac per hoc cum dicit ex ipso et per ipsum et in ipso. sine dubio patris et filii et spc̄ scī demonstratur equalitas. et quia non ait nominatim patrem et filium et spm̄ scm̄. s; deum et deum quod ipsa trinitas dicitur singula horum trium referri ad singulos uoluit. subdens. Ex ipso. Religet ergo nos religio uni omnipotenti deo quia inter mentem nostram qua illum intelligimus patrem et ueritatem uel lucem interiorem per quam illum intelligimus nulla interposita creatura est. quare ipsam quoq; ueritatem nulla ex parte dissimilem in ipso patre ueneremur que forma est omnium que ab uno facta sunt et ad unum referuntur. que tamen omnia neq; fierent a patre per filium neq; suis finibus salua essent nisi deus summe bonus esset qui et nulli nature que ab ipso bona esset inuidit. et in bono ipso alia quantum uellet alia quantum possent ut manerent dedit. que ipsum donum dei cum patre et filio eque incommutabiliter colere et tenere nos conuenit. Unius substantie trinitatem unum deum a quo sumus per quem sumus in quo sumus a quo discessimus cui dissimiles facti sumus a quo perire non permissi sumus. principium ad quod recurrimus et formam quam sequimur et gratiam qua reconciliamur. Unum quoq; auctore a quo conditi sumus et similitudinem eius per quam ad unitatem reformamur et pacem qua unitati adheremus. s. deum qui dixit fiat uerbum quo factum est omne quod substantialiter et naturaliter factum est et donum benignitatis eius que placuit et reconciliatum est auctori suo ut non interiret quod ab eo per uerbum factum est. ¶ Et hee sunt res quibus fruendum est. s. pater et filius et spc̄ scs̄ eademq; trinitas una quedam summa res est communisq; omnibus fruentibus ea si tamen res dici debeat et non rerum omnium causa si tamen et causa. non enim facile nomen quod tante excellentie conueniat inueniri potest nisi quod melius dicitur ita trinitas h̄ unus deus ex quo omnia per quem omnia in quo omnia. Ita pater et filius et spc̄ scs̄ et singulus quisq; horum deus est et simul omnes una substantia. Pater nec est filius nec spc̄ scs̄ tamen spc̄ scs̄. eadem tamen eternitas eadem incommutabilitas eadem maiestas eadem potestas. In patre unitas in filio equalitas in spū scō unitatis equalitatisq; concordia et tria hec unum omnia propter patrem equalia omnia propter filium connexa omnia propter spm̄ s. unum autem deum esse solum cui seruitus illa debetur que latria greco uocabulo nuncupatur. Patri enim et filio et spū scō latria debetur. Pater non habet patrem de quo sit. filius autem est de patre ut sit atq; ut illi coeternus sit. Imago enim si perfecte implet illud cuius imago est ipsa coequatur ei. Non illud imagini sue uerum est

* filius nec est pater nec sps̄ s. Sps̄ s. nec pater nec filius. s; pater tantum pater. filius tantum filius. sps̄ s. tantum spc̄ scs̄.

Marginal notes:

aō̈ aūno

aūno aō̈ aūno

Aūno

aō̈ ex trinitatu psi v.

aō̈ de nōbo

aō̈ de nōbo

[Initial I:] Esse non est accidens nomen deo s; subsistens ueritas et manens causa et inter gignens proprietas;

aō̈ de trinit

Caue

hyt in vii. Ego et pater unum sumus. Sic et filius tres sunt nomina unum autem nature professio quia et eo quod est utriq; non differt. Simul non patitur unio ne compositio

aō̈ ieod

aō̈ de uā religioē

aō̈ ieod

et simul omnes unus deus. et singulus quisq; horum plena substantia

aō̈ de doctrina xp̄iana

hyl in vii. li. de trinit. Esse non est accidens nomen deo s; subsistens ueritas et manens causa et naturalis proprietas.

hyl in libro de sinodis. Cum deus unus sit quia innascibilem esse non posse cum ideo deus unus sit cum et pater deus sit et filius deus sit et innascibilitas sola penes unum sit filius ideo deus et ex innascibili essentia natus existat. Caput omnium filius est sed caput filii deus et ad unum cuncta hiis gradibus hac confessione referuntur et ab eo summa universa principium cum ipse sit principii principium

aō̈ de trin lib vi

ſuma congruentia. i. prima equalitas i. prima ſimilitudo nullam in re diſſidens. i. nullo modo inequat et nul
la ex parte diſſimilis. ſed ad idem reſpondens ei cuius imago eſt. ubi eſt prima i. ſuma uita cui non eſt aliud uiue
re aliud intelligere ſed id quod eſt intelligere hoc eſt uiuere hoc eſſe eſt. Verbum hoc eſt tamquam uerbum perfectum cui non
aug. deſit aliquid i. ars quedam omnipotentis atque ſapientis dei plena omnium rationum uiuentium incommutabili
um et omnes unum in ea ſicut de ipſa unum de uno cum quo unum ubi nouit omnia deus que fecit per ipſum i. per ea quo. unde cum
decedant et ſuccedant tempora non ſic decedit aliquid uel ſuccedit ſcientie dei. non enim que creata ſunt ideo ſciuntur
a deo quia facta ſunt. ac non potius ideo facta ſunt. quia immutabiliter a deo ſciuntur. Ille ergo ineffabilis quidam complexus
patris et imaginis non eſt ſine perfruitione ſine caritate ſine gaudio. Illa ergo dilectio delectatio felicitas uel beatitudo
ſiqua humana lingua uoce digne dicitur. est in trinitate ſpiritus ſanctus non genitus ſed genitoris. genitique ſuauitas in
genti largitate atque ubertate perfundens omnes creaturas pro captu earum. ut ordinem ſuum teneant. Hec ergo
omnia que arte diuina facta ſunt. i. unitatem quandam in ſe oſtendunt et ſpeciem et ordinem. Nam quodque horum creatorum
et unum aliquid eſt et aliqua ſpecie formatur et ordinem aliquem petit aut tenet. et ita in creatis ut per ea intelligimus ueſ
tigium pluceat trinitatis. Non ergo propter hoc naturam ſummi boni ſimplicem eſſe dicimus que eſt pater in ea ſolus aut filius
in ea ſolus aut ſpiritus ſanctus. i. quia ſola iſta nominum trinitas ſine ſubſtantia uel ſubſiſtentia perſonarum ſicut ſabelliani pu
tauerunt. ſed ideo ſimplex dicitur quia quod habet hoc eſt excepto quod relatiue queque perſona ad alteram dicitur non eſt ipſa. Nam utique pater habet filium
ad quem relatiue dicitur nec tamen eſt filius i. filius patrem habet non tamen ipſe eſt pater. Propter hoc itaque natura dicitur ſimplex quod non ſit ali
hoc est aliud. ud quam idquod habet ſicut in ceteris rebus eſt. Non enim habens liquorem liquor eſt nec corpus color nec aer lux. Neque ergo pater
ſolus nec ſolus filius nec ſolus ſpiritus ſanctus deus eſt. ſed ipſa trinitas unus deus. Verbum non dicitur. Sic habetur in natura uni
cuiusque trium ut qui habet hoc ſit quod habet ſicut immutabilis ſimplexque ſubſtantia. Hylarius in uii. li. de trinitate. Non
ex compoſitis deus qui uita eſt ſubſiſtit neque qui uirtus eſt ex infirmis continetur. neque qui lux eſt ex obſcuris coap
tatur. nec quiſpe eſt ex diſparibus formalis eſt totum quod in eo eſt unum eſt. Idem. Non humano modo ex compoſitis
deus eſt ut in eo aliud ſit quod ab eo habetur et aliud ſit ipſe qui habeat ſed totum uita eſt natura ſcilicet perfecta abſoluta et
infinita et non ex diſparibus conſtituta ſed uiuens ipſa per totum. Ipſi gloria. Quaſi. Et cum talis ſit ipſi ſecundum ſubſtantiam
ambr. ſingulariter uni ſit gloria non uiſibilis ipſis. i. hominibus in ſecula ſeculorum amen. Obſecro itaque et cetera. Poſt tractatum legis et fidei et nature
XII. uniuerſaliter iudeis et gentilibus ad bonam uitam agendam hortatur. Hucusque enim ne alter **Obſecro uos itaque**
Xm in cathas Epi. aduerſus alterum ſuperbiret monuit. Hic eſt moralis admonitio qua monet ut alter **per miſericordiam dei**
de alterius utilitate laboret. quia in ipſo dicit ſunt omnia. Itaque obſecro uos o fratres. Quaſi. **ut exhibeatis cor**
Quod rogo fraternitas exigit. Obſecro autem dico per miſericordiam dei. i. per apoſtolatum miſericorditer **pora ueſtra hoſtiam**
mihi a deo commiſſum uel hoc ut per miſericordiam a deo nobis factam et exhibitam. Quid rogo. **uiuentem ſanctam**
Ut exhibeatis. i. offeratis corpora ueſtra non tantum mentes ſed et corpora licet caro **deo placentem**
repugnet. offeratis dico hoſtiam. in mortificatione carnalium deſideriorum **rationabile obſe**
uiuentem. per bona opera. Sanctam. in deo ſcilicet firmam deo placentem ut bona intentione faci **quium ueſtrum.**
aug de ciuit dei. atis. Verum enim ſacrificium eſt omne opus quod agitur ut inhereamus deo **Et nolite con**
relatum ſcilicet ad illum finem boni quo beati ueraciter eſſe poſſumus. unde et ipſe homo **formari huic ſe**
dei nomine conſecratus et deo uotus inquantum mundo moritur ut deo uiuat **culo ſed reformamini**
ſacrificium eſt. Tunc ergo corpora noſtra ſunt hoſtia deo acceptabilis ſi ipſa incontaminata ſerue
mus diſſimiles illis qui uoluptatibus carnis ſeruiunt. Et nota quod ait hoſtiam
ambr. uiuentem. Olim quidem apud ueteres hoſtia oblata occidebatur ut homines peccati
cauſa eterne morti ſubiecti oſtenderentur. nunc autem quia per donum dei purificati ſunt
homines et a ſecunda morte liberati uiuam hoſtiam debent offerre ut ſignum ſit
uite eterne. Non enim ſic tunc corpora pro corporibus immolantur ſed corporum uicia
perimuntur. Rationabile. Quaſi. Exhibete corpora hoſtiam tamen obſequium ueſtrum
totum in predictis ſit rationabile. i. cum diſcretione ne quid nimis ſit ſed cum
temperantia ueſtra corpora caſtigetis ut non nature defectu cogantur diſſolui ſed ui
aug de ciuitate dei. ciis mori. Et nolite. Hic anima iubetur in ſacrificium deo offerri ſicut autem iuſſerat
corpora deo offerri. Si enim corpus quo inferiore tamquam famulo uel inſtrumento utitur

in novitate sensus vestri ut probetis que sit voluntas dei bona et beneplacens et perfecta.

anima mentis sue cum eius bonus usus retrectus ad deum refertur sacrificium est. Multo magis anima ipsa fit sacrificium cum igitur divini amoris accensa forma concupiscentie secularis amittit et do se referens ei tamquam incommutabili forme subdita reformatur. Unde quodait. Ut offerre corpora vestra et animas sed in noluite conformari huic seculo. i. formam secularis concupiscentie accipere. sed reformamini. qui madam similis deformati quia in eo parti me amissa imago dei nam si non amisisset hominem imaginem in totum amisisset non diceretur re. i. novo sen. vestri. Ut mutur. vere ut incipiat illa imago ab illo reformari a quo formata est. Non enim reformare seipsam potest sicut potuit deformare. Ut refor. Qui. lectio. itemque de die in diem quod reformatio fit in hiis qui semper proficiunt in ea que autem sunt se extendit novum hominem ad imitantes. Unde subdit. Refor. dico in novi. sen. vestri et in. n. in mente cui non dominantur peccata. renovamini ad modum novi hominis. Et nota quod hic est gradus iussio prohibitio enim est noluite con. h. s. iussio autem sed reno. i. no. s. u. Illud pertinet ad non concupiscere hoc ad diligere. Illud ad continentiam hoc ad iusticiam. Illud ad declinandum a malo hoc ad faciendum bonum. Non concupiscendo enim vetustate expoliamur. diligendi novitate induimur. Ad hoc utique reformamini ut in vobis ipsis experimento probetis que sit voluntas dei. i. quid deus velit que voluntas est bona quia quicquid deus vult bonum est. et beneplacens hiis qui intelligunt et experti sunt. et perfecta. in omni bonitate ut nichil sit melius. Et nota quia voluntas dei dicitur sive res ipsa qua vult quod et deus est sive illum quod vult. Hic autem accipitur dei voluntas qua vult quod semper impletur quod beneplacitum dei et dispositio. ut de quo propheta ait omnia quecumque vo. fec. et apostolus. Voluntati eius quis resistit. Omnia ergo bona que fiunt deus fieri vult. quorum ipse auctor est mala autem non vult fieri nec tamen vult non fieri. Sicut vellet non fieri fierent voluntati eius aliquid resisteretur. sed tamen ea fieri permittit. Preterea voluntas dei dicitur eius operatio et permissio. Unde Aug. Non fit aliquid quod omnipotens fieri non velit et sinendo ut fiat et ipse faciendo. et. Voluntas dei in tradi dicitur eius consilium et approbatio preceptio prohibitio. Dico enim. quasi. illud obsecro ut non conformemini seculo sed reformemini in novitate sensus vestri. hoc autem prohibeo. Dico enim per gratiam apostolatus. i. auctoritate apostolica que data est michi. non plus sapere. i. investigare de misteriis divinis quam oportet sapere sed sapere ad sobrietatem et ad temperantiam. i. sine presumptione. et temperantie quod preceptum transgressi sunt omnes heretici. Et hoc dico non omnibus vobis sed omnibus qui inter vos tales sunt quia non omnes hoc agebant sed quidam de illis. Et sciendum quia hoc est sacrificium christianorum ut multi unum corpus sint in christo. Hoc enim in sacramento altaris fidelibus noto demonstratur ecclesie quod in ea re quam offert et significat. Sicut enim panis ex multis granis conficitur ita ex multis fidelium membris sancta constat ecclesia. Quibus totus sui participatione congaudet cui membra sancta sunt unum quod in sequenti ostenditur ubi ait. multi unum corpus sumus in christo quod non possunt nisi sapiant ad sobrietatem quod hic precipit. Sequitur. Et unicuique. Sicut monuit ne de priori statu superbiat ita ne de donis que in fide recipiuntur. quasi. Precipio non plus sape quam oportet et precipio unicuique. s. maiori et minori sape sicut deus divisit mensuram fidei. i. ea ratione qua deus dedit unicuique divisit dona misericordia que fidelis inter quod in hoc non necesse indigeat et sit sub serviendi materia ut ita sit mutua dilectio. Apostolus ergo ostendit apostolus in multis verbis hoc debere nos sapere quod iusticie tamen nos non negligebatur non nobis solis utile sit sed nulli obsit. Ut ita. Et unicuique. precipio sape sicut deus m. f. i. secundum fidem quam deus mensurate dividit. Nam et fidem mensurate partitur deus unicuique. Hec est fides operans per dilectionem sine qua nulla cuiusque bona opera estimanda sunt. Ex qua omnis iusticia sumit initium quod non est tribuenda libero arbitrio nec ullis precedentibus meritis quia inde incipiunt bona quecumque sunt merita. Opera quippe bona sunt ab homine. fides autem fit in homine sine qua illa a nullo fiunt homine. Fides ergo donum dei est quam partitur deus unicuique sicut et alia dona sancti spiritus. sed in quod ipsum spiritu sancto constat christum nos

Aug. Aug. ex libro retract.
Aug. de trinit.
Aug.
Aug. de perfectione iusticie hominis
In enchiridion
Aug. de civit. dei
Aug.
Ambr.
Aug. Aug.
Aug. ad Iulian.
Aug. ad Sixtu.
Aug. sup Ioh.

dilige̅ ł eius mandata nos seruare non posse. uid qd̄ nos posse atq; age̅ tanto minus quanto illum percipi⁹ minus. tanto aũ amplius quanto illũ percipimus amplius. loq: non solum n̄ h̄ntí uĩ ł h̄nti n̄ ĩ cassũ promittatur. non h̄nti quid ut habeatur h̄nti aũ ut amplius habeat. Nam si ab alio minus ab alio ampli⁹ n̄ h̄ret̄ sc̄t. heliseus scd̄o helye non dic̄ret. spc̄ qui est in te duplo fiat in me. Xp̄o aũ qui e̅ dī filius n̄ ad mensurã dat̄ e̅ spc̄. quia in illo habitat omnis plenitudo diuinitatis. Neq; enim sine grã spc̄ sc̄i e̅ mediator dī ł hominum homo x̄. Quod enĩ e̅ unigenitus filius equalis patri non e̅ grẽ s; n̄. Qd̄ aũ in unitate̅ p̄ unigeniti assũpt⁹ e̅ homo grẽ e̅ n̄ n̄. Ceteris aũ omnibus ad mensuram datur ł dat̄ addr̄ donec unicuiq; p̄ m̄ sue pfectionis pp̄a mensura cõpleat̄ ł ũn̄ iohs de x̄ loqns̄ ait. Non enĩ ad m. d. d̄s. s; ceteris ũ diuidit̄ nq̄d ipe spc̄ s; dona eĩ. ¶ Et sacd̄ quod obtemprandum est ap̄lo p̄cipienti unicuiq; sape secd̄m mensuram fidei. Si enim p̃ uiribus suis aliquis infans c̄bat ut plus capiat. si aũ uires sue capacitatis excedit deficãn q̄ c̄bat̃ sequitur. Sicut enim. Quasi. ideo mensurate diuisit dona quia multi unũ corp⁹ sum⁹ ł ideo omnia necessaria danda s; non uni uno. Et h̄ e̅ quod ait. Sicut enĩ ĩ uno corpore mult̃a mẽbra h̄ms omnia aũ membra n̄ h̃nt eundem actum ita nos multi p̃ diuersa dona sumus unum corp⁹ in x̄. inuicẽ subseruiendo. Ecce corporis exemplo docet non posse nos singulos omnia h̄re̅ ac p̃ hoc curã n̄ri inuicẽ nos age̅ debere quia inuicem officiis n̄ris indigemus. Singuli aũ. Quasi. Omnes unũ corp⁹ sum⁹ in xp̄o singuli aũ sumus membra alt̃ quidem e̅ membrum alt̃ius. ita sum⁹ aliis seruientes ł aliis indigentes. Ideo dr̄ singuli quia nullus excluditur maior ł minor. Habentes aũ ut ł ḡ. Quasi. Singuli sumus membra ad hoc aũ sumus h̄ntes donationes differentes. ł dona differentia h̄ntes dico s̄ grã q̃ data ẽ nob ł t ita lege. Quasi. Singuli sumus mẽbra ḡ in differentibus donis h̄agatur ł h̄ e̅ quod ait. ḡ h̄ntes do. dif. s̄ grã q̃ d. ẽ n. s; sumus mẽb alt̃ alt̃ius. Que aũ sint ille grẽ ex quarum diuersitate dr̄ membra ł qualr̄ inuic̃ nob inuicẽ subseruire debeamus aperit dicens. Siue h̄ntes p̃phiã. ł reuelationem futurorum ł quorumlibet occultorum sumus membra aliorum ũ ill̃ p̃phem⁹. H̄ntes dico s̄ ratione̅ fidei. q̃ p̃ ut exigit fides eorum ł auditorum datur p̃phia. ¶ Et nota quod in enumeratione̅ grãrum a p̃phia incipit que est prima p̃bacio quod fides n̄ra sit rationabil̃. quia c̃dentes accepto spũ p̃phabant. Siue ministerium ecclesiasticum h̄ntes ut p̃bri simus membra aliorum in ministrando assidue. Siue qui docet. ł qui h̄t grãm docendi. sit mẽbrum alt̃ius in doctrina. ł exhibitione. Qui exortat̃. ł qui h̄t grã exortandi. sit mẽbrũ alt̃ius in exortando ł qui tribuit elemosinas tribuat non in duplicitate p̃sentis ł future glĩe. s; ĩ simplicitate fidei. ita sit mẽbrũ alt̃ius ł qui p̃e̅ ut princeps p̃sit in sollicitudine. s; ũ sollicite agat. ita sit mẽbrum alt̃ius. ł qui miseret̃. ł qui h̄t grã cõpaciendi op̃ istud h̄ faciat in hylaritate. ł leto animo subueniat ita erit mẽbrũ alt̃ius quoniam ĩ multis offendimus omnes. suggerit ap̄ls dñicã cotidianã medicinam. H̄ enim miseratio est cotidiana medicina cotidianis ł leuioribus n̄ri uulnib⁹ ł multis. Judicium enim sine mĩa fiet illi qui n̄ fecit misericordiam. ł ũn̄ dñs ait. Dimittite ł dimittetur uobis. Date ł dabit̃ uobis. Et hoc utiq; iustum est ut dimittatur dimittenti ł detur danti. Iñe quippe deo ĩ mĩa iudicanti ł iudicium miserentis q̃s q̃s ũ q̃ ĩ nimis iustus ł securus iudicium ex pectat sine mĩa tam p̃uocat. ~~suoca~~. O m̃a h̄ e̅ multiplex. s; dare alii. peccanti ignoscẽ. op̃ isto subuenire ł c̃. Et ideo non sup̃flue h̄ subdidit de misericordia

Sicut enim in uno corpore multa membra habemus omnia aũt membra non eũdem actum h̄nt ita multi unum corp⁹ sumus in x̄. Singuli aũ alt̃ alt̃ius membra. H̄ntes aũ donationes secd̄m grãm que data est nob differentes. Siue p̃phiam secd̄m rationẽ fidei. Siue ministeriũ in ministrando. Siue qui docet in doctrina. Qui exhortat̃ in exhortando. Qui tribuit ĩ simplicitate qui p̃e̅ ĩ sollicitudine qui

Margin: 18 — Aug de ciuit̃ dī — Amb — Aug̃ Amb — Orig̃ — qa sum⁹ mbra ... — Amb — Aug in li. ad retr. — Amb

miserentur in hylaritate. Dilectio sine simulatione. Odientes malum adherentes bono. Karitatem fraternitatis invicem diligentes. Honore invicem prevenientes. Sollicitudine non pigri. Spiritu ferventes domino servientes. Spe gaudentes in tribulatione pacientes. Orationi instantes necessitatibus sanctorum communicantes. Hospitalitatem sectantes. Benedicite persequentibus vos benedicite et nolite maledicere. Gaudere cum gaudentibus flere cum flentibus. Idipsum invicem sentientes. Non alta sapientes sed humilibus consentientes. Nolite esse prudentes apud vos metipsos nulli malum pro malo reddentes. Providentes bonum non tantum

ponendo unum in numero membrorum. Cum enim permissum sit aliud membrum ministerium ubi ait. qui tribuit in simplicitate. hic dicit in hilaritate. Simplicitas excludit ypocrisim. hylaritas .i. gaudium ostendit fervorem spe futuri. Omnis enim misericordia et simpliciter et cum gaudio fieri debet. Sequitur. Dilectio.

Quia divisa dona uniuntur sit sine simulatione et sic erit alter alterius membrum. Et sitis odientes malum et adherentes bono. ut nec dilectio amici faciat malum amare nec malum faciat malum bonum dimittere. Et sitis diligentes invicem karitatem fraternitatis .i. quod fratres karitatem habent inter se et sitis volentes a fratribus vestris diligi et sitis invicem prevenientes vos honore et in quibus reverentia. Aliter non est firmus amor nisi mutuus se preveniant obsequiis. Et sitis in sollicitudine non pigri .i. solliciti estis corde non sitis pigri opere. Maledictus enim est sicut ait Ieremias qui opus dei facit negligenter quia piger in conversatione divina sine spe est. Et ut pigricie frigus pellatur sitis ferventes spiritu .i. igne caritatis et si actu non potestis implere quod vultis. Vocat autem dicit ferventes quia spiritus sanctus ignis est quo fervet caritas que diffunditur in cordibus nostris per spiritum sanctum cui fervori contrarium est quod dominus ait refrigescet karitas multorum.

De hoc igne dominus ait. Ignem veni mittere in terram. Sequitur. Domino et tempori alia littera

Quamvis dixerim ut spiritu ferventes sitis tamen non passim et importune verba diligatis sed tempori .i. opportunitati sitis servientes ut modeste et cum honestate aptis locis ipsorum et apto tempore fidei verba loquamini. Et dando primo sitis domino servientes. Quod primo impenditis conditori vestro impendere deo. Et minus sitis gaudentes spe ut non in eternam spem vestram gaudeatis. Certi vero de futuris gaudent qui a sperant certissime se accepturos vero necessaria et cetera.

Necessitatibus. Communicantes .i. necessitatibus sanctorum sitis communicantes vestra .i. sanctis passis vestra communia faciatis et recipite sanctos in hospitio quod ita ait sitis sectantes hospitalitatem exemplo abrahe et loth. Et benedicite .i. bona orate persequentibus vos. Et hoc removet eos a communi consuetudine ne irato animo [illegible] ut ipsi facile maledicant sed magis victa iracundia benedicant et laudent. disciplina dominica loquitur repetit ut hoc semper faciendum doceat dicens. Benedicite.

Et nolite maledicere. Benedictio vestra sit sine admixtione amaritudinis. Et debetis cum gaudentibus gaudere de profectu et debetis cum flentibus flere de eo unde flendum sit. ut de lapsu alicuius vel de gratie dilatione. Et sitis invicem sentientes idipsum cum illis in gaudio vel fletu et pro his omnibus predictis et aliis non sitis sapientes alta in corde saltem sed sitis consentientes humilibus .i. humilium imitatores. Et nota quod non ait colloquentes humilibus sed consentientes quod non fit ore tantum quia tunc vera est humilitas sed non est in sola lingua sicut ypocrita qui dicit se peccatum non habere foris fingit humilitatem intus amplectitur vanitatem. Et in corde uti ore non habet veritatem. Vocat ergo dixit non alta sapientes ne sit elatio in animo ne presumentes de se non condoleant aliis sed exprobrent peccatoribus. hec est superbia que cum se preponit offendit. Deinde adiungit. Sed humilibus consentientes. ut aliena causa sit eorum ut ita gratiam habeat apud deum qui superbis resistit et humilibus dat gratiam. Et nolite esse prudentes apud vos metipsos .i. ne prudentiam vestram apud vos tantum sed magis ad proximos exerceatis et si quis eorum vos offendit. Unde subdit. Et nulli sitis reddentes malum pro malo et si quo offendat vos. Deinde ne et licita ei scandalo fiat dicens. Et sitis providentes bona non tantum coram deo .i. in secreto cordis sed et coram omnibus hominibus.

dicit

dicit

dicit de blasfemia spiritus sancti

dicit

dicit in psalmo lxxxiiii

dicit

dicit

dicit

dicit in psalmo [illegible]

dicit

[illegible]

dicit monet

Aug' ut non fiat scandalum sed bonum exemplum quia illud fieri debet quod et deo non displiceat
et fratri scandalum non sit. Et etiam sitis habentes pacem cum omnibus hominibus si fieri potest. ut assentiant. Si
vero non potest fieri malorum iniquitate retinente saltem facite quod ex vobis est. scilicet quod ad vos pertinet
Amb' tinet. id est pacem habere cum eis quantum in vobis est ut etiam cum his qui oderunt pacem
Amb' cem sitis pacifici. Vel sic. sitis habentes pacem cum omnibus hominibus si fieri potest. Quod dicat si fieri potest quia difficile est.
quod tamen licet sit difficile est ex vobis. id est in potestate vestra scilicet habere pacem cum omnibus.
Et non sitis defendentes vosmetipsos karissimi. id est non sitis resistentes adversariis. Sed
Aug' in psalmo lxxviii date locum ire. id est iudicio dei. Attende quia non precepit ut nolint vindicari a deo.
Aug' quod clamat sanctus sed ut non seipsos vindicantes dent locum ire dei qui dixit mihi vindictam.
ad quem et in apocalipsi sancti clamant. Vindica domine sanguinem nostrum. quod qualiter oporteat accipi
non est pretereundum ne videantur sancti propter exsaturandum odium desiderare vindictam quod
ab eorum perfectione longe est. Non ergo vindictam volunt propter exsaturandum odium sed tamen sic
scriptum est. letabitur iustus cum viderit vindictam. Precipit autem apostolus ut dictum est ut non ipsi se vindicantes
dent locum ire dei. Sed sicut vult bonus ut deus inimicum puniat. Non ergo est illud diligite
te inimicos vestros et benefacite. et cetera quod. o. v. et illud non reddentes malum pro malo. Non enim est hoc
Aug' in eodem reddere malum pro malo vel diligere vel bonum facere inimico. Cum ergo et homo iustus et homo
malus de inimicis suis velint a domino vindicari in quo discernuntur. Sed bonus magis
cupit corrigi inimicum quam puniri et cum deus punit non delectatur de
pena inimici quia non odit eum sed de iusticia dei quia deum diligit. hoc ei placet quod domino
quia et deus quem et hic sequitur. si pluit hic super iustos et iniustos tamen et hic scelestos aspere corripit et puniet
Amb' et nec es in fine dampnabit. Huic ergo reservanda est vindicta unde ait date locum
vindicte dei. Vel sic ire adversariorum. ille dat locum ire adversarii qui permittit adversario
sario facere quod vult. Et debetis locum dare ire dei. scriptum est enim. in prophetis
mihi vindictam servate et vos reservate ego retribuam. id est vindicabo dicit dominus. ut atque hunc
facit deum contempnit. Sequitur. Sed si esurierit. Nota insolentiam sed coniunctionis
ita enim mente prosequendum quasi non sit ibi interposita utraque coniunctio. Ac si diceret. Sed
Si esurierit et cetera. Vel ita potest legi. ut neutra superfluat coniunctio. Quasi non solum
non defendatis vos sed etiam si esurierit inimicus tuus ciba illum. Si sitit potum da illi. id est in
Amb' Aug' de doctrina christiana omni re necessaria subveni illi. Hoc enim. Quasi. ideo facito hoc quia hoc faciens congeres carbones ignis.
id est fervorem caritatis et spiritus sancti et urentem penitentie ardorem. super caput. id est mentem eius
Aug' in psalmo xxxiii Et si non penitent tamen noli vinci a malo sed vince in bono. id est patiendo. quasi receptus
cutis sunt ei nequam ictus. Bonitate ergo contende contra illum et est illa contritio
et salubre etiam ut sit bonus contra malum non ut sint duo mali. sed tu iam non es malus
opta malo ut sit bonus. Displiceat tibi quod malus est placeat ut fiat bonus ne sint duo
XIII mali. Sequitur. Omnis anima. Iterum hic ad humilitatem invitat. Videbatur enim quibusdam
Aug' super Ioh' dam quod mali domini et maxime infideles non debent fidelibus dominari et si boni et fideles essent
boni et fidelibus deberent esse pares. Quam et superbiam removet hic apostolus. a parte
superiore. id est anima significans totum hominem. Quid est enim omnis anima nisi
omnis homo. quasi dicat. Omnia predicta facienda sunt et si ita perfecti fueritis et corpore
et tamen omnis anima subdita sit. id est omnis homo subditus sit. Quem nomine anime ideo
Amb' significo ut non solum corpore sed et voluntate serviatis. Omnis ergo anima subdita sit ut et voluntate
Aug' tate serviat. scilicet homo prelatis et sublimioribus bonis et malis. scilicet regibus principibus tribunis
nis centurionibus et aliis huiusmodi. Si enim bonus fuerit qui te preest nutritor est
tuus. malus si fuerit temptator tuus est et nutrimenta libenter accipe et in temptatione
tione approbare. Esto ergo aurum et attende mundum istum quasi fornacem artificis.
Sit ergo omnis anima subdita potestatibus sublimioribus quia sublimiores sunt. Non est enim potestas. Probat quod debent subici his quia potestas omnis a deo est.
id est in hoc quod sublimes sunt. id est in mundanis. vel causa notatur cum dicit. Sublimioribus. id est

coram deo sed et coram
omnibus hominibus.
Si fieri potest quod
ex vobis est cum om
nibus pacem habentes.
Non vosmetipsos
defendentes karissimi
sed date locum ire.
Scriptum est enim.
Michi vindictam
ego retribuam dicit
dominus. Sed si esurierit
tuus
inimicus ciba illum.
Si sitit potum da
illi. Hoc enim faciens
carbones ignis con
geres super caput eius.
Noli vinci a malo
sed vince in bono
malum. Omnis
anima potestati
bus sublimioribus
subdita sit. Non
est enim potesta[s]
nisi a deo.

s; que a deo sunt ordinata sunt. Quod potestas est ordinata .i. quecumque habet potestatem dei ordinatione habet. Itaque qui resistit potestati
ordinationi dei resistit. Et hoc quod ait. Quia . Idem debet subici quia non est potestas alicui hominum vel bono vel malo nisi a deo
data. Unde pylato dominus ait. Non haberes in me potestatem nisi data esset tibi desuper. Malitia hominum cupiditatem nocendi [Augustinus Augustinus contra pelagium]
per se habet potestatem autem si ille non dat non habet. Unde diabolus aliquid tollere iob dicebat domino. Mitte manum tuam
.i. da potestatem quia non nocendi potestas non est nisi a deo sicut est loquitur sapientia per me reges regnant et tyranni per me tenent terram.
Unde et iob de domino ait. Qui facit regnare ypocritam propter perversitatem populi. Unde et per ysaiam dicit deus. Dedi eis regem in ira mea.
Nocendi enim voluntas potest esse ab homine animo potestas autem non est nisi a deo et hoc abdita aptaque iusticia. Iniustum enim vere [Augustinus super Genesim]
in perversis accipientibus nocendi potestatem bonorum patientia probetur et malorum iniquitas puniatur. Nam per potestatem dia [Augustinus de civitate dei]
bolo datam iob probatus est ut iustus appareret. Et petrus temptatur ne de se presumeret et paulus colaphizatur ne se extolleret
et iudas dampnatus ut se suspenderet. Cum ergo deus iustos faciat suos per potestatem diabolo datam tamen puniturus qui nocendi
voluntate que ipsius diaboli fuit ei reddet in fine supplicium. Que autem sunt a deo ordinata sunt. Iob ait. Deus

Que autem sunt a deo
ordinata sunt.
Itaque qui resistit
potestati dei ordi
nationi resistit. Qui
autem resistunt ipsi sibi
dampnationem
adquirunt. Nam
principes non sunt
timori boni operis.
s; mali. Vis autem non
timere potestatem.
Bonum fac et ha
bebis laudem ex il
la. Dei enim minister
est tibi in bonum. Si
autem male feceris time
non enim sine

potentes non abicit cum ipse sit potens. Gregorius. Dominum quippe imitari desiderat qui fastigi
um potentie alicuius minime utilitatibus et non suis laudibus administrat.
Qui prelatus certis prodesse appetit non preesse. Tumoris namque elatio non ordo potesta
tis in crimine est. Potentiam deus tribuit elationem vero potentie malitia nostra invenit.
Tollamus ergo quod de nostro contulimus et bona sunt que deo largiente possidemus quia nequaquam iusta potentia s;
actio prava dampnatur. Itaque qui resistit vi vel dolo potestati .i. homini habenti potestatem in hiis .s. que ad potestatem
pertinent ut in tributo et huiusmodi dei ordinationi resistit .i. habenti potestatem dei ordinatione; Nota secundum
dei ordinationem agit. De potestate bona patet quod eam prefecit deus rationabiliter.
de mala vero videri potest dum et boni per eam purgantur et mali dampnantur et ipsa de
tius precipitatur. Et nota quod nomine potestatis multum accipitur potestas ipsa
que datur alicui a deo. aliquando ipse homo habens potestatem. quod diligens lector distin
guat. Qui autem. Quasi. Qui resistit potestati dei ordinationi resistit. hoc autem tam grave est quod
qui ei resistunt ipsi sibi acquirunt dampnationem. Ideo non debet resistere s; subici. Si vero [Augustinus]
iubeat quod non debet facere. hic sane contempne potestatem timendo potestatem
maiorem ipsos humanarum rerum gradus adverte si quid iusserit curator numquid
faciendum est si contra proconsulem iubeat. Rursum si quid ipse proconsul iu
beat et aliud iubeat imperator numquid dubitatur illo contempto illi esse serviendum. Ergo si ali [Augustinus]
ud imperator aliud deus iubeat contempto illo obtemperandum est deo. Nam principes. Quia.
Merito acquirunt dampnationem nam principes boni et mali non sunt timori boni
operis s; mali .i. non sunt ad timorem hiis qui bene operantur s; hiis qui male. Sicut enim
bonus est princeps bene operantem non punit s; diligit. Si enim malus est non nocet
bono s; purgat eum. Malus vero debet timere quia instituti sunt principes ut ma
la puniant. Principes dicit illos quibus pro corrigenda vita exhibenda et corrigenda adu [Augustinus]
sa cantur dei habentes imaginem ut sub uno ceteri sint. Vis autem. Quia. male operantibus
sunt timori vis autem ut non timere potestatem quecumque sit. sive bona sive mala.
fac bonum et non est ut timeas immo habebis laudem ex illa. et si mala est dum tibi est causa
tue corone. Si autem iusta est potestas habebis laudem ex illa ipsa laudante. si iniqua [Augustinus in sermone sancti
est habebis laudem ex illa non ipsa laudante s; ipsa tibi laudis occasionem prebente. Vel laurentii.]
ex illa habebis laudem. Dei enim minister est tibi in bonum .i. tibi est faciens bonum sive
bonus sive malus sit qui exercet. Vel tibi est datus a deo in bonum tuum ut tueatur [Ambrosius]
te et tua. Manifestum est enim quod ideo dati sunt a deo rectores ne malum fiat [Augustinus]
bonus. Si autem. Quia. Bono non est timendum si autem male feceris time. timendum est
enim qui portat gladium .i. habet iudiciariam potestatem non sine causa s; ut malos pu
niat et hoc ostendit subdens. Dei enim minister est .i. loco dei vindicat. ipse dico existens vindex in iram dei futuram ostendendam .i. propter vindictam dei futuram ostendendam
.i. propter offensam dei vindicanda. vel vindex in ira dei

quia et punitio indicat resistentes in malo grauius puniendos. Dico quod uindex est in hoc, id est ad dampnum eius qui malum agit. Et quia minister dei est. Ideoque subditi estote ei quia ex necessitate. Vel necessitati. Alia littera id est necessarie ordinatioi subiecte id est hoc non solum propter iram principis et dei uitandam sed propter conscientiam. scilicet ut munda sit uestra mens per latriam a deo diligenda dominum deo. Licet enim omnes fideles in quantum fideles sunt unum sint in Christo in cuius fide non est distantia iudei gentium et serui et huiusmodi differentia tamen est in conuersatione mortali et eius ordinem in huius uite itinere seruandum esse apostoli precipiunt. Alia sunt enim que seruamus in unitate fidei sine ulla distantia et alia in ordine uite huius tamquam in uia ne nomen domini et doctrina blasfemetur. Ideo enim. Hec est probatio subiectionis. Quasi Subditi esse debetis.

Subditi esse debeatis quia ideo id est ad ostendendam subiectionem potestatis tributa. Quod est signum subiectionis non ait soluitis sed prestatis quia redditum quia redduntur seruiendo in defensione dum pugnant pro patria et dum agunt iudicia. Prestatis tributa uos dico seruientes deo in hoc ipsum. id est pro hoc ipsum seruitis deo quod illi tributa datis. Vel pro hoc seruitis deo. Ministri enim dei sunt. Ad hoc enim constituti sunt ut boni laudentur mali puniantur. Vel ita. Ministri enim. Quasi Debeatis prestare tributa quia ministri dei sunt. Ipsi dico seruientes uobis dum patriam defendunt in hoc ipsum id est propterea scilicet propter tributum seruiunt uobis in defensione patrie. Et quia ministri dei sunt ergo reddite omnibus debita ut sic laudetur disciplina euangelica. Et hoc est reddite. Cui debetis tributum reddite tributum. Tributum dicitur quod regionales soluunt. Cui debetis uectigal reddite uectigal. Vectigal dicitur stipendium quod datur dominis qui per patrias uehuntur. Vel tributum dicitur quod domini soluitur. Vectigal quod ad dominum uehitur. Cui debetis timorem reddite timorem. ut dominum timeatis et personas ueneramur. Cui debetis honorem reddite honorem. Et assurgere et humiliari. Quod per singula.

Nemini debeatis quicquam nisi ut inuicem diligatis. id est cetera ita soluite ut non debeatis aliquid, karitatem uero ita soluite ut semper debeatis. Sola enim caritas est que et reddita semper detinet debitorem. Redditur enim cum impenditur debetur autem etsi reddita fuerit quia nullum est tempus quo impendenda non sit nec cum redditur amittitur sed potius reddendo multiplicatur. Habendo enim redditur non caritas ut pecunia quia reddita non postea non habeatur nec habetur nisi reddatur. Immo cum redditur ab homine crescit in homine. et tanto maior acquiritur quanto pluribus redditur. Hic autem sit mentio de caritate quia ualet ad humilitatem predictam. Et nota quod pacem supra monuit nos habere ad omnes. hic autem dilectionem dicit esse habendam inter fratres quod notat dicendo inuicem inuicem. Alii enim fratres uero non sunt uero dilectio est habenda. Qui enim diligit proximum legem impleuit. Hic per partes ostendit dicens. Nam nam id est que uere impleuit. Nam hoc preceptum non adulterabis et hoc non occides et hoc non furabis. Et hic non falsum testimonium dices. Et hic non concupisces rem proximi tui. et si quod est aliud mandatum per Moysen constitutum id est continetur et impletur in hoc uerbo id est in hoc mandato quod Moyses fecit in leuitico diliges proximum tuum sicut te. Aliud bono diligendus est proximus non in malo quando qui diligit iniquitatem odit animam suam et ita non seipsum diligit quare nec proximum sicut se. Et nota quia cum sint duo precepta caritatis in quibus tota lex pendet et prophete per utroque unum sepe non tantum ponitur quia nec deus sine proximo nec proximus sine deo diligi potest. Hic autem dilectio proximi commemoratur quia dilectio proximi in factis apparet. dilectio uero dei amplius latet. Ioannes uero hanc specialiter ponit de qua dicit. Mandatum nouum do uobis ut diligatis inuicem. Et uero bis illud magis magis mandatum dilectionis dei uidetur esse preceptum sed bene intelligentibus utrumque inuenitur in singulis quia qui diligit deum non potest eum contempnere quem deus precipit diligere et quem scit ac spiritaliter

causa gladium portat. Dei enim minister est uindex in iram ei qui male agit. Ideoque necessitate subditi estote non solum propter iram sed et propter conscientiam. Ideo enim et tributa prestatis. Ministri enim dei sunt in hoc ipsum seruientes. Reddite ergo omnibus debita. cui tributum tributum. cui uectigal uectigal. cui timorem timorem. cui honorem honorem. Nemini quicquam debeatis nisi ut inuicem diligatis. qui enim diligit proximum legem impleuit. Nam non adulterabis non occides non furabis non falsum testimonium

Aug.

Amb.

Ambro.

Aug. ad celestinum

De caritate.

Amb.

Aug.

Aug.

Ad Gal.

De karitate.

Aug. contra Ioh.

dicit non concupisces
rem proximi tui et si
quod est aliud mandatum in hoc verbo
instauratur diliges
proximum tuum
sicut teipsum.

dilige proximum quid et eo diligit nisi deum. Et supra est dilectio ab omni mundana dilectione discreta que diligendo dilatatur. Sic dilexi vos. Quid enim nisi deum dilexit in nobis? non quem
habebamus sed ut haberemus, sicut medicus diligit egros. Et quid in eis diligit nisi salutem quam
cupit utique revocare non morbum quem venit expellere. Sic ergo et nos invicem
diligamus ut quantum possumus invicem ad habendum in nobis deum cura dilectionis
attrahamus. Tunc est quippe optimus homo cum tota vita sua pergit in incommutabilem — Aug. de doctrina xpiana.
vitam et toto affectu inheret illi. Si autem se propter se diligit non se refert ad deum sed ad
seipsum conversus non ad incommutabile aliquid convertitur. Ideo cum defectu aliquo se
fruitur. Si ergo teipsum non propter te debes diligere sed propter illum ubi dilectionis tue rectissimus
finis est, non succenseat alius homo si et ipsum propter deum diligis. Hec enim regula dilectionis
divinitus constituta est, ut diligas proximum sicut teipsum, deum vero ex toto corde ex tota anima ex
tota mente, ut scilicet omnes cogitationes tuas et omnem vitam et omnem intellectum in illum conferas
a quo habes ea que confers. Nemo ergo diligit proximum nisi diligat deum. Quantum igitur potest pri- — Aug. ad lex.
mo impendat quem diligit sicut seipsum ut ille diligat deum quem si ipse non [illegible] diligit, nec se nec proximum — Aug. in li. sup. xpi.
diligit. Amatorem enim dei amatorem esse sui et non diligens deum non diligit proxi[illegible]mum quia non diligit seipsum. — Aug. sup ioh.
Qui autem se propter habendum deum diligunt ipsi se diligunt. Ergo ut se diligat deo[illegible] diligunt. Hoc est dilectio
in omnibus hominibus. Pauci enim se diligunt ut sit deus omnia in [illegible] omnibus. Sequitur:

Dilectio proximi malum non operatur.
plenitudo ergo legis
est dilectio.

Dilectio. Quasi dicat quia diligit proximum [illegible] mum benefacit quia dilectio proxi- — Aug. i pso xi.
mi non operatur malum, id est diligens [illegible] proximum nullum mortale malum
operatur. Proximum omnem hominem oportet intelligi quia nemo est cum quo
sit operandum malum. Aug. amat homines aut quia iusti sunt aut ut iusti sint. Amare
debes sic enim teipsum amare debes aut quia iustus es aut ut iustus sis. Quod enim aliter se
diligit iniuste se diligit quia ad hoc se diligit ut sit iniustus ad hoc ergo ut sit malus,
ergo iam non se diligit. Qui enim diligit iniquitatem odit animam suam. Ergo dilectio non agit malum. Ergo dilec-
tio est plenitudo legis, id est qui diligit plene legem implet. Ubi enim karitas est quid est quod possit deesse? — Aug. sr ioh.
Ubi autem non est quid est quod possit prodesse? Cum ergo nondum sis qui hanc virtutem habet habere omnis cum plenitudo legis sit caritas. — Aug. ad lex.
Que quanto magis est in homine tanto magis virtute preditus. Quanto autem minus tanto minus inest virtus. Et quanto magis est — Sec quod minus inest virtus.
vicium. In hac decalogus legis completur. Decalogus enim legis x precepta habet que sic sunt distributa ut tria per- — Aug. de x cord.
tineant ad deum, vii pertineant ad hominem. Est enim bellum quod secum agit homo dimicans contra concupiscentias ma- — De x preceptis.
las, refrenans avariciam, elidens superbiam, suffocans ambitionem, trucidans libidinem. Has pugnas facimus occulto
et non vincimus in aperto. Ad hoc docentur manus nostre ad prelium. Non est huiusmodi spectaculum vestris, venator quod citharista.
Aliud agit venator, aliud citharista in spectaculo dei vivi. Tangis easdem x cordas et x feras occidis. Utrumque
simul facis. Tangis primam cordam qua unus colitur deus, cecidit bestia superstitionis. Tangis secundam cordam
qua non accipis nomen domini dei tui in vanum. Cecidit bestia erroris et nefandarum heresium. Tangis iii cordam ut per
spe future quietis facias quicquid facis. Interficitur crudelior ceteris bestiis amor seculi huius. Propter amorem seculi huius
laborant homines in omnibus negotiis. Tu autem in omnibus operibus tuis labora non propter amorem seculi sed propter sempiterna
requie quam promittit deus. Honora patrem tuum et matrem. Tangis iiii cordam ut honorem parentibus deferas et cecidit
bestia impietatis. Non mechaberis. Tangis v cordam. Cecidit bestia libidinis. Non occides. Tangis vi cordam,
cecidit bestia crudelitatis. Non furtum facies. Tangis vii cordam et cecidit bestia rapacitatis. Non falsum testimonium dicas.
Tangis viii et cecidit bestia falsitatis. Non concupisces uxorem proximi tui. Tangis viiii cordam et cecidit bestia adul-
terine cogitationis. Aliud est enim non facere aliquid cum uxore, aliud non appetere alienam uxorem. Ideo duo precepta sunt: non
mechaberis et non concupisces uxorem proximi tui. Non concupisces rem proximi tui. Tangis x cordam et cecidit bestia cupiditatis. Ita cadentibus omnibus
bestiis securus et innocens in omni dilectione et humana societate versaris. Et hoc scientes etc. Alia commen-

Et hoc scientes tem-
pus quia hora est iam

datio caritatis est. Supra dixit quod malum non faceret, hic dicit quod in opor-
tunitatem parat bonum operandi. Quasi scimus quia dilectio malum non operatur et hoc in-
scimus quia hora est iam surgere de somno. Et nos hoc scientes abiciamus etc.

Ut ita sit quidam libri habent hoc tempus. Quasi. Dilectio est plenitudo legis et nos
scientes hoc tempus s. gratie. abiciamus &c. &c. Quod debemus quia iam s. ex quo
dilectionem habuimus est nobis hora i. oportunitas s. vivus surgere de somno i. de
(Ambr.) torpore boni operandi i. negligentia et ignorantia que per somnum signatur. hic. Et debemus
surgere nunc enim nostra salus. s. gloria que nobis promittitur est propior i. magis debitam per
(Amb.) opera bona quam tunc cum credidimus. Manifestum enim est quod post lavacrum aliquis
boni operans studens caritati vicinius est eterne vite. Bona enim vita signum est i. causa
salutis eterne future. Baptismus valet ad veniam vita bona ad coronam. Quia ergo
credidimus i. operati sumus turpius est nisi surgamus. Vel nunc est nobis tempore p. n. s. q. e.
Quia plus morti proximi sumus. Nox &c. Item hic ostendit quare resurgere debeant. Et
(Amb.) ideo est surgere debetis quia nox infidelitatis et ignorantie precessit i. fuit s. tamen nunc cuius
memoria monet ut caveatis. dies autem i. beatitudo appropinquavit. dum peccata sunt
(Amb.) remissa dum iustificati estis per gratiam. Ut ita. Debetis surgere quia nox precessit i. vetus
homo qui in baptismo periit. s. [illegible] fomes peccati dies autem ap. s. sol iustitie Christus est
(Amb.) luce veritatem didicerunt ut [illegible] sciant quid agendum est. Prius enim igno-
rantes Christum in tenebris erant [illegible] at ubi lux orta est transierunt a falso ad
verum. Ergo s. propter ista certa scilicet [illegible] abiciamus opera tenebrarum i. opera mala que
ex tenebris ignorantie veniunt [illegible] vel quia tenebras amat i. ad tenebras
ducunt. i. induamur tamquam ornamentum [illegible] tum arma lucis. i. virtutes que sunt
arma. que exigit lux i. fides. Et [illegible] acceptis virtutibus ambulemus honeste.
i. in actu earum exerceamur. sicut decet in die fidei. Que autem sunt opera tenebrarum
ostendit subdens. Non in comessationibus &c. Quasi. Ambulemus honeste s.
(Amb.) non in his s. non in comess. i. luxuriosis conviviis que ad collationem omnium
celebrantur. aut vicibus solent a contubernalibus exhiberi. Et ebrietatibus i.
(Ambro) immoderatis potationibus. Bonum tamen ingenio masculino dominus calicem aptum pota-
tioni. a quo dicitur ebrietas que est nimia potatio vini. non in cubilibus i. in pigricia
dormientium. i. impudicitiis. i. in luxuria que de potu i. cibo nimio venit. Ideo
post comessationem et ebrietatem posuit. non in contentione et emulatione am-
bulemus sicut solebant facere se invicem preferendo. in quo minor invidebat maio-
ri. ita erat inter eos contentio et emulatio. Et nota romanos in his tangi. et
(Aug. ad Aurel.) ratione eius instigandi. Horum autem morborum mater est superbia et humane laudis aviditas
(Aug.) que et hypocrisim sepe generat. Huic non resistitur nisi crebris divinorum librorum testi-
moniis incutiatur timor et caritas dei. Sed induite. Quasi. vel dicta ne faciatis. sed vel
induite et induimini deo i. Christo. i. formam Christi in omnibus que induti non cogemini
servire carni. Unde subdit. Et carnis curam ne feceritis non dico in necessariis
(Aug. in libro) ad sustentationem s. in desideriis vitiatis. Sic enim sumenda sunt alimenta quem-
(confessionum) admodum medica-menta. Fames enim et sitis quidam dolores sunt urunt et sicut febris
necant nisi alimentorum medicina succurrat que presto est ex consolatione munerum
(Aug. de sermone) dei quibus regnum dei querentibus omnia adicienda promisit. Sic ergo sumenda est alimonia ut medicina. s. dum ad quietem
(in monte.) sacietatis ab indigentia transitur in ipso transitu insidiatur laqueus concupiscentie. et cum salus debeat esse causa edendi
(Aug. in libro) adiungit se tamquam pedissequa periculosa iocunditas et sepe conatur preire. ut eius causa fiat quod salutis causa faciendum erat
(confessionum) et sepe incertum fit utrum adhuc necessaria corporis cura subsidium petat. an voluptaria cupiditas fallatie
ministerium suppetat. Ad hoc hylarescit [id est letatur] infelix anima gaudens non apparere. quid satis sit moderationi valitudinis
ut obtentu salutis obumbret negocium voluptatis nec id utrumque modo est.
(Amb.) hyam quod salutis satis est delectationi parum. Infirmum autem in fide. Quia ex
XIIII. iudeis ergo erant qui romanos ad fidem Christi assumpserant admixta lege. Ideo quidam

nos de somno surgere.
Nunc enim propior est
nostra salus quam cum
credidimus. Nox pre-
cessit dies autem ap-
propinquavit.
Abiciamus ergo opera
tenebrarum et indua-
mur arma lucis.
Sicut in die honeste
ambulemus. Non
in comessationibus
et ebrietatibus. Non
in cubilibus et in-
pudicitiis non in
contentione et em-
ulatione. Sed indu-
imini dominum Iesum
Christum. Et car-
nis curam ne feci-
ritis in desideriis.

Infirmum in
fide assumite

non in disceptationibus cogitationum. Alius enim credit se manducare omnia.

iudicabant cibos debere discerni sicut lex mandabat. ubi non erant perfecte fideles. Alius enim qui sine lege Christum sequebantur iudicabant esse licere edere omnes cibos. Perfecte enim fidelis est nullum cibum discernere immundum putare quia omnia munda sunt mundis. Sed quidam infirmi ut dictum est censebant a quibusdam abstinendum ut a ... romanos erat contentio. Unde precipit hic apostolus tales assumere non abicere sed patiendo ad fidem assumere exemplo nostro et si incognitum quo quis animo faciat non disceptare. Tales ergo apostolus tamquam egros medicus offerens ait. Infirmum autem etc. Ut ita in nobis honestis sitis non dicit.

Infirmum autem etc. id est illum qui nondum perfecte credit. qui non edit ut credendum est assumite. ad sanandum sicut Christus egros assumpsit ut eos sanaret. assumite dico non in disceptationibus cogitationum. id est ita ut de occultis iudicetis eum reum. Non est enim dampnandus cuius cogitatio non est aperta et de quo nescimus qualis post sit futurus. Non ergo nobis usurpemus diiudicare cogitationes aliorum sed deo probemus cogitationes nostras et faciem bonis iudicantes gaudeamus cor non deo committamus pro quo oremus. dico assumite infirmum et sunt inter uos quidam qui hoc possunt. Alius enim id est in fide perfectus credit se posse manducare omnia humanis usibus data et hic talis potest assumere alios. [dominus Augustinus] [Augustinus Augustinus]

Qui autem infirmus est olus manducet. Is qui manducat non manducantem non spernat. et qui non manducat manducantem non iudicet.

Qui autem infirmus est id est qui cibos discernit reputans alios mundos alios immundos manducet olus. Hic indiget assumi qui permittitur edere olus in quo nulla est quod est in cuius esu omnis secta consentit. [Ambrosius] Infirmus ergo est qui cibos discernit eo quod iudei prohibiti sunt edere. huic suo iudicio relinquendum dicit apostolus ne cum scrupulo edat. Vel infirmus dicitur parvulus ad casus qui facile impetu libidinis sternitur. quasi dicat. Licet perfecta fides sit quod omnia licere edere tamen qui infirmus est id est qui timet casum uiciorum abstinens manducet olus id est teneat tantum cibos qui non sunt fomenti uiciorum et abstineat ab illis quibus libido excitatur. Crassitudo enim carnium et deliciose epule et que prouocent corpus ad libidinem. Is qui manducat supra precepit non disceptare de cogitationibus aliorum hic precipit non spernere alios. quasi dicat ita sint is qui manducat omnia indifferenter non spernat non manducantem id est abstinentem quia uoluntatis est edere et non edere. propter quod hic fieri non debet. Omnia enim uoluntati humane subiacent. sicut et a domino humano subiecta sunt. Et qui non manducat omnia non iudicet manducantem. tamquam reum id est non credat et asserat eum peccare. cum nesciat quo animo faciat. De manifestis enim non de occultis iudicandum est. Manifesta autem sunt que non possunt bono animo fieri ut sunt stupra blasfemie furta de quibus iudicare nobis permittitur de quibus dicitur ex fructibus eorum cognoscetis eos. sed ea que dubium est quo animo fiant in meliorem partem interpretemur ut de cibis quia possunt bono animo et simplici corde sine uicio concupiscentie quicumque humani cibi indifferenter sumi. De talibus enim rebus que possunt bono animo fieri et non bono uolebat illi cum homines essent ferre sententiam in occulta cordis. de quibus solus deus iudicat. Unde dicitur nolite ante tempus iudicare. Sunt ergo quedam facta media que ignoramus quo animo fiant quia bono et malo fieri possunt de quibus temerarium est iudicare. maxime ut condempnemus. [Ambrosius] [leronimus] [dominus] [dominus] [Ambrosius] [Augustinus de sermone in monte.]

Deus enim illum assumpsit. Tu quis es qui iudicas alienum servum? Suo domino stat aut cadit. Stabit autem. Potens est enim

Deus enim. Quasi dicat. Neuter alterum iudicet utique enim seruus dei est et hic et ille. Deus enim utrumque scilicet manducantem et non manducantem assumpsit. ad fidem. Et cum hoc sit tu quis es id est cuius ualentie es. qui iudicas alienum servum id est dampnandum affirmas. Hoc non debes cum sit alterius seruus. Manifestum est enim seruum non debere conseruum uoluntate iudicare. Suo etc. quasi dicat de incognito corde alieni serui tu non habes iudicare sed suus dominus quia suo domino id est ad honorem sui domini stat qui stat aut cadit. suo domino quia ad eum pertinet et casus cadentis erigere qui potest et iudicare. stat aut cadit. ideo dicit quia ambiguum est quia forsitan stat qui putatur cadere. Vel suo domino stat aut cadit. Quia quia confidens edat et non edat. deus iudex est. cuius seruus est. Stabit autem id est stare potest domino suo. quia neque si edit reus est neque si non edit culpabilis est si tamen deuotionem hoc agit. Vel stabit autem quamuis de omnibus regeneratis et pie uiuentibus loqueretur apostolus dicens. Seruum alienum. Continuo tamen respexit ad predestinatos cum ait. stabit autem. hic de predestinatis dicitur. Et ne sibi stare arrogent. subdit. Potens est enim deus. [Ambrosius] [Ambrosius] [Ambrosius] [Augustinus de correctione et gratia]

ambr. aug. statue(re) illum. de quo nulli est ambiguu(m). vel s(e)c(un)d(u)m quod ait statuat certa. ostendit se nescire quo animo ille agat in dubiis. Cu(m) u(er)o addit stabit au(tem). hic innuit q(uo)d ambigua debemus in meliore(m) parte(m) u(er)te(re) (et) plus salutem quam morte(m) eo(rum) optare (et) in futuro spem boni h(abe)re (et) si aliter sit in p(rese)nti. **N**am alius. Supra dix(it) q(uo)d alii omnia manducant alii n(on) omnia de q(ui)b(us)dam cibo(rum) agens hic dic(it) q(uo)d alii omni aliq(uo) aliquo c(er)to tempore abstinent. utriq(ue) recte posse h(oc) dicit. q(uia). Dico stabit. (et) p(ro)p(ter) (h)o(c) statur(us) esse quia q(uo)d agit ex iudicio a(n)i(m)i agit (et) h(oc) e(st) q(uod) ait. Nam alius iudicat

aug. diem e(ss)e eligendum in abstinentia in(ter)po(s)itum inter die(m) (et) die(m) alius au(tem) iudicat omnem die(m) esse eligendum in abstin(enti)a. (id est) quidam certis diebus quida(m) omni t(em)p(or)e putant e(ss)e abstinendum. Unusquisq(ue) au(tem) eo(rum) in suo sensu sec(un)d(u)m sua(m) (con)sci(enti)am habundet in melius ut qui edit cum gr(ati)a(rum) actione edat (et) qui abstinet p(ro) d(e)o absti

ambr. neat. Vel in suo sensu. (id est) s(u)o consilio dimittatur ne scandalum passus a ka ritate. que e(st) mat(er) omnium uirtutum recedat. Dico quod in suo s(e)n(s)u habun dans ita faciet. quia qui sapit diem. (et) omnem (et) inter die(m) d(omi)no d(e)o sap(it). (id est) ad hono

ambr. rem d(omi)ni fac(it) quia d(e)o place(re) in hoc se putat. Et simil(ite)r qui manducat omnia

ambr. manducat d(omi)no. (id est) ad laudem (et) honorem d(omi)ni cui(us) omnia c(re)ata edit munda (et) quia ei s(er)uituris illis sustentatur. (et) q(uo)d d(omi)no manducet effectus indicat G(ra)t(ia)s enim agit d(e)o. p(ro) bonis c(re)aturis quibus sustentatur. (et) pascitur similiter. (et) qui non manducat. (id est) qui abstinet d(omi)no. (id est) ad honorem d(omi)ni e(st) quod non man ducat effectus indicat et. (id est) quia gr(ati)as agit d(e)o. p(ro) collata sibi abstinentia (et) de

aug. bemus ede(re) (et) non ede(re) d(omi)no enim. (id est) quia nemo n(ost)r(u)m. fidelium uiuit spi(rit)ualit(er). s(cilicet) in

aug. uirtutibus sibi. (id est) su(a)e uoluntati. Qui enim lege frenatur (et) regit(ur) non sibi uiuit s(ed) d(e)o qui legem dedit. si lex non ess(et) sibi quisq(ue) uiuer(et). aut nemo n(ost)r(u)m moritur

aug. uiciis sicut fit in baptismo sibi. (id est) ut sibi placeat s(ed) d(omi)no. Vel nemo uiuit uir

ambr. tutibus aut moritur in uiciis sibi s(ed) d(omi)no quo iudice dampnatur (et) coronatur. Et u(er)e nemo sibi siue enim uiuimus uita uirtuti d(omi)no uiuimus. (id est) a d(omi)no iudi

aug. candi. (et) ut ei placeamus. Siue morimur uiciis (et) peccatis d(omi)no morim(ur). (id est) ad simili dinem (Christi) in cuius morte baptizati sumus ut sic(ut) (Christus) semel mortuus e(st) (et) semp(er) uiu(it) ita (et) nos semel mortui pecc(at)o in bap(tism)o semp(er) uiuamus. Vel ita. Nemo n(ost)r(u)m u(iuit)

aug. temporalit(er). s(cilicet) coniunctione a(n)i(m)e (et) corporis aut moritur te(m)poralit(er) dissolutio(n)e anim(a)e (et) corporis. sibi. (id est) ad laudem suam. s(ed) d(e)i. Si(c) enim magnitudinis ei(us) n(on) e(st) f(inis) sic (et) laudis non erit finis. Non enim cum mortui fuimus in hac carne de sinemus laudare d(omi)n(u)m (et) h(oc) de fidelibus t(antu)m agit(ur). Vel sibi. (id est) a se iudicandus s(ed) a d(omi)no. Sec(un)d(u)m h(oc) de bonis (et) malis accipitur (et) u(er)e nemo sibi quia d(omi)no (et) hoc e(st). Siue e(rgo) uiuim(us). corp(or)ali uita d(omi)no ui(uimus). (id est) ad laudem d(omi)ni (et) a d(omi)no sub iudicando m(ori)

aug. siue mo(rimur). temporali d(omi)no mo(rimur). (id est) ad laudem d(omi)ni (et) a d(omi)no iudicandi. (et) quia utr(is)q(ue)

ambr. ⌈In hoc enim⌉ d(omi)no e(rgo) siue uiuimus siue morimur d(omi)ni sumus seruit (et) d(omi)ni. (id est) a d(omi)no sumus iudican

aug. in en chiridion. di. Cur e(rgo) iudicat homo. (Et) u(er)e d(omi)ni sumus quia p(re)cipio sanguinis emit nos nec te nebit mors illum p(ro) quo mortuus est ubi in mortuus (et) hoc e(st) quod ait. In hoc enim (Christus) mortuus est (et) re(surrexit). u(el) d(e)o. (id est) intelligatur dominari (et) uiuo(rum) (et) mortuo(rum). (et) utrosq(ue) iudicare (et) accepit ad l(ite)ram mortuos (et) uiuos. Hoc id(e)o dicit ut non putetur (Christus) t(antu)m iudicare de mortuis. q(uasi) dum uiuunt hominibus sit commissum iudicium s(ed) p(ost) mortem d(e)o. hoc enim insipientium dogma p(ro)fusum tradidit s(ed) melius est ut utro(rum)q(ue) dicatur (Christus) d(omi)nari (et) utrosq(ue) iudicare. quia quibus dedit filio

aug. de ci uitate di. d(e)i f(ilius). illi (et) nu(n)c p(ost) morte(m) regnant cum (Christo) s(ed) n(on) regna(n)t cu(m) illo sic(ut) ei(us) aliter c(er)te reg nabunt. Nunc regnant quia que sursum sunt sapiunt (et) querunt. p(re)terea

d(eu)s statuere illum. Nam alius iudicat inter diem (et) diem alius iudicat omnem diem un(us)quisq(ue) in suo s(e)n(s)u habundat. Qui sapit d(omi)no diem sapit (et) qui manducat d(omi)no manducat. Gr(ati)as au(tem) agit d(e)o. Et qui non manducat d(omi)no non manducat (et) gr(ati)as ag(it) d(e)o. Nemo enim n(ost)r(u)m sibi uiuit (et) nemo n(ost)r(u)m sibi moritur. Siue enim uiuimus d(omi)no ui uimus siue mori mur d(omi)no morim(ur). Siue e(rgo) uiuim(us) siue morimur d(omi)ni sumus. In hoc enim (Christus) mor tuus est (et) resurrex(it)

ut et vivorum et mortuorum dominetur. Tu autem quid iudicas fratrem tuum? aut tu quare spernis fratrem tuum? Omnes enim astabimus ante tribunal dei. Scriptum est enim: Vivo ego dicit dominus quoniam michi flectetur omne genu et omnis lingua confitebitur deo. Itaque unusquisque nostrum pro se reddet rationem deo. Non ergo amplius invicem iudicemus, sed hoc iudicate magis ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum. Scio et confido in domino ihesu quia nichil commune per ipsum nisi ei qui estimat quid commune esse illi commune est. Si enim propter

regnabunt cum illo ita ut sint in regno eius vel similiter (sint) in illi regnum eius quia et
anime piorum mortuorum non separantur ab ecclesia que in nunc est regnum christi quia regnat nunc christus
ecclesia in vivis et mortuis. Alioquin non ad altare dei fieret eorum memoria in commu
nicatione corporis christi. Et fideles et defuncti membra sunt eius. Ideo ergo mortuus est et resurrexit ut
ostenderetur dominus aut iudex vivorum et mortuorum. Vel in (et mortuorum) Vivos mistice accipia
mus qui iure domini sumus. In hoc enim christus mortuus est et resurrexit ut dominetur vivorum et mortuorum ut ad dominium suum
traheret viventes in virtutibus et mortuos in peccatis. Christus enim creatura que per peccato alie — Ambr.
nata fuit ab auctore et tamquam captiva est liberata que pater de celo ad terras misit necesse est
periret pro quibus liberandis et adiuvandis christus venit mortuus est et resurrexit. Mortuus est enim
ut mortuos peccatis liberet a peccatis. Dominum vivum viventibus viam salutis ostenderet resurrexit — Ambr.
ut iustificatos secum vivere faciat. Expoliavit ergo reformavit sibi nos. Tu autem etc. — Aug.
Quasi. Ex his apparet quod christus debet dominari. Tu autem manducans omnia quid iudicas
fratrem tuum non manducantem? aut tu non manducans quare spernis fratrem tuum man
ducantem? Non ita debes facere. Omnes enim stabimus vel iudicandi ante tribu
nal christi. id est ante iudicem christum sedentem. Et dicitur hoc a similitudine. Tribunal enim sedes est iudicantium que in — Ambr.
excelso locatur ut iudex ab omnibus videatur et ipse ex eminenti loco omnes vide
at intueri ita et christus qui in tribunali sedebit quia et ab omnibus videbitur et ipse omnium
conscientias videbit et causas diiudicabit. Vere. Scriptum est enim in ysaya: Vivo ego dicit dominus.
Quasi. Qui olim fui mortuus in potentia quod in hoc paret quoniam flectetur michi in iudicio — Ambr.
omne genu et vivorum et mortuorum et omnis lingua id est conscientia cognoscens me esse dominum confitebitur
quid egit michi deo. Et quia scriptura ita dicit: Itaque unusquisque nostrum iudicandus a domino
reddet deo pro se rationem. non eludet ibi per ambages. Et quia ibi ipse quisque reddet rationem
non ergo amplius sicut hactenus fecimus invicem iudicemus nos ex opinione qui
non usurpemus nobis quod ad nos non pertinet. Non reprehendamus ea que nescimus quo — Aug. de ci
animo fiant vel in se aperta sint non ita reprehendamus ut de sanitate desperemus. In his — vitate dei
enim duobus temerarium est iudicium scilicet cum incertum est quo animo quidque factum sit vel cum — (Aug. futurus sit)
incertum sit qui nunc bonus vel malus manifeste apparet. Et superbia est vel invidentia
de his iudicare quos maxime faciunt qui magis amant clamare vituperare quam
emendare et corrigere. Unde dicitur: Nolite iudicare et non iudicabimini. Sed magis iudicate
id est (observate) iudicandum decernite quid prosit ut hoc scilicet ne ponatis fratribus offendiculum id est — Ambr.
aliquid unde peccat frater vestro exemplo cibum faciens vel scandalum id est contristationem quam
minuisse. Scio etc. Quasi. Dico ne ponatis offendiculum vel scandalum eo quod cibus
sit immundus quia scio per hoc id est quia confido in domino ihesu id est per cuius fiduciam
in michi qui postquam venit absoluta lege nichil est commune id est immundum
per ipsum id est post adventum eius vel per eius creationem. Nota quod commune ponitur pro immundo
et est tractum a vasis que antea erant omnibus usibus communia quorum quedam
postea sacrificiis dedicata iam non communia sed sancta dicebantur. Vel tractum est
a iudeis quia ipsi iudei dicebant communes et immundos ipse preter populum dei alios vel omnes dicebant.
Ita iudei cibos ex lege concessos tantum dicebant mundos quibus autem gentes communiter — Ambr.
utebantur illos communes id est immundos appellabant. Nichil est commune dico
nisi ei qui estimat (ex) quid commune esse sed illi per conscientiam qua hoc estimat commune est.
Unde dominus in evangelio ait: Non quod intrat in os coinquinat hominem sed quod procedit de corde.
Hic qui hoc existimat infirmus est de quo — Ambr.
supra dixit dubitando enim infirmus est. Apostolus istud
immundum est quod putat non edendum. Si enim etc.
Quasi. Ideo ne ponatis offendiculum vel scandalum fratri quia

cibum frater tuus con|tristatur iam non | secundum caritatem am|bulas. Noli cibo tu|o illum perdere pro quo | xpc mortuus est. | Non ergo blasphemetur | bonum nostrum. | Non est enim regnum | dei esca et potus sed | iusticia et pax et | gaudium in spiritu sancto. | Qui enim in hoc servit xpo | in hoc placet deo et pro|batus est hominibus. | Itaque que pacis sunt | sectemur et que edifi|cationis sunt in in|vicem custodiamus. | Noli propter escam de|struere opus dei. omnia | quidem munda sunt | sed malum est homini qui | per offendiculum manducat.

sit passibilis frater tuus. Non dico scandalizatur sed quod minimum est saltem contristatur tu.
Ex hoc solo patet quod non ambulas secundum caritatem in quo peccas. scilicet quia non ambulas
secundum caritatem. Caveas ergo ne contristes fratrem tuum cibo tuo plus autem caveas ergo ne perdas. Unde
Ambrosius. subdit noli cibo tuo illum perdere pro quo christus. Unde quid fecit quod mortuus est ex eius morte
cognoscitur quantum valeat salus fratris. Debes ergo illum confirmare in bono non
scandalizare non propter res frivolas ubi facere scrupulum. Et quia quod frater contristatur vel perditur
Ambrosius. cibo tuo non ergo blasphemetur bonum nostrum. id est per hoc minimum nostra bona non obscurentur
quia qui habet opera bona si reprehendatur in re minima bonum suum obfuscat et
incipit bonum eius blasphemari per malum. Unde in Ezechiel iusticia iusti non proficiet ei si erravit. Ut non b. b. n. id est commestio in se bona non sit blasphe-
mabilis quod est dum alium nocet id est quia nocet abstine quia non est causa regni dei quia fit
esca per nullus scandalo omittes id quod non sit causa regni dei sic. Non enim re.
Quasi. Ideo abstine quia esca id est potus non est regnum dei. id est horum usu non acquiritur regnum dei sed
Augustinus in libro amittitur. Non enim usus aliorum sed concupiscentia refrenanda est. Non enim interest
quaestionum evangelii. omnino quid alimentorum vel quantum quisque capiat. dum id faciat pro congruentia
Augustinus. hominum cum quibus vivit et suae et pro valitudinis suae necessitate sed quanta fa-
cilitate et serenitate animi careat his cum quibus vel oportet vel necesse est his ca-
re ut dicere possit scio habundare et penuriam pati sicut si fieri sapientia a filiis suis.
qui intelligunt nec abstinendo nec in manducando esse iusticiam sed in equanimi-
tate tolerandi inopiam et intemperantia non se corrumpendi per habundantiam
atque oportune sumendi vel non sumendi iustificata est ergo sapientia a filiis suis qui
intelligunt in his diversis temporibus oportuna tempora esse debere. facultatem vero carendi ta-
libus et amorem fruendi eius non variari oportere per tempora sed perpetuo retinere.
Unde subdit. Sed iusticia. Quasi. Esca et potus non est causa regni sed iusticia vero fratris fa-
cias quod tu vis. et pax id est concordia que est effectus iusticie et gaudium non utique
epulis in epulis vero multi solent sed in spiritu sancto id est de donis spiritus sancti non superbire sed humiliter
Ambrosius. grate accipere. Hoc gaudium oritur de firma pace sic de disceptatione nascitur ira.
pacienti vero non est spiritus sancti qui insolens est cum gratia dei facta sunt et aliquo quod non vobis sunt o romani.
Q Qui enim. Quasi. Ut iusticia et pax causa est regni quia enim in his. scilicet in iusticia pace et gau-
Ambrosius. dio servit xpo placet deo. qui hoc precepit qui nullius scandalum fecit et probatus est hominibus.
Distingue. Placet utique deo et probatus hominibus quod gaudium est in spiritu sancto probatus vero habetur
Ambrosius. hominibus per iusticiam et pacem. Et quia disceptatio discordiam parit. Itaque dimis-
sis temerariis iudiciis sectemur que pacis sunt non discordie et custodiamus in
invicem scilicet iudeus ergo gentilem et gentilis ergo iudeum que edificationis sunt cum pa-
ce docendo alios sic ut ceteri edificentur vel iam edificati conserventur. Noli re.
Quasi. Hec sectemur sed non destruamus opus dei. Unde ita iunge. Ideo non debes
cum offendiculo fratris edere quia destrueres opus dei et noli propter escam sumptam vel
non sumptam destruere opus dei id est fidem et alias virtutes et bona que deus operatus est.
Non dico propter escam quia immunda sit quia omnia quidem creata munda sunt quia
Ambrosius. Augustinus ut in genesi legitur omnia fecit deus valde bona sed malum est homini qui manducat per
super psalmos. offendiculum aliorum quanto magis sibi ut adam pomum esculentum fuit et carnes desiderio
sibi enim non parva iniustitia erat offensio repudiare quod dabat sapientia et manna
re quia id deerat in quo inhiat concupiscentia. Fastidiebant quippe quod ha-
bebant et quod non habebant impudenter petebant. Petierunt culpabili concupiscentia quod malo suo impetra-
verunt. Concupierunt carnibus vesci quibus pluebatur manna de celo. Et ut sciremus non dei creaturam esse cul-
Augustinus super psalmum lxxvii. pabilem quia omnis creatura dei bona est sed inobedientiam contumacem et inordinatam cupiditatem non propter potum

sed propter pomum mortem primus homo invenit. et Esau primatum non propter gallinam sed propter lenticulam perdidit. Non ergo Aug. in eod.
immunditiam obsoniorum timeo, sed immunditiam cupiditatis. Scio enim Noe omne genus carnis quod cibo esset usui man- Aug. super Iob.
ducare concessum, Heliam cibo carnis refectum, Iohannem in tribulis abstinentia preditum animalibus, id est locustis et escis ceden-
tibus non fuisse pollutum. et scio Esau lenticule concupiscentia deceptum, et David propter aque desiderium a se ipso reprehensum, et
regem nostrum non de carne sed de pane fuisse temptatum.

Bonum est non manducare carnem et non bibere vinum neque in quo frater tuus offenditur aut scandalizatur (aut infirmatur). Tu fidem habes? penes temetipsum habe coram Deo. Beatus qui non iudicat se metipsum in eo quod probat. Qui autem discernit, si manducaverit, dampnatus est, quia non manducavit ex fide. Omne autem quod non est ex fide peccatum est. Debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, et non nobis placere. Unusquisque nostrum proximo suo placeat in bonum ad edificationem. Etenim Christus

Bonum est. Quasi. Ab his possum dicere debes abstinere, que in abol
carne et vino. Bonum est enim et homo non manducare carnem et non bibere vinum neque
aliquid facere in quo frater tuus offenditur, id est perturbatus, nesciens quid teneat, vel in quo est ei Ambr.
causa dampnationis. Offendit enim quia a fide recta discedit. aut scandalizatur, id est
contristatur. aut infirmatur ut dubitet, et si non offendit. Infirmatur enim qui non
discedit, sed dubitare incipit. Tu fidem. Quasi. Hoc bonum potes facere, quia de tuo bono nichil
perdis. et hoc est: tu si habes, qua credis omnia esse munda, reconditam, et hoc penes temetipsum,
id est in corde, quam sic nullus auferat. habe tamen coram Deo, non coram abstinente,
ne ei noceas, ut ita pacem serves cum fratre, quod est utile apud Deum. Ideo istud facere,
beatus est ille qui non iudicat semetipsum, id est qui non facit se dampnabilem, in eo quod
probat, id est in eo quod bonum esse iudicat, nocendo aliis de suo bono. Vel. Beatus qui non
iudicat semetipsum in eo quod probat, id est qui non aliud facit quam quod bonum esse estimat.
Beatum ergo dicit qui non aliud facit quam quod utile probat, sed illum proprio iudicio censet Amb.
fore dampnandum qui quod dicit se non debere facere facit. Qui autem. Quasi. Ille est beatus, sed
qui discernit cibos reputando alios mundos alios inmundos si manducaverit cum illa Aimo
conscientia dampnatus est. Verum est quia qui iudicat non edendum et edit dampnatus est. Amb.
ipse enim se reum facit quando id quod sibi inutile asserit facit. Ideo dampnatus est quia non
manducavit ex fide, id est secundum conscientiam. Contra fidem namque edit qui edendum non credit. Amb.

Omne autem, id est si bonum sit in se, quod non est ex fide, id est quod fit contra fidem, id est credentiam,
malum esse, peccatum est. non tamen omne quod fit cum fide bonum est, quia ignoran-
tia que est ex culpa nocet. Omne ergo quod ad conscientiam pertinet si aliter fiat dicitur esse peccatum. Amb.
Quamvis enim fiat id quod bonum est, si tamen non faciendum credatur, et sic faciendum non
sit, peccatum est. Vel ita continuatur ad fidem: qui discernit cibos per ea iudicans alios Aimo
mundos alios inmundos dampnatus est, id est dampnationem sibi acquirit, et precipue
si manducaverit, quia non manducavit ex fide, id est quia infideliter egit, non credens omnia Aimo.
munda esse, dubitans in fide, et ea comedens que inmunda putat. Ita non secundum fidem agit.
Fides enim nostra vult hoc ut homo hoc agat quod bene intelligit esse agendum, et peccatum est quod aliter fit
quam probatum est. Peccat ergo ille qui ad fidem conversus est in hoc quia cibos discernit, et id est
maxime si manducat, quia non ex fide agit sed tamquam infidelis. Omne autem quod non
est ex fide peccatum est, id est omnis infidelium vita peccatum est, quia omnis infideliter Aug. in libro
vivens vel agens vehementer peccat. et nichil bonum est sine summo bono. Ubi deest agnitio sententiarum
eterne et incommutabilis veritatis, falsa virtus est etiam in optimis moribus. Debemus autem. Prosperi.
Quasi. Infirmus si edit dampnatur, sed nos firmiores debemus non provocare nec contendere, sed
sustinere, id est pati et erigere imbecillitates infirmorum, cum illi non possint se ad nos erigere. XV.
Et debemus non nobis placere, id est non nostre voluntati obedire, id est non quod nobis
tantum placeat vendicare, sed quod fratri, quia invicem curam gerere debemus. Ille Amb.
dicitur sibi placere qui ita facit quod sibi bonum videtur ut non curet sive placeat
sive non placeat proximo, quod non convenit, sed potius unusquisque nostrum karitati Amb.
studens placeat, id est placere curet, proximo suo, id est omni homini, non in malum
sed in bonum, addito quod utile est ad edificationem. Et hoc non debemus nobis Amb.
placere: etenim Christus non sibi placuit, id est non quod placeret carni fecit, sicut ipse dicit Amb.

in eis glo. non uenit facere uolunt m. s. e. q. m. m. Non sibi placuit dico. sed deo patri. sicut scriptum est. ipso. Improperia. Psalmigraphus ex persona christi loquentis faciat deo patri dicens. Improperia. uel detractiones iudeorum improperantium tibi. in me operante ceciderunt super me. i. fuerunt causa oppressionis mee. uel cum facere uoluntatem tuam o deus. in hoc quia eieci malos de templo. quod fecerunt speluncam latronum. uel in omnibus aliis iudicium improperia ingesserunt quia dixerunt me peccatorem esse qui potius me non recipiendo quem misisti exprobrauerunt te. et peccauerunt contra te non recipiendo me. uel in me ceciderunt qui peccauerunt contra dominum. et sic peccata peccantium contra dominum ceciderunt super christum quod innocens a peccatoribus occiditur quasi blasfemus. Quecumque enim. Quasi quis quereret. Quid hoc ad nos pertinent que de christo dicis. Respondeo. Multum ad nos pertinent. Quecumque enim scripta sunt de christo in diuinis libris. unde dicit supra scriptum est. ad nostram doctrinam scripta sunt. Christi enim uita uite nostre et mortis est disciplina. Deinde enim subiungit utilitatem diuine lectionis. dicens. ut per pacientiam. Quasi dicat. Ad hoc scripta sunt ut per pacientiam et consolationem scripturarum spem habeamus. i. ut per ea scripta doceamur pati pro proximis et consolemur in eo per exemplum christi. et ita spem quod a christo accepit. Deus autem. Quasi. Scriptura sacra est ad doctrinam per quam pacientia et solatium habeatur. Sed deus qui est dator pacientie et solacii det uobis sapere idipsum. i. indifferenter. uel hoc est alterutrum hoc. i. eadem uoluntate et uno ore. i. eadem uocis confessione honorificetis dominum et patrem domini nostri ihesu christi. i. honorificetis eum quem deus esse nunciauit quia creator est et qui est pater christi notione et uirtute gratia qui beniuolus apparet christum mittendo. Quia creator est et quia beniuolus est honorificare eum id sapiendo. Quasi dicat. Nisi id sapiatis. dominum honorare non potestis. Propter quod. s. ut dominum honoretis suscipite inuicem infirmos sicut et christus suscepit uos infirmos in honorem dei. i. ut faceret uos inmortales. Dico enim. Vere christus suscepit infirmos. quia iudeos et gentes. Iudeos utique ita suscepit quod est minister eorum. i. apostolus et predicator eorum. et hoc est quod ait. Dico enim christum ihesum fuisse ministrum. i. apostolum et predicatorem circumcisionis. i. iudeorum ad quos corporaliter uenit. sicut ipse dicit non sum missus nisi ad oues que perierunt domus israel. Christus minister fuit iudeorum et hoc propter ueritatem dei. s. ad confirmandas promissiones patrum. i. ut uerus esset. i. se ueracem esse ostenderet. in promissis et compleret promissa patribus iudeorum. Promiserat enim abrahe. In semine tuo benedicentur omnes gentes. Et dauid. De fructu uentris tui ponam super sedem tuam. Et iterum dixit. Orietur stella ex iacob. Ecce ex his patet quod non repulit deus iudeos. quibus propter ueritatem exhibita est. gentibus uero prestita est quibus nulla promissio facta erat. Impleta est ergo ueritas dei in istis licet quidam ceciderunt. Venit ergo unus paries ex circumcisione applicans se ad lapidem angularem. sed ille lapis angulum non faceret nisi in se parietem alium susciperet. Ille itaque paries tamquam proprie pertinet ad ueritatem. ille uero alius ad misericordiam. unde subdit. Gentes autem. Quasi dicat. Non in iudeos propter ueritatem sed gentes assumpsit propter misericordiam. christus et ideo dico gentes debent honorare deum. scilicet. de misericordia. quod eas non eis promissus non ad eas missus suscepit et uelut oues adduxit. Hoc autem testimonio prophetico probat subdens sicut scriptum est in psalmo et auctoritate confirmat de gentibus quod assumpte sunt. De quibus iudei inuident.

non sibi placuit sed sicut scriptum est improperia impropanantium tibi ceciderunt super me. Quecumque enim scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt ut per pacientiam et consolationem scripturarum spem habeamus. Deus autem pacientie et solacii det uobis idipsum sapere in alterutrum secundum ihesum christum ut unanimes uno ore honorificetis deum et patrem domini nostri ihesu christi. Propter quod suscipite inuicem sicut et christus suscepit uos in honorem dei. Dico enim ihesum christum ministrum fuisse circumcisionis propter ueritatem dei ad confirmandas promissiones patrum. Gentes autem super misericordia honorare deum sicut scriptum est. Propterea confitebor tibi in gentibus et nomini tuo cantabo. Et iterum dicit. Letamini gentes cum plebe eius.

Marginal notes (left margin): augustinus; ambrosius; ambrosius; deus est dator pacientie et solacii; augustinus; augustinus; Hoc scilicet quod unus sentit alter sentiat. et hoc non secundum christum sed secundum ihesum christum. ut secundum doctrinam eius sapiatis. ut unanimes.; ambrosius; augustinus; ambrosius; augustinus; augustinus

Et iterum. Laudate omnes gentes dominum et magnificate eum omnes populi. Et rursum ysayas ait. Erit radix iesse et qui exsurget regere gentes in eum gentes sperabunt. Deus autem spei repleat uos omni gaudio et pace in credendo ut habundetis in spe et uirtute spiritus sancti. Certus sum autem fratres mei et ego ipse de uobis quoniam et ipsi pleni estis dilectione repleti omni scientia ita ut possitis alterutrum monere. Audacius autem scripsi uobis fratres ex parte tamquam in memoriam uos reducens propter gratiam que data est michi a deo ut sim minister christi ihesu in gentibus sanctificans euangelium dei ut fiat oblatio gentium accepta sanctificata in spiritu sancto. Habeo igitur gloriam in christo ihesu ad deum.

Propterea uel propter hoc confitebor tibi in gentibus id est faciam confitentes te de gentibus. Confessio autem non tantum peccatorum est sed et laudis dei. Et nomini tuo cantabo id est faciam tibi canticum nouum id est cum leticia te laudantes. Et iterum ysayas dicit. Letamini o gentes quia assumpte estis ut sitis unum ouile cum plebe eius id est cum iudeis quia cum eis unum estis. Et iterum dauid dicit. Laudate omnes gentes dominum id est laudantibus omnibus gentibus dominum omnes populi scilicet iudei uel magnificate eum quia auxit numerum plebis sue gentibus adiectis. Et rursum ysayas quod dicta ad id pertinens ait. Iesse qui fuit pater dauid qui in ysaya dictus est. Erit radix de qua arbor fuit quod primum id est maria fecit fructum id est christum quam maria genuit christum. Dico quod iesse erit radix et ex hac radice erit ille qui exsurget a morte regere gentes per fidem et opera bona et in eo gentes sperabunt in eo. Sequitur. Deus autem spei. Quasi. Moneo uos inuicem suscipere deus autem datorem spei id est qui dat spem uel deus spei id est in quo speramus repleat uos omni gaudio spirituali ut nec unus uestrum doleat sicut solebatis dolere in lite. Et ut possitis gaudere repleat uos pace habita in credendo id est det uobis pacem id est concordiam ad inuicem et hoc utique erit si sit sana fides ut habundetis in spe id est ditiores sitis de eterna beatitudine et habundetis in uirtute spiritus sancti id est in fortitudine bone operationis que datur per spiritum sanctum. Certus sum autem uel enim. Ne uideretur apostolus intelligere omnes discordes et ad corrigendum insipientes remouet hic quod ideo incipit ut ammoneat perfectiores de correctione minorum in quantum potuit se exemplo qui laborat de aliis et opus est ut isti hoc faciant cum ipse aliis impeditus ad eos uenire non possit. Quasi. Et si ita moneo uos suscipere inuicem non tamen omnes indigetis hac ammonitione. Certus sum enim etc. uel sic est in littera autem sic iunge. Moneo uos suscipere sed tamen et ego ipse qui ita loquor certus sum de uobis o fratres mei. De hoc quoniam uos ipsi non solus ego pleni estis dilectione qua uelitis bonum et repleti scientia qua possitis cognoscere bonum scilicet ueteris et noue legis. Ita repleti estis his duobus ut possitis nisi culpa remaneat uestra monere uos ut non dicam docere alterutrum id est uicissim alter alterum. Nota quia per hanc laudem prouocat eos ad meliora more exhortantis. Qui enim uidet se laudari laborat ut uera sint que dicuntur unde non dicit eos se docere sed monere id est non dicit ut se doceant sed moneat quisque quod sciatur sed subterfugit animos aut neglegenter habetur. Audacius autem. Quasi. Sic pleni estis dilectione et scientia sed tamen et si pleni sitis audacius id est aliquantulum audacter scripsi uobis o fratres uobis dico ex parte perfectorum id est perfectis omnibus. Nam quantum ad alios non est audacia. Uel scripsi ex parte scilicet ecclesie dei uel ex parte scilicet epistole scripsi dico non quia putarem uos insipientes sed tamquam reducens uos ad memoriam id est qui uos faciens memores quid facere debeatis in quo eos qui obliti sunt latenter arguit. Dico quod scripsi uobis audacter sed non temere quia hoc ad me pertinet propter gratiam que data est michi a deo id est propter apostolatum michi datum a deo quod pro officio meo omittere non potui. Data est michi dico gratia et hoc ut sim minister ihesu christi quem scilicet ipse non alius instituit. Minister dico in gentibus. Hic ostendit quod non temere scribit eis sed apostolus gentium audacter omnibus gentibus scribere auctoritate sibi data per gratiam dei. Ego dico sanctificans id est sanctum esse ostendens et confirmans euangelium dei bona operatione et miraculis ut oblatio gentium fiat accepta deo et sanctificata id est ut gentes quas offero sint accepte deo fidei perfectione et sanctificate bona operatione et hoc in spiritu sancto et gratia est fide et bono opere et que ita ago. Habeo igitur gloriam id est inter dignitatem gloria sic uos fide fratribus laborantem. Gloriam dico referendam ad deum uel in christo id est per quem gratia hoc ago.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Et hoc enim solet moneri quod dicit scientia ac aliquando subterfugit animo

[illegible]

[illegible]

habeo dico gl'am 1 recte. non enim audeo ut pseudo loqui aliquid
eorum que per me non effic. xpc. i. ea loquor tm̃ que per me. i. ministerio meo x̄
amb effic. in obedientiam gentium. i. ut gentes obediant euglio. h̃ ideo dic. aplc.
amb ut mich minus se pbet quam aplos qui cum x̄ fuerunt. si aliquid mi
nus inter gentes uirtutum opatū ēē. Effic dico ũbo i fcis. i uirtute sig
norum minorum 7 pdigiorum maiorum. i. p pdicationem meā 7 bona opatiōe
7 p potentiam minorum 7 maiorum miraculorum factorum in uirtute spc sci qui
me talia opatur quo in me opante ita laboraui ut repleuim. i. plene pdi
cauim euglium x̄ p circuitum. i. circumquaq; ab ierlm usq; ad yllirictum mare
in quo magna spc sci uirtus apparet. et tot gtes p me euglm receperunt.
hoc autem euglm pdicaui sic. i. in tali loco ubi non est nominatus ē x̄ a
pseudoaplis. Qr. ne edificarē sup alienum fundamentum. Si n illud facerem.
h̃ m contingeret qd edificarē sup alienum fundamentum. i. sup doctrinā a pseu
amb do aplis traditam. Non sn̄ cā h̃ aplc fec. Quia enim sciebat pseudo aplos
amb alr quam oportebat x̄ tradē 7 sub nomine xpi falsa docē qd p ea corrigē
amb maximi erat laboris ideo sollicit erat puenire pseudo uitatē integē 7 dē
ubi nichil nominatus erat x̄ ut integra linea supficies ordinata 7 colūme
fundamenti robur hr̃et quod testimonio pbat subdēs scriptū ē sic. Vt p
bonis aplis 7 d[ic]. s. p. e. ũ n̄ ē no. x̄ ab aliis aplis Qr. ne edi. s. a. f. i. ne
pdicarem iam p alios s conuisis. numquam h̃ n̄ facē si contigisset, s mallebā
iacē fundamentum fidei ubi non erat quā sup aliorum pdicationē. h̃ autem
pphico testimonio confirmat dic̃s sic scriptū ē. Al. ita h̃ fecit sic scp̄
in ysaya. Qui in quibus n̄ ē prius annuntiatum p an de eo. i. de x̄ ipi uidebunt
i. c'dent. Et qui non audierunt prius pdicationē alicuius intelligent
meā pdicationē ēē ueram. Vt enim uetus sel[ix] 7 inuiolabil de ũbo dī
intellectus festinauit aplc gentes ũitate imbuere. ppt qd. s. q tot
amb pdicaui impe. pli. u. a. u. sic in initio eplē dix quia sepe 7 qd pposui
uenire ad uos 7 phibitus sum usq; adhuc qd nunc absolute ostendit
qua cā sit impeditus ut. s. excluderet pseudo aplorum praua q̃nita.
Deniq; postquam omnibus in circuitu pdicauit uacare sibi dic uenire
romam quod olim optauat uenturum tam se pmittit tempore quo
in yspaniam erat iturus ita subdens. nc̃ u ultius n̄ ha. loc. i. cā n̄
morandi in his regi. cupi. au. ne. ad uos hn̄s ex mul. ia p̃ce. an. c cepe.
amb pficisci 7 yspa. Hoc ideo dic quia 7 hos
pocupare festinat 7 q ad illos diffi
item ficile tn̄ sunt pseudoaplis ideo tardare
licuit. c inq. illuc proficisci cepero.
spo. Quasi. Ex me nichil possum.
s; in dī mīa spo qd ui. u. s; p̃tēs
quia non indigetis longa mora s;
in tm̃ uos ppareti sic ne in ea ceteris
retardetis. Videam uos dico 7 a uobis deducar illuc. s. in hispa
niam si tm̃ prius uobis fruitus fuero. i. de fructu uro letatus ex par
te illa que modo discoes. Vel ex parte temporis. i. aliquamdiu.
Et quia hic non habeo locum 7 uos uidē desido. ẽ nc. i. modo autem
amb pficiscar in ierlm ministrare scis. qui omnium rer suarum uenditarum

Non enim audeo aliquid
eorum loqui que per me non effic
xpc in obedientiam genti
um uerbo factis in uirtute
signorum et prodigiorum in uirtu
te spc sci ita ut ab ierlm per
circuitum usq; ad hyllyri
cum repleuim euuanglm
xpi. Sic autem hoc pdicaui
euuanglm non ubi noiatus
ē xpc ne sup alienum fun
damentum edificarē sicut scrip
tum est. Quibus non est
annuntiatum de eo uide
bunt et qui non audierunt
intelligent. Propter quod im
pediebar plurimum uenire
ad uos. Nunc uero ulterius
locum non habens in his regionibus cupi
ditatem autem habens ueniendi ad uos ex mul
tis iam pcedentibus annis cum in hyspaniam
pficisci cepero. spero quod p̃teriens uideam uos
et a uobis deducar illuc
si uobis primum ex parte frui
tus fuero. Nunc igitur pficiscar.

i ierlm ministrare scis. Proba
uerunt enim macedonia et
achaia collationem aliquam
face in paupes scorum qui sunt i
ierlm. Placuit enim eis et de
bitores sunt eorum. Nam si spiritua
lium eorum participes facti sunt
gentiles. debent et in carnalibus
ministrare eis. Hoc igitur cum con
summauero et assignauero eis fruc
tum hunc per ficiscar [puos] in hyspaniam.
Scio autem quoniam ueniens ad uos in
habundantia benedictionis xpi
ueniam. Obsecro igitur uos fratres per dnm
nrm ihm xpm et per caritatem
spc sci ut adiuuetis me in ora
tionibus pro me ad dnm ut li
berer ab infidelibus qui sunt
in iudea et obsequii mei oblatio
accepta fiat in ierlm scis ut
ueniam ad uos in gaudio per
uoluntatem di et refriger uobiscum.
Ds autem pacis sit cum omnib uob
amen. Commendo autem uobis
phebem sororem nram que est

pecia posuerunt ad pedes aplorum et passi sunt a contribulibus.
De his communis cura erat omnibus aplis. Scis. ministrare. Proba
uerunt enim non eos coegi. macedones et achaici et macedonia et
achaia face aliquam collatione in paupes scorum. qui sunt in. Ambr.
diuinis obsequiis nichil mundanum cupientes exemplum bone conuersationis Ambr.
prebebant credentibus. Istis mittendam fecerant achaici et macedones
collectam. pergit ad huiusmodi opera aplus romanos inuitat ostendens quod per Ambr.
misericordiam dei uiuunt et uiuificantur et prius debent esse consorti. Placuit. Quasi. Non
dico probauerunt. placuit enim illis et debitores sunt eorum. Ad hoc uult Ambr.
aplus eos esse misericordes ubi debitum dicat ab eo qui misericordiam expectat.
uice sunt debitores. nam si gentiles facti sunt participes spiritualia. i. predicationis et sacramentorum
eorum. i. iudeorum qui … miserunt eis predicatores ab ierosolimis debent
utique et ipsi … in carnalibus ministrare eis. i. iudeis.
Hoc igitur. Quasi. Quia … ita hoc placuit. scilicet face communione scis
qui sunt in ierlm … igitur cum consummauero. i. cum perfecero opus mi Ambr.
nistrationis et … assignauero eis. i. sub signo cuiusque ec
clesie. ostendo eorum … fructum hunc perficiscar in hyspaniam per uos. Non
enim corrigit eos … Scio autem. Quasi per uos transibo scilicet. nam scio quod Ambr.
de gratia dei quoniam ad ui … ueniens uo ad uos tandem ueniam
re ipsa. ibi et habun … dantia benedictionis xpi. i. ita quod uob
multa prodero per ben … dictionem xpi. hec autem benedictio est uirtus Ambr.
signorum qua confir … mati sunt. Et quia uenturus sum.
Obsecro igitur uos fratres per dnm … nrm ihm xpm. i. si eum diligitis. ipsa et per
i. si in uobis est caritas que … facit spc scs habitare. ut adiuuetis me in Ambr.
orationibus uris directis ad dnm. i. per orationes uras ad dnm factas. Non Ambr.
solum dicit aplus quia ipse minoris meritis ratur. quamuis illi minores sunt ordine
sequitur ut ab ecclesia pro rectore suo fiat oratio ibi utique rogat
aplus minores pro se orare. Multi enim minimi dum congregantur
unanimes fiunt magni. et multorum preces impossibile est ut non impetrent.
Si igitur eum incipiunt iudei orent ut liberentur eum recipiant
cum gaudio caritatis. Vnde subdit. Vt liberer. Quasi. Obsecro ut
iuuetis me in orationibus. i. id est orantes pro me ut liberer ab infidelibus qui sunt in iudea Ambr.
ne quod defero auferant et ita oblatio obsequii mei. i. munus mei
fiat accepta quia sufficiens non diminuta scis qui sunt in ierlm.
Vt fiat illis oblatio accepta ut illi intellecta caritate apli gratias scripto Ambr.
cumulo unanimes deo gratias agant. Magnus enim profectus est ei
cuius ministerio multi fideles letati dnm laudant orare ita fit. ut his factis
ueniam ad uos in gaudio per uoluntatem dei. hoc dicit ut ostendat omnia
cum dei uoluntate se agere. et refriger uobiscum. quod erit illis paca
tis. Deus autem. Quasi. Venturum me spero ad uos scilicet siue ueniam
siue non. ds pacis sit cum omnibus uob. Deus pacis xps est qui ait Ambr.
pacem do uobis pacem relinquo uobis qui cum suis est usque
ad consummationem seculi. sicut ipse ait uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi.
ita iam in istis cum incipit aplus esse. Sequitur amen quod est confirma XVI.
tio sui desiderii. Commendo autem. Admonitos proponit aplus quibus
debeant credere romani. Quasi. Ita facite ut dixi. hos autem imitamini

in ministerio ecclesie que est cenchris ut eam
suscipiatis in domino digne sanctis. et assistatis
ei in quocumque negotio uestri indiguerit.
Et enim ipsa astitit quoque multis et michi
ipsi. Salutate priscam et aquilam adiutores
meos in christo ihesu qui pro anima mea cer
uices suas supposuerunt quibus non so
lum ego gratias ago. sed et cuncte ecclesie gen
tium et domesticam eorum ecclesiam. Salu
tate ephenetum dilectum michi qui est
primitiuus asie in christo. Salutate mariam
que multum laborauit in uobis. Saluta
te andronicum et iuliam cognatos et capti
uos meos qui sunt nobiles in apostolis qui et
ante me fuerunt in christo. Salutate amphi
atum michi dilectissimum in domino. Salu
tate urbanum adiutorem nostrum in christo et
stachim dilectum meum. Salutate appel
lem probum in christo. Salutate eos qui sunt
ex aristoboli domo. Salutate herodionem
cognatum meum Salutate eos qui sunt
ex narcissi domo qui sunt in domino.
Salutate triphenam et triphosam que la
borant in domino. Salutate persidam
karissimam. que multum laborauit in
domino. Salutate rufum electum in domino.

ostendi
Commendo nobis. i. commendabilem uobis phebe sororem nostram
uel meam in fide que est in ministerio ecclesie que est cenchris.
Ambro. Phebe ditissima femina fuit et nobilissima que ecclesiam
in loco qui dicitur cenchris sua sustentabat substantia. Ea autem
tempus pro aliquo negotio romam profecta est. per quam forsan
hanc epistolam misit. Commendo dico ut suscipiatis eam in domino
i. pro christo digne sanctis. i. ut dignum est sanctos suscipere uel
Ambro. suscipi. uel sicut quidam codices habent sub digne sanctis.
i. ualde honeste et honorifice et assistatis ei. i. auxi
lium ei in quocumque negotio indiguerit uestri. i. uestri auxilium est. Etenim ipsa quoque
Amb. astitit multis et michi ipsi. Salutate priscam uel priscillam. Prisca
ut ipsa est que et priscilla appellatur actibus appellatur in
actibus apostolorum. et aquilam adiutores meos in christo ihesu. i.
Amb. in predicatione christi ihesu. Aquila uir priscille
fuit qui coadiutores pauli fuerunt et romam non
ociose sed ad confirmationem romanorum
Amb. uenerant sic et omnes alii quos hic
salutat rome fuisse intelliguntur. Hos
autem tamen laudat ut in periculo pro eo pati non
abnuisse dicat subdens qui pro anima mea i. ui
ta libanda suppo. suas ceruices gladio
ministrando mortem. quibus non solum ego gratias ago
Amb. sed et cuncte ecclesie. quia hi laborabant ad profectum
gentium exhortantes fidem christi qui in predicatione pro
Romani apostolo pati non recusauerunt [illegible] ei ob eo tre debet.
et salutate domesticam eorum. i. familiam eorum Salutate
ephenetum dilectum michi qui est primitiuus asie in christo. i. qui primus in
asya credidit in christo. Salutate mariam que multum laborauit in uobis. quia
Amb. impensius laborauit ad exhortationem eorum quia
discordiam pertulit ad apostolum. Salutate andronicum et iuliam cognatos meos.
Ambro Ambro quia iudei sunt et concaptiuos meos. quia causa fidei capti
uitatem passi sunt. Spirituali quoque cognati sunt qui
Aug. spiritu apostolo erant coniuncti. et spirituali concaptiui sunt illis.
Qui autem sunt et cetera. qui sunt nobiles in apostolis. in predica
toribus. i. famosi inter predicatores. qui et ante me fuerunt in christo. i. in fi
Amb. de christi. Salutate amphiatum dilectissimum michi in domino. Iste in domino amicus erat
Amb. apostoli sed non concaptiuus. Salutate urbanum adiutorem nostrum in christo. i. qui
operis particeps et socius est michi et alius in exhortatione fidei.
Amb. et stachin dilectum meum. qui amicus meus fuit et si non adiutor et parti
Amb. ceps operis. Salutate apellem probum. i. probatum in christo. Per temptationem enim
inuentus est iste fidelis christo quem salutat et si non amicus fuit
Amb. esset et particeps operis. Salutate eos qui sunt ex aristoboli domo. Aristobolus
iste solebat congregare fratres in christo quos salutat apostolus a domo prefati
Amb. fratris illius. Salutate herodionem cognatum meum. Salutate eos qui sunt ex narcissi domo. Narcissus
iste dicitur fuisse presbiter sicut legitur in aliis codicibus qui peregrinando confirmabat sanctos fratres quia quia tunc presens non aderat suos salutat apostolus qui uero nomi
illorum multa notat dicentes subdens qui sunt in domino. i. eos quos dignos iudicat qui non omnes digni erant. Salutate triphenam et triphosam. que laborant in domino. sed in ministerio sanctorum
Amb. Amb. et angustiis. Salutate persidam karissimam michi que multum sed plus quam priores laborauit in domino. Labor hic et exhortatione est et in ministerio sanctorum et in pressura et egestate
s. ipe x.

& matrem eius & meam.
Salutate asincritum flegon
tam. hermem. patrobam.
hermā. & qui cum eis s̄t fr̄s.
Salutate philologum &
iuliam. & nereum & sororē eī
& olimpiadē. & om̄s qui cū
eis sunt scōs. Salutate in
uicē in osculo scō. Salutāt
uos omnes ecclē xpi. Rogo
aū uos fr̄s ut obseruetis eos
qui dissensiones & offēndicula
pt̄ doctrinam quam uos di
dicistis faciunt & declinate ab
illis. Huiusmodi enim xpo
dn̄o nr̄o non seruiunt s; suo
uent̄. & p dulces sermones
& bn̄dictiones seducunt cor
da innocentium. Uīra enim
obedientia in omnē locum
diuulgata est. Gaudeo g̃ ī
uobis s; uolo sapientes uos ēē
in bono & simplices in malo.
Ds̄ aū pacis conteret sathanā
sub pedib; ur̄is uelociter.

Gr̄a dn̄i nr̄i ihu xpi uo
biscum sit. Salutat uos
thimotheus adiutor meus
& lucius & iason & sosipat̄
qui sunt cognati mei.
Saluto uos ego tercius q
scripsi ep̄lam hanc ī dn̄o.

Sal rufum elc̄ī dn̄o. q̄ p mor̄ erat ad res dn̄i agendas. s. ad sacerdo
tium. Et ma eī carne; & meā bn̄ficiis. P̄ caritate eius uocat eā ap̄ls ma
trem suā. cui filium ꝑpo̅uit p ecclāstico offō. Sal asincr̄ ercū patrobā
ermam & qui cum eis sunt fr̄s. Hos omnes simul salutat quia sciebat
eos esse iunctos in xp̄iana amicicia. Sal philt. & iuliā & ne. soro eī & o
limpiad. & om̄s qui cum eis sunt scōs. Hi ū omnes simul unanimes
erant. uñ simul eos salutat. Sal omnes uos inuicē in osculo scō. om̄s
quibus scribit & quos nominat uib; se salutare inuicē ī osclo scō. i. in
pace xp̄ ut religiosa sint oscula n̄ carnalia. Salutat uos omnes ecclē.
hor locor. ecclē dico xp̄. i. que in xp̄o confidunt non salutare. Rogo aū.
Qi. hos p̄dictos salutate & imitamini eos aū alios uitate. & hoc rogo
uos o fr̄s. s. ut obseruetis. e. i. discnatis eos qui faciunt dissensiones &
offendicula. i. qui faciunt uos dissentire & offēndere inuicē. Illos dico
entes pt̄ doctrinam q̄ uos didicistis a uerīs ap̄lis q̄ illi de lege agebāt.
q̄uia cogebāt credentes iudaizare. In his pseudo ap̄los tangit quos ī tota
ep̄lā cauendos esse monet. Obseruetis dico & declinate ab illis. & debens
huiusmodi enim homines. non seruiunt xp̄o dn̄o nr̄o s; suo uent̄.
Aliis enim adulantur & aliis detrahunt ut possint suū uentrē iplē.
& p dulces ser. & bn̄. sed corda innoc. Compositis enim ūbis suā doctrinā ē
cōmdabant quibus simplicium corda decipiebant. Uīra enī. Qi.
Ido moneo uos uitare illos quia fides ur̄a & obedientia ubiq; laudat̄,
ñ ē. Uīra enim obedientia diuul. ī oī lo. Quia estis in capite mundi
& sic exemplo ur̄o iam possent alii corrumpi. Uł rogo uos uitare &
secure q̄r obe. ur̄a. i. facultas obedientie ur̄e. diuulgata ē ī o. lo.
Ubiq; enim notum est q̄uia leuit̄ obedistis. q̄d bonū ē & in̄ gaudeo.
Uñ subd. Gaudeo g̃ ī uo. s; uo. uo. ēē. i. ut uos sitis sapiētes in bono
discnendo & sitis simplices in malo sīn aliqua parte mali. Ds̄ aū.
Qi. uolo ut uos sitis sapientes ds̄ aū dator pacis. s; xp̄ cōte sath. i. fal
sos p̄dicatores ł quemlib; uobis aduersantem hominē ł diabolū sub
pedibus ur̄is. u. s. uos ledē non ualeat. s; potius si diabolus ē cōteta
ur caput eius sic eue dictū ē in figura ecclē ł sensualitatis. i. p̄mos mot̄
suggestionū eius contempnatis. Ĥ faciet uelocit̄. i. ī ad uentu meo
quod ū fiat. Gr̄a dn̄i. ł ultima ad
Gr̄a dn̄i nr̄i ihu sit uobiscū.
Gr̄am quā p̄misit in aduentu
suo iam optatis. Salutat
uos thimotheus adiu. m. q̄ coepe.
Et lucius & iason & sosipat. Qi.
hic est hic cum. Qui sunt cogn. m.
gn̄e ł fide. Ecce tot & tanti co
gaudent cepto ur̄o ūñ uos p̄se
uerare decet. Saluto uos ego.
terci nōie n̄ numo. qui scripsi
ep̄lam hanc in dn̄o. Iste tercius
erat notarius ap̄li cui cessit

sub nomine. suo. saluta re.

ab. autio
aut.
ab
ab
aut
ab
autio
aut
ab
ab
ab
ab
ab ..
ab
ab

Salutat uos gaius hospes meus. et universa eccl̄a. Salutat uos erastus archarius ciuitatis et q'r'tus fr. Gr̄a dn̄i n̄ri ih̄u xp̄i cum omnibus uob. am̄. Ei autem qui potens est confirmare uos iuxta euangelium meū et p̄dicationē ih̄u xp̄i secundum reuelationem misterii t'ē poribus eternis taciti quod nunc patefactum est. p scripturas p̄ph'ar. secundum p̄ceptum eterni dī. ad obeditiōe fidei in cunctis gentibus cogniti soli sapienti dō p ih̄m xp̄m cui honor et gloria in secula seculor. a m e n.

dc̄ b | Salutat uos gaius hospes m. Hic est ille cui ioh̄s scripsit in ep̄la. canonica gau
dc̄ b | dens quia fr̄ibus sumptus ministrabat. Et universa eccl̄a. S supra dixerat omnes eccl̄as
salutare illos. hic dic̄ uniu'sam eccl̄am salutare illos quod puto non ociose dictum
ł superflue. Nichil enim tantus uir superfluū posuit. s; hic dic̄ a'l'ius p'mncie eccl̄a
dc̄ aimo | de qua gaius erat. Salu. uos erast. arch. ciuitatis. ath eniensium. Archari' dr̄ ab
dimo | arce q'i princeps. ut potius dr̄ ab archa qu'ia p̄erat arche ubi ponebant' census tri
dinb | tor. ł uectigalium. ł dispensator ciuitatis. et quartus fr̄. Quartus p̄p̄u nomē ē
fr̄e xp̄ianus. Gr̄a. q̄ . hoc modo isti salutat uos. Gr̄a dn̄i. 7c. ut. hi p̄dicti sa
lutat uos et ego ip̄e subscribo p̄p̄ia manu sic gr̄a dn̄i sit cū omnib' uob am̄. Ei
au. Q. Sic ego moneo uos ei au. s. dō trinitati. qui potens est confirmare uos
in fide p̄fc̄a sit honor et gl̄a. a quo solo omnia bona sunt in quo ep̄le notat' sum̄a
qua hoc p̄ncipalit' intendit ap̄lc. illos monē ut omnia attribuat gr̄e dī.
Dico quod potens est confirmare uos. s3 iuxta euangelium meū. ac n̄ discordat p̄di
catio xp̄i. u n̄ subdit. et s p̄dicationem ih̄u x. Quod euangelium i. q p̄dico ē s
reuelationem misterii taci. eternis t'ē. i. s quod reuelatum ē m. de occulto dī consilio.
dimo | ab eterno tacito. Eterna enim tempora dic̄ que p̄cesserunt mundi exordiū. ut.
dimo | Quod euangelium ē s re. mi. ta. e. tē. i. reuelat ipsum misterium tacitū a mundi ex
ordio. Misterium dic̄ incarnationem x et cetera talia q̄ eternis temporibus erat ab
scondita. qua licet ex aliqua parte antiquis patribus fuisset cognita plene
tamen a nullo fuerunt scita quousq; suo tempore p ipsum ap̄m sunt reuelata.
scripturis p̄ph'ar. ab eo reseratis testimonium dantibus huic p̄dicationi. s3 q̄ dic̄.
quod mysteriū | nunc patefactum ē. a xp̄o p scripturas p̄ph'ar reseratas ab eo. Patefactum ē dico.
s3 secundum p̄ceptum. i. dispositionem eterni dī. qui ab eterno hoc ordinauit. q'i n̄ ē
dc̄ in lib | fictum. Solus ds̄ p̄p̄e eternus dr̄. D̄r au ignis eternus et pena eterna. s; n̄ sic ds̄ dr̄
de ii boni | eternus. Ignis enim dr̄ eternus eo quod sine fine sit non est tamen sine initio. ds̄ au. et sine
initio ē. Illa est g° uera eternitas q̄ est uera immortalitas. h ē illa summa incommu
tabilitas quam solus deus h̄t qui immutari omnino non p̄. Aliud est enim aliquid
non mutari cum possit mutari. aliud au non posse p̄rsus mutari. Sic g° dr̄ ho bonus
non tamen sicut ds̄ de quo dictum ē. Nemo bonus nisi solus ds̄. et sic dr̄ anima immor
talis n̄ tamen sic ds̄. de quo dictum ē. solus h̄t immortalitatem. et sic dr̄ ho sapiens.
non tamen sicut ds̄. de quo dictum ē. soli sapienti dō sic dr̄ ignis eternus n̄ tamen sic ds̄ ē
solus immortalitas ip̄a est uera eternitas. Sequitur. ad obeditionē. Q. Patefactum ē
illud misterium s3 in cunctis gentib; ad obeditionē. ut obediant. i. ut obediant
fidei. bn̄ operando. Dico misterium taciti utiq; alius. s; cogniti soli sapienti dō. q ei sitm
sit hominibus reuelatum tamen soli dō cognitum qui solus p̄fc̄e nouit cur ita sitm;
in quo reprimit inquisitores qui querunt cur tantum distulit ds̄ uenire ē tot
dc̄ in li. g | gentes perire p'misit. Iuxta au quod ait soli sapienti dō. error quibusdā subrepit ar
oraxim | bitrantibus solum patrem hic signari et solum ue sapientem ē cum tamen n̄ sit dict̄
soli sapienti patri s; soli sapienti dō i. ds̄ unus est ip̄a trinitas. ut sic intelligam'
solum dn̄m sapientē sicut intelligimus solum potentem. i. patrem et fil. et s. s.
qui est unus et solus ds̄ cui soli seruire iubemur. Si tamen dixisset ap̄lc soli sapienti pat'
nec sic ē separaret filiū ł sp̄m scm̄. sic in apocalipsi de filio leg'. quod h̄t nomen
scriptum quod nemo scit nisi ip̄e nec io tamen dicitur pat' nescire s3 nomen a quo ē
filius inseparabilis. Sicut g° scit pater quod nemo scire dictus est nisi filius q'a
inseparabiles sunt pat' et filius. sic ē si dictum esset soli sapienti patri simul intelligi debet et filius et sp̄c scs̄ quia in
separabiles sunt. Dico quod misterium patefactum ē. i. hoc p ih̄m x. au. s. soli dō. ut au. s. x ē honor a nob et gl̄a. ise

quia ipse est uera gloria, et beatitudo et summum bonum. et hoc in secula seculorum. id est sine fine. Ecce ostensum est quomodo ei et cui legi possit
quidam autem legunt sine cui si autem auferas cui absoluta est lectio. Sed beatus augustinus dicit apponi et tractat quomodo debeat ac
cipi ut non superfluat. et legatur alio modo quam prius dictum est sic. Et autem qui potens est vos confirmare. usque et
in secula seculorum. hec non mutantur. quod institium nunc patefactum est per scripturas secundum preceptum eterni dei ad obedientiam fidei in cog
nitis omnibus gentibus. soli sapienti deo. hec non mutantur. et ut quam deo patri et deo trinitati sit honor et gloria per iesum christum cui est honor et gloria in se
cula seculorum. amen. hoc non mutantur. et in quam deo patri et deo trinitati sit honor et gloria per iesum christum cui est honor. amen et gloria et se
quod additur cui gloria cum sufficeret ei gloria inusitate nostre lingue locutio est. non sensus ambiguus. Idem est enim dicere
ordine inusitato uerborum ei gloria per iesum christum cui est gloria quod est usitato ordine dicere ei gloria cui per iesum christum est gloria. Quid ut
sensu deperit sive hoc sive illo modo dicatur. Per apostolum uero patri est gloria. id est clara cum laude noticia qua per eum innotuit
hominibus deus trinitas quod est misterium tacitum ab eternis temporibus quod per apostolum reuelatum est. Quod ergo interpositum est per iesum christum. non ita debet accipi tamquam dicatur soli sapienti deo per iesum christum sapiens esse intelligatur
non participando sed gignendo sapientiam que est ihesus christus. sed potius ita debet accipi ut intelligatur gloria esse sapienti deo
per iesum christum. Quis enim audeat dicere per iesum christum fieri ut sit sapiens deus pater cum secundum suam substantiam
non dubitandum sit eum esse sapientem. potiusque sit substantia filii per gignentem patrem quam substantia patris
per genitum filium. Restat ergo ut soli sapienti deo gloria sit per iesum christum. id est clara cum laude noticia qua in
notuit gentibus deus trinitas ideo per apostolum quia ut alia taceam. ipse precepit baptizari gentes in nomine pa
tris et filii et spiritus sancti. ubi precipue commendata est huius indiuidue gloria trinitatis. Deus itaque quod est ipsa trinitas pro
pterea solus sapiens recte dicitur quia solus secundum substantiam suam sapiens est non secundum accidentem et accedentem par
ticipationem sapientie qualiter sapiens est rationalis creatura. Ideo ergo dixit soli sapienti deo quia deus est pater et filius et spiritus sanctus
et ista trinitas est solus sapiens deus qui nec potuit umquam esse insipiens nec umquam poterit. non per gratiam particeps
sapientie sed sapiens immobilitate atque immutabilitate nature. Ei ergo sit gloria per iesum christum cui est honor et gloria
in secula seculorum amen.

Explicit epistola ad romanos. Incipit argumentum epistole ad corinthios .i.

Corinthii sunt achaici. et hi similiter audierunt ab apostolis uerbum ueritatis et subuersi sunt mul
tipharie a falsis apostolis quidam a philosophie uerbosa eloquentia. alii secta legis iudaice inducti.
Hos reuocat apostolus ad ueram et euangelicam sapientiam scribens eis ab epheso per thimotheum discipulum suum.

Explicit argumentum. Incipit epistola .i. ad corinthios.

PAULUS etc. Hanc epistolam scribit apostolus corinthiis.
Corinthii autem sunt achaici. Hi ab ipso apostolo sunt
conuersi qui precepto domini admonitus resedit apud
corinthios per annum unum et menses vi. docens
inter eos uerbum dei. sed post per pseudo multipharie
subuersi sunt. scilicet ut de baptistis se iactarent.
Ita enim subuersi erant ut unitatem ecclesie
scindentes sacramentorum uirtutem et usum ex ministrorum meritis
iudicarent. Putabant enim sacramenta maioris esse usus si
magis et minus bonos darentur et contempto apostolo de sapientibus
scilicet se iactarent. quorum eloquentia et terrena philosophia delectabantur
ut sub nomine christi his imbuerentur que contraria sunt fidei. Infla
ti quoque erant eo quod non iterat ad eos apostolus. Fornicatorem quoque qui
uxorem patris tenebat inter se esse paciebantur. Sunt et alia capi
tula in suis locis notanda. De his et huiusmodi magna est fiducia et
caritatis affectu scribit eis apostolus aliquando commonens aliquando
blandiens aliquando arguens. Nam multe sunt cause propter quas
scribit eis ab erroribus ad rectam fidem et a scismatibus eos reuocans
ad unitatem. Est ergo intentio apostoli in hac epistola corinthios ab erroribus et scismati
bus ad fidem rectam et a uiciis aliis et peccatis ad bonos mores reuocare et in eis
confirmare. Modus tractandi in hac epistola talis est. aliis salutationem premittit et

Marginal notes (red): Ad corinthios. | In cod. | Intellige. | ad | ad | ad | ad i. | ad i. | ad i. | ad i. | ad i. | I.

nomen suum quod celebre erat omnibus gentibus preponit ut magistri nomine audito
adquiescant correctioni in qua eis uiluerat apponit dignitatis nomina non humilitatis
ut seruus. Post salutationem pro bonis eorum qui beni erant inter eos gratias agit. Deinde
increpat illos qui de baptistis se iactabant. Post retrahit eos ab amore terrene
sapientie. Deinde redarguit eos de fornicatore quem inter se esse ferebant. Deinde increpat
eos qui sibi inuicem iniurias et fraudes faciebant et infidelium examina tractabant.
Postea instruit eos de matrimoniis et de perceptione eucharistie ubi plurimum errabant.
et de aliis pluribus. Circa finem uero subditur moralis admonitio. Premittit autem
salutationem dicens. Paulus uocatus. id est electus a deo apostolus ihesu christi. uel dei uoluntate
missus ad predicandum gentibus christum. Vel uocatus. id est ab hominibus priuilegio nominis
dictus apostolus ihesu christi. Hic aliter incipit quam ad romanos. quia alia causa est hic quam ibi.
Hic enim non uocat se seruum sicut ibi. quia potius hic erat opus auctoritate
et commendatione contra superbiam corinthiorum apud quos uiluerat. Apostolus
dico et hoc non per iram sed per uoluntatem dei. quod non illi uerum pseudo qui non missi
sunt a deo nec uerum. quos dicit et sostenes frater. Hic dicitur apostolo de eis nuntiasse
uo eum sibi et in hac salutatione adiungit. per hoc indicans quod per illum ualde solli
citus erat. Ecce per eum qui inter eos conuersabatur culpas eorum se scire innuit. Ideo autem
frater dicit quia per hoc remouet suspicionem sinistram ab illo. ostendens quod non malo animo ei nuntiauit sed ex caritate et
desiderio correctionis. Paulus inquam et sostenes scribunt hanc epistolam ecclesie dei non hominum ut uos facitis ea arbitrantes
ministrorum dispensatores esse genitores auctores. Ita enim est ecclesia hominum non dei. Quos autem ecclesiam dei dicat aperit sub
dens. scilicet sanctificatis in baptismo et hoc in christo ihesu. id est per christum ihesum. Non per hominem et non a pseudo eius sunt. Ipsi dico uoca
tis sanctis. id est qui uocati sunt per predicatores et idem sancti sunt. Vel uocatis sanctis. id est per electis a deo ad hoc ut sancti sint. Hic ideo dicit
ut ostendat nichil boni esse ab homine sed totum a deo. Nec tamen quia apostolus scribit cum omnibus. id est omnibus scribit suffraga
neis corinthi qui eisdem uiciis laborabant. Unde subdit qui in omni loco ipsorum corinthiorum et nostro. id est in prouincia omnis
so inuocant nomen domini. non alium a deo quod uere inuocat dum serui eius sunt de quibus dicitur. Prope est omnibus inuocantibus eum in ueritate.
Hoc enim inuocat aliquis quod uult ad se uenire. Quid est inuocare. nisi in se uocare. Qui ergo deum inuocat ut diues
fiat. deum non inuocat. Nec cum dicis. deus da michi diuitias non uis ut ipse deus ad te ueniat sed ut diuitie ueniant ad te.
Deus autem gratis se uult coli et diligi. Hoc est enim caste amare non quia dat aliquid preter se sed quia dat se talibus dicit apostolus.
qui inuocant nomen domini nostri ihesu christi. id est saluatoris et regis quem uere inuocant dum ab eo se credunt
saluari et regi. tamen et cetera. Ecce salutatio. Quasi. Paulus et sostenes scribunt
uobis hanc epistolam et autem alia salutant uos. optantes ut gratia sit uobis stantibus ut maneant. lapsis ut redeant. Et pax. id est mentis tranquillitas et hoc a deo patre nostro et domino ihesu christo.
quia ab illo filii quidem proprietate distinctus est sed unus cum ipso unitate substantie
deus. Ideo ergo patrem nominauit et christum ne unus preter uel eos esse putetur. Gratias ago
et cetera. Hic gratias agit de bonis illorum qui boni erant inter eos. In illa enim plebe alii erant
boni qui digni erant laude alii digni increpatione. Post salutationem ergo primum
apponit de bonis ut his alii conforment dicens. Gratias ago corde lingua et opere
deo a quo omnia esse credo non ab hominibus meo. Omnium quidem deus est per creationem qui est
sed eorum deus dicitur proprie. qui eum diligunt quem tenent qui illum possident qui illum colunt
quibus sibi uenit qui ab illo alieni non sunt. semper pro uobis et hoc in gratia dei que data est uobis
id est dum considero gratiam id est dona dei que data sunt uobis in christo ihesu id est a christo non aliunde.
Et hec gratia a deo multiplex quia in omnibus diuites facti estis dum est in illo. id est in christo non in homine
et quia dixit in omnibus uos esse ditatos supponit partes aliquas. scilicet diuites facti estis.
in omni uerbo. id est in omni genere linguarum uel in omni modo predicandi. scilicet mediocribus perfectis et
minoribus et omni scientia. id est scripturarum intellectu.
et his ita ditati estis quos ita teneatis sicut testimonium christi confirmatum est in uobis. ita uerba et scientiam teneatis de eo quod de christo predicaui. sicut testimonio prophetarum confirmaui. Vel ditati estis id est donis
repleti sicut testimonium

Apostolus ihesu christi per uo
luntatem dei et soste
nes frater ecclesie dei que
est corinthi sanctifica
tis in christo ihesu uoca
tis sanctis cum omnibus
qui inuocant no
men domini nostri in omni
in loco ipsorum et nostro.
Gratia uobis et pax
a deo patre nostro et domino
ihesu christo. Gratias ago
deo meo semper pro uobis
in gratia dei que data
est uobis in christo ihesu
quia in omnibus
diuites facti estis in illo.
in omni uerbo et in omni scientia sicut testi

monium xpi confir-
matum est in uobis
ita ut nichil uobis
desit in ulla gra. ex-
pectantibus reue-
lationem dni nri
ihu xpi qui et con-
firmabit uos usq;
in finem sine crimine
in diem aduentus
dni nri ihu xpi.
fidelis ds p quem
uocati estis in soci-
etatem filii eius dni nri ihu xpi. Obsecro
au uos frs p nomen dni nri ihu xpi ut id-
ipsum dicatis omnes et non sint int uos scis-
mata. sitis au pfecti in eodem sensu i in ea-
dem scia. Significatum enim est michi de
uobis frs mei ab his qui sunt cloes quia conten-
tiones int uos sint. hoc au dico quod
unusquisq; urm dicit. Ego quidem sum
pauli ego au apollo
ego u cephe ego au xpi.

monium xpi confirmatum est in uob. i. quia firmit fidem tenetis qua pdicaui uob.
Dico quod diuites estis. ita ut nichil desit uobis in ulla gra. spc sci. Vobis dico
expectantib cu desiderio quia certi in ipa rati reuelatione dni n. i. x. i. uisione
cognitionem xpi que p mortem pstatur cuiq; fideli. Vt reuelationem xpi die q
erit in die iudicii quam impii timent qui confir. Qi. Expectatis reuelatione x.
a qua expectatione non deficietis. ipse est enim qui confirmabit u. u. i. f. cuiq;
ita ut sitis sine crimine i si non sine peccato. Confirmabit dico. usq; i fine s. in
diem aduentus dni n. i. x. cuius aduentus intellig cu cuiq; post morte mani-
festatur. Vt ita. Confirmabit uos. uos dico semp intrantes in illu die. s. i
diem aduent dni re. fidelis. Qi. Confirmabit uos qr ds e fidelis i. uius i p
missis p quem uocati estis. cum essetis adusi. Qui g ad uos uocauit ia facile
confirmabit. Vocauit dico in societatem non modo aplo x angloru filii ei i. x. d. n.

Obsecro. Huc usq; bonos laudauit, his laudatis inuitat alios ad hor simile. q.
d. bonis gras ago uos au alios ostis obsecro p nomen dni n. i. x. i. simulas esse ei
a quo nominamini xpiani. ut omnes dicatis oris confessione i interius habea-
tis in corde idipsum quod dicit pdicti i non sint in uobis scismata. i. diuisiones
s; sitis in eodem sensu. i. in eade uoluntate qua pdicti i i eade scia. i. i eadem
intelligentia ita quod pfci sitis. Hoc ido dico quia significatu e m. i. de uob
cu frs mei ab his qui sunt cloes; locus est uni illi erant qui aplo significauit.
Vt qui sunt cloes. i. illius matrone. Cloes enim p esse nomen loci t psone.
Aliquibus au uidet locus esse ut diceretur ab his qui sunt anthiochie. Aliqb
au uidetur femina fuisse deo deuota cum qua multi essent colentes dnm. x. d. ;
significatum de uobis. hoc s. quia contitiones sit int uos. de disciplina dnica.
pcau. Hic contra baptistas inapirage de quib illi glabantur. Quasi. Non
solum scio contentiones int uos esse. s; i uba que dicatis. i. hoc est. Hoc au dico
quod unusquisq; urm dic. t q a ali dic his.
ego quidem pauli alius illud dic ego su
cephe. Quasi. Alius dicat ego sum bapti-
zatus baptismo illius. alius dicat ego
illius s; hoc dicere est quasi idolatria.
Et sciendum quia sub nomine suo et
aplor bonor notat pseudo. Itam illi
quos nominat sine dubio boni erant
s; sub hor spe falsos aplos tangit. ne si-
dret in nomine illius t illius uideatur
eis inuide i sibi uelle attribuere. Vt io
posuit nomina bonor aplor. ut ostendat
quod sine nomine maior none glandu
nec in nomine illor quor quor doctna
praua est. Int eos au hos laude dignos
designat qui dicebant se esse x. s. x. subs.
Alius au dic. ego sum x. baptismo baptizat.
h icbn dicat quales supra laudauit. quia tales sunt. h ostium hnt p quod
intrandum est quod est xpc p quem cognoscatur pat. Nemo eni nouit
filiu n pat. neq; p. n. q s. n fi. i e u. f. r. Sicut g ipe pse nouit patrem
nos au p illu sic intrat i ouile p se. i nos p ipsum ostium xpc enim se ipm pdicat i nos xpm pdicamus. ido

ego su apollo
ali u dicit

amb
amb
amb
amb
aug
augb
augb aug
sup ioh

y uos ipsum
ipse per se ipsum intrantem.. Christus ergo ostium est et pastor. intrando per se. et quos pastor est dedit et suis. quia et petrus
pastor et paulus pastor et alii sunt pastores. Ostium uero nemo nisi ipse dicitur. hoc enim sibi ipse retinuit. Nullus ergo ostium
est nisi ipse. et si pastores sint alii. sed quia oues indisciplinate ceperunt facere scismata et alia ostia sibi ponere quibus intrarent
et uiderentur dicentes ego sum pauli et cetera. Subdit. Diuisus est christus. Quasi. Discite

ar. dist.

quantum erretis et quantum de deo presumatis et quantum hominibus tribuatis qui uult homines
gratiam dei partiuntur. Diuisus ergo secundum uos apostoli. Quasi. Multos facitis apostolos et datores gratie

Diuisus est christus.

a deo enim errabant isti ut putarent gratiam dari ab homine non ut a ministro sed auctore.
Ut putabant christum in baptismo operari per meliorem baptistam et minus per minus bonum.
et ideo ait diuisus est christus. Quasi. Cum operatur idem omnia in omnibus diuisus est quantum ad uos dum creditur in isto plus
operari in illo minus. Uel ita. Quia hoc dicitis ideo christus in a uobis diuisus est. id est separatur. Uehementer isti errabant qui ostia
sibi preter christum statuebant. et fundamenta diuersa ponere presumebant cum unum sit fundamentum ecclesie quod nemo
mutare potest. scilicet christus ihesus. Ipse enim solus est petra super quam fundata est ecclesia a qua nominatus est petrus. dominus

dist. ex trac. tatu euglo. r. ad

illum dicente. Tu es petrus et cetera. Symon enim antea uocabatur. Hoc autem nomen scilicet petrus a domino ei impositum est ut diceretur petrus
in figuram ecclesie propter christum a petra christi. Quia enim a christo dicitur petra et petrus dictus est ipse. sicut christianus. Ita ergo petrus a petra
non petra a petro dicitur quomodo non a christiano christus sed a christo christianus uocatur. Tu es ergo inquit petrus dictus a petra quam confessus es
ille es quam cognouisti dicens tu es christus filius dei. id est super hanc petram. id est super me ipsum filium dei non super te edificabo ecclesiam meam.
super me edificabo te et alios non me super te. Non enim dicitur christus a petro sed christus a petro petrus, a christo christianus ne esset spes in homine.

ag. sup. ioh. in tiude

pg. Maledictus enim qui spem suam ponit in homine. Et ne essent tot baptismi quot serui. Ministerium quidem bapti
zandi dedit christus seruis suis potestatem uero a se retinuit quam si uellet poterat seruis suis dare ut seruus daret baptismum
suum tamquam uice sua potestatem suam poterat constituere in aliquo seruo suo ut tanta uis esset in baptismo sui

ag. cauete

quanta uim habet baptismus a domino datus. Sed hoc noluit ideo quia ut in homine non esset spes baptizatorum. Noluit seruorum
ponere spem in seruo. Baptizat enim seruus ut minister. baptizat autem dominus tamquam potestatem habens. Et potuit

aug.

hanc potestatem seruo dare ut dictum est sed noluit. si enim daret hanc potestatem seruis. id est ut ipsorum esset quod domini erat.
tot essent baptismi quot essent serui. ut quomodo dictus est baptismus iohannis sic diceretur baptismus petri baptismus pau

aug.

li et thome. Ille enim baptismus iohannis dictus est sed forte aliquis dicet. Proba nobis quod ille baptismus iohannis dictus est. Pro
babo ipsa ueritate dicente quando interrogauit iudeos. Baptismus iohannis unde est? Et ne tot baptismi dicerentur quot

aug.

essent serui qui baptizarent sibi tenuit dominus baptizandi potestatem. seruis ministerium dedit. Si ergo seruus dicit
se baptizare recte dicit sed tamquam minister baptizat. Ideo non differt siue bonus siue malus cui baptizandi congruit
ministerium baptizet. Ideo et nemo dicere baptismus meus cum tamen dicat euangelium meum prudentia mea gloria mea. li
cet hoc sint a deo inquit differentia est. in his enim alius alio doctior est et alius alio melius operatur in euangelizando. Nec sic
omnes equi potentia perdita. Alius uero alio magis minus ue baptizatus siue ab inferiore siue a maiore baptizetur dicitur ut supra.

oppo.

Ad hoc autem quod dixit aug. christum potestatem baptismi posse dedisse opponitur sic a quibusdam. Potestas siue
potentia dei essentia diuina est. quia non est aliud deo esse aliud posse. Si ergo non potuit eis dare ut essent quod ipse est. nec

respo.

nec potuit eis dare posse suum uel potentiam suam. scilicet que ipse est. Alioquin si potentiam illam potuit eis dare quod ipse est
potuit eis dare ut essent quod ipse est. Ad quod dicimus quod non potuit eis dare christus ut essent quod ipse est et tamen potuit
eis dare potestatem qua haberent id est potestatem possent remittere peccata quod ipse solus potest. Haec enim est quam dicit potestatem
baptismi. scilicet potestatem remittendi peccata. Potuit ergo eis dare auctoritatem baptismi quibus contulit ministerium ita
ut ipse principalis auctor existeret. potestatem uero que ipse est siue posse suum quod est suum esse eis potuisse dare non dicimus
quod hoc dominus eum dedisse nobis sicut sciret quod ipse sit et dedisse christum scientiam futurorum et hoc non quod dedit nobis esse quod hoc est christi

quod ipse scit per natam et christi dedit per gratiam scire.

scientiam que est essentia diuina sed quia nobis deus per gratiam scire futura quod ipse ab eterno nouit natura. Aliud dicunt
potestatem baptismi ut in nomine eorum daretur baptismus in quo fieret re
missio peccatorum sicut fuit in nomine christi hoc potuit dare sed noluit. Sequitur. Numquid

Numquid paulus crucifixus est pro uobis. aut in nomine

paulus. Quia uos dicitis ego sum pauli ego apollo et cetera. sed numquid paulus
crucifixus est pro uobis. id est ut sit uobis auctor salutis. aut in nomine pauli baptizati estis

aug. contra. pro. tert.

id est ita quod peccata dimitteret uobis. quia Non reuocat illos ad unum nomen
qui multa nomina sibi facere uolebant et repellit eos ab amore hominis ut christus ametur.

pauli baptizati estis.

Qi. Nolo ut mei sitis s; mecu sitis mecu estote omis illius simus q p nob cru
fix . Dimittuntur enim uob pecca p nom ei n p nom hominis alic. vnd iohs.
Scribo uob filioli quia remittuntur pecca uob p nom ei. Et nota quod p h uiu
qd tenebat illi corinthii fac eos erubesce de falsis que tenebat. h enumerat p um i detestabile ipso uiciu q dicebat
ego sum pauli r c. nec illos quos in scismata diuisisse redarguit arbitror uera fidem h uisse i h q dicebat ego
sum pauli r c. h eni falsum erat. Quod a sciebant xpm p se esse crucifixum i se in eius noie n pauli baptizatos.
n erroris eo s; diuini muni erat. hanc di uitatem in iniquitate suo scismatu detinebat. Et hanc g ui tate
quam tenebant ipso falsitate conuincit. Vnum quidem baptismum habebat ex cuius ui tate ut corriget falsi
tate ab ipo audiunt. numq paul r c. Arsius ti p ut aliqui ui habeant baptismum i non habeat ua fide.
sic illi. Et ui tatem g qua habebant corrigit falsitatem q tenebat sicut p x resurrectione qua c debat p bat
Resurrectione mortuo q negabant. Erant enim int eos qui i mortuos resurge non c debat c debat tn xpm
resurrexisse. Gras ago. Qi. Et quia de baptistis gl amini agogras do meo. de h quod nemine urm, g tadn

Gras ago deo meo quod neminem urm baptizaui nisi crispum i gaium ne quis dicat qd in nomine meo baptizati sitis. Baptizaui aut i stephane domu. ceterum nescio si aliquem alium urm baptizauerim.

cium. baptizaui. Nullum enim urm baptizaui nisi crispu i gaiu. qui n st
de contentione urm i non ido h dico quin bonum sit baptizare s; ne quis dicat.
quod baptizatus in nomine meo de quo magis gl emini. Poterat quidem
dns ut dictum e dns ihc si uoluisset baptismi sui ptate dare alicui t aliqb p
cipuis seruis suis ut quemadmody p uirga florentem demonstrat e aaron
sacerdos ita p aliquod signum demonstrarent excellentiore scitatis ministri.
i dispensatores misterio qui soli baptizare debent. i si hoc fieret ipso iam
baptismus diceretur quamuis eis a dno attributus sic baptismus iohis fuit.
Ido aple agit deo gras quod neminem eo baptizauit qui tamq obliti in cui
nomine baptizati essent p hominu nomina se diuidebat. Cu eni tm ualet
baptismus p homine contemptibile q ntu p aptsm dat ita n illi n illis s; x ee cog
noscet. quod iohs p spem columbe se didicisse testat. Nam t qd aliud dixit
i ego nesciebam eu n plane uideo n quia t aliquid eu sciebat i t aliqd eu nesciebat.
Sciebat q sponsu esse i filiu di s; nesciebat utr eet datur alus ptate bapti an
p um baptismum ess; habiturus i bapti potestate retenturus s; h p spm didic
uelut columba descendentem i manente sup apo y. un ad ipm dicit. sup quem
uidis spm qi columbam descendite i manentem h; qui baptizat. Sequitur.
Baptizaui aut. Qi. Non solum illos p dictos baptizaui s; i baptizaui stephane domu.
i illius matrone familia que non est de hac contentione. Ceterum. Quasi. De his certus sum quos baptizaui eos. ceterum
nescio si quem alium urm qui sit de contentiosis baptizauerim. Non enim. Ratio hic ostenditur cur tam paucos
baptizauit. quia non me misit xps bap quod a minoribus fi p ne retardaretur a p dicatione de qua subd s; euangeli
zare. Et hoc enim baptizare i minus docti possunt. Euangelizare autem multo difficilioris i rarioris est operis.

Non enim misit me xpc baptizare s; euuangelizare non in sapientia uerbi ut non euacuetur crux xpi.

Ido doctor gentium plurimus excellentior euangelizare se missu dic n baptizare
Hoc tamen necessitate instante intdu eg; n in sapia. Qi. Dico quod misit me
euangelizare n utiq; in sapia ubi i in sapia philosopho que c dr sapia ubi quia
dr sapia i si non sit. Vt ido d sapia ubi quia uboso fac. Ido non misit me in
sapia ubi ut non euacuetur crux x. Et illam enim sapiam crux x i mors xpi.
euacuat i impossibile t naturam iudicatur ut ds immortal moreret. Vt
n euacuatur i crux xpi si quomodo t bona n t alio aliquo m p ea c dat ee iusticia
uita etna. Acute quippe uidentur h dici s; in sapia ubi q euacuat crux xpi
Non est ista sapia de sursu descendens. Si g t scriptura apli sentiamus n co
gimur o x gram disputare. i ea dre quibus demonstrare conemur natura humana neq; t paruit me
dico indige. quia sana e i in maioribus sibi ad iusticia si uelit posse suffice. Quo c ca n p sumit aple i sapia
ubi p dicare. s; scripturarum auctoritate contentus simplicitati potius studet q tumori. Vt n misit m. p i sa u. i

du de uni co baptismo.

du c ne o d. De uero baptismo.

du c cont donatistas de baptismo.

S a n i do tam paucos bapty zauit.

du c cont pelagianos amb.

aug de natura i gra.

aug contra felicianu

ambr. aug. — in lepore ornatu uerborum. quia predicatio xpiana non indiget pompa et cultu sermonis ne uideatur esse ex
ambr. — uersutia et calliditate humane sapientie ne ex ueritate. Ibi enim compositio sermonis uerborum querit ubi testes uirtute ipsa
ueritas se non commendat sicut in sapientia mundana. Quisquis fidem apud illos exornare uult obscurat splendorem
ambr. — borum ut non illa sed ille laudetur. Ideo causam ostendens quare non in sapientia uerbi addit. ut non euacuetur crux xpi. sicut pseudoapostoli
ne stulti uiderentur prudentibus mundi in sapientia humana xpm predicabant dupliciter. scilicet eloquentie studium
et que mundus stulta iudicat euitantes. Verbum enim. Quasi si quis quereret
an euacuaretur crux xpi. respondit: utique. Verbum enim. id est predicatio crucis stul-
ticia quidem est. id est esse uidetur pereuntibus. id est sapientibus huius mundi quorum sapientia
peruersa et falsa ostenditur cum ipsi dampnandi sunt. Ideo pro eo quod debebat dicere
sapientibus dixit pereuntibus. his autem. Quasi pereuntibus uerbum crucis est stulticia
sed his qui salui fiunt. id est nobis scilicet credentibus uirtus dei est. quia credentes esse uere uir-
tutem dei intelligunt dum sciunt quod occisus diabolum uicit et hominem liberauit.
Vel uirtus dei est. id est uirtutem dat credentibus per quam etiam res exigente fiunt miracula.
Scriptum est enim. Quasi ideo non misit me predicare in sapientia quia predixerat quod eam non
reciperet in predicatione euangelica sed perderet et reprobaret de collegio predicatorum suorum.
et hoc est quod ait. scriptum est enim in abdia. perdam sapientiam sapientium et prudentiam prudentium
id est sapientiam mundanam et prudentiam eliminabo a predicatoribus seculi euangelii id est
tales sapientes inter predicatores non recipiam sed sic est factum. Ubi est enim sapiens.
inter predicatores inter quos si esse uoluit sapientiam illam abiecit oportuit. Et nota
quod primo ponit genus deinde subdit species dicens. ubi scriba. ubi inquisitor huius seculi.
Sapiens generaliter utrumque scilicet scribe et inquisitoris. Scriba est qui in de moribus et ritibus
precepta dat. inquisitor est qui secreta nature rimatur. Tales non recipit deus in suos pre-
dicatores sed stultos fecit. Unde subdit. Nonne stultam fecit deus sapientiam huius mundi. id est
stultos ostendit sapientes huius mundi. Vel ita. scriptum est enim. Quasi dico pere-
ambr. aug. — euntibus sic enim scriptum est. scilicet quos perdet et reprobabit falsaque. facit sapientiam mundi
hoc est fatuam et ueritatem faciam sapientiam sapientium non utique meam mei patris sed illam que eorum est quam
sibi arrogant. Non enim uera sapientia uia prudentia perditur ad nos sed falsi
nominis scientia qua sibi thesaurizant linguam mendacii et deficiunt scrutantes
scrutinia. Et prudentiam prudentium. quam scilicet excogitant ad aliquid probandum.
aug. — Non ideo hoc dicit ut ueritatis intelligentia possit adeo reprobari sed quia eorum potentia
ambr. — reprobatur qui in sua eruditione confidunt. Ubi sapiens. Probatione false et stulta
ambr. — apostolus dicens ubi sapiens tam de iudeis quam de gentibus. quasi sic ualet. Et est hec
inuectio in iudeos et gentiles unde distincte de utroque subdit. ubi scriba. de iudeis.
ambr. — ubi inquisitor huius seculi. id est gentilis naturas rerum tantum inquirens. Quasi Victa est eorum sapientia et stulta facta. Illa
ambr. — scribe iudeorum et legis doctores id est sit nichil impossibile deo credunt tamen quia in lege non adeo aperte habent diffiduntur dei
ambr. — filium esse mortuum et huiusmodi gentilibus uero per humana ratione stulticia est. scilicet nonne stultam fecit sapientiam huius mundi. Sapientia
mundi est ubi infirmum et stultum dei contempnit quod est ratione mundi quod impossibile iudicat quod in natura
rerum non uidet. Hanc autem
deus stultam fecit possibile fore
declarando atque faciendo quod
illa impossibile iudicat.
Nam quia. Quasi Vere sapientiam
mundi stultam fecit deus quia per stulticiam
saluat credentes. Ideo placuit ei
facere ideo est quod ait. Nam placuit deo
et hoc placito enim eius. saluos saluos facere credentes. id est per

Quia mundus per suam sapientiam et prudentiam non cog-
nouit deum in dei sapientia. id est quia sapientia mundi
autem nesciuit deum per sapientiam dei. id est per hanc magni-
ficentiam mundi ac tam sapienter instituti opificii
ornatum creatoris sui non est uenerata sapientia pla-
cuit deo per stulticiam predicationis id est crucis fide credentes puerum
re mortalibus ut ibi salus reperiret ubi st-
ulticia c r e d i t u r.

Verbum enim crucis pereuntibus quidem stulticia est. his autem qui salui fiunt. id est nobis uirtus dei est. Scriptum est enim. perdam sapientiam sapientium et prudentiam prudentium reprobabo. Ubi est sapiens. Ubi scriba. Ubi inquisitor huius seculi. Nonne stultam fecit deus sapientiam huius mundi. Nam quia per in dei sapientiam non cognouit mundus per sapientiam deum placuit deo per

stulticiam predica-
tionis saluos facere
credentes. Quoniam et iu-
dei signa petunt et
greci sapientiam querunt.

Stulticiam predicationis. id est per predicatores imperitos mundane sapientie qui stulti
uidebantur. Vel per stulticiam predicationis. id est per rem predicatam que stulta uidetur
sicut est passio christi et mors que humilitas est. Et cur hoc fecerit ostendit per id quod
in serie premisit. Scilicet quia mundus non cognouit deum per se. id est per sapientiam suam. id est sapientie
mundi non cognouit deum propter sua uel sapientia sua uel superbia. Non cognouit dico. in dei sapientia. id est — aug de trin
per filium incarnatum qui cum in carne manifestatur est filius dei et tamen hic mundum missus est. — aug in psalmo
Non quidem per locorum spacia ueniendo sed in carne mortali mortalibus apparendo. — lxviii
uenisse ad nos dicitur. Illuc quidem uenit ubi erat quia in hoc mundo erat et mundus per eum factus est et — aug de trin
mundus eum non cognouit. hec est lux que in tenebris lucet et tenebre eam non comprehenderunt. Vt autem
comprehenderetur ideo uerbum caro factum est. Sicut enim curatio uia est ad sanitatem sic medicina sapientie per hominis sus-
ceptionem nostris est accommodata uulneribus de quibusdam contrariis curans et de quibusdam similibus. Serpentis enim
sapientia. id est astutia decepti sumus dei sapientia liberamur. Et sicut illa sapientia uocabatur erat autem stulticia sic ista que
uocatur stulticia sapientia. Ecce contraria. Similia uero sunt quod per feminam deceptos per feminam natus liberauit
et homo homines mortales mortales. Vel ita. Dico quod non cognouit mundus eum per sapientiam suam id est creaturarum in dei sapientia. Hoc fecit — aug
alto consilio suo. sine superbiret et ut fides et salus cognoscatur esse ex deo non ex sapientia humana. Quoniam iudei. Quia non
cognouit mundus per sapientiam deum. ideo quoniam iudei consueti ab antiquo petunt signa potentie nescientes stulta
te dei. greci id est gentiles querunt sapientiam non ueram sed que ingenio hominis sapientia uideatur. scilicet ut cum eis predicatur non
paciatur. Nos autem predicamus. contra scilicet christum crucifixum iudeis quidem scandalum. quia quod non
est iudeis signum potentie sed scandalum quia irascuntur contra predicatores.
rubore sceleris sui. gentibus autem stulticiam. quia hoc quod predicamus uidetur stulticia
gentibus ita et uobis fide sapientibus estis. Vel ita continua. Ideo uidetur stulticia
quod predicamus quoniam iudei signa petunt et greci sapientiam. nos autem contra facimus. scilicet
predicamus christum crucifixum iudeis quidem scandalum gentibus autem stulticiam. scilicet et tamen per istam stulticiam saluat deus credentes ut
dictum est. Sequitur. Ipsis autem. sic iungit. Dixi quoniam iudei petunt signa et greci
sapientiam. et in crucifixione quam predicamus est magna uirtus dei et magna sapientia dei
quod uidetur et apparet iudeis atque grecis non utique omnibus sed ipsis uocatis. id est ipsis qui — aug
uocati sunt ad iusticiam non communi uocatione sed illa qua predestinati uocantur. Illis
enim apparet christi passio uirtus et sapientia ut scilicet salus sit ex deo non ex arbitrio iudei et greci
et si reprobis aliter uidetur. Ipsis ergo uocatis predicamus christum crucifixum scilicet dei uirtutem
et dei sapientiam. id est christi crucifixionem in qua apparet uirtus dei qui mortuus uicit
mortem. scilicet diabolum uicit. et dei sapientia qua callide diabolum decepit. Vel
ipsis uocatis predicamus christum. id est christi fidem et passionem dei uirtutem quia per fidem eorum et — aug
peccata remittuntur et demones pelluntur et cum res exigit miracula fiunt. Et dei sapientiam.
quia credentes in christum crucifixum intelligunt christum esse dei sapientiam. Ipse enim sapientia patris — aug
est. sicut uirtus patris est. ipse uerbum patris et manus patris per quem tanquam manu et — in psalmo lxxviii.
uerbo pater omnia facit. Vnde opera manuum tuarum sunt celi. et uerbo domini celi firmati sunt.
Quod ergo uerbo hoc manu et quod manu hoc uerbo fecit. Potest ergo et sic accipi. Predicamus
christum esse dei uirtutem et dei sapientiam. Caue ne intelligas filium dici sapientiam dei tanquam ipse solus
sit intelligens et sapiens sibi et patri et spiritui sancto. Si enim solus sibi filius intelligit — aug in libro
et sibi et patri et spiritui sancto ad illam reditur absurditatem ut pater non sit sapiens de se ipso — xv. de trin
sed de filio non sapientia sapientiam genuit sed ea sapientia dicatur pater sapiens esse quam genu-
it. Vbi enim non est intelligentia nec sapientia potest esse. Ideo si pater non intelligit
ipse sibi sed filius intelligit patri. profecto filius patrem sapientem facit. Cui hoc est deo
esse quod sapere et ea illi essentia est que sapientia non filius a patre quod uerum est sed a filio potius pater habet essentiam
quod falsissimum est. Est ergo deus pater sapiens ea qua ipse est sua sapientia et filius sapientia patris est sapiens de sapientia que pater
de qua est genitus filius sicut et pater est intelligens ea qua ipse est sua intelligentia. Filius autem intelligentia patris est intelligens

Nos autem predicamus
christum crucifixum
iudeis quidem scan-
dalum gentibus autem
stulticiam. Ipsis autem
uocatis iudeis atque
grecis (gentibus) christum dei
uirtutem et dei sapientiam
quia quod stultum
est dei sapientius est
hominibus et quod
infirmum est dei for-
tius est hominibus.

de intelligentia que est pater de quo genitus est. Sec(undu)m. Quia re(ligi)o. Vi. Et in crucifixione Christi est dei virtus et dei sapientia quia quod stultum est dei. i. quod sapientibus mundi videtur stultum de deo ut passio et mors sapientius est hominibus. i. quam homines possint videre et esse.

doib — et quod infirmum est dei fortius est hominibus. Sine dubio celestia vincunt terrena. Id est infirmum dei non vere est infirmum sed videtur quia infirmitas Christi magna victoria est. Cum enim victus esse videtur mortem quam nemo gigas evasit. Videte enim. e. Quod stultum et infirmum dei sapientius et fortius est hominibus quod in vobis potestis experiri. videte vocationem vestram o fratres. i. per quos vocati estis. Insipientes enim et infirmi vos vocaverunt id est stulta et infirma dei annuntiantes. Tales sunt vocatores vestri qui tamen confundunt sapientes et fortes. et vere sunt tales. quia non multi de vocatoribus secundum sapientes secundum carnem. i. secundum humanam sapientiam non multi potentes. lata dominatione non multi nobiles. generis claritudine. Primo tales nulli fuerunt inter doctores et sapientes fidei. quando xii. apostoli sunt electi. Quod autem non multi dicit. Non autem nulli forsan propter se qui solus inter apostolos sectarium vitam civium invenatur opum divitiis romane dignitatis parentela conspicuus fuit qui tamen hec nichil pendit non ut sibi esset. sed quia id est e. Non sapientes elegit deus sed potius elegit deus que stulta sunt mundi. i. ignaros mundane sapientie ut confundat. i. faciat erubescere et ad insipientiam redigat sapientes. Et infirma mundi elegit deus.

dvã² — i. impotentes ut confundat fortia. ut neronem. Et ignobilia mundi et contemptibilia et que plus est contemptibilia elegit deus id est quasi non sunt. i. ignobiles et contemptibiles et quasi nichil esse videbantur elegit deus ut destrueret. i. vincendo humiliaret ea que sunt. i. que cum ex se nichil sint tamen aliquid se esse videntur. Ecce contra ordinationem dei faciunt aperte qui sapientiam seculi iactant cum deus humilitatem proponat.

dvã² — Venit enim humilis deus querens humiles non altos qui et superbo elegit pauperes indoctos et infirmos non tamen reliquit sapientes divites et nobiles sed non eos primos eligeret in ito talium rerum viderentur sibi eligi atque inflati de his rebus salutem humilitatis non reciperent et ita essent in eis superbia qua homo cecidit. Ideoque non elegit reges vel senatores vel philosophos vel oratores immo elegit plebeios pauperes indoctos piscatores. Nisi fideliter precederet piscator non humiliter sequeretur orator. Unde nathanael doctus non est in apostolum electus. Et autem causa humilitatis hec esse facta intelligantur subdit. Ut non re. e. Id est infirmos elegit et non sapientes. ut non glorietur omnis caro. i. ut nullus homo iniustus vel iustus glorietur ex se sed de deo quod ostendit inferius ibi. quod gloriatur in domino glorietur. Non glorietur de se dico in conspectu eius. s. dei vel sui ipsius. i. sic in conspectu eius et sic se attendit. Ex ipso autem e. tales elegit deus sed tamen vos estis in Christo Ihesu. i. in fide Christi et hic ex ipso. i. per ipsum Christum non per vos. Et ita iunge. Dico ut non glorietur aliquis ex se sed tamen est gloria alia bona. s. quia ex ipso vos estis in Christo.

aug' e lib' detrinitate — qui Christus factus est nobis sapientia a deo. i. illuminans nos ad veritatem. Ideo autem dicitur factus esse nobis sapientia quia temporaliter. i. ex aliquo tempore nos ad illum convertimur ut in illo maneamus in eternum. ipsa sapientia caro facta est habitans in nobis. Et hoc factum est ut nos illuminaret

aug' — quia factus est nobis iusticia. i. quia prius iustificat nos bona operatione. Iusticia enim que vivit in se ipsa procul dubio deus est atque incommutabiliter vivit. Sicut autem cum sit ipse vita et in nobis fit vita cum eius efficimur participes ita est ipse sit iusticia et nobis fit iusticia cum ei coherendo iuste vivimus et propterea est ipse nobis est iusticia quia prius est sanctificatio. i. quia prius in baptismo emendat nos. Et hic ideo quia prius factus est nobis redemptio. i. quia prius redemit nos paciendo et hoc totum ideo sic factum est ut nullus glorietur nisi de donis dei quemadmodum scriptum est in ieremia. s. qui gloriatur in domino glorietur. In ieremia tamen sic habetur. In hoc glorietur qui gloriatur scire et nosse me quia ego dominus. Et ego.

II.

Videte enim vocationem vestram fratres quia non multi sapientes secundum carnem non multi nobiles non multi potentes sed que stulta sunt mundi elegit deus ut confundat sapientes et infirma mundi elegit deus ut confundat fortia et ignobilia mundi et contemptibilia elegit deus et ea que non sunt ut ea que sunt destrueret ut non glorietur omnis caro in conspectu eius. Ex ipso autem vos estis in Christo Ihesu qui factus est nobis sapientia a deo et iusticia et sanctificatio et redemptio ut quemadmodum scriptum est qui gloriatur in domino glorietur. Et ego

cum uenissem ad uos fratres mei ueni non in sublimitate sermonis aut sapientie annuntians uobis testimonium christi. Non enim iudicaui me scire aliquid inter uos nisi ihesum christum et hunc crucifixum. Et ego in infirmitate et timore et tremore multo fui apud uos et sermo meus et predicatio mea non fuit in persuasibilibus humane sapientie uerbis sed in ostensione spiritus et uirtutis dei ut fides uestra non sit in sapientia hominum sed in uirtute dei. Sapientiam autem loquimur inter perfectos. Sapientiam uero non huius seculi neque principum huius seculi qui destruuntur. sed loquimur dei sapientiam in misterio que abscondita est quam predestinauit deus ante secula in gloriam nostram quam nemo principum huius seculi cognouit. Si enim cognouissent numquam

Q. Sicut et alii non sapientes electi sunt ad apostolatum ita et ego. i. et ego qui eram
sapiens fui quasi non essem sapiens cum uenissem ad uos o fratres quia ueni ad
uos non in sublimitate sermonis scilicet in logica. sed ut logicis rationibus uterer aut
in sublimitate sapientie scilicet phisica ut phisicis speculationibus illud confirmarem
que duo in pseudo laudatis contra dominum. sed ueni annuntians testimonium christi. i. ea que de christo testantur prophete.
Non enim. Q. Uere non per illam sublimitatem ueni quia non enim per ea que de deo ibi ex in
dicio mentis feci. iudicaui enim me non scire aliud inter uos. minus capaces nisi christum ihesum ihesum christum.
i. nisi hoc quod a patre est ...tor et saluator noster et hoc per crucifixionem. Et sciendum quod christus — *Augustinus de*
predicat non solum qui fidem astruit sed et qui mores quibus continentur uiuit instruit — *fide et operibus.*
hoc intelligi potest et in eo quod commemorat apostolus cum ait. Non iudicaui me scire inter uos nisi
ihesum christum et hunc crucifixum. In crucifixo enim discitur quod uetus homo crucifixus est ut non seruiamus ultra
peccato. Non ergo ita accipiendum est quod hic dicit apostolus tamquam ea tantum dixit apostolus que
credenda de christo sed et que obseruanda sunt in uita et moribus ei qui accedit ad compagem
corporis christi. Et ego et cetera. Q. humilis fuit predicatio mea apud uos huius rei probatio quod ita ait — *scilicet in anxietate animi*
et ego fui apud uos in infirmitate. i. in tribulatione et timore animi scilicet in tremore cor
poris. et multo id est magno quippe tribulati fiebat. et predicatio mea que fiebat in communi
non fuit in persuasibilibus humane sapientie quia etsi persuasibilia fuerunt uerba mea non tamen per humanam
sapientiam sicut uerba pseudoapostolorum. sed fuit in ostensione spiritus et uirtutis. i. in sermone et predicatione
mea ostendi me habere spiritum sanctum uirtutem et miraculorum faciendorum. Ideo ita feci ut fides
uestra non sit. i. non esse intelligatur in sapientia hominum sed in uirtute dei. i. fides
uestra non attribuatur homini sed deo. Sapientiam autem. Q. Inter uos incapaces sim
pliciter locuti sumus sapientiam autem que est de secretis dei loquimur inter perfectos. perfec
tos hic dicit non perfectos cognitores. i. doctores quibus opus non est doceri sed [redacted] auditores
iam capaces quam sapientiam. non uero huius seculi sapientiam que humanis rationibus utitur
neque sapientiam principum huius seculi. i. malignorum spirituum et philosophorum qui prin
cipes mundi uidebantur. qui destruuntur. i. quorum sapientia destruitur. Sed lo
quimur dei sapientiam. i. christum. in quo ostensa est dei sapientia de redemptione hominum loquimur dico. in
misterio. i. exponendo misteria ueteris testamenti. in quibus christus significatur ut in hostia abel et abrahe.
que sapientia dei abscondita est ut nesciant pseudo quia non in uerbis sed in uirtute
non humana ratione comprehensibilis sed spiritus efficatia ... Quam sapientiam deus — *ad ib*
predestinauit. i. preparauit ante secula. i. antequam mundus esset. in gloriam nostram. scilicet apostolorum — *ad ib*
qui eam predicamus. uel in gloriam nostram. scilicet omnium credentium ut scilicet omnes per eam eternam gloriam
consequamur quam nemo. Q. Uere dico absconditam quia ipsa est sapientia quam nemo principum huius seculi.
i. demonum uel philosophorum uel doctorum in lege cognouit. Quod inde apparet enim. i. quia
si cognouissent demones sapientiam dei de redemptione humani generis per christi mor
tem implenda numquam crucifixissent dominum glorie. i. non suggessissent crucifigi quia non sugg
eret illum diabolus
crucifigi per quem
uis se perdere sciret.
Et de iudeis acci
pi potest quorum quidam
cognouerunt christum.
alii uero non cognouerunt
de ignorantibus
dicit petrus scio fratres
quia per ignorantiam

Nota — ad rō b'

fecistis. Isti non cognoscebant illum esse qui in lege promissus erat eis. Maiores uero ut principes sacerdotum et scribe et pharisei cognouerunt ipsum esse qui in lege promissus est. sed dominum esse et dei filium nescierunt. uel de utrisque sic accipi potest.

dominum glorie cru-
cifixissent.

Si cog. et minores illum esse messiam in lege promissum et maiores illum esse dominum et dei filium nunquam dominum glorie crucifixissent. Non enim hoc facerent si dominum esse scirent. Si enim demones dominum hominem factum non intellexerunt quanto magis homines. Non ergo illum aliter scierunt demones quam scierunt principes. sciebant enim ipsum esse qui promissus erat in lege. non tamen misterium eius quod filius dei erat et ab eterno sciebat neque sacramentum incarnationis passionis et redemptionis. Quod ergo in euangelio clamant demones quid nobis et tibi ihesu fili dei magis ex suspicione quam ex cognitione dixisse credendi sunt. Vel si cog. ita quod mitti eorum bonis sederet nunquam dominum glorie crucifixissent. Nota quod dicit dominum glorie crucifixum. Ex forma enim serui crucifixus est et tamen deus glorie crucifixus est. Talis enim erat illa susceptio que deum hominem faceret et hominem deum. Quid tamen propter quid et quid secundum quid dicatur prudens et diligens et pius lector intelligat. Nam ecce diximus quia secundum id quod deus est glorificat suos et secundum quod dominus glorie est et tamen dominus glorie crucifixus est quia recte dicitur deus crucifixus sed non ex uirtute diuinitatis sed ex infirmitate carnis. Vnde etiam propter est apostolus deus ihesus (?). Io. dicit nemo ascendisse in celum nisi qui descendit. Si ergo attendas distinctionem substantiarum filius dei descendit et filius hominis crucifixus est. Si autem unitatem persone et filius hominis descendit et filius dei est crucifixus; propter hanc unitatem persone non solum filium hominis descendisse de celo sed et dixit esse in celo. ¶ Absit ut sic apostolus senserit mortem ut quantum in se est uita uitam perdiderit. Si enim hoc ita esset, uite fons aruisset. Sensit ergo mortem participatione humani affectus quem sponte susceperat non nature sue perdidit potentiam per quam cuncta uiuificat. Sic in sepulcro carnem suam commoriendo non deseruit sicut utero uirginis nascendo formauit. Mortuus est ergo non discedente uita. sic passus est non pereunte potentia. Nemo enim aufert animam meam ab eo quia potestatem habeo ponendi et potestatem sumendi. Ecce habes auctoritatem quia ipse ponit animam suam ecce habes opus auctoris. Et ut generaliter concludam quotiens in carne apostolus aliquid patitur opus auctoris est. Quia enim potestate sua non alio cogente perpetitur ipse auctor est operis. Non ergo ad mariam locali motu ubi diuinitas uenit sed ineffabili potentie sue plenitudine non priuata nec dimisit patrem apostolus cum uenit in uirginem ubique totus ubique presens. Vno ergo eodemque tempore totus erat in inferno totus in celo. Vere mortuus uere uiuus. In quo mortem susceptio mortalitatis excepit et uitam diuinitas non perdidit. Mortem ergo dei filius et in anima non pertulit et in maiestate non sensit sed tamen participatione infirmitatis rex glorie crucifixus est.

aug' in li. qōnū uet. ʒ nou. t. — aug' ī li. de trin. — aug'. — aug' contra maximinū eū loqñt ī tra

Sed sicut scriptum est
quod oculus non
uidit nec auris au-
diuit nec in cor
hominis ascendit
que preparauit deus
his qui diligunt
illum. Nobis autem
reuelauit deus per
suum
spiritum sanctum.
Spiritus enim omnia

S ed. Dico quos si cognouissent non crucifixissent. sed non cognouerunt sicut scriptum est in ysaya. ubi hoc est scriptum quod oculus corporis non uidit quia non est color. nec auris audiuit. quia non est sonus. nec in cor hominis ascendit quia non est homo uel carnalis sed spiritus uel spiritualis qui nouit re(?) sensus. Oculus non uidit etc. id est uisu corporeo et auditu non potest agnosci. nec etiam hominis ratione qui non est spiritus. Non enim cognoscitur hoc ratione eius quia carnalis est non spiritualis. Vel nec ascendit in cor hominis; id est alicuius carnalis. quia non aliquid terrenum. quod in cor hominis ascendit infra cor hominis est. ideo in cor ascendit quia supra illud est cor quo ascendit. Quod enim ascendit in cor hominis de imo est ad hominem quo autem ascendit cor hominis sursum est ab homine. Infra ergo cor hominis est quod in cor ascendit supra cor est premium ad quod cor ascendit. Hoc est quod deus seruat bonis. Vnde non subdit que preparauit. Vel non ascendit in cor hominis id est alicuius carnalis. tunc res dicitur ascendere in cor hominis cum bene intellecta placet. Que preparauit deus in premium his qui diligunt illum. Hoc est sapientia dei id est christus qui diligentibus deum in premium preparatus est quem nemo principum cognouit. Nobis autem. Quasi illi non nouerunt sed nobis spiritualibus non hominibus id est spiritualibus non carnalibus quod pseudo non sunt. reuelauit deus. que preparauit diligentibus se. Intelligimus enim deum preparatum bonis in premium. Reuelauit dico nobis per spiritum sanctum. Nota quod in ysaya ita habetur. Oculus non uidit deus absque te que preparasti diligentibus quod pene idem est in sensu cum eo quod apostolus posuit et sic ibi dicitur absque te ita et hic bene addit apostolus nobis reuelauit deus per spiritum sanctum id est per eum. Spiritus enim omnia

aug'. aug' aug'. — aug' aug'. — + que preparauit. ē. Non uidit oculus nec auris audiuit. ẏ. ca.

scrutatur .i. profunda
dei. Quis enim scit homi-
num que sunt hominis
nisi spiritus hominis qui
in ipso est. Ita et
que dei sunt nemo
cognouit nisi spiritus dei.
Nos autem non spiritum
huius mundi accepimus (non)
sed spiritum qui ex
deo est ut sciamus que
a deo donata sunt nobis
que et loquimur non
in doctis humane
sapientie uerbis sed in
doctrina spiritus spiritualibus
spiritualia comparantes.

scrutatur .i. i. profunda dei. ut de essentia dei. Scrutari autem dicitur spiritus dei omnia non utique ab
ut quod nescit inueniat sed quia nichil requirit omnino quod nesciat. Vel ideo dicitur
quod spiritus dei scrutatur omnia quia nos scrutari te facit. Quod enim dono ipsius nos facis ille ab
facere dicitur quia sine illo non tu faceres. Quis enim. quasi dicit spiritus dei et non alius scit omnia
que dei sunt quod animo nostro ostenditur. Quis enim hominum scit ea que sunt hominis aliene
.i. uoluntatis et secreta nisi spiritus .i. animus hominis ipsius et non alterius qui in ipso est. aug
Manifestum est enim cogitationes nostras a nullo sciri nisi ab animo nostro quod spiritus dicit aug
apostolus. Ita et que dei sunt. scilicet occulta et secreta dei nemo cognouit qui adhuc sit homo .i.
carnalis nisi spiritus dei. sed et illi quos cognoscere facit. Vnde subdit. Nos autem. quasi spiritus dei nouit aug
nos autem accepimus enim non utique accepimus spiritum huius mundi .i. spiritum phitoni aug
cum qui solet coniecturis que mundi sunt diuinare qui per sibillam locutus est quia
per illa similia sepe fallitur et fallit. Vel non accepimus spiritum huius mundi .i. spiritum
elationis quo doceamur sapientia que de deo est. Spiritus ergo dei spiritus est caritatis. Spiritus huius mundi aug
spiritus est elationis. Non uos moueat quod spiritus sanctus tantum hic nominatur et solus scire dicitur aug contra
que dei sunt. Ab hac enim scientia non excluditur pater et filius sicut ab eo quod pater et spiritus dicitur maximinum
solus habens immortalitatem deus non excluditur spiritus sanctus cum dicitur hic autem uita eterna ut cognoscant te unum deum. in eodem
uerum .i. trinitatem. Attende et quod ait accepimus spiritum dei. Spiritus utique sanctus patris et filii est nec est aug de trinitate.
noster. quod enim datum est ad eum qui dedit refertur et ad eos quibus dedit. Itaque spiritus est
non tantum patris et filii qui dederunt sed et noster dicitur qui accepimus non est iste spiritus
noster quo sumus. quia ipse spiritus est hominis qui in ipso est. ipsum tamen spiritum quo homines
dicitur accepimus ut sancti essemus. Spiritus autem hominis in scripturis accipitur ipsa anima
uel ipsius anime potentia rationalis. Dedit enim nobis non ut essemus animam ut uiueremus
mentem ut intelligeremus. Vt sciamus. quasi ad hoc accepimus spiritum ut per eum sciamus que a deo
donata sunt nobis. Hinc ergo probatur quod spiritum dei accepimus quia hoc scimus quod utique scire expedit
quia sine hac scientia nemo bonus est. Multi quippe habent multa dona dei et nescientes a quo aug in libro
habeant impia uanitate iactantur. Nemo autem de donis dei bonus est quem dante est ignorat. Vnde de sancta ui-
et euglio. Cui habet dabitur et cetera. Plene enim habere est scire unde habeas. Non habere autem nescire duitate.
unde habeas. Qui ergo non habet .i. qui nescit unde habet et quod habet auferetur ab eo. Que et loquimur aug
quasi scimus que a deo donata sunt nobis. que et loquimur nos non sicut pseudo alia loquuntur. loquimur dico
non in ut sapientia humane doctrinis rationes et ornatu. Malebat enim illa sola puritate ueritatis os- lex.
tendere quam eloquium tinctione fucare. sed in doctrina spiritus sancti quia spiritus sanctus intus docet auditores. loquimur dico ita modo ante omnia scilicet comparantes .i. tradentes spiritualia spiritualibus quod
uos o corinthii non estis. uos culpauit est non nunc quod maiora non diximus uobis. Animalis autem.
quasi nos scimus que donata sunt nobis sed animalis homo ut pseudo est non percipit ea que sunt spiritus dei. ut partum ab
uirginis et resurrectionem. Nichil enim estimat posse fieri nisi quod nouit quomodo fiat. Homo autem dicitur animalis ab
uel uita animalis sensu. Vita animalis dicitur que fertur dissoluta lascivia anime sue quam iure naturalis ordinis me- aug e libro
tas spiritus rector non continet eo quod ipse deo se regendum non subdit. Animali uero sensu dicitur animalis qui de deo lxxxiii questionum.
iuxta corporum phantasiam uel legis litteram et rationem philosophicam iudicat. Quare autem animalis non percipit subdit.
Stulticia enim est illi et humanum intellectum sensum. Et ideo non potest intelligere spiritualia. Et ut ue
animalis non potest intelligere spiritualia quia examinatur .i. examinatio et comprobatio fit illorum
spiritualium tantum spiritualiter .i. a spirituali tantum. Et impersonaliter legitur examinatur. Vt ita. Vel
animalis non intelligit spiritualia quia spiritualiter .i. per spiritualia tantum examinatur .i. animalis probatur
quod animalis est. quia audita improbat et non ob aliud ei opponuntur nisi ut examinetur.

Animalis
autem homo non per-
cipit ea que
dei sunt spiritus
Stulticia
enim est illi
et non potest intelli-
gere quia spiritualiter
examinatur.
Spiritualis autem
iudicat omnia.

Spiritualis autem. quasi animalis non potest intelligere spiritualia autem iudicat .i. intelligit et discernit omnia
non quod que continet diuina scientia sed que ad iusticiam uite sufficiunt. scilicet omnia iudicanda
spiritualis autem est homo uita et scientia. spiritualis est uita quis spiritum diuinum habens rectorem anime regitur. scientia uero spiritualis est

et ipse a nemine
iudicatur. Quis
enim cognovit
sensum domini aut quis
instruxit eum.
Nos autem sensum Christi
habemus. Ego
fratres non potui vobis
loqui quasi spiritua
libus sed quasi car
nalibus. tamquam
parvulis in Christo
lac vobis potum
dedi non escam.
Nondum enim po
teratis sed nec nunc
quidem potestis.
Adhuc enim carna
les estis. Cum enim
sit inter vos zelus et
contentio nonne
carnales estis et secundum
hominem ambulatis. Cum enim quis dicat
ego sum quidem pauli alius autem ego appollo!
nonne homines estis. Quid igitur est appollo.

qui et si ex parte et per speculum videt; tamen de deo et imagines corporum et legis litteram
et humanam philosophiam non sapit sed spiritui dei subiectus castissime ac fideliter iudicat
omnia etiam fidei occultorum non patitur cognitione. ipse a nemine. scilicet a nullo homine
animali iudicatur. id est intelligitur utrum bene an male intelligat. Vel a nemine id est
irreprehensibilis. Et hoc probat dicens. Quis enim animalis cognovit sensum domini. quibus secundum quod
sapientia mundi stulta est. et eius sensum neque homines videre possunt nos illi vero iudicare non solent.
aut quis est. eum vel iudicat qui dicat: quid hoc fecisti; quasi nullus. Si autem non possunt cognoscere sensum
domini ergo nec nostrum quia nos qui iam ultra homines sumus unus spiritus cum deo habemus sensum Christi; fide
etiam tenentes ea que Christi sunt. Et ego. quasi Dico quod sensum Christi habemus tamen optimus
ego qui possem non potui. id est non debui loqui vobis quasi spiritualibus. id est sicut soleo spiritualibus
loqui sed quasi carnalibus. et hoc tam diligenter feci quia dedi vobis potum lac. id est facilem
doctrinam et dulcem et nutrientem tamquam parvulis in Christo. id est in cognitione Christi non escam
dedi vobis. id est non altiora predicavi vobis. Quare? Quia nondum poteratis capere. Ecce per
hoc ostenditur quod apostolus illis tamquam incapacibus minora non altiora predicaverat.
Vel ita. Non potui vobis loqui quasi spiritualibus et cetera. Et si queritur utrum spiritales homines habeant
aliquid in doctrina quod carnalibus taceant. et spiritualibus dicant quod utique videtur
ex his verbis apostoli. Dominus etiam ait. Multa habeo vobis dicere sed non potestis portare modo. Secundum igitur intelligen
tiam hanc verba apostoli superexposuimus sed est alius intellectus in his verbis non negligendus.
Scire igitur debet caritas vestra quod nulla videtur esse necessitas ut aliqua secreta
doctrine taceantur fidelibus parvulis. seorsum dicenda maioribus. id est intelli
gentioribus cum eadem predicaret apostolus spiritualibus et carnalibus. quisque pro modo suo ca
piebant. illi vero parvuli isti ut maiores illi ut lactis alimentum isti ut cibi
solidamentum quia et si non audiunt amplius tamen intelligunt amplius. Non enim equaliter
mente percipit quod fide pariter ab utrisque recipitur. Ideo apostolus ait. Non potui vobis loqui quasi spiritualibus sed quasi car.
id est non potuistis accipere quod dicebam quasi spiritales sed quasi carnales. tamquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi
non escam. id est quod predicavi vobis fuit vobis quasi lactis potus non solidus cibus. Sic enim crux
Christi aliis stultitia est aliis scandalum vocatis autem scilicet dei virtus est et sapientia ita idem est
aliis lac aliis est cibus sed quod capacitas eorum plus vel minus capit. ut hi qui dicunt
ego sum illius vel illius aliter acceperunt dictum: crucifixo quam ille qui dixit mihi absit gloriari nisi
in cruce domini nostri Iesu Christi. Eadem simul audiunt spiritales et carnales. et quisque pro suo modo capiunt
nec necesse est ut aliqua secreta taceantur parvulis dicenda perfectis ideo quod dicit apostolus
non potui vobis loqui quasi spiritualibus et cetera. quod est dicere. Non potuistis quod dicebam intelligere ut spiritales sed
ut carnales. Si enim spiritales essent non dicerent ego sum pauli. Nondum enim
quasi Bene dixi tamquam parvulis quia nondum quamdiu vobiscum eram. poteratis capere
escam ut spiritales sed nec nunc quidem potestis. recipere escam et si ab illis edocti sitis. id est a pseudo.
Adhuc enim estis carnales. Arguit eos hic valde qui querebantur se diu non audisse
spiritualia cum adhuc indigni essent audire. Carnales ideo dicit quos supra animales
carnalis a carne animalis ab anima dicitur. Cum enim sit. quasi Vere estis carnales
Cum enim sit inter vos zelus. id est invidia de baptistis et contentio. in verbis nonne carnales estis. eo quod
aliquid ab homine putatis esse. et nonne secundum hominem ambulatis. id est inperfecti estis. utique.
Cum quis. Ecce expositio zeli et contentionis.
quasi Vere secundum hominem ambulatis. Cum enim quis dicat ego
quidem sum pauli alius autem ego appollo. nonne hoc peccatorum
mira agit humilitate nonne homines estis. id est carnales.
ut sperantes in deo sunt dii. Et quan
doquidem in his gloriamini. Quid igitur est appollo.

III.
aug.
aug. de verbis.
aug. de verbis.
aug. in eod.
aug.
ab.
aug.

Quid uero paulus. Mi-
nistri ei cui credidistis.
Et unicuique sicut deus
dedit. Ego plantavi
appollo rigavit sed
deus incrementum dedit.
Itaque neque qui plantat
est aliquid neque qui
rigat sed qui incrementum
dat deus. Qui plantat
autem et qui rigat unum
sunt. Unusquisque
autem propriam mercedem ac-
cipiet secundum suum labo-
rem. Dei enim sumus
adiutores. dei enim
agricultura estis dei
edificatio estis. Secundum
gratiam dei que data est
michi ut sapiens ar-
chitectus fundamentum
posui. alius autem supe-
dificat. Unusquisque
autem uideat quomodo sup-
edificet. Fundamentum
enim aliud nemo potest pone-
re preter id quod positum est quod
est christus ihesus. Si quis autem sup-
edificat supra fundamentum
hoc aurum et argentum lapi-
des preciosos ligna fenum stipula.

Quid uero uel paulus. qui maior est. Sunt ne igitur quorum sacramentis datur
auctores. non utique sed tantum ministri dei cui credidistis. quasi non sunt dii qui dant sed
sunt ministri per quos det nec magis per meliores dat in baptismo quam per minus
bonos. uero uideo glandum est non meus. Ministri sunt dico et hoc non faciunt
uno eodemque modo sed sicut dominus dedit unicuique. id est sic diuisit officia singulis.
Nam ego paulus plantaui. id est predicatione ad fidem conuerti. apollo rigauit.
baptismo sed deus non nos sed incrementum dedit. interius. et que deus tantum dat idem
tamen ex se. Itaque neque qui plantat est aliquid. dando ex se neque qui rigat sed deus
solus qui dat intrinsecus incrementum est autem. quasi plantat paulus rigat apollo.
qui autem plantat et qui rigat unum sunt. id est differentes extrinsecus. non tamen operantur.
Aug.
Nisi igitur reueles ille qui intus est quod prodest quod faciunt. Frustra quippe o-
peratus omnia mouetur ex trinsecus ministrator. intrinsecus latenter operatur ideo
ait unum sunt sic gratie non. ita ministerium ratione. Non dicit quia possunt uidi
quasi isti nichil dant ex se tamen deus magis per hunc quam per illum daret. Unusquisque
autem. quasi in dando non differunt sed in labore in mercede. id est quod ait. Unusquisque
autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. forinsecus ministrandi. Bene dixi mercedem sumus enim
adiutores dei. in colendo agro dominico non depravatores ut quidam aiunt. Et
si igitur non damus incrementum impendimus tamen aliquid adiumentum quod ita patet
quia uos estis dei agricultura. dum extirpantur uicia et estis dei edificatio
Aug. in lib. Enarr. psalmi.
in positione uirtutum. Apertissime ostenditur ex his uerbis quod deus est agrico-
la nos autem dei agricultura sumus quia colit nos ad fructum et dei edificium
quia qui colit nos habitat in nobis. et ita idem est ager et edificium quod non est in re-
bus uisibilibus. Apostoli et agricole possunt dici. agricola enim est qui plantat
Aug.
et qui rigat sed quoniam nec hoc de suo habent sed sic deus dedit unicuique rectius ipse
dicitur agricola apostoli uero operarii illius agricole et hoc ipsum ab ipso impertitis ui-
ribus et donata gratia. homo enim agricola uineam colit et adhibet quod pertinet
ad agricolarum diligentiam incrementum uero dare sarmentis non potest. formare fructus non
Aug.
potest. deus autem quo omnia possunt per se agricola est. Nota quod nos colimus deum et deus colit
nos sed non sic colimus deum ut ipse melior fiat. colimus enim adorando eum non
ornando. Ille autem sic colit nos quod meliores nos reddit. Secundum gratiam. quasi Dei a-
gricultura et edificatio uos estis quibus ego posui predicatione fundamentum
id est fidem christi non aliam sed que per dilectionem operatur. posui dico ut architectus
id est princeps edificii sapiens. id est discretione utens. et hoc secundum gratiam dei que data est mihi. id est
per apostolatum mihi gratis datum. quasi non habeo a me hoc. Ego posui fundamentum alius
autem superedificat. bene fundamento.
bona opera quod utique non uno
modo fit. sed unusquisque uideat quomodo id est
cautius opera superedificet. De
superedificatione uidendum est tamen. fundamentum
enim aliud nemo potest ponere ad quod uidendum
nisi pseudo preter id quod positum est a me quod est christus ihesus. id est christi fides. scilicet que per dilectionem operatur per quam
christus habitat in cordibus. Alia non est fun-
damentum hec autem nemini sinit perire. fides enim demonum cum gratia. id est que per dilectionem operatur. posita est in fun-
Aug. de fide et operibus In eo s.
damento nemine sinit perire perpetualiter.
Si quis autem. quasi fundamentum nemo potest mutare sed de superedificatione uidendum est quod manifestum
erit unius cuiusque opus tunc est quod ait. Si quis autem
autem superedificat supra fundamentum hoc aurum argentum lapides preciosos ligna fenum stipulam.

Aug. de fide et ope.

Uniuscuiusque opus manifestum erit. Uniuscuiusque opus manifestum erit. Quidam ita intelligendum putant ut illi videantur edificare super hoc fundamentum aurum, argentum, lapides preciosos, qui fidei que in Christo est bona opera adiciunt. Illi autem ligna, fenum, stipulam qui cum eandem fidem habeant male operantur. Unde arbitrantur per quasdam penas ignis posse purgari ad salutem percipiendam merito fundamenti. Hec sententia est falsa, quoniam erunt illa que obscuritatem ambiguitatemque non habent, scilicet: Si habeam omnem fidem, caritatem autem non habeam, nichil sum. Falsum erit et illud: Neque fornicatores neque avari etc. regnum Dei possidebunt. Illud denique: Quoniam vivum est fides sine operibus mortua est.

Aug. Aliter ergo intelligendum est quod hic dicit apostolus. Hec autem si subtilius dicere conarer, sed vereor ne ad intelligendum difficilior sit illa expositio. Evitatur tamen quantum Dominus adiuvat brevius et dilucide quantum potero expedire quam sententiam. Super fundamentum quod est Christus aliquis superedificat aurum, argentum, lapides preciosos, id est ille qui cogitat que Dei sunt, quomodo placeat Deo. Alius edificat super tale fundamentum ligna, fenum, stipulam, id est ille qui cogitat que mundi sunt, quomodo placeat mundo. Non enim hic tantum de malis operibus accipienda sunt, que hic fides sine operibus salvet, quod non est; sed ligna, fenum, stipulam non absurde possunt accipi secularium rerum, quamvis licite concessarum, tales cupiditates ut amitti sine animi dolore non possint.

Aug. Theod. Qui ergo adhuc amant secularia et negotiis terrenis implicati sunt et dediti sunt vinculis quibusdam et affectionibus carnis, domibus suis, coniugibus, possessionibus, et tamen christiani sunt, ita ut cor eorum non recedat a Christo vel nil preponant Christo, edificant quidem ligna, fenum, stipulam. Vel ut aptius dicam: qui erga divitias suas quodam carnali tenetur affectu, et tamen ex eis multas elemosinas facit, nec ad eas augendas fraudis aliquid vel rapine molitur, nec earum minuendarum vel amittendarum metu in aliquod crimen labitur, ~~nec earum~~ ligna, fenum, stipulam edificat.

Aug. Qui autem bene vivunt et Deum honorant et laudant et pacientes sunt in tribulationibus et desiderant patriam, aurum, argentum, lapides preciosos edificant.

Aug. Aug. Hec enim tria edificant contemptores seculi, qui sua omnia pauperibus dant vel qui tamquam non habentes habent. Nec frustra tria et tria exposita: aurum enim edificant in contemplatione Dei, argentum in dilectione proximi, lapides preciosos in operibus bonis, que non consumuntur ab igne, sed nichil vel parum sentiunt.

Aug. Ligna, fenum, stipulam edificant qui, etsi aliena non rapiunt, rebus tamen infirmitati concessis aliqua dilectione inherent, quisque secundum suos amandi hos modos, diutius ut lignum vel minus ut fenum vel minimo ut stipula ignem sustinebunt, vel quia hec Deo non preponunt salvi erunt per fundamentum. Qui vero hec Deo preponunt et crimina committunt non superedificant, sed destruunt fundamentum, id est Christum. Si quis superedificat, vel super fidem Christi aurum contemplando Deum, argentum diligendo proximum, lapides preciosos bona opera faciendo, vel qui ita tales

Aug. sunt ut tantum cogitent que Dei sunt. Et si quis edificat ligna, fenum, stipulam, vel qui in his temporalibus infirmitati

Aug. humane concessis utuntur cum aliquo amore, diversi vel diversimode cogitant que mundi sunt, quibus sine dolore carere non possunt, uniuscuiusque opus manifestum erit tandem, etsi non modo. Et vere. Dies enim Domini, id est dies iudicii in quo secreta patent, declarabit cuiusque opus. Hec dies Domini per nutum suo agnitus, sed in iudicio vel in morte cuiusque est dies Domini secundum merita iudicantis. Et vere declarabit, quia in igne, id est in pena purgatoria hominis revelabitur quicquid modo tegetur. Uniuscuiusque opus quale sit, scilicet firmum vel solubile, ignis futuri iudicii probabit. Duos enim ignes legimus futuros: unum eternum quo eternaliter punientur reprobi, qui sequetur iudicium; alterum qui precedet, quo exuretur facies mundi huius, qui emendabit eos qui superedificaverunt ligna, fenum, stipulam. Qui vero superedificaverunt aurum, argentum, lapides preciosos, de

Aug. utroque igne securi sunt, non solum de illo eterno qui in eternum cruciaturus est impios, sed etiam de illo emendato-

Aug. c. xx. ii rio quo purgabuntur quidam salvandi. Ignis enim extremi iudicii tamdiu durabit quousque purgati sint qui salvandi erunt. Si cuius opus manserit, id est

Aug. consumptum in illo igne non fuerit, quod superedificavit, accipiet mercedem, quia nichil

Aug. perdet, id est quod amavit inveniet. Sed si cuius opus arserit, id est cremabile erit, detrimentum patietur ille minoris glorie. Vel patietur aliquid pene. Ipse autem salvus erit per fundamentum quod est Christus, cui nichil preposuit. Sic tamen salvus erit quasi per ignem, qui rem cremabilem fereret per ignem transitorie tribulationis qua cruciata evadit

Aug. ipse post istius sane corporis mortem donec veniatur ad

Aug. diem dampnationis sub temporis intervallo spiritus defunctorum qui edificaverunt ligna, fenum, stipulam huiusmodi ignem dicantur perpeti, quem alii non sentiunt, qui huiusmodi edificia secum non portaverunt, ut inveniant ignem transitorie tribulationis venialia concremantem, non redarguo, quia forsitan verum est. Sed quia dicitur salvus erit, contempnitur; gravior tamen erit ille ignis quam

Aug. quicquid potest homo pati in hac vita. Vel ita dicitur.

Ps. o. xxiv. Dies enim, ut de igne presenti vel igne presenti accipiatur. Nam et hec dies Domini est, dum iudicium incipit a domo Dei, vel a salvandis incipit pena que consummabitur

incorporalis. Ibi enim hic puniuntur electi ut ibi non puniantur. In quo dicit igni tribulationis qui scilicet amor temporalium urit dum homines contristantur amissis. Et non rem. Tribulationem carnis habuerunt huiusmodi. Quod enim sine illicientis amore non habent sine urente dolore non perdunt. Quia sic manifestum erit. Dies enim domini scilicet dies presentis tribulationis declarabit

Dies enim domini declarabit quia in igne revelabitur et uniuscuiusque opus quale sit ignis probabit.

(interlinear: ... tribulationis declarabit. Eandem quippe tribulationem ignem vocat. Uniuscuiusque opus quale fuit firmum vel solubile. Ignis presentis iudicii probabit. Hic igne)

illius opus non exuritur qui non ea diligit quorum amissione cruciatur. cum non sit gratum quod temporaliter fluit. Exuritur autem illius opus qui hec temporalia diligit. quia sine dolore non pereunt. que cum amore possessa sunt. Si cuius opus manserit. Ut opus illorum quos amissio temporalium non cruciat quod fit de ac.

Si cuius opus manserit quod superedificatum est mercedem accipiet. Si cuius opus arserit detrimentum patietur. Ipse autem salvus erit sic tamen quasi per ignem.

(interlinear: non solum post finem quando hoc sumet unde cogitavit scilicet in hac vita ubi habet requiem suam. Omnia contempnenti omnia. Sed cuius opus arserit. Id est inabile erit. Patietur detrimentum quia quod dilexit perdet. Ipse eo quod deo hoc dilexit hic vel in futuro punietur.)

Sed quia alterutrum condicione proposita eis potius mallet carere quam a pene timore amittendi talia deserit. Atque tamen dolet cum amittit. Salvus autem erit ipse quod sic tamen erit quasi per ignem. Quia urebatur dolore amissorum. Non tamen ea prefert deo. Et sic urit eum dolor amissorum. Non subvertit neque consumit eum fundamenti stabilitate et incorruptione munitum. Ideo salvus erit sed quasi per ignem. Iste ignis temptatio est tribulationis de quo scriptum est: Vasa figuli probat fornax et homines iustos temptatio tribulationis.

Hic queri solet quomodo opus illius exuritur dicatur qui edificat ligna fenum stipulam. cum non de malis accipiatur operibus ut dictum est. Non enim opus ardet vel detrimentum patitur nisi malum fuit. Aut quod non ardet opera per illa tria signata sunt aut mala. Ad quod dicitur quod per illa tria mala non intelliguntur sed bona que ad sustentationem sui et suorum aliqui faciunt vel ad sustentationem indigentium ex misericordia. Et quia talia opera faciunt sed quia tamen aliquem affectum habent cum hoc faciunt nec ille tamen affectus est a deo malus ut destruat fundamentum id est fidem que operatur per caritatem. Simul ergo cum caritatem venialem affectum aliquis habet. Talis enim affectus venialis est. Vel potius ligna fenum stipula accipiuntur non opera bona nec mala que sint dampnabilia sed peccata venialia. Unde Gregorius. Quamvis hic de igne tribulationis presentis possit intelligi tamen si quis de igne future purgationis accipiat pensandum sollicite est quia illum dixit per ignem posse salvari non qui super hoc fundamentum ferrum et es vel plumbum edificat id est peccata maiora uno duriora atque tunc insolubilia sed qui edificat ligna fenum stipulam id est peccata minima atque levissima que ignis facile consumat de quibus tamen licet minimis illic nichil purgationis quis obtinebit nisi in hac vita potius hoc promeatur. Unde hic Augustinus ait. Non sibi polliceatur quisque hinc nefaria opera regnum dei et dicat quia habeo signum Christi et sacramenta non delebor. Interim sed per ignem salvus ero. Ait enim apostolus: Fundamentum posuit et cetera. Quod et inquit consequitur. Alius superedificat aurum argentum lapides pretiosos alius ligna fenum stipulam. Hic est qui super fundamentum iusta opera edificat aurum argentum lapides pretiosos edificat. Si autem peccata ligna fenum stipulam. Cirillus quoque ait. Natura peccati similis est materie que cito consumitur igni. Quod edificantia ipse dicit a peccatoribus qui super fundamentum Christi edificant ligna fenum stipulam. In quo manifeste ostenditur esse quedam peccata ita levia ut stipule comparentur feno lignis. Sciendum quoque quod sicut fundamentum corporalis fabrice est in imo ita fundamentum spiritualis fabrice est in summo. Atque sicut pondus parietum tendit ad ima ubi est suum fundamentum ita spiritualis edificatio tendit ad summa ubi suum est fundamentum. Nam ponderum gemina sunt genera. Que alia ima petunt ut lapis supra aquam positus et aqua super oleum. Alia vero summa petunt ut ignis et oleum. Semper enim ignis superiora petit. et oleum et super aquam fusum non se patitur subesse. Sic ecclesia non in imo posita tendit ad celum ubi fundamentum est Christus sedens ad dexteram patris. Vel aliter potest accipi ab illo loco. Ut sapiens architectus. Sapiens architectus est qui fundamentum disciplina auctoritatis collocat

(margins: Augustinus de civitate dei; Augustinus; Augustinus; Augustinus; Augustinus de fide et operibus; Augustinus; Augustinus; Questio; Responsio: cum aliquo amore temporalium ideo hec opera dicuntur arsura non quod ideo puniantur quia ista fecerunt; Gregorius in libro dialogorum; Augustinus in psalmo lxxx; quidam; Cirillus; Augustinus in psalmo xxxix; Ambrosius)

fundamentum. id est que traditionem saluatoris euangelizat.
Ambr. Alius autem superedificat. id est illi qui uenientes post apostolos docent
Aug. Ab. siue boni siue mali sint sed uideant ut edificatio congrua
fundamento. Unde subdit. Unusquisque autem uideat quomodo superedificet. utrum
Ab. & nos qui sumus ueri christi apostoli an & alios ne si obliqua
fuerint & friuola que superedificant ruinam faciant ma-
nente tamen incolumi fundamento quia et si male aliquis
docuit christi tamen nomen permanet. ideo de superedificatione
uidendum est. Fundamentum enim nemo potest ponere preter id quod positum est quod est christus iesus.
Ab. Quia nemo preter apostolo loquens sua commenta commendaret. ideo
quamuis aliqui heretici sint. non tamen docent nisi sub christi no-
mine ut res contrarias & absurdas nominis dignitas ac-
ceptabiles faciat. Siquis autem superedificat super fundamentum hoc aurum argentum lapides preciosos ligna
Ambr. fenum stipulam. uniuscuiusque opus manifestum erit. Id est aurum argentum lapides preciosi preclaram doctrinam
significant. in tribus aliis friuola & uana doctrina significatur. que
si modo fallit. in igne tamen apparebit. quia ardebit bona
permanente. Et uere manifestum erit. dies enim domini declarabit quia in igne reuelabitur. id est
Ambr. mala doctrina in igne omnibus apparebit nec ut modo fallit.
Ambr. Et uniuscuiusque opus quale sit ignis probabit. quia si in omnibus aliquid non
inuenerit quod exurat manifestat illum bonum fuisse
Ambr. doctorem. mala uero doctrina ignis esca est. Si cuius opus manserit quod superedificauit mercedem accipiet.
Ambr. Cum enim nichil in illo sordis inuenerit fuit praue doctrine
sic ignis non consumit aurum argentum lapides preciosos. ita & bonus magister
& corruptibilis permanebit & recipiet mercedem uitam eternam. Si cuius opus
Ambr. arserit detrimentum patietur. Opus quod ardere dicitur mala doctrina est. quam in tribus determinat
patietur penas peccati. Quasi in pena potius iacturam non habet.
Ambr. Ipse autem saluus erit. Quia non interit substantia qua constat. id est bona doctrina
Ambr. in qua fundatus est. sic doctrina mala perit quam accensa est.
Ambr. Saluus erit dico sic tamen quasi per ignem. quasi non sine pena erit saluus. propter hoc
ostendit illum saluum futurum sed penas ignis passurum ut per
ignem purgatus fiat saluus. non ut perfidi & eterni pereant quod dicit ille
expiri te edidisse christus. N escitis quia templum dei estis & spiritus dei habitat in uobis.

Nescitis quia templum dei estis & spiritus dei habitat in uobis. Siquis autem templum dei uiolauerit destruet (disperdet) illum deus. Templum enim dei sanctum est quod estis uos.

h[abitat]. Siquis autem templum dei uiolauerit disperdet illum deus. Sed continua. Iste saluus erit per ignem qui non discessit a fundamento. sed siquis uel pseudo apostolus male docendo uel homo ei assentiendo templum dei quod uos estis uiolauerit. id est uel in aliis uolens subuertere fundamentum & catholicam societatem

disiungere disperdet illum deus corpore & anima qui sacrilegus
in iuncto templum enim dei sanctum est a tempore baptismi quia in nemi- Aug.
ne habitat deus quem non ante spiritus sanctus sanctificet & purget quod
templum quod estis uos secundum animam & secundum corpus quia
uos estis templum. id est tales. in quibus scilicet deus sedet & habitat. Aug.
Templum dico dei. id est spiritus sancti. Unde subdit & spiritus dei. id est spiritus sanctus
habitat in uobis qui uos consummat in bonis. Et nesci-
tis. h. Nota quod spiritus sanctus dicitur hic deus. cum premiserit enim Aug.
estis templum dei non subdidit & deus habitat sed & spiritus dei maximus
h[abitat] in u[obis]. in quo aperte ostendit spiritum dei esse deum. Ubique ad-
spiritus sanctus ad homines in eternam uitam regnandos & non est eis
deus; Immo uero est deus uiuus quia uere dei membra templum eius
& utique subiectum est templum illi cuius est templum. Quomodo
ergo rex non est cuius templum est que membra sunt regis.
Quomodo non consedet patri & filio qui repleuit
filium qui & membra filii sua possidet domum. Deinde cum
de patre procedat quomodo cum patre non sedet. cum
ipsa sessio non sit utique cogitanda carnaliter. & certe & de
membris eius dicat apostolus suscitauit & consedere fecit in celestibus.
Quomodo ergo spiritui sancto subtrahitur a nobis quisquis ille est con-
sessus. tamquam sede cum patre & filio sit indignus qui
nos ea sede efficiat dignos. Spiritus ergo sanctus & in celestibus
sedet cum patre & filio & in templo suo habitat. id est in sanctis qui
sunt templum dei in hac fide ambulantes. & templum
dei erunt aliquando in re speciem qualiter & nunc templum dei
sunt angeli. Sed dicit aliquis antequam faceret deus celum & terram
antequam faceret sanctos ubi habitabat. In se habitat deus
apud te habitat & apud se est. Non ergo sic sunt sancti domus dei
ut ipsa subtracta cadat deus. Immo sic habitat deus in sanctis ut si
discesserit ipse cadant. P reterea sciendum quod non Aug. ad
dicatur nisi stultissime propter spiritum sanctum non habere locum in nostro cor- Dardanum
pore quod totum nostra anima impleuit. stultius & dicitur an-
gustiis alicubi impediri trinitatem. ut pater & filius & spiritus sanctus
alicubi simul esse non possint. Uerum illud est multo
mirabilius quod cum deus ubique sit totus non tamen in omnibus
habitat. quis porro audeat opinari nisi inseparabilitatem
trinitatis penitus ignoret quod in aliquo possit habita-
re pater aut filius in quo non habitet spiritus sanctus. aut in aliquo
spiritus sanctus in quo non est pater aut filius. Fatendum est ergo ubique esse
deum per diuinitatis potentiam sed non ubique per habitationis
gratiam. Propter hanc enim inhabitationem ubi gratia dilec-
tionis eius agnoscitur. Non dicimus pater noster qui es ubique sed
qui es in celis. Illud quoque mirabile est quod deus est inhabita-
tor quorundam nondum cognoscentium deum & non
quorundam cognoscentium deum. Illi enim ad templum
dei non pertinent qui cognoscentes deum non sicut deum glorificant

Nemo uos seducat. Si quis uidetur inter uos sapiens esse in hoc seculo stultus fiat ut sit sapiens. Sapientia enim huius mundi stulticia est apud deum. sicut scriptum est. Comprehendam sapientes in astutia eorum. Et iterum. Dominus nouit cogitationes sapientium quoniam uane sunt. Itaque nemo glorietur in hominibus. Omnia enim uestra sunt siue paulus siue apollo siue cephas siue mundus siue uita siue mors siue presentia siue futura. Omnia enim uestra sunt. Vos autem christi. christus autem dei.

ad templum dei pertinet paruuli sanctificati sacramento christi· et regenerati spiritu sancto qui
nondum possint cognoscere deum. Et quem potuerunt illi nosse non habentes
potuerunt habere antequam nosse. Beatissimi autem sunt illi quibus hoc est deum habere quod nosse.
christianis et fidelibus loquens ait. templum dei est et cetera. hoc premisit ideo ut oppugnat — amb
illos qui turpiter uiuentes corpora sua uiolant maxime illos qui uxorem patris
habent. Et quia templum dei uiolans disperdetur. Nemo seducat se. scilicet uos. quasi
Deus hoc negligat. (scilicet potius) Si quis inter uos uidetur sapiens in hoc seculo. id est secundum sapientiam
huius seculi stultus fiat apud se. id est deum contra naturam credat posse ut ita
ita sit uere sapiens. quia stultus seculo prudens est deo et multo apud se stultus — ambr
quia ita est et apud deum. sapientia enim huius mundi stulticia est apud deum. id est sapientiam — ambr
illam stulticiam deus probat qui facit quod mundus fieri posse negat. Et no- — aug
ta quod aliquando in scripturis sapientia ponitur pro astutia abusione ui-
bi non proprietate. Quod autem mundi sapientia sit stulticia confirmat auctoritate.
Scriptum est enim in iob. Comprehendam id est falsos ostendam. sapientes mundi in astutia eorum.
faciendo aliter quam ipsi dicunt. Et iterum in psalmo scriptum est. Dominus nouit cogitationes sapientium — ab
uel hominum. scilicet carnalium quoniam uane sunt id est false. et quia stulta est sapientia
mundi. Itaque nemo glorietur in hominibus. baptistis et doctoribus. quasi melius
ab uno quam ab alio recipiat cum non sint datores gratiarum siue boni siue ma-
li sint sed tantum ministri. Omnia enim et cetera. Non debetis in hominibus
gloriari quia uestri sunt ipsi uere quia omnia uestra sunt. id est ad seruiendum
uobis data et non est gloriandum nisi de rebus excellentioribus et de quibus dixit
omnia uestra sunt aperit subdens. siue paulus siue apollo. qui sunt de ma-
ioribus siue cephas qui omnibus maior. quasi. Non solum minores uestri sunt
sed et maiores. Hoc ideo dicit ut non singulos doctores sibi defendant cum omnibus — amb
utantur. Deinde exequitur de aliis que sunt eorum siue mundus uester est siue
uita presens siue mors. Mundus utique noster est si de illo secundum uoluntatem dei — ambr
sentimus et cursus eius in dei uoluntate ponimus. Vita presens nostra est
si modeste cum gratia dei agitur. Mors nostra est si spe futuri libenter pro christo — ambr
morimur. Siue presentia. uestra sunt quibus sustentati deo seruiunt
siue futura spe quorum seruiunt. Presentia uero nostra sunt si sic utimur eis — ambr
ad sustentationem ut non offendamus. Futura nostra sunt si ea ardentes ma- — ambr
gis optamus. Vel ita. siue mundus uester est. hoc dicit quia et elementa mundi nobis seruiunt.
Siue uita doctorum siue mors eorum de uestra est. Nam et uita et mors doctorum ad edificationem subditorum
esse debent. Vel per uitam sanctos homines accipe et angelos qui student profectui sanctorum fidelium
per mortem diabolum et membra eius accipe qui dum persecuntur utilitati sanctorum seruorum dei et
seruiunt. alia non mutantur. Omnia enim. quasi ideo uestra sunt quia omnia quecumque sunt in mundo
uestra sunt uos autem estis christi. non hominis uos non in homine gloriantes sed in christo cuius sumus creati-
one et recreatione. hoc ideo dicit apostolus ut sicut hec in nostro iudicio concessa sunt et subiecta. ita — ambr
nos christo subiciamus. christus autem est dei patris quia ipse filius eius faciens uoluntatem ut et nos ipsi — ambr
faciamus et si famuli christi sumus. Cur ergo ad iniuriam christi de hominibus aliquis speratis.
Cauendum est ne sic intelligatur christus est dei qualiter illud omnia uestra sunt et illud uos estis christi — aug
Nam omnia illis uestris et illi christo subduntur ut res dissimiles uni non diuise. Christus autem subditur deo — aug e in l.
patri non tamquam dissimilis aut alterius nature sed tamquam patri filius. Sciendum est quod in hac — xx iii questionum
enumeratione rerum sibi connexarum qua dicitur omnia uestra uos christi christus dei. nulla fit — aug de sim-
commemoratio spiritus sancti nec sicut ibi caput mulieris uir caput uiri christus. Caput — bolo.
christi deus. ideo utique quia non fere in his que sibi connexa sunt commemorari solet ipsa connexio. Connexio autem patris et filii spiritus sanctus.

·IIII·

Sic nos existimet homo, ut ministros x̄ et dispensatores misteriorum dei. Hic iam queritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur. Michi autem pro minimo est ut a vobis iudicer aut ab humano die; sed neque meipsum iudico. Nichil enim michi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Quia autem iudicat me dominus est. Itaque nolite ante tempus iudicare

que est ipsa divinitas patris et filii. ipsa divinitas dilectio est. Nam ut dicitur deus karitas est. Tacito ergo nomine spiritus sancti dicit vos estis christi et christus dei. ita id est mediante christo vos estis dei. Sic nos.
Hactenus ergo de gloria pseudo hic agit de suo contemptu. Quasi dicat. Et cum ita sit scilicet quod deus auctor vos vero adiutores sumus nec minus de nobis arbitremini sed potius homo quilibet sic nos existimet. non ut dominos sed ut ministros christi. quod non pseudo faciunt. Hoc ideo ait apostolus quia de eo minus sentiebant sed sic homo sentiat ut deus qui eum elegit. Et sic existimet nos ut dispensatores misteriorum vel ministeriorum dei. quia per nos cuique misteria dividimus vel ministeria. Et sciendum quod non solum boni sed et mali dispensatores sunt. Si enim per bonos non dispensaretur non recte apostolus diceret. Imitatores mei estote. Rursus si per malos non dispensaretur non diceret dominus de phariseis quod dicunt facite. que autem faciunt nolite facere. Dispensatores sunt per quorum ministerium perveniunt ad eternam salutem. non enim ad esse salutis illius dispensatorem prodesse verbi et sacramentum est illius esse participem. Hic autem queritur etc. Quasi. Ita de nobis existimandum est ut dixi sed hic id est inter vos quod alibi non iam scilicet in presenti cum expectandum esset donec deus iudicet. queritur quis inter dispensatores inveniatur ut fidelis. scilicet cui possit deus ut bene dispenset. Michi autem. Quasi. hic inter vos queritur quos non esset querendum sed quicquid alii faciant michi pro minimo est ut a vobis iudicer. Quasi. infidelis dispensator aut ab humano die. id est humano intellectu qui non videt occulta ipse fallitur vel ab humano die id est ab hominibus dum sunt in suo die et non est dies domini. humano die quia est et dies domini quo iudicabit quando unusquisque pro se rationem reddet et tunc secreta cordium patebunt. Sed nec quam minimum michi est si a vobis vel ab aliis iudicer sed neque ego qui melius me novi quam vos iudico meipsum. ita periculum est nobis de ignotis cordis mei vel aliorum iudicare. Tanta enim profunditas est cedenda est esse in homine que latet et ipsum hominem in quo est ut in petro profunditatis et infirmitatis latebat cum se cum domino moriturum temere promittebat. Cum ergo de se quisque aut non omnino aut vix possit veram ferre sententiam quanto minus potest de alio iudicare cum nemo sciat quid agatur in homine nisi spiritus hominis. Ideo apostolus non presumens de se diffinitam ferre sententiam ait. neque meipsum iudico quamvis melius me novi quam illi sed melius me novit deus quam ego. ideo illi relinquendum est iudicare. Nichil enim michi conscius sum id est non ideo me iustum puto quia forte esse quod nescio. delicta enim quis intelligit et gloriatur mundum se habere cor. Humiliat se apostolus hoc dicens ut homo loquitur qui forte habeo culpam nescius. Qui autem etc. neque ego debeo me iudicare. neque vos sed qui iudicat me. id est qui debet me iudicare dominus solus est qui novit omnia et quia dominus est qui potest iudicare. Itaque nolite iudicare ante tempus iudicii scilicet quousque veniat dominus iudicare. Aliter enim iniuria iudicatur quia iudicis iniuria est si ante iudicium eius a servo prodatur sententia. Ecce iudicium prohibet apostolus. quia occulta sunt nobis corda hominum. In his plerumque nostra credulitas fallitur sed cavendum ne pernitiosa opinatione fallamur ut quia non possumus hominum indagare consciam de ipsis rebus habeamus veram certamque sententiam hoc modo ut si nescimus an ille vel ille homo sit impudicus pudicus ve iustus sive iniustus. Oderimus tamen impudicitiam et iniusticiam pudiciciam et iusticiam diligamus et hec apponenda illa que vitanda in ipsa veritate conspiciamus vero cum de ipsis rebus quod appetendum est appetimus et quod devitandum est devitamus ignoscatur et nobis quos de hominibus aliquando immo assidue non vera sentimus. Hoc enim ad humanam temptationem pertinet sine qua ista vita non ducitur. Unde apostolus. Temptatio vos non apprehendat nisi humana. Et si ergo suspicationes vitare non possumus quia homines sumus iudicia tamen id est firmas diffinitasque sententias continere debemus. Si ergo suspicamur quod est humana temptatio saltem non iudicemus. Cum ergo non erratur in rebus vero recta sit improbatio viciorum virtutumque approbatio profecto si erratur in hominibus venia tamen est humana probatio. Quod autem perniciosum est prohibens apostolus dicit. Itaque nolite ante tempus iudicare quousque veniat dominus qui et illuminabit id est aperta faciet abscondita tenebrarum id est peccatorum et manifestabit.
id est in nullo me remordet conscientia mea; sed non in hoc iusticatus sum.

dominus b · aug. ad audacem. · aug. · aug. in psalmo xli. · aug. in libro questionum lxxxiii · aug. · aug. · ambr. · ambr. · aug. in libro x.

quoadusque ueniat dominus qui et illuminabit abscondita tenebrarum et manifestabit consilia cordium. Et tunc laus erit unicuique a deo. Hec autem fratres transfiguraui in me et apollo propter uos ut in nobis discatis ne supra quam scriptum est unus aduersus alterum infletur pro altero. Quis enim te discernit? Quid enim habes quod non accepisti. Si autem accepisti quid gloriaris quasi non acceperis. Iam saturati estis iam diuites facti estis sine nobis regnatis et utinam regnetis ut nos uobiscum regnemus. Puto enim deus nos

con. cor. i. bonas cogitationes quia gesta et cogitata bona et mala tunc erunt aperta et quia tunc erunt omnia nota omnibus poterunt de se iudicare et de aliis. Et tunc un. bene agenti et cogitanti. erit pro merito suo laus. i. remuneratio a deo. Hic autem nescitur quis sit laude dignus. Hec autem. Quia superius dixit illos dixisse ego sum pauli ego a. cum tamen hi nullus forsan dixerit aperte hic. q. Dixi non esse gloriandum in nobis. Hec autem o. fratres in me et apollo christi. cum in nobis non gloriemini. i. me et apollo proposui figuram pro omnibus ut ab omnibus aboriatur. hi sic a nobis. Hec ergo in se et apollo transfigurauit dum pseudo apostolorum glorias et traditiones prauas sub sua persona et apollo euacuat sumatim illos designans non singillatim ne maior nasceretur discordia. Nemo enim audiens nomen suum singillatim taxari et eius cautauet contentus est tacere tacito uero nomine audiens de se aliquid dictum dissimulat et hoc feci propter uos. i. propter utilitatem uestram hac. s. ut in nobis qui maiores sumus discatis ne unus infletur aduersus alterum. pro se. alio ab illo. i. meliori quam ille. i. qui sit alius ab illo. i. melior qui nullus est quantum ad se et quantum ad ministerium. Vel et infletur. pro doctore alio a ministris aliis. i. meliore quam alii sint. Infletur dico agendo supra. i. ultra et aliter quam scriptum est. i. in ieremia. s. qui gloriatur in domino glorietur. unde debes gloriari non in homine. Quis enim te disc. a massa perditorum. Nullus nisi deus solus ipse separat te a perditis sed quia homo inflari possit respondet et uoce et cogitatione et dicere discernit me fides mea et oratio mea iusticia mea occurrit apostolus subdens. Quid autem. q. dico quis te discernit. Sed si dicis fides tua et oratio et iusticia. tunc interrogo quid habes. boni quod non ac. a deo. Sciendum est neminem posse discerni ab illa perditionis massa nisi quibus bonum habet ut credat quod quicquid boni habet gratia saluatoris accepit. Sciendum est quod sic supra temerarium iudicium prohibuit. ita hic aliud genus arrogantie amouere conatur. s. ne homo superbiat propter aliquid gratia a deo sibi data putans se eam habere a se et a ministro quod apostolus redarguens ait. quid habes quod non ac.

Si autem accepisti a deo quid gloriaris in te et in illis qui non accepisti a deo sed a te et ab illis. Vel et ita ne unus infletur a. a. pro baptista alio. i. meliore quam sit alius unde debes quis enim baptista quantumcumque bonus sit discernit te ab eo qui baptizatus est a minus bono. q. Si baptizatus es a petro quomodo discernis ab eo qui baptizatus est a paulo. nichil utique ille habet a baptista nichil tu. quid autem. hic redarguit illos eosdem qui gloriabantur de magistro pseudo contempnentes doctrinam apostoli. q. Gloriaris propter illos sed quid habes ab illis quod non ac. a me quid gloriaris contra me quasi non id accepisti a me. Hoc dicit contra illos qui ea que ab apostolo acceperant audientes de magistro pseudo apostolorum gloriabantur qui per eloquentiam se commendantes gloria in se utebant cum apostolus contemptabilem se uideri fecerat ut gloriam deo faceret. Ideoque apostolus ironice loquitur eis qui concedens quod eis de se ipsis uidebatur cum subdit. Iam saturati. q. ipso uos dicens. Quid gloriaris et est sed non recte uideor hoc facere quia uos iam qui tam cito saturati estis. i. pleni spiritu sancto iam diuites facti estis. q. et alios saturare potestis. ironia est. ac si diceret non est ita tam crescentia enim uerba sunt non confirmantis. regnatis. i. regitis uos sine nobis. Sic enim putabant illi gloriantes de pseudo apostolis et utinam uere regnetis. Vere regnare est de spe et promissis dei securum esse et tamen ad ultimis gaudere. Nota quia ut pius pater et his ingratis filiis bonum optat. Regnetis dico ita ut et nos regnemus uobiscum. non dico uos nobiscum cum nos sequi dedignemini sed dico nos uobiscum. ut nos sequamur uos. sed non uultis sequi nos quos sequi debetis quia nos re uera regnamus sed timeo ne sine uobis. Puto enim. q. Vos sine nobis putatis regnare et hic loquar puto quod nullatenus putandum; ironice enim loquitur et per mala que patior. Nos nostros

aug'
amb
ab
aug' de correctione et gratia et de eod
aug
aug
aug

÷

aug ad unum uidetur loqui, ad partem plebis loquitur. Si autem ac. a me quid gloriaris contra me quasi non id accepisti a me.

aplos nouissimos. i. uilissimos de quibus non curet tamquam morti des.
i. qui ad nullam utilitatem sed morti reseruatos quod per hoc uidetur quia
facti sumus mundo spectaculum. Ad spectaculum enim nostrum qui ad mons-
trum conuenit homines. per quod magis probamus amicicia. Vel ita puto ui-
de non debetis nobiscum regnare. quia ego puto. id est credo sicut quod deus o. n. a. n. i.
Aõ similes nouissimis sanctis. s. helye et enoch in tribulationibus nos dicto.
tamquam m. d. quia ita fit nobis ut illis qui auctoribus morti seruabantur ad
quod spectaculum conueniebat populus sic ad derisionem helye et enoch tunc con-
ueniet. ita modo ad derisionem apostolorum conueniunt mali. Unde non subdit quod f. f.
s. et. quid nomine mundi intellexit subdit et angelis et hominibus utrisque bonis et
malis sed bonis ut conferrent et laudent. malis uero insultent et uituperent.
Aug[ustinus] in ps[alm]o xxxix. Boni enim angeli et boni homines laudant et mali irrident. Hec est dextra et
sinistra his utimur quasi armis ad feriendum hostem. i. diabolum. s. laudantibus et uituperantibus sed nec ista eleuant nec ista frangunt. Secundum
Et nos stulti sumus propter christum. cuius crucem predicamus quod uos tacen-
tes uidemini in christo prudentes. Unde non subdit. uos autem prudentes. tamen ita est hic re-
pario cum ironia quia totum econtra est. Item. Nos infirmi sumus. i. afflic-
Aõ ti. uos autem fortes potestate et securi. uos nobiles. i. reuerendi. nos autem
ignobiles. i. despecti. usque in hanc horam. i. continue usque ad hoc tempus
Aõ esurimus et sitimus et nudi sumus. Liberi enim sine adulatione ueritatem predi-
cantes gesta prauorum uituperantes arguentes gratiam non habent apud homines et co. ce. ii. s.
Aõ quia a persecutione mutamus loca. fugamur enim a perfidis ne plures do-
ceamus et laboramus manibus nostris. s. nobis necessariis operantes quia nemo
Aõ dat nobis. et maledicimur et benedicimus. hortando alios ad bonum. et persecutionem
i. tormenta patimur. i. patienter sustinemus et blasphemamur. a magis et ma-
leficis et obsecramus. orantes pro illis uel eos ne blasphement. et nos facti sumus
i. reputati tamquam purgamenta huius mundi. de quibus manentibus mundus
inquinetur, uel abiectis purgetur quia facti sumus peripsima omnium.
Et peripsima purgamentum est ferri uel pomi et quicquid de qualibet mate-
ria ut purgatior reddatur abicitur ut limatura eris et huiusmodi et ceteris
quelibet domorum quisquilia. Et hec omnia uero probamur inter prudentes
et fortes et si illis aliter uidetur. q. d. abiectiores omnibus facti sumus et hoc
usque adhuc. i. continue usque ad hoc tempus. Non ut confun-
Aõ dam ipsa blandiens mitigat ut salutaris medicus. q. d. et si dixi uos inflatos sic
id est tamen non hec scribo ut confundam uos. i. ut erubescentiam faciam uo-
Aõ bis. sed moneo uos ut filios meos karissimos. pro quibus tot mala passus sum.
Et benedictum quod uos estis filii nam ego pater sum et hoc est quod ait. nam et
si habeatis x. milia pedagogorum finitum pro infinito posuit. i. quantalibet
multitudinem eruditorum in christo qui non genuerunt uos sed tamen non habetis
multos patres qui genuissent uos in fide christi. Nam ego. tamen genui
uos non in me sed in christo ihesu. i. in fide christi ihesu per euangelium. i. per predicationem
Aõ meam. Cum predixisset ego genui uos in christo addidit per euangelium ne ipse pu-
taretur esse quod dei est. Ait enim dominus in euangelio. Ne uos dicatis patrem
in terra unus est enim pater uester deus. quod non ideo dixit ut hoc nomen censuit tollat sed ne gratia dei qua eternam uitam generamur non uel per partum
et scitatem cuiusque hominis tribuatur. Appellantur quidem et alii patres sed non sicut deus pater unus qui regnat spiritu sancto qui sic facit filios ad eter-
nam hereditatem. homines uero dicuntur patres propter honoris gratiam propter etatem cuiusque pietatis. Notandum quod dum loquens corinthiis pe-

aplos nouissimos ostendit ta-
quam morti destinatos. quia
spectaculum facti sumus mun-
di et angelis et hominibus.
Nos stulti propter christum uos autem
prudentes in christo. Nos infir-
mi uos fortes. Vos nobiles nos
ignobiles. Usque in hanc horam
esurimus et sitimus et nudi su-
mus et colaphis cedimur et in-
stabiles sumus et laboramus
operantes manibus nostris.
Maledicimur et benedicimus.
persecutionem patimur et sustine-
mus blasfemamur et obsecramus.
Tamquam purgamenta huius
mundi facti sumus omnium
peripsima usque adhuc. Non
ut confundam uos hec scribo
sed ut filios meos karissimos
moneo. Nam si decem milia
habeatis
pedagogorum in christo ihesu sed non
multos patres. Nam in christo
ihesu per euangelium ego uos genui.

Rogo ergo vos fratres imitatores mei
estote sicut et ego christi. Ideo misi
ad vos timotheum qui est
filius meus carissimus et fidelis
in domino qui vos commonefaciat
vias meas que sunt in christo ihesu
sicut ubique in omni ecclesia doceo.
Tamquam non venturus sim
ad vos sic inflati sunt quidam.
Veniam autem cito ad vos si dominus
voluerit. et cognoscam non ser-
monem eorum qui inflati sunt.
sed virtutem. Non enim in ser-
mone est regnum dei sed in vir-
tute. Quid vultis? in virga
veniam ad vos an in caritate
et spiritu mansuetudinis. Om-
nino auditur inter vos for-
nicatio. et talis fornicatio.
qualis nec inter gentes ita ut
uxorem patris sui aliquis habeat.
et vos inflati estis et non ma-
gis luctum habuistis ut tol-
latur de medio vestrum qui hoc
opus fecit. Ego quidem
absens corpore presens autem spiritu iam iudicavi tamquam presens eum qui sic operatus est.

dagogos nominat pueros illos esse significat. Rogo ergo. et cetera. quia genui
vos ergo o fratres estote imitatores mei. non pseudoapostolorum sicut et ego christi. imita-
tor sum. ideo rogo vos. quia ex debito michi obedire debetis. Ideo id est sed ut
imitemini me misi ad vos thimotheum. per hoc ceditur missa eis epistola
qui est filius meus. in fide. et karissimus bene agendo et fidelis in domino. id est in pre-
dicatione domini qui vos commonefaciat vias meas. id est institutiones meas
que sunt in christo. non tenende. Commonefaciat vos dico ita sicut et ego
doceo eas ubique terrarum in omni ecclesia. non autem tacite sunt. Dico misi
thimotheum et opus erat mitti quia quidam vestrum sic inflati sunt. de
philosophis quorum sapientia terrena gloriantur tamquam non sim venturus ad vos.
veniam autem cito ad vos. Ecce post commonitionem promittit se venire ad illos
sed si dominus permiserit. Unde subdit. si dominus voluerit. et cetera. veniam ad vos nisi
culpa vestra impedierit. non dicit si dominus voluerit ut ostenderet si non iret
dominum noluisse causa utique indignitatis eorum. Veniam dico et cognoscam id est pro-
babo et queram non sermonem humane sapientie sed virtutem. in fide et bona
operatione eorum qui inflati sunt. superbia alta sapiendi et ceteros indicandi non enim
et cetera. ideo non queram sermonem quia regnum dei. id est causa regni dei non est in sermone sed in vir-
tute. id est non sermo humane sapientie sed virtus causa est regni. Quid et cetera. et ego
ego vere veniam sed quid horum vultis? sed an veniam ad vos in virga cor-
rectionis ubi visitet caritas non tamen esse videtur an in caritate. id est in
manifesta dilectione ut bona suppleam et spiritu mansuetudinis. ut
peccatis parcam. terroris verba infert ut inflati humiliarentur et se
prepararent ad excipiendum eum. Absit autem ut pii filii dicerent si in virga
venturus es noli venire melius est enim erudiri in virga patris quam perire in
blandimento predonis. Omnino et cetera. Hic redarguit illum for-
nicatorem qui uxorem patris tenebat et eos qui eum tolerabant.
Erant enim ipsi participes dum paterentur et unum tam ingentis
peccati scelere incorreptum convenire. Non ergo solum illum aperte reum mor-
tis sed et adherentes illi non immunes a crimine demonstrat. et cetera. quasi pro-
pter non ad vos veniam in virga et opus est virga nisi vos corrigatis. quia auditur
omnino. id est ab omnibus inter vos quia inflati estis nec corrigitis quod auditur.
fornicatio. res utique infamis et talis est illa fornicatio qualis nec. id est inter gentes.
Ut grave istud peccatum ostenderet non ab hiis id dicit ad mitti quod deus nesci-
unt. deinde enim minus per hoc graius diceret. ita ut uxorem patris aliquis habeat. et hoc pu-
blice ubi testibus opus non est. Publice enim novercam suam loco uxoris habebat
non conjunctione aliqua per ornatum tegi cum. Sciendum quod causa huius fornicationis
sed de uxore patris incipit de fornicatione. postea monebit de omni carnali
videlicet et spirituali. Et vos. et cetera. id est cum tamen scelus sit inter vos tamen vos inflati estis.
vento superbie qui pellit vestram. quia unum membrum patitur et compaciuntur cetera.
et non habuistis luctum. id est dolorem pro peccatis illius quod magis faciens et cetera illa
utique dolere debetis ut qui fecit hoc opus quod nullo modo tegi poterat tollatur de medio
vestrum quia omnes estis participes. Ego quidem. et cetera. Vos non tulistis eum quasi pre-
sentes eratis sed ego absens corpore presens autem spiritu. id est sollicitudine mentis et
providens vobis iam sine mora iudicavi eum qui sic operatus est ut presens.

am

am

am

ag

am

V

i. ac si presens essem iudicaui dico in nomine domini nostri ihesu christi. i. in fide eius uel in uirtute eius iudicaui. s. tradere huiusmodi reum sathane uobis congregatis et meo spiritu cum uirtute domini. i. hoc modo iudicaui ut congregati uos et uirtute sine aliqua dilatione quibus mea auctoritas uirtusque christi cooperabitur tradatis huiusmodi sathane. uel in nomine domini. i. ad honorem et gloriam domini cuius gloria est in huiusmodi iudicio non pro odio uero iudicaui tradere sathane. in interitum carnis. i. ut sathanas corporaliter eum uexaret et sic ille resipiscat. Hanc enim potestatem dicitur habuisse apostolus ut cum aliquem a stultitia sua non posset dimouere diabolo eum uexandum traderet quousque penitentiam profitens a malo desisteret. Unde subdit. ut spiritus eius saluus sit in die domini nostri ihesu christi. i. ut anima eius salua sit. hic siquando cor eius uisitet dominus sicque illi luceat dominus in corde et appellat hic diem domini ortum lucis secundum expositionem. Vel anima salua sit in die domini nostri ihesu christi. i. in die iudicii. Ex his ubique manifestat apostolus non se odio sed amore illud fecisse. Sic enim apostolus non crudeliter sed amabiliter ex zelo caritatis sathane tradidit. sicut moyses in cultores idoli paucos uindicauit ipse sed reuerenter in posterum disciplinam sanciens. Illa est nulla crudelitate sed magna dilectione fecisse quod fecit aptissime agnoscitur. in ubis eius pro peccatis eorum orantis et dicentis ad dominum aut dimitte illis aut dele me de libro tuo. Sic et helias et alii uiri boni non nullos mala morte puniere quia sicut uiuentibus uitae metus incutiebatur et illis qui morte puniebantur non ipsa mors nocebat sed peccatum quod augeri posset. si uiuerent minuebatur non temere iudicabant quibus tale iudicium donauerat deus. In eo quod helias multos morti afficit ipsa manu igne diuinitus impetrato. unde hoc exemplum helie non reprehendit apostolus in discipulis memorantibus quod ab eo factum sit et petentibus sibi potestatem dari potentiam dandi ignem de sublimi ad consumendos eos qui sibi hospitium non prebent sed ignorantiam uindicandi in apostolis reprehendit. quia odio non amore correctionis desiderabant uindictam. Tales uindicte in nouo testamento non defuerunt. Nam et petrus sic ananiam et uxorem eius iudicasse legitur qui exanimes ceciderunt nec resuscitati sunt. Vel ita. Tradere et cetera. ut non de illa corporali uexatione accipiatur sed de priuatione ecclesiastice communionis quod fit per excommunicationem. quasi iudicaui eum qui hoc male egit tradere sathane. s. ab ecclesia expellere ad monitionem ecclesiasticam ab illo suspendere et liberum illi facere ire in interitum carnis. s. facere quod expetit caro eius in interitum illum ducens. Omnis enim carnalis uoluptas a diabolo est. ideo cum huic uoluptati relinquitur traditur sathane et cum carnis desiderio se iungit anima interitum patitur. Non autem hoc amaritudine odium facio sed ea intentione uel expulsio hec ad reuocandum illum ualeat. Unde subdit. ut spiritus eius saluus sit in die domini nostri ihesu christi. i. ut anima eius salua sit in die iudicii. Vel ideo tradidit eum apostolus sathane abiciendo ab ecclesia ut spiritus scilicet quo contaminati mundantur saluus sit eis non amissus. in die domini. s. in die iudicii. Nisi enim eiectus esset non fieret saluus spiritus ecclesie in die iudicii. Deserebat enim omnis contaminationis causa. ut in die domini mundi a spiritu sancto inuenirentur. Non bona. quasi Et quia talis fornicator inter uos est ergo non bona gloriatio uestra. qua iustos uos esse iactatis qui talem inter uos patimini. Sicut et alius boni sitis. hec tamen gloriatio mala est quia hec omnia bona impedit. quia modicum fermentum. i. consensus huius peccati quod cognitum non arguitur totam massam corrumpit. i. omnes contaminat qui cum possit arguere dissimulant. Participes enim erant dum patiuntur reum sed siquis potestatem non habet quem scit reum abicere et probare non ualet immunis est iudicis non est sed accusatoris dampnare. ut non apostolus iudam abiecit quia non est accusatus. Vel modicum fermentum. i. iste unus fornicator alios suo exemplo ad peccatum trahendo. totam massam corrumpit. i. omnes qui nouerunt et non deuitant. et an nescitis hoc. Expurgate. quasi Et quia modicum fermentum uos corrumpit ergo expurgate uos eiciendo a uobis uetus fermentum. i. eum qui corrumpit uos qui est imbutus ueteris hominis acidus. Electo ergo illo fornicatore uetus fermentum eicitur. Expurgate dico ut sitis. i. ut perseueretis noua conspersio. i. in nouatis uirtutibus. et sine corruptione peccati puri sicut estis in baptismo facti azimi. i. a corruptione peccati puri. Conspersio enim est aqua farina per aquam glutinata sine fermento id est et azima. Vult ergo apostolus

in nomi
ne domini
ihesu christi
congre
gatis uo
bis et meo
spiritu cum
uirtute
domini ihesu
tradere
huiusmodi
sathane
in interi
tum carnis ut
spiritus saluus
sit in die
domini nostri
ihesu christi.

Non bona gloriatio uestra.
Nescitis quia modicum
fermentum totam mas
sa corrumpit. Expur
gate igitur uetus fermentum.

Marginal notes (red): Augustinus de sermone in monte. / Augustinus ex libris contra fabianum. / Augustinus

ut sitis nova consp(er)sio sicut estis azimi. Etenim pascha n(ost)r(u)m immolatus est xp(istu)s. Itaq(ue) epulem(ur). Non in fermento veteri neq(ue) in fermento malicie et nequitie, s(ed) in azimis sinceritatis et veritatis. Scripsi vobis in epistola ne commisceamini fornicariis. Non utiq(ue) fornicariis huius mundi aut avaris aut rapacib(us) aut ydolis servientib(us). Alioquin debueratis ex hoc mundo exisse. Nunc autem scripsi vobis non commisceri si is qui nominat(ur) fr(ater) inter vos fornicator aut avarus aut idolis serviens aut maledicus

ut isti sint nova consp(er)sio .i. unum quid p(er) dilectionem et a corruptione pecc(at)i puri. sicut in baptismo sunt f(ac)ti azimi .i. mundi sine corruptione. Zima enim grece latine d(icitu)r fermentum. Etenim. q(uasi). i(de)o puri esse debemus. etenim .i. quia xp(istu)s immolat(us) est quem s(equ)i et c(re)d(er)e debemus ad patrem. Pascha enim non sicut quidam estimant grecum nomen est. s(ed) ebreum. Opportunissime tam(en) occurrit in h(oc) nomine q(uae)dam congruentia utrarumq(ue) linguarum. quia enim pati grece paschin d(icitu)r i(de)o pascha passio putatur esse et hoc nomine a passione sic appellatum. In sua u(er)o lingua .i. in hebrea pascha transitus d(icitu)r. i(de)o quia tunc primum pascha celebravit p(o)p(u)l(u)s d(e)i qu(ando) ex egypto fugiens mare rubrum transiet. Nunc figura illa p(ro)phetica in v(er)itate completa est cum sicut ovis ad immolandum ducitur xp(istu)c. cuius sanguine illitis postibus n(ost)ris .i. cuius signo crucis signatis frontibus n(ost)ris a p(er)ditione huius s(e)c(u)li tamq(uam) a captivitate egipciaca liberamur .i. saluberrimum transitum agimus scilicet a diabolo transimus ad xp(istu)m. ab isto instabili s(e)c(u)lo ad ei(us) fundatissimum regnum. I(de)o enim ad p(er)manentem d(eu)m transimus ne cum h(oc) mundo transeunte transeamus. Pascha immolat(us) est non transitus sic quibusdam videtur. p(er) eum pascha est .i. sic transit(us) quia tam(en) exemplum est salvatoris .i. sic salus. Itaq(ue). q(uasi). Et quia xp(istu)s immolatus est pascha n(ost)r(u)m itaq(ue) epulem(ur) non in fer(mento) v(eteri) .i. in corruptione veteri quia aliter non transiremus. Deinde fermentum corruptionis p(er) partes distinguit .i. neq(ue) in fermento mal(icie) que in alium exceat. et nequitie quam in se quisq(ue) habeat. Malicia enim est iniquitas que fit in alium. Nequitia iniquitas quam in se quis committit. S(ed) in azimis sin(ceritatis) v(er)i(tatis) .i. in sinceritate a vicius v(er)itate bonorum operumq(ue) p(er) azimos signat(ur). Vel in azi(mis) sin(ceritatis) .i. nove vite. v(er)itatis .i. v(er)itatis omni fraude simul .i. ut sinceritas mundam vitam faciat et v(er)itas omnem fraudem excludat.

Scripsi vob(is). q(uasi). Moneo vos ad hoc purgare et s(ecundu)m hanc admonitionem debueratis facere quia iam in alia ep(isto)la scripsi vob(is). s(cilicet) ne commisceamini forni(cariis). Significat se prius scripsisse eis aliam ep(isto)lam ubi monuit illos ne iungerent se male vive(n)tib(us) hominib(us) et quia non intellexerant que scripserat qualiter accipienda sint determinat. non utiq(ue) fornicariis huius mundi .i. gentilibus qui p(ro)p(ter) varias concupiscentias suas euntes fornicantur a deo quibus misceri non p(ro)hibuit sic isti p(ri)us intellexerant aut ne commisceamini avaris aut rapacib(us) aut ydol(is) servientib(us). h(oc) est tali ep(isto)la p(ro)hibuerat q(uo)d i(ste) modo debet observari a fr(atri)b(us) talib(us). Scripsit ... recedendum esse qui sunt fornicarii et avari et rapaces et ydolatre. s(ed) non a gentibus. Alioquin .i. si p(re)cepissem gentilibus non commisceri debueratis exisse de h(oc) mundo .i. necesse esset de mundana conv(er)satione exire cum ubiq(ue) tales sint. non enim possent homines in h(oc) mundo viventes non cum talibus vivere. n(ec) i(ta) possent tales xp(ist)o lucrari si colloquio eorum vitarent et convivium. Vnde d(omi)n(u)s cum peccatoribus et publicanis comedit. Vel ita. Dico ne commisceamini alioq(ui)n .i. si commisceamini deb(ueratis) de h(oc) m(undo) e(xisse) .i. melius esset vobis mori. Compendium enim est male agentib(us) sicuti(us) moriantur q(uam) diuci(us) peccare usent(ur). Nunc autem. q(uasi). Quia non de illis scripsi g(e)n(tibus) u(e)l (sic) apparet q(uo)d scripsi vob(is) n(on) com(m)is(ceri) (et) c(etera). Vel ita iunge. Tunc scripsi .i. non b(ene) n(on) intellexistis nunc autem determinate scripsi v(obis) n(on) c(ommisceri) h(uius)mo(d)i. Si is qui nominatur fr(ater) .i. si non sit est fornicator. nominabit .i. manifestus et falce euuangelica p(re)cisus .i. notat(us). Vel et aliam litam. Si quis fr(ater) nominat(ur) for(nicator) id(est) sensus. aut avarus aut idolis serviens aut maledicus .i. detractor aut ra(pax) aut eb(riosus). unus in his omnib(us) eos cum h(uius)mo(d)i .i. cum his talibus similib(us) — accepistis

scripsi .i. scribo .i. iussi .i. iubeo nec cibum sumere nedum orare ut sic erubescens corrigatur. Attende quod non simpliciter iub(et) non cibum sumere cum fornicatoribus et avaris. s(ed) p(re)mittat. si quis fr(ater) et cetera nominatur

Vel hoc enim quod ait fratres ostendit quod infideli vel gentili non prohibuit cibum sumere
qui in alia ait. Si quis vocat vos ex infidelibus ad cenam et vultis ire omne quodcumque appositum
fuerit manducate. Dicendo autem nominatur ostendit non temere in quibuslibet sed per iudicium
auferendos esse malos ab ecclesie communione quia quos prohibere non possumus, vel si per iudicium
auferri non possunt tolerentur potius. Nos enim a communione quemquam prohibere non possumus
nisi aut sponte confessum aut in aliquo iudicio ecclesiastico vel seculari nominatum atque
convictum. Hic ergo dicendo noluit hominem ab homine iudicari ex arbitrio suspitionis
vel etiam extraordinario usurpato iudicio sed potius ex lege dei secundum ordinem ecclesie
sive ultro confessum sive accusatum et convictum. Hac ergo nominatione hic intelligi
voluit apostolus quod sit in quemquam cum sententia ordine iudiciario atque integritate proferetur.
Non autem si nominatio quibuslibet sufficit multi dampnandi sunt innocentes quia sepe fal
so in quoquam crimina nominantur. Q uid enim. Quod non de gentilibus agat sed
de fratribus predictis criminibus notatis hic ostendit. De his dico tantum qui fratres sunt
quid enim mihi vel mea attinet iudicare de his qui foris sunt vel extra ecclesiam. His enim po
tius blandiendum est. ac si dicat. Nichil attinet ad me de his iudicare sed de his quidem qui intus
in ecclesia sunt professione nominis. Nonne vos iudicatis utique. In his enim putredo secanda est.
·VI·
Nam eos qui foris sunt deus tamen iudicabit. non nobis commisit ut eos nunc iudicemus.
Et quia iubeo non commisceri talibus ergo auferte malum hominem ex vobis metipsis quo in
inquinamini. A udet aliquis. Occasione huius iudicii de quo supra tractavit.
incipit agere de iudiciis in quibus multis modis peccabant scilicet quod contemptis fide
libus infideles iudices adhibebant vel stultos iudices instituebant et litigabant
et fraudabant
et alia huiusmodi. quasi dicat. Dixi quod debetis iudicare de his qui intus sunt
et cum hoc debeatis. aliquis vestrum habens negotium adversus alterum fidelem audet iudicari apud iniquos
id est infideles qui iniqui sunt fidelibus quoque in possunt vel leges divinas aut
omnino spernunt aut pro opprimendis bonos falsa expositione interpretantur
et non potius apud sanctos qui cum intimentes iustitiam servaret vel legum veritati salva
karitate vel karitati salva veritate in iudicando deserviret. quasi. Reva audacia et
stultitia in hoc facere. Et quasi aliquis diceret. Debent ne de huiusmodi sancti iudicare
sequitur et ait. An nescitis quod sancti de hoc mundo iudicabunt qui ire tercio est. Quod non ociose
dixit apostolus. Ideo enim dixit de hoc mundo ut ostendat et aliud mundum quod est alter superior.
De hoc autem iudicabunt sancti meliores sancti comparatione quorum exemplo fidei illorum
perfidia huius mundi dampnabitur. Iudicabunt in auctoritate vel potestate et si in mund
vobis iudicabitur. id est per vos quia aliquos sanctos habetis qui iudicabunt. Indigni estis quod id est
de istis minimis. An non. Iure de istis potestis iudicare quoniam iudicabimus et angelos
apostatas qui cum essent tam digni in dignitate tamen lapsi sunt cum isti fragiles
stent et ideo et angeli iudicabuntur quia impugnantes sanctos victi sunt ab eis et
nescitis vos hic scilicet quod angelos iudicabimus et quanto magis possumus iudicare
secularia. id est de rebus seculi. Secularia etc. Sic iam reprehendit eos quia causas agebant apud in
fideles contemptis fidelibus ita nunc reprehendit eos quod contemptibiles iu
dices licet fideles constituebant. quasi. Et quia debetis iudicare ergo si habueritis
secularia. ideo dicit si habuitis quia nec habenda sunt sed potius est condonandum si quando ha
bueritis constituite ad iudicandum illos contemptibiles id est
in discretos viles qui sunt in ecclesia. quasi. hic est quod vos
fecistis unde coacti fratres recurrunt ad illos id est ad in
fideles. hoc redarguit in eis apostolus et ironice eis loquitur.

aut ebriosus aut rapax
cum huiusmodi nec
cibum sumere. Quid enim
mihi est de his qui foris sunt
iudicare. Nonne de
his qui intus sunt vos
iudicatis. Nam eos qui
foris sunt deus iudicabit.
Auferte malum ex vo
bis metipsis. A udet
aliquis vestrum habens
negotium adversus alterum
iudicari apud iniquos
et non apud sanctos. An
nescitis quoniam sancti de hoc
mundo iudicabunt.
Et si in vobis iudicabitur
mundus indigni estis
qui de minimis iudi
cetis. Nescitis quoniam an
gelos iudicabimus.
quanto magis secularia.
Secularia igitur iudicia si
habueritis contemptibiles qui sunt
in ecclesia illos constituite ad iudicandum.

Et quia non sic fieri debet adiecit. Ad verecundiam vel ad reverentiam vestram dico. quasi non ipso sed memoro verecundemini vel debetis

ad uerecundiam uestram dico. Sic non est inter uos sapiens quisquam qui possit iudicare inter fratrem suum. Sed frater cum fratre iudicio contendit, et hoc apud infideles.

erubescite quia non inter uos quisquam sic. id est adeo sapiens qui possit iudicare inter fratrem et fratrem suum ut ita necesse est sit ut stultos statuatis iudices. Et huiusmodi potius statuendi sunt quam ad infideles iudices eatur. Si de his sunt sapientes. Sic inquam non est sapiens. Sed cum fratre in iudicio contendis quod malum est. et hoc apud infideles. quod peius est. Vita. Sclauia glossa. Quia dixerat apostolus eos posse de his minimis iudicare determinat qui ad huiusmodi negotia diffinienda sint constituende. scilicet contemptibiles qui sunt in ecclesia maiores enim quia spiritualibus intendere debent. Et quia iudicare debetis glossa huiusmodi modo facite si scelera in. ha. il. con. adu. con. qs. tec. id est aliquos sapientes qui sunt tamen minores in merito. Apostoli in predicando circumeuntes talibus non uacabant. Sapientes glossa qui in locis consistebant fideles et sci non qui hac atque illuc per euangelium discurrebant talium negotiorum examinatores esse uoluit a quibus nos excusare non possumus si uelimus. Christum enim testem inuoco quia mallem per singulos dies certis horis manibus aliquid operari et ceteras horas liberas habere ad legendum et orandum uel ad agendum aliquid de diuinis litteris quam tumultuosissimas perplexitates causarum pati de negotiis uel iudicando dirimendis uel interueniendo precidendis. Dico constituite contemptibiles. Hoc autem ad uerecundiam uestram dico. ut uideatis hi terrenas causas examinent quieti horum sapientia preceperunt. Quia autem spiritualibus donis ditati sunt, terrenis non debent negotiis implicari ut dum non coguntur inferiora bona disponere ualeant bonis superioribus deseruire. Sed tamen curandum magno opere est ut hi qui donis spiritualibus eminent nequaquam proximorum infirmantium negocia funditus deserant. sed hec aliis quibus dignum est tractanda committant uel perseguerant. Sic non est. Redit ad illud quod superius redarguit. scilicet quod ad infideles iudices ibant. q. Non debetis iudicari apud infideles quia sic non est inter uos q. s. re. usque apud infideles. q. ... est inter uos sapiens qui possit iudicare. Eos enim quos contemptibiles nominauerat sapientes postea uocat sapientes cum ait: sic non est inter uos aliquis sapiens. Sequitur:

Iam quidem omnino delictum in uobis est quod iudicia habetis inter uos. Quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini? Sed uos iniuriam facitis et fraudatis et hoc fratribus. An nescitis quoniam iniqui regnum dei non possidebunt?

Iam quidem. q. Quia contentiose et apud infideles uestra repetitis non simpliciter iam quidem o. d. e. i. u. id est ex hoc solo delictum est in uobis quod iudicia debuissetis habetis inter uos. inter quos non decet. peccatum est enim litigare cum par esse debeat, ex hoc enim apparet quia peccatum est iudicium habere contra aliquem. sed ne excuses quod iste hoc agit quia pateris iniuriam quam iudicium sententia uitare remouere occurrit et ait. quare non magis iniuriam. id est apertam uiolentiam accipitis. quare non magis fraudem occultam patimini. q. Mirum est quod non facitis potius hoc. Unde dicitur: si quis uoluerit tunicam tuam tollere iudicio tecum contendere dimitte ei et pallium. Et alibi: Qui abstulerit tua noli repetere. Sed tamen hoc secundum ueniam infirmis apostolus concedit. cum sint in ecclesia talia iudicia finiri inter fratres fratribus iudicantibus. Foris ecclesia uero hoc fieri terribiliter uetat. Ut autem predicta uerba augustini quibus ait peccatum est iudicium habere contra fratrem sane intelligantur. Dicendum est hoc quid in huiusmodi conueniat perfectis et quid non et quid liceat infirmis uel non perfectis. Licet repetere sua simpliciter sed tamen sine lite sine iudicio sed non conuenit eis tamen mouere causam ante iudicem et iudicium habere contra fratrem sed non contentiose uel fraudulenter nec apud infideles iudices. Sed econtra

Sed uos. q. Debetis pati iniuriam et fraudem quod non facitis sed potius uos facitis iniuriam. id est apertam uiolentiam dum contenditis et fraudatis dum iudices corrumpitis donis. Et hoc facitis fratribus quos iuuare debetis. hoc facitis et sic regnum perditis et peius est quia scientes. Nam an nescitis quoniam quilibet non possidebunt regnum dei. quasi dicat nec salutem quia non est salus preter regnum.

possidebunt? Nolite errare neque fornicarii neque ydolis seruientes.

Nolite errare. q. de mi... confisi quasi neque fornicarii neque ydolis seruientes singula horum sufficiunt ad regnum tollendum

neq; adult neq; mol. i. patici. neq; masculoꝝ c. neq; auari. In [illegible] hiis omnib᷒ nota eos argui. Neq; fures neq; ebriosi neq; ma. neq; rapa. regnū dei possidebunt. Et hec quidē. i. tales fuistis s; abluti estis in baptismo uō turpius sit regeditis in. solū abluti s; sci̅ficati estis. i. confirmati ad bn̄ operandum spū sc̄o dato. Et non m̄ sci̅ficati. s; iustificati estis bn̄ operando nota s; repetitam coniunctionem non paruū pond' dare sīe. Sequitur in nomine. q. abluti estis ih̄ in nomine d. n. i. x̄ i. e. s. d. n. i. operatione spē sc̄i. Omnia. ꝛc̄. Quia dixit potuisse se ferend' qua' cās male agē nequis putet sua nullo m̄ repetenda suppo̅nit. Omnia mea licet. i. licita sunt repeti. i. oīa mea licet repetē m̄. s; tn̄ non repetam quia omnia non expediunt ad cursum meū s; impediunt. Lē palia cāni id' ostendit omnia m̄ li. i. licita s; tn̄ ego n̄ repetā quia cum simul b᷒ sub potes. nulli᷒ re. hominis t regis. i. nolo redigi sub p̄tate iudicis t nolo esse sub dominio alicuius rei ū cā eius frem offēdā. Tuncenī res sup nos dominium h̄t cū amorem eius amori x̄ριστι [illegible] ꝑponimus. Esca. ꝛc̄. q. ꝓp hoc quod dixi ū sunt repetenda tn̄ ꝓp h' repetē licet quia esca debet' uentri ꝑ quo c'ata; reficimus enī cotidianas ruinas corp's edendo ꝛ bibendo ꝑ escam h' iocta necessaria ū. Et uent' debetur escas quia al'r non ꝑ sustentari ꝛō licet mea repetē. Deus au᷒. q. Esca debet' u. ꝛu. e. s; non multum ꝑhis laborandū; qr destruentur. ꝛ hoc est quod att. subdit. ds̄ au̅ ꝛ hoc illud. i. uentrem ꝛ escas destruet. sc̄dm̄ hunc statum quod erit c̄ corruptibile hīnduet incorruptionē. ꝟ ita. Dāmt De hiis dicit que ad escam ptinent. erant enim int' eos qui cibos disc'nebant. iudicantes illos mundos alios inmundos. alii omīb; cibis uescendum esse putabānt. q. d. Non solum in iudiciis alis ꝑ dictis offenditis s; ꝛ in cibis. Omnia quid m̄ licent. i. omnib; cibis uesci licet non legali doctrina s; lib'a p'tt. s; n̄ o. e. [illegible] Nota quod ꝑ aliq. licet ꝛ non expedit. expedit aū quod non licet non ꝑ. ac ꝑ hoc n̄ oīa q̄ licita sunt. i. q̄ nullo ꝑcepto dn̄i ꝓhibentur expediunt. omnia ū illicita non expediunt. Sic ꝛi omīs qui x̄ sanguine redemptus homo est non tn̄ omīs qui h' ē ꝛ x̄ sanguine redemptus; ita omne quod non licet n̄ expedit nec omē quod non expedit ꝛ n̄ licet. ꝟ tḡ ꝛ id qd licꝛ ꝑ non expedit ꝛ id quod non licet atq; id non expediat aliquo cto fine utamur distinguē. Fateor quod [illegible] ea m̄ uidentur licere ꝛ non expedire q [illegible] iusticia q̄ coram deo est ꝑmittuntur s; ꝓp offensionem hominum ne ob hoc impediant' ad salutem utanda sunt ea ū non licere ꝛ id non expedire que sic ipsā iusticia uetantur ū facienda non sint ꝛ si ab eis laudantur quibus in noticia fuerint plata. Quod si ita; id non nisi illicita ꝓhibentur a dn̄o ut ea q̄ licita sunt ꝛ non expediunt n̄ legis uinculo s; libera dilectionis beneficientia ꝛ consilio caritatis caueant'. hec s̄t que amplius sautio qui curandus ad stabulū samaritani illius miseratione ꝑductus; h' non ꝑ ap'iuntur a dn̄o quātus; dn̄o moneant' offerri ū tanto itelligant' esse gratiora quanto mag' ostendunt' indebita. Illicita g' ꝓhibentur. licita ꝛ que non expediunt lib'e caueantur. Seqr̄. Omnia m̄ l. Hic repetit qd' dixit ut addat quod non dixerat. s. s; ego. ꝛc̄. q. oīa m̄ licita s; ego s. n. rei potest' red', quod facerem si cum offendiculo frīs manducarem. Ita enim amore esce frem offend'em. Esca. ꝛc̄. q. ūe omnia michi licent ꝑ esca de. u. ꝛ u. e. e. n̄ mutantur ista. Sed n̄ ꝛ ap'le ait. omne quod in macello uenit manducate s; non cum scandalo manducandum ē. Vn̄ alibi dic'. Non manducabo carnē ꝛ in ꝛ ne frem̄ meū scandalizē. Itēq; alibi. Omnia qd' munda sunt s; malū; hōi qui ꝑ offendiculū manducat. Seqr̄. Deus au̅. q. esca debetur uentri ꝛ u. e. s; tn̄ non edā cum scandalo quia ds̄ ꝛ h̄ ꝛ il. t hec ꝛ has destruet. ꝟ t ita. Omnia li. Premittit hic ap'ls quod p'ea plenius acturus ē

neq; adulteri neq; molles neq; masculoꝝ concubitores neq; fures neq; ebriosi neq; auari neq; maledici neq; rapaces regnū dei possidebūt. Et hec aliqn̄do quidem fuistis s; abluti estis s; sc̄ificati estis in nomine dn̄i nr̄i ihū x̄pi ꝛ in spū dei nr̄i. Omnia michi licent s; non omnia expediūt. Omnia michi licent s; ego sub nullius redigar potestatē. Esca uentri ꝛ uent' escis. ds̄ ꝛ hunc ꝛ hac destru [illegible] et;

Omnia ꝛc̄. Q. si n̄ ꝛ contenden du cū frē: tn̄

VII.

Dicit enim quod sibi licet ab his sumptus accipere sicut alii apostoli a subditis suis accipiebant. Sed quia sciebat pseudo querere occasionem accipiendi noluit ab his accipere ne causa ventris iugo evangelice libertatis torpesceret. Quod ergo dicit apostolus omnia licent non de malis sed de bonis intelligi oportet. Quibus dati videntur per libertatem concessi arbitrium hoc apostolum dixisse. quia omnia liceant tamen non omnia expediat sed nunquam dicitur licere quod prohibetur. Unde vox ad herodem ait. Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Quod si illud esset, quod illi aiunt debuit dicere licet tibi sed non expedit. Et dominus similiter mulieri chananee ait Non licet panem filiorum mittere canibus. Et ideo quod ait apostolus. omnia mihi licent. Non agitur de malis sed de bonis. quasi. Vos me contempnitis et aliis inferiorem quia sumptus non accipio estimatis sed non ideo dimitto quin mihi liceat accipere. Nam omnia licent mihi que coapostolis quod lex naturalis habet non moysi qui multa per duricia illius populi prohibuit. Hoc dicit quia licebat ei sumptus accipere unde paciebatur. sed noluit quia non expedit, unde subdit. Sed non omnia expediunt. Sic non expedit accipere sumptus. si enim ab his acciperet quasi in tantis viciis arguere auctoritatem magisterii inclinaret. Non enim potest instanter argui a quo accipitur maxime cum ille sit promptus ad dandum ut sibi humiliter propositum. Unde non indicit. Sed ego sub nullius redigar potestate minuendo libertatem meam reprehendendi. quod facerem si sumptus ab eis acciperem. Pseudo autem apostoli qui non causa religionis sed questus predicant nolunt amari esse peccantibus. Esca ventri et venter escis. quasi. Vere licet michi accipere necessarios sumptus quia esca debetur ventri et venter escis. Sed non tamen accipiam quia deus et hoc illud destruet. non mutantur horum liberos sensus. Vel ita. Omnia mihi licent. Illi qui predicta vicia habent non possidebunt regnum et ideo non mutanda sunt quia et si licerent fugienda essent. Ponatur enim quod omnia mihi licent id est ponat aliquis licere omnia non quia illi liceant sed quod licere quibusdam videntur ideo quia non impendent credita legalia sed non omnia expediunt quia propter se ipsa vitanda sunt licet reperet. Omnia mihi licent sed ego sub nullius redigar potestate. Cum enim mens concepta desidia sequitur et amore cuiuslibet rei sibi dominatur servire rebus humanis que amore superatur. Esca ventri. quasi. Sub nullius rei redigar potestatem vere quia nec ipse esca in esca debeatur venter et venter escis deus autem et hoc et illud destruet.

Corpus autem. Hic redit apostolus ad superiorem sensum. quasi. Esca debetur ventri et venter escis. sed corpus non debetur fornicationi et ideo de hoc iudicium non pretermitti. ut vos corinthii soletis. Sed debetur domino et

Corpus autem non fornicationi, sed domino et dominus corpori deus vero et dominum suscitavit et nos suscitabit per virtutem suam. Nescitis quoniam membra vestra membra sunt Christi.

servitio domini dominus et dominus debetur corpori ut glorificet illud et suscitaret et suscitabit quia et dominum suum deus. Si non suscitatur dominum nos suscitabit per virtutem suam. cui nichil est

possibile. Nescitis. quasi. corpus non debetur fornicationi sed domino quoniam corpora vestra non solum anime sunt membra Christi ut cum ipsi ut et nescitis hoc vos. Attende quod corpora nostra dicit esse membra Christi quoniam a capite caput ut mentem eo quod hoc factum est pro nos. Corpus autem Christi ecclesia est. Si ergo Christus tantum animam humanam suscepisset membra eius non essent nisi anime nostre. Quia autem et corpus suscepit per quod et caput est nobis qui ex anima et corpore constamus profecto illius membra sunt corpora nostra. Quia enim corpus accepit et corporum caput est. Si ergo aliquis sapiens fornicari velle sciat sibi et in se ipso contempnat se ipsum non in se contempnat Christum. Non dicat faciam hoc nichil sum quia corpus eius membrum Christi est et quanto magis membra sint corpora nostra. Aug'

Tollens ergo membra Christi faciam membra meretricis. Absit. An nescitis quoniam qui adheret meretrici unum corpus efficitur sicut in genesi. erunt duo in carne una. Qui autem adheret domino unus spiritus est.

Tollens ergo a servitio Christi membra eius mittere participandum est faciam membra ut eius servia. Aug' involuntarie. Et tamen vivit dignitas ista que tam benigne prestita est. Aug' Absit ut hoc fiat. Notandum corpora nostra que hic dicit apostolus esse membra Christi alibi dicit esse templum spiritus sancti propter corpus Christi quod ex genere corporis nostri suscepit corpora nostra membra sunt Christi propter inhabitantem spiritum Christi eadem corpora templum spiritus sancti et non propterea non esse sanctum corpus quo sanctificatur unitum Christi unitas spiritus. Sed non ut alia taceam non possit simul esse membra Christi et membra meretricis nec isti dicendi sunt manducare Aug' de civitate dei

corpus christi qui sunt membra meretricis. Hic enim non sacramento tenus sed re vera corpus christi manducare et in christo manere ut in illo maneat christus. Non itaque manent in christo qui sunt membra eius nec sunt membra eius et simul membra meretricis. Sequitur. An nescitis. quia ideo non decet ut tollam membra christi et faciam meretricis quoniam qui adheret meretrici unum corpus est cum ea. Fornicatio enim ambos unum facit ut quorum una est natura sic et macula unum sint et an nescitis hoc. Et quia quis quereret an unum sunt. Respondet. utique quia inquit liber genesis id est de legitime coniunctis erunt duo in carne una id est in carnali opere quod inter coniuges fit sine peccato in carne una sunt et an nescitis secundum naturam quia in natura sunt unum vir et mulier. Manifestum autem est cum ut quia mulier de viro est ambo in carne una sunt. Qui autem. quia adheret meretrici unum est cum ea qui autem adheret semper deo faciens voluntatem eius non una caro sed unus spiritus est cum spiritu domini cum quo unus spiritus est non substantie identitate. Diverse enim substantie sunt spiritus hominis et spiritus domini sed quia accedit iste spiritus ad participationem nature divinitatis beatitudinis illius. Unusquisque spiritus est cum spiritu dei cum ei sic adheret ut sit particeps beatitudinis illius quod plene erit cum saciabitur desiderium eius in bonis immutabilibus scilicet in ipsa trinitate domino suo cuius imago est. Non igitur spiritus hominis ita est unum vel unus cum spiritu dei sicut est filius cum patre sunt unum quia unius substantie duo et dicimus unus est sed addimus quid unus scilicet unus deus. Diligenter attende quod quando de rebus duabus vel pluribus dicitur unus est vel una est et additur quid unus vel quid una et de his que diverse et de his que sunt unius substantie dicitur. Pro diverse enim substantie sunt spiritus hominis et spiritus dei tamen dicitur qui adheret domino unus spiritus est. Ubi autem dicitur de duobus aut pluribus unum sunt nec additur quid unum non diverse intelliguntur sed unius substantie sicut dictum est qui plantat et qui rigat unum sunt et item ego et pater unum sumus. Si igitur de his qui diverse substantie sunt recte dicitur quod unus sunt spiritus quanto magis qui unius substantie sunt recte dicuntur unus deus esse. Fugite. quia Qui adheret meretrici unum corpus efficitur ideo fugite fornicationem.

Fugite fornicationem. Omne peccatum quodcumque fecerit homo extra corpus est.

Cum alia vitia sepe vincis perpetrato conflictu sed hanc fugite ne approximetis quia non aliter potest melius vinci et fugere debetis. Omne quod enim cumque peccatum fecerit homo excepta fornicatione gerantur. Hic enim anima sub corpore est. Alia enim peccata et si per corpus extra corpus est. id est sine corporis contaminatione. Cetera autem peccata animam tantum maculant. Qui autem fornicatur in corpus suum peccat.

Qui autem fornicatur in corpus suum peccat.

quia fornicatio non tantum animam sed et corpus contaminat. Non enim sine desiderio carnis quod habet proprium motum anima concupiscit carnaliter quamvis caro sine anima nichil possit. Vel ita. Omne enim. quia ideo debetis fugere fornicationem quia omne peccatum aliud quodcumque fecerit homo extra corpus est. id est extra vinculum carnalis concupiscentie sunt cetera peccata comparatione huius etsi per corpus committantur non tamen animum humanum concupiscentie carnali ita efficiunt obstrictum et obnoxium sicut in solo opere fornicationis corporalis fit. Commisceri enim facit animum vis libidinis cum ipso corpore et unum cum ipso quodammodo conglutinatur. Unde subdit. Qui autem fornicatur in corpus suum peccat. Hic enim proprie servit anima corpori. Ideo ut nichil aliud ipso momento et experimento huius tam magni flagitii cogitare homini liceat aut intendere quia mentem captivam subdit ipsa submissio et absorbitio libidinis qua libidinis ardore quo nullus maior est voluptas ipsius corporis animum servum tenet efficitque captivum. Liberum est enim animo malis quibusque scelestibus et unum aliquid corporaliter operari et eodem tempore alibi cogitationes distendere quod in fornicationis opere actu non licet animo. Sic enim homo totus absorbetur a carne ut iam ipse dici non possit animus suus esse sed simul totus homo dici possit caro ut secundum hoc recte dici possint duo esse in carne una. Hec quidem dicta sunt de speciali fornicatione huius corporis. Verumtamen quia non tantum fornicatio in sacris libris spiritaliter sed et generaliter accipitur conemur deo adiuvante et hic aliter dicere. Generaliter igitur fornicatio humane anime est cum aliquis non adherens deo adheret mundo unde dicitur amicus mundi inimicus est dei. Item. si quis dilexerit mundum non est dilectio patris in illo. Quicumque igitur hic eius mundo longe est a deo in corpus suum peccat quia corporali concupiscentia et quecumque temporalia animus distrahitur serviens potius creature quam creatori. Sed qui habet deo non mundo quodcumque aliud peccatum concupiscentia carnali aliter cum singularitate humana incurrerit vel ignorando vel negligendo vel obliviscendo extra corpus peccat unde hic sit quod dictum est Omne peccatum quodcumque fecerit homo extra corpus est quia non temporali vel corporali concupiscentia peccat sed humana temptatione que facile ignoscatur. Cum autem adherens mundo temporaliter diligit et concupiscit mundo in

---

Margin notes (left): q' sunt mb' · amb' · amb' · aug' · aug' de tri. · in unum ... deus sic enim dicimus de patre et filio. · aug' contra maximinum · ambrosio · aug'

Margin notes (right): amb' · aug' · id' · id' · ab'

in corpus suum peccare dr quia uniuse concupiscentie carnali deditur. subditur e tanq totus captiuus seruus ab ipso captiuatur. Sicq quantum m uidr salua fide intelligi p utriusq fornicationis malum. s. spual et uniusat in hoc uno capitulo. Vl r ita intelligi. O me r. re. a. lo fugite fornicationem quia o e alius peccat q. f. h. e. c. t. i. ex coniugem q dr corpus uiri qui e eius caput quia aliud peccatum non fit contra honore coniugu. Qui au f. c. s. p. i. c honorem sui corporis. s. coniugis sue agit. A

An nescitis qm membra uestra templum est spc sci. qui in uobis est quem habetis a do. et non estis uestri.

Empti enim estis precio mag no. glificate et portate dnm in corpore uestro.

nescitis. a. so. ., item fugien da e fornicº qm ciuum e qd sibi r. i. corpora ura templu sps sci templum di catum ope sps sci qui in uos habitat. Vn subdit qui i uobis est qd e templu

quem habetis a do. ura cum hospite ·i· dnm datore offendi tis. Ex hoc patet quia sps scs ds. quod uos negatis. si enim sps non esset ds templum umq nos ipsos non haberet.

Non solum au sps scs s; et pat et filius templum nos hnt. Templum g di he totius trinitatis scã est eccla. Et a non estis. Alia causa hic ostenditur quare debet fuge fornicationem. e. ltem p h fugite ex. i. quia n estis u. uiri. i. uir potestatis s; di qui uos emit a diabolo. Vn subdit. Empti enim estis precio magno sanguinis xp. Ergo ita est. glificate dnm. s. sps scm cum patre et filio. i. p bona opa aliis glorum ostendite. et licet ad usa urgeat tn portate dnm in corpore uro. i. castus molestias sustineatis. adusa p dnm sustinete. Vl portate dnm in corpore uro ut scdm legem eius ambuletis. Et legem enim eius ipe uidetur esse in nobis. Sortatr g dnm e imaginem dei in rebus bn gestis ostende. et est sensus portate dnm i. cu. i. si non partis abi p te ut parcet p dnm qui sibi fe at te donum quam si eius peccas in dnm quod graue est genus pecti. Aliud u genus est peccare in homine. Hec enim sunt duo genera peccor. peccare s. i. dnm. et peccare in hominem. Peccant au in dnm corrum pendo templum eius. De quibus au. O ccasione fornicationis quam phibet de nuptiis continuat de

De quibus au scripsistis m bonum est homini mulierem n tange. Prop t fornicationem au unus quisq uxorem suam ha beat. et unaqq uirum su um habeat.

quibus illi q stie tant. Cum enim pseudo ypocri ut castos putari esse uiderentur nuptias impba tent. et spnentes dicentq quia h non placuit co rinthiis quinon oblectabantur hac sua. hoc so luta ab aplo ep lam qsier pt mittis certis quibus hic respondit; tractans de coniugio fidelium et infidelium. et agit triplicit de ipo. s. scdm consilium et scdm indulgentiam et preceptum. quorum sin gula suis locis diligens lector distinguat. Hic dicen dum e breuit quid sit coniugium et q sit efficiens cã co iugij et cã p quam contrahi debeat et q sint legitime p ad contrahendum matrimonium et q sit bona coniu gij quibus excusatur carnalis coitus. Coniugium itaq siue matrimonium e maritalis coniunctio maris et femi ne int legitimas p indiuidualem uite consuetudine retinens. Nec au descriptione matrimonium fidelium ac legitimor tantum includit et est bonarei. Coniugi um enim e unu de sacramentis eccle tenens imaginem coniunctionis xp et eccle sicut ait aplus. Hoc au dico mag num esse sacramentum in xp et in eccla. Constat itaq re bonam esse coniugium qd quida heretici negant nuptias detestantes quas x approbans nuptiis interfuit et eos mi raculo commendauit. Hoc et p hoc apparet quia pri mum coniugium int primos parentes instituit. Aplus et ait. Virgo non peccat si nubat. Matrimonij au effi ciens causa est consensus maritalis de psenti expssus p uba. scdm illud nicolai pp. Sufficiat solus scdm leges cor consensus. de quor coniunctionibus agit. qui si solus in nuptiis defuerit cetera et cum ipso coitu cele brata frustrantur. Vn et i illud. Matrimonium n fac coitus s; uoluntas. Hinc est illud. Non defloratio uirginitatis s; pactio coniugalis matrimonium facit. Causa au p quam contrahi debet e procreatio pl et uitatio fornicationis. Sunt et alie honeste cause ut inimicor reconciliatio et pacis redintegratio. bonu sone au ad legitime ad matrimonium sunt iuxta institutionem eccle. Alie namq fuerunt legitime i ~~que modo non sunt~~ exordio nre originis et au

Aug. — Aug. — amb. — Aug. contra magnum — ab. — ab. — Aug. in sermone de duobus generibus peccatorum

Aug. — De coniugio — Nicolaus pp. — Iohs Crisostomus — ab.

legem moysi, alie sub lege, alie in tempore gratie. Licet in primitiua ecclesia quedam erant legitime que modo non sunt, et e conuerso que modo legitime sunt uel inlegitime. Quedam sunt plene legitime, quedam omnino illegitime, quedam neutrum. Plene legitime sunt quas non impedit uotum uel continentie uel ordo uel cognatio uel disparitas cultus uel condicio uel etiam frigiditas. Omnino autem inlegitime sunt per uotum, per ordinem, per cognationem, per disparem cultum. Neutre uero, id est nec omnino inlegitime nec plene legitime sunt per conditionem uel frigiditatem. Si enim tales nescienter coniuncti sunt, possunt permanere quibusdam accedentibus causis uel eisdem deficientibus diuidi. Bona uero coniugii tria sunt: fides, proles, sacramentum. Fides ne cum alio uel cum alia coeatur. Proles ut religiose educetur. Sacramentum ne coniugium separetur. Separatio autem gemina est: corporalis et sacramentalis. Corporaliter uero debent separari causa fornicationis uel ex communi consensu causa religionis. Sacramentaliter separari nequeunt dum uiuunt, si plene legitime sint persone. Et attende quod tertium bonum coniugii dicitur sacramentum, ideo non quia sit ipsum coniugium, sed quia eiusdem rei signum, id est spiritualis et inseparabilis coniunctionis Christi et ecclesie. His tribus bonis excusatur coitus carnalis, quem exercent coniuges, ita ut uel non sit peccatum uel sit ueniale. Cum enim causa prolis tantum conueniunt, sic excusatur ut non sit peccatum; quando uero causa concupiscentie satiande et refrenande, ueniale est. Unde Augustinus: Coniugalis concubitus generandi gratia non habet culpam; concupiscentie uero satiande, sed tamen cum coniuge, habet culpam propter thori fidem uenialem. Item: Hoc quod coniugati uicti concupiscentia utuntur inuicem ultra necessitatem liberos procreandi ponam in his pro quibus cotidie dicimus: dimitte nobis debita nostra, et cetera. Ubi autem hec bona non sunt, nullam habet coitus excusationem. Unde dicitur in sententiolis Sexti pitagorici: Omnis ardentior amator proprie uxoris adulter est. Contingit autem sepe contrahi coniugium in quo hec bona non reperiuntur, quia nec fides seruatur nec proles educatur religiose. Hec de his sufficiant. Quia fornicatio fugienda est, sed nubere licet, et hoc est quod ait:

D e quibus autem scripsistis mihi, id est de his de quibus scripsisti mihi, hoc dico: bonum est homini non tangere mulierem propter fornicationem autem, id est bonum est non tangere, sed tamen propter fornicationem uitandam unusquisque habeat suam, non alienam uxorem, non concubinam. Hoc ideo dicit ut excludantur illi qui diuinis auctoritatibus uxores habere non possunt. Et similiter unaqueque mulier habeat uirum suum, scilicet legitimum. Hoc dicit apostolus secundum indulgentiam, non secundum preceptum. Et quasi eximie medicine celestis apostolus non tantum sanos instruit, quam infirmis medicamenta monstrauit. Magnum itaque bonum est mulierem non tangere, quod debet omnis fidelis principaliter obseruare. Tamen si quis adhuc plus est de sua infirmitate sollicitus quam de diuina uirtute securus, si continentiam non nouit, uxore utatur. Sed quia nuptie tales esse non possunt quales primorum hominum esse potuerunt, sint tales quales sanctorum patrum fuerunt, ut carnis concupiscentie, que necessario est in corpore mortis huius, non seruiatur, sed potius ipsa non nisi ad propagandam prolem seruire cogatur, et sic infirmitas incontinentie, ne cadat in ruinam flagitiorum, excipiatur honestate nuptiarum. Uxori. Et cetera. Concedo uiro habere uxorem et mulieri uirum, ut postquam coniuncti fuerint,

U xori uir debitum reddat. Similiter et uxor uiro. Mulier potestatem sui corporis non habet, sed uir. Similiter autem et uir potestatem sui corporis non habet, sed mulier.

uir reddat debitum uxori, uxor similiter uiro. Inuicem sibi subici in hac causa dicuntur, ut una sit illorum uoluntas et lege non ideo alter alteri reddat, quia mulier non habet potestatem sui corporis ad alium, sed uir. Similiter autem uir non habet potestatem sui corporis ad aliam, sed mulier. In hoc pares sunt uir et mulier, quia neque uiro neque mulieri corpus suum licet alii tradere. Inuicem enim sibi debitores sunt in hac causa ne peccandi daretur occasio, in aliis uero preest uir. Hic ergo non dominium tollitur uiro, sed uicium. Debent ergo coniugati ad illicitos concubitus euitandos mutua quodammodo seruitute uti, ut si alteri eorum perpetua continentia placeat, nisi ex alterius consensu non possit, id est ad hoc uxor non habet potestatem sui corporis, sed uir; similiter uir non habet potestatem sui corporis, sed mulier, ut et quod non filiorum procreandorum, sed infirmitatis et incontinentie causa expetit uel ille de matrimonio uel illa, non sibi alterutrum negent, ne per hoc incidant in damnabiles corruptelas. Reddere enim debitum coniugale nullius est criminis; exigere autem ultra generandi necessitatem culpe est uenialis; fornicari autem uel mechari puniendi est criminis. Nolite. Et cetera. Et quia nec uir nec mulier potestatem sui corporis habet, ergo nolite fraudare inuicem, id est subtrahere debitum quod possent esse causa adulterii. Hoc ideo dicit apostolus

N olite ergo fraudare inuicem.

Margin notes (red): Aug. — Aug. de bono coniugali — Ambr. — Gregorius — Fulgentius — Aug. de nuptiis et concupiscentia — Ambr. — Ambr. — Ambr. — Aug. — Aug. de bono coniugali — Aug. [illegible] quod supra — Item [illegible] — Ambr.

nisi forte ex consensu ad tempus ut vacetis orationi et iterum revertimini in idipsum ne temptet vos sathanas propter incontinentiam vestram. Hoc autem dico secundum indulgentiam non secundum imperium. Volo autem omnes homines esse sicut meipsum. Sed unusquisque proprium habet donum ex deo.

ut conveniat inter uxoria ne dissensio generet fornicationem. Nolite dico nisi forte ex consensu ad tempus. scilicet ut ex condicto abstineatis propter gratiarum actiones. Unde subdit. ut vacetis expeditius orationi. Ut enim misereatur deus mundius exorandus est et si munda sint coniugia tamen et a licitis abstinendum ut facilius ad effectum deducatur oratio. et iterum revertimini in idipsum. id est in naturalem usum ubi etsi culpa est tamen venialis quod non est in fornicatione. Revertimini dico ne temptet vos sathanas propter incontinentiam vel incontinentiam vestram. ne occasio detur diabolo trahendi in laqueum fornicationis vel adulterii. Hoc enim ideo dicit apostolus ut fornicationem excludat non ut ad meliorem vitam tendentibus viam claudat. Et quia apostolus dixerat unusquisque habeat suam et unaquaeque scilicet virum et revertimini. ne videretur hoc praecipiendo dixisse subdit. Hoc autem totum dico secundum indulgentiam non secundum imperium. id est ideo non peccat qui aliter agit. id est qui continet immo peccat qui sic agit quia aliqua culpa est ibi sed levis. Pro huiusmodi peccatis oportet nos cotidie orare dicentes et dicere dimitte nobis debita nostra etc. Non igitur illud praecepit apostolus sed permisit. Aliud est enim quod permittitur infirmitati aliud quod praecipitur fidei. quod ostendit ex eo quod ait. hoc dico secundum indulgentiam non secundum imperium. et non hoc iubeo castitati sed permitto infirmitati non est laudabile sed veniale. Sed forte aliquis dicet. Si hoc secundum veniam concessit apostolus ergo peccatum sunt nuptiae. Cui enim venia nisi peccato conceditur? plane quod infirmitati concessit apostolus secundum veniam audeo dicere peccatum esse. Veniam namque concedens apostolus concubitum attendit coniugatorum ... Incontinentiae malum est ergo ut cognoscat uxorem vel ultra necessitatem procreandi liberos sed id est nuptiarum bonum. Non enim quia incontinentia malum est ideo connubium quod est praeter intentionem generationis non est bonum. immo vero non propter illud malum culpabile est hoc bonum sed illud malum fit veniale propter bonum nuptiale quod est tripartitum. scilicet fides. proles. sacramentum. fides ne cum alio vel alia coeatur. proles ut religiose educetur. sacramentum ne coniugium separetur. Hoc bonum nuptiarum non reprehendit apostolus sed malum incontinentiae. Concubitus enim necessarius causa generandi inculpabilis et solus ipse nuptialis est. Ille vero qui ultra necessitatem progreditur non rationi sed libidini obsequitur. Et tamen culpabilis non sit generandi intentione concubitus qui propter nuptias imputandus est quod secundum veniam concedit apostolus non quod coniuges debitum carnis exposcunt non voluntate propaginis sed libidinis voluptate quamvis tamen voluptas non propter nuptias cadit in culpam sed propter nuptias accipit veniam. Quocirca et hinc sunt laudabiles nuptiae quia et illud quod non pertinet ad se ignosci faciunt propter se. Neque enim iste concubitus quo servitur concupiscentiae agitur ut impleatur fetusque postulant nuptiae. Ordo ergo in igne suo nuptiae bonae sunt quia fidem thori servant et prolis suscipiendae causa utrumque sexum commiscent et impietatem separationis horrent. Volo autem et cetera. In hoc indulgeo sed tamen volo omnes homines esse castos sicut meipsum quantum ad benivolentiam et sollicitudinem magistri pertinet. omnes tales si fieri posset volebat esse sicut seipsum id est continentes. Sed si non sunt omnes casti habent tamen alia quibus salvari possunt quod ita ait. Sed unusquisque habet donum ex deo quia et coniugium est ex deo sicut continentia. donum dico proprium id est sibi competens ut in hoc quisque vivat quod appetit.

Alius quidem sic alius vero sic. Dico autem non nuptis et viduis bonum est illis si sic permaneant sicut et ego. Quod si non se continent nubant.

Alius quidem sic. scilicet in coniugio potest salvari. alius vero sic. scilicet in vidualitate vel virginali continentia. ideo non debet quis constringi ne prohibitus alicuius admittat illicita sed ipse quid sequatur sibi eligat sed tamen in hoc expensiorem esse melius est. Satis hic ostendit et pudicitiam coniugalem esse donum dei. Non tamen eius contrarium sed et coniugatorum castitas donum dei est. Dico autem coniuncti debitum reddant sed innuptis id est virginibus et viduis dico quod bonum est illis si sic id est caste permanserint vel permaneant sicut et ego. quod si non se continent nubant legitime. Igitur hoc dicat ad viduas. Melius est enim nubere quam uri. id est ardere libidine. Uritur enim desiderium angit vinci. Non igitur ideo dicit melius quasi bonum sit uri et nubere melius sed consuetudinem locutionis est secutus. His autem et cetera. Hoc consulo non iunctis. His autem qui matrimonio

Ab.

Ab.

Aug.

Ab.

Ab.

Aug.

Aug. Aug.

Aug. in sermone de verbis apostoli.

Eo.

Aug. super genesim.

Aug. de bono coniugali.

Id.

Aug. contra Iulianum hereticum.

Ab.

Aug. de nuptiis et cupiditate.

Ab.

Melius est enim nubere quam uri. His autem qui matrimonio iuncti sunt, precipio non ego sed dominus uxorem a uiro non discedere. Quod si discesserit manere innuptam aut uiro suo reconciliari. Et uir uxorem non dimittat suam. Nam ceteris ego dico non dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem et hec consentit habitare cum illo non dimittat illam.

Et si qua mulier habet uirum infidelem.

Augustinus — iuncti sunt precipio non ego. quia hoc preceptum inuenitur sed dominus ipse per se precipit mulierem (uxorem) a uiro non discedere. hic supple nisi causa fornicationis. hanc enim solam causam excepit dominus ceteras uero uniuersas molestias sique forte extiterint iubet pro fide coniugii et pro castitate fortiter sustinere. Et nota quod aliud est discedere aliud ex communi consensu

Augustinus — continere. illud enim malum est hoc bonum. id est hoc de coniugio utroque fideli. Quod si
Augustinus — discesserit. Non discedat quod si discesserit sed causa fornicationis precipio manere innuptam aut uiro uiuente aut reconciliari uiro suo. si ipsa non continet. Si enim se non continet mulier uiro debet potius reconciliari quam alteri nubere. Et similiter uir non dimittat uxorem sed

Augustinus — nisi causa fornicationis preter quam non debet. uir dimittere uxorem quia faceret eam mechari
Augustinus — quod si illa est adultera ipse non facit sed adulteram dimittat. Supplendum est hoc quod de uxore premisit. sed quod si dimiserit ne ducat aliam uel reconcilietur uxori. similiter forma seruatur in uiro in muliere ambobus in dicendo. Non ideo subdit hoc de

Ambrosius — uiro sicut de muliere quia licet uiro aliam ducere quia inferior non omnino hac lege utitur. quod potior quod a falsariis dicitur esse appositum. Nam ceteris. Post quam egit de coniugio fidelium transit ad imparia coniugia. et dicit utroque fideli hoc

Ambrosius — hoc preceptum domini dedi. Nam ceteris. scilicet non utroque fideli est quod in initio ecclesie contigit cum euangelium predicari cepit. ego dico ex deo quidem non dominus per os proprium quod si quis frater id est si quis fidelis conuersus ad fidem in coniugio habet uxorem infidelem et hec consentit habitare cum illo non dimittat illam. non hoc precipit sed (apostolus) consulit ut si quis aliter agat non

Augustinus de sermone in monte. Augustinus ad Pollentium. — sit transgressor sicut ipse de uirginibus consulit. Monet ergo quod tolerando idcirco cum posset licite relinquere sed non expedit. Tunc enim non expedit id quod licitum est quando permittitur quia sed usus ipsius potestatis aliis affert impedimentum salutis. Sic est illud unde iam diu loquimur. sed discessio fidelis ab infideli quam non prohibuit dominus quia coram illo non est iniusta. sed apostolus ne fiat suadet consilio caritatis ut nemo leare iussionis necessitate teneatur sed consilii uoluntate libere faciat. Hoc ergo in ultimo

Augustinus de sermone in monte. — apostolum monendo docuisse. Coniugium enim fidelis licite potest relinquere infidelem. ydolatria enim quelibet noxia superstitio fornicatio est et coniunctionis fornicationis permisit quod uxorem dimittas sed non iussit. id est sic dedit (locum) apostolo monendi ut qui noluit non dimittat infidelem que fortasse fiet fidelis et qui uoluit licite dimittere possit.

Idem ad Pollentium. Idem — Quia enim fidelis infidelem licite potest id hoc dominus non prohibuit. Quod enim dominus prohibet sed omnino non licet. hoc autem licet. Nam si fornicatio carnis detestanda est in coniuge quanto magis fornicatio mentis id est infidelitas est sed quia ita licitum est ut non expediat ne per coniugium separationes ipsam doctrinam salutis homines

Nec prohibentur fideles recedere. Nam si dimittere tales iubentur a domino — offensi exhorreant interdicit apostolus id est monet non fieri. Sic ergo ab infidelibus nec iubentur a domino sed nullum esset consilium admonentis apostoli ne hi fieret. Legitur tamen quod Esdras propheta a uno domino per eum non tamen premisit sed iussit israelitas uxores dimittere alienigenas per quas fiebant addeos alienos non ille primatus sed adquirebantur deo. recte utique hoc precepit quia non domini

Ambrosius. Idem de eodem. — tanta gratia saluatoris alleuiat, ipse moysen dominus iusserat ne quis alienigenam duceret uxorem ergo quas duxerant domino prohibente domino iubente dimiserunt. Non enim est imputandum matrimonium quod extra decretum dei factum est sed cognoscitur emendandum. Cum uero cepisset gentilibus compingit coniuges ex quibus si non ambo crederent sed unus uel una et fidelis cum fideli consentiret habitare ne prohibita a domino debuit fidelis infidelem dimittere nec iuberi. Ideo non prohibui quia iustitia permittit a fornicante discedere et infidelis hominis fornicatio est maior mente. Ideo autem nec iuberi quia non contra distinctionem domini gentiles fuerunt ambo coniuncti. licitum ergo erat permittere sed licitum non erat faciendum propter liberam beniuolentiam. Quod autem dixit de uiro subdit de muliere. Et si qua mulier habet uirum infidelem et hec consentit habitare cum illo non dimittat uirum. Deinde consilium sui causam supponit dicens. Sanctificatus est enim uir infidelis dum non horret non propter mulierem fidelem

Augustinus de sermone in monte. — uel in muliere fideli. id est sanctificata est mulier infidelis per uirum fidelem. uel in uiro fideli. Credo iam

⁊ hic consentit ha
bitare cum illa ha
bitare non dimit
tat uirum. Sanctifica
tus est enim uir in
fidelis per mulierẽ
fidelẽ ⁊ sanctificata est
mulier infidelis per
uirum fidelem. Ali
oquin filii uestri in
mundi essent. Nunc
autem sancti sunt. Quod
si infidelis, discedat. (discedit)
Non enim est seru
tuti subiectus frater
aut soror in eiusmodi.

quenat ut nonnulle femine per uiros fideles et uiri per uxores fideles in fide ueniret
quia sepe hoc contingit quod alter per alterum ad fidem conuertitur. Vir. Sanctificatus est.
uir in fide per mulierem fidelem i. mundus est uir infidelis quantum ad fidelem mul
ierem quia nullam ex eius comunicatione inmunditiam mulier fidelis patitur.
sicut mu. i. c. i. munda est mulier infidelis quantum ad uirum fidelem quia uir fi
delis ex eius comunicatione non contaminatur. Veram enim sit fidelis pudici
tiam in coniuge infideli coniuge. Alioquin. i. si discedatis si dimittatis inuicem
uolentes cohabitare et aliis uos copulatis ut ita non est legale matrimonium adulte
ri estis. Filii uestri. qui de hac copula nascentur inmundi essent. i. spurii sunt. Nunc autem.
si permanetis filii uestri sancti sunt. i. mundi quia de licitis coniugiis nati sunt et sub
ceteris generatione nati sunt ex parte. Vel ita ut agat de filiis qui nati sunt in
infidelitate remanent. si uicissim se dimittunt. e. Dico ut fidelis non dimittat
infidelem. Alioquin. i. si uos inuicem dimittatis filii uestri qui ad maiorem partem sectantur
inmundi essent. i. in infidelitate remanebunt maior erat tunc numerus e
fidelium quam infidelium. Nunc autem filii uestri sancti sunt. i. christiani siue uno ex paren
tibus auctore siue utroque quod non fieret si uno credente dissociaretur coniugium et non
tolerarentur infidelitas coniugis usque ad oportunitatem credendi. Quod si. i. e.
e. fidelis non dimittat infidelem consentientem habitare quod si infidelis uir
uel mulier discedit odio fidei discedat non propter fidem fidelis deserat. Ego enim
mulier infidelis rectissime dimittitur si uiro suo dicat non ero uxor tua nisi in-
(de latrocinio) diuitias congeras si absoluta lenocinia exerceas uel huiusmodi. tunc ille cuius uxor
hoc dicit si uacat et amulus est plus tenebitur amore diuitiarum quam caritatis uxoris.
i. membrum quod eum scandalizat fortiter amputet. Non enim est. ideo dico discedat
non est enim seruituti subiectus frater fidelis aut soror in eiusmodi. s. in cohabitatione cum aliis
talibus. i. non cogitur fidelis sequi infidelem odio fidei discedentem sed quamdiu
in pace simul esse possunt non separentur si nec possunt uocari uel non manet
et uidit non est subiectus. quia non debetur reuerentia coniugii eius quem horret auctorem
coniugii. Non est enim ratum matrimonium quod sine deuotione dei est. ideo non est peccatum
ei quo dimittitur propter deum si alii se copulauerit. Contumelia enim creatoris soluit
ius matrimonii circa eum qui relinquitur ne accusetur alii copulatus. Infidelis autem
discedens in deum et in matrimonium peccat. Itaque nec ei fides seruanda coniugii
qui ad hoc recessit ne audiret nomen christi. Si uero ambo crediderint per cognitionem dei confirmatur coniugium. Nota quod
ambrosius sibi contrarius uidetur. Supra enim dixit quod fidelis dimittens infidelem si alii copulauerit se adulter est. hic uero dicit
quod ei dimissio non est peccatum si alii se copulauerit quod a quibusdam sic determinatur. Aliud est si dimittit
infidelem uolentem commanere aliud si dimittitur propter deum ab illo qui horret nomen christi ibi enim uolente lex non
seruatur hic uero ita seruatur. Itaque cum liceat semper dimittere non tamen semper licet se alii copulare. sed tunc tantum cum
propter deum dimittitur. Vel ita alii dicunt potest se alii semper copulare fidelis, non alii infideli. In pace autem. e. fidelis non est

In pace enim autem
uocauit nos deus.
Unde enim scis mu
lier si uirum saluum

subiectus seruituti in huiusmodi s. pacem debet seruare quia in pace uocauit nos deus.
ideo non debemus esse causa discordie. i. non oportet nos litigare cum discedente
qui odio dei discedit. Unde enim. Supra hortatus est ne fidelis deserat infidelem.
propter ea que forte euenerunt s. quia sanctificatus est uir. i. c. Nunc quia eadem fieri
possunt. idem hortatur reddens rationem cur non expediat ut fidelis dimittat in
fidelem quamuis liceat. hoc autem non iubente lege sed libera caritate fiunt. e. uel
manendum est cum infideli quia unde scis tu mulier fidelis si uirum infidelem
saluum facies. hoc ideo dicit quia forsan possent esse qui non horrent nomen christi.
deum dicit de uiro ideo quod de muliere. aut unde scis uir fidelis si mulierem infidelem saluam facies. unde in quantum hoc scis uir

aug. / amb. / amb. / amb. / amb. / aug. de ser. mo. in mo. / amb. aug. de fide operibus / amb. / amb. / aug. ad pollentium. / aug. / aug.

vel mulier. insita habeas et ad tuum comparem. sicut divisit deus unicuique. id est
sic dedit utrique. scilicet viro preesse, uxori subesse. vel quomodo scis hoc quod predictum est
ab. nisi patienter expectes. Nisi sicut deus divisit unicuique. divisit enim deus cuique quando salvetur. id est
scit quando salvetur. id est sustinet donec cedat. sic tu expecta. Id quomodo scis o vir vel
o mulier quod predictum est. nisi quisque virum ambulet perseverando. id est sic ut statu perficit
ita sicut vocavit deus unumquemque. id est in eo statu in quo deus quemque vocavit. non a quo.
id est coniux cum coniuge perseverando maneat. Nequis autem forte diceret quod
solis corinthiis id est non ceteris fidelibus hoc predicaret, ait. Et sic ita predico in una
ecclesia sicut in omnibus ecclesiis hic et ubique doceo. Tenendum est igitur vobis quod omnes
tenent. Circumcisus. quasi in eo statu permaneat quisque maneat. scilicet coniugum sicut ritus qui
saluti impedimentum non afferunt. ut ubique. Si aliquis circumcisus vocatus est non
adducat. id est non cogatur adducere preputium. id est ritus gentilium. In preputio aliquis
aug. vocatus est non circumcidatur. id est non cogatur ad iudaicos ritus. Servat apte
ubique quod congruit iudeis sive ecclesiis gentium sive iudeorum. Nusquam
enim aufert consuetudinem que servata non impedit salutem. monens ne
in talibus spes salutis ponatur. et sine offensione infirmorum serventur. Unde
ab. dicit nichil esse subdens. Circumcisio enim nichil est et preputium nichil est. quia ad sa-
lutem nec prodest nec obest hoc vel illud. id est iudaicus vel gentilis ritus. Sed observatio
mandatorum dei. Unusquisque. quasi Gentilis non adducat circumcisionem vel iudeus
preputium sed potius unusquisque permaneat in ea vocatione. id est in ea conditione
aug. vocationi non repugnante in qua non a qua vocatus est. Hoc enim ad eas vel
consuetudines conditiones vite retulit que nichil obsunt fidei bonisque moribus.
aug. coniux Sicut enim coniugatus sic latro ad fidem Christi vocatur. sed ille in coniugio non a coniu-
gio iste vero non in latrocinio. Non enim necesse erit ut coniuges desinant esse
coniuges propter Christi fidem sicut necesse est ut latrones desinant esse latrones.
Servus etc. Supra enim posuit unum exemplum de ritu vi-
vendi hic aliud de conditionis officio. quasi Semper Quisque per-
maneat in quo vocatus est, sic Servus vocatus es non sit tibi cure.
quasi velis hoc effugere. sed si potes liber fieri magis utere. servitute quasi li-
ab. est cum humilitas quam docet eam qui in domino est perimet libertatem.
quia quanto quis propter deum despectior est in hoc seculo. tanto magis
exaltabitur in futuro. Qui enim. quasi ideo non debet esse cure si quis
vocatus est servus quia eque videlicet simul servi Christi sunt quasi ita
ait. qui enim existens servus vocatus est in domino. id est in fi-
de domini vel in operatione domini libertus est domini. idest et ac si diceret
servus domini est sed honestius nomen posuit dicendo libertus quod
ab. recte dicitur quia erectus est a peccatis que servos faciunt. Simili-
ter qui vocatus est servus dum liber esset vel adeo per elationem
ab. quod crimen est vel ab homine per conditionem. servus est Christi
quos perfecit sed nec servus conditione despiciatur
nec liber elatus servo se preponat. Precio enim. quasi Vere
servus Christi est quodcumque vestrum quia empti estis precio. id est san-
guine Christi. Et quia empti estis nolite fieri servi hominum. ita
ab. scilicet ut preponatis servitutem dei. quasi Quia empti estis reddite
vicem emptori ut servi sitis Christi non hominum. Hi sunt
servi hominum qui humanis se subiciunt superstitionibus quod contingit vobis si dicatis ego sum pauli ego apollo.

facies aut unde
scis vir si mulierem
salvam facies? Nisi
unicuique sicut deus
divisit unumquemque
que sicut vocavit
deus ita ambulet
sicut ubique in om-
nibus ecclesiis doceo.
Circumcisus aliquis
vocatus est non
adducat preputium.
In preputio aliquis
vocatus est non circumcidatur.
Circumcisio nichil est et preputium
nichil est sed observatio manda-
torum dei. Unusquisque in qua vo-
catione vocatus est in ea per-
maneat. Servus vocatus es? non
sit tibi cure, sed si potes liber fieri
magis utere. Qui enim in domino vocatus est
servus libertus est domini. Similiter qui
vocatus est liber servus est Christi. Precio enim

empti estis. nolite fieri
servi hominum. Unus-
quisque in qua voca-
tione vocatus est fratres
in hoc maneat apud
deum. De virginibus
autem preceptum domini non
habeo. consilium
autem do. tamquam
misericordiam consecu-
tus a domino. ut sim
fidelis. Existimo ergo
hoc bonum esse propter
instantem necessi-
tatem quoniam bonum est
homini sic esse. Alli-
gatus es uxori? noli
querere solutionem. Solu-
tus es ab uxore? noli
querere uxorem.
Si autem acceperis ux-
orem non peccasti.

Unusquisque etc. Quod supra dixerat hic iterat ut plene commendet dicens. Unusquisque fratres in hoc statu maneat apud deum. id est in observatione mandatorum dei in quo vocatus est. non a quo vocatus est. quia nullus status nocet in quo aliquis vocatur. De virginibus autem. Superius ubi ait dico autem non nuptis viduis non tamen virginibus sed viduis continendi consilium dedit. Nunc etiam dat virginibus id consilium. et de coniunctis preceptum domini dedi ubi utrique sunt fideles vel meum consilium ubi alter est infidelis. De virginibus autem non habeo preceptum domini. aliqua lege precipientis ut contineant vel nubant. consilium autem a spiritu sancto tamen inspiratum do. id est quod supra dedi scilicet non iubendi sed continendi. ubi tamen aliud licet consilium do. tamquam a domino consecutus misericordiam. id est apostolatum ita ut sim fidelis. in dispensatione mihi credita. ac per hoc constat quod sum ydoneus in dandis consiliis salutaribus. Existimo ergo. Quia apostolus sum fidelis ergo hoc consilium do. scilicet non iubendi quia existimo hoc. id est in virginitate permanere bonum esse propter instantem necessitatem coniugium comitantia. necessitatem dicit penuriam scilicet quam sepe patiuntur coniugati. Infirmus infirma ratione persuadet. Possumus et digniorem reddidisse rationem virginitatis multo amplius commendando. Superegreditur enim virginitas condicionem humanam ut per quam homines angelis assimulantur. Maior tamen victoria virginum quam angelorum. Angeli enim sine carne vivunt. virgines sive in carne triumphant. Unde quod in tabernaculo domini supremum operimentum erat de pellibus iacinctinis per quos intelligitur celibum vita. Habet enim iacinctus speciem similem throno. Ita qui in carne virgineam puritatem servant supercelestibus simulantur. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati sequentes agnum. Quoniam etc. Ita existimo ut dixi ibi virginem vel ita est. quasi bonum est homini sic esse. id est in virginitate. licet sit hoc bonum tamen si alligatus es uxori noli querere solutionem vel si sustinet necessitas. Sed si solutus es ab uxore noli querere uxorem. si potes continere. Hec consilia sunt que nullo domini constringentis imperio in potestate dimissa sunt. In his audiendus est apostolus in spiritu sancto monens et consulens. Si autem etc. Noli querere uxorem sed tamen si acceperis uxorem non peccasti. Similiter si nupserit virgo non peccavit. Tribulationem etc. Si nubunt vel ducunt non peccant. tamen leve est esse sine coniugio quia huiusmodi scilicet coniugati habebunt tribulationem carnis. id est pro rebus necessariis sibi providendis. filiis. Ego autem etc. Consulo evitare coniugium quod tamen concedo. sed in his ego parco vobis. dum consulo vobis evitare quod tribulationes carnis id est sollicitudines memoratas habent. vel dum concedo vobis [illegible] sit. Itaque hic ad temperantiam monet. Et quia [illegible] sine peccato possit fieri. Itaque hoc consilium do vobis. dico vobis o fratres quod tempus breve est quo non generatione carnali propagandus est populus dei sed regeneratione spirituali colligendus. Et quia tempus breve est reliquum est. id est hoc solum restat agendum ut qui habent uxores sint tamquam non habentes. studendo dei servitio non operi carnis. quod utique facit qui habens uxorem reddit non exigit debitum

Et si nupserit virgo non pecca-
vit. Tribulationem tamen carnis
habebunt huiusmodi. Ego
autem vobis parco. Hoc itaque
dico fratres. tempus breve est.
Reliquum est ut qui habent
uxores tamquam
non habentes sint.

Ab
Aug
Ab
Amb de [?] stitutione viduarum
Amb
Aug
Aug in psalmo cxlii

i. quisque pro infirmitate propriam duxit uxorem plangens potius quia sine uxore esse non potuit. quam gaudens quia duxit. et maxime qui pari consensu continentiam

aug. de sermone in monte. servat. Beatiora sane coniugia iudicanda sunt que sive filiis procreatis sive ipsa prole contempta continentiam pari consensu servare potuerunt. Sequitur. Et qui flent pro casibus coniugii vel pro aliqua tristicia seculi. sint tamquam non flentes

aug. in spe futuri boni non cedant vel frangantur. Et qui gaudent pro aliqua

aug. prosperitate seculi. sint tamquam non gaudentes. ut intus spiritualia timeant et cetera [illegible] et qui emunt ut faciunt coniugati qui provident filiis. sint tamquam non possidentes. ut

aug. ad iustificandum comitem scilicet non apponant cor perituris rebus. sed sic habeant ut amore illas non habeant. Et ut universaliter colligat. qui utuntur hoc mundo sint tamquam non utantur. ut scilicet ex bonis eius faciant bona. ne mali fiant. que bona ne putentur mala bonis dantur. Itemque tolluntur ut probentur. ne putentur magna vel summa dantur et malis. Itemque eis tolluntur ut crucientur. Preterit enim. et ideo hec mundialia quasi non sint sunt estimanda quia figura. i. pulchritudo

ab. ad non substantia huius mundi preterit. i. cotidie senescit et tandem in iudicio mundanorum ignium conflagratione peribit. non substantia sed figura. atque ipsa substantia eas qualitates habebit que corporibus inmortalibus mirabili mutatione conveniant. Ideo non dixit mundus sed figura quia substantia non perit sed qualitas. Volo autem et cetera. Similitudinis hic facere consilio sed magis volo vos esse sine sollicitudine

ab. rei uxorie qua diminuta in dei rebus propensius vigilatur. et recte hoc volo quia qui sine uxore est sollicitus est. ut compleat ea que dei sunt. et quomodo placeat interiori pulchritudine deo non quoquomodo eis servat. Qui autem cum uxore est sollicitus est de his que sunt mundi. scilicet de domo regenda et huiusmodi. quomodo et placeat uxori.

ab. ab. Magna enim amaritudo est in domo uxor [illegible] et divisus est. non animo sed actu quia partim deo partim servit mundo. Et similiter mulier innupta. i. vi

ad dua et virgo cogitat que sunt domini. iam non cogitat [illegible] ne dampnetur a deo quod facit timor custos malorum. hec autem de dampnatione non timens et de

Fulgentius aug. de sancta viduitate salute secura cogitat tantum que sunt domini. scilicet ut sit sancta corpore. i. actionibus que geruntur ministerio corporis et spiritu. i. voluntate. Hoc innupta fidelis et casta facit. que non tantum spiritu sed et corpore sancta est. Non enim potest fieri ut non sit sanctum corpus quo sanctificatus utitur spiritus sed amplius innupta hoc facit que libera a necessitatibus mundanis quibus constricta est nupta intensius vacat celestibus precep

aug. tis. Que autem nupta est cogitat que mundi sunt et quomodo placeat viro. Non ideo hoc dicit ut ipsa sancta non sit corpore et spiritu.

aug. de sancta viduitate sed minus quam innupta. Hec itaque loquens apostolus de innuptis et nuptis ampliorem innuptarum et corpore et spiritu sanctificationem intelligi voluit non corpus nuptarum omni sanctificatione privavit. Porro hoc et cetera. Consilio non nubere sed hoc dico ad utilitatem vestram maiorem. scilicet ut expeditius deo serviatis non ut si incontinentes estis iniciam vobis laqueum fornicationis. Non hoc dico ut vel laqueum vobis iniciam sed hoc dico ad id tendens quod honestum est. scilicet ut homo sit castus

ad anima et corpore. Non hoc ideo dicit quod turpe sit coniugium sed quia [illegible] honestius est. et ad id tendo quod prebeat facultatem et utilitatem alicui observandi se deo sine impedimento. quod est i.

et qui flent tamquam non flentes. et qui gaudent tamquam non gaudentes. et qui emunt tamquam non possidentes. et qui utuntur hoc mundo tamquam non utantur. Preterit enim figura mundi huius. Volo autem vos sine sollicitudine esse. Qui sine uxore est sollicitus est que domini sunt quomodo placeat deo. Qui autem cum uxore est sollicitus est que sunt mundi quomodo placeat uxori et divisus est. Et mulier innupta et virgo cogitat que domini sunt ut sit sancta corpore et spiritu. Que autem nupta est cogitat ea que sunt mundi quomodo placeat viro. Porro hoc ad utilitatem vestram dico. non ut laqueum vobis iniciam sed ad id quod honestum est et quod facultatem prebeat sine impe

dimento dn̄o obseruan-
di. Siquis aūt se turpē
uideri existimat sup
uirgine sua quod sit
sup adulta ita opor-
tet fieri. quod uult fa-
ciat non peccat si nu-
bat. Nam qui statuit
in corde suo firmus n̄
habens necessitatem
potestatem aūt habens
sue uoluntatis et
iudicauit in corde
suo seruare uirginē
suam bene facit. Et
qui matrimonio iun-
git uirginem suam
bn̄ fac̄ et qui non iun-
git melius facit.
Mulier alligata est legi quanto tempore
uir eius uiuit quod si dormierit uir
eius liberata est cui uult nubat tm̄ in dn̄o.
Beatior aūt erit si sic pmanserit scdm meū consilium.

coniugio. Cum g̃ ait ad id quod honestū ē n̄ matrimoniū turpe esse monstrauit s; quod honestū erat honestius generali honesti nomine om̄daut quia honestius quod utiq; qđ magis ē honestū. Sic g̃ bono melius & beato beatius ē sic honesto honestius est. quod honestū uoluit appellare. Si quis aūt. Sic de uirginibus determinauit quod sit melius & honestius. sic & de custodib; uirginū determinat qđ illis sit faciendum si uirgines continere uoluerint t̄ noluint. ē. h̄ est honestū & expedit. s; esse sine coniugio s; tm̄ si quis existimat uideri se, quāq; turpē sup. i. de uirgine sua. eo qđ sit sup adulta. s. ultra pubertatē ita oportet fi. s. ut nubat quia uirgo n̄ uult contine quod uult uirgo faciat custos quia non peccat custos si nubat uirgo. Et dico si oportet non peccat nam de isto alio patet quia bn̄ fac̄. n̄ tm̄ n̄ peccat ille. s. qui statuit in corde suo uirginē suā seruare non ingerens ei consortiū nuptiale. Statuit dico firmus in pposito non curans t̄ sobolem t̄ aliū huiusmodi. & non hn̄s necessitatem cum uirgo uelit continere. S; hn̄s ptatē scdm alumnē potestatem continentiam uoluntatis sue pficiende. ille qui hoc statuit bn̄ facit. & ille utiq; qui hoc non ex leuitate statuit s; & corde suo iudicauit. i. ex iudicio mentis bonum esse discernit. & quia oportet. s; ut diximus g̃ & qui matrim̄ iungit uirg̃. s. b. f. s. qui aliceat quod facit. & qui non iung̃. cum habeat potestatem sue uoluntatis melius fac̄. qui & ap dm̄ uirtutum illi collocat & a scti sollicitudine illam libat. uo recte ait. melius fac̄. Melius est enim quod licet & expedit quā quod licet tm̄ expedit. Nec enim bn̄ utitur homo malo ubi ue bn̄ utitur bono. Duo enim. s. bonum & malum & alia duo. s. usus bonus & usus malus sibimet adiuncta. iiii. differentias faciunt. bn̄ utitur aliquis bono continentiam dedicans deo male utitur quis bono continentiam dedicans p dolo. male utitur malo concupiscentiam relaxans adulterio. bn̄ utitur malo concupiscentias restringens connubio. Sic g̃ melius est bono uti quā bono quā bene uti malo cum utrumq; sit bonum itaq; qui dat uirginem suam nuptui bn̄ fac̄ & qui non dat melius fac̄. Bonū ē enī pudicicia coniugalis s; melius & continentia uirginalis t̄ uidualis. Mulier. i. ē. t̄ uirgo p̄ nubē. sit & uidua p̄ nubē. s; beatius est contine. & hoc est quod ait. Mulier alligat̄ ē legi uiri quanto tempore uir eius uiuit. ut non liceat aliū nubē. Quod si dormierit uir eius libat̄. ē. a lege uiri & pmittitur ei. ut cui uoluit nubat. & cui uult dic̄ quia inuite nuptie solent malos puentus hr̄e. cū ū dic̄ nubat legē loquitur naturali quamq̄ prime nuptie tm̄ a dn̄o sit institute. scde ū pmisse sunt. Denique prime nuptie sub benedictione di celebrantur sublimī scde ū & in psenti carent gla. Nubat dico tm̄ in dn̄o ut dn̄o faciat. s. s; n̄ turpitudinis suspitione & in uiro sue religionis nubat. Vel ita continua. mulier. i. ē. uirgo quocumq; tempore p̄ nubē. s; coniugata & si cā fornicationis dimissa ē n̄ p̄ dum uiuit uir ei. qr̄ mulr̄ ablig̃. uiri. q. t. u. e. u. qđ s. d. u. e. l. a. l. e. cui u. n. t. i. d. Beatior aūt ē. si sic. i. innupta pmans. m. ē. silicz. S; aūt ostendit beatam esse uiduā & p̄ mortē uiri uiri nubentē fidelem s; beatiorē n̄ nubentē uū mag̃

Aug̃ de sca uiduitate.

ab

ab

ab

ab

ab

Aug̃ de bapt̄ paruul.

Aug̃ de sca uiduitate

ab

ab

ab

Aug̃ de sca uiduitate.

catafrigarum et nouatianorum hereses concidunt quas buccis sonantibus non sapientibus tullianus inflauit dum secundas nuptias quasi illicitas maledico dente conscidit quas omnino licitas apostolus sobria mente concedit. De tertiis autem et quartis et deinde ultra pluribus nuptiis solent homines mouere questionem. Sed quis audeat diffinire quod non apostolum uideo diffinisse. Ait enim. Mulier alligata est uiro. et cetera. Non dicit primo uel secundo uel tertio uel quotuslibet. nec nobis diffiniendum est quod non diffinit apostolus. Unde ut breuiter respondeam nec ullas nuptias debeo dampnare nec eis uerecundiam numerositatis auferre. Ipse quoque christus in euuangelio magister et dominus septem uiros mulierem in euuanglio non dampnat sed dicit in resurrectione non posse esse, ubi ait. neque nubent neque nubentur. Unde nec contra humane uerecundie sensum audeo dicere ut quotiens uoluerint nubant nec ex meo corde preter scripture sancte auctoritatem quotaslibet nuptias audeo condempnare. Quod autem dicit uniuire uidue hoc omni uidue dicitur. Beatior erit si sic permanserit secundum meum consilium. Et ne quis hoc consilium tamquam humanum non diuinum putaret contempnendum adiecit.

Aug. ad pol.

Puto autem quod et ego spiritum dei. quo inspirante hec alia suadeo quod uos non putatis.

Aug. sr. 10.

Nota quod dicens puto non dubitat apostolus sed contemptores increpat. ut dominus non dubitat sed increpat dicens. Si me sciretis et patrem meum forsitan sciretis. et alibi. cum uenerit filius hominis putas inueniet fidem in terra. Uerbo dubitationis arguit infidelitatem non opinatur diuinitatem.

Cap. VIII.

De his autem que ydolis. Supra egit de nuptiis de quibus ipsi quesierant hic agit de ydolotitis. id est immolaticiis ydolorum in quibus adhuc indiscretum usum quidam habebant uel ex eo aut scandalizarentur aut saltem confunderentur infirmi, ipsique licitis et ordinatam uetabantur ecclesiasticam iuste formam confunderent et unitatem scinderent. Scientes enim omnia esse ex creatione munda immolata ydolorum coram infirmis in ydolio manducabant quod infirmi uidentes putabant eos edere sub ueneratione ydoli et exemplo eorum sub ueneratione ydoli edebat. Illos ergo increpat apostolus hic. et dicit his predictis questionibus et documentis sed de istis aliis non fuit opus querere quia de istis uel ego scitis et hoc est quod ait. De his autem que ydolis immolantur an liceat edere uel non scimus. et cetera. ego scio uos scitis eque mecum quod licet ea comedere. uel scimus ego uos quoniam omnes habemus scientiam de ea turbe reatus. hoc dicit de his scilicet eos maioribus qui habentes scientiam cum offendiculo minorum edebant quos primum arguit non sufficienter scire dixerat quod offendiculum primum uitabant. alii autem ignari sub ueneratione ydoli edebant. Scientia et cetera. habeatis scientiam sed non ualet hec scientia que facit uos superbire et ignaros. Scientia enim si sola est inflat. id est in superbiam extollit caritas autem que non inflatur edificat infirmos quia quod eis obesse potest dimittit uolo ergo habere non inflantem scientiam addite scientie caritatem et utilis erit scientia. Per se enim inutilis est scientia sine caritate utile. Per se enim inflat uel superbia ut demones qui greco nomine a scientia sic nominantur in quibus scientia est sine caritate. Propter hoc autem uitandum id est elationem scientie repromissa datus est paulo stimulus sathane a quo tamen dicit ne extollatur. proponenda est scientia scientie. Melius est scire infirmitatem nostram quam naturam rerum. Laudabilior enim est animus cui nota est infirmitas sua quam qui ea non respecta siderum uias scrutatur et terrarum fundamenta et celorum fastigia sed meliores sunt qui huic scientie preponunt non se ipsos. scientiam quam apponunt apponit et dolorem peregrinationis ex desiderio patrie et conditoris. Si quis autem et cetera. habetis scientiam de ydolotitis sed non perfecta scientia est illa quia id est si quis se existimat se scire aliquid. scilicet quod licet eis uti. nondum tamen cognouit quemadmodum oporteat eum scire. id est nondum nouit quod sic ea scientia debet uti ne noceat alium. Ipso ergo quidem scientia gloriatur ostendens non ita cognouisse sicut cognoscendum est. Cum enim caritatem quam mater omnium bonorum est non sectantur non sciunt sicut oportet. Si quis autem et cetera. hic non perfecte scit sed qui diligit fratrem uere scit deo approbante et hoc est quod ait. Si quis autem diligit deum hic cognitus est. id est approbatus ab eo. hic diligit deum qui caritatis causa scientiam mitigat ut perdit frater propter quo christus mortuus est. De escis autem. Uituperata scientia eorum tandem aperit que ea est. Superius enim non dixerat que esset eorum scientia sed hic ostendit. et cetera. his predictis modis non ualet scientia sed tamen in hoc uera est quod de escis que idolis immolantur scimus ego uos quod licet comedi et quos non ab ydolo

Puto autem quod et ego spiritum dei habeam. De his autem que idolis sacrificantur scimus quoniam omnes scientiam habemus. Scientia inflat caritas uero edificat. Si quis se existimat scire aliquid nondum cognouit quemadmodum oporteat eum scire. Si quis autem diligit deum hic cognitus est ab eo. De escis autem contaminatae sunt, et scio

que ydolis immolantur scimus quia nichil est in mundo ydolum et quod nullus deus nisi unus.

quia nichil est ydolum in mundo. i. inter creaturas mundi. Naturam enim deus formavit sed simulacra hominum formam dedit. hec quidem forma quedam humana sed ipse homo per ubi factus est. Creatureque enim facta sunt talia. que sunt in creaturis facta sunt per verbum sed forma hominis in ydolo non est facta per verbum sicut peccatum non factum per verbum sed est nichil et nichil fiunt homines cum peccant. Vel ydolum non est in mundo. i. illud quod putabant esse ydolum nichil est. Estimabant enim ydolum esse per se subsistentem ex simulacro et spiritu presidente. Vel ydolum nichil est in mundo. i. nullius rei que sit in mundo similitudinem habens. Ydolum enim hic appellat speciem que non videtur oculis sed animus sibi fingit. Ut si quis humanis membris caput canis vel arietis formet vel in uno habitu hominis duas imagines huiusmodi que hic facit non similitudinem sed idolum facit. Facit enim quod non habet aliquid simile sui. sed quod mens ociosa dictum est in lege. Non facies ydolum neque omnem similitudinem rei. Similitudo non est cum

in lege curiosa reperit. Ideo distincte ... ex his que sunt ut in eglot in terra vel in aquis formatur. Et scimus quia nullus deus nisi unus. hic dicit ne putet deus esse in ydolo. Unus tamen deus est pater et filius et spiritus sanctus. i. ipsa trinitas unus deus est nulla quia sit patrum identitati unitate divisio. Non est deus pater pars est dei. Tres enim persone sunt pater et filius et spiritus sanctus in hiis tres quia unius substantie sunt unus deus. Et summe unum sunt quia in nulla naturarum nulla est diversitas voluntatum. Si enim non unum esset consensione non esset non summe unum esset. Si vero in natura dispares essent unum non esset. Porro si una persona est gemine substantie quia et deus et homo est non tamen deus vel homo pars huius persone dici potest alioquin filius dei antequam sumeret formam servi non erat totus cum cum homo divinitati eius accessit. Quod si in una persona pars non potest esse deus quanto magis pars trinitatis esse non potest quecumque unus et tribus huius trinitatis. Non tria pars est unius nec maius aliquid omnes quam singuli. Tu nempe dixisti unum deum ex partibus non esse compositum. Hic de patre vis intelligi. Ille est inquis virtute ingenita simplex. Hic autem virtutis quam simplicem esse dixisti neque partes sunt bonitas sapientia clementia et potentia. Si dixeris partes sunt simplex ergo non ex partibus constat quia te diffiniente unus est deus. Quomodo deum ex partibus compositum esse dicis. Non dico inquis nisi ergo partes. Si ergo in una persona partes in illa invenis et partes non invenis quanto magis pater et filius et spiritus sanctus et propter individuam deitatem unus est deus et propter uniuscuiusque proprietatem tres persone sunt et propter singulorum perfectionem partes unius dei non sunt. Virtus est pater virtus est filius virtus est spiritus sanctus. Hic verum dicis sed quos virtutem de virtute genitam virtutem de virtute procedentem non vis eandem habere hic falsum dicis. Hoc fides catholica dicis eiusdem enim est filius non est pater a quo differt non natura sed proprietate persone quia ipse pater est auctor dei. Unde non habet. Ipso enim quo pater dicitur est quia genuit auctor ostenditur. Ideo habens nomen quod neque ex alio perfecto intelligitur ex quo is qui genitus est subsistisse doceatur. Est ergo unus ab uno proprietate ... in unoque in nascibilitatis vero originis. Sig... ergo in scripturis proprie intelligentia et distinctio innascibilitatis nativitatisque sensu solitarius deus non est opinandus. Non ecclesia unum innascibilem deum novit unigenitum dei filium confitetur patrem ab origine liberum confitetur in filium originem ab initio non ipsum ab initio sed ab initiali non per se ipsum sed ab eo quia nemine est natus ab eterno nativitatem vel ex paterna eternitate sumentem. Discretio ergo vel distinctio persone est in scripturis posita in nullo autem nature distinctio. Nam et si sunt etc. Vel unus tamen est deus. idem.

Nam et si sunt qui dicantur dii sive in celo sive in terra siquidem sunt dii multi et domini multi. nobis tamen unus deus pater ex quo

Nam et si sunt qui dicantur dii. participatione deitatis ut sancti sive in celo. iam recepti ut qui de corpore exierunt sive in terra morantes. ut qui in mortali corpore adhuc peregrinantur et non falso putatos dico deos sed in veritate deos sicut multi sunt dii participatione deitatis ut sancti et sunt domini multi qualis est ut Paulus. apostoli in terra archangeli in celo. et si inquam hi sint nobis tamen tamen unus deus pater. qui naturalis et substantivus est deus unus est cum filio et spiritu sancto. Dii enim deus tribus modis. substantive. adoptive. nuncupative. Substantive dicitur trinitas. adoptive sancti qui per adoptionis gratiam dii fiunt. Nuncupative. demones et ydola que nomine tenus tantum dii sunt non natura nec participatione. De diis adoptivis dictum est et si sunt qui dicantur dii. sive in celo sive in terra. sicut sunt dii multi et domini multi. Eos enim intelligi voluit qui digne in divina dicuntur dii ita sane ut latria que in precipue latrie servitus eis non debeatur qui prohibiti sunt in lege maledici ut legitur diis non maledices. Vel de eis hic sed non sunt nisi sacrificiis vel ullis latrie obsequiis honorari. Vel potest ...

de nuncupativis diis accipi illud. Nam et si sunt qui dicantur dii a gentibus sive in celo ut sol et luna sive in terra. ut apollo esculapius hercules et huiusmodi. Quod dixit dicantur sicut dii sunt multi opinione paganorum et domini multi nobis tamen tamen unus deus pater quem colimus et nos in se credentes facit deos. Si ille dedit eis potestatem filios dei fieri his qui credunt in nomine eius. Nobis ergo unus est deus de gentibus vero plures quos nichil terret et demones que volentes videri dii sunt exigunt illa que deo debentur. Sacrificia talia huiusmodi. Non vero deus homines deos facit qui non est factus. Et ideo verus deus est ydola autem homines esse appellatos

ex quo omnia et nos in illo. Et unus dominus ihesus christus per quem omnia et nos per ipsum. Sed non in omnibus est hec scientia. Quidam autem infirma conscientia usque nunc ydoli quasi ydolothitum manducant. Et conscientia ipsorum cum sit infirma polluitur. Esca autem nos non commendat deo. Neque enim si manducaverimus habundabimus neque si non manducaverimus deficiemus. Videte autem ne forte hec licentia vestra offendiculum fiat infir-

§ ut sanctificatos

inuenimus in illo psalmo. Deus stetit in sinagoga deorum. Et item. Ego dixi dii estis. Sed queritur. Si homines dii uocantur utrum angeli uocandi sint dii cum omnibus. Sed maximum [illegible] nescio utrum facile possit reperiri apud angelos dictos deos. Sic igitur [illegible] in diuinis eloquiis reperitur [illegible] [illegible] angeli non dicuntur dii ne ab hominibus putarentur colendi ne homines ad [illegible] [illegible] religionis [illegible] liturgia [illegible] angelis exhiberent. [illegible] uocantur angeli quia [illegible] nuntii [illegible] [illegible] ex quo [illegible] omnia [illegible] nos [illegible] [illegible] Quidam dicunt quod debet quia gratia qua regeneramur ita est filii et spiritus sancti ut patris et quicquid nobis a patre est nobis a filio [illegible] [illegible] dicunt quod deus trinitas unus nobis est pater [illegible] [illegible] [illegible] filium gignendo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] patris. [illegible] filius est unus deus cum patre [illegible] [illegible] translatiue ad [illegible] adoptione filiorum [illegible] scriptum est audi israel dominus deus tuus deus unus est [illegible] excepto filio aut excepto spiritu sancto oportet intelligi. Quem unum dominum nostrum recte dicimus [illegible] patrem [illegible] nos regnantem [illegible] filii nullomodo dici potest. Ihesus christus unus deus et dominus cum patre in substantia [illegible] unus deus [illegible] per quem [illegible] omnia creata sunt. Omnia [illegible] a patre [illegible] per filium creata sunt [illegible] per patrem [illegible] per filium. Sic omnia per patrem et omnia per filium [illegible] pater filius [illegible] inseparabiliter operantur [illegible] [illegible] Et nos per ipsum [illegible] [illegible] in cognitione dei [illegible] nos hoc scimus quod unus est deus [illegible] non omnibus est scientia [illegible] mysterium unius dei cognoscunt. Quidam autem [illegible] non in omnibus est scientia [illegible] Ut nos scimus quia ydolum nichil est. Sed quidam manducant de sacrificiis [illegible] conscientia ydoli quia putant ydolum aliquid diuinum esse [illegible] usque nunc [illegible] nunc per consuetudinem [illegible] [illegible]. Manducant dico conscientia [illegible] ydolothitum [illegible] cum reuerentia ydoli [illegible] aliqua [illegible] diuinitas. Conscientia ipsorum cum sit infirma polluitur [illegible] caritate [illegible] hunc errorem infirmum inducebant [illegible] [illegible] conscientia. Esca autem [illegible] nocet [illegible] commestio [illegible] esca sumpta [illegible] non commendat nos deo [illegible] fideles [illegible] omnia creata a deo munda [illegible] Neque enim si non manducauerimus deficiemus [illegible] habentes bonum neque si magis habundabimus in bono uirtutum [illegible] beatitudinis [illegible] fide [illegible] Videte autem. Quantum ad uos nichil est esca [illegible] uidete ne forte hec licentia uestra fiat offendiculum in fide qui nesciunt ad huc ydolum nichil esse [illegible] offendiculum. Si quis enim infirmus uidit eum qui habet scientiam recumbentem in ydolo [illegible] ydoli nonne conscientia eius cum sit infirma [illegible] ad manducandum ydolothita [illegible] ad manducandos carnes sacrificiorum [illegible] ydolothita. Videns enim [illegible] in ydolio sacrificata edere incipit ipse [illegible] conscientia qua ille [illegible] sciens nichil ydolum esse [illegible] putant illic numen [illegible] illicede [illegible] peribit infirmus [illegible] conscientia [illegible] sapientem [illegible] commedere uidens sub ydoli ueneratione propter quem

mus. Si enim quis uiderit eum qui habet scientiam in ydolio recumbentem nonne conscientia eius cum sit infirma edificabitur ad manducandum ydolothita. et peribit infirmus in tua scientia. frater propter quem mortuus est christus. Sic autem peccantes in fratres et percutientes conscientiam ipsorum infirmam in christo peccatis. Quapropter si esca scandalizat fratrem meum non manducabo carnem in eternum ne fratrem meum scandalizem. Non sum liber? Non sum apostolus? Nonne christum iesum dominum nostrum uidi? Nonne uos opus meum estis in domino? Et si aliis non sum apostolus sed tamen uobis sum. Nam signaculum apostolatus mei uos estis in domino. Mea defensio apud eos qui me interrogant hec est. Numquid non habemus potestatem

saluandum christus mortuus est ita grauiter peccas. Sic autem. quasi ita in fratres peccans sed sic peccantes in fratres et percutientes conscientiam ipsorum infirmam in christo peccatis. cuius membra sunt. dum enim caritatis non emuli estis quasi christi nos liberauit peccatis in christum. non minus christum qua in christum peccare est negare christum. In christum autem peccare est in his qui christi sunt peccare sicut hic qui sub lege est in lege dicitur peccare. Ita hic qui in christo est in christum peccare dicitur. In christo peccatis. cuius regnum diminuitis. ideo in christum peccatis. Quapropter abstinete sicut ego etiam ab omni carne quia si esca scandalizat fratrem meum non manducabo. non solum immolata sed et omnem carnem in eternum. id est nec hic nec in futuro. Sic enim constat quod non post mortem licet sum quod non in uita manducabo non quod mala sit esca. sed ne scandalizem fratrem meum. Non sum liber.

Incipit se proponere in exemplum ut sicut ipse abstinet a licitis pro scandalo fratrum uitando ita et illi abstineant. Ipse enim apostolica dignitate potestatem habens non operari manibus sed de euangelio uiuere neque tamen accipiendo scandalizaret abstinuit. quasi abstinete ab hoc licito quia et ego habeo libertatem accipiendi stipendia et tamen non accipio et uere habeo libertatem. Numquid enim non sum liber accipere. Utique liber sum accipere quia licet mihi quod et aliis apostolis. scilicet de euangelio uiuere. Hic et si sic inductum sit intendit tamen comprobare se apostolum quia occasione pseudoapostolorum de eo senserunt corinthii minus subdendo. Non sum apostolus. quasi uere sum liber quia sum apostolus et uere sum apostolus quia christum uidi per quo minus uideretur apostolus ideo est quod dicit sub interrogatione loquens ut iratus. Nonne iesum christum dominum nostrum uidi. in uia et in templo etiam solum in eo dum orarem. Nonne. quasi uere sum ego apostolus quia uos estis opus apostolatus mei. Id dicit sub interrogatione. Nonne opus meum estis uos o corinthii in domino. id est domino operante. uel in domino. id est ad gloriam domini. Id quia estis opus meum ideo si non sum apostolus aliis. id est iudeis quorum legem euacuabat. sed tamen uobis qui per me conuersi estis sum apostolus. quia uos estis opus meum perfectum. Id uere sum apostolus. Nam signaculum. id est forma apostolatus mei uos estis in domino. id est domino auctore ad similitudinem sigilli quia in uobis apparet quod ego sum apostolus dum ea habetis per me que et alii per alios apostolos. Id ideo per uos apud alios qui dubitant apostolum defendo.

Id hoc est quod ait. Mea defensio hec est uos scilicet apud alios qui de me interrogant utrum sim apostolus. Id quia sum apostolus. Numquid ego et mei non habemus potestatem manducandi et bibendi in uita. id est uiuendi de stipendiis uestris. quasi Utique habemus. Fecit multis enim dominus sed non iussit apostolis accipere necessaria a subditis ut quisquis uellet eo uteretur quod sibi liceret ex domini constitutione. Si quis uero uti nollet non contra iussum faceret sed de suo iure cederet. Potestas enim est non iussio domini accipere sumptus. Id numquid non habemus potestatem circumducendi nobiscum sororem mulierem que nobis ministret. sicut et ceteri apostoli et fratres domini qui maiores sunt. scilicet iacobus. iudas et reliqui et cephas. id est petrus qui princeps apostolorum est. Non hos reprehendo apostolos sed eorum more se probat licere. Mulieres enim desiderio

VIIII

doctrine divine et cupiditate virtutum sequebantur apostolos ministrantes ei
et sumptus et servitia. Sicut et salvatorem secuti sunt ministrantes ei de fa
cultatibus suis. Dominus enim noster evangelii ministrabat. Christus enim operarie
loculos habuit quibus mitterentur pecunia a fidelibus data ad necessaria
necessaria quos commendavit iude ut et fures si non possemus vitare
disceremus in ecclesia tolerare et mulieres ministraturas secum secuolu
it ostendens quid a plebibus deberet evangelista. Id est dominus et comitatum
suo mulieres ne videntur aliena a salute quod et ministrabant ei
sicut et apostoli. Aut ego. etc. Ceteri apostoli hanc potestatem domino constituente
habuerunt. Aut. id est an ego solus et barnabas non habemus. Et nos utique potestatem
hoc operandi. quasi habeamus potestatem hoc operandi et accipiendi sub honestius
loquens. Vel secundum aliam litteram non habemus potestatem. etc. habemus utique potestatem
non operandi manibus nostris. id est cessandi a labore manuum. et ne quia
abstinet ceteros apostolos reprehendisse videatur addit. Quis militat. etc.
Probat hoc per similitudines humanas id hoc est et aliis et supponit
auctoritatem legis ipsius domini tamen. etc. Recte utique sicut nos sicut
illi hanc potestatem habemus. Quis enim militat suis stipendiis umquam.
Et quis plantat vineam et de fructu eius non edit. Et quis pascit
gregem et de lacte. non manducat utique nullus. Lac gregis dicit quod quisque a plebe pre
positus dat. Nusquam satis indicat apostolus non esse aliquid usurpare
ultra debitum ceteros apostolos suos sed sicut dominus constituit ex evangelio vive
re et panem gratuitum manducabant ab eis sumptum quibus gratuita
tuita gratia predicabant. Hec quasi secundum humanae consuetudinis
licentiam dicta sunt. sed numquid secundum hominem tamen hoc dico. id est humana
similitudine tantum hec probo. An non lex dicit hoc. id est lex moysi id probat
utique. Scriptum est enim in lege moysi non alligabis os bovi tri.
id est non prohibebis predicatorem vivere de evangelio et de predicatione.
sed ne hoc videatur ad litteram esse dictum subdit. Numquid de bubus
cura est deo. quasi de eis in lege precipiat. Non probabiliter. hoc dicit quia propter nos
tamen dicit quod ita ait. An propter nos utique hoc dicit. etc. Dicit utique. Nam
etc. etc. Vel hoc propter nos dicit quia et hec et alia eo spectantia propter nos
scripta sunt ut hoc ipsum intelligeremus quoniam qui arat. id est predicator
qui corda aperit ad fidem debet arare in spe stipendiorum temporalium
lium non propter hanc spem. Non enim hoc debet esse intentio sua
et finis in ministerio suo. Et qui triturat. id est bonos a malis
qui grana a paleis discernit in eorum qualitate debet sibi hoc
facere in spe percipiendi fructus id est stipendiorum. Si nos vobis.
Postquam probavit per similitudines. item probat per rationes quod licet
eis accipere. etc. Vere potestatem accipiendi habemus quia si nos se
minavimus vobis spiritualia. id est ea que spiritum vestrum vivificant
et que a spiritu sancto data sunt. id est verbum dei et ministerium regni celorum
magnum si nos ea ad sustentationem vestram carnalia. id est hec temporalia
alia que vitae indigentie carnis indulta sunt. Si alii. Ex
minori et probat sibi licere sumptus ab eis accipere dicens.
Si alii id est pseudo sunt participes vestrae potestatis et tamen potentes utuntur vestris ut ipsi. quare non potius nos apostoli qui cum salutis vestrae laboravimus. Sed non etc.

manducandi et bibendi potestatem.
Numquid non habemus
sororem mulierem circum
ducendi sicut et ceteri apostoli
et fratres domini et cephas. Aut solus
ego et barnabas non habe
mus potestatem hoc oper
andi. Quis militat suis
stipendiis umquam. Quis
plantat vineam et fructum
eius non edit. Quis pas
cit gregem et de lacte gre
gis non manducat. Nu
quid secundum hominem haec
dico. An et lex haec non dicit.
Scriptum est enim in le
ge moysi. Non alligabis
os bovi trituranti. Num
quid de bobus cura est deo.
An propter nos utique haec dicit.
Nam propter nos scripta sunt.
Quoniam debet in spe qui arat
arare et qui triturat in

spe fructus percipiendi. Si nos uobis spiritualia seminauimus magnum est si nos uestra carnalia metamus. Si alii potestatis uestre participes sunt. quare non potius nos. Sed non usi sumus hac potestate. sed omnia sustinemus ne offendiculum demus euangelio christi. Nescitis quoniam qui in sacrario operantur que de sacrario sunt edunt. Et qui altario deseruiunt. cum altari participantur. Ita et dominus ordinauit his qui annuntiant euangelium de euangelio uiuere. Ego autem nullo horum usus sum. Non scripsi autem hec ut ita in me fiant. Bonum est enim michi magis mori quam ut gloriam meam quis euacuet.

Ecce manifestum est quod licet nobis accipere. Sed tamen non sumus usi hac potestate.
quia forsitan eum non egere dicerent contra hoc subdit apostolus. Sed omnia sustinemus ne quod
offendiculum demus euangelio christi. quia si acciperet apostolus, tam pseudo libentius ac-
ciperent et sic in predicatione durarent. ita impedimentum fieret euangelio.
Vel ergo regula ex tanta usus maneret licita quasi illicita fecit. Vel ideo hoc dicit
quia forsitan ibi auari erant ut ideo apostolum odirent si aliquid ab eis acciperet.
Vel ideo hoc dicit quia si acciperet ab eis putarent se emisse licentiam peccandi
ita libertatem arguendi apostolus minueret. Nescitis. etc. Redit nota
rursus ad illud quod inceperat id est atque id commendans. Vel pluribus modis
ostendens quos sibi licet accipere et tamen non facit. Naturalis id est ratio hoc habet
ut qui sibi uiuat tamen ut laboret. Nec igitur improbat se potestatem habere
accipiendi per similitudinem sacerdotum gentilium iudeorum autem
naturalis ratio constituit ut nec leue faciat nec ociosum quod tanti
testimoniis commendat. etc. Vel licet mihi accipere quod probat patet
quoniam qui in sacrario. id est in templo operantur ut artifices. que de sacri-
ficio sunt edunt. Qui altario deseruiunt. id est sacerdotes. cum altari
participantur. quia partem habent de hiis que offeruntur in altari. etc.
Nescitis hoc. Vel illud de gentilibus sacerdotibus dicit. scilicet qui in sacrario
et tibi deuidis. scilicet qui altari deseruiunt. Per sacrarium enim intelligit templum gentium.
per altare iudeorum quorum utrorumque ministri eorum que offeruntur partem
sumunt. et sic hic fit. Ita et dominus christus ordinauit. id est rationabiliter dis-
posuit de predicatoribus. Ordinauit enim his qui annuntiant euangelium.
id est predicatoribus quid disposuit. scilicet uiuere de euangelio. Hoc rationabiliter
fecit ut expeditiores sint ad predicandum uerbum dei qua licentiam dominus
dedit eis quando misit eos ad predicandum dicens. Ecce ego mitto uos etc.
Et paulo post. In quamcumque domo intraueritis in eadem d. m. edentes et b. q. a. i. s.
Dignus est enim o. m. s. Ego autem. etc. Tot modis constat licere. ego autem
nullo horum. id est auctoritate et exemplo usus sum in accipiendo. Et ne
forte quisquam arbitraretur ideo eum non accepisse quia illi non dedissent
et de sua potestate hac de causa totiens dixisse ut deinceps daretur subdit.
Non scripsi. etc. Non sum usus sed nec uti uolo. non scripsi autem hec
scilicet quod liceat accipere ut ita hec in me fiant. id est ut ego accipiam. Bo-
num est enim. etc. Vel non ideo scripsi ut accipiam quia si sumerem perderem gloriam.
et bonum est michi magis mori. id est malo ego magis mori uel uolo magis mori
id est affligi quam ut quis euacuet gloriam meam. quod esset si acciperem oportune et im-
portune. id est si euangelizarem ut ab eo acciperem. Gloriam suam dicit quam
habet apud deum infirmis compaciens. Quisquis enim eo quod sibi debetur
uti non uult. amplius impendit ecclesie. Maximam igitur gloriam habet apostolus apud
deum non exigendo stipendium debitum ab infirmis sed de suis labo-
ribus transigendo cotidianum uictum. Hoc est quod stabulario ad quem uul-
neratus ille qui incidit in latrones perductus est dominus ait. Si quid amplius
erogaueris in redeundo reddam tibi. Amplius erogabat apostolus qui suis
stipendiis militabat. Vel gloriam suam dicit quam habet apud deum de hoc
quod pseudo repellebat a predicatione non accipiendo quia non nisi propter pa-
libus predicabant. Ideo enim abstinet apostolus a sumptibus ne sit for-
ma accipiendi pseudoapostolis rapacibus. Nam si. etc. quereret aliquis an euacuaret gloriam si euangelizaret [illegible] in ita hec

fieret. Resp. utique. quia non ex dilectione predicare. et ita non esset gloria michi. Nam si evangelizavero tantum. ita quod non pro dilectione dei et proximi illud faciam, sed ex libera voluntate, non est michi gloria apud deum. vel de hoc solo non est michi gloria quod necesse est hoc pro iniunctione quod ita ait. Necessitas enim preceptum michi incumbit. nec audeo omittere quia ve erit. Unde subdit. Ve enim michi est si non evangelizavero. sicut iniunctum est michi. Si autem. quasi diceret. Si necessitate facio non est michi gloria. sed si volens hoc ago. id est voluntas adiungitur necessitati vel ex dilectione predicem habeo mercedem eternam. Si autem invitus ago dispensatio tamen michi credita est. quia si mercedem non habeo aliis tamen dispenso ex officio. Manifestum est etiam quod nemo accipit remuneratione apud deum eius rei quam invitus facit. Si autem voluntarius facit dignus est mercede quod consentit deo. et quod voluntate fit melius fit. Qui autem devotus aliquid facit non voluntate sed necessitate facit quia facit invitus quod sibi preceptum est. Ut ita ab illo loco. Nam si evangelizavero ubi dicit gloriam evacuari suam. si per sumptibus quibus sustentetur predicaret. utique videtur si non abstineret ubi expediret. quasi diceret. Ve evacuabit gloriam mea. Nam si evangelizavero ut ita hoc fiat tunc. id est si ideo evangelizavero vel ad illa pervenia et sine evangelio in cibo et potu et vestitu collocavero non est michi gloria apud deum. Quare non est gloria si ita evangelizo. quia tunc esset pro necessitate id est quia necessitas sustentande huius vite michi incumbit vel ve. Ve enim. id est penuria michi est sicut pseudo si non evangelizavero. quasi diceret michi. lo meo si non evangelizabo quia fame cruciabor. et unde vivam non habeo. Hec ergo est ne cessitas que michi incumbit ut evangelizare quia unde vivam non habeo. Ut non acquiram temporalem fructum de predicatione eternorum. Si enim necessitas est in evangelizando non voluntas. Si autem volens. id est sine necessitate huius vite. hoc ago mercedem habeo sempiternam. Si autem invitus hoc ago ut qui necessitate cogatur dispensatio michi credita est. id est aliis provideo non michi et est sensus. Si coactus inopia earum rerum que temporali vite sunt necessarie predico evangelium, alii per me habebunt mercedem. Ego autem non quia non ipsum evangelium diligo sed eius precium in illis temporalibus constitui quod nefas est. sed non ita quasi filius ministret quisque evangelium sed tamquam servus cui dispensatio credita est ut tamquam alienum erogans nichil inde ipse capiat nisi cibaria. Alibi tamen et se dispensatorem dicit apostolus. Potest enim et servus in filiorum numero adoptatus eandem rem in qua coheredi sortem meruit fideliter dispensare participibus suis. Hec autem dispensatio talis intelligitur. ut qui servus alienum dispenset unde ipse nil capiet preter cibaria. Alibi vero ut dictum est dispensator dicitur qui ut filius ministrat evangelium coheredibus suis ergo simplici corde debemus operari bonum. Non ergo debemus ideo evangelizare ut manducemus sed ideo manducare ut evangelizemus ut cibus non sit bonum quod appetitur sed necessarium quod adicitur ut illud impleatur. Querite primum regnum dei et cetera et hec omnia adicientur vobis. Non dicit primum querite regnum dei et iusticiam eius et deinde querite ista quamvis sint necessaria sed autem hec omnia adicientur vobis. id est hec consequentur si illa queratis ne cum ista queritis illico aut ut hoc tantum aut ne duos fines constituatis ut et regnum propter se appetatis et ista necessaria propter illud. Et propter regnum dei tantum debemus operari omnia non solam et cum regno dei mercedem temporalem meditari.

Que est ergo. quasi diceret. Quia ex voluntate est merces ergo videamus quomodo quod dicit sic interrogatione ita. Que est ergo merces mea. id est quid faciendo et quomodo mercedem habebo respondet ita. Sic habeo mercedem scilicet tanti regni habeo caritatem ut predicans evangelium gratis et sine sumptu ponam. id est stabiliam illud evangelium ut non abutar potestate mea in evangelio predicando. quod esset si acciperet quod peteret non libere argueret. vel infirmis operaretur et cetera. Mercedem habeo si ex dilectione ita facio ut potius paciar penuriam quam abutar potestate quod utique facerem si sumptuosum credentibus evangelium et importune exigendo et indiscrete accipiendo monstrarem. Unde forte hoc contingeret quod putarent ad hoc sibi evangelizari ut evangelium venderet per quod in vigore evangelice autoritatis et arguendi libertas torpesceret. humane infirmitati ut compatiar per quod et multa alia feci.

Nam cum liber essem. quasi diceret. Et hoc utique quod dixi faciam nam et maius feci sed cum liber esse ex omnibus. id est

Nam si evangelizavero non est michi gloria. Necessitas enim michi incumbit. Ve enim michi est si non evangelizavero. Si enim volens hoc ago mercedem habeo. Si autem invitus dispensatio michi credita est. Que est ergo merces mea. ut evangelium predicans sine sumptu ponam evangelium ut non abutar potestate mea in evangelio.

vnd Segr

Nam cum liber essem ex omnibus omnium me servum feci ut plures lucrifacerem. Et factus sum iudeis tamquam iudeus ut iudeos lucrifacerem. his qui sub lege sunt quasi sub lege essem cum ipse non essem sub lege. ut eos qui sub lege erant lucrifacerem. his qui sine lege erant tamquam sine lege essem cum sine lege dei non essem sed in lege essem xpi ut lucrifacere eos qui sine lege erant. Factus sum infirmis infirmus ut infirmos lucrifacere.

nullius iuris obnoxius feci me servum omnium id est commodis omnium servire. Servum omnium se factum dicit dum se per humilitatem similem omnium imbecillium exhibuit ut eos per pacientiam firmaret ad salutem futuram confovens animos illorum. Et hoc feci ut plures lucrifacerem id est lucrum predicationis mee facerem. Et in me modificavi omnibus quod ita ait. Factus sum iudeis tamquam iudeus in cibis accipiendis vel non accipiendis, in hiusmodi, ut in thimotheo quem circumcidit, quod quidem simulasse videtur quod solent adulatores facere. Vir enim divinus et medicus spiritualis sciens omnium causas et vulnera magna indulta confovet illos et compatitur. Factus est ergo iudeis tamquam iudeus quia propter scandalum illorum circumcidit thimotheum et purificatus ascendit in templum ne occasio esset per eum accipere blasfemandi. Et hoc ideo ut iudeos lucrifacerem vel lucrarer xpo. Et his qui sub lege sunt scilicet samaritanis qui quinque libros moysi tantum recipiunt quibus non coutuntur iudei factus sum quasi essem sub lege. dum non negat legem esse a deo sed ex ea docet xpm sicut mulier samaritana per legem docta dixit. Scio quia messias venit. cum tamen ego non essem sub lege servitute id est circumcisio. ita factus sum: ut lucrifacere eos qui sub lege erant. Qui sub lege erant samaritani intelliguntur. Sunt autem ex origine persarum et assiriorum quos sennacherib rex assiriorum sublatis filiis israel posuit ad incolenda loca samarie. Et factus sum his qui sine lege est id est gentibus tamquam sine lege essem dum eis assentit per phisicas rationes mundum esse factum a deo et quod in eo sunt et animam esse immortalem et ab ipso nos originem habere et huiusmodi cum tamen non essem sine lege dei sed essem in lege xpi. non iudaica. Ideo ita factus sum ut lucrifacerem eos qui sine lege erant id est gentiles. Et factus sum infirmis infirmus in fide infirmis abstinendo a licitis. quare ut lucrifacerem infirmos. Quid per singula? Omnibus omnia factus sum. quasi omnium sectarum esse. Prudens enim et spiritualis apostolus omnibus cessit per potum tamen vere religionis non excessit quia ut cessit ad hoc cessit ut proficeret. Unde subdit. Ut omnes salvos facerem. Attende quod in his ubi dicit factus sum iudeis tamquam iudeus dissentire videntur ieronimus et augustinus. Vult enim ieronimus quod non iudeus vere fuerit et legalia non vere servavit sed dispensatione simulavit. Solebant enim illa legalia post xpm sine peccato posse servari. Augustinus vero ait quod nullo modo se iudeum vel illa legalia servare simulavit sed vere iudeus fuit et vere non tamen spem ponens in illa legalia servavit que dicebat post xpm sine peccato non posse servari. Ieronimus enim rexit factus sum iudeis tamquam iudeus dicit tamquam quia non vere iudeus erat sicut non vere gentilis quibus et ab eis idolothitis assentiat nec tamen in cultu ydolorum quia in xpo ihesu nec circumcisio aliquid nec preputium. Dispensatione itaque simulabat se iudeum. Sed augustinus dicit hoc factum compassione misericordie non simulatione ut qui ministrat egroto fit quasi eger non cum se febribus habere mentitur sed cum animo condolentis cogitat quomodo serviri sibi vellet si egrotaret. Ait enim augustinus ita factus sum iudeis tamquam iudeus. Quod non simulandi versutia dixit sed compatiendi misericordia. vel non ita hoc dixit ut se fingeret iudeum sicut quidam putant. Libere enim illa fecit sicut ait. Circumcisus aliquis vocatus est non adducat preputium. id est non sic vivat quasi preputium adduxerit. Et alibi ait. Circumcisio nichil est et preputium nichil est. Secundum hanc sententiam suam quod non fecit illa intelligentibus et parum attendentibus finxisse putatus est. Iudeus enim erat et circumcisus vocatus noluit adducere preputium. id est noluit ita vivere ac si circumcisus non esset. Hoc enim iam in potestate habebat et sub lege quasi servilis non erat. Vere ergo non ficte ut iudeus quod erat sicut nec fallaciter gentilem se finxit sed licite omnibus cibis quos et dampnant iudei. Permisit uti eum omnis creatura dei non simulate sed vere bona erat. Sicut ergo hos ritus gentilium vere sic et iudeorum sacramenta non fallaciter suscepit ut illis simplex et sibi esset duplex aliud habens in corde aliud in ostensione. Cum enim mater quesissem in epistola quomodo putarem ideo factus sum iudeis tamquam iudeus quia fallaciter suscepi sacramenta iudeorum cum gentibus factus sit tamquam gentilis non tamen suscepit fallaciter ritum gentium. tu respondisti. Et eo factum

gentibus tamquam gentilem quod indifferenter permisit, vel eciam ubi omnibus in quibus dampnant iudei. Quero ergo utrum ista simulate fecit. Quod si absurdum atque falsissimum est, ergo illa in quibus iudeorum consuetudini congruebat libertate prudentie non necessitate servili et dispensatione fallacia gerebat. Cur enim oleastro inserto veritatem servavit in naturalibus, ramum nescio quod dispensatorium simulationis velamine obtinuit. Ita et cum dicitur quis infirmatur et cetera non infirmitatem alterius simulavit sed doluit. Itaque quod factus est infirmus infirmus non erat mendacium sed ut etiam ubi dixit sic et cetera in superius ubi dixit et sumptus debitos in manibus abstinuit, ne videretur evangelii venditor, ne ubi dixi cursum apostoli impetuosum in malam suspitionem decidens impediret, noluit accipere quod ei iure dominico debebatur, non ideo quia noluit utique mentitus est. Non enim dixit non sunt debita ostendit et debito servitium non esse, non omnino uti velle professus est, eo ipso factus est infirmus infirmis. Non est ergo fallax et in suppellis simulatoris sed omnibus congruit eius misericors compassio. Portatque infirmitatem eorum in compassionis similitudine non fallens mendacium fictionis. Ita eis et iudeo et pagano subveniendo sicut ipse sibi si illis esset subveniri voluisset, qui infirmitatem eorum ipse haberet. Sicut qui enim egrotus est qui ministrat egroto non cum febres se habere mentitur sed cum animo condolentis cogitat quomodo sibi vellet serviri si egrotaret. Sed iudeis dixit tamquam iudeum et gentilibus tamquam gentilem. Non ideo quod misericorditer illa simulavit sed quia sic ea non simulavit que fecit similia iudeis sicut nec ea que fecit similia gentibus. Et sic omnibus omnia factus est, non mentientis astu sed compacientis affectu, in non omnia mala eorum fallaciter agendo sed omnium malis tamquam sua essent misericorditer medicando aliis agens que sibi fieri vellet si opus esset. Cogitat enim et ipse homo se esse potuisse in eis viciis in quibus sunt alii. Unde alibi ait: Considerans teipsum ne et tu t.

Omnibus omnia factus sum ut omnes facerem salvos. Omnia autem facio propter evangelium ut particeps eius efficiar.

Omnia. Ecce quare omnibus se contemperet. Quasi Omnibus omnia factus sum et cetera. Hec autem omnia facio propter evangelium ut currat sine impedimento ut efficiar particeps promissionum, id est vite et beatitudinis eterne. Nescitis quod hii qui in stadio et cetera. Agonistarum similitudine ostendit faciendum quod dixit, id est abstinendum ab his que concessa sunt. Quasi Pro evangelio omnia predicta facio recte utique quia nisi omnia fecero et ab omnibus que concessa sunt abstinuero, non habebo premium sicut per similitudinem apparet. Nescitis, id est quod hii qui in stadio currunt omnes quidem currunt, id est in labore equales pares sunt, sed unus accipit bravium. Bravium est premium cursus sicut et vos. Sic currite per opera caritatis perseverantes usque in finem ut comprehendatis bravium eterne vocationis. Vel ita Nescitis et cetera. Ostendit hoc exemplo quanta sit utilitas legis nostre in qua non unus sed omnibus promissa est palma quod non est in illo stadio, in illo spectaculo. Ibi enim unus accipit bravium, ceteri victi discedunt qui simul laboraverunt. Hic autem non est sic. Quotquot enim currunt si perseverant currentes accipiunt et qui prior venit expectat ut coronetur cum posteriori. Agonem quippe istum non cupiditas sed caritas facit. Omnes currentes amant se et ipse amor cursus est. Quasi ideo sic instate omnibus quia omnes possunt habere coronam quod non in agone mundiali. Nescitis enim quod hii qui in stadio currunt omnes quidem currunt sed tamen unus, hoc est non omnes, accipit bravium. Vos autem omnes sic currite ut comprehendatis. Vel ita Nescitis. Quasi ideo sic omnibus instate quia et si multi vocati tamen pauci sunt electi. Ideoque instate ut ex multis pauci salventur. Sicut apparet in hoc simili. Nescitis enim quod hii qui in stadio currunt omnes quidem currunt sed unus. Quasi Raro non omnis accipit bravium. Et quia non omnis currens accipit, ideo sic, id est tam perfecte currite ut comprehendatis.

Nescitis quod hii qui in stadio currunt omnes quidem currunt sed unus accipit bravium. Sic currite ut comprehendatis.

Et nota quod convenit hec sententia cum prima in parte. Omnis autem vel enim. Quasi Vere sic est intendendum quod in minori hoc apparet ubi unus accipit. Enim, id est quia Omnis qui contendit in agone et cetera. Vel ita iungitur. Ita facite ut dixi, hoc autem debere fieri in minori apparet quia omnis qui contendit in agone ab omnibus se abstinet que premium agonis impediunt. Ita et vos ab offendiculo debetis abstinere. Attende quod de rebus non laudandis trahuntur multe similitudines ut in evangelio de iniquo iudice qui viduam nolebat audire. Et de illo pigro qui non propter amiciciam sed tedio victus panes commodat petenti. Et in psalmo datur similitudo de marso qui incantat ut educat aspidem de tenebrosa caverna. Ita et hic non commendatur agonista ludicra, tamen inde similitudo trahitur. Sequitur. Et illi. Quasi Vere debemus abstinere ab offendiculis cum illi abstineant

Omnis enim qui in agone contendit ab omnibus se abstinet.

Et illi quidem ut
corruptibilem coro
nam accipiant nos
autem incorruptam.
Ego igitur sic curro non
quasi in incertum.
Sic pugno non
quasi aerem uer
berans sed castigo
corpus meum et in
seruitutem redi
go ne forte cum a
liis predicauerim ipse
reprobus efficiar.
Nolo enim uos
ignorare fratres quoniam
patres nostri omnes
sub nube fuerunt
et omnes mare tr
ansierunt et om
nes in moyse bap
tizati sunt in
nube et in mari.

a contrario quia res maior est hic. id est quia illi quidem abstinent ut corruptibilem coronam [accipiant]
nos autem abstinere debemus ut accipiamus coronam incorruptibilem. Nobis enim non terre-
nis et marcessentibus floribus sed eternis conserta gemmis in modum regalis diadematis
spiritualis corona seruatur. Et quia talis corona seruatur. ergo ego sic id est tam legitime
operando curro non quasi in incertum ut sim incertus de premio. In incertum currit qui ita
facit ut ex quibusdam sperare ex aliis possit desperare. hoc autem se non fecisse dicit apostolus in
quo ponit se aliis exemplum. Sic pugno contra hostes non quasi aerem uerberans id est non
uerbis sed rebus contendo vel non inaniter pugno ut qui preter hostem ferit aerem. Sed castigo corpus meum
id est reprimo illicitos motus corporis in seruitutem rationis redigo. illud cum alio tendit.
Seruituti enim subicitur dum non suam sed superioris perficit uoluntatem. Ideo ita facio ne forte cum
aliis predicauerim ipse reprobus efficiar id est a deo reprobatus. Suo enim timore nos terruit
apostolus. Quid enim agnus faciet ubi aries tremit. Nos ergo terret suo exemplo dicens se
timere quod posset contingere tunc aliis magis cauendum est ne offendendo fiant reprobi.
Sequitur. Nolo enim uos ignorare. In precedentibus abstinere alicatis in ductione
similium in exemplo sui docuit. hic exemplo iudeorum qui negligentia sua of-
fenderunt nos sollicitos facit ostendens antiquos per sacramentorum ueterum
communicationem penam non euasisse. et Volenti comprehendere sic est agendum
ut dixi. Non enim baptismus vel sacramenta sufficiunt ut quidam putant sicut non
iudeis beneficia dei ualuerunt cum postea peccarent. Nolo enim uos ignorare fratres quoniam patres nostri.
institutores nostre fidei omnes tam boni quam mali. fuerunt sub nube. protegente
eos ab estu et contra egyptios ne uiderentur ab eis. Vel sub nube fuerunt. quia in figura
nostri contingebant illis omnia et omnes transierunt mersis hostibus mare rubrum et in moyse id est
in ducatu moysi omnes baptizati sunt in nube et in mari. id est purgati per ista signa
illa quia a peccato et a morte imminente liberati sunt et ab ignorantia dei que premebat
tunc omnes gentes mundati preparati sunt ad accipiendam legem et omnes eundem
potum spiritalem biberunt. scilicet aquam de petra. Manna et aqua que fluxit de petra dicitur spiritualis
quia non nature non mundi lege sed dei uirtute parata sunt sine elementorum commixtione habita in
se figuram futuri misterii quod nos sumimus in memoria christi. Vel quia panis angelorum
dictus est quia uirtute qua angeli subsistunt creatus est. Vel significans quia decet uenturum erat qui
spiritualiter pasceret. Vnde manna prius dominico die uenit de celo ad satietatem populi
Ideo quia fuit vel recte escam et potum illorum dicit spiritualem id est spirituale aliquid significantem.
Sequitur. Bibebant autem de spirituali petra quia de uirtute ex ea fluebat aqua consequente
eos id est satisfaciente uoluntati eorum quia quocumque irent aque inundantes secute sunt eos. sic
christus in deserto huius mundi suos comitatur. Vel de petra consequente id est consecuta ueritatem
significante. de qua subdit. Petra autem erat christus in signo. Solet enim res que significat
nomine rei quam significat nominari. Erat ergo christus petra non per substantiam sed per significationem.
Vnde recte sequens dicta est petra quod intelligitur christus. Vbi enim deficiebat et
humanum suffragium. aderat christus. Non enim petra aquam dedit illis sed christus.
Vel patres nostri non illorum quia eis non similes sumus non illis superbi. et agit tantum
de hominibus patribus. omnes sub nube fuerunt. et omnes mare transierunt. hi non mutantur et omnes in moyse
baptizati sunt in nube et in mari. Baptizati dum in moyse in nube et in mari quia illa omnia gerebant
formam nostri sacramenti id est baptismi. Moyses enim christum nubes spiritum sanctum mare ru-
brum baptismum significant sanguine christi consecratum. Populus transiens significat fide-
les. mors egyptiorum significat ablutionem peccatorum. Illa ergo omnia nostri fuere fi-
gura illa tunc figuraliter gesta nunc in nostra salute complentur quia tunc futura

·X·

id est signum baptismi acceperunt: quod et nos credentibus idem ualuit. Ecce quod dixit quod dixerat mare transierunt. Hoc exponit cum ait. Omnes baptizati sunt in mari.

pronuntiabantur nec preterita leguntur in presentia cognoscuntur etc. Omnes in moyse id est in illo
duce baptizati sunt in nube et in mari. Significat figura maris tantum valuit, spes baptismi sicut quantum ua-
lebit. Si quod gestum est in figura traiectum populum ad manna perduxit, quid exhibebit Christus
in ueritate baptismi sui traiecto per eum populo. Per baptismum traiecit credentes occisis omnibus peccatis tamquam
hostibus. Quo trahit. Ad manna. Quidem manna. Panis uiuus qui de celo descendit. Sequitur. Et omnes
manducauerunt eandem escam spiritualem quam et nos. Cum dicit spiritualem ostendit illud spiritualiter intelligi in Christo. In hoc de
omnibus innuit scilicet quod spiritualiter debet intelligi cum unum exponit scilicet petra erat Christus quod aperte
certa fulserunt. Exponendo enim hoc unum in cetera introduxit intellectum. id est scilicet. Manducauerunt escam
utique corporalem et spiritualem sed spiritualem eandem quam et nos corporalem non alteram. id est manna quod significauit
Christum et idem credentibus effecit. Alii uero scilicet qui non crediderunt manducauerunt et mortui sunt eternaliter.
quod non moyses et alii boni. Quia cibum uisibilem spiritualem intellexerunt spiritualiter esurierunt
spiritualiter gustauerunt ut spiritualiter saciarentur. Et nos hodie accipimus uisibilem cibum
sed aliud est sacramentum aliud uirtus sacramenti. Sacramenta illa fuerunt sacramenta sunt et nostra
id est utique eiusdem rei. Manna enim Christum significauit. Hic panis significat altare dei. Christus enim panis
qui de celo descendit. Si quis manducauerit ex hoc pane non morietur in eternum. sed quod pertinet ad uirtutem
sacramenti non ad uisibile sacramentum qui manducat intus non foris qui manducat
corde non qui premit dente. Ideo apostolus uigilanter non simpliciter ait. Manducauerunt escam sed addit spiritualem
quia spiritualem eandem manducauerunt quam et nos. Nam corporalem alteram quia illi manna nos
aliud. Ita uigilanter ait. Patres nostri illorum. Per hoc tantum bonos significat quibus nos si-
miles sumus non illi fuerunt qui eandem escam spiritualem manducauerunt quam et nos et tamen
aliud illi aliud nos. scilicet specie uisibili quod tamen hoc idem significat aliud uirtute spirituali. Sequitur.
Et omnes biberunt potum utique corporalem et spiritualem sed spiritualem eundem quem et nos. Cor-
poralem non alterum id est aquam que fuit signum sanguinis Christi uidelicet credentibus effecit. Spiritualem ergo
dicit potum quem biberunt ipsi et nos bibimus quia idem illorum potus et noster significat. Ideo que id est potus
spiritualis et cibus noster et illorum quia id in misterio est cibus et potus illorum qui noster sed significatione id est non specie
quia idem Christus illis in petra est figuratus nobis in carne manifestatus et in altari sub specie pa-
nis significatus. In signis utique diuersis eadem est fides sed illi uenturum nos uenisse credimus. Ideo non ait
eundem potum biberunt sed addit spiritualem. Spiritualem enim eundem biberunt quem nos corporalem non e-
undem. Quid enim biberunt. Bibebant autem de spirituali consequente eos petra. spirituali scilicet que Christum significabat. et
fidelis fuit. Manent ergo in fide uidete signa uariata. Ibi et petra erat Christus. Nobis Christus quod
in altari dei ponitur est Christus. Si speciem uisibilem attendas aliud est si intelligibilem significationem eundem
potum spiritualem biberunt. Erant enim in illo populo in quibus spiritualiter intelligeret. habentes fidem que post erat reuelata est non ad
legis litteram sed ad gratiam spiritualem pertinentem. Ideo hi eundem potum biberunt de spirituali petra de qua. Petra autem
erat Christus. In signo. Percussa est petra de uirga bis. Geminata enim percussio duo ligna crucis significat.
De petra educta est aqua accedente gratia uirga quia ligno accedente ad petram Christum gratia spiritualis
manauit. Multum hic locutio notanda est ut aliqua significantia earum rerum quas significat nomine ap-
pellari. Sed non in pluribus etc. Ostendit temporalia beneficia iudeis collata tam bonis quam malis et
cum mali perierunt. Hi omnibus beneficiis ad litteram usi sunt uicti. sed non est beneplacitum deo in pluribus
eorum uidelicet scilicet in illis qui offenderunt dominum. Cum dicit non in pluribus ostendit quod aliqui erant ibi
in quibus beneplacitum est deo. et cum essent omnibus communia sacramenta non tamen omnibus communis
erat gratia que est uirtus sacramentorum, ita et nunc baptismus communis est omnibus baptizatis. sed
non uirtus baptismi id est ipsa gratia. Nam etc. Inde apparet quod in quibusdam eorum non est bene
placitum deo. Nam id est quia prostrati sunt in deserto. Ne autem putetis homines frustra esse
sub deo. Hec autem etc. Non dico dictata scripta sed facta in figura nostri. Non enim propter ipsos hec facta sunt sed propter nos scilicet correc-
tionem nostram. Ille enim pene figure fuerunt nostrarum penarum. Quanto ergo pene ille sunt quarum ille figure fuerunt. Sicut
in bonis multo melius est id quod per figuram significatur quam ipsa figura id est regnum celorum melius est quam terra promissionis ita et in malis

Nota quod idem effectus est in illis sed non tantum quantum in nostris sacramentis.

Et omnes eandem escam spiritualem manducauerunt et omnes eundem potum spiritualem biberunt. Bibebant autem de spirituali consequente eos petra. Petra autem erat Christus. Sed non in pluribus eorum beneplacitum est deo. Nam prostrati sunt in deserto. Hec autem in figura facta sunt nostri.

ut non simus concu-
piscentes malorum sicut
et illi concupierunt.
Neque ydolatrę efficia-
mini sicut quidam eorum
quemadmodum scrip-
tum est. Sedit populus m-
anducare et bibere et
surrexerunt ludere.
Neque fornicemur sicut
quidam ex ipsis forni-
cati sunt et ceciderunt
una die viginti tria
milia. Neque temptemus
christum sicut quidam eorum
temptaverunt et a ser-
pentibus perierunt.
Neque murmuraveritis
sicut quidam eorum
murmuraverunt et
perierunt ab extermina-
tore. Hec autem omnia
in figura contingebant illis scripta sunt autem ad correctionem nostram.

longe peius est quod significatur quam figura significans. Nam gehenna
peior est quam tantilibet atrox pena temporalis. Omnes enim pene
minores gehenna sunt. Et ideo gehenna vigilantia maiore cavenda est. Hec autem
que in figura nostri facta sunt ista ut considerantes illorum supplicia non simus concupiscentes malorum
sicut et illi concupierunt. id est non ita peccemus sicut illi ne similiter puniamur. Neque effi-
ciamini ydolatrę. Per ydolothita. Illos enim tangit qui in ydolio epulabantur
putantes se immunes a crimine. ~~Notat ea que in corinthiis sunt.~~ Non
efficiamini dico sicut quidam ex ipsis fuerunt quemadmodum scriptum est in exodo
de illis. Sedit populus. id est quidam. Totum pro parte ponit. Sedit inquam
manducare ibi coram vitulo. ita vos in ydolio. Per commemorationem eorum
notat ea que in corinthiis sunt ostendens quam graviter punita sint in iudeis.
et surrexerunt ludere. id est ludos facere in veneratione vituli. Vel ludere id est
adorare quod est ludo puerorum simile. Facilis utique ad lusum pueritia est. Quid
autem lusui puerili tam simile est quam ydola adorare. Neque fornicemur
ut aliqui in vobis faciunt sicut quidam ex ipsis fornicati sunt cum madiani-
tis mulieribus et ideo ceciderunt una die xx tria milia. Neque temptemus
christum sicut faciunt illi qui desperant de resurrectione sicut quidam eorum temptaverunt
dicentes numquid poterit parare mensam in deserto. Notandum christum esse deum quem temptaverunt
iudei. et ideo a serpentibus perierunt donec serpens eneus erectus est quem qui
intuebantur a morsibus serpentium sanabantur. Neque murmuraveritis
ut contra me facitis vel qui minora dona spiritus habent contra deum sicut quidam eorum
murmuraverunt contra moysen. unde perierunt ab exterminatore. angelo qui
extra terminos promissę terrę eos percussit. Hec autem omnia. et propter sua
peccata hec eis contigerunt tamen maxime propter hoc scilicet ut figuraretur quod pro similibus
puniremus. Et hoc est quod ait. Hec autem omnia contingebant illis in figura nostri. scripta sunt autem ad correctionem nostram.
Per hec enim exempla ad correctionem vitę provocamur. Ut autem premium habeamus si obe-
dientes fuerimus. aut perpendamus penam si inobedientes inveniamur. Ad hoc enim
relatę sunt penę peccantium ut corrigamur. aliter erit maior pena. Ecce
hic aperit cur ille littere vetus accipiuntur ab eis nobis cur illa rursum signa iam non sit
necesse observari a nobis. Dum enim dicit scripta sunt ad correctionem nostram demonstrat
quam ita nobiscum legenda et intelligenda sunt. Cum vero dixit in figura
ostendit tamen non esse opus ut figurarum prenuntiantium celebrationem ser-
vamus cum res ipsa manifesta sit ad correctionem nostram dico. in quos scilicet nos
fines seculorum devenerunt. id est sexta etas que a ultima seculi etatum sumus. id est tot exemplis
priorum magis corrigi debemus. Vel fines seculorum in nos. id est scelaritas et carnalitas
scilicet amor rerum temporalium in nobis finitur per christum et ideo turpius est si peccemus.
Itaque et cetera. Et quia illi in suis beneficiis usi perierunt. Itaque eorum consideratione
qui se existimat stare per opera bona videat ne cadat a se. Adeo enim stat
quod stat a se cadit quod cadit. Ideo ait videat ne cadat peccando vel pecca-
re faciendo alios. ut illi qui presumentes de scientia cum scandalo fratrum
edebant idolothita. et de doctrina pseudoapostolorum gloriantes iudicabant apostolum
cum ipsi essent rei. Superbiam quoque amputat ne peccam temptetur sicut iudei
temptati sunt et perierunt quia sicut illi moysi detrahentes deum temptaverunt
ita hi vero de-
trahentes
apostolo deum temptant. dico ne cadat non quod penitus aliquis sine casu sit temptatio id est peccati delectatio non apprehendat vos

[N]on ducat rationem et consensum uestro nulla sit in uobis temptatio nisi humana. id est nisi de his sine quibus ista uita non agitur. Vel non apprehendat uos temptatio nisi humana. Hortatur ut humana temptatio illos apprehendat non alia. Humana enim temptatio est ut in necessitate uel pressura diffidat homo de deo. auxilium humanum requirendo. Apostolus, secundum Augustinum, parti humana temptatio est. per quam perficitur apud deum. Vel humana temptatio est aliter sape quam res se habeat cum bono animo aut mussitando sententiam suam et inuidendo melioribus usque ad perdendae communionis et condendi scismatis uel heresis sacrilegium peruenire diabolica presumptio est. in nullo autem aliter sape quam res se habet angelica perfectio est. Humana ergo temptatio est cum bono quis animo ex humana tamen fragilitate in aliquo labitur consilio uel cum irritatur in fratrem studio corrigendi. plus tamen quam christiana tranquillitas postulat. Et quia homines sumus, sed spe angeli sumus quibus in resurrectione equabimur. Si non est in nobis perfectio angeli. non sit presumptio diaboli. Ideo ait. Temptatio uos non apprehendat. id est si fiat. quam permittit deus per sathanam. uel ad probandos et excercendos bonos. uel puniendos malos. Non apprehendat dico nisi humana. Fidelis autem deus est. Ergo uos ad hoc hortor, sed deus est fidelis, in promissionibus. uel uerus. uel qui sic se protectorem suorum electorum fore promisit qui non patietur uos pressos tribulationes temptari super id quod potestis. ferre et ne cadere non sinit uel a casu erigit sed faciet cum temptatione et proventum. id est uirtutis augmentum. Qui enim dat temptanti diabolo licentiam impedat temptantis maliciam ita faciet prouentum ut possitis sustinere. perseuerantes ne deficiatis in lucta, sed uincatis. Quod non fit per humilitatem. humilitas enim custos est omni temptatione ut illi perit in fornace quod non habent uentum superbie. Propter quod karissimi. Quia sola sacramenta non saluant et qui cadit punitur et qui auxilium dei non deest. Propter quod karissimi fugite ab ydolorum cultura. id est abstinete ab omni societate ydolatrie, ne per hoc nascatur in deum contemptio. Nemo ergo sit assiduus in ydolo uel spe de eo. De eo enim sperare est de deo dubitare. Sicut Saul relicto deo qui ei fuerat pro delicto iratus ad ydolatriam redut sperans aliquid de ea cum nunquam senti obstitit in futurum gehennam ultimo grauauit. Ideo apostolus istos hortatur fugere ab ydolatrie superstitione. Vel ne comedant sapientes ydolothita cum offendiculo infirmorum quibus ydolatre uiderentur. Vel ne ipsi infirmi ydolatre sint edendo sub ydoli ueneratione et putando ydolum aliquid esse. et ut fugiatis loquor uobis ut prudentibus. id est loquor uobis altum quid quasi prudentibus uos. uos ipsi iudicate quod dico an uera et bona sint quod per similitudinem et exemplum noui sacramenti ostendit ut facilius suadeat quia cum uerba non satis faciunt solent exempla suadere. Dicit itaque: Calix benedictionis cui benedicimus et cetera. Ideo fugiendum est a cultura ydolorum quia comedens ydolothita unus fit cum ydolothitum unum est cum demone. Sicut per corpus Christi digne et spiritualiter sumptum unum est cum ipso Christo quia calix. id est potus sanguinis Christi. benedictionis. id est per quem benedicuntur participantes cui nos benedicimus. id est quem nos fideles exaltamus edendo et gratias agendo. uel calix benedictionis cui benedicimus. id est potus calicis qui non solum a Christo in cena est benedictus, sed cui et nos sacerdotes cotidie benedicimus. Nonne ~~participatio~~ communicatio corporis sanguinis Christi est. id est nonne facit nos habere quandam communionem cum uita Christi. Est utique facit. Et panis quem frangimus in sacramento. id est participatio fracti panis in altari nonne participatio corporis domini est. id est nonne facit nos esse unum cum ipso. Est facit utique. Non enim quando Christus manducatur uita manducantur. Sed quis audeat manducare dominum suum. Quod cum inuitat

communicatio sanguinis Christi est. Et panis quem frangimus.

nos ad manducandum ait. Qui manducat me ipse uiuet propter me. Nec occiditur Christus ut manducetur. sed mortuos

in quos fines seclorum
deuenerunt. Itaque
qui se existimat
stare uideat ne
cadat. Temptatio
uos non apprehen-
dat nisi human(a).
Fidelis autem deus
qui non pacietur
uos temptari super
id quod potestis
sed faciet cum temp-
tatione et prouen-
tum ut possitis
sustinere. Propter
quod karissimi fugite
ab ydolorum cultura.
Ut prudentibus
loquor uos iudica-
te quod dico. Calicem
benedictionis cui
benedicimus nonne

nonne participatio corporis domini est? Quoniam unus panis unum corpus multi sumus omnes qui de uno pane et de uno calice participamus.

vivificat quem manducant. Reficit non deficit: vivit manducatus quia surrexit occisus, nec quando manducamus partes de illo facimus. Et quidem in sacramento sic fit, et noverunt fideles quemadmodum manducent carnem Christi. Unusquisque accipit partem suam. Unde et ipsa gratia partes vocantur. Per partes manducatur et manet integer totus. Per partes manducatur in sacramento et manet integer totus; totus in celo manet, integer totus in corde tuo. Totus enim erat apud patrem quando venit in virginem, implevit illam nec recessit ab illo. Veniebat in carnem ut homines manducarent, et manebat apud patrem integer ut angelos pasceret. Secundum. **Quoniam unus panis.** Exponit quomodo calix benedictionis et panis fiat accipienti caro et sanguis Christi, quasi dicat: Per hec sumus unum in Christo. Quoniam omnes qui participamus spiritualiter et digne de uno pane scilicet corpore domini et de uno calice scilicet sanguine eius, licet multi simus, tamen sumus unus panis unione fidei spei et caritatis, et unum corpus illius capitis quod est Christus sumus per subministrationem operum caritatis, id est unum omnes sumus una ecclesia, id est uniti vinculo fidei spei et caritatis et mutua operum exhibitione. Per unitatem enim panis et unitatem corporis fidem et caritatem oportet intelligi, que si desit, iudicium sibi sumit qui sumit. Et quia unum sumus, unum sentire debemus, dicere, ut fidem unam, unum sensum habeat totum corpus. Accipite autem unus panis et unum corpus ecclesia Christi dicitur pro eo quod sicut unus panis ex multis granis et unum corpus ex multis membris componitur, sic ecclesia Christi ex multis fidelibus caritate copulante connectitur. Hoc misterium pacis et unitatis nostre Christus in sua mensa consecravit. Qui autem accipit misterium unitatis et non tenet vinculum pacis, non misterium accipit pro se, sed contra se. Nulli quoque ambigendum est tunc quemque corporis sanguinisque dominici participem fieri, quando membrum corporis Christi efficitur, nec alienari ab illius panis calicisque consortio, etiam si antequam illum panem edat et calicem bibat de hoc seculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat. Quia illius sacramenti beneficio non privatur, quando ille hoc quod illud sacramentum significat esse invenitur. In illo sacramento corpus et sanguinem suum commendavit, quod etiam fecit et nos ipsos. Nam et nos corpus ipsius facti sumus.

Videte Israel secundum carnem. Nonne qui edunt hostias participes sunt altaris? Quid ergo dico? quod ydolis immolatum sit aliquid, aut quod ydolum sit aliquid? Sed que immolant gentes demoniis immolant et non deo.

Videte Israel. Similitudo inducitur hic ad intelligendum quod supra dictum est, quasi dicat: Qui de uno pane et calice participant fiunt participes corporis domini, quod per hanc similitudinem apparet. **Videte enim Israel secundum carnem**, id est Israel carnalem et carnalia legis precepta servantem et in sacrificiorum umbris servientem. Ideo ait secundum carnem, quia vos estis Israel secundum spiritum. Videte dico. **Nonne enim qui edunt hostias** illas legis, scilicet carnalis Israel, **participes sunt altaris?** Sunt utique. Sic qui edunt carnem Christi et sanguinem eius bibunt participes fiunt eius. Vel ita per legem, ut Israel sit vocativus casus, quasi dicat: Ita est de nobis sumentibus panem et calicem. Ideo vos qui estis **Israel**, id est homines videntes deum, **videte**, id est discernite qualiter se habeant illa que **secundum carnem**, id est carnalia, scilicet ydolatria. Sicut enim nos de uno pane et uno calice participantes sumus consortes corporis Christi, sic qui edunt hostias ydolis oblatas sunt participes altaris erroris, id est demonis. Et nunc ita est? Utique ita est. **Quid ergo**, quasi dicat: Quod dico fugite a cultura ydolorum. **Quid ergo dico**, id est dicere videor? **quod idolis immolatum sit aliquid aut quod ydolum sit aliquid** magnum? Non hoc dico, sed potius dico **quod ea que gentes immolant demonum sunt**, quia in ydolo diabolus colitur, qui est prior ydolo. Et quia ab ydolatria prohibebat, unde locus iste superius exordium, ne putarent ideo non nocere si de sacrificiis ederent ydolorum, quia ydolum nichil est, ut confirmavit ydolum nichil esse et se non prohibere ista ideo quod ydolum aliquid sit, sed quia demoniis **et non deo** immolatur. Non ergo se excusent quia ydolis insensatis dediti non sunt; demoniis magis dediti sunt, quod est periculosius. Nam si tantum ydola colerent, sic eos non adiuvarent ita ut nichil nocerent, quia nec ydola nec eis immolata aliquid sunt, id est nichil per se possunt sive ad iuvandum sive ad nocendum; sed malis spiritibus est iniquitas multiplex quod dat in malivo

lentia nocendi nobis.

Nolo autem uos. a. Dico quod immolant demoniis. ego autem nolo uos
qui fideles estis fieri socios demoniorum. quod non est non rei immolatice.
sed conscientia idoli et conscientia ydolatris qui percutiuntur exemplo uestro.
Ad hoc genus pertinent consultationes et pacta quedam significationum
cum demonibus placita atque federata qualia sunt molimina ma-
gicarum artium. aruspicium et auguriorum atque ligaturarum et remedia que
fiunt in precantationibus et quibusdam notis rebus suspendendis uel
ligandis. Nec illi ab hoc genere perniciose superstitionis segregandi
sunt qui genethliaci ~~ob natalium~~ ob natalium dierum considerationes
nunc autem uulgo mathematici uocantur qui conantur actionum certa
predicere. Ideo nolo quia non potestis bibere calicem domini simul et demoniorum.
id est non potestis simul uniri deo et demoni. Et rursus non potestis
esse participes mense domini et mense demoniorum. id est non potestis simul esse cum deo et cum demonibus.
Deum zelus animi nostri facit. An emulamur dominum? id est an ad
iram prouocamus eum et inuidemus ei ydolothita comedentes?
a. Non debemus hoc facere. Videtur illi emulari et inuidere
domino. regnum eius diminuit qui cum scandalo fratrum comedit
ydolothita imitantes diabolum. Ideo enim inuidit sathanas ydola
tamen inuenit. ut homines negando deum ydolis seruirent et ca-
ret debitum cultum perdat. Sic et isti uidentur zelare dominum. Vnde
male cedet eis cum non fortiores eo sint. Vnde subdit. Numquid
fortiores sumus illo ut ualeamus ei resistere? Non. Omnia
michi licent. et si illos peccare dicam qui comedunt ydolothita
non tamen dico non licito esse hos cibos. quia omnia michi licent
de his dicit que ad escam pertinent sed non omnia expediunt. id est
adiuuant me in cursu sed magis impediunt. Deinde idem aliter
infringit dicens. Omnia michi. potestate liberi arbitrii et doc-
trina legis naturalis. Omnia enim secundum legem naturalem licent quia
omnia munda sunt. De cibis autem et carne ydolis immolata hoc agit.
Ideo recte ait licent. id est precepto domini nullo prohibentur. Vel omnia li-
cent quia omnia liceant et illicita. Sed ecce ponamus omnia licere.
sed non omnia edificant proximos ut quis faciendo dum comedens
ydolothitum scandalum facit proximo uestro. Nemo querat tantum
quod suum est. id est quod sibi tantum aliquomodo utile est. sed quod alterius. loquitur a
licitis aliquando temperandum est ut prosit aliis. Et quia omnia li-
cita sunt. et tamen non est utendum semper eis determinat quomodo liceat
edere uel non edere. dicens. Omne quod in macello uenit. id est et uenditur
manducate sine ulteriori nichil interrogantes. si an immolatum sit
uel non et huiusmodi. et hoc propter conscientiam astantis infirmi. Dico m-
anducate omnia quod quidem secure potestis facere quia auctoritate teste.
Domini est terra et plenitudo eius omnia quibus terra impletur et non esse potest
immundum quod domini est. Item. Si quis uocat uos infidelium ad cenam et
uultis ire omne quod a. u. et cetera. Quare? Non quia immundus sit
cibus sed propter illum qui indicauit ne edat te manducare sub ue-
neratione ydoli. et glorietur in superstitione sua. quia qui ydolis
seruit glorabitur. a. Venereris ydola et confirmabitur in errore suo quia iudicat te libenter appetere ydolothitum et

Nolo autem uos socios fieri demoni-
orum. Non potestis calicem
domini bibere et calicem demo-
niorum. Non potestis mense do-
mini participes esse et men-
se demoniorum. An emulamur
dominum? Numquid fortiores
illo sumus? Omnia michi li-
cent sed non omnia expediunt.
Omnia michi licent sed non
omnia edificant. Nemo quod
suum est querat sed quod alterius.
Omne quod in macello u-
enditur manducate nichil
interrogantes propter conscientiam.
Domini est terra et plenitudo eius.
Si quis autem infidelium uocat
uos ad cenam et uultis ire omne
quod uobis apponitur man-
ducate nichil interrogantes
propter conscientiam. Si quis autem dixerit
hoc immolatum est ydolis
nolite manducare propter illum

qui iudicatur et pro
pter conscientiam. Con
scientiam autem dico non
tuam sed alterius. Ut
quid enim libertas
mea iudicatur ab
aliena conscientia?
Si ego cum gratia par
ticipo quid blasfem
or pro eo quod gratias
ago? Sive ergo man
ducatis sive bibitis
vel aliud quid facitis
omnia in gloriam dei
facite. Sine offensi
one estote iudeis et
gentibus et ecclesie dei
sicut et ego per omnia
omnibus placeo non
querens quod mihi
utile est sed quod m
ultis ut salvi fiant.

Imitatores mei estote sicut et ego Christi. XI

fecit, malum dat exemplum. Hic ergo sapientibus loquitur qui contempnentes ydolum que
victime manducabant de sacrificio cum scandalo infirmorum, dico propter illum id est
propter conscientiam infirmorum (alii) scilicet ut mors determinat dicens. Conscientiam autem dico non tuam quia
firma est sed alterius scilicet infirmi. Ut quidem enim etc. quasi dicat. Pro alio dimittendum est
quasi aliter facerem delicto dampnabilis essem, id est actione gratiarum vituperarer
ab imperitis qui putarent me sentire ydolum aliquid magnum esse quod ne
contingat magnopere cavendum est. Ut quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscientia? id est cur
ita ago ut de eo quod libere licet dampner propter alium qui me in aliquo suspicatur
impium? quasi dicat. Cum ab ydoli devotione conscientia mea sit libera, quid opus est ut putetur
causa venerationis edere? Iudicor enim non distare ab ydolatria. Si ego cum gratia
id est agendo gratias deo participo, id est edo, quid blasfemor? id est cur cado in blasfe
miam imperitorum pro eo quod gratias ago. Et quia hec mala contingunt inde sive ergo manducatis
sive bibitis vel aliud quid facitis omnia in gloriam dei, id est ad laudem dei scilicet cum invocatione eius vel in
actibus id est conversatione vita laudetur deus. Sic enim hec recte fiunt laude dei sed
Non solum ergo ut vox tua sonet laudes dei sed et opera concordent cum voce tua.
Cum enim voce cantabis silebis aliquando, vita sic canta ut numquam sileas. Si enim
ore clamas et fraudem cogitas siluisti a laude dei et quod gravius est et blasfemi
am prorupisti. Cum enim laudatur deus de bono opere tuo laudas deum, et cum blasfema
tur deus de malo opere tuo blasfemas deum. Si ergo quod manducas et bibis ad re
fectionem corporis sumis reparatione membrorum gratias agens ei qui tibi prebuit
mortali et fragili ista supplementorum solatia cibus tuus et potus laudat deum. Si
vero modum non debitum in moderatione voracitatis excedas et vinolentia te ingurgites
quantaslibet laudes dei lingua tua sonet vita blasfemat. Sequitur. Et sine offensione
estote iudeis qui abhorrent ydola et gentibus que sic non arguuntur sed in suo
errore firmantur. Et ecclesie dei, quantum ad infirmos qui sunt in ecclesia quibus fiunt
offendicula dum eorum exemplo adherent hiis que inimica sunt deo. Estote dico
ut placeatis omnibus sicut et ego qui per omnia omnibus placeo, sine scandalo cuique
agens. Hoc est enim per omnia omnibus placere sine scandalo cuiusque agere ad profectum
aliorum ut in illis et hinc sit utile. Attende quod hic ait omnibus placeo, alibi vero ait
si hominibus placerem Christi servus non essem. Placere autem dixit quantum in semetipso est id est quantum
ad eius voluntatem pertinet. Ac si diceret: Si placere vellem si placere quererem servus Christi
non essem. Qui autem hominibus placet propter veritatem iam non ipse sed ipsa veritas placet. Si
homo propter seipsum placet id est propter privatam tantum propriam gloriam placere querit scriptum est et deo non placet.
Cum autem propter veritatem hominibus placet iam non homo sed deus placet. Utrumque ergo recte dicit, et ego
placeo et ego non placeo. Si enim adsit bonus intellector piusque pulsator patebit
utrumque et nulla inter se repugnantia repellit intrantem. Illud etiam
non moveat quod dicit placeo omnibus. Non utique placebat persecutoribus
suis. quasi dicat. Sed placebat omni generi hominum quos Christus congregabat ecclesia si
ve iam intus positis sive introducendis in eam, vero studebat quod propter veritatem
placebat adde. Non querens quod mihi tantum utile est sed quod multis, non
aliquid tantum mihi utile quero sed ut salvi fiant. Imitatores mei estote quasi di
co ut sitis sine offensione sicut ego ut nullum offendatis. Imitatores mei estote
sicut et ego Christi, qui nullum offendit sed omnes salvare venit. In ecclesia nam
que gradus sunt ordinati maiorum et minorum
ut illi exemplo precedant. Hii vero imitatione
sequuntur. Sed et illi qui exemplo precedunt numquam neminem secuntur. Si neminem sequuntur errabunt. Sequuntur ergo et illi aliquem, id est Christum.

Laudo autem etc. Hic agere incipit de velationibus, in quibus arguit illos suas traditiones non servantes, quia illorum aliqui viri velato capite et mulieres non velato capite orabant aut prophetabant. Unde succenset eis apostolus quia contrarie erant et apostolo immemores erant traditionum eius. etc. De aliis culpo vos, sed de his laudo vos fratres. quasi de aliis culpo, tamen de his laudo quod per omnia memores estis mei, id est mee auctoritatis, et mea precepta tenetis tam perfecte sicut tradidi vobis. Ironia est quod sic loquitur eis apostolus, quia non eius traditionem servabant nec eius auctoritatem sequebantur, ac per hoc qui noverat tradidit illis dicens. Volo autem etc. Non tenetis precepta mea. Volo autem vos scire o fratres quiddam utile ad sequentia, quod vos non attenditis, scilicet quod Christus caput est omnis viri, id est dominus, quia creator est viri, per eum est creatus. Vir autem caput mulieris. Caput vero Christi deus pater, quia ab ipso genitus est. Dignum quippe est ut filii caput pater dicatur qui genitor eius. Una ergo dictio diversam habet intelligentiam. Aliter enim dicitur Christus caput viri, aliter vir caput mulieris, aliter deus caput Christi. Viri nomine intelligitur hic spiritus, non ille spiritus scilicet qui cum patre et filio incommutabiliter manet, id est dignus animus incommutabiliter datus, sed spiritus hominis quasi animi maritus animalem affectionem tamquam coniugem regens, de quo dicit apostolus: Nemo scit que sunt hominis nisi spiritus hominis; de quo et dominus ait mulieri samaritane: Vade voca virum tuum. Hic ergo spiritus cum presens est, id est intus est in se pietate subiectus deo, intelligit spiritualiter que dicuntur luce sapientie illustratus. Huius viri Christus est caput, quia spiritus hominis regitur a sapientia dei que est Christus. Et sicut in capite sunt omnes sensus corporales, ita in Christo sunt omnes sensus spirituales, id est plenitudo gratie de qua accepit vir iste. Per hoc autem est vir caput mulieris, id est rector animalitatis que regitur a spiritu tamquam mulier a viro. Caput vero Christi est deus pater, quia filius a patre est, id est de patre, non pater a filio et de filio. Ille huius principium, unde et caput eius dicitur, id est principium, sed non patris. Hic vero illius imago nulla ex parte dissimilis, omnino equalis filius patri debet quod est, et hoc quod patri equalis est, et quod principium est. Pater vero nulli debet quod est. Vel dei nomine intelligitur hic trinitas. Sed si deus omnia simul tria hic intelliguntur, quomodo caput Christi est deus, id est caput Christi est trinitas, cum in trinitate sit deus Christus, ut sit trinitas? An quod pater est cum filio et spiritu sancto caput eius, quod est solus filius? Cum filio etenim et spiritu sancto pater deus est; filius autem solus homo factus est, et quam humilitatem eius in maiore eorum pater; et hoc vere dicitur, quia quod illic est pater et spiritus sanctus unum est caput sit hominis mediatoris, quod ipse solus est. Si enim mentem recte dicimus principale hominis, id est quasi caput humane substantie, cum ipse homo, cur non multo congruentius verbum cum patre simul deus dicitur esse caput Christi, qui vere Christus homo nisi cum verbo quod caro factum est intelligi non possit? Est ergo deus, id est divina essentia vel trinitas, caput Christi secundum quod homo, quia divinitas ut potentior creatura caput est creature assumpte. Hac interpretatione non pietas filii minuitur, sed in ea prius dicatur. Omnis vir etc. Et quia viri caput est Christus sine alio mediante, et ipse pro nobis deus, ideo in signum libertatis vir non debet habere velum, quod est signum subiectionis, quia vir omnis in potens et sapiens orans aliquid a deo aut prophetans, id est scripturas reserans, velato capite, quasi non sit liber in Christo, deturpat caput suum, id est turpe est ei illud facere velato capite. In aliis enim [illegible] est [illegible] velare, sed nondum suo iudicio se offerret, et colloquitur [illegible] necesse est profiteri.

Omnis autem mulier, que inferior est et subiecta viro quia caput est mulieris, orans aut prophetans non velato capite, scilicet signo subiectionis quod debet viro qui medius sit inter medium ad deum, deturpat caput suum, id est virum. Unum enim est, id est tantumdem est ad turpitudinem, ac si decalvaretur. Nam si non velatur etc. Non velata idem habet ac si decalvaretur, quod et fiet utique, quia aut decalvabitur aut tondebitur, quos constat eam nolle; unde ita ait: Nam si non velatur mulier tondeatur. Si vero etc. Mulier decalvetur non velata et tondeatur. Sed si turpe est mulieri tondi aut decalvari, velet caput suum. Vir quidem quia maior est non debet velare caput suum, id est signum subiectionis habere, quasi non sit liber ad deum. Tamen hic intelligendum est non omnes, sed quodam quo utebantur antiqui, et adhuc in utuntur plerique alicubi, quo totum caput obvelabatur, et est pene simile

Laudo autem vos fratres quod per omnia mei memores estis et sicut tradidi vobis precepta mea tenetis. Volo autem vos scire quod omnis viri caput Christus est. Caput autem mulieris vir. Caput vero Christi deus.

Omnis vir orans aut prophetans velato capite deturpat caput suum. Omnis autem mulier orans aut prophetans non velato capite deturpat caput suum.

Ynum est enim ac si decalvaretur. Nam si non velatur mulier tondeatur. Si vero turpe est mulieri tonderi aut decalvari velet caput suum. Vir quidem non debet velare caput quoniam imago et gloria est dei. Mulier autem gloria viri est. Non enim vir ex muliere est sed mulier ex viro. Etenim non est creatus vir propter mulierem sed mulier propter virum. Ideo debet mulier potestatem habere super caput propter angelos.

velamen ... testate ha

uelamini mulierum. Quoniam et c. Vir non deb; uelare. i. honor obstat ne uelet. quoniam
uir est imago dei et gloria que non deb; abscondi. Vir etenim ad imaginem dei factus est non
mulier. Sed que est imago dei in uiro? Hoc scilicet quod unus est deus qui unum fecit hominem
ut sicut ex eo omnia sunt. sic ex isto omnes homines essent ut unus dei inuisibi
lis unus homo uisibilis imaginem gereret interius ut unus deus in uno homine auc
toritatem unius principii uideretur conseruare ad confusionem diaboli qui ne
glecto uno deo sibi dominium usurpare uoluit. Sed non uir est imago dei quia sicut ex deo sunt
omnia sic ex adam omnes homines et sic conseruat auctoritatem principii quod ab
uno deo sunt omnia contra illum qui deus esse uoluit. Vel est et hic similitudinem quod sic
de latere christi in morte dormientis origo ecclesie fluxit scilicet sanguis et aqua quibus significantur
sacramenta per que saluatur ecclesia. sic de latere ade nata sibi sponsa quia ei sumpta est costa
de qua formata est eua. et sicut ipse pater est et regit ecclesiam et ecclesia subseruit ei ita uir pater est et
regit mulierem uir non habet uir signum subiectionis sed libertatis et plationis. et gloria dei
est uir quia ex eo est et quia deum in principaliter glorificat. Mulier autem est gloria uiri. ex quo
ipsa est et cui subseruit. Vel uir esse dicitur imago dei quia principaliter creatus est
ad imaginem dei in quo naturaliter amplius quam in muliere
uiget ratio que ipse sit deo. Et attende diligenter quod hic dicitur homo
imago dei in genesi legitur factus homo ad imaginem dei ubi dicitur. Faciamus
hominem ad imaginem et similitudinem nostram. Et nota quod pluraliter
dictum est faciamus et nostram quod de trinitate relatiue accipi non oportet.
Non enim intelligendum est ut facerent dii uel ut ad imaginem deorum sit
factus homo sed ut facerent pater et filius et spiritus sanctus ad imaginem patris et filii et spiritus sancti ut subsi
steret homo imago dei factus est. Sed quia non omnino equalis fiebat
illa imago dei tamquam non ab illo nata sed ab illo creata. Huius rei significande causa ita est
imago dicitur ut ad imaginem factus esse non sileatur quod non est equat sed quadam
similitudine accedit. Non enim locorum interuallo sed similitudine acceditur ad deum
et dissimilitudine receditur ab eo. Homo ergo cum sit imago propter imparem similitudinem
dictus est ad imaginem dei factus. filius autem imago patris est et non ad imaginem in quantum
deus est quia equalis est patri eius solus imago est. Homo autem imago trinitatis est et ad
imaginem. Unde fecit deus hominem ad imaginem suam ut sicut deus preest omnibus creaturis
per omnipotentiam sic homo uniuersis animalibus terrenis per intelligentiam preesset et ipse
est gloria dei cum dei sapientiam sequitur. Mulier autem gloria est uiri quia facta est mulier in
adiutorium uiri et non ad carnalem concupiscentiam quia non corruptibilia
corpora tunc habebant antequam eos mortalitas inuaderet. sed ut haberet uir gloriam ab
ea cum ei preiret ad deum et se ei daret imitandum sanctitate sic ipse esset gloria dei. cum eius
sapientiam sequeretur. Unde subdit. Non enim uir et c. Mulier est gloria uiri non uir eius. quod
ostendit ordo creationis quia non est uir scilicet adam ex muliere scilicet eua sed mulier scilicet eua
est ex uiro scilicet adam. Alia ratio est cur mulier est gloria uiri. Etenim quia non est creatus uir scilicet adam
propter mulierem et in auxilium eius sed mulier et eua propter uirum et in adiutorium uiri. Ideo scilicet ut
ostendatur mulier subiecta uiro quia per eam preuaricatio cepit debet mulier habere potestatem uel
uelamen alia littera super caput ut non habeat caput liberum in ecclesia sed uelamine tectum et hoc
propter angelos. id est propter reuerentiam sacerdotum qui nuntii dei sunt ut sicut ante iudicem deo
ita ante uicarium eius sacerdotem sit subiecta uiro. Vel propter angelos. scilicet ne sacerdotes in eorum
faciem inspicientes irritentur ad libidinem. Aliter ab illo loco quoniam imago et c. Apostolus dicit quod
uir est imago dei et ideo uelamen capitis eidem mit quod mulieri adhibendum monet. quia ipsa non est imago. Sed quid dicemus ad hoc. est et mulier non est imago dei.

Augustinus in libro retractationum. Non in hoc distinguitur
quod aliud sit imago dei et similitudo et aliud
ad imaginem et similitudinem dei. Quod non i
ta intelligendum est qui homo non dicatur ima
go dei cum dicatur ad imaginem
dei quod unigenito non dicitur qui tantum
modo imago est non ad
imaginem

·i· totū genꝰ humanū

Videtur hoc utiq; contrariū illi qd i genesi dr̄ fec̄ ds
hominē ad imaginem di fec̄ eū masculū & feminā fec̄ eos.
Quomō g uir est imago di ut non uelet cap; mulier ū uelet.
S; credo esse in creatura humanę mtis qd dicit aplc̄. Mistice lo-
quitur de uelatiōe. Vir etenim nisi aliquod secretū referat
inane est quod dr̄. Sicut enim non solū ueritatis ratio s; et ipi'
apli declarat auctoritas, hō factus est ad imaginē di n̄ f for-
mā corpis s; f rationalem mētē in qua dr̄ renouari i ag-
nitionem di ab eod aplo. Renouamini spū m. u. ut n. h.
q f d. c. Et alibi. Induite n. h. q. r. i a. di f imaginē ei'
qui creauit eū. Sig spū mtis suę renouamur ipe ē nou'
homo qui renouat in agnitione di f imag. ē. q. c.
Nulli dubiū est hominem esse fc̄m ad imaginē di n̄
scdm corpus neq; scdm quamlibz ai partē s; scdm rōnalē
mentem ū pt esse agnitio di. ū in nullus sexꝰ
.s. mulier cū uiro
.s. in spū mtis. Si id ē ubi femina ē uiro,
.i. tota illa subā una est imago di q̄ n̄
ipa humana .i. ad imaginē di fc̄a ē.
imago di completur a qua imagine
femina non separatur sic n̄ gra re-
nouationis et reformationis imaginis di
excludit. Hc utiq; mulier mentē suā
rationalē scdm quam ipa fc̄a ē ad imaginē
di. Sic femina alienat a consortio imaginis q ī ipsa
prima conditione hominis habebat mētē rationalem.
f quā ipa fc̄a ē. Ad imaginē di ergo fec̄ ds hominē totū
ad imaginē suā. h utiq; scdm spm s; pp unitatē con-
iunctionis inquit fec̄ ds hominē ad imaginē di. Et
ne quisquā putaret solū spm hois fc̄m in q ē imago di ē.
subiunx. masculū et feminam fec̄ eos. h scdm corp'
ubi duo esse discuntur scdm sexū. cum p' singlare
num posuit pp coniunctionis unitatē. Est g in mtib;
eoꝝ communis s; in sexu corporis signat distributio
mtis. Est enim pars animę et mtis eminens q se extend'
i id qd ēṫnū ē contemplando ueritatē. h; imago di q et
iis rōnib; conspiciendis et consulendis adheret. uō n̄ ē co-
hibeda uelo ut se nū contineat. Ideoq; uir n̄ deb; uelare
cap. Est ·i· alia pars animę et mtis q diriuat ad actiōe
temporalium rer. quadā inntiōe ·i· ei ipa anima ex q
parte consulit ueritatē ·i· conspic imago di. Quia u in his
reb; corporalibus temporalibusq; piculosa ē nimia infe-
riora pgressio. Ideo h̄t potestatem sup cap q cohibeatur.
quod indicat uelam capitis mulieris. Quod g ad
totum uirum ptinet imago di ē. Qd u ad
eā solam ptinet q ei ē ad adiutoriū tribuitur
n̄ ē imago di. quia n̄ ē imago di n̄ q d'

iubet incomutabili ueritati. In cuius etiā figura aplo
dic. uirum tm̄ ēē imaginē ⁊ glam di. Mulier aūt ē
glam uiri. Hoc g in duobus hominib; diuisi sexus
exterius figuratum sit in uno eo uno intiori homine intel-
ligit cuius superior uis .i. rō uir dr̄ et pncipale mtis quod
deb; regē inferius q quia regē deb; sensualitatē. Iste
uir est imago di quia inheret incommutabili ueritati
ut gla di dum rō subiungat sensualitatē q rō ordi-
natissime fit cum ea ipa uir ē. Mulier aūt gla ē uiri.
Mulier est ipa sensualitas q bn̄ signat p mulierem
.s. femina quia illi pual; q subseruiendo gla ē rationis. Ideoq;
dr̄. Non ē bonū solū ēē hominē. Ad h enī bonū erat
ut fieret ut non sola anima dn̄aret corpi quod
seruilē locum obtinet s; et intellis ratio subiugaret
sibi animalem partem. ut appetitū aię p quem
uoluptate corpis optamur. habeat mens intior
tamq intellis rō subiugatū. Sic deb; uir feminā regē s;
eam pmitte dn̄ari uirum. Quod si animalis pr
.i. appetitus animalis et illa rationalis portio cui dele-
gata est ministratio temporalium in modū aco pgssu
nimis interiorq ap labitur consentiente capite suo .s.
ratiōe .i. non eam cohibente atq; refrenante. illa in
specula consuliū psidet uirili portiōe p usā ē uinūa
domus ubi mulier dn̄atur uirū. Inuetatur uir
intior homo int inimicos suos et nudos uirtutū .s.
demones. Et noꝝ uisio ab ipso i uiro, coniuge ad istar
primoꝝ parentū uetitū manducāte subtrahit ū
lumē oculoꝝ eius non sit cum illo i sic ab illa illustra-
tione ueritatis in pta ambo nudati aptis oculis, conscię ad
uidendum quam indecori in honesti sint tamq
folia dulcū fructuū sine ipsis fructib; .i. sine bo-
nis opibus bona uba contexunt. ut male uiuētes
bn̄ loqndo turpitudinem suam contegant.
Videamus ubi sit quasi quodā hominis exterioris
interiorisq; confinium. Quicquid enī habemus i
animo commune cum pecore recte adhuc dr̄ ad
exteriorem hominē ptinē. Non enim solū corp' hō
exterior deputatur s; adiuncta quadā uita sua q
compages corporis et omnes sensus uigent quib' ī struc-
tus ē hō ad exteriora sentienda. Quare animo
tenemur ab eo qui nos fec̄ in meliore nr̄i parte .i.
animo similes pecoribus sumus a quibus corpis
erectione distamus. Ascendentibus itaq; introrsus
quibusdā gradibus consideratiōnis p animę partē
un incipit aliquid occurrē quod non sit commu-
ne cum bestiis. Inde incip rō ū iam hō interior

possit agnosci. Rationis autem pars superior aeternis rationibus conspiciendis vel consulendis adhaerescit. Porro inferior ad temporalia gubernanda deflectitur. Illud vero mentis nostrae quo in actione temporalium tractandorum ita versamur, ut non nobis sit commune cum pecore, rationale est quidem, sed ex illa rationali nostrae mentis substantia qua subhaeremus intelligibili atque incommutabili veritati tamquam ductum et inferioribus tractandis gubernandisque deputatum est. Sicut enim in omnibus pecoribus non inventum est viro adiutorium simile illi, nisi de illo detractum in coniugium formaretur, ita menti nostrae qua supernam et internam consulimus veritatem nullum est ad usum corporalium rerum quantum naturae hominis satis est, simile adiutorium ex animae partibus quas communes cum pecoribus habemus. Et ideo quiddam rationale nostrum non ad unitatis divortium separatum, sed in auxilium societatis quasi derivatum in sui operis dispertitur officium. Et sicut una caro est duorum in masculo et femina, sic intellectum nostrum et actionem vel consilium et executionem vel rationem et appetitum rationalem vel si quo alio modo significantius dici possunt una mentis natura complectitur, ut quemadmodum de illis dictum est: Erunt duo in carne una, sic de his dici possit: Duo in mente una. Cum igitur disserimus de natura mentis humanae, de una quadam re disserimus, nec eam in haec duo quae commemoravi nisi per officia geminamus. Carnalis autem vel sensualis animae motus qui in corporis sensus intenditur nobis pecoribusque communis est, qui seclusus est a ratione sapientiae. Rationi autem scientiae coniunctus est. Illa enim rationis intentio qua contemplamur aeterna, sapientiae deputatur, et illa qua bene utimur rebus temporalibus scientiae deputatur. Mens igitur humana ex qua parte consulit veritatem imago dei est, id est secundum rationem sapientiae. Haec est vir qui est imago et gloria dei. Ex qua vero parte intenditur ad agenda inferiora non est imago dei. Haec est mulier quae est gloria viri. Et quia quanto magis se extendit in id quod aeternum est tanto magis inde formatur ad imaginem dei, et ideo non est cohibenda ut inde se contineat. Idcirco vir non debet velare caput. Quia vero illi rationali actioni quae in rebus temporalibus versatur periculosa est nimia in inferiora progressio, debet habere potestatem super caput, quod indicat velamentum quo significatur esse cohibenda. Sicut ergo in illo coniugio duorum priorum hominum non manducavit serpens de arbore vetita, sed tantummodo manducandum persuasit; mulier autem non manducavit sola, sed viro suo dedit et simul manducaverunt; ita in occulto secretoque quodam coniugio quod in homine uno geritur et dinoscitur, cum ratione scientiae, id est intentioni mentis quae in rebus temporalibus agendis rationali vivacitate versatur, carnalis vel animalis sensus ingerit quandam illecebram ~~consentire est de~~ tantum velut serpens

alloquitur feminam. Huic autem illecebrae consentire est de ligno prohibito manducare. Sed iste consensus si sola cogitationis delectatione contentus est, superioris vero auctoritate consilii ita membra retinentur ut non exhibeantur iniquitatis arma peccato, sic habendum existimo velut cibum vetitum sola mulier comederit. Si autem in consensione male utendi rebus temporalibus quae per sensum corporis sentiuntur ita decernitur quodcumque peccatum ut si potestas sit etiam corpore compleatur, intelligenda est illa mulier dedisse viro suo simul edendum illicitum cibum. Neque enim potest peccatum non solum cogitandum suaviter verum etiam efficaciter perpetrandum mente decerni, nisi et illa mentis intentio penes quam summa potestas est membra in opus movendi vel ab opere cohibendi malae actioni cedat et consentiat. Nec sane cum sola cogitatione mens oblectatur illicitis, non quidem decernens esse facienda, tenens tamen et volvens libenter quae statim ut attigerunt animum respui debuerunt, negandum est esse peccatum, sed longe minus quam si opere statuatur implendum. Et ideo de talibus quoque cogitationibus venia petenda est, pectusque percutiendum atque dicendum: Dimitte nobis debita nostra, faciendumque quod sequitur atque in oratione iungendum: Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Neque enim sicut in illis primis duobus hominibus personam suam quisque portabat, et ideo si sola mulier cibum edisset illicitum, sola utique mortis supplicio plecteretur, ita potest dici in homine uno si delectationibus illicitis a quibus continuo se debuit avertere cogitatio sola libenter pascatur, nec facienda decernantur mala sed tantum suaviter in recordatione teneantur, non est dicendum quasi mulierem sine viro posse damnari. Absit hoc credere. Hoc quippe una persona est, unus homo est, totusque damnabitur nisi haec quae sine voluntate operandi sed tamen cum voluntate animus talibus oblectatur solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur.

Haec itaque disputatio qua in mente cuiusque hominis quaesivimus quoddam rationale coniugium contemplationis et actionis officiis per quaedam singula distributis, tamen in utroque mentis unitate servata, ad hoc tantummodo audienda est ut intelligatur apostolus imaginem dei viro tantum tribuendo, non etiam feminae, quamvis in diverso sexu duorum hominum, aliquid tamen significare voluisse quod in uno homine quaereretur. Non enim est. Mulier, id est sensualitas, est gloria viri, id est rationis. Deinde: Non est enim vir, id est ratio, ex muliere, id est ex sensualitate, ut a sensuali portione regatur rationalis; sed mulier, id est sensualitas, est ex viro, sed ut ab eo regatur. Ac si diceret: Distributio utriusque indicat ut quod spirituale est regat illud quod est animale, et non e converso.

Ida memoriae quod secundum quosdam sensualis motus animae per serpentem, inferior portio rationis per mulierem, superior rationis portio est per virum. Illecebrae consentire est cibum vetitum edere. Si sola cogitationis delectatio est, femina sola manducat. Si vero mala cogitatio in actum trahitur vel voluntas perficiendi assit, tunc vir cum femina cibum vetitum gustat. Aliis vero non improbabiliter potest sensum corporis per serpentem, sensualitatem per feminam, rationem per virum.

i. sic decet. Etenim. i. quia non est creatus uir. i. rationalis propter mulierem. s. ut seruiat sensualitati. sed e contrario mulier propter uirum. i. sensualitas ut subseruiat rationi. Ideo mulier debet habere uelamen super caput. s. adhibet significandum quod sensualitas debet subici rationi propter angelos. Grata est enim sanctis angelis in sacrata ypia significatio ista. Nam deus non ad tempus uidet nec aliquid noui est in eius uisione in sancta cum aliquid temporaliter et transitorie geritur sicut non afficiuntur sensus ut carnales hominum et in celestes sensus angelorum. Angelici enim spiritus nobis adesse credendum est maxime cum diuinis mancipamur obsequiis. i. cum ecclesiam ingressi et lectionibus sacris aurem accommodamus uel psalmodie operam damus uel orationi incumbimus uel missarum sollempnia celebramus. Ideo quoque apostolus habere uelamen mulierem monet propter angelos monens. Nec dubitari licet ubi corporis dominici et sanguinis misteria geruntur superiorum ciuium adesse conuentus qui monumentum quo uenerabile corpus positum fuerat inde resurgendo abscesserat tam sedulis excubiis seruaret.

Verumtamen. et cetera. Quamuis ita primus. i. in prima conditione non sit uir de femina sed e conuerso. Verumtamen in subsequenti generatione non est hoc quia neque uir sine muliere neque mulier sine uiro in domino. s. ad domini. i. secundum operationem domini in qua alter sine altero non creatur. Quod in primo tacuit ex uno ambos. i. ex una materia quia mulierem de uiro formauit et ambos unum in natura fecit. quod unum in anima sint confirmat apostolus. Nam sicut mulier. prius de uiro facta est ita et uir per ea nascitur per mulierem. Omnia autem ex deo. Postquam gradatim singula dixit. uniuersa deo in principio subicere addit. Omnia autem. s. i. corpus et anima utriusque ex deo auctore sunt. Hoc ideo dicit ut neque mulier de subiectione doleat neque uir de exaltatione superbiat. Verumtamen. et cetera. licet primum mulierem prevaricatio cepit et uiro subiecta sit. uerumtamen neque uir sine muliere neque mulier sine uiro in domino. i. in fide christi quia non ita se habet uir. i. alter corporis christi domino admisso uiro mulier excludatur a salute neque admissa muliere uir excludatur a salute. Reddit autem causam quod alter admisso alter uero non sit excludendus subdens. Nam sicut mulier de uiro ita uir per mulierem. Hoc non mutantur. Vos ipsi. Quia corinthii eius traditionem non seruauerant propter quod superius eis succensent uero dicens laudo uos et cetera. iam non ex auctoritate quam neglexerant traditionis. suadet ueritatem sed ex natura que docet ut uelate sint mulieres in ecclesia ne eas reuelatas esse illi pacientur agentes contra sacramentum uelationis et admonicationis. et cetera. Et cum hec predicta ita sint uos ipsi iudicate istud. An decet mulierem non uelatam orare deum. Nec ipsa natura docet quod. i. quia uir si comam nutriat ignominia est illi. Hoc secundum legem locutus est que prohibet uirum comatum esse. Quod si quis opponat de samuele et prophetis ueteris testamenti qui capita sua non tondebant cogitet quid inter sit inter illud uelamentum misticum et hanc tonsuram. Illud enim uelamentum. i. coma secundum quod significabat quod uelamen positum super faciem moysi. i. uelamen lectionis ueteris testamenti. Hoc autem tonsura reuelationem euuangelice gratie significat. Coma ergo samuelis et prophetarum per uelamine ueteris testamenti olim habita nunc in reuelatione euuangelii deponitur de qua dicit apostolus. Cum transieris ad dominum auferetur uelamen.

Mulier uero si comam nutriat gloria est illi. Ideo gloria est mulieri quia naturaliter hoc habet quod pro uelamine. Vnde subdit. Quoniam capilli pro uelamine ei dati sunt. Coma enim indicium uelaminis est. Ideo naturaliter hoc honestum est ut uelata sit mulier et obediat ut nature uoluntas addatur que ad hoc uelamen ut rea se cognoscat et subditam uiro gloria est illi. si comam habet quia naturaliter habet. Ad hoc enim naturalis ratio consentit et ideo uir non naturaliter comatus est. quia non est uelandus. Item lex prohibet uirum esse comatum.

Si quis autem. Post rationem redditam ut uincat contentiosos ponit auctoritatem quia disertione non uult uti sed auctoritate. et cetera. Natura in docet quod trado. Si quis autem uidetur contentiosus esse. s. qui non uult acquiescere nobis

Verumtamen neque uir sine muliere neque mulier sine uiro in domino. Nam sicut mulier de uiro ita et uir per mulierem. Omnia autem ex deo. Vos ipsi iudicate. Decet mulierem non uelatam orare deum. Nec ipsa natura docet uos. Quia uir quidem si comam nutriat ignominia est illi. Mulier uero si comam nutriat gloria est illi. quoniam capilli pro uela

mine ei dati sunt.
Si quis autem uidetur
contentiosus esse
nos talem con
suetudinem non
habemus neque
ecclesia dei. Hoc autem
precipio non lau
dans quod in de
(non in melius sed)
tius conuenitis.
Primum quidem
conuenientibus
uobis in ecclesiam
audio scissuras
esse et ex parte
credo. Nam opor
tet et hereses esse
ut qui probati sunt
manifesti fiant
in uobis. Conue
nientibus ergo uo
bis in unum
iam non est.

(dicimus)
domini quod nos iudei .i. nos apostoli qui de iudeis sumus non habemus talem consuetudinem
neque ecclesia dei de aliis gentibus ad fidem Christi uocata non Christus sic docuit scilicet ut uir
uelet caput et non mulier. Hoc autem quod dictum est de uelandis capitibus ego pre
cipio obseruari; auctoritate precepti utitur apostolus ut obtemperetur. Valde enim iniquum
est uelle sibi obtemperari a minoribus et nolle obtemperare maioribus. Et hic ostendit
quedam esse de quibus non est disputandum sed auctoritati precipiendi acquiescendum.
Vnde ait. Hoc autem precipio ut scilicet differentis sollertia non requiratur sed precipientis auc
toritas attendatur. non laudans et cetera. Postquam egit de uelamine capitis ubi
plurimum auiditate deuiabant incipit de dominica cena agere in qua ipsi id multum
peccabant. Quod dictum est de uelando et non uelando capite precipio utique non
laudans sed improbans quod conuenitis ad dominicam cenam. non in melius scilicet ut decet. sed
in deterius .i. non in usum perfectionis sed in (ad) detrimentum dampnationis quod ex pluribus
postmodum. Primum quidem et cetera. Hoc quod conuenientibus uobis in unum. quod exigit unitatem
caritatis. ut sicut ibi corporaliter conueniunt homines ita et spiritaliter scilicet affectu caritatis
uniantur. audio scissuras .i. discordias esse inter uos. Nota quod dicendo primum
ostendit quod primum malum dissensio est unde cetera oriuntur. Vbi enim dissensio est nichil
rectum est. audio scissuras esse inter uos et et credo esse ex parte .i. in quibusdam uestrum
quod non est inutile bonis. Nam oportet .i. utile est et hereses esse. sic erant et hiis
qui dubitabant de resurrectione. Sed assurgere auerant pro donis spiritualibus. Videt
enim diabolus templa demonum deseri et in nomen liberantis mediatoris currere
genus humanum mouit hereticos qui sub uocabulo christiano doctrine resisterent
christiane. Qui enim in ecclesia Christi morbidum aliquid prauumque sapiunt. si correc
ti ut sanum rectumque sapiant resistunt contumaciter suaque pestifera dogmata
emendare nolunt sed defensare persistunt heretici fiunt et habentur in ex
ercitibus inimicis. Et hii et sic malo suo prosunt ueris catholicis. dum deus
utitur et malis bene et diligentibus deum omnia cooperantur in bonum. Omnes
enim inimici ecclesie et errore cecati uel malicia deprauati prosunt. Quia
si accipiunt potestatem corporaliter affligendi exercent eius pacientiam.
Si uero male sentiendo aduersantur exercent eius sapientiam. Ab aduersario enim
mota questio discendi extitit occasio. Multa quippe ad fidem catholicam perti
nentia dum hereticorum callida inquietudine exagitantur ut aduersus eos de
fendi possint et considerantur diligentius et intelliguntur clarius et predica
tur instantius. Hereticorum enim est genus callidum. non spiritu sapiens dum pacem
catholicam perturbant in usum cedit proficientium secundum illud filius eruditus
(erit) sapiens impudente autem ministro utetur. Vtamur ergo et hereticis non ut eorum approbemus
errores sed ut catholicam doctrinam aduersus eorum insidias asserentes uigilantiores
et cautiores simus. Prosunt ergo nobis heretici non uerum docendo quod nesciunt
sed ad uerum querendum rapiendum. catholicos excitando. Ideo quoque diuina prouiden
tia hereticos esse multos permisit ut cum insultant nobis et interrogant nos que nesci
mus. uel sic excutiamus pigritiam et diuinas scripturas nosse cupiamus. Vnde ait.
Oportet hereses esse. Non uult apostolus nec optat ut hereses sint sed quia sic futurum est
dicit. et quia hoc utile est. ad quod utile est. subdit. ut non tantum rep[ro]bi qui
dicunt ego sum pauli sed et qui probati sunt in uobis .i. inter uos. sicut illi qui dicant
ego sum Christi manifesti fiant hominibus. Multi domino probati sunt qui bene possunt do
cere sed manifesti hominibus esse non possunt nisi cum docent. Docere autem nolunt
nisi eos qui doceri querunt. Sed multi ad querendum pigri sunt nisi per molestias insultationes hereticorum

dominicam cenam manducare.

quiqui de somp[no] excitentur. Hereticus non est qui aliquius temporalis commodi et maxime glorie principatusque sui gratia falsas ac nouas opiniones uel gignit uel sequitur. Qui autem huiusmodi credit imagine ueritatis ac pietatis illusus est. Conuenientibus etc. Hic redarguit eos de hoc quod corpus dominicum non eo ordine sumebant quo sumi oportebat. Inter prandia et post prandia eucharistiam sumebant quod ieiuni facere potius debent. Huius autem rei faciende occasionem sumpserunt ex eo quod dominus manducantibus discipulis accepit panem et benedixit et cetera uel pascha. quasi dicit: Item in uobis scissure sunt. ergo conuenientibus uobis in unum quod fieri debet non tam corporum consensu quam cordium conglutino. iam id est ex hoc solo quod scissure sunt in uobis non est id est non licet manducare dominicam. Vel iam id est in presenti hic dampnum habetis quod non est id est non licet uobis quasi dicit in instituto per eum. Dominica cena dicitur dicta acceptionem eucharistie que non debet prandiis sumere uel mensis suis miscere ut faciebant illi quos redarguit apostolus sed ieiunum in honorem tanti sacramenti. Licet enim a Christo post cenam dedit discipulis suis corpus et sanguinem suum non tamen calumpniandum uniuerse ecclesie quod a ieiunis sumitur semper. Nam saluator quo uehementius commendaret misterii illius altitudinem ultimum hoc uoluit infigere cordibus et memorie discipulorum a quibus ad passionem digressurus erat. Quo autem ordine deinceps sumeretur apostolis per quos ecclesias dispositurus erat seruauit docendum.

Unusquisque enim suam cenam presumit ad manducandum. Et alius quidem esurit. alius autem ebrius est. Numquid domos non habetis ad manducandum et bibendum aut ecclesiam dei contempnitis et confunditis eos qui non habent. Quid dicam uobis. Laudo uos? in hoc non laudo.

Unusquisque enim. quasi dicit non licet uobis manducare. quia unusquisque uestrum contendentium ante dominicam cenam presumit non ad erogandum pauperibus sed ad manducandum cenam suam. Et alius quidem esurit cui nichil datis alius quidem ebrius est cum sobrii esse debetis. Multipliciter tangit eos quia et pransi sumebant corpus domini et de prandio suo luxurioso nichil tribuebant esurientibus et hoc faciebant in ecclesia. Numquid non. quasi dicit In domibus manducatis ante dominicam et nichil pauperibus tribuitis. sed numquid non habetis domos ad manducandum et bibendum. quasi dicit In domibus potius hoc esset faciendum uestrum aut ecclesiam dei id est domum orationis contempnitis. quasi dicit Quod uere facitis et si non putatis. Et confunditis id est erubescere facitis eos qui non habent. utrumque facitis. Nota quod ecclesia homines sunt de quibus dicitur ut exhiberet sibi gloriosam ecclesiam. hoc tamen nomine uocari ipsam domum orationis apostolus testatur dicens. Aut ecclesiam dei contempnitis. et hoc cotidianus usus loquendi obtinuit ut in ecclesiam prodire uel confugere non dicatur nisi qui ad locum ipsum parietesque prodierit uel confugerit quibus ecclesie congregatio continetur. Vel aliter potest legi. Unusquisque etc. Nota illos qui munera que offerebant altaribus sibi resumebant. nec aliis non habentibus communicabant sine eis erant. Offerebant enim diuites panem et uinum habundanter ut benedictione et consecratione sacerdotali sanctificaretur et dominici corporis et sanguinis sacramentum conficeretur. Post celebrationem uero sacri misterii et consecrationem panis et uini suas oblationes uendicabant et aliis non communicantes soli sumebant ut inde inebriarentur aliis esurientibus. quasi dicit non licet uobis manducare dominicam cenam quia unusquisque uestrum presumit ad manducandum cenam suam. ita agitis contra significationem et ordinem sacramenti. Unum est enim oblatum totius populi sit id est uniuersis communicari debet quia in uno pane omnes multi figurati sunt. uel id enim quod omnes unum sunt de uno sumere oportet. Hos ergo notat qui in ecclesia ubi causa unitatis misterii conueniunt suas oblationes causa dissensionis quam pseudo seminauerunt sibi uendicabant. Tantas enim dissensiones inter eos pseudo seminauerant ut suas referrent oblationes et uendicarent cum una eademque prece omnium oblationes benedicerentur. et hoc ita faciebant ut qui non offerrent non habentes pudore confunderentur non sumentes partem et hoc tam cito agebant ut superuenientes nichil inuenirent quod ederent. dum sic agerent in domo ecclesiam potius hoc agenda dicit que in ecclesia subdens. Numquid domos etc. Que patent usque ibi. Quid dicam uobis. Non inueno quod dignum sit uobis. Laudo uos et aliis. Sed in hoc non laudo id est in hoc nichil laudabile inuenio in uobis. Vel ita distinguenda littera. Laudo uos et hic utrumque non laudo. Sed ut corrigant de

Ego enim accepi a domino quod et tradidi vobis. Quoniam dominus noster ihesus christus in illa nocte qua tradebatur accepit panem et gratias agens fregit et dixit. Accipite et manducate hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur. hoc facite in meam commemorationem. Similiter et calicem postquam cenavit dicens. hic calix novum testamentum est in meo sanguine. hoc facite quotienscumque bibetis in meam commemorationem.

errore suo. firmam quia auctoritate id est huiusmodi data est et ita subdens. Ego enim. o. Ideo non laudo vos
quia corpus domini est quod sumere debetis et in eius commemoratione quod ego a domino accepi id est didici
et vobis tradidi. scilicet quoniam dominus noster ihesus christus in qua nocte tradebatur. scilicet iam imminente passione. In nocte et pusil-
id est ad patiendum captus id est detectus ad lucem resurrectionis venit. Hec inquam accepit panem et gratias
agens de reparatione hominum futura fit. fregit. unum omnibus dedit ut in unitate maneant
et ideo non confregit spontaneam suam passionem ostendit. fregit autem in sacramento scilicet quod videbatur
et integrum esse a fidelibus credebatur et dixit. Accipite etc. scilicet ut conformes michi sitis.
Ipsa enim sacramentalis assumptio capitis et membrorum unionem designat et facit digne celebrare dixit
et hoc quod aliud videtur est corpus meum. illud id est sub alia specie quod pro vobis tradetur. Non quia aliquis
non ad salutem accipit. sed omnimodis est corpus et sanguis quod accipit. Hoc quod dixi facite id est cor-
pus meum accipite et manducate in meam commemorationem. id est in memoriam passionis et mortis
mee ut sic processi sequamini. Similiter pro nostra salute et exhortatione et calicem accepit post-
quam cenavit. scilicet iam finito veteri pascha dicens. Hic calix novum testamentum est in meo sanguine. Id quod continet hic
calix est meus sanguis in quo effuso confirmatur novum testamentum. id est doctrina evangelica quia testamentum
in mortuis confirmatur. Vel est novum testamentum. id est nova promissio non temporalis sed eternorum bonorum. In
veteri enim lege carnalia offerebantur et carnalia utpote talia promittebantur. In novo
autem ubi sacerdos est victima celestis est quod offertur celeste est quod promittitur. Testamentum vero
etiam novum vel vetus in sacra pagina accipitur sive doctrina in qua continetur pro-
missio vetus vel nova sive ipsa promissio. Secundo et dicit. Hoc quotiescumque sumetis facite etc.
id est in memoriam passionis mee et mortis. Ostendit apostolus ex his verbis misterium eucharistie
maxime cenandi celebrandum non cenam esse. Medicina enim spiritualis est que cum reverentia de-
gustata purificat. est devotum et memoriam nostre redemptionis vel redemptoris nostri memo-
res maiora consequi ab eo mereamur. Et quia in morte christi liberati sumus huius comedendo
et bibendo carnem et sanguinem memores esse debemus. in hoc consecuti novum testamentum. quod est
nova lex. que obedientem sibi tradit celestibus regnis. Testamentum ergo sanguine constitutum est
quia beneficium divini sanguinis testificatum est. Vel non ad tuitionem corporis et anime percipimus quia
caro christi pro salute corporis sanguis vero pro anima nostra sumitur. Et effusus est sic prefiguravit
moyses dicens. Caro inquit pro corpore nostro offertur sanguis vero pro anima. ideoque non mandu-
candum esse sanguinem lex precepit. Et quia de corpore domini plenior hic tractatus occurrit
breviter que de sacramento corporis et sanguinis scienda sunt videamus. ¶ Itaque
dominus noster ihesus christus de hoc mundo ad invisibilia patrie maiestatis transiturus celebrato
sacramento veteris pasche post typicum agnum in ultimo corpus suum et sanguinem in specie
panis et vini tradidit discipulis suis. Ubi diligenter animadvertendum est quare post typicum
agni sacramentum sui corporis sacramentum et sanguinis dedit apostolis et quare sub alia specie et cum sub alia
quare potius sub ista vel cum sub ista quare sub duplici. Deinde quare aqua misceatur ac
post quid a bonis quid a malis sumatur. Deinde que ibi videntur fiet vel esse utrum vere sit an non.
Sciendum ergo ideo post celebratum vetus pascha dominum corpus et sanguinem suum dedisse
discipulis ut ostenderet veteris legis sacramenta cessatura. In quibus precipuum me-
tat agni paschalis sacramentum et nove legis sacramenta substituenda in quibus que
excellit dominici corporis sacramentum. Ideo post alia dedit ut memorie discipulorum tenacius
infigeretur et ab ecclesia deinceps frequentaretur. Sub alia autem specie ideo tradidit et a fide-
libus sumendum deinceps instituit ut fides haberet meritum que non est de his que
videntur. Quia fides non habet meritum cui humana ratio prebet experimentum.
Et ne abhorreret oculus quod teneret manus et ne ab incredulis nobis insultaretur. In hac autem specie

tradidit, quia res huius speciei expressam habet simili-
tudinem cum utraque re huius sacramenti, contenta scilicet
et significata, et significata et non contenta. Res contenta et significata est
caro Christi quam de virgine traxit et sanguis quem pro nobis
fudit. Res autem significata et non contenta est unitas
ecclesie in predestinatis, vocatis, iustificatis et glorificatis.
Hec est duplex caro Christi, de qua Ieronimus ait: Dupliciter
intelligitur caro Christi vel illa que crucifixa est et sep-
ulta, vel alia spiritualis atque divina, de qua ipse dicit:
Caro mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus.
Et iterum: Qui manducat carnem meam et bibit meum sanguinem, et ego in eo
etc. Sunt itaque tria in hoc sacramento consideranda.
Unum quod est sacramentum tantum, alterum quod est sacramentum et res,
tertium quod est res et non sacramentum. Sacramentum et non res est
species visibilis panis et vini. Sacramentum et res caro Christi
propria et sanguis. Res et non sacramentum est mistica
caro Christi. Porro species illa visibilis sacramentum est
gemine rei, contente scilicet et significate. Sacramentum enim
vero est sacre rei signum. Et species illa utramque rem signat
et utriusque gerit expressam similitudinem. Nam sicut panis
pre ceteris cibis corpus reficit et sustentat, et vinum hominem
letificat atque inebriat, sic caro Christi interiorem hominem
magis ceteris gratiis spiritualiter reficit et saginat, quemadmodum et san-
guis Christi spiritualiter letificat et sic inebriat, vel ut sobrium reddit.
Unde: Calix tuus inebrians quam preclarus est. Habet etiam similitudinem
cum re significata tantum, que est unitas fidelium, quia sicut ex
multis granis conficitur unus panis et ex pluribus acinis
vinum in unum confluit, sic ex multis fidelium personis uni-
tas ecclesie constat. Cuius etiam sacramentum est corpus Christi proprium
quod de virgine sumpsit, quia sicut corpus Christi ex
multis membris et ab omni macula peccati immunibus
constat, ita unitas ecclesiastica ex multis personis mun-
dis et immaculatis consistit. In cuius rei typo facta est
archa domini de lignis sethim que sunt imputribilia et al-
be spine similia. Ecce quare in hac specie dedit. Cur
autem totus Christus sub specie panis, totus sub specie vini sumatur,
et non in una tantum sed in duabus dedit? Ideo ut ostenderet se
totam humanam naturam, id est animam et corpus assumpsisse,
ut utrumque redimeret. Panis enim ad corpus refertur, vinum
ad animam, quia vinum operatur sanguinem, in quo sedes
anime a phisicis esse dicitur. Ideo ergo in duabus speciebus celebratur
hoc sacramentum, ut anime et carnis susceptio in Christo et utriusque
liberatio in nobis significetur. Ideo vero apponitur aqua
ut ostendatur nostra receptio facta per Christi passionem et eius
passio peracta pro nostra dilectione. Aqua enim genus humanum
significat. Unde in Apocalypsi: Aque quas vidisti populi sunt et gentes.

Quia salus non posset esse sine passione domini, nec
domini passio sine dei perfecta dilectione. Nisi enim nos dilig-
eret, pro nobis morti se non traderet. Post hoc videndum
utrum a bonis et malis corpus Christi et sanguis sumatur.
Verum prius autem hoc ostendi oportet verum corpus Christi
esse in altari, quod a quibusdam incredulis negatur. Quos
ipsa veritas confutat dicens: Accipite, hoc est corpus meum.
Et sanctorum auctoritates in medium ducte. Ait enim Ambrosius:
Antequam consecretur panis est et vinum. Ubi autem
verba Christi operata fuerint, corpus et sanguis Christi efficitur. Item:
Sermo Christi qui potuit ex nichilo facere quod non erat, non potest
ea que sunt mutare in id quod non erant? Item Eusebius:
Invisibilis sacerdos visibilem creaturam in substantiam cor-
poris et sanguinis sui verbo suo secreta potestate commutat.
Item: Est quidem in peccatoribus et indigne sumentibus
vera Christi caro et verus sanguis, sed essentia non salubri effici-
entia. Item: Multi accipiunt corpus domini indigne, de
quibus ait apostolus: Qui manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit. Per
quod docemur quam sit cavendum male accipere. Ecce
enim factum est malum dum male accipitur bonum, sicut econtra
apostolo factum est bonum cum bene acciperetur malum, id est dum
stimulus sathane ei datur et patienter portatur.
Ecce ex his sanctorum testimoniis liquet verum corpus esse in
altari, et non modo a bonis verum etiam a malis sumi. His autem quedam
videntur repugnare que silentio pretereunda non sunt.
Ait enim Augustinus: Bonus accipit sacramentum et rem sacra-
menti, malus vero sacramentum et non rem. Ad quod dicimus
sacramentum hic appellari corpus domini de virgine sumptum,
rem autem spiritualem carnem Christi, que est unitas fidelium. Bonus
ergo accipit sacramentum, id est carnem Christi propriam, et rem, id est
unitatem fidelium, igitur augmentum. Malus vero
accipit sacramentum, id est corpus Christi sub sacramento, et non rem,
id est unitatem ecclesie etc. Bonus manducat spiritualiter
et sacramentaliter, malus vero sacramentaliter tantum. Item: Non solo
manducans manducat, manducans non manducat,
id est non manducans sacramentaliter manducat spiritu-
aliter, et manducans sacramentaliter non manducat spiritu-
aliter. Ad quod videtur illa collecta pertinere: Perficiant in nobis
domine quesumus tua sacramenta quod continent, ut que nunc specie
gerimus rerum veritate capiamus. Perficiant, id est sicut per hec sacramen-
ta sub specie sacramentali carnem Christi sumimus, ita et
rei veritate, id est spiritualiter carnem Christi sumamus. Vel aliter:
Perficiant in nobis etc., id est post hec sacramenta prestita nobis
ut qui Christum sub sacramento videmus et sumimus
in futuro eundem facie ad faciem sicut est videamus.
Illud quoque huic auctoritati contraire videtur quod Veritas dixit:

Non hoc corpus quod videtis manducaturi estis et bibituri illum sanguinem quem fusuri sunt qui me crucifigent. sed sacramentum aliquod commendavi vobis. Et his verbis calumpniatores veritatis audaciam sumunt oblatrandi nobis quibus ne amplius errare liceat illud involutum evolvimus. Non hoc corpus etc. id est non in hac specie manducaturi estis, sed in sacramento non morsibus discerptum et laceratum ut vos putatis sed integrum et illesum. Cum ergo panis et vinum a sacerdote dicatur et a cunctis fidelibus credatur transire in substantiam corporis et sanguinis. quae sit illa conversio an formalis an substantialis quaeri solet. Quod autem formalis non sit manifestum est quia forma panis et vini remanet. Utrum vero substantialis sit perspicuum non est. Quidam dicunt sic substantiam in substantiam transire ut convertitur quod sub illis accidentibus sub quibus prius erat substantia panis et vini post consecrationem est substantia corporis et sanguinis quibus tamen ipsum corpus non afficitur. Nos autem incerta relinquentes quod ex auctoritatibus certum est profitemur. scilicet substantiam panis et vini in substantiam corporis et sanguinis domini converti, modum conversionis ignorare non erubescimus fateri. De pane autem substantia quaedam remanent scilicet color. sapor. forma. pondus. quae prius substantiae accidentia fuerunt quae nec ipsum christi corpus afficiunt nec in eo fundantur. Si vero quaeritur ubi fundantur dominus nobis potius videtur quod sint sine subiecto quam in subiecto. De fractione etiam illa quaeri solet quae ibi fit videtur aut visus rei et in qua re fiat. Cumque non sit ibi alia substantia quam corpus christi sed in aliqua substantia est in ipso corpore esse videtur sed econtra cum ipsum corpus incorruptibile sit quia immortale est et impassibile in ipso non esse videtur. Unde et christus redarguit carnalem sensum discipulorum qui putabant christi carnem sicut alia in partibus esse dividendam et morsibus lacerandam. Ideo plures dicunt quod non est ibi fractio sed videtur tantum. Quibus obicitur quod ait ambrosius. Nichil falsum putandum est in sacrificio veritatis et sicut fit in magorum prestigiis ut delusione quadam fallantur oculi ut videant esse quod non est. Ad quod illi dicunt. Non fallit nos visus nec fallitur quod esse sicut et cetera sic frangi ut videtur nec illusio est quia ad utilitatem fidei non ad deceptionem fit. Alii dicunt quod ibi fit fractio non quidem in corpore sed in ipsa forma panis sacramentali quod videtur apostolus velle dicens. Panis quem frangimus. Item augustinus. Quando christus manducatur vita manducatur. partes de illo facimus et quidem in sacramento sic fit. Item. Unusquisque partem suam accipit per partes manducatur et manet integer. Ecce his patet quod integrum et incorruptum corpus christi manducatur et si fractio et partitio ibi est non in ipso sed in sacramento esse videtur.

Alii dicunt quod ubi sit fractio et nulla res ibi frangitur. Sicut enim sunt ibi accidentia sine subiecto sic mirabiliter potest esse ibi fractio in accidenti et sine omni re que frangatur. Magnum enim est et inscrutabile istud misterium. Unde ambrosius. Quid queris naturae ordinem in christi corpore cum preter naturam sit ipse dominus partus ex virgine. Credere iubemur discutere non permittimur. Sciendum est quod licet diverse sint ibi species panis et vini. non tamen duo sacramenta dici debent sed unum quia sub utraque specie id sumitur. Sciendum est quod in prolatione illorum verborum hoc est corpus meum et hic est calix misterium consummatur et panis in corpus christi convertitur. Solet etiam queri quale dederit apostolis. Dicimus quale tunc erat id est passibile et mortale. Preterea queri solet si non est ibi substantialis conversio ut quibusdam placet. sed quadam locutione impropria dicatur transire converti. hoc illud esse quod sub illis accidentibus sumatur sub quibus erat substantia panis et vini quid de ipsa substantia panis et vini factum sit. Ad quod illi respondent et in preiacentem materiam resolutam aut in nichilum redactam quod potest ille facere qui de nichilo cuncta creavit. Solet etiam queri si aqua oblivione et negligentia non apponatur an ratum sit. Quod cum de auctoritate nobis certum non sit non assertione nostra quod videtur dicimus. quia si non animo inducendi heresim sed oblivione pretermittitur non ideo minus conficitur. sed obliviosus graviter puniendus est. Neque ita ag. addunt. Illud etiam sciendum quod a brutis animalibus corpus christi non sumitur etsi videatur. Quid ergo sumit mus. Quod manducat. Forte nichil et substantiam panis sub specie sua reductam. Post hec partes ille que ibi videntur quid significent videamus. Triforme est corpus christi. Pars oblata in calicem missa corpus christi quod iam resurrexit monstrat. Pars comesta ambulantem adhuc super terram. Pars in altaribus usque ad finem remanens misse corpora sanctorum usque in finem seculi in sepulcris iacentia. Sequitur. Quotienscumque.

Quotienscumque enim manducabitis panem hunc et calicem bibetis mortem domini annuntiabitis donec veniat.

Quotienscumque. Hic exponit in qua christi commemoratione sumatur mortis sue. ostendens debere sumi in memoriam passionis. Quotienscumque enim m. p. h. et c. b. m. d. quod vobis traditum an. id est representabitis quod usque fieri est donec dominus veniat ad iudicium. quia hic non mutabitur

Hic ubi fiat illa non tamen illa augeatur non concedit quod hoc est illa de dici possit. Alii a sic dicunt hanc in illam transire hoc converti.

Itaque quicumque manducaverit panem et biberit calicem domini indigne, reus erit corporis et sanguinis domini. Probet autem seipsum homo et sic de pane illo edat et de calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne iudicium sibi manducat et bibit non diiudicans corpus domini. Ideo inter vos multi infirmi et im

usq; tc̄ sicut sacramenta uictor͡s. quia in commemoratiōe morti deb; sumi.
I taq; quicūq; m. hc̄ pa. ul' bi. ca. d. ī. r. e. c. e. s. d. Ecce ex his patet qd̄ ea
scā obsunt malis. in bonis sunt ad salutē. in malis ad iudiciū. utiq; sc̄m;
quod accipimus. nec iō reus est qui accipit quia illa res mala ē q̄ accipit
s; quia ille malus male accip̄. qd̄ accipit. Quā cauendū ē ḡ male accipe
bonū quam male acceptū ob; mal' sic econuerso mala pacient̄ portata p̄sūt
bonis ut paulo angls sathane. Attende quod ait qui manducat ubi. ī dig.
Indignus est qui aliter celebrat misteriū eucharistie quā a xp̄o traditū ē. ī q̄ n̄
deuota mente accedit ad eucharistiā. ut in uoluntate peccandi manens
ī ille talis reus ē c. ī s. d. quia bn̄ficiū eius in uitiū duxit. Et reus. rc̄. ī. de bono
male sumpto maculā trahet. Iō recte apl̄s consulit subdens. P robet aūt
ho. ī examinet ī purget seipsū. ut si peccā sunt cotidiana ī n̄ sit ī mortif-
era dimittat confiti accessurus ad altare ī dicat. Dimitte no. d. n. s. ī. n. d. d. n.
ī sic securus accedens de pane illo edat ī de calice bibat. Panis est salutaris non
uenenū mortiferū quod dedis. s; uide si dimittis debitoribus. Nā si n̄ dimit-
tis mentiris ei mentiris quē non fallis. Mentiri deo potes s; ipsū falle n̄ potes.
Intus enī te inspicit ī examinat. Dico p̄b; sequisq; nā qui aliter agit morte
sumit. Ih est quod subdit. Q ui enī manducat ī bibit indigne. ug.
in ānime est ī qui irreuerent̄ tractat iudiciū. ī. dampnatiōe man. ī bib-
it sibi non t̄. Secure ḡ tollā malū bonus ut uenia ad p̄mia bonorū solo
eum pot' te inquinare malus. Nā ī iudas cū petro conuisari potuit s; eū inq̄-
nare non ualuit. ī ad ipsā dn̄icā cenā parit' accessit s; petrus accepit ad uitam
iudas ad mortē. Non. rc̄. e. Ap̄e h̄ iudicium manducat qui indigne mā ducat
quia n̄ ē diiudicans. ī. discernens corpus dn̄i. ab aliis cibis s; indiscrete ī negligent' su-
mit ueneratione singlarē ī debitā non exhibens. P' hoc docet deuote ī cū ti-
more accedendū ēe ad comunionē quia dn̄s est cuius caro sumit' ī grā iudem
redde redemptori. ¶ Q ueritur an cotidie sit sumenda eucharistia an e-
ligendi sint dies quibus homo purius conuenientiusq; uiuēs ad tant' sac'-
mt' dign' accedat. Hinc eq̄ō in recte respōd; qui monet ut p̄ papue ī xp̄i pace p̄
maneat ī uṅqsq; faciat qd̄ s' fidē pie cr̄dit esse facāē. Nā ī zacheus ī centurio c̄
alt' xp̄m in domū suam gaudēs recepit. alt' u' dix'. Non sū dignus ū. rc̄. s. t. m.
saluatorē honorificauit. licet diuiso r̄ q̄i contrario m̄. Ad hanc ē̄ similitudinē ualet quod ī antiq̄ p̄p̄lo unicuiq; pro
manna s' p̄am uoluntatē ī ore sapiebat. Sic ī ore cuiusq; x̄ani corpus xp̄i ī cotidie ī c̄tis diebus sūpt'. Nā aliqs hono-
rando n̄ aud; cotidie sumē ī ali' honorando n̄ aud; ullo die p̄t'mittē. Conteptū solū n̄ uult iste cib; sic manna
fastidiū. Iō apl̄s contēptos q̄ acc̄tis cibis singulari uenatiōe hc̄ n̄ discnebat ait. Qui mand. ī b. ī. ī. s. manducat ī b.
I addit. Non di. c. d. Item qr̄ q̄m hic aliqs manducās dicat' iudiciū manducare ē dn̄s dicat. Qui manducat me
ipse u. p. m. Ad qd̄ dicim' duo' esse modos manducādi. unū sacr̄ntalē q̄ manducāt tā mali q̄ boni altū sp̄ulē
quo soli boni manducāt s' illud. Quid ē xp̄m manducare. Non ē h̄ solū ī sacr̄ntō corp' eius accipe s; ī ipo manē ī
hr̄e ip̄m ī se manētē. Sp̄ualit' enī manducat qui in unitate xp̄i ī eccle q̄ ip̄m sacr̄m̄t' sig̃at manet. Hī āq̄ quid c̄-
credat q̄ xp̄o n̄ carnē x̄ manducat n̄ sanguinē bibit ī si tantū rei sacramt' ad iudiciū cottidie accipiat. De hac
sp̄ali manducatiōe ait aug̃. Ut quid paras dentē ī uentrē. Crede ī manducasti. I ō int' uos. rc̄. Hic
imaginē iudicii futuri ostendit in eos qui inconsiderate corpus dn̄i accipiunt.
ū hinc ceti discernant n̄ inultū esse corpus dn̄i irreuerent' accipe ī ex' plo illor'
ī ti emendentur. e. Quia indigne sumunt. Iō int' uos multi sūt infirmi
febrib; ī aliis infirmitatib; ī imbecilles longa inualitudine ī multi dor-
miūt. ī. moriuntur morte corpali. Hoc aūt fit ad correctionē alior'. Quod si nos. e. Ita hec mala ex in

aug̃ s. io.
aug̃
aug̃ dr̄ nt
ao aug̃ ad ia nuariū.
ao aug̃ ī ser. de basis. s. s.
aug̃ de ub̄ apl̄i. aug̃ ī li. sniāy ps.
N
aug̃ dr̄ nt
dr̄ nt
aug̃

becilles et dormiunt multi. Quod si nosmetipsos diiudicaremus non utique iudicaremur.

diiudicaremus penitendo et timore tamquam carnifice nos torquente et quicquid animae confitendi sanguis per lacrimas perfluxit non diiudicaremur. id est punirentur a deo. Namque quicumque se iudicaverit non dampnabitur. Versetur quasi ante oculos ymago iudicii futuri et ascendat homo adversum se tribunal mentis sue constituat se ante faciem suam atque constituto in corde iudicio adsit accusatrix cogitatio et testis conscientia et carnifex timor. Inde quidam sanguis animae confitentis per lacrimas perfluat. Postremo ab ipsa mente talis sententia proferatur ut se indignum homo iudicet participatione corporis et sanguinis domini. ut qui separari a regno timet per ultimam sententiam ad tempus per ecclesiasticam disciplinam a sacramento celestis panis separetur. Indigne enim accipit si tunc accipit cum debet agere penitentiam. Qui prius se iudicet et severitate penitentie se correxerit non a se ipso iudicatur non iudicetur a domino. Peccata enim sive parva sive magna sint inpunita esse non possunt quia aut homine penitente aut deo iudicante plectuntur. Cessat autem vindicta divina si confessio precurrat humana. Unde ait. Si nos diiudicaremus non utique iudicaremur id est puniremur: et predictis infirmitatibus et pena eterna. Sequitur. Cum iudicamur autem a domino etc. Dico non iudicaremur sed non iudicium temporalis pene aliis est utile

Cum iudicamur autem a domino corripimur ut non cum hoc mundo dampnemur.

quia dum iudicamur his temporalibus penis a domino corripimur secundum alios quia timore pene nostre alii emendantur. Vel nos ipsi corripimur pena nostra qua iudicamur id est punimur quia eisdem et qui patiuntur pena purgatio est. Aliquando purgatio ut propheta ille addo qui prohibitus ab alio propheta comedit sicut legitur in libro regum. Hec dicit dominus. Quia inobediens fuisti et non custodisti mandatum quod precepit tibi dominus et reversus es et comedisti panem et bibisti aquam ubi precepit tibi ne comederes et biberes non inferetur cadaver tuum in sepulchrum patrum tuorum. Dictum enim erat illi ut in Samaria predicaret et non ibi comederet. Ipse tamen comedit ibi. Unde illud minatur ei dominus per alium prophetam quod in post mortem non esset pena nichil sensuro cadaveri tamen et humanum effectum quem habebat ad carnem suam potuit inde terreri ut contristari vivus de eo quod non erat sensurus mortuus et ita inobedientia prophete puniri potuit ne ad supplicium tartareum eius anima raperetur. Unde subdit. Ut non dampnemur cum hoc mundo id est cum infidelibus. Namque infidelis est qui indigne ad mensam domini accedit.

Itaque fratres mei cum convenitis ad manducandum invicem expectate. Si quis esurit domi manducet ut non in iudicium conveniatis.

Itaque fratres mei ne similis vobis pena contingat omnes, cum convenitis ad ~~mand~~ similitudinem dominice cene ad manducandum corpus Christi invicem expectate. Verum in dum omnes conveniunt ut multorum oblatio in simul celebretur et omnibus ministretur. Si quis esurit et impatiens non vult expectare manducet domi suos cibos id est pane terreno pascatur nec prius eucharistiam sumat. Ideo ita ordinate et sine scismate faciendum est vobis ut non conveniatis in iudicium dampnationis. Cetera autem etc. Hoc tenete quod dixi. Cetera vero de eodem id est que ad eiusdem sacramenti ordinem pertinent cum venero disponam. Sed his carere non potestis. Ex hoc capud nostre salutis ordine agendum ostendit ubi si erratur non leve est peccatum. Cetera vero que ad edificationem ecclesie pertinent in adventu suo ordinare promittit.

Cetera autem cum venero disponam.

Sequitur. De spiritualibus autem etc. Postquam docuit qualiter misterium eucharistie celebrari oporteat agit de donis spiritus sancti. Sed per quorum maioribus alii superbiebant et minores invidebant et desperabant quia numquam habituri de quibus et in discrete sentiebant. quia maioribus minora preponebant ut linguas aliqui et spiritui sancto non attribuebant dona que habebant sed hominibus ut ydolis. a. De illis post disponam sed cum venero sed de spiritualibus id est de donis spiritus nolo vos o fratres ignorare. quod virtus hec vel non sit scissura

XII.

De spiritualibus autem nolo vos ignorare fratres. Scitis.

sed par inter vos. Scimus. Antequam dona spiritus sancti distinguat de fonte singulari omnium illorum id est de spiritu sancto prius agit et dicturus quia omnia bona sunt a spiritu sancto premittit simile in contrario dicens. Scitis ut exprobrati quoniam cum essetis gentes et gentiliter viventes vos eratis euntes. nomen est. a. assidue. id est

Marginal notes: aug. de pen. — Id. — aug. ad ianuar. — aug. de penitent. — aug. ad lu... — amb. — aug. — in paucis enim omnium emendatio. — aug. ad paulin. epm. — aug. eod. — amb. — amb. — amb. — amb.

putabat ita nunc ex spiritu dei omnia bona esse credat. Dicit ergo. Ideo notum etc. quasi dicat quia malus spiritus

ambrosius

hoc est uobis assiduitatem notat ad simulacra muta. cum impietati ratio repugnat prout ducebamini a maligno spiritu. Nota quod spiritualia illis traditurus apostolus priorem conuersationem eorum commemorat ut sicut fuerint tunc imago ydolorum ita nunc sint imago dei. Sequitur Ideo notum etc. Quia rationem spiritualium ignorantes per singula carismata hominibus magis quam deo gloriam dabant nescientes hec dona a spiritu sancto ministrari. Ideo in omnibus ostendit laude dei esse gratiam ut sicut cum ymago ydoli fuerint totum malum fuit et hoc non bonum uult uos retractos a bono ad uitandum irrationabile malum. Ideo latet Ideo enim per hoc facile uobis notum facio quod per spiritum dei abstinetur a malo et fit bonum in hoc est quod ait. Hoc in qua notum facio quod nemo loquens in spiritu dei cogitando loquendo operando dicit simul tribus modis scilicet corde ore opere anathema ihesu id est aliquam superstitionem a ihesu id est quodlibet peccatum mortale per quod separetur a ihesu quod est dicere per spiritum sanctum abstinetur a malo tunc quis scelus tumpit a corpore non habet spiritum. Ut ita. Nemo loquens in spiritu dei loquitur adeo minorem esse deo quantumcumque sit predicere uel cogitatione uerbo uel facto dicit anathema id est separationem uel blasfemiam adeo uel minorem deo quantumcumque sit predicere uel cogitatione uerbo uel opere ihesus est dominus et ego seruus eius sum nisi in spiritu sancto id est non per spiritum sanctum. Ipse enim dicit ille qui uoluntate sua uirtute soni uoce enuntiat. Ipse ergo apostolus posuit hoc uerbum quod est dicere significans uoluntatem et intellectum dicens. Dominus ihesus uerbum generale dicendi modum posuit dicens. Non omnis qui dicit mihi domine domine id est et cetera. Secundum quemmodum dicere qui nec uult nec intelligit quod dicit sed ille dicit qui uult et intelligit quod nemo potest nisi in spiritu sancto quod est dicere bono patri omne bonum est per spiritum sanctum tunc maior non despiciat minorem quia nichil habet a spiritu sancto. Et hic apostolus alios uehementer redarguit qui hominibus diuina beneficia tribuebant ostendens nullum beneficium esse humanum sed donum dei. Dicitur nemo in spiritu dei loquens dicit anathema quod uox ex humano errore est ut omne falsum. Et nemo dicit ihesus est dominus nisi a spiritu sancto a quo est omne uerum. Omne uerum a quocumque dicatur a spiritu sancto est. Non enim adulatione hominum ihesus dicitur dominus ut est in ydolis quae ex hominibus dii dicuntur et non sunt. Hoc enim adinuenit diabolus ut deus diceretur qui non est sed quod ihesus dicitur dominus spiritus sancti uita est pessimum. Honor ergo fauor hominum et beneficium quod ihesus dominus dicitur sed donum dei quod mistum sunt hominibus declarauit. Nec quibus dicit prestat beneficium religionis sed accipit ut gratia hominum est quod ydola dii dicuntur cum non sint. Ydoli autem cultores eorum hominibus subiecti sunt. In regula uero et cetera nominatum est quia prestant religioni beneficium dicentes ihesum esse dominum sed accipiunt unum humiliari debent ut pacantur se argui non querant adulationibus delirari.

(Verse) Diuisiones uero etc. Premisso fonte gratiarum ipsas gratias diuisas ostendit etc. Hoc est commune omnibus quod nemo potest uitare malum et facere bonum nisi per spiritum sanctum sed diuisiones gratiarum sunt id est gratie diuise sunt. Non ergo minor desperet nec maior superbiat. dominum audit gratias. Gratias autem hic appellat diuersos gradus ordinationes qui sunt in officiis ecclesie. Sicut enim quod dicit ihesus est dominus ex gratia habet ita in officiis ecclesie gratia est quod non est diuisa per tres personas. Sed indiuise tamen personas id est patris et filii et spiritus sancti. unum est opus quas posuit subsequenter significat per tria nomina quod ponit. Scilicet spiritus dominus deus. Ut gratias hic dicat ipsas uirtutes gratis quae dantur a deo et datas sicut fidem spem caritatem et cetera. Diuisiones gratiarum sunt id est donorum spiritus sancti id est uirtutum que gratis dantur. Idem autem spiritus est dator omnium eque quantum ad se benignus omnibus. Diuisiones ministrationum sunt quibus alii aliis subseruiant idem autem dominus scilicet filius dans singulis pro arbitrio suo. Et diuisiones operationum sunt quia sunt opera maiora et opera minora idem uero dator scilicet deus pater. Nota quod prius uirtutes significauit dicendo gratiarum quarum effectus significat dicendo ministrationum et operationum. Ex eis enim effectus sequitur ad primos ministratio quantum ad se operatio. Quod uero dicit singulariter dominus spiritus deus eadem personis substantia intelligitur dicitur sed trinitas personis. Deus pater et filius et spiritus sanctus alia et alia separatim operari uidentur ex eo quod spiritui gratias et domino ministrationes et deo operationes supposuit omnia referens ad unum deum subdens. Qui operatur omnia necessaria in omnibus non uni omnia tribuit sed in omnibus omnia operatur quod nichil habet quisque in se habeat ab alio et sic maneat caritas et humilitas. Si uero humiles es et amas unitatem et habes quod quisque in illa aliquid habent.

quoniam cum gentes essetis ad symulacra muta prout ducebamini euntes. Ideo notum uobis facio quod nemo in spiritu dei loquens dicit anathema ihesu. Et nemo dicere potest dominus ihesus nisi in spiritu sancto. Diuisiones uero gratiarum sunt idem autem spiritus. Et diuisiones ministrationum sunt idem autem dominus. Et diuisiones operationum sunt idem uero deus qui operatur omnia in omnibus.

ambrosius
augustinus
augustinus
augustinus de sermone domini in monte
ambrosius
ambrosius
ambrosius
augustinus super io

Unicuique datur ma
nifestatio spiritus ad uti
litatem. Alii quidem
per spiritum datur sermo
sapientie, alii autem ser
mo scientie secundum
eundem spiritum.
Alteri fides in eodem spiritu.
alii gratia sanitatum in
uno spiritu. alii operatio
uirtutum. alii prophetia.
alii discretio spirituum.
alii genera linguarum.
alii interpretatio sermonum.
Hec autem omnia operatur
unus atque idem spiritus.
Diuidens singulis prout uult.

Tolle inuidiam et tuum est quod habeo. Liuor separat caritas iungit. Sicut in
humano corpore oculus solus uidet sed non sibi soli sic spiritum sanctum habes ecclesiam amas
habes ecclesiam amas si in eius compage et caritate consistis. Hec caritas est donum spiritus sancti
quod superat omnia ut post dicit. Unicuique autem et cetera. Diuersa sunt dona et non — dānb
ad uirtutem alicuius hominis singulariter dantur sed ad utilitatem ecclesie edi
ficande quod ita ait. Unicuique autem datur manifestatio spiritus id est gratia per quam patet quod in eo
est spiritus sanctus ad utilitatem ecclesie. quia et in minori qui est in ea prodest. Nota quod — aug. ad dar
deus cum sit natura incorporea et incommutabiliter una eterna stabilitate et — danum de pre
se ipso manens totus adest rebus omnibus et singulis totus sed in quibus habitat habet — tia dei.
eum pro sue capacitatis diuersitate. Alii amplius alii minus quos ipse sibi di
lectissimum templum gratia sue bonitatis edificat. De quibus exequitur
apostolus per partes determinans quod dixerat. Alii quidem per spiritum non per meritum
datur sermo sapientie alii autem sermo scientie secundum eundem spiritum. Distinguit inter sapientiam et scientiam. Sapientia — aug. de tri.
que est in contemplatione eternorum in quo deus est in eternum non deus est solus immutabilis est non. Scientia
que est in actione temporalium. Unde in iob. Ecce pietas est sapientia. abstinere a malis
scientia est. Pietatem in hoc loco posuit dicunt quia grece dicitur theosebia id est cultus dei quod
est nisi amor et cognitio eius. Scientiam quam dixi nimis est abstinere a malis
rerum procul dubio temporalium. Quia in temporalibus mala sunt in quibus
caute et prudenter conuersandum est. Cui autem datur sapientia quasi solem cui scientia
luna in nocte scilicet illi quibus cetera dantur stelle sunt quia hec in hac nocte ne
cessaria. Unde in psalmo. Solem in potestatem diei lunam et stellas in potestatem noctis. Et nota quod non simpliciter ait
alii datur sapientia alii scientia sed ait sermo sapientie sermo scientie per hoc significans quia non so
lum datur sapientia id est de diuinis intelligentia et scientia de humanis sed etiam ut ex eis sermo in
aliis possint eloqui. Sequitur. Alteri fides datur id est constantia fidei et
sermonis in eodem spiritu. Uide quod et fides inter dei munera est. Non ergo sola — aug. in lib.
caritas sed caritas cum fide a deo nobis est. Alii datur gratia sanitatum curan — retractationum
di infirmos id est in uno eodem omnibus spiritu. Alii operatio uirtutum id est miraculorum que
sunt contra naturam. Alii prophetia id est predicere futura alii discretio spirituum ut discernat quod audis — aug.
quo spiritu bono an malo dicatur quia et diabolus bona seductione dicit. Alii
genera linguarum id est loqui diuersis linguis. Alii datur interpretatio sermonum id est linguarum ut tan
tum non ut ioseph. ut sermones alicuius allegorice pronuntiationes que sunt in prophetis et euangeliis.
Hec autem omnia et si diuersa sint operatur spiritus sanctus unus et substantia cum patre et filio atque
idem id est inuariabilis. Ecce quod superius dixit tres operari hic spiritum sanctum agere profitetur. — dānb
Quia enim unum non sunt quod unus operatur tres operantur. Itaque spiritus sanctus cooperator est patris et filii. Ideo autem dixit unus atque idem sed — aug. in psalmo xxvii
ne tot putentur quot operantur non quod sine patre et filio spiritus sanctus operetur. Inseparabilis enim est operatio trinitatis ita ut cum — aug. de blasfemia
operatio patris dicatur non ea sine filio et spiritu sancto intelligatur operari et cooperatio filii non sine patre et spiritu sancto et cooperatio spiritus sancti non sine — spiritus sancti.
patre et filio. Uide quod apostolus dicit hic spiritum sanctum dare dona. Alibi uero dicit quod datus est ut cum ait. Accipite spiritum sanctum et cetera. Ideoque — aug. de tri.
ammonendi sunt legentes qui donum diuinum uident dictum spiritum domino dicente. Accipite spiritum sanctum ut cum audiunt — in li. xv.
dici donum spiritus sancti illud genus locutionis agnoscant quod dicit apostolus in expoliatione corporis carnis. Sicut enim corpus
carnis nichil aliud est quam ipsa caro. ita donum spiritus sancti nichil aliud est quam spiritus sanctus. In tantum ergo donum dei est in quantum datur eis quibus datur. — Intellige.
Apud se autem deus est et si nemini detur quia deus erat patri et filio coeternus antequam alicui daretur. Nec quia illi dant et ipse — a trinitate
datur ideo minor est illis. Ita enim datur sicut dei donum ut et se ipsum dedet sicut deus. Non enim dici potest non esse sue potestatis
de quo dictum est. Spiritus ubi uult spirat. Cum enim datur a patre et filio sua uoluntate datur et ipse id est omnia operatur.
Diuidens singulis non ipse diuisus prout uult sic quidem est qui solus nouit quid conueniat et gratis dat non ad me — aug.
ritum. Unde nec minori est dolendum de maiori dono alterius nec maiori superbiendum contra minorem [illegible].
Sicut enim et cetera. Ideo diuisis diuersa dat dona quia sicut corpus humanum unum est coniunctione membrorum et cetera.

diuisa membra oĩa aũ mẽb⁹ corpis quamuis sīt mlta unũ tñ corp⁹
subministrando. Ita ⁊ omnes fideles sūt xp̃c ũ ñ dicã corp⁹ xp̄i q̄ ip̄e x̄
aug⁹ sūt tã minores quã maiores. Cap̄ enĩ ⁊ corpus dr̄ xp̄c pp̄ ineffabilem
unitatē capitis ⁊ membroꝝ. Etenĩ n. o. Ostendit quomodo corp⁹ x̄
unũ sit. i. quomõ omnes fideles unũ sint. o. P̄h; unũ sumus. Etenī.
i. q̄ nos o. siue iudei siue gentiles. qui sunt natiõe diuisi siue ser
siue li. qui sunt cõditiõe diuisi. baptizati. i. abluti in uno sp̄u. s.
ducti sumus in unũ corp⁹. i. inh ut possimus unũ corp⁹ unanime
p̄ illũ unũ sp̄m ut totũ corpus hõis una aĩa uegetatur. Ita enim
aug⁹ un⁹ sp̄c. s. fac̄ omnia in mẽb̄s corporis x̄ sic una aĩa uid; in oclõ au
dit in aure ⁊ in ceťis omnib; omĩa fac̄. Et ĩ p̄ hoc sumus unũ corp⁹
x̄. i. quia omnes sumus potati. in acceptione diuisoꝝ donoꝝ sp̄c
s. ⁊ h̄ in uno sp̄u. s. coop̄ante. quo omnia dona ad unũ efficiẽd⁹
amb dirigit. Inõ nullus p̄ t contempnendat p̄ferenda est q̄ ex se
amb p̄fcã sit. nec hominibus glã dĩ danda quia unus idẽ ds̄ omnia ĩ
oib; opat̄. N am ⁊ c̄. Ostendit p̄ similitudinem humani cor
poris. unitatē sicut humani corporis unitas ñ ĩ singularitate 9sis
tit. s; ĩ multis membris ut inuicē sibi p̄stent quod debent. o. Bn̄
amb omnes fideles sunt unum corp⁹. Naã ⁊ corp⁹ humanũ cui ecclã sil̄r.
non ē unũ mẽbrũ s; multa. ita in ecclã non sunt uni⁹ officii ⁊ doni
ĩ quia id̄ sp̄c dat omnia. Si dix̄it pes. i. aliquis cui donum inferi⁹
ab datum; q̄m ñ sũ manus. i. tam dignus sic ille cui op̄at⁹ uirtutũ dat̄
ñ sũ de corpe ñ iõ ñ ē de corp⁹. Ut quia enĩ de p̄mis ñ ē. ñ iõ ñ ē ne necessariis
ceťis. Et simil̄r si dix̄it auris. i. ille qui h̄t sciam q̄ ñ sũ oc̄s. ut
ille qui h̄t sermonem sapiē ñ sũ t ñ iõ ñ ē de corpore. Est utiq; q̄
si ñ ē ill̄d p̄ esse aliud. It̄. si totum corpus ēēt oc̄s ũ ēēt audit⁹. i. au
ris. ⁊ si totum ēēt audit⁹. i. auris. ũ ēēt odoratus. i. nares. Eg ↄ
ab intelligitur ille cui datur discretio sp̄uũ. o. Si in ecclã omnes ēēnt
unius officii quomodo impl̄ēt necessitas corporis. cui gubnatioi
diuisis opus ẽ; N unc aũ. o. Sed p̄p̄ h̄ inconuenientia uitanda
nc̄ posuit ds̄. i. p̄uida ⁊ rationabili uoluntate apparuit mẽbra
diuisa in corpore ut nichil desit illi ita in ecclã diuisas p̄s quib⁹
ĩbuit munera diuisa. ⁊ unũqdq; eoꝝ mẽbroꝝ. s. mai⁹ t min⁹ posuit
in corpe. i. institutiõe corpis. sic uolũ. i. sic sibi uisũ ē. Quod o mlta
membra sunt ĩ corpore quod si essent oĩa unũ mẽbrũ ũ ēēt corp⁹ q̄ ñ ñ
diuisis subsistēp̄. o. Nõ impedit multitudo sensuũ s; ĩ corp⁹. Ita si
ĩ ecclã oĩ ēēnt uni⁹ officii ⁊ dignitatis ñ dicēnt mẽb⁹ neq; corp⁹. Sed ñ
ne corpus p̄eat. multa quid̄ mẽbra s̄ ũn ã corp⁹ ẽ
de omnibus. Non p̄t̄ a. o. Diuisa sunt membra s;
maiora non possunt dr̄e minoribus quod eis ñ
egeant ⁊ hoc ē quod ait. ñ p̄t a. d. o. m. o. t. ñ idi.
amb quia si oculus p̄uid; manus opat̄ aut tũ cap̄
amb p̄. ñ p̄ dr̄e ñ e. m̃ n. ita ⁊ in ecclã potior ñ p̄ dr̄e
inferiori ñ es m̃ necessarius. Pot̄ enim aliquid hu
ius q̄ ñ sublimius p̄ terrũ quod ñ p̄ aurum.
ambr̄ Ipã ĩ dignitas sine subiectis contemptibilis ē. S; multo mag⁹. m. c. q̄. u. ĩ. ēē. infirmiora necia s̄. aliqñ. hõ

Sicut enim corpus unum
est et membra h̄t multa.
omnia aũ membra corpis
cum sint multa unum cor
pus sunt. Ita et xp̄c. Eteni
in uno sp̄u omnes nos in
unum corpus baptizati
sumus siue iudei siue gen
tiles. siue serui siue liberi.
⁊ omnes uno sp̄u potati
sum⁹. Nam et corpus nõ ē
unum membrũ s; multa.
Si dix̄it pes q̄m non sum
manus
de corpore non iõ non est
de corpore. Et si dix̄it
oculus aũris quia nõ sũ
non sum de corpore ñ iõ
non ē de corpore. Si totũ
corpus oculus ũ audit⁹.
Si totum auditus ubi ē odoratus.
Nunc aũ posuit ds̄ membra unũ
quodq; eoꝝ in corpore sic uoluit.
Qd̄ si ēēnt omnia unũ mẽbrũ ũ corp⁹.

Nunc autem multa quidem membra unum autem corpus. Non potest autem dicere oculus manui opera tua non indigeo. Aut iterum caput pedibus non estis michi necessarii. Sed multo magis que videntur membra corporis infirmiora esse necessariora sunt. Et que putamus ignobiliora membra esse corporis his honorem habundantiorem circumdamus. Et que inhonesta sunt nostra habundantiorem honestatem habent. Honesta autem nostra nullius egent. Sed deus temperavit corpus ei cui deerat habundantiorem tribuendo honorem. ut non sit scisma in corpore. Sed in id ipsum pro invicem sollicita sint membra. Et si quid patitur unum membrum compaciuntur omnia membra. H Vos autem estis corpus christi.

ipsa inferiora a superioribus non debent sperni sed amplius honorari. Unde subdit. Et que putamus ignobiliora membra esse corporis his circumdamus h. h. u. Ita et minus digni in ecclesia exhortatione necessaria sunt qua illis aliquis honor detur ut fiant utiles. Et que inhonesta nostra sunt ut pudenda habent habundantiorem honestatem a nobis celantibus ea. Attende quod ait inhonesta. Absit ut in membris secretorum sit aliqua turpitudo sed dicuntur inhonesta quia non habent eam speciem decoris quam habent ea que in promptu sunt. Vel propter legem membrorum que de peccato venit non de prima institutione nature. Non usus membrorum illicitus temporis sed non membra ipsa. Ita in ecclesia illi qui per aliquod peccatum inhonesti sunt abundantius adiuvantur consolationibus et orationibus ut honesti fiant. Vel per [illegible] honesta membra significantur quidam fratrum qui cum sint inhonesti egestate et habitu habent tamen habundantiorem honestatem quia sunt aliquando vite mundioris. Sequitur. Honesta autem nostra membra quia per se satis honoris habent nullius egent eorum que illis inhonestis fiunt. Sed per ea talia honoranda et incitanda in quibus studium proprie conversationis ornavit honestas nichil est quod a nobis addatur. Sed deus etc. Honesta nullius egent inhonesta egent. Et hoc fecit deus qui temperavit corpus equaliter tribuendo pro digna membris habundantiorem id est ampliorem honorem ei membro cui in se deerat honor ut ita non sit scisma id est discordia in corpore humano vel in ecclesia ubi debet esse unitas sed omnia membra potius sollicita sint in rebus agendis pro se invicem. Sollicita sint dico ita ut tendant in idipsum id est in id sollicitudinis quod sit ipsum id est indifferens vel non minus pro alio quam pro se solliciti sint. Unde subdit. Et si quid patitur in adversis unum membrum compatiuntur id est compati debent omnia membra quasi suum sit malum. Hoc de membris ambiguum non est quia si oculus vel pes capitur aliqua egritudine totum corpus condolet ita vos decet condolere fratribus si quid adversitatis emerserit et letari si bene cesserit. Unde subdit. Sive gloriatur de bonis unum membrum omnia membra congaudent. Et si quis quereret quid ad nos ista? Respondet subdens. Vos autem estis corpus fidei unitate christi id est capitis et membra pendentia de membro id est de christo capite id est membro nostro. Vel pendentia a me membro cuius predicatione instituti estis. Ecce aperte ostendit se nostram causam per membrorum carnalium rationem tractasse. Et quosdam. Hic determinat de hominibus dei que sint altiora et que sint inferiora quia his putabant corinthii quod minus esset maius et quod maius esset minus et respondit infidelibus diversitatem quam dixit in membris esse. dum subdit. Et quosdam quidem id est diverso positu deus in ecclesia primum dignitate et tempore apostolos vice christi predicantes et omnium ordinatores et iudices. Secundo prophetas. Scilicet misteria scripturarum vel futura revelantes. Et aut de illis qui post adventum christi fuerunt non qui eum prenuntiaverunt. quos qui vult nosse actus apostolorum legat. Tertio doctores. Scilicet precepta mundi dantes vel qui pueros litteris imbuunt. Deinde virtutes id est eos qui miracula faciunt. Exinde gratias curationum id est eos qui infirmos curant. Opitulationes id est eos qui maioribus ferunt opem sicut tytus paulo et archydiaconus episcopis. Gubernationes. Scilicet minorum prelationes ut sunt presbiteri qui plebi documento sunt.

Ambrosius. Ambrosius. Augustinus contra faustum. Ambrosius. H. Ambrosius. Ambrosius.

H Augustinus. Sive gloriatur unum membrum congaudent omnia membra.

·/· idq; nūc meliorē uiā eis ostendit .i. caritatē. q̄si p̄dicte gr̄e ī corpe x̄ sūt.

dn̄b̄ — G̃ na linguaȝ. Ecce dominicū ē multas scire linguas. Et nota quod ultimū ponit, quod illud illi p̄mū ponebāt. N ūq enī .c. Diuisis
h̄ dantur recte quia non in omnib; omnia danda sunt. quia sicn̄ ēēt
quib; h̄ officia seruirent. quod ita ait. Numq omīs sunt apli. Nūq oīs
pphe. Numq omīs doctores. Numq omīs uirtutes. Nūq oīs grām
curationis hn̄t. Numq omīs int̄p̄tantur scripturas t̄ linguas.
dn̄b̄ — E — Monuitq; s; qui hec in se h̄t amet maiūs. 7 meis iam hec h̄t q̄ se n̄ h̄t.
mulamini aūt. Explanauit reddita ratione q̄r diuisas hn̄t grās nec
totū alicui concedatur .i. exemplo huāi corporis. in spiritale corpus
insinuauit. ac p hoc d̄m in omnibus b̄n̄dicendū ostens; .e. Diuisa s̄t
dona s; debis emulamini .i. desiderate caris me .i. utiliora n̄ linguas
dn̄b̄ — ut soletis. Et adhuc. Gradatim illos ad utiliora puehit ostendens
p̄dictas grās n̄ semp ad uitā ꝑtinere. s; ad honorificentiā di. Et ad
dn̄b̄ — huc. s. p̄t p̄dicta demonstro uobis uiam eūndi ad d̄m .i. caritatē.
dn̄b̄ — excellentiorem p̄dictis quia maius omnib; donū ē. quia p̄dicta n̄ sep
ad uitā ꝑtinēt s; ad honorē di ostendendū gentib;. Vn̄ ī fine hi q̄
dicent d̄ne in nomine tuo p. 7 demonia .e. 7 u. f. dicet dn̄s. Recedite
a me non noui uos operarii iniq̄t. Sec. S i linguis ho. lo. Pbat quod
caritas est excellentior aliis quia h alia sine ea non ualent. 7 ea sine istis
dn̄b̄ — ualet. quod ita ait incipiens a lingua. Si linguis ho. lo. quod aliqn̄ dat
alicui ad glām di non ad uitā. 7 angloȝ. Distingue linguis h. s. minꝰ
scientium 7 angloȝ .i. pfectoȝ hominum. Vl linguis omniū. s. 7
angloȝ quibus angli ꝑpositi signant minoribus quod de di uoluntate
p̄mi sētiūt quod fit aliquibus nutib; aut signis. Vl linguis ang. q̄b; s.
ad hoīes missi utūt. Si uq̄ h facia caritatem aūt n̄ ha. q̄ p̄ carē oīb; linguꝰ
loquīs. fc̄s sū ue. et. so. q̄d utilit̄ s̄ ostend̄r aliis ū signat aut cymb tīnies
dn̄b̄ — q̄d s̄ n̄ pd; ē. alios ū delectat nesciens. Ire apta oparatiōis similitudo. Q̄a
sic era militū 7 cābalū īpulsu aliquo n̄ p se resonant. sic loquīs linguis n̄
p se qui nesciat quid loquatur t̄ uirtutē spc̄ pferat ea q̄b; audientes mulceat.
Aug̃ in ps̄o cxi. — Respice ad muria eccle, uniuersis excellentiꝰ caritatis munꝰ 7 cog
noscens. Caritas enim est fons p̄ꝰ 7 singulis bonoȝ cui alienꝰ non
Aug̃ super iohannem — communicat q̄ caritas ut oleū n̄ p̄ p̄mi uimos; superexcellit. Attende
quanta est caritas que si desit frustra hn̄t cetera. Si aū assit alicui hn̄t
omnia t̄ uis et maius q̄ cum h̄t ecpt. spm̄ s. habebit. q̄. si n̄ hn̄erit sn̄
spu s. erit. 7 sicut corpus sn̄ anima mortuū ē. sic anima sn̄ caritate mortua
Aug̃ de mu tacto. u. p. — deputabit̄. Hec ē uestis nuptialis quam iduti conuiue securi discūbr
hac ueste pellitur frig̃ quo frigebat petrus calefaciens se ad pruinā cay
Aug̃ de triṅ — phe. Hec sola est q̄ diuidit int̄ filios regni 7 filios pditiōis. Dant̄ q̄da
alia p spm̄ munia s; sn̄ caritate nich p sūt. Nisi g̃ cui impciatur cuiq;
sp̄s s. ut eum di 7 pxum faciat ama
torē a sinistr̄ non transfertur ad dextam.
n̄ spc̄ pecā donum n̄ p dilectione q̄
cē̄ta tenent̄. Vn̄ d̄ns ait. Qui h̄t da

Aug̃ ī ps̄o cxl. vi. — XIII.

et membra de m̄bro. Et quosdam quidē posuit d̄s in ecc̄ia. p̄mum aplos secdo pphās tertio doctores. deinde uirtutes exinde grās curationum opitulationes gubernationes. gn̄a linguaȝ interp̄tatiōes sermonum. Numquid omnes apli? Nūq̄d omnes pphe? Nūq̄d omnes doctores? Nūq̄d omnes uirtutes? Nūq̄d omnes grām hn̄t curationū? Nūquid omnes linguis loqūnt̄? Numquid omnes interp̄tantur? Emulamini aū carismata meliora. Et adhuc excellentiorem uiā uobis demonstro. Si lin guis hominū loquar 7 angloȝ caritatem aū n̄ habeā: factꝰ sum uelud

bitur ei 7 q̄ n̄ h̄t id q̄d h. a. a. eo. quia qui h̄t caritatē addetur ei. q̄ ū n̄ h̄t 7 si ad tēp̄ h̄t h̄ dona auferētur.

es sonans aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam et noverim misteria omnia et omnem scientiam. et si habuero omnem fidem. ita ut montes transferam caritatem autem non habeam nichil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas. et si tradidero corpus meum ita ut ardeam caritatem autem non habuero nichil michi prodest. Caritas patiens est benigna est. Caritas non emulatur non agit perperam non inflatur non est ambitiosa non querit que sua sunt non irritatur. non cogitat malum. non gaudet super iniquitate congaudet autem veritati.

habet quod gratia possideat nomen christianum sed non habet caritatem. ut credi res nostras. et ideo quod habet auferetur. Sequitur. Et si habuero prophetiam futurorum quia et mali habuerunt. Sicut balaam et saul et caiphas. et si noverim omnia. id est occulta novi et vetera sicut quod in mali noscunt. ut iudas cum apostolis et diabolus qui ut ezechiel dicit misteria divina novit cum in paradiso dei illum fuisse et preciosos lapides habuisse testatur. sed nichil illi profuit quia sine caritate in superbiam prosiliuit. Et si novero omnem scientiam divinam et humanam ut scribe et pharisei. Unde dominus ait. Vos habetis clavem scientie sed nec intratis nec alios intrare sinitis. Et si habuero omnem fidem. id est de omni re que non est habenda. fidem dico ita perfectam. ut montes transferam. ad litteram. Ut demones a patientibus. caritatem autem non habeam. nichil sum. id est nichil michi prodest ad vitam si illa magna sint. habent illa utique mali quibus et confitebuntur in iudicio vel non audebunt et mirari quibus non dicet non habuistis sed non novi vos quia sine caritate habuerunt. Et si distribuero omnes facultates meas quicquid habeo. in hoc in cibos. id est in necessaria pauperum non divitum qui reddant. Et nota quod ait distribuero. Per hoc enim cautela elemosine docetur ut non uni sed multis detur ut pluribus prosit. Et si tradidero corpus meum. ut laurentius fecit ita ut ardeam. vel ad quod dicunt fit aliquando. caritatem autem non habuero. nichil michi prodest. Sine caritate quippe bene potest esse sed non prodesse. Sic opera bona non ex quantitate sui sed ex caritate plus vel minus prosunt. Impar quippe facultas est multum vel parvum danti sed non impar caritas. et ideo tantum est dare calicem aque frigide quantum fuit zacheo dare dimidium patrimonii. In caritate enim domino sciuntur discipuli christi non in prophetia fide et aliis. Dilectione enim que ex deo est et deus est. per spiritum sanctum per quem in nobis diffunditur caritas per quam nobis tota inhabitat trinitas. Quo certa rectissime spiritus sanctus cum sit deus vocatur et donum dei. Sequitur. Caritas patiens est etc. Item caritas ideo dignior est quia hec bona affert. Caritas enim patiens est habitu patientie in anima. benigna est. id est larga egenis. Caritas non emulatur. id est non invidet. quia non ea aliena contristat felicitas sed alterius bonum diligit ut suum. non agit perperam. id est perverse. non inflatur superbia se cedit. non est ambitiosa. id est non aliis vult preponi. non querit que sua sunt tantum sed que aliorum. Vel non querit que sua sunt. id est ablata non repetit quia non est amatrix pecunie. Non irritatur. id est non provocatur ad iram vel non solum non nocet aliorum sed in non cogitat malum. non gaudet super iniquitate. sed dolet videns aliquem vivere in iniquitate. congaudet autem veritati. id est operibus iusticie vel ubi sit veritas. Omnia suffert in adversitate sicut in noe apparet qui multa sustinuit. Omnia credit. que veritas suadet. sicut in abraham apparuit qui credidit deo vocanti et promittenti. Et nota quod ait omnia credit. Non dicit omnibus quia non omnibus sed deo tantum credit. Omnia sperat. que veritas promittit ut apparet in antiquis patribus. id est in prophetis et aliis qui sperabant habere quod promittebat deus. omnia sustinet. id est promissa omnia patienter expectat sicut apparet in ipso capite nostro christo qui patienter expectavit gloriam resurrectionis et ascensionis. Hec sunt arma quibus miles christi armatur cuius armature que precipua arma premisit patientiam et benignitatem. Quarum altera illata a proximis mala equanimiter portat altera sua bona proximis desiderabiliter impendit. Mens quippe est scutum in hoc tempore contra peccato munita patientie clipeo et gladio amoris accincta ad mala ferenda sumit fortitudinem et ad

aug. ad. ad.

aug. ad.

aug. de tri. aug. in pso cxx.

de trin. aug. in lib. xv de trin.

aug.

aug. de uni. uirtutib. ad.

Id.

Gg. sup ezech

Gg. in moralib.

reprehendenda bonā erigit unitatē quatinus I odiorū tela potiꝰ excipiat & amoris iacula ualentiꝰ reddat. Non enim ad bella armatus pgit qui aut clypeum sumens gladiū non utitur. aut utens gladiū non utens clypeo n̄ communitur. Vn̄ in uulscendi aduersitatis bello deprehensus iscutū patientie deb; anferre. ad pdicandū pmotus. i amoris iacula inferre ꝯuincat. Sequitur. Caritas. &c. Item p hoc caritas est dignior qꝛ caritas nunq̄ excidit. i. n̄ in h' sclo n̄ in futuro finietur. s; io pa el cesset. Sicut credendo & sperando diligimus quod nunq̄ uidemus quanto magis c̄ uidebi. Nō excidit dico si. pphetie futurorū euacuaꝫ in futuro qn̄ omnia psentia fient siue lin. ces. i futuro. Quid enim alicui dicetur ū omnes eadē itellegent. siue scia q m̄ p speculū ē destru. cū p ipā ī̄erit. Ex parte enim. i. pfte cognoscimus dm̄ & ex parte. i. impfte pphamus. Cum aūt. a. Scia ē ex parte & pphia s; omē quod ex parte ē euacuabitur i. destruet. cuenit quod pfcm̄ ē. i. destruetur impfectio n̄rā n̄ id quod diuinū euacuabr. Destructio imperfectionis est quando id quod impfectū ē impletur initium. Hic oppoitur a quibusdā. quod eadē ratione caritas debeat dici euacuari quia modo ex parte est. i. impfcā ē. Ad quod quidā dicūt n̄ ipsā sciām. i. ipsum donum scie euacuari s; mod quia nc̄ cognoscimꝰ enigmatice. & p speculum i umbratiliter i obscure tunc aū p spē. i. clarissime. S; ad h' inquiunt illi sic nūc impfte diligimus tc̄ aū pfectissime. ergo modus diligendi euacuabitur. Sig caritas p dici euacuanda ut scia. ad q'd illi.

Verum quidem est si de caritate sicut de scia omnis impfectio tolletur. S; sicut duo sunt diligenda. v. d's & pximus ita duo sunt principales modi diligendi. s. ut ds ppter se & pximus ppter dm̄ diligatur. Hi q. duo modi in futuro non euacuabuntur s; modꝰ impfectionis tolletur. Sciendū ē modus enigmaticꝰ & specularis penitus tolletur. Alii dicunt n̄ solū modū scie s; & actum siue ipsam sciām q̄ nunc est in futuro euacuari. De actu quidē ipsius scie pbabile ē quod euacuetur. de ipā ū scia n̄ adeo. Scia enim est ipā mentis qualitas cuius ē actꝰ & uisio ipā qua uidemus nc̄ aq̄ ad aliam pducemur. Vn̄ aug'. Scimus quia cum apparuit sicut iohs s; erimꝰ ei. q. u. e. sicē h' uisio nob pmittitur. Ad hanc uisionem erudimur ad hanc cor mundamus. Et ita ait aug'. fidi succedit spes quā uidebimꝰ & spei succedit beatitudo ipa ad quā puenturi sumus. Caritas ū augebitur potiꝰ nec aliquid ei succedit. destruetur tn̄ in quantum ex parte ē quia desinet esse ex parte s; n̄ ipā n̄ ei actꝰ eiꝰ destruetur. Omne g' quod ex parte ē destruetur & ex toto ut fides & spes. & ex parte ut scia cuius actus & modus destruetur & caritas cuius modus quidē tolletur s; nec ipā n̄ eius actus. sed iam quidam modus. Hoc aū quod dixit p similitudinē ostendit dicens. Cum essem paruulus lo. ū paruulꝰ. i. more paruuli sapiebā h' uanas res. ū paruulꝰ cogitabā ut paruulus. Quando aū fc̄s sum uir. i. pfte etatis euacuaui. i. pposui omnia q̄ erant paruuli. similiter & uos. Videmus nc̄ de deo p speculum. i. p imaginem obscuram. Videmus enim aliquas creaturas in quibus aliq̄ similitudo dī relucet & hoc satis obscure. in enigmate. i. p obscurā allegoriam. Attende quod addidit in enigmate quod utiq; multi ī cognitū quia eas literas nesciunt in quibus est doctrina de locutionum modis q's greci tropos uocant quo uocabulo & nos utimur p latino. Ut enim scema usitatius dicimus quam figuras ita usitatius tropos quā modos. Est aū allegoria tropus quidam. huius tpi. i. allegorie sunt plures spēs quarum una ē q̄ dr̄ enigma. Enigma ū est ut b'iuit explicem nonnullis s; obscura allegoria.

Pm̄ qn̄t m̄ uidr̄ sic nomine speculi imaginē significauit ita nomine enigmatis similitudinē q̄uis obscuram

Omnia suffert. oīa credit. omnia sperat oīa sustinet. Caritas nunquam excidit. Siue pphie euacuabuntur. siue lingue cessabunt. siue scia destruetur. Ex parte enī cognoscimus & ex parte pphamus. Cum aū uenerit quod pfectum ē. euacuabitur quod ex parte ē.

Cum essem paruulꝰ loquebar ū paruulꝰ sapiebā ut paruulꝰ cogitabā ū paruulꝰ. Quando aū fc̄s sum uir euacuaui que erant paruuli. Videoꝰ

gg

aū

oppo

& aptissime

aū i sermone quodā aū i li. de doctrina xana.

C

aug' de tri.

aug' de tri.

aug'

nunc per speculum et in enigmate. tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte. tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum. Nunc autem manent fides spes caritas tria hec. Maior autem horum est caritas.

XIIII

Sectamini caritatem. Emulamini spiritualia magis autem ut prophetetis. Qui enim loquitur lingua non hominibus loquitur sed deo. Spiritus autem loquitur mysteria.

et ad perspiciendum difficilem. Utroque igitur nomine similitudines significate sunt
que ualent ad intelligendum deum licet obscure. Nunc enim imagines diuinitatis — ambrosius
per fidem uidentur et spem. Vel speculum est anima in qua aliquo modo deum cognoscimus
sed in enigmate. id est obscure. tunc autem uidebimus facie ad faciem. id est manifeste a similitudine
tecto multis se intuentium. Caritas uero augebitur potius nec ei aliquid succe
dit. Sic ita quedam uisio huius temporis erit altera uisio futuri. Ista est per — augustinus in psalmo
fidem illa erit per speciem. Et nunc non solum alii sed ego ipse cognosco ex parte — c.l.x.viii.
id est obscure et imperfecte. tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum. id est uidebo per — ambrosius
missa sicut uideor. apparente. id est cognoscam deum sicut ipse me cognouit
scilicet sicut ipse est. Hoc est presentem esse deum ubique. Vel cognoscam sicut et cognitus. id est sicut — ambrosius
prescitus sum cognoscere quod mihi est secretum. Nunc autem et cetera. Tunc cognoscam sed
nunc ut ad id perueniam manent hec tria et cetera. que pauca sunt sed multum utilia — augustinus de doc
scilicet fides spes caritas quibus sancta prophetia militant sine quibus nullus — trina christiana.
iusti est uita perfecta que tamen in his est comparatione futuri imperfecta est. Maior — augustinus
autem his est caritas. que his decedentibus permanebit aucta. cum fides et — augustinus
spes hic non possunt deesse. sed fides et spes sine caritate possunt esse. quamuis
non sit pia fides et spes sine caritate. Et quia maior aliis est caritas ergo sec
tamini toto corde caritatem que est dulce et salubre uinculum mentium. sine qua — augustinus
diues pauper est in qua pauper diues est. Emulamini id est uel desiderate alia spiritu
alia. id est alia dona spiritus sancti. sed post caritatem magis autem desiderate ut prophetetis — ambrosius
quam ut loquamini linguis. id est magis prophetias quam linguas. ita uere
faciendum est. Qui enim loquitur lingua. id est incognita et peregrina non hominibus loquitur — ambrosius
id est intelligentie hominum ignota et ex hac re nullus est eis profectus sed deo — ambrosius
cuius laudes dicit. qui intelligit quod dicit. Spiritus autem et cetera. id est quia nemo intelli
git eum hoc est quod non ipse homo sed spiritus sanctus loquitur per eum mysteria. scilicet a
deo secreta. Vel ita. Qui enim. ut aliter accipiatur lingua et fiat dis
tinctio inter spiritum scilicet mentem. Quia enim in lingua. id est in membro illo cor — augustinus super
poris quos mouemus in ore cum loquimur figure rerum dantur non res ipse — genesim.
proferuntur. ideo translato uerbo linguam hic dicit prolationem uel significationes
sic imagines rerum que ut intelligantur indigent mente. id est intellectu
mentis. Dum uero non intelliguntur dicuntur in spiritu non in mente. Mens autem hic — augustinus
accipitur superior uis anime. spiritus uis eiusdem anime inferior mente. cui rerum
imagines imprimuntur. Lingua igitur quibus signorum prolatio que cum intellectus
accedit qui est mentis fit reuelatio fit uel agnitio uel prophetia uel doctrina
de quibus subsequenter agetur. Et sciendum quia loquens lingua aliquando
non intelligebat aliquando intelligebat. sed aliis exponere non ualebat. sed aliquis forte interpretatur aliquando uidebat
intelligebat interpretabatur. Vt ubi gratia pharao uidit in spiritu septem spicas et uii. boues illorumque prolatio quasi lin
gua fuit. sed non intellexit quid significarent. Ideo quoque propheta non erat. Porro inde cum signa per aliquas rerum corporalium — augustinus
similitudines demonstrabantur in spiritu si non intelligerent nondum erat prophetia. Magisque propheta dicendus est — augustinus super
qui interpretatur quod alius uidet ut ioseph magis quam pharao. Pharao uidit spiritu ioseph mente. Illius spiritus — genesim.
informatus est ut uideret imagines huius mens illuminata est ut intelligeret ueritatem et ideo in illo erat lingua in isto
prophetia quia in illo rerum imaginatio in isto imaginationis interpretatio. Minus ergo est propheta qui rerum significatarum solo spiritu
uidet imagines magis est propheta qui solo earum intellectu preditus est. Sed maxime propheta est qui utroque precellit ut
qui uideat in spiritu significationes et eas mente intelligit ut daniel qui et somnium regis quod uiderat dixit
et quid significaret aperuit. Nam ipse in imagines in spiritu eius expresse sunt et earum intellectus reuelatus in mente. Et hic per se quere littera et cetera.
Ideo magis desideranda est prophetia quam lingua. Quia qui loquitur lingua. id est qui profert aliqua signa sine intellectu non hominibus loquitur scilicet deo. Et ideo mutatur uel uenit hominibus

adedifica

aug⁹ aug⁹ Nemo enim a. Nec hoc mutat. Spc a. hominis non mens loquitur mistia. ut spc. alia litera non mente loquitur ille. mistia. spc. Hic pro intelligi anime, nisi inferior cum imagines rerum in ibor insigniuntur. Nec a. a. Unde de isto dico quod non loquitur hominibus. Namque qui pphat mente in i-
aug⁹ telligendo et interptatione apiendo. i. qui exponit scripturas q in mistis occulte sunt. hominibus loquitur. i. intelligentie hominum qualis ad edificationem. incipientium. et exhortatione proficientium et consolatione desolatorum. Item. Ideo melius est pphare quam loqui lingua quia qui lo-
aug⁹ quitur lingua. quod est loqui spu semetipsum ut plus edificat sicut intellig. Qui autem pphetat quod est loqui mente ecclam edificat quantum ad se. Qua-
aug⁹ vis autem sic pphiam lingue pponam tamen volo vos omnes loqui linguis. quod est donum dei. ideo non phibeo magis autem volo vos pphare. quam loqui linguis. quia plus pdest. quare magis volo hoc. Nam. i. quia maior est. i. dignior qui pphetat quam qui loquitur linguis nisi forte interptetur. i. exponere valeat quod dicit. quod raro contingit. Interptetur dico ut ecclesia accipiat edificationem. Nunc a. Dixi quod maior est qui pphetat quam qui loquitur linguis. hoc in meipso autem videre potestis. quod lingua non pdest. pphia pdest. quia ostendit si ut nunc quando fideles estis. ad vos linguis loquens quid vobis pdero. nichil. Quomodo ergo nunc lingua pderat quando infideles eratis. Quid inquam pdest. nisi loquar vobis in revelatione. scilicet ut exponam vobis revelationem. Revelatio est ubi per figuras ostenduntur quedam misteria ut in apocalipsi. Quid ergo pdest nisi signis. vel lingue accesserit intellectus ut non spu tamen sed et in mente agatur. nichil. aut in scientia. scilicet ut exponam ea que ad sciendum ptinent. Ea sunt que ad fidem illuminant. ut de natura deitatis. aut in pphia. scilicet ut exponam scripturam que de futuris agit. aut in doctrina. scilicet ut exponam scripturas que mores informant. Vel revelationem subdita aliquarum distinctio per spm sanctum. Unde postea. Si vero sedenti revelatum fuerit etc. Pphia ergo est ut ysaye et ceterorum quam sine humana industria spc sanctus revelat. Scientia est eorum que pprio studio didicit doctrina eorum que alio docente assecutus est.
Tamen etc. Per similitudines quorundam inanimatorum ostendit linguas sine pphias inutiles esse. a. Vel ne ostendi linguam non valere sine interprete. per me dico qui sum rationalis tamen per inanimata id possum ostendere. quia que sine anima etc. Vt ita continuatur. a. Quamvis linguas appetatis tamen illa que sine anima sunt vocem dantia. scilicet sive tybia sive cythara. nisi dederint distinctionem sonituum. i. distinctos vel intelligibiles sonos quomodo scietur quod canitur tybia aut quod cytharizatur. i. quis iudicare poterit modos et consonantias cantilene. Etenim. Item per aliam similitudinem id ostendit. a. Ve de istis nescitur. quia nec de tuba. Etenim si tuba det incertum vocem quando bellum indiscerat visus tabernaculis et bellis divisis sonis. Si ergo det incertam vocem. scilicet que bellum non significat quis parabit se ad bellum. a. Vox illa nescitur. i. non intelligitur quod effectum vel indicat quia nemo separat. Ita et vos. loquentes per linguam quorumlibet signorum vel incognitam nisi sermonem manifestum

Nemo enim audit. Spc autem loquitur mystia. Namque qui pphat hominibus loquitur ad edificationem, et exortationem et consolationem. Qui loquitur lingua semetipsum edificat. Qui autem pphetat ecclam edificat. Volo autem vos loqui omnes linguis. magis autem pphetare. Nam maior est qui pphat quam qui loquitur lingua. nisi forte interptetur ut ecclesia edificationem accipiat. Nunc autem fratres si venero ad vos linguis loquens. quid vobis pdero nisi loquar aut in revelatione aut in scientia aut in pphia. aut in doctrina. Tamen que sine anima sunt vocem dantia sive tybia sive cythara. nisi distinctionem sonituum dederint. quomodo sciet quod

quod canitur aut
quod citharizatur. Et
enim si incertam vocem
det tuba quis parabit
se ad bellum? Ita et
vos per linguam nisi
manifestum sermonem
dederitis quomodo
scietur id quod dicitur?
Eritis enim in aera lo-
quentes. Tam multa verbi
gratia linguarum
sunt in hoc mundo
et nichil sine voce est. Si ig-
nescierò virtutem vocis ero
cui
ei, loquor barbarus et qui lo-
quitur michi barbarus. Sic
et vos quoniam emulatores estis
spirituum ad edificationem ec-
clesie querite ut habundetis.
Et ideo qui loquitur lingua
oret ut interpretetur.

per interpretationem dederitis qui debetis ad bellum et demones
homines hortari quomodo scietur intelligetur id quod dicitur
a vobis? nullo modo. videtur nescietur. Eritis enim loquentes in
aera ad aures hominum in auram aeris sicut non ad corda
hominum intellectu. ideo eritis loquentes in aera quia
tam multa eritis loquentes ut puta. multa sunt genera lin-
guarum in hoc toto mundo. Multe quidem sunt lingue in mundo
et habent proprias significationes vocum ut intelligantur. Vera subdit.
nichil est sine voce. quod totum est dicere tamen valet hec locutio
ac si omnibus linguis loqueremini quasi nullus umquam intelliget.
de omnibus rebus in unaquaque lingua quia nulla res est sine
sua voce in unaquaque lingua. Vel ita distingue littera. Ideo
nescitur quia eritis in aera loquentes tam multa verbi gratia genera linguarum in hoc mundo.
in singulis linguis nichil est sine voce. id est quia loquimini omnibus
linguis id est de omnibus rebus. Si igitur. quia aliis interpretem
non intelligent ergo si nescierò virtutem vocis. id est interpretationem
significationis vocis quam profero ero barbarus. id est non intellec-
tus. et cui loquor. id est quem instruere debeo. et ille qui loquitur
id est qui instruit michi est barbarus. id est non intellectus.
Vel quia audit alia lingua. cuius sensum potest aptari
in illud qui loquitur si passim accipiatur non sit sensus.
qui loquitur, instruitur. vel qui audit quodque id erit in barbarus
id est nec ipse me nec ego ipsum intelligo. Sic et vos. id est. sic dico
de me quod ero barbarus sine interpretatione sic vos eritis
barbari sine interpretatione ideo querite ut habundetis donis
ad edificationem ecclesie quod est per interpretationem hec ideo dico
quoniam estis emulatores spirituum. id est desideratis dona spiritus sancti.
Vel sub una distinctione potest legi hoc modo sic. id est propheti-
zate ne sitis barbari vos ut ego querite ut habundetis ad edificationem ecclesie quoniam emulatores
estis spirituum. Ideo etc. Et quia edificare debetis ideo qui loquitur lingua oret
deum ut interpretetur. id est interpretandi gratia sibi detur et sic oret.
id est sic loquatur ut interpretetur. vel exponat. Nam si aliter fecerit
non valet et hoc est quod subdit. Nam si orem. id est loquar lingua
sine interpretatione spiritus meus. scilicet spiritus sanctus a deo michi datus orat. id est facit
me loqui vel spiritus. id est ratio orat. id est facit me loqui que id
bonum esse putat. vel spiritus hic vocatur vis anime inferior
mente ubi corporalium rerum similitudines imprimuntur.
ut ubi gratia spiritus pharaonis informatus est ut videret imagi-
nes. Mens vero ioseph illuminata est ut intelligeret. Et spiritus
meus orat. id est vis illa anime inferior cui impresse sunt
imagines rerum. facit me loqui mens autem mea. id est altera superior
vis anime est sine fructu. id est sine intelligentia eorum
que dico vel non instruitur. Ita enim fit si lingua incog-
nita quis loquatur et signata aliquarum rerum sine intellectu proferat sicut solent homines grece cantare oblectati
sono verborum nescientes tamen quid dicant. Quid ergo est utile? Quid ergo est faciendum? Ecce orabo. id est loquar spiritu. id est
voluntate vel spiritu id est lingua a spiritu sancto data orabo et mente id est intelligentia mea. Vel orabo scilicet ore et mente. id est

dom̄ (margin)
dom̄
aug. super gen.
aug.
dom̄

ao͞ s̄r grn̄. ita loqui approbo ut et lingua tr̄ formetur in sp̄u et eorum
intellectus refulgeat in mente. sic. psallam sp̄u. i. melodia
cantus quod minus est. et psallam mente. i. spirituali intelligentia
mentis quod plus est. i. sic psallam ut consonantiam vocis mentis intel
ligam. et similiter concordiam in moribus ecclesie esse debere. Ceterum
q. Ita est orandum vel psallendum ut dixi. sed si aliter feceris
s. si benedixeris. i. aliqua bona dixeris sp̄u. i. per linguam per sp̄m
data quis supplet locum idiote: i. illiterati et rudis. q. nullus
non est sapiens quia non intelligit. Deinde apertius quis sit locus
ydyote subdit. Quomodo dicet aliquis amen. Hic est locus
ydyote in multitudine intentus super tuam benedictionem ut intel
dīḡ s̄r io. ligat eam. nullo modo. quoniam quid dicas nescit. Nota quod hoc
verbum amen non grecum est non latinum est. sed hebreum. et in interpretatum
remansit. quod vix posset dici verum uno verbo. ao͞. nec grecus tamen nec latinus
interpres ausus est facere. ne vilesceret nudatum. sed honorem
habet velamento secreti. Nam tu. q. ideo dico super tuam benedicti
onem. non tu reus. ut ita dicatur. q. hoc noto quod idiota non habet locum.
Nam non hoc noto ut arguo quod agis. quia tu quidem
ao͞ bene gratias agis in lingua. Hoc dicit ne de omnium spiritus sancti videatur reprehendere. agis gratias dico. sed alter non edificatur
ab͞ Et ne forte quasi emulus per invidiam dicere videretur.
depriments malum quod ipse non haberet ostendit se omnium
horum loqui linguis subdens. Gratias ago. Hic exponit se
exemplum quod non debent loqui linguis. non ad edificationem est
sic ipse facit qui omnes linguas novit. q. Non in vobis in
vituperio quod ipse non habeo quod. i. quia ego loquor li. o. u
i. qua loquitur aliquis vestrum gratias ago deo meo dico quod
omnium linguis loquor. sed in ecclesia cui utilis debeo esse
volo magis loqui v. i. pauca verba meo sensu. s. ut intel
ligam ut alios de fide et moribus instruam quam decem milia v.
i. infinita verba in lingua. i. sine intellectu. sic vos oportet in
ecclesia agere. s. nolite effici per imperitiam pueri sensibus qui
verba exprimunt que non intelligunt. Nolite ergo esse pueri sen
sibus: ut non intelligatis quod dicatis sicut pueri. sed imitemini
exemplum quod proponit dominus dicens efficiamini sicut parvuli
aoͅ b estote parvuli malitia. ut. s. per innocentiam sitis remoti
a malicia ut sunt parvuli sensibus autem perfecti estote. ut intel
ligatis plene que dicitis. ut studeatis his que per sunt fratribus
quod est imperfectio sensus dicente salomone. Scire legem
aoͅ b sensus est optimus sensitive. In lege enim vel quid. Ro
hic ostenditur quare non deberent querere linguas quia
lingue in signum sunt infidelibus quod ipsi iam non sunt
infidelibus, quod. et non sunt ad edificationem que necessaria
est iam fidelibus. q. ideo ne queratis linguas quia est in
lege. i. in prophetia ysaye que hic dicitur lex scriptum est le. hoc
quoniam. re ut in lege. s. in ysaya quid scriptum est. hoc. quoniam in aliis linguis et aliis labiis. i. diversis generibus:

Nam si orem lingua
sp̄c meus orat. mens autem
mea sine fructu est. Quid
ergo est? Orabo sp̄u ora
bo et mente. psallam
sp̄u psallam et mente.
Ceterum si benedixeris sp̄u
quis supplet locum
idiote? Quomodo
dicet amen super tuam
benedictionem? quoniam
quid dicas nescit.
Nam tu quidem gratias
agis. sed alter non edifica tur.
Gratias ago deo quod omnium
vestrum lingua loquor. sed in eccl
esia volo quinque verba sensu meo
loqui ut et alios instruam
quam decem milia verborum
in lingua. Fratres nolite pu
eri effici sensibus. sed malicia p
arvuli estote. (sensibus autem perfecti estote) In lege enim
scriptum est quoniam in aliis

linguis et aliis labiis loquar populo huic et nec sic audient me dicit dominus. Itaque lingue in signum sunt non fidelibus sed infidelibus. Prophetie autem non infidelibus sed fidelibus. Si ergo conueniat uniuersa ecclesia in unum et omnes linguis loquantur intret autem infideles idiote nonne dicent quod insanitis? Si autem omnes prophetent intret autem quis infidelis aut idiota conuincitur ab omnibus diiudicatur ab omnibus occulta cordis eius manifesta fiunt.

linguarum loquar per apostolos populo huic .s. iudaico et hoc faciam ut uel sic exau-
diant me et nec sic .i. signo miraculi exaudient me dicit dominus. in quo notat
linguas esse datas in signum infidelibus. Unde subdit. Itaque et cetera. Quia
linguis locutus est ut hoc signo ostenderet itaque lingue sunt in signum non fidelibus
qui credunt deum omnia posse sed infidelibus ad fidem nouitate miraculi
mouendis. Vel ita in lege et cetera. Dicit linguas quibus uelatur ueritas non esse ab··
aperiendas quia et nomina uelamina legis ueteris dominus per prophetam esse mutanda dixit ut
fidelibus perspicua fieret ueritas remoto legalium figurarum uelamine. Et hac similitu-
dine ostendit linguas quibus tegitur ueritas non esse aperiendas non dari propter fideles sed
infideles sicut in uetere lege uelamen erat ut indignis infidelibus uelaret ueritatem
et cetera. Ideo ne queratis linguas quia scriptum est in lege. quoniam lo. po. h. in al.
s. non de sabbatis et neomeniis et circumcisione et huiusmodi sed nouum testamentum in a- ab··
liis labiis .i. aliis uerbis .s. de spiritualibus non de terrenis et nec sic e. m. d. d. ab··
hoc de his dixit quos prescivit non credituros quibus propter peccata non patet uel non placet
ueritas. Ex hoc itaque patet quod lingue aliquando in signum sunt non fidelibus sed infidelibus. quando
dat deus loqui linguis sine interpretatione significat propter infideles hoc fieri ne eis reueletur u-
eritas. Ut ita aliis linguis loqui et aliis labiis dicit parabolice et obscure loqui qualiter ab··
incredulis loquitur dominus fidelibus autem in reuelatione ueritatis. Unde dominus apostolis
ait. Vobis datum est nosse misterium regni dei. ceteris autem in parabolis. Et uelamine incognite lingue ab··
obscurantur sermones dei ne uideantur a perfidis uel quando lingua non est aperienda
et euenit in parte cum precedente lectione. Utraque enim ambrosius et cetera. Ideo
non queratis linguas quia scriptum est in lege. quoniam lo. po. h. in maliuolo et a- ab··
liis linguis et aliis labiis quam fidelibus et beniuolis quia non in reuelatione quia in-
digni sunt sed in parabolis de regno dei eis et sic non e. m. d. d. sic non digni sunt.
Itaque. Assumptum infert et cetera. Quia parabolice et obscure loquitur dominus perfidis
et maliuolis propter ipsorum malitiam itaque per hoc patet quod lingue in signum sunt non fidelibus sed infidelibus.
.i. sermones de incognita lingua et peregrina obscuri sunt ne uideantur a ab··
perfidis ut cum audiuntur signum sit quia propter perfidiam factum est ut audientes
non intelligant. Hoc utique fit infidelibus quibus reguntur sensus
fidelibus non conuenit prophetia non lingua incognita. Unde subdit. Prophetie autem
ut sensibus perfecti sint fideles date sunt non infidelibus ne scandalizentur
cantibus sed fidelibus ut edificentur. Si ergo. Narratio hic ostenditur
cur non debent loqui linguis tantum et cetera. Quia lingue sunt in signum
et non sunt ad edificationem ergo si in uniuersa ecclesia conueniat in unum
et omnes loquantur linguis sine interprete intret autem quis idiota uel infidelis
nonne dicet quod insanitis et cetera. Arreptitii namque uidebuntur namque
uidebuntur cum alter alterum non intelligat. Fit enim tumultus quidam ab··
inconditus multitudinis qui freneticum patientis aut forte quandam
seductionem qui audiunt putabunt esse et uanitatem quia ideo linguis canitur
quia pudoris sit si reueletur sicut fit apud paganos quibus aliquo modo
illa que ab eis uocantur sacra uelantur ne se uanitatibus cernant
illudi. Omnis enim impostura tenebras querit et falsa pueris ostendit.
sic pagani tectis uanitatibus illuduntur. Apud nos autem nichil astute ab··
fucatum est sed simpliciter et aperte unus laudatur deus quia si nullus intelligere possit uidi seductio quia linguis
canitur cum pudore esset reuelari. Si autem et cetera. Si omnis loquantur linguis illud inconueniens sequitur si autem omnes uiri
prophetent .i. exponant intret autem quis infidelis uel idiota ipse conuincatur de aliquo suo errore ab omnibus diiudicatur .i. dampnabit

Et ita cadens in faciem adorabit deum pronuntians quod uere deus in uobis sit. Quid ergo est fratres? Cum conuenitis unusquisque uestrum psalmum habet doctrinam habet apocalipsim habet linguam habet interpretationem habet. Omnia autem ad edificationem fiant. Siue lingua quis loquitur secundum duos aut ut multum tres et per partes et unus interpretetur. Si autem non fuerit interpres taceat in ecclesia sibi autem loquatur et deo. Prophete duo aut

ostenditur ab omnibus et hoc ideo erunt id est quia occulta cordis eius id est peccata sua que nesciebat esse peccata manifesta sibi fiunt expositionibus illorum.
et ita cadens in faciem id est humilians sese adorabit deum qui se sibi per uos notificauit pronuntians ore quod habet corde scilicet quod deus uere sit in uobis.

Quid ergo. Iam incipit determinare quomodo sit linguis utendum. et quod quod hic euenerunt de locutione linguarum. quid ergo de eis o fratres agendum est hoc scilicet cum conuenitis in unum linguis ad edificationem sic cetera facienda sunt. Nam unusquisque uestrum habet aliquod donum quo potest uti ad edificationem ideo nullus se excuset ubi quidam alius habet psalmum id est laudem dei per canticum. Vel habet psalmum id est gratia dei psalmos intelligit.
ab'' alius habet linguam alius habet doctrinam de moribus. Vel doctrinam id est spiritualem sensum per prudentiam alius habet apokalipsim id est reuelationem. alius habet interpretationem linguarum uel scripturarum. Omnia autem hec et alia que ad edificationem fiant id est fieri debent. Siue et cetera. Cetera huiusmodi ad edificationem agenda sunt lingua uero sic est utendum siue quis id est si aliquis loquitur lingua secundum duos fiat locutio aut secundum tres ut multum sit id est duo
ab'' uel tres loquantur id est non plusquam tres ne occupent diem loquentes linguis et non sit locus prophetis scripturas disserentibus qui totius ecclesie sunt illuminatores. Dico ut locutio lingue fiat secundum duos aut tres id est fiat per partes ecclesie. uel ut unus post alium loquatur uel inter se. Et unusquisque id est quantumcumque quis loquatur unus sit qui interpretetur. id est aliquis sit qui exponat prophetico. Si autem non fuerit interpres taceat linguis loquens in ecclesia ubi nichil debet esse nisi edificatio sibi autem loquatur linguis id est
ab'' taciti oret deum sibi loquitur qui compungitur et breuiter dicitur ibi per se loquitur id est ad honorem dei quem laudat uel honorat. Prophete id est duo tantum aut tres dicant singillatim non plures ergo debent esse qui linguis locuturi. Ideo dico duo uel tres quia sufficit sermo tot hominum in ore duorum uel trium stat omne uerbum. ceteri autem tacite diiudicent quid dicitur an accipiendum sit an non. Quod si aliquid melius reuelatum fuerit per spiritum sanctum sedenti id est illi qui audiebat
ab'' prior propheta scilicet taceat id est det illi locum ut dicat quia datur aliquando inferiori quod non superiori. Ideo dico uidet locum potestis enim omnes id est quibus est accepta prophetandi gratia prophetare non tamen simul ne perturbatio fiat sed per singulos ut ita ordinato usu prophetie omnes id est maiores discant et omnes id est
Rem minores exortentur alios. Et spiritus et cetera. Loquens debet ecclesie sedenti et
Rem id est quia spiritus prophetarum subiecti sunt prophetis id est spiritus sanctus qui unus est sed pluraliter dicitur propter multos prophetas quos replet. uel propter plura eius dona subiectus est prophetis ut quando uolunt tacere et quando uolunt loqui possint non cogit eos phitonicus clamare aliqua uel subtice. non superior non cedit uidetur
ab'' non esse spiritui dei subiectus id est dicitur spiritus dum fugit uiuat bonos conatur.

Non enim et cetera. Vere subiectus est quia non est dissensionis deus id est discordie auctor sed pacis ideo alter cedat alteri. Dissensionis autem

tres dicant et ceteri diiudicent. quod si alii reuelatum fuerit sedenti prior taceat. Potestis enim omnes per singulos prophetare ut omnes discant et omnes exhortentur. Et spiritus prophetarum

deus esset si quos replet simul loqui compelleret quod non facit sed potius facit ut alter alteri cedat alter dissensionis esset
prophetis subiecti sunt.

Non enim est dissensionis deus
sed pacis sicut in omnibus ec-
clesiis doceo sanctorum. Mulieres
in ecclesiis taceant. Non enim
permittitur loqui eis in ecclesia.
sed subditas esse sicut lex dicit.
Si quid autem volunt discere.
domi viros suos interrogent.
Turpe est enim mulieri lo-
qui in ecclesia. An a vobis ser-
bum dei processit aut in vos
solos pervenit.

in quo pacis
Hec autem de
ordinabili
usu linguarum
prophetie sic
in cunctis eccl.
doceo et in
ter vos di
co sicut in
omnibus e.
in sanctorum do.
a. Non est
novum vel
singulare
quod vobis di
co vos fir
miter tene
re. Mulie-
res. a. Ita
dixi et pro
pter vos propheta-
re tantum mulieres ta. in ecclesiis
ut non loquantur linguis non prophe
tent. Non enim permittitur eis. ab aliqua auctoritate lo. in e.
sed potius precipitur esse subditas viris quia velut innuit sicut
et lex dicit in genesi sub viri potestate eris et ipse d. tui.
Si quid a. vo. d. d. i. v. s. et hoc domi tantum. Turpe enim est m.
loqui in e. quia contra disciplinam ecclesiasticam est. Ipse
pro peccato quod dixi mulier semper debet verecundari. An
a vobis. quia forte de linguis et prophetia quibusdam apostolus
non recte locutus fuisse videtur ne aliqui presumerent
qui in aliis suas institutiones mutaverant subdit
interrogatio qua arguit eos quasi suis institutionibus
dimissis aliquas novas vellent inducere quod non pos-
sunt quia a vobis non processit verbum dei nec soli acceperunt
quod ait sub interrogatione ita. An a vobis. a. Non
debetis mutare quod tradidi quia an processit v. d. a v.
ad vos. Immo a nobis ad vos. Vel ita arguit eos quia dom
sic se iactabant corinthii quasi beneficium daret accedentes
ad fidem non acciperent et exemplo eorum cetere gentes
vocarentur ad fidem. Vel illos item arguit subdens.
Aut in vos solos p. v. d. a. n. immo in alios plures.
ideo quod alii tenent tenete. Vel sic arguit eos quia tales dom
se prebebant elatione vanitatis. a. si ipsi non obedirent
verbum fidei nemo crederet. Sequitur. Si quis videtur. a. Item
ideo mea precepta tenere debetis quia que scribo vobis m. do. s.

Si quis videtur propheta
esse aut spiritalis cog-
noscat que scribo vobis
quoniam domini sunt mandata

et oportet ut ita
cognoscat esse si quis
vere est propheta aut
spiritualis vel videri esse
alioquin si contra
vadit nec propheta est
nec spiritualis. Hec dicens ab
tangit pseudoapostolos qui pro desideriis hominum non terrena sed
divina docebant. Vel dicit propheta et spiritualis quia sunt spiri-
tales qui non sunt prophete quia non habent noticiam de futuris
Si quis autem. a. Mandata dei sunt que scribo sed si quis ig.
hec esse mandata dei et non vult credere esse mandata dei ig-
norabitur. a deo in futuro id est non cognoscetur esse inter augustinus
predestinatos ut in evangelio legitur dominus dicturus malis
nescio vos. id est non cognovi vos esse meos vel inter predesti- ab
natos. Et recte qui nescit deum esse quod dicit apostolus et ipse a
domino ignorabitur in die iudicii. Vel ita. Si quis est. aug. ter io.
Tenete quod dico et spiritualiter. Solidam vult esse apostolus
scientiam spiritualium que docet et spiritualiter debere intelligi sciens aut.
Si quis. a. Tenete quod dico et spiritualiter et vere. Non intelli-
git. et hoc est quod ait. Si quis videtur propheta esse
aut s. id est si quis est quod videtur. cognoscat. id est vere et spiritualiter ad ad ele
intelligat q. s. v. quia vere spiritualia sunt. Vel hic innuit hudum.
difficilia esse verba epistolarum cum a propheta et spiritali vix cog-
nosci. Et nota quod ait. si quis videtur p. a. s. quod
utique non esse si non ita cognoscat. Qui enim vere ita cog-
noscit. ideo cognoscat quia domini sunt m. Si quis autem hec
ignorat. igno.

Si quis autem ignorat ig-
norabitur. Itaque fratres
mei emulamini propheta-
re et linguis loqui no-
lite prohibere. Omnia autem
in vobis honeste et secundum
ordinem fiant.

Non de omnibus
que scripsit dicit
hic apostolus tamquam
ista pena sint
illi plectendi.
qui non valent
discernere ineffa-
bilem trinitatis
unitatem. Pu-
silli enim in ecclesia
exgitantes. id est si
ignorant que subtilissime
disseruntur tamen ad gloriam
perveniunt quia non perit unus de pusillis pro quibus
mortuus est Christus. Augustinus hic dicit de his que vix ad pau-
corum intelligentiam eamque exiguam quantulacumque
in hac vita de re tanta esse perveniunt sed de predictis
que fidem in moribus edificant. s. ut linguis prophetia spo-

natur ut illa non perturbate agantur. a. Prophetie spiritus
et inuitos loqui cogeret ut mulieres taceant in ecclesia
ut omnia honeste et secundum ordinem fiant. Coherceret quia ad
pacificum ordinem inuitat inquietos tanto ad seditionem faciliores quanto sibi uidebantur spiritu excellentiores
cum superbiendo cuncta turbarent. ie. Siquis igno-
ab. Hec predicta siue magnus siue paruus sit ignorabitur. i. reprobabitur.
In eod. Non enim si ad scientiam referas ignorat deus aliquos et aliquando
qui tamen in iudicio quibusdam dicet non noui uos set eorum
improbatio hoc uerbo insinuata est. Itaque. a. Quia interpretatio
edificat. Itaque o fratres emulamini. i. desiderate prophetare
ab. et tamen loqui linguis nolite prohibere. ne fiant dissensio
Omnia autem. a. Dico nolite prohibere. set omnia tam hec quam alia
fiant in nobis non pueriliter set honeste. s. cum pace et
ab. secundum ordinem. predictum ut utilius minus utili preponatur.
Notum autem. Finito tractatu de donis spiritus sancti.

XV. Notum autem uobis facio fratres euangelium quod predicaui uobis quod et accepistis in quo statis per quod et saluemini qua ratione predicauerim uobis si tenetis nisi frustra credidistis.

agit de resurrectione mortuorum. hac utique causa quod cum ipse docente recte credidissent de ea. postea tamen quorumdam prauiloquiis corrupti ab hac fide recesserant. ipsam quoque futuram probat. primo per resurrectionem
Christi deinde per alia multa. a. Dicat de spiritualibus huc
usque dicitur set modo o fratres facio uobis notum euangelium
de resurrectione mortuorum quod iam predicaui uobis. a. non
est nouum quod et accepistis. i. dignum acceptione iudicastis.
in quo statis stare datur uobis qui si in eo caditis per quod et saluemini iam ex certitudine spei et saluabimini
in futuro ueritate rei in spe. si tenetis quia ratione predicaui uobis
dug. ex li. contra genesi. i. si tenetis illud euangelium. i. resurrectionem mortuorum ea
ratione qua confirmaui uobis. i. per resurrectionem Christi.
Tenetis dico nisi frustra credidistis. i. aut tenetis resurrectionem
mortuorum. aut in cassum est fides quia non accipitur in
spe resurrectionis. Ut Christus ita nisi. a. Saluabimini
dico nisi frustra credidistis. illud esse id quod predicaui uobis.
ad confirmationem resurrectionis mortuorum.
Tradidi enim istud uobis in primis. i. inter maxima
et adhuc trado quod et accepi a spiritu sancto non finxi. s.

Tradidi enim uobis in primis quod et accepi quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas et quia sepultus est et quia resurrexit tercia die secundum scripturas et quia uisus est cephe et post hec undecim. Deinde uisus est plus quam quingentis fratribus simul ex quibus multi manent usque adhuc quidam autem dormierunt. Deinde uisus est iacobo deinde apostolis omnibus.

quoniam Christus mortuus est pro salute nostra necessitate et pro peccatis nostris id dico secundum scripturas ueteris testamenti quod mortem Christi futuram cecinerunt. ab. Ysaias et ysaia ut ouis ad occisionem ductus est. Item tollet a terra uita eius ab iniquitatibus populi mei ducetur et ad mortem. i. et tradidi quod sepultus est

et simul secundum scripturas. Ait enim ysayas. Dabit impios pro sepultura et diuites pro morte sua et item.
ab. di. Erit inquit sepulchrum eius gloriosum. Et et tradidi
quia resurrexit probata uera morte et hoc tam cito. s.
tercia die ut ex potestate declaratur nos posse suscitare
et hoc dixi. secundum scripturas. Inquit enim osee post ab.
biduum uiuificabit nos in die tercio resurgemus et
uiuemus in conspectu eius. Si autem mortuus et sepultus ambr.
resurrexit ne dubitetur mortuos et sepultos consurgere.
Et et tradidi quia uisus est post resurrectionem cephe. i. petro
priusquam aliis uiris quibus apparuisse legitur et post hec aug. de
uisus est xi apostolis in conclaui. Alia litera habet xii. quod consensu e-
per sinedochen accipitur ubi enim pars maior est aut uangelistarum
potior. Solet eius nomine et illud comprehendi quod ad aug.
ipsum nomen non pertinet qualiter illud dictum est ego uos
xii. elegi cum tamen iudas de electis non esset; ita et
dicitur. Hunc enim numerum cum articulo greci codices
habent quod credo perturbatos homines emendasse neutrum
tamen ueritati repugnat. Deinde uisus est plus quam quingentis fratribus simul. hoc non in euangelio legitur ex quibus
multi manent usque adhuc. qui testes sunt si queratis

aug. de consensu euang.

h haberet non tamen aliqui esse xii. s. alii in eo numero intelligatur s. xi. non multi codices

ab eis. quidā aūt dormierunt .i. mortui sunt in hoc testimonio pmanentes. deīn uisus ē iacobo. singulariter nec hoc in euglīo ē. Deīn uisus ē aplīs o. apparuit .v. in ascensione. Nouissime aūt omniū

ab. Nouissime autem omnium tanquam abortiuo ui sus est et michi. Ego enim minimus sum aplōrum q non sum dignus uoca ri apls. qm psecutus sum ecclām dī.

s. pascensionem uisus est mihi primum de celo post oceanū in templo in dico tamq. abortiuo. .i. simili abortiuo qr coacte ē ad dīn conuīti ut abortiuus cogitur nasci.

ab. Vt abortiuus dr quia ext tempus natus in x. aplatum accep. id ē x. ī celo assumpto. Abortiuus enim dr qui extra temp legitimum et congruū nascitur .a. aūt qr debeat. ab. Sic et paulus dictus hic abortiuus quia tardius natus est in x quam debuisset. Vel similis abortiuo dr quia minor aliis aplis erat consideratione pteriti status et tpr. Vnde subdit. Ego enim zc. a. Recte p omīs apparuit mihi qr ego sum minimus aplōrum. consideratione pteritorum. i. dicit hoc cā humilitatis. Vel minor aliis tempore uocatione quia ultimus uocatus ē n dignitate labore pdicatione. ab. Qui ī non sum dignus u. a. si mea pcedentia attendantur merita. amb. Vnde subdit. qm p. e. d. firmius testimonium ē ab inimico qr aūt fuerat apls. Et si quis quereret si non es dignus uocari apls cur es aplus. Respondit. Gra aūt di sum id qd sum.

aug. Gratia autem dei sum id quod sum et gratia eius in me uacua non fuit s; habundantius omnibus illis laboraui. Non ego autem s; gratia dei mecum. Siue enim

.i. apls. Deo dat gloriam quicumque legit non. Et recte gratia nominat. Primum enim sola gratia dat deus. cum nī pcedunt nisi mala merita s.

aug. de gra et lib. arb. Ex p gra incipiunt merita bona. Meritum enim fuit gra et libero arb.

ego siue illi et sic pdicauimus. in Sic credidistis

paulo cum psequebatur et clam s. malum. Cum g habet hoc meritum malū redditū ē ei bonum p malo qd ostendit dicens. Gra di sum id quod sum. .i. uo ostendere et liberum arbitriū addit et gra eius. s. aplatus in me non fuit uacua. .i. o. aosa quia p hoc quod psecutus fuit non minor gra fuit ei. in aplatu non fuit uacua dico s; habundantius omnibus illis singulatim laboraui. quia inter pplīs in quot illi non laborauerunt. Hoc tamen magis pletē quia de ope manuum uiuere ī euglīo. Et ne ipa uoluntas sine gra di putetur aliquid posse subdit. Non ego autem solus sine gra opor s; gra di mecum .i. cum libero arbitrio. Plane cum data fuit incipiunt esse merita nrā bona p illam tamen quia si illa se subtraxerit cadit homo. Siue enim a. Meritus sum rec. siue qualiter pdicamus s. x resurrexisse siue e. s. i. alii apli. Vt ita continua. a. Laborauimus ego et alii apli. uere quia in hac pdicatione quod ita ait ego s. i. sic p. ubiq; s. xpm resurrexisse. Et uos sic credidistis. Arguit eos quia cum h fides manifesta esset ap omīs ecclās illi tamen desierant. Vel ita continua. a. Ego p gram hoc habeo qr siue e. s. i. ego uel illi. sic .i. p gram pdicamus et uos sic .i. p gram credidistis. Si aūt.

aug.

ab.

aug. sr. io

aug.

aug. de gra et lib. arb. In eod.

Si autem xpc pdicatur quod resurrexit a mortuis quomodo quidam dicunt in uobis qm resurrectio mortuorum non est futura.

Huc usq ostendit xpm resurrexisse. mō p resurrectionem eius pbat resurrectionem mortuorum. a. Ita constat xpm resurrexisse a morte. Si ac hoc est. s. si xpc resurrexit a mortuis quod est efficiens cā resurrectionis mortuorum quod pdicatur ab omnibus uobis aplis quomodo dicunt q. aa. ī uob. qm resurr. mor. non ē futura.

Si autem resurrectio mortuorum non est futura neq; xpc resurrexit.

Si aū. a. Dicit quidam non esse futuram s. sibi z. i. si resurrectio mortuorum non futura. dicendum ē quia neq; x resurrexit. quod tamen p uos fecit. Hec pseudoapli

amb.

Si aū xpc n̄ resurrex
inanis est fides n̄ra i
anis est et p̄dicatio n̄ra.
Inuenimur aū et falsi
testes dī qm̄ testimoni
um diximus adu'sus
dm̄ quod suscitauit
xpm quem non sus
citauit si mortui nō
resurgunt. Nam si
mortui non resurgūt
neq; xpc resurrexit.
Quod si xpc n̄ resurrex
uana est fides ura.
Adhuc enim estis in
peccatis uris. ergo et qui
dormierunt in xpo pi
erunt. Si in hac uita
tm̄ in xpo sperantes su
mus miserabiliores sumus omnibus hominib9. Nc aū
xpc resurrex a mortuis primitie dormientium.
Qm̄ quidem p hominē mors et p hominē resurrectio
mortuorum. Et sicut in adā omnes moriuntur ita.

tradicā āt qui negabāt ūitatē dicentes xpo nec uenisse in carne. nec passum nec resurrexisse. Si aū. e. Ne quis neget resurrectiōē x̄ subd'. inconuenientia dicens. Si aū x̄ non resurrex p̄dicō n̄ra ē ianis. i. inutilis. et fides ura sit ē inanis. i. inutilis cum nulla remuneratio sit futura quod uos non uultis. Inuenimur aū. n̄ solū h̄ inconuenienes sequit' s; et aliud quia nos apli quib; omīs cēdit inuenimur falsi teste dī qui de falsa sua laude uascatur. qm̄ dixim' tes. adu. dor. s. quod suscitauit ihm x̄m. quem n̄ suscitat si mor. n̄ re. P horrendū ē aliquid falsi de dō dīc̄ et si ad laudem eius uideatur p tinē quia non minori s; fortassis maiori scelē in deo laudatur falsitas quā uitupatur ūitas. Nam si. a. Ds̄ nos suscitauit ihm si mortui non resurgunt nā n̄ surrex̄ si illd̄ ē quod ita dic̄. nam si mortui n̄ re. n. x̄. re. qd̄. i. s; si x̄ n̄ re. tc̄ fide ura uana ē. i. falsa non tm̄ inutilis. Adhuc enim. a. Ve falsa est fides si xpc non resurrex quia adhuc. s. post baptismū estis ī peccatis u. q̄ remissa fore c'lebatis. Sunt hec uere connexiones ratiocinationis. fal sas tm̄ h̄ntes snīas. Hec aūt alia iō inseruntur ut erubescat is. cuius erro rem h̄ secuntur. que ipse dampnat. neq; in hoc errore remaneat. ergo adhuc subdit aliud inconueniens. a. et quia uos estis in peccatis ergo et qui dormierunt in x̄. i. qui mortui sunt in fide x̄ fuerunt in peccatis uo pierunt. p hoc uerecundiā illis incutit ī terrorē. Si in hac. t̄c. Aliud inconueniens hic ostend'. a. et si x̄ non resurrex̄ nos sumus sperantes in x̄. i. in fide x̄. tm̄ in hac uita. ut resurrectionē futurā non speramus. ūtiq; tunc miserabiliores sumus omnib; hoīb;. qui ut hoc sclō fruuntur. Nunc aū. a. Si x̄ non resurrex̄ hec inconuenientia secunt'. s; p his inconue nientibus [uitandis] nunc apparet quod x̄ resurrex a mor. que ē primicie dormientiū. i. mortuorum. Quos iō dicit dormientes quia facile et integri de morte tā q̄ de sompni dormitatione resurgēt. quorum primitie x̄ dr̄ quia prius aliis tempore et dignitate resurrex. Qm̄ q'. a. P xpm hominem potuit resurgē. qm̄ p hominē q; multo minorē uenit mors et si hoc ē ergo et p hominem p'sti resurrectio m. Ecce primitie homo ihc. Homo ad uitā hō ad mortē. s; ille n̄ n̄ hō. iste ds̄ et hō. Quis aū ille quis iste supponit. Et sic. a. P quem uenit mors. P quem fit resurrectio. ecce. Et sicut omnes mor. corporali morte in adam. quia eius filii sunt a quo mortem in morte t'ūt traxeūt ita et omnes uiuificabunt' in x̄. quia eius filii sunt spirituali regna tioē. Attende quomodo ait omnes mori in adā et omnes uiuificari in xpo. quia nemo ad mortē nascitur nisi p illum. nemo ad uitā n̄ p istum. ergo sicut [p adā] omnes mortales in pena facti sunt filii sclī. ita et p xpm omīs īmortales in grā fiunt filii dei. Nemo quippe ambigit h̄ de morte corporis dictum qm̄ de resurrectiōē corpis agebatur. Sequitur. Unusquisq; aū. a. Hoc omnes communiter habe bunt. s. quod resurgent s; tm̄ differēt quia unusquisq; resurgent in suo ordine. i. in sua dignitate alaritur ut martir apl̄s ūapl̄s

Aug'. ad Sext.

Aug'. de doc. xana.

Aug'. ti. lo.

Aug'. ad dardan.
Aug'. ad optatum.

& in xpo omnes
uiuificabuntur.
Unusquisq; aut in
suo ordine. Primi
ciæ xpc deinde hi
qui sunt xpi qui
in aduentu eius
crediderunt. Dein
finis cum tradiderit
regnum deo et patri
cum euacuauerit
omnem principatum et
potestatem et uirtutem.

sic et certi. Primitie et cetera. Ordines hic exponit ut de re certa et tempore qui Ab.
factum sit et quando futurum est ut resurgant mortui. Primitie. id est primus
tempore. et maximus dignitate xpc est qui prior resurrexit ut fidem faceret Ab.
et formam daret credentibus dein omnes hii qui sunt xpi. id est qui in xpm
credunt qui minus digni eo sunt resurgent posteriores tempore et dignitate minores
et qui sint xpi exponit subdens. Qui crediderunt in ad. ei. id est ipsum ad remu
nerandos bonos uenturum. Vel talis sit a habetur. Dein quasi resurrexit et ad. ei. Amb
scilicet resurget. id est cum uenerit ad iudicium. Dein erit finis. id est consummatio.
Hoc ponit ad commendationem resurrectionis quia impleta et finis erit mundi Amb.
et consummatio omnium. ibi erit cum xpc tradiderit. id est representauerit regnum. id est
illos quos in bonis operibus rexit deo creatori suo in quantum est homo. et patri suo
in quantum est deus. Ideo autem dicitur tradere patri ut ostendatur quia alia persona est fi
lius quam pater. Non ergo sic arbitremur xpm traditurum deo et patri ut adi Aug de tri.
mat sibi quod quidam uaniloqui crediderunt. Cum enim dicitur tradiderit regnum deo et patri.
non separatur ipse et spiritus sanctus. quia simul cum patre unus est deus filius et spiritus sanctus. Aug de tri
Quid ergo est cum tra. re. d. et p. quasi modo non habeat regnum deus pater. Sed
hic ita dictum est cum tra. re. d. et p. id est cum perduxerit credentes ad contemplationem dei
patris ubi est finis omnium et requies sempiterna et gaudium. Et hoc tunc erit fi
nis cum regnum. id est quos redemit filius tradiderit contemplando deo et patri
non quod ipse adimat sibi quia unus est deus cum patre. Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris. Aug in lib de trinitate
Regnum fulgebit in regno cum regno uenerit regnum quod nunc orant cum dicunt
adueniat regnum tuum. Tradet ergo regnum patri quando regnum quod seminauit cum uenit
minor patre perducet ad speciem. in qua equalis non recessit a patre. Fideles quippe
eius quos redemit sanguine suo dicti sunt hic regnum eius et regnum id est omnis creatura.
Sed aliter dicitur regnum xpi omnis creatura aliter ecclesia. Regnum xpi dicitur ecclesia omnis creatura Aug in lib questionum lxxxiii.
secundum potestatem dicitur regnum ecclesia uero secundum proprietatem fidei quam de illo est et cetera. Filius cum t. r. d. et p. et cum perduxerit illos ad speciem
dicitur in quibus nunc regnat deus per fidem quia tunc reuelabitur a filio pater. unde. nemo nouit p. n. f. et cetera. f. n. r.
uel essentia filii cum patre et spiritu sancto uidebitur quod solis mundi cordibus dabitur. que est summa beatitudo. Vel ita.
et t. r. d. et p. id est cum patre regnare monstrauit. quod modo creditur tunc uero per speciem manifestatione clarescet. Sequitur. Tunc
erit finis. cum euacuauerit omnem princi. et pot. et uir. dum durat mundus angeli angelis presunt demones de
monibus homines hominibus ad utilitatem uiuentium uel deceptionem sed omnibus collectis omnis prelatio cessabit que
necessaria non erit. Hanc autem prelationem dicit xpc euacuare quia suos omnes in regno exaltabit. qui hic
fuerint humiles sicut ipse ex humilitate regnat quam habuit. Distingue. principatum dicit maiores. et potestatem dicit mi
nores. uirtutem illos qui miracula faciunt. uel fortes homines. Sed tunc cessabit omnis creature prelatio in angelis et ho Ambro
minibus cessabit timor regnabit caritas non erit inter presidentes et subditos ulla dissensio. Vel ita. euac.
om. p. et p. et u. quia tunc erit notum omnibus nichil horum aliquos terrenos uel celestes habuisse ex se sed ab illo Aug
ex quo sunt omnia. Oportet autem et cetera. Tunc aperte regnabit sed interim oportet illum re. occulte quod aliter semper falso

essent et qui modo regnat potius suos suscitare. Oportet regnare dico donec
in futuro ponat omnes inimicos sub pedibus. Vel ita et Trad. re. eua. pot.
sed oportet illum regnare. id est regnum eius interim manifestari donec po. inimicos
uoluntarios uel coactos sub pe. id est sub plena subiectione. uel sub humana sua uel ipsa
reuereantur et honorent ipsum in homine xpm et regem omnium agnoscant. et sensus. Interim
oportet regnum eius manifestari donec cum regnare fateantur omnes inimici eius.
scilicet illi qui ex iniustis iustificantur et ei fide subduntur. illi quoque ad ipsorum
beatitudinem non pertinent quod ipsum eum regnare ipsa regni est manifestatione confusi

Oportet autem illum
regnare donec po
nat omnes inimi
cos sub pedibus eius.

Aug in libro questionum lxxxi. Ambro
Aug in lib questionum lxxxiii

fatebuntur. Attende quod ait do. po. et cetera. Non enim ita dictum est. quasi cum posuit inimicos sub pedibus non sit postea

regnaturus sed ad tantam evidentiam regnum perducet ut inimici non audeant
negare quod regnet quam amplius non erit manifestum. Et si apostolus diceret: Aliud non est amplius
manifestari aliud non amplius permanere. Non amplius manifestari est non si manifestum
non amplius permanere non esse perseverantiam. Quando autem manifestius erit regnum Christi quam cum omnibus cla-
ruerit inimicis? Dicendo ergo donec maiorem excludit manifestationem regni non
ampliorem permanentiam. Ita enim dictum est oculi nostri ad dominum deum nostrum donec misereatur nostri. Non ut cum a-
vertantur cum misertus fuerit sed ut nichil amplius inquiratur. Inter alia vero constat quod in
potestatem suscitandi habet. Unde subdit: Novissima autem. Item commendato resurrectionis
est hic. Qui modo regnat Christus et tunc regnabit sed mors inimica cum inimicam vel ipsa nobis
destruitur. Quia non erit quod destruatur postquam mortale hoc induit immortalitatem
quia amplius non dissolventur homines sicut heretici arbitrantur. Omnia enim.
Quasi omnia ponet sub pedibus eius quodcunque potuit quia scriptura dicit quod deus pater sub-
iecit omnia sub pedibus eius. Christi vero et mortem destruat. Eum qui subiecit omnia sine du-
bio patrem vult intelligi. Sicut in evangelio multis locis Christus ad patrem refert quod habet non
solum propter formam servi sed et propter principium de quo est et de quo equalis est ei de quo est. Hoc
autem scriptura quomodo intelligi debeat ostendit subiciens. Cum autem scriptura dicat illud
constat ex eius auctoritate quod omnia sine dubio subiecta sunt ei scilicet Christo preter eum, id est
divinitatem eius qui subiecit ei omnia. Qui sicut ex nullo est, ita nulla ratione potest alicui esse subiec-
tus. Ipse enim principium est omnium. Cum autem quasi deus non est subiectus sed potius ipse dominus
sed quod homo quod ita ait: Cum subiecta fuerint illi, id est filio omnia tunc et in ipsa pla-
tione ipse filius secundum hominem subiectus erit cum corpore suo quod est ecclesia illi qui
subiecit sibi omnia. Attende quod ait cum fuerint subiecta. Non enim hoc dicit quasi non
modo subiecta sint et quod ait ipse subiectus erit non hoc ita dicit quasi nunc non subiectus
sit sed quodam genere locutionis utitur quo plerumque loquitur scriptura ut quod semper est tunc
aliquo fieri dicatur cum incipit cognosci ab eo ut cum nomen dei sanctum sit semper dicitur
tamen in oratione dominica sanctificetur nomen tuum, id est sanctum esse innotescat. Ita et supradictum
est et regnare oportet, id est cum patrem regnare monstraverit sicut et illud evacuabit potestatem omnem et cetera.
Quia tunc omnibus erit notum nichil per se habuisse potestates terrenas vel celestes nisi a deo. Cum quo solo omnia
tunc erit nulli spes aliqua remanebit in aliquo principe nisi in deo tunc et sicut: Cum omnia subiecta fuerint
id est subiecta esse innotuerint tunc et ipse filius subiectus, id est innotescet illi subiectus esse secundum formam servi
cui est equalis secundum formam dei. Ut sit deus. Tunc erit subiectus ita tamen ut secundum alteram
naturam scilicet divinam sit deus unus cum patre et spiritu sancto eris omnia que desiderari pos-
sunt in omnibus membris suis. Quia premium virtutis erit ipse qui virtutem dedit. Quo
deus erit illum facientur. Omnia ergo erit que honeste desiderantur quia deus erit
et vita et salus et victus et copia et gloria et honor et pax et omnium deliciarum et omnia bona et hoc
erit in omnibus in quibusdam etiamnunc per aliqua esse distantia. Ipsa autem eternitate absque
diversitate mensure est et multe mansiones in una vita erunt scilicet varie meritorum dig-
nitates sed ubi deus erit omnia in omnibus erit in dispari claritate par gaudium ut quod habebunt singuli commune
sit omnibus quia in gloria capitis omnium erit per vinculum caritatis. Vel ita ut agat de Christo secundum divinitatem. Cum
subiecta fuerint illi omnia, id est cum omnes adoraverint Christum ut deum tunc et ipse filius subiectus erit, ut quod filius subiectus est omnia, id est tunc Christus se dominum ostendet scilicet
de deo ut unius principium summa et ineffabilis auctoritas maneat. Ita ostendit se dominum de deo ut tamen sit deus
unus in omnibus, id est in confessione omnium ex quo omnia sint. Cum enim discet omnis creatura Christum esse suum caput
Christum autem caput esse deum non tamen erit unus deus in omnibus, id est in confessione omnium sed et omnis creatura fatebitur ipsum esse
ex quo sunt omnia quia omnia ex ipso sunt. Si vero dixisset, ut sit deus in omnibus intelligeretur omnibus quod
esse vel per affectum vel per communem sensum non tamen omnia ex ipso esse. Sed cum dixit omnia in omnibus significavit
quia ex ipso sunt omnia in omnibus ex ipso quia ab ipso creata sunt et in ipsis ad quod in omnium confessione unus erit deus. Vita

Novissima autem inimica mors destruetur. Omnia enim subiecit sub pedibus eius. Cum autem dicat omnia subiecta sunt ei sine dubio preter eum qui subiecit ei omnia. Cum autem subiecta fuerint illi omnia tunc et ipse filius subiectus erit illi qui sibi subiecit omnia ut sit deus omnia in omnibus.

Id.

Aug. in libro questionum lxxx.iii

Aug.

Aug.
Aug. in libro questionum lxxx.iii

Aug. de civitate dei. Aug.
Aug.

Ambr.

Ambr.

Ut sit. a. F uero erunt subiecta omnia ita ut ipse filius sit deus o. i. o. i. ut nemo eorum qui ei coherent amet ad usus eum suam propriam uoluntatem. Ipse est finis quem superius commemorauit totum breuiter concludens. i. per christum est. Consummatio est breuiter notauit ibi. Deinde finis per librationem explicans quomodo sit consummatio cum ait tradiderit regnum et euacuauerit omnem principatum etc. Ut sit. d. o. i. o. i. ut nemo coherentium ei amet ad usus eum aliquid. ut manifestum sit quod dicitur quid habes quod non accepisti. Tunc enim manifestum erit nichil homini aliquid habere uel habuisse nisi a christo. Illud quoque nemo estimet quod pater sic subiecerit omnia filio ut ipse eorum filium quoque omnia subiecisse non putet. inseparabilis enim est operatio patris et filii. Alioquin etc. Adhuc aliud inconueniens ostendit si resurrectio mortuorum non est futura quia si mortui non resurgent et christus non resurrexit. uel si ipse non resurrexit et in baptismo non fit remissio peccatorum. a. Resurgent mortui alioquin s. si non est resurrectio mortuorum futura illi qui baptizantur pro mortuis. i. pro peccatis delendis uel pro se mortuis faciendis ad similitudinem mortis christi. quid facient cum non sint uitam habituri. Ita idem aliis uerbis dicens. Si mortui omnino non resurgunt et non christus resurrexit. Uel ita. Alioquin. F uerunt quidam christiani qui baptizabantur pro his qui de hac uita sine baptismo discesserant. putantes illis prodesse. Timebant enim ne aut non resurgerent aut male resurgerent. Postea si quis istorum propinquus sine baptismo migrasset de mundo uiuus aliquis in nomine illius baptizabatur putans mortuo prodesse. Quos sic commemorat apostolus. Non enim factum illorum probat sed firmam fidem in resurrectione ostendit. et est sensus. Alioquin s. si resurrectio mortuorum non est futura illi qui baptizantur pro mortuis. i. uice eorum qui mortui sunt. quid facient. i. quid proderit ipsis mortuis. i. quid proderit illis qui resurrecturi non sunt. quod uiui baptizantur pro eis. scilicet utique. Et si omnino mortui non resurgunt ut quid baptizantur pro illis. a. Illi s. mortui cum peccata non remittantur nisi causa future resurrectionis. a. dicitur. Stultitia ac dolo certe est de futura resurrectione. uos non debeatis dubitare. Sequitur. Ut quid. a. Si mortui non resurgunt ut quid et nos. quia non stulti sic predicti sapientes uidemur. Hoc enim dixerunt a predictis. dum ait nos ut quid et nos periclitamur. i. pericula patimur omni hora. et non solum pericula patior sed morior cotidie. i. pericula mortis subeo o fratres per gloriam uestram. s. ut uos eterna gloria consequamini. Uel per gloriam uestram iuro. Ecce apostolus iurat ut sciamus quia iurare non est peccatum. sed non ideo dubius iurandum est. tutius est non iurare quia consuetudine iurandi peierare falsum uel iurare grauissimum est peccatum. Non est contra preceptum iuratio que non est a malo iurantis sed in credulitate infirmi qui non aliter credit. Sequitur. Quam etc. a. Per gloriam uel per gloriam dico non quidem humanam sed quam eternam iam habeo spe in christo ihesu domino nostro. i. dum considero quod ipse per passionem est glorificatus. Item. Si mortui non resurgunt. quid mihi prodest si ego pugnaui. i. disputaui ad bestias ephesi. i. contra bestiales uiuentes in epheso. Pugnaui dico agens secundum hominem. i. rationabiliter quia homini est credere non more hominis uel bestiam. Item. Si mortui non resurgunt hoc solum restat manducemus et bibamus cras enim. i. in proximo moriemur. Hoc de ysaia sumit apostolus. et est uox uigentium dicentium desperantium in captiuitate quod apostolus refert ad illos qui de resurrectione dubitabant. Hoc enim dicit propter eos qui quod nichil futurum sit post mortem uel tamen student ut pecora qui fidem asserentium resurrectionem irridebant dicentes. quis inde uenit. Non audiui uocem cuiusquam inde uenientis nullius uocem audiui. Quibus respondetur.

Alioquin quid illi facient qui baptizantur pro mortuis. Si omnino mortui non resurgunt ut quid et baptizantur pro mortuis. Ut quid et nos periclitamur omni hora. Cotidie morior per uestram gloriam fratres quam habeo in christo ihesu domino nostro. Si secundum hominem ad bestias pugnaui ephesi quid mihi prodest si mortui non resurgunt. Manducemus et bibamus cras enim moriemur.

Stulte si pater tuus surgeret crederes. Dominus omnium surrexit et non credis. qui uoluit mori et surgere ut omnes uni crederemus ne a multis deciperemur. Credes patrem tuum mortuo uni credis iam non mortali qui se ostentando discipulis probauit quibus uidentibus in celum ascendit cuius fide de gentibus nullo spiritu corporis recepit qui denique

aug(ustinus) in lib(ro) questionum lxxxiii

Ab' i l h s m

Ut quid et baptizantur pro illis. i. pro peccatis eorum ipsa non dimittantur si ipsi non resurgunt.

aimo

Ab' aimo

aug'

Ab'

aimo

aug' in epla. sermone de epla iacobi

aimo

Ab' aimo

Ab'

aug' in sermone de resurrectione

testimonium habet in celo testimonium in terra. test. ab angelis test. ab inferis. Quid ergo
remansit quod non clamet. Desinant ergo murmura maleloquentium
et corrumpentium bonos mores colloquiis malis. Nolite. a. Apostolus hic ostendit nolite
aug aug seduci per pseudo qui de medicina querunt uulnus. et de scripturis gladium conantur
torquere uinculum unde laqueum mortis initiatur. Corrumpunt et c. a. Et ideo non
seducamini nec in placeat uobis colloqui talium quia colloquia eorum mala corrumpunt
aug ab bonos mores. id est uirtutes in necant dum faciunt non sperari resurrectionem. Amici-
tia enim talium uel praui colloquium uiciat mentem. ideo ab his cauendum est. Euigilate. a.
Hoc nolite sed potius contra illos euigilate a torpore et sic eritis iusti. et pro
nolite peccare quod exigit iusticia dei. s. ne pereatis illis consentiendo
ab quia ignorant deum. Unde subdit. Ignorantiam enim dei quidam habent. illi s. qui mor-
tuos resurrecturos stultum esse dicebant esse. et ideo hic loquor uobis ad uerecundiam
uel ad reuerentiam. id est ut eis acquiescere uereamini uel uerecundemini. uel ut pu-
amb deat uos esse ignaros. Uel ad uerecundiam uel lo. id est ad utilitatem uestram. Sed dicet.
Hactenus per rationes probauit resurrectionem mortuorum futuram in
amb primo. tum naturam posse fieri ostendit uel illorum deprauatam sententiam quos igno-
rantiam dei habere dixit. ubi apostolus ferit. a. Per hec predicta probatur resurrectio mor-
tuorum sed tamen dicet aliquis ignorantium deum. Quomodo resurgent mortui.
id est quomodo potest esse ut mortui qui iam cinis sunt resurgant. Ita hoc dicit qui per
naturam hoc fieri non posse. Si autem resurgent quali corpore uenient. e. Non
poterit aliud esse quam modo. id est passibile et mortale. Et quia in naturalium
cognitione per quam nichil de resurrectione improbat fide. sibi sapiens iste uidetur
ab cum non sit congrue respondet ei apostolus subdens. Insipiens tu qui non attendis
quod cotidie uides granum quod seminas non uiuificatur. id est uegetatur nisi prius moriatur.
ab ab id est putrefiat cum animali homine. Non legis auctoritatem ergo sed documenta semi-
num adhibet quibus mortuorum in melius reformatio futura ostendatur manente
natura. Sequitur de eodem et corpus quod seminas non seminas tale quale id est quale fu-
ab turum est. Non hoc ideo dicit quin triticum ex tritico futurum sit sed quia nemo
seminat herbam uel stipulam uel que in palea multiplicia sunt tegumenta
granorum cum quibus tamen semina exurgunt. ideo ait. sed nudum granum ut puta
granum tritici aut alicuius ceterorum seminum. Deus autem dat illi grano corpus
ab cum palea et arista sicut uult. Sic ergo nudum granum seminatur et dei
nutu quodam modo uestitum resurgit multa secum habens incrementa. ita
mortuus dei uirtute potuit uiuere in meliori corpore resurgere. Et unicuique
seminum dat deus proprium corpus quod naturaliter debet habere. Non omnibus granis
idem corpus dat sed cuique proprium secundum genus suum ut tritico tritici. Vel unicuique
amb semini proprium corpus dat. quia non de alio pullulat granum quod de terra oritur nisi de
eo quod seminatum est. Sic et nobis in futuro reformabuntur uestra antiqua
ab corpora sicut ipse ait. Quem uisuri sunt et c. id est in non alia. Non omnis. Hoc pertinet
net ad differentiam audien resurgentium propter diuersas glorias fidelium
qui eadem corpora resurgent sed erit differentia in gloria et dignitate
quamuis de eadem materia sint sicut non omnis caro est eiusdem dignitatis
licet sit de eisdem elementis. et hoc est quod ait. Non omnis caro est eadem ca.
id est eiusdem dignitatis sed alia hominum est alia pecorum alia uolucrum alia autem piscium.
aug ad consentium In his iste sensus est. Signa carnis cum sint cuncta mortalia differre tamen
se per diuersitatibus animantium. Non mirum si in resurrectione mortuorum gloria distabit. Sea v i t v b·
amb Et sunt corpora celestia ut uolatilium uelut sol et luna et stelle.

Nolite seduci. Corrumpunt mores bonos colloquia mala. Euigilate iusti et nolite peccare. Ignorantiam enim dei quidam habent. Ad reuerentiam uobis loquor. Sed dicit aliquis. Quomodo resurgent mortui? Quali autem corpore uenient? Insipiens tu quod seminas non uiuificatur nisi prius moriatur. Et quod seminas non corpus quod futurum est seminas sed nudum granum ut puta tritici aut

·/· S; alia · q̃si · ñ solũ t̃rẽstria differũt ĩt̃ se ſ; celestia a celestib; q̃d ita dicit.

semĩ[nu]m
aliculus ceterorum granorum.
D̃s aũ dat illi sicut uult
et unicuiq; seminũ p̃p̃riũ
corpus. Non omnis caro ea-
dẽ caro s; alia quidẽ hõiũ
alia aũ pecorũ alia uolucrũ
alia aũ piscium et corpora
celestia et corpora terrestria.
s; alia quidẽ celestiũ gl̃a.
alia aũ terrestrium alia
claritas solis alia claritas
lune et alia claritã stellarũ.
Stella enim a stel-
la differt in clari-
tate sic et resurrec-
tio mortuorũ. Se-
minatur in corru-
ptione surget in
incorruptione.
Seminatur in ig-
nobilitate surget
ĩ gl̃a. Seminat̃ ĩ ĩ-
firmitate surget

Et sunt corpora terrestria ut pote arborũ et aliorũ q̃ t̃ra gignit.
Jõ cũ dixisset de carne subdit de corporibus q̃ uoluit q̃ caro ẽ corp; s;
ñ econũso ut lignũ. Ut celestia cor̃ sunt resurgentiũ t̃rest̃a ũ
anq̃ moriantur. ũ q̃ x̃ celesti ẽ. ex eo corp̃a celestia dicantur.
ex adã ũ qui a terrest̃s ẽ t̃restria corp̃a. Sed. S; alia q̃de ce · glo · ẽ · a · t · alia
cla · lu · alia cla · stel. Et sic isti ãĩ unius ẽ sint · diũse tñ claritatis
sic et homines cũ sint unius gñis dissimit tñ gl̃e erũt ĩ resurrectiõe
ut claritati solis illorũ dignitas eq̃tur q̃ centesimũ nũm hñt
lunari ũ claritati competur illorũ dignitas q̃ sexagesimũ nũm
hñt stellis ũ qui t̃cesimũ nũm q̃siet. Terris aũ stelle et omnũ
nouissimũs p̃fidorũ resurrectio similis ẽ. Infidelitas ẽ ñ p̃ claram
resurrectiõẽ hr̃e quia sic carbo cinẽ suo optus obcecat̃ ita ĩhi
p̃fidia et errors tenebris circumdati luce carebũt. Stella enĩ
a · Ab illis · s · sole et luna differũt stelle q̃ ĩt̃ se differunt.
Stella enĩ differt a stella ĩ cla · sic differens erit resurrc̃io mor̃.
· i · ita differẽti corp̃e resurgẽt mortui. Nõ solũ ẽ ĩ gehẽ[n]
suppliciorũ s; et ĩ regno celesti p̃miorũ m̃itas sit diũsitas. Ũn̄ dñs
ait. In domo patris mei m · m̃. Et sunt diũse m̃tiorũ ĩ una
uita eẽtna dignitates · Ũn̄ d̃ denarius · i · uita etiã sit omnibus.
Eiusd̃ enĩ denarii p̃atfamilias dedit omnib; q̃ op̃ati ẽ ĩ uinea
quo denario utiq; aliquid signat̃ qd̃ oẽs communit̃ habebũt
sicuti ẽ ip̃a uita eterna · ĩp̃o regnũ celorũ q̃a claritas resur-
rectiõis ĩtñ ali̇ alio mag̃ ali̇ alio min̄ fulgebit. Et ĩ multe erũt
[ille]
mansiones unius denarii quia una ẽ beatitudo q̃ p̃cipiũt · et dispar retri-
butionis qualitas et tamen sint imparis qualitatis tñ d̃s ẽ oĩa ĩ o · I q̃ d̃s cari-
tas ẽ p̃ caritatẽ fiet · ũ q̃ hñt singuli commune sit ĩ oĩb. Seminatur · o ·
In differenti gl̃a resurgent s; h̃ omnes communit̃ habebũt quod ĩcorrupti erũt
et hoc est quod ait · Corpus seminat̃ · i · sepelitur ł mortificat̃ ĩ corruptiõẽ
· i · ut corrumpatur. Ut seminatur ĩ cor̃ · i · concipitur corruptibile · et sur-
get in incorrup̃ · i · immortale · et impassibile · i · qualis hõ ex q̃ cõcipitur
usq; ad dissolutionẽ sit incorruptiõẽ ĩp̃ũ ĩ uinib; scateat tñ resurget ĩ incor-
ruptione. Item · Seminatur · i · morit̃ et sepelit̃ corp̃ ĩ ignobilitate · i · tñ omni
honore et surget in gl̃a · i · gl̃osum. Itẽ · Seminatur · i · concipit̃ ĩ infirmitate
· i · tale a quelib; noceant · surget in uirtute · i · impotentia cui nich no-
ceat. Ut seminatur · i · sepelitur ĩ infir · quia ĩmobile ẽ et ĩregibile
quia non ualet se moue ł regẽ · sur · ĩ uĩt · i · ũere uiuũ et uegetatũ. Õ p̃
singula. Seminat̃ corp̃ aĩale · i · tale quod cibis sustentet̃ · ut uiuat et q̃d
nich h̃t ab aĩa nisi quod sensificatur p̃ eã sic animalia · Surget corp̃ sp̃ual̃
· i · tale quod iam cibis non egeat transiens ĩ naturã sp̃c · i · hñs q̃dã sp̃ualĩ
ĩ sp̃ũ naturalia quia agile erit leue cibis non egens · I nota quod ait surg̃
corp̃ · s · non dic̃ sp̃c q̃ corpus in sp̃m ũtat̃ ut quidã putat. Sic enĩ aĩale corp̃
non ẽ anima s; corp̃ ita et sp̃uale corp̃ ñ sp̃m debemꝰ putare s; corp̃. Ũn̄ et dñs
talẽ opinionẽ discipulorũ de suo corpore refellens ait ĩ x̃ · Palpate et uidete
q̃ s · c · et o · ñ h · s · m · u · h · Jam q̃ sp̃iuale erat corp̃ x̃ nec tñ sp̃c erat. Ũn̄
ĩ hic non dic̃ sp̃c s; sp̃iuale quia t̃ sp̃ũ plene subd̃et corp̃ ñ ĩa repugnab.
Et quia sp̃itu sile erit quia ñ aliq̃ corruptiõẽ paciet̃ ñ alim̃tis egeb ut hõ aũ peccẽ egeat. Et nota q̃

dõb
Et ĩ ip̃a celestia ĩt̃ se differũt · q̃ alia ẽ sol
dõb
Joh̃s ẽ ĩ ẽsto mus
dõ
dõ de sc̃a ũginitate
aũg̃ fulg̃ni
dõ dõ
dõ
dũmo
dõb
dõb
dõ ad consentium.

in uirtute. Seminatur corpus
animale surget
corpus spiritale. Si
est corpus anima
le est et corpus spiri
tale sicut scriptum est.
Factus est primus
homo adam in
animam uiuentem
nouissimus adam
in spiritum uiuifica
tem. Sed non prius
quod spiritale est
sed quod animale est.
deinde quod spiritale
est. Primus homo
de terra terrenus
secundus homo de ce
lo celestis. Qualis
terrenus tales et
terreni. et qualis
celestis tales et celestes. Igitur sicut

cum dicit corpus transitum ad incorruptionem. corruptionis facit mentionem ut ostendat
maior dignitas resurrectionis. Si est corpus. a. Vere surget corpus spiritale quasi dicat si in
corpore est animale. id est constat quoque esse et spiritale. Sicut enim animale sumus quia primus
noster adam factus est carnalis in animam uiuentem sic erimus in resurrectione spiritales
quia pater noster scilicet christus factus est spiritalis in sua resurrectione. in spiritum uiuificantem quod sic exponit.
Sic est ut sic enim scriptum est. a. Bene dixi animale sic est ut sic enim scriptum est in genesi.
scilicet nos esse animales ab animali patre procreatos scriptum est enim ibi quod postquam homo a. f. e. in a. u.
aug. Hic exponit quid sit animale corpus cum ait. factus est in animam uiuentem. id est potentem
uiuere. id est uitam dare corpori tamen per sustentamenta ciborum non uiuificantem sed nouis
simus adam. id est christus. hoc non de genesi sumitur sed addit apostolus factus in spiritum uiuificantem
id est qui ita corpus uiuificaret ut ultra non egeret aliqua sustentatione. nec esset
aug. ad consensum aug. solubile. Hic exponit quid sit spiritale. Hoc enim inter animam uiuentem et spiritum uiuificantem
interesse uoluit ut illic sit corpus animale hic spiritale. Anima etiam in corpore animali uiuit quidem
sed non uiuificat usque ad auferendam corruptionem. In corpore uero spiritali quia perfecte adheret
domino sic uiuificat ut spiritale corpus efficiat. Attende et quod christus dicitur adam et nouissi
mus adam dicitur quia de eadem materia est nouissimus quia post eum non succedet alius
aug. qui sit caput et auctor humani generis sicut illi duo fuerunt. Totum enim genus humanum
sunt quodammodo illi duo homines. scilicet primus adam et secundus quia ex illo sunt nati ex hoc
renati et ideo uterque dicitur pater humani generis. Vel aliis non mutatis ita per legi uid
Si est corpus ut probet. a. A relatiuis corpus esse spiritale. a. Bene dixi spiritale quasi si
est corpus animale quod est et spiritale. Cum enim dicitur corpus frustra additur animale nisi sit
aliud spiritale ad cuius discrepantiam dicatur animale. Quod autem sit animale probat per aucto
ritatem genesis. factus est et cetera quae non mutantur. Vel ita. Sic est et cetera. a. Bene dixi corpus
animale et corpus spiritale si quidem est corpus animale et est corpus spiritale et quod animale sit probat per gene
sim in factus est primus homo et cetera. et quod sit spiritale ostendit ostendit ubi quod nouissimus adam
Horum uerborum sensus non mutatur. Sed non. Dixit corpora nostra futura spiritualia
sed ne quis dubitet an animale possit fieri spiritale probat per similitudinem christi. a. Christus
factus est in spiritum uiuificantem sed non prius fuit in eo quod spiritale est sed quod animale est
aug. prius fuit in christo. deinde quod spiritale est sic et de nobis fieri potuit. In christo quoque exceptus non
unusquisque hoc sibi expectet scilicet ut de animali fiat spiritualis. deinde non simus
animales et non futuri simus spiritales ostendit subdens. Primus homo. a. Vere primus homo
factus est in animam uiuentem quia primus homo est de terra qui de puluere terre for
matus est ideo terrenus id est animalis et passibilis ex natura. Secundus homo factus est in spiritum uiuificantem
ab. quia secundus homo est de celo. id est quia natura diuina fuit humane unita ideo celestis
id est spiritalis in resurrectione. Vel celestis dicitur quia non humano ritu sed nutu
diuino conceptus et natus. Qualis autem terrenus pater fuit. id est animalis et mortalis tales
et terreni. scilicet animales ex animali mortales ex mortali. et qualis est celestis pater. id est spiritalis
et inmortalis tales. id est spiritales et inmortales erunt et celestes quia tales erunt celestes.
ab. Igitur ut possimus esse celestes sicut portauimus imaginem. id est sicut exemplo ad
terrena dileximus sic et post baptismum portemus imaginem celestis sectando
iusticiam et ueritatem et obedientiam. Hoc autem et cetera. a. Dico ut portemus imagi
nem celestis quia si non portauimus non erimus celestes. Vbi est quod dico. Hoc autem
dico uobis fratres quoniam caro et sanguis. id est homines dediti uiciis qui de carne et sanguine
oriuntur non possidebunt regnum dei.
id est uite quia corruptio peccati quae est effectus
carnis et sanguinis. id est aliquis seruiens corruptioni peccati neque possidebit incorruptionem. id est se immortalem.

portauimus im|ginem terreni · portemus et imaginem celestis · Hoc autem dico fratres quoniam caro et sanguis regnum dei possidere non possunt · neque corruptio incorruptelam possidebit · Ecce misterium uobis dico · Omnes quidem resurgemus sed non omnes immutabimur · In momento in ictu oculi in nouissima tuba · Canet enim tuba et mortui resurgent

Ut nomine carnis et sanguinis hic accipit opera carnis. Per carnem enim et sang. — dianb ad
hec uentrem et libidinem · id est opera carnis que in nomine eius significat · nolens eos arbitrari — aug. in ser-
se talia facturos in regno celorum qualia fiunt in hac uita · sicut iudei putabant — mone de
Iudei enim credebant futuram resurrectionem sed more huius uite · ut ibi nuberent — resurrectione
et gignerent · unde saduceis responderi non poterat questionem proponentibus de septem uiris mu- — mortuorum ·
liere · quia carnaliter de resurrectione cogitabant quod apostolus remouet dicens.
Hoc autem · a · Ex predictis constat quod resurgemus. Hoc autem dico fratres quoniam caro et sanguis · id est opera carnis
et sanguinis non possidebunt regnum dei · id est non erunt in regno dei · sed uel non · quia corruptio car-
nis cuius opera mala sunt illa non possidebit incorruptelam · id est non erit in regno incorruptibili.
Uel carnis et sanguinis nomine ipsa corruptio carnis et sanguinis intelligitur · — aug. in li.
que utique in regno illo non erit ubi caro incorruptibilis erit · Non ergo sic ac- — retractationum
cipiendum est quod ait apostolus quasi carnis substantia in regno dei non sit futura in hec
Hoc autem · a · Constat quod resurgemus · hoc autem dico fratres quoniam caro et sanguis · id est cor-
ruptio carnis et sanguinis non possidebunt regnum dei · Et ne putares secundum substantiam carnis — aug.
hoc dici aperit subdens · neque corruptio · a · Ideo dixi quod caro et sanguis non possidebunt regnum dei ·
quia corruptio mortalitatis ~~non possidebit regnum dei~~ que nomine carnis
hic ostenditur non possidebit incorruptelam · id est incorruptibile regnum · Itaque
dixit electos resurrecturos in gloria · et postquam dixit carnem et sanguinem non possidere regnum dei ·
quomodo hoc distinguendum sit aperit · Ideo quasi quis dicat quomodo caro erit et caro
non erit exponit dicens · Ecce dico · id est aperio uobis misterium · id est quoddam quod
multis est occultum · Nominando enim misterium obscuritatem significat · Nam misterium — dauid dauid
uerbum grecum ~~grece~~ est quod latine dicitur secretum uel occultum quod est illud hoc scilicet quod
omnes quidem homines tam boni quam mali resurgemus · Hoc generaliter — dauid
intelligitur. Si diximus quia sancti uiui repti et ueniente ~~resurgent~~ morientur — ad de ci. dei
sic enim poterunt resurgere. Non enim resurrectio fieri poterit nisi mors precesserit.
Si ergo sanctos qui repientur christo ueniente ~~morientur~~ uiuentes eique obuiam — ad de ci. dei
rapientur credimus in eos rapti de mortalibus ~~quibus~~ corporibus exituros
et ad ea mox immortalia redituros · generaliter dictum est hoc accipere possumus
scilicet omnes resurgemus sed non omnes immutabimur · in gloriam immortalitatis · Uel ita · omnes resurgemus — ab
omnes scilicet qui in aduentu christi mortui inueniemur · Sed non omnes uiui repti
immutabimur in gloriam sed soli sancti dei · Resurgemus dico · et hoc in momento · id est
in breuissimo et minimo et angustissimo temporis spacio · Ideo quia in momento est
mora licet breuis addit · in ictu oculi · id est quam cito oculus icit · id est percutit uisus — dauid
uel iactura palpebra · id est in summa celeritate · Per ictum enim oculi nimiam bre- — ab
uitatem significat ut per hoc mirabiliorem ostendat esse resurrectionem · cuius potentia et ce-
leritate commendetur · Fiet ergo resurrectio in ictu oculi · id est quam cito oculi radius — aug.
transit ad remota et transuolat media et sistit ibi prius et post tamquam simul
totum sit sic resurrectio mortuorum fiet · et hoc fiet in nouissima tuba · id est per tubam · id est per uocem magnam et manifestam.
Post quam non erit alia et est sensus. Resurrectio fiet in tu. id est in nouissimo ~~signo~~ signo quod dabitur ut ista compleantur. Hec — aug. de re- aug. de
tuba est clamor de quo dicitur in euangelio · Media nocte clamor factus est · ecce sponsus uenit exite obuiam ei · Non enim tunc ueniet cum speratur — surrectione mortuorum de
sed media nocte cum ualde obscurum · id est occultum erit · Ideo quasi quis quereret an erit sonus · respondet utique. — gratia no. te.
Canet enim tuba · Tube nomine aliquod euidens et preclarum signum intelligitur ·
quod uox archangeli et tuba dei alibi dicitur · et uox christi in euangelio · dicit quam
mortui audient · qui in monumentis sunt et procedent · Unde et hic subdit ·
Et mortui peccatores et generaliter omnes mortui · resurgent incorrupti · id est sine aliqua — ab ab
diminutione membrorum · et nos boni tantum immutabimur in gloriam immortalitatis et impassibilitatis

Aug. Quomodo autem hoc fiat et qualis sit immutatio supponit subdens. Oportet autem etc. Vel
Aug. immutabimur quia oportet, pro eo quod boni servivimus vel quia nobis promissum est. Hoc cor-
ruptibile corpus induere ut ornamentum incorruptionem, ut ultra non esuriat
vel aliquatenus ledatur. Et oportet mortale hoc, id est hoc corpus mortale, quod ostendit,
Aug. in sermone de simbolo. XC. induere immortalitatem ut ulterius non dissolvatur. Hec ergo visibilis caro sine dubitatione
resurgere credenda est. Videtur enim apostolus eam tanquam digito ostendere cum dicit: oportet corruptibile
hoc. Dicendo enim hoc in eam quasi digitum extendit, ut eadem caro que videtur resurrectura
Aug. monstretur. Sed non talis, secundum quod dicitur caro non possidebit, quia non erit in cor-
ruptio vel mortalitas, id est non erunt has qualitates; erit ibi caro, sed eadem cuius substantia erit.
Cum autem etc. Vel hoc induet immortalitatem quia tunc fiet, id est implebitur, sermo
et numquam aliter impleretur. Vel ita continua: Induet immortalitatem. Cum
autem mortale hoc induerit, id est tunc fiet, implebitur sermo et numquam aliter impleretur qui scriptus est
Aug. in Ysaya et in Osee, ubi ita legitur: Ero mors tua o mors. Sed iuxta LXX sic habetur:
Absorta est, id est destructa, mors corporis in victoria Christi, id est in resurrectione Christi. Quod autem
de morte corporis hoc accipiendum sit, non de morte anime, ex eo ostenditur quod dixit
tunc fiet, significans esse futurum; non ait factum est tanquam de preterito, ne quis pu-
Ab. taret esse dictum de morte interiori que iam facta est. Ubi est. Hec sunt verba prophete et
apostoli letantis et morti insultantis in persona resurgentium, ut certior sit resurrectio.
Aug. ad Marcellinum. Ait ergo ex persona resurgentium: Ubi est o mors corporis victoria tua, id est potentia qua
omnes dissolvebas, qua omnes dissolvebas; sic viceras ut in te dei filius tecum confligeret
teque non vitando sed suscipiendo superaret. Vicisti in morientibus, victa es in re-
surgentibus. Victoria tua qua absorbueras corpora morientium temporalis fuit; vic-
toria qua in corporibus absorta es resurgentium eterna constabit. Ubi est mors, id est disso-
In eodem. lutio, stimulus tuus. Stimulus autem mortis intelligitur peccatum originale quo in uno
peccavimus omnes ut moreremur, in uno omnes quo puncti et venenati sumus, de quo
Aug. ad Marcellinum. mors erupit, ut ipse exponit subdens: Stimulus autem mortis peccatum est. Sicut enim peccatum stimulus
mortis dicitur, quo scilicet mors facta est, non quem mors fecit. Peccato enim morimur, non morte
peccamus. Sic dictum est lignum vite, non quia hominis vitam faceret sed quo
vita hominis fieret. Sic et lignum scientie boni et mali, per quod scientia fieret hominis, non quam
per suam scientiam homo fecit. Vel nomine mortis significatus diabolus, qui est
absorta est mors in victoria, id est diabolus iam ex parte absortus, in futuro penitus absorbebitur
per hoc quod modum vincendi excessit, Christum invadendo in quo nichil habebat.
Deinde ex persona iustorum qui nunc sunt vel in resurrectione erunt insultat ei dicens:
Ubi est o mors, scilicet diabole, victoria tua, qua genus humanum velut gigas prius tenebas.
ubi est mors, scilicet diabole, stimulus tuus. Stimulus autem mortis peccatum est. Peccatum vero dicitur
Aug. in lib. LXXXIII questionum. stimulus diaboli, quem scilicet mors, id est diabolus, fecit, non a quo factus est. Vel ita per mortem
arbitror hic significari delectationem peccandi et carnalem consuetudinem que
animam mortificant, que ex actu peccati sit quo in Adam peccavimus. Hanc enim mortem peccato meruimus, quod peccatum
omnino erat in libero arbitrio, cum in paradiso nullus dolor denegaret delectationis voluntati bone hominis re-
sistebat; ut verbi gratia si quis extitat quem numquam venatio delectavit, omnino liber est utrum venari velit vel nolit; non enim
cruciat qui hoc prohibet. At si ista libertate male usus venator fuit, contra prohibentis imperium paulatim subrepens delec-
tatio mortificat animam ut si se abstinere velit sine molestia et agone non possit. Caro enim concupiscit adversus spiritum et cetera.
Aug. de verbis apostoli. Nec cessabit contentio donec perfecta sanitas totum hominem reparaverit. Tunc ergo fiet sermo qui scriptus est. Non
modo fit sed tunc fiet. Quid tunc fiet? Absorta est mors, id est delectatio peccandi, in victoria, id est in hoc quod servi dei
Aug. in psalmo lxxvi. vincent concupiscentiam carnis. Tunc vincet pax et finietur bellum; nulla erit a morte contentio ubi mors est.
Primo concupiscentia carnis sequentes duxit nos, postea renitentes traxit nos, deinde accepta gratia cepit nos

incorrupti et
nos immutabimur.
Oportet enim cor-
ruptibile hoc induere
incorruptionem et
mortale hoc induere
immortalitatem.
Cum autem mortale
hoc induerit im-
mortalitatem tunc
fiet sermo qui scrip-
tus est: Absorta est
mors in victoria.
Ubi est mors vic-
toria tua? Ubi est
mors stimulus tuus?
Stimulus autem mor-
tis peccatum est; virtus
vero peccati lex.

Deo autem gratias qui dedit nobis victoriam per dominum nostrum ihesum christum. Itaque fratres mei dilecti stabiles estote et immobiles habundantes in opere domini semper. scientes quia labor vester non est inanis in domino. De collectis autem que fiunt in sanctos sicut ordinavi in ecclesiis galatie ita et vos facite per unam sabbati unusquisque vestrum apud se reponat recondens quod ei beneplacuerit ut non cum venero tunc collecte fiant. Cum autem presens fuero quos probaveritis per epistolas hos mittam perferre gratiam vestram in ierusalem. Quod si dignum

non ducem non trahem. sed adhuc contendit nobiscum. post contentionem erit victoria que oppugnare cessabit. Ideo ex persona victorum subdit. Ubi est mors victoria tua vel contentio tua? ubi est mors stimulus vel aculeus tuus? Stimulus enim mortis peccatum est quia peccatum facta est delectatio. Peccatum enim quasi scorpius est cuius punctione facta est mors. sed absorbebitur in futuro cum dabitur sanctis ut peccare non velint nec possint. Virtus vero id est augmentum peccati est lex. Hoc ideo addidit ne quis ducat quemquam a lege iuvari sed a lege tantum [deo]. Data enim lege in carnalis concupiscentia invaluit et prevaricatio accessit. Lex enim prohibendo auget peccati cupiditatem nisi diffundatur spiritus caritatem. Pro his autem omnibus apostolus agit gratias deo dicens. Deo autem gratias ago qui dedit nobis victoriam peccati et mortis per dominum nostrum ihesum christum. non per legem. Ipse enim ait. Confidite ego vici mundum. et quia per ipsum vincimus Itaque fratres mei dilectissimi stabiles estote in fide resurrectionis. immobiles vero a pseudo moveri non possitis. Semper in opere domini habundantes. spe resurrectionis scientes id est spem habentes quod labor vester quem habetis in domino id est servitio domini non est inanis id est sine remuneratione. De collectis autem. Post alia de collectis faciendis in sanctos qui erant in ierosolimis scribit et monet quod non est contra illud nolite cogitare de crastino. non est enim cogitare de crastino. Si quis humano more ista pararet. Sed si quis propter ista deo militet ut in operibus suis non regnum dei sed istorum adquisitionem intueatur. Quod. De aliis monuit de collectis autem que fiunt non in quoslibet sed in sanctos id est ad usus sanctorum vobis tenendum est sicut ordinavi in ecclesiis galatie ita et vos facite. id est colligite per unam diem sabbati id est septimane. Vel per unam sabbati id est dominica die quia una sabbati vel una sabbatorum vel primum sabbatum vocabatur apud iudeos dies quem dominicum appellamus. Colligite dico. unusquisque vestrum reponat apud se. ne dicatis non esse fidelem ministrum cui credatis. Reponat dico quod ei beneplacuerit. non quasi graviter eum recondens illud in usum sanctorum et caveat ne iterum sumat illud. Hic est sensus horum verborum. Precipit apostolus omnem plebem dominico die convenire ad ecclesiam et illuc deferre quod volebat unusquisque dare ad opus sanctorum et ne a malis ministris deperiret sed apud ecclesiam dimitterent precepit ut secum referrent et tuto loco reponerent quoadusque ipse veniret. et hoc per singulos dominicos dies faciebant. quia quod paulatim colligitur non grave est [et] invenietur multum. Ideo hoc autem preparate. ut non cum venero collecte fiat quia gravaret eos si subito totum simul daret. Cum autem presens fuero tunc mittam hos quos probaveritis id est idoneos iudicaveritis per epistolas id est cum epistolis meis in quibus laudare eos et commendare eos ferentium mittentium. perferre gratiam vestram id est donum in ierusalem. quod si dignum fuit ut et ego eam. id est si magna res fuit mecum ibunt. Veniam autem ad vos cum macedoniam pertransiero. id est per omnia loca transiero usque macedoniam. Nam macedoniam pertransiero. ubi non est opus morari. apud vos autem forsitan manebo vel etiam hyemabo. quia multa corrigenda sunt ibi sicut medicus ibi moram habet ubi plures egrotant.

Veniam ad vos dico ut et vos me deducatis quocumque iero. Dico hyemabo apud vos nolo enim vos in transitu videre. Spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos si dominus permiserit. Permanebo autem ephesi, unde misit epistolam usque ad pentecosten

Augustinus in libro questionum lxxxiii.

Augustinus de perfectione iusticie

Augustinus super iohannem

Augustinus de sermone domini in monte.

dictio

XVI.

dictio

dictio

Ideo permanebo ibi enim. i. quia hostium magnum
apertum est michi. i. multa corda hominum ad audi
endum apta sunt et euidens quia non contradicit
predicationi. et quasi quis diceret quid ergo opus est
illic morari. respondit. et. i. quia aduersarii multi sunt
ibi qui conantur impedire. Si autem uenerit thimo
theus ad uos uidete ut sit apud uos sine timore
dimi forsitan iam ibi timuerat per commotionem pseudoapostolorum.
Opus enim domini operatur sicut et ego. ne quis ergo illum
spernat deducite autem illum in pace ut ueniat ad me. expec
to enim illum cum fratribus qui secum sunt. De appollo autem
fratre notum uobis facio quoniam multum rogaui eum ut ueniret ad
uos. Non ideo dicit quia corinthii hunc requisierant
qui ab apostolo ordinatus fuerat episcopus illorum qui cum non
posset eos sedare uenerat ad apostolum ephesum. quibus
respondit apostolus dicens. Rogaui eum ut ueniret. et utique non fu
it uoluntas eius ut nunc ueniret ad uos. quia timet
incorrectos. Veniet autem cum ei uacuum fuerit. i. oportu
num. scilicet cum uos correcti fueritis. Vos autem uigilate
mentis oculis contra astutias diaboli et state in fide
constanti non [illegible] uiriliter agite. muliebris
dim enim est inconstantia et confortamini in domino ut in uir
tute sitis perfectius et omnia uestra i. correctio fiat in ca
ritate in animis gloriae. Obsecro autem. Ordo huius litterae re
spicit et pendit usque illuc ut et uos subditi sitis. a.
Predicta facite ut dixi hos a' imitamini. i. hoc est
Obsecro autem uos fratres qui nostis stephane domum et fortunati et ach
aici cum apostolo fuerunt in predicatione corinthiorum ut
uos subditi sitis huiusmodi et omni cooperanti et labo
ranti uobis. ideo subditi sitis quoniam ipsi sunt primitiae acha
iae. i. primi crediderunt in achaia et ordinauerunt seipsos in
ministerium sanctorum. i. ut ministrarent sanctis. Gaudeo
ab autem in presentia stephanae et fortunati et achaici. i. quia presentes
apud uos sunt ex quibus uobis profectus est. Vnde sub
dit. quoniam ipsi suppleuerunt docendo id quod uobis deerat. In
mitto gaudeo refecerunt enim et me et spiritum uestrum. Meum
utique leticia uestra in caritate. Vel ita. Gaudeo in pre
sentia stephanae et fortunati et achaici. i. quia uenerunt michi mi
nistrare pro uobis. quoniam ipsi suppleuerunt id quod uobis
deerat. quia ministrauerunt michi quod uos non
fecistis in mitto gaudeo. Refecerunt enim et me et spiritum et uestrum.
ab quibus apostolorum seruauerunt. Cognoscite ergo. i. honora
te illos qui sunt eiusmodi. Salutant uos multum
in domino aquila et prisca apud quos hospitor cum domestica sua ecclesia.
i. fratrum congregatione apud quos hospitor. Sa
lutant uos fratres omnes. Salutate uos inuicem. in signum pacis et hoc in omnes uero corde et quit sciant eius hanc esse epistolam

fuit ut et ego eam mecum ibunt.
Veniam autem ad uos cum macedoniam
pertransiero nam cum macedoniam pertrans
iero apud uos forsitan manebo. Vel etiam
hyemabo ut uos me deducatis quocumque
iero. Nolo enim uos in transitu uidere.
Spero enim me aliquantulum temporis manere
apud uos si dominus permiserit. Permanebo autem
ephesi usque ad pentecosten. Hostium
enim michi apertum est magnum et euidens
et aduersarii multi. Si autem uenerit thi
motheus uidete ut sit sine timore
apud uos. Opus enim domini operatur si
cut et ego. Ne quis ergo illum spernat. De
ducite autem illum in pace ut ueniat
expecto enim illum cum fratribus
ad me. De appollo autem fratre notum
uobis facio quoniam multum rogaui eum
ut ueniret ad uos cum fratribus et uti
que non fuit uoluntas eius ut nunc ueniret.
Veniet autem cum ei uacuum fuerit. Vigilate
et state in fide uiriliter agite et confor
tamini omnia uestra in caritate fiant.
Obsecro autem uos fratres nostis domum

stephane ł fortunati & achaici qm̄ sunt p̄
mitię achaię & in ministium scōꝝ ordinauīt
seipsos ł ut uos subditi sitis eiusmodi & omni
cooperanti & laboranti. Gaudeo autē in p̄sentia (ł uob)
stephane ł fortunati & achaici qm̄ id quod uobis
deerat ipsi suppleuerunt. Refecerunt enim &
meū spm̄ & urm̄. Cognoscite ergo qui eiusmodi sunt.
Salutant uos omnes ecclę asię. Salutant uos
in dn̄o multum aquila & prisca cum domestica
sua ecclā apud quos & hospitor. Salutant uos
fr̄es omnes. Salutate inuicē in (osculo scō) omnes. Salutatio
mea manu pauli. Si quis non amat dn̄m nrm̄
ihm̄ xp̄m sit anathema maranatha. Gr̄a dn̄i
nr̄i ihū xp̄i uobiscum. Caritas mea cū oīb; uob in xp̄o ihū amen;

subdit. Salutatio mea scripta
est manu pauli. H salutatio
est ubi. gr̄a dn̄i. S; p̄mittit
similiter manu sua scriptum h.
Si quis rē. a. Fideles saluto
s; si quis n̄ amat dn̄m nr̄m
ihm̄ xp̄m sit anathema. i. se
paratus a d̄o ł condempnatus.
maranatha. i. donec ueniat (Au)
dn̄s ł in aduentu dn̄i. Ma
ranatha enim interp̄tatur (Amb)
dn̄s uenit. i. ē compositū ex sy
ro ł gro magisq; sirum ē quā
hebrm̄. Anathema aūt grecum (Aug)
interp̄tatur condēp̄natus ł
separatus. Simul ergo & syro & gre
uatur ubo. Deinde sequitur sa
lutatio. Gr̄a dn̄i nr̄i ihū xp̄i
sit uobiscū. & caritas mea
sit cum omnibus uob. i. cari
tate uos inuicē ł dn̄m diligi
te qua ego uos ł dn̄m diligo &
hoc facite in xp̄o ihū non sed
amore sc̄li. Ambr̄. Hic est modo con (Ab)
firmatio & benedictione.

·I·

PAULUS. apl̄s hanc
ep̄lam item scribit apl̄s co
rinthiis quoꝝ quidam p̄ p̄
cedentē ep̄lam & sup̄mo cōstan
p̄eā emendati fuerant & mult
p̄ nomine x̄ passi. alii u° adhuc (coꝝ) apl̄m adhuc p̄tinaciter
despiciebant & ei pseudo aplos p̄ferebant. Quibusdā
ergo corinthioꝝ p̄ primam ep̄lam correctis cū reliquoꝝ
scribit apl̄s sed ante repellens pseudo aplos ostendendo
deceptionem p̄dicationis eoꝝ & se multis modis
commendās. Notat & illis in elemosinis parcos.
p̄cipit quoq; correctum fornicatorē recipi. quem sat
hane tradiderat quia & bonū ubi tribulabantur. Se
eis in exemplum paciencię p̄ponit. docens eos n̄ debē
egre ferre cum (ipse) pro aliorum salute periculis cottidie & morti
subiaceat. Est ergo intentio ei in hac ep̄la incorrectos cor (Ab)
rigere & correctos ad utiliora (ł ulteriora) p̄uocare. & pseudo ē suę cōmendatiōe deponē;

Modus tractandi talis est. [more] solito salutatio e[st] premittitur. Deinde de bonis per gratiam collatis gratias deo agit loquens perfectis post ad passionis tolerantiam suo exemplo inuitat. postea pseudo apostolos de permendo redarguit detegens uersutias eorum. et se multis modis commendans tandem subditur moralis ammonitio cum iteratione benedictionis. Premittens autem salutationem contra pseudo superbiam paulum et contra eorum presumptionem apostolum se nominat dicens.

Paulus apostolus ihesu xpisti non usurpatiue sed per uoluntatem dei non hominum quia non ab hominibus fuit electus uel missus et thimotheus frater qui uice tum per maepistola ad corinthios renuntiauit apostolo omnia que fiebant apud illos. uel uo hic ponitur ut sciant ea que faciunt apostolum non latere. Paulus inquam et thimotheus scribunt uel mandant hanc epistolam ecclesie dei que est corinthi. est scilicet o. scilicet sanctis omnibus scilicet presbiteris ut sanctis o. scilicet omnibus spe sancti gratiam tenentis qui sunt in uniuersa achaia. cuius metropolis est corinthus. Iam autem alia salutant in hunc modum Gratia sit uobis et pax. scilicet remissio peccatorum et tranquillitas mentis a deo patre nostro et domino ihesu xpisto. sine quo pater nichil dat. Benedictus. Post salutationem perfectis loquitur de tribulatione proponens se exemplum pacientie et consolationis a deo accepte ducens laudi quod alii ignominie. Aitque. deus scilicet creator omnium et pater domini ihesu xpisti sit benedictus et si nulla gloria ei nec potest augeri nec minui tamen sit benedictus. scilicet exaltatur in suis in quibus per cognitionem ipsorum per uectum dicitur exaltari. Dico xpisti fuit per quos ipse est contra nos qui filii xpisti sumus. pater misericordiarum. scilicet pater nostram dans nobis ueniam peccatorum et bona opera et in tribulatione constantiam et ipse est deus dator totius. scilicet integre et perfecte consolationis quantam decet deum dare hisqui pro xpisto patiuntur. Benedictus ergo ait deus totius consolationis. scilicet perfecte quia non est minus tribulatione solacium et quod ipse sit deus consolationis ex hoc quidem patet quia ipse est qui consolatur nos ministros in tribulatione nostra. o. scilicet et anime et corporis a deo consolatur ut et nos ipsi desolati et destituti humano auxilio possimus per auxilium exemplum consolationis nostre consolari eos qui sunt in omni. scilicet quibus pressura. consolari dico per exhortationem. scilicet per talem consolationem que hortatur nos ad grauiora. Unde subdit. qua et nos ipsi exhortamur a deo. scilicet quam deus ad hoc dedit non solum ut consolaretur nos sed et exhortaretur ad maiora. ita ut nostra consolatio ualeat et alios exhortari et uere possumus consolari. quoniam sicut passiones xpisti. scilicet que pro nomine xpisti inferuntur. uel passiones xpisti. scilicet quas ad similitudinem xpisti patimur habundant in nobis qui sumus qui eorum locus ita non minus et per xpistum in ihesum habundat consolatio nostra. cum enim hic libamur uel pietatem paternam in flagellis intelligimus quia flagellat omnem filium quem recipit. Sed hoc totum pro uobis est. unde subdit. Siue autem tribulamur pro uestra exhortatione et salute quia nostro exemplo monet uos deus pati. Unde salus eterna erit uobis. Siue consolamur spe premii quia pietatem paternam intelligimus in flagellis hoc quoque pro uestra consolatione ut uos similem speretis. Siue exhortamur ad grauiora quod fit uel finitis malis uel uirtute pacientie data nobis et hoc pro uestra exhortatione et salute. scilicet ut uos ad maiora ammoneamini et salutem speretis pro salute dico que salus operatur. scilicet intendit operari in uobis. scilicet nos intendimus quod operetur in uobis tolerantiam earundem passionum quas et nos patimur quia debetis exemplo nostri pati easdem que et nos patimur a deo operatur ut spes uestra. quia speramus nos passuros sit firma pati[o]r

per uoluntatem dei, et thimotheus frater ecclesie, que est corinthi cum sanctis omnibus qui sunt in uniuersa achaia. gratia uobis et pax a deo patre nostro et domino ihesu xpisto. Benedictus deus et pater domini nostri pater misericordiarum et deus totius consolationis qui consolatur nos in omni tribulatione nostra ut possimus et ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt per exhortationem qua exhortamur et ipsi a deo. quoniam sicut habundant passiones xpisti in nobis ita et per xpistum habundat consolatio nostra. Siue autem tribulamur pro uestra exhortatione et salute. Siue consolamur

ab
ab
ab
ab
ab

pro uestra consolatione et salute. Siue exhortamur pro uestra exhortatione. que operatur in uobis tolerantiam earundem passionum quas et nos patimur ut spes uestra firma sit pro uobis scientes quoniam sicut passionum socii estis. sic eritis et consolationis. Non enim uolumus ignorare uos fratres de tribulatione nostra que facta est in asia quoniam supra modum grauati sumus

dico et hoc pro uobis id est ad uestram utilitatem uel ue quia nos sumus scientes quoniam sicut modo estis socii passionum sic in futuro eritis socii consolationis eterne. quia equa gloria labori uestro retribuetur. Non enim. Hic exponit tribulationes suas. ut cum se ad magistri sui comparationem paruas pati cognouerint accepta consolatione dolere desistant. a. Bene dico quod patimur. non enim uolumus uos ignorare fratres. quia uobis proficit scire de tribulatione nostra pseudo de sua gloria gloriantur nos uero de tribulatione que facta est nobis in asia. Quid de ea uolo uos scire. quoniam grauati sumus pondere passionum et hoc supra modum precedentium tribulationum id est super uirtutem humanam. ita id est adeo ut tederet nos qui de malis solemus gaudere. etiam uiuere. non solum loqui recta facere. Non solum tedebat uiuere sed et nos ipsi non solum alii de nobis habuimus uel accepimus responsum id est certitudinem mortis et hoc in nobis ipsis quia nostra non [illegible] nisi mortem promittebat uel defectum tantam insolentiam iniquitatis sustinere in resurrectione et fidei predicatores ut mortem ante oculos haberet. Sic enim afflicti fuerant ut desperarent de presenti uita. Ideo autem deus tamen permisit nos affligi ut non simus fidentes in nobis. maledictus enim qui confidit in homine sed in deo tantum in quo secure confidere possumus quia ipse est qui suscitat mortuos cum miraculo filie et quod me de [illa] periculis liberauit. Et hoc subdit. Qui de tantis periculis nos eripuit id est ad salutem reduxit. et cotidie nos eruit. quia deus presidia sua non negat suis in necessitate positis. in quo est tendente magis desiderio. speramus quoniam adhuc in posterum eripiet. adiuuantibus non solum nobis et aliis sed et uobis in oratione facta pro nobis. ut ex multarum et. Dico quod adhuc eripiet ad hoc utique ut ex personis multarum facierum id est a personis diuersarum etatum ad deum per predicationem nostram conuersis gratie agantur deo pro nobis. id est pro nostra redemptione predicatione qua conuerse sunt. Quod uero dixit a personis multarum f. exponit subdens. per multos fideles participes eius donationis que in nobis est id est huius celestem donationem fidei que in nobis est. personas uero multarum facierum dicit infantes pueros iuuenes senes etates utriusque sexus etatis. Vel ita. Ita orationes uestre iuuabunt nos ut per multos fideles gratie agantur deo pro nobis cuius rei gratia ecce eius donationis que in nobis est id est liberationis et ceterorum bonorum. donationis dico procedentis ex personis id est honestis uiris ut uobis alius personis. dico multarum facierum id est dilectionum id est dilectorum multorum et diuersarum uirtutum

super uirtutem ita ut tederet nos etiam uiuere sed ipsi in nobis ipsis responsum mortis habuimus ut non simus confidentes in nobis sed in deo qui suscitat mortuos qui de tantis periculis eripuit nos et eruet. in quo speramus quoniam et adhuc eripiet adiuuantibus et uobis in oratione pro nobis. ut ex multarum personis facierum eius que in nobis est donationis per multos

uirtutum ut facies uobis fuit pacientia. facies dauid humilitas. facies moysi mansuetudo uel fides abrahe alia. Alia enim talis lectio habetur. ut multarum

facierum que in nobis est. quod ita sic legitur. a. Ita orationes uestre iuuabunt nos ut per multos gratie agantur deo pro nobis

dub

ab.

ab.

gre agantur p no
bis. Nam gla nra
hec e testimonium
conscientie nre. qd
e in simplicitate &
sinceritate di non
in sapia carnali. s;
in gra di conuersati
sumus in hoc mun
do habundantius
au ad uos. Non
enim alia scribim
uobis quam que le
gistis i cognouistis.
Spo au quod usq;
usq; in finem cogno
cetis sicut i cogno
uistis nos ex parte
quia gla uta sum
sicut uos nra in die
dni nri ihu xpi. Et
hac confidentia uo
lui p[us] uenire ad uo[s]

dre dico eius donationis que e in nobis. Hi non mutantur. A
at' — gantur dico in multa. i. int multos. i. cora multis. Hi do dic q
gra di consolatur apsos ca multorum. i. omniu credentiu ca quorum &
psiturus eis ingrediebantur. i. o illi. i. omnes credentes gras do referunt
p liberatione apli. Sequitur. Nam gla. a. Io i uos i alii debetis ora
re p nobis. quia gla. i c. Vt ita iunge. Orationes u re potunt nos
iuuare quia gla nra h e. i. illud unde gloriamur tam honestu est.
at' — s. testi. i c. Vt ita iunge. Io non desido de auxilio di quia pura
est consca. Vn gloriof. quod ita ait. Nam gla n h e. i. illud un
gloriamur hoc e. testimonium con. n. i. oscia pura ab oi simulatione
non remordens nos s; testificans quod conuersati sumus mihi mundo
ubi tot mala sunt. in simplicitate. s. non aliud in corde i aliud i ore
hntes. e. in sinceritate. i. sinceram ueritate de do non i leg obseruan
at' — tias pdicantes que simplicitas i sinceritas e di. quia adeo e. hec e
aug' — gla consce quam dixi. s. simplicitas i sincitas. Sicut enim impiis
est magna pena consca ita piis est gaudiu no qui in supbe gliantib
s; totum do dantibus. Io recte no ait gla nra h e t. aliene malicie
ut iniquis glie. s; e. n. que quia occulta est non est subiecta alieno iudicio.
i. o nullus psumat de ea i pferre i cogitare suam. sic. in gra
conuersati sumus. i. hoc fecimus non sapia carnali que e. uoluptates
diligere labores uitare. Ut sectin naturas u r. i. non contra pdicare u
at' — pseudo faciebant. quorum fucata pdicatio e arguit. i. ita humanu
sensum aptatam. Non ita inquam conuersati sumus s; in di gra. i.
s quod spe gratis michi indicauit habunda. i. a. Conuersati sumus
at' — [aduos. i. erga uos] in hoc mundo simplicit habu. a. simplicit conuersati sumus ut ad uos
quibus [celauim] de uite nro quia cum ab aliis accepit ab his noluit accipere.
Non enim. a. Ve ad uos abundantius seruaui simplicitate quia
nec in prima epla exegi aliquid n in hac i h e quod ait. Non enim
alia scribimus uobis in quam q legistis in prima epla i cognouistis
in experientia opum. Spo a. a. Et sicut hucusq; de me cognouistis
ita i deinceps cognoscetis i hoc est quod ait. Spo quod cog. me i eod
usq; in finem uite. Cognosceti dico sicut cognouistis nos ex parte
At' — non ex toto quia si scitis quod abstinui non tu scitis quanta dilec
tione h feci. Hoc ita quod pfice illos spat apte ex eo qua ecpant meli
ores effici cognito apli affectu circa se se iglabantur in eo uelut filii
in patre kmo. Sequitur. quia gla. a. Ve cognoscetis quia sum
gla uta sicut uos nra. i. p nos consequi glam etnam debetis nos
p uos bn instructos quod non esset sicut in offendiculo a uobis accipe
que gla apparebit in die dni nri ihu x. i. tempore iudicii qn oia
apta erunt uo dicitur dies. Et hac confidentia. a. Habundant
seruaui simplicitatem ad uos & hac confidentia. i. i hoc confisus
uolui. i c. Ut ita iunge. a. Uos estis gla nra i nos ura i hac confid
. i. in hoc confisus. s. quod p alutum glorificari spamus uolui ue
Ut ita iunge. a. Iam quidam urum correcti sunt i hac confid. s. q
at' — mundat e quorum uita uolui uenire prius ad uos quia ire i macedo
niam. Quia enim emendata quorum uita erat uolui uide quos indignu erat an uide. Si g n uult

ut secundum gratiam hab-
eretis et per uos transire
in macedoniam et
iterum a macedonia
uenire ad uos et a uo
bis deduci in iudeam.
Cum ergo hoc uoluissem
numquid leuitate usus sum
aut que co
gito secundum carnem
cogito ut sit apud
me est et non. Fidelis
autem deus quia sermo
noster qui fuit apud
uos non est in illo
est et non. Dei enim
filius ihesus christus qui
in uobis per nos predi
catus est per me et sil
uanum et timothe
um non fuit est et non.
sed est in illo fuit.
Quotquot enim promissiones

cum uoluit non fuit ociosum. Intelligi enim uolebat aliquos iam eos
esse ipse quos uoluntatem suam non impleuit quo operam adhibere debent ut in
se purgent. Non enim culpa eius est sed illorum qui non uiuit. et quia in priore epistola
promiserat se uenturum non uenerat mendax et leuis uidebatur quod modo excusat.
Non enim hoc fecit nisi per eorum culpa. Volui uenire dico ut qui per primam epistolam
habueratis gratiam recte fidei haberetis per meam presentiam secundam gratiam id est confir
mationem qui prius fidem habueratis. Volui uenire ad uos dico et per uos
id est uestro ductu transire in macedoniam et iterum a macedonia uenire ad uos. ut multi
pliciter uos confirmarem et a uobis deduci in iudeam. ut elemosinas ferrem sanctis
qui ibi erant. Cum ergo et cetera. Ad hoc uolui uenire ad uos nec tamen ueni. ergo hoc
uoluisse et non fecisse non quod usus sum leuitate ut quod proposuissem ratione sed
impetu animi eadem leuitate dimiserim. aut que cogito facienda et dimittenda
secundum carnem cogito ut per carnali commodo proposuerim et quia non erat di
miserim ut per tales causas sit apud me in intentione mea est et non id est affirmatio
et negatio de eodem id est mendacium. Est enim mendacium falsa significatio
uocis cum intentione fallendi. Duo enim imponebantur apostolo quod leuis
erat et gratia maioris commodi hoc iter dimiserat. Vnde et mendax dicebatur.
Quod modo purgat ostendens se non leuitate sed ex consilio sic fecisse nec men
dacem esse quia non erat in intentione sua cum illud dixit aliter facere. Non enim iudi
candus mendax qui dicit falsum quod putat uerum quia quantum in se est non fallit sed fallitur. Econtra
mentitur ille qui dicit uerum quod putat falsum et est ille liber amdatio qui ore nesciens
loquitur uerum sciens autem non esse uerum uoluntate mentitur. Vt ita. Vt sit et cetera. Hoc
leuitate usus sum aut secundum carnem cogito ut sit apud me est et non. id est ut preponam
uoluntatem utilitati et cetera. Nec apud me est et non id est non aliud egi et cetera. Consilium esse agendum
quam utilitas preponenda est uoluntati. Fidelis autem enim et cetera. In hoc non sum mentitus eo quod
quia in nullo alio sum uobis mentitus hoc adiungit. quia deus est fidelis id est uerax qui promisit
doctores ueritatis. Si ergo mendax essem quod sum doctor eius non esset ipse fidelis et quia
fidelis est per hoc patet quia in illo et cetera. Vt ita et cetera. Videtur ad me esse et non sed deus
qui fidelis est id est uerax in promissis est in hoc michi testis quod in illo toto nostro
sermone quod noster sermo fuit apud uos non est in illo est et non. id est mendacium ut in ser
mone pseudo predicatorum. Vt non est in illo est et non id est non aliud egi quam sciui esse
agendum quod utilitas preponenda est uoluntati. Dei enim et cetera. Sed et in nostro sermone
non fuit est et non quia in illo dei filio in cuius predicatione qui dei filius ihesus christus est per me in uo
bis et per nos id est per me et siluanum et timotheum non fuit est et non id est mendacium sed est id est affirmatio ueritatis
tantum fuit in illo. Quod si mendaces essemus contra ipsum quia quod docuit tamen predicauimus.
Vt in illo dei filio non fuit est et non id est numquam aliud uoluit quam quod utile est. sed est
fuit in illo. quia uoluntas eius semper fuit utilitate. Quotquot enim et cetera. Verax
est dei filius et ueritas quia promissiones dei quotquot sunt in illo sunt. Vt quia alia littera
id est ueritas et completio quia in illo exhibite et adimplete sunt. Ideoque non sunt
audiendi qui non uerum hominem filium dei suscepisse dicunt neque natum de femina
sed falsam carnem et imaginem corporis simulatam suscepisse ostendendo uidentibus. In
quem errorem prorumpunt quia timent quod si non putauerint ne humana carne ueritas et substantia dei
inquinetur. uerbo ueritatem dictam esse mentitam cum predicatur istum uisibilem solem radios suos
per omnes feces et sordes spargere et eos mundos et sinceros seruare. Si ergo uisibi
lia munda uisibilibus immundis contingi possunt et non inquinari
quanto magis inuisibilis et incommutabilis ueritas per spiritum animam et per animam corpus suscipiens totum hominem

Ab[illegible]
Ab
Ab in enchiridion
Ab
Ab
Ab
Ab Ab
Augustinus contra faustum.
Augustinus de agone christiano.

dei sunt in illo est
Ideo et per ipsum amen domino
deo ad gloriam nostram.
Qui autem confirmat
nos vobiscum in christo
et qui unxit nos deus et
qui signavit nos et
dedit pignus spiritus in
cordibus nostris. Ego
autem testem deum invo
co in animam meam quod
parcens vobis non
veni ultra corinthum.
Non quia dominamur
fidei vestre, sed coopera
tores sumus gaudii
vestri. Nam fide statis.
Statui hoc autem ipse
apud me ne iterum ve
nirem ad vos in tristicia.
Si enim ego contristo
vos, et quis est qui me le
tificet nisi qui contristatur
ex me

assumptum ab omnibus infirmitatibus sine sensuum contaminatione. Haimo.
Merito ergo illi veritati testimonium dat, quia omnes promissiones dei in illo sunt est. Est
id est impleri et firmari, et nec credendum ut mendax sit aliquando per quem pater veritatem
apparuit. Ideo quia promissiones dei per christum sunt implete, ideo et nos per christum amen domino deo ad[...]
ab quod est verbum veritatis, et dominum veracem esse, id est quod deus pater et christus sunt veraces, est ad
gloriam nostram, per quos hoc manifestatur quia per hoc probatur vera predicare. Qui
autem etc. Quasi laudem vestram dico non tamen vobis tribuo sed potius deus est qui confirmat nos
iudeos vobiscum, quia igitur sicut iudei sic confirmati sunt. Confirmat dico
in christo, id est in vera predicatione christi, sive vos estis sive christus magis constat de nobis per quos
vos firmi estis. Et deus est qui unxit nos in reges et sacerdotes per spiritum in baptismo
ab datum. Unde petrus ait: Vos estis genus electum regale sacerdotium. Et deus est qui signavit nos, id est
in libro vite scripsit. Vel signavit, id est discrevit a malis signo crucis. Et dedit
ab in cordibus nostris pignus spiritus sancti, id est spiritum sanctum arram future glorie. Si enim adhuc mortalibus
spiritum suum concedit, non est dubium quin iam immortalibus addat gloriam. Vel de eo p.
ab id est dona que sunt pignus quod spiritus sanctus est in nobis. Ego autem. Hic capit quare ad eos
non venit sicut dixerat, ne putent se contemptos, ad quos ire distulit ut tunc
iret cum iam per epistolam omnes emendatos inveniret. His enim loquitur nec quod videbatur
se velle corrigere sed operam non dabat ut id impleret quasi per levitatem vel tercio
tamen non dimisi sed parcens vobis, et de hoc ego invoco deum testem non solum contra corpus
sed et in, id est contra animam meam, similior deceptori, scilicet quod non veni corinthum ultra. Propterea vice
ab ut ultra, id est postquam a vobis discessi, et hoc feci parcens vobis, scilicet ne contristarem mul
tos aspere corripiendo, in quo pepercit eis ne eo asperiore contenderentur in sedicione.
ab Vult ergo per eos mitigari et emendari vos, non ex levitate vel carnali cogitatione
non implevit que disposuit. Spiritualis enim tunc dispositum non implet cum providen
tius aliquid ad salutem meditatur. Et ne indignentur quia de dominio cogitando dixit
at parcens vobis non veni, subdit: non ideo dico parcens quia dominemur fidei vestre,
ab quia dominium et coactionem paciatur fides vestra que voluntatis est non necessita
tis. Sed ideo dico quia adiutores sumus simul vobis cooperari gaudium vestrum et
ab nostrum. Vel gaudii emendationis vestre, quia gaudebunt emendati. Bene dixi
fidei vestre, nam fide que per dilectionem operatur statis in domino. Statui autem etc.
Parcens non veni ad vos, sed statui hoc ipse, et hoc idem apud me, quod proposui cum
ab primam misi epistolam, sed ne iterum venirem ad vos in tristicia vestra, id est vos contristans. Vel ne
venirem ad tristiciam meam que iterum esset, tamen id est ita ut iterum esset michi in tristicia sicut fuit
·II· ei auditis eorum peccatis. Et vere de peccatis vestris michi est tristicia, quia de
penitentia mea est leticia et vere. Si enim ego contristo vos corrigendo et
increpando quoque tamen per epistolam vel per presentiam. Et. Hic aliquid addendum est,
nisi qui contristatur ex me — id est: Et vos me contristatis, quis est qui letificet me? Quasi: Nullus me leti
ficat nisi qui contristatur ex me, id est secundum meam voluntatem, scilicet ut peniteat.
Atque melius fit per epistolam quam per presentiam. Et hoc ipsum, scilicet quod nemo me
letificat nisi qui contristatur ex me. Scripsi vobis tamen ut non veniens habeam de
vobis tristiciam, que sit de incorrectione vestra, super tristiciam quam habe
o de peccatis. De quibus scilicet vobis oportuerat magis gaudere non solum
ab nunc sed et olim cum tristis istis sic graviter peccastis. Gaudium autem apostoli
purificatio populi. Scripsi dico confidens in omnibus vobis quod
ultra non habeo tristiciam de vobis quia emendabimini. Videte ergo
ne frustra confidam, quia meum gaudium erit vos debere facere quod ad gaudium meum spectat.

ex me. Et hoc ipsum
scripsi uobis ut non
cum uenero tristiciam
habeam super tristiciam
de quibus oportue-
rat me gaudere. Con-
fidens in omnibus uo-
bis quia meum gaudi-
um omnium uestrum est.
Nam ex multa tribu-
latione et angustia
cordis scripsi uobis
per multas lacrimas ut
non contristemini.
sed ut sciatis quam cari-
tatem habeam in uobis
habundantius. Si
quis autem contristauit
me non me contristauit sed ex parte ut non onerem
uos omnes. Sufficit illi qui eiusmodi est obiurgatio hec
que fit a pluribus ita ut econtra magis donetis et con-
solemini ne forte habundantiori tristicia absorbeatur
qui eiusmodi est. Propter quod obsecro uos ut confirmetis in

quia meum gaudium est omnium uestrum. id est quando gaudeo uos gaudetis. Nam etc.
.a. Dico quod tristiciam habui inde nam ex multa tribulatione. id est ex
multis laboribus. scilicet uigilando pro uobis orando et interiori angustia cor-
dis. scilicet cura et dolore scripsi uobis. priman epistolam uel hic per multas lacrimas
que indicio sunt quid intus esset non tamen non ideo refero ut contristemini per memo-
riam eorum sed ut sciatis quam caritatem. id est quod desiderium emendationis uestre habeo uel ha-
beam. caritatem dico ostensam in uobis habundantius quam putauistis quam omnes
ut seipsum diligebat apostolus et quos corripiebat. Ad hoc enim corripiebat.
ut ostenderet quo amore eos diligebat. Qui autem non hoc affectu corripit fratrem
contristat. Insultat enim qui non condolet fratri. Uel habundantius quia in aliis
ostensam in uobis quibus de iure meo cessi. Si quis autem. Hic precepto forni-
catorem illum quem sathane tradendum iudicauerat recipi. quia correctus erat.
a. Per lacrimas uobis sed tamen condonate illi. quod ita ait. Si quis autem contristauit
me. sic utique fecit ille fornicator non me contristauit sed in uos ex parte
id est non omnes. Hoc autem dico ut non omnes uos onerem. id est ut hoc onus omnibus non
imponam quam reprehensione dicitur. omnes enim tristes esse debent. Uel ideo dico ex
parte ut non onerem uos omnes. Illos enim tamen onerat qui non doluerunt de peccato non illos qui
doluerunt quos significat dicendo ex parte. In quantum me et uos contristauit.
sufficit tamen illi qui eiusmodi est. id est qui ita grauiter deliquit obiurgatio hec que tantum
facile desperaret si nimis aspere eum animaduerteretis. Que obiurgatio et si pro
quantitate uel aliorum non satis digna pena uidetur in hoc tamen non est par-
ua estimanda quod fit a pluribus quibus congregatis sathane traditus est.
Magnum utique dolorem patitur qui delictum suum plerisque uidentibus horret. Ita suf-
ficit quod obiurgatus est a pluribus ut econtrario magis donetis quia quanto
a pluribus obiurgatur tanto magis donandum est ei. et consolemini eum ut per exem-
plum doceat qui multum peccauit et aliorum quibus indulta est uenia. Et per uerba domi-
ni per prophetam dicentis. Nolo mortem peccatoris sed ut conuertatur et uiuat. In re. Quacumque hora
ingemuerit peccator omnium iniquitatum eius non recordabor. Et recte homini pro peccato afflic-
to ignoscere et subuenire precipit quia penitentia fide uiuo animo est. id est si cor-
rectus statim in animo dolet mox habet fructum. Hec enim uera penitentia
est cessare a peccato. Ideo condonetis et consolemini ne forte qui eiusmodi est habundantiori
tristicia. id est per nimis asperam penitentiam desperans absorbeatur obsecro
uos ego qui possem iubere ut caritatem quam habuistis faciendo eum
confirmetis in illum condonando ei. Quod uos debetis facere. Ideo enim rescripsi uobis. scilicet ut
uestram cognoscam experimentum uestrum. id est experientiam cognoscam quam animo fecistis in
experimentis sim ex parte
obedientia uestra et cog-
noscam an in omnibus
obedientes sitis. In
a. Cum propter eum recipien-
dum scripserim in preceptis
et scripsi ut uos quo
experimentis sum in obediente
in electione cognoscam
an in omnibus obedientes si-
tis. Cui autem. a. Obsecro ut ei donetis et donare debetis autem. id est quia cui aliquid donastis et ego. quod uere dico

ab
ab
ab
ab
ab
Aug. de penitentia

nam et ego quod donaui propter uos feci si quid tamen donaui. Hoc ideo
ab.. dicit quia non temere hoc factum est nec passim. Si igitur magister peticione dis-
cipulorum donauit cum uoluit peccata. multo magis discipuli per se ma-
ab.. gistri. idem facere debent. uerumtamen ei cui donauit ostendere apostolus dominum subs-
ab.. titui. Ideo feci in persona christi. id est ac si ipse christus donaret. quia nichil sine dei spiritu
agebat apostolus. Hoc autem dicit ne irrita uideatur huiusmodi condonatio que
fit per amicos ut non. et cetera. Non debemus condonare ut non circumueniamur
id est decipiamur a sathana ut eum faciat desperare per nimiam asperitatem. Sepe
enim per asperiores animaduersiones in desperationem infirmos precipitat.
Jnuito ab illo hoc fit metuo non enim ignoramus cogitationes id est astutias eius quibus con-
sentiendo nequit decipere sed nimis asperos. Cum autem uenissem et cetera. Post in-
positionem de recipiendo fornicatore redit ad ipsos ostendens quod sic
culpa eorum fuit quod non uenit corinthum sicut quod non perfecit in troade. dum
apud eos impeditus moratur. titum. sine quo non poterat ibi perficere quia for-
san linguam eorum titus expressius loqui poterat. et cetera. Parcens uobis non ueni co-
rinthum. Cum autem ue. tr. propter e. christi. predicandum hostium apertum esset mihi. id est corda
parata ad recipiendum euangelium. ibi in domino. id est operante deo non habui requiem
spiritui meo. id est non potui satisfacere uoluntati mee eo quod non inueni ibi
ab.. titum fratrem meum. qui ibi necessarius erat. sed impeditus apud uos non uenit
illuc sicut ego et ipse condixeramus uel apostolus non potuit satisfacere suo
ab.. desiderio ut eis scilicet euangelium plene traderet. propter perstrepentes in eum insur-
ab.. gentes quia solus non poterat hec duo implere scilicet et fideles instruere
et perstrepentibus incredulis repugnare. Non habui requiem dico sed uale fa-
ciens eis. scilicet qui erant conuersi in quibus hostium apertum erat. profectus sum et cetera.
Deo autem. Hactenus de tribulationibus egit ad eorum tolerantiam illos in-
uitans et cuius culpa corinthum non uenerat dixit. hic incipit sese com-
dare et pseudo deprimere. et cetera. Profectus sum macedoniam sed non inutiliter
quia ibi quasi triumphator extiti. Gratias autem ago deo qui semper triumphat
nos. id est triumphare facit in christo ihesu. id est in predicatione christi qui corda appa-
ab.. rat ad credendum ut calcata perfidia tropheum habeat fides dum ex perfidis
fiunt fideles et manifestat per nos suos apostolos non per pseudo odorem no-
ab.. ticie sue. id est christum qui uelut odor procedens a patre notificat eum in-
Au.. uisibilem sicut aliqua res que non uidetur per odorem cognoscitur et
in quo loco sit intelligitur. Vel odorem notitie scilicet miracula et doctrine uer-
ba quibus ad noticiam eius peruenitur in omni loco. miracula operantes uerba
predicantes et hoc in omni loco. scilicet ubicumque predicamus. id est in toto
mundo. ideo dixi per nos quia nos sumus bonus odor christi et suauis deo
et non ita uobis odor christi dicuntur apostoli quia in eorum uita et predicatione christus ostenditur
non blasfematur sicut de malis dicitur. nomen dei per uos blas-
fematur inter gentes. Et nota quia sue locutionis modum sumit apostolus
a ueteri lege cum dicit. bonus odor deo. quia olim uti hostia legalis
dicebatur suauissimus. odor deo ita tamen predicatio uera et sincera fa-
Aug. epistola ma apostolorum. Iste bonus odor significatur nominatis aromatibus.
xl.ii. Aug. et unguentis. Dicit enim dominica sponsa post odorem unguentorum tuorum curremus.
et sermone de Propter hunc odorem dicitur in euangelio. quod fracto alabastro unguenti
nat. martyrum domus impleta est odore. id est mundus impletus est bona fama et doctrina christi apostolorum odor iste uegetat diligentes

illum caritatem.
Jdeo enim et scripsi uo-
bis ut cognoscam ex-
perimentum uestrum an
in omnibus obedien-
tes sitis. Cui autem aliquid
donastis et ego. Nam
et ego quod donaui
si quid donaui propter
uos in persona christi. ut
non circumueniamur
a sathana. Non enim
ignoramus cogitationes eius
Cum autem uenissem
troadem propter euangelium
christi et hostium mihi apertum
esset in domino non habui
requiem spiritui meo
eo quod non inuenirem
titum fratrem meum.
Sed ualefaciens eis
profectus sum in ma-
cedoniam. Deo autem

gratias qui semper triumphat nos in Christo Iesu et odorem noticie sue manifestat per nos in omni loco quia Christi bonus odor sumus deo in hiis qui salvi fiunt et in hiis qui pereunt. Aliis quidem odor mortis in mortem aliis odor vite in vitam. Et ad hec quis tam idoneus. Non enim sumus sicut plurimi adulterantes verbum dei sed ex sinceritate sed sicut ex deo coram deo in Christo loquimur. Incipimus autem nosmetipsos iterum commendare. Aut numquid egemus sicut quidam commendaticiis epistolis

necat invidentes. Unde subdit. In hiis qui et cetera. Bonus odor sumus Christi utique et in hiis qui salvi fiunt gratia eius et in hiis qui pereunt iudicio eius. id est et horum — Augustinus super Iohannem
respectu qui tamen salvantur et horum qui contempnentes pereunt quia bona intentione faciunt et veritatem predicamus. Miro modo hoc fit ut bono odore boni — Augustinus de predestinatione
vivant et mali moriantur. Quomodo tamen fiat quantum dominus inspirare dignatur et vobis revelare non denegabo. Apostolus bene agens. bene vivens iusticiam verbo — Augustinus super Iohannem
predicabat et opere demonstrabat imitans doctorem veritatis Christum. Quidam autem
invidebant fame Pauli Christi bono odore peribant. Qui eam diligebant bono odore
vivebant. Noli igitur invidere et non te occidit bonus odor. Bonus utique odor erat
quo illi vivebant illi peribant. Sicut enim non esset claritudo sanctorum invidia non — Augustinus de natalicio martirum
surgeret impiorum. Cepit persecutione pati odor sanctorum. Sed si persequendo frangitur
ampulla odor ungenti amplius diffunditur. Sequitur. Aliis quidem. Deo sumus bonus odor sed hominibus aliis quidem sumus odor mortis. id est invidie
et male opinionis ducentis eos in mortem eternam aliis autem sumus odor vite. id est
dilectionis et bone opinionis ducentis eos in vitam eternam quia de nostra predicatione veritatis aliis procedit mors cum per incredulitatem auditur in ruentibus in eternam dampnationem aliis vita cum per fidem suscipitur. In non salute — Augustinus
etiam proficientibus et ad hec quis. Nos sumus odor Christi et per nos deus hoc operatur. Et — Augustinus
ad hec agenda quis scilicet illorum pseudoapostolorum est tam idoneus sicut nos sumus apostoli. Quasi
nullus. Et vere non enim sumus adulterantes verbum dei. id est falsa admittentes et pro voluntate — Ambrosius
non pro plebe predicantes sicut plurimi faciunt. Hic pseudoapostolos tangit qui corrupta doctrina veritatem violabant. De quibus Ysayas ait. Caupones tui
aquam vino miscent sed loquimur verbum dei scilicet ex sinceritate. id est sine admixtione non pro questu et sine admixtione corruptionis sicut didicimus ex deo qui
nos docuit et hoc facimus coram deo. id est coram solo eius ut ei placeamus in Christo. Numquam
eum excedentes ut faciunt illi qui de lege agunt legalia predicantes.
Incipimus. Quia sciebat apostolus eos sinistre accipere suam commendationem sicut et
in prima epistola fecerant quasi suam gloriam quereret. Incipit excecare opinionem illorum
ostendere se non suam gloriam sed dei querere dicens. Incipimus. quasi semper novi in hoc
simus iterum sicut in prima epistola commendare istis laudibus nosmetipsos non deum.
Quasi sit aliquis qui hoc imponat nobis. Absit ut hoc faciamus non utique vane nos commendantes deum sed ne ab aliis decipiamini id cogimur memorare. Quod autem non nos commendare intendimus ex hoc patet quia nullus umquam commendaticias epistolas querimus nec eis egemus et hoc est quod sub interrogatione subdit. Aut. id est et numquid egemus. id est putatis egere commendaticiis epistolis missis ab aliis ad nos. aut ex vobis ad alios sicut quidam. id est pseudoapostoli quos nulla virtus commendat utique non egemus quia epistola nostra. id est institutio nostra
vos estis in quibus sciencia et vita mea representatur aliis vero commendaticia epistola
non egemus et hec epistola scripta est in cordibus nostris
quia semper habemus curam de vobis que epistola
scitur ab omnibus hominibus. Sciunt enim
quia per nos instituti estis et legitur
ab eisdem quia in vobis nos imitari discunt epistola nostra non estis et vos vero estis
manifestati omnibus quoniam epistola estis Christi quia dum in similes Christo et epistola Christi quia Christus vos principaliter scripsit

III.

·i· instituit qua eo auctore in uobis est fides. et hec epistola est ministrata a no-
bis quia nostro ministerio deus operatur in uobis. et est scripta non atramento sed spiritu dei uiui.
Quod autem uiuus scribit uiuit. quod uos estis representatio est et mea.
hec est firmiter scriptum in cordibus uestris non delebitur. Quod atramento scribitur fa-
cile deletur. Vel scripta est non atramento ·i· non in terrenis notis heretice pra-
uitatis ut pseudo faciunt. qui hereses inserunt. sed spiritu dei uiui

Aug. de bapto par. ·i· spiritu sancto docente instructi estis per quem diffunditur caritas in cordibus quod in
euangelio digitus dei dicitur. hoc digito scripta est lex uetus. sed distat quia lex illa
scripta est in tabulis lapideis noua autem lex diffusa est in cordibus. Nec lex est
caritas dei. Illa lex est operum littera occidens preuaricatorem. ista lex fidei iusti-
ficans dilectorem. Ibi igitur lex extrinsecus est posita qua iniusti terrificaren-
tur. ibi in tabulis lapideis digitus dei operatus est ut significaretur duricia
cordium illius populi. Sic iste digitus in cordibus hominum operatur. ut uo-
luntas prompta et intelligentia capax significetur. Unde subdit. Ista epistola scripta
est non in tabulis lapideis ·i· non in duris cordibus hominibus notas nec

Aug. de gratia et lib. arb. sentientibus ut uetus lex. Lapis enim non significat nisi durissimam uo-
luntatem et aduersus deum inflexibilem. sed in tabulis cordis ·i· in cordibus latis ex
caritate et carnalibus ·i· mollibus quia habent affectum implendi et sensibus
habentibus quia intelligunt non lapideis tamquam sint sine sensu. Fiduciam.
Dixit se non egere epistolis nec dicit quod se non commendat sed Christum. et Epistola Christi nostra
estis sed fiduciam talem. dicendi talia habemus. ·i· habuisse referimus non
non ad nos sed ad deum. hoc ideo dicit ut ostendat ueteres non hanc habuisse
fiduciam ad deum quia minor fuit administratio et hanc fiduciam habemus
per Christum per quem nobis potestas data est fiduciam habemus dico. Non ita dico nos habere
fiduciam quod simus sufficientes cogitare saltem aliquid boni quod fit. ex nobis ·i· ex nostra parte

De gratia fidei. Aug. de predestinatione sanctorum. sed non defendens quasi ex nobis procedat sed sufficientia nostra ex deo est. Atten-
dant hic et uerba ista appendant qui putant ex nobis esse fidei ceptum et ex deo
esse fidei supplementum. Commendans enim istam gratiam que non datur secundum aliqua meri-
ta. sed efficit omnia bona merita inquit. non quod sufficientes simus cogitare aliquid.
et cetera. Quis enim non uideat prius esse cogitare quam credere. Nullus quippe credit
aliquid nisi prius cogitauerit esse credendum. quamquam et ipsum credere nichil aliud quam cum assen-
sione cogitare. Si igitur cogitare bonum non est ex nobis credere nec. sed sufficientia nostra

Ab. quod credere incipiamus ex deo est. Ecce prefert dominum apostolice dignitati. Quasi uideo.
Hic etiam commendatio est. Commendat enim se per dignitatem officii scilicet euangelii
preferens se non solum pseudoapostolis qui carnales obseruantias predicabant
sed etiam ipsi Moysi ministro legis. et Sufficientia nostra ex deo est. qui et fecit nos
ministros noui testamenti. pseudo sunt ministri ueteris. ministros dico idoneos
per facta sciam uita quales non sunt pseudo noui testamenti dico non existentes
in littera tamen docente sed in spiritu adiuuante qui per nos ·i· ministerio
nostro datur. Littera enim et cetera. Ideo fecit nos deus ministros noui testamenti per spiritum non per litteram quia littera sine
spiritu occidit dum facit scienter peccare et addit preuaricationem et magis inci-
tat presertim post aduentum Christi. Spiritus autem uiuificat. quia facit intelligere spiritualiter

Aug. de bapto par. et implere quod littera precipit. Ideo autem quam dicat litteram que occidit cui ue-
lut e contrario spiritum uiuificantem ingerit. Ea certe est decalogus in illis

Aug. de bapto par. duabus tabulis scriptus quia lex subintrauit ut habundaret. Porro autem
precepta ista sunt utilia facienti et salubria et nequis ea fecerit uitam habere non possit. Non igitur dicitur littera occidens

ad uos aut ex uobis? Epistola nostra uos estis scripta in cordibus nostris que scitur et legitur ab omnibus hominibus manifestati quoniam epistola estis Christi ministrata a nobis et scripta non atramento sed spiritu dei uiui non in tabulis lapideis sed in tabulis cordis carnalibus. Fiduciam autem talem habemus per Christum ad deum non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis sed sufficientia nostra ex deo est. qui et idoneos nos fecit ministros noui testamenti non littera sed spiritu.

Littera enim occidit eo quod lex mala sit. sed quia prohibens peccata non vivificat homines sed auget
concupiscentiam et peccatum prevaricatione cumulat nisi liberet gratia per legem fidei
Spiritus autem vivificat. Apparet ergo litteram vetustatem si desit novitas spiritus reos facere potius homines
cognitione peccati quam liberare a peccato. unde qui apponit scientiam apponit dolorem. non quia ipsa lex mala sit sed quia m-
andatum bonum habet in littera demonstrante non in spiritu adiuvante. quod mandatum si fit timore pene non amo-
re iustitie serviliter fit non liberaliter ideo non fit. Bonus enim fructus est bonus qui de caritatis radice non
surgit. Sed ubi adsit fides que operatur per dilectionem fit delectatio boni que non littere sed spiritus donum est. Littera enim sine
adiuvante gratia spiritus occidit. Cum vero adest vivificans spiritus hoc ipsum intus conscriptum facit diligi quod fo-
ris scriptum lex faciebat timeri. Vel aliter sponsa ex intelligit quid distet inter litteram et spiritum. Que duo alio modo dicuntur Aug.
lex et gratia. nec reprehendit lex cum dicit littera occidit et cetera. Sicut non reprehenditur scientia cum dicitur scientia inflat. caritas vero edificat.
Lex ergo bona est sed cum gratia ut cum caritate scientia prodest. sine ea occidit ita lex sine gratia occidit cum sit virtus peccati
Non tamen sic est mala est. Multa enim sunt quibusdam nociva que tamen non sint mala. sic et lex licet sine gratia non vi- Aug. ad
vificet non tamen mala est. Que cum iubet quod sine gratia impleri non potest indicat homini quod infirmus est ut dem- Anastasium.
onstrata infirmitate querat gratiam. Lex ergo ducit ad fidem fides impetrat spiritum largiorem qui diffundit ca-
ritatem que implet legem. Sine spiritu non est voluntas hominis libera cum cupiditatibus vincatur. Liberum enim
arbitrium vel ad bonum vel ad malum faciendum confitendum est nos habere. sed in malo faciendo libera quidem est volun-
tas ad bonum autem non est libera nisi liberata fuerit ab illo qui dicit. Si vos filius liberaverit vere liberi eritis.

Quod si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus fuit in gloria ita ut non possent intendere filii Israel in faciem Moysi propter gloriam vultus eius que evacuatur. quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria.

Quod si et cetera. Fecit nos idoneos ministros evangelii et hec ministratio erit nobis in gloria eterna
quod probat per minus vel per vetus testamentum et cetera. Vetere erit in gloria quod vel quia ministratio mortis vel
veteris legis que morte corporali puniebat peccantes vel que prevaricatoribus intulit Aug. Aug.
mortem quos dei gratia non adiuvit ad iustitiam implendam. deformata vel expressa for-
mata et inhonesta secundum litteram per eam precipiebat. Vel defor. vel plene scripta sic que
spiritualiter capere in lapidibus vel in tabulis lapideis ad litteram. ut in cordibus
duris ad capiendum vel amandum fuit in gloria. Moysi ministro illius ita ut filii Israel
non possent intendere ac si diceret visus sui in faciem Moysi quia indigni erant.
Tenebant enim maculati peccato vultum Moysi descendentis de monte cum lege ac-
cepta in tabulis intueri non poterant quod gloriosa facta erat facies eius. Vel non subdit.
propter gloriam vultus eius vel fulgorem vultus eius qui significabat eum clare videre. ad
quod illi non poterant accedere. que gloria evacuatur. quia et in Moyse statim
transiit. vel non in ministris veteris legis. Et mistice potest dici ut per faciem
Moysi intelligatur spiritualis intellectus legis per gloriam faciei intelligantur le-
gales observantie que erant figure veritatis. et cetera. Ita lex Moysi fuit in gloria
ut filii Israel vel Iudei non possent intendere vel capere spiritualem intelligentiam legis
quod Christum in lege non intelligebant vel propter gloriam vultus eius vel legales ceremonias Aug.
que per Christo significando fiebant. Sed illi adhuc carnales in eis Christum non intelligebant
quem significabat velamen positum super faciem Moysi. que gloria Moysi evacuatur quia per Ab.
finem habuit figure revelata per Christum veritate. Sic et gloria Moysi evacuatur per legem spiritus Aug.
cum homines accepta remissione peccatorum facti iusti aspicere potuissent gloriam dei sicut
Petrus et alii viderunt in monte. Gloria ergo Moysi evacuatur quia figura
est non veritas. Gloria Moysi quasi stelle in vespere que tunc gloriose sunt. Gloria Christi Ab.
quasi sol quotiens stellas obscurat. Gloria vultus Moysi figura erat Aug. de ver-
veritatis que evacuatur quia veniente imperatore imagines tolluntur de medio. Ibi spectatur bis evangelii
imago ubi imperator presens non est. ubi autem imago removetur fulget presentia imperatoris.
Sequitur. Quomodo et cetera. Ministratio veteris legis fuit Moysi in gloria [illegible] quomodo ministratio
spiritus vel novi testamenti in quo datur spiritus non magis erit nobis in gloria eterna [illegible] Non potest hoc negari.
Gloriam sibi et cetera. Vel in gloria eterna erit quia dat iustitiam spiritus qui ea[illegible]dat quod a minori probat

Nam si ministratio
damnationis gl(ori)a est
multo magis habu(n)-
dat ministerium i(us)-
titie in gl(ori)a. Nam n(on)
glorificatum e(st) q(uo)d
claruit in hac parte
p(ro)p(ter) excellentem gl(ori)am.
Si enim quod eua-
cuat(ur) p(er) gl(ori)am e(st), mul-
to magis quod ma-
net gl(ori)a est. Habe(n)tes ig(itur)
talem spem multa
fiducia utimur. Et
non sicut moyses po-
nebat uelamen sup(er)
faciem suam ut non
intenderent filii isr(ae)l
in faciem ei(us) q(uo)d eua-
cuat(ur). S(ed) obtusi su(n)t
sensus eor(um). Usq(ue) eni(m) in hodiernu(m) diem
idipsum uelamen in lectione ueti(s) testa-
menti manet non reuelatu(m) q(uonia)m i(n) xpo eua-
intelligat. s. q(uo)d uelam(en) e(st) i(d est) obscuritas i(n) lectio(n)e (et) cecitas sup(er)

" al(ia)s. dampna(ti)o(n)is

Nam ministratio da(m)pnationis. i(d est) uetus t(estamentum) e(st) in gl(ori)a moysi. Vet(us) t(estamentum) d(icitu)r
ministratio(n)is quia ho(m)i(n)es p(re)uaricatores (con)stituit n(on) uiuificans eos p(er) gr(ati)a(m)
u(e)l quia morte(m) te(m)poralem inferebat peccantibus (et) si hoc e(st) multo magis
ministrium iusticie. i(d est) nouu(m) t(estamentum) in quo dat(ur) sp(iritu)s p(er) que(m) e(st) iusticia (et) consu(m)matio
u(ir)tutu(m) habundat in gl(ori)a. i(d est) dat habundante(m) gl(ori)am ministris (et) obseruato-
ab.. ribus eius. Vel a d(e)o mag(is) e(st) in gl(ori)a. i(d est) in laude qua(m) uet(us) t(estamentum) quia mag(is) gl(ori)a d(e)i
in salute est qua(m) in morte qua(m)uis eni(m) iuste da(m)pnet q(uo)d agebatur sub lege
t(ame)n ad laudem mag(is) p(ro)ficit si indulget ut possit reus se corrige(re) q(uo)d p(er) gr(ati)a(m) in no-
uo t(estamento) p(re)stat. Nam nec. a(lia) l(itte)ra habundat in gl(ori)a quia a d(e)o q(uo)d ad eius (com)paratio(n)e(m)
illa uetus nec est dicenda gl(ori)a. (et) hoc e(st) quod ait. Nam quod claruit. i(d est) moyses
in hac p(re)dicta parte. i(d est) in facie n(on) e(st) glorificatu(m) p(ro)p(ter) celeste(m) gl(ori)am. q(uo)d e(st) de no(uo) t(estamento)
ab.. u(e)l p(re)ter uident gl(ori)am d(e)i. i(d est) comparatio(n)e huius celestis gl(ori)e quia nulli p(ro)fuit gl(ori)a
ab.. uult(us) moysi s(ed) obfuit (et) si culpa illor(um) n(on) sua. Haec au(tem) gl(ori)a multo maior e(st). que
habundat in gr(ati)a ut p(er) ea(m) purificati homines absterssa caligine possint uide(re)
gl(ori)am d(e)i. Vel ita lege. q(uo)d cla(ruit) n(on) e(st) glo(rificatum). i(d est) non est gl(ori)osum in hac parte. i(d est) respec-
ab.. tu huius n(ost)re partis qua(m) ait p(ro)p(ter) ex(cellentem) glo(riam). que est hic. Illa enim tanta erat gl(ori)a
quanta debuit e(ss)e d(e)i seruo. hec u(er)o tanta quanta est generatoris (christi). quia (christu)s e(st)
in gl(ori)a e(st) d(e)i patris. ut tantu(m) int(er)sit int(er) gl(ori)am moysi (et) (christi) quant(um) int(er) imagi-
ne(m) (et) ueritate(m). Si enim. q(uasi) d(iceret). Iusto s(ensu) in nouo t(estamento) est gl(ori)a. quia e(st) manens. Si enim
q(uo)d eua(cuatur). i(d est) uet(us) t(estamentum) p(er) gl(ori)am est. i(d est) fuit ministrat(um) (et) receptum p(er) gl(ori)a(m) moysi
s(ed) qua n(on) commendaretur multo mag(is) q(uo)d man(et). i(d est) no(uum) t(estamentum) quod dicit(ur)
manens. quia no(uo) t(estamento) non succedit aliud est in gl(ori)a eterna nob(is). (et) quia no(s)
ab.. ministri no(ui) t(estamenti) c(er)ti sumus de tanta gl(ori)a. ig(itur) habentes tale(m) spe(m). s(cilicet) uidendi
gl(ori)am d(e)i. utimur multa fidu(cia). i(d est) usu exercemus nos in bonis op(er)ib(us).
ab.. V(e)l n(on) cessat nobis fiducia. T(a)m e(ni)m uidebimus quant(um) credimus (et) q(uo)d apta
est gl(ori)a. n(on) celamus sensu(m) n(ost)r(u)m sic(ut) moy(ses). qui pone(bat) uela(men). p(er) figuras lega-
les sup(er) fa(ciem) s(uam). i(d est) clarum (et) sp(irit)ualem intellect(um). s(ed) nos apte d(icim)us. Id(e)o pone-
bat ut filii isr(ae)l non intenderent in fa(ciem) e(ius). i(d est) in sp(irit)uale(m) intelligentia(m) leg(is)
quia non pote(ra)nt pati p(ro)p(ter) pecca(ta). quod uelam(en) p(er) gr(ati)am m(odo) euacuat(ur). (et) re-
mouetur n(ost)ris expositionibus. s(ed) sensus eor(um) obtusi su(n)t. i(d est) r(ati)o eor(um) hebes est
ab.. n(ec) p(otes)t penetrare qua(m) diu n(on) c(re)dunt. Obtusio enim hec infidelitatis ca(usa) ob-
uenit. Id(e)o co(n)uersis ad fidem acuitur acies mentis. ut uideant diuini lu-
minis splendore(m). Usq(ue) in hodiernu(m) d(iem). a(lia) l(itte)ra. Sensus iudeor(um) sunt obtusi (et)
u(er)e quia non solu(m) tunc s(ed) (et) usq(ue) in ho(diernum) d(iem). i(d est) (et) hodie quando u(er)itas claret.
manet idipsu(m) uelam(en). quia non aliter m(odo) intelligunt qua(m) an(te) aduentu(m) (christi)
manet dico in lec(tione) u(eteris) t(estamenti). i(d est) dum legitur eis uetus t(estamentum). (et) in tantu(m) (quod) manet
quod n(on) e(st) eis reuelatum (quod) uelam(en) euacuatur in (christo). i(d est) in fide (christi) (et) to(tum)
aug(ustinus) Q(uonia)m n(on) in (christi) passione uelum templi scissum e(st) ut signet(ur) p(er) (christi) passio(n)e(m) reue-
aug(ustinus) lari sacram(en)ta legis (et) p(ro)ph(et)e. Velamen eni(m) dic(itu)r ad opatio(n)e(m) (et) p(ro)ph(et)ie u(e)l n(on) intel-
lige(re). S(ed) usq(ue). a(lia) l(itte)ra. Ne quis sunt i(n) (christo)
euacuatur uelam(en) s(ed) sup(er) eor(um) cor(da). q(uasi)
negat (christu)s uelam(en) e(st) po(situm). q(ui) pond(us). i(d est) i(n)
cordib(us) eor(um) (est) cecitas de p(re)mens ra(ti)o(n)e(m)
eor(um). cu(m). i(d est) qua(n)d(o) legit(ur). i(d est) [illegible] ex-
pono(n)t eis moy(ses). i(d est) uet(us) t(estamentum) [illegible]
(et) ita duo obst(ant) eis (quod) n(on) [illegible]

cuatur. Sz us
q; in hodier
num diem cu
legitur moy
ses uelamen po
situm sup cor
eorum. Cum aut
conuersi fuint
ad dnm aufer
etur uelamen.
dns autem spc e.
Ubi autem spitus
dni ibi libtas.
Nos uero omnes
reuelata facie
glam dni spe
culantes in ean
dem imaginem
transformam
a claritate in
claritatem ta
q a domini
spiritu .i.

corda. i. h usq; in hodiernum d. i. usq; hodie. Cum a. a. Uelam e i lectioe utis. t.
i in corde eorum s; cum aliquis eorum conuersus fuit credendo ad dnm. s. ad xpm uela. ay.
dato spu s. ut in aqua uinum latere intelligatur. Omnis enim pphia non intellecto xo
insipidum e i fatuum quoddam. Dns autem spc e. Ordo uborum tal e. a. Bndicti p spm scm
auferri uelam autem. i. quia spc scs e d ys. i. potest opari q. uult i p hoc quos uult illumi
nat. 7 quos uult in tenebris deserit. Nota quod spc scs hic dictus est dns. ne quis
quam arbitraretur filium sigifcari nomine dni. i spm dici pp incorpoream subam adiungit
Ubi autem. a. Spc e dns ubicumq; a e p gram inhabitante spc dni. i. filii p quem
datur ibi est libertas intelligendi 7 faciendi. i. io iudei qui non hnt spm non pos
sunt libe intellige ut nos. Ut ita. l. o conuso ad dnm aufertur uelam quia dns
s. x ad quem conuertuntur spc e. i. spualis essentia io dat legem spc p fidem
in mente 7 ita facit spalit intellige. Unde subdit. Ubi aute e spc dni ibi l. i. lex spc
quam dns dat. non literis scriptam s; p fidem animis intimatam ibi e libtas. Nos u
re. a. Illi hnt uelamen sup cor nos u credentes omnes. i minores reue. fa. i. ex
pedita ratione in qua iudeis est uelam sum specu. i. p speculum rationis uidntes
glam dni. i. gloriosum dnm. Si queritur qualis est h speculatio i unde dicatur
illud occurrit quod in speculo non nisi imago cernitur. Ubi quippe specl in e
apparent imagines rer. specula u est de cuius altitudine longius aliquid
intuemur. Speculantes g dicit a speculo non a specula q i greco n e ambiguum.
Unde in latinum h scpta tnslata z satisq; apparet dixisse speculantes. i. p specm
rationis q e imago dei uidentes n specula pspicientes. Hoc g conamur
ut p hanc imaginem. i. rationem que nos sumus. i. in qua creati sumus.
uideamus. utcumq; illum a quo facti sumus tamquam p speculum. Quod u subd
in eand imaginem tns. utiq; imaginem dei uult intelligi. eandq; dicens illam ipam
uult intelligi. quam speculamur. quia ead e imago dei i gla dei. i. imagine a
glam dei id accipit. i. dnm gloriosum sicut sup de imagine ca loquens p eod
accepit imaginem i glam dicens. uir e imago dei i gla dei e. tnsformam a
dic. i. de forma in formam mutamur i transimus de obscura forma in lucidam
formam. quia ipa obscura imago dei. Nec e imago in qua homines sunt cati
qua ceteris animalibus psunt. q cata in rebus catis excellentissima e a suo
catore ab impietate iustificatur a deformi forma in formosam mutatur formam.
tar enim 7 int uicia natura bona 7 obh addit de glo. i glo. s. de gla ca
tionis i de gla ficti ubi filii dei sumus in glam spei u ei similes erimus cum ui
debimus eum sic e i addit tamq a dno spu. p hoc ostendens a gra dei nobis
conferri tam optabilis tnsformationis bonum; cum huius imaginis quq; futura
est pfectio ad quam consequendam nos erudit mag bonus dicens. nos u re. fa.
spe. i. p speculum rationis intuentes glam dni. i. dnm gloriosum tnsfor. i. de form
in formam tnsimus. s. de obscura in lucidam. Tendentes in ead imagine q e
gla quam speculamur quam spamus ut dei imago. i. dii sumus. ut similes gle
x simus in eternum sicut iohs ait. Scimus quia cum apparuit similes ei erimus
Nos dico euntes de gla ut claritate. cationis in glam. ut claritate iustifica
tionis. ut de gla spei transformamur dico. tamq a dno spu. ducti q hoc bnficium
hmus a gra dei. Cum autem hac transformatione ad pfectum fuit h imago renouata
similes deo erimus. Ut ita transformamur dico translati a gla t a cla. moysi
in glam t claritatem x tamq a dno spu. e. Que gla est talis qualem decet dare
spm dei. Tantum enim dabitur gle quantum dignum e dari p spm scm. Io enim dix tamq a dno spu u ostnderet

aug
aug de tri
ab
aug
aug i lib
xv de tnit
aug
aug
aug i eod
aug i eod
aug ab ab
aug
aug
ab
ab ab

IIII.

talem gloriam dari que sublimitati congruat dantis. Vel ita ut
per dominum accipiatur pater et per imaginem intelligatur filius. nos spe. g. d.
i. filium qui est gloria patris transformamur. id est non mutatur tendentes in imaginem eius
s. patris eandem cum ipso. i. in Christum qui dicitur imago patris eadem cum illo. in
quem tendimus. s. ut eum in essentia videamus. Nos dico euntes a cla-
ritate. i. ab una clara cognitione in aliam claram cognitionem tamquam a. d. s.
i. ut illi quos spiritus dei inducit. Ideo etc. q. Et qui tanta claritate habemus
a spiritu ideo nos habentes hanc ministrationem. i. hanc dignitatem ut spiritum ali-
ab.. is ministremus. habentes dico non meritis sed iuxta quod m. c. s. i. per misericordiam
di non deficimus. per aliquibus adversis sed abdicamus non solum aperta mala
ab.. sed etiam occulta dedecoris. i. immundas cogitationes. i. omnia turpia et
polluta que fieri et cogitari possunt amouemus nos dico non ambulantes in astutia
aug. i. in ypocrisi. ut pseudo faciunt. qui videntur humiles. neque adulterantes verbum dei
ab.. per ammixtionem falsitatis. Vel per questu predicantes sed ambulamus
in manifestatione veritatis. quia manifesta in nobis videtur veritas. Nos dico
commendantes. i. commendabiles facientes. nosmetipsos. scilicet in comparati-
one adversariorum adeo nos commendabiles facimus ut veritatis nostre laus
transeat. non solum usque ad oculum sed etiam usque ad omnem conscientiam hominum. intenti-
one mea manente coram deo. i. in beneplacito dei. Vel hoc dico coram deo. i.
ab.. teste deo cui nichil occultum est. Testimonium dei implorat ut ut ipsi credatur quo auctore predicat. Attende apostolum implere quod dominus ait. Sic
aug. de ver. euangelii lucet lux vestra c. h. etc. Et item. Attendite ne iusticiam v. f. c. h. v. v.
ab eis. Voluit utique nos bona facere in conspectu hominum. sed ad lau-
aug. dem dei tamen non nostram. Audi paulum utrumque facientem et docentem. Ait enim.
Commendantes nos. ut ostendat se implere illud lucet lux v. c. h. et addit. coram deo
ut ostendat se implere et illud non ut videamini ab ho. Non enim hoc facio ut
videatur ab hominibus. Quod si etc. q. Dixi nos predicare in manifestatione veritatis
ab.. quod. i. sed. si opertum est euangelium nostrum. i. quod a nobis predicatur opertum est in his qui pereunt.
i. culpa eorum est qui pure metuerunt. Verum est enim quia incredulis non vi-
dent splendorem veritatis innuto perfidie obcecati. In his qui pereunt dico
in quibus pereuntibus vel ubi se euangelium deus huius seculi. i. deus qui non solum
bonos regit sed etiam malos pro nutu precipitat excecauit a naturali ratione
ab.. mentes fidelium. s. qui in ipso non credunt quos excecauit dans eis quod voluit
aug. contra fau- i. sinens eos facere que volunt. i. ut non credant quod non facit malicia sed iusticia.
stum. aug. Vel talis potest esse ordo verborum in quibus pereuntibus deus verus. i. vel excecauit
ad. contra inimicos mentes infidelium huius seculi. Vel ita. In quibus deus huius seculi. i. diabolus
legis et prophetarum. qui est princeps mundi qui secularibus principatur. Vel deus seculi. i. super-
bia ut ingluuies ventris exce. m. i. i. i. causa est quare excecentur. Ideo exce-
cauit ut illi euangelium. i. doctrina euangelii illuminans non fulgeat. i. non
appareat eis que tamen lux euangelii dico glorie Christi. i. in quo predicatur gloria
diuinitatis Christi non solum infirmitas humanitatis qui Christus est imago dei
aug. in li. patris quia de illo est aut in equalis est. s. illud qui videt me. v. et p.
aug. questionum lxxx iii. Sciendum est quod imago et equalitas et similitudo distinguenda sunt.
quia ibi imago continuo similitudo est ~~non continuo similitudo est~~ non con-
tinuo equalitas. ubi equalitas ~~non~~ continuo imago non equalitas.
et similitudo est non continuo imago. ubi similitudo non continuo imago nec equalitas. Verbi gratia.

Ideo habentes hanc
ministrationem iuxta
quod misericordiam con-
secuti sumus non
deficimus. sed abdi-
camus occulta de-
decoris. non ambu-
lantes in astucia ne-
que adulterantes ver-
bum dei sed in mani-
festatione veritatis
commendantes nos-
metipsos ad omnem
conscientiam hominum
coram deo. Quod
si et opertum est euangelium nost-
rum in his qui pe-
reunt opertum est.
in quibus deus huius
seculi excecauit mentes
infidelium ut non
fulgeat illumina-
tio euangelii glorie Christi.

qui est imago dei in-
visibilis. Non enim
nosmetipsos predica-
mus sed ihesum christum do-
minum nostrum nos autem
servos vestros per ihesum. Quoniam
deus qui dixit de tene-
bris lucem splendesce-
re illuxit in cordibus
nostris ad illuminati-
onem scientie claritatis
dei in faciem christi ihesu.
Habemus autem thes-
aurum istum in va-
sis fictilibus ut sub-
limitas sit virtutis
dei et non ex nobis.
In omnibus tribula-
tionem patimur sed
non angustiamur
aporiamur sed non
destituimur. perse-

In speculo est imago et similitudo non continuo tamen equalitas quia minor est ab eo
imaginis que insunt illi rei de qua expressa est. Potest enim aliquando esse imago in qua
sit equalitas ut in parentibus et filiis invenitur imago et similitudo et
equalitas excepto tempore quo precedunt parentes quia de parente exprimitur
filii ut recta imago dicatur et potest esse tanta ut recte dicatur equalitas. Potest enim aliquando
esse similitudo et equalitas quamvis non sit imago patris ut inter homines desit.
Ubi non solum imago eius sit quia de illo est et similitudo quia imago est sed et equa-
litas tanta ut nec temporis intervallum impedimento sit quia non genuit deus filium in
tempore. Non enim a. Unde dico gloriam christi non enim etc. Ut ita esset. Commendamus nos
in manifestatione veritatis et certa talia facimus et huiusmodi propter christum non enim predicamus nosmetipsos.
sed ihesum christum dominum nostrum. id est predicatio nostra non tendit ad gloriam nostram vel ad lucrum nostrum
sed ad gloriam christi quem predicamus salvatorem et dominum nostrum esse. Illum predicamus
esse dominum nos autem dicimus esse servos. id est ministros vestros et hoc per ihesum quia nobis
hoc iniunxit. Hoc autem facimus quoniam deus ipse illuxit in cordibus nostris. id est se qui est lumen
nobis infudit qui dixit. id est precepto solo fecit. lucem splendescere de tenebris.
Ceperunt enim tenebre ex quo confusa moles celi et terre cepit esse antequam
lux facta esset qua illuminaretur quod sine luce tenebrosum fuerat. Postea
vero accedente luce quod factum est melius redditur in quo proficientis hominis
affectio significatur. Unde apostolus ad fideles loquens ait. Fuistis aliquando
tenebre nunc autem lux in domino. Ille hoc fecit qui cum tenebre essent super abis-
sum dixit fiat lux et facta est lux. Hec lux significat lucem que in nobis et per
nos aliis datur. Ex quo non potest intelligi quod tenebre sempiterne fiant
sicut quidam legis calumpniatores eiusdem legis scriptori sensisse: qui potius
ostendit eas cepisse cum dixit. In principio f. d. c. et t. Terra autem erat invisibilis
et incomposita et tenebre erant super faciem abyssi. Illuxit dico ad illumi-
nationem claritatis vel glorie dei. id est ut illuminet nos scientia qua sciamus deum esse
lumen quo tenebre nostre illuminentur. Ut ita ad illuminationem scientie claritatis dei. id est ut il-
luminemus alios per scientiam de claritate. id est de essentia dei et hoc dedit nobis
in faciem christi ihesu. id est per ipsum ihesum qui est facies patris sine quo non cognos-
citur. Habemus autem. Hactenus egit de altitudine scientie sue. hic agit
de fragilitate carnis quam refert ad gloriam suam et sic est videatur a. Deus
illuxit nobis ad illuminationem scientie sed istum thesaurum. id est scientiam istam qua alios
ditemus habemus in vasis fictilibus. id est in corporibus fragilibus. Thesaurum
dicit sacramentum fidei quod fidelibus erogatur et perfidis absconditur.
Ideo ita ut sit sublimitas virtutis dei inter nos. id est ut tota altitudo dei
esse videatur et non nostra. In omnibus etc. a. Vasa sunt fictilia et vere
quia patimur tribulationem in omnibus quia nullus modus tribulan-
di adest. sed de thesauro beneficii non angustiamur in animo. Deinde aperte
quas tribulationes enumerat dicens. Aporiamur. id est pauperes sumus adeo
ut et necessaria desint. aporos enim grece latine dicitur pauper. sed non destituimur
a thesauro nostro vel non destituimur omnino adeo quia deus pascit nos. Et patimur
persecutionem de loco ad locum sed non derelinquimur adeo qui thesaurum
custodiat. Humiliamur. id est affligimur sed non confundimur. id est non

cutionem patimur sed non derelinquimur. humiliamur sed non confundimur.

erubescamus. Deicimur in mortis periculis sed non perimus. id est a bono non cessamus. Quod per singula.

Ab.. Ab..

Aug' oc inimicum legis et prophetarum

imponunt

Aug' de bapt. par. Aug'

Ab..

Semp sumus circumferentes. i. aliis ppinantes 7 ostendentes
in corpe nro non solum in aio. mortificatione ihu. i. quam sustinemus
p ihu t quam ihc prius sustinuit. et h io facimus ut sic mors xi in nob
apparet ita et uita ihu. i. glia manifestet. i. immuras n tm in aiab9
s; in in corpore nro. Semper enim. a. Mortificationem ihu circufermus
et ue qr nos qui uiuimus uirtutibus t quib9 hic; uiuere natali uita. sep.
tradimur in mort. i. in picula mortis. i. h sustinemus ppt ihm. i. p amo
re ihu ut et uita ihu imortalis 7 impassibilis manifestetur in nra car
licet nunc mortali 7 io uidetur impossibile q spamus. Iste sensus.
ab. Non timemus mori p xo ppt p nullam resurrectionem. Ergo mors. a. I quia
h patimur. ergo mors operatur in nobis uita a in uob. i. mors dnica ex ea
nobis s; uos ad uoluptates uite tenditis. Vel ita. Quia p morte uitam
ihu consequemur. ergo mors non e inutilis s; operatur magnu quid in nob
s; uita qua delectamini in terrenis operatur in uob. morte etnam. Vel ita
ut legatur passiue operatur. a. Ergo. i. ppt spem uite ihu mors. o. i. a pdic
tis passionibus efficiatur. in nobis. i. p mittimus effica in nob. S; p h
uita efficiatur in uob. i. fides planta. t in uob p quam uiuitis. Habentes a.
a. Semp mors operatur in nob. i. p h patet quod nos habentes eundem spm
aug de gra i lib arb. scm quem pphe habuerunt qui spc est cam fidei. quia a spc grie facit
aug. ut habeamus fidem ut p fidem impetremus orando ut possimus facere q
aug de nr g. iubemur. Cum a dicat eundem spm ostendit q in utris dictis temporibus
aug sup io. eadem fides. Eadem au fides iustos saluauit antiquos que saluat 7
nos. i. mediatoris di 7 hominum. Tempora g uariata sunt n fides q
illi uenturum xpm passurum 7 ascensurum crediderunt. nos a credim xpm
uenisse passum esse resurrexisse in celum ascendisse. et quod antiquos ista
fides saluauit ostendit subdens sicut scriptum e. a. Habentes eund spm
quem illi habentes au eundem spm fi. quem illi habuerunt. sic scptum e. de
illis patribus in quorum psona dicit dd credidi pfecte ppt quod locutus sum.
aug. Aliter non pfecte crederet. Non enim pfecte credunt qui quod (credunt) loqui
aug. nolunt. Io ait. credidi ppt quod lo. s. non ait credidi 7 locutus sum s; ppt.
h dicit se locutum esse quia credidi ita duo fecit quorum alterum alterius ca ex
titit. credidit. s. 7 locutus est ne fides sine confessione eet inutilis.
Habentes inquam 7 nos ut illi credimus futuram uitam ppt qd lo. s. i. con
ab. fitemur non timentes mala quia sumus. Scientes qm q susca. do. i.
a morte 7 nos suscitabit ut simul in ead glia cum ihu. Hoc dicit ppt
quosdam qui negabant resurrectionem quos 7 in prima epla arguit. 7
in ead glia constituet nos. i. confirmabit ut ult. s. n moriam n mors
ab. nob dnetur. Constituet dico uobiscum quia omnes unius fidei
participes in una domo pacis erunt. In qua constituet n dico uos
nobiscum s; nos uobiscum ut n inferiores s; pares nobis sitis. s; uolu
us ibi n de uobis hoc assero enim. i. quia oia ista facimus ppt uos i
struendos nro exemplo. Ita oia ad uos spectant ut gra di habundans
in uobis habundet in nobis 7 p uos in alios et p nos malus multos
habundans in actione gratiarum ut. s. uos 7 illi gras deo agentes 7 hoc in gla di. i.
ab. ad ostendendum dnm glosum quia munere suo nullum uult ee alienu.
ab. Io aplc oia sustinet 7 oib; fideliter pdicat u n paucos ad cena pducat di contumelia e si ueniat pauci.

Deicimur s; non perimi.
Semp mortificati
onem ihu in corpe
nro circumferentes
ut et uita ihu in
corporibus nostris
manifestetur.
Semp enim nos
qui uiuimus in
mortem tradimur
ppt ihm ut et uita
ihu manifestetur
in carne nra mor
tali. Ergo mors in no
bis operatur uita a
in uobis. Habentes a
eundem spm (fidei) sicut
scriptu est credidi
ppt qd locutus sum.
et nos credim9 ppt qd et loqm.
scientes qm qui sus
citauit ihm 7 nos
cum ihu suscitabit
7 constituet uobc.

quod quod exterius moritur porro hominem per spiritum mitis. exteriorem non in corpore atque ista mortali uita intelligi sed ad ymaginem suam non fecit non quod exterius est

Omnia enim propter uos ut gratia habundans per multos gratiarum actione habundet in gloriam dei. Propter quod non deficimus sed licet is qui foris est noster homo corrumpitur tamen is qui intus est renouatur de die in diem. Id enim quod in presenti est momentaneum et leue tribulationis nostre supra modum in sublimitatem eternum glorie pondus operatur in nobis. Non contemplantibus que uidentur sed que non uidentur. Que enim uidentur temporalia sunt que autem non uidentur eterna sunt.

Magna enim contumelia eius est qui cenam tam opulentam ac multos inuitauit si paucos reperiet. sed ut nos inuitemini non dicam per uita Christi non deficimus in tribulationibus sed licet homo noster i. caro qui foris est si exponitur mat corrumpatur tamen is qui intus est i. anima nutrita spe futuri cui non accedit humanus error i. imago dei renouatur in agnitione dei de die in diem i. assidue et reno de die in die i. assidue purior a uiciis efficitur per ignem tribulationibus. Nota quod licet dicat his qui foris et his qui intus. Non tamen duo sunt homines sed unus quem totum deus fecit i. id est. Non ergo fecit hominem ad imaginem suam sed hoc quod habet rationalem mentem qua cognoscat deum in omnibus rationalibus preponatur. Non ergo corpus tamen sed quod quod est commune pecori exterior homo est totusque ille homo sed et interiorem exteriorem suam partem inuetauit per peccatum et pene addictus est. Renouatur autem nunc et interiorem hominem. In resurrectione uero et exterior propter celestis habitudinis dignitatem ut totum quod factum est recreetur et quod factum est reficiatur nunc uero homo exterior sed corpus quanto est hic uita diuturnior magis magisque corrumpitur et etate et morbo et aliis modis. Sequitur. Id enim. a. Merito non deficimus quia id tribulationis i. minimum quod in presenti est non est non desolatio. i momentaneum i. paruum durans leue ad ferendum operatur in nobis pondus glorie. i. immensam gloriam. Nota quod singula singulis opponit. Ponit enim pondus contra leue et glorie contra tribulationes pondus dico eternum contra hoc quod dixit in sublimitatem i. in celo contra hoc quod dixit in presenti. Paruis enim laboribus magna reddetur merces per leui tribulatione supra modum sublimitas glorie pensabitur perpetue. In nobis dico non contemplantibus i. non appetentibus ea que uidentur sed que non uidentur desideretur. Ideo operatur in nobis pondus glorie quia non appetimus terrena sed celestia. Loquitur non uidetur appetimus enim i. quia que uidentur temporalia sunt i. transitoria sunt que non uidentur eterna sunt. Scimus enim. a. Vere operatur pondus glorie quia et in corporibus non tantum in animabus. Et est quod ait et talis ordo litere: Scimus enim quod hinc ne dicam habebimus adeo certi sumus quia iam habemus spe quod habituri sumus et edificationem i. corpus immortale firmatum plene ordo tamen quia non ministratio hominum fiet. Habebimus dico si domus nostra i. caro mortalis in qua habitat anima hic habitationis uel sepe inquietat anima domus dico terrestris i. de terra et pulueris ad terram dissoluatur i. destruatur per apostolum et est sensus. Scimus quod habebimus corpus immortale si hoc corpus tale per tribulationes dissoluatur. Vero quam tamen sic dissoluitur ut condicio tamen sit promissa. Deinde quod dixit quod edificationem exponit dicens sed domum anime i. corpus immortale in quo resurgentes semper erimus domum dico non manufactam i. non complexione hominum factam. sed non humane generationis opere productam nec humanis fomitis auctam sed a deo ineffabiliter compactam et eternam quia ab eterno facta in dei dispositione i. ab eterno nobis preparata et illam habebimus

Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur quod edificationem a deo habemus in celis i. inter celestes sed inter angelos. Vel potius eterna dicitur quia in ea sine fine manebitur. Et hoc dat fiduciam ut non timeamus

Margin: O. Omnia facimus ad instructionem uestram per propter quod · Ab. · Aug. · Aug. contra Faust. · Ab. de tri. · Ab. · Ab. · Ab. · V. · Ab.

dissolui de corpore uiolentia infidelium quia preparata est habitatio in celis eterna ut de temporali terrena expulsi in perpetua domo recipiamur. Sequitur. Nam et in hoc. c. Dico quod habebimus domum non manufactam et tamen non per uideri quod habebimus. Nam non solum pro presenti habitatione sed et in hoc .i. in consideratione huius tante glorie ingemiscimus ex dilatione desiderii quod non facimus nisi certi. In cuius rei figura Axa filia Caleph petiit irriguum superius et irriguum inferius. ut nos lacrimas effundamus non solum pro presentis incolatus miseria sed pro dilatione eterne glorie. Unde

Ab. hic ait. Et in hoc inge. in quo hoc. in hoc .s. cupientes sup. uirtutes anime indui habi. no. .i. edificationem que de celo est. .i. inmortalitatem et inpassibilitatem. Id est sensus. Ideo ingemiscimus quia cupimus super innouationem anime quam iam accepimus indui nos habi. no. .i. dari anime uestimentum non de terra corruptibili sed de ce. .i. inmortale et inpassibile. ad similitudinem celestium. Si tamen. c. Cupimus indui

Ab. quod utique fiet. tamen hac conditione dico si nos inueniamur uestiti .s. uirtutibus

Ab. fide rectis posito .i. deposito corpore. tamen inueniemur nudi. uirtutibus .i. si Christo uestiti fuimus corpore deposito non nudi. ideo hoc dicit ne id de nudis putaretur. Uel ita. Cupimus indui corpore in resurrectione ita tamen si inue. ues.

Ab. gloria promissa non nudi. Hoc enim desiderant sancti ne resurgentes recepto corpore nudi .i. alieni a promissa gloria inueniantur. Hoc enim opus est ut induti corpore superinduantur .i. gloria que est inmutatio in claritatem. Nam et qui. c. Nos perfectiores pro dilatione gemimus. quia in minus perfecti quam carnem fouet. Inter quos apostolus se connumerat ne illi minus de se sentiant et hoc est quod ait Nam et qui .s. nos minores qui sumus in ta. is. .i. qui habitationem corporis hic diligimus de quo non est curandum cum non sit nisi tabernaculum ad tempus

Aug. de ciuit. dei. ingemiscimus desiderio celestis nos dico grauati .i. depressi eo .s. corruptibili corpore quia nunc aggrauat animam corpus corruptibile et deprimit t. i. s. m. c. Et quia grauationis causa est non natura et substantia corporis sed eius corruptio nolumus corpore expoliari. sed sic per sed eius immortalitate uestiri et hoc est quod ait quod nolumus

Rem. Ab. c. Grauamur sarcina corporis quod corpus tamen nolumus expoliari .i. nollemus nobis per mortem tolli si fieri posset sed sup. .i. addi uestiri stola inmortalitatis ita ut quod mor. est ab. a ui. .i. ut uita inmortalitatis destruat mortalitatem

Aug. in pso. lxxviii. non ut super eam ueniat et est sensus. Si uellemus immortales fieri si posset fieri. ut iam ueniret ipsa immortalitas. et nos sicut sumus mutaret nos quia et si a malis ad bona transeamus tamen ipse transitus amarus est et habet fel et acetum .i. acre quid tolerandum. Et si corpus grauat animam et habet incitamenta uiciorum et desideria uiciosa non tamen

Aug. de ciuitat. dei. omnia mala sunt ex eo ne omnia uite iniquitatis uicia tribuenda sunt carni ne ab his omnibus purgemus diabolum qui non habet carnem nec fuit corruptio corporis que aggrauat animam peccati primi causa sed pena nec caro corruptibilis animam peccatricem fecit sed peccatrix anima carnem corruptibilem fecit. Qui ergo omnia mala anime ex

Aug. in sermone de natat. aplorum corpore putant accidisse in errore sunt. Attende quod ingemiscere se dixit et grauari sub sarcina corruptibilis corporis. et tamen ait nolu. expo. Ecce uox nature confessio nostre pene. Graue est corpus et honerosum atque corruptibile geritur sub illo et tamen non libenter deseritur. Plus senectus rationem cupit dissolui et esse cum Christo. sensu autem

Aug. de uerb. noui test. carnis refugit et recusat. Hoc habet humanus affectus hoc ipsa anima. nescio quomodo habet in uoluntate quamuis diligendo uitam odit mortem et quamuis carnem suam non odit nec ipse uult accidere quod odit et si fieri posset non uult ex

Aug. in ser. de amore dei .i. sci poliari sed supervestiri sic ait apostolus no. spo. s. supues. a. d. Sub terrena tunica gemo ad celestem festino illam uolo accipe istam nolo accipe ponere. Quid apostole dicis? Fiet iniuria illi tanto uestimento celesti. ut ueniat et immortalitas super hos pannos mortalitatis et corruptionis ut hoc sit inferius illud superius hoc intus

Aug. de natat. aplorum illud extra. Non sic inquit dico non sic utique uolo expoliari sed supervestiri non tamen ita ut sub incorruptione

domum non manufactam eternam in celis. Nam et in hoc ingemiscimus habitationem nostram que de celo est superindui cupientes si tamen uestiti non nudi inueniamur. Nam et qui sumus in tabernaculo isto ingemiscimus grauati eo quod nolumus expoliari sed superuestiri ut absorbeatur quod mortale est a uita.

maneat corruptio sed ut absorbeatur mortale a vita. ut nusquam sit mortalitas non infra non supra non intus non extra. Ab
sorta est enim mors in victoria. Vel ita. Namque qui. etc. De illo gemimus scilicet quia a beatitudine remoti sumus
et non mirum si de eo gemimus nam de hoc ingemimus quod nimis est scilicet quod hoc corpore exuimur id est quia ante
Namque qui sumus in tabernaculo id est in habitatione quoniam gravati sumus eo id est a sarcina carnis tamen ingemiscimus eo id est ideo quod nolumus
expoliari corpore sed supervestiri immortalitate; si hoc posset fieri ita ut quod mortale absorbeatur a vita. ne ultra posset mori. Qui autem.

Quia autem efficit nos
in hoc ipsum deus qui
dedit nobis pignus
spiritus. Audientes igitur
semper et scientes
quoniam dum sumus
in corpore peregrinamur
a domino.
Per fidem enim
ambulamus non per
speciem. Audemus
autem et bonam vo
luntatem habemus
magis peregrina
ri a corpore et pre
sentes esse ad dominum.
Et ideo contendimus
sive absentes

etc. Ingemimus desiderio celestis Deus autem est qui efficit nos in hoc ipsum. id est deus
hoc efficit in nobis. Vel ita continua. Nolumus expoliari corpore sed deus tamen
efficit hoc ut immortalitatem cupiamus quod ita ait quia efficit nos in hoc ipsum
ut velimus immortalitatem deus est. Vel ita ab illo loco namque qui. etc. Dico
nos supervestiri si inveniamur vestiti non nudi quod utique oramus ut perseveremus
in fide vestiti inveniamur spiritu sancto. Namque qui sumus in tabernaculo id est gravati passionibus ingemiscimus
orando eo id est ideo quod nolumus expoliari spiritu sancto id est gemendo hoc oramus ne spoliemur spiritu
sancto id est sic gloria induemur. Unde subdit sed volumus supervestiri gloria immortali
talitatis ita ut quod mortale est absorbeatur a vita. Tunc enim superinduti promissa de
gloria potimus immortalitatis si exuti corpore non despoliati a spiritu sancto fuerimus.
Qui autem. etc. Nolumus expoliari sed supervestiri quia est in hoc ipsum qui hanc
voluntatem in nobis perficit deus est qui dedit nobis pignus spiritus id est dedit nobis spiritum sanctum
pignus huius rei implendae, quo pignore de immortalitate certi sumus
quam tandem habebimus quando sine hoste ullo ineffabili ac sempiterna pace
perfruemur. Audientes igitur. etc. Deus facit nos velle immortalitatem facit et nos de ea certos per spiritum sanctum.
Igitur id est ideo semper sumus audentes id est consueta audacia utentes et scientes hoc quod utique
confirmat audaciam nostram qui sumus quoniam dum sumus in hoc corpore mortali peregrinamur a domino. id est remoti su
mus a domino spe tamen in mente ipsum habentes per fidem. Queritur cum alibi scriptum sit in ipso vivimus et movemur
et sumus quare hic dicat nos peregrinari a domino. Si enim ubique est quomodo ergo peregrinamur a domino? Sine dubio
ubique et in eo sunt omnia et tamen dicimur ab eo hic peregrinari quia et ubique deus est non tamen hic videtur sicut est.
Peregrinamur ergo non fide sed specie. Unde subdit. Per fidem enim id est non per presentiam
eorum. Qui peregrinantur in fide ambulant. Nondum in est in patria sed iam in via est
Qui autem non credidit nec in via nec in patria est. Sic ergo ambulemus tamquam in
via simus. quia ipse rex patrie factus est via. Rex patrie ipse est
et veritas. hic autem via est quo imus ad Christum quia unus per ipsum. Ipse enim
ait. Ego sum via veritas vita. Est et illuminatio per speciem. modo per fidem
tantum illuminamur non per speciem. Homini enim vitam mortalem ad
huc agenti non prius contingit ut dimoto atque discusso omni nubilo fanta
siarum corporalium serenissima incommutabilis veritatis luce potiatur.
et mente penitus a consuetudine vite huius alienata contemplationi ineffabiliter illi hereat. Audemus autem. etc. Sumus audentes et scientes hoc audientes
autem inter audemus opere id est ab actu non quiescimus et si durum sit et bonam
voluntatem habemus. quia non tristamur non murmuramus in adversis. Nos
dico cupientes magis peregrinari id est removeri a corpore et presentes esse ad deum.
quam hic morari. Et quia volumus illi herere in omnibus contendimus
placere illi sive absentes illi ut nunc est sive presentes ut quando asta
bimus ei id est elaboramus ut hic et ubi placeamus illi. Omnes enim. etc. Con
tendimus placere et sic expedit. omnes enim etc. Vel ita continua. Presen
tes illi erimus vere quia oportet nos omnes bonos et malos manifestari ante tribunal
id est ante iudicem Christum. Ad quid? ut unusquisque scilicet bonus et malus referat
a simul intellectus propria corporis prout gessit. sed plus et minus sive bonum sive malum. id est referat ea que gessit

ab..
ab..
ab..
ab..
aug. de baptismo parvulorum
ab..
invisibilium ambulamus id est ad deum tendimus non per speciem
ad ... exiiii
aug. de con sensu evangelistarum
De hiis que fiunt pro defunctis.

aug. de ci. di. — per corpus .i. per tempus corporis. quia nullus meretur nisi dum in corpore est
aug. in eod. — quae sensum confirmat alia translatio quae ita habet ut referat unusquisque
aug. de ci. di. — secundum ea quae corpus gessit. Per corpus quippe dixit non quod omnia gerantur
motu corporis sed per corpus .i. per tempus quo quis vixit in corpore. Hic enim
omne meritum comparatur quo possit post hanc vitam quispiam relevari vel gra
vari. Nam et ista quae pro defunctis commendandis frequentat ecclesia non omnibus
aug. in eod. — prosunt. et quare nisi propter differentiam vitae quam quisque gessit in corpore quia et hoc me
ritum sibi quisque dum in corpore vivit comparavit ut ei possent ista prodesse. Cum ergo sacrificia
vel altaris vel quarumcumque elemosinarum pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur
hoc pro non valde malis etiam si nulla sit — pro valde bonis gratiarum actiones sunt. pro non valde malis propitiationes sunt. pro valde malis etiam si nulla sunt adiumenta mortuorum qualescumque vivorum consolationes
sunt. Quibus autem prosunt vel ad hoc prosunt ut sit plena remissio vel certe ut tolerabi
aug. ad uitat. — lior fiat ipsa dampnatio. Omnes ergo astabimus ante tribunal Christi ut referat. a Simili mercedem
ea quae gessit per corpus. unusquisque. et pueri qui si non per se per alios gesserunt
dum per eos vel crediderunt quando baptizati vel non baptizati sunt secundum quod
iudicantur non secundum quod gesturi erant si diu vixerent. Dicit enim per ut
aug. in lib. — gessit in corpore non ut gesturus erat si diu vixisset. Frustra ergo sibi homo post hoc
sine pspi. — corpus promittit quod in hoc corpore comparare neglexit. Et quia ante tribunal
stabimus. Scientes ergo timorem domini .i. quam caste timendus est dominus. hominibus
ab. — suademus. ut timeant vel credant sibi quia quorundam pro stultiloquio dies
domini in dubium venit. In hoc autem sumus deo manifesti .i. approbati quia non sunt
ab. — pseudo. Hoc enim predicabat apostolus quod deus viderat. Spero autem et cetera. Deo sumus appro
bati. spero autem quantum in me est in quo non remanet nos esse manifestos .i. appro
batos et in conscientiis vestris ubi non ore confiteamini. In his autem non iterum
nos commendamus vobis .i. non arrogantes hoc dicimus sicut nec prius dicemus
non sumus sicut plurimi et cetera sed talia dicendo damus vobis materiam occasionem.
ab. — .i. materiam gloriandi contra pseudo qui pro revelatione [elevatione] gloriantur in se dicentes
ab. — se ab illis doctos qui cum domino fuerunt. gloriandi dico pro nobis. quia et ego pau
lus apostolus sum sicut hi a quibus se didicisse iactant quod nobis necesse est
ad hoc ut scilicet habeatis quod possitis dare ad eos reprimendos qui gloriantur
in facie .i. exterioribus ut in circumcisione et aliis legalibus non in corde .i.
in spiritualibus. Vel gloriantur in facie .i. in conspectu hominum ut hypocritae
ab. — faciunt non in corde ut superbiam reprimant per cordis humilitatem. Si
ue enim et cetera. De nobis utique potestis gloriari quia quicquid agimus honor dei vel
utilitas proximi et hoc est quod ait siue enim mente excedimus .i. si nos com
ab. — mendamus in quo putamini insensati deo est .i. ad honorem dei est qui nos sic exal
ab. — tavit. Vel deo est dimittendum non ab homine iudicandum. Si enim superbe
ab. — putatur locutus quod est quasi insania dum se laudat deum dicens. Dimit
tendum est deo. Omnis enim superbia velut insania habetur. Siue
sobrii sumus. ut non alta dicamus de nobis vobis est .i. ad utilitatem
ab. — vestram quia si non iactantes sed ad gloriam audientium intelligibiliter locuti
corinthios proficiat. Vel sic ita. Siue enim. Excessum mentis dicit quod non
aug. in pso. xix. — mente levatur ad intelligenda celestia. Extasis verbum est grecum. latine a
uno verbo exponi potest si dicatur excessus. In excessu vero mentis duo
intelliguntur. vel pavor vel intentio ad superna ita ut quodammodo a me
moria labantur inferiora. In hoc mentis excessu fuerunt omnes sancti quibus
archana dei mundum istum excedentia revelata sunt. De hoc mentis excessu loquitur hic apostolus paulus

siue presentes pla
cere illi. Omnes
[nos] enim manifesta
ri oportet ante
tribunal Christi ut
referat unusquisque
[i.] propria corporis prout
gessit siue bonum
siue malum. Sci
entes ergo timorem
domini suademus ho
minibus. deo autem
manifestati sumus.
Spero autem et in consci
entiis vestris mani
festos nos esse. non
iterum nos commendamus
vobis sed occasionem
damus vobis gloriandi
pro nobis ut habe
atis ad eos qui in
facie gloriantur et non in
corde. Siue enim

mente excedimus
deo siue sobrii su
mus uobis. Kari
tas enim xpi urget
nos estimantes
hoc quoniam si unus
pro omnibus mor
tuus est. ergo mor
tui sunt omnes
et pro omnibus mor
tuus est xpc ut
et qui uiuunt
iam non sibi ui
uant sed ei qui pro
ipsis mortuus est
et resurrexit. Itaque
nos ex hoc nemi
nem cognouimus
secundum carnem. Et
si cognouimus
secundum carnem xpm
sed iam nunc non nouimus. Siqua ergo in xpo
noua creatura est. uetera transierunt ecce

seipsum insinuat. a. Potestis de nobis gloriari. siue enim mente. i. contempla
tione rationis excedimus omnia temporalia deo est qui solus cognoscat aug.
excessum nostrum. Ille enim uidet quod uidemus in excessu mentis non nobis est Aug.
qui non potestis capere ideo soli deo se dicit excessisse. Excedens enim mente aug. ipso
apostolus omnem humanam fragilitatem omnem seculi temporalitatem omnia clxxiiii.
quecumque nascendo et occidendo uanescunt transeuntia habitat corde
in quadam ineffabili contemplatione ubi audiuit ineffabilia uerba que non licet
homini loqui. Ubi si semper permanere uellet te non leuaret qui sublimia uidere non possunt.
Quid autem fecit. Descendit et non ingratus ei a quo accepit altiora propter infir
mos contempsit inferiora sed eis se contemperauit. Unde subdit siue so. su. con
descendendo uobis est quia sic loquimur ut capere possitis. Isti sunt angeli aug.
de quibus dominus ait in euangelio uidebitis celum apertum et angelos ascendentes et descen
dentes super filium hominis. Hos eosdem angelos uidit iacob in scalis
ascendentes et descendentes. Karitas enim. a. Pro uobis sobrii est tota caritas xpi.
i. amor quem ergo nos xps exhibuit condescendens nobis urget nos. ut omnia pro
uobis faciamus nos dico estimantes hoc quoniam si unus tantum iustus sine peccato. i. aug.
xps mortuus est pro omnibus. ergo omnes alii sunt in peccato ergo omnes mortui sunt.
et est sensus. Hoc certissime estimantes quia si xps caritate pro omnibus mortuus est. Et ab..
constat omnes mortuos fuisse in adam pro quibus mortuus est xps ut eos a morte
liberaret. Que ergo necessitas sit hominibus apostoli ut eos alliciant necessario ab..
se laudant. Pro gloriam enim et uitam apostolorum agnoscatur gratia et beneficium xpi. ab..
Uel ita summus. i. si solus sufficiens fuit sine omnibus legalibus mor. p. o. ergo o. m. s.
uetustati per eum nec alio eget. Cesset ergo lex. Vel ita. Si unus p. o. i. si xps
quantum ad se pro omnibus mortuus est et si non omnibus profuit ergo et omnes homines
mortui sunt. i. mori debent pro honore illius. Et ideo pro omnibus mortuus est xps
ut et illi qui uiuunt uirtutibus per remissionem peccatorum non iam uiuant sibi. i. non sibi ui
tam uirtutum attribuant sed ei qui pro omnibus ipsis mortuus est ut moreretur peccato
et resurrexit ut in nouitate uite ambulemus. Vel ita ut de corporis uita
agat. a. Ideo mortuus est ut qui uiuunt in corpore iam non uiuant sibi. i. non sue pri ab..
uate uoluntati. sed ei. i. uoluntati eius. qui pro ipsis mortuus est et resurrexit. i. non in spe sua
sed in spe resurrectionis uiuant. Itaque. et cetera. a. Et quia hoc est itaque nos ex hoc
i. amodo adeo certi sumus de gloria eterna quod neminem nouimus. i. laudamus ui
uentem secundum carnem. i. sua querentem non que xpi sunt. temporalia non eterna ab..
nec hoc debet facere aliquis quia et si cognouimus xpm esse secundum carnem. i. mortalem
per quod putauimus eum esse tantum hominem. sed nunc iam non nouimus. eum mor
talem. i. et si xpc fuit mortalis per quod ego eum putaui esse tantum hominem
dum eram infidelis. tamen iam est inmortalis cuius uitam secuti sumus de primo. et cetera.
Ideo debet uiuere xpo non sibi secundum carnem. quia et si xps usque ad crucem fuit ab..
infirmus. i. inuiratus qui pro nobis non dedignatus est homo passibilis fi
eri mortuus post resurrectionem iam non est infirmus uel mortalis sed apparet quod non esse ab..
putabatur. Unde ipse ait. Cum exaltaueritis filium hominis tunc cognoscetis quia ego sum.
Hoc memorat ideo ut ostendat ab..
quia deuotione obsequendus est.
xps. ut intelligentes quantum pro nobis ab..
fecit propensius illi seruiant. Vice
ergo ei reddatur qui deo non homini soli pro eis passus. et quia xps iam non est secundum carnem. ergo si qua creatura est noua. i. si quis in xpo renatus est nouus uetera transierunt. ei.

Et ecce facta sunt omnia noua.

Omnia autem ex deo. qui reconciliauit nos sibi per xpm. et dedit nobis ministerium reconciliationis. Quoniam quidem deus erat in xpo mundum reconcilians sibi. non reputans

aug. Et ecce facta sunt ei omnia noua. i. illi iam spe transiit mortalitas in illis ubi
re. et dabitur noua immortalitas. Vel ita. Itaque et c. Quia xpc resurrexit
itaque nos ex hoc. i. amodo ad eo credimus de eius resurrectione quod neminem
aug. cc. fidelium nouimus esse uiuentem non dico intra s. in spe secundum carnem. i. secundum carnis corruptionem. Car
faustum. nem quippe hoc loco non ipsam corporis substantiam quam et ipse post resurrectionem habuit et nos post resurrectionem
aug. cc. futuram habituri sumus s. corruptionem mortalitatemque carnis uult intelligi. Suo quippe more uitam iam futuram
faustum ita certa spe meditatur tamquam iam assit presens quod teneatur. quae in xpo resurgente iam impleta est.
Que utique uita non erit secundum carnem non quia in eadem carnis substantia resurgamus s. non in eadem qualitate corru
ptionis que hic nomine carnis significatur. Quia ergo uitam resurgentium quasi presentem meditabatur ait. Ita
quit ne. no. secundum carnem. i. tam certam spem habemus future incorruptionis et immortalitatis ut iam in ipsa noticia
gaudeamus spe. et. ut habeamus uitam que erit sine corruptione sicut in xpo uita iam non est secundum carnem.
ad ro. Et non subdit si cognouimus xpm secundum carnem. i. secundum carnis mortalitatem ante resurrectionem s. nunc iam non. s. postquam resurrexit non no.
ipsum secundum carnem. i. carnalem corruptionis qualitatem. quia xpc resurgens a mortuis iam non moritur. et c. Ipse quoque in
euangelio ipse ait ad patrem uado et iam non uidebitis me. i. nequaquam ultra uidebitis me secundum carnem quam modo ui. non uidebitis humile
s. excelsum non mortalem s. sempiternum non iudicandum s. iudicaturum. Et ut ait nisi ego abiero paraclitus non u.
ad faust. ad uos. Et non potestis capere spiritum sanctum quamdiu secundum carnem me nosse persistitis. Et quia omnes in xpo sumus
aug. spe et sinon re. Si qua ergo in xpo noua est. sicut ei. i. si quis plus innouatur per fidem xpi uetera transierunt. ecce facta sunt omnia noua. et
aug. innouans fide transiit mortalitas spe et adest nouitas resurrectionis. Vel ita. Itaque et c. Quia solus xps suf
ab. ficit ad iusticiam uitam sine omnibus legalibus. Itaque nos ex hoc tempore gratie ne. no. i. approbamus uiuentem
secundum carnem. i. qui secundum carnales obseruantias uiuat. quod si cognouimus xpm secundum carnem. i. quamuis dum infideles eramus in
tellexerimus xpm in lege promissum esse secundum carnem. i. ut legalia obseruaret et seruari preciperet s. nunc iam non nouimus. s.
post conuersionem postquam ueritas uenit non ita esse nouimus s. ut umbra cessit. et ueritas manifestetur. Et quia
umbra cessare debuit. si qua ergo est in xpo noua creatura. et in nouitate transierunt ei. s. carnales obseruantie et uoluptas carnis. i. uetera et
ab. omnia ad uetere hominem pertinentia uigentibus idolatria in iudeis seruitus legis. ecce facta sunt omnia noua. i. uenium
s. uetustatem omnia noui hominis uirtutes uniuscuiusque successit. Omnia autem et c. Dixit in xpo. i. per xpm no
ua creatura s. uetera transire s. non omnia fiunt ex deo patre qui pater
reconciliauit nos sibi per xpm. i. per incarnatum uerbum et dedit mi. re. no.
apostolis uocatis xpi quod non pseudo. Deus per xpm reconciliauit quod un
que per xpm s. potuit quam deus. pater quamuis non per erat in xpo. Et potuit xpc
ab. reconciliare quia pater erat in eo sicut ipse ait. Pater in me est et c. Ip.
Quomodo pater in filio sit. Per hoc autem intelligitur pater esse in filio et filius in patre quia una est substantia
suba. Ibi est enim unitas ubi nulla est diuersitas. non alter in altero est. quia et
imago et similitudo eorum una est. Erat et dico mundum. i. electos de mundo
sibi reconcilians. qualiter hoc modo reconcilians non reputans illis. i. non
puniens eternaliter uult delicta ipsorum tam originalia quam actualia et.
posuit. quasi. Hoc modo dedit nobis misterium reconciliationis et posuit
aug. in nobis uerbum reconciliationis. i. predicationem fidei per quam reconciliamur deo
ab. et quia posuit in nobis uerbum ergo fungimur legatione dei pro xpo. i. uice xpi
qui fuit legatus dei. Vel pro xpo. i. pro honore xpi et c. obsecramus nos tamquam
ab. quando uere exhortante uos per nos qui aue in nobis loquitur. Quid obsecra
mus. ecce reconciliamini deo i. hoc pro xpo. i. pro amore xpi. Vel ego obsecro
uos pro xpo. i. uice xpi et debetis et potestis hoc facere quia deus. i. pater fecit
aug. cc. pro nobis et c. quod non nouit peccatum per experientiam et si pro scelera cum iniquis. i. xpm
ab. aug. fecit peccatum. i. eum qui non peccauit fecit peccatum. i. hostiam pro peccato
aug. et trahitur locutio a ueteri lege. Vbi sic est enim ueteris testamenti peccatorum dici
sacrificia pro peccatis et peccatum dici similitudo carnis peccati. Vnde alibi. De peccato dampnauit peccatum
mic. leg. ephes. cc. originum

illis delicta ipsorum et posuit in nobis
verbum reconcilia
tionis. Pro christo ergo legatione
fungimur tamquam deo
exhortante per nos. Obsecra
mus pro christo reconciliami
ni deo. Eum qui non no
verat peccatum pro nobis
peccatum fecit deus ut nos
efficeremur iusticia dei in illo.
Adiuvantes autem exhor
tamur vos ne in vacuum
gratiam dei recipiatis. Ait
enim. Tempore accepto
exaudivi te. et in die sa
lutis adiuvi te. Ecce nunc
tempus acceptabile ecce
nunc dies salutis nemini
dantes ullam offensionem
ut non vituperetur minis
terium nostrum. Sed in omnibus
exhibeamus nosmetipsos
sicut dei ministros in multa pa

i. similitudinem carnis peccati qua misit deus filium suum in similitudinem carnis peccati.
vitam dat. mortuus est peccato. i. similitudine carnis peccati quia
moriendo carnis mortalitate exutus se reddidit sanus. fecit eum peccatum i.
mortalitatem. Ita accipitur et maledictum accipitur per mortem quae — aug.
de maledicto venit ut illud dictum in lege intelligatur. Ma
ledictus omnis qui pendet in ligno. Quidem maledictus est i. mortalis
est et mortuus. i. Quidem quod dicit omnis quia ipse christus qui est vera
vita mortuus est vera morte non ficta. Vel fecit peccatum i. pec
catorem putavi in pena et hoc utique fecit. ut nos efficeremur
non modo iusti sed iusticia. s. per quos salvi essent alii. Iusticia
dico dei non nostra et hoc in ipso. s. deo christo non per aliud. Vel ef. iusticia dei
i. iustificaremur a deo quia ex deo tantum est omnis con
summatio et hic in ipso. i. per ipsum christum. Attende quod sicut cum — aug. de gratia
legitur domini est salus non ea salus intelligitur qua dominus salvus — novi test.
est sed qua salvi sunt quos ipse salvat. sic cum legitur dei iusticia
non est illa intelligenda qua deus iustus est sed qua iusti sunt homines
quos gratia sua iustificat. Adiuvantes autem. a. Christus redemit
nos et reconciliavit. nos quoque missi ab eo adiuvantes vos vel christum
exhortamur vos ne in vacuum gratiam dei recipiatis. i. ne in va
cuum cedat vobis gratia quam iam suscepistis. Gratia dei est remissio
peccatorum quam in vacuum recipit ille qui non postea exercet se in — VI.
bonis vel qui in legalibus confidit. Et quasi quis quereret.
Est ne gratia? Respondet est utique. Ait enim dominus in ysaya.
O homo exaudivi te orantem pro peccatis tempore gratie accep
tabili vel hominibus. et in die salutis. s. quando lux nata est in mundo
s. christus auxiliatus sum tibi. vel adiuvi te. de assecutione virtutum
in perseverantia bonorum operum. Deinde exponit prophetiam dicens.
Ecce nunc. a. Ita dixit dominus in propheta de tempore gratie. Ecce nunc
est tempus acceptabile quo morbis mortalibus salubris medici
na infunditur. Et alius ubi ideo dicit. Ecce nunc dies salutis
quod non in lege vetiti fuit. Vel ideo dicit nunc quia statim est omni
tui fideli salus datur. non cras non post annum differtur.
Exhortamur vos dico nos nemini dantes. adeo sollicitati — ab.
sumus circa salutem egrorum ullam offensionem verbo vel exemplo
et hoc facimus ut non vi. mi. n. s. ministerium apostolatus quod utique
vituperaretur si nos hoc faceremus. i. si quod verbo docemus — ab.
operis exemplo non exhibemus. Vel ita. nemini. a. Dico
ut caveatis ne in vacuum gratiam recipiatis vos dico ne. d.
ul. of. verbo vel exemplo ut non vitu. per vos ministerium nostrum.
Sed in omnibus. a. Neminem offendamus sed potius vos ut
ego exhibeamus. i. offeramus deo nosmetipsos in omnibus s. d. m.
i. si non omnes sumus ministri ideo dicit sicut dei mi. quia dei ministri
non adulantur hominibus ut placeant deo sicut pseudo faciunt
studentes lucro. In multa. a. Exhibeamus nos ministros
in omnibus. s. in multa pacientia. ut nec parum moveamur.
Pacientia dico habita in tribulationibus. i. afflictionibus. Deinde tribulationes per partes exequitur.

cientia in tribulati
onibus in necessita
tibus in angustiis
in plagis in carceri
bus in seditionibus
in laboribus in ui
giliis in ieiuniis in
castitate in scientia in
longanimitate in
suauitate in spiritu sancto
in caritate non fic
ta in uerbo ueritatis
in uirtute dei. Per
arma iusticie a dex
tris et a sinistris. per
gloriam et ignobilita
tem per infamiam et bo
nam famam. ut se
ductores et ueraces.
Sicut qui ignoti et

scilicet in necessitatibus uictus et uestitus in angustiis. id est cordis ca[illegible]
amore. in plagis. id est uerberibus in carceribus in seditionibus propter ecclesiam scilicet in igno
tionibus. in laboribus: operum quia manibus suis operabatur ne cui grauis
esset. in uigiliis. scilicet nocte laborando in officio sibi delegato in ieiuniis
coactis et spontaneis. Sed cum his omnibus difficultatibus aguntur
sancti. Mirum uidetur quibusdam quod dominus ait. Venite ad me qui laboratis et onerati es-
tis. et ego reficiam uos. tollite iugum meum super uos et cetera. iugum enim meum suaue est. Considerant enim eos
qui iugum ipsum intrepida ceruice subierunt et qui sarcinam illam man-
suetis humeris acceperunt tam difficilia pericula pati ut non a laboribus
ad quietem sed a quiete ad laborem uocati uideantur. Ait ergo aliquis.
Quomodo iugum suaue est et sarcina leuis si quomodo dicitur uenite ad me qui la-
boratis et onerati estis et ego reficiam uos. et non potius uenite qui uacatis ut laboretis. Sed
sciendum est quod cum aspera grauia sustineant sancti adest profecto spes sanctis
qui in exterioris hominis corruptione interiorem renouat de die in diem. et
gustata requie spirituali spe future beatitudinis omnia aspera releuat.
et sic in istis duris leue est onus christi et requies est ibi spiritu sancto uiuificante
et spe futuri omnia mitigante. Omnia enim seua et inmania facilia
et prope nulla facit amor. Item exhibeamus nos ut ministros dei. in
castitate mentis et corporis in scientia scripturarum et ut sciamus quomodo inter
iniquos conuersandum sit. Vel ita. In castitate habita in scientia. ut scilicet
caste sciant nec adulterine opinionis admisceant. in longanimitate.
expectationis in suauitate. ut blandi et affabiles simus suauitate
dico habita in spiritu sancto. quia omnia sincere facere debemus ut secundum
deum suaues et affabiles simus non ut illi qui per dulces sermones sedu-
cunt corda innocentium in caritate non ficta. sicut pseudo simulant cari-
tatem ut decipiant. ficta non caritas est in his qui in aduersitate deser-
unt. Item exhibeamus nos ministros in uerbo ueritatis predicando et lo-
quendo. Item in uirtute dei. ut non speremus in homine et in nobis si quid boni est
sed deo attribuamus. Vel in uirtute dei. id est in miraculis non faciamus
ad utilitatem non ad iactantiam quia quippe dicta habet miracula facere ad
conuersionem fidelium ut ministri dei. Item exhibeamus nos ministros
dei muniti per arma iusticie. id est per iusticiam que loco armorum munit nos.
a dextris. id est a prosperis ne leuemur. et a sinistris. id est aduersis ne frangamur.
Item exhibeamus nos ministros dei per gloriam et ignobilitatem. id est si gloriosi
sumus apud homines. Vel et ignobiles et contempti ut nec in eo infle-
mur. nec in eo succumbamus et doleamus. Nota quod gloria et ig-
nobilitas partes sunt prosperorum et aduersorum. Vel exhibeamus nos
ministros per gloriam euangelii ut predicemus ea que uidentur gloriosa et secundum ignobilitatem ut non pudeat pre-
dicare in eadem euangelii que quidam horrent. Eodem modo exhibeamus nos ministros per infamiam
fidei. ut alicuius altius [illegible] et bonam famam. id est si infamamur de aliquo scelere et bonam famam habemus de aliquo
bono opere. Item exhibeamus nos deo habiti ut seductores apud quosdam quod utique falsum est ideo non simpliciter
dico seductores. sed addo ut unde est infamia et apud alios habiti non dico ut ueraces sed simpliciter ueraces
sumus ut quasi quod uerum est non est bona fama. In his autem exhibeamus nos deo ut nec bona estimatione
superbiamus nec mala doleamus. Item nos sumus habiti sicut qui ig-
noti sunt deo. id est a deo reprobati sumus et uere sumus cogniti id est a deo pro-
bati. Item habiti sumus apud alios qui morimur in uicio inimicum ruentes et ecce uiuimus bonis operibus

ab..
ab..
aug' de cib
apl.
ab..
ab..
H: ficta caritas

cogniti
Quasi mori
entes et ecce
uiuimus.
Ut castigati et non
mortificati. Qua
si tristes semper autem
gaudentes. Sicut
egentes multos
autem locupletantes.
Tamquam nichil
habentes et omnia
possidentes. Os
nostrum patet ad uos
o corinthii. cor
nostrum dilatatum est.
Non angustia
mini in nobis.
Angustiamini
autem in uisceribus
uestris. eandem autem
habentes remunera
tionem tamquam filiis
uobis in nullo obedientes communicare eis.

apud opinionem aliorum in rei ueritate. Uel de uita et morte corporali loquitur.
habiti sumus a quibusdam quasi morientes et ecce uiuimus. Inimici enim
cotidie putabant eos non euadere minas iniquorum. Ipsi autem ope dei tuti sunt — aug. ab.
a morte presenti et futura. Item apud alios habiti sumus ut castigati. id est pubblica
a predicatione coherciti ut scilicet putaremus cedere apud alios non castigati — ab.
habiti sumus quod esset mortificatos esse. Ideoque pro eo ponit non sumus mortificati
quia non uincebantur. non cedebant. Mortificatur enim qui in fidei confessi — ab.
one non permanet. Vel de morte corporali potest intelligi. Facti sumus ut castigati — ab.
persecutionibus quia permisit eos deus persecutionibus exerceri ut in uirtute crescerent et non mortificati
sumus quia non permittebat deus eos corporaliter occidi. Et si enim multi martires
occiduntur non tamen moritur ecclesia. sed aduersis emendatur. Item habiti
sumus ~~non solum egentes~~ apud quosdam quasi tristes. de tribulatione. Ideo addit
quasi. quia non uere tristes semper autem eramus uere gaudentes quia hec tristicia — ab.
gaudium operatur et tales habiti sumus apud alios. Item habiti sumus sicut
egentes ueris bonis et spiritualibus. Vel eramus egestatem patientes in terrenis. et tamen — ab.
autem locupletantes multos spiritualibus diuitiis ita sumus habiti apud alios. Item
habiti sumus non solum egentes sed et tamquam nichil penitus boni spiritualis et
terreni habentes quia sibi insufficientes putabantur et sumus possidentes omnia.
non solum spiritualia sed et temporalia quia timentibus deum nichil deest. Hec — ab.
fuit gloria apostolorum nichil omnino possidere sine sollicitudine esse et tamen res quasi
dominos eorum possidere quia omnia ad pedes apostolorum mittebantur sicut in actibus
apostolorum legitur. Nota a quibusdam addi. uel ut ut quasi uel sicut uel tamquam — aug. in pso
quia hec sicut in somniis transeunt sed certa ponuntur sine quasi ut certa sit — xl. viii.
tristicia nostra habet quasi gaudium non habet quasi. Quare hoc. Quia gaudium certa res est
tristicia uero sic in somniis transit. Si quis enim indicat somnium addit quasi
dicens quasi sedebam quasi loquebar quasi equitabam et huiusmodi uerumque dicat. quasi quia
quod uidebat dormiens cum euigilabat non inuenit. Os nostrum. De
suo ministerii dignitate et euangelii ueritate ipsorum sue commendatione et
multa uera ex caritate dixit. Ideo ait. os nostrum et cetera. Multa de nobis dixi
sed in omnibus predictis os nostrum o corinthii patet apertione et multitudine
ueritate dictorum. ad uos instruendos. id est ad utilitatem uestram quia illa omnia
ample et diffuse dicta sunt ad uos corrigendos o corinthii non ad meam super
biam. et cetera. Stulti estis qui me dimisistis. Nota quod hoc libere loquitur apostolus — amb.
et ex pura consciencia. Male enim conscia mens loqui trepidat sensum
perdit in uerbis errat. Sequitur. Os nostrum et cetera. Hoc ideo feci quia cor nostrum dilatatum est
id est mens nostra plena est diuitiis. Nec erubescat dicere quod in se habet uos non angustiamini
in nobis autem. id est angustiamini in uisceribus uestris. id est si quis angustias et inopiam
sciencie vel boni operis habetis non est hoc a nobis ut uos putatis qui pseudo
nobis preferetis sed a nobis qui dura corda habetis ad intelligendum et implendum.
Eandem autem. Uos si angustias patimini sed dico uobis tamquam filiis meis uos ut
nos dilatemini habundantia sciencie et uirtutum et spe futurorum. uos dico habentes
eandem remunerationem quam nos et ut dilatemini nolite iugum ducere cum infidelibus. id est
nolite sociari esse malorum in malis. scilicet nolite seruire libertate amissa. cum his
infidelibus qui predicant carnales obseruantias si iam suscepistis iugum legis
nolite ultra ducere. Que enim et cetera. Ideo nolite quia uos estis iusti illi iniqui. — amb.
Que enim participatio est iusticie cum iniquitate. quasi nulla.

Aut que. a. Et ideo non nolite quia uos estis lux per sciam illi sunt tenebre per ignorantiam. Et que societas est luci ad teneb. nulla. Que a.
a. Item ideo nolite quia uos estis membra xp̄i illi mb diaboli et xp̄s et diabolus
non conueniunt quod ita ait. que aūt ē conuētio xp̄o ad belial · i · ad diabolum.
levit. qui se dm̄ esse mentitur. Belial interpretatur apostata ē quod xp̄o non conuenit quia
ille omnia male, xp̄c omnia bn̄ agit. Aut q. a. ideo nolite quia uos estis
fideles illi qui infideles. et que pars est fideli cū infid. nulla. Ut enim
xp̄c et belial non conueniunt sic fidelis et quilib; infidel. Qui a. Itē ideo no
lite quia uos estis templū in quo est sp̄c scs̄ illi sunt in quib; diabolus ha
bitat et nichil hēt templū di cum ydolis quod ita dic. qui a. consēsus tē. di. cū ydol.
nullus. et uos estis templū di ideo non debetis cōmunicare his qui sunt tē
ab. plū diaboli. In his uerbis phibet ydola coli quod templo di sunt inimica que ab
uno deo separant. His omnibus modis ostendit ꝯmunitatē pseudo esse
uitandā. Uos enim. a. Ideo non debetis consentire quia uos estis templū di ui
ui qui uos uiuē faciet. sicut dn̄s dic in ezechiele quoniam ego qui ubiq; sum per substantiam
in habitabo per gratiam in illis · i · excolam eos et puros faciam. et inter eos ambulabo.
ab. · i · in corde eoꝝ deambulabo quia in lato per caritatem. Deambulat enim in no
bis psentia maiestatis si altitudinem inuenit caritatis quam in nob
non nisi ds̄ facit. Sensus inter eos mā promouebo eos ut pficiant pfice faciā. et ero
ds̄ illoꝝ. · i · ita benefaciam illis ut uideatur ds̄ et ipsi erunt mihi ppl̄s. · i · ita o
ab. bedient michi ut uideantur mei et non mundi. Vel de corporali ꝯuitioē
xp̄i inter homines agit. et dicit inhabitabo. inhabitauit inter eos. i. corporaliter
inter eos conuersabor. dicit xp̄c. Unde ieremias ait. In terris uisus est et cū h. c. est.
Et iohs ait. Verbum caro factum est et h. i. n. et hic xp̄c ds̄ nr̄ ē et ecclesia est ppl̄s eius. Unde subd.
ab. et ero ill. d. et i. e. m. p. ideo uult eos separari ab omni contaminatioē ut sus
cipiat eos insultos. Unde subdit ppter quod et c. Utitur hic uerbis ysaye quod sic.
Hoc ad litteram dictum est iudeis habitantibus in babylone ne cōmunica
aug⁹ rent babyloniis inter quos habitabant quod apl̄c spiritualiter ad nos refert. a.
Propter q: quia templum di estis exite de medio eoꝝ: quia estis in medio eoꝝ
nequitie. Exite aūt non corporaliter sed spiritualiter ut non taceatis sed increpe
aug⁹ atis eoꝝ scelera. Tolerandi enim sunt mali pro pace nec corporaliter ab eis rece
ditur sed spiritualiter. Exite id est facē quod ptinet ad correctionē maloꝝ quantum
licet pro gradu cuiusq; salua pace. et cum exieritis separa. ab eis ut nec cō
sensum cum eis habeatis. Vel separ. · i · seorsum sitis parati esse eos sicut prius
perseratis. et h dicit dn̄s. uob. a. Non est hoc a me. et immundum · i · carnales
obseruantias et quelib; alia illicita ne tetigeritis. a. Nec in tactus sit. · i · de
aug ī eod. lectatio que ē primus motus mortalis pecci. Spiritualis recessio h intelligenda
similiter et de tactu cordis non corporis intelligendum ē. displicē enim malū non
tangē ē. Non enim pphe qui hoc dicebant ppl̄m suū dimiserūt sed inter eos
habitabant quos increpabant. Unum templū cū eis intrabant. eadem sacramenta
ħ non remanentes · i · quantum sit illud quod fugimus fugiendo ꝯiunctionē maloꝝ. cum eis celebrabant. Hoc est ergo exire de eis non parté sed redarguere corripe. mo
nē. hoc est separati esse eos stare. hoc est immundum non tangē. uoluntate
non consentire. Homines a pphe fecerunt. Spiritualiter ergo non corporaliter
recedē debemus a malis quia mauis malū in separatioē bonoꝝ ꝯmittos
· i · dum corporaliter separamus nos a bonis ppter malos quā fugimus ē ꝯiunc
aug⁹ tione maloꝝ. Spiritualiter ergo quisq; recedat a malis. Tali non imputat ds̄ pecca sua quia non fecē aliena.

dico dilata
mini et uos. Noli
te iugum
ducere cum in
fidelibus. Que enim
participatio ius
titie cum iniqui
tate. aut que so
cietas luci ad tene
bras. que aūt cō
uentio xp̄i ad be
lial. aut que pars
fideli cum infideli.
qui aūt consensus
templo di cum
ydolis. Vos enim
estis templū di
uiui sicut dicit ds̄.
Quoniam inhabitabo
in illis et inambu
labo et ero illoꝝ ds̄
et ipsi erunt mihi ppl̄s.
Propter quod exite

de medio illorum et sepa
ramini dicit dominus et immun
dum ne tetigeritis et ego re
cipiam uos et ero uobis in
patrem et uos eritis michi
in filios et filias dicit dominus
omnipotens. Has ergo habentes pro
missiones carissimi mun
demus nos ab omni inqui
namento carnis et spiritus perfici
entes sanctificationem in timo
re dei. Capite nos. Nemi
nem lesimus neminem c
orrupimus neminem cir
cumuenimus. Non ad con
dempnationem uestram dico.
Predixi enim quod in cor
dibus nostris estis ad commo
riendum et ad conuiuen
dum. Multa michi fiducia
apud uos multa michi
gloriatio pro uobis. Repletus
sum consolatione superhabundo ~~consola~~ gaudio in omni tribulatione nostra.

non quia non fecit aliena approbauit. non negligentia quia non tacuit. non superbiam quia in unitate permansit. Si autem corporaliter recedit superbus est et scismaticus. ego. et. Ita facite ut dixi ego recipiam uos autem eiectos. Et ero uobis receptis in patrem meipsum dans uobis. et uos eritis michi. scilicet ad gloriam et honorem meum in filios. id est masculi similes. et filias. hoc ponit ut et debiliores includat. et hoc dicit dominus omnipotens id est christus qui potentia omnia genuit. Has ergo. et. Et quia dominus hoc precipit et bona promittit. ergo nos habentes promissiones carissimi quod deus habitat in nobis et recipiet nos mundemus nos ab omni inquinamento carnis. ut est luxuria et spiritus ut est ira. Inquinamentum carnis multipharie intelligitur. ideoque dixit ab omni. quia multa sunt uicia carnalia. ut omnia fugiamus. nos dico perficientes bona operatione sanctificationem in baptismo ceptam et hoc in timore dei. ut deum uereamini qui solus facit. Vel ita lege et littera alia quam habet emundemus nos ab omni inquinamento carnis. Hic distinguitur. non dico perficientes sanctificationem spiritus id est mentis quod tunc fit si sumus in timore dei. id est si timorem dei sequimur quia qui sine deo hoc agit sed mundi est. non dei. et ad hoc si forma exempli necessaria est capite nos. id est habete nos exemplum non illos pseudo. Vel ita lege. mundemus nos ab omni inquinamento carnalium obseruationum ipsi scilicet qui estis templum spiritus sancti et hoc in timore dei capite nos in exemplum quia nos neminem uerbo lesimus. in prauo ut pseudo faciunt. neminem corrupimus ammixtione falsitatis tangentes fermenti neminem circumuenimus fraudulenta suorum ablatione ut pseudo faciunt qui res uestras blande auferunt. Pseudo enim et nocebant ut corrumpentes sensum illorum et grauabant sacculos eorum circumuentione serpentine astutie. Hec autem non dico ad condempnationem uestram id est ut abiciam uos qui in his peccauistis sed ut corrigatis uos moneo. Diligo enim uos sicut predixi et hoc est quod subdit. Predixi enim quod uos in cordibus nostris estis per caritatem et dilectionem estis dico ad commoriendum et ad conuiuendum id est ita diligo uos quod uestra mors in peccatis uidetur mea et similiter uita in uirtutibus. Vel ita diligo uos ad commoriendum et ad conuiuendum id est ut mecum paciamini et mecum coronemini uos moneo uos. quia multa fiducia est michi apud uos. id est dum considero quod in uobis sunt qui per primam epistolam correcti erant ideo pro eis gloriatur. unde subdit multa est michi pro uobis gloriatio. ad alios uidere ne sit uana. est et michi consolatio. unde subdit. Repletus sum consolatione audita correctione uestra. Per iam correctos inuitat alios ad correctionem et superhabundo gaudio in omni tribulatione nostra. gaudium meum superat omnem tribulationem quam passus erat et animo pro peccatis uestris. Dum enim uidet proficere eos pro quibus patitur gaudet. Nam et cum uenissem. Memorat hic que patitur causa credentium ut eos prouocet ad caritatem. et. Bene dixi in tribulatione que uere magna est nam et cum uenissem in Macedoniam. nullam habuit requiem caro mea. Ideo dicit carnem non habuisse requiem et non animam quia et in aduersis anima que in corpore patitur. Non habuit requiem dico sed omnem tribulationem passus sum et hoc ideo quia phitonem fugauit de ancilla uel ideo omnem quia foris id est in corpore

ab·· pugne · i · tribulationes · et intus · i · in animo s timores ·
ab·· ne eccle deficerem · Vel foris · i · apertis qui sunt extra ecclam · s ·
ab·· ab apertis inimicis · sunt pugne · i · tribulationes · De his autem · s ·
ab·· fidelibus qui sunt int · i · in eccla sunt timo · ne moueantur ·
Vel de his qui sunt intus · i · in eccla corpore non mente nomine
non numine · i · de falsis fratribus sunt timores quia difficilius tolerantur · quam aperte mali · Nulla enim pestis efficatior quam
familiaris inimicus inimicus hominis domestici eius · Sed qui · a · Itaque ut
passi sumus sed deus qui con · humiles spu et hu · i · afflictos consolatus
est nos in aduentu titi · quia coadiutorem recepi · Non solum
autem in aduentu eius · quia ipse desideratus aduenit consolatus est nos
deus sed in consolatione · et consola quo · et quantum con · in nob · i · ad uram
emendationem · i · quia audiui titum consolatum in uob ergo consolatus sum · consolatus est titus in uobis ipse dico refe · n · u · d ·
de emendatione urm fletum · de commissis uram emulationem indignationem contra pseudo habitam pro me · i · pro mea defensione · referens
hec dico ut magis gauderem de his que retulit quam dolerem de tribulatione mea · Quoniam si · a · In probatione predictorum quod gaudeo quia non penitet me
dure uos in prima epla corripuisse et hoc est quod ait · quoniam et si contristaui uos
in prima epla non modo me penitet quia correcti estis · et si penitet pen
dum indignati eratis · Hoc dicit ne uideatur inhumanus
qui de tristicia aliorum gaudet · Uidensque re · a · Non me penitet
sed potius nunc gaudeo uidensque epla illa contristauit uos · i · quia
uideamque epla illa contristauit uos · unde primo indolui et me penituit · Contristauit dico · et si · i · quamuis ad horam · i · in paruo tempore
unde bona spes est correctionis eorum et ideo iam non penitet sed gaudeo
Et unde gaudeat determinat subdens nonquia · a · Dico quod gaudeo
non tamen ideo quia contristati estis contra me sed quia contristati estis ad pe ·
ab·· quia sic animaduertentes culpam penituistis · et ideo se gaudere
dicit quia contristati sunt non tamen itaque peiores efficit sed ad pudore que corripit · Contristati enim · a · Hac tristicia gaudeo ·
quia hec tristicia est secundum deum · et hoc est quod ait · Contristati enim e · s · d ·
i · s · uoluntatem dei et inspirationem · ita ut in nullo et asperitate
patiamini detrimentum ex nob quia omnia uestra prosunt uob et quod
corripimus et contristamus uos · Que enim · a · Uere non dampnum
ab·· patimini nam potius commodum quia tristicia que est s · deum · s · dum
peccator tristis est quia peccauit dum dolet quia fecit quod deus odit ·
operatur penitentiam (pacientia) · i · satisfactionem que ualet et in salutem stab · i · eternam · Seculi autem tristicia que non est ad correctionem · s · dum peccator dolet
ab·· se detectum · operatur mortem · uel ab ea cauete · Ecce enim · a · Uere
tristicia s · deum facit penitentiam in salutem quia ea que ducit ad salutem · i · sollicitudinem et operatur · et hoc
est quod ait · Ecce enim quam in uob
excepti estis quod dico quod hoc
ipsum · a · tam paruum quod secundum deum
ab·· contristati estis secundum deum · de peccato o quantam in uob operatur sollicitudinem emendandi quod deliquistis · uiumque est quod penitet

Nam et cum uenisset
macedoniam nullam requiem habuit caro mea
sed omnem tribulationem
passi foris pugne intus
timores · Sed qui consolatur
humiles consolatus est nos
deus in aduentu titi · Non
solum autem in aduentu eius
sed et in consolatione qua
consolatus est in uobis ·
referens nobis urm desi
derium urm fletum uram
emulationem pro me ita
ut magis gauderem ·
Quoniam et si contristaui uos
in epla non me penitet ·
et si peniteret uidens quod
quod epla illa et si ad horam
uos contristauit nunc g
audeo non quia contrista
ti estis sed quia estis contristati ad penitentiam ·
Contristati enim estis secundum deum ut in nullo de

trimentum paciami
ni ex nobis· que eni
tristicia est sc̄d̄m d̄m
penitentiam in salu
tem stabilem operatur.
Scl'i autem tristicia operatur
mortem· Ecce enim hoc
ipsum sc̄d̄m d̄m contrista
ri quantam in uobis
operatur sollicitudinem·
s; defensionem s; in
dignationem s; timorem
s; desiderium s; emula
tionem s; uindictam·
In omnibus exhibuistis
uos incontaminatos
esse in negotio· Ergo et si scripsi
uobis non propter eum qui fecit iniuriam nec propter
eum qui passus est s; ad manifestandam sollici
tudinem nostram quam pro uobis habemus ad uos·
coram deo ideo consolati sumus· In consolatione
autem nostra abundantius magis gauisi sumus
super gaudio titi quia refectus est spiritus eius ab omnibus uobis.

sollicitus est ne denuo peccet nec hoc solum operatur s; et defensi
onem ut contra pseudo defendatis me· Vel operatur defensionem
quia qui penitet non excusat se s; confitetur peccatum quod est se
defendere (defendere) a gehenna et non solum hoc operatur s; et indignationem
contra uos pro malis que gessistis s; timorem· ne et in futuro tale quid o
tingat s; desiderium· in melius proficiendi· desiderat enim se refor
mari qui se nescit per peccatum sc̄d̄m deformem s; emulationem ut
me uel alios bonos imitemini· hic enim zelum bonorum operum perficie
dorum qui penitet s; uindictam quia peccantes puniuntis et in uos
ipsos. Qui enim penitet uindicat in se quod deliquit uel uniuersaliter
dicam uos per tristitiam sc̄d̄m d̄m· In omnibus exhibuistis uos· duce fide in con
taminatos esse· id est ut sitis incontaminati in negotio christiano agendo·
id est in omnibus officiis christiane conuersationis agendis· Vel exhi
id est ostenditis puniendo illum qui incestum amiserat uos esse incontaminatos
a negotio· id est a graui peccato illius qui uxorem patris habuit cui consen
tiendo inquinati eratis· Ergo et cetera. Et quia incontaminati estis ergo
apparet quod non propter illos principaliter scripsi uobis· scilicet propter illum
qui fecerat illum qui sustinuerat iniuriam quod ita dicit· Ergo et si scripsi u
pro illis tamen non tamen propter eum qui fecit iniuriam· ut est ille qui fecit incestum
qui uxorem patris rapuit nec propter eum· scilicet patrem qui passus est iniuriam
cui rapta est uxor· s; manifestam sollicitudinem nostram quam habemus pro uobis
omnibus emendandis· scilicet non pro illis hoc tamen feci s; pro emendatione
omnium uestrum· Vel illos tangit quos superius in prima epistola iniuria
et fraudes fratribus fecisse dixit et ostendit non magis causa eorum quam pec
cauerunt scripsisse [...] remittit eis quam causa ecclesie· que uno contume
liam aut fraudem paciente compatitur [...] et indignatur.
et hoc est quod ait· Ergo et si scripsi uobis non tamen propter eum qui [...] id est fraudem pari
mo suo nec propter eum qui passus est fraudem [...] s; ad manifestandam sollicitudinem quam
habemus pro uobis· Potius propter sollicitudinem se hic ostendit ut scilicet illi
emendentur et polluti sanctificentur et ecclesie reconcilientur et hoc dico
coram deo· id est teste deo ideo quia et quia hoc intendi et euenit ideo con
solati sumus· id est consolationem accepimus dum correcti estis.
In consolatione autem nostra que est de correctione uestra et gaudio
titi habundantius
gauisi sumus quam dole
mus de tribulatione
s; magis super gaudio titi.
quasi de utroque· id est de
correctione uestra et gau
dio titi· habundantius
gauisi sumus quam contrista
remur de tribulatione
s; magis hoc de gaudio titi quod gau
debat non solum de correctione
s; et de aliis quos sperabat
corrigendos· unde sequitur quia refectus est spiritus eius titi· Iam enim sperat bona de uobis refectus est dico ab omnibus uobis.

non quia omnes essent correcti s; q quidã erant correc
ti sperat de reliquis. ? siquid apud illum de uobis gl'at' su.
cõmendando uos non sum confusus. i. non erubesco n
falsum inueniri s; sicut locuti sumus uob oia i ůitat.
ab.. In corripiendo ůitas apparet arguentis dum q arguunt'
se emendant dum enim correpti inmutantur testimo
nium phibent arguenti. ueram g ostendens aplc pdi
cationem suã pefficientiam illoz ait sic i u. l. s. uo. o. i.
? gla m. q. de uobis fuit fcã aditum ftã ẽ. i. apparuit ei
ůitas. i. ůia ? io uiscera. i. intima caritas ei' st i uob.
quia uiri sci affect' i oi bono ẽ. sunt dico habundanti'
ab.. q an q uidit pfectum illoz. ut abund. q. talis e[..]i
ab.. dico reminiscentis obedientiã oiu urm. Ostendit tit'
laudasse eos. quod solliciti erant obedire ei. Initio aut
apłm reuiti sunt. Dico aũ reminiscentis obedientiã. s. qm
. i. quam accurate excepistis eũ cũ timore cordis ? tmore
corporis ? quia sicut in illo egistis. gaudeo q ofido i u.
aug ? hoc in omnib' reb' nõn solum in bona uoluntate s; ? ĩi
boni opib;, flotam ẽ. Hic ubi eos laudat incidit de ele
mosinis faciendis in scis qui erant ierosolimis admon;
p exemplum macedonũ ? congrue hic ũ de correctis
VIII: agitur mentio fit de collectis quia ab aliis ñ q̃rit qb;
dare sua non pd;. a. Non habuit reque ẽ in macedoĩa
tũ in ea magna gra ẽ data est quod notũ facio uob
? hoc est quod ait. Notã aũ facio uob [hole] fis grã di
. i. gratuitũ donũ di. donũ aũ di uocat elemosinã
dare. q. gra [hole] data est in ecclĩis macedoniẽ. q
ẽ illa. ? h. s. q habundantia gaudiũ ipsoz. fuit
in multo experimento tbl. quia non solũ uoluerunt
pati s; expti sunt ? in gauisi sunt ? c paupes esset
abundant' dederunt. un subdit. ? altissima ? c. ut
ab.. abundantia g. ip. fuit i m. e. t. quia p tribulatioẽ
paul' ? sple ibi fcã non sunt scandalizati s, deuote ? c gau
dio susceperunt ubũ ut pbatos se hoz passionibus de
monstrarent ? pauptas eoz altissima. i. magna ut
nobilissima benignitate mtis abũdau i di. siui. eoz
. i. maior fcã est dum tendit diuitias dare ? h simpli
ab ci animo non ut homini placeant tenues quidem
erant in sua facultatũ s; diuites erant in dãdo
quia p ura consciã opati sunt uñ. i. reddendo ill'
testimonium quia nemine cogente uolũtarij
fuert adandũ f ůitutẽ ? c suar ? supra ůitutẽ
ut i post egerent. ipi dico cũ exhortatione mlta
obsecrantes nos cum timeret eis non assentire ut
eos pmitteremus hre grã ? cõmuniẽ ministij. i.
ministrationis qd ministium fit in scos. i. obsectabant nos ut licet eis suadẽ ñ qi pa s; qi

Et siquidem apud illum de
uobis gl'atus sum non sum co
fusus. S; sicut omnia uobis
in ůitate locuti sumus ita et
glãtio nrã que fuit ad titũ
ůitas fca est et uiscera ei' ha
bundantius in uobis sunt
reminiscentis omniũ urm obe
dientiam quomodo cum ti
more et tremore excepistis eũ.
Gaudeo quod in omnib' confi
do in uobis. Notã aũ uobi'
facimus fres grãm di que
data est in ecclĩis macedonie
quod in multo expimento
tribulationis habundantia
gaudiũ ipsoz fuit et altissi
ma pauptas eoz habundauĩ
in diuitias simplicitatis eoz.
ůitate
Quia scdm ůitutum testimoi
um illis reddo supra ůitutem
uoluntarij fuerũt cũ mlta
exhortatione obsecrantes

nos gratiam et communicationem
ministerii quod fit in sanctos.
et non sicut speravimus sed se-
metipsos dederunt primum
domino. Deinde nobis per volun-
tatem dei ut rogaremus titum
ut quemadmodum cepit ita
et perficiat in vobis et istam
gratiam. Sed sicut in omnibus
habundatis fide et sermone
et scientia et omni sollicitudine
insuper caritate vestra in nos ut
in hac gratia habundetis. non
quasi imperans dico sed per aliorum
sollicitudinem et vestre cari-
tatis ingenium bonum compro-
bans. Scitis enim gratiam domini
nostri ihesu christi quoniam propter vos e-
genus factus est, cum dives esset
ut illius inopia vos divi-
tes essetis. Et consilium in hoc do.

communia de quibus ministrarent aliis vel non dederunt sua
sicut. id est ea intentione qua speravimus. id est putavimus. scilicet
pro culpis redimendis sed primum dederunt semetipsos domino id est ei
obedierunt quoniam emendaverunt se errores pristinos ac mores vicia. deo
se voverunt deinde fructus sua obtulerunt. Aliter non erat accipien-
dum ab eis quia munera excecant oculos et in auctoritatis
inclinant. Quorum dant ut non arguantur fructum dandi non habent.
Isti vero non eo animo dederunt ut redimentes vicia non arguerentur.
sed primo se dederunt deo emendatione vite. deinde dederunt se nobis
obedientia. scilicet ut nobis obedirent. et hoc per voluntatem dei. qui vult
homines subdi vicariis suis vita instituunt nobis vero exem-
plo eorum provocati rogaremus titum ut quemadmodum cepit in vobis beneface-
re postquam correctos vos vidit ita perficiat in vobis vero in alia sed et
gratiam istam. elemosinarum in sanctos ut. scilicet gratia ista vobis non desit.
Hoc dicit ut incitet eos ad dandum. perficiat in vobis gratiam
istam dico non quasi quoniam sed ut habundetis et in hac gratia. largitio-
nis elemosinarum sicut habundatis in omnibus aliis. scilicet fide et
in sermone. id est gratia loquendi et scientia scripturarum et in omni sollicitudine.
quia in omnibus solliciti estis. insuper et caritate vestra
spirituali habita in nos non quasi. a. Rogavi titum ut perficeret
hanc gratiam sed non hoc dico quasi imperans ut sitis transgressores
et ita legi p. a. Non solum rogavi titum ut p. i. u. g. i.
sed et ego ipse dico non quasi im. u. ha. e. h. g. sic. h. i. v. aliis
s. in fide etc. quod non mutant sed per aliorum. a. non imperans
dico sed potius hoc dico comprobans. id est comprobare volens
bonum ingenium vestre caritatis. id est suadere volens vobis largi-
tis ex dilectione animi non pro terreno commodo faciatis. et hoc volo
comprobare et suadere non in me propria sed per sollicitudinem aliorum.
scilicet macedonum quibus similes estis et pauperum de quibus sollici-
ti esse debetis. Scitis enim. a. Pauperibus dare debetis
vere quia et de illis fuit sollicitus. Scitis enim gratiam. id est ca-
ritatem domini nostri ihesu christi. cuius exemplo hortatur illos.
Hanc in qua gratiam et scitis quoniam cum esset dives scilicet in sua ma-
iestate per quem omnia facta sunt. factus est propter vos egenus in mundo.
Nota quod non ait pauper factus est cum dives fuisset, sed cum dives esset.
Paupertatem enim assumpsit et divitias non amisit. intus di-
ves foris pauper latens deus in divitiis. apparens homo in pau-
pertate ut inopia illius vos essetis divites. in spiritualibus. Per
illius enim paupertatem abiecimus pannos iniquitatis
ut indueremur stola immortalitatis. Omnes ergo divi-
tes facti sunt in paupertate christum credentes. Nemo ergo se contempnat.
Pauper in cella dives in conscientia securior dormit in terra quam auro dives in purpura. Non ergo expa-
vescas cum tua mendicitate ad illum accedere qui indutus est nostra paupertate. Et se pauperavit nos dita-
vit et in hoc. id est in consideratione huius tanti beneficii dei do vobis consilium. ut pauperibus elemo-

Hoc enim vobis utile est qui

sinas detis. hoc enim est utile vobis. Plus enim est uti-
le facienti quam illi cui fit vobis dico quod accepistis. a p. anno. id est a pristino

Ab.. (margin)
Ab.. (margin)
Augustinus in sermone de divitibus. (margin)
Augustinus (margin)

anno non solum facere sed et uelle quod plus est quam facere nunc uero et facto perficite.
ut non solum uelitis sed opere perficiatis. Vel ita ut super alios dicat eos cepisse
facere et secundum alios uelle. a. Vobis dico qui cepistis a priore anno non solum uel-
le quosdam sed et facere secundum alios. Quidam enim uoluerant quidam ceperant nunc
uero utique opere perficiant et hoc est quod ait nunc uero et facto perficite ut quemadmodum promptus est animus uoluntatis
id est sicut prompta est discretio uoluntatis eorum quia ex discretione uoluntatis ita
ab·· sit promptus animus perficiendi. Hoc dicit ut uoluntas eorum in opere appare-
at. sinceratę perficiendi dico ex eo id est secundum id quod habetis siue plus siue minus.
Si enim uoluntas prompta est dando secundum id quod habet ut necessaria retineat tamen ac-
cepta est non tamen accepta est dando secundum id quod non habet. id est ultra uires id
ex eo quod habetis uos dare moneo. Non enim uolo ut aliis sit remissio.
ab·· Vel refrigerium id est ut alii de uestris otiose uiuant. Vobis autem sit tribulatio
ab·· id est paupertas. Non hoc ideo dixit ut melius esset sed infirmis timet quos sic
dare monet ut egestatem non patiantur. sed potius uolo ut uestra ha-
bundantia terrenorum suppleat inopiam illorum qui omnia mundi deserunt. Sup-
pleat dico in presenti tempore quod tamen breue est et hoc ex equalitate. hoc ideo
ab·· dicit ut quantum quisque habet diuidat cum sanctis quia non plus exigitur quam
sibi retinere debet sicut zacheus dimidium dedit bonorum suorum pauperibus.
Vel ex equalitate scilicet uestra habundantia illorum inopiam. Non utique hoc dico pro paritate sed ut
aō ipso sustententur de uestris rebus sicut uos. Haec est equalitas ut qui acceperunt
cxxi spiritualia tribuant carnalia. Ipsa est par uicissim ut operarii corporalia
iungantur opibus predicationis spiritualibus et fiat par dando et acci-
piendo. Vnde apostolus Si spiritualia uobis seminauimus magnum est si carnalia metimus.
ut et illorum. a. Vestra habundantia terrenorum suppleat inopiam illorum
ut et econuerso abundantia illorum meritorum spiritualium quibus uiui uacat
sit supplementum uestre inopie. Qui enim uiuunt in hoc seculo non habent multa ad uitam eternam
sufficientia nisi inueniantur per alios. Sed quia pauperes Christi quorum est regnum
celorum amicos sibi et debitores fecerunt per uitam eorum consequuntur
quod per se non poterunt inueniri. Vt et fiat equalitas non quod non differat
in claritate sed quia idem omnes habebunt et omnibus erit suffi-
cientia. sicut scriptum est de manna huius rei. Qui multum scilicet collegerat
aō de manna amplius habuit quam gomor non abundauit quia quod plus
habuit dedit indigenti et qui modicum scilicet collegit id est minus quam gomor
aō non minorauit. id est non minus habuit quam gomor quia recepit ab
eo qui habundauit in exodo autem ita scriptum est nec qui plus collegerat
habuit amplius nec qui minus parauerat repperit minus in quo figura-
batur quod qui habent maiora merita et qui minora in eterno conuiuio e-
andem habituri sunt refectionem. Vel ita ut fiat. a. Dico uestra habun-
ab·· dantia u. s. il. lo. ut i. h. u. io. sit sup. ut ita fiat equalitas. scilicet ut sicut
hic ministrant sanctis ita et reddant uicem sancti in futuro. sicut scriptum est.
de manna in figura huius rei qui multum scilicet collegit non habundauit
ab·· et qui modicum non minorauit. Plus enim habent sancti in spe futuri minus
hij qui in tempore sunt diuites tamen ibi equabuntur utique ut sicut
hic diuites inopiam sanctorum sustentant ita ibi eorum beneficio sustententur
et diuites fiant in eterno bono. Vel ita ut fiat. a. Ve. ha. sup. io. illo.
ut in uoluntate fiat equalitas et si non opere et sic pariter recipientes sicut scriptum est de manna in figura huius rei qui multum non hab.

non solum facere sed et
uelle cepistis ab anno
priore nunc uero et facto
perficite ut quemadmo-
dum promptus est animus
uoluntatis ita sit et per-
ficiendi ex eo quod habe-
tis. Si enim uoluntas
prompta est secundum id quod
habet accepta est non secundum
id quod non habet.
Non enim ut aliis sit
remissio uobis autem
tribulatio sed ex equali-
tate in presenti tempore
uestra habundantia il-
lorum inopiam supple-
at ut et illorum habun-
dantia uestre inopie
sit supplementum ut
fiat equalitas sicut
scriptum est qui multum
non habundauit.

et qui modicum non minoravit.
Gratias autem deo qui dedit eandem
sollicitudinem pro vobis in corde
titi quoniam exhortationem quidem
suscepit. Sed cum sollicitior esset
sua voluntate profectus est ad vos.
Misimus etiam cum illo fratrem cuius
laus est in evangelio per omnes ec-
clesias. Non solum autem sed et ordina-
tus ab ecclesiis comes peregrinati-
onis nostre in hanc gratiam que mi-
nistratur a nobis ad domini gloriam
et destinatam voluntatem nostram.
devitantes hoc ne quis nos
vituperet in hac plenitudine
que ministratur a nobis in
gloria dei. Providemus enim bona
non solum coram deo sed et coram hominibus.

et qui modicum non minoravit. Sic qui multum dat vel dives
et qui parum ut pauper, si equa voluntas est equalem mercedem
habebunt. Gratias autem. Rogavi titum ut perficeret gratiam istam
et ego ipse hoc consulo vobis. Deo autem ago gratias qui dedit in corde
titi eandem que est in me sollicitudinem pro vobis exhortandis ut habunde-
tis in hac simplicitate elemosine. Vere habuit sollicitu-
dinem quoniam suscepit exhortationem nostram. Sed cum esset sollicitior
sua voluntate quam mea exhortatione profectus est ad vos
qui primum rogatus excusabat se propter vitam viciam. Misimus
et cum illo fratrem nostrum scilicet lucam vel barnabam cuius luce laus
est in evangelio scripto. Vel cuius barnabe laus est in evangelio
predicato. laus est dico per omnes ecclesias. Non solum autem laus
eius est in evangelio sed et ordinatus est ab ecclesiis iudee comes
nostre peregrinationis vel predicationis qua mundum circuimus et factus est comes
in hanc gratiam id est in hanc largitionem elemosine que ministratur a nobis
id est cuius nos apostoli sumus ministri. Et hoc ad domini gloriam vel ut deus
in gloria glorificetur. et ad voluntatem nostram qua volumus vel bene decet
complendam. Voluntatem dico destinatam id est que destinata
est id est preordinata a deo nobis. a deo est necessaria. Vel ordi-
natus est comes peregrinationis nostre id est predicationis scilicet in hanc gratiam vel predicationem
gentium que ministratur a nobis vel cuius ministri sumus
et hoc ad domini gloriam ut scilicet deus in gloria glorificetur. et ordinatus est comes
ad complendam nostram voluntatem destinatam id est ad complendam predicationem
gentium cui destinatus sum ut volo. Devitantes. Hos
predictos misimus devitantes hoc ne quis in hac plenitudine
largitionis elemosine vituperet nos dicens nos fraudare.
Vel ne quis in hac plenitudine scilicet doctrine et miraculorum vitu-
peret nos tamquam negligentes circa curam sanctorum vel dicatur Ab..
bene predicat sed non est memor sanctorum sicut alii apostoli et sicut preceptum est.
Vituperaretur quoque apostolus si negligenter ageret circa sanctos. Ideo premo- Ab..
net ut sollicitudo eius et prudentia appareat. que pleni-
tudo largitionis vel doctrine ministratur a nobis. id est nostro
ministerio fit et hoc ad domini gloriam ut deus glorificetur. Providemus.
quasi bene dico devitantes. Providemus enim ut opera nostra bona sint
non solum coram deo scilicet ut deo placeant sed et coram hominibus

ut et hominibus bona videantur. Coram deo providet apostolus bona dum facit scilicet circa ministerium sanctorum quod Ab..
deus iubet. coram hominibus providet bona dum bonos mittit ad hoc opus mittit exhortandi qui probitate sua
eos provocent ad dandum. non scandalum faciant ne bona doctrina apostoli per improbos ministros in vitupera-
tionem cadat. Nota quod recte apostolus ait se providere bona coram deo et hominibus; propter nos enim conscientia nostra suf- Augustinus in ser-
ficit nobis, propter vos autem fama nostra non pollui sed pollere debet in vobis. Due res sunt conscientia et fama. conscientia et fama. conscientia mone de
tibi, fama proximo tuo. Qui conscientie fidens famam negligit crudelis est. Sequitur. Misimus autem cum illis et fratrem nostrum. vita et mo-
ribus clericorum.

Misimus autem cum illis et fratrem
quem probavimus in multis

apollo quem probavimus in multis sepe sollicitum esse de
salute vestra. Nunc autem cum audivit vos correctos multo sollici-
tiorem propter confidentiam multam habita in vos vel in vobis sive pro tyto.
qui de vobis ei multa retulit. Vel apollo qui prius rogatus ab apostolo
et aliis fratribus ut ad eos nollet ire nunc vult quia audivit illos correctos. Sequitur. Qui. scilicet tytus est socius meus in vobis.

sepe sollicitum esse nunc autem multo sollicitior est pro confidentia multa in vobis sive pro Tito qui est socius meus et in vobis adiutor sive fratres mei apostoli ecclesiarum glorie Christi. Ostensionem ergo que est caritatis vestre et nostre glorie pro vobis in illos ostendite in faciem ecclesiarum.

VIIII

Nam de ministerio quod fit in sanctos ex habundanti mihi est scribere vobis. Scio enim promptum animum vestrum pro quo de vobis glorior apud Macedonas quoniam Achaia est parata ab anno preterito et vestra emulatio provocavit plurimos. Misimus autem fratres ne quod gloriamur de vobis evacuetur in hac parte ut quemadmodum dixi parati estis ne cum venerint mecum Macedones et invenerint vos imparatos erubescamus nos ut non dicamus vos in hac substantia. Necessarium ergo

v. in vobis. v. in vestra conversione adiutor sive. a. Pro confidentia vestra. i. vivit et pro Tito et Luca cum quibus libenter ibat sive et pro illis aliis hoc fecit qui sunt fratres nostri et apostoli ecclesiarum hoc a quibus fuerat rogatus. Vel secundum aliam litteram eodem sensu manente sive per fratres nostros apostolos ecclesiarum et quod ipsi sunt apostoli ecclesiarum hoc est glorie dei Christi. v. ad gloriam Christi quia meis non hominum sed Christi gloria est. Ostensionem ergo. etc. a.

Quia tales misimus ad vos ergo ostensionem que caritatis vestre et nostre glorie habite pro vobis. i. caritatem vestram quam ostendistis aliis et gloriam nostram similiter de vobis habitam quam ostendistis aliis et vestram nunc ostendite in illos quos misi ad vos bene eos recipiendo ut bona que de vobis audierunt probent ostendite dico et hoc in faciem ecclesiarum ut s. cetere ecclesie agnoscant vera esse bona que de vobis audierunt. Vel in faciem ecclesiarum s. ut alii a vobis accipiant exemplum. Nam etc. a. De receptione eorum moneo nam de ministerio quod fit in sanctos ex abundanti. i. superfluum est mihi scribere vobis. Scio enim promptum animum vestrum pro quo de vobis glorior apud Macedonas. dicens quoniam et Achaia cuius metropolis est Corinthus emulatione Macedonum ducta parata est ab anno preterito. et vestra emulatio. i. amor et studium provocat plurimos ad elemosinas dandas quia emulatio ne Corinthiorum alie ecclesie dum audiunt illos prius erroribus implicatos postea bone voluntatis fuisse effectos incitate sunt ad bonum opus. Quasi vero quis diceret. Cur ergo premittis illos. Ait. Misimus autem fratres. non ut vos ad hoc hortentur sed ut parati sitis quemadmodum dixi illis vos esse paratos parati sitis dico ne hoc s. quod gloriamur de vobis totum evacuatur in hac parte. s. si imparati fuitis. Ideo parati esse debetis. ne cum venerint mecum Macedones et invenerint vos imparatos erubescamus nos. qui de vobis gloriabamur ut non dicam vos erubescere quod magis est. i. esse debet. Si enim non fuit hoc inventum quod testificatur de his et ipse erubescet ipsi amplius confundentur. in hac substantia. i. in hac datione elemosinarum que pauperes sustentat. Necessarium ergo hoc sit necessarium estimavi rogare fratres. s. Lucam Titum Apollo ut me preveniant ad vos et preparent paratam esse quam venientes hanc repromissam. i. sepe promissam benedictionem. i. elemosinam que recte dicitur benedictio quia est causa eterne benedictionis preparatam dico sicut utique quasi benedictionem s. ut sit opus caritatis et magnum non quasi avaritiam ut doleant pro dato et parum sit quod dent. Hoc autem etc. a. Illi preparent ego autem cur large detis hoc dico. i. prescribo quod qui parce seminat. i. dat parce et metet. retributionem. Non parce seminat ille qui parum habens parum largitur. si animus promptus plus daret si plus haberet. Et nota quod non ait dat sed seminat quia dare elemosinam non est amittere sed seminare. s. ad tempus carere ut plus habeatur in futuro et qui seminat in benedictionibus non plus pensatur animus quam census.

estinauit rogaui fratres ut ue
niant ad uos et preparent promis
sam benedictionem hanc pa
ratam esse sic quasi benedictio
nem non quasi auaritiam. Hoc autem
dico. Qui parce seminat par
ce et metet. et qui seminat
in benedictionibus de benedic
tionibus et metet. Unusquisque
prout destinauit in corde suo
non ex tristicia aut ex necessi
tate. hilarem enim datorem
diligit deus. Potens est enim deus
omnem gratiam habundare fa
cere in uobis ut in omnibus semper
omnem sufficientiam habentes. ha
bundetis in omne opus bonum
sicut scriptum est. Dispersit de
dit pauperibus. iusticia eius ma
net in eternum. Qui autem amministrat
trat semen seminanti et panem
ad manducandum prestabit et multiplicabit semen uestrum et
augebit incrementa frugum iusticie uestre. ut in omnibus

de benedictionibus dei metet. largas. s. retribu
tionem uio unusquisque. s. det tantum prout destinauit. i. por
dinauit in corde suo. i. in consilio rationis quia si inuiti
darent non prodesset eis quia qui inuitus dat propter presentem
pudorem non habet mercedem. et ideo quisque det sicut proposuit.
in corde suo. se uelle dare non det ex tristicia aut ex necessitate. i.
tristis et coactus sed sponte. Hilarem enim datorem. i. qui ex uo
luntate bona dat diligit deus. i. approbat et remunerat non
tristem et murmurantem. Qui enim dat ut careat tedio im
pellantis non ut reficiat uiscera egentis. et rem et meritum perdit.
Quicquid ergo boni facis cum hylaritate fac et tunc bene facis.
Si autem cum tristicia facis fit de te non tu facis. Potens est autem.
et enim. q. Ego ita moneo uos sed deus potens est. Vel ita continua.
Ego moneo uos ita et nolite difficere. quia deus potens est facere
habundare uobis ut in cordibus uestris o. g. s. non solum hanc
sed et hanc cum aliis. i. omnia dona spiritus sancti. ita ut uos semper habentes
. i. habere reputantes omnem sufficientiam in omnibus. i. in omni statu
uestro habundetis in omne opus bonum. i. in datione elemosinarum sic
in ceteris. Qui enim solam sufficientiam eligit potius in diuersis
bonis ope habundare. licet enim exiguum sit. quod pauum habens
tribuit abundat tamen quia recto iudicio fit quia querit de
quanto id quod datur. Et quasi aliquis quereret est ne hec bonum
. s. largitio elemosinarum. est. est utique sicut scriptum est in psalmo.
iustus dispersit non in unum omnia conferens sed pluribus diuidens
et dedit gratis pauperibus non diuitibus qui possent red
dere et hec iusticia eius. i. merces iusticie eius manet in seculum seculi.
Vel in eternum. i. sine fine. Iustus est qui bona mundi fine
etiam proximi communia reputat. Et nota quod hic exemplo ad largi
endum sanctos inuitat. Si enim huius qui pauperibus largitur
merces magna est quanto magis eius qui ministrat sanctis pau
pes enim possunt dici et qui mali sunt. Qui autem. a. Non so
lum in uita datur sed et qui administrat semen. s. deus semen. un
elemosina fiat et panem. necessaria uite prestabit ad manducandum. non ad superfluitatem esse et tantum prestabit
quod et multiplicabit semen uestrum. ut plures elemosinas faciatis. et
ideo hoc timore nemo timeat dare et augebit incrementa. i.
facultatem et uoluntatem dandi elemosinas. Incrementa dico
frugum iusticie uestre. i. ex quibus prodit iusticia et uita.
Iusticia est seritas et bona uita inde prouenient fruges. i. eter
na remuneratio. Incrementa sunt elemosine et uoluntas
dandi per quibus et hic uirtutes in futuro gloria augebitur.
Vt in omnibus. a. In tantum augebit res et uoluntatem
dandi ut uos
locupletati
sed in uestra re
putatione
in omnibus. i. in omni statu uestro habundetis in simplicitatem. i. largitionem simplici animo factam. Simplicitatem

ab..
ab
aug. in pso
xxv.
aug. in pso
xc
ab..
ab..
ab..
aug.

dico omnem . i . pfectam que largitio opatur p nos a . g .
do . i . iō facienda est . i . largitio est cā q̄r grē agantur deo
cuius largitionis nos sumus ministri . Qm̄ . ic̄ . a . Iō agun
tur grē dō de dono largitionis quia multa in hoc bona s̄
i hoc est quod ait . qm̄ minis . tūm . huius officii . uri non
solum supplet ea que desunt scīs s; ē ha . ui . actione grāz .
que fit p multos quia multi ī ā agunt grās dō . i . h . in dn̄o .
. i . in opatione dn̄i qui eos mouit ad agendas grās . Dico q
p multos aguntur grē . i . h . p pbatione ministii h . i . qa
laudant hanc ministrationem nrām . p multos dico glo
rificantes dn̄m . non solū de ura largitate s; ī ā accepta occa
sione ui . i . p . ē de obe . cō . urē . i . de fide i confessione . i . oī
Ab.. bono uro obedientia dico habita in euuglo xp̄i . qa ua obe
distis euuglo ē in subiectione mas z glorificantes dn̄m
p simplicitate communicationis . i . quia ura communia
reputatis i hoc simpliciaio facitis ut psi . cō . i . quia alii
exemplo uro sua aliis communicat . Communicationis
dico fcē in illos . s . scōs p dictos in omnes alios īgentes .
ipoz ic̄ . q . d . ē multos dico i glorificantes dn̄m de obsec
tione ipoz scōz fcā p uobis . i . illi multi glificabant dn̄m
de hoc quia ipi sci obsecrant p uobis ipoz dico desidāntiū
uos uide in eterna beatitudine ē i h i hoc ppt grām di . i .
Aug deo cantate eminentē ī uobis grās dō . de altna indigentia
pe monach. i de altno supplemto indigentie puincialiū ē multū
xp̄i egit . hinc de rebus carnalibus in illos . in aū de rebus
spūalibus in istos . Socp tamq scōz gaudioz sagina plenus
eructuans exclamat . Gras dō . a . ī quia hinc in tot bōa
sunt grās dō ago sup dono eius inenarrabi . i . de caritate q
suis donat que non p enarrari . quant utilis sit . ut enar . i .
quod deb; enarrari . Ipe aū . Postq admonuit bonos de
elemosinis in scōs faciendis agit de incorrectis qui pseudo
sequebantur i eū ferocē putabant . e . Correctos ad elemo
sinam inuito uos aū alios qui pseudo ni pferitis . obsec
ego paulus . qi de humilis non sup b; ipe quia alios ad
elemosinas moneo cō uobis qui illos obsecro dico p man
suetudinē i modestiā xp̄i . i . si uultis ut sim uobis lenē
ieū in punā uos sicut xp̄c n puocatus lenem animū
ostendit in correctionibus modum non excessit . Ob
secro ego paulus qui in facie q; . i . extius ut dicatis hu
milis int uos . i . dum psens sum . absens a . g . dū n timeo
aliquid mali m fi a uobis confido in uobis . i . cofidnē
ago in uos aspe uos redarguens . Rogo aū . Hic dicit
un obsecret eos . a . Non solum obsecro uos s; ē rogo ne
psens cum uenio audeam in quosdā incorrectos . i . ne
Ab.. psens audent punia eos p eā confidentiā q estimor
audē . absens quia quant puto confide absens ut psens faciā in re n se emdauint . h g rogat

locupletati habundetis in
omne simplicitate que opat
p nos grāz actionem dō . Qm
ministium huius officii n
solum supplet ea que desunt
scīs s; ī habundat p multo s
grāz actione in dn̄o p pbati
onē ministerii huius glori
ficantes in obedientia confes
sionis urē in euuglō xp̄i . i
simplicitate communicōis
in illos ī in omnes i ipoz ob
secratione p uob desidantiū
um uos pp eminentē grā di
in uobis . Grā dō sup inenar
rabili dono eius . Ipe aū ego
paulus obsecro uos p man
suetudinem i modestiam
xp̄i qui in facie quidē humilis s
um int uos absens aū cōfido in uob .
Rogo aū ne psens audeā
p eam confidentiam qua
estimor audē in quosdam

qui arbitrantur nos tamquam secundum carnem ambulemus. In carne enim ambulantes non secundum carnem militamus. Nam arma militie nostre non carnalia sed potentia deo ad destructionem munitionum consilia destruentes et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam dei in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi et in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam cum impleta fuerit vestra obedientia.

ut tales eos inveniat ne cogatur irasci et vindicare eos sed potius laetitiam . letetur in eis quosdam dico qui arbitrantur nos tamquam secundum carnem id est more carnalium ambulemus. In carne enim etc. Putant nos secundum carnem ambulare quod non facimus quia licet simus ambulantes in carnem id est licet simus degentes in carne que fragilis est non tamen secundum carnem id est pro carnali commodo militamus. Non enim militiam a deo nobis datam exercemus secundum carnem id est pro terreno commodo vite non secundum carnem militamus. Nam arma militie nostre id est virtutes et miracula per que in predicatione militamus non sunt carnalia id est debilitate sed sunt potentia deo id est per deum ad destructionem munitionum id est ut destruant consilia hominum seu demonum diversis calliditatibus munita consilia destruentes. Vere possumus destruere nam destruimus hec contraria. Militamus non secundum carnem nos dico destruentes consilia hominum et demonum et omnem altitudinem id est profunditatem intellectus tam legisperitorum quam philosophorum altitudinem dico extollentem se adversus scientiam dei id est que de deo ut deum impugnat partum virginis et huiusmodi in captivitatem redigentes omnem intellectum id est captivos ducimus omnes superbe intelligentes dum Christo credi docentes vincimus docentes eos usque in obsequium Christi id est ut fideles Christi fiant qui antea repugnaverant humiliter obediant. Nos dico et in promptu habentes quia nichil nos reinod; quominus audeamus ulcisci omnem inobedientiam. Quod faciemus cum impleta fuerit vestra obedientia id est postquam recognovero omnes ex dilectione obedientes. Tunc enim iudicat inobedientiam cum illam condempnat per inobedientiam. Tunc illam destruens quando eos qui resistunt perducat ad fidem. Et hec est digna ultio ut perfidia ab his quibus defendebatur dampnetur. Que secundum faciem sunt videte etc. Multa dixi quibus ostendi vobis potius debere nos sequi quam pseudo esse si vobis non sufficit videte hec alia secundum faciem que sunt. Si quis illorum pseudo hominum de presumentibus dicit confidit per aliud quid id est per fidem vel aliquid aliud se esse Christi id est quod ipse sit Christi. Hoc iterum cogitet id est bene deliberet apud se ut usurpationis non excedat vel pro oduunntim vel propter honorem suum hoc unquam cogitet quia sicut ipse Christi ita et nos id est per quemcumque ipse est Christi per eadem et nos. Et ita que secundum etc. Nos vero apostoli tales sumus quales supra ostendi. Que autem secundum faciem sunt videte id est diligenter opera eorum considerate qui vestro conspectu tamen bona agunt ne forte vos seducant ut velitis eos preferre nobis quod non deberetis quia si quis illorum presumptuum confidit per aliqua se esse Christi hoc iterum cogitet apud se quia sicut ipse Christi ita et nos id est per quemcumque ipse est Christi per eadem et nos. Et supra bonos pseudo hoc dicit qui de se presumentes inflatione animi apostolo se preponebant. Nam et si etc. Sed et ita sumus Christi sicut illi nam et excellentius nos sumus Christi per potestatem quam illi non habent et hoc est quod ait. Nam et si amplius aliquid gloriatus fuero de nostra potestate scilicet apostolatus quam dominus dedit nobis non vobis in edificationem et non in destructionem vestram id est ut vos virtutibus edificemus non corrumpamus vestra doctrina. Et exemplo corrumpam vos vel pseudo non erubescam quia verum est et non ad gloriam meam sed ad utilitatem vestram.

que secundum faciem sunt videte. Si quis confidit sibi Christi esse hoc cogitet iterum apud se quia sicut ipse Christi est ita et nos. Nam et

se cum presens fuit opere implere quod absens verbo minatur. Hoc audiat occasione illius sententie quam ibi dicat pater

ab ..

ab ..

ab ..

si vobis non sufficit quod dixi quare me potius quam pseudo

ab ..

ab ..

dr. vtau rch dicat

si amplius aliquid
gloriatus fuero de po
testate vestra quam
dedit dominus in edifica
tionem et non in destruc
tionem vestram non erubes
cam. Ut autem non exis
timer tamquam terre
re vos per epistolas quoniam quidem
epistole inquiunt graves
sunt et fortes presentia
corporis infirma et
sermo contemptibilis
hoc cogitet qui eius
modi est quia quales sumus
verbo per epistolas absentes
tales et presentes in facto.
Non enim audemus
inserere aut comp
are nos quibusdam
qui seipsos commendant.
Sed ipsi nobis nosmet
ipsos metientes et

ulcisci omnem inobedientiam ne putarent eum absentem tantum minari et presentem nichil facere. a. Hanc potestatem dedit mihi dominus in edificationem et non in destructionem sed tamen ulciscar. Videretur enim illis ideo debere blandiri quia potestatem accepit in edificationem et non in destructionem sed ulcisci eos oportuit ne quos edificat sedicat. Ut autem a. Promptus sum ulcisci tamen hec dicens estimor quasi terrere vos per epistolas. Et ne estimor quoniam epistole quidam inquiunt epistole graves sunt et ponderose ad intelligendum et fortes ad terrendum presentia autem corporis est infirma non audens exercere severitatem et sermo est contemptibilis quia ut ydiota sine argumentis loqui utitur. Attende quod infirma dicit eos fortes et contemptibilis eos graves. Ut autem non estimer a vobis tamquam terrere vos per epistolas quod minor sum in presentia hoc cogitet qui eiusmodi est et quicunque de me opinatur et hec iactant de nos. quia quod minor ubi sum impleturus sum factis quia ita ait quia quales et quasi aspere sumus in verbo per epistolas dum sumus absentes tales erimus presentes in facto et ulciscentes omnem inobedientiam quia sicut tamen nostram palpantibus ne edificarentur sed destruerentur. Non enim a. Tales erimus in facto quales sumus verbo quia non sumus pseudo similes qui usurpant sibi potestatem vicia palpantes et hoc est quod ait non inserimus nos quibusdam et pseudo quia non nulli a deo commendant seipsos aliquibus actibus nostris eos et usurpant sibi potestatem indigni quod est dicere. Non ponimus nos in numero illorum ut potestatem usurpemus sed a deo electi accepimus nichil ultra concessum presumentes. Illi autem non acceptam potestatem sed usurpata dominari volunt nomen suo vendicantes auctoritatem aut non comparamus nos illis ut nos sicut illi adulemur nobis vicia vestra palpemus quia possumus facere aliquis in hiis potestatem recte sed non facimus ideo quia non audemus nos inserere aut comparare eis nec sicut illi ita nos per eos. Non sed facimus sed potius ipsi sumus metientes et metimur nosmetipsos in nobis et in conscientiis nostris an adeo missi sumus attendimus et nichil aliud quam iniunctum est usurpamus. Tantum enim potestate utimur quanta concessa est ab actore nec mensuram et modum egredimur et sumus comparantes a comparamus nos metipsos nobis quia secundum quod officium nobis contigit facimus quod illi faciunt. Hoc autem nos agentes non gloriabimur et non exercebimus potestatem in immensum et ultra mensuram nostram quod illi faciunt qui usurpando gloriantur ultra mensuram sed gloriabimur secundum mensuram regule et secundum mensuram a deo per quam cuius ego sum regula ad dirigendum. Sub qua mensura et vos estis ubi subdit mensuram dico pertingendi monitu dei usque ad vos. Dei enim nutu corinthiis evangelizare monitus partitum enim erat unicuique ad quos in predicatione dirigeretur ut singuli aliquos populos haberent post de quorum fide glorarentur ad regulam epistole. Illi omnes preveniebant quos in fide fundaverat quia ad omnes missus erat a deo. Unde addit quam mensuram mensus est nobis dominus. Quia quasi extenditur dominus mittenti restitit.
Non enim a. Ne deus est mensus non enim est super extensio et hoc est quod ait Non enim super extendimus et quasi pervenire ad vos. Super extendi est ultra extendi quia concedimur nos autem destinati sumus deo mittente nos ad vos. Et vere non extendimus nos quasi non pertingentes pertingimus enim quia pervenimus usque ad vos in evangelio Christi et in predicatione Christi nos dico non gloriantes in inmensum sed in alienis laboribus et ubi alius fundamentum fidei posuisset quia esset ultra mensuram gloriari. Sed sumus habentes spem crescentis fidei vestre et spem autem per fidem vestram crescentem de virtute in virtutem quod in vobis et per vos magnificari apud alios quia per nos

comparantes nosmetipsos nobis. Nos autem non in immensum gloriabimur, sed secundum mensuram regule quam mensus est nobis mensuram pertingendi usque ad vos. Non enim quasi non pertingentes ad vos superextendimus nos. Usque enim ad vos pervenimus in evangelio Christi, non in immensum gloriantes in alienis laboribus. Spem autem habentes crescentis fidei vestre in vobis magnificari secundum regulam nostram in habundantia, in illa que ultra vos sunt evangelizare, non in aliena regula in his que preparata sunt gloriari. Qui autem gloriatur in domino glorietur. Non enim qui seipsum commendat ille probatus est, sed quem deus commendat.

Utinam sustineretis modicum quid insipientie mee, sed et supportate me. Emulor enim vos dei emulatione. Despondi enim vos uni viro

tales apostoli in probabimur. habentes spem evangelizare secundum regulam nostram. id est regimen nostrum quod a deo nobis iniunctum est. evangelizare dico in habundantia. scilicet non in paucis immo in illa loca que sunt ultra vos. nec tamen sumus habentes spem. id est non speramus gloriari in aliqua aliena regula nec illi qui ultra eos sunt de alieno regimine sunt. Deinde exponit quod dixit in aliena regula scilicet in his que parata sunt ab aliis predicatoribus quia his predicabat quibus non erat annuntiatum ut gloriam sui laboris quererent. Qui autem etc. Ego glorior in predictis et in aliis sed hoc totum non est gloriandum est adeo est, immo qui gloriatur iuxta admonitionem Ieremie glorietur in domino. id est domino attribuat confidentiam et gloriam suam, quia gratia est quod non per ille qui non habet a deo potestatem quia suam gloriam querit. Non enim etc. immo in domino gloriandum est quia ille non est probatus a deo vel ab hominibus qui commendat seipsum. id est qui extra deum gloriatur sed e contrario quod dicit. Sic ita. Qui autem etc. Ego non glorior in aliena regula similiter ut qui gloriatur. id est potentem vult esse glorietur in domino. id est potestatem exerceat in mensura sibi a deo data quod debet. Non enim ille probatus est a deo vel ab hominibus qui seipsum commendat. id est qui predicat non missus. qui non est idoneus, vel perperam; scilicet quem deus commendat. idoneum et dignum ostendit miraculis virtutibus. Utinam etc. Ego glorior de regimine quod videtur insipientia sed utinam sine indignatione sustineretis modicum quid. quia plus posset gloriari insipientie mee. id est glorationis de regimine que videtur insipientia ~~quia dictum est non te laudent labia tua~~.

Et insipientiam hic dicit glorationem secundum carnem quam facit ne in eo videatur esse inferior quam ipse non curat sed pro corinthiis. Vel aliter de regimine. scilicet utinam sustineretis modicum quid insipientie mee. id est glorationis secundum carnem que videatur insipientia quia dictum est non te laudent labia tua sed proximus tuus. Hec autem gloratio ad laudem eius videtur pertinere. Sed et etc. Opto ut sustineatis sed et preceptio supportate me ut subiecti prelatum. et consignat vos tamen patienter ferre. Emulor enim. id est diligo vos dei emulatione. id est ad honorem dei non meum non zelo sponsam dei mei sed dei. Amicus enim sponsi sum. Sponsus sibi zelat sponsam. Amicus vero sponsi non sibi sed sponso. Et nota quod emulatio duplex accipitur. Emulatio enim est propter alienum statum motus animi vel in bonum vel in malum. Hic autem amoris est non livoris quia diligo eos dei emulatione. id est que ad honorem dei, vel quam deus spiritu suo inspirat. Per hoc ostendit eam quam dixerat amorem esse et sine dictum ut non ad laudem eius proficiat sed ad honorem perfectum. Despondi enim etc. Sic vere diligo vos quia ego qui sum amicus sponsi despondi vos anulo fidei non multis sed uni non adultero sed viro.

ab..

ab..

ab..

ab..

X

ab..

ab..

ab

ab

ab b

aug. aug. legitimo s. Christo uero sponso. Vos dico existentes uirginem castam. Augustinus
in libro quaestionum de quo a plurali ad singularem descendit uolens intelligi ecclesiam uirginem esse.
xxxiii. in omnibus suis membris uirginitatem mentis id est si non integritatem ~~mentis~~ cor-
aug. poris seruare. Virginitas carnis corpus est intactum quam uirginitatem pauciores est.
ab. aug. in ser- Virginitas cordis est fides incorrupta quam uirginitas omnium est fidelium. Vnde
mone quodam. in apocalipsi: Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati uirgines enim sunt. In mulieribus errorem significauit qui error
per mulierem cepit. Ideo singulariter dixit uirginem quia omnes sunt una uirgo propter uni-
ab. itaque tatem fidei solide spei sincere caritatis. Virgo sunt quia prauitate erroris
et ab opere malo incontaminati casta quia non habent estum male uoluntatis.
despondi uos dico exhibere id est ut exhibeam uos deo in die iudicii. Timeo autem. quasi
tales uos desponsaui ut exhibeam uos deo sed timeo ne sicut serpens id est diabolus
per serpentem seduxit Euam a paradiso eam eiciens seduxit dico astutia sua scilicet promittendo
do falsa ita per similes deceptiones sensus uestri id est intellectus uestri corrumpantur et
excidant a simplicitate que est in Christo. id est a paradiso simplicis fidei Christi que nil alienum re-
capit. Isti enim corinthii similes sunt Eue pseudo similes serpenti id est diabolo
do supra. qui per eos insidiatur. Lux fidei similis est paradiso. Quorum quia fides corrumpitur a
aug. paradiso eiciuntur qui preponunt mendacium ueritati. Quia augustinus mendacium edificat
in hominibus ab eis pellunt ueritatem et inmittunt diabolum ita excludunt Christum. Si quid enim de his contra fidem intrat pu-
aug. in psalmo tredo de ueneno serpentis innascuntur. Times mendacium? tu integrum teneneto. Ideoque sicut patribus ad-
xxxiiii. uersus leonem opus erat patientia sic nobis aduersus draconem uigilantia. Tunc enim cogebat nunc docet
tunc ingerebat uiolentias nunc insidias. Videbatur tunc fremens nunc lubricus oberrans difficile uidetur.
Ideo timet apostolus ne sicut per serpentem seducta est Eua ita per hereticos corrumpatur ecclesia uirginitate fidei quam gestat in
aug. in ser- corde. Modo ergo agamus uirginitatem seruatam iam postea fecundandam in amplexu sponsi tui. Sepite ergo ut scriptum est
mone quodam. aures uestras spinis. adhuc enim insistat serpens non tacet quod gestum est in illo paradiso. Hoc geritur in ecclesia.
N emo ergo uos seducat ab isto paradiso ecclesie. sufficiat quia illic lapsi sumus et experti corrigamur. Nam si is. quasi timeo
ne per illos pseudo corrumpantur sensus uestri sed non debetis eos pati quia
non aliud predicant quam ego uel eum decentius quam ego. Cum ergo estimatis
nos inferiores illis. et hoc est quod ait nam si is qui uenit. scilicet non missus et qui e-
id est qui uenditur quia pro questu temporali facit predicat alium Christum quam non predicauimus. id est
si predicat alium Christum excellentiorem quam ego quod esse non potest aut si per eos accipitis alium
id est meliorem spiritum quem non accepistis per nos quod utique non est sed potius per nos non
per illos accepistis spiritum aut si predicat uobis aliud euangelium id est aliam receptionem
ab. predicationem quod esse non potest quod euangelium non recepistis per nos recte pateremini. quasi Si
aliud maius uobis fit per eos quam per nos tunc recte patimini. Galathis autem ana-
thema dicit si aliud recipiunt corinthiis rectum esse dicit quia si potius id est maius eo
ab quod apostolis traditum fiat. galathis autem dicit ut non recipient aliud scilicet quod non utique
ab. maius esset sed contrarium. Estimo enim. Supra egit de pseudo apostolis nunc de
ueris predicatoribus loquitur quibus paulus inferior uidebatur quia non fuerat
cum Ihesu. quasi Si aliud predicarent recte pateremini sed quia hoc non est non recte
eos patimini et uere hoc non est. Estimo enim me nichil minus fecisse in his a
magnis apostolis. id est quam magni apostoli ita constat quod non minus ille pseudo feci cum nec minus
fecerim quam magni apostoli. Magni apostoli uidentur apud istos petrus et alii qui cum domino
ab. fuerunt. Vel per pseudo apostolis hoc dicit quibus se non minus eis fecisse ostendit. Ecclesia
enim corinthiorum uariis erroribus fluctuabat. Alii enim fauebant apostolis qui cum domino
fuerunt in carne paulum deformantes quia cum domino non fuit dequo egimus. Alii fauebant pseu-
acceperant do apostolis a quibus compositis uerbis eadem quam ab apostolo. contra quos loquitur. quasi Non alia predicat uobis quam ego rectius possum dicere quasi si

uirginem castam exhibere Christo. Timeo autem ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua ita corrumpantur sensus uestri et excidant a simplicitate que est in Christo. Nam si is qui uenit alium Christum predicat quem non predicauimus aut alium spiritum accipitis quem non accepistis aut aliud euangelium quod non recepistis recte pateremini. Estimo enim nichil me minus fecisse a magnis apostolis.

Nam + si imperitus sum
sermone, sed non scientia.
In omnibus autem mani-
festus sum vobis. Aut
non quod peccatum
feci meipsum humilians
ut vos exaltemini quoniam
gratis evangelium dei
evangelizavi vobis?
Alias ecclesias expolia-
vi accipiens stipendium
ad ministerium vestrum.
Et cum essem apud vos
et egerem nulli onero-
sus fui. Nam quod mihi
deerat suppleverunt
fratres qui venerunt
a Macedonia. Et in
omnibus sine onere
me vobis servavi et
servabo. Est veritas
Christi in me quoniam haec gloriatio
non infringetur in me

cavet melius tamen paulo predicarent removet. Nec aliud predicant non zelus
est. Nichil enim me minus fecisse quam illis: vobis me dico remotum a magnis apostolis
vel vero non minus et pseudo et veris apostolis feci. nam et si sum imp. ser. quia non
ornato verba vel quia impedite lingue sum sed tamen non sum imperitus scientia quod scio
quicquid magni. Hoc Augustinus ait imp. ser. non ad apostolos pertinet quia non erant — ab.
eloquentes sed ad pseudo qui componebant verba quos preferebant Corinthii
causa accuratam sermonis cum in religione vis sermonis necessaria sit non sonus
vocis. Imperitus enim sermone non est reus apud dominum. Sed qui non habet scientiam divinam maxime
in me quantum pertinet ad salutem. In omnibus autem predictis manifestus sum vobis.
quia experti estis que per me fiunt. Ideo horum omnium predictorum vos intestes esse pro ius
debetis vero peculium quod hic scientes me preponitis illis. aut numquid. a. Hoc numquid
illis feci numquam. aut. similiter feci numquid peccatum feci. i. numquid peccavi in hoc
quoniam gratis. i. sine sumptu evangelizavi vel predicavi vobis evangelium patris dei. a
sponte sensus meus illis non feci vobis sed plus quam feci vobis gratis. Unde in mihi — ab.
ut scientium et alios michi preponitis cum hoc non sit peccatum sed gloria. Gratis predi-
cavi vobis ego dico meipsum humilians operando manibus meis ut ita vos
exaltemini a morte ad vitam remotis a predicatione pseudoapostolis et quia — ab.
vos putatis vos emisse licentiam peccandi. His michi duabus ex causis supportavit
debitos non accepit. i. quasi aliquis quereret. Unde ergo vivebas. Respondet. Alias ecclesias
expoliavi non parva in eis se expendisse significat cum enim dicit expoliavi ultra — ab.
accepta et data significat. Expoliavi dico accipiens stipendium ab aliis ad ministerium vestrum. i.
ut vobis possem predicare non accepi et ab aliis vestrum non indigere hoc est quod subdit
et cum essem apud vos apud et egerem nulli fui onerosus aliquid accipiendo.
Non fui onerosus et si egerem et potui abstinere. Nam quod michi deerat per spo-
lia ecclesiarum suppleverunt fratres qui venerunt a Macedonia ab his bene correctis fuit — ab.
accipiendum ne bene seminantes amitterent fructum quia si non acciperet illis fore — ab.
te in scandalum proficeret. Et ut universaliter dicam in omnibus s. ubi istis non so-
lum in stipendiis servavi me vobis sine onere. quia non iactavi me de genere esse
vos nec aliquid huiusmodi feci et de cetero servabo. maxime me abstinendo a
stipendio debito vestre servabo quia veritas Christi est in me. i. veritas Christi in me
loquitur hoc. s. quoniam haec gloria etc. s. quod gratis predico quod alias et abstineo propter
salutem vestram non infringetur in me in omnibus regionibus Achaie. Quare
putatis hoc fieri quia non diligo vos. s. putatis me facere predio quod dicunt pseudo
deus scit quod ego diligo vos et quod non predio facio ut sibi videatur vivamento
firmat dans testem deum sue dilectionis quam habebat erga eos quanto non volebat ac- — ab.
cipere quia non eos diligebat sed ideo facio ut amputem occasionem pseudo. i. quia
diligo vos et hoc est quod ait. Quod autem facio nunc et faciam semper ut meo exemplo
amputem occasionem eorum qui per me volunt habere occasionem sumendi vestra.
Intentio enim pseudoapostolorum et studium erat in pecuniis accipiendis ideo quod apostolus — ab.
accipere renuit ne illis esset forma et occasio accipiendi. Sciebat enim quod si non
acciperent non diu predicarent. Unde subdit. Ut in quo etc. Ideo non accepi ut — ab.
amputem pseudo occasionem ut ita inveniantur sicut et nos. s. similes nobis in quo. i. in eo
similes nobis gloriantur et vivunt ne sicut et nos. utique. Nam eiusmodi. etc.
Ut ita. ut in quo gloriantur in accipiendo inveniantur sicut et nos. i. similes
nobis. Gloria enim eorum est in extorquenda pecunia sed me non
accipiente non accipient vel non. nam eiusmodi etc. Ut ita non accipio utique gloria. i. non accipiendo — ab.

magis quam eos amabat.
Unde subdit. Quod autem etc.
non predio vestri illud facio

insi. i nos. i. non meliores nobis i. cum non accipiunt ut uideantur
boni. Nam eiusmodi pseudoapli sunt opatii subdoli. s. callide sub
spe religionis decipientes transfigurantes se in aplos Xi. i. gerentes os
tendentes se aplos Xpi in non ee. Et non mirum ipse enim sathanas qui e cap eorum
ab.. transfigurat se in a. l. i. ostendit se quasi anglm dei. s. Xpm t aliquem celes
Aug. de ciuit. dei. tem anglm ut ad erumpnas huius uite ptinet. Transfigurat enim se
ad temptandum eos quos ita erudiri op est t ad decipiendum aliquos p ut
iustum est ad quod magna dei misericordia necessaria est ne quisquam cum anglos bonos
amicos hre se putat habeat malos demones fictos amicos eosque tanto nocentiores
quanto astutiores ac fallaciores patitur inimicos neque sed infideles. unius
Aug. in enchirid. ueri dei cultores ab eorum fallaciis i multiformi temptatione securi sunt. In his die
bus malignis uista sollicitudo non e inutilis ne cum sathanas se transfigurat
fallendo ad aliqua pniciosa seducat. Nam qui sensus corporis fallit mentem non mo
uet a uera rectaque sna qua quisque uitam fidelem gerit nullum e in religione
piculum t cum se bonum fingens ea agit facit ut dicit que bonis anglis congruunt
et si credat bonus non e error piculosus aut morbidus. cum uero p hec aliena ad sua incip
deducere nequissimum eat opus est magna uigilantia q nemo sine deo pr ipa
huius difficultas ad hoc e utilis ne sit spes sibi quisque aut ho alter alteri s; deus mi
g nobis expedire pculsus pior ambigit nemo. Et quia sathanas se transfigurat in
anglm lucis non est g magnum si ministri e transfig. ue. sint ministri iusticie
finis quorum. s. ministrorum Xpi i sathene erit s op. i. Sequitur. Iterum dico. et
Dixi i supportate me insipientem nunc iterum dico apte ne quis putet me insipientem
in gla spualium quia p bono facio. aliocquin. s. si nulla gla spualium
insipientium tunc magis accipite. i. accipietis me insipientem. in gla carnis
nec simpliciter dicit insipientem sed ait uelut insipientem. quia nec in hoc ue
ab.. insipiens est quia p bono facit nec ipse ht p gla. accipite me dico quasi
insipientem ut ego glorier modicum quid. i. s carnem q glatio modica e.
Quod lo. et. lo uelut insipiens sum quia quod loquor in h. s. glie. i. in gla
carnis quam quidam putant subam. i. ita amant ac si p eam credant se
ab.. subsiste non loquor quantum ad ubor spem secundum dnm. apud quem non
ab.. surgit de carne gla. quia ap dnm humilitas gliosa e. Hoc autem ad carnis timo
ab.. re ptinere indicat ubi insipientia est. Unde addit. s; q in insipient. Insipie
tia enim e aliquem laudare se s; quia hoc aplc non ppt se fac s; ppt dnm io ait
quasi in insipientia. qm multi et c. quasi quis quereret. cur g facis. Re
quia illi glantur i quia uos sufferetis eos quod ita ait. qm multi glant s c. i.
s illa que ptinent carnem ut est nobilitas. i. humilem io i ego glabor i s car.
et non mir si illi glantur libnter enim. i. uoluntarii sufferetis insip. i. hac gla.
q non debetis cum ipsi sitis. i. esse debeatis sapientes. s; ue ethis q ibi pbat q tale
sufferatis. sustinetis enim hanc iniuriam. s. si quis redigit uos ex libtate
et que e in caritate in seruitutem legis que ex timore seruitute facit sic si quis
ab.. de potestate psumens deuorat. i. consumit uta i si quis accap. i. decipit
ab.. blande ut deuoret i si quis extol. i. de nobilitate se iactat i si quis uos ced.
ab... i. despicit imppando uos g uos ib in faciem. i. in psentia. Iusti
ciem enim ceditur in quos iniuria irrogatur. Hoc autem dico secundum
ab.. i nobilitatem. quam uobis obiciunt. Hoc e faciebant qdam iudi
qui eorum erant de gnie ab ht, de tribu it eorum e erant incircumcisi i resp ebat nobilitatem eius sibi uendicantes qs

in regionibus achaie
quare? Quia non diligo uos?
Deus scit. Quod autem
facio et faciam ut am
putem occasionem eorum
qui uolunt occasionem
ut in quo gloriantur in
ueniantur sicut et nos.
Nam eiusmodi pseu
doapli operarii subdo
li transfigurantes se in
aplos Xpi et non mirum
ipse enim sathanas trans
figurat se in angelum
lucis. Non est ergo ~~mirum~~
magnum si ministri eius
transfigurentur uelut
ministri iusticie quorum
finis erit secundum opera
ipsorum. Iterum dico ne quis
me putet insipientem.
Aliocquin uelut in
sipientem accipite me.

ut et ego modicum
quid glorier. Quod
loquor non loquor secundum
deum sed quasi in insipi
entia in hac substantia glorie.
Quoniam multi gloriantur
secundum carnem et ego
gloriabor. Libenter
enim suffertis insipi
entes cum sitis ipsi sapientes. Sustinetis
enim si quis uos in seruitutem redigit. si
quis deuorat si quis accipit si quis extollitur.
si quis in faciem uos cedit. secundum ignobili
tatem dico quasi nos infirmi fuerimus in
hac parte. In quo quis audet in insipien
tia dico audeo et ego. Hebrei sunt et ego.
Semen abrahe sunt et ego. Israelite sunt et ego.
Ministri christi sunt et ego.
Ut minus sapiens dico plus ego. In labo
ribus plurimis in carceribus abundantius in
plagis supra modum in mortibus frequenter.
A iudeis quinquies quadragenas una
minus accepi. Ter uirgis cesus sum semel
lapidatus sum ter naufragium feci.

corinthii tolerabant et apostolo preferebant. Sequitur. quasi nos. Ita uos hos sus
tinetis et nobis prefertis quasi nos infirmi fuerimus in hac parte glorie in qua
utique non sumus infirmi quia in quo quis illorum gloriari audet. id est temere
se iactare quia temeritas est quod faciunt et ego audeo. id est audere possum sine temer
itate gloriari. In quo audet dixi in insipientia autem dico. illos audere quia in in
sipientia est in qua gloriantur quia ut magni uideantur de carne se iactant.
apostolus autem si quid de se dicit non pro sua iactantia facit sed ut eos humiliet. Hebrei
etc. Dico quod in quo quis audet et ego ita ut in his appareat. Hebrei sunt
lingua et natione et ego. israelite sunt secundum ritus et ego. semen abrahe sunt quod non sunt
proseliti sed de genere abrahe. et ego. ministri christi sunt. per hoc decipiebant. et ego. ministri
christi sum et plus ego. sum minister christi. Hoc autem dico ut minus sapiens. quod debeo. quia non est hominis se
laudare. Per hoc ostendit se coactum in laudem suam prorupisse. Namque ea sponte
refert que ad laudem christi proficiat. imprudentem se non dicit. deinde ostendit quomodo sit
minister christi plus quam illi subdens. In laboribus etc. Ego dico ostensus minister christi in
laboribus plurimis quibus plus quam illi immo et plus quam alii apostoli laborauit. Hoc ideo
dicit quia et illi pseudo aliquos habuerant labores ut uiderentur apostoli sed iste magis
laborauit. Occasione autem inuecta in uos apostolos tangit quibus plus laborauit
ne ipse uideatur minor gratia. Deinde
labores per partes ostendit subdens.
In carceribus ostensus sum minister christi
abundantius quam illi. et in plagis. id est
uulneribus que fuerunt supra modum humane
uirtutis et aliorum. in mortibus. id est in
periculis mortis frequenter fui. frequentius
enim se in periculo sustinuit quam ceteri.
Deinde exponit plagas subdens. A iu
deis quinquies. id est quinque uicibus accepi quadra.
passiones una minus ne nimis crudeles
uiderentur. Quinquies enim flagellatus
est a iudeis secundum legem moysi accipiens
plagas xxxviiii sic scriptum est in deuteronomio.
Quod quinquies per quinque uices factum est hic
summatim refert. Sequitur. Ter uirgis
cesus sum ab gentibus passus est
Item a iudeis semel lapidatus
in ciuitate licaonie. ter naufragium feci
id est periculum. nocte et die fui in profundo maris. id est
in alto mari fui detentus tempestate.
Vel ad litteram. in itineribus sepe. os
tensus sum minister christi. in periculis flu
minum. in periculis latronum. quos diabolus contra cum
tate eum occidere non posset excitabat in
uia contra me ut eum necaret quia latrones cap
erent. In periculis ex genere meo. id est a iudeis
periculis id est in quibus lege eorum deserta
ad euangelium me conuerti. in periculis ex gentibus. propter unius dei predicationem. sed probatus sum minister christi in periculis in ciuitate.

Nocte ac die in pro
fundo maris fui. in
itineribus sepe. pe
riculis fluminum pe
riculis latronum pe
riculis ex genere periculis
ex gentibus periculis
in civitate periculis
in solitudine periculis
in mari periculis
in falsis fratribus. In la
bore et erumpna in
vigiliis multis in fa
me et siti in ieiuniis
multis in frigore
et nuditate. Preter
illa que extrinsecus
sunt instantia mea
cotidiana sollicitu
do omnium ecclesiarum.
Quis infirmatur
et ego non infirmor?
Quis scandalizatur

s. in commonitionibus civium quod est in me. Item in periculis incurrit solet quod erat et asperitatibus
vel penuria ciborum. Item in periculis in mari. que non erat ex mari s. in mari
ut hic divisum sit a supra. Superius enim notavit pericula que ex mari fuerunt.
Item probatus sum minister in periculis in falsis fratribus. i. que ab hereticis sunt quod sunt
falsi fratres ut illi qui dicunt paulum legalia tenere s. non facit alius apparere.
Unde alibi apostolus ait. ego si circumcisionem adhuc predico et cetera. Item probatus sum minister
et in labore manuum et erumpna. morbo et huiusmodi. In vigiliis multis quod sunt
pro ope vel pro aliis. Item probatus sum minister in fame et siti ieiuniis multis. frigore
in nuditate. quod apostolus se commemoret laborasse in fame et siti. hic est promissio
domini dicentis primum querite regnum dei et cetera. Videtur enim promissio domini titubasse
cum apostolus se dicat laborasse in fame et siti in frigore in nuditate. Sed novit ille me
dicus nos semel omnino promissione vite presentis et future hominis. Sicut
adiutoria quando apponat quando detrahat sic nobis expedire iudicat ad nos con
solandos et exercendos et hac vita. Preter illa que extrinsecus sunt. i. in corpore a
persecutoribus pacior et aliis nimis angit me in animo instantia mea cotidie. quod non una
hora remittuntur. que est illa. s. sollicitudo omnium ecclesiarum quod ex caritate provenit.
Quanto ergo maior est caritas tanto maiores sunt plage de peccatis alienis. Unde qui
apponit sciam a. v. d. Si ergo abundat vite caritas magis dolebis peccante. Et vide
qualis est sollicitudo apostoli quam patria quam materna quod tanta est quod dicat. Quis de
omnibus fidelibus infirmatur vel in fide vel in aliqua virtute. et ego non infirmor
quia ita de illo sicut de me doleo et quis scandalizatur. aliqua molestia tribulatur
et ego non uror. igne caritatis quia compacior ei. Omnis enim qui scandalum patitur
frixorium sunt hominum caritate. i. ossium que ferunt carnes. i. perfectores qui por
tant et regunt carnales. Unde subditur et ossa mea sicut frixorium confrixa sunt. Et nota
quod ait uror. urunt quidem omnes tribulationes s. bonos non ad consumptionem
immo ad purgationem. Tribulatio enim tamquam emplastrum mordax urit et sanat et.
Maxime autem iste affectus qui hoc verbo uror exprimitur purgat quia de carita
te venit. Et cum sint si oportet gloriari. sic utique oportet pro vobis ego gloriabor non de
potentia vel genere ut pseudo faciunt s. de hisque sunt infirmitatis mee. et sic
hic videatur esse abiectio. Et ut vacare esse ostendat quod dixit vel dicturus est veram
to confirmat subdens. Deus qui novit omnia pater domini nostri cuius s. servi
sum vos eidem servire debetis. qui est benedictus. i. laudatus per nos fideles
in secula. scit quod non mentior in supradictis vel in hiis quod dicturus sum
s. quod in contigit. Damasci quod illud. ecce preponit. ecce in hiis infirmita
commemoratur. a. Hoc accidit michi damasci. s. quod preposito gentis
arethe regis. quis sub aretha rege illi genti preerat custodiebat ad monitionem
iudeorum civitatem damasci ut me comprehenderet. ne amplius predicaret. Et per fe
nestram in sporta dimissus. s. a fratribus per murum. Quidam dicunt fortis hic esse dictum quod non
dei auxilio liberatus est. s. autem non est necessarium suffragium humanum quod deficit nec debet
aliquis expectare divinum auxilium dum habet quod faciat ne videatur temptare deum.
Ideo et apostolus a discipulis per fenestram in sporta dimissus est ut effugeret. Unde subditur
et sic effugi manus eius. preposita. Videtur non fecisse sic bonus pastor. s. ut
mercennarius cum non esset cura de ovibus quia fugit. Fugit plane cum enim pastori
in celo sedenti orationibus commendabat quod in ab ipso summo pastore dictum
audierat. si vos persequuntur in una civitate fugite in aliam. Quis autem dicat hic ita dominum voluisse fieri ut
necessaria ministerio suo que vivere nequiverit desererent greges quos suo sanguine comparavit. Hec ipse ergo

Augustinus de ser
mone in morte.

Augustinus

Augustinus in psalmo
xxiiii

Augustinus in psalmo c.

Augustinus in li. cc
manichea. Augustinus
dicit

Ab.

Fugit ab
eis lupo venien
te deserit. Sed
numquid non fuit
ei cura de ovi
bus quia fugit.

Augustinus

Augustinus li. io.

Augustinus ad ordi
natum ydy
nensis ecclesie episcopum.

& ego non uror. Si glari oportet que infirmitatis mee sunt glabor. Ds & pater dni nri ihu x qui est benedictus in scla scit quod non mitior. Damasci ppositus gentis arethe regis custodiebat ciuitatem damascenorum ut me comphenderet. & p fenestram in sporta di missus sum p murum & sic effugi manus ei. Si glari oportet n expedit qdem. Veniam autem ad uisiones & reuelationes dni. Scio hoiem in xo ante annos quatuordecim siue in corpe siue extra corpus nescio ds scit raptum huiusmodi usque ad tercium celum.

fec quando portantibus parentibus in egypt paruulus fugit qua nec dm ecclas congga uat quas ab eo desertas fuisse ecclam. Faciant g serui x mi nist x ubi q pcepit t pmisit sicut ipe x in egyptum fugit. fugiat oio de ciuitate in ciuitatem qui eorum qsq specialr a psecutorib qrit ut ab a lus qui non ita requiruntur n deseratur eccla s; pbeat cibaria 9seruis quos alit uiue non nouiunt posse. Cum au omniu i. epor. ut clicor t laicor est commune piculu hiis qui aliis indiget n deserant ab his qb indigent. Aut g ad loca munita omis transeat aut qui hnt necessitate remanendi n relinqnt ab eis p quos illor e ecclastica supplenda ne cessitas ii ut pariter uiuant ut patit sufferat q eos pat familias uolet pati. Ite. S ipe pdicta glari oportet ppt pseudo ueniam narrando n ad ea q infirmitatis sunt s; ad uisiones. dico si oportet glari. qd qd n expedit. respectu ipi glationis s; ppt ut in utilitate i pseudo depssione i io cum multa dixim de laborib i infirmitatib; meis nc ueniam narrando ad uisiones i reue. i. secta que i plene intellexi non ii pharao q uidit i n i tellex que uisiones sunt dni. i. de dno t quas dns apuit. i q sunt ille uisioes apit de se qi de alio loquens. Scio hominem. Consuetudo erat eor q sacs nob litas ministrauit. ii qn ab aliq eor narrabat. hystoria. c ad se ipos ueniret tamq de alio loqueret. Hoc eni matheus fec uobis i moyses. Ita eni de se ipis locuti sunt tamq de aliis. Inusitacius au h fec aple n i hys toria ii rer gestar suscipitur explicanda narratio. s; in epla sic inferes se ordeni narrationis sue tamq rer gestar sceptor n tamqm sui ipsius pdi catore. Nichil eni depit ueritati quando i res ipa dr i dicendo i iactantia q tamen uitatur. hoc quippe narrabat qd ad eius laude ptinebat. De se g qi de alio ait. Scio ho. manente in x. i. conforme x qualr n uidet rapt huiusmu usq; ad t. ce. h au accidit illi hoi an annos xiiii. Quatu ordecim eni anni ia erant transacti a tpe quo uidit uisione usq; ad illud q narrauit. Q g p iiiitas maior erat i ce eo quod tam diu tacuit c'star modo non supbe s; ex necitate dici. Scio ig huiusmi hoie raptu s; nescio qualr sit rapt. s. simul aia remanete in corpe siue ext corp ead assupta s; ds scit. qui h face potuit. Hoc ignorauit aple utr quando rapt e i corpe fuit aia an oio de corpe exit ut mortuum corpus iaceret donec p acta illa demonstratioe in his mortuus aia redderet i mortuus oio remuus eet. i quia ipa a corpore alienata uiti oio [mortuum] corpus reliqrit. an scdm mo du quida uiuentis corporis ii aia fuit s; mes ei ad uidenda t audienda i effabilia illius uisionis arrepta sit i ceti ue io forsitan dix siue i c s. e. c. n d. s. Hoc nescio s; ertissime scio huiusmu ho. ra. i. ce n m eleuatu usq; ad t. c. s. empireum. quod statim fact scis anglis fuit replet i dr empyreum i. igneu. a splendore non calore. In intelligi fulta omia syda mundi fuisse raptus i io magnificum ~~sicut~~ i mirabile est. q narrat. Primu celum aereum est. unde dr aues celi. scdm firmamentu. unde i genesi. Fiat firmamentu i uocauit firmamentu celu. Tertium spuale ii angli i sce anime fruuntur di contemplatione. ad quod cu idic scripr. sigeat q ds ostendit ei uitam i qua uidendus e i eterna. Vt tres celi intelligunt ta gna uisionum re. Scio ho. huiusmu ra. i. ce n m eleuatu usq; ad tciu c. i. ad cognitionem ditatis. Nam primu celu e corporal uisio. cum q di corporalr uident di mune

XI.

Aug sup iohem.

Siue. Aug in lib sup genesi ad littam.

Ab..

Ab..

que alii uidere nequiunt, ut heliseus uidit igneos ~~sibi~~ choros quando raptus est helias, et balthasar uidit manum scribentem in pariete: mane, techel, phares. Secundum celum est imaginaria vel spiritualis uisio qua aliquis in extasi vel in somnio uidet non corpora sed imagines rerum dei reuelatione, ut petrus uidit discum. Tercium celum est intellectualis uisio qua nec corpora nec imagines corporum uidentur, sed incorporeis rebus intuitus mentis mira dei potentia figitur. Ad hanc raptus est apostolus, ut ipsum deum uideret non in aliqua figura. Et hec uisio duabus aliis multo excellentior.

Aug. sup. genesim.

Quod ergo non per corpus uidetur nec imaginabiliter, sed per se, hac ea uisione uidetur que omnes alias superat. Occurrunt enim tria genera uisionum. Unum per oculos quibus ipse littere uidentur. Alterum per spiritum hominis quo proximus et absentia cogitantur. Tercium per contuitum mentis quo ipsa dilectio intellecta conspicitur. In hiis tribus generibus illud primum manifestum est omnibus, quo uidetur celum, terra, roma, oculis conspicua. Nec illud alterum quo absentia corporalia cogitantur insinuare difficile est. Celum enim et terram et que in eis uidere possumus

Aug.

et in eis constituti cogitamus, et aliquando nichil uidentes oculis corporis animo tamen corporales imagines intuemur vel ueras sicut ipsa corpora uidemus et memoria retinemus, vel fictas sicut cogitatio formare potuit. Aliter enim cogitamus que nouimus, aliter quam non nouimus. Tercium uero illud quo dilectio intellecta conspicitur eas res continet que non habent imagines sui similes que non sunt quod ipse. Dilectio enim non aliter uidetur presens in specie qua est et aliter absens quasi in aliqua imagine sui simili, sed quantum mente cernitur ab alio magis ab alio minus ipsa cernitur. Homo uero et arbor et alia corporalia in presentia uidentur in suis formis et absentia cogitantur imaginibus animo impressis. Hec sunt tria genera uisionum. Primum appellatur corporale quia corporis sensibus exhibetur. Secundum spirituale quia quicquid corpus non est et tamen aliqua substantia est iam recte spiritus dicitur. Tercium uero intellectuale ab intellectu. Tria ergo ista genera uisionum, scilicet corporale, spirituale, intellectuale, sigillatim consideranda sunt. Secundum primam uisionem uidit balthasar manum, continuoque per corporis sensum imago rei corporaliter facte spiritui eius impressa est, atque ipsa uisio facto et preterito illo in cogitatione remansit. Uidebatur illud in spiritu et non intelligebatur, nec tunc intellectum erat cum corporaliter fieret et appareret. Iam tamen signum esse intelligebatur, id ex mentis officio erat. Sed et ipsam inquisitionem qua requirebatur quid illud significaret utique mens agebat; quo non inuento daniel accessit et spiritu prophetico mente illustrata quid illo signo portenderet aperuit. Melius dicendus propheta per hoc genus uisionis quod mentis est, prius quam ille qui signum factum corporaliter uiderat et transacti eius imaginem in spiritu cogitando cernebat. Secundum uisionem secundam uidit ~~petrus uidit~~ petrus in extasi discum plenum uariis animalibus et audiuit uocem: Macta et manduca. Redditus autem corporis sensibus reciprocatque ubi in spiritu memoria teneat in eodem spiritu que omnia non corporalia sed corporalium imagines erant, siue cum primum in extasi uisa sunt, siue cum ~~corpus~~ postea cogitarentur. Cum uero disceptabatur et requirebatur quid illa significarent, mentis erat actio conantis, sed deerat effectus donec mens diuinitus adiuta intellexit quid illud significaret. Hac uisione que dicitur intellectualis ea cernuntur que nec sunt corpora nec ullas gerunt formas similes corporum, uelut ipsa mens et omnis anime affectio. Quo enim alio modo ipse intellectus nisi intelligendo conspicatur? Nullo. Ita et caritas, gaudium, pax, fides et huiusmodi quibus propinquatur deo, ipse deus ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Habent hee tres uisiones ordinem suum. Prestantior enim est uisio secunda quam prima, et tercia quam secunda. Hac enim mens sublecta rapitur in illam quasi regionem intelligibilium ubi sine omni imagine corporis uidetur per speciem ueritatem nullis opinionum falsarum nebulis fuscatam. Ibi uirtutes anime non sunt operose ac laboriose. Non enim opere temperantie libido refrenatur, nec opere fortitudinis aduersa tolerantur, nec opere iusticie iniqua puniuntur, nec opere prudentie mala uitantur. Una ibi et tota uirtus est amare quod uideas, et summa felicitas habere quod amas. Ibi beata uita in fonte suo bibitur. Inde aliquid aspergitur huic humane uite ut in temptationibus huius seculi temperanter, fortiter, iuste, prudenterque uiuatur. Propter illam ueritatis uisionem fuit in syna vel per spiritualem uero uidit ysayas et iohannes in apocalipsi, sed per speciem non in enigmate omnis labor suscipitur.

Ubi est secura quies, ubi deus uidetur non per corporalem uisionem.

Hoc modo uisionis sperauit moyses uidere deum, id est in substantia qua deus est, quem multis figuris uiderat et facie ad faciem ei locutus erat. Qui ait ibi uidet in illa specie qua deus est ~~est~~ longe ineffabilius et presentius, id est secretius uidetur et archana dicit, id est reuelat. Ubi, id est in qua claritate speciei, nemo uidens mentis sensibus deum uidet. Hoc est tercium celum, scilicet uisio qua deus uidetur facie ad faciem, et iste est paradisus, si dici potest paradysorum. Nam in presenti ecclesia paradisus dicitur, et paradisus dictus est ille in quo adam corporaliter uixit. Sed illud tercium celum raptus se dicit apostolus, sed an in

corpe an anima separata se nescire dicit. q. d. Non humano sensu uidi ut si in corpe anima existente
uidit non sit co illud quod dicit dns moysi. Non uidebit me homo et uiuet. Tunc enim aplus non uixit homo — aug. ad paulin.
.s. scdm usum sensuum corporis s; ablatus est ei omnis sensus hois quia necesse est abstrahi ab hac uita — de uidndo
mentem quando in illius ineffabilem uisionis lucem assumitur. 7 non sit incredibile quibusdam scis nondum — do aug.
ita defunctis ut sepelienda cadauera remanerent etiam istam excellentiam reuelationis fuisse concessam. Cur ergo non — sup gnsi
credamusque tanto aplo doctori gentium rapto usque ad istam excellentissimam uisionem uoluit ds demonstrare
uitam in qua post hanc uiuendum est in eternum. 7 cur non dicatur iste paradisus qui regio non aie bne est. n. s. ipsa
ui sub aim ubum dei ac spm scm ineffabiliter uidet. Unde subdit. Et ita ut p tres celos intelligantur tres. uel iii.
ordines angelorum scdm dionisium qui tres angelorum ordines constituit 7 ternos in singulis ordinib; ponens. 7
primo ponit angelos archangelos uirtutes. 7 in ii. principatus potestates dnationes. in iii. thronos cherub. seraph.
Quorum tertius ordo uicinius dm contemplatur. ad quorum similitudinem dm uidisse dr aplus 7 hec est q tertium celum
adque seraptum dic ut. s. sicut illi dm uidet. Vel primum celum est cognitio celestium corporum. Scdm cognitio
celestium spuum. Tertium cognitio diuinitatis ad quam raptus est aplus. 7 nota q similiter celum tertium exposuit
in se da sua. S; primum 7 scdm aliter q hic uo distinguitur b sua abilla. Deinde q̃ apiens q̃d celum dixit subd. tertium

Et scio huiusmodi hominem siue in corpore siue extra corpus nescio ds scit quoniam raptus est in paradisum et audiuit archana uerba que non licet homini loqui. Pro huiusmodi autem gloriabor. pro me autem nichil nisi in infirmitatibus meis. Nam et si uoluero gloriari non ero insipiens. Veritatem enim dicam. parco autem ne quis me existimet supra id quod

Et scio huiusmodi ho. ra. nota quod bis raptum se dic. siue in corpe l. e. c. — ab.
ita. s. quod de corpe exit aia nescio ds scit. s; h scio quoniam raptus est in parad.
.i. in eam tranquillitatem q fruuntur illi qui sunt in celesti ierlm. 7 sic
potuit uide quod numquam corporis sensib impeditus uide possz. Tc enim
fca est ab huius uite sensibus qdam uehementissima intuitionis auersio 7
tunc audiuit archa uba. .i. percepit intimatione desecta dicentia q̃ p
uba que uba non licet homini loqui. .i. ubis explicare. dixit quidem — aug. in pso cxxxiiii
quod posset hominib dici retenuit apud se quod non poss; dici. ergo 7 au
diatur ad quod possumus attinge 7 credatur ad quod non possumus;
Si dicemus illi. Roga mus te explica magnitudinem illius nisi forte
hoc respondet nobis. Non est ualde magnus quem uideo si a me pt
explicari. Deinde ne de se glose effari uideretur non suum; rei magnitu — ab.
dinem in se commendans ait. Pro huiusmodi. uisione l hoie gloriabor. .i. co
mendabo me prie a filio abrahe 7 huiusmodi nichil gloriabor nisi forte in
infirmitatib; meis. .i. de tribulationibus quas patior. Nam. q. Dico
gloriabor recte. nam et si uoluero gloriari de reuelatione l de infirmitate
non ero insipiens si uidear uie n. ueritatem enim dicam. p una
utilitate quod in sequenti ostendit uiam ait. Omnia autem pp uram edificationem.
parco. a. q. Possem de pluribus alius gloriari s; parco. .i. parce refero.
uix pauca dicens ne quis infirmus existimet se esse sup id ali. q. u. e.
esse aut audit ab aliis ex me. .i. de me cum non in infirmitas uideatur. in
me l ab aliis qui uident audiatur. Sia magna referrem 7 plura pu
tarent forte infirmi me non esse infirmum s; hominem immortalem tan
glm. .i. deo ergo parce de se loquitur ne quis existimet eum esse sup id quod uidet; — ab.
l audit ut. s. p magnus sit non esse ho mortal 7 fragil uideatur. Vel p
obtrectatoribus hoc dicit p quib; ne magnifice gloriatur ne dicant
eum ex elatione non ex ueritate id facere 7c. parco. .i. parce glior neqs
detractor existimet me tendere elationis tumore supra id aliqd — ab.
quod uidet me aut audit ex me. .i. ultra id quod lumes infirmitatum — ab.
meorum admittit. Et ne 7c. q. Parco multum gloriari ne aliter put
tur stimulus carnis mee. .i. stimulus pungens carnem meam ado
datus est m. .i. ad utilitatem meam id. s. ne mag. reue. ex. me. in supbiam. Cetera enim uicia tm — ad de n 7 g

aug' in psalmo lviii. in maleficiis ualet. Superbia uero sola in recte factis cauenda est. Cum enim
quisque bene perfecerit superbia temptatur ut perdat tot perfecta. Non itaque mirum
si [capitale] uicium apostolus sibi appositum dicit mordax epithema quo tumor
ad deut' apostoli. curaretur. Quis ergo de se securus est? Quoniam agnus securus egreditur non aries
sic periclitari metuit. Et quis est ille stimulus qui datus est? Angelus sathane.
i. angelus malignus missus a deo et a sathana. Sed propter aliud a deo missus est et propter
aliud a sathana uenit. Deus enim ad conseruandam humilitatem immisit. diabolus
autem ut ad defectum traheret. Deus autem ad hoc iusto non placebat ut eius uirtu-
aug' contra faustum tem in infirmitate perficeret dans colaphizantem angelum. Diabolus autem ut hoc
agebat ne magnitudine reuelationum paulus ut uirtus eius perficeretur sed a deo
traditus erat iustus colaphizandus angelo sathane qui ~~eum col. i. ut reponit~~
ab. peruiui tradebatur iustos ipsi sathane. Hoc ergo remedium datum est apostolo a deo
ut temptationibus pressus non extollatur. Unde subdit. Ut me col. quasi dicat datus
est mihi angelus sathane ut me col. [uel qui] i. ut reprimat omnem motum superbie incutien-
aug' in psalmo cxxx. do tribulationes et dolores. Nam dolore quodam corporeis traditur uehemen-
ter agitatus. Dolores autem corporum plerumque immittuntur ab angelis sathane. sed
hi non possunt nisi permissi. Sic et iob probatus est. permissus est ad eum probandum
sathanas et percussit eum uulnere. Inmundus enim permittebatur. sed sanctus probabatur.
Sic ergo angelus ille sathane permissus est et qui libenter uenit colaphizare apostolum
sed apostolus curabatur. Vel ita. Datus est an. s. q. m. c. temptando per libidinem
ut quidam aiunt. Temptatio autem cui non consentitur non est peccatum sed materia
exercende uirtutis. Hoc intellige dictum de temptatione que fit ab hoste non
ad in psalmo cxxx. a carne quia peccatum est ueniale etsi ei non consentiatur. Propter quod. s. quia angelus
colaphizabat ego humane timens ter. quasi multotiens. rogaui dominum. quia
solus potest facere ut stimulus discederet a me quia grauis est medicina in-
firmo. non rogauit medicum ut auferret quod apposuerat quia molestum erat
ut cum medicus apponit uesicas aliquod forte epithema molestum et ardens
quo curandus est ille cuius uiscera tumebunt rogat ille medicum et illo me-
dicamento curari cepit ut auferat. Medicus autem consolatur et pacientiam
monet quia nouit utile esse quod apposuit. Sic et apostolus ait. Rogaui d. ut dis.
ab. stimulus. i. rogaui medicum ut auferret molestum epithema quod mihi appo-
suerat. Sed audiui uocem medici et dominus melius michi prouidens dixit mihi. per inspirationem uel per angelum. O paule
sufficiat tibi gratia mea. s. quod dedi tibi in omnibus. s. quia fecit de infideli fidelem. de persecutore
apostolum et plus omnibus laborantem et sathana uidente uires que stimulo tolerandi et addidi et ideo nolo hoc orare
ut discedat stimulus. Nam. i. quia uirtus perficitur in infirmitate. i. perfectio uirtutum est quando fit infirmitate
contra aug' in psalmo lxxx. cum quis legitime certet quia certando acquiritur uictoria et sic fit uirtutis consummatio. Notaque exauditur diabolus
petens iob temptandum et non exauditur apostolus petens stimulum remouendum. exaudiuit eum quem uolebat
sanare nam eger petit multa a medico que medicus non dat. Non exaudit ad uoluntatem ut exau-
diat ad sanitatem. Ita dominus non exaudiuit paulum ad uoluntatem. Non est magnum a deo exaudiri ad
uoluntatem sed ad utilitatem. Aliquando deus iratus dat quod petis. cum uero ea que deus laudat et pro-
mittit ab illo petatis. securi petite. illa enim propicio deo conceduntur. Quando autem petitis temporalia
cum modo petite et cum timore illi committite ut si prosint det. si scit obesse ~~te~~
non det. Quid enim obsit uel prosit medicus nouit non egrotus. Libenter ergo.
e. Et quia uirtus in infirmitate perficitur. ergo non inuitus sed libenter glab. in inf. et c.
ad hoc datis ut uirtus christi habitet in me. i. ut gratia christi [consummetur] confirmetur in me. Propter quod.
s. quia ad hoc date sunt infirmitates non solum in his gloriabor ad alios sed et

uidet me aut
audit ex me aliquid.
Et ne magnitudo
reuelationum ex-
tollat me datus est
michi stimulus
carnis mee angelus
sathane qui me
colaphizet. Propter
quod ter dominum
rogaui ut disce-
deret a me et dixit
michi. Sufficit
tibi gratia mea. Nam
uirtus in infir-
mitate perficitur.
Libenter igitur gloriabor
in infirmitatibus
s. placeo mihi [i. multum] ~~ut~~ ... delector

meis ut inhabitet
in me uirtus xpi.
Propter quod com
placeo michi in in
firmitatibus in con
tumeliis in necessita
tibus in persecutionibus
in angustiis pro xpo.
Cum enim infirmor
tunc potens sum.
Factus sum insipiens
uos me coegistis.
Ego enim a uobis
debui commendari.
Nichil enim minus feci ab
his qui sunt sup
modum apostoli. Tam
et si nichil sum.
[t apostolatus mei]
signa tamen apostoli facta sunt sup
uos in omni pacientia signis et pro
digiis uirtutibus. Quid enim est
quod minus habuistis pre ceteris ecclesiis.
nisi quod ego ipse non grauaui uos

in infirmitatibus in quibus delectetur exponit scilicet in contumeliis uerborum
in necessitatibus id est in penuriis necessariorum in persecutionibus quando fugit
de loco ad locum in angustiis id est in anxietatibus animi illatis pro xpo.
Et recte in his placeo. cum enim infirmor exterius tunc sum potens id est uic
tor efficax. [uerum est] [tunc] enim quia uincat xpianus cum pro deo putatur uinci et per
sidia cum se uicisse gratulatur. plaudit ergo xpianus cum illi insultatur
et surgit cum premitur. In his autem omnibus commendationibus factus sum
id est uideor factus insipiens. Sed uestra culpa quia uos me coegistis. qui
debuistis esse pseudo me commendare. Unde subdit. Ego enim debui a uobis commendari.
quod uos non fecistis uobis coactus in laudem meam prorupi. Et uere debui nichil
enim minus feci uobis ab his. scilicet petro et iacobo et aliis. id est ad comparationem
horum uel ab his tamen remotus qui sunt apostoli supra modum meum id est digniores
quam ego sicut quibusdam uidetur sed non est minor illis nec in predicatione nec in
signis faciendis. Non dignitate minor est sed tempore. Si autem de tempore et
prescribendo putatur ergo id est quia ante cepit iohannes predicare quam xpistus et tamen xpistus est iohanne
sed iohannes xpm baptizauit; non ergo sic iudicat deus tamen etsi et cetera. Et nichil minus
feci uobis quia tamen et si nichil sum. id est si nichil uideor esse quibusdam tamen signa
apostoli uel apostolatus mei facta sunt super uos. id est adeo qui est super uos. Uel facta sunt in
id est plus quam digni fuistis. Ac si diceret. Licet quibusdam nichil uidear
tamen ea feci deo auctore que me apostolum designant. Hec sunt autem signa aposto
latus mei. scilicet quod ego fui in omni pacientia aduersorum. Pacientiam primam
memorat que ad mores pertinet quamdiu illos portauit qui impacientes egerunt
ut adhibita postea signorum quasi medicina curaret uulnera erroris
illorum. Unde subdit. in signis et cetera. Et ostendi signa apostoli in signis et prodigiis.
id est in minoribus et maioribus miraculis. uirtutibus. mentis scilicet in castitate
et in aliis. Uel haec tria ita distinguit ut intelligas quod uirtus est genus
signorum et prodigiorum. id est nomine uirtutis omne miraculum accipias. Signum
autem quod in quocumque tempore aliquid significat et est prodigii genus. Prodigium
est quod in futuro aliquid significat. Ut signum et prodigium sunt in his que esse
non sunt. Uirtus autem in his que non esse naturam sunt ut per impositionem
manuum et orationibus [a morbo] homines liberare. Quid enim et cetera. Et non minus feci
uobis quia uos non minus habetis per me quam alie ecclesie per illos sed amplius
quia gratis predicaui uobis quod ita dicit. Quid enim est quod minus habuistis pre ceteris ecclesiis.
id est quod minus habuistis per me quam cetere ecclesie per illos nisi quod ego non grauaui uos.
accipiendo uestra. quod si putatis iniuriam et impietatem donate mihi hanc iniuriam.
quasi non est hec iniuria sed bonum opus. Unde
laude dignus sum. Si ergo per bono opere uos
offendi ignoscite michi et quia stultus bonum ac
cusatur ut illos improbos ostenderet ueniam
ab eis postulat eius [facti] de quo laude dignus est.
ecce et cetera. Non grauaui uos neque grauabo
nam qui primo ueni et secundo me uenire pro
misi paraui ecce tertio paratus sum uenire ad uos.
non tertio uenit sed tertio uenire paratus fuit.
paratus sum dico uenire quod et tamen non ero
grauis uobis. accipiendo uestra. Hoc dicit ne uideatur callide tunc non accepisse ut nunc abundantius

ab.. predit
ab..
ab..
ab..
ab..

ab.. accipet. Ideo circa obtrectatores ostendit se ita uoluntate manere. Non enim

Vere non ero grauis. Non enim quero que uestra sunt. scilicet diuitias in auro et argento etc. Sed quero sal

ab.. uare uos. quod aliter non fieret nisi a sumptibus abstinere. Ostendit se ideo accipere nolle a beneficiis

ut eos lucretur uel intelligentes quod pecunie preponit eos tandem cognoscerent affectum

augustinus in sermone quodam. illius erga se. Non querebat apostolus datum sed fructum ne quasi uenditor euangelii puta

retur. est enim uere mercator domini sui. Non a prius uendit. Dat enim spiritualia et quas

ut non quidem carnalia sed maius precium id est homines ipsos. Sic Ioseph frumenta

uendens in egypto non argentum querebat sed ipsos emptos seruos regios facie

bat et sic frumenta que non uendidit uendidit. Uenditione ista intelligitur gratu

itam et aliquis emit gratis. Unde dictum est. Sitientes uenite ad aquas et emite uobis

sine argento. Quando emis non argentum das sed te ipsum das uita emis. Nec enim. Ideo

non quero uestra quia sicut carnales filii non thesaurizant parentibus carnalibus ita nec debent

filii spirituales thesaurizare id est diuitias congregare et si necessaria prebere parentibus

spiritualibus. Uos autem thesaurizatis pseudoapostolis sed potius parentes spirituales de

bent filiis spiritualibus thesaurizare diuitias uite eterne et etiam temporalia impendere.

ab.. Sicut carnales parentes carnalibus filiis faciunt. Carnales utique parentes filiis

congregant. Nam spirituales dignum est ut a filiis superius accipiant ad sustentandam

uitam. Hic autem in tantum probat se nolle accipere ut transferat curam carnalium parentum

ad spiritualem et dicit se non solum pro salute eorum uelle impendere sua sed etiam mori paratum.

ab.. Unde subdit. Ego autem et enim libentissime non inuitus impendam uobis et temporalia

ad usus uestros impendam. Sicut superius dixit alias ecclesias expoliaui accipiens ad

ministerium uestrum et post omnia me ipsum impendam si opus est. Unde subdit. Et ego ipse

augustinus super epistolam Iohannis. superimpendar pro animabus uestris. Perfecta caritas hec est ut quis paratus sit pro fratribus mori.

Sed numquid mox ut nascitur iam prorsus perfecta est. Immo ut perficiatur nascitur. Cum fuerit

nata nutritur. Cum fuerit nutrita roboratur. Cum fuerit roborata perficitur et cum

ad perfectionem uenerit dicit. Cupio dissolui etc. Licet. Dico quod libenter superimpendar

licet plus uos diligens minus diligar. a uobis quam pseudo. Sed esto. forte con

ceditis quod ego non grauaui uos per me ipsum. Dixi non grauaui sed obicitis quod cum

astutus essem dolo uos cepi. id est decepi id est palliaui et texi multa que per me uel

per parum gerere potui. Sed numquid per aliquem eorum quos misi ad uos decepi uel circumueni uos.

ab.. Hoc dicit quia forte suspicarentur ideo eum contempsisse que parua offerebant

ut maiora consequeretur uel ideo illos misisse ut intimaret eis maiora dare.

Sed numquid per aliquem illorum circumueni uos ut fecim esse uiderent. Si ultra spec

catum habere apostolum qui parua respuit digna dare quod compositum apostoli astutiam

intelligere ideo apostolus non tacens que ex aduerso opponi possunt se penitus purgat

quia nichil per circumuentionem egit apud eos sed in simplicitate. Rogaui. Non

feci hoc dolose sed simpliciter rogaui Titum uenire ad uos et misi cum illo fratrem

barnabam uel lucam. Numquid Titus uos circumuenit. Non eodem spiritu sancto uel eadem uolun

tate ego et ipse Titus ambulauimus nonne eisdem uestigiis. id est eisdem operatio

nibus que dicuntur uestigia quia per eas apparet uoluntas an bona sit an

mala. Unde a fructibus eorum cognoscetis eos. Olim. Iamdudum forsan putatis quod

excusem nos apud uos. id est quod causa excusationis quasi reus dicam istud quod non grauaui uos sed loquimur coram deo. id est teste deo dico quia quis sciat quos non circumueni uos

Donate michi hanc iniuriam. Ecce tercio hoc paratus sum uenire ad uos et non ero grauis uobis. Non enim quero que uestra sunt sed uos. Nec enim debent filii parentibus thesaurizare sed parentes filiis. Ego autem libentissime impendam et superimpendar ipse pro animabus uestris licet plus uos diligens minus diligar. Sed esto. Ego uos non grauaui sed cum essem astutus dolo uos cepi. Numquid per aliquem eorum quos misi ad uos circumueni uos. Rogaui Titum et misi cum illo fratrem. Numquid Titus uos circumuenit. Nonne eodem spiritu ambulauimus, nonne eisdem uestigiis.

Olim putatis quod excusemus nos apud vos. Coram deo in xpo loquimur. Omnia autem karissimi propter vestram edificationem. Timeo ne forte cum venero non quales volo inveniam vos. et ego inveniar a vobis qualem non vultis. ne forte contentiones emulationes animositates dissensiones detractiones susurrationes inflationes seditiones sint inter vos. ne iterum cum venero humiliet me deus apud vos et lugeam multos ex his qui ante peccaverunt et non egerunt penitentiam super

i. non superbe hoc dico. s; in xpo. amplificando in vobis. Omnia autem. q. d. Vera
sunt que dico omnia que dixi i. de revelatione i. de tribulatione. propter vestram edifi-
cationem ut pseudo repellatis omnia propter vos feci. Timeo enim ne forte cum venero
ad vos. inveniam vos tales quales non volo. i. incorrectos vos preparate vos
ut tales inveniam quales volo. Et timeo ne ego inveniar a vobis. qualem
non vultis. i. constans et puniens. Et timeo ne forte sint inter vos contentiones
de prelatorum meritis ut de baptistis. emulationes. i. invidie in his qui
minus habent. animositates in repetitione et ultione dissensiones. i. odium
in corde. susurrationes. cum latenter seminant discordias detractiones detrahit ei qui
odit inflationes ut inflabantur illi qui maiora dona habebant seditiones
s. tumultus ad pugnam. ne iterum. q. Ideo timeo ne tales vos inveniam ne iterum
deus humiliet. i. affligat me apud vos cum venio ad vos itaque ut lugeam mul-
tos ex his qui post baptismum ante epistolam primam peccaverunt et non egerunt penitentiam non solum
de predictis s; et super inmunditia. i. luxuria contra naturam et fornicatione que fit cum meretri-
cibus et coniugatis et impudicicia que fit cum liberis a viro quam gesserunt. quam assi-
due fecerunt. Et nota quod ait non egerunt penitentiam. Ad penitentiam agendam non suffice-
re mores in melius commutare et a malis factis recedere nisi etiam de his que facta sunt
satisfiat deo per penitentie dolorem per humilitatis gemitum per contriti cordis
sacrificium cooperantibus elemosinis. Intuere quod agunt hominis penitentiam ante bap-
tismum de peccatis suis prioribus ita tamen ut baptizentur sicut petrus ait in actibus apostolorum.
Agite penitentiam et baptizetur unusquisque vestrum in nomine domini. et cetera. Agunt et homines
penitentiam si post baptismum ita peccaverunt ut excommunicari et postea reconciliari mereantur
sicut agunt in omnibus ecclesiis illi qui proprie penitentes appellantur. Est et penitentia
bonorum et humilium fidelium pene cotidiana in qua pectora tundimus dicentes
dimitte nobis debita. et cetera. Non enim ea nobis dimitti petimus que dimissa
non dubitamus in baptismo s; illa que humane fragilitati quamvis parva tamen
crebra subrepunt que si collecta contra nos fuerint ita nos gravabunt et opprimerent
sicut unum aliquod grande peccatum. Quid enim interest. ad naufragium an uno
grandi fluctu navis sopiatur. et obruatur an paulatim subrepens aqua in
sentinam impleat navem atque demergatur. Ideo ieiunia et elemosine et orationes
invigilant. et cotidianam agere penitentiam non cessamus humiliantes animas nostras
et dicentes dimitte nobis et cetera. Ecce. et cetera. q. Timeo ne tales vos inveniam
et cavete quia ecce cum sit vobis quod hoc tercio apparatu venio ad vos. Non tercio
venio quod iam bis venissem s; quia bis paratus fuerat. Veniam dico ut in ore
duorum vel trium testium s. o. v. accusatorum. i. duobus vel tribus testibus probabitis
siquid queretur ad iudicandum aliquem et si assertione testium culpam invenio
non parcam sicut predixi bis cum presens fui et modo predico ut tercio bis predixi.
et hoc est quod subdit. Predixi enim et predico quoniam si iterum venero non parcam his qui ante
epistolam peccaverunt. et ceteris omnibus qui post peccaverunt. Quidam codices
non habent his. s; subintelligitur. Ideo dicit se non deparcere quia post tot cor-
rectiones si non se emendaverint non debet eis parcere. Hoc autem ut presens bis
predixi ita et nunc absens predico. Et quasi quis quereret potes ne subdit.
An experimentum queritis eius qui in me loquitur xpc. minas et omnia. i.
vultis experiri si xpc per me ut non dicam ego possum s; xpc in me qui in me lo-
quitur. Moralis divine scripture proprie deo tribuendum quod in nobis facit. sic apostolus ipsam
locutionem illi tribuit cuius munere loquebatur i. xpo de quo subdit qui in vobis. i. inter vos non infirmatur

Ab..

Aug in lib de penitentia.

Aug ad Feliciani.

Attende.

Aug in psalmorum.

s; potens est in uobis. i. non infirmus s; potens apparuit ex
his q inter eos fec cu dona dedit. q expti ne dubitent se ab eo p
ab.. osse puniri quia uiderunt in noie ei mortuos suscitatos.
XII. demones fugatos. surdis auditu. mutis affatu. claudis gressum.
cecis uisu esse redditum. i uere potens est. nam et si crucifixus e ex
infirmitate nra. i. humane n s;. i. tn uiuit ex uirtute dei. i.
august' li. ex ea uirtute qua ds e. illa est uirtus diuinitatis. Talis ei
pmo de trinit. erat illa susceptio q deum hoiem faceret et hoiem deum. Nam et nos
multo minores illo infirmi sumus in illo. i. ad imitationem
eius multa patimur. s; tn licet infirmi sumus uiu. i. illo e. uidi.
i. per eum habebimus potestatem a deo. in uobis iudicandis et hic
et in futuro. Vel ita. infirmi sumus. i illo. h n mutat. s; uiu. cu eo.
i. in simili beatitudine cu eo uiu; ex uirtute dei q tale e in uob.
ab.. i. in conscientiis uris. Huic sensui concordat illa alia litta. q e
erga uos. ubi habet in uobis. dei. Infirmi sum in illo. i. multa
patim p illo uel ad imitatioe eius apsidis s; ph uiuem cu ip.
ex uirtute dei. et ita infirmitas illa uita e. g uos. cedentes.
ab.. i. penes uos. quia si apsidis infirmabant ap cedites n erat
h infirmitas. s; pfect. quia hic potiores fiunt fideles.
Mors g illata apsidis uita e g cedites. quia uirtute dei resur
get. ut uiuant cu xo. Vosmetip. te. a. Et quia ego n parca
et puniendi potestatem habeo. io temptate. i. considerate pacto
uosmetipos ut quisq; seipm consideret. Considerate inq si estis
in fide. et si estis in fide ipi pbate uos. an sitis i opib bonis qb
debet ee fideles. Deinde quasi sese considerantib; ait. An n. te
a. Io pbate dico qr an n cog. uosmetipos. s quia ihc xc ex poi
institutioe est in uobis. p fide et bona opa est utiq; n forte re. e.
ab eo quod prius fuistis. Spo au. a. Dico quia cognoscitis.
xpm ee in uob. nisi repbi estis. s; quicquid de uobis sit. spo q
ex uita qua int uos egi cognoscitis quia nos n sum repbi. n a fide
n a ptate. Oramus a. a. Non sumus repbi a fide uel a ptate s; tn
oram deum. s n quo uob boi habr ut uob mali faciatis. Econtra
pseudo uolunt et orant de uob. tn oramus n nos pareami pbati.
i. potentes in uobis exercendo ptatem in ultionibus. s; pot
oramus ut uos faciatis q bo e. nos a sumus. i. pareamus n re.
ab.. qi sine ptate n hntes quid uindicemus. Hoc orat aplc.
ut his bn agentibus in eis corripienda inueniat et sic repbi
appareat. pbati enim uidentur du iudicant peccores. Si g
n sit quos iudicet cessante auctoritate quasi repbi uident.
aug' de cor Attende q ait oram n uic ma. fa. s; bo. Intelligenda e enim
rect et gra. e hic gra dei. qua sola homines liberantur a malo et sine qua
nullum prorsus siue cogitando siue uolendo et amando si
ue agendo faciunt bonum. non solum ut monstrante ipa fa
ciat cum di
lectioe q saut.

inmunditia et fornicatione
et impudicitia quam gesserunt.
Ecce tertio hoc uenio ad uos.
In ore duorum uel trium tes
tium stabit omne uerbum.
Predixi enim et predico ut p
sens bis et nunc absens, his qui
ante peccauerunt et ceteris omni
bus quoniam si uenero iterum non
parcam. An experimentum que
ritis eius qui in me loquitur xc.
qui in uobis non infirmatur
sed potens est in uobis.
Nam et si crucifixus est
ex infirmitate sed uiuit ex
uirtute dei. Nam et nos in
firmi sumus in illo sed ui
uimus cum eo ex uirtute
dei in uobis. Vosmetipsos
temptate. Si estis in fide ip
si uos probate. An non cog
noscitis uosmetipsos quia
xpc ihc in uobis est nisi forte reprobi estis. Spero autem

Hanc quippe inspirationem bone uoluntatis et opis poscebat aplc corinthiis cu dicebat oram ne q mali

q[uo]d cognoscitis q[ui]a nos
n[on] sum[us] repb[ro]bi. Oram[us] a[utem] [ad]
d[eu]m ut nich[il] mali facia
tis n[on] ut nos p[ro]bati pare
amus s[ed] ut uos q[uo]d bon[um]
e[st] faciatis. nos a[utem] u[t] repbi
sim[us]. N[on] e[nim] possum[us] aliq[ui]d
adu[er]sus u[er]itate[m] s[ed] p[ro] u[er]ita
te. Gaudem[us] e[n]i[m] q[uonia]m nos
i[n]firmi sum[us] uos a[utem] poten
tes estis. Hoc [et] oram[us] u[est]ra[m]
[con]su[m]matio[n]e[m]. Id[e]o h[ec] absens
scribo ut n[on] p[rae]sens duri[us] aga[m]
s[ecundu]m p[otes]tate[m] q[ua]m d[omi]n[u]s dedit m[ihi]
i[n] edificatio[n]e[m] [et] n[on] i[n] destr
uctio[n]e[m] u[est]ra[m]. De cet[er]o f[rat]res
gaudete p[er]f[e]c[t]i estote. ex
hortamini id[em] sapite pa
ce[m] h[abe]te. [et] d[eu]s pacis [et] dil[ectio]
nis erit uob[is]c[um]. Salutate
i[n]uice[m] i[n] osc[u]lo s[an]c[t]o. Salutant
uos o[mn]es s[an]c[t]i. Gr[aci]a d[omi]ni n[ost]ri i[esu] x[risti]
[et] ca[ritas] d[e]i [et] c[ommunicatio] s[ancti] s[piritus] s[it] c[um] o[mnibus] u[obis]. a[men]. d[eo] g[ratias].

faciatis. [et]c. Q[u]is h[ec] audiat [et] n[on] fateat[ur] a d[omi]no d[eu]o e[ss]e ut declinem[us] a ma
lo [et] faciamus bonu[m]? Non enim ait ap[osto]l[u]s monem[us] docem[us] s[ed] oramus. q[ui]
q[ui] sciebat h[ec] omnia non ualere q[uem] plantando [et] rigando faciebat [et] ap[er]to.
n[is]i p[ro] illis exaudiret orante[m] qui dat incrementu[m] i[n] occulto. Q[ui]c[um]q[ue] uero dixit
nos n[on] debe[re] pete[re] a sempit[er]na maiestate ut det nob[is] ambulare in uia
recta [et] p[er]seuerare in mandatis ei[us] [et] placere illi in ope[re] bono [et] huiusmodi
q[uia] inquit h[oc] totu[m] in p[otes]tate n[ost]ra e[st] [con]stitutu[m] [et]ita b[e]n[e]dictio[n]es n[ost]ras q[ua]s sup[er]
uos facimus f[rat]res euacuant. Exinaniunt eludunt [et] subsc[ri]ptionem
u[est]ra[m] q[uod] e[st] a[me]n. ~~Consensio~~ enim u[est]ra [et] astipulatio e[st] a[me]n. Quid dicis o nou[a]
h[er]etice dicis quia n[on] peccare in potestate sic h[abe]m[us] ut h[oc] s[i]n[e] adiutorio d[e]i
uno g[ene]re imple[re] possimus. plane eq[ui]d[em] lib[er]i arb[itrii]. ad h[oc] nob[is] suffic[it]. Q[ui]
q[uo]d dix[it] ap[osto]l[u]s oramus potuit dic[er]e monem[us] docem[us] ut iubemus. q[uia] si dix[iss]et
ce[r]tu[m] dix[iss]et. quia uoluntas n[ost]ra agit aliquid. Non enim uoluntas n[ost]ra
nich[il] agit s[ed] sola non suffic[it]. Maluit t[ame]n dic[er]e oramus ut ip[s]am gr[ati]am [com]mendar[et];
ut intelligerent illi quando non faciunt aliquid mali non sola sua uo
luntate se uitare malu[m] s[ed] adiutorio d[e]i imple[re] quod iussu[m] e[st]. G[ene]r[aliter] quando p[re]
cipit[ur] agnoscite uoluntatis arbitriu[m]. Quando oratur quod p[re]cipit[ur] agnos
cite g[rati]e b[e]n[e]ficium. Vtrumq[ue] enim i[n] sc[ri]pt[u]ris habet[ur]. Sequit[ur]. Non e[nim]. a. Hi[n]c
p[otes]tate[m] s[ed] ne puteret i[n]iuste c[on]d[e]mp[n]ari posse subdit n[on] e[nim]. a. Non ualem[us]
iniuste uti illa p[otes]tate n[on] e[nim] possum[us] aliquid adu[er]sus u[er]it[atem]. Hoc dic[it] q[uia]
n[on] e[st] eis data potestas c[ontra] iusticiam. s[ed] ut arguant b[e]n[e] uiuente[m] s[ed] p[ro]
u[er]itate tuenda. s[ed] ut uindicent i[n] leg[is] inimicum. Gaudem[us] e[n]i[m]. a. N[on]
possumus c[ontra] u[er]itate[m] [et] h[oc] effect[us] i[n]dicat. gaudemus eni[m] q[uonia]m nos sum[us] i[n]fir[mi].
i[d est] non exercentes p[otes]tate[m] cu[m] nich[il] puniendu[m] h[abe]mus uos a[utem] potentes estis
s[ed] n[on] timentes iudiciu[m] quia b[e]n[e] agentes [et] uicia uincentes a uob[is] repellitis
uindicta[m] [et] n[on] solu[m] gaudemus s[ed] [et] oramus. s[ed] u[est]ra[m] consummatio[n]e[m]. i[d est] ut i[n]
omnibus p[er]fecti sitis. [et] quia h[oc] uolo [et] oro id[e]o absens scribo uob[is]. N[on] u[t] p[rae]sens n[on] a[gam]
i[n] uob[is] duri[us] quam uolo quod utiq[ue] posse[m] si mala faceretis [secundum] p[otes]tate[m] li
gandi [et] soluendi qua[m] d[omi]n[u]s dedit m[ihi] in edific[ationem] [et] n[on] i[n] destruct[ionem] u[estram]. i[d est] ut uos
edificemini [et] non destruamini n[on] ap[osto]l[u]s destruit si qu[em]q[uam] arguit. Non e[nim]
destruunt[ur] qui arguunt[ur] u[t] corrigant[ur] s[ed] correcti edificant[ur]. De cet[er]o. a.
De m[u]lt[is] f[rat]res h[u]c usq[ue] corripui uos de cet[er]o a[utem] f[rat]res gaudete. i[d est] h[ec] agite u[t]
gaudium sit [et] ut gaudeatis estote p[er]f[ecti] in fide uos maiores exhor[tamini] ad id
minore[s] [et] uos minores id[em] sapite cum maiorib[us] [et] uniu[er]si. s[ed] maior [et] minor
sint[is] pace[m] h[abe]te ne sit p[er] discordia int[er] uos [et] sic fecitis d[eu]s dilectio[n]is [et] p[acis]
i[d est] x[ristus] qui ait pace[m] mea[m] do uob[is] pac[em] r[elinquo] u[obis]. u[est]ri. Mandatu[m] no[uum] d[o] u[obis] u[t] d[iligatis] inuic[em].
erit u[obiscum]. i[d est] adiuuans uos. u[t] pax sit i[n]t[er] uos. salutate uos ip[s]os i[n]uice[m] i[n] osc[u]lo s[an]c[t]o.
n[on] doloso [et] sic debetis face[re] quia ita optat o[mne]s s[an]c[t]i rego ip[s]e i[d est] h[oc] e[st] q[uod] subd[it]. Salu
ta[n]t uos o[mne]s s[an]c[t]i. i[d est] x[ristus] gratis condona[n]s pecca[ta] p[er] q[uam] iustificam[ur] [et] saluam[ur] [et] cari[tas] d[e]i
i[d est] d[eu]s pat[er] caritate[m] da[n]s nob[is] e[t] dilectio mitt[it] [et] e[st] g[rati]a saluat [et] comu[nicatio] s[an]c[t]i sp[iritu]s. i[d est]
sp[iritu]s. q[ui] e[st] co[mmun]is pat[ri] [et] filio amboru[m]q[ue] unio sit c[um] o[mnibus] u[obis]. tam correct[is] ut p[er]seuer[en]t
q[uam] incorrect[is] u[t] corrigant[ur]. Vt comu[nicatio] s[ancti] s[piritus] sit c[um] o[mnibus] u[obis]. i[d est] sp[iritu]s s[an]c[t]i ita sit uob[is]c[um].
u[t] communicet [et] conferat nob[is] g[rati]a[m] x[rist]i [et] caritate[m] d[e]i. Vt e[n]i[m] possideam[us] gr[ati]a[m]
salutis q[uam] x[ristus] donat communico[n]e fac[it] s[an]c[t]a sp[iritu]s. Hic e[n]i[m] dilectos a d[e]o [et] saluato[s]
gr[ati]a x[rist]i tuet[ur]. t[ri]nitati h[oc] [com]plexio e[st] [et] unitatas p[otes]tate[m] [et] dic[er]e. Tota t[ri]nita[s] sit
uob[is]cu[m] dans gr[ati]a[m] dei comu[n]is [et] caritate[m] ut t[ame]n p[er]fectio consu[m]matio sit ho[mini]s in salute[m]. a[men] . . .

Explic[it] ep[isto]la s[e]c[un]da ad corinthios.

aug[ustinus] c[ontra] pelag[ianos].

Consensio

amb..

Qualit[er] agunt n[on] habent potestatem adeo. i[d est] u[t] sum[us] p[otes]tate.

ab:

amb

Gr[ati]a d[omi]ni n[ostri] i[esu] x[risti]

ab..

ab..

ab..

ab.

Incipit epla ad galathas.

I. PAVLVS aplc &c. Hanc eplam scribit aplc galathis. Galathi
autem sunt greci. Galli enim in quandam grecie puinciam oli uenientes.
grecis se miscuerunt. Unde illa puincia prius gallogrecia deinde gala
thia appellata est. Unde greci cum acuti ingenii sint illi tamen galathe
stulti et ad intelligendum tardiores erant sicut indociles galli. Hi u
ueritatem fidei et doctrine ab aplo acceperant sed postea uiciarentur a pseudo aplis tempta
dixit lex. ti sunt multis modis eis psuadentibus ut legem euuglo adderent. Asserebant enim
xpi fidem sine carnalibus obseruantiis non sufficere ad salutem et petrum et iacobum et
alios qui cum dno fuerunt legis obseruantias cum euuglo miscuisse. Ipsum quo
que paulum aliud in iudea facere aliud in gentibus pdicare. His atque huiusmodi galathas
subuertunt adeo ut eis assentientes in legis obseruantias transirent. Ideo hos aplc reuoc
a se. at ad ueritatem fidei xpiane et doctrine euuglice scribens eis ab epheso de gratia deique
et romanis scripsit legem s. uenerantibus. sed romanis tamquam sapientibus altiori sen
su et pfundioribus usus est argumentis. istis uero uelut minus sapientibus usus est
moderato sermone. Quibus dicit. O insensati galathe ut sic eos reuocaret. Est
ergo intentio apli in hac epla galathas subuersis pseudo aplorum ouentos ad fidei re
ligionem et euuglii ueritatem reducere. Modus tal. Salutationem pmittit
ubi contra detractores et de opibus legis gloriantes de sua dignitate et de gratia breuiter
tangit commendans psonam suam quam pseudo depmebant. post salutatione
de leuitate eos redarguit post psonam suam latius commendat deinde legem
moysi multis modis improbat docens eam non esse tenendam post xpm quia non so
lum non pficit ad iusticiam et salutem sed etiam officit. Tandem comendat euug
lium et fidem xpi quia sufficit ad salutem. Premittens autem salutationem prius com
mendat psonam suam dicens. Paulus aplc non. electus uel missus ab ho. s. ab a
ab. nania ut quidam putet dicebant uel ab aliis ut quidam ab aplis electi et missi
fuerunt et a iudeis pseudo apli neque constitutus p hominem purum sed p ihm
xpm et dm patrem. i. a deo patre constitutus est p filium qui est saluator et rex.
Non ergo contrarius est deo a quo p filium electus est et missus uidetur in destructione
legis. Imponebatur enim illi quod deo contraria pdicaret eo quod legem a deo da
aug. tam destrueret. Ut ita neque constitutus p hominem xpm. i. p xpm ex parte
retor. aug. hoiem. i. mortalem. S; p eundem ihm. i. ex omni parte imortalem iam suscitatum
qui non est homo paulatim homines sed totum simul eum p spm docuit ut plus sit
ad. maior p quod uidebatur esse minor. Ceteri enim apli uidebantur esse maiores
ad. in lib. quia priores constituti sunt p xpm adhuc ex parte hominem. i. mortalem.
retractat. Nouissimus uero paulus p xpm iam totum dm. i. ex omni parte imortalem.
ad. et dm pa. qui hoc fecit p filium atque ut apertet cur dixerit neque s hoie subdit.
qui suscitauit eum a mor. ita dignius constituit me p imortalem dm xpm quam a
ad. lios p imortalem ppter immortalitatem iam non homo dicitur. sed deus. ppter substantiam uero nature
humane in qua ascendit in celum et mediator dei et hominum homo xpc ihc dicitur. paulus igitur
et fres qui mecum sunt dolentes de ura seductione testes ueritatis mee quibus o
portet credere. et non pauci sed omnes. Hoc ideo dicit quia facile intelligit se errasse
qui a multis repehenditur. Hi uero ergo omnes mecum mandant ecclesiis galathie.
hoc. s. gra sit uobis. i. remissio peccorum et pax mentis et reconciliatio ad dm et non
aliunde nisi a deo patre nro et dno ihu xpo. qui non est minor patre quem iniu
riose equatis legi dum ipm sine lege ad salutem non sufficere asseritis. sic nec
legem sine eo s; ab ipso sine lege gra est et pax, quo secure querenda sunt quia ipse est qui dedit. i. sponte obtulit quia non

PAVLVS apostolus non ab hoibus neq; p hominem s; p iesum xpm et dm patrem qui suscitauit eum a mortuis et q mecum sunt oes fres ecclesiis galathie. Gra uobis et pax a deo patre et dno ihu xpo. qui dedit semetipsum p peccatis nris ut eriperet nos de psenti sclo neq

sedm uoluntate
di et patris nri.
cui est gloria i
secula seculorum.
amen. Miror
quod sic tam
cito transferimi
ni ab eo qui uos
uocauit i gra
xpi in aliud e
uuglm quod n
est aliud nisi sut
aliqui qui uos
conturbant et
[euangelium]
uolunt conuite
xpi. Sed licet nos
aut angelus de
celo euuange
[pt]
lizet uobis, qm
quod euuange
lizauimus uob
anathema sit.
Sicut pdixi
pregditur fidi reglam non accedit in uza s, recedit a ma. Sequitur. Sic &c. A maiori infert. q. Qui quidem

alius qui possit apire libru nisi leo de tribu iuda. semetipsum quia n
erat alia hostia digna offerri p peccatis nris delendis. quod e initiu saluati
[ui quadam]
onis. Que g locum habet lex. Nullum penitus. Dedit e ad h. ut eriperet. q. i. qd
nos peccatis irretitos qui rei eramus. sub lege. de sclo. i. de conformitate
mundi huius qui nos allicit. i. in maloz. q in mundo comittunt. cuiusmodi s Ier.
insipientia spurcicia et infirmitas a qb; nos eripuit ille qui e sapia scitas
et fortitudo. Sclo dico psenti. tanto plus capit nos q eterna n uideat. i. neq,
quod s. ad nequitia trahit. Attende quod psens sclm dr nequam. n io qd Ier.
mundus iste euius ado malus sit. s; quia in illo fiunt mala. Ex h sensu dr
dies mali sunt dies iacob pessimi. mundus in maligno positus. tempa piclosa.
Saltusq; qui sunt pleni latronibus. et gladius quo cruor effundit. et calix
quo uenenu tperat. mala dnr. quia non solu tepra s; e loca et instrumta
maloz traxerunt infamia. q in eis fiunt. Ita et sclm dr. neq aq x nos
eripuit. et ut sit firmius quod de x dic subdit sedm uolunt. q. Quod x de
dit se et eripuit nos n e p meritis nris factum s; s uo. di. et pa. n. i. sedm beni
uolentiam di qui cauit nos et beniuolus e cui. s. xpo ideo pat uni et eentia
e gla. de hac redemptione in scla s. i. semp. q. h testantur psentes et futuri
testabunt. am. Hec confirmationis nota e. Attende q in hac salutatioe
plibauit aplus et commendatioe sui et quicqd possit gra di et quod lex nic
confert. Sequitur. Miror &c. Hic de leuitate eos reph ndit quod ab eu
glo. indiscrete transierunt ad lege. Et quia galathia translatio dr. egregie
ex ipo nomine huius rephensionis occasione sumit. q. Cu h pdicta bona
[prius]
ex xpo sint miror. quia bn instructi fuistis quod sic. t. ta uehement. ita
cito. i. tam breui tempe q insensati a pseudo transferimini. i. ult xpm in lege
ferimini. Vn miror quia nitum me de leticia confuge ad tristitia cum paulatim ab.
pficiendum sit. A quo aut et in quid transferant ostndit subdens. Ab eo. s.
deo. i. a fide eius qui uos ad uisos uocauit p pdicatione in gra x. i. in bona
gratuita q x dat transferimini in aliud euglm. i. in lege q putat euglo
et e contra meam pdicationem secdm q pseudo eam seruari docent tam
sr litatem spualis intelligntie n e alia. Vn subdit. q tn euuglm. i. lex
non e aliud. sedm spuale intelligntia nec uobis aliud uidet n sit. i. e et
aliqui qui uos cont. i. qui chet pur fonte ueri sensus. Hi erat pseudo
apli qui dicebant aliud euuglm esse legem moysi q xpi euuglm et h ad
inuidiam apli. Et illi tales uolunt conuite. i. ad h tendit ut conitat.
euuglm x. penitus in lege. i. spualia conuite uolunt in carnalia. Sed
licet. q. Ipi ad hoc tendunt. s; licet nos apli non dico de ill tm aut anglo
aut malus t bonus ueniens de celo incredibilior sit euuglzet uob. i. annutiet
uob aliquid quod putetur bonum q sit non dico plus s; pt q illud e q euugli ab.
zauimus uob. fide uerum usu honestu fine omnos anathema sit. Nota qd n ido
ait nos t anglo qui bonus p intelligi quod h contingat unq s; ado ct e de
ueritate euuglii sui q. si e anglo aliud nunciaret non cdet s; anathematizaret.
Attende e quod si anglo al non ait plus quam accepistis s; ptq accepistis. [pt]
Nam si illud dicet sibi ipe pudicaret qui cupiebat uenire ad quosda ag. fr. io.
quibus scribebat sic ad thessalonicenses ut suppleret q illoz fidi deerat.
Sed quid supplet quod minus erat addit n q inerat tollit. Qui aut

Et nunc iterum dico si quis uobis euangelizauerit preter id quod accepistis anathema sit. Modo enim hominibus suadeo an deo an quero hominibus placere. Si adhuc hominibus placerem xpi seruus non essem.

nos t anglm ex comunicare mag pseudo excommunicandi sunt. i. he sicut
pdixi de uobis t de anglo. & nunc itm dico. de istis. s. pseudo aplis. s. qd si qs
illoz &c. Vl ita. Sicut olim psens uobis pdixi & nunc absens itm dico qd si qs gra
aug̃ in ps cxi. lic quicumq; sit euuglizauit uobis pt id qd accepistis a me anathema sit. Q̄r h
Quia aliud euuglizans de puato uult pluere non de medio. & hoc fecit ho carnali
nebula ppeditus & a fonte communi ad pam suam falsitate reduct posset face.
H umquid & angl. Uere si angl de po fluens in paradyso n exauditus non p
cipitaremur in mortem. Media aqua posita erat omnibus p cept di aq q dam m
publica erat & sn fraude sn labe sn ceno fluebat. S; ueniit angl de celo lapsus
serpens factusq; insidiose iam uenenum sparge cupiebat & misit uenenum &
po locutus est de suo. Gustate & eritis sicut dii & illi appetentes quod n erant
aug̃ in li bro q̄o in numeri. amiserut quod acceperant. Hic uidendum e quomodo dicatur anathema. Hoc
ubi p maledicto ponitur & uulgo dicitur deuotatio. Nam deuotare se q q
nemo fere dicit nisi malediceus. Un illud est & anathemazauit eu & ciui
tates eoz & uocatu e nom loci illi anathema. H inc dictu e ut anathema dete
stabile aliqd & abhominabile uideatur. Ut eni nich in uictori & usus suos au
ferret s, totu i pena ueda uocaret. hoc erat anathematizare qd uulgo dr de
uotare. Origo a huius ubi e i gca lingua ab his rebus q uote r. psolute. & pmisse
& reddite sursu ponebant in teplis &c dictu apo toy anathene. i. sursu ponere.
Modo enim. a. Io dico ut sit anathema aliud euuangelizans quia suadeo ego
modo hominibus an deo. ad honorem hominum an di non hominu s; di qro hono
re. Io dicit modo quia olim dum dix homine ex lege iustificari hominis glam &
aB. inutilem di gram pdicauit. Hic & innuit hoc facere illos seductores. s. pseudo
ut laudarentur a iudeis quos non timet offende paulus p gladii quo ueniente ces
sat lex. Un subdit. Aut quero hominibus place sicut quando litas a pncipibus
sacdotu ad occidndum xanos accepi non quia si adhuc ho. p. i. si place uelle
ut tunc uolebam non essem seruus xpi quod modo sum & io eos excomunico.
aug̃ in lib de omib; . Attende quod ait si hoib place &c. Ex his enim ubis quida putat sibi & bn
uiuendo sufficere consciam & quid de eis existimet alius non ualde curant. s;
consca coram deo necessaria est. conuisatio au coram proximo. Que si negligen
dō tius agit ledit exemplo. Ut ubi gra. Si quis bone conscie coram infirmo in ydo
lio comedat quamuis recte cdens hoc faciat tamen pturbatur infirmi oscia.
Quid a pd; si uenit consci tue hausit aquam puram & ille de tua neglign
ti conuisatione bibit turbatam. Alii aquam turbas pascua conculcas. Sed
attende ne tibi aquam turbes negligentia conuersationis tue. Un alibi ait
aplc. placere omnibus p omnia sicut & omnibus ego p omnia placeo. Item sine
offensione estote iudeis & gtis & eccle di. Ite. p uidem bona non so. c. d. s; & c. o. h.
Dicit g michi aliquis. Expone michi quomodo intelligam ista q diuisa atq; cotraria uidentur uidelicet
q dicait aplc. Si hominibus placerem &c. & illud placere hominib &c. Si tn qui illius audias sit ipsi
aquam tue mitis non pturbes quantum poto fortassis expona. Sunt g homines temerarii iudices
detractores susurrones murmuratores querentes suspicari q n uidet querentes & iactare q n suspicat.
C ontra tales suffic testimonium oscie nre neq; & malus quibus place uolum glam nram querimus t q
re debemus s; illoz salute ut nos bn ambulantes imitando n erret. & n n nos s; dm laudet q tale nos
fec. Hon g utilitate t glam nram querimus place hominib; uolumus s; gaudem eis place q bonu e p
aug̃ in lib de sermoe in monte. ipsoz utilitate. n p nra dignitate. Itaq; aplc & non se hominibus recte place dicebat q & eo ipso ii ido
placet intuebat & placndu ee hominib; recte pbebat ut non ut appetet tnq inces recte fecer. s; q

Notum enim uobis facio euangelium quod euangelizatum est a me quia non est secundum hominem. Neque enim ego ab homine accepi illud neque didici, sed per reuelationem Ihesu Christi. Audistis enim conuersationem meam aliquando in iudaismo quoniam supra modum persequebar ecclesiam dei et expugnabam illam et proficiebam in iudaismo supra multos coetaneos meos in genere meo habundantius emulator existens paternarum mearum traditionum. Cum autem placuit ei qui me segregauit de utero matris meae et uocauit per gratiam suam.

deo placere non possum; qui non se his quos saluos fieri uellet imitandum praeberet. Et sicut in apostolo ista contraria uidebantur sic et illa in euangelio uidentur contraria. (Aug. de ouib.) Dixit enim: luceant opera uestra coram hominibus etc. Ubi illos arguit qui ita uentilant opera sua ut finem bonorum operum suorum in laude hominum ponant eandemque laudem quasi pro mercede computant operum suorum. Ideo ait: ut uideamini ab eis. Quasi: Nolite sic facere coram hominibus quicquid boni facitis ut uideamini ab eis, nolite hunc facere finem uestrae porrigite intentionem. Notum enim. Quasi: Ideo non suadeo id est non placeo hominibus sed huiusmodi excommunico quia euangelium quod praedico non est secundum hominem quod ita ait. Notum enim uobis facio fratres euangelium quod euangelizatum est a me quia non est secundum hominem docentem me et mittentem. Et respicit hoc ad id quod supra dixit sua persona commendans (Ab.) scilicet non ab hominibus neque per hominem. Id est uere non est ab homine. Neque enim ego accepi illud ab homine, ut homo me eligeret ad euangelizandum ut mihi iniungeret. Neque didici ab homine docente me sed per reuelationem Christi Ihesu. Id est per Christum Ihesum omnia clare ostendentem. Audistis enim. Quasi: Uere non didici ab homine quia neque ante conuersionem neque post quod non ante uos ipsi scitis ex factis illius temporis. Audistis enim conuersationem meam aliquando scilicet dum infidelis eram quam habui in iudaismo id est dum iudaice uiuebam scilicet quam supra modum aliorum persequebar fugando ecclesiam id est christianos et expugnabam illam id est fideles affligebam in corpore et proficiebam in iudaismo supra multos non dico senes sed coetaneos meos qui plus laborabant quam senes et non dico supra multos proselitos sed qui sunt in genere meo scilicet iudeorum et qui prius illis legalibus tantum ualui iam illa reliqui. Ideoque uos meo exemplo ab eisdem recedite. Habundantius. Quasi: Proficiebam in iudaismo supra alios ego dico et abundantius aliis existens in exemplum aliis emulator id est imitator paternarum traditionum quas scilicet boni patres addiderunt ut mearum quia eas quasi michi proprias feci eas studiose seruiens in quo arbitrabar obsequium deo. Habebat enim apostolus zelum dei sed non secundum scientiam et proinde (Amb.) deus eius bonam emulationem sed deesse scientiam ipse uidit eum idoneum quia qui tam fidelis erat in re minima constantior esset in re maxima. Ideo ut constantior esset peruenit eum uocatio diuina per gratiam. Cum autem. Quasi: Ante conuersionem apparet me non didicisse sed nec post didici euangelium ab homine sed a deo tantum. Et hoc est quod ait: Cum autem placuit ei scilicet deo qui pro placito suo fecit non pro merito meo qui me segregauit ad litteram de utero matris meae id est ut in mea conuersione reuelaret filium suum id est ostenderet quantae potentiae et bonitatis esset filius suus. Ut reuelaret filium suum in me id est in mea intelligentia. Uocauit me de mala uia in bonam non pro merito meo sed per gratiam suam et ad hoc utique uocauit ut euangelizarem illum id est filium in gentibus et ipse utique qui me nasci fecit et ad hoc ducere me potuit. Ante enim quam aliquis nascatur scit deus quis futurus sit et qualis. (Ab.) Unde de Ieremia legitur: Priusquam te formarem in utero noui te. Quia quos praesciit futuros antequam sint cum uult nasci facit ut sint et iam natos quos uult per gratiam uocat ut iusti sint sicut Paulum uocauit per gratiam ut annunciaret Christum. Uel ideo ostenderet totum esse a deo scilicet quod est et quod iustus est ait: Segregauit, uocauit. Sequitur: Continuo etc. Quasi: Uocauit me et reuelauit filium et continuo praedicaui ut instructus a deo. Ideo non aliud tenendum quam quod praedico nec hominibus conferendum sed deo qui me uocauit et hoc est quod ait: Continuo non acquieui etc. Uel mystice per intelligi-

ut reuelaret fili
um suum in me
ut euuangelizarem
illum in gentibus?
Continuo non
acquieui carni et
sanguini neque ueni
ierosolimam ad
antecessores me
os apostolos sed abii in
arabiam et iterum
reuersus sum da
mascum. Dein
post annos tres
ueni ierosolimam
uidere petrum et
mansi apud eum
diebus quindecim.
Alium autem apostolorum
uidi neminem
nisi iacobum
fratrem domini. Que
autem scribo uobis?

illud segregauit me de utero matris mee. Matrem enim intelligit synagogam uel matris
in sectatores sunt pharisei de numero quorum segregatus sum etc. Cum autem complacuit ei qui me segregavit de utero
matris mee id est de numero phariseorum qui erant sectatores synagoge ut reuelaret filium suum per me uo
me perg[e] s[ed] ad hoc ut euangelizarem illum in gentibus. hic non mutatur rego. quia non ac. non ait
non continuo acquieui quasi non tunc sed post acquieuit sed ait continuo non acquieui carni et sanguini
id est uicius sed potius respui uicia. Uel per carnem et sanguinem accipit propinquos quem secundum iu
deos quibus non consensit in legis observatione et christianorum persecutione neque
ueni ierosolimam ad antecessores meos apostolos id est qui ante me crediderunt ita con
stat quod non ab eis didici euangelium cum ad eos non uenerim quia non opus erat electo
a deo sed abii predicare in arabiam ubi nullus apostolorum predicauerat et iterum reuersus sum da.
ubi ipse adhuc rudis predicauerat. Deinde post annos tres ascendi ierosolimam non ut discerem aliquid
ab eo sed uidere eum propter affectum apostolatus uel ut petrus sciret me fore sibi coapostolum
et apud eum diebus xv mansi. receptus ab eo ut uerax coapostolus. Per hoc ostendit se
nullo modo dissentire ab aliis apostolis ut susurrabant fueranti. Alium autem apostolorum
neminem uidi. ita constat quod nec ab aliis didici. Neminem uidi dico nisi iaco
bum fratrem domini. Hic est iacobus minor qui dictus est frater domini ideo quia hic iacobus filius
fuit ioseph qui pater ihesu dictus est. Sed non est hoc ratum cum ioseph uirgo fuisse
credatur. Alia ergo causa querenda est quare frater domini dictus sit. sicut ioseph et symeon
et iudas. Unde in euangelio dicitur. Ecce pater tuus et mater tua et fratres tui etc. Ut ergo liquat [ab.]
quare fratres dicantur sciendum quod maria mater domini ioachim et anne filia fuit
que nupsit ioseph ita ioseph fuit putatiuus pater christi. Mortuo autem ioachim cleophas [Anna tres viros habuit et tres filias nominatas] [Jer. ad Eluidium.]
frater ioseph eandem annam accepit uxorem. et genuit ex ea filiam quam uocauit
mariam que nupsit alpheo qui genuit ex eo filios scilicet iacobum symonem iudam.
Mortuo autem cleopha quidam salome eandem annam duxit et generauit ex ea filiam
nomine mariam que nupsit zebedeo et habuit ex ea filios iacobum qui dictus est
maior et iohannem euangelistam. Tres ergo uiros anna habuit et tres filias. Hoc uidendum
est quare iacobus alphei minor dictus sit et frater domini. Minor dictus est ad differen
tiam iacobi zebedei qui maior dictus est non secundum tempus sed quia prius secutus est
dominum. Itaque iacobus filius alphei minor dictus est, ut quibusdam placet quia fi [Beda.]
lius fuit patrui christi id est cleophe. Hebrei enim germana consanguinitate ex par [Aug.]
te patrum coniunctos fratres uocant. Unde iero. Fratres domini dicit intelligi hunc iacobum
et fratres eius. Hic ubi quidam sequentes deliramenta apocriphorum suspic [Jer. contra quendam Machim]
antur fratres domini dominum fratres stantes esse filios ioseph de quadam muliercula.
Sed consobrinos fratres saluatoris hic intelligere debemus. scilicet filios alphei et
matertere eius matris iacobi minoris ioseph et iude. Quatuor enim modis [Jer. contra Eluidium]
in scripturis diuinis fratres dicuntur scilicet natura gente cognatione affectione.
Natura ut esau et iacob. Gente ut omnes iudei fratres dicuntur inter se. Unde in deuterono
mio. Si emeris fratrem tuum qui est ebreus etc. Constitue super te principem quem
dominus elegit eum qui sit de fratribus tuis. Porro cognatione fratres uocantur qui [Jer.]
sunt de una familia et ex una radice turba diffunditur secundum quod abraham in
genesi fratrem appellat loth dicens. Non sit rixa inter me et te quia fratres sumus et
iacob et laban fratres dicuntur. Affectu et fratres dicuntur scilicet quo omnes christiani fratres uocantur
ut in. Ecce quam bonum et quam iocundum habitare fratres in unum. et dominus ait. Vade et dic fratribus meis. Porro in
communi omnes homines fratres dicuntur quia ab uno patre nati sunt. Illos ergo fratres [ab.]
christi appellatos intelligito cognationis priuilegio. iacobus frater domini uel ex filiis io
seph de alia uxore. uel ex cognatione marie matris eius debet intelligi. Sequitur. Que autem scribo uobis?

quia eo postius christo adhesit frater [illegible] domini dictus est

ecce coram deo quia non mentior. Deinde veni in partes Syrie et Cilicie. Eram autem ignotus facie ecclesiis Iudee que erant in Christo. Tantum autem auditum habebant quoniam qui persequebatur nos aliquando nunc evangelizat fidem quam aliquando expugnabat et in me clarificabant deum.

Deinde post annos xiiii iterum ascendi Ierosolimam cum Barnaba assumpto et Tyto. Ascendi autem secundum revelationem et contuli cum illis evangelium quod predico in gentibus. Seorsum

de me. ecce, omnibus patet quia non mentior. id est hoc dico coram deo. id est teste deo. Iurat apostolus ut credatur quod dicit, quod proficit istis necessitate compulsus iurat, quia nisi hoc faceret non crederent ei. Quibus non expedit ut non credant, immo expedit ut credant. Et videlicet quia plus est hoc quam est est non non. Sed hoc quod amplius est a malo est, id est si non a malo iurantis, a malo est non credentis. Ideo quod non ait: si quis amplius facit malum est, sed quod amplius est a malo est. Sequitur: Deinde veni predicare in partes Syrie et Cilicie. Eram autem ignotus facie, id est presentia corporis ecclesiis Iudee que erant in Christo, id est in fide Christi. per quod patet quod nec ecclesie Iudee me docuerunt, que scilicet erant per se non admixte ecclesiis gentium. Tantum autem habebant auditum de me, id est quod de me audierant memorie mandaverant, hoc scilicet quoniam qui persequebatur nos aliquando, scilicet dum infidelis erat, nunc evangelizat fidem Christi quam aliquando expugnabat. Et quia de re difficili magna nascitur admiratio subdit: in me, id est in mea conversione clarificabant, id est magnificabant deum, id est magnifice predicabant qui gratia sua me convertit. Vel clarificabant deum in me, id est meo exemplo predicantes et gratias deo agentes in quo eis profuit.
Deinde post annos xiiii qui fuerunt post predicationem Syrie et Cilicie cum questio esset de lege utrum tenenda esset an non, iterum ascendi Ierosolimam. non ait tunc sed ascendi post fugam [illegible]. Ascendi dico cum Barnaba qui de Iudeis erat assumpto et Tyto qui de gentibus erat. hinc enim testes habuit quibus patet falsum esse me aliud gentibus aliud Iudeis predicare. Ascendi autem non solum mea dispositione sed secundum revelationem dei. et non dico didici ab illis tamquam maioribus sed contuli cum eis tamquam amicis et paribus evangelium Christi quod predico in gentibus. Hoc fecit pro assertione predicationis cuius multis erat scrupulus in doctrina apostoli perturbantibus Iudeis. Propter hoc quod ait et contuli cum illis ostendit se non habuisse securitatem evangelii nisi esset auctoritate Petri et aliorum roboratum. Apostolus enim Paulus post Christi ascensionem de celo vocatus si non apostolis communicaret et cum eis evangelium conferret quo eiusdem societatis esse appareret ecclesia illi omnino non crederet. Sed cum cognovisset eum hoc annuntiantem quod illi unde eorum communione et unitate vivente accedentibus et per talibus signis qualia illi operabantur ita eum domino commendante auctoritatem meruit ut verba illius sic audiantur in ecclesia tamquam in illo Christus sic ipse iussit me dixisse locutus audiatur non propter his [illegible] et Petro id est per discipulis qui cum illo tunc erant sed et per eis qui crediti sunt per verbum eorum in me. Nam omnes suos intelligi voluit non solum qui tunc erant sed et qui futuri erant. Quoniam enim postea crediderunt per verbum eorum scilicet apostolorum id est per evangelium. Quisquis enim in Christum credit evangelio credit quod dicitur esse verbum eorum quia ab eis est primitus ac precipue predicatum. Iam enim ab ipsis predicabatur quando per revelationem Christi ipsum verbum eorum Paulus accepit, id est per hoc verbum ipsi non per eos est accepisse, a deo illud credidit Paulus. Unde contulit cum illis evangelium id est gentibus acceperit quod verbum cum eis ipsi non per eos habuit. Ipsa enim collatio unam doctrine speciem excussa omni leprose varietate demonstravit. Leprosi enim quos dominus in evangelio curasse legitur et misisse ad sacerdotes ut se eis ostenderent non absurde intelliguntur aliqui sciam vere fidei non habentes varias doctrinas profitentur erroris. Nulla porro falsa doctrina est que non aliqua vera intermisceat. Vera ergo falsis inordinate permixta in una doctrina significat lepram que unius corporis colorem diversis locis variat atque maculat. Vel ergo apostoli predicatio ab omni corruptionis lepra vera monstraretur cum aliis apostolis contulit evangelium; aliter enim non crederet ecclesia ei, qui non fuerat cum domino. Seorsum autem. Contuli cum eis evangelium scilicet seorsum, id est separatim contuli cum his qui videbantur aliquid esse, id est aliis esse

augustinus super epistolam Iacobi

augustinus

leo

augustinus contra Faustum

augustinus contra Faustum

augustinus super Iohannem

vii

II

augustinus in libro questionum evangeliorum

augustinus contra Faustum

lege auctoritatis n publice coram omnib; ne de fidelib; ex iudea qui putabat

ad legem esse servandam fidei scandalum nasceret. Seorsum autem illis exposuit eu

glm cum iam exposuisset coram omnib; non ideo quod aliqua falsa dixerat ut seorsum

paucioribus vera diceret s; propter infirmos qui non possunt omnia capere quib; aliqua ta

ciat dicenda inperfectis. Aliquando enim aliquid veri tacere licet. ne forte. q.

ideo contulit cum eis ne forte in vacuum cur. a. c. i. ne putaret predicasse inutiliter.

Predicationis sue opus appellat cursum percurrenti eloquio. Sed neque. q. Non so

ad lum in collatione ap probatus sum s; et titus qui mecum erat cum esset gentilis neque

compulsus est rationib; eorum circumcidi. i. non potuit extorqueri a me ut circum

cideretur. S; susceptus est ab apostolis in societatem incircumcisus. Cur ergo vultis vos

galathe circumcidi. s; neque ad horam in aliquo cessimus. q. convicti de lege sub

iectioni eorum qui legalia saluti necessaria predicabant. Cum autem alibi cesserit ut

in circumcisione timothei cur non hic cessit. respondet et ait. Propter falsos fratres. qui se

fingunt amicos subintroductos in locum ubi erant apostoli latenter intro. i. in loco ubi erat

audiis. Quod enim infideles per se non poterant per falsos fratres moliebantur quos sub

specie religionis immiserant ut explorarent que libertas est nobis in fide Christi. Unde subdit.

amb Qui. s. falsi ~~sunt~~ fratres subintroierunt. i. sub habitu pacis et humilitatis inter

amb aliud quando aliud fingendo explorare libertatem nostram. i. ut accusarent libertatem nostram.

Quam habemus in Christo Iesu. i. in fide Christi non ut eam tenerent s; ut aliqua conditione ab ea

nos redigerent in servitutem legis. i. in carnales observantias a quib; liberi sumus per

fidem Christi. Quod si esset veritas euangelii apud gentes non maneret s; omnes iudaizarent.

Nobis ubi ad assertionem predicationis sue conferebat nullatenus voluit cedere

ut veritas predicationis monstraretur. Et nota quia in his omnib; ipse commendat

legem non tenendam comprobat. Unde subdit. Ut veritas. etc. q. ideo in nullo cessimus

aug in ut ita veritas euangelii permaneret apud vos. Ideo enim hic non cessit circumcidendo

epla ad ieron titum ne occasionem daret eis qui sine ulla circumcisione dicebant credentes salvos

esse non posse et ad deceptionem gentium hoc et paulum sentire iactabant.

Alibi vero non obfuit circumcidit timotheum pro scandalo iudeorum ne sic

iudeis videretur detestari circumcisionem sicut ydolatria detestanda est. cum illam deus fi

eri precepit hanc sathanas persuaserit. Ideo ergo non fecit in tito quod in tymotheo

ut ostenderet illa sacramenta nec tamquam necessaria debere appeti nec tamquam

amb sacrilega debere appellari dampnari. Ut secundum aliam litteram. Quidam enim codices

latini non habent neque. Secundum quam ita perlegitur. q. Titus non est compulsus circumcidi

s; alibi ad horam ces. sub. ut in circumcisione timothei. Reddit autem causam

qua compulsus est facere quod nolebat. s; pro scandalo iudeorum preveniens calump

nias falsorum fratrum. qui parati erant commovere seditionem si illum filium iudee

incircumcisum ordinaret episcopum. Ubi est quod ait. Cessimus dico propter falsos fratres sub.

in locum ubi ego cum timotheo et alius eram q. ex. e. l. n. q. h. in Christo Iesu ut

nos r. i. s. l. quam cum facere nequirent propter hoc nos excitare moliebantur. ideo

amb cessimus sub. circumcidendo timotheum ad horam cessimus ita ut veritas eug.

per. a. v. que habet quod neque circumcisio aliquid confert nec preputium s; fides. Et

amb non erat apud iudeos quia credentes circumcidebant filios suos. Attende diligenter quod ambrosius illam litteram probat

qua dicitur nec ad horam cessimus. dicat se cessisse ~~nec~~ ad horam ita dicens. s; propter f. f. f. ~~non cessit. Si ergo circumcidendum~~

amb amb Quibus; ubi sicut quidam sonat non quia ad horam cessit propter illos. Si autem propter illos falsos fratres non cessit sicut legitur in

quibusdam codicib; non voluntate non cessit. Et autem cessit et se subiugavit si illi non essent s; propter illos subintr. f. f.

non cessit. Si ergo circumcidendum non fuit qui falsi fratres dicuntur quorum beneficio non fecit quod faciendum non erat. Gratia sibi est beneficium

aut hi qui vide bantur esse aliquid ne forte in vacuum currerem aut cucurrissem. Sed neque titus qui mecum erat cum esset gentilis com pulsus est circumcidi. Sed propter subintro ductos falsos fratres qui subintroierunt explorare libertatem nostram quam habemus in Christo Iesu ut nos in servitutem redigerent neque ad horam cessimus subiectioni ut veritas euangelii per maneat apud vos.

Ab his autem qui ui
debantur esse ali
quid quales aliq
uando fuerunt
nichil mea inter
est deus personam
hominis non ac
cipit. Michi autem
qui uidebantur
esse aliquid nichil
contulerunt. Sed
econtra cum ui
dissent quod cre
ditum est michi
euuangelium
preputii sicut et
petro circumcisi
onis. qui enim
operatus est petro in
apostolatum circumci
sionis operatus est
et michi inter gentes.
et cum cognouissent

presticerunt apostolo quia horum causa non cessit cum cedere non debebat. Cum enim exploratores
dictum sit sibi illum facere uolebant quod facturus erat sed propter istos non fecit.
Si enim autem non erat facturus sine dubio propter istos fecit. Littera hic indicat quia cessit et
historia factum esse clamat. Quomodo enim ad horam negaret se cessisse cum
probetur propter iudeos thimotheum circumcidisse. Ille enim posset dicere se non cessisse ad horam, ambrosius
non ad horam enim cessit qui numquam cessit. Quod si aliquando cessit quomodo non ad horam. Si ipse factus erat.
Cur enim non dicere se cessisse propter falsos fratres non cessit aut non cessurus propter falsos fratres Aut enim cessit propter falsos fratres
cessit. Unum enim ex duobus testatur intelligi. Cessit quasi inuitus non sponte propter
illos faciens quod ipse non faceret humilians se legi circumciso timotheo ut dolus
et scandalum iudeorum cessaret qui parati erant commouere tumultum et sedicionem.
si illum filium iudee incircumcisum susciperet et reprimi ordinaret. De filiis autem
gentium non erat scandalum quia epistola apostolorum inde data erat ubi dicebatur non
oportere eos circumcidi. Sed iudei credentes circumcidebant filios suos nec epistola apostolorum ambrosius
hoc uetabat nec de his aliquid significauerat. Unde nec titus est compulsus circumci
di qui de gentibus erat. Sed thimotheus filius iudee propter exploratores circumcisus est.
Ita ut ueritas euuangelii maneat. scilicet quia in christo neque preputium neque circumcisio aliquid ua
let sed fides que per dilectionem operatur. Sequitur. Ab his autem. a. De collatione
euuangelii refero ad commendationem meam. uel sic. quales. uel quam idiote fuerint
ad comparationem meam aliquid. scilicet dum in lege erant antequam apostoli essent illi qui uidebantur esse aliquid.
uel alicuius auctoritatis qui cum domino ambulauerunt in transfiguratione eius interfuerunt
uidebantur dico ab his. scilicet falsis fratribus quia qui uidentur esse aliquid car augustinus
nalibus hominibus uidentur esse aliquid. Nam ipsi non sunt aliquid. Si enim
boni ministri dei sunt christus in illis aliquid est non ipsi per se. Nam si ipsi per se esset
aliquid, semper fuissent aliquid quales autem aliquando fuerunt quia ipsi peccatores
idiote fuerunt nichil mea interest referre. uel nichil michi prodest. ubi statim me
qua preterita nec prosunt nec obsunt. Innuit tamen se pe ualuisse. Dicendo ergo
quales aliquando fuerunt indicat se in legalibus preualuisse ut sed nunc tamen
sibi profuisse. uerum galathis non sunt curanda legalia. Deus. et cetera. a. Ideo nichil
mea interest. quia deus non accipit personam hominis magna et parua. scilicet sine augustinus
personarum acceptione omnes ad salutem uocat non reputans illis delicta ipsorum.
Michi enim et cetera. a. Ideo ad priora non recurro quia per ea que modo sunt suf
ficiunt in adomini. scilicet quia illi qui uidebantur esse aliquid. scilicet petrus et alii
qui fuerunt cum domino nichil contulerunt. uel addiderunt michi. in quo patet quod
non illis inferior sum. quia a domino perfectus sum ut nichil esset quod in collatione augustinus
mee perfectioni adderent. Qui enim illis imperitis tribuit sensum dedit et michi.
Et ita continua. Quia deus non accipit personam hominis quasi si ita esset ego pauperis
paulus autem ipsi cum tales michi contulerunt non fuisset sed sunt. michi enim et cetera. Et ita
iunge et lege autem. a. Illud nichil mea interest referre sed hoc dicam quia qui. e. a. n.
c. m. Sed potius contra opinionem insidiantium cum uidissent quod euuangelium preputii
a domino creditum est michi ut fideli ita principaliter sicut et petro euuangelium circum
cisionis. Christus enim dedit paulo ut ministraret gentibus; qui et petro dederat augustinus
ut ministraret iudeis. Ita tamen dispensatio distributa est ut et petrus ambrosius
in gentibus predicaret sicut autem fuisset, et paulus in iudeis. Qui enim. Probat hoc uidere.
quasi quia qui operatus est petro. uel dedit quecumque habet eligendo eum in apostolatum circumcisionis.
uel iudeorum operatus est et michi. uel ad meum honorem inter gentes. Cum uidisset et cognouissent.
Et cognouissent gratiam que data est michi inter gentes. scilicet quot miracula feceram quot gentes conuerteram.

aug. cephas .i. petrus iacobus et iohannes qui erant honoratiores in apostolis que
sep. i. secretis cum domino fuerunt qui uidebantur columpne esse .i. sustentatio
aug. totius ecclesie que in ipsa columpna et firmamentum ueritatis dicitur quia et sapientia
edificauit et constituit in vii columpnis quoniam uniuersitas predic
aug. atorum quia solet per septenarium uniuerso uel septenaria operatio spiritus sancti insinuari.
Cum hec inquit uidissent et cognouissent dederunt mihi et barnabe dextras in signum
aug. societatis .i. consenserunt in societatem et paruerunt uoluntati domini con
sentientes ut ego essem primus in predicatione gentium sicut petrus in cir
aug. cumcisione et sicut alii apostoli obedirent petro ita barnabas paulo. Hoc
ergo inuenti sunt in aliquo dissentire ab illo ut cum ille se perfectum euangelium
sibi accepisse diceret illi negarent et aliquid uellent tamquam imperfecto addere.
Sequitur ut nos et cetera. Dederunt nobis dextras ad hoc utique ut nos iremus
aug. in gentes ipsi autem in circumcisionem. Hoc addiderunt ut pauperum qui erant hierosolimis qui
et suarum uenditarum precia ad pedes apostolorum ponebant memores essemus
ad opus faciendo collectas. Ecce per hoc patet quod nobis egebant. Quod et.
et cetera. Ipsi monuerunt nos hoc facere quod .i. sed absque admonitione et fui sollicitus
seq. .i. studiosus facere hoc ipsum non minus diligenter quam illi precepit. Eo tempore
cum uenisset petrus antiochiam licet hoc in actibus apostolorum non legatur
in faciem ei restitit paulus. Unde subdit. Cum autem uenisset et cetera. Ipsi in
nichil contulerunt sed ego contuli petro quia cum uenisset cephas antiochiam
que locus gentium erat restiti ei tamquam par. Hoc enim non auderet
facere nisi sciret se non imparem fore. Restiti dico eundo in faciem
eius .i. quia non animaduertebat iudicando et non in occulto sed coram hominibus
quibus nocebat et non temere hoc feci quia reprehensibilis erat .i. dignus
reprehensione palam sed non per se ipsum uel ex hoc in prius enim quam uenirent quidam
aug. amb. iudei ab iacobo ecclesie ierosolimitane episcopo edebat petrus cum gentibus non
habens discretionem in cibis. Illi qui ab iacobo uenerant emulatores legis
erant nomine christiani qui equo iure christum et legem uenerabantur quos ti
mens non miscebatur gentibus quod si solum esset non esset reprehensibile
aug. amb. sicut et ipse paulus propter scandalum aliquando cessit. Sed in hoc erratum est quod
gentes cogebat iudaizare suo exemplo dum a gentibus se diuidens
iudeis se adiungebat. Unde subdit. Cum autem illi uenissent a iudea sub
trahebat se per cetera latenter per aliquas occasiones a cibis gentium et segregabat se
.i. per segregem cum iudeis faciebat timens non ab eos sed eos qui ex circumcisione erant.
.i. de iudea qui ac erant infirmi. Ut et si firmi essent per more suo
scandalizarentur. Hoc quod ne scandalizarentur sed paulatim in fide nu
trirentur fecit etiam iudeis tamquam iudeus simulat cum infirmis id sentire.
Et simulationi eius ceteri iudei qui erant antiochie consenserunt
tamquam discernentes cibos ita ut et barnabas qui mecum erat doctor
gentium ab eis duceretur gentibus subtracto in illam simulationem
iudaice commestionis ut quamuis recte diceret de legis in utroque
propter abolitionem ead
tamen intentione qua
petrus se a gentibus subtraheret et cum infirmis id se sentire simularet. Hec simulatio gentibus uiuit

gratiam que data est mihi
iacobus et cephas et
iohannes qui uidebantur
columpne esse dextras
dederunt michi et
barnabe societatis
ut nos in gentes ipsi
autem in circumcisionem
tantum ut pauperum
memores essemus. Quod et
sollicitus fui hoc ipsum
facere. Cum autem uenisset
cephas antiochiam
in faciem restiti ei
quia reprehensibilis erat.
Prius enim quam
uenirent quidam
ab iacobo cum gen
tibus edebat. Cum autem
uenissent subtrahe
bat et segregabat se
timens eos qui ex circumcisione erant. Et simulationi eius
consenserunt ceteri iudei ita ut barnabas duceretur ab eis in

illam simu
lationem.
S; cum ui
dissem quod
non recte a
mbularent
ad ueritatem
euuangelii
dixi cephe
coram omnib'.
Si tu cum iu
deus sis gen
tiliter & non
iudaice uiuis
quomodo
gentes
cogis iu
daizare.

erat. Sq; paulus petrum redarguit. Vn subdit. S; cum uidissē ego sol' q' n' ra.
n' q'ntū ad intentioē s; ad ueritatē euglii. quia p hoc pibat ueritas ut gentes iudaiza
rent. dixi cephe coram omnib'. quia p pr̄s sanandis dictum ē ut oms illius obiur- Aug'
gatione sanarentur. Non enim utile erat errorē qui palam nocet in secto emdare.
Huc ē accedit quod firmitas f caritas petri cui ā dno dictum ē pasce oues meas Aug'
obiurgationem talem posterioris pastoris pro salute g'gis libentissime sustinebat
ualebatq; h ad magnum humilitatis exemplum ut in eo qui p'mus ē discat
ceti ure esse ē humiles. Ipē enim petrus quod a paulo fiebat utilit' libtare Aug' in
caritatis scē ac benigne pietate humilitatis accep' atq; ita exemplum posteris p epla ad
buit tanto scē quanto ad imitandū difficilius quo non dedignarent' maiorē ieronimū
sicubi forte recti tramitem reliquisset ē a posteriorib; corrigi. Laus itaq; iuste li
btatis in paulo ē scē humilitatis in petro eminuit. Dixi inq. Si tu o petre
cum sis iud's natione ē g'nē gentilit' uiuis iudaice uiuis. i. g'ntiū n iudeor ritu
uiuis quia sciebat illā discretionem ciboz nic conferre. Ecce qui iam fuit i ritu
iudaico dimisit. Quid g' debent face qui non fuerunt ut galathe. Nō utiq;
debent recipe. Si inquam h'. quomō cog. q' omnia quidet ite putat esse
necessaria salutis iudaizare. Cogebat q'd non docentis impio s; conuersationis
exemplo ide h obiurgat' ē. Vt discant galathe per auctoritate non esse Ier'
iudaizandū qui mh reprhnsus ē. De hac aū reprhnsioē dissentire uidnr ier
ē aug'. sicut i de legalium p' xpm obseruatione. Ier enī ait petrū n io ser
uasse illa legalia q uelle ea post ē' seruari ē audiis sicut nec debebat s; inui
tū fecisse ē dispensatorie simulasse ne s' iudōs amitteret nec i h peccabat
quia bona intentione i dagebat i illi peccarent qui eius quasi exemplo iu
daizabant. nec fuit reprhnsio ua quia nil in eo reprhnsibile erat s; dispnsato
ria ut p hoc scirent gentes non esse iudaizandum uidūtes tm apl'm i hoc
reprhndi. Aug'. u dic' petrum ~~non~~ seruasse illa legalia non dispnsatorie s;
ue qī eis subiectū s; n i eis spem ponente q ab omnib' iudeis erat' seruanda. ē
eū ue peccasse non illa seruando s; alios suo exēplo iudaizare cogndo u sit
reprhnsio ua non dispnsatoria. Ait g' ier'. Ex hoc loco impi' porfirius petr Ier'
a paulo reprhnsū nob obic' uolens illi maculam erroris ~~ille~~ huic procacitatis i atte
n communie fidi dogmatis accusare mdaciū dum ut' se eccla' p'ncipes dissi
d'et q utiq; fac' non intelligens quo sensu petr' reprhnsibit fuisse ~~ugr eor~~
g'nte ē ei paulus in faciem restitisse dicatur. Nam utq; recte sentit legē n
esse tenendā ig. in omni g'nte quicūq; timet dm ē opatur iust' ac. ē. illi. s;
utq; cauta simulatione dispnsat ille subtractione iste reprhnsioē. ut ē iu
deis sup bia g'ntibus desperatio tolleretur. Non ē ē paulo ut eis ō quib; a ne de ē

se ab eis postea sepabat. Petrus ue reprhensibilis erat n ei paulus procacit' resistebat. Paulus enī n i Ierōnim'
petro hoc non reprhendē potuit quod ipse fec' nec arguē simulationem cuius ipe reus erat s; fuit ad aug'.
hec reprhensio non uera s; dispensatoria nec petrus peccauit nec paulus procacit' arguit. Petrus
aū sicut legitur in actibus aploz auctor fuit huius decreti legem p' euuglm non seruandam qui p'
uisionem lintheī ubi erant diuersi g'nis animalia ad cornelium intrauit ē g'ntib' comedit. Qui in
ē questionem de hac re solut. Cum nū barnabas ē paulus iam conuersis multis g'ntib; uenissent
antiochiam q'uidā de iudea descendentes dicebant. Sine lege moysi nemo p' saluari. Tunc utriq; s.
paulus ē barnabas illi iudicij qui hoc dicebant ascenderunt ierlm ad aplos. Petrus uo ait. Dedit Ierōnim.
ds spm illis sic' ē nobis nich discruit ī nos ē illos fide purificans corda illoz. Quid g' reptatis
dm imponē iugum quod neq; nos neq; patres nri portare potuimus s; p g'ra ē' dimus saluari

sic illi. Petrus itaq; b(e)n(e) sensit de abolitione le
gis s(ed) simulauit p(ro) timore iudeo(rum) ne occasione
g(e)ntium a fide recedent (et) sic p(er)d(er)et g(re)gem suum. Si
mulauit a(ute)m paulus p(er) simili metu ut in circu(m)cisione
timothei (et) ip(s)e qui co(m)am ex uoto nutriuit ut na
zarei in chencris ex lege capud totondit. Post mul
ta (et) i(n) ier(usa)l(e)m consilio iacobi (et) p(res)b(ite)ro(rum) purificatus
s(ecundu)m lege(m) in templum intrauit (et) hostiam obtulit.
Ecce quomodo iudeis iud(eu)s factus est. Non (er)go officio
so mendatio s(ed) honesta dispensatione (et) petrum sea
gentibus segregasse (et) paulu(m) ei restitisse ego in(m)o
alii ante me exposuerunt ut (et) aplo(rum) prudentia
demonstraretur (et) blasfemantis porphirii imp(ru)
dentia cohiceret(ur). Augustin(us) u(ero) dic(it) c(re)d(e)ntes de gentib(us)
o(mn)e leg(is) libatos esse. De iudeis u(ero) c(re)d(e)ntes legi sub
ditos esse nec peccare sicut cum circu(m)cidunt (et) sacrificat
modo spem salutis in eis non constituant nec pec
cat petrus si iudaizat s(ed) cogit g(e)ntes iudaizare
suo exemplo in quo solu(m) paulus rep(re)hendit eum
ut doctor gentium ut sit rep(re)hensio u(er)a nec dispen
satoria. Alioquin mentitus e(st) paulus. Si e(ni)m h(oc) fec(it)
petrus q(uod) face(re) debuit mentitus e(st) paulus q(uo)d eu(m) uidit
non recte ambulante(m) ad u(er)itate(m) eu(an)g(e)lii ego q(uo)d de
illud petru(m) sic egisse c(re)do. Quisquis e(ni)m fac(it) quod
face(re) deb(et) recte utiq(ue) fac(it) u(er)o falsum de illo dicit
qui dic(it) eum non recte fecisse quod nouit eu(m) face(re)
debuisse. Si a(ute)m u(er)um scripsit paulus u(er)u(m) e(st) q(uo)d petr(us)
non recte ambulabat ad u(er)itatem eu(an)g(e)lii ego q(uo)d
illud petr(us) sic egisse c(re)do. ut gentes cog(er)et iudaiza
re. H(oc) lego scripsisse paulum q(ue)m mentitu(m) e(ss)e non c(re)do
u(er)o non recte agebat hoc petrus quia erat c(on)t(ra) eu(an)
g(e)lii u(er)itatem. ut putarent qui c(re)debant i(n) x(ristu)m se
Aug(ustinus) sine illis legalibus saluos esse non posse. Hoc
enim contendebant antiochie qui ex circu(m)cisio(n)e
c(re)did(er)ant. I(m)p(ri)m(is) u(ero) paulum c(re)do non ita egisse q(uo)d
timotheum circu(m)cidit (et) chencris uotu(m) p(er)soluit
(et) ierosolimis ab iacobo monitus legalia suscep(it)
ut putare uideretur p(er) illa legalia salute(m) dari s(ed)
ne illa q(ue) in umbris futuro(rum) d(eu)s fi(er)i iusserat tamq(uam)
ydolat(ri)am g(e)ntium dampnare c(re)deretur. H(oc) est
enim quod illi iacobus ait. Vides inquit fr(ate)r quot
milia sunt in iudea q(ui) c(re)diderunt in x(ristu)m (et) hi om(ne)s
emulatores leg(is) sunt. Audierunt a(ute)m de te quod
discessione(m) doceas a moyse eo(rum) qui p(er) gentes s(un)t
iudeo(rum) dicens non debe(re) circu(m)cide(re) filios suos
neq(ue) s(ecundu)m consuetudinem ingredi. Quid (er)go e(st).
(er)go utiq(ue) oportet conuenire multitudine(m)
audierunt e(n)i(m) te superuenisse. H(oc) (er)go fac q(uo)d tibi
dicimus. Sunt (er)go nobis uiri .iiii(or). uotum h(abe)ntes Ad
sup(er) se. his assumptis cum ip(s)is (et) scient om(ne)s falsa e(ss)e
q(ue) de te audierant. Non ut opinor obscuru(m) e(st) (et)
iacobum h(oc) u(er)o monuisse ut scirent falsa esse q(ue) de eo
audierant. hi qui ex iudeis c(re)didissent (et) tam emulatores
legis erant qui sic ea uolebant obseruari tamq(uam) si
si(n)e his in eu(an)g(e)lio salus c(re)dentibus esse non possit.
Hi senserant paulum uehementissimu(m) g(ra)tie p(re)dica
tore(m) in intentioni eo(rum) maxime aduersu(m) ab eius
noue leg(is) qui non intelligebant quo animo au
deis fidelibus illa tunc obseruari deberent s(ed) p(ro)pt(er)
comm(en)danda(m) auctoritatem diuina(m) (et) sacramento(rum)
illo(rum) p(ro)pheticam s(an)c(t)itatem non p(ro) adipiscendam sa
lutem dicebat(ur) paulus g(ra)tie p(re)dicator e(ss)e g(e)ntis dap
nare legem moysi si u(ero) sacrilegam nec d(e)o mandante
scriptam u(er)o huius false criminationis i(n)uidia(m)
diluere uolens ip(s)e iudaizauit ostendens se n(on) ca(m)
e(ss)e sacrilegam iudeis ut est idolatria g(e)ntib(us) n(on) t(ame)n
esse necessariam saluti. Porro ap(osto)li ierosolimis Ad
decreuerant nequisquam tunc iudeos iudaizare p(ro) ad
hiberet quamuis (et) ip(s)os (christi)ana doctrina n(on) cogeret. leg(em)
Itaq(ue) si post hoc aplo(rum) decretum petrus habuit illa(m)
i(n) antiochia simulatione(m) qua g(e)ntes cog(er)et iudai
zare non mirum si paulus constringebat eu(m) libe
debe(re) assere(re) quod cum ceteris ap(osto)lis se ierosolimis 18
decreuisse meminerat. Si a(ute)m h(oc) a(nte) illud ierosoli
mitanum concilium petr(us) fec(it) nec sic mirum e(st)
quod eum uolebat paulus non timide h(oc) subte
g(er)e s(ed) fidenter assere(re) quod eu(m) pari(ter) sentire nouat
(et) quia cum eo contulerant eu(an)g(e)lium (et) quia i(n)
cornelii uocatione (et) diuinitus eum de hac re am
monitu(m) accepat siue quia a(n)tequam illi uenissent
antiochiam quos timuerat cu(m) gentib(us) eu(m) c(on)uesci
uiderat. Non enim negamus petr(um) in hac sent(en)
tia fuisse in qua (et) paulus fuit. Non (er)go tunc
eum quidem in ea re uerum esse docebat s(ed) eius
simulationem qua gentes cogebat iudaizare
arguebat quia sic illa omnia simulatorie gere
bantur quasi u(er)um esse quod dicebat quidam. s(cilicet) c(re)d(e)ntes
sine lege non posse saluari. in cuius sententie n(on)
consensione(m) s(ed) simulationem timore petrus ic(ri)
derat ut de illo paulus u(er)e scriberet quod eum ui
disset non recte ambulante(m) ad u(er)itate(m) eu(an)g(e)lii ei
q(uia) u(er)issime dic(er)et q(uo)d gentes iudaizare cogebat.

quod paulus utiq; non faciebat obb illa uet'
a uacat'e bio pus erat obseruans ut dampnāda
non esse monstraret pdicans tñ instanē non eē,
gra fidi saluos fi' fideles nec ea uidet' necessaria
quisquā susciper; p' passionē 7 resurrectionem
namq; dñi iam reuelata fide amiserant tamq̄m
uitā officiū sui. Uerūtñ sic defuncta corpora de
ducenda erant. quodāmō ad sepulthurā nec si
mulate s; religiose non erant deserenda contra
uo ut inimicoꝝ obtrectationibus tamquā ca
nū morsibus piciendā. Iō nunc quisquis xa
noꝝ quāuis sit ex iudeis ea celebrare uoluīt: q̄i
sopitos cineres eruens non erit pius deductor uel
baiulus corporis s; impius sepulthure uiolator.
Nam pcessu tempis obseruationes ille ab omib'
ađ xanis sunt deserende. Itē ma aplm paulū interrog
ad ans in pello 7 requiro ~~7 requiro~~ in eo quod scripsit
ier se uidisse petrum non recte ambulare ad ūit' eūg.
eiq; iō restitisse quod illa simulatione gentes iuda
izare cogebat utrum uēū scripserit an ū nescio q̄
ađ ad dispnsatiua falsitate mentitus sit. Absit ut eum
cñau mdacii fecisse c̄damus omnino enim tenendū ē
in doctrina religionis nullomodo eē mentiendū 7 a
scriptoribus scāꝝ scripturaꝝ c̄dendum est omnino
abesse mentiendū ~~7 a scriptoribus scāꝝ scriptāꝝ cre~~
~~dendum~~ mdaciū ne dispensatores x̄ sibi putet
licē p ūitatis dispensatione mentiri. Fidelis ḡ dis
pensator paulus nobis exhib; peuldubio in scbē
do fidem quia ūitatis dispensator erat non fal
sitatis 7 iō uerum scripsit dicens se uidisse petrū
non recte ambul' ad ūitatē euūglii, eiq; in faci
em restitisse quod coger; gntes iudaizare. Petr'
itaq; 7 barnabe simulatio merito rephnsa est 7
correcta ne 7 tunc noceret 7 ne posteris imitand' ua
Jē leret. Cui ierꝫ ita respōd;. Scribis in epla q̄d paul'
ro cum iam esset apl's x̄ susceperit ea q̄ī lege p̄ceptum
ni celebranda ut doceret non esse pniciosa his q̄
m ea uellent sicut a parentibus p legem acceperint
custodire si tamē in eis non constituerent spem
salutis. Estq; summa sententie tue c̄dentes q̄d
de gentibus a legis onē liberos esse s; c̄dentes de
iudeis bñ facē si sacrificant 7 circumcidūt. Si sicp'
euūglm bñ fac̄ qui iudaizat in sacrificiis 7 ceteris
in heresim labimur cherinthi 7 ebionis qui x̄ p'
b sunt anathematizati quod euūglo miscue
runt cultus legis qui dum uolunt 7 iudei eē 7 xani

neutrū sunt 7 si tales suscipimus ut in ecclā dī fa
ciant quod fecerunt in synagoga sathane, non illi
x̄ani fient s; nos iudeos facient. Dicis legis cerimo
nias his qui ex iudeis sunt non esse pestiferas. Ego
ecē pnuntio quod sunt utiq; cerimonie iudeoꝝ
omnibus mortifere fidelibus. Finis enim legis xp̄c.
Itē m. lex 7 pphe usq; ad iohm. Itē ieremias. consūma
bo t. n. sup domum isrl. Non dicit pp gntiū s;
iudeis ut non in uetustate litē uiuant s; in nouī
tate spc̄. nec sunt ille c̄imonie res indifferentes īt̄
bonum 7 malum ~~si obseruande~~ eas obseruare iudi
cas bonū ego assero malum. ū m qui ex gntili s; ūq
ex iudaico pp c̄diderunt. Nos natura 7c. Condata
Jerꝫ ad ośntū

Nos natura iudei
7 non ex gentibus
peccatores. Scientes ā
quod non iustifica
tur homo ex opib'
legis nisi p fidem
ihū xp̄i 7 nos in x̄
ihū c̄dimus ut ius
tificemur ex fide x̄
& non ex opibus le
Expt quod ex opib; legis
gis non iustificabi
tur omnis caro.

auctoritate sua ā
tationibus incipit
agē quod carnales
obseruantie costi
dens iusticiā ū ex
lege s; ex gra fidi
esse primo exēplo
sui 7 aplōꝝ 7 abhē
qui ex fide iustifi
cati sunt deinū scp
turaꝝ auctoritate attestatione
tande humana c̄
suetudine. De imp
batione itaq; leḡ
incipit hic plane
agē. q. d. Gentes
non debent iu
daizare 7 ūe quia
nos qui aualum'
in lege scimus eā
non iustificare
7 iō ea dimissa ad
xp̄m c̄fugimus
quod ita dicitur
S'ꝫ xpm ū sobseruande

Nos. s. ego 7 alii apli sumus natura iudei. 7 non pse
liti s; gnē iudei sumus 7 non sumus peccatores ex gntib'.
q. Peccatores quidem sumus s; non ut gtēs idolatrie
7 inmundē. Attende quod sicut int' ē uit' 7 iridū
tes 7 int' scōes 7 int' scribentes 7 scriptores 7 hui' mu
ita scriptura peccatores appellare consueuit ualde
iniquos 7 grauibus peccatoꝝ sarcinis oneratos. q̄d
nomen gentibus imposuerunt iudei ex uetusta su
pbia tamquam ipi iusti essent cum essent ipsi
ađ ipso
cv
ađ

aug peccãres. hoc nom non est in scripturis usitatu
de illo quicumque iuste laudabiliter uiuant n fuit
sine pecco. Scientes a. q. Sumus natura iudei i non
peccatores ex gentibus s; tamen sumus scientes q ho. i.
iudeus quantuscumque in lege sit non iustr ex o. l.
i. p opa legalia que sunt de sacrificiis i de aliis fi
guratiuis. Nullo denique modo iustificatur nisi p
fidem x ihu. i. qua cdr in x. i quia hoc est g nos
aug ad pa iudei sicut i gentes cdt in x. i. ut inf. ex f. x. Non
ulinu epm dic ex fide quod opa bona frustrentur c ds reddat
unicuique scdm opa sua ~~s opa sua~~ s; quia opa sut
ex ita non ex ~~ex~~ opibus gra quia fides p dilectione o
pans nichil operatur nisi ipa dilectio di diffund
etur in nobis p spm scm nec ipa fides esset in nobis
aug ad p nisi ds eam daret. Ex fide g nos dic iustificari qa
spium i hy ipsa prima est ex qua impetrantur cetera. Ex fide
larium. iustificemur dico i non ex opibus legis. aliq modo
sine an fidem siue cum fide fiant. ppt q. s. quia io
deus non est iustus ex lege patet quod ex opib leg.
non iustif. omnis caro. i. gentilis qua si ex illa non
iustificatur iudeus multominus caro. i. peccor
ex gentibus. quod si. q. Nos credimus in xpm n p
fidem iustificeris

Quod si querentes quod. i. s; si i
iustificari in xpo nos ipsi inuenti
inuenti sumus et sumus peccatores
ideo quia sumus
querentes iu. i x.
aug i. s iudicatis i si
Berengari ipsi peccatores. Nu uium est nos pec
quid xpc peccati casse eo quod
legem dimisi
minister est. Ab mus. i in xpo
iusticiam qri
sit. Si enim que mus tunc qu
hi pcepit. s. x
destruxi iterum e est minist pec.
a. Mirum e
difico puaricatore si quis hic dicat
s; absit. ut x
peccauit qui legem
me constituo. destruxit i des pcepit.

Si enim. q. Vere x non peccauit hoc pcepit do
quia ~~non~~ nec ego peccaui deserendo i destruendo.
aug quia sut in reedifico q destruxi. s. superbiam glo
tem de opibus leg. puari. me esse constituo;

Videtur forte ex his ubis simul posse obici
quasi fidem x quam an oppugnabat non e aug
dificet puaricatore se constituat s; illam non
destruxit quia destrui non pot. hanc aut superbia
ue destruxerat i destruebat uo si reedificaret p
uaricator fieret. Ille enim puaricatore qui cu
destruxit re falsa que destrui p eam rursu
edificat. Ille u ne qui ueniam non conaretur aug
destrue i postea uam esse ac destrui non posse
cognoscet tenuit eam ut ipsa edificetur. Ut ita.
Quod si querentes. q. Dixi quod ex opibus leg
non est iusticia uie quod. i. quia i nos ipsi qui
in lege maiores fuimus uie. su. non opinione
habiti s; ratione pbati fuisse peccores. i ea. s.
dum ei subiecti seruiebamus quod tam apparet
quia sumus querentes. i. querimus iustificari
in x. quia cur in x ~~in~~ quereremus iustificari. ~~et~~
n quia in lege non eramus iusti. i si hoc e. i. si
nos qui i ea pfecti eramus sumus ex ea peccore et
lex ubicumque post x passionem seruatur minis
trat peccatu i si lex ministrat peccm et si xpc
legem tm ministrat i peccatum. S; numquid
xpc est minister pecci. absit. Non enim e minist
est peccati. c nec legis. quod forte uidetur qa
eam adimpleuit. s; absit quod ipe sit minist. i.
quod eam ministrauit docens eam post sua pas
sionem seruandam. i si x non e minist legis c
uos galathe ea seruaretis. Ut ita. Qd si. q. Ve ex
opibus legis non est iusticia q. i. quia nos ipsi
querentes iusticiam i x. i. uera cognouimus
nos n posse iustificari nisi transeuntes ad xpm.
Nos dico inuenti peccores in lege. i. si hoc quod
utique e numquid x minist e p. i. numquid pati do
tur x i concedit nos relabi ad id quod eramus
quod si pateret. i. concederet profecto nobis esset mi
nist peccati. i. prioris status nri sicut fuissent tunc se
quentibus ad se minist iusticie. s; absit. Si enim.
q. Si e x non est minist peccati et legis ego enim
sequax eius destruxi legem rationabiliter uiue
do i docendo. i si ego iterum reed. hec quos destruxi.
i. legem constituo me esse puaricatore. i. ccle
gem spualiter intellectam facio. Ego enim p le.
spualiter intellectam mortuus sum legi. ne car do
nali in ea uiuam. Ut ple. le. m. i. p auctoritate
leg ipam dimisi quasi ei mortuus nullum carnale
sensum ei hns eq scriptura. pphani suscitabit d. d f. u.

Ego enim per le
gem legi mortu
us sum ut deo
uiuam xpo con
fixus sum cruci.
Viuo autem iam non
ego uiuit uero in me
xpc. Quod autem
nunc uiuo in car
ne in fide uiuo fi
lii dei. qui dilexit
me et tradidit se
metipsum pro me.
Non abicio gratiam
dei. Si enim per le
gem iusticia ergo
xpc gratis mor
tuus est. O in
sensati galathe
qui uos fascina
uit ueritati non
obedire ante quorum
oculos xpc ihc

ipsum tamquam me audietis. ut est: consummabo testamentum nouum domui israel. et holo
caustum pro peccatis non tunc dixi. ecce uenio et alia huiusmodi. mortuus sum legi ideir
co ut uiuam non mihi sed deo. id est ad honorem dei quod in me possum quod est christo confixus sum cruci
id est crux christi extinxit in me ardorem peccati ut iam ultra ad id non extendar. timo — aug'
re dei quasi clauis habet carnis confixas. Unde: confige timore tuo carnes meas. Viuo autem ergo.
Cum christo crucifixus sum cruci. sed post hec uiuo uirtutibus. id est uigore bene operandi habeo.
Viuo dico iam non ego secundum carnem quia iam non ille peccator qui prius eram;
uiuit uero in me xpc. id est bene operari possum. id est nouitas christi apparet in me et est sensus. non
est in me iusticia mea sed christi. Ad quid ergo lex necessaria est et per quid exponit. a. Di
co me uiuere. quod autem nunc uiuo. id est bene operari possum in carne corruptibili in qua est
incentiuum uiciorum. id est quod in igne non uror in fide uiuo. id est per fidem est non per labo
riosa opera legis. fide dico filii dei. cuius fidei tale est precium quod dei filius. Ut autem ostendat
non esse meriti sui sed gratie christi quod in carne uiuens uiuit in fide addit qui dilexit me.
et per hoc fides habet efficaciam. et pro dilectione tradidit non aliud sacrificium sed se
metipsum solum qui tantus est. Attende quod filius se tradidit ut hic dicitur — aug' in ser
et pater eum tradidit ut alibi ait apostolus qui proprio filio suo non pepercit sed pro n. o. t. i. — mone de epla
Si pater tradidit filium et filius tradidit seipsum iudas quid fecit? Facta est — iohis.
traditio a patre facta est traditio a filio facta est traditio a iuda una res facta est.
Quid ergo discernit patrem tradentem filium et filium tradentem se et iudam
traditorem magistrum quia hoc fecit pater et filius in caritate iudas autem fecit in prodici
one. Videtis quia non quid faciat homo considerandum est sed quo animo et uoluntate — id.
faciat. In eodem facto inuenimus deum in quo inuenimus iudam. deum bene
dicimus iudam detestamur. benedicimus caritatem detestamur iniquitatem.
Deus cogitauit salutem nostram qua redempti sumus. iudas cogitauit precium quo
uendidit dominum. filius precium quod dedit pro nobis. Diuisa ergo intentio di
uisa facta facit. cum tamen sit una res ex diuersis eam sic intueamur unum amandum alium
dampnandum unum glorificandum alium detestandum inuenimus. Non abicio.
a. Quia christus ex dilectione tradidit se iustificauit me ergo ego non abicio gratiam dei.
id est non recipio legem quod esset abicere gratiam. Vel non faciam irritam que est non irritam facio — amb
gratiam dei. ut ei comparem aliud. id est legem uel dicam per legem esse iusticiam. non — ad.
debeo. Si enim per legem. id est per opera legis quibus iudei confidebant iusticia est ergo — ad.
xpc mortuus est gratis. id est frustra sine causa. O insensati galathe. Increpat — ad.
eos. Verba enim sunt irascentis increpantis qui per increpationem commouet — amb.
eos ut rationes sequentes attentius audiant. a. Non ex lege sed ex fide iu — III.
sticia est et christus ex dilectione se pro nobis tradidit et cum hec omnia ostenderit in
his instructi fuistis. O. dolendo dicit uos galathe estis insensati qui uanam — amb.
se circumuentos cognoscunt et cum prius recte instructi fuistis qui uos fasc.
id est decepit ueritati non obedire. Veritas enim se ingerit uobis uos ei non creditis et
quis uos ita fascinauit. per simile hoc dicit quasi ut quando oculos est non uideant
sicut magicis ludificationibus aliter quedam oculis hominum ostenduntur quam sint et dicuntur
ille fascinationes. Dicitur et fascinus siue fascinatio uulgo qui nocet infantibus. — lex
Dicuntur enim quorundam oculi uisu urentes et hic eorum actus fascinare dicitur,
ipsi ut huic peccato inseruiant demones. Similiter inuidia tamquam fascin
urit. Inuidus enim non mihi sibi nocet cum aliena felicitate tabescit sed et
his in quibus aliqua bona esse incipiunt. Unde in libro qui sapientia salomo
monis inscribitur. fascinatio malignitatis obscurat bona. Sic factum est ut inuidi tamquam fascinantes

nocuerunt galathis nuper in xpo renatis ut idē galathe fidei stomacho nausiā
recibum spc euomerent. Quid aūt ex hac fascinatione euenit ostendit subdens.
Ante quorum oculos ic. a. Ve fascinati estis ante quorum oculos. i. in quorum reputatione
ab. xpc ihc tm̄ p̄sc̄ptus ē. i. dampnatus i in uob. i. in uris intellectibus falsis. & crucifixus ē. ut putatis hō.
ab. sin salute ura. In oculis i sensibus prudentium x̄ uidetur dampnasse morte i diabolum uicisse. sicut in libro
osee. Ero mors tua o mors ic. Hec est uirga moysi q̄ uisa ē in serpentē deuorauit serpentes magorum. Hic ē
summus sacerdos in lege in cuius morte qui sanguinē pximi fudant ignoranter i ob id metuentes ad ciuitatē refu
gii se contulerunt absoluebantur i securi fiebant a metu. In morte xpi dampnato superbo salus nr̄a p̄scripta ē
Quod insinuabat ineffabile nomen dn̄i sc̄ptum in lamina aurea summi pontificis qd erat tetragrammaton. i. q
tuor litterarum que sunt ioth. he. uau. eth. i. principium passionis uite iste. de sic dicetur. Ille cuius iste legalis sa
cerdos gerit p̄sonam est nobis p passionem auctor i reparator uite p adam amisse. Ihū qui ascendit sup oc. d. n. i.
ab. O ccasum enim mortis xpc ascendit. i. triumphauit diabolum in morte dampnando. S; oculis stultorum uidetur
dampnatus tm̄ i necorum s; sic crucifixus ut homo in quo nulla spes salutis sit. In illis qui uiuit x̄ iste ē mor
Iero. au. tuus. Vt ante quorum oc. x̄. ie. p. i. p̄scriptio eius ita fuit nobis nota q̄i ante uos fuisset facta. in uob ē c. i. in
intellectu b uiserat crucifixo ut sciretis qualiter facta i quid contulit. Vt ita. Ve fascinati estis ante
Berengari. quorum o. i. in tuā p̄sentia uobis uidentibus ille tantus qui est x̄ ihc ipc ē p̄scē. i. exheredatus ē in uobis
malus non debetis pati ut regnum hereditate suā amitteret nec dū in uobis s. i uo. ē p. ē. i. hereditate
au. suā amisit in uobis i uosipsos. Quod aūt ait c̄c̄f ē. pondere p nuntiationis indiget cum dolore qd addidit
ut hinc maxime moueret eos cum considararet quo precio emit possessione quā in eis amittebat. Vt ita
Ve fascinati estis ante quorum oculos x̄. i. p. ē. i. dum p legem xpm̄ ihm̄ deseritis xpc ē a uobis p̄scriptus ē sic a pila
to. i. ita peccatis sic peccauit pilatus p̄scribendo eum iudicium sufficiente edictis. Crucifixus ē in uob. i. a ctuci fixo
ribus peccati quantitate non differtis. hoc solum. uo. Postquam galathis incre
pando commonuit commotis eis p increpatione p̄bat q lex n̄ ē obseruanda quia n̄ ex ea
s; ex fide ueniunt omnia necessaria. s. spc iusticia b̄n̄dictio. a. Quamuis si
tis fascinati i stulti tm̄ h uolo a uobis discere quia hoc adeo euidens ē ut i stulti
doce queant ibi solum a uobis scire qualiter nichil aliud eēt h solū ad p̄bandū q̄ itn̄
do sufficeret quidē ecce constat quia accepistis spm̄ scm̄ inhabitantē ic h ostet
quod spm̄ accepistis an ex opibus legis ubi labor ē q̄ numq̄ habuistis acce
aug. pistis eū an ex auditu fidei. i. ex fide q̄ auditus facultate uenit ex fide utiq; n̄
aug. ex opibus legis. Ab apostolo enim p̄dicata ē eis fides in qua p̄dicatione aduentum i
p̄sentiam spc sci senserant sicut in illo tempre in nouitate inuitationis ad fidē
aug. i sensibilibus miraculis p̄sentia spc sci apparebat sicut in actibus aploꝝ legitur. h
aūt factum erat apud galathas ante quam isti ad eos p̄uertendos uenissent. hic q̄ sns̄ ē.
In illis opibus legis essz salus ura non daretur uobis spc scs ii circumcisis.
aug. S; fuit datus uobis ante quam opa legis h̄retis. Et scendum quod nunc de opibus maxime tractat q̄ sunt in sa
aug. cramentis que non sunt necessaria utram gr̄a fidei ē. Bipartita enim sunt opa legis nam partim in sacramentis pā
tim in moribus accipiunt. ad sacramenta ptinent circumcisio sabbm neomenie sacrificia i huiusmodi i innumere
obseruantie. ad mores aūt non occides non mechaberis i huiusmodi. In obseruantiis aūt sicut intelligant seruitus
sola est qua terat in pp iudeorum ic usq; adhuc. Si aū obseruentur illa i intelligant non m̄ nō obsunt.
aug. s; i p̄sunt si tempori congruant sicut a moyse i p̄phis obseruata sunt congruentia omni pp cui adhuc tat
seruitus utiterat ut sub timore custodiretur. Nichil enim tam pie terret animā quam sacramentum n̄ intellectū.
intellectum u p̄ium gaudium parit i celebratur libere si opus est tpi suū non ē op us. cum suauitate spi
tali tm̄ legitur i tractatur. Omne aūt sacramentum cum intelligitur ualet ad contemplatione ueritatis que in soli di cog
nitione fundata ē. bonum mores in dilectione di i pximi in quibus duobus tota lex pendet i p̄phē. Seqr.
Sic stulti. Item hic increpat eos. a. t quia spc est ex fide q̄ uos stulti estis i hc. i. a deo ut cum cepitis
i. cum uerum ha buistis a spū scō. tutbus. spū scō nunc cum perfectiores esstis consummamini. i quereritis consummari carne. i. p carnales.

p̄scriptus est
& in uob crucifix
hoc solum a
uobis uolo dis
ce. Ex opibus
legis spm̄ acce
pistis an ex au
ditu fidei.

Sic stulti estis
ut cum spiritu ce
peritis nunc
carne consum
mamini. Tan
ta passi estis sine
causa si tamen sine
causa. Qui ergo
tribuit vobis spiritum
et operatur virtu
tes in vobis ex
operibus legis an
ex auditu fidei?
Sicut abraham
credidit deo et
reputatum est
illi ad iusticiam.
Cognoscite ergo quia
qui ex fide sunt hii sunt filii abrahe.
Providens autem scriptura quia ex fide
iustificat gentes deus prenuntiavit abrahe
quia benedicentur in te omnes gentes. Igitur qui ex
fide sunt benedicentur cum fideli abraham.

obseruantias a quibus nec inicium iusticie poterat haberi. Itaque ordine converso funditus — Aug.
Ordo enim est a carnalibus ad spiritualia surgere non a spiritualibus ad carnalia cadere. — Aug.
Sic uobis accidit quod quia bonorum non est, non est euuangelium quod hic annuntiatur. Tanta
etc. a. Vos qui estis consummati carnalibus obseruantiis sed non consummamini
immo habitatis perditis. Et ideo tanta passi estis sine causa. ut. i. sine utilitate. ut hic ideo dicit
quia multa iam pro fide tolerauerant in ipsis passionibus caritate timore inuicem. — Aug.
Sine causa ergo tanta passi erant quia caritate que in eis tanta sustinuerat ad le — Aug.
gem labi uolebant. Si tamen. a. Dico uos passos sine causa non tamen affirmo quod in uobis
. i. in potestate uestra est si uultis non erit sine causa. immo proderit. Sine causa enim fecimus — Aug.
superfluum quod nec prodest nec nocet hic autem perdesse potest. si resipuerint. Hoc dicit — Amb.
ne desperent. Qui ergo tribuit. etc. Redit ad illam quam ceperat demonstrationem
ostendens quod sicut illi per opera legis que numquam habuerunt non acceperunt spiritum sanctum sed
per fidem ita et ipse non per illa opera sed per fidem habet potestatem dandi spiritum et operandi mi
racula. id est quia uos non ex operibus legis que numquam habuistis accepistis spiritum sed ex fide
ergo qui tribuit uobis spiritum scilicet ministerio non auctoritate et operatur uirtutes. i. miracula in uobis
. i. inter uos. scilicet ego facio hoc ex operibus legis an ex auditu fidei? Non utique ex operibus sed
ex fide. i. similiter quibus ualui non per sunt ouo uos ea quitis. Quod autem non per
sunt per exemplum uestrum manifestatur. Per uos enim potestis uidere quod ego qui
huiusmodi opera legis non tamen per ea sed per fidem accepi potestatem dandi spiritum ministe
rio non auctoritate et operandi miracula de eo qui sub lege fuerat possit du
bitari sed per similitudinem istorum liquet. Deinde adhibet exemplum pa — Aug.
tris abraham cui ante circumcisionem fides reputata est ad iusticiam subdens.
Sicut etc. et ostendit hic iusticiam esse ex fide. a. Ita spiritus est ex fide sicut et iusticia
nam scriptum est in genesi. Abraham credidit deo. i. ipsum credidit reputatum est ad
iusticiam. i. sufficiens causa iusticie fuit abrahe etc. aliis in uocat hic iusti
ciam peccatorum remissionem et bone uite obseruantiam. Cognoscite. a. Quia
abraham iustus est ex fide cognoscite ergo quia illi qui sunt ex fide. i. qui
esse est ex fide. i. qui ex fide credunt se iustificari. hii sunt filii abrahe. imitatione
. i. iusti. Prouidens autem. Ostendit supra ex fide esse spiritum et iusticiam hic os
tendit ex eadem fide esse benedictionem. a. Non solum iusticia est ex fide
sed et benedictio quia scriptura inducens non tantum iudei benedicentur
eterna beatitudine in te. quod est in tue fidei conformitate. Quia i
imitatione fidei eius qua iustificatus est et ante circumcisionem iudei et gentes be
nedicentur. Et in te. i. in tuo semine scilicet christo et non alio. i. ad alium sensum uerbas
uerba illa dicit moysen sic sensisse addens. Prouidens etc. a. Scriptura dicit
prouidens. i. ostendens longe ante
quam fieret prouisum esse hoc. scilicet quod deus
iustificat gentes ex fide non ex
operibus legis ideo prenuntiauit abrahe.
. i. ostendit prenuntiatum esse abrahe
quod ex fide est benedictio dicens. quia in te
a. tue fidei imitatione benedicentur
in eterna beatitudine omnes gentes. Ergo
quia auctoritas scripture hoc dicit ergo
qui ex fide sunt benedicentur et fi. a.
. i. sicut abraham per fidem benedictus est. Quicumque enim. a. Recte dico quod illi qui ex fide sunt benedicentur

Quia deum loquentem abrahe dicit. O abraham omnes gentes;

Quicumque enim
ex operibus
legis sunt
sub maledic
to sunt. Scrip
tum est enim.
Maledictus
omnis qui non
permanserit
in omnibus
que scripta
sunt in libro
legis ut faciat
ea. Quoniam autem in
lege nemo ius
tificatur apud
deum manifes
tum est quia
iustus ex fide
vivit. lex autem
non est ex fide.
sed qui fecit
ea vivet in illis.

Ex operibus enim non benedicuntur sed mali sunt quod ita dicit. quicumque enim ex operibus legis sunt. sicut illi qui per ea putant se iustificari sub maledicto transgressionis sunt in neque ante euadere. vero illud quod dictum est abrahe. scilicet in te benedicentur omnes gentes. non est aliter intelligendum quam supra exposuit. Non enim sic intelligi debet ut dicatur sicut iudei volunt in te benedicentur omnes gentes. id est in tuorum operum similitudine. Ex operibus enim legis non est benedictio sed maledictio. quod intelligendum est non de operibus que ad mores pertinent sed que in observationibus illis fiebant. Proprie enim lex scripta in tabulis in quibus erant tria mandata pertinentia ad dilectionem dei et vii. ad dilectionem proximi. cetera vero sunt omnia quod legis auctoritate probat subdens. Scriptum est enim. a. Illi qui ex operibus legis sunt maledicti sunt vere quia sic scriptum est in deuteronomio. Maledictus est omnis qui non permanserit. non solum cognoverit non in quibusdam tantum sed in omnibus preceptis que scripta sunt in libro legis. permanserit dico ut faciat ea. id est non tantum velit sed opere impleat quod nullus potest facere. Unde petrus ait. Quid temptatis imponere nobis iugum quod neque nos neque patres nostri portare potuimus. Et est sensus. a. Dicitur deus per moysen. Multa quidem precepi que nullus implere potuit sed homini data sunt in onus ad eius domandam superbiam qui dicebat non deest qui impleat sed deest qui iubeat. Ideo maledicti erant omnes qui sub lege erant quia in omnibus erat reatus transgressionis a quo absoluti erant qui in gratia confidebant spiritualiter saltem legem implentes in quo innuit desiderando esse salvatorem qui finem ponat huic et liberet non solum ab aliis peccatis sed etiam a maledicto legis. Cur ergo galathe transeunt a gratia ad maledictionem. a. Stulte faciunt. Quoniam autem. a. Ex lege est maledictio. Quod autem non sit ex ea iusticia per auctoritatem abacuc ostendit. et hoc est quod dicit. Quoniam autem nemo iustificatur in lege. id est per opera legis apud deum. id est si apud homines qui falluntur manifestum est. ex verbis abacuc. Ille iustificatur apud deum qui eum gratis colit. scilicet non cupiditate appetendi ~~[illegible]~~ aliquid ab ipso preter ipsum et timore amittendi. In ipso enim sola vera nostra beatitudo est ipsa causa est. manifestum est dico quia ait abacuc. Iustus ex fide vivit. Iustus est aliquis ex fide. ipse vivit vitam eternam. lex autem. a. Ex fide est iusticia vita sed lex non est ex fide. ut per fidem impleatur sed timore. Possit enim videri quod opera legis ex fide fierent ut per eis sperarent eterna de quibus fides est quod utique non faciebant sed ex timore pene illa servabant. Unde subdit. Sed qui fecerit ea vivet in illis. non ait qui fecerit ea vivet in ea cum premisisset lex non est ex fide ut intelligas legem in hoc loco pro ipsis operibus que in illis observationibus fiebant posita. Qui autem vivebant in his operibus timebant utique si non ea fecissent lapidationem et crucem vel aliquid huiusmodi pati. ideo ait. qui fecerit ea vivet in illis. non apud deum. id est habebit premium ne ista morte puniatur. Aliter enim plecteretur. qui autem ex fide vivit cum hinc exierit tunc magis habebit presentissimum premium. Non ergo ex fide vivit quisquis in presentia que videntur vel cupit vel timet quia fides sanctorum ad invisibilia pertinet. Vel lex non est ex fide. id est nil mandat credendum sed faciendum. Alia non mutantur. Christus autem. a. Ex lege est maledictio non iusticia. sed christus redemit nos. iudeos de maledicto legis. sub quo eramus. Cur ergo vos galathe ad idem tenditis. factus. et cetera. a. Christus redemit nos de maledicto legis. ipse dico factus id est reputatus pro nobis non solum maledictus sed et maledictum quo verbo secundum usum loquendi plus quam si diceret maledictus intelligitur. id est valde peccator. dum reus occiditur et dum in eius contumelia directo illuminato ... discipulis illius sis nos autem discipuli moysi sumus. Quia scriptum a. Ideo reputatus est maledictum quia suspensus in cruce. Quia scriptum est in deuteronomio. Maledictus

Xpc nos redemit de maledicto legis fact[us] p[ro] nobis maledictu[m] quia scrip tum est ma ledictus omnis qui pendet in ligno ut i[n] gentibus benedictio abrahe fie ret in xpo ihu ut pol licitatione[m] spiritus accipi am[us] p[er] fi de[m].

omnis qui p. i. l. p[ro] suis iudic[atur] scelibus. Non enim io e[st] maledictus quia crucifix[us] e[st] s[ed]
quia in tale[m] incidit reatum ut m[er]uit crucifigi q[uod] n[on] x. i[de]o licet sit reputatus t[ame]n
non fuit maledictus maledictio[n]e culpe. i[d est] si maledictio[n]e pene. Maledictio e[nim]
gemina est. s[cilicet] culpe et pene. U[nde] n[on] i[n] maledictum duobus modis d[icitu]r. s[cilicet] active et passive
.i. s[ecundum] culpam et s[ecundum] penam. Ostenso q[uo]q[ue] qualit[er] hic locus accipi possit de maledicto culpe
de maledicto pene p[ro]sequamur. Fcs e[st] r[e]c. a. Xpc redemit nos a reatu p[re]varicati
onis quod p[ro]p[ter] h[oc] fcs e[st] p[ro] nobis. rei [m]utate maledictum .i. mortalis. Mortalitas aut[em]
ex pecc[at]o e[st]. io ipsa maledictio dicitur. ergo ea aliquid maledictu[m]. Ne au[tem] horreas q[uo]d
dicat xpm ee maledictu[m] confirmat auctoritate moysi p[ro]phe subdens. Quia r[e]c. a.
Ve factus e[st] maledictu[m] quia scriptu[m] est maledictus e[st]. i. u[er]e mortuus u[er]ie satisq[ue] miser.
omis q. p. i. l. Audieram h[ic] dix[er]e moyses de reis mortuus ut reo mortis h[oc] sufficeret si   Au.
suspend[er]et. i. quia h[ec] pena c[eter]is abiectior et ignominiosior e[ss]et erat. Io in deut[er]onomio
dictum est ut qui suspensus fuit in uespa deponatur. i. ostendit q[uia]r. Ca ma. o. q. p.
in ligno. quasi dicer[et]. Satis est et sit ei ad penam quod suspensus moritur reus. i[d est] q[ui]
illic est usq[ue] ad uesp[er]am ut tunc deponatur et sepeliat[ur] ne si diutius ibi sit maius   Au.
sit obp[ro]brium g[ra]uius. Ab hoc e[r]g[o] maledicto pene ostenditur x[pc] non fuisse i[m]munis
hac auctoritate quia scriptu[m] e[st] maledict[us] omis q. p. i. l. maledict[us] .i. mortu[us]. Secur[us]
ergo ait ap[osto]l[u]s. Factus est p[ro] nob[is] mal. Sicut non timuit de eo d[i]c[er]e p[ro] omnib[us] mortuu[s] e[st].
Hoc enim est maledict[us] e[ss]e q[uod] mortuus e[ss]e quia mors ipsa ex maledicto e[st]. i. maledictu[m] e[st]
omne peccatum siue ipsum q[uo]d fit ut sequatur supplicium siue ipsum supplicium
quod et uocatur peccatum quia ex peccato fit. Suscepit au[tem] xpc s[ine] reatu supplicium
n[ost]rum ut i[n]de solueret reatum n[ost]rum et finiret et supplicium n[ost]rum. Vn[de] alibi apte ait.
Misit ds filium suum in similitudine[m] carnis pecc[at]i ut de pecc[at]o da[m]pnaret p. i carne.
Quod enim dixerat similitudine[m] carnis pecc[at]i h[ic] i[n] appellat pecc[atu]m carnem ut de pecc[at]o r[e]c.
Quia enim de pecc[at]o mors e[st] illa a[utem] caro quamuis ex uirgine t[ame]n mortal[is] fuit eo ipso q[uo]d
mortal[is] erat similitudine[m] habebat carnis pecc[at]i. Cur ergo timeret moyses d[ice]re male
dict[um] quod paulus non timuit [dicere] pecc[atu]m. Plane h[ic] p[ro]ph[et]a i[n] d[ice]re debuit et p[re]dicare n[on] t[ame]n   Au.
q[uod] maledictus appellatus e[st] qui pendet i[n] ligno contumelia i[n] d[omi]n[u]m putanda e[st]. Ex par
te quippe mortali pependit in ligno pe[ccati]. Mortalitas au[tem] ex maledictio[n]e pecc[at]i p[ri]mi
hominis est. Si ergo diceret mors maledicta est nemo exhorresceret. Item si diceret pecc[at]o
maledict[us] e[st] nemo miraretur. Quid au[tem] pependit in ligno n[is]i caro mortal[is] e[st] morta   Aug.
litas ex pecc[at]o ueris hominis erat. Inde[?] eius pecc[at]i i[n] mortis figura i[n] moyses exaltau[it]   Aug. cont.
serpentem in h[er]emo sup[er] lignu[m]. In illa enim figura mors d[omi]n[i] pendebat in ligno. n[on]   Faustu.
meo i[n] maior inuidia e[st] quod addidit d[e]o ut d[ice]ret maledict[us] d[e]o o. q. p. i. ligno. In   Ier.
hebreis enim codicibus u[er]i[s] in deut[er]onomio n[on] h[abe]tur maledict[us] e[st] d[e]o. In antiq[ui]s
t[ame]n hebreor[um] codicibus non h[abe]tur nom[en] d[e]i. i. puto p[ost] passione[m] d[omi]ni ab aliquo appositu[m] ee
ut nos qui maledictum a d[e]o colimus xpm infamaret s[ed] non e[st] h[ic] in contumelia[m]   Aug. cont.
d[omi]ni quia io d[icitu]r maledictus d[e]o quia odit d[eu]s peccatum et mortem n[ost]ram cum ad delen   Faustu.
dum eam misit filium suu[m]. Quid ergo mir[um] si maledictus d[e]o d[icitu]r qui in se h[abe]t q[uo]d d[eu]s od[it]
.i. quod rep[ro]bat et delet. Addit p[ro]inde omis i[n] xpo ne futuri heretici neg[ar]ent e[um] u[er]am
ee morte[m]. P[re]uidit enim moyses hereticos futuros u[er]am d[omi]ni morte[m] negaturos. uo
lentes ab h[oc] maledicto xpm seiunge[re] ut a mortis i[n] u[er]itate seiungerent. Q[uo]d cum longe
ge futuros hereticos de longe clamat moyses. S[ed] n[on] ca[uet] tergiuersamini o heretici q[ui]b[us]
displicet u[er]itas mortis x[pi]. maledict[us] e[nim] omis q. p. i. l. non ille aut ille s[ed] omis
omnino et filius d[e]i s[em]p[er] uiuus in iustitia sua mortuus a[utem] p[ro]p[ter] delicta n[ost]ra i[n] car
ne suscepta ex pena n[ost]ra. Sic et s[em]p[er] b[e]n[e]dict[us] e[st] in sua iustitia maledict[us] a[utem] i[n] morte suscepta ex

pena nr̃a. Cum enim ex homine ꝛ p homine mortẽ suscepit ex illo ꝛ p illo .i. ma
ledictũ quod mortem comitat' suscipe non dedignatus ẽ ideo; addit ẽ omis ne
x ad uiam mortẽ ñ ptine d'retur si a maledicto penitus sepet'. Insipiens quidem
honorificentia xp̃m a maledicto quos morti iunctũ ẽ sepat ita uie mortuum negat
dicens pendidisse in ligno sp̃e q̃dam false carnis ꝛ non uiam mortẽ metuite solus
se. ecce quod pph'a uie mortuum clamat ẽ ait. Maledictus omnis .i. uie mortuus.
Pena enim peccati l' ex bñdictione uenit ut ex maledictione. Si ex bñdictioẽ uenit
optare debes semp esse in pena pecc̃i. si aũ optas ıtı̃ liberari ꝯde p diuine sententie
iusticiam ex maledictione uenisse qua dr̃. Si tetigitis morte moriemini. Seq̃tur.
Ut in gentibus. c. Ita nos redemit iudeos a maledicto legis ut .i. in gentib; q̃ ñ sub male
dictione legis erant fieret bñdictione abrahe p̃missa ıtı̃ in xp̃o ih̃u .i. p apm̃ fieret
dico ita ut tand' nos utiq; .s. iudei ꝛ g's accipiamus pollicitat' sp̃c. s. .i. beatitudinem et
nam quam sp̃c .s. in arram datus p̃mittit accipiam' dico p fidẽ. ñ p opa leg'. Fr̃s
s ho. d. Ostendit hucusq; iusticiam non ex lege s; ex fide ee exeplo sui abrahe ꝛ
scripturarũ auctoritate nunc p humanã consuetudinẽ id demonstr̃. q̃ p ba illiup
tationes ꝛ auctoritates quod p fidem non p legem datur sp̃c iusticia ꝛ beatitu
do. Modo dico fr̃s .i. p bo illud id secdm hoiẽ .i. scdm humanã ꝯsuetudinẽ in qua
quamuis sepe non sit infirmitas tm̃ test' hominis .i. ab hoĩe factum suis heredib;
firmũ ẽ quia nemo sp̃nit ut dicat non ualẽ non bñ factum ee aut sup ordinat
ut alr̃ de rebus illis disponat s; ẽ in auctoritate omnium maxime ẽ sit ꝯfirmat'.
testibus ꝛ morte testatoris similit' testm̃ .i. p̃missionem dĩ lex non facit irritũ quod
subseq̃nt' dicit apl's quod si subdixer' solum facilis esset intelligentia in aptatioẽ
similitudinis s; ex eo aliquantulum obscuratur quia ãnquam illud inferat
p̃mittit cui factum est testamentũ a deo .i. p̃missio .s. abrahe quod id fac' ut ex
dantis ꝛ accipientis dignitate uideatur incommutabilis sponsio ıtı̃ ẽ ꝯfirmat.
Abrahe. c. Sicut testm̃ hominis est firmũ simil' p̃missiones dĩ firme sunt. ꝛ a
quis dicet fuerunt ne an legem alique p̃missiones fr̃e respond; fuerũt utiq;
quia abrahe quem non fallet d's dicte sunt p̃missiones ab eo pl'r dic' p̃missioẽs
quia frequent' id .i. et'na beatitudo p̃missa est ꝛ semini eius .i. abrahe .i. xp̃o
numq. ad eum fieret p̃missio s; ad eum ptinebat quia per eum p̃mittebatur
danda bñdictio ꝛ quod semẽ illud a xp̃o sit non aliis notat ex ũbis scripture genes
sis que ẽ in semine tuo bñdicentur oẽs g'es. Non dicit scriptura in seminib' q̃si
in multis .i. sicut facet si de multis uellet intelligi s; dicit in semine tuo q̃si in uno .i. si
cut q̃ de uno uult intelligi illud unum est e. Uñ subdit. qui est xp̃c. Dic'
enim apl's non p' inueniri alius quod oẽs g'es bñdicer'. Hoc aũ. c. Hoc p̃misit d's
abrahe. Hoc aũ test'. confir. a d'o. p ıtı̃ amita dico .ꝛ affirmo quod lex ñ fac' irrit'.
.i. falsum quod facet si p eam daretur bñdictio. P̃missio enim illa nõ dix'
quod p legem esset bñdictio s; p semẽ. Quod si p legem est bñdictio frustra p̃
misit semen ꝛ frustra ipsum semen uenit. Non igit' enim p eam ~~p eam~~ bñdictio ẽ
quia data est post multum tempus a promissione facta abrahe. Si g° de ea ee
bñdictio. homines illius temporis .s. abraham ysaac ꝛ iacob non habuiss; ea q'
ꝛ hoc ẽ quod addit q' lex facta est .i. data post quadringentos xxx annos. a pro
missione abrahe fc̃a. Si g° lex iustificat non est iustificatus abraham qui mlt'
an̄ legem fuit quod quia dicẽ non possunt coguntur fat' non legis opibus iusti
ficari hominem s; fide sunt ꝛ nos cogit intelligẽ omnes antiquos qui iustifica
ti sunt ex ipsa fide iustificatos esse. G° lex non facit irritum .i. ñon infirmat lex p̃missionẽ s; quod

Fr̃s secdm ho
minem loq̃r.
tamen homi
nis confirma
tum testam̃
tum nemo sp̃
nit aut sup
ordinat. Ha
brahe dicte
sunt promis
siones et se
mini eius. Nõ
dicit ꝛ semi
nibus quasi
in multis s;
quasi in un
o ꝛ semini t
uo qui ẽ xp̃c.
hoc aũ dico
testamentũ
confirmatũ
a deo que p°
quadringen

dñib

tos .i. triginta annos facta est lex non ir- ritum facit. ad evacuan dam promissi onem. Nam si ex lege he- reditas iam non ex pro- missione. A- brahe autem per repromissio- nem donavit deus. Quid igitur lex? Propter transgressio- nem posita est donec ve- niret semen cui promise- rat ordinata a per angelos.

futura .i. quam futura sit. ad evacuandam. quasi lex non facit irritum quia valeret ad
evacuandam promissionem. quia falsa esset promissio et deus mendax. Nam si. quasi Vere evacuaretur
nam si ex lege .i. ex operibus legis datur hereditas .i. eterna beatitudo et iam non ex promissione.
.i. ex eo quod promissio dicitur. ita promissio excluditur et frustratur abraham. Deinde
destruit consequens dum subdit. Abrahe autem. quasi Sed non ex lege non est ex promissione
sed est ex promissione quod in parte ostendit quia deus donavit abrahe. de quo non est dubium
quin habeat. constat quod sine lege fuit. Donavit dico per repromissionem .i. per fidem Christi sepe
promissi. Quid igitur lex. fit hic questio satis necessaria. Si enim fides iustificat et
priores sancti apud deum per eam iustificati sunt quid opus erat legem dari. quod sic intulit
interrogans et dicens. Quid igitur. Olim cum exponerem hoc capitulum ita distinguendum
dum putavi. ut interrogatio esset. Quid igitur. ac deinde esset responsio. Lex propter transgressionem etc.
quod quidem non abhorret a vero. sed melior michi videtur ista distinctio ut interrogatio sit.
Quid igitur lex. inferatur responsio. propter transgressionem etc. quasi Quoquidem non est lex ad ius-
ticiam vel ad beatitudinem. Quid igitur lex .i. cur adeo data est lex que est eius utilitas.
Deinde ne frustra videatur data cur data sit explanat dicens. lex posita est. in me-
dio .s. inter promissionem et semen cui facta est promissio .i. inter abraham et Christum. propter transgressiones cohibendam .i. ut saltem timore cessarent homines transgredi ut quandoque id facerent volun-
tate. Data est igitur ut populum dei erudiret sub timore dei. ut dignus fieret excipere pro-
missionem que est Christus. Vel posita est propter transgressiones. ut homo superbe de suis viribus fidens ac-
ciperet precepta in quibus deficiens et factus prevaricator liberatorem salvatoremque requireret. Data est igitur lex ut superborum cervices quos fecit transgredi humiliaret. ut me-
dicus optaretur quia illi sibi tribuebant voluntati sue tamen arrogabant ut liberum ar-
bitrium sibi putarent sufficere ad iusticiam dicentes. Non deest qui impleat sed deest
qui iubeat. Data est igitur lex ad domandam illorum superbiam eorumque perdendam infirmita-
tem. Data est etiam duris in flagellum. Data est et in signum futurorum ut futura figuris
attestaretur. Ecce habes quattuor date ~~sunt~~ legis causas breviter distinctas que in epistola ad
romanos plenius explicantur. ubi dicitur. lex subintravit etc. Posita est dico
ut staret donec veniret semen .i. Christo vero iam lex non est tenenda. cui semini promiserat deus.
.i. de quo promiserat quod per eum benedicentur omnes gentes et quem facit quasi legem
reducat. lex dico ordinata per angelos .i. per moysen et alios ministros dei. Vel per angelos ordinata.
.i. in ministerio angelorum hominibus data. In quibus angelis erat utique pater et
filius et spiritus sanctus et aliquando pater aliquando filius. aliquando spiritus sanctus. aliquando sine ulla dis-
tinctione per deus per illos figurabatur. Et nota quod non ait data sed ordinata
quasi ordinabiliter data .s. inter tempus naturalis legis. de qua convicti sunt
quod iuvare non poterat. et tempus gratie ante quam gratia communicendi erat sub
lege. Magno utique consilio dei factum est ut post hominis casum illico lex ei da-
retur vel dei filius mitteretur. Nisi enim hominis superbia prius vires suas experire-
tur sui arbitrii libertati sufficientiam arrogaret et legem superflue datam et dei fili-
um frustra venisse iudicaret. Item nisi prius lex scripta ei daretur per quam quod posse
se probaret. Christi adventum superfluum iudicaret. Ne igitur ad detrahendi vel murmur-
andi occasionem haberet reliquit eum deus prius in libertate arbitrii in lege naturali ut
sic vires sue nature cognosceret ut cum deficeret videns sibi liberum arbitrium non
sufficere ad iusticiam. nec sic se humiliavit ad poscendam gratiam sed superbe legem
scriptam legi nature adiunctam sibi sufficere putans clamabat. Non deest
qui impleat sed deest qui iubeat. Ut igitur ipsa convinceretur ante quam filium
mitteret legem dedit que peccati morbum detexit non consumpsit qua data invaluit morbus et aucta est

Augustinus

Augustinus in libro retractationum

Augustinus

Ambrosius

Ambrosius

Augustinus in libro de perfectione iusticie hominis

Augustinus in sermone de verbis apostoli

Ambrosius

Ambrosius

Ambrosius

infirmitas non legis s; n̄ uicio i diaboli instantia ut ita cognita utriusq; legis insufficientia
i sua infirmitate clamaret ad medicum i quereret gr̄e auxilium ita factum ē. Multiplicatis
enim infirmitatibus p̄ea accelerauerunt ad medicum qui ueniens in forma serui sanauit uulnā
hominis languidi. Hic est samaritanus ille qui ad uulneratum qui incidat in latrones appro
piauit atq; uulnā eius alligauit quē sacerdos i leuita uiuificādo p̄transierat. i. lex uetus i sac
dotium quia lex neminem ad p̄fectum dux̄. Hic est ē heliseus ille qui misit baculum ad suscitā
dum filium sunamitis p̄ quem cum non ille surgeret tandem uenit heliseus i contraxit se atq; coa
ptauit p̄uo mortuo i surrex̄ mortuus. Hic est ē angl̄s ille in cuius descensu mouebat̄ a. i s. u.
Hic est ē omps̄ sermo qui a regalibus sedibus uenit dum mediū silentium t. o. Primum
silentiū fuit an̄ legem. secdm̄ sub lege. t̄cium sub gr̄a erit in gl̄a. Primum fuit ignorantia lan
guoris. scd̄ desperatio curationis. t̄cium adeptio sanitatis. An̄ legem namq; homo morbum
suum non agnoscebat. ideoq; silebat nec querebat remedium. Vt aut̄ lex subintrauit i ostēd
languidis uulnera sua mox ruptum est silentium i ceperunt egri poscere remedium s; p̄ op̄a leḡ
ubi non est salus sanati uolentes que querebant inuenire nequibant. Tandem ḡ considerans ho.
neminem p̄ legem iustificari quasi p̄ diutinos clamores fatigatus i desperans rursum loqui
cessauit i subsecutum est secdm̄ silentium. Tunc ḡ omps̄ sermo patris a regalibus sedibus for
ma serui indutus in mundum uenit. samaritanus ad uulneratū appropiauit angl̄e m
agni consilii in piscinam descendit. heliseus ad suscitandum mortuum accessit. i. summi reḡ
filius de consessu patris ad tolerandam mortem passionis de equalitate maiestatis ad pati
bulum crucis de sede regali ad officinam pecci de lumine celi ad tenebras mundi t̄ infernu
uenit i ueniens locutus est pacem dedit gr̄am ꝯposuit mīam. p̄misit ueniam. ita rupto sil
tio ceperunt egri puta eo fide ac uera confessione quasi magnis clamoribus flagitare remediū
i accelerare ad medicum. p̄ quē uulnera sanarentur morbus curaretur. recepta u̇ sanitate ac
donata uentura immortalitatis felicitate in cultura restabit petendum. i tunc erit t̄cium be
atum silentium. Ordinabiliter ḡ i sapienti consilio lex data ē p̄ angl̄os in quibus dn̄s loquebatur.
Quia ḡ nunc eam reducat ad ordinem anglōꝝ facit. Lex dico posita in manu mediatoris. i. in
potestate xp̄i ut staret dum uellet ut cessaret dum uellet. Ḡ ad eum faciatis qui eam destruxit
. i. ad xp̄m qui cum sit dn̄s i homo int̄ dm̄ i homines mediat dum eos qui a deo recesserant p̄se
aug' ipso xx. reconciliat. Medius enim non est nisi int̄ duos. Recesseramus a maiestate di i peccō nrō offendam
cum missus est di filius mediator qui sanguine suo solueret pecca nrā quibus a dō separabam
i in p̄ōit̄ redderet nos i reconciliaret ei a quo auersi peccatis nrīs i delictis tenebam. Ipse ē cap̄ nrm.
ipse ē dn̄s eq̄l pat. s; dn̄s ut crearem̄ homo ut recrearemur. dn̄s ut faceret homo ut reficeret. Mediator aū. q.
lex q̄ h̄t mediator iudeoꝝ tm̄ est. s; tn̄ ipse mediator n̄ est uni. p̄p̄ tm̄. i. iudeoꝝ q legē hūert s; ac
gentiliū. i. n̄ solū iudeos s; ē gentiles reconciliat dō i id n̄ q̄ratis legē u̇ hātis mediator ē. Dn̄s aū. q.
Mediator n̄ ē uni s; tn̄ ē un̄. i. sufficiens ad omnes reconciliandos dō. quia ipse ē dn̄s. i id aliud n̄
ab ab a diungatis ei. Vt ita. lex posita est in manu mediatoris. i. in potestate x̄ qui ē arbit̄ duoꝝ p̄p̄loꝝ
s. iudaici i gentilis. Mediator aū. q. Lex quam h̄t mediator unius p̄p̄ ē s; ipse non ē mediator uni.
ab i. non arbit̄ est unius p̄p̄ s; duoꝝ int̄ se quia duos p̄p̄los discordes pacificauit in se lapide angulari.
hic numdōꝝ i famulatum elementoꝝ in ritus legis auferens p̄ que discordabant i sic fecit pacifici.
Ipse enim est pax nrā qui fec̄ utraq; unū. duos p̄p̄s condens in se. S; f isto ē n̄ ē arbit̄ duoꝝ q̄
ductum ī legē de duob̄ fecerunt unum p̄p̄. i unius p̄p̄ nullus ē mediator. Dn̄s aū. q. Xp̄c ē mediator
ab non pat̄ t̄ sp̄c s. s; tn̄ unus dn̄s est non plures. Hic dic̄ ne p̄dicando xp̄m esse dm̄ qui scdm̄ quod ho
mediator ē uni deo contrariū p̄dicare uideret quia ipse ho iuxta quod dn̄s ē cum patre unus ē dn̄s.
ab pat̄ enim i filius unus est dn̄s. Dn̄s enim nature nomen est i potestatis quā in patre i filio indiuidua
ad ad manē rō docet. Vt aliī dicunt. lex aū posita est in manu mediatore aū unus n̄ ē. q̄ uiam t̄ aliq̄s t̄
aliqua medius ē. Mediator u̇ esse non pot̄ int̄ dm̄ i dm̄. quia unus ē dn̄s s; int̄ dm̄ i hominē q̄ i t̄ duo extrema.

in ma nu me dia tor is. Me dia tor aut uni non est. deus aut uni est. lex ō ga di sus pro

missa dei? Absit. Si enim data esset lex que posset vivificare vere ex lege esset iusticia. Sed conclusit scriptura omnia sub pecco ut promissio ex fide Ihu xpi daretur credentibus.

S; in quantu ho mediator e. na i quant ds non mediator s; eqlis patri. h id q pat cu | aug in serm
pat unus ds. Ds enim sup nos est. i nos infra illu. i multa int iacet spacia max peccati | one d nat s iohis.
intuallum longe nos distinguit atq; abicit. In hac tanta distantia ut esset nobis via q
venitemus ad dnm accedit homo ad dnm i fit una psona ut non sit semids quasi parte di ds i
parte hominis homo s; totus ds i totus homo i quia mediator est int duo extma videt
t apo non esse ds t q duo di essent. Adq respod; Et si mediator non e unius s; duar ex
tremitatum tn e ds unus cum deo patre p divina nata cui mediat p humana. Nam | aug
si filius di in naturali equalitate pats manet nec se exinaniret forma servi accipies
n esset mediator di i hominum quia ipa tnitas unus ds e. ead in tribus. s. in pat i f. i sps s.
deitatis equalitate i etnitate constante. Sic apo & nos ohecia unam tn ht naturam.
ostndit e un sit medius int nos i illam. Vn enim medi erit si utraq; n hut quia nisi | Vigil c
talem dedis int dm i homines qui ita sit medius ut ds sit p divinitatis i ho ppt | eutice.
humanitatis naturam. quom hua reconcilient divinis n ostndit. Nam ip venies
p i seipo hua divinis sociavit p utiusq; nat 9iunctioe i una eadq; psona. Deinde os fide
les patri recciliavit dd dum sanati st ab impietate supbie. Queq; humilitate x cdndo | aug
dilexit i diligndo imitati s. Lex g. a. Quandoq; lex posita e pp tnsgssioe e g lex a. p di
ut peam impleatur alr quam pmissum est. Absit. non est inimica pmissionis s; 9fir | amb
mat eam. Si enim lex posset p prate vitam vo q i pmissio spopondat exhibe ve pmissi | lex
o p legem putaretur exclusa. Si enim. a. Vere non e 9 pmissa di quia ex lege n est
vita. i etna bitudo quia si non esset vita tunc i iusticia. quod ita dic. Si eni data e. l. q.
posset vivificare. i. vitam conferre ve n solum opinioe ex lege eet iust. s; n e ex ea
iusticia quia potius condempnat i sub pecco conclud. ih e q dic. S; 9clus scp. i. lex
ipa omnia sub pec. Lex dr scripta quia manens est i scripta t io quia n dat spm vivi
ficante s; tantum est scripta. ih conclusit omnia sub pecco. i. iudeos omnino clausit
sub pecci dominio. Victi enim concupiscentia i ipi mandati tnsgssioe rei fci sunt. | aug i ps
Vt conclu. omnia sub p. i. ostndit omnes homines clausos esse sub pecco. N e eni lex | lxxxiii. | ad
data ut peccatum auferret. s; ut sub pecco omnia clausa ostndet. data e lex ut egru
de morbo conuincet qui sibi sanus videbatur ut pecca demonstrarentur non ut au
ferrentur. Data est ut inveniret se homo non ut morbus sanaretur s; ut puaricatione | ad i ps
morbo cscente medicus quereretur. Quig negat egritudinem suam supfluum iudicat | lxxxiii.
salvatorem. 6 i in nra st. cantorem laudemus ipp vicium q nobis inflict e. salvatore
queramus. Et nota qd dic hic quod in epla ad romanos. Conclusit ds omnia in icredulitate ut oiu miseat. | ad ab
Sotis enim peccis p legem conclusi sunt ut se excusare non possint s; querant mia. Et quasi quis quereret | ab. ad
reficans superiorem questioe. Cur g lex data est respond; ut pmissio d. ex. f. c. ex fi v x. a. Io sic ds disposuit | ad de sps
ut homines nota sua i legis infirmitate accelerarent ad gram i cdendo pmissa consequerentur. lex g data est | i lra
ut gra quereretur gra data e ut lex impletur nec enim suo vicio n implebatur lex s; vicio prudnt carnis q vici
um p lege demonstrand. i p gra fuit sanandum. Prius a. t eni. De iudeis spaliter agit ostndes qua utilitatem | ad

Prius autem quam veniret fides sub lege custodie

exhibuit lex. a. lex conclusit sub pecco scm fuit utilis quia prius q ve. fi. qi spontanea
qua nullum mitim advocavit custodiebamur. non liberi s; servi. sub lege. i. sub one
legis. t custodiebamur sub le. qi tauti. custodiebamur dico. conclu. a. In ergastul
servire cauti. Conclusio eo erat timor unius di i cognitio puaricationis. i quos p | ad
uaricatores ipi leg invenit sunt non ad pniciem s; ad utilitate valuit eis q credidit.
Cognitio enim maioris egritudine i desiderati medicum i vehementius fec i diligi ar
dentius. Custodiebamur dico ut sic assueti duceremur in ea. i. tam bona fide que
tpe x revelanda erat. ubi multa sunt apta. que prius obscura erant quia occulta
fuit fides in antiquis q fides domini e sic igra. In quo enim nra p prius erat fides quam veniret gra nemo | aug c adu
| ept manich.

do ad amant.

penitus gletur se fidem ex xpo sensu genuisse. p quam poss; ede do s; agnoscat p
gram ado unicuiq; reuelatam. Isti aut reuelatio e fidi hanc pscripta utilitate
lex tantum huit. Quid g utilitatis p huit modo. Itaq;. a. Et q lex cus
todiebat ad fidem. Itaq; lex fuit pe. n. nos quasi pueros ab illicitis opmens
lex ↄ
7 ad recta dirigens timore penarum. Pedagogus enim paruulis assignatur.
ut lasciuiens refrenetur etas 7 prona in uicia teneantur corda dum tenera
studiis eruditur infantia 7 metu pene coherceta ppareatur ad maiora. vl ipsum
nomen pedagogi sonat compositum ab eo quod pueros agat .i. ducat. Lex g
pplo lasciuienti ad instar pedagogi apposita est ut custodiret eos 7 future
fidi ppararet. Ecce bonum legis quia custodiuit ut pedagogus .s. hoc non e mag
num quia puerorum non adultorum pedagogus nr fuit dico vl in xo .i. in insti
tutione xpi qui io in constituit ut sic uenientes ad fidem quasi pueri ad p
fectionem ex ipa fide. non ex lege iustificaremur. vl fuit pe. nr. in xpo .i. i
exequendis peeptis xpi ut sic ex fide iustifi. At ubi. a. Quamdiu fuimus

⁜ Iam .i. mox non sum sub pedagogo .i. sub coactione: q non e necessaria liberis;

iudeis lex erat pedagogus nobis. at ubi ue. fi .i. postquam reuelata e fide
que prius occulta fuit in antiquis, ⁜ iam .i. in hac uita hoc bonum hntes. q n
sumus sub pe. 7 maius in futuro habebimus. Omnes enim. a. Io nos iudei tpe
fidi pedagogum deseruimus quia omnis uos gentiles qui non habuistis legem
estis filii di. q g nro exemplo deseruimus uos accepistis. a. Non debetis h
facere filii di estis uos dico credentes p fidem in xo ihu .i. unum uos dno n unq;
n s; caritatis copula. Quicumq; enim. a. Vere p fidem estis in xo. nam qcq;
.i. cuiusq; conditionis vl sexus baptizati estis in xpo .i. in institutione xpi
7 ad similitudinem mortis eius xpm induistis .i. conformes ei facti estis

Ier.
q est uobis 7 honor 7 contra estus ptectio. Qmodo aut xpc sit indumentum alibi
aug. inuib.
apls aperit dicens. Induite uos dnm ihm xpm. Induunt aut homines xpm a
de bapto.
liquando usq; ad pceptionem sacramti aliquando 7 usq; ad uite scificone
illud primum bonis 7 malis est commune. hoc alium uero ppium e bonorum

✝ Omis enim. a. si. uere nich hor ÷ pqd aliquis dignior

in quo xpo .i. in cuius xpi fide. non est iudeus. 7c. .i. pp nich hor aliquis
dignior est in fide xi 7 io nemo iudaizet quasi p hoc sit dignior. ✝ Sit in xo gam.
omnes uos gentiles unum estis .s. non differentes in aliquo unum dico.
in xpo ihu .i. in fide xpi. Si a. a. Vos estis in xpo s; si uos estis xpi g semen a. e.
.i. iusti p fidem sicut fuit abraham 7 si semen abrahe estis quod g plus iu
deis est iuds dico quod estis semen abrahe uo estis hedes regni 7 hi spmiss.
Ier.
.i. s fidem xpi repmissi non s carnales obseruantias. Nota quod sr
semen abrahe dicitur est xpc ubi legitur q pmissiones dicte sunt abrahe. 7
Ier.
semini eius. hic aut semen abrahe dicti sunt filii xpi .i. omnes credentes. uer
quotiens xpc nominatur semen abrahe corporaliter sentiendum e q ex ei
stirpe genitus. quotiens aut nos qui credimus in eum dicimur semen abrahe tunc.
spualiter semen fidi accipe debemus. Dico aut. Quod lex debet cessare. plur
primum humane consuetudinis similitudine deinde ipsius legis aucto
ritate. a. Modo uos gentiles 7 nos iudei sumus xi 7 semen abrahe 7 hedes
s; olim nos iudei sub lege eramus dum paruuli fuimus sicut heres futurus
7 a patre substitutus dum paruulus est sub tutoribus 7 actoribus. e.
non differens a seruo. Ecce iterum ostendit quare lex non e tenenda
vl est quodam. Dico aut. a. Non solum pdictis modis ostendit lex non e
tenenda s; 7 hac similitudine quam dico. 7 uobis ppono .s. quod quanto tpore hes paruulus e

bamur conclusi
in eam fidem que
reuelanda erat.
Itaq; lex pedago
gus nr fuit in xpo
ut ex fide iustifi
cemur. At ubi
uenit fides iam
non sumus sub
pedagogo. Omnes
enim filii di estis.
p fidem in xo ihu.
Quicumq; enim
in xpo baptizati
estis xpm induistis.
Non est iudeus
neq; grecus non est
seruus neq; liber
non est masculus
neq; femina. Omnes
enim uos unum
estis in xpo ihu.
Si a. uos xpi g

semen abrahe estis
secundum promissionem
heredes. Dico autem
Quanto tempore
heres paruulus est
nichil differt a
seruo cum sit dominus
omnium sed sub
tutoribus et ac
toribus est usque
ad prefinitum tem
pus a patre. Ita
et nos cum essemus
paruuli sub ele
mentis huius m
undi eramus ser
uientes. At ubi
uenit plenitu
do temporis.
misit deus

etate i. sciam nichil differt a seruo quia cogitur in nullam habet potestatem rerum suarum. cum
i. quamuis sit futurus omnium dominus rerum suarum. sed potius sub tutoribus est qui
eum contra hostes defendant et actoribus qui pro eo causas agant et mores eius
informent et hoc usque ad tempus a patre prefinitum. i. determinatum in quo libertas
sui et suorum sibi datur. Postquam enim adultus est libertatem sui et suorum habet alioquin
iure exheredatur. Verum est enim quia patres iuris ordinauerunt et usque ad quam
etatem subiectus debeat esse et in qua adultus emancipetur statuerunt. ita ut
quamdiu paruulus est libertate sui uti non ualeat nec dominari quasi heres sed
sunt propterea seruus est in conditione curatorum et actorum. Hoc exemplo probat eos qui sub
lege fuerunt paruulos fuisse circa initium nec libertatem habuisse circa peccatum. Unde et
hanc illis comparationem ad aptans subdit. Ita et nos. iudei cum essemus paruu
li cognitione dei. et uiribus resistendi peccato eramus seruientes. timentes minis et
blandiciis capti sub elementis. i. sub lege que per elementa intelligitur que ipsa est prima
institutio ad fidem et iusticiam. sicut ab elementis primum usum discendi assumunt
paruuli elementis dico mundi. Sed non lex dicitur elementa mundi quia lex non ce
lestia et eterna sed terrena promittebat ut transitorius est mundus. Vel in elementis signi
ficantur neomenie. i. lunares dies et sabbatum que iudei obseruant ab. Si itaque iudei
sub elementis erant quid differunt a paganis. Pagani non sub elementis seruiunt
sed ipsis elementis. colunt enim astra solem lunam aquam terram et huiusmodi. Iu
dei uero sub elementis deo seruiebant quia ipse apud hec mandata dederat ut obserua
rent neomenias et sabbata et huiusmodi. Ier. elementis ergo neomenias. i. lunares
dies significat et sabbatum que obseruabant iudei non quod in elementis sperarent ut
pagani sed in his deum uenerabantur dum paruuli erant et ad tempus ple
nitudinis non peruenerant. Sicut ergo paruulus sub pedagogo est et actore et
tutore antequam sit adultus ita iudeis adhuc paruulis lex fuit pedagogus que
timore compescuit et preceptis dei seruire coegit. Fuit et tutor et actor iudeis quos
deus heredes instituit dum paruuli erant cognitione dei et uiribus resistendi
peccatis quo tempore erant et quasi serui legalibus. s. penis amatrici et
promissionibus temporalium ad bona incitati nec sui dominabantur sed ui
cia nec suorum hereditatis eterne cum essent bonorum dominum a deo instituti. His ergo fuit
lex tutoris loco dum contra malignorum spirituum repugnationes et gentilium
persuasiones qui ad ydolatriam traherent illos defendebat admonendo increpando aliquando puniendo et sic etiam bona illis conseruauit quin et etiam
multos ab inferno liberauit. Fuit eis et actor quia causam eorum apud deum bene egit
dum per sacrificia et expiationes deum illis placauit et hoc usque ad tempus prefinitum.
i. usque ad aduentum christi in quo constituit deus ut per fidem illi ei esset et fieret et
hereditatem obtinerent alioquin exhedarentur de quo tempore subdit. At ubi et
Cum essemus paruuli sub elementis mundi seruiebamus at ubi non fatali ne
cessitate sed sola dei uoluntate uenit plenitudo temporis. i. postquam tempus precedens
adimpletum est. Plenitudo enim temporis est completum tempus quod prefinitum fuerat a deo patre quo mitteret
filium. Vel plenitudo dicitur tempus gratie ideo quia in eo plene dantur dona spiritus sancti. et quia de christo predicta fuerant implentur.
Et in quam illud tempus uenit misit deus filium suum. i. uisibilem fecit hominibus. Attende quod ait
At ubi uenit plenitudo temporis misit deus filium suum. cui simile est illud quod iohannes euuangelista ait. et nemo misit in illum manus quia nondum uenerat hora eius.
hoc est quia nolebat. non enim deus sub fato natus est. hoc nec dere credendum est ne de illo per quem facta es. Non est
enim hora eius ut moriretur nisi uoluntas eius. Non longo horam dixit qua cogeretur mori sed qua dignaretur occidi.
Tempus enim expectabat quo moreretur quia tempus expectauit quo nasceretur, ideo intra dicit. Et non autem uenit et.

IIII.
Av.
Ier.
Av.
Aug in lib. questionum ueteris et noui testamenti
Av.
Av.
Av.

Quibus respondendum est quamdiu ueniat plenitudo temporis moderante illo per quem facta sunt tempora.
Sciebat enim quando uenire deberet ut a patre certa fiere ante tamen longa series preconum premitt-
tenda erat non enim aliquis paruulus uenturus erat diu sui adventu predicendus semper tenendus quanto
maior iudex ueniebat tanto preconum series longior precedere debebat. ideo ait ut ue. ple. t. m. d. pater filium
suum factum ex muliere. Nota quod eum quietat incarnatus factum dicit. fecit ergo eum pater ex muliere sub lege.
augustinus in sermone. Cum ergo ait misit deus filium suum f. ex m. satis ostendit eo ipso missum filium. quo factus est. ex muliere. Quod
de trinitate. li. est enim natiuitas filii de uirgine maria. certe assumptio forme serui. Nam quid est aliud nasci filio
li. quam accipere formam serui in uirginis utero. Hoc autem fecit pater fecit et filius. filius quidem non natus pater est de
uirgine maria. sed natiuitatem filii de maria et pater et filius operatus est. similiter non est passus pater
sed filius passionem tamen filii et pater et filius operatus est. Tradidit enim pater filium et tradidit filius seipsum.
Passio hec unius facta est sed ab utroque facta est. Sicut ergo natiuitatem ita passionem christi nec pater fecit sine filio
nec filius sine patre. Judas autem quid fecit nisi peccatum. Ueniamus ad resurrectionem nec resurrexit
pater sed filius resurrectionem tamen filii operatus est pater et filius. Ecce quid est missum esse filium. Sed
augustinus in libro quare non et quo. missus est filius. ego inquit a patre exiui et ueni in hunc mundum. hoc est mitti. De
iiii. de trinitate. illo tamen euangelista dicit. In mundo erat et mundus per i. f. e. et mundus eum non c. Deinde coniungit. In propria u.
Illuc autem missus est quo uenit. Et si in hunc mundum missus est quia exiuit a patre et uenit in hunc
augustinus in eodem. mundum et in hoc mundo erat illuc ergo missus est ubi erat. Nam et illud in propheta dicit celum et terram e. i.
Quod si de patre dictum accipiatur ubi potuit esse sine uerbo suo sine sapientia sua que pertendit a fine usque
ad f. f. et d. o. s. sed neque sine spiritu sancto usquam esse potuit. Itaque si ubique est deus ubique et est spiritus eius.
Illuc ergo et spiritus sanctus missus est ubi erat. Querendum est ergo diligentius quomodo intelligatur ista missio siue fi-
lii siue spiritus sancti. Quod quia in epistola ad romanos pertractum est iuxta humanitatis capacitatis ua-
augustinus in libro lentudinem hic perstringimus ad alia festinantes sed tamen sobrie de dei filio que digna sunt opinemur
v de trinitate. ideo missum intelligere debemus quia ex illo incomprehensibili inenarrabili secreto maiestatis profunde
dedit se comprehendendum mentibus nostris dei uerbum non solum cum se exinaniuit sed et cum habitaret
ab. in nobis sicut scriptum est inhabitabo in illis. ¶ Solent autem obtrudere minorem patre esse filium.
quia missus est constat autem eo non minorem esse quia missus est. Considera enim quia dominus christus in
ysaya a spiritu sancto dicit se esse missum. Numquid ergo spiritu minor est filius quia a spiritu missus est. Habes et
scriptum quod filius a patre et spiritu eius dicat se esse missum. Uides ergo quam simplicitas sinonis non
augustinus in ser- iniuria sit missionis. Misit ergo deus filium suum f. e. m. Forte hic mouet quod dicit ex muliere non
mone de trinitate. ait ex uirgine sed non moueat. Utrumque enim de scriptura dicitur et ex uirgine et ex muliere. Ex uirgine
augustinus ubi ecce uirgo concipiet. et c. ex muliere autem ut hic quod non est contrarium. Mulierem enim pro
femina posuit more locutionis hebreorum. Usus est hebree locutionis mulieres dici non uirgi-
nitate corruptas sed feminas sicut in genesi loquitur de eua quando ipsa facta est. formauit eam
augustinus in ser- in mulierem nec adhuc passa erat concubitum uiri. Item non te offendat quod ait factum. Cum
mone de epiphania confiteamur natum. factum enim non confitemur nisi hominem. Deus autem semper faciens est. fieri nesciat
ut sit sed fit ut aliquid alicui sit sicut dicitur. Domine refugium factus es n. quando factus est qui a numquam
factus est. Dominus autem christus homo factus est ut esset ut quicunque semper erat creatura esset. Manens enim deus
ab. factus est homo ut fieret homo quod non erat ut non perderet quod erat. Factum ergo dicit propter susceptio-
ambrosius nem creature et addit factum sub lege. saluator sed debebat sub lege ut circumcisus appareat
quasi filius abrahe cui promissus erat. signum huius eius cui promissus fuerat in quo impleta
est circumcisio uero signum iam cessat. Credidit enim abraham habiturum se filium in quo
augustinus benedicentur omnes gentes quos iam factum credimus. factum ergo sub le. Dixit quia circumcisus est
et hostia legalis pro illo oblata est. Nec mirum si ulla legis opera sustinuit ~~ut ex illa~~ alios quibus libe-
raret eos qui eis seruiliter tenebantur. qui et mortem sustinuit ut ex illa alios liberaret. Factus est
ergo sub lege. i. sub onere legis sicut sub aliis penis non ut ab ea expiaretur sed ut ab ea liberaret
sicut ab aliis penis. Unde subdit ut eos qui sub lege erant. prossus tamen redimeret a diabolo a perditione

fi lium suum factum ex mu lie re factum sub lege ut eos qui sub lege erat redi meret

ut ad optionem filiorum reciperemus. Quoniam autem estis filii dei misit deus spiritum filii sui in corda vestra clamantem abba pater.

apertis. Et nota quod duo proposuit. s. factum ex muliere factum sub lege. sed mutato ordine. aug. in psalmo
ad alia duo respondet. Ad id enim quod dixit factum sub lege illud retulit ut eos qui sub lege erant ad xxxi
illud autem quod dixit factum ex muliere sed aliud refert ut adoptionem. q. ideo factus est de muliere
ut adoptionem filiorum reciperemus. id est bona que per gratiam dantur per que sunt filii dei. Vel recip. ad. fi. i. participes
essemus divine glorie. Sicut enim participat nostra natura ita ad suam videndam nos adoptavit.
Hic enim adoptionem recipimus quia ille unicus dei filius non dedignatus est participationem nostre
nature factus ex muliere ut non solum unigenitus esset ubi fratres non habet sed et primogenitus in multis fieret.
Adoptionem autem dicit ut distincte intelligamus unicum dei filium. Nos enim beneficio et digna aug.
tione filii dei sumus. Ille natura est filius. quod hoc est quod pater. Unicum enim filium deus hic quem genuit aug. contra
de substantia sua. nos autem non de substantia sua genuit. Creatura enim sumus quam non genuit sed fecit. ideo faustum.
ut fratres christi faceret suum modum facere adoptavit. Iste itaque modus quo nos deus cum iam essemus ab ipso
non nati sed conditi et instituti verbo suo gratia sua genuit ut filii eius essemus. Adoptio vocatur.
unde dedit eis potestatem filios dei fieri. et cetera. Nec dixit accipemus sed recipemus ut significaret hoc nos a aug.
misisse in adam ex quo mortales sumus. Quoniam autem. q. Non solum nos iudei qui credimus filii dei
sumus sed et vos gentiles estis filii dei. quod probat effectus unde misit deus pater spiritum filii sui quem et
filius mittit in corda vestra. tam iudeorum. s. quam gentium qui spiritus probat nos esse filios. Ut enim ab.
probaremur adoptati esse a deo in filios ~~spiritum suum dedit nobis qui signum patris ostendat in fi-~~
~~lios~~ spiritum suum dedit nobis qui signum patris ostendat in filios ut quia nos non audemus
dicere infirmitate et indignitate nostra fugiat ut audeamus dicere. Unde subdit clamantem. q. spiritum
dico clamantem. id est qui facit nos clamare quod numquam presumeremus nisi spiritus doceret quia abba quod
est pater. Abba hebraicum est idipsum significans quod pater. et hanc consuetudinem in pluribus locis scriptura
servat ut hebraicum verbum cum interpretatione sua ponat. Duo namque sunt verba que posuit ut post ad.
iore interpretaretur primum. Nam hoc est abba quod pater. eleganter autem intelligitur non frustra duarum lin-
guarum verba posuisse id significantia propter universum ~~mundum~~ populum qui de iudeis et de gentibus in unitatem
fidei vocatus est ut hebreum verbum ad iudeos grecum ad grecos pertineat utriusque autem verbi eadem significatio ad
eiusdem fidei spiritusque unitatem. Notandum est quia clamor in scripturis non magne vocis emissio leo.
sed sepe intelligatur et intentionis magnitudo. Nos ergo clamamus sed ille clamare dictus est qui efficit aug. de cor.
ut clamemus. Misit ergo spiritum filii sui clamantem abba pater. id est nos clamare facientem. Et nota spiritum reg.
et esse filii et nota hic trinitatem. Sed aliquis forsitan querat utrum et a filio procedat spiritus. Filius enim ad. sr ioh.
solus est ~~est~~ patris filius et pater solus est filius pater. spiritus autem sanctus non est unius eorum spiritus sed amborum. Unde
dominus ait. Spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. et apostolus ait. Misit deus spiritum filii sui. et multa sunt alia ~~fiit~~
testimonia quibus evidenter ostenditur et patris et filii esse spiritum. qui in trinitate dicitur spiritus sanctus. Nec ob
aliud existimo ipsum proprie vocari spiritum sanctum cum et si de singulis interrogemur. non possumus patrem
et filium dicere nisi spiritum quoniam spiritus est deus. Quod ergo communiter vocantur et singuli hic proprie vocari oporteat eum
qui non est unus eorum sed in quo communitas apparet amborum. Cur ergo non credamus quod et de filio procedat
spiritus sanctus cum filii quoque ipse sit spiritus. Si enim ab eo non procederet non post resurrectionem se representans
discipulis insufflasset dicens accipite spiritum sanctum. Quid enim aliud significavit illa insufflatio nisi quod
procedit spiritus sanctus de ipso. ad hoc pertinet et illud quod ait de muliere fluxum sanguinis paciente tetigit
me aliquis. Ego enim sensi virtutem de me exisse. Nam virtutis nomine appellari spiritum sanctum ex
eo claruit est quod marie angelus ait. Spiritus sanctus superveniet in te. et virtus altissimi obumbrabit tibi. et dominus eum promittens dis- aug. in li.
cipulis ait. Sedete in civitate quousque induamini virtute ex alto. Hic est ergo virtus de qua dicitur in iiii de trin.
evangelio virtus de illo exibat et sanabat omnes. Cum autem de patre et filio procedat spiritus sanctus. dicit tamen
ipse filius. illum a patre procedere quia ad eum solet referre et quod ipse est de quo et ipse est sicut alibi ait
Mea doctrina non est mea sed eius qui misit me. Si ergo hic intelligitur eius doctrina quam tamen
dicit non suam eo sed patris. quanto magis illic intelligendus est et de ipso procedere spiritus sanctus ubi dicit
eum de patre procedere. A quo enim habet filius ut sit deus est enim de deo deus ab illo habet ut et de illo procedat spiritus.

clamantem abba pater.

ab..

aug̃ i lib· 8 tri· Vidimus in libro de spu sco· Aug̃ i sermone dn̄i de ubis dn̄i aug̃ ŭ ait· nō ẽ cbet· cc· v·

De ad oratione hũa nitatis xpi

Cũ n̄ ea rex fuit idut· pic̃ulum mortis icurrit si ea cũ rege adorare

Itaq; e· Quia sps clamat in nobis pat̃ itaq; iam· i· a tempore grẽ n̄ ẽ aliquis ñrm q̃ i xpo
c̃dimus seruus· s· timore seruiens s; filius· s· ex dilectione seruiens· Quod si filius ẽ et hes
erit in futuro ibi p deum· i· p operationem uirtã dĩ· Ut h̃ uiro p dm̄· S; tunc rc̃· a· Modo estis
filii modo dicitis pat̃ s; tunc quidem quando infideles eratis ignorantes dm̄· uta erat uobis aliqua excu
satio seruiebatis eis qui non sunt dii in n̄ siu s; opinione hominũ dicẽdo qui in natura n̄ s̃ dij
unam dĩ ũ essẽ naturam ostendit· s· patris i filii i spc sci· Quid a ẽ natura dm̄ ẽẽ nisi ũũ dm̄
esse· Vn̄ alibi aplc ait· Conũsi estis seruire do uiuo uero natura enim dĩ uiuus i uerus ẽ ds·
Verus g̃ ds ẽ· qui naturalit̃ ds ẽ· V ig̃ dii esse non poterant quibus h̃ naturaliter minime sup
petebat g̃ saluator uerus ds est qui scdm essentiam ds ẽ· S; dicunt h̃etici non natura ẽẽ
dm̄ filium s; c̃atũ· Quibus respondendum ẽ quia si natura ds non est filius s; c̃atura nec
colendus ẽ omnino nec ut ds adorandus dicente aplo· Coluerunt i seruierunt· potius c̃ature q· c̃atori·
s; illi ad h̃ replicabunt i dicẽt· Quid est quod carnem eius quam c̃aturam esse non negas simul
cum diuinitate adoras i ei non minus quam diuinitati deseruis· Ego dñicam carnẽ immo
pfcam in xpo humanitatem io adoro quod a diuinitate suscepta i d̃itati unita ẽ· ut n̄ alium s;
unum eundẽq; dm̄ i hominem dĩ filium esse confitear· Dn̄i Ai hominem separaui sa deo ũ
fotinus ut paulus samosatenus illi numquã c̃lo nec seruio uelut siquis purpurã ut diade
ma regale iacens inueniat numquid ea conabitur adorare Siquis contempserit· Ita ĩ i xpo dño
humanitatẽ non solã ut nudã s; diuinitati unitã· s· unũ filiũ dm̄ ũũ i hominẽ ũum
siquis adorare contempserit ẽtnali morte· Nunc ã· a· Olim seruiebatis falsis diis cum ig
norabatis ũũ dm̄ s; nunc cum aperta est ũitas cum cognouistis t̃ cognoscatis dm̄ ita grauius
peccatis quam olim· Quomodo ũtum· rc̃· a· Hic est cedo lit̃e s; interponit immo cogniti· rc̃· a· Dico
cognouistis dm̄ quod non est a uobis s; potius quia grã dĩ app robati estis· i amati ibi est·
immo cogniti estis a deo· i· suo munẽ cognitores suos uos fec̃· h̃ g̃ne locutionis frequent̃ utit̃ scrip̃a·
Vn̄ in pso ait uirgphicus· Sic in scõ apparui t̃ u· u· ut· rg· t· i· uidisti me ut uiderem te· n dixit
apparui t̃ ut uiderem· non dix apparui t̃ ut uideres s; ut uiderem· Simile ẽ h̃ quod aplc ait·
Nunc a ẽ cogno· d· i· c· e· a· d· Correx̃ enim quod dixat c̃ ait· immo cogni· e· a d· ut p h̃ intel
ligatur nec hoc quidem nobis esse t̃buendum quod noscimus dm̄ s; illius mũe tribuamus· ẽ
dr̃ cognoscat nos ds sic intelligendum ẽ· i· cognitionem sui nobis p̃stat· Non enim a nob ẽ
quod nouimus eum ab ẽtno quidẽ nouit quos tunc aplus cognitos dic̃ s; tunc cognoscẽ dr̃
quando ut cognoscatur fac̃ sicut i dr̃ quiescẽ cum eius munẽ requiescẽ· Non enim tunc
cognouit eos ds p cognitos uidit an̄ constitutionẽ mundi s; tunc ipi eum illius munẽ n̄
suo merito t̃ sua facultate cognouiant· io maluit tropice loqui ut tunc ab illo cogni
tos dr̃et cum eis se cognoscẽdũ p̃stitit ũbũ corriger· a· Hoc minus recte dixit q· p̃e
dixat quam sineret ut hoc sibi arrogarent se potuisse q̃ eis posse ille donauat cum inquam
cognouistis dm̄ quomodo conũtimini a fide ad elemẽta· i· ad legem iudicialem ad cultũdi
elemẽta dico infirma i egena· lex dr̃ infirma quia non pfc̃e non iustificat egena q̃ q̃ntũ
iuuat non pfe s; respectu grẽ fac̃ conũtimini dico itũm ut an̄ conũsionem· S; nũqd
an̄ conũsionem galathe isti legem seruauerant non utiq; quia gentiles erant i supsti
cioni ydolatrẽ deseruierant· Io g̃ dicit itũm quia legis obseruantia cui dediti t̃c erat·
erat peccatum pene par· seruituti idoloꝝ cui an̄ conũsionẽ uacauerant· Vn̄ subdit
Quib· rc̃· a· Quomodo conũtimini ad elemẽta quibus denuo seruire uultis· Io dicit
denuo ut ostendat quod non distat modo lex post xpm ab antiqua ydolatria· dies· a·
Vultis seruire elemẽtis· ũe quia iam obseruatis dies· iudaico ritu ut sabbata i decimã
mẽsis primi usq; ad uĩgesimã cimã qua agnus immolabatur i a xiiii· usq; ad xx· primam eiusd
mẽsis quã azima comedebatur· vij· ẽ septimanas quas ritu iudaico p autumnam c̃putat
dies iustitiam pentecostes seruat n̄ i n̄ i clangorẽ tubaꝝ primo die mẽsis septimi decima i eiusdẽ

Itaq; iam n̄ seruus s; filius quod si filius et heres p dm̄ S; tunc quidem igno rantes dm̄ hijs qui n̄ non sunt dij ser uieba tis· Nunc cũ cog noui stis dm̄ immo

cogniti
sitis a deo
Quomodo
conuerti
mini it
um ad
infirma
et egena
elementa
quibus
denuo
seruire
uultis.
Dies ob
serua
tis, et menses
et an
nos ti
meo ne
forte sine
causa labo
rauerim
in uobis.
Estote
lege. Sicut uos.

mensis expiationem i ieiunium . scenophegia i menses . ut neomenias . Menses
et custodiunt quia primum et septimum mensem obseruant et tempora non ut tempus egres
sionis de egipto tempora que colebant qui per annos singulos ~~singulos~~ ierosolimam ueniebant
putantes se implere domini preceptum dicentis tribus temporibus anni dies festum agetis mihi et appa
rebit masculum tuum in conspectu domini dei tui . et annos septimos . puto equidem hic de septimo Ier
remissionis anno dici et de quinquagesimo qui apud eos iubileus dicitur que iudei aliqui suo ordine
seruare nequiuerunt captiuitate presi quia soluta per eos septimam anni septime decadis coluere
quippe intelligi ut sexagesimus septimus annus quo indulta a ciro et dario licentia redeundi de
babilonia . Unde completis annis septuaginta redierunt . Ut potius septuagesimus ~~annus~~ sep
timus quem reuersi inuenerunt pro quinquagesimo qui iubileus dicitur obseruari iam . Timeo . Quasi Hoc iam
facitis per causam timeo scilicet ne forte laborauerim in uobis sine causa . i . inutiliter quia est si legem plene sus
cipitis . Ac si dicat . utram leuitatem timeo non aliud . Ut ita . Quomodo iterum uult hic de errore Ier Ag
gentilium intelligamus in eo enim quod dicit quomodo iterum a . i . r . ege . ele . non circumcisis
sed gentibus loquitur quibus hanc scribit epistolam nec ad circumcisionem uel legem dicit eos reuerti i
qua numquam fuerant sed ad infirma et egena elementa quibus rursus ut antea seruire uolunt quod de
gentibus intelligere cogimur . Vulgatissimus enim est error iste gentilium ut uel in agendis rebus
uel in explicandis euentis uite et negotiorum suorum ab astrologicis et caldeis notatos dies et menses et annos
et tempora obseruent quos redarguit dicens . Nunc autem cum cognoueritis deum quomodo i . e . a . d . i . e . e . q . d . s . uultis . i .
ad supersticiosas temporum obseruationes manifestum enim uolumina temporum per elementa Ag
huius mundi hoc est celum et terram et motus atque ordinem siderum administrari que infirma Ag
appellat ex eo quod infirma et instabili specie uariantur . egena uero eo quod egent summa et stabi
li specie carentes ut possint esse quomodo sunt . Ut egena elementa dicit eo quod sibi inuicem egent ad Amb
regendum mundum . Dies . Quasi Ve seruire uultis quia dies obseruatis et a . et m . et t . et a . Dies obser
uant ut qui dicunt hic die non est aliquid incipiendum . Menses autem colunt qui cursus lune
perscrutantes dicunt tali luna non est aliquid inchoandum . Tempora uero ~~dicunt~~ cum dicunt modo est initium
ueris annos autem nouus annus est . kalende sunt ianuarii non licet hic uel illud facere . sed nulla debet
esse suspicio horum temporum . quia per se potest cedere . quicquid simpliciter sub dei deuotione fit . Et nota Amb
quod ~~simpliciter~~ dupliciter errant sub ubi si galathe . ut ad legem et pristinos errores conuertentur . Eligat Ag
lector utram uolet sententiam dum modo intelligat ad tantum periculum anime pertinere . supersti
ciosas temporum obseruantias ut huic loco subiecit apostolus . Timeo . etc . Quasi Hoc iam facitis sed de uobis
timeo . scilicet ne . for . sine ca . la . i . u . Sunt quedam que leuissima putarentur nisi ~~non~~ in scripturis . Ag in enchiridion
demonstrarentur opinione grauiora . Quis enim dicentem fatue fratri suo reum gehenne
putaret nisi ueritas hoc diceret . Similiter dies obseruare et tempora non putaretur a deo graue Ag in eodem
nisi apostolus diceret timeo ne forte sine c . l . i . u . Hec autem obseruant qui certis diebus uel mensibus uel an
nis uolunt uel nolunt aliquid inchoare quasi fausta uel infausta sint tempora . Non itaque is
ta obseruemus ne ab apostolo ista audiamus . Timeo . etc . Eos enim culpat qui constellationes Ag in libro
secuntur dicentes non proficiscar quia sic luna fertur . Vel proficiscar ut prospere cedant que ad ianuarium
ita se habet positio siderum agam hic mense commercium quia illa stella agit mensem non plantabo hoc
anno uineam quia bisextus est . tales culpantur non qui naturales elementorum effectus i
~~fidelium~~ siderum ordinatissima conuersione nouerunt ut scilicet tempestatem non naugent aut ipno
seminent de quibus cum conderentur dictum est in genesi et sint in signis et temporibus
et diebus et annis . Estote . Quasi Timeo ne sine causa laborauerim in uobis . sed estote sicut ego sum
quod legem dimisi et debetis esse quia ego fui olim in lege sicut uos modo uultis esse et dimisi
non sine ratione et ita estote sicut ego quia et ego sicut uos . hoc sum qui de errore correctus Ab
sum ita et uos potestis corrigi . Vel ita estote sicut ego quia et ego qui legem habui sum modo sine Ab
lege . Sicut uos . Cum enim iudeus natus sim iam illa carnalia spirituali diiudicatione contempno . Fratres . Apostolus Ag Amb

ſicut ego quia et ego ſicut
uos; fratres obſecro uos. Nichil
me leſiſtis. Scitis autem quia
per infirmitatem carnis
euuangelizaui uobis iam
pridem et temptationem
uestram in carne mea non
ſpreuiſtis neque reſpuiſtis
ſed ſicut angelum dei excepi
ſtis me et ſicut xpm ihm.
Ubi eſt ergo beatitudo uestra.

correctio
galathas
tecta aple
per h̄ ugeſta
poſtaſpa
appones
ſicut aug m
eeſſi uali
tatis me
dici. et q
debetis
eē ſic ego
quia eos ſis
ego obſec
uos. Hoc
obſecro et
ſecure ob
ſectare
poſſum
ut quos
mito dili

go quia nichil me leſiſtis. uita non penes uos inimi
ciciae meae eē cā. Hoc dicendo excuſat ſe quia pſeu
do dixerant paulum galathis inimicum nec uoluiſ
ſe eos docē que in aliis eccliis pdicabat hanc calum
pniam diluens apłs inimicicię cauſam ſubmouę
cum ait. Nichil me le. Scitis autem. Non me leſiſtis ſed
potius honorifice me recepiſtis cū cum ſpū d̄ uiuſtis.
et hoc eſt quod dit Scitis autem quod per infirmitatem carnis
meę quia caro mea afflicta erat euuangelizaui uo. iam p. et
per tanto tempore non ſpreuiſtis me. Unde ſubdit.
et non ſpreuiſtis temptationem uestram in ca. mea. i.
me tribulatum per quod nos diabolus temptabat ne cre
etis. Temptati enim ſunt cum tribulatione ſcanē
patet apłe utrum timore deſererent eum an caritate amplec
terentur. Oportune ergo ac decenter facit eos recolere ca
ritatem ſuam ne tanquam inimicum illum deputent
dices. Scitis aug per infirmitatem carnis m. i. ~~me tribulatum~~
cum pateret ~~tribulationem~~ preces euuangelizaui pde. et tep. uestram
in car. me. i. tribulationem quam patior in carne
qua uidetur quales eſtis non ſp. tanquam utilem.
neque reſpuiſtis. ut non ſuſciperetis communionem
periculi mei diſtingue inter illa duo non ſpreu. ſ. p
conuiſione ut in uilior uobiſcum eſſem neque re.
aū conſione ut ob hoc contuitu abhorreretis. Sed
excepiſtis me ſicut an. di. i. ac ſi angelus dei ueniſſet.

comprehendi

dūs

dūs

dūs

Ut me angelum dei eſſe credidiſtis immo ut plus dicā
ſicut xpm ihm. Ac ſi ipe xpc ueniſſet qui in aplo
loquebatur in eo uenerat ad illos. Ubi eſt ergo. Ag
ruans opus eorum ſpūale commendat ut h̄ intuen
tes in amorem carnalem non decidant. quia mu
tati erant in deterius increpat eos. Et ſi etiam recte
puniret eum ſicut angelum non ideo tamen pareret ſecare
et urere quia non querunt ſua ſed que xpi ſunt neq
tur lac et lanam de ouibus. i. commodum ſupple
de neceſſitatis et fauorem honoris ſed ſalutem ouium.
a. Et quia ita tē feciſtis. ubi eſt ergo beatitudo uestra.
quā dicebamini beati boni inicus. et qui quibdā
proficiendi gradibus feruentes. qui pudeat uos eē
mutatos. in iuuē enim quia a bono decidiſtis. Teſti
monium enim. a. Uere ſiuſtis et ſicut angelum et

Teſtimonium enim perhi
beo uobis quod ſi fi
eri poſſet oculos ueſtros eru
iſſetis et dediſſetis mihi.
Ergo inimicus uobis factus ſum ue
rum dicens uobis. Em
ulantur uos non bene
ſed excludere uos uolunt
ut illos emulemini.

xpm me ex
cepiſtis teſti
monium perhibeo. ſe
nob. quod ſi poſ
ſet. adulti
tatem eccle
eruiſſetis
oculos uo
quod ideo a
carius e uo
bis et de m.
ſ. adulti
tate mee
pdicōis et uo
plus de uo
bis dolūd

Ag in lib. de epla ad Gal. Hieronymus eſt. Nota
quod ait
ſi fi po. Nonne uiuerſi poteſt quod apte ait nō p
fi q. iuſte non fit. Sic uob. Utinam poſſem me
occidē. et dns ad loth. non poſſum quicqu facē donec
illo intras. non poſſe ſe dix quod ſine dubio poterat
per potentiam ſed non per iuſticiam. Ergo. a. Et ch ſit rē
ergo credibile quod ego factus ſum uobis inimicus u.d.u.
a. Propterea uideor inimicus quia uerum dico ſed ſi fallerem
eē putarer amicus. Quia enim nemo ſe arguī uult
et ueritatem ideo uob inimicus uideor quia uos reprehendes.
Emulantur. a. Ego ſum uob inimicus ſed illi emul
et diligunt uos non bene. i. non utiliter. Emulantur enim non
bene qui non tam cupiunt eos eſſe meliores quam
ipsos uolunt facē ~~meliores~~ et retro ſibi trahē emu

Ag
Ag
paſto
rib.
Hier.
Ag. s
poten
tia di.
Amb
Hier

latione p(er)u(er)sa. Un(de) subdit. s(ed) uolunt uos exclu
de(re) a fide ad legem (et) a dilectione mea ut illos emul(emini).
i(d est) imitemini in legalibus. Bonum a(utem). a(postolus). Illi

Bonu(m) au(tem) emulam-
ini in bono semper
(et) non tantum cu(m) p(re)-
sens sum apud uos.
Filioli mei quos iteru(m)
parturio donec for-
metur (christu)s in uo[bis] . . . .
uellem au(tem) esse apud
uos modo (et) mutare
uocem mea(m) q(uonia)m con-
fundor in uobis.

uolunt u(t) ip(s)os
emulemini s(ed)
uos emulami(ni)
i(d est) diligite (et)
imitamini bonu(m)
a(utem) hoi(m)e me. s(cilicet) (et)
h(uius)modi (et)
h(oc) in bono. i(d est) p(ro)p(ter)
h(oc) diligite q(uia)
in eo est u(ir)tus
(et) bona op(er)atio
non p(ro) aliare.
(et) h(oc) facite s(em)p(er).
ut p(er)seu(er)anti
gradu ad fine(m)
boni op(er)is p(er)ue-
niatis. Uult
enim ut semp(er)
imitent(ur) ip(su)m.
Un(de) subdit. (et)
n(on) tan(tum). a(postolus). Emu-
lamini bon(u)m

me (et) h(uius)modi. (et) non tan(tum) cum p(re)sens su(m) ap(ud) uos. s(ed)
p(er)seu(er)ate in acceptis magis emulando me c(um) abse(n)s
sum. Filioli. Hic item incipit ostende(re) ex ip(s)a lege
q(uod) non sit tenenda. a(postolus). Me imitamini (et) debetis q(uia)
uos estis mei non dico filii s(ed) filioli quia m(od)o dimi-
nuti estis. (et) p(er)fectionis gradibus indigetis. Q(uo)s iteru(m).
sicut prius parturio. i(d est) cum labore (et) dolore ad lu-
cem fidei g(ener)o. donec (christus). quem deformastis formet(ur).
in uobis. ut s(cilicet) recipiatis similitudine(m) eius. qua(m)
u(est)ro uicio p(er)didistis. P(er) pauco(rum) est pensare qui la-
bor sit in p(re)dicationibus patrum. quantis ue do-
loribus animas. in fide (et) conu(er)satione recta par-
turiunt. Un(de) ap(osto)l(u)s ex p(er)sona matris loquens ait.
Quos iterum par(turio). Primum p(er) fidem illos genuerat
in bap(tism)o s(ed) postea deformati sunt p(er) pseudo. ut ir-
ruisti nunc cum dolore reformat eos. Un(de) add(it).
Donec formetur (christu)s in uobis. Concipientes eni(m)
fidem (et) sensum fidei non adu(er)tentes formatum
(christum) in animis suis negantur h(abe)re. Formatur u(ero)
(christu)s in corde c(re)dentium cu(m) illis sacram(en)ta g(rati)e p(an)-
duntur (et) ea que obscura uidebant(ur) p(er)spicua fiunt.

Et ita. Donec for. (christus). i(d est) u(t). i(d est) formosius aliis p(er)
uos appareat. Test(ur) h(oc) g(ene)ra uiuis dictum qua(si)
dicer(et) eos reformari in (christ)o quia nescio q(uo)d p(re)dic(a)to
terribilius insonat audientium auribus. Vel-
le(m) a(utem). a(postolus). Blandis modo ubi usus sum dices
fr(atr)es (et) filios. s(ed) uellem esse apud uos m(od)o. ut du-
plici igne confunderentur (et) de errore suo (et) de ru-
bore ap(osto)li. io ait. uellem esse ap(ud) uos m(od)o. (et) muta-
re uo(cem) m(eam). in uitupationem ut digna uobis
dicerem que nolo scribe(re) ne p(er)maneant ap(ud) uos. Id(e)o
uellem mutare q(uonia)m confundor in u(obis). i(d est) apud alios
erubesco p(ro) uobis. Sciens ap(osto)l(u)s maiore(m) ui(m) h(abe)re sermo-
ne(m) qui ad p(re)sentes fit cupit uoce(m) ap(osto)lica(m) l(itte)ris c(om)p(re)hen-
sam in p(re)sentiam commutare. Scriptura enim di-
uina edificat lecta s(ed) multo plus p(ro)dest si de l(itte)ris mu-
tatur in uocem magna(m). Sic q(ue) uim h(abe)t uox uiua uox
de auctoris sui ore resonans que ea p(ro)nunciatione
p(ro)fertur (et) distinguitur q(ua) i(n) hominis corde g(e)n(er)ata
sit. Est it(aque) sensus quia confundor in uobis uel-
lem l(itte)rar(um) uocem p(re)sens de meo ore p(ro)ferre ut uos soli-
to seuior ip(s)e corripe(re) quia ep(isto)la non pot(est) uocem
obiurgationis exprime(re) non ualet irascentis reso-
nare clamorem (et) dolorem pectoris apicibus explica-
re. N(on) habeo quippe fructus quos solent de discip(u)lis
h(abe)re doctores (et) h(ec) causa se(m)in(is) iactu me(i) doctrine. ita
ut cum ieremia dica(m). non p(ro)fui nec p(ro)fuit m(ihi) q(ui)sq(ua)m.
Uera(m) a(utem) non paciar uos p(re)ire retrare p(er)petuo ex carita-
te loquar uobis. Dicite m(ihi). (et)c. Ut alit(er) p(ro)legi h(ic) l(itte)ra

Dicite michi qui sub
lege uultis esse lege(m)
non legistis. Script(um)
est enim q(uonia)m abraha(m)
duos filios habuit
unum de ancilla (et)
unum de libera. S(ed) q(ui)
de ancilla sec(un)d(u)m carne(m)

eodem manente
sensu. filioli.
a(postolus). Non solum
ex supradictis
p(ro)batur lex e(ss)e
dimittenda s(ed)
(et) auctoritas
ipsius legis. h(oc)
ostendit. O fi-
lioli mei dicite
i(d est) respondete
m(ihi). Usq(ue) huc
enim pendet
s(ente)n(ti)a. (et) int(er)poni(tur)
illud q(uo)s iteru(m) p(arturio).
d(onec) f(ormetur). (christus). i(n) u(obis). uel.
a(utem) e(sse) a(pud). u(os). m(odo). (et) m(utare). u(ocem). m(eam). q(uonia)m. c(onfundor). i(n) u(obis). non mutat(ur) s(ensus) h(oc)
u(er)bo(rum). uos inqua(m) o filioli qui uultis e(ss)e carnal(ite)r sub lege.

dicite m. i. respondete legem legistis. an non quicquid eligant probantur stul
ti. si non legerunt non debent recipere quod nesciunt si legerunt ipsa probat se di
mittendam. quod si non intelligunt stulti sunt. ideo eos interrogat dicens. Legem
non legistis. a. Legistis quidem sed non intellexistis. Scriptum est enim. a. Ideo quero an le
gitis legem quia in ea quiddam scriptum est. quod si attenditis non quam ad eam recur
retis. Scriptum est et in genesi quia abraham duos filios habuit. ysmahel et ysaac unum
de ancilla. agar s. ysmahel. et unum de libera. sara. s. ysaac. Sed qui de ancilla fuit
secundum carnem natus est. i. per nullum miraculum. sed lege nature natus est. qui autem de libera per
repromissionem. i. mirabiliter natus est. Attende quod ait scriptum est q. a. d. f. h. cum plures
aug. habuit. Post mortem enim sare de alia uxore. s. cethura alios genuit qui non pertinent
ad hanc significationem. Unde multi legentes apostolum librum a geneseos ignorantes putant
solos duos filios habuisse abraham. Sed hos solos commemorat apostolus quia de his duobus scripta spe
cialiter singula exequitur. innuens aliquid egregium in his prefigurari. Item attende quod
aug. de ci- subdit unum de an. et unum de li. Non enim hoc frustra distinxit. Utrique quidem de abraham
uitate dei. natus est sed diversa operatione quia qui de ancilla secundum carnis naturam natus est quia iuuen
cula de sene solet concipere. qui autem de libera non secundum usum carnis ut uetula et sterilis de
A o de ci. di. uetulo conciperet sed per operationem dei qui promisit. Illum ergo genuit ~~de menstruis~~ demonstrans sig
~~eius~~ consuetudo nature. Illum uero dedit promissio significans gratiam. Ibi humanus usus ostenditur
hic diuinum beneficium commendatur. Natus est ergo ysmahel sicut nascuntur homines
permixtione utriusque sexus usitata lege nature ideo dictum est secundum carnem. non quod ista beneficia dei
non sint aut non ista operetur deus cuius opifex sapientia attingit ut scriptum est. a fi. us. a. f. f. et
dis. o. s. sed ubi significandum fuerat dei donum quod indebitum hominibus gratis ergo largiretur
sic oportuit dari filium quemadmodum nature non debebatur excursibus. Hec autem quamvis ad
literam ita fuerint tamen quia secundum literam ad superiorem demonstrationem non ualent subdit.
ab ipso cit. Que sunt dic. p al. i. per alium intellectum. Allegoria enim dicitur cum aliquid aliud uidetur
sonare in uerbis. et aliud in intellectu significare. sicut hic. Abraham enim est deus pater qui est pater
multarum gentium. Sic enim interpretatur hoc nomen abraham. Aba enim pater ham
multarum subauditur gentium quia intelligitur deus pater. libera autem et ancilla significant duo
testamenta. Unde subdit. Hec enim. s. ancilla et libera sunt. i. significant duo testamenta. Libera enim significat
noui t. dans omnibus per sponsam noua gratiam. agar uetus t. In utroque t. genuit deus sibi fili
os qui seruirent. sed ueteri t. generati sunt iudei serui quia timore pene et promissione temporalium
ab.. seruiebant et hoc est quod ait. Qui de ancilla fuit. s. iudei et omnis seruus peccati na. secundum ca. qui et penam
horret et dulcia amat. quia illi metu pene et amore temporalium seruiebant gratia uero no. t.
parit liberos qui per dilectionem seruiant non in uetustate carnis sed operi dei et hoc est quod ait. Q. a. de li. natus est
ab.. i. liber christianus per gratiam noui t. generatus per repromissionem natus est. i. per pietatem in gratia remittentis. sub
figura ueritatem. Que si enim impossibilia secundum naturam crederet et que suauia sunt in presenti
contempneret et non uisa speraret non ut dicit homo in eo operaretur. Tales enim generantur christiani quorum typus precessit
ab.. in ysaac. Ysmael enim iudeorum significat natiuitatem et eorum qui serui peccati sunt. Ysaac uero christianorum
qui in libertatem nascuntur. liber enim fit qui accipit remissionem peccatorum. Ecce exposuit
ab.. est euidenter quid significent illa uerba legis. Unde ostendit lex non esse tenenda. que in seruitutem generat sed noua que in libertatem parit. Unde addit. Unum quidem. e. Ancilla et libera significant
nant duo t. i unum quidem. datum est in monte syna. quod interpretatur mandatum
quod in tali loco datum est. i. in monte in eminenti significat quod iudei contra alias gentes erant su
perbi de mandato. ut ipsi essent superbi et tumidi contra ipsum mandatum. Illud testamentum dico
ab.. generans homines in seruitutem. quia per timorem seruiebant iudei et serui peccati erant. quod testamentum
est agar. i. significatur per agar recte. Agar enim interpretatur alienatio quod bene conuenit quia illud testamentum alienat homines ab heredi

natus est. Qui autem de libera per repromissionem. Que sunt per allegoriam dicta. Hec enim sunt duo testamenta. Unum quidem in monte syna in seruitutem generans quod est agar. Syna enim mons est in arabia qui con

iunctus est ei que nunc est ierusalem et seruit cum filiis suis. Illa autem que sursum est ierusalem libera est que est mater nostra. Scriptum est enim: letare sterilis que non paris, erumpe et clama que non parturis: quia multi filii deserte magis

tate eterna. Sina enim. a. Ve testamentum uetus generat in seruitutem quia syna mons id est ue
tus testamentum datum in monte sina est in arabia id est in humilitate et afflictione quia affligebat
homines sub carnalibus obseruationibus. Arabia enim interpretatur humilitas et afflic
tio. et bene dicitur uetus testamentum datum esse in arabia non in terra promissionis ubi iudei qui filii
fuerunt sed in arabia ubi quasi serui et alieni quia uetus testamentum non filios set seruos et alienos
pariebat. deinde uetus testamentum propter eum ubi datum est comparat dicens quod mons per omnia coniunctus est
et similis id est uetus testamentum in illo monte datum per omnia coniunctum est et simile ei que nunc est ierusalem
id est iudaico populo qui nunc est id est qui terrena diligit et pro temporalibus seruit. et seruit sub
peccato cum filiis suis. Hec est sina synagoga que sub peccato generat filios. Tota quidem Au.
populus mater est. singuli autem sunt filii ut filii sunt proseliti qui omnes timore pene seruiunt
uel uetus testamentum dicitur esse coniunctum et simile illi populo quia sicut uetus testamentum penas minabatur
et temporalia promittebat ita ille populus timore pene et amore temporalium seruiebat. Ecce
per hoc omnia patet quod uetus lex non est tenenda sed noua que sursum est que libera est id est ad su
periora nos mittit et liberos facit que data est ecclesie que sursum est et libera. Unde subdit. Illa autem
etc. Hec id est synagoga timore et sub peccato seruit sed illa ierusalem que sursum est id est ecclesia de gentibus Iero.
congregata que cum domino gaudet in spe libera est quia diligit et ex amore seruit que est mater nostra id est doctorum
quia singuli uerbo et exemplo eius instructi ex caritate seruiunt. Quod autem libera sit et mater
auctoritate ysaye probat subdens. Scriptum est enim. e. Ve libera est et mater quia scriptum est in
ysaya. Letare sterilis que non paris etc. que non par. quia multi sunt filii etc. Ex his uerbis
et libera monstratur et mater. letari enim et erumpe et clamare pertinent ad libertatem. quia
multi filii. hoc pertinet ad matrem. Ysayas aspiciens tempus christi ecclesiam gentium Orig.
ante sterilem tunc fetosam alloquitur dicens. O ecclesia gentium sterilis que tempore legis non
... miraculi paris. quia illo tempore quasi nullos genuit que et non parturis. quia neque
tunc conatum habuit. letare in corde erumpe id est leticiam intus exterius ostende et clama. id est gau
dium tuum aliis predica quia magis multi id est plures sunt filii tui olim deserte. par
tu quidem non dilectione sponsi quam eius id est synagoge que habet uirum id est legem ad generandum. Iero.
id est que carnaliter generat sub lege. Uirum quippe habuit synagoga legem et fetosa quondam
fuit in liberis. sterilis uero ecclesia sine uiro christo sine ullo sponsi sermonis alloquio diu ia
cuit in deserto. sed postquam accepit illa librum repudii et omnia ornamenta uiri in
ydoli ... ornamentum tunc maritus priore cingulo putrescente aliud lumbis suis
balteum aliud de gentibus lumbare contexuit quod statim ut est uiro coniuncta concepit et pe
perit. Unde in ysaya dominus exclamat. Dilata locum tabernaculi tui et protende funiculos
tuos etc. et iterum. Si est gens nata simul. Synagoga igitur est que habet uirum id est legem. Deserta uero Iero.
et uaga et sine ulla legis preceptis uiuens gentium multitudo est que et sterilis erat nullius legitimi
uiri proferens germen. Sterilis enim erat in omnibus gentibus ecclesia antequam iste fieret quod enim nus Aug. de ci. dei.
oriretur. Hoc autem quidam iudaizantes ad antiquam saram referunt. Hoc autem de antiqua sara sic fluere
dicunt quod ysayas multo ante tempore obierat. Uel per ierusalem intelligitur superna ciuitas celestis
curia. Superna est enim sanctorum ciuitas. licet in quibusdam quos hic parit adhuc peregrinatur. Aug. de ci. dei.
donec regni eius tempus adueniat quando congregatura est omnes in suis corporibus resurgen
tes. De hac igitur dicit. Illa autem ierusalem que sursum est. id est cum domino gaudet libera est. a peccato et pena pecca
ti quem et non. ciuitas celestis mater nostra dicitur quia ad eam uocamur. uel celestis dicitur quia celum sedes Aug. in quodlibet
eius est et quos generat ibi erunt cum ea. Uere mater est. scriptum est enim letare sterilis que non paris etc. 109 ... ..ii.
Ciuitas ierusalem sterilis dicitur quia non parit secundum carnem nec parturit id est dolores patitur Au.
sed generat spiritualiter sine passione clamans in leticia quod plures habet filios quam que habet uirum id est sy Au. Au.
nagoga que carnaliter generat. Unde subdit. Quia magis multi filii eius deserte. a quo Au.
Ab adam qui deserta uita secutus est mortem quam que habet uirum id est synagoge. Multo enim sunt plures christiani Au.

Aug. in q. / q. gen. lxiiii / uet. in no. t. / Ad decul.

iudeis quia xpiani subiugati sunt nimium iudeorum. Sterilis ergo dicta est quia uirgo est. que non carnaliter generat filios sed per solam fidem spiritualiter que nec parturire dicitur. que enim parturit dolores patitur. Hec exclamat in leticia salutis humane. Ierusalem uero terrena ideo uirum habuisse dicta est quia carnaliter generabat. Pariunt autem ciues terrene ciuitatis peccato uiciata natura. celestis uero ciuitatis ciues pariunt a peccato naturam liberans gratia. quod significatum est in duobus filiis abrahe quorum unus de ancilla secundum carnem natus est. alter de libera non secundum naturam sed per repromissionem. negante natura filios tali commixtioni quales potant esse abrahe et sare nulla etate et mulieris accedente sterilitate. que nec tunc parere potuit quando non etas fecunditati sed etati fecunditas defuit. Quod uero non sic affectus fructus posteritatis non debebat significat quod natura humani generis peccato uiciata et ideo iure dampnata nichil uere felicitatis in postum merebatur. Ysaac per repromissionem natus non per generationem sed per regenerationem futurum merebat. ideo tunc imperata est circumcisio quando de sara promissus est filius. circumcisio enim significat naturam exuta uetustate nouatam et quod omnes filios et seruos uernaculos et empticios circumcidi iubet ad omnes istam gratiam pertinere testatur. Octauus autem dies xpistum significat qui post sabbatum surrexit. parentum mutantur et nomina omnia resonant nouitatem. in ueteri testamento obumbratur nouum. in nouo reuelatur ~~uetus~~ nouum. Iosa. a. Duo sunt filii abrahe alter secundum carnem alter per repromissionem natus. Nos autem fratres sumus filii promissionis. id est per gratiam geniti secundum ysaac. id est ad similitudinem ysaac. ysaac interpretatur risus quo signantur illi qui in leticia seruiunt non ex tristicia et ex necessitate. Sed quomodo. a. Nos sumus filii secundum ysaac. sed quomodo tunc is qui secundum carnem natus erat persequebatur eum qui secundum spiritum natus erat. id est ismahel persequebatur ysaac et esau iacob ita et nunc. sed qui secundum carnem nati sunt persecuntur eos qui secundum spiritum nati sunt. Qui sunt secundum carnem nati. dilectores mundi amatores seculi. Qui sunt secundum spiritum nati. Amatores regni celorum dilectores xpisti. desiderantes uitam eternam gratis colentes deum. Iudei etiam sunt secundum carnem nati qui persecuntur nos qui sumus secundum spiritum quia legem secundum spiritum non secundum carnem custodimus. per hoc quod patimur probamur filii promissionis. Sed quid. a. Patimur ab illis sicut ysaac ab ismahele. sed non est curandum. Quid enim dicit id est refert scriptura dixisse saram. ecce eice ancillam et filium eius. Non puto nos inuenire posse ubi ysmahel persecutus fuit ysaac. sed tantum illud quod cum filius egyptie luderet cum ysaac indignata sit sara. uidit pueros simul ludentes et dixit. Eice et c.

Ad. significat filios gratie ciues ciuitatis libere socios pacis eterne et per hoc non per generationem

Aug. sr. ioh.

Ier.

Aug. sr. ioh. Q / Aug. in ser. mone de agar et ismahel. / Ad. sr. ioh.

uidest hic. Quid enim mali fecerat ysmahel puero ysaac quia ludebat cum illo. sed illa lusio illusio erat. illa lusio deceptionem significabat. illum lusum sara intellexit et apte uocauit persecutionem. quia lusus maioris ad minorem illusio est id est deceptio quia sciens se habere alia negotia que intendit simulat quedam puero et infirmo ludens cum illo et fraudes facit. Sic et modo plus persequitur qui nos illudendo seducunt. Et sicut sara intellexit lusum illum ita ecclesia intelligit lusum istum persecutionem. Sed quod dixit sara. Eice an. et f. e. ita qui pertinent ad agar et ysmahel id est lex iudei eiecti sunt ab ecclesia et agra patris nec erunt heredes cum filiis eorum. Omnes etiam qui in ecclesia terrenam felicitatem querunt a domino adhuc ad ismahel pertinent. Ipsi sunt qui contradicunt spiritalibus proficientibus et detrahunt illis et habent labia iniqua et linguas subdolas. Ergo ysaac cum ysmahele uiuebat. Et qui pertinent ad ysaac inter eos uiuunt qui pertinent ad ysmahel. Isti sursum uolunt ascendere. illi deorsum uolunt trahere. Isti uolare uolunt ad deum. illi conantur pennas euellere. Vel sic. isti pertinent ad ismael et ad uetus testamentum. ita et antiqui ueteris testamenti minus gratiam querentes filii sunt promissionis pertinentes ad nouum testamentum. Sed hoc quod dicit eice. quare erit. Hoc enim causa rea cepit uentilari. Vnde subdit. Non enim heres erit filius ancille cum filio libere. id est mali cum bonis iudei cum xpianis. Sic enim nec conuersatione sunt dissimiles ita erunt et in futuro retributione.

Ad. sr. ioh. / Ad. in psal. c. xviii.

Ad. / Ad. ce. pela. / Ad. in ps. cxix.

quam eius que habet uirum. Nos autem fratres secundum ysaac promissionis filii sumus. Sed quomodo tunc qui secundum carnem natus fuerat persequebatur eum qui secundum spiritum ita et nunc. Sed quid dicit scriptura. Eice ancillam et filium eius. Non enim heres erit filius ancille cum filio libere.

Itaq; fr̄s
non sum⁹
ancille
filii s; libe.
qua liber
tate xp̄c
nos libera
uit. State
ḡ ⁊ noli
te iterum
iugo ser
uitutis
contineri.
Ecce ego
paulus di
co uobis
quoniam
si circumci
damini x̄
uobis nichil
proderit.
Testificor
aūt rursū
omni ho

Itaq; ē. Patiuntur iudicis ⁊ ab aliis malis. sicut ysaac ab ysmahele. Itaq; fr̄s m. n. s.
filii a. quia non sumus serui pecci. ut legis. s; libe. s. celestis ihrlm que ē ps nou (Ambr.)
regni celoꝝ. ⁊ non alio in sumus filii libe. s; pe eam libtatē qua libr. i. p ḡ libtatē
xp̄c nos libauit. qui immunis a pecco ex dilōe obediens fuit. Libras ḡ qua liban
sumus a x̄ ē peccoꝝ remissio ī fidi p dilectiōe opantis iustifico. State ḡ. Quod (Ab. Aug.)
lex deb; cessare hucusq; ostēdit ⁊ similitudine consuetudinis huāne ⁊ leg ipi⁹ aucto
ritate. ñc galathas hortatur. ne seruigo legis uelint subicē ⁊ iter piculi ominatiōe.
⁊ q̄ p ap in libati estis. ḡ state. i. firma fide fixo pede pmanete in libtate ⁊ nolite oī. (Ier.)
iugo seruitutis. i. lege que in seruitute gnāt ⁊ addit itm. nōn q̄a p⁹ galathe legē c (Ier.)
to dierunt. s; dum circumcisionis ⁊ legalium obseruationū iugo se subiciebāt.
qi ad eosdē reuertebant cult⁹ quib⁹ in ydolatā aū seruiebāt q ñe leuior ē leg ser (V.)
uitutis quā ydolatē. Ecce. a. Nolite contineri iugo seruitutis. ñ saltē ccisioē q
ecce ego paulus. qui sum notē auctoritatis. dico uob qm si circūcidamini x̄ u. n. pdit.
Decep ḡ timotheū ⁊ fec ut nichil ei pdesset xp̄c. Eis itaq; dicē ē h q̄ io uolebat circūcidi (Aug. in epl̄a)
q a alr se putabāt i x̄ saluari ñ posse. Hoc enī animo hac uoluntate ista intentione q̄squis (ad ieronim.)
circūcidebāt xp̄c ei nichil pdat. Illos ḡ arguit q se in lege iustificari ēdebāt ñ q legiti
macilia ei⁹ honorē a quo mandata sūt obseruabāt intelligentes ⁊ qua pnūciādē
ūitatis ratione ūitatis mandata sint ⁊ quousq; debeant pdurare. Illa enim q̄ sigcōis
cā pcepta sunt q grē reuelatione lacius innotescente necesse fiat aboleri iustificare
neminem potāt. non io tñ fuānt tamquam diabolica gentiū sacrilegia fugiēda. ⁊ cū
ipa grā iā cepat reuelari. q umbris talibus fuāt pnuntiata. Inde ē quod timotheū iudē (Aug. cc faust.)
matre ⁊ grō patre natū circumcidit apl̄s ⁊ ip̄e morē huiusmi custodiuit ñ simulatione
fallaci s; osilio prudenti. Circumcisio enim ⁊ cetā legalia ita natis institutis ñ erāt
noxia licet iā ñ esset significandis futuris necessaria mag noxii erat ea qi noxia p
hibē iubis hominib; ~~usq; quib;~~ (usq; ad quos) durare debuerit. Gentiles ū ex diūso ueluti pariete ad
eūd lapidē angularē. uenientes ñ erāt ad talia cogēdi. Siquis ū ñs qui ex circūcisiōe (Aug. cc faust.)
uenerant talib; q; sacramētis adhuc dediti erāt ultro uellet sic timotheus ofērre oḡetiā
ñ erant phibēndi s; si in his confidebant erant pditi. sic iudei. Vñ ē illud apli. Dico uo.
quia. si cir. ut spem salutis in circumcisione habeatis x̄ n. u. p. Licebat ḡ his q̄s
fides q reuelata est iam imbutos inueniat illa tenē ne uideantur improbata poti⁹ q̄
terminata. Gentib⁹ ū ñ sunt imponēda ne uideātur aut ñ cā pmittēdi xp̄i. instituta aut
adhuc pmittēdo s; cessando iam appareāt signa fuisse. q̄ ē honore paulatī dese
endo erant sepelienda ñ ut sacrilegia gentiū fugienda. Postea ū tamq̄ honore sepulta (Aug. ad Ier.)
sint a x̄anis omnibus irreparabilr desenda. Ier. aū ista legalia p⁹ x̄pi passiōe siue
in eis spes ponatur siue non obseruantib; noxia eē nisi dispensatoe custodiant. f
h ita hic locus exponitur. si. cc. x̄ n. p. u. quia circumcisio iā ñ solū ñ prode s; ⁊ ob. (Ieronim.)
aliquam incipet noua pdicatio oportuit circumcidi nc a lege fidi succedētē nichil (Amb.)
pdit fideli addita circumcisio s; oberit. Maius enim malum ē q ex libo seruū fig nasci (Amb.)
Testificor enī. a. Si circumcidamini nichil uobis pdit cē. ñ h solū malū uob erit.
s; ⁊ testificor rursum sicut olim añ fidē omni homini. iudeo ut gentili circūcīdēti se.
p habūda iusticia q̄m debitor ē uniūse legis faciēde. i. ex debito omnia legalia (Aug.)
deb; implē. quod exigit circumcisio. Vt enim baptismus suam sic circumcisio suā
exig iustificationem. Hoc io ait ut terrore tam innumerabilium obseruatiōū (Aug.)
q̄ in lege scripte (sunt) ne omnes implē cogerentur quod nec ipi iudei nec patres eoꝝ implē
potuerunt sic petrus ait. abstinerent ab his quibus eos aliqui subicē cupiebant. Eua
cuati. a. Ve x̄pc non pdit uob q̄a uos qui a pi grā prui eratis pleni euacuati estis in x̄po. i. uiuere b (Ab.)

aug᷒ xp̄i uos dico qui in lege iustificamini . i. creditis iustificari. Aliter enim n̄

non esset circumcisio euacuati estis dico et excidistis a gr̄a. futura . i. indigni

amb᷒ estis beatitudine eterna. Vel ex a gr̄a. iam habita . i. gr̄am amisistis. Qui enim

in lege iustificari uult post fidem amittit gr̄am quia ad hoc uenit donum dei

i gr̄a ut cessante opere legis iustificet credentes quod qui reduxit hanc perdit. Nos ꝗ

a. Qui in lege confidit amittit gr̄am quod e contrario probat uidelicet quia nos expec.

ex fide spem iusticie . i. iusticiam, spē. i. eternam beatitudinem . uel spem iusticie . i.

aug᷒ de spū quam spat iusticia . s. uitam eternam . uel spem iust. i. qua speratur ipsa iusticia

uita. ad ad fide esuriens i sitiens iusticiam spat mea renouari in fine. Vel spes iusticie

xp̄c est ex quo speratur ipsa iusticia. expectamus dico et hoc facimus dico spū. i. p

spm̄ scm̄ qui non fallit. hoc dicit ne putemur falli. Haimo. a. Recte dico ex

Ier᷒ fide esse iusticiam quia non est ex alio. Nam his qui sunt in xp̄o ihū neq; circ.

neq; p. u. a. Equatur preputio circumcisio. his enim qui in xp̄o uolunt uiuere

uirtutes appetende sunt uicia fugienda. media uero que inter uirtutes i uicia

sunt nec appetenda sunt nec fugienda. ut circumcisio i preputium que nichil

ad sr epla ualent in xp̄o s; fides non utiq; ociosa quia fides sine opibus non saluat s; q.

iohis. Id operatur per caritatem dei i proximi. Opus fidei ipsa dilectio est sine dilectione fides

fides cu dilone xristiani est inanis est, alia . s. fides sine dilectione demonis est. nam i demones credunt i contremiscunt

Id de ubis Qui aūt non credunt tardiores sunt i peiores quam demones. s; multum interest

dm. utrum quis credat ipsum esse xp̄m an credat in xp̄m nam ipm̄ xp̄m esse demones

crediderunt nec tamen in xp̄m crediderunt. Ille enim credit in xp̄m qui spat i xp̄m

i diligit xp̄m. Currebatis. Hic laudat galathas i eos per quos inducti sunt ut

iudaizare uellent uitupat i ne illis consentiant monet. a. fides opans per dilectionem

amb. ualet ut olim fuit in uobis quia olim currebatis per opa fidei pficiendo in bene

ad quia ex dilectione faciebatis. Quis uos fascinauit. ut impediuit non ob. u.

q ultro se ingerit exercitium illorum in opa fidei bonum fuisse testatur s; nequa

malorum impeditos ne cursum sui efficatia pseuante consummaret. Veritati nul

amb Vero ut nulli eorum credant hortatur subdens s; uos nemini eorum deinceps consenseri

amb tis saltim eos audiendo qui in opa legis seruanda suadent. euuangelice ueritati obe

amb dire non sinentes. Persuasio enim. a. Ideo ne consenseritis quia psuasio hec q uo

lunt uos mittere sub iugum legis non est ex eo . s. deo qui uocauit uos. ad uitam

ad s; ex diabolo. Ideo rē ne consenseritis quia modicum fermenti. illi pauci i acidi

quia ad illos ueniebant ut ista suaderent. Vel modicum fer. i. hec psuasio uel mo

dicum fer. i. hec circumcisio i pauca legis . corrumpit to. m . i. congregationem fidelium

Ier uel uirtutum. Sensus itaq; iste est. Ne putetis paucorum hominum insidias con

temnendas ut enim scintilla res parua est i pene dum cernitur non uidetur

s; si fomitem comprehendit i nutrimenta sui inuenerit menia urbes latissimos

saltus regionesq; consumit. i sicut fermentum res modica uidetur i nichili s;

cum farine conspsum totam massam suo uigore corrupit in illius sui transit

omne q mixtum est. ita i doctrina puisa ab uno incipiens uix duos aut tres

primum in exordio recipit auditores. s; paulatim ut cancer serpit i corpe

i iuxta uulgare puerbium unius pecudis scabies totum maculat gregem. Ergo

i scintilla statim ut apparuit extinguenda est i fermentum a masse uicinia re

mouendum i scabiosum animal a caulis ouium repellendum. Hec hortor

uos i ego confido in uobis . quia olim boni fuistis nec simpliciter dico in uobis s; ad

amb do ad in dño do . s. opante. confido inquam quod nichil aliud sapietis quam quod docui. Ideo dicit se fidere de

mini circumcidenti

se quoniam debitor est

uniuse legis faci

ende. Euacuati

estis a xp̄o qui in

iem lege iustifi

camini a gr̄a ex

cidistis. Nos enim

spū ex fide spem

iusticie expecta

mus. Nam in xp̄o

ihū neq; pputi

um neq; circum

cisio aliquid ua

let s; fides que

per dilectionem o

patur. Curreba

tis bn̄ quis uos

impediuit ueri

tati non obedire.

Nemini consen

seritis. Psuasio hec

n̄ ē ex eo qui uocat

uos. Modicum fermentum corrumpit totam massam. Ego confido de uobis in domino quod nichil aliud sapietis. Qui autem conturbat uos portabit iudicium quicumque est ille. Ego autem fratres si circumcisionem predico quid adhuc persecutionem patior? Ergo euacuatum est scandalum crucis. Utinam et abscidantur qui uos conturbant. Vos enim in libertatem uocati estis fratres. Tantum ne libertatem in occasionem detis sed per caritatem spiritus seruite inuicem. Omnis enim lex in uno

his quia non sponte sed circumuenti errabant et ideo ostensa eis uera
uia facile credit eos reuerti. Qui autem c. In uobis confido sed ille qui conturbat uos.
quasi purum fontem intellectus uestri. uel. s. mutato ordine. de spiritalibus aug
fitis carnales. portabit iudicium. i. sustinebit dampnationem. quicumque est ille
id est siue ille sit filius abrahe pro nullo parcetur ei. Occulte inquiunt petrum amb ier
lacerat cui supra in faciem se restitisse scripsit quod non recto pede incessit
ad euangelii ueritatem. sed nec paulus tam procaci maledicto de ecclesie principe
loqueretur nec petrus dignus fuit ut portaret iudicium ecclesie conturbate. Ex quo
arbitrandum est. de alio quodam dici qui uel cum apostolis fuiat uel de iudea
uenerat uel ex phariseis crediderat ut esse magnus sit apud galathas estima-
tus ut portet iudicium ecclesie conturbate. Sicut enim qui errantem conuerti
facit remunerandus est ita et qui rectum incedentem ut flectit in deuium
dampnationem consequitur. Ego autem c. Ille portabit iudicium qui conturbat uos.
ego autem non conturbo uos fratres predicando legalia quia si circumcisionem predico a.
ut olim feci uel mihi imponitur. Intelligendum est enim quod imponebatur
ei a pseudo istam seruitutem galathis persuadere uolentibus quod alibi circum-
cisionem predicabat sed non eis facile apud sententiam suam uellet. Si
inquam hoc ago quid adhuc persecutionem patior. Nulla alia causa patior a iu-
deis. Persecutiones enim obrettimas sustinuit a iudeis eo quod doceret creden- ier
tes de gentibus non debere circumcidi et si eam predico ergo euacuatum est scandalum crucis.
non irascuntur iudei de cruce si assero circumcisionem iustificare. scan- amb
dalum erat iudeis predicatio crucis quia sabbatum et circumcisionem euacuabat. Si uero
admitteret circumcisionem non esset eis scandalum erat iudeis predicatio
et pacifici essent ei. Utinam a. Ipsi uos conturbant utinam abscidantur quod optat.
hoc non tam furoris in aduersarios quam dilectionis in ecclesiam domini uerba sunt. Non ier
enim maledixit eis quam orauit pro eis. Sub specie namque maledictionis ele- aug
ganti ambiguo usus bonum eis optat cum ait. Utinam absci. qui uos con.
non tantum circumcidantur sed absci. ut sint spadones propter regnum celorum
et desinant carnalia seminare. Sunt enim quidam spadones propter regnum celi.
Uel ita ipsi uos conturbant sed utinam qui uos conturbant abs. non carnaliter sed
uim generandi perdant ut in uobis uel in aliis nichil proficiant. non solum circumcisi sed
et abscisi ut nullam omnino potentiam generandi habeant. In isto hoc opto ne uos
redigant in seruitutem legis. Vos enim fratres uocati estis a deo in libertatem. ut
non timore sed amore seruiatis. et qui prius peccatis obnoxii eratis dei gratia amb
accipiendo liberi sitis. Et cum hoc sit hoc tamen necessarium est ne detis libertatem
in occasionem c. i. ne libertate abutamini ut quia liberi estis et metus legis
non incumbit uobis ideo desideria carnis sequamini quia tunc eritis serui.
re fratres. Cauete ne audito nomine libertatis impune uobis peccandum esse aug
arbitremini. Sed per caritatem spiritus. i. que procedit a spiritu, seruite inuicem. quia
tunc liberi eritis. Nota quia non per affectum carnis. caritas est habenda sed amb.
per spiritum ut subiecti sint inuicem. Omnis enim c. Ideo caritas est habenda quia
omnis lex impletur in u. s. i. in uno precepto caritatis quia qui illud precep-
tum seruat non mala agit et quantum potest bona facit in quo precepto impletur
in isto diliges proximum tuum sicut te ipsum. Hoc scriptum est in leuitico amb. ad
in quo recte dicit impleri legem uniuersam cum tamen duo sint precepta ca-
ritatis in quibus tota lex pendet et prophete. quia dilectio dei in dilectione proximi continetur non in illo precepto perfecto salutis est. amb

ad — quia sic proximo non diligitur deus. Qui enim non diligit proximum suum quem
aug — videt, deum quem non videt quomodo potest diligere. Item diliges proximum id est omnem hominem tamquam te ipsum
quis potest nisi deum diligat cuius precepto et dono dilectionem proximi possit
implere. Cum igitur utrumque preceptum ita sit ut neutrum sine altero possit teneri unum
eorum commemorasse sufficit et notandum quod ait sicut te ipsum. sic se nunc per proximum diligere
quoniam non diligit se. sed non diligit qui autem non diligit veritatem. Qui enim diligit iniquitatem o
aug — anima s. Nota quod quod dicit omnis lex. non nisi illa que ad bonos mores pertinet. illa que in sac
ramentis sunt. cum bene a liberis intelliguntur non carnaliter observantur a servis ad
caritatem referantur necesse est. Quod si. q. In dilectione proximi lex impletur
quod si invicem mordetis id est in aliquo detrahitis et comeditis id est totum devora
amb — tis omnia vituperando ex invidia vel criminamini crimina vobis invicem impo
ad — nentes videte ne ab invicem consumamini. scissam christiane religionis per vanam gloriam va
amb — namque victoriam unitate occasione ~~caritatis~~ carnis sed eorum vicium tegit quia dissensio
inimica est dilectionis. Hoc enim maxime vicio contentionis et invidie perni
ciosa inter eos iurgia nutriebantur quibus consumitur societas vite. Dico autem
amb — Postquam a lege fratres eos prohibuit in qua sunt precepta carnalia nec non a viciis
carnis se contineant precepit et ostendit quam sufficiens est fides christi sine lege quia per
eam vincunt carnem et eius opera et secuntur eos spiritum. q. d. Ne detis libertatem in occasio
nem carnis. s. per caritatem spiritus servite. Hoc autem dico vobis posse esse in christo. id est per fide
christi non aliter in qua fide ambulate id est proficite bene operando et hoc spiritu id est ratione vel po
cius spiritu s. non enim hoc per se homo per se. et tunc desideria carnis id est delectationes quas
ad ce iu — caro suggerit non perficietis. non ait non feceritis vel non habueritis quia ea non habere
nari. — non poteritis. s. non perficietis id est non opera eorum consensu voluntatis implebitis. Caro enim.
q. Dico non perficietis sed hoc grave est quia caro concupiscit. Ut ita continua. In ista
agite quia gravis pugna est et hoc est quod ait. Caro enim concupiscit. quia semper nova in hoc exis
tens adversus spiritum. hoc in bonis manifestum est in quibus est spiritus dei. spiritus autem. q. s.
non est diffidendum quia spiritus id est ratio gratia dei adiuta concupiscit adversus carnem.
aug de verbis apli — Videte quale bellum proposuit qualem rixam. Hoc initia te ipsum sentis. Nec
ullū — enim nullum est vicium cum caro concupiscit adversus spiritum. cuius vicio contra
ad de c. d. — rium est cum spiritus concupiscit adversus carnem. Caro autem dicta est concupiscere quia hoc secundum
aug in ser — ipsam agit anima. sicut auris dicitur audire et oculus videre cum potius anima per aurem au
mone de con — diat et per oculum videat. Caro enim inrationalis non per animam concupiscere sed concupis
tinentia — cere dicitur cum anima carnali concupiscentia spiritui reluctatur. Carnem igitur concupis
ad sr' gen. — centem dicit carnalem delectationem quam solus habet. Principalis autem carnalis concupiscentie
Quomodo — causa non est in anima sola nec in carne sola. Ex utroque enim fit quia sine utroque
caro dicitur con — delectatio nulla sentitur. Hec enim. q. Hec contra se concupiscunt quia usque
cupiscere ad — adeo hoc sibi invicem adversantur ut non quecumque bona vel mala vultis illa faciatis
versus spiritum. — id est facere permittamini et meliori in hac pugna concertudinem id est spiritui quo
aug de — volumus bona et si omnia non perficiamus sed. Quod si. q. Hec duo oppugnant
verbis apli — quod si spiritu sancto gubernatore et rectore spiritus vestri ducimini. Hoc dicit ne desides sit
amb. — in pugna. si unquam hoc est. non estis sub lege. que errantibus et male agentibus posi
ta est. Qui autem ducem habet spiritum sanctum non errat. Attende quod ait si spiritu ducimini et cetera
ier — Ex quo apparet eum spiritum sanctum non habere qui sub lege est. non dispensative s
ad ad rer — ue. ut tu intelligis. Magna in verbis quod quid sit esse sub lege. sic quemadmodum
apostolus culpat hos dampnabiliter dicit esse sub lege. quos lex facit reos. non le
ad de n. q — gem implentes. dum nescientes gratiam superba elatione de se presumunt. Sub lege est qui timore supplicii quod
hoc volumus enim ut nulle sint concupiscentie. sed hoc non perficimus.

sermone impletur: diliges proximum tuum sicut te ipsum. Quod si invicem mordetis et comeditis videte ne ab invicem consumamini. Dico autem in christo spiritu ambulate et desideria carnis non perficietis. Caro enim concupiscit adversus spiritum et spiritus adversus carnem. Hec enim sibi invicem adversantur: ut non quecumque vultis illa faciatis. Quod si spiritu ducimini non estis sub lege. Manifesta sunt autem

opa carnis que
sunt fornicatō
immundicia.
impudicicia.
luxuria. ydo
loꝝ seruitus. u
eneficia. inimi
cicie. contentiões
emulationes. i
re. rixe. dissensio
nes. secte. inuidie.
homicidia. ebri
etates. commes
sationes. et hiis
similia que pdi
co uobis sicut p
dixi qm qui ta
lia agunt regn̄
di non ꝯsequnt̄.
fruct⁹ aūt spc ē
caritas gaudiū
pax pacientia
longanimitas.

lex minatur non amore iusticie a malo ope abstinet reus uoluntate nondum liber nec alienus a uoluntate peccandi quia uellet si fieri posset, n̄ eēt quod timeat id libenter faceret quod occulte desiderat rē suis. si spū ducimini. hi commodi iam habetis quod non estis sub lege. q̄ timorē incutit non amorē tribuit uo hic pars iam eligenda est qua liberamur a lege. Manifesta. Opa carnis incipit enumerare ut intelligant se si ad opandum ista desideriis carnis cōsenserint tunc duci carne non spū. a. Hec sibi aduersantur opa aūt carnis manifesta s̄. .i. p se apparent mala que sunt fornicatō. opus. s. luxurie. immundicie. i. sin̄ ope impleatur. ut q̄ ē cē natiuitam impudicicia. n̄ pudice uiuē luxuria. qlib; supfluitas. ydoloꝝ seruitus ueneficia inimicicie pseuerantes contentiões. in uerbis emulationes quando duo ad id tendunt ire. s. subita tempestas ai. rixe. qn̄ ex ira se inuicē pcutiunt. dissensiones qui partes faciunt in eccl'a secte q̄ grece dicunt̄ hereses. inuidie de alienis bonis. homicidia ebrietates. assidue. commessatiōs. supflue. et hiis similia. Attende q̄ n̄ ... hic omnia que enumerata s̄ in opib⁹ carnis q̄ manifesta eē dixit ad uoluntatem carnis ptinent s; uicia s̄ ai uto inimicicie ire. Credē .i. omnia mala accidē anime ex carne error ē. Non n̄ omnia uite iniquie uicia tribuenda sunt carni ne ab his omnibus immunem dicam⁹ diabolum qui carnem non hēt s; carnis noīe totum hominē signauit quia ui uendo sedm se in hic cadit. Non enim hndo carnē s; uiuendo f se .i. f hoīe fcs ē hō simulis diabolo quia ille f se uiuē uoluit qn̄ in ueritate n̄ stetit. Ut a abhis pene cōminatione deterreat addit. Que nunc pdico uobis an iu dicium dum licet penitē sicut pdixi. .i. an hanc eplam. qm q talia agunt non consequnt̄. Ut possidebunt r. d. Non ait qui hic omia fecit t simul hnerit s; q talia agit qui'z singula regnū tollit. Hec aūt aplica sna falsa ē si tales post quantalib; tempora liberati regnū di possidebunt. S; quia falsa n̄ ē pfcō regnū di non possid. .i. fuit regno di nunq̄ et etino supplicio tenebuntur quia nullus medius locus ē ii non sit in supplicio q̄ illo non fuit constitutus in regno. Fructus aūt. a. Hec que enumeraui sunt opa carnis s; ista sunt opa spc q̄ secuntur q̄ tamen non nominat opa s; fructus quia pp se petenda sunt .i. hoc est q ait fruct⁹ aūt spc sci ut gra rationis illumi nate. s. caritas. que de terra ad celum euolat gaudiū. s. puritas ꝯsciētie .i. elatio ai. sup hiis q̄ digna sunt exultantis. de quo legit̄. Non ē impiis gau dē dicit dūs. pax quando non se inquietant paciencia aduersoꝝ longanī. expectationis bonitas .i. dulcedo ai benignitas largitas rei mansuetudo. q non intractabilis s; potius tractabilis. q̄s. fides de inuisibilib; certitudo. modestia. q modū i dictis ut in factis seruat. continentia q̄ .i. alicuius abstin̄. castitas quando recte utitur licito. A. Attende quod ī enumeratione fructuū spc caput uirtutum pmisit caritatē. Que enim alia int̄ fruct⁹ spc debuit tenē primatum nisi caritas sn̄ qua uirtutes cete n̄ reputant̄ esse uirtutes .i. ex qua nascuntur uniūsa bona. Deīn secunt̄ mbra ex isto capite exorta .i. religata. s. gaudium pax rē. q̄ sn̄ ea non possunt pdesse. Nō enim bn̄ gaud; qui non diligit bonū. in gaud; non hēt pacē c aliquo n̄ eū diligat non est longanimis pseuerant expectando n̄ ferueat diligendo. Nō ē fidel salubriter n̄ ea fide q̄ p dilōē opatur n̄ ē mansuetus cui dulco n̄ modēet. Nō otinet se q̄s ab eo un̄ turpat n̄ diligat uū honestatē. Ostto ꝯ caritatē sic sepe cōmendat q̄ sola sit pcipienda. q̄ n̄ ꝑ hn̄ sn̄ ceteris quib; homo efficitur bonus.

Ad de ci. di
Ad de ci. di
Amb
Ieron
Ag
Iere
Ad o sr io.
De ca ritate.

uera
Nō ē benign⁹ n̄ diligat cui opitulat̄. N̄ ē bon⁹ n̄ diligendo.

Aduersus huiusmodi. q. Quid per singula dicam? lex que iustis non posita est, sed iniustis non est aduersus huiusmodi. sed contra mala. Qui autem. q. Contra malos posita est lex bonis
autem imposita est crux quod ita ait. qui autem sunt christi quos necesse est sequi spiritum
crucifixi. i. mactauerunt carnem suam. pugnantes cum uiciis operum et concupiscentiis.
Augustinus in sermone de xl. desideriorum. Congruit nostre deuocioni ut qui dominicum crucifixi passionem celebraturi
reprimendarum carnalium uoluptatum crucem nobis faciamus. In hac quidem cruce
semper in hac uita debet pendere christianus ut sit fixus clauis. i. preceptis iusticie ut
christus in cruce clauis confixus fuit. Si uiuimus. Quod communiter supra dixit ad istos
quibus scribit retorquet vel eis communicat per hoc ostendens se non dicere eis quod
ipse uelit seruare. q. Illi qui sunt christi ita agunt ut dixi et nos qui sumus christi
ambulemus spiritu. sancto duce et auctore libertatis nostre. Si. i. quia spiritu uiuimus. i. spiritu sancto
spiritu. ad hanc uitam gratie uenimus. Quomodo autem spiritu ambulemus docet subdens.
Ambrosius. et non efficiamur cupidi inanis. i. sclatis glorie. Inanis gloria est uelle uincere ubi
premium non est. nos dico inuicem prouocantes alios ad contentionem et lites talia uitia
et inuicem inuidentes. si non audemus prouocare. hec mala facit inanis gloria.
Augustinus. Et sciendum quia cum per omne uicium antiqui hostis uirus humano cordi in
Gregorius in moralium. funditur in zelo inuidie tota sua uiscera serpens concutit et in hac ipse meda ma
licia que postem mouit. zelus iste modo non habet permanens uigere sine fine cum alia scelera
finiantur. quantoque ille cui inuidetur successu meliori proficit tanto in
uidus in maius incendium liuoris ignibus inardescit. hinc uultus minax
toruus aspectus pallor in facie in labiis tremore stridor in dentibus uerba tabida
resfrenata conuicta et manus ad uiolentiam prompta et si gladio interim uacua odio
tamen furiate mentis est armata. Fratres et si preoccupatus. etc. Hactenus toti ecclesie gala
thie immo uniuerse ecclesie locutus est improbando legem et commendando gratiam
modo ad prelatos loquitur specialiter docens quomodo tractent subditos. scilicet leuiter
Ambrosius. quia fratres sunt et si sint superiores. Ideo hos alloquitur qui firmiores erant ne in
Augustinus. flatione bone uite eum qui peccato circumuentus est spernendum putent et abici
endum. q. Non hoc faciatis quod dixi sed et si aliquis fuit preoccupatus. i. impru
dentem lapsus ut nequeat uitare nec mirum quia est homo. scilicet infirmus preoccu
patus dico non in multis sed in aliquo delicto quod non usu cotidiano peccans
si hoc umquam fuit uos qui spirituales estis. non ideo despiciatis eum sed instruite huiusmodi
non per singula pecca diffluentem et si aliquando labatur. in spiritu lenitatis. i. tonabiliter
Ambrosius. et leniter ne si aliter feceritis. non patiatur se argui sed defendere se incipiat ne turpis
uideatur. ideo leniter instruite quia fratres estis et si superiores. Attende. quid pro
VI. dicatur delictum et quid sit preoccupatio quia dicit preoc. ideo ut his intellectis
Augustinus in libro questionum leuitici. intelligas fratri preoccupato in delicto fore indulgendum. Delictum quoque forta
se est declinare a bono. peccatum est facere malum ut sicut in laudabili uita a
liud est declinare a malo aliud facere malum. illud delictum hoc peccatum sit. Pec
catum quoque est perpetratio mali. delictum desertio boni. quod ipsum nomen ostendit.
Quid enim sonat aliud delictum nisi derelictum. et qui derelinquit quod derelinquit
nisi bonum? Ut potest uideri illud esse delictum quod ignorantia fit peccatum quod
a sciente committitur. Indifferenter tamen plerumque ponitur ut et peccatum nomine de
Augustinus contra iudaicos. licti et delictum nomine peccati appelletur. Preoccupatio autem est cum ita ad horam
non uidet quid agendum sit. ut qui uiderint uincantur. ut scilicet malum fiat cum
latet ueritas. scilicet cum compellit infirmitas. Considerans. a. Ita facit ut dixi tu
Augustinus. quisque considerans teipsum quod et tu fragilis es ne et tu tempteris. i. ne deus permittat te in simile cadas. Sicut enim

bonitas. benig
nitas. fides. mo
destia. continen
tia. castitas. Ad
uersus huiusmodi
non est lex. Qui
autem sunt christi car
nem suam cruci
fixerunt cum
uiciis et concupis
centiis. Si uiui
mus spiritu spiritu et
ambulemus. Non
efficiamur ina
nis glorie cupidi in
uicem prouocan
tes inuicem in
uidentes. Fratres si
preoccupatus fu
erit homo in aliquo
delicto uos qui
spirituales estis hu
iusmodi instruite

in spiritu mansue
lenitatis consid
erans teipsum ne
et tu tempteris.
Alter alterius onera
portate et sic ad
implebitis legem
xpi. Nam si quis
existimat se esse
aliquid cum ni
chil sit ipse se sedu
cit. Opus autem
suum probet unus
quisque et sic in se
metipso tantum
gloriam habebit et
non in altero;
Unusquisque enim
onus suum por
tabit. Commu
nicet autem his qui
cathezizatur

ad iram sic inclinat quam ipsi periculi cogitatio. ita eos nec deesse voluit
sermo correctioni nec studio certamini. Itaque ne sibi videatur quisque instruere.
et eum prius exagitat et videtur peccantem aut superbe tamquam insanabilem
detestatur. in spiritu inquit mansuetudinis. ne et tu. Alter. Dico lenitate instru
ite et portate onera alter portet alterius infirmitatis onera. i. subvenite vobis
invicem omnibus aliis huiusmodi quasi sit sarcina vestra. et sic ad. le. xpi. i. in
plebitis caritatem. Ex caritate enim xpistus peccata nostra tulit qui nobis precepit ut nos
invicem diligamus. Nam. Ita facite ut dixi nam si quis aliter facit
seipsum seducit et hoc quod dicitur. Nam si quis existimat. i. mente sua superbe
iudicat se esse aliquid. magnum comparatione peccantis cum nichil sit ex sese
ut nichil sit comparatione spiritualis qui totum dat gratie ipse se seducit. i. deci
dit a veritate non eum seducunt laudatores eius sed ipse potius quod ipse est sit
presentiae quam illi mavult se inlusisse quam in seipso. ideo subditur. Opus. Nolo ita
putet aliquis sed potius unusquisque probet. i. diligenter inspiciat opus suum. non
peccatum alterius ut phariseus qui dicebat non sum sicut ceteri hominum quod non recte sed
fallacit iustus erat. Probet opus suum dico et sic. i. si actus suos considerat sciens
si quid boni habet se a deo accepisse et si quid mali est a se fore. habebit gloriam et semper
i. glorabitur in deo quem habet in se portans oleum secum et non in altero. Sic enim
fiet ut deus que est in eo sit gloria eius et non aliud. Vt in semetipso. i. virtus in conscientia
sua pura habeat gloriam i. glorabitur et gaudebit et non in al. i. alterius laude seu cum alter
eum laudet. Qui enim conscientiam bonorum operum habet non debet de hoc a palam gloriari
et laudem suam foras fundere sed in semetipso humiliter gloriari. Vt ita et sic. i. actus
suos consideret sciens ne invicem debet gloriari se habere mundum cor. et seipso habebit gloriam et vitia
i. in suis non in alterius consideratione glorabitur. Nulli enim se anteponit neque quemquam
iudicat ut ille sit iustus. Qui enim ille iustus est alterum sibi preponit quod plus sua
mala sciat quam alterius quorum cognitio sibi gloria est. Gaudet enim dum cognoscit
morbum suum quem sanari desiderat. Unusquisque. Dico ut quisque pro
bet opus suum quod debet nam de suo iudicabitur. unusquisque enim onus suum i.
peccatum portabit in pena. Quod hic dicitur contrarium videtur precedentibus
alter alterius o. p. q. non nomen oneris diversis modis accipitur. Multa enim sunt
verba que diversis locis congruenter posita varie intelliguntur sicut hoc. Vbi enim onus
nomen sub diversis significationibus accepis procul dubio putabo dicentem sibi loqui
do esse contrarium et hoc tam vicine positis verbis qui paulo ante diceret
alter alterius o. p. hic dicit unusquisque o. s. p. Sed alia sunt onera participan
de infirmitatis de quibus supra egit alia reddende deo rationis de actibus
tis de quibus hic agit. Illa cum fratribus sustentanda communicantur. hec propria
ab unoquoque portantur. Inter pro divisos hoc homines dicit. Contra eos enim qui
putant homines alienis inquinari peccatis dicit unusquisque o. s. p. Alieno quidem
peccato nullus inquinatur nisi consentiendo aut imitando fecit suum. Item et neglegentem quod
nullius curat corrigere securum quod alienis non contaminetur peccatis dicit invicem o. p.
Onera infirmitatis invicem portamus dum lenitate in alterius sustinemus. i. dum ei
quam lenitati sepe petit indulgemus. Vnusquisque. Vt possit intellegi bonorum. In scripturis enim onus
et in bona et in mala parte accipitur. ie. unusquisque o. s. p. i. offeret deo in die iudicii ma
nipulos operum vel ut venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos. Sed accipitur hic de bonis tantum accipitur. Vt de bonis et malis ita hoc intellegi.
Unusquisque bonus et malus por. o. s. i. mercedem operum suorum referet. Communicet. Supra de spiritualibus plantis dixit quod gerit
debeat se habere quod subditos. hic ad subditos loquitur docens quod se debeat habere quod magistros. Et statim ita se habent vel de his qui cathezizatur.

augustinus
augustinus
augustinus
augustinus
ab ab
ab
augustinus ab ab
ab
ab
ab
ambrosius
ab
augustinus de 9 sermone euangelice
ab ieronimus
ieronimus

ab de verbis apostoli

+ hoc onera peccatis. Aliud quidem sunt quae quisque pro se portat non portat e alio non pro se illum aliud quod ab eis spiritualiter portat.

ab. i. instruitur. vel si solo verbo non exemplo. Communicet ei in omnibus bonis. quia ille
dicit: nonnulli malis si ea agunt ut lex sit dux non homo. vel qui verbum audiens
est commune se doctori exhibeat recipiendo et opere implendo quod ille dicit. Et ne quis
dicat non debeo agere nisi quod in illo video subdit. Nolite errare. quia error
ab. est hoc dicere. vel si nimis excusantes apud homines Deus tamen non irridetur. vel non potest falli. Certum
est enim deo imposturam non fieri posse sed ab eo quisque capitur quo metitur. Vere non fallit
quia reddet singulis pro meritis. id est. Quae enim seminaverit. Ut alter predicit. ut mone
aug. at subditos largiri temporalia prelatis a quibus recipiunt spiritualia. Disci
pulos quoque ad magistrorum refrigeria hortatur dicens. Communicet autem is qui catechizatur. id est. instruitur verbo ei
aug. qui se catechizat in omnibus bonis. id est. omnia bona sua faciat ei communia. Vsitatum enim preceptum recte
ier. non predicatori ubi dicitur prebeat necessaria ille cui predicatur quod boni appellatione sig
navit sicut et dominus in evangelio cum discipulis loquens ait. Cum mali sitis nostis bona dare filiis.
ier. Prudens autem quosdam obtendere paupertatem et preceptum illudere addidit velle.
ab. ier. Nolite errare deus non irridetur. Nemo se vane excuset quia deus non potest falli. Scit enim corda
et non ignorat facultates. Excusatio in similis hominem potest placare deum
non potest fallere. vere. Quae enim seminaverit homo. pro suis vitae labore tantum metet
id est. horum mercedem recipiet. vere. quoniam qui seminat in carne sua. et de carne. vel qui
amb. ab. seminat carnalia vitia et qui fovet eam in omnia quae facit. et si quae bona videatur
ier. ideo facit ut carnaliter ei bene sit. vel qui de lege carnaliter sentit de carne et metet
convenientem messem. scilicet corruptionem. nec enim melius convenit carni quam cor
amb. ab. ruptio. Qui autem seminat in spiritu. vel qui spiritui dat assensum. ex fide et caritate
ier. serviendo iustitiae vel legem spiritualiter intelligendo de spiritu metet convenientem messem
amb. scilicet vitam aeternam. Nota quod homo ex spiritu constat et carne. et ideo seminat in spiritu
amb. ab. et non in carne. porro christianus homo est ad comparationem spiritus sancti caro est. Illud
est observandum quod cum dicitur qui seminat in carne addidit sua et non dicit
in spiritu non addidit suo quia semen carnale ex homine est semen spirituale ex spiritu
da. dei. Messis vero haec in fine permittitur ideoque in seminando perseverantia opus est.
Unde subdit. Bonum autem. Ita se habeant prelati erga subditos et subditi erga
prelatos ut dicitur utrique autem scilicet prelati et subditi non deficiamus facientes bonum.
aug. de perfec- quia non debemus deficere operando qui non deficit in metendo. Si homo non ponit
tione iusticie finem operi nec deus imponit remunerationi. Quanto seminavimus in operibus
ambrosius tantum metemus in fructibus. et quanto avaritas inquirentis se dilatavit
honoratus ab. tantum se aperiet ad premium manus retribuentis quia sic recipiet quisque quomodo fa
cit. quia qui fortis erit ad seminandum fortis erit ad metendum. Unde subdit. Tem
pore enim suo. Non utique statim deus facit quicquid ad salutem orat nec ideo dene
gat quia differt sed tempore suo vel congruo prestat. et quia metemus non deficientes.
iero. ier. Ergo dum habemus. in hac vita tempus seminandi operemur bonum. tempus seminandi est
presens vita qua currimus in hac licet nobis quod volumus seminare. Cum vero transierit
operandi tempus aufertur. Unde operamini dum dies est venit nox quando iam
nullus potest operari. Operemur dico bonum ad omnes. ut sit perfecta dilectio maxime autem
ab. ad omnes addo. et vel ad eos qui sunt de familia nostra per fidem. vel ad christianos. omnibus enim pa
pari sit ti dilectione vita aeterna optanda est. et si non omnibus eadem possunt exhiberi divinis
dilectionis ab. officia quae fratribus maxime sunt exhibenda quia facilius et propensius in bono eca
gradu ier. fratre esse debemus quia sumus invicem membra. si enim viscera liberalitatis fenera
laxantur maxime in domesticos. id est. in christianos qui habent eundem patrem eiusdemque magni
ab. in pro. c. ei. appellatione censentur. Omnibus quoque impendenda est misericordia numquam preponendi sunt iusti qui sunt ex fide. Quaeritur

verbo ei qui se
catechizat in
omnibus bonis.
Nolite errare:
deus non irridetur.
Quae enim semi
naverit homo. haec
et metet. Quoniam
qui seminat in
carne sua de c
arne et metet
corruptionem.
Qui autem seminat
in spiritu de
spiritu metet vitam
aeternam. Bonum
autem facientes non
deficiamus tempore
enim suo mete
mus non deficientes.
Ergo dum tempus
habemus ope
remur bonum

ad omnes maxime autem ad domesticos fidei. Videte qualibus litteris scripsi uobis mea manu. Quicumque enim uolunt placere in carne hi cogunt uos circumcidi tantum ut crucis Christi persecutionem non paciantur.

omnibus et inimicis nostris qui scelerati sunt et persequentes ecclesiam benefaciendum sit testis est deus qui dicit. Benefacite his qui uos oderunt diligite inimicos et.
Ubi manifeste ostendit misericordie uiscera peccatoribus non esse claudenda non et si aduersum nos hostilem animum gerant quia et ipsi homines sunt et hoc exemplo dei patris astruitur qui solem suum oriri facit super bonos et malos et pluit super iustos et iniustos. AD. in eodem.
Sunt tamen qui estimant elemosinas iustis tantum esse prebendas peccatoribus autem nichil dari oportere ne contra deum conemur si eis uolumus subuenire quos ipse punire. Adhibent et testimonia sacre scripture. Dicit enim scriptura. Da misericordi et ne susceperis peccatorem et impius et peccatoribus redde uindictam. Benefac humili et ne dederis impio quia et altissimus odio habet peccatores et impiis reddet uindictam. Verba quomodo accipienda sint non intelligentes detestabili crudelitate induuntur. Unde nos oportet hoc caritati uestre explanare qualiter intelligenda sint. Illa ergo ob hoc dicta sunt ideo ne cuiquam peccatori benefaciamus quia peccator est sed quia homo est ut non sis ad iudicandum remissus nec ad subueniendum inhumanus. Ita utrumque preceptum tenebis odias et in illo quod deus odit et quod malus est et corripe et persequere ut punias et quod homo fecit et conserua quod homo est. Peccatum quippe homo fecit hominem uero deus et non suscipias peccatorem ut uelis in eo saluum esse quod malus est sed quod homo ut nulli homini claudatur misericordia nulli peccato relaxetur impunitas. Persequamur ergo in malis propriam iniquitatem misereamur in eis communem conditionem. Videte et cetera. AUG.
Postquam ad moralia opera exhortatus est eos. redit ad illud unde agebatur. scilicet legales obseruantie teneantur. Ne quis autem sub nomine eius fallat incautos cauet finem epistole manus sue adnotatione complens. Ab hoc enim loco manu sua usque ad finem scripsit. Ut firmius predicta teneatis uidete qualibus litteris scripsi uobis mea manu. ut sciatis a me hanc epistolam missam et per hoc magis obediatis. Quicumque enim. Oportuit ut scriberem quia pseudo instant ideo. quicumque enim uolunt placere iudeis infidelibus in carne. id est in carnalibus obseruantiis hi cogunt uos circumcidi. improbitate non ratione ducunt id est propter hoc tantum faciunt ut non paciantur ab infidelibus iudeis persecutionem crucis Christi. id est que pro cruce Christi infertur. Isti erant pseudo qui sic Christum predicabant ut et legem seruandam docerent crucem predicabant ut a fidelibus questum acciperent legem ut iudeis placerent. Ut forte hoc ideo dicit quia romani imperatores scilicet gaius cesar et octauianus et augustus leges promulgauerunt ut iudei ubique essent positi uiuerent et patriis cerimoniis deseruirent. Quicumque ergo circumcisus erat licet in Christum crederet quasi iudeus habebatur in gentibus. Qui uero incircumcisus se nec iudeum professione preferebat persecutionibus et a gentilibus et a iudeis fiebat obnoxius. Has ergo persecutiones qui galathas deprauauerant declinare cupientes circumcisionem pro defensione discipulis persuadebant. Nam nec iudei persequi eos poterant nec gentiles quos uidebant et per se lucro esse circumcidere et ipsos legalia seruare. Neque enim et cetera. Et ideo tantum faciunt ut uitent persecutionem. Non enim pro amore legis faciunt. neque enim qui circumciduntur legem custodiunt. Illa autem dicit custoditionem legis. scilicet non occidere non mechari et alia huiusmodi ad bonos mores pertinentia que nisi caritate et spe eternorum bonorum que per fidem accipiuntur impleri non possunt ut iam dictum est sed uolunt uos circumcidi ut in carne uestra id est de carnali circumcisione in qua dolor est nobis glorientur. apud iudeos eo quod tam multos proselitos faciunt. Michi autem. Illi in carne glorientur michi autem absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Ecce

Neque enim qui circumciduntur legem custodiunt sed uolunt uos circumcidi.

unde mundi philosophus erubuit ibi apostolus thesaurum repperit. quod illi uisum est stulticia apostolo factum est sapientia et gloria. Noli ergo erubescere de cruce Christi et recole fini ne linguam expauescas alienam. Quid est qua cruce ut non erubescemus. ea in ipsa fronte. id est in pudoris domicilio locauimus. Ideo enim crux in fronte credentium ubi sedes est uerecundie figitur ut de nomine eius fides non erubescat et magis dei gloriam quam hominum

AB. .. AD. AD. de uerbis apostoli AD. fronte tua AD. in sermone de passione Christi. AD. super Iohannem.

ao' s'ioh. diligat. Signum ueteris . t. circumcisio in latenti carne. signum noui crux in li
bera fronte. Ibi enim occultatio hic reuelatio est. Jo illud sub uelamine h
est in facie. Crucem autem ut in ea gl'emur dns suo gestans humero p uirga
regni nobis commendauit q est grande ludibrium impiis grande misterium piis.
ao' de ubis apli. Hoc g obprobrium i deformitatem xpi non erubescamus s; ueneremur. Deformitas
enim xpi te format. Nisi deformis ille esse uoluisset tu formam quam pdidisti n re
cepisses. Pendebat g in cruce deformis s; deformitas illius pulchritudo nra
erat. In hac g deformitate gl'emur cuius signum i frote portamus. De hac de
formitate non erubescamus s; gaudeamus cum apto q dic. So gl'ari in cruce.
Potat dicere in sapia in potestate in maiestate i uium dret s; non e magnum
in sapia di t maiestate t ptate d gl'ari s; in cruce. Un impius insultat iru
detq; philosophus. Et quasi quis diceret cur gl'atis in cruce xpi. quid eni p d;
ao' ab Respod;. ecce quid p quem s. xpm crucifixum michi mundus c. e. ut me n
teneat i ego mundo. ut eum non tenea. q nec ego in mundo aliquid cupio.
n ipe suum aliquid in me cognosc sicut dns ait. Venit enim princeps m.
hui. i. i m. n h. q. re sens. P crucem n mundi concupiscentie n hnt in me
dnium n mundus ia se m ingit i ego cc eum sum fortis. Et nota quia non su
ao' i mor ca utriq. dix. s. i sibi mundum crucifixum i se mundo. Pleruq; enim cotingit
ut ho mundum mte n teneat s; tn mundus eu in suis occupationibus astingit
i mortuus e ho mundo i mund eu q uiuus conspic dum alio intuitu in suis
actib; rape contendit. S; nec paulus mundum cupit ne mund eu ut in duob;
mortuus neutrum neut iud; quia nec paulus mundi gl'am qrebat nec am
di gl'a ipe querebatur. io i se mundo i mundum s crucifixum e gl'atur. In x u.
e. io solum in cruce glior. quia in x ihu neq; circucisio aliquid ualet n. p.
ab. a. Equalia sunt do circumcisio i pputium. s; noua cata. i regnato i noua uita;
ao' Nouam enim catam dic uitam nouam p fidem x. Ego in cruce glorior. et qcq;
fuerint secuti hanc gl'a. i rectitudinem gl'andi. pax. i. tranquillitas mtis y
mia de peccis. i. remissio peccatorum erit a do sup illos gentiles i s sup isrl. i. iu
ab. deos non utiq; carnales si qui sunt di. i. spuales. Duas enim partes hic sig
nificauit sup quas manet pax i mia di. s. gentilium fidelium i iudeorum cre
dentium. i de ceto. i. amodo. Vt de ceto. ita ut sint due dictiones. i. de
ab. alio pt fidem. s. de legalibus. nemo sit michi molestus. ut iam cogat scbe
ao' de eos. Non uult p turbulentas contentiones tedium sibi fieri de re q iam
ier. satis erat exposita. Vt sicut in gco legitur de ceto nemo m laborem exhibeat.
ao' ier. t pret. s. ut rursum in uobis necessitatem habeam laborandi. Laborem enim
prat magistro qui aliter sentit quam docuit. Dico ut nemo sit m molestus.
cui utiq; non est facienda molestia. ego enim porto in corpore meo. p fidelib
stigmata dni ihu. i. signa militie x que me comprobant ei militem esse. s.
passiones tribulationes. i c. q non pseudo faciunt. q i q uos n attuditis.;
ao' Stigmata g appellauit q notas penarum de psecutionib; q s patiebatur;
Stigma enim dr punctum t nota aliquo ferro fca re s fns. Jo non deb; m fi
ao' molestia q ego habeo alios conflictus i certamina q ip secutionib; q s patior 2
ao' mec dimicat. Gra. Ecce conclusio eple. a. Subscpto q ri n nulli alus eplis
ier. unit. a. Vt pdicta teneatis gra. non dissensio n legis seruit n rixa n iurgium. s;
gra dni n ihu x. c fs. sit cu spu uro. i. c ratione ura u uitate
ier. sep itelligatis am. Ph ubi eb u uera e e q locuti fuat ostadit;

ut in carne uigla
glentur. Michi
autem absit gl'ari
nisi in cruce do
mini nri ihu
x p quem m
mundus cru
cifixus est et
ego mundo;
In xpo enim
ihu neq; circu
cisio aliquid
ualet neq; p
putium s; noua
catura. Et quicq;
hanc regulam
secuti fuerint.
pax sup illos et
mia i sup isrl di.
De ceto nemo m
molest sit. Ego u
stigmata dni ihu
i corpe meo porto.
Gra dni nri ihu x c spu u. frs am

Ephesii sunt asiani. Hi accepto uerbo ueritatis perstiterunt in fide. Hos collaudat apostolus scribens eis a roma de carcere. **Argumentum epistole ad ephesios.** ·I·
Explicit argumentum. Incipit epistola ad ephesios.

PAULUS APOSTOLUS xpi ihu per uoluntatem dei sanctis omnibus qui sunt ephesi et fidelibus in xpo ihu. Gratia uobis et pax a deo patre nostro et dno ihu xpo.

Benedictus deus et pater dni nostri ihu xpi qui benedixit nos in omni

---

PAULUS aplē. id est Hanc eplam scribit aplē ephesiis. Ephesii a-
sunt asiani. Hi per paulum non fundati sed confirmati fuerant amb.
in fide. Eos enim non fundauit aplē in fide sed confirmauit. amb.
multa pro eis passus apud eos. qui post confirmationem firmi- amb.
ter steterant in fide et in bonis operibus. His scribit aplē a roma de carcere amb.
per tichicum confortatoriam eplam cum ultius non esset eos uisitatus. et sciens eos
esse bonos non arguit de culpa. sed ne relabantur timendum erat. Quia re-
stat eadem pugna. et quia nullus a deo perfectus est qui quiescere non possit eos ad ultiora
hortatur et ne recedant a fide. per suis tribulationibus. teneantque su-
as ordinationes et perfectum ne perfecto erigat eos. intumore ostendit
de quo statu ad quam dignum uocati sunt dicens omnia beneficia eis et
aplis ipsis et toti humano generi data per solam dei gratiam fore collata.
Est ergo intentio apli in hac epla ephesios in bonis habitis confirmare.
et ad ultiora prouocare nec non ad humilitatem ac actionemque gratiarum informare;
Modus tractandi talis est. de more suo salutationem premittit. dein
gratias agit deo exponens prius beneficia humano generi prestita post ipsis aplis spe-
cialiter indulta. Deinde ephesiis ipsis ostendens a quo et ad quid uocati sint.
deinde xpi dignitatem et prelationem ostendit. postea ad patientiam et caritatem eos
inuitat unitatem fidei et ecclesie commendans et dona gratie enumerans tandem ad
certamen exhortans contra principes tenebrarum militie xpiane armaturam describit.
Prius ergo salutans et se noto nomine significans ait. Paulus aplē xpi ihu non meis meritis
sed per uoluntatem dei. ita uos per eam habetis quicquid boni in me est uobis. Paulus inquam
scribit ut mandat. ut ego paulus scribo siue mando omnibus qui sunt ephesi sanctis. exercita-
o uirtutum et fidelibus. fide recta que est in xpo ihu. recte illa duo posuit. Tunc ab.
enim prodest ac creditur bona uita si fides est in xpo ihu. Tunc uere sancti sunt si fideles sunt in xpo. Ut distingue inter
sanctos et fideles. ut sanctos intelligas maiores et perfectiores. fideles minus perfectos. Scribit ergo sanctis. id est perfectis et non solum
eis sed et fidelibus qui si non sancti sunt ut in fide sani sunt et qui sancti sunt et fideles. hoc est in xpo ihu. id est ope xpi non suis meritis
et in scribendo ante alia salutat dicens. Gratia iustificationis et pax. id est tranquillitas mentis et reconciliatio ad deum
sit uobis a deo patre nostro. per quem omnia condita sunt et restaurata. et dno ihu xpo. sine quo nulla bona dantur nobis; ab.
Benedictus. Premissa salutatione incipit gratiarum actione inueniens omnia esse a deo. quia aliter benedicitur deus ab amb. ab.
homine aliter homo a deo. Unum quidem benedictionis uerbum est. sed pro congruentia
persone uarie debet intelligi. sicut et facere dicitur deus et homo sed deus nutu solo in
passibiliter facit homo uero conatu et labore. ita deus benedicitur ab homine. cum laudi-
bus dignis extollitur. homo autem a deo cum deus ei gratie sue dona impertit. non mutis
eius sed misericordia sua. dicit ergo. Deus sit benedictus corde ore et amen et a uobis et ab omnibus.
deus dico qui est pater generatione dni nostri ihu xpi. per quo nobis benefacit. Qui benedixit.
Post actionem gratiarum enumerat beneficia que a deo percepit in toto humano genere sunt
data et distinguit duas dei preordinationes et earum effectus quarum altera est de presenti
ad iusticiam altera de futuro ad coronam nec dicuntur due quin una sit dei predestinatio que est ipse deus. Et
quia de duobus est ipsa dei eterna preordinatio. scilicet de iusticia in presenti et de gloria in futuro. Deus enim ante mundi consti-
tutionem cum nullus quicquam meruerat preordinauit quod in tempore gratie aliquos a perditis segregaret et iustos
et inmaculatos faceret. Preordinauit et quod illos iustos ad eternam beatitudinem perduceret. Harum preordinationum
alteram hic implet quia iustos facit alteram in futuro implebit que erit omnium ea qua consummatione omnium incipit

ostendens primo effectum eius vitens preterito pro futuro propter rei certitudine futuri.
cumait qui deus benedixit. i. benedicet nos nisi nimis male benedictos. i. in futuro exalta
bit dando immortalitatem. Unde subdit. in omni benedictione spirituali. i. exaltabit
dic. omnimoda exaltatione que tota erit spiritualis. i. in corporibus que tunc habebunt
naturam spiritus quia erunt agilia et habilia cibo non egentia que spiritui naturalia
sunt. benedictione dico habita in celestibus. i. in celo et hoc faciet in Christo. i. operante Christo.
Sicut. Posuit effectum secunde preordinationis scilicet que erit de futuro. hic ponit
primam preordinationem que est de presenti tangens effectum eius. q. d. Benedicet
nos in futuro quod si videtur ex meritis ita tamen gratis erit. sicut et prima preor
dinatio gratuita est quia merita que precedunt futuram vitam ex gratia sunt. et dei do
aug°. na sunt. Coronat enim in nobis deus dona sua non que ex nobis sunt merita. Et
aug°. hoc est quod ait. Ita gratis hoc faciet sicut gratis nos elegit predestinatio. scilicet
in ipso. i. per ipsum Christum. elegit dico ante mundi constitutionem. i. antequam essemus.
Ne quis ergo putet animas sanctorum deo fuisse eternas et tunc aliquid meruisse.
iuxta errorem illorum qui ante hec visibilia dicunt quasdam fuisse animas
factas et ideo fuisse tunc electas. sed apostolus ostendit hoc falsum fuisse dicens.
Elegit nos ante mundi constitutionem. Quomodo autem eligeret eos qui nondum erant nisi predes
aug° de predestinatione sanctorum. tinando. Elegit ergo predestinans nos. et sicut non elegit eos quia tunc sancti esse
mus ita nec ideo quia sancti futuri essemus sed potius elegit nos ad hoc ut in
tempore gratie essemus sancti per bona opera. Non ergo quia futuri eramus elegit. sed
ut essemus sancti. Ideo quippe tales futuri eramus quia elegit ipse predestinans
ut tales per gratiam eius essemus. Sed pelagianus veritati resultans ait. Presciebat
deus qui essent futuri sancti et immaculati per libere voluntatis arbitrium et ideo eos in
sua prescientia quales futuros esse prescivit elegit. Elegit inquit antequam essent predes
tinans filios quos futuros sanctos prescivit non fecit nec se facturum sed ipsos fac
turos esse providit. quod confutat apostolus dicens. ut essemus sancti in virtutibus et immac
ar°. ulati a criminibus et hoc in conspectu eius. non hominum. i. veraciter ubi ipse conspicit
non extra ubi homines vident. Ut in quo est. i. ut eum conspiciamus et hoc non
amb° amb. fecit ipse meritis nostris sed in caritate sua. Amor enim dei hoc fecit. Ut ita. Dico
amb°. ut essemus sancti et immaculati et hoc in caritate. i. per caritatem nostram qua diligimus
deum. Potest enim hic intelligi ut de caritate dei qua diligit homines ut de ca
ritate ipsorum hominum qua diligunt deum. Qui predestinavit. Posita predestinati
one que pertinet ad iusticiam et sanctitatem vite presentis ponitur hic alia predesti
natio pertinens ad vitam eternam cuius effectum supra notavit. q. d. Elegit nos
ut hic essemus sancti ipse utique qui predestinavit nos. i. gratia sola preelegit. i. voluntate
gratuita in adoptionem filiorum. i. ad bona que filii habituri sunt. Filii autem sunt
credentes in eum. et hoc est quod subdit. per Iesum. q. d. Quod ipsi filii sunt hoc non est
per merita eorum sed per Iesum Christum. predestinavit nos scilicet conventuros in id ipsum
i. eadem habituros cum Christo predestinavit dico non nostro placito sed secundum pro
aug°. positum voluntatis sue. i. secundum bonam voluntatem suam longe antequam im
pleretur in nobis predestinatio habitam et omnibus palam propositam. et ostensam. pre
destinavit nos dico et sanctificavit et hoc in laudem glorie gratie sue. i. vel in laudem
gloriosam gratiam. q. d. Gloria gratie est eterna adoptio. in qua. gratia gratificavit nos. i.
gratos sibi fecit. Hic notatur effectus prime predestinationis que pertinet ad iusticiam. gratificavit dico
amb. in dilecto filio suo. per quem nos diligit. Diligens enim unigenitum suum et illis quos diligit et quibus vult
filius divina largitur. In quo. Loco hoc ostendit per quem facti sumus grati dicens. In quo filio habemus redemptionem

benedictione
spirituali in celestibus
in Christo. Sicut ele
git nos in ipso a
nte mundi con
stitutionem ut
essemus sancti
et immaculati
in conspectu eius
in caritate. Qui
predestinavit nos
in adoptionem
filiorum per Iesum Christum
in ipsum secundum
propositum vo
luntatis sue in
laudem glorie gratie
sue in qua gra
tificavit nos in
dilecto filio suo
in quo habemus
redemptionem

per san
eius
nem
secundum
gratie
prophe
in
in sa
ptus
no
no
tum
tis
nu
eius
pos
dis
ple
ter
uis
Christo
in
h
ut

p sanguinem
eius remissio
nem peccatorum
secundum divitias
gratie eius que su
perabundavit
in nobis in om
ni sapientia et
prudentia ut
notum faceret
nobis sacramen
tum volunta
tis sue secundum bo
num placitum
eius quod pro
posuit in eo in
dispensatione
plenitudinis
temporum insta
urare omnia in
christo que in celis et que
in terris sunt in ipso.
In quo et nos
ut eã incipiamus operatur.

ut possimus redimi a captivitate qua serviebamus diabolo venundati sub
peccato. Habemus inquam per sanguinem eius qui nostre redemptionis est pretium (premium) id est mors
remissionem peccatorum in baptismo. Duplicem gratiam ostendit quia redemit et pecca
nostra non imputavit et hoc prestitit nobis secundum divitias gratie eius. id est secundum divitias et copiosam
gratiam suam que omnia dimittit et totum ius inimici destruit. que superabundavit.
Hactenus egit de his que toti humano generi collata sunt modo agit de his que
singulariter apostolis dedit. Dico divitias gratie que gratia cum omnibus fidelibus
in nobis apostolis superabundavit. id est plusquam in aliis habundavit. ut ubi gratia
in his. scilicet in omni sapientia. id est in omni dedivinis noticia et prudentia. id est prudentia
temporalium in omni dico ita ut nobis notum faceret sacramentum voluntatis sue. id est voluntatem suam
secretam. Aliis autem illud quod secreta voluntate facere volebat. Et quid illud sit
supponit. scilicet instaurare omnia et hoc non meritis nostris sed secundum bonum placitum eius. id est
secundum bonam voluntatem suam non secundum nostram que bona esse non possit nisi per se bona voluntas sua
ut bona fieret subveniret. Quod bonum placitum et sacramentum proposuit. id est longe antequam
fieret posuit et omnibus palam obtulit illud dico implendum in eo filio. scilicet non
alio. id est in christo. et non alio tempore implendum scilicet in dispensatione plenitudinis temporum. id est in plenitudine
temporis. dispensata a deo. id est in tempore gratie quo implentur que ceteris temporibus promissa
et prefigurata sunt. divina prudentia rationabiliter dispensavit. Si enim pe
nitus ignari essent homines non per doctrinam non reperent et nisi prius de filii et doc
trinali lege essent convicti superbi parvipenderent christi adventum. Hoc ergo quare
in hoc tempore potius quam in alio voluit implere secretum voluntatis. scilicet instaurare. id est ad
primum statum reducere omnia per peccatum destructa et que in celis sunt. id est angelos et que in terris sunt.
id est homines. Numquid pro angelis mortuus est christus. sed tamen et pro angelis fit. quicquid hominum
per eius mortem redimuntur et liberatur a malo quodammodo eis quoddam modo redit in gratiam post ini
micitias quas inter homines et sanctos angelos peccata fecerunt et ex ipsa hominum
redemptione ruine illius angelice dampna reparantur. utique noverunt angeli sancti docti
de deo civius veritatis eterna contemplatione beati sunt quanti numero supplementi
de genere humano integritas illius civitatis expectet. Instaurantur autem que in
celis sunt cum id quod inde cecidit in angelis redditur ex hominibus. Instau
rantur autem que in terris sunt cum ipsi homines qui predestinati sunt in eternam vitam
a corruptionis vetustate renovantur. Vel est sensus. voluit instaurare. id est supplere
que in celis sunt. id est numerum angelorum diminutum implere et que in terris. id est homines qui per
peccatum depravati erant renovare. Vel que in celis sunt. id est animas sanctorum que iam sunt in
celis. et que in terris sunt. id est sanctos qui adhuc in terra sunt. et hoc in ipso. id est per ipsum christum potius.
Christi enim adventus salus est et sanctis qui iam circa christum sunt et illis qui adhuc futuri sunt.
In quo et cetera. Hic apostolis in quibus superabundat gratia videntur misisse melius aliis
ostendit eos ita gratis vocatos non meritis sicut fuerunt alii dicens. In quo christo. id est per
quem christum et nos apostoli ut vos alii sumus vocati per unionem gratie et hoc non meritis sed
sorte. id est divina electione. Sors enim dicitur gratia dei qua salvi facti sumus quod bene
dicitur sors quia hominis non est electio sed voluntatis dei qui nulla nostra merita
invenit sed sorte voluntatis sue nos ad salutem vocavit quia voluit non quia
digni fuimus. Hec est sors unde tunica illa domini desuper texta que caritatem significat
sorte super eam missa provenit quia dei gratia caritas inspiratur. Et meritis
vocati sumus nos dico prius predestinati. id est per gratiam preparati et electi et hoc non fuit in
ita sed secundum propositum eius qui in apostolis operatur omnia. et velle bonum. Ipse quidem
Non enim quia credidimus sed ut credamus elegit nos. Dico elegit nos et

Aug.
ex copiosam
Aug. de p
dest. scorum.
Aug. in enchi
diot
Aug.
Aimo
Aug. in pso
xxx.
Aug.
Aug. de pdes
tinatione scorum.

operatur omnia. id est secundum consilium uoluntatis sue. id est secundum uoluntatem
suam que est ex ratione. Quasi diceret. Quare nos magis elegit ad officium predicationis et constituit
apostolatus nescimus sed tamen consilio fecit non temere. et ad hoc nos elegit ut simus
in laudem glorie eius. id est ut per nos alii laudent gloriam eius ut exemplo nostro nemo
aug. iam glorietur in homine. Uerum est enim quod ait non uos me elegistis sed ego elegi uos. et
amb. laus autem glorie dei est cum multi adquiruntur ad fidem sicut gloria medici est cum mul-
tos curat. Simus inquam in laudem nos apostoli qui ante omnes alios quibus Christus predicauit
dicauit et qui per eum conuersi sunt sperauimus in Christo. et ideo tales esse debemus per quos
alii laudent. In quo et cetera. Expositis his que apostolis collata sunt nunc uenit ad
ea que dedit ephesiis. q. Sperauimus in Christo in quo Christo. id est in cuius fide et uos ephesii
estis cum audissetis. id est postquam audiuistis et postquam audiuistis non ante. cum enim
et causam notat hic et tempus cum audissetis dico uerbum ueritatis scilicet euangelium
salutis uestre quod salutem annuntiat et ad salutem uocat. in quo et. id est cuius opera-
Ier. tione et uos credentes signati estis. id est diuisi a grege diaboli. ut signata est imago dei
reformata in nobis. Unde signatum est super nos lumen uultus tui domine. id est spiritu sancto promissionis.
id est per spiritum sanctum qui promissus erat ut qui promittit hereditatem et arra eius. Unde
aug. in sermone de uisione dei. subdit. Qui est pignus hereditatis nostre. Diffusa est enim caritas in cordibus nostris
per spiritum sanctum qui datus est nobis. Si diffusa est caritas ecce iam ex quantulocumque pig-
nore deambulat deus in nobis et sic pignus accepimus. Quidam tamen codices me-
lius habent arram. Eandem enim rem interpretes dicere uoluerunt. Inter est tamen aliquid
in loquendi usu inter arram et pignus. Pignus enim quando datur solu-
to eo pro quo ponitur aufertur. arra uero est cum de ipso pretio datur aliquid quod non est
auferendum sed complendum. Si ergo caritatem modo deus tamquam pignus dedit
per spiritum qui datus est re promissa reddita auferendum a nobis est pignus. Absit.
sed hoc quod dedit implebit. ideo melius habetur arra quam pignus dedit no-
bis spiritum. ad hoc utique. scilicet ad in redemptionem acquisitionis. id est ad hoc ut sanguine eius
redempti a iure inimici ut ultra non dominetur nobis inimicus. Ad quem tamen
dominum et adquiramur deo. Ad hoc enim redemit ut habeat nos ut perdat nos.
in laudem glorie ipsius. quasi. et ad hoc dedit nobis spiritum ut laudetur ipse deus. Propterea.
Enumeratis beneficiis humano generi et apostolis et ephesiis collatis quid de benefi-
ciis ephesiis datis sentiat apostolus subdit. scilicet quod gratias agit et rogat super addi-
aug. tione illi superbiant sed ultra tendant. q. Cum audissetis euangelium et credidistis pro-
pterea et ego audiens fidem uestram que est in Christo Iesu. id est qua in Christum creditis sine admixti-
one legis et dilectionem uestram. id est opera caritatis ostensa in omnes sanctos non cesso agens
pro uobis gratias deo. q. Bene noui quales estis unde non uos sed deum laudo qui hoc fecit.
aug. Illi enim qui fecit aguntur gratie. ideo ait non cesso pro uobis gratias agens. scilicet de habitis bonis ego
dico et faciens memoriam uestri in orationibus meis. quibus oro deum ulteriora uobis implorans. Unde
congrue pro iam datis premittitur gratiarum actio. Cui enim est orandum ut faciat
illi gratiarum actio reddenda cum fecit. Hoc autem in orationibus meis peto ut
amb. aug. deus domini nostri Iesu Christi et pater glorie. id est Christus det et cetera. Distingue. Deus pater id est deus Christi est et pater sed
contra maximinum. deus Christi est et pater sed deus est Christi secundum humanitatem. id est quia Christus est homo natus ex femina.
Unde in psalmo dicit. De uentre matris mee deus meus es tu. ostendens patrem esse deum suum
quia homo factus est. Homo enim de uentre matris natus est et secundum hominem
de uirgine natus est deus ut non solum pater illi esset qui eum de se ipso genuit sed et
eius deus esset quem de uentre matris hominem creauit. Quia ergo est pater filio ex utero
ab. suo de uentre matris deus eius est non de suo. Unde ipse dominus ait. Ascendo ad patrem meum et patrem uestrum deum meum et deum uestrum.

sorte uocati sumus
predestinati secundum
propositum eius qui
omnia operatur secundum
consilium uolun-
tatis sue, ut simus
in laudem glorie eius
qui ante sperauimus
in Christo. In quo et uos
cum audissetis
uerbum ueritatis
euangelium salutis
uestre. in quo et cre-
dentes signati
estis spiritu promissi-
onis sancto qui est
pignus heredita-
tis nostre in redemp-
tionem acquisi-
tionis in laudem
glorie ipsius. Propterea
et ego audiens
fidem uestram que est in

xpo ihu · i dilectionem
in omnes scos non
cesso gras agens
pro vobis memoriam
vri faciens in orationibus meis ut
dns dni nri ihu xpi
pat glorie det vob
spm sapientie et reve
lationis in ag
nitionem eius
illuminatos ocu
los cordis vri ·
ut sciatis que sit
spes vocationis
eius i que divitie glorie
hereditatis eius in
scis et que sit sup
eminens magni
tudo virtutis eius
in nos qui credidi
mus secundum operati
onem potentie

Hoc ergo oro ut ds xpi i pater det vob · ea que secuntur qui ad impetrandum a
illo quid non obtundo multa · s; quod ds i pat xpi e · h' in qua pcor ut det vob i sua
sapiente se estis · spm sapie i revelationis i agnitione ei⁹ · v spm scm qui det vob
sapiam de celestibus plenius quam m habetis · ita ut non obscure s; clare i s n
velo eum agnoscatis · s · det · i faciat illumin' o · c · v · v · r otus q e imago di i q
renovatis in agnitione di · In imagine g sua cognosce auctorem eius qui cor
porali sensu non attingitur · Ne ergo putetis corporeo sensu dm attingi s; ocu
lis mtis ipsum cognoscite i auribus mentis ipsum audite · n corpore u diversa m
bra sunt alibi audis alibi vides · in corde autem tuo n diversa membra n inveni
untur ibi audis ubi vides · Ad h illuminet oculos ut sciatis plenius q m g
· i · quanta sit spes vocationis ei⁹ · i · res pata ad quam vocat credentes · Hoc dic
ut ppensiores sint quia cum plene sciverint qui fructus e credentium ppensiores
fient circa excolendam religionem · Dein quid nomine spei intellexerit apit
subdens et sciatis que sit supeminens mag · glorie future in nos apostolos · i · quod
nos apli p aliis habebimus gloriam non ut stetis i habeatis s; tendatis ad illud
maius quod habebimus · Quoddam enim incrementum glorie habebunt summi docto
res ultra illud quod communiter omnes habebunt · Habebunt enim omnes eun
dem denarium s; differt stella ab stella in clar · i erunt diverse mansiones in domo
patris · inter alios clarius fulgentes apli alcius sedebunt · Unde in tabernaclo
dni sup mensam facta e corona ~~interrasilis~~ interrasilis alta digitis · iiii · operiens totam msam
i sup eam alta corona aureola · Per coronam altam digitis · iiii · q msam operiebat
gloria vite eterne signatur qua omnes electi fruentur · que iiii · libris evglii
digito di · i · spu sco scriptis annuntiatur · i erat in terra ~~sile~~ sile p diversitate mi
ritorum · Corona aureola sup illam est pfectio remunerationis eorum qui i doctori
bus excellunt · Ideo apls ait q sit supe · m · glorie in nos q magnitudo e virtutis e
· i · virtute dei danda nobis qui credidimus · de illa beatitudine s · o · p · u · e q
operatus e i xpo · i · secundum quod potent operatus est in xpo cuius membra sumus i id
eadem cum illo nos habituros credimus · operatus e inquam in xpo ita s · suscitans
illum a m · i c · illum a · d · s · v in eterna beatitudine · Non eos audiamus qui negant
ad dextram patris filium sedere dicentes · numquid ds pat ht latus dextrum ut
sinistrum sicut corpora · nec nos h de deo sentimus · Nulla enim forma corporis
ds finitur i concluditur · s; dextra dei e btitudo eterna · que scis datur sicut
sinistra eius dicitur miseria ppetua que impiis datur · i e · constituens · v · a · d · s · v ostendens
hominem xpm · et in alto beatum · in celestibus · i · in celo · Exemplum a glorie scorum
consistit in resurrectione salvatoris ut in ea cognoscant fideles quod eis pmissum e ·
Simul enim omnes extollentur supra celos cum xpo sicut ipse dicit · Pater volo ut
ubi ego fuero ibi mecum sint · quia i corpus xpi quod e eccla ipsa dextra · i · i ipsa
beatitudine erit · quamvis h corpus nrm nondum ibi sit tamen spes nra iam ibi e ·
Ideo i dns post resurrectionem iussit discipulis piscantibus ut in dextram partem
mittent retia qui e dixerat se in iudicio agnos ad dextram · hedos ad sinistram ee
positurum · Ut ita constituens · i · stabiliter statuens illum · s · hominem xpm · ad dexteram s ·
· i · in sede iudiciaria in potestate iudicandi · Quia enim omne iudicium pater
dedit filio ideo ad dexteram dei sedere dicitur qui iudex · Unde ait iudeis · Amodo videbitis
filium hominis s · a · d · v · d · i c · i constituens illum in celestibus · i s o · p · i p · v · i d ·
· i · sup omne nominabile quod vel iam scitur vel in futuro sciretur · Hoc dicit ppter
incarnationem filii dei ut i ho factus sup omnes celos ee dicatur i sup omnem creaturam hns nomen di p naturam

Aug sup Io.

Aug.

ab..

Aug de agone xano.

ab..

Aug de agone xano.

ab..

non per adoptionem. Et ne uideatur preesse omni creature dignitate tantum in potestate
subdit. Et omnia a. Non solum preest omnibus dignitate sed etiam sub eo sunt.
Et etiam quia omnia sub. deus pater sub pedibus eius. id est subiecit ei plene ut per pedes
ab. plena subiectio notetur. quia omnia mirro sunt ei subiecta etiam per eum facta sunt;
Vt sub pedibus eius. id est sub humanitate eius que significatur per pedes quia sicut pedes est
inferior pars corporis ita in christo inferior natura est humanitas quam et
angeli adorant in ipso homini christo omnia subsunt. Et ipsum. Postquam commemorauit dignitatem christi redit ad nos ostendens eius dignitatem
ad nos pertinere. a. Ita exaltauit deus christum ut eius exaltatio ad nos pertineat. quia ipse talis est caput et nos corpus eius. ut hec quam ait a. Hoc quod dixi
de christo ad nos pertinet. Et id est quia ipsum quod adeo altum est dedit deus caput. id est quasi
omnes spirituales sensus ecclesie. scilicet dona gratie. Illum inquam dedit esse
amb. caput supra omnem ecclesiam que in celo et in terra est dum confitentur
hunc esse per quem facti sunt. Subiciuntur enim illi quasi capiti ex quo trahunt originem ab ipso autem facti sunt secundum deitatem uita secundum deitatem
caput est ecclesie secundum quam dedit ei esse caput illum ante omnia gignendo est et. et ipse dicitur caput secundum humanitatem et quam coniungitur ei
est in unitate. nam in eo plenitudo gratie fuit de cuius plenitudine nos accepi-
aug. in pso mus nullumque maius donum prestare deus posset hominibus quam ut uer-
lxxx. bum suum per quod condidit omnia faceret illis caput et illos ei tamquam
membra coaptaret ut esset filius dei et filius hominis unus deus cum patre unus
~~deus cum patre~~ unus homo cum hominibus; sequitur. Que. ecclesia est corpus
illius. id est unita ei gratia et nunc impletur ei. scilicet implens eum ut habeat membra omnia
amb. id est uere est plenitudo eius quia ipse est qui adimpletur per eos. Cum enim integri ad confessionem flectunt genua christus adimpletur quia recedentibus eua-
cuari uidentur. per eos adimpletur dico tamen omnia in omnibus. hoc est in futuro quia
membra nichil ei conferunt sed ipse omnia membris quorum modo dicitur esse omnia in omnibus;
ab. quia omnia ab ipso sunt in eis cuius uirtute sunt quod sunt. Et uos. Hic commemorat priora. scilicet quales fuerint ante fidem et quomodo per gratiam facti sint ut in
bonis que nunc habent humilientur. et ut sit quod si inimicis hec data sunt
magis amicis dabuntur quod apostolus optat. a. d. Christus est caput omnis ecclesie et
uestrum et uos cum uiuificauit eum id est quamuis uos essetis mortui d. in p. u. c. Ut
ita continua. ut a superiori sumas ubique subintelligatur. a. Nos qui sumus de iudeis
habemus spem hereditatis et uos. scilicet qui de gentibus estis deus ei conuiuificauit n. c. id est
quamuis prius essetis mortui. et c. Ut ita construe. deus suscitauit christum et uos. scilicet
suscitabit et c. id est quamuis essetis olim ante fidem mortui non et sentientes mala uestra
mortui dico delictis. scilicet dimittendo que iubentur et peccatis uestris. scilicet agendo prohibita in quibus delictis et peccatis aliquando. scilicet ante fidem longo usu ambu-
amb. de alio ad aliud declinantes ambulastis dico et secundum. id est conuersationem et
spem et huius mundi cuius spes uos allicit et secundum principem spiritus id est spirituum.
II. Ponitur enim genitiuus singularis pro plurali. Ille est beelzebub qui est
princeps malignorum spirituum. ut intransitiue secundum aliam litteram quod est et principem scilicet
principem dico potestatis aeris huius. id est qui habet potestatem in hoc aere caligi-
aug. in pso c. noso non est hominibus in mundo qui ad ista caligniosa de apparatu su-
xxvi. periorum angelorum cum angelis apostatis lapsus est tamquam ad carcerem. Caligino-
sus enim aer inferni est demonum usque ad iudicium. Unde in canonica epistola dicitur. Carceribus caliginis inferni retrusos

uirtutis eius quam
operatus est in christo
suscitans illum a m-
ortuis et constituens
ad dexteram suam in
celestibus. supra o-
mnem principatum
et potestatem et uir-
tutem et dominationem
et omne nomen quod
nominatur non so-
lum in hoc seculo sed et
in futuro et omnia
subiecit sub pedibus
eius et ipsum dedit
caput super omnem
ecclesiam que est corpus
ipsius plenitudo eius
qui omnia in omnibus
adimpletur. Et uos
cum essetis mortui
delictis et peccatis
uestris in quibus aliquando

ambulastis scdm / sclm huius mu / di et scdm pnci / pem spc potesta / tis aeris huius / qui nunc opat / in filios diffidn / tie. In quibus et / nos omnes aliq / uando conusa / ti sumus in de / sideriis carnis / nre facientes uo / luntates carnis / et cogitationum / et eramus nata / filii ire sicut et / ceti. Ds aut qui / diues est i mia / ppt nimiam ca / ritatem suam / qua dilex nos et / cum eem mor

in iudicio seruati puniendus. Spm quem et errorem dicit principem aeris qui in hoc aere dominatur. Hanc enim partem sibi usurpauit ad exercendam dominationem. Et quia ita uicini sunt nobis et spe nature sublimes magis sunt timendi. Qui princeps nunc operatur. i. adhuc operatur quantum deus sinit. in filios diffidentie. i. eos qui diffidunt de eternis ut de quorum salute nos diffidimus. et modo erepti ei gratias sit erepti uero a christo. qui intrauit in domum fortis in suo dominatu genus humanum habentis et ipsum alligauit. i. eius cohercuit et cohibuit potestatem potestatis sue fortioribus uinculis et sic capiuit uasa eius quoque quos destinauit eripere arbitrium eorum liberans ab eius potestate. ut illo non impediente credant in ipsum libera uoluntate. Proinde hoc opus est gratie quam attulit secundus adam non non quam corrupsit adam primus. Filios autem diffidentie regit princeps iste. i. diabolus ad arbitrium suum quod sibi prohibet liberum ad benefaciendum sed in maximam maliuolentiam suis sceleribus obduratum. Unde nemo sane fidei credit uel dicit hos apostatas angelos ad pristinam pietatem correcta aliquando uoluntate conuerti. Quid autem operatur hic princeps in filios diffidentie nisi opera sua mala. i. primis maxime que ipsam diffidentiam et infidelitatem qua sunt inimici fidei per quam sciret eos posse mundari. In qua quem obstinationem cum deus plerumque tacet dicitur non instigando et inspirando sed deserendo facit ut illi. i. spiritus maligni operentur in filiis diffidentie quod deus debite utique permittit. Sed In quibus peccatis et nos omnes iudei scilicet ut gentes aliquando conuersati sumus scilicet agentes uitam nostram in desideriis. car. n. i. in malis concupiscentiis que ex carne sunt et et facientes actu uoluntatem car. i. ea in quibus caro delectatur ubi est luxuria et huiusmodi et uoluntatem cogitationum uel mentium. i. ea in quibus caro non delectatur sed anima cogitat ut sunt hereses prauitates et alia huiusmodi. et eramus nos iudei sicut ceteri. i. gentiles filii ire. i. debitores eterne pene natura. i. per patres adam scilicet et eua. i. per peccatum originale ab eis traductum. Cecitas enim in primo homine per peccatum contigit de quo omnes originem duximus non solum mortis sed et iniquitatis. Ideo apostolus ait eramus natura filii. i. filii uindicte, pene filii gehenne. quoniam natura quia peccante primo homine uitium pro uoluit. Tenebrarum iusta dampnatione humanum genus et erant omnes filii ire de qua ira dominus dicit. Qui non credit in filium non habet uitam sed ira dei ma. s. eum. Non ait uenit sed manet. Cum hac quippe ira omnis homo nascitur. Ipsa est illa ira cum qua omnes nati sumus cum nascendo bestimus unde propagine iniquitatis de massa peccati. Et nota quod ipsa uere ac proprie non hominis dicitur qualis in iudicio primum addita est. Translato autem uerbo utimur ut naturam dicamus et qualis nascitur homo secundum quam locutionem dicitur hic eramus natura filii ire. ac si dicat. Cum hec predicta fuerint in nobis sicut in gentibus ne desperet gentilis quin par iudicis fiat et non nos sicut in gentibus ne desperet gentilis quin par. illi eramus filii ire. In hac ira cum essent homines per originale peccatum tanto grauius et perniciosius quanto maiora uel plura insuper addiderunt necessarius erat mediator. i. reconciliator qui hanc iram singulari sacrificii oblatione placaret unde subdit. Deus autem q. Quamuis essetis mortui deus tamen conuiuificauit nos. Deus autem et non alius et hoc est. Deus autem qui diues est in m. quia actualia et originalia dimittit in ipsa inquam non propter meritum nostrum sed propter ni. ca. su. qua di. n. i. uiuos egit non modo postquam iusti fuimus sed et cum essemus mortui pec. c. n. in x. i. assimiles quia sicut christum a uetustate pene ita nos a uetustate culpe mundauit. Vel secundum aliam litteram. conui. n. fecit uiuos in x. i. per gratiam x. sed hec ita cum superioribus iungitur littera ubi deus autem q. Nos aliquando male conuersati sumus sed deus qui diues est et cetera. Qui nos uiuos in x. i. per gratiam et cetera.

ab | ab | aug. ad uitale. | aug. in pso. lxxvi. | aimo. | aimo. | aimo. aug. | aug sup io. de ceco nato. | aug. in enchiridion. | aug. in pso. ci. | aug in lib retractationum. | aug. in enchiridion. | ad

sicut nos similiter. i. uos gentiles conuiuificauit. Et hoc est quod subdit. Cuius christi gratia ...
uos gentiles estis saluati. sicut nos iudei. utrosque cum resuscitauit. i. et christus iam sus
aug. contra faustum. — citauit spe. tamquam perfectum enuntiat quod futurum est quia spe certa quod fut
urum est iam tenemus. ideo iam uelut perfectum esset sic loquitur. Unde et subdit.
aug. super io. — Et consedere fecit. ut iudices nos et uos in celestibus. non inaniter sed fideliter. Iam com
aug. — putat factum quod futurum esse non dubitat. Certe enim in celestibus christus iam
sedet. nondum autem nos sed spe certa tenemus. fecit dico per hoc quod sumus in christo ihesu. i. in
fide christi. Ut re. a. Ita hic in spe fecit ut in re compleret in die iudicii. quod ita dicit.
Ut ostenderet in re in seculis superuenientibus. i. in die iudicii. habundantes diuitias gratie sue.
aug. — i. habundantia dona gratie. In futuro enim seculo apparebit donum dei in
remuneratione credentium quod oculus non uidit nec auris audiuit. Et hec sunt
habundantes diuicie. ut tantum detur quantum mens inuestigare non potest. Ut ita
ut de presenti accipiatur sic. Conuiuificauit nos prius mortuos ut ostenderet in seculis. i.
in posteris nostris habundantes diuitias gratie sue. i. habundantia dona gratie que hic largitur. Deinde utraque
sententiam persequere simul. a. Diuitias dico datas nobis hic ut in futuro in meritis nostris
sed in bonitate dei. Diuitias dico existentes super nos. i. plus habundantes quam
digni simus. Ut existentes super nos. i. super intellectus nostros quia plene cape
re nequimus. Datas dico in christo ihesu. i. per christum. Et bene dixit in bonitate. Gratia enim
preueniente. i. gratuita dei uoluntate saluati estis per fidem. quia cooperatur fides
bone dei uoluntati. Et hoc. i. fides non est ex uobis. i. ex ui nature uestre. quia dei donum est pure
aug. aug. ad bonifacium papam. — non partim ex operibus. ita ut ne quis. i. nemo glorietur. i. extollatur de operibus. Non
hic ideo dicit quia opera bona pia cogitatio et fides frustrentur cum deus reddat cuique
secundum opera eius. sitque gloria omni operanti bonum sed quia opera ex gratia non gratia ex operibus
gratia. Bonum est quod homini ut de uiribus liberi arbitrii sui non presumat quia
ille qui putauit sine eius adiutorio se posse custodire quod dedit profectus in
longinqua in se reuersus dixit surgam et ibo ad patrem meum. quam cogitationem
bonam non haberet nisi et ipsam illi in occulto pater misericordissimus inspiraret
aug. in sermone de uerbis apostoli. — sed. Ideo recte ait. Et hoc non ex uobis sed dei donum est non ex uobis. Ne forte dicas promerui et ideo accepi
non putes te promerendo accepisse qui non promereris nisi accepisses. gratia precessit
sit meritum tuum non gratia ex merito sed meritum ex gratia. nam si gratia ex merito emisti
non gratis accepisti omnia merita precedit gratia ut dona dei consequantur merita
ad. — mea. Et ne quis aliter intelligeret propter arrogantes et suam iusticiam constituere uolentes
planius aperit subdens. Ipsius enim. a. Nemo debet de se gloriari quia nos creati
in christo ihesu. i. in fide christi in operibus bonis sumus factura ipsius. i. opus dei. Ut ita nos creati
sumus et factura. i. perfecti iam ipsius per operationem dei in christo ihesu. i. in fide christi in operibus bonis.
anno. ad de gratia et libero arbitrio. — Ut ita nos sumus factura ipsius nos dico creati in christo ihesu. i. per ihesum christum in operibus bonis. Non
ita illa creatione qua homines facti sumus sed ea de qua ille dicebat qui iam utique
homo erat. cor mundum crea in me deus etc. Hac creatione formamur et creamur in bonis
operibus que deus preparauit. aliquando ad ea surgere possetis. preparauit dico ut in illis
anno ad de predestinatione sanctorum. — ambulemus. proficiendo non ut confisi gratie deinde ociosi simus. In his uerbis aperte
monstrat apostolus ipsam dei predestinationem eiusdemque effectum. i. gratiam que apponit.
dicit enim. creati sumus in fide in operibus. Hoc est gratia. Quod autem sequitur que preparauit hec
predestinatio. quia predestinatio est gratie preparatio. gratia uero est ipsa donatio que est ipsius predes
tinationis effectus que predestinatio sine prescientia non potest esse. Potest autem esse sine predestinatio
ne prescientia. Predestinatione quippe deus ea presciuit que fuerat ipse facturus. Prescit etiam
potens est et que ipse non facit sicut quecumque peccata quae ui sunt quedam que ita peccata sunt ut sint et pene peccatorum. Unde dictum est. Tradidit eos deus in reprobum sensum.

tis peccatis co
uiuificauit
nos christo cuius
gratia estis salua
ti et conresus
citauit et conse
dere fecit in ce
lestibus in christo
ihesu ut ostenderet
in seculis superuen
ientibus habun
dantes diuiti
as gratie sue in bo
nitate super nos
in christo ihesu. Gra
tia enim estis salua
ti per fidem et hoc
non ex uobis dei
donum est non
ex operibus ut ne
quis glorietur. Ip
sius enim sumus
factura creati in christo

ihu in operibus bonis que preparauit deus ut in illis ambulemus. Propter quod memores estote quia aliquando uos gentes eratis in carne qui dicebamini preputium ab ea que dicitur circumcisio in carne manufacta quia eratis illo tempore sine xpo alienati a conuersatione israel et hospites testamentorum promissionis spem non habentes et sine deo in hoc mundo. Nunc autem in xpo ihu uos qui aliquando eratis longe facti estis prope in sanguine xpi. Ipse enim est pax nostra qui fecit utraque unum. medium parietem macerie soluens inimicicias in carne sua legem mandatorum decretis

Non ubi peccatum dei est sed iudicium. predestinatio gratie dei in bono est eiusque effectus bonus est. Ille itaque operatur hominem bonum et custodit qui incommutabiliter bonus est semperque ab illo fieri et perfici debemus ei inherentes. — aug. sr gen.

Propter quod. Contulerat supra iudeos et gentes ostendens quod utrique essent sub peccato nunc ostendit gentes fuisse indigniores ut ipsa iudeorum prepessas ut tamen equales iudeis magis sint obnoxii gratie dei. Predicta bona habetis a deo. propter quod. id est quia hec habetis ut sciatis omnia esse a gratia dei memores estote. ut magis grati sitis quos ephesii aliquando. id est ante conuersionem eratis gentes. id est quales gentiles. scilicet ueteres peccatores. degentes in carne. id est in carnalibus qui dicebamini preputium. id est iudicia. et hoc ab ea — aimo.

circumcisione que non uera est sed dicitur circumcisio que facta est manu. humana non a deo in carne. non in spiritu et memores estote quod uos qui nunc tales estis eratis illo tempore. malo. scilicet sine xpo. id est sine promissione xpi que tunc fiebat iudeis. eratis et alienati a conuersatione israel. — ab aimo

quibus scilicet non conuiuebantur iudei. et si aliquando legem et prophetas recepistis dicebamini. Sed et eratis hospites testamentorum. id est aduenticii. Hospes dicitur quasi ostium pes eo quod cum susciepiebatur in domum ponebat dominus domus et qui suscipiebatur pedem super ostium et dans dextris iurabat quod pacificus esset ingressus. Eratis et non habentes spem promissionis filius abrahe ut de eterna hereditate et sine deo. id est sine dei noticia eratis in hoc mundo tamen malo. Nunc autem. scilicet in hoc tempore gratie uos qui aliquando eratis longe. a deo et absistis non loco sed merito et qualitate conuersationis quamuis essetis longe tamen facti estis prope deo. et non carnalibus sed spiritualibus iudicis et hoc in xpo ihu. id est per xpm et non quoquomodo per xpm sed in sanguine xpi. id est per sanguinem eius. in quibusdam codicibus reperitur scriptum esse. qui ibi uos qui gentes eratis. et sic hic suspensiue legitur usque ibi. nunc autem. eodem tamen manente sensu hic in me. es. q. u. qui ali. e. lon. fac. e. prope. non per uos sed in xpo ihu. id est per xpm et per xpm non quoquomodo sed in san. xpi. et recte dico in xpo. Ipse enim est pax nostra. inter nos ipsos. scilicet iudeos et gentes et ad deum quia et duos populos inter se pacificauit et deo se reconciliauit. Unde subdit. qui fecit utraque. id est utrosque populos unum in fide et moribus. — aimo. / aimo. / aimo.

Ipse est enim lapis angularis in quo duo populi tamquam parietes de diuerso angulo uenientes sibimet quasi in pacis osculo copulantur gentes per hoc uiuunt quod sequitur. et. id est quia est soluens medium parietem macerie. id est obstaculum quod erat inter illos duos populos hinc ex lege inde ex ydolatria soluit remouens legem a iudeis et ydolatriam a gentilibus quod paries dicitur macerie quia non erat stabilis neque robustus est enim maceria congeries lapidum sine cemento ut fit circa ortos. Paries quasi macerie est quia facile destrueretur ueniente gratia que et legem amouit et corda gentium ab ydolatria conuertit medius uero erat ut neuter populus concordaret stante adhuc pariete erat inimicicie ira et inuidia inter eos que abolita sunt destructo pariete. Unde subdit. ipse est soluens inimicicias in carne sua. assumpta et inuiolata legem hic exponit parietem quantum ad partem iudeorum. quasi. Ipse dico euacuans legem mandatorum. id est euacuans legem ueterem. quantum ad ea que mandabat. id est ad carnales obseruantias non quantum ad ueritatem quam presignabat euacuans dico decretis. id est preceptis euangelii que ex ratione sunt ideo euacuauit ut duos populos prius diuisos per legem condat in semetipso. id est coniungat in fide eius ipse dico facit pacem. destruens — aug. in libro contra iudeos. / ab. / aimo. / aimo. / ab.

inimicitias faciens dico in uno nouo homine. id est in se solo a quo non aliunde est no
uitas. Vel ut eo euacuans ut reconciliet ambos deo. positos in uno
ambro. au. corpore ecclesie. quia sublata inimicicia id est lege euacuata facit pacem inter
ipsos et ambos reconciliat deo patri. Per hoc autem conciliat deo quod pro
peccatis se obtulit et per euangelium illuminauit que duo consequenter
ostendit subdens per dico interficiens in se inimicitias. que erat inter deum et
homines. id est peccata dimisit in se uel non aliter interfecit inimiciciam
au. quam per crucem. id est per mortem. Omnibus enim perfecit mors saluatoris. et
ueniens. id est per assumptam humanitatem apparens euangelizauit et si non
in sua persona tamen in apostolis uobis gentilibus pacem ad deum fieri per se uobis dico qui
ambro. au. longe fuistis. adeo quia ydolatre et sine lege erantis. Non enim re
gione a deo longe est quisque sed affectu. amas deum prope es. odisti deum lon
au. ge es. et eandem pacem annuntiauit his quippe. erant. id est iudeis qui
unum deum colebant et legem a deo acceperant quasi. quia. Annuntiauit pacem
et et fecit et quod fecit effectus indicat quoniam ambo habemus accessum. id est fa
cultatem accedendi. ad patrem et hoc in uno spiritu. id est per eundem spiritum qui per christum
omnibus datur. et per quem gentes accessum habent ad patrem. Ergo. uos gentiles
iam. scilicet a tempore fidei non estis hospites. id est indigniores in fide iu
deis sicut olim recepti in lege. et aduene. id est extranei a deo sed estis ciues sanc
torum carnales et cetera. id est eiusdem iuris et dignitatis in domo dei cum sanctis.
au. in li. sentent. et domestici. id est familiares dei quibus sua archana reuelat qui de
babilonia translati estis ad ierusalem. Duas quippe ciuitates in toto
mundo faciunt duo amores. Ierusalem facit amor dei babiloniam
amor seculi. Interroget se ergo quisque quid amet et inueniet unde sit
ciuis. Vos dico superedificati. id est iuncti et de bono in melius proueti
au. in psalmo lxxxvi super fundamentum apostolorum et prophetarum. id est super christum qui est fundamentum
preter quod nemo aliud ponere potest. Dicuntur tamen et apostoli et prophete funda
menta. Vnde fundamenta eius in montibus sanctis. sed christus est primum et maximum
fundamentum qui sicut aperte dicitur sanctus sanctorum sic figurate fundamentum
amb. fundamentorum. Vel super fidem. id est doctrinam apostolorum et prophetarum. id est super nouum testamentum
au. in eodem psalmo et uetus. quia quod apostoli predicauerunt prophete futurum predixerunt. Vel ne
apostoli uel prophete in quibus est fundata ciuitas dei tenerent se in se
au. subdit. ipso summo angulari lapide. existente christo iesu. In christo enim
totum innititur primo fundamento in quo omnis ista compages habitat
au. ut nusquam cadat. quod fundamentum in summo est non in imo ut in
corporali fabrica. Ergo fundamentum et lapis angularis christus est et ab imo sur
gens summitatem tenet quod dicitur lapis propter firmitatem qua firmiter
au. sustinet et summus quia consummat et angularis quia duos parietes
de diuerso uenientes iudeorum scilicet et gentium compaginat. Vnde subdit.
In quo christo. id est per christum omnis edificatio tam de iudeis scilicet quam gentibus
constructa. in fide crescit per augmentum uirtutum. Nemo enim tam
perfectus est qui non possit crescere. crescit dico in templum. id est usque quo
sit templum dei sanctum remocione uiciorum et hoc in domino. id est operatione
domini. In quo. id est per quem christum et uos ephesii ut alii coedificamini. id est
ad similitudinem aliorum edificamini in habitaculum dei. ut sitis habi
taculum dei et hoc in spiritu sancto operante. Et ut uos. Ostenso quod per christum facta est pax et reconciliatio. Hic ponit quod ipsi sunt

euacuans ut duos con
dat in semetipso in u
no nouo homine faciens
pacem et reconciliet am
bos in uno corpore deo
per crucem interficiens in
imicitias in semetipso.
et ueniens euangelizauit pacem
uobis qui longe fuistis.
et pacem his qui prope.
quoniam per ipsum habemus
accessum ambo in uno
spiritu ad patrem. Ergo iam
non estis hospites et a
duene sed estis ciues sanctorum
et domestici dei superedi
ficati super fundamentum
apostolorum et prophetarum ipso sum
mo angulari lapide
in christo iesu. In quo om
nis edificatio constructa
crescit in templum sanctum in
domino in quo et uos coedifi

Sic ergo sacramenta cogites christus est sanctus sanctorum. si gregem subditum cogites christus est pastor pastorum.
si fabricam cogites christus est fundamentum fundamentorum.

camini in habitaculum dei in sancto spiritu.

Huius rei gratia ego paulus uinctus christi ihesu pro uobis gentibus si tamen audistis dispensationem gratie dei que data est mihi in uobis quoniam secundum reuelationem notum mihi factum est sacramentum sicut supra scripsi in breui prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in ministerio christi quod aliis generationibus non est agnitum filiis hominum sicut nunc reuelatum est sanctis apostolis eius et prophetis in spiritu esse gentes coheredes et concorporales et c

coedificati quia deus scilicet reuelauit paulo salutem ad gentes pertinere. misit eum predicare et facit pati pro eis ut magis sint deo grati ab ultimo ad incipit dicens. Huius rei gratia. id est pro hac re michi grata ut uos coedificemini uel pro gratia dei implenda in hac re ego paulus. qui tantus sum sum in rome. uinctus christi ihesu. id est pro christo ihesu et pro uobis. gentibus. scilicet quia gentibus predicaui uerbum salutis pro uobis dico. si tamen audistis. id est intellexistis dispensationem gratie dei que data est mihi in uobis. id est apostolatum dispensatum mihi a deo qui scit mihi quare me ad officium hoc elegit. Per hoc innuit eos scire quia diuino iudicio a christo missus est predicare gentibus misterium gratie dei. Ut si audistis gratiam dei que data est mihi in uobis. id est apostolatum per quem diuisit diuisa pensamus. Patet me pro uobis uinctum esse si scitis me esse uestrum apostolum quod nemo ignorat. id est per apostolatum uinctus sum tamen id est maxime pro uobis. Quoniam. a. Data est mihi dispensatio in uos quia mihi intimatum est diuinum occultum. id est quoniam secundum reuelationem. id est non obscure sed aperte. notum factum est mihi a deo sacramentum. id est occultum dei sicut supra scripsi in breui. id est in breuitate ubi dixi ipse est pax nostra. Ibi namque misteriorum sibi reuelatorum summam pro modico sermone perstrinxit non tam totum quod nouat proferens quam ostendens ex modico quid taceret. Unde subdit. prout. quasi id est sicut scripsi tam aperte prout potestis attente legentes intelligere quid scilicet prudentiam meam scilicet scientiam meam in agnoscendo misterio christi. id est agnoscendo hoc occulto quod gentes saluande sunt per christum quod misterium non est agnitum aliis generationibus preteritis. scilicet quibuslibet filiis hominum. id est rationabilium ita plene sicuti nunc. Ut ita aliis generationibus id est aliis temporibus non est agnitum a filiis hominum ita plene sicuti. id est quam plane nunc cum impleri uidetur reuelatum est in spiritu. id est per spiritum sanctis apostolis eius et prophetis. nouis qui interpretantur scripturas et explanant legem. Priores quidem prophete presciuerunt olim de gentibus quod uocande essent et future participes doni dei. Hoc enim significauit in multis scripture locis sed hoc latuit eos quod sine lege per fidem christi esset illis salus. scilicet sine circumcisione et sabbatis et neomeniis et huiusmodi. hoc est autem misterium quod reuelatum est. scilicet gentes esse coheredes. in futuro in patria celesti et concorporales modo in ecclesia cum iudeis et comparticipes promissionis eius dei quia ad eos ut ad iudeos pertinet promissio a deo facta abrahe de hereditate et comparatione et hoc totum factum est in christo. id est per christum. uel per incarnationem christi. et per euangelium. id est per meam predicationem. Non enim prodesset incarnatio nisi predicaretur. cuius euangelii ego sum factus minister. non enim est meum sed dei et ita mihi nulle grates reddende sed deo. factus sum minister dico non meis meritis sed secundum donum gratie dei que data est mihi secundum operationem uirtutis eius. Magna enim uirtus est eius que fecit quod persecutor sit apostolus. Hoc enim est uere quodlibet miraculum. Ut ita hoc est occultum dei scilicet gentes esse coheredes. et concorporales. et comparticipes promissionis eius scilicet dei patris quod donum deus dedit gentibus in christo. id est per christum. uel secundum operationem uirtutis eius. id est per hoc quod potentie operatus est suscitando christum a morte quod cognitum est per euangelium. id est per meam predicationem. cuius factus sum. Ideo quia non mutantur per predicationem suam asserit cognitum esse donum dei quod deus dat gentibus iuxta operationem uirtutis sue. Operatio uirtutis eius est qua suscitauit ihesum christum a mortuis deuicta morte in quo omnes salui sunt sine operibus legis. Uerumtamen autem gratie magnitudinem cum sua comparans paruitate reperit. Michi. inquam omnium sanctorum minimo. Humiliat se cum se minimum dicit non utique de potestate sed pro prioribus humiliatus est. Nam tantam gratiam sibi datam dicit ut donum patris

aimo. III.

aimo.

ab..

Jero.

aimo.

ab..

aimo.

aimo.

ab..

ab..

ab..

corporales et com
participes pro
missionis eius in x.
ihu p euuglm cui9
factus sum minis
ter secdm donum
gre dei que data e
m secdm opatione
uirtutis eius. M
omnium scorum mi
nimo data est gra
hec in gentibus
euuglizare inues
tigabiles diuici
as xpi illumina
re omnes que sit
dispensatio sa
cramenti absco
diti a sclis in deo
qui omnia cav. ut
innotescat pnci
pibus et potesta
tibus in celestib9

sclis ignotum asserat sibi concessum manifestare gentibus m. inq mum
mo data est h tam magna gra. s. in gentibus. int gts euuglizare inuesti. i. i
estima. diuit. x. i. multa dona x que prsus intelligi t inuestigari non posst
aug̃o. et illumin. p pdicationē et miracula quasi quadam declaratione oms ēe
uolītes de hac re. s. ut intelligant q sit dispē. sacmti. i. quā mirabilis i
aug̃o. ex quanta dilectione sit facta adimpletio arthane redemptionis. Hec s
diuicie inuestigabiles. Id enim appellat m sacramtum q sup diuitias. s;
aug̃o. queritur si inuestigabiles sunt ille diuitie quom aplc eas euuglizauit nā
inuestigabilis res est q n p comphndi. ad quos dicitur quia in sua natura i
uestigabiles sunt s; p grām et reuelatiōe sci spc uestigabiles sunt fidelibus. Illu
ber; dico absconditi a sclis. i. celati ab omnium sclor creaturis et existntis i deo. i.
in sola noticia di qui omnia cauit ut innotescat. c. Datum est m euuglizare
et illuminare et uidere quantum h e quia p h aliquid accreuit anglis qui
multa secreta in his didicunt et h e quod ait euuglizare dico ita u multi for.
aug̃o. sapia di. de repatione hominum in no p. eccl̄am q dona di recipit. i. p aplos i eccla
pdicantes pncipibus i potestatibus. i. diuisis ordinibus anglor quis i celest.
aug̃o. i. in celo ū et nos erimus. Dicit namq; beatus ier. anglicas dignitates sup
memoratum mistium ad purum non intellexisse donec completa ess; pas
sio x i aplor pdicatio p gts dilatata. Un in ysaja angli admirantes dicunt
ier̃. Quis est iste qui uenit de edom. et in p so. Quis est iste rex glie. Non solu
g patriarchis et pphis s; et potestatibus celestibus multis formis sapia
p ecclām est reuelata q recta dicta est multiformis i in gco multiuaria. s.
aug̃o. non solum uaria s; multa uarietate distincta. Videamus quomodo sit
ier̃. multiformis. Immensus e xpo s; concipitur uagit infans in psepio s; ab
angtis laudatur in celo. Herodes psequitur s; magi adorant. ignorant
pharisei s; stella demonstrat. baptizatur a seruo. s; uox tonantis patris audi
tur. timet pati s; sponte ad passionem uenit. uult transferri calicē s; pe
aug̃o. trū qui calicem timebat accusat. Quid hac uarie tate distinctius. Multifor
amb̃. mis g dr di sapia quasi multiplex multas species i formas habens. quā
pncipes i potestates p ecclām agnouerunt. Ubi ta. q sit di. sa. h n mu
aũo sup genesim. tatur sacramenti dico absc. a sclis. non in sclis s; in do qui oma c. Habt eni
ds in seipo abscondita s quorundam scor causas quas rebus conditis n inseruit
constituit
easq; implet non illo ope puidntie quo naturas sustinuit ut sit s; eo quo il
las administrat ut uoluit quas ut uoluit condidit ibi est i gra p quam sal
ui fiunt peccatores. Non enim p naturam uicio depiuatam s; p di grā
homo restauratur. Ppterea mistium gre huius absconditum dr. Et i mdo
in quo sunt abscondite rationabiles cause omnium rr que naturalit fiunt
sicut absconditus erat leui in lumbis abrahe quando decimatus e s; ideo iq
sunt ~~omnes~~ abscondite cause eor q p grā fiunt sine eor q ad hec signanda
mirabiliter non naturalit fiunt ut quod de osse uiri dormientis mulier
fca e i in locum coste non costa s; caro suppleta est non habuit h prima r9
ditio ut femina ex eo sic fieret s; tantum hoc habuit quia sic fieri poss; ne
contra causas quas uoluntate instituit mirabili uoluntate aliquid facet.
Ideoq; absconditum erat in deo quid fieret sic cause omniū q ad ipsius xpi
aduentum pnuntiandum intr natura pt usitatum nate cursum ~~modum~~ mi
rabilit fca sunt in do sunt q ministrantibus anglis facta ee cduntur. Un subd. Vtino. c. Dico a sclis

per ecclam multi
formis sapia di
secdm pfinitione
sclor quam fec
in xpo ihu dno nro.
in quo oms hns
fiduciam et acces
sum in confiden
tia p fidem eius.
Propt quod pe
to ne deficiatis
in tribulationi
bus meis p uobis
que est gla ura.
Huius rei gra
flecto genua m
ea ad patre dni
nri ihu xpi ex
quo omnis pa
ternitas in celis et
in tra nominat
ut det uobis
secdm diuitias

a sclis in deo ita ut sa di i no. a sclis. s. a principio sclor pn ipo. q s i
celest. Non sane indiget ds nuncius pp inferior sciam. s. ut h inferiora — aug sr gen.
ab eis discat quis stabilit incomutabilit nouit omnia. Ht ali nuntios pp
nos et pp ipsos quia eis bonu e do assiste ut eu de inferiorib consulat et iussi
ei obediat. Non latuit eos mistiu regni celor quod oportuno tpe reuelatu
e p salute nra quo ex hac pegrinatione liberati eor cetui coniungam.
Sic g fuit h absconditu a sclis in do ut tn inno p. ipo. i cele. sa di. quia i
pmitiua eccla fuit. quo p resurrectione e ista eccla congreganda e ut simus
equales angelis di. Illis g a sclis innotuit quaomis e tutu n a scla. s. a sclis.
Ab ipa enim exorta sunt scla. ipa a sclis quia cu eis cep. Filius u an scla p q
fca sunt scla. Vn i p sapie an scla fundauit me. Additur. p ecclam mul for
i est ordo ubor. Data e m gra. s. illu oms p ecclam. i in eccla de hac re g fit
dil sac ab a se i do q o e. absconditi dico ita th illa di ino p ipo. i cel.
q sapia e multifor. no nunsui natura simplex e s ea q agunt in sclo q ds p
finiuit. i p ordinauit est multiformis cum uarientur multiformit. Ne
uideantur sibi contradice. in p dictis sili us sacre pagine doctores ita pot
determinari quod dictum e ut illis qui maioris dignitatis sunt et p quor — aumo.
ministiu illa nuntiata sunt cognita fuint ex parte ut pote familiaribus.
et nuntus illis u qui minoris dignitatis sunt incognita e ent. qua p fini
tione fec ds pat. i p ordinauit complenda in x i fec. i compleuit i xe — aumo. — D xvi
do n. i p i in quo. x cum p eu impleuit hns fiducia. cc tbulationes.
Et fidu. i certitudinem future hereditatis accessu. intra pa ad patre di c — aumo.
confidentia. i in uto confidentie habite p fide ei. Propt q. i quia habetis
accessu alia bo q sup dicta sunt peto ne defi. a fide bo alia opatioe i tb.
meis. i pp tbulationes meas q sunt p uobis p bandis q e gla ura. Si uos
statis in eis et non deficitis huius rei. a. uos peto ut non deficiatis et ido sup
plico deo patri ut gra cooperet uobis i h e quod ait huius rei gra. s. ne de — aumo.
ficiatis a fide flecto ie. Attende quod dicens peto ne defi. ostendit eos h e — aug i sermo
p e uoluntatis arbitrium s ne illud suffice putent addit huius rei g fle. g. m. — nes d ub apli.
i humilio sensum mentis mee ut exteriora corpis genua flecto ad pa. d. n. i x. — aumo. ab
in g co habetur tm ad patre. g a in latinis codicibus additum e do. n. ie. x. — aumo
Bn conuenit quia orabat ut ituto eius obtineamus cui p e et naturalit pat — aumo.
e nobis adoptiue. sequitur ex quo. do pat ois pat in ce. i t nou. i ex eius — aumo.
dispositione sunt nobis patres in celis angli nobis puidentes i in terra plati
Et nota q non ait est patru. s. nominatur. quia n homo n angle ue e pat
u ds q e pat omniu cratione i fidelium recreatione quos adoptauit in filio
Sicut enim ds qui solus ue e i solus ue bonus est ecentie i bonitatis sue
nom ceteris imptit ut ipsa q e e i bona dicantur ita ipe qui solus pat est
omnium creatione i fidelium regnatione paternitatis nom ceteris dedit.
Et nominatur. i nominabilis est. Ab illo enim qui est pat omnium et — aumo.
angli in celo et homines in terra acceperunt ut patres alios uocarent t a — ß attende.
liorum uocarentur. Nota quia ipe apse di unigenitus p naturam ad
optionis beneficio patrem se esse sign. dicens filii diuini t. e pec. t. i ite
filioli mei adhuc mo. uo. su. Similit ipse scos p quem iusti adoptant
in filios. Homo a dicitur pat t natura t auctoritate exempli t rone bn
ficii. Ad patrem g x flecto genua mea ut det uo. s diu. gle sue. i secdm copia maiestatis sue uirtute

.i. constancia .i. det uobis ut non deficiatis; in eni(m) .i. ex uirtute erit no(n) defice(re)
s; det uob. corro. in inte(riorem) homine .i. det uobis uirtutem qua sitis roborati in i(n)t(eri)
ori homine qui ab hostibus n(on) p(otest) contingi .i. p(er) sp(iritu)m eius .i. p(er) sp(iritu)m s(an)c(tu)m .i. p(ro)tius det
ab. xp(istu)m in p(er) fide(m) habi(tare) i(n) cor. u. q(ua)nto ad hoc p(ro)ficie ut securi de auxilio sitis dum p(er) fide(m)
ag s(upe)r ioh. habitat in uobis ut cum fide(m) h(abe)mus ip(su)m h(abe)re uideamur. Fides enim in nob(is) (christus)
e(st) in nobis fides tua de xp(ist)o xp(istu)s est in corde tuo non s(in)e causa cum dixit det uob(is)
uirtutem addidit .i. det xp(istu)m habi(tare) in uobis. Sunt enim aliq(ua)n(do) fortes heretici in q(ui)b(us)
ambro. xp(istu)s non habitat. In caritate. Ordo u(er)bor(um) talis e(st) oro (enim) ut in caritate ra(dicati) .i. firmit(er)
plantati ad similitudinem arboris que quanto plus t(err)e figitur tanto plus t(ra)hit
ambro. humorem (et) c(re)sc(it) (et) ub(er)ius fructum reddit .i. fundati ad similitudine(m) domus q(ui)a i(n) te(mplo) s(uo)
sp(iritu)s s(an)c(tu)s habitat possitis comp(rehen)de(re) .i. p(er)fecte intellige(re) cum omnib(us) .i. sic o(mn)is s(an)c(t)i.
ag de gra(tia) H et est collo(catio) diuine celestisq(ue) rei publice h(abe)nt non sua querunt s(ed) q(ue) ie(s)u (christi) sunt .i. non
nou(i) t(estamenti). commoda p(ri)uata sectantur s(ed) in commune u(bi) salus omniu(m) e(st) c(on)sulu(n)t. Quid pos
sitis comp(re)hende(re) q(ue) sit .i. quanta e(ss)e debet latitudo caritatis q(ue) deb(et) usq(ue) ad
ag inimicos extendi (et) cum hylaritate b(e)n(e) operari quia hylare(m) datore(m) diligit d(eu)s quod dat .;
ag de u(er)b(is) Opus ergo e(st) latitudine caritatis ne p(er)eat quicq(ui)d boni facis. S(ed) quia abundante
ap(osto)li. iniquitate refrigescit multor(um) caritas opus est longitudine. Vn(de) subd(it) (et) q(ue) sit
longitudo caritatis. Hec est p(er)seuerandi longanimitas ut quodam(m)o(do) stando p(er)seu(er)
ag atur. Vn(de) qui p(er)seuerauerit usq(ue) in fine(m) h(ic) s(aluus) e(rit). (et) q(ue) sit sublimitas caritatis. Hec e(st)
qua sursum cor dirigitur ut d(eu)s in p(re)mium expectetur. Nam si b(e)n(e) operaris (et)
ad inimicos (et) hylariter tribuis habes latitudine(m) (et) si in his usq(ue) in fine(m) p(er)seueras
habes longitudinem. S(ed) si omnia h(ec) non p(ro)pt(er) m(er)cede(m) sup(er)nam facis altitudine(m)
n(on) habes. i(m)mo nam illa nec longitudo erit nec altitudo. Nam habe(re) altitudine(m) e(st)
cogitare d(eu)m amare d(eu)m (et) gratis amare ipsum adiutore(m) ipsum coronatore(m) p(re)mio
ipsum p(re)mium deputare non aliud ab ip(s)o quam ipsum expectare. Si amas gratis
ag ama. Si uie amas ip(s)e sit merces quam amas (et) q(ue) sit p(ro)fund(um) caritatis .i. possitis intel
ag lige(re) occultum d(e)i iudicium e(ss)e. q(uo)d (pro)uidat uni. De p(ro)fundo enim iudicior(um) d(e)i q(uod)
p(er)scrutari contemplatiq(ue) nequimus p(ro)cedit omne quod possumus (et) possunt
uideo u(nde) possum non uideo nisi quia noui e(ss)e a d(e)o. Ut a illi non illi d(e) (et) mihi e(st)
ag de gra(tia) ad me ab isti est (et) p(ro)fundum. Nam ergo ipsa caritas in bonis operibus exercetur ad
nou(i) test(amenti). subueniendum aliis usq(ue) ad inimicos porrigitur .i. latitudo e(st) nunc longani
mitate adu(er)sa tolerat (et) in eo quod u(er)acit(er) tenuit p(er)seuerat .i. longitudo est. Hoc au(tem)
totum p(ro)p(ter) adipiscenda(m) uita(m) et(er)na(m) fac(it) q(ue) illi p(ro)mittitur in excelso .i. altitudo est.
Existit u(er)o ex occulto ista caritas .i. e(st) p(ro)fundum. P(ro)fundum enim e(st) uolu(n)tas
d(e)i cuius cause n(on) inuestigantur cuius gr(ati)a sumus salui facti non ex operibus iusticie
que fecimus nos s(ed) sec(un)d(u)m eius misericordiam. Voluntate quippe .g.n. u(ero) ... .i. h(ec) uolu(n)
tas d(e)i in abdito est cuius secr(et)i p(ro)funditatem quodam(m)o(do) ap(osto)l(u)s expauesce(n)s clamat.
O altitudo d(iuiciarum) s(apientie) (et) s(cientie) d(ei). h(oc) est p(ro)fundum. Altitudo enim commune nom(en) e(st) excelso
(et) p(ro)fundo. s(ed) cum in excelso d(icitu)r sublimitatis eminentia commendatur. Cum a(utem)
i(n) p(ro)fundo difficultas inuestigationis (et) cognitionis. Et sciendum q(uod) i(n) his sub
figura uniu(er)sitatis crucis ost(e)nditur. Qui enim quia uoluit mortuus e(st) q(uia) in uo
luit mortuus est. Non frustra ergo mortale elegit genus in quo latitudinis hui(us)
ag ad ian(ua)r(ium). (et) longitudinis (et) altitudinis (et) p(ro)funditatis magist(er) e(ss)e existeret q(ua)n(do) dixerat tolle
crucem tua(m) (et) sequere me. Tollitur ergo cum sp(irit)u s(an)c(t)o carnis mortificantur. Q(uam)
diu ergo euacuatur corpus pecc(at)i quamdiu exterior homo. Corrumpitur u(er)o in interior
ag l ser. q d a. renouetur de die in die(m) tempus est crucis. In cuius ergo potestate erat mori et non mori et sic ut et sic

glo(ri)e sue uir
tutem corro
borari per
sp(iritu)m eius in
interiorem
hominem
habitare
xp(istu)m p(er) fide(m)
in cordibus
u(est)ris. In car
itate radica
ti et funda(ti)
ut possitis
comprehen
dere cum
omnibus
s(an)c(t)is que sit
latitudo et
longitudo
sublimita(s)
et pro
f — u
d — m

mori non frustra crucem elegit ut te huic mundo
crucifigeret. Nam latitudo est in cruce transversum
lignum ubi figuntur manus quod ad bona opera per-
tinet quia ibi extenduntur manus. Longitudo
est in capite ligni usque ad terram conspicua ubi cor-
pus crucifigitur et quodammodo stat et ipsa statio per-
severantiam significat. Altitudo autem in illo ligno est
quod ab eo transverso sursum versus caput eminet per quod
aug. de gr. no. t. significatur superiorum expectatio. Profundum vero est ea
parte ligni que non apparet quia fixa terre occulta
est. unde totum illud surgit quod profunditate significatur
gratuite gratie in qua multorum ingenia conteruntur
id investigare conantia. Hec ergo verba apostoli sic intelligere
aug. ad paulinam de videndo deo. soleo. Oro ut possitis intelligere que sit latitudo
caritatis et longitudo etc. id est quod sit misterium crucis.
Sacramento enim crucis horum verborum intellectus
coaptatur ut sit sensus. que sit latitudo in operibus bonis
caritatis que extenditur usque ad inimicos diligendos
sicut Christus fecit qui oravit pro inimicis quod ostendit in cruce
sua fuit que in latum tensa est ad extremitates in quibus fixe sunt ma-
nus fixe per quas opera signantur que in hylaritate debent
esse. et que longitudo caritatis. scilicet quod usque in finem durare
debet. Unde dicitur de Christo. Cum dilexisset suos usque
in finem dilexit eos. quod signatur nomine per longitudinem
crucis a sursum usque deorsum et que sublimitas caritatis
id est quo tendat caritas. scilicet ad eternam beatitudinem que no-
tatur per partem crucis suppositam. et quod profundum
caritatis quod totum portat ut pars crucis fixa
in terra. scilicet in abscondito quod non videtur. id est in ira
dei que occulto dei iudicio pervenit. per quam caritas in
ag. nobis est longa lata et alta. Ex occulta dei volun-
tate vocatur homo ad participationem tante glorie
alius sic alius autem sic. Vel profundum caritatis sunt eccle-
siastica sacramenta que sunt profunda et investigabilia ista
fundamenta caritatis sine quibus non valet caritas.
aug. de gr. no. t. Intelligentes ergo misterium crucis mundo crucifiga-
mur. extendentes manus in latitudine bonorum o-
perum et longitudinem usque in finem perseverantes atque
habentes cor sursum ubi Christus est totumque hoc non nobis
sed illi tribuentes cuius profunda iudicia omnem
scrutatorem fatigant. Sequitur. Scire etiam. Oro
ut possitis et scire ex parte ut univemini caritatem Christi
qua nos dilexit que nimium superat supereminentem scientiam
aimo humanam. id est que supereminet et excedit scientiam hu-
manam quia plene sciri non potest quanta nos caritate
dilexerit. vel ut a;

Scire etiam supereminentem scientie caritatem Christi ut impleamini in omnem plenitudinem dei.

Scire caritatem scientie Christi. id est que
habetur cum scientia Christi
esse superiorem alii caritati.
Caritas enim scientie id est
que habetur cum
plena scientia supereminet
alii caritati quia quanto
melius intelligitur
deus tanto plus diligitur.

Ideo oro vos scire ista ut per has scientias impleamini
bono eundo in omnem plenitudinem dei. ut hic vivatis et
aug. ad paulinam. postea beatitudinis habeatis plenitudinem. Hanc
plenitudinem dei quidam in his verbis sic intellexerunt
ut putarent nos hoc idem futuros quod deus est dicentes.
Si aliquid minus quam deus habebimus et minores eri-
mus quomodo implebimus in omnem plenitudinem dei. sed quoniam im-
plebimur perfecto erimus equales detestandus est error
iste. Homines enim implebuntur sicut sint ipsi ple-
ni deo sed ut perfecte sint pleni deo. Ut ita oro. Ut possi-
amb tis comprehendere que sit latitudo longitudo sublimitas et profundum dei. id est immensum
et inestimabilem deum. cognoscere omnia excedentem ma-
aimo. iestate virtutis sue. Quando autem dicit hoc significat quod
sicut in spera tanta est longitudo quanta latitudo.
et tanta altitudo quanta profundum. ita et in deo omnia
equalia sunt immensitate infinitatis immo unum
amb et idem prorsus. Et est sensus. que sit latitudo etc. id est que
sit immensitas dei omnia excedens et implens non in-
clausa sed omnia intra se habens. ut solus ineffabilis et in-
finitus habeatur. Scire etc. Post immensitatem patris
vult eos scire caritatem Christi esse super scientiam hominum. ut hic est possi-
ab.. tis et scire caritatem dei esse supereminentem scientie. humane. Nemo enim
potest caritatis eius magnitudinem colligere. scilicet quod deus
est factus est homo quod iustus pro impiis dominus pro servis
creator pro creatura moritur et cum huiusmodi ideo volo
ab.. vos scire ista ut impleamini in omnem plenitudinem dei. id est ut con-
fessione et gratiarum actione sicut patri ita et filio honorem
exhibeatis ut sit plena divinitatis professio in nobis
quia tunc templum dei est Christianus cum patrem et filium sic cog-
noscit. Aliter non est integra professio deitatis quia
fides nec in solo patre integra est nec in solo filio perfecta.
Ei autem. Quia hoc oro vobis ei autem sit gloria qui potest
facere et hoc est quod ait. Ei autem qui potens omnia facere. id est com-
aimo. plere superhabundanter quam petimus aut intelligimus.
id est plusquam nos petere sciamus aut presumamus.
Ideo dicit petimus aut intelligimus. quia plus intelli-
gamus quam petamus. potest hoc in nobis dico secundum

uirtutem que operatur in nobis. id est ita per hoc in uobis sicut iam fecit in nobis apostolis. ei inquam ipsi. id est soli non homini qui nichil ex se potest sit gloria. pro his que fecit in ecclesia in christo ihesu. id est pro his gloriosus appareat non solum in presenti sed et in omnes generationes seculi seculorum. Vel ita lege literam. ei autem qui potens est. ista que peto facere. id est complere potens est dico facere ut quamvis in omnibus. hominibus bona operatur dico superhabundanter quam petimus aut intelligimus. Potens est enim deus hoc facere secundum uirtutem que operatur in quibus sunt quedam que nemo peteret uel intelligeret ut scilicet deus homo fieret et pro hominibus moreretur et huiusmodi alia ei inquam ipsi sit gloria et cetera. ut supra. Hoc non mutatur sit gloria dico in omnes generationes seculi scilicet id est seculi omnia secula continentis amen. Obsecro. Hactenus ostendit omnia gratie dei tribuenda hinc de moribus admonet usque ad finem ipsius communiter omnes post per singulos ordines. a. Quia deus potest omnia facere uel ut ei sit a nobis gloria. Itaque obsecro uos ego paulus uinctus cum compaciendo; uinctus dico in domino. id est propter dominum ut ambuletis ut conueniat mee predicationi uestra ambulatio ita scilicet cum omni humilitate interiori et exteriori et cum mansuetudine ut tractabiles sitis et pacem ad uos. supportantes uos inuicem si alteri oritur molestia. Vel alter alterius onera portate et hoc non ficte non pro terreno commodo. sed in caritate. Ipsa est enim actio recti itineris que oculos habet semper ad deum talis actio nec frangitur negotio nec frigida est ocio non turbulenta est nec marcida nec audax nec fugax nec preceps nec iacens itaque ambulate et sitis solliciti. id est studiosi cauti attingere seruare ut sacerdotum unitatem spiritus. id est unitatem ecclesiasticam quam facit spiritus sanctus. scilicet ut unum corpus sitis ope spiritus scilicet uos dico degentes in uinculo pacis. id est pacem seruantes que dicitur uinculum quia pax ista est nutrimentum spiritualis unitatis. Hec autem pax est si bona uita inuicem diligamus si peccata que sine dampno tolerari aut cum spe salutis corrigendorum eradicari non possunt usque ad messem ultimam toleramus si in perfectionis opera que tamen sine infirmitate licet ne infirmi scandalizentur non facere dispensamus et huiusmodi. Vnum. a. Debetis seruare unitatem spiritus ita ut sitis unum corpus subueniendo proximo et unus spiritus cum deo uolendo. Vel unus spiritus cum fratribus cum quibus idem uelle idem nolle debetis. Vel ita. Debetis seruare unitatem spiritus quia unum corpus esse debetis multorum adunatione membrorum ipsius quia unus spiritus sanctus habitat in uobis quo unum corpus efficimini unum corpus enim efficimur per societatem quam facit spiritus scilicet non sine patre et filio. Ecclesia utique accepit donum in ut in spiritu sancto fiat remissio peccatorum quam remissionem cum trinitas faciat proprie tamen ad spiritum sanctum intelligitur pertinere ipse est enim spiritus adoptionis filiorum ipse est patris et filii amor et connexio. Ad ipsum pertinet societas qua efficimur unum corpus unici filii dei. Sicut enim unum corpus hominis multis constat membris et uegetat omnia membra una anima faciens in oculo ut uideat in aure ut audiat et sic in ceteris ita spiritus sanctus membra corporis christi quod est ecclesia continet et uegetat. et sicut humani corporis membrum precisum formam

Ei autem qui potens est
omnia facere superhabundan
ter quam petimus aut
intelligimus secundum uirtutem
que operatur in nobis ipsi
gloria in ecclesia et in christo ihesu
in omnes generationes seculi
seculorum amen. Obsecro itaque
uos ego uinctus in domino
ut digne ambuletis uo
catione qua uocati estis
cum omni humilitate et
mansuetudine cum paci
entia supportantes inui
cem in caritate solliciti
seruare unitatem spiritus in
uinculo pacis. Vnum
corpus et unus spiritus sicut
uocati estis in una spe
uocationis uestre. Vnus
dominus una fides unum ba
ptisma unus deus et pater
omnium qui est super

IIII

Augustinus

Augustinus in enchiridion

Augustinus

Ieronimus

Augustinus Augustinus

Augustinus de blasphemia spiritus sancti

Augustinus Augustinus in sermone quodam

omnia
et per
omnia
et in
omni
bus
nobis.
Uni
cuiq;
autem
nrm
data
e gra
secdm
men
sura
dona
tionis
xpi
ppt
quod
dicit
ascendens.

quid qua cognoscitur retinet s; nequaquam spc seqr quo pt unitate uiuat sicut eq;
a pdicte pacis unitate diuisus est sacramentum quid tamquam formam retinet s; spu pt unitate — Sh de sacm
n uiuit. F rustra g foris de forma glatur nisi intus spu uegetetur. Propt hanc societate illi — to i re. ad
in quos primitus uenit linguis omnium gentium sunt locuti quia p linguas consocietas huani — de blasfem
gnis constat. i sic p linguas gentium figurabatur ista societas filiorum dei futura i oib gentibus. — spc sci.
ut quemadmodum tunc ille apparebat accepisse spm qui loquebatur linguis omnium gentium.
ita nunc ille sese agnoscat accepisse spm scm qui in unitate eccle consistit. q loqt linguis oiv.
Sicut e. a. Ita debetis ee unum corpus sicut uocati estis ad id. s. in una spe uo. u. i. ad unam re
spatam q est effectus uocationis. Unus dns. a. Debetis seruare unitatem quia uobis est
unus dns n tres p quoz diuisis uoluntatibus nos oporteat discordare. i una fides de do recole
quia fides dicitur. id quod creditur et id quo creditur. Sig fides hic accipitur p eo qd creditur
h est sensus. una est fides. i. idem iubemini credere. reod in opari quia unum id e qd credit a cetis — ab..
fidelibus. Un fides catholica dicitur. i. uniusalis. Ul accipitur hic fides q credit. Aliud — ad i li. de
enim sunt ea que creduntur aliud fides qua creditur. Illa quippe in rebus sunt q t ee t fuisse ut — trit. xiii.
futura ee creduntur. Hec aut in animo credentis est ei tam conspicua cuius est quamuis sit et
in aliis non ipsa s; similis una e g fides non numero s; gne quia simil in omnibus quadmod
id uolutum dicitur uoluntas una i duoz simillimoz facies una. Sequitur i unum bap. s.
equale a quocq; detur nec pot iterari. Unus ds. i. creator omnium i pat p curando i gubnan
do. i id nemo p alium se p ferre qui ds e sup omnes creaturas. i. p cellit omnes creaturas q cuius
dignitas nos inuitet. i p omnia diffusus quia ubiq; e i ito timendus. i. cum non possit euitari.
et in omnibus nobis. est p gram qui unitatem seruamus. Et nota non singularit de aliqa p
s; communit de omnibus. i. de trinitate hoc accipi iuxta illam q p cessit expone. Ul p hoc
legi ita ut fiat distinctio psonaz. Qui e a. Unus est ds i pat cum sint tam tres p. pat. i fili
et spc scs. i h e qui. s. pat est sup omnes quia nulli debet q e. i omis creaturas excellit et fils — aug. ab..
e p omnia. p quem repatorem omnia i ita sunt opa. i p ipsum omnia facta et spc scs i oib n.
fidelibus p gram i in omnibus creaturis p sentiam. Un spc dni repleuit o. t. Unicuiq; au. — aug.
Monuit seruare unitatem qua omis dicuntur unum corpus i ne unitas tollat subiectione
subdit diuisa esse dona in hominibus quod non est contrarium p dicte unitati. Quod enim
diuisa dona sunt in hominibus non officit unitati s; fac quasi unum corpus esse debemus. U
nicuiq; enim nrm. diuisa data est gra. i. gratuitum don. secdm mensuram donationis x. i. s
dator xpc mensurat alii hoc alii illud et cui ad mensuram non dedit ds qui a gra plenus e ad men — ad sr ioh.
suram dat hominibus. Mensura est diuisio quedam diuinoz. Aliud enim habet ille aliud iste.
et quod habet iste non habet ille. Ppt quod. s. ad pbandum quod xpc homo dat diuisa dona. dic
spc scs in p so. Ascendens. a. i e xpc s hominem dat nam ppha dic q xpc ascendens in altum loco
i dignitate captiuam duxit. i. eos quos diabolus captiuauat ex paradyso i p os mundi i inferni fec
at. et tn captiuos fecit & dum ad celum reducuntur. Ipsos itaq; homines appellauit captiuitate — aug in ps lo
quia captiui tenebantur sub diabolo sicut milicia cum dr intelliguntur qui militant. Eande — lxvii.
captiuitatem a x captiuatam dicit ut sit captiuitas felix. Possunt enim homines ad bonum
capi. Unde petro dictum est. ex h iam eris homines capiens. Captiuati g dicuntur quia capti.
i capti quia subiugati sub leue iugum missi liberati a pecco serui facti iusticie. i dedit hoibus.
i r onabilibus dona. i. spm scm. Notissimum est dnm ihm cum p resurrectione ascendisset in — aug in li.
celum dedisse spm scm quo impleti credentes loqbantur omnibus linguis. In psalmo tn ita le — xv. de tri.
gitur. accepisti dona in hominib. Sic enim plures codices hnt i max gci i ex hebreo sic inter
ptatum hns. Dona aut dixit aplc sicut ppha non donum. S; cum ppha dixit accepisti i hoibus.
paulus aplica auctoritate maluit dice de hominib. ut ex utroq; i ibo uno pphetico altero apli
co quia in utroq; e diuini sermonis auctoritas sensus plenissimus redderetur. Utrumq; enim uu est

Christus in altum captiuam duxit captiuitatem dedit dona hominibus. Quod autem ascendit quid est nisi quia et descendit primum in inferiores partes terre. Qui descendit ipse est et qui ascendit super omnes celos ut impleret omnia. Et ipse dedit quosdam quidem apostolos quosdam autem prophetas alios vero euangelistas. alios autem pastores et doctores.

(dedit hominibus tamquam caput membris suis / accepit in hominibus)

et quia dedit hominibus et quia accepit in hominibus, id est ipse utique in membris suis. Ipse gratia Christi et dedit de celo et accepit in terra. Dedit quia deus cum patre scilicet quod dat accepit quia ipse in suis est in ecclesia in qua accipit hic est in hominibus accepit. Nec moueat quod ait dona non donum cui concordat propheta procul dubio spiritus sanctus donum dicitur. de quo dominus ait samaritane. Si scires donum dei etc. Sed ideo pluraliter dona. Ambo dixerunt ut quia per donum quod est spiritus sanctus multa dona que sunt quibusque propria diuiduntur. Non enim singuli quique habent omnia sed hi illa alii alia quamuis ipsum donum a quo unicuique propria diuiduntur id est habeant id est spiritum sanctum. Unde alibi. Omnia hec inquit operatur unus atque idem spiritus diuidens singulis prout uult ut una anima in omnibus membris agit omnia. Quod autem. Prosequitur superiorem probationem scilicet quod Christus secundum hominem dat quod propheta dicit quod ascendens dedit dixit propheta ascendens sed quidem hic quod ascendit id est quod ascendisse dicitur non quia primum descendit. respectu cuius dixit ascendit. Descendit dico in inferiores partes terre id est ad inferos cuius probatio premissa est quia duxit captiuitatem que in terra. Ex sua enim tenebantur apud inferos quos sua saluatorem tenere non potuit quia sine peccato fuit. et est ordo probationis talis. Propheta dicit quod ascendens dedit et ascendens dixit. respectu descensionis ita innuit quod et descendens dedit et constat quod secundum humanitatem Christus descendit et ascendit. ergo secundum humanitatem dedit. secundum diuinitatem que ubique est nec ascendit loco nec descendit sed secundum animam ad inferos descendit secundum corpus et animam ad celos ascendit ita secundum humanitatem dedit. Caue quoniam intelligas Christum secundum humanitatem dedisse ne sit contrarium predicte auctoritati ubi dicitur quia secundum quod deus dat. Ita ergo distinguebat Christus secundum humanitatem id est homo ipse Christus dat non tamen ex eo quia homo sed quia deus. Qui descendit. Et quia ita innuunt uerba prophete. ergo ipse qui descendit est et qui ascendit. id est idem est qui descendit ad inferos et qui ascendit super omnes celos. Uel ita ab illo loco quod autem. etc. Christus ascendens quod est secundum humanitatem dedit dona sed quidem quod humanitas ascendit id est quoniam humanitas primum descendit in partes que sunt inferiores terre ut humane nature uniretur descendit quidem diuinitas non localiter sed per inanitionem et quia dixerat humanitas ascendit et diuinitas descendit ne duo crederentur duo subdit. qui descendit id est deus et qui ascendit super omnes celos id est homo ipse Christus est id est una et eadem persona est. Unde dominus. Nemo ascendit in celum nisi qui de celo descendit etc. Ascendit dico ut adimpleret omnia. que de se in lege et in prophetis erant predicta. Uel impleret omnia. donis suis et ita impleuit quod ipse dedit quosdam quidem apostolos. scilicet inuicatores predicationis sue quosdam prophetas. qui de futuris prophetabant. Uel potius scripturarum interpretes. In nouo enim testamento prophete dicuntur explanatores scripturarum tamen fuerunt quidam in primordio fidei futura predicentes sicut agabus. et iiii quoque filie philippi. alios uero prophetas euangelistas ut fuerunt marcus et lucas et septem diaconi sub apostolis. Euangeliste enim diaconi sunt quia et si non sunt sacerdotes tamen euangelizare possunt. Alios autem pastores et doctores. ut episcopos qui uerbo et exemplo docere debent. et ideo coniunxit quos tamquam unum aliquid duobus nominibus complexus est. ut intelligeret pastores ad officium suum pertinere doctrinam. Pastor enim non est nisi habeat doctrinam qua pascat gregem. Ecce quomodo alii plus alii minus dedit. hominibus dat ad mensuram ipse uero non ad mensuram accipit. Hos autem omnes dedit in opus ministerii. scilicet ut quisque possit plene facere opus ministrationis sibi credite. Sicut non unus omnia nec perfecte agere singula. Et hoc ministerium erat necessarium ad consummationem sanctorum. id est ut consummarent eos qui iam sancti sunt in edificationem corporis Christi. id est ut edificarent eos in corpus Christi qui adhuc alieni sunt. Donec etc. quasi Tamdiu durabit hec plantatio et ordinatio donec in die iudicii nos omnes qui sumus in unitate fidei. id est in una et non disceptanti fide. et in unitate agnitionis filii dei. id est in una non differenti agnitione filii dei. Uel in

ab aimo. aug.

a aimo.

aimo

aimo.

aimo.

aimo.

aug.

ab

ab aimo

aug. ad paulinum.

aimo.

ab

ad consummatio
nem sanctorum in opus
ministerii in edi
ficationem corporis
christi donec occurra
mus omnes in uni
tatem fidei et agni
tionis filii dei in vi
rum perfectum
in mensuram eta
tis plenitudinis
christi ut iam non si
mus parvuli flu
ctuantes et cir
cumferamur omni
vento doctrine
in nequitia ho
minum in astu
tia ad circumven
tionem erroris.
Veritatem autem
facientes in cari
tate crescamus in il
lo per omnia qui est

unitate agnitionis filii dei. id est in virtutibus quibus agnoscitur filius dei esse in nobis
vel quibus agnoscemus eum in futuro donec inquam nos omnes occurramus nobis
invicem de diversis mundi partibus. vel ipsi capiti christo qui desiderio currentes ad gau
dium. et donec id fiat durabit prelatio. non postea. et ideo non est graviter ferenda. Nos dico
proficientes et crescentes in virum perfectum et in mensuram etatis plenitudinis christi. id est in tantum cres
centes ut unusquisque sit perfectus vir. Omnes autem dicit comprehendendos in virum
non sexu sed perfectione virtutis. Hic enim parvuli sunt viribus corporis et animi.
et sit unusquisque habens eandem etatem in qua etate christus habuit plenitudinem annorum
et corporis in qua de hoc mundo exivit que est mensura et meta etatis ultra quam non
accrescit naturaliter aliquid homini. Omnes enim in eadem etate resurgent in qua christus mortuus est
et resurrexit. cuiuscumque etatis mortui fuerint. et in nomine viri comprehenduntur et mulieres
contra. in virum perfectum. Et quia in eadem etate omnes resurgent. qua christus mortuus est. ideo con
venient. Non ait in mensuram corporis vel stature sed etatis. quia unusquisque suam re
cipiet mensuram corporis quam habuit in iuventute. et si senex obiit vel fuerat habiturus
si ante est defunctus. etas vero erit illa ad quam pervenit christus. id est iuvenilis ut circa xxx
annos. Non est autem fas dicere quod in resurrectione accidat corpori magnitudo
quam non habuit nec maiorum corpora redigenda sunt ad modum dominici corporis.
Periret enim multum de illis corporibus cum nec capillus sit periturus. sic dicitur
Nec capillus de capite vestro peribit. Non est detractum quibus non de corpore humano
periturum est. Ita enim modificabitur illa in unoquoque materies ut aliquid ex eo non pe
reat. et quod alicui defuit ille suppleat qui de nichilo fecit quod voluit. et si quid
in parte aliqua enormiter habundavit per totum spargetur. Indecorum quippe nichil
ibi erit sed quicquid futurum est hoc decebit. Resurgent ergo sanctorum corpora sine ullo vicio
sine ulla deformitate neque illa terrena materies que discedente anima fit cadaver.
ita resurrectione reparabitur ut ea que dilatabuntur quamvis ad corpus redeant
unde dilapsa sunt ad easdemque corporis partes ubi fuerunt redire necesse est. alio
quin capillis et unguibus inmoderata et indecens magnitudo redderetur. Vel aliter
potest intelligi. Virum perfectum appellat christum cum omni corpore suo. quod non erit perfec
tum quousque omnes electi compleantur. Completo autem numero electorum fiet quod hic di
citur donec occurramus capiti nostro in virum perfectum. id est ita quod nos omnes scilicet caput et membra simus
unus perfectus vir cui nichil desit et nichil postaddendum sit. ideo perfectus quia tunc
proficiemus in mensuram etatis plenitudinis christi. id est quia tunc erit mensura et meta etatis.
Meta ut post nichil addatur numero vel virtutibus. Mensura quia tunc erit ple
nus christus omnes habens qui modo per singulos crescit. et omnes in eo erunt inmortales. ibi
cum eo. et tunc non erit necessaria prelatio sed usque ad illud tempus. Hos predic
tos ministros dedit ad hoc utique ut iam sicut olim. non simus parvuli. sensu et fl
uctuantes. id est titubantes nostra debilitate et non circumferamur alio urgente omni vento doctrine
id est prava doctrina. Doctrina prava est quasi ventus et tempestas. Doctrine dico
facte in nequitia hominum per quam cecati sunt et facte in astutia. id est per homines
maliciosos in se et ad simplicium deceptionem astutos quorum doctrina fit ad circum
ventionem erroris. vel ut sub pretextu veritatis magis decipiat trahens ad errorem. Veritatem
autem. Non tales simus sed potius facientes actu veritatem. id est bona et doctrinam et hic
in caritate. id est non ficte vel ex timore. crescamus assertione fidei per omnia. id est in omni
spirituali dono. et hic in illo. id est illo operante. qui est caput nostrum. id est nobis providens. id est christus.
id est regem potens. Christus enim dicitur unctus in veteri testamento reges ungebantur.
Dico in illo id est christo. ex quo. id est per quem totum corpus. id est ecclesia est compactum per fidem et conexum.
vinculis caritatis. Non subditur. Per omnem iuncturam. a. Compactum et conexum

Augustinus
Augustinus de civitate dei
Augustinus in enchiridion
Augustinus
Augustinus

caput xpc. ex quo
totum corpus com
pactum et connex
um per omnem iun
cturam subministra
tionis secundum operatio
nem in mensuram
uniuscuiusque membri
augmentum corp
oris facit in edificatio
nem sui in caritate.
Hoc ergo dico et testi
ficor in domino ut iam
non ambuletis sicut
gentes ambulant
in uanitate sensus
sui tenebris obscu
ratum habentes
intellectum alie
nati a uita dei per ignorantiam que est in illis propter
cecitatem cordis ipsorum. Qui desperantes semetipsos
tradiderunt impudicicie in operationem omnis
inmundicie et auaritie. Vos autem non ita di
dicistis xpm si tamen illum audistis. et in ipso

et hoc per omnem iuncturam subministrationis. i. per fidem et caritatem que coniungunt
et faciunt membra sibi inuicem subministrare. Subministrationis dico
exhibite non uoluntate solum. s. et secundum operationem. facta in. i. iuxta
mensuram uniuscuiusque membri. i. secundum quod unumquodque membrum potest operari per gratiam
xpi datam. et sic per xpm corpus est compactum et connexum. quia ipse facit au
gmentum corporis. i. augmentat illos qui iam sunt corpus. ipse dico tendens in
edificationem sui. quia illos qui non sunt corpus. edificat in suam ciuitatem.
uel societatem. et hoc totum facit in caritate. i. ex dilectione quo pacto erit
mensura etatis. Hoc ergo. Hic admonet ephesios ut caueant sibi a consuetudi
ne antiqua gentilitatis. a. Quia deus tota uirilia dedit ad custodiam unita
tis et quia crescere potestis et ei occurretis. ergo dico non obsecro ut superius. s. dico
et testificor in domino. i. precipio sub testimonio domini. hoc. s. ut iam. s. a tempore fidei
non ambuletis. i. uiuatis sicut gentes ambulant. que. s. ambulant in uanitate sensus.
quia transitoria amant que sensualitas suggerit. habentes intellectum natale
obscuratum a tenebris. i. non parum obscuratum. et ideo minus mirum est si in
uanitate ambulant quam de uobis qui estis illuminati et spem uite ha
betis. Omnis qui intelligit quadam luce interiore illustratur. Est ergo quedam
lux intus quam non habent qui non intelligunt. Gentiles dico alienati a uita dei
. i. sine spe inmortalitatis. Vel a uita dei. i. a deo qui est uita anime quia deus
deserit eos. Due quippe sunt uite. una corporis. altera anime. et sicut uita
corporis est anima. sic anime uita est deus. et sicut quomodo si anima deserat
moritur corpus. sic anima moritur si deserat deus. Anima recedens a lu
ce iusticie quanto magis querit quid inueniat contra iusticiam. tanto plus
repellitur a lumine ueritatis et in tenebrosa demergitur. Alienati dico
per ignorantiam. i. quia ignorant uitam dei. que ignorantia est permanens
in illis propter cecitatem. Vel duriciam cordis ipsorum. i. quia predicationi oculos mentis
clauserunt. qui et per suam turpitudinem desperantes de futura uita. uel sine
dolore. alia littera que ex greco trahitur. i. de peccatis non dolentes. seme
tipsos tradiderunt per uoluntatem ad maliciam liberam. impudicicie
. i. fornicationi. et deinde tradiderunt se in operationem inmundicie omnis.
ut nichil omnino quod inmundum sit pretermiserint. et hoc in auaricia. i.
in uehementi et insaciabili desidio quia numquam luxuriando saturantur
quorum uoluptas termino caret. uel in ultra concessos nuptiarum fines tur
pitudine operentur. Vel sicut alii dicunt et auaritie. id est in auaricia
et accipitur per se de alio uicio ut sit sensus. tali. semet ipsos. o. i. z.
tradiderunt se aua. Vel ita. ipsi dico degentes in auaritia. Vos
ergo a. Gentes ita ambulant. uos autem non didicistis xpm esse ita. imitando uos
si tamen illum audistis
. i. eius predicationem in
tellexistis. Vel eum in te
loquentem audistis z
in illo edocti estis. i. si
illum ita audistis quod
in illo ueritatem edocti
sitis sicut ueritas est in ihesu.
Hoc ideo dicit quia sunt
quidam in ecclesia qui

Ao. ep̄so
hi.
Ao. ī lib.
snā z
am̄b
Ie. ꝫ c
am̄b
am̄b

170

edocti estis sicut est ueritas in ihu depon ere uos secundum pristinam conuersationem ueterem hominem qui corrumpitur secundum desideria ~~carnis~~ erroris. Renouamini autem spiritu mentis uestre & induite nouum hominem. qui secundum deum creatus est in iusticia & sanctitate ueritatis. Propter quod deponentes mendacium loquimini ueritatem unusquisque cum proximo suo quoniam sumus

sub nomine xpi non sequuntur xpi ueritatem quam docuit. s. hanc
deponere ut .i. deponatis uos ꝛc. Vel secundum aliam literam. a. Hec est ueritas quam
docuit ut deponatis uos ratio deponere uos non secundum substantiam corporis uel anime Aug.
sed secundum pristinam conuersationem. s. deponite ueterem hominem qui corrumpitur.
et si delectetur corrumpitur dico secundum desideria. non solum uel opera uicio
deponite .i. desideria quasi sunt erroris .i. ab errore ueniunt uel ad errorem
ducunt. Nonnulli putant quod uetus homo corpus sit et nouus anima Aug. de pas
sed corpus exterior homo est anima interior .i. in interiori agitur hec uetustas sione dni.
et nouitas est. Cum ergo dicit deponite uos ꝛc. non hoc iubet ut corpus Ab.
deponatur sed ut uita in melius mutetur. Homo itaque interior suam
uitam pristinam sequitur. uetus dicitur. Si autem in nouitate uite ambulat alie
nus a sclari erroris nouus dicitur. Eo ergo corrumpitur quo ueterescit. Io autem.
Deponite ue. ho. .i. uetustatem qua homo interior fit uetus et corrum
pitur. Vnde addit. Qui et si delectetur tamen corrumpitur secundum idem perde
re. Hec est uetustas. Hanc ergo uetustatem quatinus nobis dat deponere
mite. Renouamini. cotidie spiritu mentis uestre .i. per spiritum. s. qui ducit ratione Aug.
uestram. Vel spiritu mentis uestre .i. mente spirituali. Vel spiritu mentis uestre
.i. spiritu qui est mens. Mens uel ratio uel intelligentia. uel si quo alio uo Ag. sr. gen.
cabulo commodius appellatur imago dei est qua preest homo ceteris animalibus.
que creata in agnitione dei postquam peccato desipuit in ea dei renouatur
ut incipiat illa imago ab illo reformari. a quo formata est. Non enim
reformare se ipsam potest. sicut potuit deformare. que in ipsa agnitio
ne dei formata erat. antequam delicto ueterescet. sed post lapsum peccati
in eadem reformatur. Satis ergo ostenditur ubi sit homo creatus ad ima
ginem dei. s. non in corporis liniamentis. sed forma quadam intelli
gibili mentis illuminate. Cum ergo dicit spiritu mentis uestre. non ibi duas Ag. de trin.
res intelligi uoluit. a. Aliud sit mens aliud sit spiritus mentis sed qua mens spiritus est. simile dicitur
est in expoliatione corporis carnis .i. carnis que corpus est. Sequitur. Et induite ope no. h.
.i. assumite similitudinem noui hominis .i. xpi de quo alibi. Induimini dnm ihm xpm. quo uestiri Amb. amb
dicitur quicumque ei mentis informatione conformatur. Xpm enim induitur qui per fi Ab.
dem in xpo renascitur uite enim illius quam tradidit. Vel qui nouus homo. s. xpc est creatus
secundum deum. non humana natura sed dei potentia. Conceptus enim est enim intactu uirginali ope spiritus s. Amo.
de semine mulieris sine semine uiri. Hoc nouum fuit. Vnde ieremias. Nouum
faciet dns super terram. mulier circumdabit uirum. quando in utero fuit. Creatus dico est in iusticia
.s. in communi operatione et sanctitate perfecta ueritatis non ypocrisis quia iustus est communiter omnibus
bona operando. et uere sanctus est ut sit ipsa sanctitas sicut iusticia et ueritas. Vel ita qui secundum deum.
.a. Renouamini spiritu qui spiritus creatus est secundum deum .i. ad imaginem dei in iusticia et sanctitate ueritatis sed peccando Ag. de trin.
iusticiam et sanctitatem ueritatis amisit propter quod imago hec deformis et decolor facta est sed formam
recipit cum reformatur et renouatur. Propter quod. Exequitur partes ueteris et noui hominis.
Propter quod. s. quia homo uetus est deponendus et nouus induendus uos
deponentes mendacium quod est pars uetustatis loquimini ueritatem
que est pars nouitatis unusquisque cum proximo suo .i. cum quo uis ho
mine et cum gentili uel iudeo quia omnis homo proximus conditione Ag.
prime natiuitatis. Vel spe condicionis omnis homo antequam sit xpianus Ag.
debet putari proximus. Non enim nosti qualis sit futurus apud deum
forte quem miraris iudeus est uel paganus uel hereticus per miam dei ita conuertetur ad deum
ut inter sanctos recumbat. Quoniam. ꝛc. a. Decet loqui ueritatem quoniam sumus membra alter

altiuſ inuicem· ſubſeruiendo· Dein multaſ uetiſ hominiſ a quibuſ dehor/
tatur & ecce multaſ noui ad quaſ hortatur parteſ enumerat dicenſ. Iraſci/
auḡo — minı & no· pec· a. Inuitus tolero quod uitari non p̄· ſ; de ira ne ueniatis
auḡ ipſo in — ad actum peccandi. Si ḡ ſurgat motuſ aī quia iam ppt̄ penam pecci n̄ē ī p̄ /
auḡo. — tate ura ſaltim non ei conſentiat ratio. Permittit quidē aplc̄ iraſci q̄ ē huma
ab·· — na temptatio ſ; phib; iram ad effectum ducē. ſ· l' ita· Iraſ. Contra peccātē
quod eſt naturaliſ motuſ animi· qui iam ppt̄ ſolet ad pfectum ptinē delin
quentium. Iō iraſcendum eſſe dicit oſtēdenſ hanc iram eſſe bonam ſ; monet
ne modum excedendo peccent ſubdenſ. ⁊ no· pec· aſpiuſ arguendo ⁊ onerā
do peccantem. Vn̄ ſalomon· Noli eſſe nimiſ iuſtuſ quia eſt q̄ ptr iuſticia ſua·
Tempanda eſt ḡ iuſticia ut imitemur dn̄m qui ſuffert iniquoſ ut aliq̄ ex eis
corrigantur; ⁊ ſol non occidat ſup· i· u· i· ipſa ira non duret uſq; ad occaſum
au᷉ i ſerm — ſolis. Intelligitur quidē ſimpliciter & ſcdm̄ tempuſ quia ſi ex ipſa infirmita
quodā. — te quam portamuſ ſurrepit ira xp̄iano non deb; durare ī ſi' p̄dicta ira eiciē
am̄b. — da eſt de corde antequam occidat lux iſta uiſibiliſ ne deſerat inuiſibiliſ. Vult ḡ aplc̄ ut ira non duret quia ſi
durat datur occaſio diabolo. Iratuſ enim male cogitat ⁊ ſic ſe diaboluſ inſerit ut mala pagat. Vn̄ ſubdit.
Nolite· lō. ſ· l' ita meliuſ· Sol· i· ſplendor bonuſ. ſ· l' xp̄c non occid· ſ· i· u· i· non ptrā· a· p morte ini p̄ōri
au᷉ i ſerm — obſcuretur uobiſ. Di· ēnim ſol iuſticie ⁊ uitatiſ xp̄c eſt cuiuſ ſi uitate anima illuſtratur cū ī homine habitat p
quodā· — fidem· lō ait. Sol non occidat ſup· i· u· i· cauete ne xp̄c qui eſt ſol iuſticie p iracundiam m̄tē uram̄ deſerat
qui cum ira numquam habitat ⁊ ſi quiſ ī uoſ irritat quod eſt temptatio diaboli· Nolite lo· da· di· i· pſeuiando
au᷉ — in ira. ſ· l' ita ut ī de bona ira intelligatur. Iraſcimini uobiſ ipſiſ de p̄titiſ peccīſ quod eſt penitē· ⁊ no· pec· i·
ultiuſ peccare deſinite· a. Volo uoſ iraſci ut non peccetiſ quibuſ habetiſ iraſci niſi uobiſ? Quid eſt enī homo
berēgari⁹ — penitenſ niſi homo iraſcenſ ſibi ut accipiat ueniam de ſe ipſo exigit penā et eſt ſenſuſ. Iraſ· ⁊ no· pec· i· indigna
mini uobiſ ipſiſ tanta uehementia ut peccare deſiſtatiſ quia ſup hanc irā non occidit ſol iuſticie ſ; potius
illi irradiat. Vn̄ ſubdit. Sol non occi· i· non occidet ſup ira· u· ⁊ nolite ī locū intrandi ad uoſ da· di· p mala
au᷉ ipſo chri· — cupiditatem l' timorem. Dūe enim ſunt porte p quaſ diaboluſ intrat· ſ· cupiditaſ ⁊ timor. Si cupiſ aliquid
eiſdē ī contrario uerſiſ — trenū· hac intrat diaboluſ. Si timeſ aliquid trenum ⁊ hac intrat eundē in ētō uiſiſ dſ intrat. Si enim cupiſ
regnum celoꝝ ⁊ timeſ ignem gehenne apiſ ualuaſ xp̄o ⁊ intrat xp̄c. Illi ḡ ſunt claudende iſti apiende ſunt.
Sequitur. Qui furabatur. Quod item eſt parſ uetiſ hominiſ iam non furetur· i· non aliquo dolo qd auferat.
magiſ au᷉ laboret uniuſquiſq; opando non ſolum p ſeruoſ· ſ; ī manibuſ ſuiſ.
opando dico non praua opa lucri ſ; quod bonum eſt ut ha· non tm̄ ut uiuat
ſ; ⁊ ut tribuat neceſſitatem pacienti· ⁊ omniſ ī ſermo ut maluſ non pō· ex· o· u·
ab·· — ⁊ ſi fuit ore conceptuſ. Iudi namq; ſeruo omnia bona debent tradi nec ex a
liqua parte puritaſ eiuſ deb; maculari. S; ſi quiſ· a· Maluſ ſermo non deb;
pcedere de ore ſ; nec bonuſ ſermo inutilr̄ dicenduſ eſt ⁊ hoc ē quod ait. S; ſi
quiſ· & Sermo bonuſ eſt· ualenſ ad edificationem fidi· ita oportune ⁊ circūſpec
te pcedat ut det grām· i· ut ſit gratuſ audientibuſ ⁊ nolite contriſtare· p io
bedientiam ſpm̄ ſcō di· i· p dicatorem uitatiſ quod eſt ſpm̄ ſcō contriſtare qn̄
au᷉ ſup gen· — tum ad uoſ. Nam ſpc ſci ſubſtancia que eſt quicquid ipſe ē· non p̄ contriſtari cū
ipſa ſit eṫna ⁊ incommutabiliſ beatitudo ſ; quoſdam locutioniſ tropo
uſuſ eſt aplc̄ quo ea q̄ non accidunt dō tamquam illi n̄ accidant loq̄mur
ſignificanteſ eum facē ut nobiſ accidant. Non ḡ tenendum eſt aliquid
tale accidē ſpūi ſcō· quia in ſe immutabiliſ eſt ſ; in ſcīſ habitat ut eoſ im
pleat caritate qua facit eoſ gaudē de pfectibuſ alioꝝ ⁊ triſtari de lapſib'
l' peccatiſ eoꝝ de quoꝝ fide ⁊ pietate gaudebant que triſticia laudabiliſ ē
quia uenit ex caritate quam infundit ſpc ſcs ⁊ iō dicitur contriſtari· q
hoc facit in ſuiſ cuiuſ dono tam boni ſunt ut eoſ meſtificent mali ⁊ hin mar

inuicem mbra· Iraſcimini & no/lite peccare· Sol non occidat ſup iracundiam uram̄. Nolite locum da re diabolo·

Qui furabatur ia non furetur. Ma giſ autem laboret opando manib' ſuiſ quod bonum eſt ut habeat un tribuat neceſſitatē pacienti. Omniſ ſermo maluſ ex

ore uro non pcedat.
Sed si quis bonus est
ad edificationem fidi
ut det gram audien
tibus. Et nolite contris
tari spm scm di in quo
signati estis in diem re
demptionis. Omnis a
ira
maritudo et indigna
tio et clamor et blasphe
mia tollatur a uobis
cum omni malicia.
Estote inuicem beni
gni misericordes dona
tes inuicem sicut et ds
in xpo donauit uobis.
Estote ergo imitatores
dei sicut filii karmi et am
bulate in dilectione.
sicut et xpc dilexit nos.
et tradidit semetipsm
p nobis oblationem
et hostiam deo in odo
rem suauitatis. Fornicatio aut et omnis immunditia

quos bonos fuisse t nouiunt t ediderunt. Hoc locutionis mo ds dr scire
quando nos scire fac. i. requiesce ab operibus q boa ualde fecat qr nos fac re
quiesce cum boa fecimus. Vel ita. Nolite con. s. s. d. i. a uobis fugate. Cum
bn agimus gaudet in nobis sps scs datus in nobis uidens monita sua pfi
ce utilitatibus nris. Gaudet g. i. habitator manet in nobis si do
pficimus alit tstatur. i. deserit nos. Non enim sic tstatur ut paciat cu
impassibilis sit s; tristari dicitur quia a nobis recedit sicut contristat ho
cum de pa domo expellitur quam sibi edificauit ita sps scs contristari dr
cum de homine quem sibi mundauit in bapto p praua opa eicitur. Inter
a. Nolite contristare spm quod non debetis quia ipse est in quo. i. cui gra uos
estis signati qui cera sigillo eius imagine uobis relicta. i. forma nouitatis
uobis impssa. Vel estis signati. i. discreti a mat. i. in die redemptionis. i.
baptismi. Omnis amaritudo. iudicatis t fcis mordacib. ira. s. subit
furor. indignatio que e sinu mo sublimatur. H de ira uenit. clamor. i.
contentio q uenit de indignatione. i. e uox qi insani. i blasphemia qst
in dm t in scos. Blasphemia est p quam de deo ipso falsa dnr uo peius est
blasphemare quam peierare qa peierando false rei adhibet testis ds. blasphe
mando de ipso do falsa dnr. H ing omnia tollantur a uobis. qa p uicie posst
ptare. n amoueant. Hec e si stant accedentib causis tn tepada sut. Et qa
ut pssis potant malum i corde retine addit. Tollat dico cum omi malicia. corde
Estote. Iste pars noui hominis hic ostndit. a. Illa tollant a uob estote aut
inuice benigni. i. largi de facultatibus uris. misericordes. affectu et copassioe
mitis et sine q dent. et donantes inuicem. in uos commissa. s. si alt i altm
peccent condonate alioqn ds repetit remissa. Si enim in his correpti fuit sn
dubio reuocabit snam p quam miam dederat sicut in eugo de neq seruo
legitur qui in conseruum suum impie deprhnsus e. Donantes inuice dico
sic et ds in xpo. i. p xpm donauit nobis. et ... ds donauit nobis es
tote g imitatores dei. inuice uobis dona ... do ut eritis sic filii
kmi. i. non solum condonetis s; et ambulate. opum exhibitione in dilecti
one ponentes et animas p fribus si opus est. i. h ita sincere sicut x dilexit nos
et tradidit p nobis semetipsum. deo oblatione. dum inuriatus e sputis
colaphis et huiusmodi et hostiam. dum occisus est in cruce ulla hostia non
figurabat sicut legis sacficia s; ue est do in odorem suauitatis. uo legis
alludit quia hic est de quo dicebatur in lege. Non enim pp se ille hostie
dicebantur offerri in odorem suauitatis s; quia p iusticia est occisus qua exeq
batur et usq; ad mortem conseruauit. Sed si xpi mors do fuit suauis odor. q
mortem eius libnt accepit. Non g peccauerunt qui illum crucifixerunt.
Sed non ita est quia iniuste iustum occiderunt qui patris et sua uoluntate
oblatus est sicut iudas qui uidet n peccatum in tradendo xpm n tn se tdet
x non eum tradet iudas. Tradidit iudas xpm. tradidit se xpc s; ille age
bat negotium sue uenditionis iste nre redemptionis. Io ille impie deliqt
iste misericorditer egit. Fornicatio aut. que est cum libis autem et omnis immundicia. s. in
continentia ptinens ad libidinem quocumq; m fiat. aut auaricia. i. immodarata
cupiditas hndi. nec nominetur in uobis. i. nec suspicio sit de uob probabilis.
sicut decet scos aut turpitudo. ut in osculis et in amplexibus. aut stultilo
quium. i. blanda
uba aut scurrilit.

Aug. Amb.

Aug.
Amb.

Aug. Ite. Ce
Midacium
Ab.
Ab.

Ab.

Sm occulis 3o Ecl.
.V.

Ab.

Ad fr Iohm.

Aug.

Am̄o que a stultis scurrilitas dicitur id est iocularitas que risum solet movere que ad rem id est ad utilitatem non pertinet quantumvis magno labore agatur. sed magis nominetur in vobis actio gratiarum. nec debet illa nominari. Hoc enim scitote. mentis ratione id est intelligentes quod scripture in domino. quod omnis fornicator aut immundus aut

Au̅ avarus non habet hereditatem in regno Christi et dei. id est in regno celorum quod est patris et filii. Sed attendendum quod dicens aut avarus adiunxit quod est ydolorum servitus equans

Au̅ avaritiam ydolatrie quia illum avarum significat cuius deus nummus est. Vel ideo avaritia equata est ydolatrie quia sicut ydolatria dei honorificentiam usurpat et sibi vendicat ita avarus res dei quas vult servire indigentibus usurpare sibi et

Am̄o recondit. Vel avarus hic accipitur adulter qui sibi res alienas usurpat id est alienam uxorem. Nemo. a. Dico quod tales non habebunt regnum dei et Christi. Et igitur doceo nemo vos seducat. promittens impunitatem ex misericordia dei. Vel predicans naturalia seducat dico inanibus verbis. omnes eorum rationes sunt inania verba a fructu vacua ad supplicia trahentia. propter hec enim. scilicet inania verba. Vel propter hec scilicet fornicationem et alia predicta vitia venit ira dei in filios diffidentie id est dia

Am̄o boli de quibus diffidimus vel qui diffidunt de vita eterna. Nolite ergo effici participes. scilicet similes eorum imitando opera illorum quia si fueritis socii in opere

Au̅ eritis et in pena nec debetis esse: Eratis enim aliquando tenebre. id est pignorantia peccantes et filii diaboli principis tenebrarum id est ideo non mirum si tunc hec mala in

Am̄o vobis erant. nunc autem estis lux. id est ex dilectione bene operantes et iustificati

Am̄o per fidem et baptismum et filii dei per adoptionem qui est lux vera. scilicet in domino. non in

Au̅ vobis. Tenebre quidem fuistis in vobis lux autem estis in domino qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ideo non addidit in domino cum ait fuistis tenebre sicut ait nunc autem lux. Et quia lux estis in domino ideo ambulate bonorum operum gressu

Am̄o. ut filii lucis. id est virtute ut filii dei. scilicet sancte et immaculate. Hec enim fructus lucis est.

Am̄o Au̅ hec sunt opera lucis. scilicet u[illegible] ue in omni bonitate id est boni in vobis sitis. iusticia id est proximis quod vestrum est faci[illegible] atis et veritate in via loquamini. Vel bonitatem per partes exponit. [illegible] Iusticia enim veritas sunt partes bonitatis et est

Am̄o. sensus. in omni bonitate et per. id est iusticia veritate. ut scilicet iuste vivatis et vera loquamini. Probantes. a. Ambulate dico prius probantes id est ratione discernentes quid sit beneplacitum deo. a. Opera vestra ita sint circumspecta ut beneplaceant deo. Et nolite. a. Ut filii lucis ambulate. et nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum. Vel tenebrosorum.

Au̅ de u̅bis euuangelii. scilicet malorum hominum. id est a malis corde semper disiungamini ad tempus caute copulamini corpore tolerate paleam in terra tolerate in area. Quod enim toleratis in horreo non habebitis. Veniet ventilator qui dividet bonos a malis erit quidem corporalis separatio quam debet spiritualis precedere. Ideo ait. Nolite communicare operibus infructuosis. id est malis.

Au̅ i eod. ut cum bonis sit pars malorum. Magis autem redarguite. id est non sitis negligentes in corrigendis viris ad caritatem. scilicet veram quoquomodo pertinentibus tamen leni animo ut alibi ait apostolus. Hoc agite ut foris terribilis persone in corpore intus teneatur lenitatis dilectio. Attende quod duo coniungit ut scilicet non communicent consentiendo et redarguant. Hiis enim duobus modis non te maculat malus.

Id̄ in eod. scilicet si non consentis et redarguis. Utrumque complexus est apostolus dicens non communicare id est nolite consentire laudare et approbare. Et quia parum est non consentire addit. Magis autem arguite. id est reprehendite corripite coercete. Et est sensus. Non sitis consentientes. malis approbando neque negligentes non arguendo neque superbientes insultanter arguendo. Quod autem. a. Dico non communicare nec debetis autem id est quia turpe est. non solum facere sed et dicere que ab ipsis fiunt in occulto loco. a. non

aut avaritia nec nominetur in vobis. sicut decet sanctos aut turpitudo aut stultiloquium aut scurrilitas que ad rem non pertinet sed magis gratiarum actio. Hoc enim scitote intelligentes quod omnis fornicator aut immundus aut avarus quod est ydolorum servitus non habet hereditatem in regno Christi et dei. Nemo vos seducat inanibus verbis. Propter hec enim venit ira dei in filios diffidentie. Nolite ergo effici participes eorum. Eratis enim aliquando tenebre. nunc autem lux in domino. ut filii lucis ambulate. Fructus enim lucis est in omni bonitate

& iusticia & ueritate
probantes quid sit bene
placitum deo. Et no
lite communicare
operibus infructuosis
tenebrarum magis autem
redarguite. Que enim
in occulto fiunt ab
ipsis turpe est dicere.
Omnia enim que ar
guuntur a lumine ma
nifestantur. Omne
autem quod manifesta
tur lumen est. Propter
quod dicit. Surge
qui dormis & exurge
a mortuis & illumi
nabit te christus. Videte
itaque fratres quomodo caute
ambuletis non qua
si insipientes sed qua
si sapientes. Redim
entes tempus quoniam dies ma
li sunt. Propterea nolite

palam sed occulte. Et in hoc apparet quod turpia sunt. Ut in occulto .i. in cogitatione
Omnia autem vel enim. a. Turpe est dicere que faciunt sed tamen redarguenda sunt.
quia sic manifesta~~ta sunt~~ sepe per confessionem [hoc est] ~~penitentiam manifestantur~~.
Omnia autem que arguuntur a lumine .i. a bonis .i. sanctis hominibus qui sunt filii lucis se Amb.
pe manifestantur per confessionem et penitentiam. et ideo redarguendum est. Omne
enim malum quod sic manifestatur. scilicet per confessionem et penitentiam lumen est. .i. ita Amb.
lumen iudicatur. quod bonum est ut peccatum per confessionem et penitentiam mani
festetur. Ut lumen est .i. non est ambiguum nec per excusationem quod palam dictum est. Vel ita. Amb.
Omnia autem. a. Ideo redarguite quia omnia que arguuntur a lumine .i. illi mali qui arguuntur a Ab.
sanctis manifestantur sibi ipsis quod mali sunt. Tunc enim uidetur sibi et aliis peccatores qui Ab.
obiurgantur. uel ideo arguendi sunt quia sic incipiunt esse lumen. Vnde subdit. Om
ne autem vel enim quod ma. .i. malus cum sibi innotescit esse malus. lumen est .i. per peniten
tiam incipit conuerti ad bonum. Propter quod. scilicet quia sit lumen dicit. spiritus sanctus per me. Amb.
O tu qui dormis .i. qui torpes in peccato iacendo et nescis te in peccatis esse oblitus dei.
surge per confessionem & exurge per satisfactionem a mortuis .i. a futura dap
natione et illuminabit te. hic per fidem et spem et in futuro per speciem christus. qui est sol iu Ab.
sticie. et quia prodest redarguere. Videte itaque fratres quomodo .i. quo moda~~te~~ [mine]
caute ambuletis uiuendo et redarguendo non quasi insipientes .i. indiscreti sed
ut sapientes. scilicet in omnibus prudentes uos dico redimentes tempus. uel prepa
rantes uobis oportunitatem seruiendi deo uacandi diuinis quod necesse Aug. in ser
est quoniam dies mali sunt .i. homines hodie mali sunt. Dies mali dicuntur propter duabus mone de ue
rebus. scilicet malicia et miseria hominum. Ceterum dies isti quantum pertinet ad spa bis ~~domini~~ [eius].
cia horarum ordinati sunt. Dies [uices] enim uices agunt tempora. Oritur enim sol
et occidit transeunt tempora. Cui molesta sunt tempora si homines sibi non sint mole
sti. Dicuntur enim dies mali ut dixi propter maliciam hominum et miseriam. Sed mi
seria hominis communis est non debet malicia esse communis. Ex quo enim lap
sus est adam et de paradiso expulsus numquam fuerunt dies non mali. quod ostendit puer
qui nascitur qui a ploratu incipit nec ridere. Post statim natus plorat propheta Id meod
sue calamitatis. Lacrime enim testes sunt miserie. Nondum loquitur et
iam prophetat. Quid? Cum labore se futurum vel timore. Et si iustus fuerit certe in
mediis temptationibus positus semper timebit. Redimamus ergo tempus. Quid
est tempus redimere? Redimit ille tempus qui perdit .i. dat de suo ut uacet deo non li
tibus. quasi det nummum pro uino. Das enim nummum et emis panem vel uinum vel aliquid a
liud das. et accipis aliquid amittis aliquid adquiris. Sic ergo perdis nummos ut emas
tibi aliquid sic perdas de tuo ut emas tibi quietem. Hoc est tempus redimere. Vnde
dominus ait. Si quis uult iudicio tecum contendere et tunicam tollere dimitte ei et
pallium ut habeas quietum cor tuum et perdas tempus uacandi deo tuo. a quo uult
te auocare dampno litibus. Vel ita. Sicut scis redimentes tempus .i. quod minus fecistis
in uno tempore restituite in alio dimidiantes dies quos impii non dimidiant.
Alii enim dimidiant alii implent dies alii nec incipiunt .i. alii moriuntur in egyp
to. alii in deserto alii in terra sancta. Nec mirum si minus fecisti. quoniam mali sunt dies.
.i. in hac uita multa occurrunt impedimenta nec omnia possunt agi pro libitu.
Propterea. scilicet quia mali sunt dies nolite fieri inprudentes .i. inconsiderati. sed potius estote in Amb.
telligentes que sit uoluntas dei bona .i. quid deo placeat quod certe cui placet Amb. Ab.
ut omnia prudenter et cum modestia agantur nichil perturbate et cum strepitu.
Et uos qui hunc prudentie operam datis nolite inebriari uino. Dicendum est
quod minus conueniat alios arguenti quam inebriari uino. in quo est luxuria.

·i· ex quo procedit malus motus· unde tollitur malus auctoritas arguendi· Sobrii enim possunt habere fiduciam arguendi quia bona conuersatio
Ieron. terrorem incutit delinquenti. Ideo temperandus est animo ebrietas cauenda quia
uenter estuans uino cito despumat in libidinem. Ideo nolite repleri uino s;
implemini spiritu sancto ·i· donis spiritus sancti loquentes· qui hoc modo potueritis impleri
spiritu sancto si uos estis loquentes uobmet ipsis ·i· si uos intelligitis et si uos ipsos in
struitis de his que dicitis in psalmis qui ad bonam operationem commonent·
et hymnis· qui de laudibus dei agunt· et canticis spiritualibus· que de eterno gaudio
sunt uel spiritualiter intelligenda sunt quia spiritualia sunt que docent et opere
implenda sunt. Vnde subdit· Cantantes. a. Debetis loqui uobis ·i· instru
ere uos de his et post locutionem eorum estote ipso actu cantantes ·i· deum laudantes et
de eternis exultantes sicut hymnus et canticum docet et psallentes· bono ope
ut psalmus docet· et hoc in cordibus uestris ·i· ~~subitanea~~ spon[tanea] uoluntate· et hoc to
tum facite domino ·i· ad honorem domini et estote semper· gratias agentes pro omnibus
ab. anno bonis· Vel pro omnibus· scilicet prosperis et aduersis deo et patri ·i· deo quia deus est et ideo
et quia pater est xpisti natione sua et etiam nobis adoptionis gratia· et hoc gratias agite in
ab. nomine domini nostri ihesu xpisti per quem nos adoptauit qui est eius filius proprius per quem
anno cognouimus eum estote omnes subiecti inuicem non solum auditores prelatis
s; et prelati subditis in caritate eis seruiendo et humiliter curam gerendo. Nam
et si dignitas est maiorum administratoria tamen est. Vnde apostolus. Omnium me ser
uum feci. Est ergo maiorum salua tamen dignitate seruire sicut minorum est humiliter
obedire. Hec autem tam maiorum quam minorum ordinata subiectio debet esse
ab. in casto timore xpisti· qui humilitatem mandauit. Mulieres. Huc usque com
muniter de moribus egit nunc quedam singulis ordinibus specialiter dicit. a. Huc
usque communiter monui s; preter communia specialiter dico ut mulieres u. s.
ab. sint sicut domino ·i· in ea simplicitate qua domino subiecte sunt sicut sara subiec
ab. ta erat uiro quem dominum uocabat abraham. Et bene utique debent esse subiecte quoniam
ab. uir est caput mulieris ·i· rector et auctor a quo mulier sumpsit initium
sicut xpistus caput est ecclesie· qui est rector et auctor ecclesie et quod plus est ipse xpistus
et est saluator corporis eius xpistus ·i· ecclesie quod non est uir mulieris· S; ut. a.
Xpistus est saluator ecclesie quod non est uir mulieris s; tamen ut ecclesia subiecta est xpisto
ita et mulieres subiecte sint uiris suis in omnibus· que non sunt contra deum uel anima. Vos au
tem uiri diligite uxores uestras quarum caput estis sicut et xpistus dilexit ecclesiam· cuius
caput xpistus est et adeo dilexit quod et tradidit semetipsum pro ea· ita et uos pro
uxoribus uestris facite si opus sit. Tradidit dico ut sanctificaret illam iusti
cia bone uite prius mundans eam a peccatis et hoc lauacro aque sanctificate in uerbo
uite· ·i· quod datur uita quia accedente ad elementum fit sacramentum quo sanctificatus
homo accipit uitam eternam. Quod utique ad hoc fecit xpistus ut ipse per se exhiberet sibi in fu
turo ecclesiam gloriosam· scilicet in animo et corpore rutilantem gemina stola decoram. Ecclesiam
dico non habentem nunc uel tunc maculam ·i· aliquod criminale peccatum neque rugam
·i· peccatum mortale intus latens sicut est dolus· Duplicitas enim ruga est.
ab. Et est sensus· Non habentem maculam neque rugam ·i· mundam et simplicem· Vel non habentem maculam neque rugam
quia per actionem bonam munda est a macula· et per spem tensa ad superiora·
ab. Per uestis illa eius in monte tamquam nix dealbata effulsit· que significabat
ecclesiam ab omni macula peccati mundatam que per in ligno crucis extensionem extensa
est a ruga et desiderio ad celestia· Sequitur: Aut non habentem aliquid eiusmodi
·i· peccatum aliquod per quo sit dampnabilis· S; ut. a. Dico exhibet sibi ecclesiam

si imprudentes s; intelli
gentes que sit uolun
tas dei. Et nolite ineb
ari uino in quo est lux
uria s; implemini spiritu
sancto loquentes uobismet
ipsis in psalmis et hym
nis et canticis spiritualibus
cantantes et psallentes
in cordibus uestris domino.
gratias agentes semper pro
omnibus in nomine
domini nostri ihesu xpisti deo et
patri subiecti inuicem in
timore xpisti. Mulieres
uiris suis subdite sint
sicut domino quoniam uir ca
put est mulieris sicut xpistus
caput est ecclesie· ipse salua
tor corporis eius. S; si
cut ecclesia subiecta est
xpisto ita et mulieres
uiris suis in omnibus.
Viri diligite uxores

uras sicut et xpc di
lexit ecclam · et seip
sum tradidit pro ea.
ut illam scificaret
mundans eam laua
cro aque in uerbo uite
ut exhiberet ipse sibi
gl'osam ecclam non
habente maculam
aut ruga aut aliqd
eiusmodi s; ut sit sca
et immaculata. Ita
et uiri debent dilige
uxores suas ut corpa
sua. Qui uxore sua
diligit seipsu diligit.
Nemo enim umq car
ne sua odio habuit
s; nutrit ea et fouet
ea sic et xc ecclam qa
mbra sum corporis ei
de carne ei et de ossib
ei. Ppt h relinquet ho
patre et matre sua et

non hnte macula neq; ruga s; potius tale ut sit sca hic p boa opa et i
maculata in abstinentia mali. Vl de futuro ut tunc sit sca p glam q
fruetr i una p corruptionis remotione. Sic & xpc fudit sanguine ut laua
ret maclam eccle et extendit se in cruce ut tolleret ruga sic et uiri si op est
debent mori p saluandis uxoribus i uerbo uite eas instruere ut exhibeant eas
do. Itē. Ita et debent uiri dilige uxores suas ut cor. s. i. seipsos quia ambo — ab.
una caro sunt et mulier portio corporis uiri e. Et bn dixi ut diligat ux
ores sicut corpora sua quia qui diligit uxore sua diligit seipm. qa uxor
corpus uiri est et uir cap uxoris. Nemo enim. a. Vere deb; dilige uxore sua
uir q caro sua e. Nemo enim uq carne sua odio hnt. qa et si scs macat car
ne non ea odit s; peccata q inea e. Quisq maiult ee sn corpore n corp — ado de doctrina
s; corruptiones eius et pondus odit. Non itaq; nullu corpus s; incorruptu — xpiana.
et celerimu corpus uult hre. Quisq continentia quada et laboribus psequit
corpus suu non id agit ut non hat corpus s; ut hat subiugatu et paratu
ad opa necessaria. Nemo odit carne sua dico s; nutrit ea cibo et potu
et fouet ea indumentis ita et uxore sua n deb; odio hre s; fouere q caro ei e et de — amo ab.
corpe eius fca. Sicut. a. Ita diligat et nutriat uir uxore sic et xc. diligit
et nutrit ecclam ut carne sua. Et est sensus. Ita deb; uir facere de uxore que
q est caro eius quia sic et xc nutrit ecclam ut carnem sua cibo corporis sui et
fouet eam spualibus indumentis pceptorum uirtutum et bonorum opu. Et bn
xpc nutrit et diligit ecclam ut carne sua quia corpus eius est et huius cor. su mb.
omnes fideles et alii de carne eius sunt i. infirmi qui indigent sustentari — amo.
fortibus ut caro sustentatur ossibus. et alii de ossibus eius. i. pfci et fortes. In
cuius rei figura adam qui erat forma futuri cum de costa sua fcam muli — ab.
ere uidiss; in genesi dicit. Hoc os de ossibus meis et caro de carne mea. Sicut
enim eua de adam facta est ita et xc ab eo carne et ossa. ita nos a xo instituti. Alii su
mus ut ossa. s. robusti alii ut caro. s. infirmi. Et ideo ait. ex carne eius. i.
infirmi sumus a simili infirmitatis eius. quam hnt in homine. Ppt h
ostendendu. s. quantu dilexit xpc ecclam est scriptum in genesi. Reli
quet xpc homo patre formam serui accipiendo. Non enim h ideo dicit q — ado sr ioh.
xpc deseruit uel recesserit a patre s; quia non ea forma apparuit hoibus
in qua equat e patri. et matrem sua. i. synagogam de qua s carne nat est. — ado
et adherebit uxori sue. i. sociabit se eccle. et duo. s. xpc et eccla erit i c. una. — ado
. i. in una uoluntate. Et una utiq; caro sunt xpc et eccla quia q ds erat — ado co faust.
ap dm patre p quem et fci sumus factus est p carne particeps nr ut illi capitis
corpus essemus. Et utiq; si caput est habet corpus corpus aut ei e sca eccla q et — ado in psl xc
cui dic e. cui dic apls. Vos aut estis corpus xi et mbra. Tot itaq; xpc e — xxviii
cap et corpus tamq integer uir quia et femina de uiro facta e et ad uiru pti
net. ita et xpc ut essemus unu cu illo cap nrm ee uoluit accipiendo carne — ado de ubis
ex nobis qua moreretur p nobis. Dormit ada ut fiat eua. morit xc ut — euug
fiat eccla. Dormienti ade fit eua de late. mortuo xpo in cruce lancea — ado sup ioh.
pforatur latus ut pfluant sacramenta quibus formetur eccla. Reliqt g — ado co mani
xpc patre quia non i ead dignitate apparuit hoibus in qua e ap patrem. — cheos.
Et sciendum qa h uba p'mi hois fuisse scptura genesis testatr. xpc ut — ado sup gen.
euglo dei ee uba declarat dicens. Non legistis qa q fec ab initio mas et fe
fec eos. et dix. ppt h relinquet ho. &c. Vl scias p extasim sopors q p — ado
cessit in ada in qua angelice curie intfuit ingssus in sctuariu di ut in

ad telliget in nouissima. Hoc enim diuinitus tanquam prophetam dicere potuisse. Et ut
ostenderet quid in his uerbis quereremus ut non coniecturis nostris aliquid ausi dicere uideamur
subdit et exponit. Sacramentum hoc magnum est. Et ne aliquis putaret in uiro esse
et uxore secundum utriusque naturalem sexus copulationem corporalemque mixturam addit.
ad Ego dico in Christo et in ecclesia. Secundum hoc ergo quod in Christo et ecclesia accipitur quod dictum est non
iam duo sed una caro sunt et quomodo sponsus et sponsa dicuntur sic caput et corpus. Si
ad in pso uero ergo dicam caput et corpus siue sponsus et sponsa unum intelligite. Fit enim ex
xx duobus quasi una quedam persona scilicet ex capite et corpore ex sponso et sponsa. Quam
unitatem miram et excellentem commendat Ysaias in quo Christus loquens ait: Sicut sponso
alligauit michi coronam mitram et sicut sponsam ornauit me ornamento. Huius spiritu-
alis unitatis sacramentum fuit illud quod in genesi de unione coniugum ad
litteram dicitur. Unde et quod hic dicitur ad litteram potest accipi sic. Quasi. Quia diligit uir
amo uxorem suam, propter hoc id est propter hanc dilectionem relinquet homo patrem et matrem et adherebit
amo uxori sue. Ita ad litteram sepe fit et erunt duo in carne una id est in carnali
amo commixtione scilicet quando simul miscentur carnali coniunctione. Hoc moyses ad
litteram de unione coniugum dixit quod est signum magne rei scilicet signum coniunctionis
Christi et ecclesie. Unde subdit: Sacramentum hoc magnum est ego dico in Christo et ecclesia id est coniugalis
VI. copula signum est spiritualis unitatis Christi et ecclesie. Verumtamen. Quasi. Et si hoc non solum
ad litteram dicitur sed est signum alterius rei, uerumtamen uos singuli scilicet unusquisque uir secundum litteram
diligat uxorem suam sicut se ipsum, sequens moralitatem hystorie. Uxor autem
non solum diligat sed et timeat uirum id est subdita sit uiro. Uos autem filii obe-
dite tanquam subiecti parentibus uestris carnalibus et hoc in domino id est secundum fidem uel ius-
ticiam domini. Et debetis hoc facere. hoc enim iustum est. quia preceptum legis est et dominus hoc
precepit ita dicens: Honora patrem tuum et matrem. Honorare patrem est ei reuerentiam exhibere
necessaria subministrare. quod mandatum est primum inter mandata que ad hominem
ad pertinentia scripta sunt in secunda tabula. Ad duo namque precepta caritatis
scilicet dilectionis dei et proximi pertinet decalogus. Ad primum preceptum dilectionis dei
tres corde pertinent id est tria mandata quia deus trinitas est. Ad alterum uero preceptum
scilicet proximi. vii. corde id est vii mandata. illa tria ad deum pertinentia in prima, et alia
vii ad proximum in secunda tabula scripta erant inter que hoc merito primum est quia sicut
deus principaliter principium est hominis secundario. cui mandato additur
promissio quod non est in aliis. Unde subdit. Et hoc mandatum est in promissione hac
scilicet ut in presenti bene sit tibi in carnalibus et spiritualibus. et sis longeuus in eterna
uita fundatus super terram uiuentium. Et uos patres nolite ad iracundiam prouocare filios uestros
ab quia sic legem non custodient. Iuuenis enim nemo agnoscit quid sit utile. sed educate
illos dum pueri sunt ne contempnant legem. in disciplina liberorum et cor-
reptione illorum ut proficiant in rebus domini. Uos autem serui obedite dominis
ad de ci. di. non solum spiritualibus bonis sed et carnalibus. Seruitus cepit ex peccato.
Prima enim seruitutis causa peccatum est ut homo homini conditionis uinculo subderetur
quod non fuit nisi deo iudicante apud quem non est iniquitas et nouit diuersas pe-
nas meritis distribuere delinquentium. Obedite inquam cum timore id est cum
reuerentia quod et filii faciunt et tremore quod seruorum est. et hoc in simplicitate
cordis uestri. ut sicut ostenditis exterius sic sit in uoluntate uestra ut si non potestis
a dominis uestris fieri liberi seruiatis. Liberam enim quodammodo facit seruitutem quando fuit
non timore subdolo sed fideli dilectione donec transeat iniquitas et omnis eua-
cuetur potestas. ita simpliciter obedite sicut obediretis Christo. quia ipse precepit ad
conseruationem humilitatis. Obedite dico. non seruientes ad oculum.

adhebit uxori sue et
erunt duo in carne u-
na. Sacramentum hoc magnum est.
Ego au dico in Christo et in
ecclesia. Verumtamen et uos
singuli unusquisque
suam uxorem sicut se
ipsum diligat. Uxor autem
timeat uirum suum.
Filii obedite parentibus
uestris in domino. Hoc enim
iustum est. Honora
patrem tuum et matrem
tuam quod est mandatum
primum in promissione ut
bene sit tibi et sis longeuus
super terram. Et patres no-
lite ad iracundiam pro-
uocare filios uestros sed
educate illos in disci-
plina et correptione
domini. Serui obedite dominis
carnalibus cum omni timo-
re et tremore in simplicitate

cordis uestri sicut xpo
non ad oculum seruientes
quasi hominibus placen-
tes s; ut serui xpi faci-
entes uoluntatem dei ex
animo cum bona uolun-
tate seruientes sicut dno &
non hominibus scientes
quoniam unusquisq; quodcumq;
fecerit bonum hoc percipiet
a dno siue seruus siue liber.
Et uos dni (eadem) facite illis re-
mittentes illis minas
scientes quia & illorum &
uester dns est in celis. & perso-
narum acceptio non est apud deum.
De cetero fratres confortami-
ni in dno & in potentia
uirtutis eius. Induite
uos armatura dei ut pos-
sitis stare aduersus insidi-
as diaboli quia non est nobis
colluctatio aduersus car-
nem & sanguinem s; ad-

s. dum uidemini qui hominibus placentes. i. sic illi faciunt qui querunt homi-
bus placere s; ut serui xpi. Cum enim xps iubente seruus non homini seruus s; xpi. facientes
uoluntatem dei ex animo. ita s; uos dico cum bona uolun. ser. dnis uestris sicut dno. ita i.
non eo putetis (uos) seruire deo non hominibus. tamen uos dico scientes quoniam unusquisq; bonum quodcumq;
fecerit hoc percipiet a dno siue liber sit siue seruus. Non enim minus recipiet seruus
quam liber. & uos dni facite illis. s. seruis uestris eadem. i. similia in bona uoluntate
remittentes illis si quando peccant non solum uerba s; & minas scientes quod
dns illorum & uester est in celis et quia personarum acceptio non est apud deum. Dns enim — Au
iustus iudex causas discernit non personas. Eadem qua mensura quis mensurauit re-
metietur illi. De cetero. Post specialia precepta quibus admonuit singulos or- — Ambro.
dines in communi admonet omnes. a. Hucusq; uos (instrui) uerbo & opere iam
de cetero. i. deinceps in futuro in reliquo tempore o fratres. in fide & dilectione confor- — Ambro.
tamini contra bellum diaboli in dno. i. in auxilio dni in potentia uirtutis eius.
quia ipse dat potentiam uirtutem pugnare uolentibus. Utiq; ita debetis confortari
ri. Induite uos ar. dei. i. uirtutes ut possitis stare firmi aduersus insid. diab. — Ambro.
quia ex occulto molitur mala. Et necesse est ut stetis quoniam non est uobis colluct.
a. certamen est bellum de se ipse non est. aduersus car. & sang. tamen. i. non contra homines
qui uisibiles & fragiles sunt. & contra uicia tamen que sunt ex carne & sanguine.
s; aduersus principes. i. demones qui principantur aliis & potestates. i. contra
eos qui in sup hos possunt qui aliis presunt. Certum est enim quia gentia fa-
milis dei auctore diabolo irrigantur siue per se siue per ministros suos cuius
altitudo grandis est. Dico quod colluctatio est nobis apud demones qui utiq;
timidi sunt quia mundanos regunt. Unde expondo quod dixerat subdens.
s. aduersus rec. mundi. i. aduersus diabolum & angelos eius. quos rectores mundi — Au in pso l
Non enim regunt mundum qui constat ex celo & terra s; mundum peccatores — xxvi.
dicit de quo alibi & mundus eum non cognouit. Talem mundum illi regunt contra
quos habemus perpetuas inimicicias. quia & quod patiuntur homines importunos
illi faciunt. Instigant enim & inflammant eos & tamquam uasa sua mouent & ue-
lut organa tangunt. Contra eos habemus occultam luctam ad quam nos armat
apostolus. Et ne putarentur demones hunc uisibilem mundum regere subdit quod — Au
mundi nomine intellexit. s. tenebrarum. rectores (i.) peccatorum harum. s. tam malarum. i.
rectores sunt eorum quos precipitant in tenebrosa opera. a. Non dicuntur de-
mones mundo qui constat ex celo & terra s; peccatoribus. Et adhuc specialius de-
terminat s. contra spiritualia nequitie in celestibus. i. contra spirituales & nequam hostes. a. — Au
Timidi sunt hostes contra quos bellum habemus quia spirituales inuisibiles sunt
& quia nequam. & non pro parua re pugnant nobiscum. s; in celestibus. i. pro celestibus
s. pro celesti hereditate tollenda. Uel celestia dicit uirtutes in quibus pugnam
patimur demonum. rest. Lucta est nobis contra nequam spiritus quoque etiam patimur in celes-
tibus. i. in uirtutibus. Uel celestia dicit hunc aerem caliginosum. rest ergo. Est nobis
colluct. contra spiritualia nequitie. i. contra spiritum nequam quoniam ipse nequam sunt in celestibus — Au
. i. in hiis inferiori aere. unde dicuntur aues celi. Aduersus tales nobis est lucta. — Ab Au
qui sunt rectores tenebrarum. quia quomodo eos qui lux sunt gubernat xps & regit. — Au de ub apti
sic eos qui tenebre sunt ad omne malum diabolus precipitat & instigat.
Hoc ergo nos hortatur apostolus ut non contra hominem malum immo pro illo s; contra diabo-
lum qui cum illo operatur in illo oremus quicquid possumus faciamus ut di-
abolus expellatur & angeli eius & homines liberentur. Ipsi enim demones qui e-
questres pugnant in equis hominibus. Equites ergo occidamus & equos possideamus.

ad̃ ipso c. xxiij. ẽ bellũ gerimus adũsus rectores tenebrarum · i · infidelium. Hoc unũ plui;
aliud aũ cuiq; in se ipo ẽ · i · graue bellũ ẽ & molestũ i q̃ quisquis uictor exti
terit illos q̃s n̄ uidet inimicos · i · p̃ncipes mundi cõtinuo supabit · i s illos uice
amb̃ rint qui sunt p̃ncipes malicię · i quorum instinctu uicia carnis ẽẽ nos sentiunt tã
facile supare poterim omis ministros illorum. Supato enĩ p̃ncipe exercit facile
fugat sic ex libro iudith ostendit ũ narratur quod oloferne p̃ncipe milicię
interempto multitudo exercituũ in fugã ũsa ia iudis facile ẽ supata. Ut a uicẽ
ualeamus sp̃ual armatura q̃ descbit aplc assumida est. Unde subdit. P̃ptea & c.
a. Quia tales hostes hẽmus & de tantare. p̃ptea accipite. cõ eos armaturã di
· i · qua d̃s suos armat. Io accipite ut possitis resist̃e. malis & sp̃ualibus neq̃ti
is in die malo. i · in hac uita ũ ẽ temptatio. Aliut enĩ n̄ possetis resist̃e nisi
habita armatura ũtutũ. & ut p̃fci. ũtutibus possitis stare i oib. s. p̃
sp̃is & aduũsis. Et quia armatura di necessaria ẽ. state ġ. uiriliter quotiens
p uocamini succincti lumbos ur̃os. i · carnales concupiscentias cingulo cas
amb̃. titatis frenantes. & non simulatorie s. in ũitate. ũt ue ipse xp̄m luxuria
refrenetis q̃ in lumbis max uiget & in castitate hoc facite. i · p castitatẽ et
estote induti loricã iusticię. i · iusticia sit uobis lorica cuiq; & uis faciẽ
do ne pateat locus hosti. & estote calciati pedes. i · affectiones ur̃e sint mu
nitę uirtutib ne aculeis pungantur. & in p̃paratiõe euuũ. i · ita sitis pa
rati ad p̃dicandũ euuglm · i · ad cõplend p̃cepta euglĩi. euuglĩi dico pacis.
· i · quod nuntiat pacẽ · int dm & hoĩes. Calciamenta ũtutum deb; hẽre p̃
aũ de con dicator ne ille qui p̃dicat pede nudus t'ra tangat · i · p t'renis faciat. Hac
sensu euuḡ significatione marcus dicit aplos sandaliis & soleis calciati · ut · s · neq; pes
sit tectus nec nudus ad t'ram · i · nec occultetur euuglm nec t'renis cõmodi
aug̃. inniitat. Uos dico · in omnibus plus sumentes scutũ fidi. i · fide & quas n̄
uidemus quę excipit inimicorum tela. & repellit tanq̃ scutũ. Fides enĩ scutũ
aug̃. ẽ sub quo iusticia quę inticia transfigi non sinit tuta ẽ. sicut sub mu
nimine omnĩũ ũtutũ q. p̃ponditur an omnia arma quod p'̃ ipugnat di
abolus. Unde. Prima petit campũ dubia sub sorte duelli · pugnatura fides.
Hanc ġ sumite ut scutum in quo possitis extinguẽ o · t · i · assultus neq̃ssi
mi · diaboli · tela dico ignea quia de uicio in uiciũ incendunt. & assumite
galeã salutis. spe supnę salutis gaudentes. Galea enim ẽ salus ẽtna cũ
ad̃. memoria & spes ẽtnę obuoluit ne deficiat. Et talibus armis splendidis. s.
superabilib;
& sp̃ualib & in ~~sp̃ualibus~~ armati hosti non ceditis. Ad ipsum ũ hostem
feriendũ & fugandũ assumite & gladiũ sp̃c. i · quẽ dat sp̃c s̃cs. q ẽ ũbũ
aug̃ i pso c. di. Est enim ũbu di gladius bis acutus docens ~~docens~~ de temporalib &
lxxx. ẽtnis illorum consolatiõẽ inueniri istorum p̃fectiõẽ in nouo · t · p mittens.
Quod enĩ tempalr nob p missũ ẽ ad unã partẽ gladũ. qd ũ i sepitnũ
ad altam partẽ gladũ ptinet. Nam ũo duo test dnr quia uet t'rena
p mittit. nouũ ẽtna. Dñs de hoc gladio ait. Non ueni mitte pacẽ s; g.
Iste gladius ue acutus est quia eũ quẽ ferit a mũndo diuidit. Et q̃ hec
armatura n̄ ẽ n̄ ag. subdit. P omnẽ & c. a. State in bello in eo sitis orãt
p omnẽ orat. & ob. i · p omnia quę oranda sunt s'n adulatione & p omnia
q̃ s adulatione petenda sunt. orantes dico non horarie. s; omni tp̃e. & n̄
alt. ũbo tenus t; in sp̃u. i · in mẽte. In sp̃u orat qui munda conscia & integra fide
orat. In carne enim orat qui polluta mẽte peccatur & in peccatur n̄ casu t
subreptiõẽ s; de p posito in sp̃o. sp̃u sitis uigilantes. i · solliciti & non

ũsus p̃ncipes · i potes
tates adũsus mundi
rectores tenebrarum harum.
contra sp̃ualia nequi
cię in celestibus. P̃ptea
accipite armaturã di
ut possitis resist̃e in
die mala · & in omnib
p̃fci stare. State ġ
succincti lumbos ur̃os
in ũitate & induti
loricam iusticię, & cal
ciati pedes in p̃para
tione euuglĩi pacis.
In omnibus sumentes
scutum fidi in quo p
ossitis omnia tela ne
quissimi ignea exti
guẽ. & galeam salutis
assumite & gladium
sp̃c quod est ũbũ di.
P omnem orationem
& obsecrationẽ orãtes
omni tempore. i sp̃u ũ

ipso uigilantes in omni i
stantia & obsecratione p
omnibus scis & p me ut
detur m sermo in apertione
oris mei cum fiducia notu
face misterium euuangelii p
quo legatione fungor in
catena ita ut in ipso aude
a prout oportet me loqui.
Ut autem & uos sciatis que
circa me sunt quid agam
omnia uobis nota faciet
tithicus karissimus frater & fidelis mini
ster in domino. quem misi ad
uos in hoc ipsum ut cog
noscatis que circa nos sunt
& consoletur corda uestra.
Pax fratribus & caritas cum
fide a deo patre nostro & domino
ihesu christo.
Gratia cum omnibus qui diligunt
dominum nostrum ihesum christum in incorruptione.

PAULUS.
& timotheus

remisse s; in omni instantia ut s. in omnibus uirtutibus. insistet
& sitis uigilantes in omni obsecratione facta p omnibus scis & p me. s.
ut detur m a deo sermo quem tribulatio non obtundat detur inquam
in apertione oris mei. i. ubi m. i. ut apte possim reserare misterium euangelii
i. secreta incarnationis & passionis ne pressura tribulationum ipsa fortitudine
acumen doctrine obtundat ita ut cum fiducia. s. libere absque impedimen
to possim notum facere illud euangelii misterium pro quo misterio euangelii fungor
legatione nunc rome i. positus in cathena quia nec p catenas ces
so a legatione. Dico possim cum fiducia notum facere euangelium ita
cum fiducia ut in ipso euangelio predicando audeam loqui. inter mala omnia
prout oportet me loqui. Ne auditis tribulationibus moueantur dicit tithicum
omnia eis notificare subdens. Ut autem uos sciatis ea que circa me sunt
Hoc dicit quia multe erant tribulationes que circumdabat. Vel ideo
dicit circa quia interiora non tangebant ut in quantum illa sciatis. quid agam
i. quam constans sim inter illa omnia nota uobis faciet tithicus frater meus
in fide karissimus. Ut libentius ipsum audiant uerba tithici hic commendat. Unde
& subdit. & fidelis minister in domino. i. in his que sunt domini uos au
dite eum. quem misi ad uos in hoc ipsum. i. propter hoc ipsum ut cognosc.
p eum que circa nos sunt & consoletur corda uestra. Et ut predicta sic docuit
fiant pax sit fratribus & caritas cum fide. Pacem optat eis que est
ianua dilectionis quia p pacem manebunt in caritate que est in fide.
Et hi a deo patre nostro & domino ihesu christo. gratia sit uobiscum omnibus. i. omnibus qui
diligunt dominum nostrum ihesum christum. diligunt dico in incorruptione. i. in in
tegritate fidei ad similitudinem sponse que non admittit cor
ruptorem. Vel gratia sit uobis in incorruptione. i. in uita eterna cum omnibus
qui diligunt dominum nostrum ihesum christum. Explicit epistola ad ephesios.

Philippenses sunt macedones. Hi Argumentum epistole ad philipp.
accepto uerbo ueritatis perstiterunt in fide nec receperunt fallos
apostolos. Hos apostolus collaudat scribens eis a roma de carcere p epafroditum.

Explicit argumentum. Incipit epistola ad philippenses.

PAULUS & timotheus &c. Hanc epistolam scribit apostolus
philippensibus. Philippenses autem sunt macedo *Ambrosius*
nes. qui accepto uerbo predicationis ab apostolo fir *Ambrosius*
mi in fide fuerunt nec pseudo apostolos receperunt. Unde *Ab..*
eos laudat apostolus. Hi paulo p epafroditum aliqua subsidia roma mise
rant quem cum hac remisit epistola in qua cum presens non p mun.
eos esse duplex bellum. s. tribulatorum & pseudo apostolorum uel predicatorum ut omnia
aduersa p christo sustineant & cum humilitate sicut & christus fecit. & legalia
a pseudo apostolis numquam recipiant. His nec se apostolum nominat quia
non quod de eo minus
uel cor eum fuisset.
sed quod dignitatem sup *Ab..*
primit quia de eo recte
sentiebant. Est intentio apostoli in hac epistola cohortari philippenses
ad pacientiam contra tribulationes & ad constantiam contra pseudo
predicatores. Modus talis. More solito salutationem premittit
deinde gratias deo agit pro eis implorans eis maiora bona & in uirtutibus

o sentes ad perfectionem inueniant. Deinde ad pacientiam tribulationum monet exe/
plo suo et xpi. postea ut sibi caueat a uersutiis pseudo apostolorum. Tandem moralem
admonitionem inserens ypse fine de gratia quam sibi romam per epafroditum miserat gau/
dere se dicit. Premittens ergo salutationem ait. Paulus et timotheus. Timotheum appo/
nit quia hunc erat ad eos missurus. per hoc quodammodo eum commendans ut eadem que scribit
ab eo bene accipiant. Serui ihu xpi. Nomen dignitatis tacet quod est apostolus quia non erat
opus auctoritate cum recta de illo sentirent. Conditionem fatetur quia casto
timore xpi subditi uel liberi sunt. Sicut enim duo sunt timores qui faciunt duo genera
timentium sic due seruitutes que faciunt duo genera seruorum. Est enim timor quem perfecta
caritas foras mittit. est et seruitus simul foras cum eo mittenda. Est et alius timor
castus permanens in seculum seculi cui adiuncta est alia seruitus que miro et ineffabili modo tamen non est
sic seruus sumus ut liberi simus. serui scilicet timore casto. ad quem pertinet seruus intrans
in gaudium domini sui non seruus timore foras mittendo ad quem pertinet seruus non
permanens in eternum in domo. Seruos ergo dixit ut et ipsi quibus scribit pro domino ferant
dura xpi ut contra pseudo stent. Scribunt hanc epistolam omnibus sanctis. in bap/
tismate sanctificatis qui sunt philippis que est ciuitas grecie quam edificauit
philippus pater adoptiuus alexandri uocans eam philippis a nomine suo. sanctis dico
in xpo ihu. id est operante xpo. Vel fundatis in xpo ihu. id est in fide xpi qui creduntur deum in homine
esse. Scribunt sanctis dico cum id est et episcopis et diaconibus. Episcopos presbiteros dicit. Non enim
plures episcopi in una ciuitate esse debent neque presbiteros intermitteret ut ad diacones descenderet
et significat per episcopos et diacones maiores per sanctos minores. Ordo est hic. Scribunt sanctis et
episcopis et diaconibus. id est minoribus et maioribus. Quia minores premittit ad humi/
litatem inuitat. Et quia hos subnectit ostendit non esse aliquem adeo perfectum
qui non indigeat monitione. Vel paulus scribit et timotheus omnibus qui sunt in philippis.
scribunt dico cum episcopis et diaconibus quorum bonum pati optabat. In scribendo premittitur
salutatio in hunc modum. Gratia scilicet remissio peccatorum sit uobis et pax. scilicet tranquillitas
mentis et reconciliatio ad deum a deo patre nostro et domino id est xpo. Gratias etc. Primum agit
gratias deo cuius nutu omnia bona omnibus accidunt. q. d. Agite que agitis certa
hic sunt uera gratias ago deo omnium meo priuato beneficio. id est in laudo deum qui in facit
quod uolo in uobis. ago dico in omni memoria. id est quotiens memor uestri est quod utique
sum in cunctis orationibus meis habitis semper congruis temporibus. Gratias ago dico pro omnibus
uobis. scilicet prelatis uel subditis. et hoc cum gaudio non tristis de culpa uestra ego dico
faciens deprecationem. id est deprecans ut [illegible] stetis. gaudio dico habito super. id est de communicatione uestra.
que est in euangelio xpi. id est quos in communicauistis in fide in operibus euangelii. Vel uestra
communia fecistis in euangelio exaltando et hoc a primo die conuersionis uestre usque nunc
et ideo magis standum est. confidens. q. Deprecor ut stetis. et tamen confidens. id est confido
hoc ipsum. scilicet a uobis quod precor. non aliud uidere ne frustra. Confido dico in uobis
scilicet in deo. quia deus qui operans cepit in uobis opus bonum. cooperans perficiet. Coopera/
do enim in nobis deus perficit quod operando incipit quia ipse ut uelimus operatur incipi/
ens qui uolentibus cooperatur perficiens. Vel ergo uelimus operatur. Cumque autem
uolumus et sic uolumus ut faciamus nobis cooperatur. tamen sine illo uel operante ut
uelimus uel cooperante cum uolumus bona pietatis opera nichil ualemus. Perficiet
dico usque in diem xpi ihu. id est usque ad finem uite quo deus uidebitur. uel perficit in uobis succ/
cessionem. usque in diem xpi ihu. id est usque ad communem iudicii diem. Sicut etc. q. Ita
gratias ago et deprecor et confido de uobis sicut iustum est mihi hoc sentire pro omnibus uobis. id est sic
iustum est me ita uelle de uobis. Aliud enim non debuit sentire de tam bonis.
et exponit causam eo quod habeam uos. non in solis labiis sed in corde. id est ultimo

Margin (left): ab.. / ab.. / da sr ioh / amo / amo / amo / hier / ab.. / aug de gra et li ar / amo / ab..

Paulus et timotheus
serui ihu xpi omnibus sanctis
in xpo ihu qui sunt
philippis cum episcopis
et diaconibus gratia
uobis et pax a deo
patre nostro et domino ihu
xpo. Gratias ago deo meo
in omni memoria uestri
semper in cunctis ora
tionibus meis pro omnibus
uobis cum gaudio
deprecationem faciens
super communicati
one uestra in euangelio
xpi a prima die usque
nunc confidens hoc ipsum
quia qui cepit in uobis
opus bonum perfici
et usque in diem xpi
ihu sicut est mihi
iustum hoc sentire
uobis
pro omnibus eo quod
habeam uos in
corde et in

uinculis meis et in
defensione et con
firmatione euangelii
socios gaudii mei
omnes uos esse. Tes
tis enim mihi est deus quomodo
cupiam uos omnes
in uisceribus ihesu christi.
Et hoc oro ut cari
tas uestra magis ac ma
gis abundet in omni
scientia et in omni sensu
ut probetis potiora ut
sitis sinceres et sine
offensa in die christi re
pleti fructu iusticie
per ihesum christum in gloriam
et laudem dei. Scire
autem uos uolo fratres quia
que circa me sunt ma
gis ad profectum uene
runt euangelii ita ut
uincula mea mani
festa fierent in christo in omni pretorio et ceteris omnibus.

affectu caritatis qua desidero uos omnes maiores et minores in futuro esse socios. id est in
futuro sitis socii gaudii mei. id est remunerationis eterne uite. Ambrosius. Desidero dum labo — *ambrosius.*
ro in uinculis meis. in defensione euangelii contra impugnatores. et confir
matione infirmorum in doctrina euangelii. et cetera. Memor uti sum et bonum uobis
desidero siue sim uinctus sciens uos quoque esse uinctos siue sim defendens
euangelium quod uos facitis siue confirmem infirmos in euangelio. Testis enim. et cetera. quasi diceret
Ideo pro omnibus precor quia cupio uos omnes esse in uisceribus christi. scilicet ut a christo di
ligamini quasi eius uiscera. Unde mihi testis est deus. Et hoc est quod ait. Testis enim est mihi
deus quomodo. id est quanto affectu cupiam uos omnes esse in uisceribus christi ihesu. id est in intimo amore
christi ut ab eo perfecte diligamini. uel eo affectu diligatis deum et proximum quo christus qui animam
suam posuit. Uel refertur ad illud quod supra dixerat cum ait se desiderare illos esse
socios gaudii sui. et determinat hic quomodo desideret. scilicet non humana cupiditate nec — *ab*
carnis affectu sed christi amore. Et hoc est quod ait. Testis enim mihi est deus quomodo cupiam uos. scilicet omnes
esse participes gaudii mei eterni. cupiam dico non carnali affectu sed in uisceribus christi.
id est amore christi. Dicit se desiderare amore christi non humano ut eos participes habeat in — *ab*
domino ihesu. Et oro ut caritas uestra magis ac magis habundet. id est crescat in scientia et in omni sensu.
scilicet ut sciant in quibus deum et proximum diligere debeant. et scientes habeant sensum. id est
memoriam et attendisionem in omnibus rebus ita habundet. uel ut tantum crescat ca
ritas in scientia ut probetis. id est ut probare et discernere possitis non solum que sint bona et que mala
sed etiam inter bona que sint potiora. ut post probationem et discretionem sitis sinceres
in uobis. id est sine operibus corruptionis et quantum ad proximum sine offensa. et hec perseuerant
usque in diem christi. id est usque ad finem uite. Et quia non sufficit abstinere a malo nisi fiat
quod bonum est addit. repleti et cetera. Non solum sitis sine malis sed etiam sitis repleti
fructu iusticie. id est bonis operibus que sunt fructus iusticie que est habitus animi. Repleti
dico non uiribus uestris sed per ihesum christum. uos dico per hec constituti in gloriam et laudem dei.
id est gloriam eternam ubi laudetis deum. Uel ita. Repleti et cetera. oro ut habundet caritas
uestra et sinceritas ut per hoc sitis repleti hic et in futuro fructu iusticie. id est mercede iusticie. et hoc per ihesum christum.
id est adeo sitis repleti ut sitis in gloriam et laudem dei. id est ut sitis gloria et laus dei ut per uos
scilicet dicatur. Mirabilis deus in sanctis suis. Scire autem. Hactenus communiter locutus est ostendens
qualiter illos caritatem et cetera. nunc ponit specialiter ea que tolerantiam suadeat. Et quia su — *ab*
perius dixit se cupere hos fore participes gaudii sui ideo quid profecerit predicatio eius in
sinuat eis quia carus. et cetera. Pro uobis gratias ago. precor confido. uos autem fratres uolo scire. hic scilicet — *+ ab* quia dixit uos socios gaudii mei.
quia ea que circa me sunt. id est gestorum undique me circumdans habundantia passionum.
Uero ait circa me quia non ad uitiora pertingunt magis uenerunt ad profectum euangelii
quam ad detrimentum nec malum inciderunt ad profectum euangelii uenerunt dico. ita
ut uincula mea manifesta fierent in christo. id est utilitas uinculorum appareret in christo quia propter uin
cula plus annuntiatur. Uel uincula manifesta fierent in christo. id est manifestum fieret quod
uincula ipsa essent mihi in christo. id est pro christo. id est quod propter eum uinctus essem non pro aliquo — *amb°*
crimine. Quia namque patienter quelibet mala sustineo patet non esse scelus falsitatis — *ier°*
quod in me iusta uindicta percellat. sed quandam ueritatis uirtutem quam sustinendi for
titudo magnificat. Manifesta fierent dico in omni pretorio. id est maiores carce
rum et ceteris omnibus locis. Cum enim apostolus rome uinctus teneretur esset in — *amb°*
carcere in domo imperatoris et doceret euangelium et infirmos curaret. multaque miracula
patraret multi per eum crediderunt in tantum ut domus persecutoris ecclesiam faceret re — *ier°*
demptoris. et tunc manifestatum est in pretorio et in aliis locis. id est in palatio omnibus
consulibus et principibus
et minoribus per apostolum — *amb°*

illum talia sustinere. Ita profuerunt euangelio ea que sustineo ut plures e fratribus non in se sed in domino confidentes. uinculis meis id est consideratione uinculorum meorum abundantius quam an auderent contra impugnantes loqui uerbum dei sine timore. A. Meo exemplo audent

Ab.. confidenter predicare ita dicentes. Si uinctus loquitur cur non poterimus nos. Constantia enim eius multos animauit ut non timerent euangelizare. Alii autem quidam diuisi a prioribus qui mali sunt predicant quod est. id est hi faciunt propter inuidiam et contentionem. id est quia inuident meam pluribus gloriam et contendunt habere. Quidam autem ab his diuisi qui sunt boni predicant christum. id est hoc propter bonam uoluntatem. scilicet ut alios saluent. id est pro dilectione dei et proximi et exemplo mee bone uoluntatis. Quidam non diuisi ab his qui et hi boni sunt predicant christum id est hi ex caritate. Prouocata ad apostolum ut uicem eius uincti supplerent scientes quoniam positus sum in uinculis in defensione. id est pro defensione euangelii. Vel positus. id est firmus et stabilis sum in defensione eu. Quidam autem ab his diuisi quia mali annuntiant christum ex contentione. id est ex prauo odio quo alii qui me contendunt et confutati sunt. Et ne uideantur correcti addit. Non sincere.

At.. id est non puro animo sed existimantes scilicet ut si quis de predicatione eos accuset in me auctorem eius uindicent. Astutia igitur simulationis isti christum annuntiabant ut possent seditiones excitare apostolo quasi auctori qui multos aggregauerat suo collegio. Ecce iiii species doctorum distinxit duas bonorum et duas malorum qui omnes annuntiant christum

Aug. sed non eodem animo. Mali enim non simplici nec ueraci animo christum nuntiabant boni uero puro animo et fide sincera omnes tamen euangelio proficiebant unde et malos tolerandos tolerabat dicens subdens. Quid enim. A. Non solum ego et alii uiri doctores laboramus ad profectum euangelii sed et mali qui non bono animo predicant sunt ad profectum et ideo tolerandi. Quid enim. Refert quantum ad me predicent dum omnimodo siue per occasionem. id est uana siue per ueritatem. id est uero animo ut boni faciunt christus. A. ueritas christi non falsitas annuntietur.

Aug. ipso exx.. Veritatem quippe annuntiabant quidam. id est sed non ueritate id est non uero animo. Terrenis enim cupiditatibus consulentes regnum celorum annuntiabant habentes in lingua ueritatem sed non in pectore castitatem qui sunt utiles eis quos instituit dominus. Sicut ait.

Ao de ub uug. Que dicunt facite opera autem eorum nolite facere. Ex occasione enim euangelizant querentes ab hominibus commoda sua uel pecuniaria uel honorum uel laudis humane quolibet uolentes accipere munera non tam salutem eius querentes cui annuntiant quam commodum suum. Qui uero audit salutem ab eo qui non habet salutem sed illum credidit quem illi annuntiant qui annuntiat detrimentum habebit cui annuntiatur habebit lucrum qui annuntiat euangelium. scilicet rem rectam sed non recte. uero non est rectus quod annuntiat. Rectum est sed qui annuntiat non est rectus quare. Quia aliud querit in ecclesia non deum querit si deum quereret castus esset; quisquis autem preter deum aliquid querit non caste deum querit; tres inuenimus personas si diligenter uerba in euangelio diligenter inuestigamus pastoris mercennarii. furis. pastor ueritate ueritatem annuntiat. mercennarius in occasione ueritatem annuntiat. et ille fur et latro ueritatem negat et tollit. Diligendus ergo pastor, tolerandus est mercennarius cauendus est latro. Ideo apostolus non prohibet mercennarios sed permittit quia et ipsi utiles ad aliqua. Et in hoc gaudeo. non quod christus annuntiatur per occasionem non solum per ueritatem. id est de hoc non gaudeo quod ueritas christi predicatur qualiscumque sit predicantium intentio et non solum nunc sed et postea gaudebo. scilicet in futuro. Vel ita. Supra dixit tribulationes suas esse ad profectum euangelii. hic dicit sibi esse ad gaudium. A. Non solum alius est profectus de malis meis. sed etiam mihi gaudium. et hoc est quod ait Et in hoc gaudeo. scilicet quod tribulationes sustineo pro christo. sed et gaudebo. Ideo gaudeo de malis meis et de profectu euangelii quia erit mihi salus. et hoc est quod ait. Scio enim quia hoc. id est pati pro christo et euangelio ex mea predicatione profectus proueniet mihi in futuro in salutem.

At.. etiam quod illi parant ad mortem proueniet dico non solum meo merito sed etiam

Et ut plures e fratribus in domino confidentes, uinculis meis abundantius auderent sine timore uerbum dei loqui. Quidam quidem et propter inuidiam et contentionem quidam autem et propter bonam uoluntatem christum predicant. quidam ex caritate scientes quoniam in defensionem euangelii positus sum. Quidam autem ex contentione christum annuntiant non sincere existimantes pressuram se suscitare uinculis meis. Quid enim? siue per occasionem dum omnimodo,

siue per ueritatem
xpc annuntietur.
Et in hoc gaudeo sed
et gaudebo. Scio
enim quia hoc michi
proueniet in salutem
per uestram orationem
et subministrati
onem spiritus ihesu christi
secundum expectati
onem et spem meam
quia in nullo con
confundar sed in
omni fiducia si
cut semper et nunc
magnificabitur
christus in corpore meo.
siue per uitam siue
per mortem. Michi
enim uiuere christus est
et mori lucrum.
Quod si uiuere in carne hic michi fructus est operis et quid
eligam ignoro. Coartor autem ex duobus desiderium
habens dissolui et esse cum christo multo melius permanere

per uestram orationem. id est adiuuante me oratione uestra et per subministrationem spiritus ihesu christi.
id est per spiritum sanctum quibus uestris me quasi ruiturum sicut columpna fulcit. id est auxilium diuinum prebente
te et subministrante michi spiritu sancto proueniet michi dico in salutem. que salus erit secundum ex
pectationem et spem meam. id est erit tanta quantam salutem expecto in presenti spero.
quia in nullo statu scilicet prosperis uel aduersis confundar ut aliquo modo cedam a predicatione.
In nullo se dicit confundi quia et spes promissionis magna est et res uera et honesta. Ab
Non confundar dico sed in omni fiducia. que sicut semper a tempore conuersionis fuit ita
et nunc est dum in uinculis laboro christus. id est fama et gloria christi magnificabitur apud gentes et
in corpore meo quod fragilius est. Magnificabitur dico siue per uitam scilicet si que michi concessa
eum predicabo siue per mortem. qua perseuerandi in eo et pro eo moriendi formam dabo et est sensus.
Magnificabo christum in seculo uiuendo docendo si moriar exemplum relinquendo. Michi enim. a. Rec
te per uitam magnificabo quia christus est michi uiuere. quia eius causa uiuo ut eum magnificem non
ob aliud per mortem meam magnificabitur et recte quia mori est michi lucrum. id est christus mortis
mee premium est uel ipsum mori est michi lucrum. quia per mortem ab his miseriis liberatur et ad
beatitudinem transit et per mortem multos lucratur deo. Quod si. a. Christus est michi uiuere
ut eum magnificem quod sic est. scilicet si michi est hic fructus operis id est tam dignus fructus de opere meo
scilicet magnificare christum quod opus facio dum michi datur uiuere in carne. si inquam hic est tunc
ecce ignoro id est nescio quid eligam ne dum appetam scilicet mori an uiuere. a. Nisi hic fructus
esset, non esset dubium quin mori eligerem. ut christum haberem premium. et ideo ne dubitetis uos phi
lippenses mori pro christo. Vel ita. Michi enim. a. Merito christum magnifico siue in ui
ta siue morte quia christus est michi uiuere. id est est michi uita. hic in futuro hic per fidem et spe Ab
in futuro per speciem. Propter hanc uitam mortale corpus tradit ut ipsum inmortale in e Ab
ternum recipiat. Unde subdit et mori. pro christo est michi lucrum. Quod si. a. Christus est michi uita hic et in futuro Ab
que utique est per bona opera. quod uero scilicet si uiuere id est bene operari in carne. quod multis uidetur esse
in carne non habitet nisi peccatum est michi hic fructus operis. id est est michi tam fructuosum
opus per quod scilicet christus sit michi uita hic et in futuro. et quid eligam ignoro scilicet mori an uiuere. Co
artor enim. uel autem. a. Non solum ignoro quid eligam de duobus sed et coartor ex duobus.
Vel ita iunge. Ideo ignoro quia coartor ex duobus id est ex desiderio dissoluendi et necessitate Au de doctrina christiana.
uiuendi. Non enim ita distinguendum est ut dicatur coartor et postea sequatur e du
obus desiderium habens. scilicet dissoluendi et in carne manendi quod ex ipso textu sermonis
diiudicatur quia non sequitur dissolui et esse cum christo multo melius. Apparet enim
quod optimum est dare se bene concupiscentiam ut cum ex duobus compellatur alterius tantum habeat
concupiscentiam alterius necessitatem. Sic ergo distinguendum est coartor uel compellor e duobus. Au
deinde sequitur ego dico desiderium. Vel concupiscentiam habens dissolui ab his miseriis quibus quasi
compedibus uinctus sum et cum christo esse presentialiter. Et quasi quereretur quare huius Au
rei potius habeat concupiscentiam subdit quia multo magis melius est. quantum ad me.
Et quasi uero diceret cur ergo e duobus compelleris. subdit quia est manendi necessitas
dicens permanere autem in carne necessarium propter uos. non propter me. a. Illud melius est michi hoc est Au super epistolam
necessarium uobis. Ideo illud cupio hoc non recuso. Sunt quidam homines imperfecti iohannis
qui cum patientia moriuntur et sunt quidam perfecti qui cum patientia uiuunt. Qui
adhuc desiderat istam uitam cum illi uenit dies mortis patienter tolerat mortem luctetur
ad diuinum se ut se
quatur uoluntatem
dei ibi potius agatur
quod elegerit deus non quod
elegit uoluntas hu
mana et ex desiderio

M

autem in carne necessa-
rium propter vos. Et
hoc confidens scio
quia manebo et perma-
nebo omnibus vobis
ad profectum vestrum et
gaudium fidei ut
gratulatio vestra a-
bundet in Christo Iesu in
me per meum adven-
tum iterum ad vos. Tan-
tum digne evangelio Christi
conversamini ut si-
ve cum venero et
videro vos sive ab-
sens audiam de vo-
bis quia statis in u-
no spiritu unanimes
collaborantes fidei evangelii et in nullo terreamini
ab adversariis que est illis causa perditionis vobis autem salutis.
Et hoc a deo quia vobis donatum est pro Christo non
solum ut in eum credatis sed ut etiam pro illo patiamini
idem certamen habentes quale et vidistis in me et nunc
audistis de me. Si qua ergo consolatio in Christo si quod

vite presentis fit lucta cum morte et adhibet pacientiam et fortitudinem ut equanimo moriatur. Iste paciens moritur. Qui non desiderat sicut apostolus dissolvi et esse cum Christo non paciens moritur sed paciens vivit delectabiliter moritur. Vide apostolum pacientem et viventem et cum pacia habet non amare vitam sed tolerare. Sed non subdit dissolvi et esse cum Christo multo melius.

ad· i pso xiiii · Cedui enim illi erat manere in carne et ex duobus paciebatur angorem. Alterum optimum dicebat ut in passionem appropinquans vehementer exultabat et congratulabatur dicens: Bonum certamen certavi, de reliquo reposita est michi etc. Vel ita potest distingui: Coartor enim de hac et

ab· · Quare? Quia dissolvi et cetera multo magis melius, sed permanere in carne necessarium propter vos. Et ego confidens in hoc, scilicet quia necessarium est me manere propter vos, scio quia manebo etc. Ecce sciens melius esse dissolvi et esse cum Christo, sed necessarium esse ut maneret in carne propter instructionem credituri et profectum fidelium, non quod sibi melius est elegit sed quod multis expedit, ostendens quantum affectum habet circa eos, hoc secutus quod proficeret eis per caritatem qua omnibus animam posuit. Vel ita: Et ego scio non dubie sed confido in misericordia dei hoc, scilicet quia manebo in nostro parte quidem, sed diu permanebo omnibus vobis, maioribus et minoribus, scilicet ad profectum vestrum ut crescatis per bona et ad gaudium fidei, vestre scilicet de fide vestra gaudeamus vel ut vos de fide gaudeatis in ea proficientes quod non est nisi est munda conscientia vestra gaudeatis vel

augustino · proficiatis ut gratulatio vestra abundet in Christo Iesu, qui bonum fecit vobis quando me vobis incolumem reddidit et liberatum a vinculis, id est ut abundanter agatis gratias Christo de gaudio in me, id est pro me servato vobis, scilicet per meum adventum iterum futurum ad vos confirmandos. Meo

ab· · maneo utique ad vos iterum. Conversamini digne evangelio Christi, id est disciplina qua secundum mutuum vestrum dabitur in vita ad opus vestrum in vita digne ut sive cum venero videro vos sive

ab· · etiam absens sic audiam de vobis hoc, scilicet quia statis in fide et devotione contra adversarios et in uno spiritu sancto cum habet spiritus continuitatem et sicut ipse unus est ita vos unanimes esse debetis. Sed non subdit: Vos dico unanimes esse voluntate et collaborantes actu fidei evangelii, id est totis viribus laborantes ad implenda ea que fides exigit. Omnis enim pugna unanimiter aggressa victoriam parit, et post hoc in nullo periculo terreamini ab adversariis qui vos per se puta, que est illis causa perditionis eterne, vobis autem causa salutis eterne,

et hoc id est quod patimini non a vobis est sed a deo, quia per merita Christi qui patri obedivit hoc inter alias gratias data est vobis. Unde subdit: Quia vobis donatum est qui primum pro Christo

ad· de ǵ li· ar· augustino · quem diligitis quod hoc, scilicet Non solum ut in eum credatis sed et ut pro illo patiamini, unde maior gloria erit. Sed utrumque gratia addidit gratiam pertinet, et si fides credentium et tolerantia pacientium. Quia utrique dixit esse donatum. Vos dico habentes idem certamen contra hostes quale vidistis in me, dum apud vos presens fui quando verberatus sum vel quando permuliere phitonissa a qua spiritum malignum exclusi, quod magnum certamen prestabat dominis suis, et quale nunc audistis de me dum absens sum vobis a deo. Non hortor vos ad id quod ipse horream sed quod in me ipse impleo.

Siquaergo. Apostolus predictis infert. a. Et quia pati est donum dei et quia pacior et quia utile est ut supradictum est, ergo quia me facitis gaudere de oratione vestra in evangelio Christi implete gaudium meum addita sustinentia tribulationum et certis que secuntur. Et hoc est quod ait: Siqua ergo consolatio est vobis in Christo, id est si vultis habere consolationem in rebus Christi, id est

·II·

solacium caritatis
si qua societas sp(iritu)s
si qua uiscera mi
serationis implete
gaudium meum
ut idem sapiatis
eandem caritatem
habentes unanimes
idipsum sentientes.
Nichil per conten
tionem neque per ina
nem gloriam sed in
humilitate supe
riores sibi inuicem
arbitrantes. Non
sua
que sunt singuli
considerantes sed ea
que aliorum. Hoc enim
sentite in uobis
quod et in Christo Iesu.
Qui cum in for
ma dei esset non rapi
nam arbitratus est esse
se equalem deo sed

remissione peccatorum. i. in aliis donis. Vel si consolari me uultis. i. si quod solatium caritatis
e uob. i. si uultis ut caritas ecclesiarum que orant et bona agunt pro fratribus sit uob solatium et confortatio
in aduersitatibus uestris. i. si qua societas sp(iritu)s sancti e uob. i. si uultis habere unionem quam facit sp(iritu)s s(an)c(tu)s in
omnibus fidelibus. Propter hanc societatem illi in quos primitus uenit sp(iritu)s s(an)c(tu)s linguis omnium gentium
sunt locuti. i. si qua uiscera miserationis sunt uob. i. si pius affectus e in uob de quo procedat
miseratio implete gaudium meum. Gauisus sum quidem de fide uestra. implete gaudium ut
constanter paciamini. Vel secundum aliam litteram. Si qua ergo exhortatio e in Christo. i. si uera est exhortatio
spei in Christo apud uos qua nos inuicem consolamur. i. si qua societas caritatis communio est uob. i. si qua societas sp(iritu)s
sancti est uob per quam iungimur in uno nouo corpore. i. si qua sunt uiscera miserationis. i. af
fectus pietatis erga me. i. si unanimo uos sum sicut uos in meo. implete gaudium meum. et illa
uere sunt si sit hoc que supra enumerat uera probantur. scilicet si sustaque sub e mandat sunt
seruata in quibus non uidentur probati si non sit quod subdit. s. si non impleatur gaudium meum
seruent. Implete gaudium dico ita ut non modo paciamini sed ut idem sapiatis. non diuisa in
fide habentes eandem caritatem ad omnes unanimes unius uoluntatis idipsum sentientes.
ut mala cuiusque sint omnium. Nichil agentes per contentionem. ut alius alium contendat superponere.
Nota quosdam contentiosos fuisse inter eos. Vel nec per contentionem ut si bona dicunt non con
tentiosi uel ubi loquantur nichil agentes per inanem gloriam. i. propter famam sancti quam inanis est. Sic
eos constringit ut si hec non custodierint nec in predictis probati uideantur ut quia illi
nolunt se improbatos iudicari itaque seruent ut perfecti sint. Sine dubio enim erant
aliqui inter eos dissentientes inquieti inanis gloria cupidi contendentes pace ecclesie ...
rumpentes. Sequitur. Sed in humilitate sitis degentes ut de uob humilia ... sentia
tis. i. sitis arbitrantes. i. in cordibus suis diiudicantes alios sibi esse superiores ... i. digni
ores apud deum. i. sibi inuicem alter scilicet alterum reputet digniorem. Non hoc ita debe ... non estima
re ut nos estimare fingamus sed uere estimemus posse esse aliquid occultum ... in alio quod nobis
superior sit et si bonum nostrum quo illo uidemur superiores esse non sit occultum. Non que sua.
Hic docet quomodo uitent contentionem et inanem gloriam. i. quomodo arbitrentur alios superiores
s. si considerauerint sua bona non aliorum. a. Vel ut hec predicta faciant non sit considerantes singuli
que sua sunt bona uel onera sed ea que aliorum sunt. Illa enim predicta possunt illi facere qui non
sua tantum attendunt sed que aliorum sunt ut apostolus qui pro aliis tanta tulit neque ulla res officiosum
illud obsequium facit libentius impendi nisi cum cogitamus quanta pro nobis pertulit dominus. Unde ad
monens subdit. Hoc enim sentite. a. Ad pacientiam et humilitatem uos inuito ut
queratis que aliorum sunt non uestra. Christi seruetis exemplum assumite. Hoc enim sentite
i. debetis sentire in uobis. ut ex proprio cognoscatur esse in uob quod in Christo Iesu fuit. Ut sic
non attendit que sua sunt sed nostra in eo quod carnem assumpsit et sine peccato cum esset peccata nostra
suscepit ita nos ad eius imitationem inuicem onera uestra portemus. Qui cum in forma. ye.
Hic ostendit in quo Christum imitari debeamus. s. in humilitate. Sed antequam humilitatem
Christi ostendat premittit alia de Christo ut hic in quibus locus est abiectionis non dedignetur humilia
ri. cum Christus adeo altissimus sit humiliatus. cuius altitudinem ostendit dicens. qui et cum
non dico accepisset sed esset in forma dei patris. i. plena essentia et equalitate patris arbitra
tus est. i. certissime sciuit se esse equalem deo patri non faciens rapinam. i. non usurpando quod
suum non esset ut diabolus fecit et primus homo. sed apostolus non usurpauit equalitatem dei quod
uere erat equalis per naturam in ea erat equalitate in qua natus erat. Erat enim Christus equalis
patri natus non factus. Ideo non erat illi rapina quia natura erat equalis quia hic erat na
tus ut esset equalis illi a quo genitus est. Vel non est arbitratus se esse equalem deo secundum humanitatem sed quia erat
facere rapinam. i. non suum presumere sed semetipsum. Ostensa altitudine subdit de humilitate. a. Qui ta
lis erat deo patri sed qui se erat in forma patris manens utique quod erat exinaniuit semetipsum. quomodo.
Non substantiam euacuans non formam dei mutans sed formam serui accipiens. non formam dei amittens

ad. de. blasf.
sp(iritu)s sci
ab
ab
ab
ad. 8. q. ob.
Lxxxiii
diuina palma 24
Id
ad
ad
ad. sr. io. hoi
ad. i. p(sa)lmo
cxxvi
ad
ad. sr. ep(ist)la. 10

i. non factus s(ed) ... factus i. non factus

aug(ustinus) in sermone quodam.
aug(ustinus) de verb(is) evangelii.
aug(ustinus) ad maximinum.
aug(ustinus) de trinit(ate)
aug(ustinus) ad maximinum.
aug(ustinus) in enchi(ridion).
aug(ustinus) de g(ratia) novi t(estamenti)
ad de t(rinitate)
... fit p(er) hoc mod(um)
aug(ustinus) de q(uestionibus) lxxxiii
amb(rosius) ad ... eod(em)
amb(rosius) ad

forma servi accessit non forma dei discessit. Exinanisse se ergo est ab invisibilitatis sue magnitudine se visibilem demonstrasse per formam servi susceptam. Quasi enim dignitate se exuit dum formam servi sibi univit forma dei. Et ne putares formam servi in eo scilicet Christo factam immortalem addit. factus est forma servi qui erat infectus sed forma dei factus in qua in similitudinem hominum passibilis et mortalis ut alii homines. Per hoc ergo quod homo factus est in similitudine hominum se exinanivit. Ipse est Christus et factor et factus. Vide factorem omnia per ipsum facta sunt. Vide factum in similitudinem hominum factus. Videmus ergo Christum ihesum et deum hominem et factorem et factum in rebus creatorem hominis et creatum in homine. Deus Christus equalis est patri tantus est quantus ille talis est qualis ille. Hoc est quod ille non hic est qui ille quia ille pater hic filius. Sed hoc est quod ille quia ille deus et ille. Ille omnipotens et ille. Ille immutabilis et ille. Ideo non rapina erat equalis deo quia natus erat. Sic est natus et semper natus. Et natus et semper natus. Et sicut semper natus ita semper equalis. Non itaque inequalem genuit et equalitatem iam nato addidit sed gignendo eam dedit. quia equalem non imparem genuit. Hoc ergo intuito scriptura utrumque dicit scilicet et equalem patri filium et patrem maiorem filio illud propter formam dei hoc propter formam servi. propter quam non tantum a patre sed et se ipso et spiritu sancto minor factus est. et etiam minoratus est paulo minus ab angelis. Ergo et homo factus est et permanens deus. Homo enim assumptus est a deo non in homine consumptus est deus. Ideo valde rationabiliter et patre minor est homo Christus et patri equalis est idem ipse deus Christus. Christus enim dei filius et deus est et homo. deus ab eterno homo in tempore. deus quia dei verbum. homo quia in unitate persone accessit verbo anima rationalis et caro. Cum enim esset unicus dei filius non gratia sed natura ut esset et plenus gratia factus est et hominis filius unus dei filius idemque filius hominis. Non duo filii dei deus et homo sed unus dei filius deus sine initio. homo a certo initio. Sic enim non augetur numerus personarum cum caro accedit anime ut sit unus homo sicut non augetur numerus personarum cum homo accedit verbo ut sit unus Christus. Legitur itaque deus homo ut intelligamus huius persone singularitatem non ut suspicemur in carnem mutatam divinitatem. Hec enim illa susceptione alterum eorum in alterum conversum immutatum est. Nec divinitas quippe in creaturam mutata est ut desisteret esse divinitas. nec creatura in divinitatem mutata est ut desisteret esse. Et habitu id est factus est in similitudine hominum vel suo habitu id est sua conversatione inventus est. a licet volunt expertus ut alius homo. quia bibit comedit sedit et cetera huiusmodi. Sic ita. Habitus in ea re dicitur que ut habeatur accedit. Sed verum hic est quia quedam eorum que accedunt ut habitum faciant non mutantur sed ipsa mutantur in se integra et inconcussa manentia sicut sapientia accedens homini ipsa non mutatur sed hominem mutat quem de stulto sapientem facit. Quedam vero sic accedunt ut mutent et mutentur ut cibus qui amittens speciem suam in corpus nostrum et in vigorem atque languorem et roborem atque valitudinem commutatur. Tertium genus est cum ea que accedunt nec mutant nec mutantur ea quibus accidunt nec ab eis ipsa mutantur sicut anulus in digito positus quod genus rarissime invenitur. Quartum genus est cum ea que accedunt mutantur non aliud non sed quadam formantur et aliam speciem et formam accipiunt. ut est vestis que deiecta atque deposita non habet eam formam quam sumit induta. Inducta enim membris accipit formam quam non habebat induta quod genus congruit huic comparationi. Deus enim filius semetipsum exinanivit non formam suam mutans sed formam servi accipiens neque conversus neque transmutatus in hominem amissa incommutabili stabilitate. In similitudine hominum factus ipse susceptor veri hominis suscipiendo. Hic enim similitudo veritatem exprimit. Et habitu inventus est ut homo. id est habendo hominem inventus est verbo eis quibus in homine apparuit quod dicitur ut homo tale est quale et illud quasi unigeniti a patre veritatem enim exprimit. Habitus autem iste non est ex primo genere. Non enim manens in se natura hominis naturam dei mutavit neque ex secundo. Non enim mutavit homo deum et mutatus est ab illo. neque ex tertio. Non enim sic assumptus est homo ut nec ipse mutaret deum nec ab illo mutaretur sed potius ex quarto. Sic enim assumptus est ut commutaretur ineffabili et excellentius atque convenientius quam vestis cum ab homine induitur. Nomine ergo habitus satis significavit qualiter dixit in similitudine hominum factus. quia non transfiguratione in hominem sed habitu factus est cum indutus est homine quem sibi uniens quodammodo atque conformans immortalitati eternitatique sociaret. Non ergo oportet intelligi mutatum esse verbum susceptione hominis sicut nec membra veste induta mutantur quamvis illa susceptio ineffabiliter susceptum suscipienti copularet. Habitus ergo est susceptio hominis quasi vestis que non mutat quem vestit. Sequitur ad commendationem maiorem humilitatis. Et humiliavit semetipsum. tam altus factus obediens patri non solum sustinendo convicia et obprobria sed et usque ad mortem. Quanta humilitas. Humiliavit se Christus usque ad incarnationem usque ad mortalitatis huiusque participationem

semetipsum exinanivit formam servi accipiens in similitudinem hominum factus et habitu inventus ut homo. humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem mortem autem crucis.

Propter
quod & ds
exaltauit
illum et
donauit
illi nomen
quod est
sup omne
nom ut i
nomine ihu
omne ge-
nu flectat
celestium
trestriu &
infernor &
omnis lin-
gua confi-
teatur qa
dominus
noster ihc
xpc i-
gloria
est dei
patris;

usq; ad diaboli teptoe usq; ad pp irrisioe usq; ad sputa & uincla r alapas r flagella usq; ad
morte. Et si paru e h aliquid de gne mortis addndu e. Morte a. n qlib; s; crucis. q ignominiosior e.
Ecce hmi humilitatis exeplu supbie medicamtu. Qd g intumescis ho, o pellis morticina qd ... ad de ut eum no bij
tudis. O sanies fetida quid inflaris. Princeps tuus huil e tu supb. cap huile e membru supbu.
Absit absit. Propt q. O studit humilitate xpi q in passione maxime apparuit. nunc icipit ad supio
declarare eius s hoie que ab eius resurrectioe sumpsit exordiu. Ut enim xpc i resurrectioe cla
rificaretur p huiliatus est passioe. Huilitas claritatis e meritu. Claritas huilitatis e pmiu. S; ab
h totu factu e in forma serui. In forma eni di semp fuit r erit claritas. Quid g i quantu huilitas
mereat h icostndit ut mag hanc appeteremus calcata iactantia. a. Propt qd. s. quia ta huilit xpc
passus e moriendo i ds pat exaltauit illu. dando immortalitate r impassibilitate. Exaltauit g
illu s. humana natura q glosior facta e in resurrectione in quo r diuinitas n p dici exaltata. s osti
sione quia cepit sciri quod erat sicut assumptioe infirmitatis dr exinanita q n apparuit q erat.
Sequitur. Et donauit. p gratia illi hoi & nom quod e sup oe no. i. honorificentia. s. q uocat ds. Hoc ad
r an resurrectioe huit s; p resurrectione q erat in euidnti positu e ut sciret demones i hoies r ... dicit ...
tunc res dca fi qn innotescat. Quod g a conceptioe accepat dr ei donatu p resurrectioe pp manifes
tatioe. ¶ S; qritur cui donauit utru hoi an do. Hoi donauit nom quod e sup omne nom uideo.
Deo; eni q in forma di erat h non excelsus erat aut n ei genua flectebat celestia terrena r inferna cu ad ... i
dr. xpc q illu ex. satis apparet xpc quid exaltauit. i. pp obedientia usq; ad mor. cru. In qua g for hic congruum
ma crucifix e ipa exaltata e ipi donatu e no. q e sup om. no. ut cum ipa forma serui noiet unige solutio
nit fili di. Hoc g illi donatu e u hoi s que filius fcs e obediens usq; ad morte q ia habebat
Id e ip di filius. ds do natus equalis. i. Numquid enim an resurgeret immo an i qua ho fieret
n alius erat di filius di ubum ds apud dm. Donauit g scdm hominem & scdm carne mortuo re ad i ipso ex
surgenti ascendenti ut in noie ihu flect. oe g. ce. tres. infer. i. impio eius subici fateant angli hoies ad t eos
r demones. Sedet enim xpc ad dextra pats post resurrectione r ascensioe s ho est h iā nec ui
demus s; credimus r legimus. Sunt r eo ipso q erat filius di xpc factus est dns di. Si in carne
quam accep in qua mortuus est in qua ascendit r sedet ad dextra in eade ipa sic honorata sic
clarificata in celestem habitum mutata i filius di r dns est de dd. q est i dns celestiu trestiu ab
r infernor. Contra. Quibusda uidet hoi datu e nom q e sup omne nom q nullo gne nul
la rone conuenit. Hoc est enim do nu pats. i. esse filiu in nom eius sup oe nom e i esse dm. q n
p sola appellatione s; p n est sup oe nom. Hoc nom n est datu hoi. Sient s qd ho erat h
nom accepit r e ip di filius ds sibi dedit h nom. Et g pat dr dedisse qd diuinitas filii po
tat hoi pstare. S; forte dicetur quia a do patre sunt omnia. io ip dr dedisse. Sic g a patre
oia q n dicat r cetera filio suo p gnatioe dedisse cum sibi equale genuit. I te donatu illi sic g
q se exinaniuit qui forma serui accep. S; numq potat se exinanisse ho r is infirma. r iuq
in forma di erat an incarnatioe. Quod si n erat n accep forma serui nec se exinaniuit quaq
erat i forma di se exinaniuit fo. s. a. G hoi non est donat nom di s; ei qui e equalis pat qui
se exinaniuit e oia a patre sunt. Illi donauit ds pat nom q e sr o. n. i. esse dm p natura qui ab ab
eo plen ds natus e. Quom g dic aptus xpc q ds e. i. id. i. n. quia p cruce manifestat qd ab
a patre cum gnaretur accepit. Non enim tunc accepit e a creatura cepit sciri illius maiestas
illius diuinitas p cruce r resurrectione reuelata est hoibus. Seqr. Ut i noie ihu o. g. f. c. t. i.
Hic apit cui sit datum nom di cui omnis creatura flectit genu. i. do. S; forte dr qd ho adop
tione ds eet i sic xpc ex parte sui ds r ex parte adoptiuus erit. Adoptiuo au deo n flec
tit genu creatura s; u n creature. Constat au xpm uerum dm ee cui flectitur genu n adoptiuo.
Sequitur. Et tandem in fine omnis lingua. bonor r malor confiteat. sponte r inuite q dns
ihc xpc est in gla di pats. i. equalis pat q hic quidam negant. quom p si ut in gla di pats ho sit r Ab Sup ee. ...
si adoptiuus sit ds ho in gla di pats est nich differt ab eo ut in agla sit pats r filiu p commune
subam r uirtute. Caue qualit intelligas uiror illustriu ambrosij r augustini uba p nullane ...

cere putentur. Sacro ergo quia est donatio illa et est donatio gratuita. Illa donatione dedit pater nomen super omne nomen deo filio non homini id est christo secundum quod deus non secundum quod homo. nec fuit aliud dare quam sibi equalem generare. Gratuita vero donatione dedit homini a christo non deo quia christus non quod est deus sed in quantum homo per gratiam accepit nomen dei nec per gratiam adoptionis sed per gratiam unionis ut non sit adoptivus deus sed verus cui flectitur omne genu. Itaque et cetera. Quia christus humilis usque ad obedientiam exaltatus est itaque fratres mei in fide et dilectione sicut semper obedistis domino vel mihi ita nunc obedite non in presentia mei tantum servientes sed multo magis nunc et absente me. quando nunc sub venio vobis et operamini id est operibus meamini et preparate vestram salutem. id est vitam eternam et hoc cum metu animi et tremore corporis. id est cum magno et manifesto timore non presumptuose. Vel cum metu id est cum humilitate id est non superbe quia qui timet semper humilis est ne cadat. et tremore manifesto. Deus autem et cetera. Ideo timendum est quia non vos sed deus operatur in vobis. Deus autem est qui operatur in vobis velle bonum et perficere. bonum quod vultis et hoc pro bona voluntate vestra sua. non pro meritis vestris. Nos ergo volumus sed deus operatur in nobis et velle. nos operamur sed operatur in nobis et operari. Hoc nobis expedit et credere et dicere quia pium est et verum est ut sit humilis confessio et totum detur deo. Libero enim arbitrio addita gratia vivet nec ipsa bona voluntas sine hominis esse potest. Omnia autem. Admonet humilitatem et caritatem. Non solum cum metu operemini sed et omnia facite sine murmurationibus. id est non negligentes ut devote et sine hesitationibus. ut non hesitetis pati pro christo. sed promptissimi sitis. Ita omnia facite ut sitis sine querela. quantum ad proximum ut scilicet proximus non possit de vobis conqueri. et quantum ad vos sitis simplices non duplices ut qui duobus dominis servire volunt. Contra quod dictum est. Non potestis deo servire et mamone. Simplices dico sicut filii dei. Sicut enim deus simplex est ita filii eius puro et simplici corde debent incedere. Et etiam quantum ad exteriores estote sine reprehensione. ut non sit in vobis quod pateat reprehensioni. Et hoc vos hortor quia estis in medio nationis prave. per opera et perverse per diversas sectas. id est malorum qui rectum ordinem depravant et pervertunt quod dicitur natio quia non sunt ex renati ex aqua et spiritu sancto. Inter quos lucetis. id est lucere debetis doctrina et vita. id est ad hoc estis constituti ut luceatis et ideo decet vos esse sine reprehensione. Lucetis dico sicut luminaria fixa in celo lucent in mundo sicut vos sol mundi estis quos illuminat lux vera. et hoc ideo quia estis continentes verbum vite. id est quia estis vasa evangelii sicut illa dicuntur continere rationem vite animalis. Luminaribus bonis scilicet comparat. Sicut enim stelle celi non extinguit nox sic mentes fidelium adherentes celo sacre scripture non obscurat mundana iniquitas. Et sicut illa quicquid agitur in terra illi qui intuentur de ipsis suos tamen in celo cursus non obligant nec tardant. ita sancti quorum conversatio in celis est. propter mala mundi que despiciunt ut falsa que confingant et ipsos lucem vitae suae exemplum nullorum inquinant. Ita facite ut dixi quod utique erit ad gloriam meam nedum vestram. futuram in die christi. id est quando videbitur christus. Et vere gloriam habebo. quia non in vanum. id est non sine fructu cucurri in facie conversis neque in vanum laboravi in difficilius conversis. Et non solum tunc habebo gloriam sed et nunc gaudeo. unde et in morte qua certa me manet in carcere. Et congratulor. id est gratias ago vobis omnibus et si immolor supra sacrificium et obsequium fidei vestre. Iam obtuli deo fidem vestram operantem sed et si supra vobis offeror gaudeo ita et vos super me immolamini gaudete. Et hoc est quod subdit. Propter idipsum autem vos gaudete et congratulamini. id est gratias agite mihi. Spero autem. Non solum litteris hoc moneo sed et spero in domino ihesu. id est per misericordiam ihesu timotheum me mittere ad vos. cito adeo necesse est ut veniat et adeo attentus est erga vos. Mittere dico ut et ego bono animo sim cognitis his que circa vos sunt. Sic vos eritis bono animo cognitis his que circa me sunt. Ideo illum et non alium volo mittere enim. id est quia neminem habeo nunc tam unanimem. id est qui ita concordet mee voluntati in hoc negotio quod ita sincera affectione pro vobis sollicitus sit. Hoc enim tempore multi cum apostolo inceptarii erant. filii et non pastores nulli nisi timotheus. Et vere. omnes enim aliqui querunt de vobis que sua sunt.

Itaque fratres mei sicut
semper obedistis non in
presentia mei tantum sed
multo magis nunc
in absentia mea cum
metu et tremore vestram
salutem operamini. Deus
est enim qui operatur in
vobis et velle et perficere
pro bona voluntate.
Omnia autem facite sine
murmurationibus
et hesitationibus ut
sitis sine querela
et simplices filii dei
sine reprehensione in
medio nationis prave
et perverse inter quos
lucetis sicut lumina
ria in mundo verbum
vite continentes ad
gloriam meam in die christi
quia non in vacuum
cucurri neque in –

uacuū laboraui. Sȝ et si immolor su
pra sacrificiū et obsequiū fidei ur(e),
gaudeo et congratulor om(n)ibus uobis.
Idipsum aūt et uos gaudete et con
gratulamini m(ihi). Spero aūt in dn̄o
ihū timotheum cito me mittere ad uos
ut et ego bono animo sim cognitis
que circa uos sunt. Neminē enī habeo
tam unanimem qui sincera affecti
one p(ro) uobis sollicitus sit. Omnes
enim que sua sunt querunt non que
sunt ihū xp̄i. Experimentum aūt eius
cognoscite: quoniam sicut patri filius
mecū seruiuit in euangelio. Hunc igitur
spero me mittere ad uos mox ut uidero
que circa me sunt. Confido aūt in
dn̄o quoniam et ipse ueniam ad uos cito.
Necessarium aūt existimaui epa
froditū fr(atr)em et cooperatorē et commili
tonē meū, uestrum aūt ap(osto)l(u)m et ministrū
necessitatis mee, mittere ad uos, quoniam quidem
omnes uos desiderabat et mestus erat p(ro)pterea
quod audieratis illum infirmatū. Nam
et infirmatus est usque ad mortem. Sed deus

non que sunt ihū xp̄i. Negligentes enim erant de dis
ciplina et conuersatione fr(atru)m. Nonenim deuoto animo p(re)
dicabant sed p(ro)pter p(ro)pria lucra. Hi sunt mercennarii qui s(unt)
tolerandi quia eadem h(abe)nt more que et pastores qui utique
sunt diligendi. Fures u(er)o et latrones qui occidunt sunt cauendi.
Experimentum aūt e(ius). Hunc mittam ad uos. uos aūt cognos
cite in uita et doctrina experimentum eius. i. ipsum quem
nos experti sumus et bonum cognouimus quoniam ipse obe
diens m(ihi) sicut filius patri mecum fuerit seruiuit deo in euangelio.
in quo potui experiri eum et quia expertus sum. Hunc igitur spero
me mittere ad uos mox ut uidero quem exitum sit ha
bitura que circa me sunt. confido autem in dn̄o quoniam ipse cito ue(niam)
ad uos. Hec manifesta sunt aperta p(er)stringimus ut in
obscuris immoremur. Iterum aūt existimaui necessarium fore mittere
ad uos epafroditum fr(atr)em meum in fide et cooperatorem in p(re)di
catione et commilitonem. in aduersis uestrum autem ap(osto)l(u)m. i. doc
torem et ministrum necessitatis mee. qui m(ihi) ministrauit ne
cessaria uos mittere uolui sunt et alie cause. s(cilicet) quoniam quidem de
siderabat uidere omnes uos et mestus erat. non de se sed de uobis
p(ro) deo dolentibus. ita est quod subdit. P(ro)pterea quod audie
ratis eum infirmatum et turbatum in ministratione eius
dolebatis. Nam. et c(etera). Quis diceret cur mestus
erat quia audierat eum possent decipi respondet. quod
non solum non fama sed ipsa re infirmatus est ita con
firmaretur auditus eorum magis ac magis et dolor augm(ent)
etur nisi cito ad eos iret. ita est quod subdit nam et infirmatus est
non utique ex turbatione sed ex egritudine usque ad mortem.
i. mortis periculum sed deus misertus est eius. sanando eum.
Non solum aūt eius uerum etiam mei et uestri. quibus conseruauit.
In hoc misertus est mei ne haberem tristiciam de morte
sup(er) tristiciam. de infirmitate que nocebat uobis. Et
quia deus misertus est eius uestri. ergo festinantius quam erat
p(ro)positum misi illum ad uos ut uiso eo iterum gaudeatis.
p(ro) cuius absentia tristati uos nouimus. et ego sim sine tristicia.
quam habebam de uobis tristibus. Et quia misi eum itaque ex
cipite illum cum omni gaudio. ut p(er) bona opera ostendatis uos
gaudere de eo. Gaudio dico quod sit in dn̄o. i. quod sit spiritale.
et illum quia eius sum est cum omni honore habete. Absolu
ta sunt hec nec eget interpretatione. Et debetis quoniam p(ro)pter opus x(risti)
i. ut faceret opus x(risti) quod docuit ipse qui uenit ministra
re non ministrari. Accessit usque ad mortem. i. periculum
mortis nec coactus sed ex uoluntaria deliberatione. tradens
animam. i. uitam suam ut impleret id quod ex uobis deerat erga meo.
Rem quippe dedistis sed qui mihi ferret de uobis deerat. De
cetero. Hucusque contra tribulationes maxime exortatus
est eos de cetero contra pseudo ap(osto)los monet. ne legalia ab eis
recipiant sed fidem x(risti) solam sufficere credant. Et incipit hic

agere de sinceritate fidei. a. De tolerantia et quibusdam aliis huc
Ambrosius usque monuit. De cetero, id est deinceps, o fratres mei, in fide dico uobis gau-
dete in domino, id est gaudium omnis boni habeatis in domino non in car-
nalibus obseruantiis. Et hoc quidem presens dixi uobis sed eadem scribere
uobis, que presens dixi, scilicet ut in domino tantum gaudeatis, mihi quidem absenti non
est pigrum, uobis autem necessarium est, quia estis instantes pseudo. Ideo dicit
necessarium scribere que presens dixerat quia scriptura diutius manet
quam prelatio. Videte. a. Et ut in domino gaudeatis, uidete, id est
Aug. de q. no. t. cognoscite illos esse canes non ratione sed consuetudine contra
insolitam ueritatem latrantes. Hec est enim canum natura ut eis quibus
habent consuetudinem siue boni siue mali sint non adeo latrent.
insolitis autem personis uisis et innocentibus irruunt. Bene ergo ca-
nibus comparat, quia sicut canes consuetudinem magis sequuntur quam rationem,
ita pseudoapostoli consuetudines legis tenent et contra ueritatem irra-
tionabiliter latrant et mordent. Et uidete, id est cognoscite illos
esse malos operarios. Mali operarii sunt qui zizania errorum
superseruunt generoso semini euangelii quibus frumenta ene-
cant. Et uidete, id est cognoscite illos esse non dico circumcisionem
sed concisionem. Concisi sunt quia a Christo cesi sunt et alios cedunt, id est
separant. Nos enim. a. Bene hos nomino concisionem non circum-
Aug. cisionem, nos enim fideles tantum sumus uera circumcisio. Credentes
enim circumcidunt cor suum ut amputata errorum nebula aspi-
ciant et agnoscant dominum creaturarum. Nos inquam qui ea seru-
Aug. tute que grece latria dicitur seruimus deo, id est non carne sed spiritu, id est
Aug. ratione ab omnibus expedita, quia spiritu regitur caro domatur. Car-
·III· ne enim seruit deo qui de rebus carnalibus sperat se placere deo.
Cum uero et ipsa caro ad bona opera spiritui subditur spiritu seruimus
deo, quia carnem domamus ut spiritui obtemperet deo. Spiritu enim regitur
Aug. caro; regitur nec spiritus bene regit si non regitur. In nonnullis
exemplaribus inuenimus ita scriptum: qui spiritui deo seruimus.
Per hoc nota spiritum sanctum esse dominum, cui latria exhibetur, id est seruitus
soli creatori exhibenda. Alia est seruitus qua per caritatem
iubemur seruire inuicem, que grece dicitur dulia. In pluribus codici-
bus et latinis et grecis uel omnibus uel pene omnibus reperitur ita scriptum: qui spiritu
Aug. in sermone quodam deo seruimus. Attende et cur non dixit nos habemus circumcisionem sed nos sumus
circumcisio. Sic accipe hoc. Voluit significare apostolus nos sumus
iusticia. Circumcisio enim iusticia est. Magis autem commendat
quod dicit dicendo nos esse circumcisionem, id est iusticiam, quam dicendo
nos esse circumcisos, id est iustos. Sic tamen ut eam iusticiam dicit esse
iustos intelligamus. Sequitur. Et gloriamur in Christo Ihesu,
quia gloria nostra tantum in Christo est. Et non sumus habentes fiduciam,
Ambrosius id est spem salutis, in carne, id est in carnali circumcisione et igne.
Aug. in eod. Respexit quosdam in carne fidentes qui erant qui de carnis
circumcisione et aliis carnalibus obseruantiis necnon et de
genere gloriabantur. Et ne uideatur apostolus fidem in carne
Aug. non posse et contempnere quod non habet, subdit. Quamquam ego
habeam, id est habere possum, confidentiam in carne, si opus esset.

misertus est ei. Non solum
autem eius uerum etiam et mei ne tris-
ticiam super tristiciam haberem.
Festinantius autem misi illum
ut uiso illo iterum gaudeatis
et ego sine tristicia sim. Exci-
pite itaque illum cum omni gau-
dio in domino et eiusmodi cum
honore habetote. Quoniam propter
opus Christi usque ad mortem ac-
cessit tradens animam suam ut im-
pleret id quod ex uobis deerat
erga meum obsequium. De cetero
fratres mei gaudete in domino. Eadem
uobis scribere mihi quidem non pigrum
uobis autem necessarium. Videte
canes uidete malos operarios
uidete concisionem. Nos enim
sumus circumcisio qui spiritu
deo seruimus et gloriamur in Christo
Ihesu et non in carne fiduciam
habentes quamquam ego ha-
beam confidentiam et in car-
ne. Si quis alius uidetur

confidere in carne ego
magis circumcisus
octava die ex genere Is-
rael de tribu beniamin
hebreus ex hebreis secundum
legem phariseus secundum
emulationem persequens
ecclesiam dei secundum iusticiam
que in lege est con-
versatus sine querela.
Sed que mihi fuerunt
lucra hec arbitratus
sum propter christum de-
trimenta. Verumtamen
existimo omnia de-
trimentum esse propter
eminentem scientiam
ihesu christi domini mei.
propter quem omnia de-
trimentum feci et arbitror
ut stercora ut christum
lucrifaciam et inveni-
ar in illo non habens
meam iusticiam que ex lege est.

Et vere possum quia et plus aliis. Hoc est quod subdit. Si quis alius a me quos decipit videtur confidere in carne. qui non iustus sit. ego magis videor debere confidere quam illi pseudo quia ego sum circumcisus octava die. a nativitate mea. a. Non maior circumcisus sum sed habeo circumcisionem octavi diei ut lex moysi precipit homini. s. octava die circumcidi cutello petrino innuens quod post tempus vii dierum in octavo i. eterno die a christo perfecte circumcidemur ab omni corruptione pene et culpe. Et sum ex genere israel. i. non proselitus non advena ad populum dei sed a parentibus natus iudeis et sum non de viliori tribu sed de tribu beniamin. que non fuit de concubinis que tribus adhesit iude non recedens a templo quando facta est separatio in servo salomonis. Tunc enim tribus iuda que erat regia et tribus beniamin et tribus levi que erat sacerdotalis remanserunt simul. non recedentes a iherusalem et a templo. Et ego natus ex hebreis parentibus sum hebreus. que non de mala gente mea.

Nota quod hebrei dicuntur per abrahei mutata littera ab abraham unde origo trahitur non ab heber. Hoc enim augustinus retractat ita dicens. Quod dixi ex abraham cepisse gentem hebreorum et quidem credibile ut hebrei velut abrahei dicti esse videantur. Sed ex illo verius intelliguntur appellati qui vocabatur heber tamquam heberei. secundum legem in qua egregius erat fui phariseus. i. non contemptibili plebi admixtus sed nobilitate segregatus ab aliis atque primarius. Primarii enim quidam erant et qui ad nobilitatem iudaicam segregati non contemptibili plebi admixti qui dicebantur pharisei. Nam dicitur hebraice quasi segregatio et separati sic latine egregius dicitur quasi a grege separatus. Et fui secundum emulationem i. dilectionem legis persequens ecclesiam dei. Quidquid enim erat quod legi mee adversarium videbatur impacienter ferebam et acriter insequebar. Hec apud iudeos erat nobilitas sed apud christum queritur humilitas. Ideo iste saulus a saule cuius erat per causa statura dicebatur. Hic autem paulus i. modicus dicitur. Et secundum iusticiam non veram sed que in lege est que manus comprimit non animum que timore non amore servire facit conversatus sum sine querela i. sine clamore de me facto. Nota quod hic dicit se secundum iusticiam legis conversatum. Ideo in alibi ait. In quibus nos aliquando ambulavimus in desideriis carnis facientes voluntatem carnis et eramus natura filii ire. Talis iustus secundum legem erat malus erat tale sectari iniusticia. Et quando in eo fuit sine querela hic de illo magnam faciebat querelam. Sed etc. a. Hec omnia predicta habui. sed que mihi fuerunt ante christum lucra ut signa virtutis hec arbitratus sum. s. post veritatem sequentem esse detrimenta. s. quidquid boni est de veteri ibi propter christum. s. ne adveniente christo ostenderer ut inde esse sciam et superfluum. Innaria enim erant hec omnia et impedimenta ne accederet ad gratiam. Verumtamen a. Non solum propter christum habendum ita arbitratus sum verumtamen i. sed super non posse assequi existimo omnia detrimentum esse propter hoc solum s. propter scientiam ihesu christi domini mei. v. quam de ihesu christo habemus eminentem ceteris scientiis et que eminet in eo plusquam in aliis. Vel ad eundem sensum per hoc vita iungi cum priori versu a. Hec omnia predicta legis habeo verumtamen i. sed tamen non parvam s. omnia existimo esse detrimentum i. hic propter e. s. vel ... hic non mutatur. Propter quem christum honorandum i. propter ihesu christi dilectionem et honorem non solum existimo ea detrimenta sed et feci docendo et spiritualiter vivendo ut aliis appareret omnia esse detrimentum. et quod plus est arbitror illa legalia esse non tantum detrimenta esse bonorum sed et ut stercora quia inquinant iam observantem et hic ideo ut in futuro christum lucrifaciam. vel christum habeam premium et hic inveniar. aliter rationabiliter attendenti membrum in illo capite i. sim membrum illius ei caritate copulatus quod aliter nequit fieri nisi illa estimem ut stercora. Quoniam autem per esse in illo ut membrum subdit. Inveniar dico non habens meam iusticiam que ex lege est. Illa est iusticia quam sequi penas timet non amat iusticiam. Quisquis enim timuerit et suis viribus legem implere putavit et fecit quod iubet lex non amando iusticiam sed timendo penam. Sit quidem secundum iusticiam que ex lege est iustus de qua iusticia alibi

aũ
aũ
aũ
aũ i libro retractat.
aũ
aũ
aũ
aũ

dt. Suã uolũtes constituẽ iusticiã iusticie di. i. grẽ non sunt subiecti. S; si ex lege
ẽ iusticia. quomõ tua ẽ. Numquid tu tibi imposuisti legẽ. Ds legem dedit i posuit
ds te legi sue obtemparare pcepit. S; i tua est quia de lege psumis tua uoluntate te legẽ
implẽ posse estimans. (amo) S; quia manibus illa legalia opatis. non hns meã dico s; illã
iusticiã que est ex fide x. q̃ impetrat adeo que tollit timorẽ i dat amorẽ quã ds sola opat i
nobis. Melius est eni iustũ esse quam hominẽ eẽ. Si g hoiẽ te fec ds. iustũ ds te fec q me
li est n tute s; sn te. fec te nescientẽ iustificat uolntẽ. Et cũ iusticia ita sit ex fide. Ideo g
opus est lege omnino tollũda est scdm umbrã legaliũ figurar que iusticia. ex fide ẽ ex do
n ex nob i s fideles sit n iusticiat. s. ẽ ens in fide. Sicut enim ex fide nata ẽ ita existẽ n
ht n i fide. Dein subd. commdationẽ fidi p multa que fac. fac enim i in alia uita cog
noscẽ pfecte qui hic fide ẽditur. i hic resurrectionẽ que nra resurrectio est ut i efficatia
resurrectionis x. i in hac uita habẽ societatẽ xpi in paciendo. Nisi enim p fide nemo
tanta pateretur i configuratiõe mortis. ut. s. moriamur p x. si opus ẽ sic ipe p nob i hi est
quod ait. fide dico ualitũ ad cognoscendum illũ. pfecte in futuro. h uidetur dicẽ de fide
non hnte tempus opandi que tantum ad hoc ualet i ualente ad uirtu. resur. ei. v. ad
nrã resurrectiõẽ efficiendam que est uirtus i effectus resurrectionis x. Et in hac uita
(amo) ualet ad societatẽ passi. illius. i. ad h ut socii x. simus in paciendo que societas ẽ ex ca
ritate. Hoc dic de fide hnte tempus opandi. Inueniar in illo ego dico ofigurat m. e.
ut. s. p illo moriar si opus sit imitator mortis i passionis eius. Vt ita. Ius. i. f. ad cogi
a. Quum lege putat se iustificari non agnoscẽ x. s; ego uolo iustificari iusticia. q ẽ ex
(amb) fide q ẽ ex dõ q ẽ i fide. Ad quid. Ad cogn. u. i. ut agnoscam que est uirtus resurrtois
(ad) sue. i. iustificatio ẽditum. Ex illius enim resurrectione iustificamur tanq apera
ẽcumcadam. Resurrex enim pp iustificationẽ nrã. i. ut iustos nos faciat. i agnoscã
societatẽ passionis ei. v. fructum qui uenit ex societate passionis eius. Illam g bn
noscit qui p eam ad celi gaudia puenit ẽdit. Ego dico offormor ei. h non mutatur.
Si quomõ. a. Quero iustificari ex fide i configurari morti eius x. ego dico temptans.
siqm. h dic io quia difficile est. occurrã do retribuens ei que m retribuit. s. calicem
passionis. Vn ppha. Quid retribuã dño. rẽ. Ego dico p hoc uenturus ad resurrectio
(amo) nẽ iã i glosam. Vt temptans siqm occur. in aera x. in iudicio quod scm est tm.
prius ueniãs ad resur iam gẽ h it mortuos s; longe ex mortuis q̃ui a licet oms resur
gãt in die iudicii soli tm iusti glose immutabunt i occurrent dño in aera deportati ab
angelis. Impii u manebunt in tra quousq; pcipiant tribulem suam iudicis. Et ne
uideatur supfluũ aplm tot pati cum fidem i alia bona habeat subd. Non q iã ac.
a. Merito p illa gla tantum laboro quia n dico qd iã accepi aliquid glẽ. Quia si q
(ab) glẽ accepi nch est ad compatatiõẽ future. aut si quid iã accepi de cognitione xpi
n dico q. in illa pfectus sum. Et sicut est de me quid de aliis. Hoc dic de se ne illi q si
hac epla laudat i in quor fide i deuotiõẽ extollantur s; laborẽt addẽ ut ipe fac q tatẽ.
Si enim ip qui tanta pditus est dignitate adhuc deesse sibi ad pfectiõẽ confitetur
quanto magis hi elaborandum sibi esse intelligẽ debet ut iustificationi in itta adi
pscent. Nemo g fideliũ i simul tu pfecit dicat suffic m. Qui enim h dix hesit
in uia an finẽ. quem currens intuebatur aple i de sua impfectione confitebatur.
aliud i se intuens aliud alibi querens. P fidem eni ambulabat non p spẽ. Vt ita
e. Io tempto siqm occurrã ad resurrectiõẽ quia nẽ iũ qd iã acce. i uirtutẽ resurrois
Aut qd iã pf. s. in cognitione fidi. Sequor aũ. a. Non accepi nec pfectus sum. s;
(ad inti. of) sequor n passibus corporeis s; mtis affectibus i uite moribus ut possi esse pfectus
iusticie possessor qui recto itinẽ de die in die spuali renouatione pficiens iã pfõs
fact sum ouis iusticie uiator. Pfect eni erat uiator s; n dũ ipi itineris pfectiõẽ

s; illam que
ex fide est ihu
xpi que ex do
ẽ iusticia in
fide ad agno
scendum illũ
& uirtutem
resurrõnis
eius & socie
tatem passio
nis illius con
figuratus
morti eius si
quomõ occur
ram ad resur
rectionẽ q
ẽ ex mortuis.
non quod iã
accepi aut
iam pfectus
sim. Sequor
aũ si quomõ
comphndã
in quo & iã

(margin: p. i. ut ego alios ei illũ. s. cit ... tuscu passus i ad cognoscẽ d uirtute ei.)
(margin: f. mita ad pfectioñ)
(margin: ad mh. sn. x pspi.)

comp̄hensus
sum a xp̄o ih̄u.
Fr̄s ego me n̄
arbitror comp
hendisse. Vnū
aūque retro
quidē sunt ob
liuiscens ad
ea ū que sunt
priora exten
dens me ipsū.
ad destinatū
psequor ad
brauium su
pne uocationis
di in xp̄o ih̄u.
Quicumq; ḡ
sumus
pfecti, hoc
sentiamus.
Et si quid a
liter sapitis
& hoc uobis
deus
reuelabit.

peruentor. Jō ait. sequor pficiendo temptans siquomō cōphendā. i. si aliquo m̄ potero pfecte
cognoscē xp̄m qui est sūma beatitudo. Ecce quanta est fides q̄ tā grande petit. Cōphendā
dico meo m̄ cognitionis in quo comphensus sū a dn̄o ih̄u. ut. s. uideā eū sic ē sic ip̄ me
uidet sic sū. Vl ita. Comphendā dico non meo merito s; i eo m̄ iq̄ cōph sū a d. i. i. p mīā x̄ p
q̄ a pscia di requisitus inuentus sum. Vl ita. a. Cōphendā dico meo m̄ uidendi iq̄ i ne
cōph sū a dn̄o. ut. s. uideam eum i ea claritate i qua apparuit m̄ i uia qn̄ me cōphendit.
Fr̄s. ic. Illud quod dictat euidentius aperit i quid illud sit qd n̄dū comphendit s; seq̄t ut
cōphendat determinat. Et q̄si mirantibus illis quid dicat ē ait n̄ accepi n̄ pfcs sū aut
fr̄s. a. Recte dico sequor ut comphendam quia ego qui me melius noui quā uos t alii n̄
arbitror me cōph. quicquid alii putent de me. ego n̄ arb cōph. Vnū. s. multa quidē habeo aū
unū aū nondum habeo. Hoc unum i una ē in ipso. Vn. Vnā petii a dn̄o. i. ai diret
Quid ḡ ais apl̄e n̄dū apphendisti nondū pfectus es. quid ḡ agis. Quid m̄ imitand ppo aū
uis. Inqt. Que ḡ ret sūt. Vl ita. Nō ar. me cp̄. Hic distingue n̄ cōphendi. unū aū de
me uob assero quod ego obliuiscens q̄ retro sunt. ad ea ū que sunt priora ext me ip̄m ps.
ic. Vl ita. ab illo loco fr̄s. a. Non comphendi uitē. quia o fr̄s nec arbitror me cōph. s; psequor
n̄ utiq; tria ut duo s; unū. sūmū bonū quod uē est unū in quo sunt omnia bona. h
ē illud unū de quo philippus ait. Dn̄e ostende nob patrē i sufficit nob. Psequor dico aū
qualit h m̄. obliuiscēd. i. dans obliuioni que retro sunt. i. t'rena q̄ reliqui ad ea ū. q̄ sūt p.
i. celestia q̄ t'renis priora sunt. extendēs me ip; tota intentioē 7 desiderio n̄dū habite rei.
Extendebat enim se ad celestia. s. intentione n̄ s pueniētioē n̄ s apphensioē. sic 7 nos aū
n̄ relabam amore uiē iam transiluimus nec remaneam in ill' iuq̄ iā uenimus. Cur
ramus intendamus. In uia enim sumus nō retro respiciamus s; in anteriora exten
damur intentione 7 desiderio. Vita enim xp̄iani boni s. scm̄ desiderium ē. Qd aū desi aū i lu. 9 fest
das nondū uides s; desiderando capax efficeris. ut cum uenit quod uideas impleart.
Sicut enim si uelles implē aliquem sinū sinū i nosti quā magnū ē quod dabit extendi
sinū t sacci t utris. t alicuius rei & extendendo facis capaciorē. sic d̄s differendo ex
tendit desiderium. Desiderando extendit animū extendendo facit capacē. Desideremus aū
ḡ quia implendi sumus. H est uita n̄ra ut desiderando exerceamus. Tm̄ aū nos
nos exercet scm̄ desid'ū quātū desidia n̄ra amputauim' ab amore sclī. Jō dic. obli.
q̄ ret sunt. v' cuncta temporalia ext. me ad ea q̄ sunt priora i. appetens et̄na. aū i pso lxx
Extensio enim illa est appetitio et̄nor. Vl ita. Obli. q̄ ret sunt. i. iā pt'ita. po aū
ta. s. acta non quia mala sunt s; quia parua sunt. ad meritū collocandū s; ad potiora
extensus est ut semp pficiat in melius. Vn̄ subd. ad ea ū q̄ sūt p. m. ip. ex. i. ad futura m̄
ita a quib' si cessaret. i pderet pt'ita. Vl ita. Obli. q̄ ret sūt. v' priora mala. ad ea ū q̄ s p. m. e. aū
a. ad pmissa bona. Preterita enim mala p' tgū oportet ponē ut in ea q̄ nob pmittunt aū i pso lxx
intendamus. E nec ex pt'ita uita nec ex pt'iti delectari debemus. Reuocandus ē
aīs a recordandis cum quadā delectatione pt'itis malis 7 ō quadā concupiscentia fru
endi ne redeamus corde in egyptū. Vt tam ḡ pt'ita mala obliuiscē. Si te delectauit aliqn̄
uanitas non te m̄ delectet. Psequor dico eo usq; donec ueniā ad destinatū pmiū. s. ad
brauiū. v' ad pmiū quod est m̄ destinatū i pmissum a deo t ad q̄ pposiu me currere.
Brauiū dico supne uocationis di in x̄ ih̄u. i. et'ne uite ad quam insuptus dandā uo
cat me d̄s p filium suum xp̄m uo dignatus est. i. ēta. Quicumq; ḡ. a. Et quia ego ita ēo
& ita de me sentio. s. quod adhuc impfectus sum. ḡ uos philippenses hoc sentite. S; se
eis annumerat dicens. Quicumq; ḡ sumus pfecti cursores uiatores comparatioē alior. aū
h sentiamus. quod impfecti sumus comparatione futuri. Et nota quod ait q̄cq̄ ḡ p. s. rē
a. d. Non loquor impfectis quibus adhuc non ualeo loqui. sapiā qui adhuc lacte potant aū i pso xxx
non solido cibo pascuntur s; illis dico qui iam uidentur esse pfecti qui manducant solidū

x hic sen. quod nondum perfecti sumus ut illuc perficiamur quo perfecte currimus adhuc

eundum quia intelligitur equalitatem ubi cum patre sed non sic uidetur adhuc quomodo uidendus est facie ad faciem.

Au. in li. ix. d. — Certa enim fides utcumque inchoat cognitionem. cognitio uero certa non perficietur nisi post hanc uitam cum uidebimus

trinitate — facie ad faciem. Hoc ergo sapiamus ut nouerimus tutiorem esse affectum uera querendi quam incognita pro

cognitis presumendi. Sic ergo queramus tamquam inuenturi sic inueniamus tamquam quesituri. De credendis

nulla infidelitate dubitemus de intelligendis nulla temeritate affirmemus. In illis auctoritas

Au. in li. sia. — est tenenda in his ueritas exquirenda. Et sciendum quod iusticia qua iustus ex fide uiuit nec

perfecti — uera iusticia est que licet non immerito in aliquibus iustis pro huius uite capacitate perfecta dicatur par

ua tamen est ad illam magnam quam capit equalitas sanctorum angelorum quam qui nondum habebat ipse illam que iam inerat per

fectum ipse istam que adhuc deerat imperfectum se esse dicebat. Minor ista iusticia facit meritum

maior illa premium. Ideo qui istam non sequitur illam non assequitur. Unde ait. Quotquot perfecti. i. per

fecte currimus ut cum uenerit quod perfectum est destruatur quod ex parte est. i. iam non ex parte sit sed ex

toto quia fidei et spei res ipsa iam non que uidebatur succedet. Caritas uero que in his maior est non auferetur

sed augebitur et implebitur in qua plenitudine illud preceptum caritatis implebitur. diliges dominum deum tuum ex toto corde.

Au. xxiii pro te. — Nam cum adhuc est aliquid carnalis concupiscentie non omnimodis ex tota anima diligitur deus. Caro

tamen non dicitur concupiscere nisi quia carnaliter anima concupiscit tunc erit iustus sine omni peccato

quia nulla lex erit in membris repugnans legi mentis tunc prorsus toto corde tota anima tota mente deus diligetur quod

est summum preceptum. Cur ergo non preciperetur homini ista perfectio. quamuis eam in hac uita nemo habeat.

§ De caritate. — Non enim recte curritur si quo currendum est nesciatur. Quomodo autem sciretur si nullis preceptis

ostenderetur. Sequitur. Et si quid. a. Ita sentite ut dixi et si hoc feceritis hoc uobis dabit deus. quod si quid

modo aliter sapitis. quam sapiendum sit in futuro quia modo per speculum uidetis id est reuelabit uobis deus.

quia clare faciet cognoscere. et sic omnia alia que modo obscure uidetis. Vel ita quasi ita sentite ut

dixi et si quid aliter sapitis. i. imperfecte de deo talibus et hoc quod modo aliter sapitis et de deo et de omnibus

i. et hanc imperfectam cognitionem quos habere putatis si surrepit uobis quod aliquid magnum

sitis. id est id est male uos sapere per uitam suam uobis reuelabit deus. Similiter et de aliis erroribus proba

uita uos liberabit non tamen breuiuiter nunc dabit. Hoc in quantum faciet si humiliter sapientes

de uobis senseritis. Qui enim in pace catholica permanet si quid aliter sapit quam oporteret

deus humili reuelabit. Si autem illud superbe defendit et pertinaciter astruit contra pacem ecclesie deus

abicit quia superbis deus resistit. h. d. q. Verumtamen. a. Modo imperfecti sumus et aliter sapimus sed

tamen necesse est ut omnes idem de illo sapiamus credendo ad quod peruenimus fide et sciamus et in ope

compleamus. Unde subdit. et in eadem regula. i. rectitudine uiuendi permaneamus. et sic reuela

bit deus quod aliter sapimus. Vel ita ab illo loco et si quid. a. Ita sentite ut dixi. et si quid aliter

i. si quid melius ad cultum dei excogitaueritis et hoc donum dei esse sciatis. quia hoc uobis deus reuelet.

Sed ne qua in presumptio oriretur subdit. Verumtamen. a. Et si aliter sapitis. uerumtamen teneamus id ad

quod peruenimus. ut idem sapiamus. i. sapientie fidei et doctrine uite prima. hoc est non extra regulam discipline sape

sed fide et regula uiuendi. Estote imitatores mei fratres. in fide et dilectione ut sicut ego credo opor

Au. ita xxiii — et doceo ita et uos faciatis et sine presumentem habeatis. Obseruate. i. diligenter inspicite et imitami

ni eos qui ita ambulant sicut habetis formam nostram. i. imaginem uite nostre. sed qui ita credunt uiuunt

et docent sicut ego et mei similes imitamini. Vult illos esse sollicitos ne peruersorum hominum subtilitate

litate capiantur et notent quosque qualiter conuersentur. et doceat ut his iungantur in quibus salutis

magistri sui agnouerint. Multi enim. etc. a. Bene dico ut eos obseruetis qui ita ambulant.

multi enim sunt qui aliter ambulant non sentientes uobiscum de legis abolitione sed legem cum

euangelio tenendam esse predicantes. quos sepe dum presens eram apud uos dicebam uobis esse in

imicos crucis Christi nunc autem idem dico et flens tum pro illorum perditione tum pro simplicium subuersione.

Illos inimicos crucis esse dicit quia qui carnales obseruantias inducunt crucem superfluam asse

runt. quorum finis est eternus interitus. i. in fine eorum erit eis eterna pena. quorum deus est. ipse uenter

Au. in libro sententiarum prosperi. — eorum quia quicquid faciunt pro uentre faciunt quasi ipsum colentes. Hoc enim ab homine

colitur quod pre ceteris diligitur. Unde quia deus omnibus rebus maior est et melior plus omnibus

Verumtamen ad quod peruenimus ut idem sapiamus et in eadem permaneamus regula. Imitatores mei estote fratres et obseruate eos qui ita ambulant sicut habetis formam nostram. Multi enim ambulant quos sepe dicebam uobis nunc autem et flens dico inimicos crucis Christi quorum finis interitus quorum deus uenter est

et gloria in confusione eorum qui terrena sapiunt. Nostra autem conversatio in celis est. Unde et salvatorem expectamus dominum nostrum Ihesum Christum qui reformabit corpus humilitatis nostre configuratum corpori claritatis sue, secundum operationem qua possit et subicere sibi omnia.

IIII. Itaque fratres mei karissimi et desiderantissimi gaudium meum et corona mea sic state in domino karissimi. Euchodiam rogo et sinthicen deprecor idipsum sapere in domino. Etiam rogo et te germane compar adiuva illas que mecum laboraverunt in evangelio cum clemente et ceteris adiutoribus meis quorum nomina sunt in libro vite. Gaudete in

diligendus est ut colatur. Illi autem deum faciunt ventrem qui ita laborant de cibis quasi in esca salus sit et ventri soli subditi sint. Et gloria ipsorum est, id est ipsi gloriantur in pudendis circumcisis qui tales sapiunt terrena. Hoc est enim terrena sapere, scilicet in talibus gloriari. Qui autem spiritualia sapit in fide spe et caritate gloriatur. Vel ita: quorum deus venter est, id est escas que ventris sunt deum faciunt dum escas iustificare homines dicunt, et gloria eorum est in confusione ipsorum, id est in talibus unde confundi et erubescere possunt dum per talia se iustificari credunt. Vel gloria eorum temporalis est in confusione ipsorum, id est perducet eos ad confusionem eternam. Qui terrena sapiunt, quia in terrenis nihil quod videtur intelligunt, legalia non spiritualiter sed terrene intelligentes. Nostra autem. Illi ita prave ambulant, sed nostra conversatio et si adhuc simus in terra, est in celis, ubi est spes nostra, id est vivendo et intelligendo sumus similes angelis propter que preter commoda que habemus et deum expectamus. Et hoc est quod subditur: Unde et dominum nostrum Ihesum Christum salvatorem. Anime iam et quandoque corporum expectamus venturum qui cum venerit reformabit. De eo expectamus quod sicut iam reformavit animas ita reformabit corpus humilitatis, id est dejectionis nostre, quia per mortem in pulverem redactum humiliatur. Reformabit dico ita quod erit configuratum corpori claritatis sue, id est assimulatum corpori illius in claritate quam habuit in transfiguratione et in resurrectione, quod utique potest facere secundum operationem, id est potentiam operandi qua possit non solum corpus reformare sed et subicere sibi omnia, id est hoc potest facere secundum potentiam operandi qua sibi subiciat omnia. Et quia reformabit corpus nostrum, Itaque fratres mei karissimi et desiderantissimi, id est quos videre multum desidero. Vel et desiderantissimi, id est qui me videre valde desideratis, qui estis gaudium meum, scilicet de quorum fide et opere gaudeo, et corona mea in futuro, id est per quos et in presenti letificor et in futuro coronabor. Discipulis enim magistro existentibus victoribus dignus erit corona magister. Sic state in domino, sicut me iam similiter stare scitis, et sicut modo estis et non incertius. Karissimi euchodiam etc. Omnes moneo sed specialiter euchodiam rogo et sintichen deprecor, quia plus de ea timeo, sapere idipsum, quod dico non aliud quia illud quod dico est in domino, id est secundum deum. Tales specialiter mulieres rogat quia hec religiose predicantes suscipere solebant. Et te germane, proprium nomen, qui es compar, id est coadiutor meus in evangelio predicando, et te rogo adiuva, confortando illas predictas memoratas mulieres ne deficiant, que in evangelio mecum laboraverunt in necessaria ministrando et cum clemente et ceteris coadiutoribus meis laboraverunt ministrando eis necessaria, quorum nomina, id est mutari per inania quia veritatem tenent, sunt scripta in libro vite, id est in predestinatione dei. Quia enim discreti miti sunt diversas mansiones habebunt in eterna domo pro diversitate meritorum. Unde in domo patris mei mansiones multe sunt. Liber vite est predestinatio dei in qua omnes salvandi prescripti sunt et est sensus: Nolite o philippenses gravius ferre quod omnes vos in epistola mea sigillatim non nominavi quia si et ea non estis scripti in libro vite continemini. Gaudete. Letatus in fide et operibus eorum apostolus ut alacriores sint optat eos in hoc studio proficientes gaudere in domino semper, ut videatur ut se in eis viva affectione gaudere ostendat, quasi nomina illorum sunt in libro vite, vere id esse vobis certissime credatur. Gaudete non ad horam sed semper, non in seculo sed in domino, id est omne bonum unde gaudendum est statuite in domino non in vobis. Sicut enim nemo potest homo duobus dominis servire sic nemo potest in seculo gaudere et in domino. Amicus enim huius mundi inimicus dei reputabitur. Multum inter se hec duo gaudia differunt, et que omnino contraria non simul in eodem esse possunt.

ab. aimo. ab. aimo. aimo. amb. ab. aimo. aimo. ab. ab. ab. de ub evangelii

Quid sit gaudium / leticia seculi

Gaudeat ergo gaudium in domino donec finiatur gaudium in seculo. Illud semper augeatur, hoc
semper minuatur donec finiatur. Quid est seculi gaudium breviter dico. Seculi leticia est impunita ne-
quitia. scilicet luxuriari in spectaculis, nugari ebriositate, ingurgitari, turpitudine fetere, nichil
mali pati. Ecce gaudium seculi, [vel modestiae] nec castigari fame vel belli timore vel morbo vel aliqua adversita-
te, sed omnia in rerum abundantia in pace carnis in securitate male mentis agere. Ecce gaudium
seculi. Magne ergo misericordie est nequitiam impunitam non relinquere, ne gaudium sit in seculo, et ne
cogatur in extremo gehenne dampnare, modo dignatur flagello castigare. Bonum est nobis ut
subveniat castigando. Ergo gaudete, id est, non in seculo, id est in vanitate, non in iniquitate, in spe et-
ernitatis, non in flore vanitatis. Iterum, adeo necessarium vobis est quod iterum dico gaudete in domino,
non ut quedam alia semel hoc idem facite, quia hec est modestia et rectus modus ut in domino sit omne
gaudium. Et modestia sit vestra, id est per vos sit nota omnibus hominibus, ut per vos alii hec addiscant.

ab.. Vel ita. gaudete dico et vita modesta, morum id est rationabilis conversatio vestra sit nota omnibus hominibus, scilicet fidelibus

ab.. et infidelibus. fidelibus ut imitentur, infidelibus ne possint reprehendere et aliqui convertantur exemplo
eorum vult eos acquiri. Cum enim lucebunt opera eorum non deerit qui imitentur bonum eorum. Et debetis
facere quod moneo, quia dominus prope est, id est paratus dare quicquid opus est in spiritualibus et temporalibus. Et ideo
nichil, id est de nulla re solliciti sitis et timidi, id est seposita mundi sollicitudine pro nulla re, sed potius
hec. scilicet in omni oratione et obsecratione, id est in prece que communiter fit pro quibuslibet hominibus et de quibuslibet rebus et sup-
plicatione et cum gratiarum actione petitiones vestre, de rebus necessariis quas vultis impetrare, fiant cum gratiarum
actione. Qui enim vult alia impetrare gratus debet esse de perceptis. Ille inquam petitiones innotescant
apud deum, id est ita sint vehementes non tepide ut ad deum perveniant, id est compleantur. Vel distingue. oratio
obsecratio communiter fiunt ab aliquibus pro se et pro aliis, et de quibuslibet rebus; petitiones nominantur de rebus necessa-

dicit ad probam in libro de orando deo. — riis. Vel ita. Petitiones vestre innotescant apud deum per tolerantiam, non apud homines per iactantiam. Innotescant sic acci-
piendum est tamquam deo innotescant, qui eas et antequam essent noverat, sed nobis innotescant esse apud deum. Hec

ab.. dicit in eodem — noticia assiduitate fit, vigilantia orationis. Vel innotescant angelis qui sunt apud deum ut quodammodo eas offerant
deo et de his consulant et quod deo iubente implendum esse cognoverint hoc nobis vel evidenter vel

dicit de trinitate libro xv. — latenter reportent. Unde et angelus loquens hominibus ait: Cum orares, oratio tua obtuli deo. Non
omnia quippe scienda sufficit deo perfectio sua. Habet tamen nuntios, id est angelos, non qui ei quod nesciat
annuntient, non enim sunt ulla que nesciat, sed bonum eorum est de operibus suis eius consulere veritatem. Et
hoc est quod dicuntur nonnulla nuntiare, non ut ipse ab eis discat, sed ut ab eo ipsi per verbum eius sine corporali so-
no nuntiant. Et quod voluit ab eo missi ad quos voluit, totum ab illo per illud verbum eius audientes,

dicit de genesi ad litteram — id est in eius veritate invenientes quid sibi faciendum, quid, quibus et quando nuntiandum sit. Non ergo
dicitur angelis orationes nostras offerre deo quasi deus tunc noverit quid velimus et quibus indigeamus, quia omnia antequam fi-
ant sicut ipsa que facta sunt novit. Sed quia necesse habet rationalis creatura obtemperans deo temporales
causas ad eternam veritatem referre sive petendo quid ergo se fiat sive consulendo quid faciat, in qua
contestatur quod non sibi ipsa sit bonum quo beata fiat, sed illud incommutabile cuius participatione et
sapiens efficitur. Et pax. a. Vos moneo ut petatis et deum scilicet quo humanus labor iuvatur

dicit in enchiridion — et oro ut prestet effectum. Hoc est quod ait. Et pax dei que exsuperat omnem sensum, id est intellectum, scilicet utique nostrum non

dicit de civitate dei — eorum qui semper vident faciem patris, id est angelorum. Vel sine exceptione intelligere angelos
ita dictum esse accipiemus, quia pacem dei qua ipse deus pacatus est sicut deus eam novit, sic nos

Quod dei sciam omnem intellectum superat. — sic possumus nosse nulli angeli. Superat enim omnem intellectum preter suum et est sensus. Pax dei
que exsuperat omnem sensum, id est deus qui est summa pax, que nec cogitari potest, iam extra cum nullo opus est, custodiat cor-
da vestra et intellectus vestros in Christo Iesu, id est voluntates et intellectus vestros ita ut extra Christum non intelligatis
vel appetatis. Nota quod premisit de assiduitate et vigilantia orationis, ipse subdit de custodia pa-
cis, quia habita assiduitate orationis tunc demum pax custodiat corda in Christo. Hoc idem
dicit quia qui cum deo habet pacem non timet mortem adversam. De cetero. Hactenus contra persecuto-

ab.. — res et contra pseudo predicatores monuit. In conclusione que ad perfectionem sunt exponit. a. Huiusque
monui ad tolerantiam et ad cautelam. De cetero autem, o fratres, moneo vos ad hoc cogitate, id est in

domino semper. Iterum dico gaude-
te. Modestia
vestra nota sit
omnibus ho-
minibus. Dominus
prope est. Nichil
solliciti sitis,
sed in omni o-
ratione et ob-
secratione cum
gratiarum actione
petitiones
vestre innotes-
cant apud
deum. Et pax
dei que exsup-
at omnem sen-
sum custodiat
corda vestra et
intelligentias
vestras in Christo Iesu.
De cetero fratres
cogitate

quecumque sunt uera quecumque pudica quecumque iusta quecumque sancta quecumque amabilia quecumque bone fame; si qua uirtus si qua laus discipline hec cogitate que et didicistis et accepistis et audistis et uidistis in me. Hec agite et deus pacis erit uobiscum. Gauisus sum autem in domino uehementer quoniam tandem aliquando refloruistis pro me sentire sicut et sentiebatis. Occupati autem eratis. Non quasi propter penuriam dico. Ego enim didici in quibus sum sufficiens esse. Scio et humiliari scio et habundare. Ubique et in omnibus institutus sum. et saturari et esurire et habundare et penuriam pati. Omnia possum in eo qui me confortat. Verum tamen benefecistis communicantes tribulationi mee;

memoria uersate hec que ad perfectionem pertinent. scilicet quecumque sunt uera quecumque pudica. id est quecumque ad ueram sunt fidem. tum quia in eis est ueritas tum quia per ea pudicitia mentis deo seruatur. quecumque sunt iusta. ad proximum. quecumque sunt sancta. in propria uita id est in munus dicatur. quecumque sunt amabilia. id est digna amari. ut modestus incessus humilis sermo et huiusmodi. et quecumque sunt bone fame. quia ita decet alios sanctos esse et iustos ut de eis non habeatur mala opinio sed bona ut prosit aliis fama nostra. Pro nam quisquis a criminibus flagitiorum uitam suam custodit sibi bene facit. Quisquis autem et famam in alios misericors est. Que bone fame sunt dico si qua tamen uirtus in eis est et si qua laus discipline christiane. Non enim curanda est bona fama de uiribus et de scientia mundi uel de aliis secularibus. Vel ita distingue. uirtus scilicet hoc si qua laus referatur ad famam. illud si qua uirtus referatur ad alia predicta hec in. Cogitate quecumque sunt uera et cetera. si qua uirtus est in eis et cetera quecumque sunt bone fame si qua laus discipline est in eis. Hec igitur cogitate que omnia didicistis me uos docente et accepistis. id est digna tenuistis. Item hec ideo cogitanda sunt. quia et audistis ab aliis et uidistis per uos esse in me hec que agite. non solum cogitate sed actu implete et deus dator pacis erit uobiscum. id est adiuuans uos hec agere. Gauisus sum autem. Hic commemorat quod sepe sibi necessaria miserunt unde alacritatem suam et propensiorem factam ostendit. quia licet negligentes facti fuerant adhibita sollertia iterum ut memores facti apostoli sui fructus ei mitterent. in horreo celesti condendos. Ad futura uos hortor de preteritis autem gauisus sum uehementer. et hoc in domino non in dono propter donum. Vnde. Quoniam tandem. scilicet post multa tempora aliquando scilicet aliquo tempore quo non omnino potuerunt refloruistis. id est iterum sicut olim floruistis ministrando mihi necessaria. que ministratio dicitur flos quia in fructum eterne uite uenit. Vel repullulastis ad similitudinem arborum quia sterilitate aruerant et qui marcuerant refloruistis dico ita ut ostenderetis uos sentire misericordi compassione quod me pungebat sicut et olim sentiebatis. sentire dico pro me. id est aduersitatem meam quia mihi prodest uestra compassio. Hoc commemorare ualet ad incitationem. Ne autem uideretur aliquid mala causa commisisse addit. Occupati autem et cetera. Modo refloruistis sed ante eratis occupati. id est impediti aliquibus aduersis. Quod autem gauisus sum non dico quasi propter pecuniam. id est propter quam propter rebus penuriam meam consolaremini. scilicet ut de penuria tristis de ipsis gaudeam supplementum ostendit quia non sim causa inde ope gaudeo eorum sed propter profectum eorum. Nam de huiusmodi non contristari solet nec gaudere. Vnde subdit. Ego enim didici. id est iam consuetudinem habui sufficiens esse semper. id est contentus habere. in quibus sum. quia scio et humiliari quia animo non frangor et habundare. quia animo non erigor. Institutus sum. adeo non per me qualiter debeam me habere ubique. id est in omni loco. scilicet coram principibus et quibus subditis. et in omnibus. id est omni genere rerum et institutus sum saciari. ita ut noceat sacietas. et esurire. ita ne deficiam et penuriam pati. Nec de penuria contristor. nec de habundantia exulto sciens quia et abundantia frequenter extollit. et penuria tolerata diuitias celestes acquirit. Omnia et cetera. Non solum scio ista sed et possum exequi eo confortante qui me docuit et hoc est quod ait. omnia possum. facere in eo. id est per eius auxilium. qui me confortat. id est ille qui mihi possibilitatem tribuit. Verumtamen. Preter bona datis non gaudeo quibus carere possem uerumtamen benefecistis. quantum ad uos qui quod iustum est factis communicantes uestra bona tribulationi mee. Iustus gaudet unde pascatur quia illi benefecerunt non quia eius angustia relaxata est [illegible].

Aug. ad Iulian.

Ab.

Ab.

Ab.

Ab.

Ab.

Aug. in lib. confessionum.

Ag. de pastoribus.
Aug.
Ag. de pastoribus
Ag. in libro confessionum.
Amen

Scitis autem. et cetera. Vos mihi communicastis sed alii non. et hoc est quod ait. Scitis autem et vos philippenses quod in principio evangelii. scilicet quando profectus sum a macedonia nulla mihi ecclesia communicavit temporalia nisi vos soli. Hec memorat ut talibus operibus qui laude dignus magis studeat. Non communicavit dico in ratione dati et accepti. ut scilicet rationabiliter consideraret quod debet dare carnalia qui accipiebat spiritualia nisi vos soli dico qui non solum quando vobis predicavi mihi communicastis sed et thessalonicam semel et bis mihi misistis necessaria in usum. post quem nichil est querendum. Non quia. et cetera. Dico vos benefecisse non ut ego impleat sed ne vos inanes sitis. et hoc est quod ait. Hoc ideo dico sed quia quero datum. id est ut expleat datis rebus sed requiro fructum. id est bonam et rectam voluntatem bone operationi adiunctam. Non enim tam gaudet subventum esse sue necessitati quam illorum gratulatur fecunditati. Discerne inter datum et fructum. Datum est res ipsa que datur ut nummus cibus potus et huiusmodi. fructus autem opera bona et recta voluntas datoris. Unde dominus in evangelio non ait simpliciter qui recipit iustum vel prophetam sed addit in nomine iusti vel prophete. sed facere fructus est. Heliam pavisse leguntur corvi et vidua. sed corvi nequaquam in nomine iusti dato pascebant. per viduam fructum quod sciebat quod hominem dei pasceret et propter hoc pasceret. Non quero datum sed fructum donationis habundantem in ratione vestra. id est per opera vestra ratio vestra habeat gratiam spiritus sancti. abundet. non dicit quia hoc est bonum unum. in ultra bona pervenitur. Unde ita. Re. f. h. i r. u. id est ut fructus iusticie vestre abundans sit cum ratione deo reddita de factis vestris. Habeo autem. et cetera. Non quero datum sed tamen habeo omnia que mihi misistis et habundo non in uno ut alio egeam. sed repletus sum acceptis ab epafrodito. muneribus que misistis mihi in odorem suavitatis quia ista que misistis placent deo ut odor suavissimus. Comparantur enim orationi que est incensum dei. Unde dicitur. Date elemosinam ipsa orat pro vobis ad dominum. Misistis illa dico scilicet hostiam acceptam placentem deo. quia hec sunt hostia qua decet vobis vincere hostes quam accipit deus placide.
Deus autem. et cetera. Vos me replevistis deus autem meus impleat omne desiderium vestrum. et ut mihi fecistis ita sit vobis. Impleat dico secundum divitias suas. id est secundum quod dives est et plus potest dare quam quis mereatur. Impleat dico non in terrenis sed in gloria. eterna. et hoc in christo ihesu. per quem omnia. Vel ita. Impleat dico que est in gloria que est in christo ihesu. id est gloria christi. Gloria enim christi est implere desideria suorum. Deo autem. et cetera. Deus impleat mihi autem et gratie agantur et hoc est quod ait. Deo autem et patri. sit gloria. usque in secula seculorum amen.
Salutate omnem sanctum. sanctum dico in christo ihesu. qui deus sanctus est a christo ihesu est. Salutant vos qui mecum sunt fratres. Salutant vos omnes sancti maxime autem qui de cesaris domo sunt. Hos sugerat propensiore affectum habere circa illos. Gratia domini nostri ihesu christi sit cum spiritu vestro. id est cum vestra voluntate ut sana sit semper et in spiritualibus abundet amen.
Explicit epistola ad philippenses.

Scitis autem et vos philippenses quod in principio evangelii quando profectus sum a macedonia nulla mihi ecclesia communicavit in ratione dati et accepti nisi vos soli quia et thessalonicam et semel et bis in usum mihi misistis. Non quia quero datum sed requiro fructum habundantem in ratione vestra. habeo autem omnia et habundo. Repletus sum acceptis ab epafrodito que misistis in odorem suavitatis hostiam acceptam placentem deo. Deus autem meus impleat omne desiderium vestrum secundum divitias suas in gloria in christo ihesu. Deo autem et patri nostro gloria in secula seculorum amen. Salutate omnem sanctum in christo ihesu. Salutant vos qui mecum sunt fratres. Salutant vos omnes sancti maxime autem qui de cesaris domo sunt. Gratia domini nostri ihesu christi cum spiritu vestro amen.

I.

PAULUS apostolus Christi Ihesu per voluntatem dei et Timotheus frater his qui sunt Colossis sanctis fidelibus fratribus in Christo Ihesu. Gratia vobis et pax a deo patre nostro. Gratias agimus deo et patri domini nostri Ihesu Christi semper pro vobis orantes audientes fidem vestram in Christo Ihesu et dilectionem quam habetis in sanctos omnes propter spem quae

Colosenses .i. hii sunt laodicenses sunt asiani. Et ipsi puenti erat a pseu
do aplis. nec ad hos accessit ipse aplc s; et hos p eplam corrigit. Audierant
enim ubu ab archippo q et ministiu in eos accepit. Ergo aplc iam ligat scribit eis ab e
phesop titicu diaconeo. Incipit epla ad colosenses.
Paulus aplc. rc. Hanc aplc eplam scbit colosensibus. Colosnses a st
asiani quibus non ipse aplc pdicauit s; eius discipuli archippus et
epafras. Archippus u in eis ministium accepat. epafras au ab eis
oriundus ab aplo instructus doctrinam archippi confirmauat. Archippo
u pdicante et pdicationem eius epafra confirmante gram xe didicerant.
Supuenerant au pseudo apli qui eo eunte nitebantur carnales obseruantias
pdicantes et philosophicis disputationibus simplicitatem eor irretire co
nantes. His g supuenietibus. Sed n paulus cuius auctoritas celebris
erat. quasi medius iudicat q pars potius sit tenenda. scribens eis ab epheso.
Descbit au xpm et eius bnficia ostndens quom sufficiens e ad omia. carna
lia u prsus impbat ut deincepſ sincere fidem xpi teneat. Instruit et mora
lit confirmas q eq dd-s. archippus et epafras docuerit. Et e intntio eius i hac
epla ofirmare colosenses. in eadem fide et doctrina quam a discipulis ei accepat. i n
i aliq pt xpm spe poneda ee doce. Modus tractandi tal e. Solito more salu
tatioe pmittit qua pmissa de bonis eor gras agit et fide et dilectioe eor omdans
orat ut pficiatur in xpo cuius bnficia et pmatu scdm utraq; natam omdat. De
in sui ministii dignitatem comemorans monet ne p philosophiam t legis cerimo
nias seducti a xo recedant. Tandem et omnes simul et sepati et sexus et etates et
conditiones moralit istruit. In fine archippum comonet sollicitum fore suscep
ti ministii. Premittes au salutatioe ait. Paulus. cognito omib nomine aplc
ihu xi. nota omnib dignitate. Recte h aplm nominat quia i hiis aplc erat
quib p discipulos suos pdicauat. Ecce auctoritas dicndor. Aplc dico n p uia
s; p uoluntatem di. quod non pseudo sunt et timotheus fr. qui e uir magne auc
toritatis. h scpsit hiis fribus qui sunt colosis et scis fidelib. i. maiorib et mino
ribus. et quod sci sunt fideles e i xo ihu. i. p gram xi n i legis. In scbndo p
salutat h m. Gratia sit uob. i. remissio peccor et pax mntis. i. reconciliato ad deum
a do patre n. Gras. rc. Ostndit bona ee que receperunt dum p eis gras do ag
dicens. Gras agimus do pat. quia enim ds et pat e et uult rp. pat dico dni n. i x
p que nobis omnia bona. prant. nos dico et semp orantes p uob. ut cscatis i melius
audientes. Ecce hic ostndit unde gras ag. et e ordo. gras agimus audientes fide
uram ee in xo ihu. quia ctitis ipsum et dm et homine ee. et audientes dilectioe q
habetis. non utiq; ociosam s; opis exhibitione puenientis ex ea ostnsa i oms
scos. et h non p humana laude t ptreno emolumto s; pp spem. i. rem spatam
q tam modo non apparet s; reposita est uobis. ab etno reddenda i celis. Et
qa quereret quom res tam latens spatur subdit. quam ut certam heretis audistis
in ubo. quod utiq; tenendum est quia est ubum uitatis. et euuglii. i. et ple
ne uerum et bonum nuntium. Hec g alibi spem illam qratis quam p intellexis
tis. q euugtm n uos ptimu habuistis s; p alios puenit ad uos nec soli habetis.
Sed n subdit. Sicut rc. a. Puenit ad uos ita pure uere sic p me et alios ue
nit in uniuersum mundum. et adhuc e maneſ in uniuso mundo. a. Non e uobis
minus factum. quam aliis ecclis et cum sit in mundo euuglium fructificat. i
.i. fructificare homines fac p bona opa. crescit. i. crescere fac augmto scie et
numero fidelium. et n id fac p hoc quod alii plus hant quam uos s; ita h fac

ab.
ab.
v carnales obseruantias pdicantib;

ab.
ab.

sicut est in uobis et ideo nil debetis superaddere est in uobis dico ex ea die
qua primum per archippum audistis et credendo et non per superuenientes
sed per primos audistis et cognouistis discendo. quid scilicet gratiam dei in ueritate
id est quod totum uere sit ex deo. Sicut et Ita a primo audistis de ueritate
te ab archippo sicut postea didicistis ueritatem esse ab epafra. predicationem ar
chippi confirmante ut in duorum testium ore stet omne uerbum. epafra
dico carissimo conseruo nostro. quia nobiscum predicator est qui est fidelis minister christi ihesu.
id est a christo electus. uel qui dona christi ministrat. et uel christo offert bonorum uestrorum op
erum sacrificia. et hoc non pro uestris rebus. sed pro uobis. id est pro salute uestra quia sa
lutem uestram desiderans cepit adiuuare archippum qui et manifestauit
nobis dilectionem uestram. habitam ad deum et ad primum fundatam esse in spiritu. non in carne quia
pro spiritualibus non carnalibus diligitis. Ideo et nos. Supra dixit se
Dñica xx. orare pro illis ecce hic ostendit quid orat. et Quia tales estis ideo et nos ex qua
die audiuimus. hoc de uobis non cessamus pro uobis orantes et postulantes.
et pro uobis meritis que pro uobis exhibemus ut impleamini in agnitione
uoluntatis eius. id est plene cognoscatis quid deus uelit et quid non. et hoc per partes ex
equitur. scilicet impleamini in omni sapientia rerum que sunt actiue uite et intellectu spiritali.
id est cognitione spiritualium rerum que sunt contemplatiue. Et magnum est
utique plene scire quid deus uelit in omnibus rebus actiue et contemplatiue
impleamini dico ita ut postea ambuletis operando bene. id est agatis opera
bona digne deo. id est ita ut deceat deum ut scilicet faciatis prout diuini honoris
dignitas exigit. Vel digne deo. id est ita ut sitis digni eo premio. ita scilicet am
buletis per omnia negotia uite actiue et contemplatiue placentes deo
in omni opere bono fructificantes in maiorem et per hanc uite puritatem crescentes in scientia dei. id est in
ab cognitione deitatis. Incrementum operum eorum cum scientia uult fieri. ut non ignorent si
dei sue spem. id est rem speratam quam credunt. Tunc enim firmi et stabiles erunt si aduertant quid
pro fide promissa sit. In omni. et Oramus ut ita impleamini et promoueamini
ni et post hanc promotionem oramus ne relabamini. uos dico confortati a deo in omni uirtute.
scilicet in castitate et ceteris. confortati dico secundum potentiam claritatis eius. id est ab eo qui
uos illuminare potuit. Vel ita. Confortati dico secundum potentiam claritatis eius. id est secundum quod ille
bene potest uos confortare. que est claritas patris. id est filius. uel secundum quod claram cognitionem
nobis dedit. uos dico manentes in omni patientia. et aduersa habita et longanimitate.
diutini laboris et hoc non ex tristicia uel ex necessitate sed cum gaudio. gratias. et cetera.
Hactenus dixit uniuersis gratias agit et quid orat eis. hic iam incipit ostendere quod lex non
prodest. sed nocet et apostoli per cetera omnia sufficere bona que possunt scire quia ipse et alii apostoli
qui in legalibus fuerant eis dimissis ad christum confugerunt. et Pro uobis oramus nos di
co gratias agentes deo et patri. qui solus potest reuocare et deus et uiuit quia pater quia
et uos gentiles sicut nos iudeos fecit dignos in partem sortis sanctorum. id est in participatione
Aug' i pso hereditatis. que sorte datur sanctis. id est diuina uoluntate. Voluntas enim dei in
xxx. humano genere sors est apud quem non est iniquitas sed omnia facit per iusticiam et si occultam per
quam hereditas eterna datur sanctis. scilicet patriarchis et prophetis et nobis per gratiam non per legem quia
tradere. Per gratiam enim dignatus est aduocare et inducere gentes in promissione iu
deorum. dico quos fecit dignos et hoc non in lege sed in lumine. id est per eum qui est
lumen de lumine cuius gratia illuminamur quod lex non potuit umquam
prestare. Vel dignos uos fecit ponendo uos in lumine. id est in clara cogni
tione a qua deuians cadit in tenebris. Qui ita dignos fecit quia in baptismo
eripuit nos scilicet et uos de potestate tenebrarum. id est ignorantie peccatorum

reposita est uobis in celis quam ante
audistis in uerbo ueritatis
euangelii quod peruenit ad
uos. Sicut in uniuerso mundo est et
fructificat et crescit.
sicut in uobis ex ea di
e qua audistis et cognouistis
gratiam dei in ueritate sicut di
dicistis ab epafra karissimo con
seruo nostro qui est fidelis pro
uobis minister christi ihesu qui et
manifestauit nobis di
lectionem uestram in spiritu.
Ideo et nos ex qua die au
diuimus non cessamus pro
uobis orantes et postulan
tes ut impleamini agni
tione uoluntatis eius in
omni sapientia et intellectu
spiritali ut ambuletis dig
ne deo per omnia placentes
in omni opere bono fruc
tificantes et crescentes in
scientia dei in omni uirtute con
fortati secundum potentiam
claritatis eius in omni

uirtute confortati. secundum
potentiam claritatis
eius. in omni pacientia et
longanimitate cum
gaudio gratias agentes
deo patri qui dignos nos
fecit in partem sortis
sanctorum in lumine. Qui
eripuit nos de pote-
state tenebrarum et trans-
tulit in regnum fi-
lii dilectionis sue.
In quo habemus
redemptionem et
remissionem peccatorum
qui est imago dei in-
uisibilis primogenitus
omnis creature. quia
in ipso condita sunt
uniuersa in celis et in terra.
uisibilia et inuisibilia.
Siue throni siue dominationes
siue principatus siue potesta-
tes. Omnia per ipsum et in ipso.

demonum qui ue dominantur nob. Diabolus enim et angeli ei captiuauerat predestinatos — Aug. in ipso eu.
ad dei gloriam. a redemptore autem nostro foras missi qui dominari in fidelibus solebant intrinsecus fi-
deles oppugnant extrinsecus sed non expugnant. Et transtulit nos de mundo in regnum filii — Aug. sup io.
.i. uellemus regnum filii de quo ipse dicit. Regnum meum non est de hoc mundo. hoc enim ait non est hic
sed non est hinc quia peregrinatur quidem in mundo sed non est de mundo. Regno enim suo dicit de mundo non — hic non
estis sed ego elegi uos de mundo. Erant de mundo quando ad mundi principem pertinebant. Vel ita.
Eripuit n. d. p. t. .i. de inferno in quo tenebamur a diabolo tam ex proprio quam ex delicto ade. — Ab.
Et transt. n. i. r. f. quando attollens nos de imo tartari induxit in celum cum filio suo. Iam enim
condempnatos quos [illegible] deuoti sunt exeuntes de sacto duce dextre patris angelorum in-
ducunt in celum. filii dico dilectionis sue. quem scilicet diligit ita et nos per eum diligit. sine eo odiosi
eramus. Attende diligenter quod dicit filii caritatis sue. Si caritas qua pater diligit filium et patrem — Aug. de trinitate li. xv.
diligit filius ineffabiliter communionem demonstrat amborum. quid conuenientius quam ut ille proprie
dicatur caritas qui spiritus est communis ambobus. Alioquin si in illa trinitate solus spiritus sanctus est caritas. pro-
fecto et filius non solus patris sed et spiritus sancti filius inuenitur. Non enim dixit filii sui quod
si diceret uerissime diceret. sed ait filii caritatis sue. filius ergo est et spiritus sancti si non est in illa trinitate
caritas dei nisi spiritus sanctus. Quod est si tam absurdissimum restat ut non solum ibi sit caritas spiritus sanctus.
sed propter illa de quibus satis disserui proprie sic uocetur. Quod uero dictum est. fi. ca. s. nichil aliud in-
telligatur quam filii sui dilecti. quam filii substantie sue. Caritas quippe patris ei in natura atque substantia
ut sepe diximus non filius caritas eius nullus alius quam qui de substantia eius est genitus. In quo re. a. Transtulit
nos in regnum filii per quem redemit nos. ideo est quod ait. In quo. filio nos uicti h. r.
aliter non iremus in celum. Redemptio est destructa potestate diaboli facultas libertatis quam
nobis data est fuso illius sanguine qui nullum habuit peccatum. ut quos diabolus illos inuito te- — Aug. de trinitate li. xiii.
nebat quos peccati reos conditione mortalitatis obstrinxit hos per eum iniusto dimitteret quem nullius
peccati reum inmerito pena mortis affecit. hac iustitia uictus est hoc uinculo uinctus est fortis ut
iam non esset opus alius hostis et per eum ha. re. et re. pec. cottidie ubi peccamus et non est opus alius.
Et bene habemus per eum sunt quia ipse quod est imago dei. patri .i. plene similis patri et de patre. Ima-
go quidem patris est qua de ipso est et nichil distat ab ipso. Non tamen homo est imago dei. Homo enim est — Ab. Aug. li. de co.
imago imitando dominus sed non qualis imago est filius. Aliter enim est imago dei in filio aliter in homine.
sicut aliter est imago regis in nummo aliter in filio. Nos sumus nummus in quibus imago dei est.
Xpc est filius qui hoc est quod pater. Nulla imago dei coli debet nulla que hoc est quod ille. non illa pro — Aug. ad ianuarium.
illo sed illa pro illo. Imago dico inuisibilis .i. incomprehensibilis nec cepit esse creata immo ipse
est primogenitus creature .i. ipse solus et ante omnem creaturam est genitus. Alia sunt creata autem quod omnia
ipse genitus. Hic ostenditur coeternus patri. Et uere genitus est ante omnem creaturam quia in ipso .i.
per ipsum uniuersa condita sunt. Ecce hic ostenditur coomnipotens patri et ita in nullo filius est mi-
nor patre. Uniuersa dico que sunt in celo et in terra. uisib. ut sol et luna inuisibilia
ut angeli et anime. siue throni siue dominationes siue principatus siue potestates. in hoc altissima per eum
facta sunt. Omnia per ipsum facta sunt. et omnia in ipso sunt. quia et elementa et omnia
in ipso sunt .i. ipso auctore uiuunt. Vel ita Omnia [illegible] p. e. c. s. ita per ipsum quod
ante erat uita in ipso. Vel ita. per ipsum omnia creata sunt. [illegible] et omnia in ipso sunt .i. cum non ex-
cedit. quia immensus est uidere extra substantiam ei re non possunt [illegible] et ipse non in eternitate et potenti-
a sed et in dignitate est ante eos. nullus est ei equalis [illegible] hoc est sic omnia creauit ita et
in ipso constant omnia. quod omnibus diuinitate illius omnia sustinet
et regit. Et talis sit ipse. Et hoc. hominis non est caput corporis. sui .i. ecclesie.
quod unita est ei et quasi membra ut capiti. Bene quidem dicitur caput corporis .i. ecclesie. quia
ita se habet ad ecclesiam sicut caput ad corpus. Quod uidere enim ecclesie et re-
git ea. Et in ipso sunt omnes spirituales sensus ecclesie ut in capite omnes sensus
corporis. Sicut enim anima totum nostrum corpus animat et uiuificat sed in — Aug. in li. de agone xpiano.

capite omnibus sensibus sentit. Ideo que capiti cetera subiecta sunt ad operandum.
Illud autem super locatum est ad consulendum quia ipsius anime que consulit corpori quandam personam
gerit caput. Ibi enim omnis sensus apparet. Sic in universo corpore omnium sanctorum tanquam unius corporis
caput est homo Christus quos omnes ab Abel usque ad ultimum iustum sapientia Dei illuminat, qui ple-
nius fuit in Christo. Aliter enim ceteri homines sapientes sunt, aliter homo Christus qui ipsius sapientie per quam sunt
sapientes quoque homines non solum beneficium habet sed et personam agit virtuteque ipsius et gratia plenus
et ecclesie omnium qui de plenitudine eius acceperunt caput est. Ex quo apparet quod sapientia Dei
id est verbum non sic assumpsit illum hominem ut ceteros sed multo excellentius multoque subli-
mius quem ipsum solum assumi oportuit in quo sapientia hominibus appareret sicut eam visibiliter
decebat ostendi. De ceteris enim sapientibus recte dicitur quod habent in se verbum Dei per
quod facta sunt omnia, sed de nullo eorum recte dicitur verbum caro factum est. Homo ergo excellentius
assumptus qui personam Dei sapientie gerit ut caput in quo sunt omnes sensus, personam anime que totum corpus vivi-
ficat. Sed cum ecclesia ab Abel cepit quomodo homo Christus caput est eorum qui ante fuerunt? Verbi gratia
ipse est principium ecclesie secundum divinitatem, id est fundator ecclesie, quia omnes iustos qui ab
Abel usque ad ultimum iustum generantur virtute divinitatis et nomine sue dono il-
luminavit. Secundum humanitatem et potest dici principium ecclesie quia super fidem humanitatis eius
fundata est. Verbi gratia ipse est caput primogenitus ex mortuis, id est primus mortuorum ad im-
mortalitatem resurgens. Sicut enim natus est ante omnia de Deo verbo omnia creavit, sic idem de
virgine natus homo primus resurrexit ut quod creaverat restauraret, ut semper sit primus et princeps.
Unde subdit: Ut per hoc sit in omnibus tam prioribus quam sequentibus tenens principatum. Divinum
quod per alios suscitare. Vel bene primatum tenet non solum quod primogenitus est sed et quod plenitudinem
divinitatis. Quia omnem plenitudinem habitare in ipso et per eum reconciliare omnia, id est placuit Trinitati quod in ipso omnis plenitudo
sancte Trinitatis non modo esset sed habitaret et reconciliaret omnia Deo, id est iustos et gentes.
Attende quod plenitudo recte dicitur in ipso esse et manere quia omnia preter se ut nihil
exceptum sit quod per eum non possit placari. Unde ait: Sicut pater habet vitam in semetipso sic dedit et filio vitam habere
in semetipso. Sicut enim pater suscitat mortuos et vivificat, sic et filius quos vult vivificat. Et sic ostenditur Deus perfectus
esse. Omnia dico tendentia in ipsum que lumine eterno, id est eterna veritas. Ut reconciliaret omnia in ipsum. Ob-
lato Deo placuit per ipsum reconciliare omnia. In ipso est pacificans, id est pacificavit non gen-
tis non palam hostiam sed per sanguinem crucis eius, id est per mortem crucis que est turpior mors. Paci-
ficavit dico sive que in celis sive que in terris sunt, id est celestia et terrestria quia pax hominibus [illegible]
in celum. Vel que in celis sunt, id est sanctos qui iam sunt in celo, et que in terris, id est sanctos qui adhuc in ista
vita sunt. Et ut specialiter loquar vos, o Colossenses, pacificavit et reconciliavit Deo.
Vos, id est quamvis essetis aliquando alienati a Deo nimirum cum Deo habentes et inimici esse dicendo
in sensu quia putabatis bene agere. Vel secundum aliam litteram preter legi quod idem valet.
Cum essetis alienati et inimici sensu, id est consilium eius quod non receperunt quod per Moysen dicebat mandavit Deus
devoti ydolis suis. Vos dico degentes actu in operibus malis. Nunc autem, o tales
aliquando eratis, nunc autem, id est in hoc tempore gratie non in alio, reconciliavit vos remissione
peccatorum in corpore carnis [illegible] id est fragilitatis eius, id est in corpore suo passibili
et mortali, et hoc per mortem [illegible] reconciliavit dico exhibere vos, id est ad hoc ut tandem
exhibeat et representet [illegible] vos sanctos virtutibus et immaculatos a peccatis
et usque adeo quod irrep[illegible] quatenus nec male erit in eis. Et irreprehensibiles dico
coram Deo ipso, que omnia videt [illegible] et representet coram ipso quando et presentes eritis vi-
dentes eum sicuti est facie ad faciem, de quo diffidendum non est. Si enim mortalis et mor-
talis immortalis potuit reconciliare,
iam immortalis potentior ad faciendum. Si tamen
et cetera. Hic monet ut in fide Christi et
spe perseveret. Ideo enim tot et tanta dixerat
de Christo ut ponat spem in eo solo in quo omnia bona sunt non alicui elementi

ab

ab.

ab

ab

ab

creata sunt et ipse est
ante omnes et omnia in
ipso constant et ipse est
caput corporis ecclesie
qui est principium
primogenitus ex mor-
tuis ut sit in omnibus
ipse primatum tenens
quia in ipso complacu-
it omnem plenitudi-
nem divinitatis ha-
bitare et per eum recon-
ciliare omnia in ipso
pacificans per sangui-
nem crucis eius si-
ve que in celis sive
que in terris sunt.
Et vos cum essetis
aliquando alienati
et inimici sensu
in operibus malis.
nunc autem reconciliavit
vos in corpore carnis eius per mortem exhibere vos
sanctos et immaculatos et irreprehensibiles coram ipso. Si tamen

permanetis in fide fun
dati et stabiles et immo
biles a spe evangelii quod
audistis quod predi
catum est in univer
sa creatura que sub ce
lo est. Cuius sum e
go paulus minister
qui nunc gaudeo
in passionibus pro
vobis et adimpleo ea
que desunt passionum christi
in carne mea pro corpore
eius quod est ecclesia
cuius factus sum
ego minister secundum
dispensationem dei
que data est mihi in vobis
ut impleam verbum dei
misterium quod ab
sconditum fuit a seculis
et generationibus nunc
autem manifestatum est
sanctis eius quibus voluit

eorum et angelorum se subiciendos putent. Hic enim solus colendus est et adhuc non estimandus
quisquam. Exhibebit vos dico. tamen hanc conditionem si permanseritis in fide fundati. firmi
non fluctuantes. et stabiles ut per vos non recedatis et immobiles ab alio impellente a spe evangelii
vel si estis stabiles in spe premiorum et ab ea immobiles que promittitur in evangelio. Sic fecerat
exhibebit eos deo. aliter verum pro deo; et illud est quod evangelium tenere debetis quia audistis ab
vel intellexistis ipse verus est veritas. Nolle enim viam veritatis non agnoscere [illegible].
quod evangelium predicatum est et manet in universa creatura que sub celo est. id est in universis hominibus qui
sunt nova creatura quocumque sunt usque; Vel ita. postquam in mundo est. nova. hic non mutatur quia tamen nova
creatura mihi est sub celo. adhuc peregrina sed tandem perveniet ad gloriam. Cuius evangelii predicandi
di ego paulus factus sum minister. ita prius scire quod minime qui nunc ephesi positus in car
cere pro evangelio gaudeo in passionibus. quia in credentes proficiunt quas sustineo pro vobis con ab
firmandis in veritate evangelii et adimpleo ea passionum christi que desunt. quia nostre passiones que sumus
membra christi christi sunt. Quia enim unus homo una persona est. caput et corpus. id est salvator et salvan
dis. Sic ergo in membris christi est. quecumque patitur ab eis qui non sunt in membris christi. deerat passionibus christi
ideo additur quia deerat mensuram implens non superfundens. tamen patitur quantum ex passionibus
tuis infenderat in universe passioni christi qui passus est in capite nostro et patitur in membris suis
ad commune hanc quasi rem publicam nostram quisque pro modulo suo exsolvit quod debet; et
pro possessione virium nostrarum quasi canonem passionum in finem parturua plena
ria passionum omnium nenit nisi cum seculum finitum erit. Vel et ea passionum christi quas christus sustinuit
vel que me sustinere precepit que adhuc desunt adimpleo. id est paratus sum pati. et hic non in
meis sed in carne mea. vel desunt mihi carne ipsius christi sed in carne mea. ubi patior pro corpore
eius. multiplicando quod est ecclesia. a. Non de alio corpore dico nisi de illo quod est ecclesia
cuius corporis ego factus sum minister ut ei ministrem spiritualia. minister dico secundum dispensationem dei
que data est mihi in vobis. id est ad hoc factus sum minister ut ei deinde dispensarem actu. per gratiam apostolatus
michi datam a deo in vobis. Vel ita. cuius evangelii ego factus sum minister secundum dispensationem dei. id est secundum gratiam apostolatus ab.
mihi a deo dispensatam que data est mihi in vobis. Tantum est enim quasi a meis discipulis predicatur in ab.
vobis quantum si a me ipso. Misterium evangelii inter gentes a deo patre se factum esse dicit
ad quod ostendendum. scilicet ut misterium a deo ceptum per idoneum servum impleatur. quod igno
tum a seculis fuit. scilicet misterium nativitatis (ex deo et nativitatis) ex maria et salvationis gentium et totius
operis christi. Vel non subaudis. Vel et impleam. a. Data est mihi dispensatio ad hoc ut impleam. id est
impleta ostendam verbum. id est dispensationem et ordinationem dei. vel quod deus preordinavit de
vobis gentibus vos. scilicet per christi incarnationem salvari. Hoc ideo dicit ne videatur salus non Aug in lib
esse promissa gentibus quia verbum est misterium. vel occultum quasi non notum erat in principio confessionum
erat verbum nusquam erat lectum verbum caro factum est et cetera que ad sacramentum incarnationis pertinent.
Vel non abscondisti hec a sapientibus et revelasti ea parvulis. Quosdam enim platonicorum libros
ex greca lingua in latinam versos vidi et ibi legi non quidem his verbis. sed hoc idem omnino
multis et multiplicibus [illegible] suaderi rationibus quod in principio erat verbum et verbum
erat apud deum. Sed quod verbum caro factum est non legi. Indagavi quippe in libris illis varie dictum
quod filius sit in forma patris sed quod se exinanivit non habetur ibi. Recte ergo
illud verbum dicitur misterium. vel occultum quia verbum a deo fuit occultum quod absconditum fuit a seculis
vel a principio seculorum et absconditum fuit generationibus. omnibus non cuidam parti
tamen non cui per spiritum sanctum revelavit. nunc autem. id est in tempore gratie manifestatum est. non omnibus
sed sanctis eius. humilitate parvulis nec his omnibus plene innotuit. sed his tamen quibus
voluit deus. ex sola gratia notas facere divitias glorie sacramenti huius. id est copiosam gloriam tanti
digni sacramenti in quo sunt multa. scilicet fides remissio iusticia donum spiritus sancti futura beati
tudo. vel divitias dicit sacramenti dico existentis in gentibus quod sacramentum est christus
gentibus illud sacramentum est christi incarnatio per quam salvantur gentes ita et in vobis ut sit

vel al passio est dic ecclesie ad ipso vel

spes glorie. i. per eum spes est gloriam sine lege que. i. qualem et nos apostoli annuntiamus. quod sine lege saluat gratis nos dico corripientes. i. arguentes non solos uos sed omnem hominem. qui deuiat a ueritate quod nouit et docentes omnem hominem. sed eos qui ignorant ueritatem. Vel corripientes corripimus et uicium et obedientes docemus. docentes dico in omni sapientia. non
(ab.) sumus ceci ut pseudo sed docentes in omni sapientia. Vera sapientia est in disciplina dominica. sed et xpc agnoscitur. quod apostolus magna cum diligentia agere testatur et erudiens omnem hominem in hac sapientia consummatum exhibeat eum deo. Unde subdit. ut exhibeamus. i. offeramus deo et sacrificium
(ab) omnem hominem. tamen uidingnam gratiale. perfectum non in lege sed in xpo ihu. i. in intellectu mis
terii xpi in quo. i. in quo xpc et. sed ut omnis homo sit perfectus in xpo et laboro certando. contra rebelles secundum
(ab) operationem eius quam operatur in me in uirtute miraculorum. i. etc cum perfidos adiuuantibus
me signis et uirtutum per quem uita infidelitatis comprimitur ut qui uerbis seducit uirtutis cedat. a. d.
Labori meo adiungit deus miracula ad confirmationem. Uolo enim. a. Ostendit de me in
terro nobis quod uolo uos scire qualem sollicitudinem habeam pro uobis ut ea intellecta queratis in xpo perfecti. et
recte ait pro uobis. non enim minus pro hiis quos non uidit sollicitus erat quam pro hiis quibus
presens predicauit nec minori affectu diligebat eos quos non uidit quam ceteros apud quos
erat et non solum pro uobis sed et pro hiis qui sunt laodicie quia inde a pseudo apostolis peruenit
tunc et pro hiis adiacentibus uobis quicumque non uiderunt faciem meam. i. c. et sic fidem audierunt. et ad
hoc intendo ut. ipsi nobiscum consolentur corda ipsorum. consolentur corda sua instructi in caritate.
quam deus ad nos habuit quod pro nobis filium tradidit. Hoc siquis attendit pro se in hac mise
(duo de spiritualita) ria consolari quia non pro pende calcata superbia per humilitatem ad patriam posse uenire.
Uiciorum namque omnium causa superbia est. Ad hanc conuincendam atque auferendam tanta medici
na celitus uenit ad elatum hominem per superbiam. deus humilis descendit per magnam gratiam claram ma
nifestam quod commendans in ipso homine que sunt tanta pre participibus suis caritate suscepit. Sequitur
enim ipse ita uerbo dei coniunctus ut ipsa coniunctione unus filius dei et idem ipse filius hominis fieret pre
cedentibus sue uoluntatis meritis fecit. Unum enim illum esse oportebat. Sed esset autem plures si
hic posset nisi per dei per eum donum sed per hominis uerbum arbitrium. Hoc quoque precipue ad humilitatem
nobis commendat. Sequitur Et instructi in agnitione dei. instructi dico per hoc intendo
in omnes diuitias pleni intellectus. i. in omnes copias intellectus pleni ut perfecte de
diuinis et humanis intellectum habeant ut de anima et supernis spiritibus. aliter enim ad cognitionem
dei nemo ascendit. Ideo dicit diuitias ut de omnibus habeant intellectum et addit plenitudinis
(·II·) ut de omnibus plene intellectum habeant dico instructi in agnitione dei. non dico quantum
ad opera sed in agnitione misterii dei ut sciatis sed quod est secretum et a paucis cognitum de essentia
dei. dei dico patris et xpi ihu. ut sciatis sed quod alia persona est pater a filio quamuis unum uidetur
et uerbum est illo. ad quam cognitionem si tenditis ad principium trecitate quod ipse in quo sunt omnes thesauri.
i. copie sapientie. de diuinis scientie de humanis absconditi. et ideo ne miremini si in
xpo estis et eas nondum inuenistis quod non omnibus patent nisi hiis qui petunt et pulsant. Vel aliis
(ab.) non mutatis ita per legem illud. consolentur corda sua dico instructi in ea non in duui
(ab.) ciis. alia litera pleni intellectus. ad quid ad cognoscendum misterium dei quod est xpc. alia litera.
(duo de in. De homine assumpto) i. uerbum caro factum per quod humiliatus superbie reduntur. Et lego uerbum caro factum est.
in uerbo intelligo unum dei filium in carne agnosco unum hominis filium utrumque simul
unam personam dominum et hominem ineffabili gratie largitate coniunctum uerbum caro factum.
quod est xpc. xpi hoc thesauros sapientie et scientie. Unde subdit. In quo sunt omnes t. s. et s. a. Hec duo
ita se ita distant ut sapientia de diuinis scientia de humanis accipiatur. Utrumque agnosco
(ab meod) in xpo. et sapientiam in eo quod uerbum est apud deum. et scientiam in eo quod hoc nobiscum est. omnia enim quod per eo
hoc uerbum caro factum temporaliter fecit et pertulit ad scientiam pertinet. Quod autem uerbum est sine
tempore et loco patri coeternum ubique totum ad sapientiam refertur. Sequitur quod intra xpo est sapientia quod intra
(ab) id est unum plenum gratie et ueritatis. aliter totum falsum litera quod est. ut consolatione accipiant corda ipsorum.

deus notas facere diuitias glorie sacramenti huius in gentibus quod est xpc in uobis spes glorie, quem nos annuntiamus ac docentes corripientes omnem hominem in omni sapientia ut exhibeamus omnem hominem perfectum in xpo ihu in quo et laboro certando secundum operationem eius quam operatur in me in uirtute.

Uolo enim uos scire qualem sollicitudinem habeam pro uobis et his qui sunt laodicie et quicumque non uiderunt faciem meam in carne ut consolentur corda ipsorum instructi in caritate

in om̄s diuitias
plenitudinis in
tellectus in agni
tionē ministerii
di patris x̄ ihū in q
sunt om̄s thesau
ri sapie & scie ab
sconditi. Hoc autē
dico ut nemo uos
decipiat in sub
limitate sermonū.
Nam et si corpore
absens sum, sed spū uo
biscū sū gaudēs
et uidēs ordinem
urm̄ et firmamtū
eius q est in x̄o fidei
urē. Sicut ergo acce
pistis x̄m ihm̄ dnm̄ in
in ipo ambulate
radicati & superedi
ficati in ipo & confirm
ati fide sicut didicistis
abūdātes in grār actioē.

ē. sunt ill. in ca. cos di. pl. intel. ad. ag. m. d. i x̄. Jn q. ec. Vult aplūs aios
eor̄ frui in caritate ut p̄mpti fierent p̄ plenam agnitionē accipe sacmti di i x̄
aduertētes hās ee sapie & scie diuitias. si agnoscant x̄ in ditatis sue plenitudine ad cor
anḋ & cons ordo ad h̄ tendo ut cor ip. q. a. c̄ferit ē in. i. ca. di. quorum. i. ē. sunt instructi
ad ag. m. di i x̄ i ag. x. in quo ē ois misteriū. Omne enim misteriū sacmti di i x̄ est
ut qui eum cognoscit omniū noticiam hre uideat. Vn̄ addit. Jpi dico p̄ris m̄d dūte
ro. d. p. i. Diuitie enim sapie & scie sunt. si x̄ agnoscant qr̄ oīū potitur. ut i
eo ē. Ex ipo enim sūt hūt os qr̄ recapitulantur ut p̄ ipm̄ os subsiste uideant.
Vn̄ recte addit subdit. In quo s. o. t. s. & s. a. Omnium enim rō scie toti creature
supne & terrene in eo ē qui ē cap & auctor omniū celestiū & terrestriū. uq h̄ nouit nec
ult̄ querat nec sapiam nec uirtutē quia agnouit eum i q p̄fca uirt̄ ē. p̄fecta q; sapia
q q. alibi querit. namquid sapientius salomone. quid p̄dentius daniele. qb
io ds p̄ ceteris sapiam dedit ut in daniele & salomone ostēderet infidelibus se
actorē esse sapie totius quod infideles non putant qr non legit̄ in euglis ypp
bis astrologiā geometriā & alia huiusmodi iō despecta s. a nris quia nec ad sa
lutē p̄tinet s; mag. mittit in errorē & a dō auocat. ut dū his studet dispu
tationū ratiocinationib cura aie sue n̄ agat quisq. x̄ nouit thesaurū sapie &
scie inuenit quia ad nouit q utile ē. Hoc aū. Commendata sua ministrii dignita
te monet eos ne maloz colloquiis & astutia iniquitatis sensus eoz recedat a x̄.
a. Volo ut sitis instructi h. a. dico ut non solū ad ea tendatis. q nōdū habetis
s; ut nemo quantūcūq; sapiens uos decipiat in sublimitate. t. subtilitate. & uidr
q sublimitas n̄ē n sermonū. i. n̄ inuisibil quia sapientes mundi arte qdā &
minuciis disputationū gestiūt aiās simplicium ut ratione mundanaz r̄ ab
strahant eos a spe q i x̄ ē. nā. a. Ne decipiat dico & recte uideo enim spū q. apd
uos gerit̄. & h̄ ē q. ait. nā & si a uob corpe absens sū. s; tn̄ uob c̄ sū spū. sic & spc he
lisei fuit cū giezi inuia eunti ad naamā syrū ut acciperet sub noīe ei q ip n̄
mādauat. qnto mag apls ea q dixit potat in spū uide. Maior enim grā fuit in
aplis quā i pphis io ait. spū uo. sū. Scs enim datus ē in spū uidē remota. & ubi ca
ueat illi quoz actus magistrum n̄ latet. Vobiscū sum dico gaudens & uidens.
i. quia uideo ordinē urōz. i. quom unusquisq; urm̄ t ordinē suū uiuit. &
uidens firmamtū ei. i. stabilitatē ei fidei urē q i x̄ ē. non i lege. P h̄ p̄mptiores
eos fac ē ea euuglm quia gaudē se dic in dispositione conusationis illoz & fidi sta
bilitate ut scientes uū placeatur deo in eo fierent firmiores. Jn qui b'stantis.
sic ḡ fidi fundamto accepistis. boa enī fuit acceptio. accepistis inq x̄m ihm x̄ d. n.
ita ambulate. i. p ficite non ext eum s; in ipo. ambulate dico uos minores radic
in actiua uita ut arbor ad fructificandū & uos maiores q in cōteplatione estis sup
alios edificati. & in ipo. i. in templū di u. s. alius loquatur. ambulate iacti. g.
cofir. i fide. ambulate dico sic didicistis. i. n̄ aliter quam recepistis & didicistis
cognitione & habetis materiā grāz. Vos dico abundantes donis i illo qui sol dat i eum
ē & n̄ hac ambulatione. uidete ne quis uos decipiat p philosoph. terrenā p q solet
seduci q cupiunt p̄dentes uidicari i mūdo & eā diligat subdētes. & p inanē fallaciā.
Terrena enim philosophia argumntis & subtilitate minuciaz cōponit & decipit de
iusimilib causis & minuciis reb nec tā uū estimat q cospicit intelligit i elemtis
q terrena philosophia ē s. trad hoīu. agnitū s. el. m. n̄ s. x̄. in aliqua parte. i.
n̄ a dō ordinatas, ab hominib tradita. Tradider enim philosophi quos hoīes uo
cat dm̄ n̄ posse fi carnā hoīe n̄ posse nasci de uirgine t mortuū reuiuē
cōsidātes elemta. i. has cāuas uisibiles i qb ex cōmixtione seminū aialia gignant.

au.
au.
au.
au.
au.
au.
au.
au.
gignant

aū (margin, red) iq morit' n' icum uiuit · iō monet caue traditioē ista · Sī uane · et fallacē phi
losophiā nō a dō ordinatā s; ab imbecillitate ratiocinatiōis huāe q potentiā di
ii' ɔsciā suā coartat n' alr' cdens face' d' posse q carna' rō suad; q iō cauenda est
Aug' in ser mone qdā (margin, red) qa mdi cultrx ē n' di · et qr retrahit iq pfectio diuinitatis ē q oia ht q pat · Sc
dm att · f · et · illos tangit qui qi prudnti' ydola expont dicētes iuno ē aer nep
tun' ē mare · Iō c dict f · p · i · i · f · addidit f · elemēta mdi · a · amones n' q lecūq ad
orantes simulacror s; q doctiores i'ptatores · signor cauendos ēē · Sc fallaciā
appellat q de lege pseudo pdicatores dicut · illa dt inanis q i hac falsitate nulla
ē utilitas quod solet aliqn ēē i falsis · Philosophiā dic ea quib' ea pbare uolut qd
asserunt rē snis' · Videte ne quis uos decipiat trahēdo ad legis obseruātias pp
· i · p rationes conquisitas ad pbandu d' inpbandūq de lege dr · p · i · an · fal · s · p illd
quod pbatur ne quis decipiat dico agens f · ho · t · i · legalia · P exhibita eni uita
te lex n' ē tradicio di s; hoīu et agens f · el · m · i · f · litatē sīstiq; et de mdanis ē
et n' f · x · i · f · ueritatē spualis intelligētie · et ue n' f · x · qr i ipo x ha · plenit · di · o ·
Aug' ad dar danum. (margin, red) · i · oīo inhabitādi ut et psonalit' sit ei unita qd n' ē i aliqua cātā · D's quid' ūq;
psens ē ūq; totus psens nec tn ūq; habitans · s; in tēplo suo tn icapit habitās ab
De habita tione dei · (margin, red) aliis amplius ab aliis minus s; de solo capite nro dr qua i i · h · p · d · d · i · corpat · Nō h
iō dic qua corporeus sit ds s; ūbo trāslato usus est quia i tēplo manufacto olim n'
corporalit' s; umbratilit' habitauit · i · p figurantib' signis · O mis eni ille obsuātie
umb' fuer' futuror · Nō g qua diuinitas corp' sit s; pp ūbrar opatioē legaliū
Aug' s' gen' (margin, red) dix corpalit · i · oplectiue qr i illo iplētur oia ut q dā sit corp' et impletio ūbrar le
gs · i · significatiōū illar ip sit ūitas · Sic g ipe figurat translatiue n' pe dicte
sut ūbre ita c ait plenitudinē diuinitatis in x habitare corporalit' trāslato ū
bo usus ē · Quiu dic carnales obseruantias necessarias dic x n' ēē corp' ūbrar n'
Aug' ad dar danum (margin, red) dm ad oia sufficiētē · Vl' ēte iō dic corpalit qr i x corpe qd' suspsit de ūgine tāq in
templo habitat ds · Quid g i tē it cap · i ūbra cēta q i tēplū ei s; quia i capite
nro habitat oīs plenitudo diuinitatis itaq oīs grā plen' ē s; n' ita habitat i scīs
sic · et i nro corpe i ē s · singulis mbs s; n' quant' i capite · Ibi ūsus ē et audit'
olfact' et gustus et tact' in ceteris aū solus est tact' ita i x habitat oīs plenitudo di
uinitatis qr ille ē caput in quo sunt oēs sēsus · In scīs ū q i solus tact' ē q b' dat' ē spc
ad mēsurā · Pretea ē aliud quo i scīs plane it' illud cap' et ceuuslib; mbi excellētiā qr
singulari quadā susceptioē hoīs factus ē hō ille una p' ē ūbo · De nullo eni scōr
dici potuit d' p' d' potit ūbū caro fact' est nullus scōr qualib; p stantia grē unige
niti nom' accepit ūq ē ip in ūbū ante scla h' simul ē assūpto hoīe dicet · Qe ē suor
oīs intelligētie tat · i ip · ha · o · p · d · c · i · iacit' i solide · Seqt' · Et estis · a · In eo ha
bitat plenitudo diuinitatis et i illo qui ita plen' ē uos estis repleti donis sps ·
ab · (margin, red) q n' sunt ipa elemēta · In cdētibus enim sps scs habitat q elemētis cōcedi n' potuit
qr i dignū erat īuisibilē i corporeū habitare in suba uisibili · i sensibili · Audiat g
et ueniat cultores elemētor et cdant i x ut fiat maiores eor quos n' c colut · Iō aut'
i ū · re · ē q cditis i x oē plenitudinē habitare q negantes cē x sut · q x ē cap · n'
m hoīu s; et oīs pn · et potes · angelice et uos g replē p q sup nos eius repleti · In
q · Monuit ne p philosophiā a x recedat n' c monet ne a pseudo aplis seducti
cimonias legis recipiat · a · Estis repleti i illo in quo n' solū donis repleti estis s; et
estis ccūcisi · i · purificati ab errore i mdo · ccisi dico ccisioē n' fca manu · i · ope hūano uos dico manētes i ex
poliatoē corp' car · i · expoliati a corpe scil quod erat carnis · i · carni subiectū carni seruiēs desidiis s; in scōr est
spc · i · spualis spiu seruiēdo · in spu estis seruiētes n' i carne a terrenis ad celestia ab hūanis ad diuina ab errore ad
ūitatē ɔūsi · Sic ita · Estis ccisi · ccc · n' f · o · sic fiebat legal ccisio · f · n' fca i expo · cutis · alia lra car · qr ibi · s ·

Videte ne quis
uos decipiat per
philosophiā et in
anem fallaciā s(ecundu)m
traditionē hoīū
s(ecundu)m elemēta m(un)di
et n(on) s(ecundu)m xpm.
quia in ipso ha
bitat omnis ple
nitudo diuinita
tis corporalit(er). Et
estis in illo reple
ti qui est caput
omnis p(ri)ncipat(us)
et potestatis. in q(uo)
et circumcisi estis
circumsione non
manufacta in
expoliatione
corpus
cutis carnis s(ed) i(n)
circumcisioe xp(ist)i co
sepulti ei in bapt(ismo).

Jn quo ⁊ resur
rexistis ꝑ fidem
opationis dei qui
suscitauit illū
a mortuis, ⁊ uos
cum mortui esse
tis in delictis ⁊
ꝑputio carnis
ur̄e cōuiuifica
uit cum illo do
nans uobis oīa
delicta delens qđ
aduśum nos erat
cyrographum
decti quod erat
contrarium no
bis, ipsum tulit
de medio affigēs
illud cru-ci
⁊ spolians pri
cipat⁹ ⁊ potestatē
traduxit confiden
t̄ palā triūphās
illos ī semetipso.

ł carnali circūcisiōe ī meł fit ñ quod cutis aufert. Jeod̄ sensu ꝑ intelligi littā nrā sic ī manu
fcā. in xp̄o. cor. car. ł corpis q est caro. ł ḡ duas res intelligi uoluit q̄ aliud sit caro — Aug̃ de trin̄
aliud corpus carnis. s; quia corpus multa nomīe ē quarū nulla caro ē ꝙ ñ oē corp⁹
caro ē. Non unquā tali circūcisiōe circūcisi estis s; in circūcisiōe xp̄i. ł in circūcisiōe spūali ū
oīa uicia amputata s̄. quod solus xp̄s facit. Cōsepulti. Jt̄ h̄ ī xp̄o consecuti estis ꝙ estis cōsep.
ei ī bapt. ł ad similitudinē sepulture ei⁹. baptizati. s. ut iā ñ uideat̄ q fuerit̄. s. ueteres — Aug̃
peccores. s; noui iusti sicut xp̄s insepulc̄ posit⁹ ñ uidebat̄. Jn q̄. xp̄o ⁊ resurrexistis. ī no
uitate uite ambulando ⁊ h̄ ñ p aliud s; ꝑ fidē opationis dī. ł quā d̄s opat̄ ī nob̄
Vł ꝑ fi. o. d. ł ꝑ fide dī de q̄ credit̄ q exēplo xp̄i suscitabit illos. Vn̄ subd̄. q̄ suscitauit.
ł xp̄m a mortuis. h̄ ꝑmittit ad ꝓbanđ quod resurget̄ illi ⁊ īmortales. Vn̄ subdit.
⁊ ꝑ h̄ uos ⁊ gentiles iam certitudine spei cōuiuificauit. ł sc̄ corp⁹ ⁊ aīā uiuificauit ē
illo. xp̄o. ł ad similitudinē ei⁹ uiuificauit dico cū. ł quamuis p⁹ certus mortui ī delictis.
ł ñ sentientes mala. uł̄ delicta dic̄ q reliquit̄ legē ñ ⁊ mortui ī ꝑputio carnis ur̄e.
ł ī originali peccō q sigc̄ ꝑputiū uocat delicta carnalia ⁊ ponit ꝑputiū ꝓ eo q
sigt̄. ł delicta carnalia a q̄b⁹ expoliandi sum⁹ mortuos uiuificauit dico condonās uob̄ — Aug̃
gentis oīa delicta ⁊ originalia. ⁊ supaddita q signū ē q ⁊ penā tollet ⁊ ñ solū uob̄
gentib⁹ donauit delicta s; ⁊ nob̄ iudeis ꝑuaricatiōē q̄ fiuit ex lege dimisit. ⁊ h̄ est
ip̄ dico delens cirographū decti. s. legis. ł memoriā transgr̄ssionis q̄ erat ex dec
to. ł ex lege. quod cirographū erat aduersū nos. ⁊ conscia ei nr̄a erat ex decto [ł diabolus] ad
accusandum nos erat memor transgressionis illius ⁊ ita h̄ memoria erat aduersū nos
s. nocens nob̄ ⁊ nos cruciās. s; ⁊ h̄ in bapt̄o abluto ⁊ deleto ñ g scīa nrā timet ñ
diabol⁹ qđ obiciat h̄t. Et ñ solū cirografū decti erat aduersū nos s; ⁊ ipm̄ decretū
ł lex uet⁹. Vn̄ subdit. Quod erat c. Cyrographū decti dico q. ⁊ decretū. ł lex — Jeṙe
erat contrariū nob̄. cū ñ adiuuaret s; amplius reos faceret ipm̄ cyrogphū ⁊ decretū
tulit de medio omnīū. ł de cōi ut nullus cōditū ⁊ cyrographū timeret ⁊ ult̄ legē obs
uaret tulit dico affigens illud decretū cruci ut iā cessent oīa sacrificia leg̃ carnalia
ł oblatiōe ueri agni sunt ad impleta. q̄ quis illud restituit q̄ nullus debet restitue ⁊ sic
nos a lege ⁊ a legis ꝑuaricatiōe libauit sicut patres antiquos ab inferno libauit ne
quis putet eos ꝑ legē saluatos. ⁊ h̄ ē q subd̄. Et ip̄ expolians pncipat⁹ infernales ⁊ pa
ces auferendo abrahā ⁊ ysaac ⁊ ceteros iustos tradux̄ suos. ł longe ab h̄ regno ad celū dux
it ip̄ dico p⁹ confident̄. ł c̄ magna fiducia ⁊ spe uictorie ut d̄s h̄o sine peccō triūphās
ł expugnās ī cruce illos. s. infernales pncipes ⁊ ñ ē ī abscōdito s; palā. Siquis enim
ꝑfectiōē respic̄ apte uidetur antiquus hostis uict⁹. triūphās dico in semetipso. obla
lato ñ alio sacrificio morte sua quippe uno iustissimo sacrificio ꝓ nob̄ oblato q̄cq̄d cul — Aug̃ de trin̄.
pe erat unde nos pncipat⁹ ⁊ potestates ad luenda supplicia iure detinebat extinx̄.
Vn̄ ḡ accep̄ diabolus potestatē exterius dimicare carnis occidende interior q̄ nos tene
bat potestas eius occisa ē. Vł̄ ita ab illo loco. Delens. ⁊c̄. a. V obis gentib⁹ cōdo
nauit oīa delicta ip̄ dico delens ⁊ cyro. dec. q ad. n. e. decret̄ fuit dī qđ ade pcē
pit de ligno mali ⁊ boni ne comedas. h̄ decti uiolati cirographū. ł memoriā
deleuit d̄s quando peccōr pmi parentis ꝑ sanguinē xp̄i abluit ⁊ illa memoria e
rat contra nob̄ s; ip̄sam tulit de medio af. c. Vł̄ cyrographū dic̄ peccōr ade qđ — Aug̃
quasi cautionem cōtra nos tenebat diabolus decretum ē sententia cunctis hoīb⁹ aduersa — Aug̃
q. s. dictū ē morte morieminī s; illud cirographū dn̄s tulit ⁊ h̄ ē. Cōdonauit
uob̄ omnia delicta ip̄ dico decre. qđ. e. c. n. ł de quo data ē sententia contra hoīb⁹ contra
ria ipm̄ cirographū tul. de. m. af. ł c. ñ solum alia ñ h̄ ⁊ alia tolleret ñ libā
remur a morte ut inferno dum innocēs occidit̄ peccōr crucifigit̄ ⁊ morti
ficat̄. Crux enī ñ saluatoris mors ē s; pecti. Jnnocēs enī dū occidit̄ reos

† delens cyrogr. qđ e. a. n. ł peccōr ade cui⁹ reatum⁹ cyrogr̄ dico — Aug̃

Augustinus contra faustum.

Augustinus de agone christiano.

Augustinus de baptismo paruulorum.

Augustinus contra faustum.

ab

illos facie a quibus occiditur. sed peccatum humanum genus occidit per quod principatus expoliat. Unde
supra: Et exspolians principatus et potestates. animabus quas tenebant captiuas quibus eos expoliauit illas abluendo
peccata. expolians inquam traduxit principatus et potestates. id est ab ecclesia exterminauit ne sicut
de libris nocere possent ut ante. ipsum dico per crucis triumphum confidenter et palam. scilicet cum angelicis legi
onibus ad infernum descendens. et triumphans. id est uincens illos. scilicet principes inferni in semetipso
id est in potentia sue maiestatis. Vel sicut Augustinus: exuens se carne principatus et potestates exemplauit fiducialiter
triumphans eos in semetipso. nomine carnis hoc loco mortalitas intelligitur iuxta illud caro et
sanguis regnum dei non possidebunt. Per hanc mortalitatem nobis inuide potestates dominabantur. hanc igitur m
ortalitatem christus in resurrectione se exuens diabolicas potestates que per hanc mortali
tatem dominabantur dicitur exemplasse quia in se ipso capite nostro prebuit exemplum quod in toto
eius corpore id est ecclesia ex diaboli potestate liberanda in ultima resurrectione complebitur. In
ipso quoque uincuntur inimice nobis inuisibiles potestates cum uincuntur inuisibiles cupidi
tates. Fuso enim sanguine sine culpa omnium culparum cyrographa deleta sunt quibus debitores
qui in eum credunt a diabolo antea tenebantur. Unde in quippe multis effunderetur. Et quia hec bona a christo
nobis donata sunt ergo deinceps nemo uos iudicet. id est dampnabiles faciat in cibo aut
in potu sumpto uel non sumpto ritu iudeorum aut in parte diei festi non celebrata ut lex pre
cipiat celebrari. id est nemo uos dampnet de hoc quod nullam partem obseruetis diei festi.
scilicet aut neomenie aut sabbatorum que omnia sunt umbra futurorum. id est aliqua signa
ante prenuntia que in figura futurorum tunc fiebant et erat peccatum non obseruare que precipiebantur. nunc
non solum non obseruatum tunc dampnabat nunc autem non est peccatum quia tunc erant precepta non tes
timonia. Illud enim erat tempus significandi hoc manifestandi. Unde ipsa scriptura que tunc fuit
exactrix operum significantium nunc testis est rerum significatarum. et quod tunc obseruabatur ad prenuntiati
onem nunc recitatur ad confirmationem. ergo non manducare ad inuicem prestatutos. Unde dies
tempore illo peccatum fuit tempore autem isto non est peccatum sic ceteris. Tunc enim fuerunt huiusmodi precepta
nunc autem testimonia et confirmatio ueritatis. Hec omnia fuerunt umbra. corpus autem. id est ue
ritas huius umbre est christi. id est ad christum pertinet quia per eum impleta. Vel ista omnia sunt corpus christi. id est significant
corpus christi uel quod sumpsit de uirgine uel quod est ecclesia. Et quia sunt umbra ergo nemo uos seducat
uolens. id est amans suadere uobis ea que non uidit. id est que non intellexit scilicet legis cerimonias quarum rationem
ignorat. seducat dico in humilitate et religione angelorum. quia auditur quasi nuntius dei per speciem
et humilitatem religionis. Et hec sunt quibus possunt homines facile seduci. ille qui hec facit
est ambulans frustra quia quicquid agit perdit quia sine christo rectore est. ipse dico inflatus id est superbus
sensu non rationis sed carnis sue. id est sensualitatis quia non intelligit aliud quam sensuali
tas capit unde erubescendum est non tumendum. et est non tenens christum in unitate et gratia plenum
omnium scripturarum caput est quod dicunt qui legem predicant. ex quo capite. id est de cuius ple
nitudine accipiendo totum corpus. id est ecclesia per nexus caritatis et per coniunctiones fidei et spei
corporum in quibus fideles coniuncti sunt et simul est subministratum et constructum. Distinguendo
reddendo singulis singula constructum inuicem per coniunctiones scilicet quia idem est et eadem operatur
et subministratum in subseruiendo per nexus. id est per caritatem. si qua membra non coherent non inuicem
seruiunt non uiuunt et sic crescit uirtutibus et membris et hoc in augmentum dei quantum deus prouidet.
Vel in augmentum dei dicit quia quasi augetur deus hominibus ab errore redeuntibus sicut
minuebatur deserentibus. Quia enim per errorem deseruerant deum minuebant eo pias di
uicias eius negando se eius esse. Cum uero redeunt deum inuenire faciunt quia ex perditis
adquirunt. Si ergo et cetera. Hactenus monuit stantes ne seducerentur a pseudo. nunc aggreditur
illos qui aliqua de lege seruabant sub increpationis forma dehortans eos a lege. quasi: Vos
stantes uidete ne seducamini sed uos alii qui legalia recepistis dicite quare legem seruatis.
et hoc est quod ait: Si autem mortui estis non misera morte christi sed felici morte ab elementis mundi id est separati
a lege que est institutio puerorum que mundana peritia. mortui dico per hoc quod estis cum christo quod adhuc

Nemo ergo uos iu
dicet in cibo aut
in potu aut in
parte diei festi.
aut neomenie.
aut sabbatorum. que
sunt umbra futu
rorum corpus autem christi.
Nemo uos sedu
cat uolens in hu
militate et reli
gione angelorum que
non uidit am
bulans frustra
inflatus sensu
carnis sue. et non
tenens caput.
ex quo totum
cor pus per nexus
et coniunctiones.
subministratum
et constructum
crescit in augmentum dei.
Si ergo mortui

estis cum xpo ab
elementis huius
mundi quid ad
huc tamquam viven
tes in mundo de
cernitis ne tetigeritis
neque gustaveritis
neque contrectaveritis
que sunt omnia
in interitu ipso usu
secundum precepta et
doctrinas hominum.
Que sunt quidem
rationem habentia sa
pientie in superstitione
et humilitate et
ad non parcendum
corpori non in ho
nore aliquo ad
saturitatem car
nis. Igitur si con
surrexistis cum xpo
que sursum sunt querite, ubi xpc est in dextera dei sedens.
Que sursum sunt sapite non que super terram. Mortui

·s· auctoritate nota et recepta tamquam viventes in mundo · i · ut ueteres qui mundo uiuunt in mundo
Decernitis seruanda legalia · decernitis dico dicentes alius alii sic ita ne tetigeritis · et cetera · Vel ita ·
Si ergo. Elementa dicit cerimonias huius mundi · a · Quia xpc deleuit omnia delicta · ergo
per hoc quod estis uos cum xpo · i · quia fide xpm accepistis mortui estis · i · ex toto separati a
peccato et a belle mundi · i · ab omni superstitione et abstinentia cerimoniarum mundi · Vel ita per ac
cipi cum xpo · i · sicut xpc ut sit sensus · Si inquit mortui estis a peccato et a belle mundi cum xpo · i · sicut xpc ·
quid adhuc t · u · i · m · d · a quibusdam superstitiose abstinendum · a · Si ipsi dum eratis ignari hoc
faciebatis cur ueritate prepalata id facitis · decernitis dico dicentes ista ne teti · ut
cadauer · vel locum in quo sederit mulier menstruata neque gustaueritis · ut porcum vel pisces
non habentes squamas neque contrectaueritis quodam studio et delectatione · e · Non debetis hoc
decernere que omnia sunt ducentia in interitum · i · ducunt in mortem ipso usu · i · si quis utatur eis iu
daico ritu ut ab his abstineat aliis utatur credens iustificari ista dico et que existimatis secundum
precepta et doctrinas hominum. Postquam enim ueritas uenit et ante hoc precipit deus seruari · sed pharisei propria auc
toritate hoc precipiunt et rationibus docent · Non ergo id dixit esse interitum quod usus sit ea esse mala vel
quod ad opus precepta sunt · sed quod usus eorum et cultura interimit quia sunt precepta et doctrina hominum non diuer
hibita ueritate · Que sunt quidem habentia rationem · i · speciem sapientie quia pretendunt superstitionem et humilitatem ·
Unde subdit · In superstitione · e · Vel hoc habent speciem sapientie quia sunt in superstitione · i · in religione que
supermodum est · et quia sunt in humilitate quia humiles se ostendunt qui illa obseruant et quia sunt
non ad parcendum corpori quia dicunt se non curare de honore humano et quia non sunt ad saturitatem carnis
quia multos sibi subtrahunt alios gulosos dicentes · Vel ita · Que sunt quidem habentia rationem sapientie · hec le
galia habent rationem sapientie non in ueritate sed in superstitione · i · in falsitate que superabundans non nulla ueri
tas est sed per mundanam sapientiam et que sunt in humilitate non illa que uera est sed sic ergo intelligitur · qua mentes
faciunt humilia · i · uilia terrena · i · in deiectione animi sunt et que sunt non ad parcendum corpori · quia in illis obseruandis
omnibus multus labor est que in uanis uel in aliquo honore dei · s · cuius consilium ueritatem ducitur
non secundum quorum fides destruitur et non sunt ad saturitatem carnis · quia multa eis subtrahunt · Vel ita ·
Que sunt quidem habentia rationem sapientie · i · putant se habere rationem sapientie que illa tradunt ideo quia illa traditio est
in superstitione · i · in simulata religione quia traditioni humane nomen religionis applicant ut re
ligio appelletur et sit sacrilegium quia quod contra auctorem est sacrilegium inter uetitum est · Simulata ergo
ubi est religio ut uideantur uera que falsa sunt illa traditio · vel religione in humilitate quia men
tes in terra humiliat ne erigantur ad superna · et est non ad par · c · i · obedientem corpori cuius caput est
xpc · i · ecclesie · et non est in honore aliquo illis quia truncati sunt a capite xpo totos sedantes in mun
do explentes saluum carnis sue · Unde subdit · et est ad sa · ca · Sagina enim carnalium sensuum
est traditio humana que hoc dicit sufficere quod carnis tradit perditum · Si ergo et cetera · a · Quia mor
tui estis ab elementis et quia hec non ualent ergo si iam consurrexistis · i · animo et corpore surrexis
tis animo in re corpore in spe et hoc cum xpo · i · assimilati xpo querite · i · cogitate non carnalia sed que sursum sunt
non loco sed merito excellentie sue ne in huius mundi parte figamus animum que in uniuerso nos ex
uere debemus · ideo dicit querite que sursum sunt · sed spiritualia que signant per carnalem obseruantias ·
Hec sunt ut gratia eterna vel que ad eam ducunt que sursum sunt dico · ubi xpc est sedens in dextera dei · i ·
regnans in equalitate patris et ibi summa est excellentia et per hoc certum est quod per eum ad excelsa per
uenire poteritis · querite dico que sursum sunt inuenta autem iocunda habere et hoc est quod subdit ·
Sapite · i · intelligentia et caritate que sursum sunt non que super terram · sa · non que fundantur in terra quia
ab his mortui estis · Unde subdit · Mortui enim · a · Ideo que sursum sunt querite non que super terram
quia mortui estis mundanis et caducis et uita uestra non abscondita est omnibus hic peregrinantibus
sed maxime carnalibus in terrenis non quidem
data est · Abscondita est dico cum xpo · que cum
tamen apparuit · i · reuelabitur uobis ·
ut eundem esse patre deum uideatis in terris

Iibr

ab.

ab.

ab.

In vigilia pasche

aug' de q̄o ne lxxxiii. ad'

III

ab.

uob et aliis apparebitis euntes cum ipso in gloria. Attende in his uerbis apostoli explicari
illa duo que in euangelio dominus ait tempus amatorum mundi dicens semper est paratum tempus uero suum et
suorum nondum esse paratum. Tempus enim glorie nostre nondum uenit quia nondum uenit estas .i. Christi
ab. aduentus ubi discernentur arbores fructuose ab sterilibus. sed gloria amatorum mundi semper est para-
ta. Ideo apostolus ait. Vita uestra abscondita est. hic est tempus uestrum nondum aduenit. sed tempus terrena amantium
aug' sup' io. semper est paratum. et addit. Cum autem Christus apparuerit. tunc et uos apparebitis. hoc est tempus uestrum. Cum igitur nobis insul-
tant amatores seculi dicamusque cum Christo quia propter nos ipse dignatus est hoc dicere. Tempus uestrum
semper est paratum tempus meum nondum aduenit. Mortificate. Post rationes de plenitudine Christi
ostensas generalis exhortatio ad omnes de moribus subditur ubi monet ne ad priorem con-
suetudinem redeant. a. Apparebitis cum Christo in gloria et ut hoc sit ergo mortificate membra uestra
ab. .i. partes ueteris hominis .s. peccata omnia. Peccata omnia sunt sicut quoddam unum corpus. singula
sunt membra. ut membra uestra .i. membrorum concupiscentias que sunt super terram. .i. terrenis et carna-
ab. libus dominantur .s. fornicationem etc. Describit delicta que membra appellat ubi acceptam
ab. ueritatis rationem bone uite opera daret. Multum enim obest scire uiam rationis et nequa-
quam eam exequi. Qui enim scit uoluntatem domini sui et non facit uapulabit multis. Fornicatio
immundicia libido est omnis concubitus preter legitimum connubium. inmundicia. que est nata libidinem .s. ardorem
per quaslibet turpitudines discurrentem. concupiscentiam malam de aliena uxore uel de
alia re. et auariciam. que sine corpore animam tamen contaminat. que est ydolorum seruitus. .i. tam fugien-
ab. da sicut ydolatria cuius simulacrum et particeps est qui rebus pro deo seruit sub uno nomine duo
pessima et impia uitia prohibens ydolatriam et auaritiam. et recte ydolatrie comparat auari-
tiam que est non dispar malitia quia radix est omnium malorum et pene uno explentur opere. quia
sicut ydolatra deo nititur auferre gloriam ne solus nomen diuinitatis habeat. ita auarus in-
diuiduas res secum trahendo ut solus usurpet que deus omnibus fecit. Utraque ergo deo scilicet iniuriam facit negat
deo quod suum est. Propter que. Malorum memoratorum causam tradit. a. Propter que .s. predicta mala uenit ira
dei in filios diffidentie .i. incredulitatis. Quid igitur erit de his quos ignorantia non ex-
cusat. qui grauius puniuntur. In quibus uitiis et uos ut alii aliquando ambulastis. et ideo
turpius est sine reditus ad eadem. Ambulastis dico cum uiueretis .i. cum uitam esse pu-
ab. taretis in illis. Hec memorat ut se euasisse gaudeant et de cetero se caueant. Unde subdit.
Nunc autem. a. Olim ambulastis in illis nunc autem cum Christum recepistis et uos ut omnes alii fideles de-
ponite non solum supradicta grandia uitia sed et omnia alia .s. iram que est subitus animi motus.
Post maiora prohibens minora ne uideantur hec non esse periculosa addit. indignationem.
indignatio ab. de animo sublimato maliciam effectum ire .s. et indignationis. Malitia enim est qua quis
ab. molitur dampnum alicui. blasfemiam. in fratrem uel deum turpem sermonem uel turpiloquium. depo-
nite de ore uestro et si in corde sit conceptus quod per singula. nolite mentiri inuicem .s. alius
alii. Sunt qui non habent consuetudinem ebrietatis qui tamen aliquando inebriantur. sic est qui non habent
consuetudinem mentiendi et tamen aliquando mentiuntur. sic et malum fit. Et prohibens ergo aliquando mentiri
et precipue mentiri assidue. Dico nolite mentiri uos dico expoliantes uos ueterem hominem .i. habi-
aug' contra faustum tum peccatorum cum actibus suis ut nec actus peccati intellectu assit. Homo enim uetus michi est aliud
quam uita uetus que est in peccato in quo secundum Adam uiuitur. et induentes habitum uirtutum qui non caret
actibus nouum hominem .i. rationalem mentem qui nouus homo renouatur in agnitionem dei. .i. ma-
gis et magis efficitur et acquirit cognitionem dei. illa renouatio fit secundum imaginem .i. in ima-
aug' sup' genesim. gine eius .i. in ratione que est imago dei qui creauit eum .s. nouum hominem in agnitione sui. Sanctus
ostendit ubi homo sit creatus ad imaginem dei quia non corporis liniamentis sed forma quadam intelli-
gibili mentis. Sic enim per lapsum peccati homo in agnitione dei renouatur secundum imaginem eius
qui creauit eum tamen ipsa agnitione carnalis est antequam delictis ueterasceret. Unde rursus in eadem
aug' de trinitate agnitione renouatur. ut in se renouamini spiritu mentis uestre. Si igitur spiritu mentis renoua-
mur et ipse est nouus homo qui renouatur in agnitione dei. nulli dubium est non secundum corpus nos f...

enim estis et uita uestra abscondita est cum Christo in deo. Cum Christus apparuerit uita uestra tunc et uos apparebitis cum ipso in gloria. Mortificate ergo membra uestra que sunt super terram fornicationem immunditiam libidinem concupiscentiam malam et auaritiam que est symulacrorum seruitus propter que uenit ira dei in filios incredulitatis in quibus et uos ambulastis aliquando cum uiueretis in illis. Nunc autem deponite et uos omnia iram indignationem maliciam blasfemiam turpem sermonem de ore uestro. Nolite mentiri inuicem.

Expoliantes uos ue|terem hominem cum ac|tibus eius et induentes
nouum hominem (eum)
qui renouatur in
agnitionem dei secundum
imaginem eius qui
creauit eum. Ubi non est
masculus et femina
gentilis et iudeus cir|cumcisio et preputium bar|barus et scita seruus et
liber sed omnia et in omnibus christus.
Induite uos ergo sicut
electi dei sancti et dilecti
uiscera misericordie benigni|tatem humilitatem
modestiam patientiam
supportantes inuicem
et donantes uobis
metipsis si quis ad|uersus aliquem habet querelam
sicut et dominus donauit uobis ita et uos. Super omnia
autem hec caritatem habete quod est uinculum

qualibet parte anime sed secundum rationalem mentem ubi est agnitio dei homine esse imaginem dei et
factum ad imaginem dei. Ista autem renouatio reformatioque mentis dicitur fieri scilicet deum et secundum imagi-
nem dei. sed ideo dicit secundum deum sic in epistola ad ephesios legitur ne secundum aliam creaturam fieri putetur et secundum ima-
ginem dei ideo ut creare intelligatur fieri hec renouatio ubi est imago dei id est in mente nec alia sit ima-
go secundum quam fit alia que renouatur sed ipsa. sic dicimus aliquem fidelem qui de corpore abscedit mortuum
esse secundum corpus non secundum spiritum que corpore ut in corpore mortuus est non anima ut in anima. Sic aliquis dicitur pulcher
et fortis secundum corpus non secundum animam. Et nota quod alia est ista imago que reno-
uatur in agnitione dei alia est illa imago ad quam factus est primus homo non mulier unde super
ad corinthios. Vir est imago et gloria dei mulier autem gloria uiri. Illa imago scilicet est ut quomodo ex
uno deo omnia ita ex uno homine omnes homines essent. Hec autem imago que de agnitione
dei dicitur carent et in femina est sicut in uiro. Ut ita. Secundum imaginem. a. Dico ut
expolietis ueterem hominem et induatis nouum id est qui eos dico esse secundum imaginem eius dei qui creauit eum
scilicet nouum hominem id est secundum rationem que est imago dei quasi aliud non moneo uos nisi quod ratio uestra sua-
det. hec est imago ad quam deus creauit hominem ut rationalis esset et celestia semper diligeret. ubi scilicet in
quo nouo homine non est masculus et femina id est distinctio masculi et femine. Secundum corpus enim
sunt masculi et femine sed secundum spiritum mentis in qua renouamur secundum imaginem creatoris
et ideo non est gentilis et iudeus id est acceptio uel exceptio iudei uel gentilis. Nullus enim
uel indignus excipitur nec aliquibus officiis uel predicationi apud deum. quod debitis ut illis natis sit
neque ibi est circumcisio et preputium id est non aliqui ibi sunt digniores eo quod circumcisi sunt uel eo minus
digni quia non habent. et ibi non est barbarus et scita seruus et liber id est non propter ista aliquis in
dignior est uel minus dignus in est sensus. In nouo homine nulla exterior diuersitas
alicui preiudicat scilicet nec sexuum nec nationum nec obseruationum nec linguarum
nec conditionum sed christus est omnia id est omnes partes noui hominis sunt opera christi et ipse christus est in omnibus
fidelibus qui per eum nouus est. Induite ergo a. Et quia christus est omnia in omnibus uos ergo o colossenses
que estis sancti id est uere electi dei scilicet quos deus ab eterno elegit et sancti sacramentorum partici-
patione et dilecti a deo id est quia iam scientis et quia deus dilexit uos induite uiscera misericordie
id est affectum pietatis erga omnes. deinde subditur executio misericordie cum addidit benignitatem
animi ad bene faciendum parati et humilitatem ut sitis humiles corde et habitu
et modestiam ut in omnibus modum teneatis et patientiam in aduersis tolerandis sup-
portantes inuicem ut alter alterius onera portet et donantes uobis metipsis si quis
aduersus aliquem habet querelam id est si alter alterum offendit non solum non iudicet sed et donet sicut
et dominus donauit uobis ita integre et pure uos condonate aliis. In cuius
rei sacramento lauit christus pedes discipulorum et dixit exemplum dedi uobis ut et uos
similiter (faciatis). Inuicem itaque nobis delicta donemus et pro nostris delictis inuicem oremus
atque ita quodammodo inuicem pedes nostros lauemus. Et nota quia ut lucrum possit
habere actibus (eos) facienda monet que meritum collocauit apud deum. ab illicitis abstinere facit
timor. Veretur enim ne mala faciens penis subdatur. Hec enim que non facienda
monet ad perfectum meritorum pertinet. Ex uoluntate enim fiunt non ex necessitate.
Qui ergo ab illicitis abstinet laudem habet. Qui uero a licitis temperat laudem habet et premium.
Super omnia a. Hec omnia seruate super omnia autem hec caritatem habete id est stu-
diosius omnibus aliis petite caritatem. Magis est enim studendum ei uirtuti que maior
omnibus est. Ut habete caritatem que est super omnia hec. Ipsa est enim eminentior uia que superem-
net scientie et omnibus preceptis. Hec est uestis domini inconsutilis desuper contexta per totum que nunquam
quando dissoluatur que ad unum pertinet
nit quia caritas in unum nos colligit
habete caritatem dico quod donum
scilicet caritatis est uinculum.

pfectiōis certa enī pfectū facit. caritas ī oīa ligat ne abeāt. ł pax x̄. ī. q̄ x̄ huīc ise ł habī pcepit ł q̄ it. dm ī hoīe fec. ex ultet ī cord. u. ī. sit ī cordib. urīs cū exultatiōis qd utiq; erit si hāt caritas q̄ uāhīt pacē q̄ puro corde cto dit. paxē dicips ūū hīt caritatē. caritas ū sep sec hīt pacē. īq pace uocati estis p eā positi ī uno corpe ecctē. Paxē nē necessaria ad unitatē corpis q̄ fac caritas ī debitis oīb q̄ti esto. do docītē uos ī alīos q̄ ignoratis p uos 9 monītē uosmet ipōs. de scītis ū doctīa fiat ill q̄ nesciunt ī monitio ill q̄ sciunt s; pig s; docītes dco 9 monētes debitis q 9tīn ī psalmis. q̄ de morib agt. ī hymnis q̄ de laudib dī agt. ī canticis spūalib q̄s de etno bono ī his docti 9 moniti estote cantātes dno. ī. ad honorē dī ī ii n sol labiis s; ī cordib urīs. ī. c ītellectu ł attentē ī hig. ī. 9 sidatoē bnficiorū dī. p q̄d a h possit ī serie pmisit dicēs. V bū. c. a. Vt pdīt doceatis ł 9 moneatī. ūbū x̄. habitet ī uob abūdāt. s. ī oī sapia. ū. s. oīū scptāx ītellectū hatis. Omē. c. Q̄a pcep sup dī laudari ī corde n̄c ī ūb ī fcīs nomī dī laudari ī exaltari hortat ū sicūba nra ī opacareat repłhnsioē ū magnificet dnis c magistrō ūy tipabiles fuīt discipli. a. Docete ī monete ī ptea oē q̄d cq; fac. ī ūbo aut ī ope facite ī noē dnī ihū x̄. ī. ad glām x̄ nūiā ī nslo luq facitis ūbo ł ope s; ī omia qcq; sit ad glām x̄. ī. ī cogitoēs ī si alia aliq sit. Vt ita. qcq; fa. ī ūa. ī o. facite oē. ī. pfectum dō adtribuendo ī h ē q̄d apt subdens fac oīa ī n. d. ī. x̄. ī. ad glā x̄ uos dico tīe ūe agētes grās ītegi s; dō patrī p ipm. c p q̄ ded ds oīa. Tcēnī ūe agimus grās dō p ipm xpm. sunt modū pcepto eī cto diamus. Mulieres. De morib hucusq; monuit oēs 9 muniter nc tnsit ad singularia pcepta monēs diuīsos sepatī ū ī uocēs seruāt n solū obediendo ū mulieres uiris ī filū patib ī sui dnis s; ī 9 sulendo ū uiri mulierib patres filiis dni suis. Hec ē enī pax domestica ī cohabitatiū ordinata adō 9 cordia ī clara ī tīcia ū s. q̄ excellīt ratioē excellāt dnatioē hāc ccordiā docet dicēs. Mulieres sub. e. u. sic. o. ī. tā pfecte sic ds mādau. ī ī dno n ēē dnm. ī uos uiri diligite ux. u. ī n amari. ī. acbi ad illas p h ūgorē dnie molliti ū ptate q̄ quis pualet ī dnatu uxorēs n̄ nimis seue utat. ī uos filii obedite parētib p o. h enī placitū ē. ī. placet dō si p oīa obeditis ita tū si ī dno obeditis. ī uos patres nolite puocare fili u. ad īdig. ēē uos ut ad iracdiā. alia litta ū n̄ pusillo aīo ut pusillanimē fiat. s. ū potuīte diuti pati. Modesto pcip patres ēē filiis ne coartati ab illis delinquāt ī illos ī dmo offudat. Ira enim inconsiderata res est ita ut aliquando necēs parcat q̄ irascit. ī uos serui obedite p oīa s; n ēē dnm dnis n dico spūalib tm s; ī carnalib q̄ s carnē dnant uos dico n ad ocłm siuētes q̄i hoīb n dō placētes. ī. placē uolūte s; suite ī siplicitate cord. ī. puritatē ītītioē ū q̄les estis ī corde tales ext sitis uos dico timētes dnm. q̄ n psis fallē. ī q̄dcq; facitis op. animū n q̄i timētes penā ex dō s; ex aīo. ī ex uoluntate sic dno. seruientes n hoīb. Ea enī ds ī ocītiā pbat qua ho n metu pene fit inocēs s; amore iusticie. Illa q̄ timore n peccat q̄ uelit n nocear

pfectiōis. Et pax x̄pi exultet in cordibus uris in qua et uocati estis in uno corpore. Et grati estote. Vbum x̄ habitet in uobis abundant in oi sapia docentes et commonentes uosmetipsos in psalmis et hymnis et canticis spūalibus in gratia cantantes in cordibus uris dno. Omne quodcumq; facitis in ubo aut in ope omnia in nomine dni ihu xpi grās agentes dō et patri p ipsum. Mulieres uiris subdite estote sic oportet in dno. Viri diligite uxores uras et nolite amari ēē ad illas. Filii obedite parentibus uris p omnia. h enim placitum ē dno. Patres nolite ad iracundiam puocare filios uros ut non pusillo animo fiant. Serui obedite p omnia dnis carnalibus non ad oculum seruientes qi hoib placentes s;

in simplicitate cordis timentes dominum.
Quodcumque facitis ex animo opera-
mini sicut domino et non hominibus sci-
entes quod a domino accipietis retributionem
hereditatis. Domino christo servite. Qui enim
iniuriam facit recipiet id quod inique
gessit et non est personarum acceptio apud
deum. Domini quod iustum est et equum
servis prestate scientes quoniam et vos dominum
habetis in celo. Orationi instate vi-
gilantes in ea in gratiarum actione orantes
simul et pro nobis ut deus aperiat nobis
ostium sermonis ad loquendum misterium
christi propter quod et vinctus sum ut ma-
nifestem illud ita ut oportet me loqui.
In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt
tempus redimentes. Sermo vester semper in
gratia sale sit conditus ut sciatis quomodo
oporteat vos unicuique respondere.
Que circa me sunt omnia vobis no-
ta faciet tithicus karissimus frater et fidelis mi-
nister et conservus in domino quem misi ad vos ad
hoc ipsum ut cognoscat que circa vos sunt et conso-
letur corda vestra cum onesimo karissimo et fideli fratre qui est ex vobis.

sibi tamen plurimum nocet simulata innocentia. nec enim innocentia
simulata equitas non est equitas sed duplicatum peccatum in quo est iniquitas
et simulatio. Operamini dico scientes quod pro hac humilitatione
recipietis a domino retributionem hereditatis. et ne ipsi tamquam alio domino
domino scilicet dominantium scilicet christo servite. in hiis que iubet. Qui enim.
Ita est serviendum ut dixi non pro crudelitate dominorum di-
mittendum. quia qui facit iniuriam sive dominus sit sive servus
recipiet id quod inique gessit. et hoc ideo quia non est acceptio personarum apud deum.
nulli parcet pro maioritate sua. vos domini prestate ser-
vis quod iustum est pro servitio et equum pro natura ut scilicet homines
reputetis scientes quod et vos dominum habetis in celo. Augustinus.
Non imponitur vobis talia exigite qualia vultis exigi a vobis
ita faciunt viri iusti boni enim ex fide viventes et adhuc
ab illa civitate peregrinantes qui imperant serviunt eis
quibus videntur imperare quia non cupiditate imperandi
dominandi sed officio consulendi et beneficentia providendi.
Orationi. Augustinus. Singillatim diversos monui communiter autem omnes vos
moneo instate orationi vigilantes in ea. Augustinus. in nocte instate.
Vel vigilantes id est non pigri in ea oratione facta de futuris
vos dico manentes in actione gratiarum. de preteritis instate
dico orantes simul et pro nobis ut deus aperiat nobis ostium sermonis.
id est os meum faciat apertum quod ad hoc datum est ut non impediat verbum.
os autem apertum est quando multa et magna dicit et ad quod vult est aper-
tum. os ostendit subditis. scilicet ad loquendum misterium christi. id est ad ex-
ponendum illud quod est secretum de christo id est nativitatem passionem et cetera.
Propter quod opus quia christi secreta expono vinctus sum. dico aperiat
mihi os ad loquendum misterium ita loquendo ut manifestem aperte
illud quod absconditum est infidelibus ita constanter et discrete ut
oportet me qui apostolus sum loqui. vos et ipsi in sapientia dei quoniam
ambulate id est proficite usque ad eos illuminandos qui sunt foris
id est extra ecclesiam. Cavete quam scandalum est inter perfidos ne scandalizentur
ne fiat eis occasio blasfemandi et ne incitentur ad persequendum vos.
sapienter ambulate dico non impedientibus sed redimentes tempus
id est aliquibus vobis preparantes oportunitatem predicandi eis
habito tempore. sermo vester sit semper in gratia. ita ut gratus sit au-
ditoribus. Vel in gratia predicanda non in lege et sit conditus sale
sapientie ita ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere. quia aliter idiote aliter
litterato et aliis personis aliter et aliter respondendum est. Omnia que circa
me sunt id est tribulationes quas undique sustineo que pertingunt usque ad animam
nota faciet vobis tithicus qui scribit apud nos per hunc enim creditur misisse
epistolam karissimus frater in fide et fidelis minister in predicatione et conservus
et adiutor in domino id est propter dominum quem ego misi ad vos ad hoc ipsum
id est ad simile aliquid. scilicet ut cognoscat que circa vos sunt. Cavete quia
vobis. Mala quia enim sunt cavere debetis que sciendum cognosca. Misi dico.
ut cognoscat et ut consoletur corda vestra. contra mala mundi.
Misi dico cum onesimo karissimo nostro fideli fratre qui est ex
vobis qui scilicet vernaculus onesimus

Aug de verbis euang IIII

Ab..

ab

Om̄ia nota faciet uob q̄ hic aguntur. Salutat uos aristarch⁹ concaptiuus m̄s. i. particeps laborum meorum i socius.
i marcus cōsobrinus barnabe de q̄ marco t barnaba ac
cepistis mandata ista. s. q̄ dicā uobis; a me uos ne reci
peretis eū s; si uenerit ad uos excipite illū t acce. m.
s. quod rediit ad me uos siue. a. n. ex. i. ihc q̄ dr̄
iust⁹ salutat uos. q̄. s. isti p̄dicti s̄t ex circūcisione. ud
tū mec̄ asser̄ degn̄a. hi soli de iudeis s̄t m̄ adiutores
mi i regno di p̄dicādo. Qui m̄ fuer̄t in tribulatione
s̄ solatio uicē meā supplendo. Salutat uos epafras
q̄ ex uob ē seruus x̄ n̄ legis. Sēp sollicit⁹ p uob i o.
i q̄b⁹ p uob orat ut stetis. i. pseueretis pfc̄i i pleni
oī uoluntate di. n̄. s. uel ut solā q̄ ds̄ uult in uob
adiungatis p̄ ea q̄ ds̄ uult. 7 ut sollicit⁹ ē p uobis
Testimoniū enim phibeo illi quod mult̄ la. hēt p u.
ab n̄ solū laborando s; 7 aliis m̄is. Estote g⁹ uos p uob
sollicitj i n̄ solū p uob s; 7 p his qui sunt laodicie 7 q̄.
s̄ ierapoli. Salutat uos lucas. euuglista medic⁹ k̄mus
i demas. Salutate fr̄s qui sunt laodicie 7 specialit̄
nimphā. q̄ p̄dicatores recip̄ i sustentat 7 q̄ i domo ei⁹
ē ecctam. i. familiā. Et cum fuit lecta ap̄ uos hec
ab epl̄a facite ut i laodicensiū eccl̄a legatur ea. Vl̄ uos
legatis eam q̄ laodicensium ē. i. quam ego eis misi.
Vl̄ q̄ ipi miserunt m̄ ut uideatis hic eē respōs
Ab q̄stionibus ill. Ex hoc loco intelligim⁹ quod gn̄ales
sunt instructiones apl̄i 7 ad omnium hoīm pfectū scpte
s̄ epl̄e. 7 ipi uos qui spuertatis soli dicite archippo
uide ministeriū. i. esto sollicitus circa ministeriū q̄ accep.
i dn̄o. in his rebus que sunt dn̄i. ut illud ipleas. n̄
sic̄ p inobedientiā istorum cessauit. ita p correctione ac
ab cingatur. Et nota quod p̄positū eorum p eos ipsos cōmo
net ut qui regīdam eorum ecctam accepit sit sollicit⁹
de eis. 7 quia plebis cā scribitur epl̄a. iō n̄ ad correc
tore destinatur s; ad ecctam. Salutatio. a. Vt
sciatis nullam epl̄am a me salutatio mea manu mea
pauli scpta ē. 7 ante quā salutatioē ponat pmittit
exhortatioē dic̄s. memores estote uinculorum meorum.
ab .i. i mēte habete qua cā paciar. s. quia solam fidē p
ab dico. Hoc dicit ut tales sep̄ habeat p quibus negtē
ferat sepati iniurias. Vl̄ ut simulit̄ paciantur.
Vl̄ ut p eo orent. Vl̄ ut necessaria ministrent.
Que aū sit salutatio ostendit addēs. Gr̄a dn̄i ihū
sit uobcū amen. Expl̄t epl̄a ad colosenses.
Thessalonicēses s̄ macedones. Hi accepto u̇bo ueri
tatis pstiterūt i fide ūt i psecutione ciuium suorum. Pretea
n̄ receperūt ea q̄ a falsis apl̄is dicebant̄. Hos collaudat
apl̄s scribēs eis ab athenis p timotheū diaconem.

Omnia que hic aguntur nota faciet
uobis. Salutat uos aristarchus con
captiuus meus et marc⁹ cōsobrinus
barnabe de quo accepistis manda
ta. si uenerit ad uos excipite illū et
ihc qui dr̄ iustus qui s̄ ex circūcisioē.
Hi sunt soli adiutores mī i regno
di. qui m̄ fuerunt solatio. Salutat
uos epafras qui ex uob ē seruus x̄
ihu semp sollicitus p uobis i orōib
ut stetis pfc̄i i pleni i oī uoluntate dj.
Testimonium enim phibeo illi q̄d hēt
multum laborē p uobis et p his q̄ s̄
laodicie 7 qui ierapoli. Salutat
uos lucas medicus k̄mus et demas.
Salutate fr̄s qui sunt laodicie et
nimphā 7 que in domo ei⁹ ē ecctam.
et cum lecta fuit apud uos epl̄a. fa
cite ut et in laodicensium eccl̄a le
gatur et ea q̄ laodicensium ē uos le
gatis. et dicite archippo. Vide mi
nisterium q̄d accepisti i dn̄o ut illud
ipleas. Salutatio mea manu pauli scpta ē.
Memores estote uinculorum meorum. Gr̄a dn̄i
ihu uobiscum amen.

I.

PAULUS
et silvanus
et timothe(us)
eccle(sie) thessa
lonicensium
in d(e)o patre
n(ost)ro et d(omi)no ih(es)u
chr(ist)o. gr(ati)a vobis
et pax. gr(ati)as agi
mus d(e)o semp(er) p(ro)
omnibus vobis.
memoriam v(est)ri faci
entes in or(ati)onibus
v(est)ris sine intermissio(n)e
memores operis fi
dei v(est)re et laboris
et caritatis et sus
tinentie spei d(omi)ni
n(ost)ri ih(es)u chr(ist)i ante d(eu)m
et patre(m) n(ost)r(u)m. Sci
entes fr(atr)es dilecti

Paulus et silvanus etc. Hanc ep(isto)lam scribit ap(osto)l(u)s thessalonicensibus.
Thessalonica metropolis est macedonie que est p(ro)uincia grecorum. Thessalonicenses
ergo sunt macedones qui facile ab ap(osto)lo conuersi non p(er) tribulationes non p(er) pseudo
p(re)dicatores potuerunt moueri a fidei ueritate. Hos collaudat ap(osto)l(u)s eo quod
accepta gratia p(er)manentes ad p(er)fectum p(ro)miorum uirtutibus aucti sunt meliora sec
tando. Tante enim fidei et ... spiritus. ut spe futurorum ... act(ib)us ...
... deuoto animo p(ro) nomine christi sustinerent. Erant tamen inter eos aliqui ociosi et curiosi aliqui et mi
nus de resurrectione sentientes. et non nimis tenere de amicorum morte dolentes. Aliqui
eorum erant fornicatores. Hos ergo in hac ep(isto)la corrigit ap(osto)l(u)s et p(er)fectos monet non cedere ad
... sicut pseudoap(osto)li uitalios corrigant. Scripsit autem ab athenis. Et est intentio ap(osto)li in
hac ep(isto)la prauos incorrectos corrigere et bonos ad p(er)seuerantiam aliorumque correctionem
cohortari. Modus talis. De more suo salutationem p(re)mittit. quam p(ro)missa de bonis
eorum gratias agens commemorans non solum fidem et op(er)a sed et conuersionis modum et malorum sus
tinentiam. Et ut ad p(er)seuerandum magis eos p(ro)uocet de suis quoque laboribus et euangelii
ueritate et p(re)dicati inter eos conuersatione et quanto affectu desiderat eos uidere interserit.
Deinde p(ro)positum aliquam ... curiositate contineant obsecrat et mortuos resur
recturos confirmat. Circa finem moralis est instructio. Premittit autem salutationem dicens.
Paulus et silvanus et timotheus. Hi coadiutores fuerunt ap(osto)li in illis instruendis. et in p(er)fectu
illorum pariter gaudebant. et ideo nominibus eorum p(re)scribitur salutatio. sed sensus et uerba ep(isto)le solius
ap(osto)li sunt. Hi in quam scribunt eccle(sie) thessalonicensium congregate in deo patre et d(omi)no ih(es)u chr(ist)o. a.
Quod est ecclesia in unitate fidei congregata est deo patre operante et christo eius filio. et an(im)alia
salutant in hunc modum. Gratia sit uobis et pax exposita ne exponas actum ne agas.
Gratias etc. Post salutationem p(ri)mum confirmat bonos de p(ro)fectu illorum referens gratias deo
a quo sunt omnia bona ... Gratias agimus deo semper pro omnibus uobis quia bona sunt que in
uobis sunt et a deo sunt. nos dico facientes memoriam uestri ... ut p(er)stetis in bono.
orationibus dico habitis sine intermissione. certis horis. Quare autem gratias agat ostendit
subdens. Nos dico memores operis. uel confessionis fidei uestre. p(ri)mum enim opus fidei est
confessio. et laboris uestri quem habuerunt pro se et pro proximis et caritatis habite in deum et proximum
et sustinentie habite contra mala. que sustinentia est spei quia eam facit spes glorie. Non
enim tanta mala possent sustinere nisi spes eos confirmaret. que spes non frustratur que est
d(omi)ni n(ost)ri ih(es)u chr(ist)i. quibus se uult implere. Spei dico existentis ante deum et patrem nostrum. que ita certa
estis ac si iam uideatis eum et ita eos animat. Ut ante deum existit quia ei bene placet non
ad aspectum hominum et eo auctore est. Scientes fratres etc. Vere gratias agimus deo quia scimus quod
dilexit et elegit nos sola gratia et hoc est quod ait. Agimus gratias deo scientes o fratres dilecti a deo
electionem uestram. id est quod dilecti et electi estis a deo. quod p(er) hoc scimus quia euangelium
nostrum non fuit ad uos in sermone tantum. id est in ostensione uerborum sed in uirtute. miraculorum
quia multa fecit ap(osto)l(u)s apud eos miracula doctrinam eius confirmantia. et in sp(irit)u s(an)c(t)o quia per me
recepistis dona sp(iritu)s s(an)c(t)i. et non parce sed in plenitudine multa. Hoc ideo dicit ut in nullo
uideantur se minores ceteris uideri et gaudeant in dono dei. qui participes illos
facere dignatus est. p(ro)missionis abrahe sicut etc. Ita istud dicimus scimus. id est quod estis
estis a deo electi sicut uos scitis istud uisibile. scilicet quales. id est quam afflicti fuimus in uobis.
id est inter uos sed et propter uos. id est pro uestra salute. a. d. ... quod nos passi sumus in exemplum
uobis. Et uos facti estis imitatores nostri et domini. qui sustinuit crucem. Per bona enim ...
uinas actibus suis tolerantur fiducia futurorum ... emuli ... ap(osto)lorum et ipsi domini que et
d(omi)n(u)s eadem audistis passus est et ap(osto)li d(omi)num sequentes p(er)secutiones passi sunt gaudentes quod
digni habiti sunt pro nomine d(omi)ni contumelias pati. nos dico excipientes uerbum dei in tribulatione mul
ta. id est uerum quod tribulatio non fecit uos dimittere uerbum. Excipientes dico cum gaudio sp(iritu)s s(an)c(t)i.

Amb.
Amb.
Amb.
Ambro.
Ambro.
Amb.
Ambro.

ambrosius. fecit in uobis spiritus sanctus. Imitatores nostri facti estis. ita ut sitis forma. id est exemplum confes-
sionis et doctrine omnibus credentibus qui sunt in macedonia et in achaia. quia exemplo uestro non ti-
ambrosius. ment confiteri. Et uere forma facti estis omnibus. a uobis enim diffamatus est. id est diuulgatus est sermo domini.
id est ab exemplo patientie uestre sed processit quod aliud uerbum dei aperte predicabatur. Diuulgatus est
ambrosius. dico quia non solum in macedonia sed in omni loco. adiacenti uobis et uicino. non solum sermo.
ab.. sed fides uestra. id est perfectio fidei profecta. id est processit quod fides est ad deum tamen uere, minus quam non
fides est minus perfectorum qui etiam que mundi sunt cogitant. processit dico ita ut non necesse sit
nobis quicquam loqui de uobis ad alios excitandos. ipsi enim de uobis. id est ad commendationem fidei
uestre annuntiant qualem introitum habuerimus ad uos. id est quam afflicti fuimus quando uenimus
ad uos. et quomodo. id est quam uehementer conuersi tamen estis licet nos afflicti fuimus. conuersi dico
ad deum a simulacris. id est ad ueritatem a simulatione ad unum a multis. Conuersi estis
dico. seruire deo uiuo et uero. et seruiendo expectare filium eius uenturum de celis
id est a deo conuersi estis ut seruiatis deo ita puriter ut conuenit seruire uiuo uero quia
ueritate est deus et uiuit eternaliter in hac seruitute expectetis uidere filium
dei quando ueniet non aliud desideretis dari uobis quam uidere ipsum secundum diuinitatem quem
mali non uidebunt. Unde dicit scriptura. Tollatur impius ne uideat gloriam dei. quem filium sus-
citauit pater ex mortuis. ipsum dico qui factus fuit dominus ihesus. id est regem et saluatorem
suorum qui filius eripuit nos ab ira uentura. quia et in baptismo dimittit peccata
et in futuro liberabit a pena eterna. Nam ipsi. hic de laboribus suis commemorat.
a. Ideo dico qualem introitum habuerimus et eius qualitatem non expono quia non est necesse.
Nam uos ipsi o fratres scitis introitum nostrum ad uos. sed de illo scitis quia non fuit inanis
id est factus non fuit in prosperitate sectari quod inanis est. sed fuit in multa sollicitudine
propter aduersa que sustinuimus et propterea habuimus fiduciam. non in nobis qui fragiles sumus
sed in deo nostro loqui ad uos euangelium dei. sicut uos facite credite. s. in deo non in nobis. Non
dico antequam ad uos ueniremus passi multa et contumeliis affecti in philippis sicut scitis.
Ecce antequam uenirem ad uos et postquam passi sumus uerum non licet conflicte in nobis ita
ab.. non esset labor noster inanis. Hanc causam persecutionis quam nunc memorat passus est in philip-
pis propter spiritum phitonem quem a puella eiecerat. Ut ita hoc de introitu meo sciatis
quia nisi ita. id est propter nulla mala cessaui loqui uerbum dei quod est signum deuoti et fidelis
ab.. predicatoris. s. sine persecutione loqui uerbum dei non timeat. Inanis enim est ille qui terrore persecutionis
formidinem patitur predicandi. Non fuit inanis dico sed uos antequam enim passi
et contumeliis affecti in philippis. sed et apud uos in multa sollicitudine. id est multa sollicitudine non tamen extimu-
imus sed habuimus fiduciam in deo nostro loqui ad uos euangelium dei. Hic de se relata et pseudoapostolorum contra bene cepta monet illos
permanere in patientia. Exhortatio enim. Hic econtra pseudoapostolos uidetur incipere et
memorans de euangelii ueritate deinde de sua inter eos prudentia conuersatione. Merito
ambrosius. habuimus fiduciam in deo quia exhortatio nostra. id est predicatio qua exhortamur alios
ambrosius. non est de errore. id est de mendatio sed de ueritate neque de inmundicia sicut fuit car-
nales obseruantie post christum ut usus mulierum et quorundam aliorum que quidam
ambrosius. predicabant neque in dolo. id est in fraude astutia et potestate. In ueritate est quando quid dolo
quis. s. non amore ueritatis nec utilitate auditorum predicatur. sed uel gratia ut aliquid lu-
crum acquiratur. Non in dolo dico sed potius ita uere et pura intentione loquimur
sicut probati et electi sumus a deo ad hoc ut crederetur nobis. quasi fidelibus euangelium.
loquimur dico non quasi hominibus placentes. id est placere querentes quia non sperem placentias
hominis. sed placentes deo qui probat corda nostra. id est probata facit uerum sunt non hominibus
augustinus in libro placeamus quod non propter operetur in nobis ueritatem nequimus. Quamuis enim uires
sententiarum prosperi. nocendi habeat humane glorie amor non sentit nisi qui ei bellum indixerit quia
si cuique facile est laudem non cupere dum negatur. difficile est tamen ea non delectari.

a deo dilecti electionem
uestram quia euangelium
nostrum non fuit ad uos in
sermone tantum sed in
uirtute et in spiritu sancto et
in plenitudine multa
sicut scitis quales fui-
mus in uobis propter uos.
Et uos imitatores nostri
facti estis et domini exci-
pientes uerbum in tribula-
tione multa cum gau-
dio spiritus sancti ita ut facti
sitis forma omnibus
credentibus in macedo-
nia et in achaia. A uo-
bis enim diffamatus est
sermo domini non solum
in macedonia et in achaia
sed et in omni loco fides
uestra que est ad deum profecta
est, ita ut non sit nobis ne-
cesse quicquam loqui.
Ipsi enim de uobis an-
nuntiant qualem in-
troitum habuerimus
ad uos et quomodo conuersi
estis ad deum a simula-
cris seruire deo uiuo.

et uero et expectare filium eius
de celis quem suscitauit ex mor-
tuis ihesum qui eripuit nos ab ira
uentura. Nam et ipsi scitis fratres
introitum nostrum ad uos quia non
inanis fuit. sed ante passi et contu-
meliis affecti sicut scitis in phi-
lippis fiduciam habuimus in
domino nostro loqui ad uos euangelium
dei in multa sollicitudine. Ex-
ortatio enim nostra non de errore
neque de immunditia neque in
dolo. Sed sicut probati sumus a deo
ut crederetur nobis euangelium ita loquimur non
quasi hominibus placentes sed deo.
qui probat corda nostra. Neque enim
aliquando fuimus in sermone ad-
ulationis sicut scitis neque in
occasione auaricie. deus testis est.
nec querentes ab hominibus gloriam
neque a uobis neque ab aliis cum
possemus oneri esse uobis ut christi apostoli. Sed
facti sumus paruuli in me-
dio uestrum tamquam si nutrix foue-
at filios suos. ita desiderantes
uos cupide uolebamus tradere uobis
non solum euangelium dei. sed et animas
nostras quoniam carissimi nobis facti estis.
Memores enim estis fratres laboris

cum offerret. Vel uere non querimus hominibus placere. neque enim aliquando fuimus
in sermone adulationis. per quod aliis placetur hominibus sicut scitis. Vel uere
non est in dolo predicatio nostra quia neque in occasione auaricie. Non dico in a-
uaritia sed non feci nec dixi aliquid in quo esset occasio auaritie, et inde deus testis est
qui nouit corda. Hoc enim non ita patet. Non auaritiam sectati sumus — II.
neque etiam sumus querentes gloriam ab hominibus neque a uobis neque ab aliis.
sed a deo tantum. Hic tangit pseudoapostolos qui se potius quam dei doctrinam com- — ab..
mendare uolebant. Apostolus autem quia gloriam non ad presens sed in futuro querebat se humilem
faciebat ut deum predicando exaltaret. cum possemus et cetera. Dico quod non in occasione
auaricie predicauimus cum id est quamuis possemus quod non pseudo esse uobis
oneri. ut nobis ministraretis necessaria. Possemus dico ut christi apostoli.
Item grauat pseudo cum non se abnuere dicat quod licet aliis subsidia — ab..
requirere ad corporis indigentiam illos quibus non facultas erat nec pudor poscen-
di. Apostolice auctoritatis debitum uocat onus propter pseudo apostolos qui il-
lud indebite usurpantes importune a plebibus exigebant. Sed
facti et cetera. Sic hoc non querimus sed potius facti sumus paruuli id est humiles tamquam medio uestrum.
id est constituti ad omnes uos et hoc pro bono. ita sollicite fecimus tamquam si
nutrix foueat filios suos. non alienos. Alienos enim quandoque nutrit — av. amio
mulier pro mercede non per amorem propositum ex dilectione. ideo congrue ait.
tamquam si nutrix foueat filios. In hiis enim notatur labor et humiliatio et dilectio
quia non pro mercede fit. Hoc autem ad intelligendam caritatem suam
quam erga eos se dixisse significant dicens ita nos in toto labore nostro desiderantes
uestram salutem cupide uolebamus tradere uobis non solum euangelium dei sed et
animas nostras per assertionem euangelii. et hoc ideo quoniam karissimi nobis facti estis. fidem
dei recipiendo et uos nobis applicando. Et recte dico quod facti
sumus paruuli ut nutrix. memores enim estis fratres laboris nostri et fatigationis.
Hoc addidit quia est labor sine fatigatione. Et recte dixi fati-
gationis et laboris quia predicauimus uobis euangelium dei operantes
manibus nostris nocte et die ne quem uestrum grauaremus. accipiendo aliquid
ab eo. Hoc autem faciebat ut pseudo repelleret a predicatione. Vos testes
et cetera. Ita autem conuersationem nos habuimus quod uos sic in ipsa conuersatione.
Vos enim testes estis et deus quam sancte. quam iuste ad nos et iuste quantum ad proximum
faciendo debita et sine querela. id est non faciendo indebita affuimus
uobis qui credidistis. qui adhuc erant educandi et ita scitis sicut
scitis hoc aliud. scilicet qualiter nos deprecantes uos. scilicet unumquemque uestrum
deprecantes dico tamquam pater filios suos et consolantes uos si quis uestrum
de peccato uel de alio desolatus erat testificati sumus. id est sub testi-
monio sanctorum adiurauimus ut ambularetis proficiendo digne deo
sequentes in operibus uoluntatem eius quod utique debetis quia ipse est
qui uocauit uocatione que est secundum propositum uos uos cum electis ad uisionem in
suum regnum et gloriam. scilicet ut essetis de regno suo quos hic regeret et ipse
in gloria coronaret. Ideo scilicet quia uos uocauit et nos non solum uos agi-
mus gratias deo quia hoc fecit deus agimus dico sine intermissione. Voca- — avg
uit dico et hoc inapparet quia uos cito et firmiter recepistis quod
ita ait. Quoniam cum accepissetis a nobis uerbum auditus dei. id est cum accepis-
setis solo auditu uerbum quod uere dei est. Vt uerbum auditus dei id est quod
audiuimus a deo loquente in nobis. Vt in quo audit deus. Cum

inq accepistis accepistis illud non ut uerbum hominum. s. quod a sa
ab'.. pientibus esset; sed sicut uerbum dei ut uere. Tanta enim deuotione recep
ut uerbum ut probaret se intellexisse diuinam esse doctrinam quod deus op
atur in uobis. cotidie bona opera qui credidistis. uenturum
per fidem in christum quod credidistis. Vos enim. Multa dixit
contra pseudo. hic iam monet ne per suam aut apostolorum tribulatione
moueantur. a. In uobis operatur. i. effectus indicat uos enim
o fratres facti estis imitatores ecclesiarum dei que sunt in iudea. edifica
te in christo ihesu. i. in fide institutione ipsius christi imitatores facti
estis. inde utique; quia eadem passi. i. uos a contribulibus uestris sicut et
ipsi. qui in iudea sunt passi sunt a iudeis qui iudei adeo aspi
fuere quod ipsum dominum ihesum occiderunt et prophetas nos apostolos christi
persecuti sunt. tamen aspros uos sustinere debetis. Persecuti
sunt nos dico inquam putantes se obsequi et placere deo. illi deo
non placent et omnibus hominibus. i. saluti omnium hominum aduersantur prohibentes
nos loqui gentibus ut salue fiant. Ideo hoc faciunt ut semper
impleant peccata sua. i. ut in peccatis permanendo ipsa peccata
sua et pariter consumment. et illud qui in sordibus est sordescat adhuc.
aimo. i. uindictam peccatis suis et partem debitam in se prouocent. Quia
draginta quidem annos post resurrectionem domini dedit deus io
dis ad penitentiam. illis tamen factis cum nollet credere completa sunt
peccata eorum. Vnde dominus dixit eis. Implete mensuram patrum uestrorum. Quando autem
hoc dixit apostolus stabat ierusalem nec dum erant impleta peccata sed
completa sunt uenientibus romanis. Vnde subdit. Peruenit
enim. a. Quod impleuerunt peccata effectus indicat quia peruenit
aimo. uenit ira dei. i. uindicta dei super illos. s. opprimens eos us
que in finem. Ira dei est aduentus romanorum. quando perditi sunt
gladio fame pestilentia captiuitate. que ira durat eis cap
tiuis usque in finem seculi quia semper erunt captiui. Vel
sic quidam codices habent. peruenit uero. i. uindicta dei aduenit
nunc in hoc seculo super illos. que durabit usque in finem quod ideo
dicit peruenit quia uindictam futuri iudicii in quo illi eternaliter
punientur peruenit hec temporalis pena ipsos sequitur eterna.
Vel de uindicta in eo loquitur qua deus punit eos ex
cecando. a. Ideo implent. i. consummant peccata quia peruenit
ira. s. uindicta cecitatis super illos. s. opprimens eos ut excae
centur. illi usque in finem. i. usque ad eternam penam. Vel usque in finem
seculi quia in fine seculi conuertentur iudei. quando abraham reuertetur
ad pueros expectantes cum asino. Nos autem. Hic comme
morat quanto affectu eos uidere desiderauit. a. Vos multa
ta passi estis nos autem o fratres desolati a uobis. i. carentes uestra presentia
ad tempus. s. aliquantum scirem constantiam uestram. nos dico tempo
aimo ri a uobis ore. i. sermone aspectu. i. presentia corporis non
corde. i. dilectionis affectu. a. Os s. et aspectus cessauit quia
uos alloqui non possumus nec uidere sed cordis affectus et sol
licitudo numquam cessat nos inquam desolati abundantius quam
ab'.. si nichil pateremur festinauimus. uos statim uidere faciem uestram propter maiorem instructionem ut plene uos instrueret in quo uobis mala haerent.

nostri et fatigationis nocte et die op
rantes ne quem uestrum grauaremus pre
dicauimus in uobis euangelium dei. Vos
testes estis et deus quam sancte iuste et sine
querela uobis qui credidistis fuimus
sicut scitis qualiter unumquemque uestrum
tamquam pater filios suos deprecantes
uos et consolantes testificati sumus
ut ambularetis digne deo qui uoca
uit uos in suum regnum et gloriam. Ideo
et nos gratias agimus deo sine intermissione
quoniam cum accepissetis a nobis uerbum
auditus dei accepistis illud non ut
uerbum hominum sed sicut est uere uerbum dei
qui operatur in uobis qui credidistis.
Vos enim fratres imitatores facti estis
ecclesiarum dei que sunt in iudea in christo ihesu
quia eadem passi estis et uos a contribulibus uestris
sicut et ipsi a iudeis qui et dominum occide
runt ihesum et prophetas et nos persecuti
sunt et deo non placent et omnibus
hominibus aduersantur prohibentes
nos gentibus loqui ut salue fiant
ut impleant peccata sua semper. Perue
nit enim ira dei super illos usque in finem.
Nos autem fratres desolati a uobis ad tempus
ore aspectu non corde abundantius
festinauimus faciem uestram uidere

cum multo desiderio. Quoniam quidem uo
luimus uenire ad uos ego quidem pau
lus et semel et iterum sed impediuit nos
sathanas. Que est enim spes nostra aut
gaudium aut corona glorie? Nonne
uos ante dominum nostrum ihesum christum in
aduentu eius? Vos enim estis gloria
nostra et gaudium. Propter quod non
sustinentes amplius placuit nobis
remanere athenis solis et misimus
timotheum fratrem nostrum et ministrum
dei in euangelio christi ad confirmandos
uos et exhortandos pro fide uestra ut
nemo moueatur in tribulationibus
istis. Ipsi enim scitis quod in hoc
positi sumus. Nam et cum apud
uos essemus predicebamus uobis
passuros nos tribulationes sicut et
factum est et scitis. Propterea et ego
amplius non sustinens misi ad cog
noscendam fidem uestram ne forte
temptauerit uos is qui temptat et
inanis fiat labor noster. Nunc
autem ueniente timotheo ad nos a uo
bis et annuntiante nobis fidem et
caritatem uestram et quia memoriam
nostri habetis bonam semper desiderantes
nos uidere sicut nos quoque uos ideo consolati sumus.

festinauimus uidere. dico cum multo desiderio exhortandi uos
uel uere festinauimus. quoniam quidem nos omnes uolumus uenire ad uos ego
quidem paulus qui plus aliis curo et semel et iterum uolui uenire ad uos
sed sathanas qui saluti aduersatur impediuit nos. Ideo magis ca
uere et timere. Quod dicit permisit apostolum impediri ne ueniret
ad eos ad maiorem coronam uictorum est si steterint eo absente. Quare
a. Ideo uenire uolui. uel ideo sathanas impediuit quia que est spes nostra
uel in presenti aut in futuro quod erit gaudium. scilicet premium quod erit
commune omnium bonorum aut corona glorie. scilicet premium quod tantum erit uictorum.
Nonne uos si steteritis ante dominum nostrum ihesum christum. id est in beneplacito dei.
Vel uos qui estis ante dominum nostrum. bene firmati in ne igitur estis.
uel eritis corona nostra in aduentu eius. id est quando dominus uenerit. a. eritis
Manifestum est enim quia profectus discipulorum gaudium et corona
est magistrorum. Hi enim sunt quibus labores fructuum suorum editi
sunt. Fructus enim magistri est obedientia discipuli et bona
conuersatio corona est magistri in die iudicii. uel uere eritis coro
na nostra enim. uel quia iam uos estis gloria nostra apud alias ecclesias et
estis gaudium nostrum apud nos. Et sicut nobis gloria estis quod
eritis nobis apud iustum iudicem. Propter quod. scilicet quia estis nostra gloria et
quia sumus desolati pro uobis non sustinentes amplius ignora
re statum uestrum quia magni ponderis erat diu nescire de consta
tia uestra. placuit nobis solis. scilicet mihi et siluano. remanere athenis
et misimus timotheum fratrem nostrum et ministrum dei in euangelio christi predica
do ad confirmandos uos. addendo si quid deerat uobis. et
exhortandos uos ut in quibus eratis bonis staretis. et hoc pro fide
uestra. defendenda ut nemo uestrum moueatur. ab integritate fidei
in tribulationibus istis. transitoriis. Ipsi enim. a. Nemo debet moueri propter
tribulationes quia ad has destinati sumus quod ita ait. Ipsi enim.
scitis quod in his. id est in sequendis tribulationibus positi sumus a christo
id est destinati. Vel in his. id est in tribulationibus positi. id est stabiles
sumus. uel uere in his positi sumus. Nam et cum apud uos essemus
predicabamus uobis nos passuros tribulationes sicut et partim
factum est et scitis. si nos persequimur et affugimus et uos patimini
tu quibus scitis. Propterea. scilicet quia et nos passi sumus ne pro uobis
timeamini et solum propter alia que superius dixi et ego amplius
non sustinens nescire quid ageretur apud uos misi timotheum
ordinatum ab apostolo episcopum ad cognoscendam fidem uestram ne forte is
qui temptat. id est cuius officium est temptare. scilicet diabolus.
temptauerit uos. id est decepit. hoc de infirmis timendum erat.
et ne inanis fiat labor noster. id est quicquid boni hucusque fe
cistis. Nunc autem. a. Misi timotheum ad cognoscendum fi
dem uestram nunc autem ueniente timotheo a uobis ad nos et annun
tiante nobis fidem et caritatem uestram. in aduersis. scilicet quod nec
pueris nec pro meis tribulationibus non uoluimus uobis. uos
dico semper desiderantes uidere nos. pro exemplo ut de uobis gau
let sicut nos quoque desideramus uos uidere ideo. scilicet quia hec annuntiauit
et pro ueritatis presentia nos quoque qui eramus desolati consolati sumus. id est

III. ab. ab. ab.

ab consolatioē accepimus o fr̄s in. i. p̄ uobis in oī necessitate. i. penu
ria & tribulatioē n̄ra. Q̄m dixit p̄ uob̄ exponit subdēs. s. p̄ fide u.
q̄ audiuim̄ fāmā. & p̄ fi. u. uiro. consolati sum̄ dico. uīe q̄m nc̄ & i
hac miseria uiuim̄ q̄si i celo eēm̄ si uos statis recti i firmi in dn̄o. i.
in fide dn̄i. Quam enī. a. Uere consolati sum̄ n̄ a dō quod n̄ dig
nas grates agē possumus. i. h̄ē quod ait. Quam enī gr̄as actionē pos
ab.. sumus dō retribuē p̄ uobis. h̄ē enim est tam dignū. quod suf
ficiē possit ad compensationē adquisite salutis gentium. Uos dico
pōiti in omni gaudio quo gaudemus q̄si quod non cito tr̄nsit p̄p̄
uos stantes an̄ dn̄m n̄r̄m. i. in b̄n̄placito dī nos dico nocte & die o
rantes ut uideamus faciē u̇rā. & compleamus ea q̄ dest̄ fidi u̇re
que olim non potuimus docē uos quia eratis paruuli orantes
dico abundantius. quā an̄ quia m̄ plus poss; addē eis nos. ora o̅
uidē uos. Ipse aut̄ ds̄ qui p̄ & pat̄ n̄r qui uult bonū & dn̄s ih̄c xp̄c
p̄ quē omnia fac̄ pat̄ dirigat. i. faciat directā & ab ip̄edimtis
libam uiam n̄ram ad uos. Siue aūt uenerimus siue non dn̄s mul
tiplicet uos. in n̄ro fideliū ūtutū & abundare faciat carit̄
ℓ ūitatē u̇rā. in inuicē int̄ uos & in oēs ℓ inimicos ita p̄fecte
quemadmodum & nos in uobis. abundam̄ caritate dico ut
faciat caritatē u̇ram abundare ad h̄. s. ad confirmanda corda u̇ra
ita ut sitis sine querela. s. ne uos de malis conqueramini. uℓ ita
innocentes sitis ne quis de uobis possit conqueri ut sitis in scī
tate. i. in uirtutum cōsūmatioē p̄ hoc existētes an̄ dm̄ & pa. n.
. i. in b̄n̄placito dī non ad aspectū hominū. Uos dico pōiti mte
in aduentu dn̄i n̄ri ih̄u x̄. cum omnib̄ scīs. i. sic facient oēs scī.
Uℓ existentes an̄ d. & p. n. i. in b̄n̄placito dī usq; i ad. d. n. i. x̄. q̄
erit cum omnibus scīs ē quibus ueniet ad iudiciū am. o. h̄ ue
erit. De ceto ḡ. Hactenus pacientiam p̄fectus in sua uℓ illoꝝ
tribulatioē suasit. nunc de munditia minoribus suad; exhor
tās eos ad continentiā. o. Quia habundamus caritate in uobis
anno. de ceto ḡ o fr̄s rogamus uos & obsecramus. Consuetud̄ est
apli ut ūba duplicet ℓ t̄plicet. nū h̄ uaria intellectū sic h̄. Roga
IIII mus in dn̄o ih̄u. i. sicum amatis ut. s. ambuletis ita p̄seuan
anno i bono do ut & abundetis mag̃. i. mag̃ ac mag̃ ēs tatis in fide & bonis
operibus. ambuletis dico sic utiq; quemadmod̄ accepistis a nob̄
anno. quomō oporteat uos. a. i. uiuē. Ih̄m uis uite cursū p̄ducē in his
sn̄ quibus n̄ē salus. & placē dō. in his q̄ consilio p̄fectiōis ad
anno. dunt. Ille enim placet dō qui fidē rectā q̄ h̄t executioē ū
tutū & p̄fecte opationis decorat. Uℓ scdm aliā litā q̄ ē sic
ab.. & ambulatis ut ha. mag̃. & ē ordo. Rogamus ut ambuletis
anno. subaudi quē ad. ac audiendo & intelligēdo a nobis. s. ame & sil
anno. uano quomō oporteat uos am. & p. dō. sic. & a. recte conūsando.
ℓ rogamus ut ha. m. h̄ non mutat. Scitis ḡ. o. Iō moneo uos
abundare & placē quia scitis q̄ p̄cepta. s. quā honesta & quā
utilia dedim̄ uob̄ illa dico ho... ostūs a p̄ dn̄m ih̄m. auctor
ip̄ cōmdat ea. & ue bona sūt. Hec ē enim uoluntas dī. Hoc ē
p̄ceptū dī. h̄ ē quod ds̄ uult quod uob̄ p̄dc̄. n̄ ipsi. scit

fr̄s in uobis in omni necessitate
& tribulatione n̄ra p̄ u̇rā fidē.
q̄m nunc uiuimus si uos stati
in dn̄o. Quam enim gr̄as acti
onem possumus deo retribuere
p̄ uobis in omni gaudio quo gau
demus p̄pt̄ uos an̄ dn̄m n̄r̄m noc
te ac die abundantius orantes
ut uideamus faciē u̇ram &
compleamus ea que desunt fidi
u̇re. Ipse aut̄ ds̄ & pat̄ n̄r & dn̄s
ih̄c xp̄c dirigat uiam n̄ram
ad uos. Uos aūt dn̄s multiplicet
& abundare faciat caritatē
inuicem & in omnes quemad
modum & nos in uobis ad cō
firmanda corda u̇ra sin̄ q̄rela
in scītate an̄ dm̄ & patrem
n̄r̄m in aduentu dn̄i n̄ri ih̄u
xp̄i cum omnibus scīs eī am̄.
De ceto ḡ fr̄s rogamus uos &
obsecramus in dn̄o ih̄u ut q̄
admodum accepistis a nobis
quomodo uos oporteat am
bulare & placē dō sic & am
bulatis ut habundetis mag̃.
Scitis enī que p̄cepta dedi
uob p̄ dn̄m ih̄m. h̄ ē ē uolunta

di sanctificatio uestra ut abstineatis
uos a fornicatione ut sciat unus
quisque uestrum suum uas possidere in
sanctificatione et honore. Non in pas
sione desiderii sicut et gentes que igno
rant deum. Et ne quis supergrediatur ne
que circumueniat in negotio fratrem
suum quoniam uindex est dominus de his omnibus
sicut predixímus uobis et testificati sumus.
Non enim uocauit nos deus in immun
ditiam sed in sanctificatione. Itaque qui hec
spernit non hominem spernit sed deum
qui et dedit spiritum suum sanctum in nobis.
De caritate autem fraternitatis non necesse
habemus scribere uobis. Ipsi enim uos
a deo didicistis. ut diligatis inuicem.
Et enim facitis illud in omnes fratres
in uniuersa macedonia. Roga
mus autem uos fratres ut abundetis
magis et operam detis ut quieti si
tis et ut uestrum negotium agatis.
et operemini manibus uestris sicut pre
cepimus uobis ut honeste ambu
letis ad eos qui foris sunt. et nul
lius aliquid desideretis. Nolu
mus autem uos fratres ignorare
de dormientibus ut non contris
temini sicut et ceteri qui spem
non habent.

sanctificatio uestra. id est uos sanctificetis bene operando et ut abstineatis ht..
que longe remoti uos qui christiani estis a fornicatione omni. scilicet carnali et spiritali.
ita abstineatis ut sciat unusquisque uestrum suum uas. scilicet corpus suum, uel coniugem uel
animam. possidere coherendo in sanctificatione uirtutum et honore ne inho
noretur aliqua turpitudine sed sicut studet officiorum suorum uasa
munda seruare. ita membrorum suorum officinas studeat per continentiam
honorabiles exhibere. Uel ita. Ut sciat. a. Ita ab illicito ab
stinete ut nec licito abutamini. sed sciat unusquisque uestrum possidere uas suum. id est uxorem aimo
dominando ei in sanctificatione. scilicet abstinendo a coitu et honore. scilicet ut non turpiter
abutatur ea. Possideat in sanctificatione dico et non in passione desiderii
ut nec saltem desiderium sit quod est passio et lesio anime. sicut et gentes fa
ciunt quibus non debetis esse similes quia ipsi sunt qui ignorant deum. et hec precepta
dedi. neque quis in motitia supergrediatur neque in dolo circumueniat
fratrem suum in negotio priuato et publico ut in quibuslibet negotio. Ideo absti
nete ab his quoniam uindex est dominus de his omnibus. scilicet de fornicatione ad
ulterio desiderio uel fraude uindex est dico sicut predixímus uobis et
testificati sumus. id est sub testimonio scripture probauimus.
Non enim. a. Ideo est ab istis abstinendum quia non uocauit nos deus in
id est in immunditie seruiamus sed in sanctificatione ut sancte uiuamus.
Et quia deus uocauit non in immunditiam. itaque qui hec spernit non hominem aimo.
solum spernit qui predixímus sed deum est precepta sunt qui loquitur per os aimo.
meum. Qui id est ad hec paganda dedit spiritum suum sanctum in nobis. apostolis
Neque tantum adiutorem spiritum acceptis quia in corpore subdito peccatis ab..
non habitat. Uel dedit spiritum suum sanctum in nobis apostolis ut ma
ior esset nobis auctoritas arguendi et cum auctoritate agi non est
tutum. De caritate autem. a. De his predictis fuit opus ut scribere
uobis sed de caritate fraternitatis qua fratres diligatis inuicem
necesse scribere uobis. ideo non fuit necesse scribere enim id est quia uos ipsi
didicistis a deo. et precepto ipsius christi dicentis mandatum do uobis ut diligatis inuicem.
Uel didicistis a deo. per inspirationem uel per effectum quod ipse mu
nifestum est nobis. et ideo est non fuit necesse enim id est quia uos facitis illud opus dilectionis in
et opus dei lectitis. sed tamen rogamus uos o fratres ut magis abundetis omnes fratres qui sunt in
in caritate et operam detis ut quieti sitis. a curiositate quod ait uniuersa macedonia.
et operam detis. a. Difficile est dimittere consuetudinem sed cogi Rogamus autem.
te uos et ut uestrum negotium agatis dimissis alienis quod uobis a. Facitis
utile est in emendatione uite uestre et operemini manibus uestris quod
adiuuat uos quietos esse. Illudentes malum ex ocio uenit. Et hoc
faciatis ita sicut precepimus uobis. et ideo operemini manibus
ut honeste ambuletis ad eos qui foris sunt. nullius aliquid desideretis.
a. Ideo opus est agendum non ociandum quia inhonestum est
religiosis uiris ad infideles et non desiderabitis rem alterius ne cum
rogetis ut tollatis aliquid. Nolumus autem. Post exhor
tationem de continentia et post correctionem a curiositate
mortuos resurrecturos confirmat. et per christi resurrectionem
et sua auctoritate. a. Non solum hec predicta uolumus uos scire
te sed et nolumus uos ignorare. iam de dormientibus. id est
mortuis quia resurrecturi sunt. Uel non recte mortuos. aimo

Si enim credimus quod Iesus mortuus est et resurrexit ita et deus eos qui dormierunt per Iesum adducet cum eo. Hoc enim vobis dicimus

Aug. de u bis apli. Aug. in sermone de u bis apli.

appellat dormientes quia quandoque dormientes integre i. cito de mortis sopno surgent ut non contristemini. [illegible] solabatur de morte amicorum sicut et ceteri i. infideles qui spem non habent resurrectionis incorruptionis eterne. Admonet eos apostolus ut de mortuis karissimis non contristemur sicut et ceteri qui spem non habent s. resurrectionis. Necesse est enim ut contristeris s. ubi contristaris consoleris spe. [illegible] Nam ideo dormientes eos appellat scriptura consuetudo [illegible] ut cum dormientes audimus evigilaturos minime desperemus. Est ergo de mortuis eorum quos diligunt quedam tristicia quedam naturalis. Mortem quippe horret non nec mors hominum accederet [illegible] ut nos moriendi desererent [illegible] [illegible]

Aug. in eod.

affectum. Contristamur ergo in mortibus necessitate amittendi s. cum spe recipiendi [illegible] hinc consolamur. Inde infirmitas afficit hinc fides reficit. Inde dolet humana conditio hinc sanat divina promissio. [illegible] dum flebat mortuum continuo eo vivente victurum. Non mortuum flebat quem ipse suscitavit s. mortem quam homo peccando contraxit. Si enim peccatum non precessisset, sine dubio mors secuta non fuisset. Secuta est ergo mors corporis quia precessit anime mors. Mors anime precessit deserente deo et mors corporis secuta est deserente anima. Hac deseruit deum volens hac coacta deserit nolens. [illegible] Recessisti ab eo quem diligere debuisti recede ab eo quod dilexisti. Quis enim vult mori? Certe nemo; et ita nemo [illegible] Si nulla esset mortis amaritudo nulla esset martyrum fortitudo. Ideo ait tamen ut non contristemini s. addidit sicut et ceteri qui spem non habent.

De pompis exequiarum. Aug. in eod. De adiutoriis mortuorum. Quid prosit qualiter prosit defunctis.

Sed non pompa funeris agmina exequiarum sumptuosa diligentia sepulture monumentorum opulenta constructio vivorum sunt qualiacumque solatia non adiutoria mortuorum. Orationibus vero sancte ecclesie et sacrificio salutari et elemosinis que pro eorum spiritibus erogantur non dubitandum mortuos adiuvari ut cum eis misericordius agatur a domino quam eorum peccata meruerunt. Hoc enim a patribus traditum universa observat ecclesia ut pro eis qui in communione corporis et sanguinis defuncti sunt cum ad ipsum sacrificium loco suo commemorentur oretur ac pro illis quoque id offerri commemoretur. Cum vero eorum commendandorum causa opera misericordie celebrentur quis eis dubitet suffragari pro quibus orationes deo non inaniter erogantur. Non est ambiguum ista prodesse defunctis s. talibus qui ita vixerunt ante mortem ut possint hec eis utilia esse post mortem. Nam quibus sine fide operante per dilectionem et eius sacramentis de corporibus exierunt frustra illis a suis huiusmodi pietatis impenduntur officia cuius dum hic essent pignore caruerunt non [illegible] thesaurizantes s. iram. Non ergo mortuis nova merita comparantur [illegible] reddunt. [illegible] [illegible] mitrantur itaque pia corda carorum de suorum mortibus contristari dolore sanabili et consolabiles lacrimas fundant conditione mortali. Que [illegible] gaudium quo credunt fideles quandoque [illegible] [illegible] ad me liora transire. sit pro virtutibus cura sepeliendi et sepulcra construendi [illegible] solum in corporibus [illegible] Impleant ergo homines quod suos officia [illegible] meritis [illegible] [illegible] defunctorum s. oblationes et

Aug. ib. in de bap. par.

erogationes multo peruberius [illegible] Si potuit autem deus hoc donare credentibus ut nec istam experirentur corporis mortem s. sed si fecisset carnis quedam felicitas adderetur minuerentur fidei fortitudo. Si enim homines mortem istam timuerunt non [illegible] [illegible] [illegible] per hoc nemo [illegible] vitam futuram ad eam gratiam festinaret s. [illegible] Plus ergo gratie prestitit fidelibus suis. Quid enim magnum esset videndo non mori eos qui crederent crede se non moriturus. Quanto maius est quanto fortius quanto laudabilius ita credere ut se speret moriturum sine fine victurum.

Aug. in sermone de u bis apli.

[illegible] tis amici. Quid enim mirum si contristaris vero corporis quod vivit ex anima fit ex anima discedente anima qui ambulabat iacet qui loquebatur tacet. clausi oculi lucem non capiunt. aures nulla voce patescunt. omnia membrorum officia cesserunt. non est qui moveat gressus ad ambulandum. manus ad operandum. sensus ad percipiendum. nonne ista est domus quam nescio quis invisibilis habitator ornabat? discessit quod non videtur remansit quod cum dolore videatur. Ista est causa tristicie. Sed hec tristicie sit consolatio quod sequitur. Si enim. i. e. a. Non inconsolabiliter debetis contristari enim. i. quia credimus quod Iesus mortuus est hoc videtur obesse resurrectioni. S. attende quod sequitur i. resurrexit. Et si hec debemus credere quod sicut Christus mortuus est et resurrexit ita et deus eos qui dormierunt morte per Iesum. i. in fide Iesu. ut per Iesum sepulti viventes i. qui verum sequendo venerunt ad sonum mortis. a. Non solum illos qui vivi invenientur s. et mortuos de quibus dubitatis non solum suscitabit s. et adducet i. si mortui sunt tamen adducet ut sint cum eo immortales in eadem beatitudine.

Aug.

Mirantur aliqui apostolus Christus enim qui iam vivit et resurgens a mortuis iam non moritur dicit mortuum et electos mortuos dicit dormientes. Christum ergo appellat mortuum ut dum audiunt illum mortuum fuisse et resurrexisse nos quoque speremus resurrecturos per virtutem divinitatis eius. Electos autem ideo dicit dormientes quia nemo tam facile post somnum excitatur a sono quam facile omnes excitabuntur a sono mortis. Hoc enim. a. Et vere adducet hoc namque ordine et viventes non preveniunt

in uerbo domini quia nos qui uiuimus qui residui sumus in aduentu domini non preueniemus eos qui dormierunt. Quoniam ipse dominus in iussu et in uoce archangeli et in tuba dei descendet de celo et mortui qui in christo sunt resurgent primi. Deinde nos qui uiuimus qui relinquimur simul cum illis rapiemur in nubibus obuiam christo in aera et sic semper cum domino erimus. Itaque consolamini inuicem in uerbis istis. De temporibus autem et momentis fratres non indigetis ut scribam uobis. Ipsi enim diligenter.

mortuos et illos magis putantes cum christo adducendos. id est hoc est quod ait. Hoc enim dicimus uobis in uerbo domini quia nos qui uiuimus et qui residui sumus in aduentu domini non preueniemus eos qui dormierunt. longo tempore. id est illi de nobis qui uiui inueni-entur in quibusdam orbis partibus christo ueniente ... erunt residui ... non preuenient mortuos. Adeo erit festinata resurrectio mortuorum. Et nota quod ait nos qui uiui-

Sic enim uidetur hec uerba apostoli sonare quasi apostolus demonstrauerit suo tempore diem iudicii uenturum. Aug.

Quod etiam in thessalonicenses legentes hanc epistolam putauerunt tempore apostoli diem iudicii uenturum. Unde in alia scribitur epistola ubi hortatur eos ne terreantur quasi instet dies domini. In persona ergo electorum loquitur qui uiui in corpore inuenientur in aduentu domini. et sic illis ultimus ... continuatur quia ecclesia unum corpus est. et quia apostolus illis ultimus fidelibus ... in passionibus. et ... uiui relicti non preuenient mortuos in resurrectione. Quoniam potius mortui qui in christo sunt. id est qui in ... quiescunt in christo primi resurgent. quod potenter faciet quoniam ipse dominus. et ipse descendet ipsa persona de celo localiter. Vel de celo. id est de occulto. descendet dico non humiliter ... sed in iussu. id est ... iubens ut dicitur in uoce quam dicet surgite mortui uoce dico archangeli. sed et ... ipse archangelus angelorum que faciet resurgere mortuos. De qua uoce addit. Et in tuba.

Tuba namque erit magna uox angelorum quod dicitur tube quia manifesta erit. Vel ideo in tuba dicitur descendere quia manifeste ueniet. Unde uidebunt omnis caro salutare dei. Vel ideo ait in tuba quia sicut ad bellum ueniet sicut tuba in bellis sonat quia et inimicos debellabit. Et sic tuba in festis sonabit sic amicos ad sollempnitatem eterne glorie inuitabit. Vox ergo illa erit quasi tube. sed suos excitans et malos terrens que tuba erit dei. id est christi. Et dicitur quia deus ei dabit efficaciam. Dico quod mortui resurgent primi. deinde nos qui uiuimus. nos qui relinquimur. id est illi de nobis qui uiui inuenientur et residui in christo rapiemur ab angelis simul cum eis qui nos precesserunt ad requiem in nubibus quia nubes suscipient eos. ut nubes christum suscepit in ascensione. Unde alius in persona dicit. Rapiemur ... nubibus. Rapiemur dico obuiam christo in aera. et in ipso autem raptu mors eorum erit et resurrectio ut quasi anima per soporem egressa de corpore ei ... reddatur. Videtur enim apostolus quantum ad uerba pertinet asserere quosdam in fine seculi aduenientem christum cum futura erit resurrectio mortuorum non esse mortuos sed uiuos repertos et immortalitatem repente mutandos. Sed uellem de his ... potius audire doctiores. Querenim solet utrum illi quos uiuos inueniet christus non quod omnino morituri sint an in ipso temporis puncto quo rapientur obuiam christo ad immortalitatem mira celeritate sint transituri. Et enim dicendum est si non posse ut per aera in sublime portentur in illo spacio et moriantur et reuiuiscant. Ad hunc autem sensum quo estimemus illos quos hic uiuos dicentur esse dominus in ipso paruo spacio et passuros mortem et accepturos immortalitatem apostolus nos urget ubi dicit. In christo omnes uiuificabuntur. et alibi. Quod seminas non uiuificatur nisi prius moriatur. Cur autem nobis incredibile uideatur illam multitudinem corporum in aere quodammodo seminari atque ibi protinus immortaliter et incorruptibiliter reuiuiscere credamus in ictu oculi futuram resurrectionem et in umbra fuisse uictura tanta facilitate tantaque inestimabili uelocitate redituram antiquissimorum cadauerum puluerem. Nec ab illa sententia illos arbitramur fuisse immunes qua dicitur est terra es et in terram ibis. id est in his ... amissa uita quod erat antequam fieret uita. Hoc est ... quod eras antequam ... acciperet. Nos ergo electi rapti obuiam christo in aera et sic id est immortales facti semper cum domino erimus. Et ... ait. sic. sed deo. non ita accipiendum est quasi in aere nos dixerit cum domino semper esse mansuros quia nec ipse ibi manebit sed ita. sic. id est habentes corpora sempiterna semper erimus cum domino. ubicumque cum illo fuerimus. Habeat autem omnis anima ... de seculo exierint diuersas receptiones. habent

gaudium boni. tormenta mali. sed cum facta fuerit resurrectio et bonorum gaudium amplius erit et malorum tormenta grauiora quando cum corpore torquebuntur. Itaque etc. Quia omnes resurgemus et cum christo erimus. Itaque consolamini de morte amicorum inuicem alter alterum in uerbis istis tante spei. Fiat consolatio ubi est tanta consolatio. Deiciatur luctus ... fides expellat dolorem. In tanta spe non decet triste esse templum dei. Ibi habitat bonus consolator ibi qui non fallit promissor. Quod mortuum diu plangi ... quia mors amara est. sed per illam transiuit dominus. Consolemur ergo nos. Sed dicis. Potes non dolere cor humanum defuncto karo. Imo melius est dolere sanatur cor humanum quam non dolendo sit inhumanum. Marta

Aug.

Ambr.

Ambr.

Aug.

Ab.

Aug. Ab.

Aug. in epistola

ad dulcium.

Aug. de ci. di.

Aug. de ci. di.

V.

Aug. de ci. di.

Aug. super ioh.

Aug. in sermone de uerbis apostoli.

eum dum querebat et mortuum fratrem dolebat. De temporibus autem. a. De resurrectione indigu
istis ut scriberem vobis. sed de temporibus adventus domini. scilicet an in estate vel hyeme an die vel
auo nocte. et de momentis. scilicet qua hora diei vel noctis venturus sit Christus non indigetis. o fratres ut
auo scribam vobis. quia necesse scriberem nisi quod scitis. scilicet clam venturum. et hoc est quod ait.
Vos enim ipsi diligenter inquirendo scripturas scitis quia dies domini. id est tempus adventus
domini quod dicitur dies non pro tempore diei sed quia tunc erunt omnia aperta. et dicitur domini quia hec est
dies hominum pro libitu suo agentium. sed tunc erit dei in virtute iudicantis. Dies igitur ille
ita improvisus veniet malis tunc quod est in obitu cuiusque sit sicut fur. venit non dico dies
in nocte. cum latentius venit et homines dormiunt et omnia surripit. ut qui diutius se
putabat evigilans nec inveniat. Ita multi bene securi nec boni se habere et invenient. Apostolus
aug in ep ad ysicium. hic incipit agere de temporibus ut moneret caveri ne ita deprehendatur. Non ergo propter
quantum temporis hic futurum sit sed quoniam futurum sit opus est scire. ut curent filii lu
cis esse et parato corde vigilare qui nolunt ab illa hora sicut a nocturno fure comprehendi.
Nam si ad cavendum hoc malum. id est ne hora domini tamquam fur inveniat imparatum opus
esset nosse temporum spacia non diceret apostolus non esse opus ut hoc scriberet. sed hoc potius
scribendum esse iudicaret. nunc autem non illis opus esse monstravit quibus sufficiebat ut
scirent imparatis atque dormientibus horam domini sicut furem esse venturam atque hoc sciendo vigilarent.
Cum enim. a. Vere sicut fur veniet quia incautis veniet. et hoc est quod ait. Cum enim car
auo. nales non attendentes propter timorem et expectationem sed inardescentes per libidinem dixerint pax
est nobis nunc in presenti et securitas de futuro tunc repentinus superveniet interitus. id est sub
auo. itanea perditio diei iudicii. Nam sicut in libris danielis prophete invenitur. regnabit
antichristus et ministri eius tribus annis et dimidio et interficientur ab illo helyas et enoch
sicut in apocalipsi habetur. et tunc erit talis tribulatio qualis ante non fuit nec postea erit. Postea
interficietur antichristus a michaele et maxima pars suorum. Post mortem vero antichristi xl. v. dies quibus
concedentur bonis ad penitentiam qui titubaverunt in persecutione illa. Ministri autem antichristi
gaudebunt illis diebus ducentes uxores et convivia celebrantes et vocantes diversi generis ex
centes ac dicentes licet princeps noster mortuus sit in hominibus pacem et securitatem. Et eos
calia dixerint superveniet eis interitus ita gravis sicut est dolor mulieris habentis in utero quem
tamen evadit. sed illi non effugient. Vos autem fratres. a. Illis erit improvisus dies domini sed vobis non
quia vos o fratres non estis in tenebris ignorantie et infidelitatis ut vos dies illa tamquam fur comprehendat
ad mortem eternam et ideo non estis in tenebris. Omnes enim vos estis filii lucis. id est fidei et filii diei
id est virtutum. Fides est lux que facit diem. id est habitum virtutum. Econtra tenebre sunt infidelitas. nox
est habitus viciorum. Unde subdit. Et non estis filii noctis neque tenebrarum. Hoc addidit
ne quis putet partim posse esse diei et partim noctis. Nemo enim duobus dominis servire potest.
ab. G. etc. Commonet ne securi de nomine salvatoris negligenter agamus ideoque de nostris propugna
culis. id est fide spe et caritatis munit. a. Et quia non sumus filii noctis igitur non dormiamus
id est in spiritualibus torpeamus sicut ceteri carnalibus dediti sed vigilemus et sobrii simus. id est vigilet mens
nostra attendens hec caduca et sobrie eis utamur nec simus hominibus nostris sed ad sustentationem datis. Qui enim
a. Vere nos qui non sumus filii noctis non debemus dormire quia illi qui dormiunt carnis torpo
re nocte. id est propter noctem dormiunt. id est vicia et peccata sua traxerunt eos ad hoc ut obliti vite
eterne iustis quiescant. Et qui ebrii sunt his temporalibus immoderate utendo nocte ebrii sunt. id est ex noc
te viciorum hoc habent. Illi propter noctem hoc habent nos autem qui diei sumus. id est virtutibus lucentes non solum vi
gilemus sed sobrii simus moderate his utentes et ad pugnam esse hostes parati. propter hoc simus so
brii quia sumus induti loricam fidei et caritatis et galeam spei salutis. Recte lorice fidem comparat
et caritatem et galee spem. Sicut enim lorica munit vitalia ita fides et caritas nos munit
esse appetitum terrenorum. Si enim attendimus quod Christus pro nobis passus est et resurrexit et nobis vitam pro
auo. misit quibus sunt qui coheredes habent fidei et caritati insistimus numquam mentes nostras vincet tem
poralis appetitus si et spes eterne salutis ad superna tendens ut galea mentem obvolvit non ledetur
a temporali appetitu. Quoniam non. a. Vere per spem veniemus ad salutem quoniam non posuit nos deus in iram
auo. sed in acquisitionem salutis. id est non posuit nos deus in fide et spe ut habeamus iram. id est penam

scitis quia dies
domini sicut fur in
nocte ita veniet.
Cum enim dixerint
pax et securitas.
tunc repentinus
eis superveniet inter
itus. sicut dolor
in utero habentis
et non effugient.
Vos autem fratres non
estis in tenebris. ut
vos dies illa tamquam
fur comprehendat.
Omnes enim vos
filii lucis estis et fi
lii diei. Non sumus
noctis neque tene
brarum. Igitur non dor
miamus sicut et
ceteri. sed vigilemus
et sobrii simus. Qui
enim dormiunt
nocte dormiunt.
Et qui ebrii sunt
nocte ebrii sunt.
Nos autem qui diei
sumus sobrii simus
induti loricam fidei
et caritatis et galeam
spem salutis. Quoniam

non posuit nos
deus in iram sed in ad
quisitionem salu
tis per dominum nostrum ihesum
christum qui mortu
us est pro nobis ut
siue uigilemus si
ue dormiamus si
mul cum illo uiua
mus. Propter quod
consolamini inui
cem et edificate
alterutrum sicut et
facitis. Rogamus
autem uos fratres ut no
ueritis eos qui labo
rant inter uos et presunt
uobis in domino et mo
nent uos ut habe
atis illos abundan
tius in caritate et
propter opus illorum
pacem habete cum
illis. Rogamus
autem uos fratres corripi
te inquietos con
solamini pusilla
nimes suscipite in
firmos pacientes
estote ad omnes. Videte ne quis malum pro malo reddat alicui
sed semper quod bonum est sectamini inuicem et in omnes. Semper gaudete

etiam sed adquiramus salutem bene operando. Non enim ociosis dabitur salus. et hoc per dominum nostrum
ihesum christum sine quo non spes nec salus nec aliud nos iuuaret. qui et mortuus est pro nobis ut
siue dormiamus. id est si mortui fuerimus siue uigilemus. id est in carne uiuamus simul cum — Aug.
id est ad similitudinem eius iuncti ei uiuamus. Propter quod. id est quia talis spes est nobis con
solamini uos in hac miseria inuicem alii alios de morte suorum dolentes et edificate
nescientes alterutrum. scilicet alius alium sicut et facitis ut non minus postquam modo faciatis.
Rogamus autem. Hucusque communiter ad omnes locutus est nunc ad subditos specialiter
moraliter eos instruens de honorificentia prelatis exhibenda. a. Omnes hec facite quod
dixi uos autem minores fratres. id est si subditi estis rogamus ut noueritis. id est ostendatis uos
nosse eos qui laborant inter uos. id est in regimine uestri et doctrina et presunt uobis digni — Aug.
tate et hoc in domino. id est in ordinatione domini et suo officio debito monent uos uel pares ad
recta ita noueritis eos ut habeatis illos in caritate abundantius ceteris. Vult ut
ex caritate honorent presbiteros necessaria eis ministrando. et reuerentiam dignitati
exhibendo. Quia denique pro debito honore sine fructu habere sicut diuitie negligentiam pariunt — Aug. ab.
salutis ita egestas dum saturari querit a iusticia declinat. Ideo in alia epistola precipit presbiteros
duplici honore esse honorandos. et si quando grauiter increpant uel puniunt. Habete pacem cum eis
propter opus illorum. id est scientes opus illorum hoc exigere quod faciunt. Rogamus. Hic admonet pre — Amb.
latos in subiectorum improbitatem in pacientiam pacienter ferant dum in aliquo contra eos murmurant. a.
Hec minores debent maioribus facere. uos autem prelatos et maiores tamen fratres rogamus. Hos
inquietos. id est curiosos et girouagos corripite a quo quiescat [uel cessat] ne perdat quod illi dare so — Aug. Aug.
lebant in cenobio mercennarius est. et consolamini pusillanimes contra aduersa et desperantes pro peccatis
infirmos in fide suscipite ut medici ad saluandum et si in hoc officio aliquid uobis inferatur
pacientes estote ad omnes. non tamen solum paciamini sed etiam uidete ne quis malum pro malo alicui reddat.
a. Hec bonum pro malo subtrahatis ut negligatis corripere. Tunc enim malum pro — Aug. de corr.
malo redditur si corripiendus non corripitur sed praua dissimulatione negligitur. Sed — et gra.
semper. scilicet in prosperis et aduersis sectamini quod bonum est. id est utile sectamini dico inter uos
inuicem et in omnes. et non solum contrarietates in nobis paciamini sed etiam semper gaudete quocumque fiat nobis
sicut alibi in tribulationibus gaudentes. Vel hoc ad omnes generaliter dicit semper gaudete
spe et sine intermissione certis horis orate pro persequentibus. Vel sine intermissione orate. id est semper iuste
uiuite et eterna desiderate. Iustus enim numquam desistit orare nisi desinat iustus esse. Semper — Aug. Aug.
orat qui semper bene agit. Ipsum enim desiderium boni oratio est. et si continuum est desiderium — Aug. in ps. xxxvii.
continua est oratio. et in omnibus. etiam in aduersis gratias agite deo. Hec enim omnia facere est
uoluntas dei. id est placet deo uoluntas dico ostensa in christo ihesu quia hoc docuit deus per
christum. Vel in christo est ostensa hec uoluntas dei que fuerunt in christo numquam enim deo displi
cuit et per ipsum christum non tantum hoc ostensum sed etiam factum in omnibus uobis scilicet maiori
bus et minoribus. Et quia uoluntas dei est facere hec omnia ideo uos maiores qui per spiritum sanctum
habetis donum intelligentie. nolite extinguere spiritum. id est donum spiritus sancti abscondere
quod in uobis illud perdetis. Huic sensui concordat alia littera. scilicet gratiam nolite celare
uos subditi nolite spernere illorum prophetias. ecce quod dixit spiritum. Vel spiritum nolite extinguere. id est sicut — Amb.
spiritus sanctus ad horam quid reuelat nolite prohibere [loqui] quod sentit quia deus quibusdam aliquando ap — Aug.
erit reuelat sepe iuniori quod melius est. Vel spiritum sanctum nolite extinguere. id est malis operibus a uo — Aug. ad Bone
bis excludere. Non hoc ideo dicit quod spiritus sanctus qui unius substantie est cum patre et filio ex — facium.
tingui possit. sed quantum in ipso est extinctores eius merito uocantur qui ita agunt ut
extinctum uelint. Spiritum ergo spiritus sancti qui datus est nobis non quantum in se est sed in nobis extin
guimus dum peccando a nobis fugamus. Et prophetias nolite spernere. Si quis dicta prophetarum — Aug.
explanat et ad edificationem predicat nolite eum despicere neque contempnere. Non
tamen omnia indiscrete accipiatis.

sed probate · i · ratione discutite omnia probanda · s · Certa enim non eget discussione · in quod bonum est · i · quod bonum esse inveneritis tenete · et abstinete vos ab omni specie · i · ab omni re que specie mali pretenditur ut ap[er]ta via exposit[i]one · a · Siquid spiritum malum pretendit et si non sit malum nolite precipitanter agere · Solet enim species mundus fallaciter dicere bona unde hoc subinducere mala ut per hoc que bona sunt accipiantur et mala · Ideo monet omnia probare ut quicquid sobrie et benedictum sit retinere · Ipse autem · a · Ego prelatos et subditos ita moneo et ipse autem deus dator pacis · a · que per inquietudinem remove scilicet vos per omnia · que docui ita · s · ut spiritus vester de quo alibi · Renovamini spiritu mentis vestre · qui s[ci]l[icet] est mens que servit legi dei · servetur integer · i · ita ut servetur integer non consentiendo carni · et hoc usque in adventum domini nostri ihesu christi · i · usque ad finem vite eterne · et anima · i · sensualitas servetur integra servitendo rationi et corpus servetur sine querela · ut · s · non agatis eius ministerio unde aliquis conqueratur · Hec tria ideo posuit ut totus homo sit perfectus · Aliquando enim inquinatur anima per cogitationem malam et non mundum est corpus · Ideo quia spiritum hominis mundum dicit esse debere si autem mala vita et cogitatio accedat non erit integer spiritus · Et nota quia ait sine querela non sine peccato · Aliud est enim esse sine peccato quod de solo in hac vita unigenito dictum est · Aliud est esse sine querela quod de multis iustis etiam in hac vita dici potuit · quia est quidam modus bone vite de quo etiam in ista conversatione iusta querela esse non possit · Quis enim queritur iuste de homine qui nemini malum vult et quibus potest fideliter consulit nec cedit quamvis iniurias tenet libidinem vindicandi ut veraciter dicat sicut et nos dimittimus debitoribus nostris · et tamen ipso quo hoc dicit sine peccato se non esse declarat · In multis enim offendimus omnes · Item nota quod tria posuit quibus homo constat · i · spiritum animam et corpus · s · illud quo intelligimus et illud quo vivimus et illud quo visibiles et contrectabiles sumus · que rursus duo dicuntur quia sepe anima cum spiritu nominatur · Ut spiritus ponitur hic pro dono spiritus sancti · et est sensus · ita scilicet vos ut spiritus vester servetur integer · i · ut gratia spiritus sancti que data est vobis in baptismo servetur integra et incorrupta · ne vitio et immunditia corrumpatur et minuatur ut fugetur · Nam dum agitur homo quod odit spiritus sanctus recedit ab eo gratia eius penitus ut minuitur · et anima servetur munda et corpus sine querela usque in adventum domini nostri ihesu christi · Fidelis · a · Oro ut scilicet et sanctificatos servet sine dubitatione dico quia deus est fidelis · i · verus et promissis qui vocavit vos ad vitam qui et faciet in vobis · a · perficiet opus et implendo promissa · Fratres orate pro nobis · Salutate ex nostra parte fratres omnes in osculo sancto · non simulato sed sancto · quod est signum dilectionis · Salutate dico et epistolam ostendite et in adiuro vos per dominum · s · ut legatur epistola hec omnibus fratribus sanctis · i · baptismate sanctificatis · ut et sancti · i · perfecti ut imperfecti ut in bonis operibus perficiatis · Gratia domini nostri ihesu christi sit vobiscum amen et cetera.

sine intermissione orate in omnibus gratias agite. Hec est enim voluntas dei in christo ihesu in omnibus vobis. Spiritum nolite extinguere. Prophetias nolite spernere. Omnia autem probate quod bonum est tenete ab omni specie mala abstinete vos. Ipse autem deus pacis sanctificet vos per omnia. ut integer spiritus vester et anima et corpus sine querela in adventu domini nostri ihesu christi servetur. fidelis est deus qui vocavit vos qui et faciet. fratres orate pro nobis. Salutate fratres omnes in osculo sancto. Adiuro vos per dominum ut legatur epistola hec omnibus sanctis fratribus. gratia domini nostri ihesu christi vobiscum amen.

Incipit argumentum in epistola secunda ad thessalonicenses.

Ad thessalonicenses secundam scribit epistolam · Thessalonicenses; et notum facit eis de temporibus novissimis et de adversarii destructione scribens hanc epistolam ab atheniis per titicum diaconem et onesimum acolitum. Explicit argumentum. Incipit epistola II ad thessalonicenses.

Paulus et siluanus et cetera. Hanc epistolam scribit idem apostolus thessalonicensibus. Orta enim apud eos graviori tribulatione idem monet eos ad patientiam ostendens iustum dei iudicium ut boni gloriam consequantur et mali penam. Et quia in prima epistola que de die iudicii de adventu domini et de resurrectione mortuorum putabatur dies domini instare

PAULUS. et siluanus

nec aliam scribit epistolam

Et timotheus ec
clesie tesalonin
censium in deo
patre nro et dno
ihu xpo. gra uo
bis et pax a do pa
tre nro et dno ihu
xpo. Gras agere
debemus deo semper p
uobis frs ita ut
dignum est qm
supercrescit fides ura
et abundat cari
tas uniuscuiusq;
urm in inuicem
ita ut et nos ipsi
in uobis gloriemur
in ecclis di p pa
ciencia ura et fide
in omnibus persecu
tionibus uris et
tribulationibus
quas sustinetis in
exemplu iusti iu
dicii di. ut digni

ns tu alius qd iuste iudicat ds

in qua sigt licet obscure. Nec enim apte p de abolitione romani regni et de antixi apparitione et dampnatione et de quorumdam fratrum inquietudine scribit et non instare diem dni sicut occasione prioris eple uidebatur. Cum enim thessalonicenses priorem eplam legendo peruenissent ad illum locum ubi dicit apls mortui in xo in aduentu eius resurgent primi deinde nos qui uiuimus qui residui sumus etc. conturbati sunt nimium q; presenti putantes uicinum esse diem dni timentes ne dampnarentur cum diabolo eo quod tarde ad fidem uenientes imperfecti essent. Ideoq; h comperto scripsit eis non imminere diem diem dni suo tempore ne apls in similitudinem p omnia probaretur. ut ne diabolus h expectantibus aliqua fieri uere illuderet. Corrige et aspius inquietos. Et est intentio apli in hac epla bonos quietos ad pacientiam monere inquietos corrigere. et que obscure in precedenti epla dixerat h aliquatenus aperire. Modus talis. Primum salutat deinde gras agit de bonis eorum. Postea monet ad pacientiam et ad constantiam. Inde asserit quod aduentum xi antixs preueniet et aliqua aduentus antixi signa licet obscura denuntiat agens de abolitione romani regni in infectione antixi. Circa finem uero ut curiosos corripiat obsecrat. Premittit autem salutationem dicens. Paulus et siluanus et timotheus. Isti tres sunt quorum nomine scribitur h ut in prima epla. scribunt ecclesie thessalonicensium existenti in deo patre nostro et domino. Et ante alia salutant more solito. Gra sit uobis et pax a deo patre nostro et domino ihesu xpo. h supra exposita sunt. Gras. Hic agit gras deo de bonis eorum ne forte de tanto bono quod ex deo habebant extollerentur tamquam a seipsis haberent. etc. Quod tenetis tenete quia bonum est de quo semper debemus gras agere deo. et numquam soluere possumus ut dignum est. Et h est quod ait. Frs semper debemus pro uobis gras agere deo. a quo h bona sunt non a uobis. Agere dico ita ut dignum est quia pro magnis bonis magne grie agende sunt. Inde debemus gras agere qm fides ura supercrescit. id est super hoc quod olim fuit crescit magis ac magis non deficit in tribulationibus. et caritas uniuscuiusq; urm abundat et uos inuicem. ut scilicet qui diligit diligatur et alios et mutuis obsequiis caritatem ostendat. Crescit dico ura. id est in tantum crescit ut nos ipsi apli qui non de paruo gloriaremur in. id est de uobis [illegible] gloriemur in ecclis di. quibus de uobis damus exemplum. Si uero [illegible] [illegible] necessitas exempli defectus. De uobis gloriamur dico et maxime pro pac[illegible] ura. et fide seruata in omnibus persecutionibus uris que sunt de [illegible] loco ad locum et tribulationibus. id est tormentis quas tribulationes et persecutiones sustinetis in exemplum iusti iudicii di. id est que tribulationes osten[illegible]dunt quid in iudicio futuro pacientibus et infestantibus sit dandum. Si enim tam seuere punit ds pecca in penitentibus quid faciet in duratis. Ideo dicit persecutiones iustorum exemplum esse iusti iudicii di ut intelligatur quod non parcet impiis tamquam sarmentis perditis ad combustionem qui non parcit iustis propter perficiendam purgationem. Unde petrus ait. Si initium a nobis qui finis erit eis qui non credunt. et si uix iustus saluabitur peccator et impius ubi parebunt. Sustinetis dico ideo ut digni habeamini. id est inter alios glorificati in regno di. id est in eterna beatitudine. Uel in eccla presenti quam hic regit uel dicitur regnum di pro quo. scilicet ut digni sitis non solum bona operamini sed et patimini mala. Iusti iudicii dico siquidem iustum est id est quod constat esse. Non enim ponitur h siquidem pro dubitatione sed pro affirmatione quasi diceret. quoniam iustum est. Unde alius interpres ait. Siquidem iustitie. etc. Bene dico iusti iudicii siquidem iustum est apud deum. id est in inspicientia et reputatione iusticie retribuere tribulationem his qui nos tribulant et uobis qui tribulamini requiem nobiscum. id est equalem nobis. Quid enim iustius quam ut qui in seculo bonos deprimunt et persecutionibus affligunt in futuro eadem paciantur que faciunt. Illi autem sint in requie qui magna tribulatione passi sunt pro regno eterno. Uel ita Quas sustinetis. et agit de iudicio presenti quo sinit ds malos affligere bonos et prosperari bonos suos facit aduersa pati. etc. Gloriamur pro pacientia tribulationum. quas sustinetis. in exemplum iusti iudicii di. id est ideo gloriamur quia sustinetis ita ut sitis exemplum et documentum dum suos permittit affligi et malos prosperari. Uidet enim uos ex malis in

amb

amb

au. de gra
tia ar.

aug et fau
sty.

amb.

amb.

amb

melius perficere illos ex pressuris deteriores esse. vita eius et eius exemplo ne fatigentur dum
corripiuntur a deo qui flagellat omnem hominem filium quem recipit. apostolus quia est iustus ut incipiat a do-
Aug. mo eius iudicium. Unde petrus ait. Tempus est ut incipiat iudicium a domo dei. ut digni
habeamini in regno dei pro quo et patimini. hic non mutatur. Si tamen. Quasi. Iusti iudicii dico quod est re-
spectu presentium iudicii presentis dum boni meliores et mali efficiuntur deteriores in hac con-
ditione dico iusti si iustum est apud deum retribuere tribulationem his qui vos tribulant et vobis qui tribulamini requiem nobiscum. Iustum apparet
iudicium quo in presenti iudicat deus si attendatur iudicium futurum ubi manifeste omnibus
patet iusticia dum reddet singulis secundum vitam. per quod presentia iusta esse probantur
finaliter. scilicet si iustum est dari his penam vobis requiem. Si quis enim finem hic attenderet
non iniustum diceret esse bonos purgari et malos sordescere sicut utique ex sua vita me-
ruere. Simile huic david dicit. Existimabam ut cognoscerem hoc labor est ante me donec intrem in sanctuarium dei
et intelligam in novissimis eorum. Sed tamen et ex presentibus iudicium probatur. Unde subdit. Ve etiam pp d. p. eis d. e. d. a.
In revelatione. Hic incipit ostendere quam horribilis tribulatio illis et quanta iocunda
requies istis futura sit. Quasi. Iustum est illis dari penam vobis requiem quod utique fiet
Amb. in revelatione. id est in manifestatione domini iesu venientis de celo ad iudicium cum angelis
virtutis eius. id est quorum ministerio virtus dei apparebit dum bonos eliget malos
foras mittet et tunc gloria his et terror illis erit domini iesu dico venientis in flamma ignis.
non quod sit flamma circumdatus sed per effectum quia inimicos exuret. Unde et ideo dicit
Amb. in flamma ignis. quia ignis erit in mundo qui precedet eum tantum spacium aeris oc-
cupans quantum occupavit aqua in diluvio qui ardebit terram et crassitudinem aeris
et purgabit electos. domini iesu dico dantis. id est inferentis vindictam his qui non no-
Amb. verunt deum. id est qui fidem non receperunt ut pagani et his qui non obediunt evangelio. cui
esset obediendum quia est domini nostri iesu christi. id est his qui non exequuntur que receperunt
Amb. ut heretici et falsi christiani. Alii enim sunt qui nesciunt legem alii qui sciunt. Deus
aggravat penas eorum sub deis. Qui utique. scilicet scientes et nescientes dabunt pe-
Amb. id est sustinebunt. Da[...]re enim ponitur aliquando pro sustinere. ita et hic. Vel aliter
qui enim patitur da[...]et quem offendit penas et gratas. Dabunt pe-
nas dico non corporis [...] et ad dissolutionem terminabiles sed eternas in interitu.
Amb. quia semper sentient [...] penas non tamen penitus deficient. Ipsi dico remoti
remoti a facie domini et a gloria [...] virtutis eius. ne scilicet eum videant in gloria quam virtus sua
dabit sanctis. Et hec predicta fi[...]ent cum venerit christus glorificari in sanctis suis. Ita
enim eos glorificabit quod gloriosus in eis apparebit. Scrutetur quod est gloria sanctorum et cum venerit
admirabilis fieri in omnibus. et in minoribus qui crediderunt. id est licet inperfecti operandi
Amb. non fuerint. Ipse enim clarus et mirabilis videbitur in credentibus scilicet vis autem
apparebit in incredulos cum eos penis eternis coartabit et ex hoc utrorumque viribus sensus.
Veniet punire malos et glorificare bonos quia creditum. Quasi. Ideo vobis tribulatis
dabit requiem nobiscum. quia testimonium nostrum in. id est de illo revelationis domini
creditum est. id est quicquid diximus credidistis de illo die iudicii et gloria bonorum et
Amb. pena malorum. Unde et testimonium non credere est indignum. id est propter illum diem ut tunc liberemini. creditum
est dico quamvis esset super vos. id est super humanum sensum. Vel creditum est ita quod erat super vos
id est vobis divinas non querentibus rationem. In quo et. Ordo verborum talis est. In quo die
ut dignetur vos vocatione sua sanctificandos deus noster. id est ut dignos vos iudicet deus quos
vocet ad regnum per gratiam. Oramus et semper pro vobis. Vel ita. In quo. id est pro
diei periculo vitando et oramus semper pro vobis. Putando enim periculo illius diei semper
semper est orandum. et oramus ut dignetur vos vocatione sua deus noster. hic non mutatur.
Quo et oramus ut hic
vivit impleat omnem
bonitatis voluntatem
id est plene faciat vos
velle omne bonum et impleat in vobis opus fidei. id est confessionem quia ipse est opus fidei. Impleat in vobis dico.

habeamini in regno
dei. pro quo et patimi-
ni. Si tamen iustum
est apud deum retribuere
tribulationem his qui
vos tribulant et vobis
qui vobis qui tribulamini requiem
cum in revelatione
domini iesu christi de celo cum
angelis virtutis eius
in flamma ignis dan-
tis vindictam his qui
non noverunt deum et
qui non obedierunt
evangelio domini nostri iesu
christi. Qui penas dabunt
in interitu eternas a fa-
cie domini et a gloria virtutis
eius cum venerit glo-
rificari in sanctis suis et
admirabilis fieri in
omnibus qui crediderunt
quia creditum est testi-
monium nostrum super
vos in die illo. In quo et oramus semper pro vobis ut dig-
netur vos vocatione sua deus noster et impleat omnem

uoluntatem boni
tatis et opus fidei in
uirtute ut clarifice
tur nomen domini nostri
ihesu christi in uobis
et uos in illo secundum g
ratiam dei nostri et domini nostri ihesu christi.
Rogamus autem uos fratres
per aduentum domini nostri
ihesu christi et nostre cong
gationis in ipsum ut
non cito moueamini
a uestro sensu neque ter
reamini neque per spiritum
neque per sermonem ne
que per epistolam tamquam
per nos missam quasi
instet dies domini. Ne
quis uos seducat ul
lo modo. Quoniam nisi
uenerit discessio pri
mum et reuelatus fu
erit homo peccati filius
perditionis qui aduer
satur et extollitur super

opus fidei. id est confessionem que per te est opus fidei impleat in uobis dico id est in uirtute
constantie ut scilicet det constantiam qua habita a confessione flecti nullo modo possitis.
Vel opus fidei est omne bonum quod fides exigit id est. Et impleat in uobis opus fidei id est
omnia bona sine quibus fides mortua est. In uirtute perseuerantie ut scilicet det uobis perseueran
tiam usque in finem ita impleat ut clarificetur in uobis in hac uita nomen domini nostri ihesu christi
id est plusquam digni sitis. Vel sicut homo christus clarificatus est. Rogamus autem. Huc usque
dixit se pro eis gratias agere et orare hic determinat de die iudicii obsecrans eos ne leuiter
et facile de aduentu domini quasi imminenti opinionem recipiant et terreantur. Non
solum oramus pro uobis sed etiam rogamus uos obsecrantes per aduentum domini nostri ihesu christi ad iudicium
id est simul tamen ut uobis presto aduentus christi futurus et per aduentum nostre congregationis scilicet omnium
sanctorum. Simul tamen esse in tanta congregatione, congregationis dico uenture. Vel in eadem
in ipsum id est ad christum ut ad corpus congregentur aquile. Vel in ipso in eadem unitate
ut in uno corpore uiuamus qui nunc in diuisum sumus et diuersi. Quid rogamus. Vt non cito
moueamini a uestro sensu. id est a puro intellectu. Non parum sed et turbetis. Si enim
moueamini cito est quia modo uobis infertur quod diu duret quia tempus prope est neque
terreamini id est pro uicino periculo id est quasi instet dies domini. Non terreamini dico neque per spiritum
malignum scilicet si malignus spiritus quasi angelus lucis apparens in uisione hoc uobis per
suadeat. Vel si quis dicat se per spiritum sanctum reuelantem hoc cognouisse quod dies iudi
cii immineat nolite credere neque terreamini per sermonem alicuius pseudo apostoli qui hoc
exponat de scripturis neque per epistolam tamquam per nos id est sub nomine meo missam. Solent
enim falsatores ut fallant sub nomine clari alicuius uiri epistolam fingere ut auc
toritas nominis possit commendare quod per se ipsum recipi non posset. Quid per singula.
Ne quis uos seducat ullo modo alio et alio preter dicta circumfaciens uos. quasi instet dies domini. Non quin
uelit illos esse paratos sed habeant succinctos lumbos et lucernas ardentes in manibus expectantes quando
reuertatur dominus a nuptiis. In quo enim quisque inuenerit suus nouissimus dies id est hic eum
comprehendit mundi nouissimus dies quia qualis quisque in die isto moritur talis in die
illo iudicabitur. Ideo uigilare debet omnis christianus ne imparatum eum inueniat
domini aduentus. Imparatum autem inueniet dies ille quem imparatum inuenerit uite sue dies ultimus.
Non ideo non ait ne terreamini uel seducamini sed addidit quasi instet dies domini. Hoc
ideo dicit ne ipsa perturbatione dum caute inueniuntur possent seduci ad adorandum diabolum
bolum qui hec ideo agebat ut sub nomine christi apparens faceret se adorari quod tunc
non posset facere impudentissimus sathanas tempore et signa aduentus domini apostolus per
scribit quia non prius ueniet dominus quam regni romani defectio fiat et appareat antichristus
est quod subdit Quoniam. Quidam uolunt uos seducere quasi instet dies domini sed non instat
dies domini quoniam non ueniet dominus ad iudicium nisi primum uenerit discessio. id est nisi prius gentes a ro
mano discedant imperio. Non quod statim post ueniat dominus, occulte loquitur de destructi
one romani imperii ne forte si aperte hoc diceret irritaret eos ad persecutionem ecclesie. Vel
hoc dicit de spirituali imperio romane ecclesie uel de discessione a fide. Non ueniet
et dominus ad iudicium nisi prius uenerit discessio ecclesiarum a spirituali obedientia romane
ecclesie. Vel hominum a fide. Quidam codices habent Nisi uenerit refuga primum
quod nulli dubium est de antichristo eum dixisse quem refugam uocat utique a domino deo.
Si enim hoc de omnibus impiis merito dicitur quanto magis de isto qui et describes subdit.
Et nisi reuelatus id est manifestatus fuerit cui spes tanta procedit homo non deus totus peccati
seruus et fons id est antichristus qui est etiam filius perditionis id est diaboli qui perdit homines per quem
perditio uenit in mundum. Et filius dicitur antichristus non per naturam sed per imitationem. Et
filius perditionis dicitur quia ipse perditus est et alios perdens. Qui aduersatur. christo et membris eius. Vnde
et antichristus dicitur. Et extollitur id est effert se supra omne quod dicitur deus. uel falsa opinione uel dicitur
gnatum uel beneficio gratie sicut sancti aut quod colitur ut deus creaturas. Extollitur dico ita
ut sedeat in templo dei id est in ecclesia. Vel in templo a romanis destructo quod iudei
rursus reedificabunt. Nascetur autem antichristus in babilone de tribu dan iuxta quod iacob ait. Fiat dan coluber in uia et cetera.

celebris fama et ho
nore. Et uos in illo
in futuro clarifi
cemini. Et hoc non secundum
merita uestra sed secundum
gratiam domini nostri ihesu christi.

Amb.
Aimo.
Aimo.
II.
Aimo
Amb.
Aug.
Aug. ad esicium.
Amb.
Aug.
Aimo.
Aimo et ceteri.
Aimo.
Aimo.
Aimo
Aimo.
Aug.
Aimo.

omne quod dicitur deus aut quod colitur ita ut in templo dei sedeat ostendens se tamquam sit deus. Non ne retinetis quod cum adhuc essem apud vos hec dicebam vobis? Et quod nunc detineat scitis ut reveletur in suo tempore. Nam misterium iam operatur iniquitatis tantum ut qui tenet nunc teneat donec de medio fiat.

Et cum venit ierosolimam circumcidet se dicens iudeis ego sum christus vobis promissus. tunc confluent ad eum omnes iudei et reedificabunt templum a romanis destructum sedebitque ibi dicens se esse deum.

Aug. de ci. di. — Vel ita. Nonnulli non ipsum principem tantum sed universum quasi corpus eius [illegible] simul cum ipso principe suo hoc loco intelligi volunt [illegible] in templo dei sedeat [illegible] ostendens se tamquam sit deus.

Ambro. — [illegible] plenitudo divinitatis habitavit ita [illegible] plenitudo malicie et omnis iniquitatis habitabit [illegible] diabolus [illegible] filius perditionis. Nonne retinetis. Ita debetis credere [illegible] interrogatione. Nonne retinetis quod hic eadem que nunc vobis [illegible] dicebam vobis de antichristi adventu et die iudicii. Et quid. Hoc retinetis et quid nunc

Aug. de ci. di. — detineat. antichristum. [illegible] quid sit in mora eius [illegible] de die iudicii [illegible] nondum veniat scitis [illegible] quandiu [illegible] discessio. Detineat dico ita ut revelet. [illegible]

Ambro. — manifestus fiat in tempore suo. [illegible]

Berengari — [illegible] Completa enim accessione [illegible] ad romanum imperium [illegible] obedientia [illegible] discessio ab utroque imperio [illegible] ille iniquus. [illegible] antichristus [illegible] plenitudo gentium intrat ad fidem revelabitur discessio a fide [illegible] caritas multorum et abundabit iniquitas [illegible] veniet antichristus [illegible] dies domini. Nam misterium. [illegible] se revelabit in suo tempore quia iam in suo misterium iniquitatis. [illegible]

Aug. — [illegible] qui sunt in ecclesia [illegible] iniquitas [illegible] pseudo. Vel ita. Ut revelabitur. Nam

Ambro. — diabolus [illegible] Misterium [illegible] latine dicitur occultum [illegible] misterium iniquitatis appellat

Aug. — [illegible] persecutionem quam faciebat nero [illegible] antichristus [illegible] diabolus occulte per neronem [illegible] occidendo [illegible] per antichristum [illegible] helia et enoch [illegible] plurimos. Istud misterium iniquitatis [illegible] a nerone qui instigante patre suo diabolo [illegible] apostolos. [illegible]

Aug. — [illegible] umbra futuri [illegible] antichristi [illegible]

Aug. de ci. di. — [illegible] Tantum. Quia illos scire dixit quid detineat [illegible] apte non exposuit [illegible] nos qui nescimus quod illi sciebant pervenire cum labore ad id quod sensit apostolus cupimus nec valemus [illegible] hoc sensu facit obscuriorem. [illegible]

Aug. de ci. di. — iam misterium operatur iniquitatis [illegible] ignorare. Suspiciones [illegible] quas legere et audire potui non tacebo. [illegible] hoc de imperio dictum fuisse romano [illegible] noluisse ne calumpniam [illegible] incurreret quod romano imperio male optaverit [illegible] iam enim misterium iniquitatis operatur [illegible] neronem voluit intelligi [illegible] antichristus videbantur. [illegible] ipsum resurrecturum futurum antichristum suspicantur. Alii vero nec occisum putant sed potius subtractum ut putaretur occisus [illegible] in qua fuit cum crederetur extinctus donec suo tempore reveletur et restituatur in regnum. Sed multum mira est [illegible] opinantium tanta presumptio. Illud tamen quod ait

Ambro — ut qui tenet nunc non absurde de romano imperio creditur dictum donec tollatur ut [illegible]. Tantum hic restat [illegible] ille ut qui tenet nunc in romanum imperium teneat [illegible] donec de medio fiat [illegible] de medio mundi tollatur [illegible] quia omnes undique roma quasi ad caput confluebat. Vel ita. Tantum hic restat ut qui nunc [illegible] detineat illum [illegible] accessio ad fidem teneat [illegible] detineat donec [illegible] tollatur de medio. Vel ita. Tantum hic restat ut qui tenet nunc [illegible] detineat illum [illegible] iniquitas que nunc occulta est teneat [illegible] detineat donec ipsa iniquitas [illegible] ca fiat de medio [illegible]

Aug. de ci. di. — [illegible] loqui. Vel ita. Quidam putant hic esse dictum de malis et fictis qui sunt in ecclesia [illegible] ad tantum numerum [illegible] antichristo magnum faciat [illegible] misterium iniquitatis quia videtur occultum [illegible] quod nunc [illegible]

Aug. — [illegible] fideles ut in fide quam tenent tenaciter perseverent donec exeat de medio ecclesie misterium iniquitatis quod nunc occultum est. [illegible] Tantum [illegible] ut qui tenet nunc fidem teneat [illegible] perseveret donec misterium iniquitatis [illegible] donec qui nunc in ecclesia ficti sunt [illegible] manifeste recedant. [illegible] ex nobis [illegible] de medio ecclesie [illegible] ad illum antichristum [illegible] Vel ita. Tantum hic restat ut qui tenet nunc [illegible] detineat illum [illegible] discessio [illegible] teneat [illegible] detineat donec ipsa discessio fiat de medio.

Et tunc revelabitur ille iniquus quem dominus ihesus interficiet spiritu oris sui et destruet illustratione adventus sui eum cuius est adventus secundum operationem sathane in omni virtute et signis et prodigiis mendacibus et in omni seductione iniquitatis his qui pereunt eo quod caritatem veritatis non receperunt ut salvi fierent. Ideoque mittet illis deus operationem erroris ut credant mendacio ut iudicentur omnes qui non crediderunt veritati sed consenserunt iniquitati.

.i. manifeste appareat. Et tunc .s. iam discessione revelata a deo vero et refrigata
ultorum caritate ex abundantia iniquitatis quasi parata sibi sede revelabitur .i. ma
nifestabitur ille iniquus .s. antichristus qui nec christus nec ille est timidus quia sequitur quem dominus
ihesus interficiet spiritu oris sui .i. virtute spiritus sancti qui dicitur spiritus oris sui quia ab eo procedit.
Vel interficiet eum spiritu oris sui .i. precepto et virtute .s. potentia iussionis sue sive per se oc / ambrosius.
cidit eum sive per michaelem. Occidetur autem ut doctores tradunt in monte oliveti
in papilione et in solio suo in illo loco contra quem dominus ascendit in celum. Illo autem interfecto
non statim veniet christus sed ut ex libro danielis intelligitur concedentur electis ad penitentiam
tia dies xlv. quantum dominus postea venturus sit penitus ignoratur. Et quoniam tenebre fugantur
solis presentia ita et dominus destruet eum .i. antichristum cum omnibus membris suis dicens .ite mal. .i. ve.
Destruet dico illustratione adventus sui .i. in claro adventu suo. cuius antichristi ad
ventus est secundum operationem sathane. quia diabolo instigante et cooperante qui illum possidebit / ambrosius.
totum faciet nisi insensu ut frenetici qui culpam non habent de malis ita singraret a
diabolo tamquam freneticus non ei imputaretur quicquid ageret et illius adventus erit
in omni virtute humane potestatis et divitiarum et signis minoribus et prodigiis maioribus
sed mendacibus quia per magicam artem nova faciet illa et per fantasiam deludet homines si / ambrosius.
cut symon magus delusit illum qui putans eum occidere arietem decollavit. pro
pterea et mendacia dicuntur quia mendacium confirmant .i. illum esse christum. Ambigi quoque solet utrum / augustinus.
ut ideo dicta sint mendacia quia illa ut videntur sed fantastica erunt .i. quia mortales sensus
per fantasmata decepturus est. ut quod non facit facere videatur. Vel ideo quia si illa sit dei per
missione ad mendacium trahet. Tunc enim solvetur sathanas et per illum antichristum in omni sua / augustinus.
virtute mirabiliter quidem sed mendaciter operabitur. Et erit adventus illius in omni fraudulentia se
ductione iniquitatis his qui pereunt. quia minis et blanditiis et omnibus aliis atque aliis modis
seducet eos qui perditioni deditissimi sunt eo .i. ideo quod non receperunt caritatem veritatis .i. christi qui implevit
omnia promissa .i. ideo quia non receperunt christum qui caritatem omnibus ostendendo veritatem implevit. Non
receperunt caritatem dico ut salvi fierent .i. qua salvarentur recepta. Ideoque quia non rece
perunt veritatem mittet illis deus .i. permittet venire ad eos operationem erroris .i. eum qui est / augustinus ambrosius
ipsa malicia quia est patronus malicie iniquitatis. ut credant mendacio .s. quod antichristus christus
sit deus ut omnes qui non crediderunt veritati .i. christo qui verus deus est sed consenserunt iniquitati. antichristo
tandem aperte iudicentur. qui interim occulte iudicantur. Unde alibi. Mittet illis deus. etc. / augustinus de ci. dei
Quia deus diabolum ista facere permittet iusto ipse iudicio quamvis faciat ille iniquo. ma
lignoque consilio primo iudicati seducentur et seducti iudicabuntur sed iudicati iudici
o dei occulte iusto iuste occulto seducentur. Seducti autem iudicabuntur novissi
mo manifestoque iudicio per christum iniustissime iudicatum iustissime iudicaturum.
Nos autem. Deus illis ita fiet. vos autem venietis ad salutem quia recepistis veritatem unde
gratias agimus deo et hoc est quod dicit. Nos autem fratres dilecti a deo debemus agere gratias deo
semper pro vobis. eo quod ab eterno deus elegit nos et vos primitias fidei. ut .s. non in precioso
tempore ultimo sed in primitiva ecclesia crederemus deum in christum atque fidem confitemur. Ele
git dico in salutem eternam. Vel elegit nos apostolos primitias omnium credentium quia apostoli / augustinus
primi crediderunt et hoc in salute omnium gentium. nos vos dico positos in sanctificatione spiritus .s.
qua spiritus sanctus in baptismo sanctificat et in fide veritatis .i. christi. Per quid autem ad fidem veni
it subdit dicens. In qua fide sic gratis elegit nos ab eterno. ita et gratis vocavit vos
ad vos per evangelium nostrum. Vocavit dico in adquisitionem glorie domini nostri ihesu christi .i. ut / ambrosius.
per fidem adquiratis gloriam quam habet christus. ut in adquisitionem glorie domini nostri ihesu christi. ut .si
t vestra acquisitio in qua glorificetur christus. Itaque. a. Quia tot bona sunt vobis et instat dies
domini. itaque fratres state inmobiles in fide et ut stetis tenete traditiones quas a nobis didicistis.
usque ad intellectum sive per sermonem presentem sive per epistolam nostram. Ipse autem. a. Ergo
moneo vos sed ipse dominus noster ihesus christus et deus pater eius invitet. quia et deus pater
qua creator est universorum et pater affectu .i. dulcedine caritatis. Qui
dilexit nos. dando filium suum pro nobis. Unde subdit. Et dedit consolationem eternam .i. christum qui est consolator nobis esse in sua lumine

Nos autem debemus gratias agere deo semper pro vobis fratres dilecti a deo quod elegit nos deus primitias in salutem in sanctificationem spiritus et fide veritatis in quam et vocavit vos per evangelium nostrum in adquisitionem glorie domini nostri ihesu christi. Itaque fratres state et tenete traditiones quas didicistis sive per sermonem sive per epistolam nostram. Ipse autem dominus noster ihesus christus et deus pater qui dilexit nos et dedit consolationem bonam eternam et spem in gratia exhortetur corda vestra et confirmet in omni opere et sermone bono. De cetero fratres orate pro nobis ut sermo dei currat et clarificetur sicut et apud vos ut liberemur ab importunis hominibus et malis. Non enim est omnium fides. Fidelis autem deus qui confirmabit vos et custodiet a malo. Confidimus autem de vobis fratres in domino quoniam que precipimus et facitis et facietis. Dominus autem dirigat corda vestra in caritate dei et pacientia christi. Denuntiamus autem

Ambro. sancti et infusio. vel de c. et c. plenitudo regni celorum. et dedit spem bonam. scilicet quod de exilio isto ad patriam veniemus et hoc in gratia. id est per gratiam quam dedit sperantibus eterna. Vel hoc omnia dedit nullo merito nostro sed in gratia sua ipse in qua qui ea tot fecit exhortetur corda vestra id est voluntates ne consentiant impugnationibus et in omni opere et sermone bono. De cetero fratres orate pro nobis ut sermo dei currat. id est evangelium quod dedit deus nobis ut quod de deo agitur currat sine impedimento ad omnes gentes ut multi velociter conveniant et clarificetur. id est clarus et intelligibilis fiat hominibus. Currat dico sicut et apud vos cucurrit. Orandum esse hortatur ut dignetur deus doctrinam suam infatigabili cursu dirigere et transfundere per ora apostolorum in aures audientium et ab auribus in corda et ut compesceret et sedaret malorum hominum seductiones. Unde subdit. Et ut liberemur ab hominibus. scilicet a pseudo ne nos seducant ut nobis insidias tendant. importunis. id est improbis disputando malis quia falsa predicant. Vel lib. ab imp. ho. id est infidelibus qui resistunt verbo veritatis nec stant in porta quietis malis. scilicet qui persecuntur fideles. Ideo dico liberemur enim. id est quia non est omnium fides. id est non omnium acceptio quod fides per me qui accepti sunt. Vel ita Hoc importuni sunt et mali. non enim omnium illorum est fides. id est omnes importuni habent fidem quia eorum multi habent fidem sed est error qui tenent sed vos qui habetis fidem confirmabit deus. Unde subdit. Fidelis autem vel ita. Honorium a. Ideo oro vos orare ut sermo dei currat et

Aug. de trinitate. clarificetur quia nec et vobis orantibus omnibus fides est. id est omnibus fidelium sed non per ordinatam universitatem predestinatam in adoptionem filiorum. Ideo autem deus per orationes credentium non credentes credere facit ut ostendat quia ipse facit. Nemo enim tam impius est tam ingenio tardus qui non videat dominum facere quod rogatur se facere ipse ut faciat.

Aug. in libro de predestinatione. Ex scientia ergo quia posse habere fidem sicut posse habere caritatem nature est hominum. habere autem fidem sicut habere caritatem gratie est fidelium. Sed cum voluntas credendi aliis preparatur aliis non preparatur ad non discernendum est quid veniat de misericordia eius et quid de iudicio. Scimus

attende: se enim investigabiles vias et misericordia veritas. Investigabiles sunt et misericordia qua gratis liberat et veritas qua iuste iudicat. Fidelis autem. a. Orate ut liberemur deus a quo fideles. id est in vobis per nullis confirmabit vos ne importunum decipiat et a malo custodiet vos. Confidimus autem. a. Hec omnia vobis dixi et non puto frustra. sed confidimus de vobis o fratres in domino. qui in vobis operabitur quecumque precipimus vobis et facitis et facietis. ut autem hoc sit dominus dirigat corda vestra. id est

Ambro. voluntates. id est si quid tortitudinis in vobis est auferat. Voluntates dico dirigat ut existant in caritate dei. scilicet quam deus dat vel ut deum diligatis et pacientia christi. scilicet ut pacientes sitis sicut fuit christus. Denuntiamus autem. Incipit hic de curiosis et ociosis monens bonos ut eos corripiant. a. Quod precipimus facietis. scilicet qui nolunt facere ex toto corde hoc est quod dicit. Denuntiamus autem vobis o fratres in nomine domini nostri ihesu christi. id est per illius christi auctoritatem precipimus. Sed et in honorem christi quia honor christi est. Si morbida ovis excluditur ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante non communicetis eis quia ambulat inordinate. id est alter quam ordo exigit et ambulante non secundum traditionem quam acceperunt a nobis. id est non secundum doctrinam quam tradidimus eis. Ipsi enim. a. Ideo debetis vos subtrahere quia vos ipsi scitis

uobis fratres in nomine domini nostri ihesu
christi ut subtrahatis uos ab omni fratre
ambulante inquiete et inordina
te et non secundum traditionem quam
acceperunt a nobis. Ipsi enim scitis
quemadmodum oporteat imitari
nos. Quoniam non inquieti fuimus
inter uos neque gratis panem man
ducauimus ab aliquo sed in labo
re et fatigatione nocte et die op
erantes ne quem uestrum grauaremus.
Non quasi non habuimus potesta
tem sed ut nosmetipsos formam da
remus uobis ad imitandum nos.
Nam cum essemus apud uos hoc
denuntiabamus uobis quoniam si quis
non uult operari non manducet.
Audiuimus enim inter uos quos
dam ambulantes inquiete nichil
operantes sed curiose agentes. His
autem qui eiusmodi sunt denuntia
mus et obsecramus in domino ihesu christo
ut cum silentio operantes suum panem
manducent.

quemadmodum. id est in quibus oporteat imitari nos. id est cum illi non
faciant debetis uitare eos. Et ne debetis imitari nos quia
boni sumus quod ita ait. Quoniam non inquieti fuimus inter uos neque
gratis. id est sine labore proprio manducauimus panem sumptum ab
aliquo. Vel ita. Ipsi enim. quasi dicat. Qui non ambulant secundum tradi
tionem nostram. ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos. id est quomodo melius
in quo imitandi sumus quod in illis non uidetis. quasi dicat. Non est opus
ut exponamus uobis eam traditionem quia eam scitis. scilicet quoniam. id est quod
non inquieti fuimus inter uos. ut illi qui aliena negotia circum
uagantes hac et illac. neque gratis manducauimus panem sumptum
ab aliquo. sed fuimus in labore et non gratis et fatigatione. quasi dicat. Ille
labor fuit usque ad fatigationem nos dico nocte et die operantes et hoc
quod supra dixi ab aliquo. Operantes dico ne quem uestrum grauaremus
et ne quis diceret eum non accepisse quia non haberet potestatem. non
ideo inquam non accepimus sed ideo ut daremus nosmetipsos formam
uobis ad imitandum nos. id est ut uos imitaremini nos. Vel
audiuimus etiam. Ecce parabola causam hic quam apud corinthios ab
stinuit. Hic enim per exemplo dando abstinuit ibi propter re
pellendos pseudo. Et notandum quia non solum uerbis doce
bat sed hortabatur et factis. Idoneus enim magister est ea quae uerbis
docet operibus explere. Et si enim manifeste uia esse non igno
ratur quod doctor cui si negligi cepit a magistro non facile
proficient audientibus. Magis enim opera suadent quam uerba. Ideoque
magis per contrarium remunerandi sunt qui negligentibus magistris
de solis uerbis proficiunt. Apostolus ergo forma erat his qui tenues
erant sub ea in plebe ut discerent libertatem suam non amittere. Unde
et salomon. Raro inquit infer pedem tuum ad amicum tuum. ne
ne satiatus tui oderit te. Qui enim frequenter ad alienam mensam
conuenit ocio deditus adulatur necesse est pascenti se. cum re
ligio nostra ad libertatem homines aduocet. Unde et addit. Nam
et cum. quasi dicat. Operabar inter uos ad exemplum uestrum nam sic enim faciendum
docebam. et hoc est quod ait. Nam cum essemus apud uos
hoc denuntiabamus uobis quoniam si quis non uult operari non manducet.
Dicunt quidam de operibus spiritualibus hoc apostolum precepisse. alio
quin si de corporali opere hoc diceret in quo uel agricole uel opifices
laborant uidetur sentire ad uersus dominum qui in euangelio ait. No
lite solliciti esse quid manducetis. Sed superfluo conantur
et sibi et ceteris caliginem obducere ut quod utiliter caritas mo
net non solum facere nolunt sed nec intelligere cum multis a
liis locis epistolarum suarum quid hinc sentiat apostolus aptissime do
ceat. Vult enim seruos dei corporaliter operari unde uiuant ut
non compellantur egestate necessaria petere nec est contrarium illud
quod dictum est. Nolite solliciti esse quid manducetis. Non enim hoc ideo dic
tum est ut ista non procurent quantum necessitati satis est unde ho
neste possunt sed ut non ista intueantur id est non propter ista faciant
quicquid in euangelio preconio facere iubentur. Audiuimus enim. Hic ostendit ideo cum laboris sui mentionem
fecit. quasi dicat. Hoc ideo precipio quia audiuimus quosdam inter uos ambulare inquiete nichil operantes. sed
de alienis curiose agentes. Hoc modo mentiuntur pasci quod factum abhorret disciplina christiana. Eorum enim dei uerbi
est qui se feda cura necessaria sibi prouideat. His autem qui eiusmodi sunt denuntiamus in domino ihesu christo ut cum silentio. scilicet non cir
cumeuntes operantes manducent panem suum. id est proprii laboris. Ne autem hac occasione ministrare cessarent pauperibus addidit

ociosi
curiosi
uagi
ebriosi → sacerdotes
medicantes

uitare eos et
uere oportet.

Subdit. non ideo
non accepimus quia
non accepimus pote
statem accipien
di. tunc ista mul
to magis debent ui
uere de labore suo
qui non habent hanc pote
statem.

domini

Nota

domino.

de his uerbis
de opere mo
nachorum.

dicit

Vos au͞ frs nolite defic͞e benfacientes. Quod si q͞s
non obedierit u͞bo n͞ro
p ep͞lam hunc notate
& non commisceamini
cum illo ut confundat͞.
Et nolite quasi ini
micum existimare s;
corripite ut frem. Ip
au͞ dn͞s pacis det uob
pacem sempit͞nam in
omni loco. D͞s sit cum
omnibus uobis. Salu
tatio mea manu pau
li. Quod signum in
omni ep͞la scbo. Gr͞a
dn͞i n͞ri ih͞u x͞pi. cum
omnib; uobis. a m e n.

P A V L V S
ap͞lc x͞pi ih͞u s͞
imperium di͞ & sal
uatoris n͞ri &
ep͞lis d͞r gr͞a .i. remissio

Vos au͞ frs nolite defic͞e benfacientes. paup͞ibus q͞r & si op͞et posst; n͞
aug nullis indige͞ & io monet n͞e illi qui habebāt un͞ seruis di͞ necessaria p
aug bent hac occasione pigrescēt. Non enim in rep͞hnsioē uenit q͞ hila
ris est in largiendo s; hic qui cum possit laboē ferre ociose uult uitā
agē. Quod si quis. a. Precipimus ut operentur. &c. quod .i. s; si quis ob.
huic u͞bo n͞ro. mandato uobis p ep͞lam hunc notate. .i. quis sit insigā
te. ut n͞ .i. rep͞hnditte. ut ita. Si quis non obedierit u. n. pe. ita
amb hunc notate nobis & nos asspe increpabimus eū et ne cōmisceamini c̄ illo
amb ut confund. .i. erubescat abiectus ab omnibus ut sic se subiciat p̄cep
tis ap͞li et t͞n nolite estimare eū q͞si inimicū. ut odio habeatis eū s; ex
dilectione corripite eū ut frem. Ipe au͞ d͞s pacis det uobis. h͞ & in futo
pacē sempit͞nā in omni loco. s. & ap͞d domesticos & ap͞ extraneos. ut
pacē habeatis. D͞s sit cum omnib; uobis. Salutatio mea manu pauli.
amb scpta ē. Quod signū in omni ep͞la ita scbo. Quōm. Gr͞a dn͞i n͞ri ih͞u.
amb x͞. sit cum omnibus uobis. a m e n. P̄pt͞ quod adultatores scp
turar͞ manu sua in fine omniū ep͞lar͞ salutationē se subscbē testat͞ u
amb sub noie ei͞. nulla ep͞la accipiatur que non fuit manu eius scpta.
Explic ep͞la .ii. ad thessalonicenses. Incip͞ arg͞ in epistola
T imotheum. instruit & docet de prima ad timothe͞.
ordinatioē ep͞at͞ & diaconii & oīs ecl͞astice discipline scbens ei ab urbe.
Paulus apl͞c. &c.
Iero Hanc ep͞lam scbit ap͞lc timotheo. Timotheus au͞
iste fuit filius mulieris fidelis patre gentili p̄eat͞
& eū n͞ esse circūcisus .i. e͞e͞t ip gentilis. huic dabāt bo
nū testimoniū frs qui erāt listris & yconio. Hunc
uoluit paulus p̄ficisci secū & io circumcidit pp iu
deos qui erāt in illis locis erat q; erudit͞ tā diuinis
sc͞ptiuris quā libalib; artibus. Hunc ap͞lc cauit ep͞m & io eum c͞ monet
amb ut sollicitus sit in eccl͞astica ordinatioē. Timotheo enim in asia relicto
ep͞o. scbit paulus de ep͞ali officio. s. quōm pseudoap͞lis resistat. & quōm
eccl͞am instruat quales p͞btos ut diaconos ordinet. quales uiduas ho
noret quōm se in eccl͞a habeat ut quōm eam regat. & ē intitio ap͞li
in hac ep͞la instruē timothm de ep͞at dignitatis officio. Modus tal.
Primo salutat eū. dein monet ut pseudoap͞lis resistat. P͞ea instru
it de ep͞ali offō docens quales debeat ordinare p͞btos .i. diaconos. & q
les debeat mulieres eor͞ ee͞. Dein quales uiduas recipe debeat. & p͞
ea de in correctioīs instruit eū. In fine monet eū ut uitet p̄fanas
nouitates. Premittit u͞ salutatioē dicēs. Paulus ap͞lc x͞ ih͞u. no
m͞ dignitatis p̄ponit ut hac auctoritate timotheus munit͞ resistat
amb pseudo ap͞lis. Ap͞lc dico sc͞d imp͞iū. .i. s. iussioē uoluntatē. di͞ pats sal
uatoris n͞ri .i. ih͞u x͞ spei n͞re. s. p quem sp͞amus gl͞am. Cui q apl͞o resis
amb tit impio di͞ pats qui saluat & x͞ ex quo est spes gl͞e repugnat. Salutē a
refert ad patrē .i. spē in x͞ ad x͞pm id pāt quia dedit nobis salutē p filii
·I· um sui. quem dignatus ē mittē nobis .i. p sp͞m scm quē nobis t͞buit in bap
tō & in alus sacramentis. P x͞pm u͞ hīs spem. .i. expectatioē futuror͞ bonor͞
quia sicut ille resurrex͞ a mortuis & ascendit ad celos ita p ipsum sp͞am͞
resurreō͞ne & ad gl͞am et͞ne beatitudinis ascensionē. Paulus in q͞ ascbi
timotheo suo filio in fide. & an͞alia salutat in hunc mod͞. Gr͞a .i. m͞ia & pax
sit t͞ a do͞ patre & ih͞u x͞ dn͞o n͞ro. Attende quod in hac salutatione
tā ponit que ei optat ē malus t͞m duo posuit. M͞ia h accipit͞ salus

ihu xpi spei nre timotheo dilecto filio in fide. Gra misericordia & pax a deo patre & xpo ihu domino nro. Sicut rogaui te ut remaneres ephesim. cum irem in macedoniam ut denuntiares quibusdam. ne aliter docerent neque intenderent fabulis & genealogiis interminatis que questiones prestant magis quam edificationem dei que est in fide. Finis autem precepti est caritas de corde puro & conscientia bona.

eptis dr gra .i. remissio peccator. Pax est tranquillitas ai & plibatio eterne pacis. Hec com
omnibus optare solet. Gra uquam h addit epis optatur. i. donatio spe sci qua
minuta quam iusti di amantur. sicut rogaui te. Post salutatioe pus de pseu
do repellndis incip hic lege adhuc tendam doctrinis. a. O timothee ita. s. fac
sic rogaui te. q comparem non dico precepi q minori quod fac aple ppt affectu ambr.
caritatis & ut formam humilitatis ostndet illis. Itaq & non minus quam rogaui fa
cito. Quid rogaui. Ut remanes ephesi. ad ordinanda ecclam. Ephesus e ciuitas ambro.
metropolis asie. cum irem in macedonia. Io rogaui te ibi remane ut denuntiares qbda
discetis a catholica fide tã doctoribus quã minoribus ne doceres alit docent quã nos s neque
subditi intendet fabulis. iudeor quidict duas mulieres fuisse primo hoi eua & alia exq dnt ambro.
multos filios ee natos quod nusq sacra pagina narrat. Ut fabulas h dic doctna illor q
lege cu gra pdicant esse necessariam. Qd enim dnt de lege fabula e ut res io obsecr ept coepos ab..
suui ne patiatur iudeos iudaizantes alit doce pp quã ip tolat ut subditos unde fabli eor
& genealogiis quib narrat se ee de gne abrahe. & dd quasi eis salus debeat. t ops narrat
& ñ ee de dd. Genealogiis dico iterminatis. i. q sint inmino e. Ut phibitis ado. Hec eiq da aug cont
inimic legis & pphar estimat aplm h loco diuina eloqa fablas appellasse sic & alibi eu inimicum
ait. pphanas & aniles fabulas deuita. Qs ita ut hetic mlt cecertaret. Curq ipsa fec legis & pphar
si hec ee aniles fabulas iudicauit. Cur dic abraha duos filios huit & alia huiusmi s; me
lius dr quod iudi pt legitimas scripturas hnt suas traditiones n scptas quas memo
rit tenent. Alt in altum loquendo transfundat quas deuterosin uocat ut dicant & c
dut duas uxores dnm primo homini e asse ex quibus texuit gnatioe genealogias infinita
parientes infructuosissimas qones. Illas audicit fabulas. i. finctioes & excogitatioes ambro.
ad quas ptinebant ille de quibus dns ait. Irritu fecistis precept di traditionem uram aug.
seruetis ut arguit iudeos quod de parentibus non honorandis impietate docet filios suos. aug.
Moyses enim dic. honora pat. t. m. t. Uos audicitis. Si dixit ho pat ut mat
corban quod e donu quodq; ex me t pfuit & ult ñ dimittitis eu. q equã face pat ut
mat recindentes ubum di p traditionem ura. & huiusmodi multa facitis. ut eiudn
t ecostndit & illã di esse lege quã pphanus iste blasfemat & iudeos hre suas
traditiones alibris pphicis & legitimis alienas quas appellasse aplm fabula s ani
les pphanas & genealogias interminatas ñ hetic s; catholic lector itelligat.
Que fabule magis pstant qones. i. lites quam edificone. iusticie di. i. non edificat
hoies in iusticia di. que edificatio iusticie est in fide. Finis au t eni. a. Ve in fide
est edificatio iusticie di quia ex fide est spes inde caritas q e adimpletio leg. et h e
quod dic. Finis enim. & c. Ut ita. finis au. a. Docet & intendunt fabulis & gene
alogiis s; finis & adimpletio leg est caritas quare ñ e op alus & h e qd dic. finis ap.
. i. impletio & consumatio est caritas. finis dr tinnus. finis & dr consupto. finisq;
dr impleto & consumatio. Alit enim dr finit panis. alit finit tunica. alt fini ambro
t hic tibi ag. Finitur panis manducando. finit tunica terendo. finit. i. ubi so aug supe
nat finis & aliic s; panis finit ut consumat tunica ut consumet. Panis finit u pfam iohis
ñ sit. tunica ut pfca sit. Sic g caritas est finis. i. pfectio precepti. i. preceptor oi ambro
u quor impleto est dilectio q ea gemina e. s. di & pximi. Totamenim magni aug de doc
tudine & amplitudine diuinor eloquior secuta possidet caritas. qua dm & px trina xana.
imu diligimus q radix e omnium bonor. Ut ñ in his duobus m. t. l. p t p. Sig
ñ uacat omis paginas scas p scrutari omnia inuolucra sermonu euolue oia scp
turar secreta penetrare tene caritatem ubi omia pendet qua finis oium e dilo di &
pximi. Nullu r diligndar gns in his duob preceptis ptmissu e. Cu eni pcurrat
dilo di & sequat dilo pximi de dilone tua nc dictum uidet. S; e dictu e dilige ys..
pximu tuu. s. t. i. simul & tu ab ste dilo ptmissa ne. Ille au sce & iuste uiuit qui
ordinatam ht dilone ne aut diligat quod ñe diligndu aut ñ diligat quod est
diligndu aut eque diligat quod minus t amplius diligndu e aut min ut amplius cfeq diligndu e. Ois ho iquatu peccato

et fide non ficta. A quibus quidam aberrantes conversi sunt in vaniloquium volentes esse legis doctores non intelligentes neque que loquuntur neque de quibus affirmant. Scimus autem quia bona est lex si quis ea legitime utatur. Scientes hoc quod iusto lex posita non est, sed iniustis

A contrario

est non est diligendus inquantum homo est diligendus est propter deum, deus vero propter seipsum. et deum quisque amplius debet diligere quam seipsum. Item amplius alius homo diligendus est quam corpus nostrum quia propter deum omnia ista diligenda sunt et potest nobiscum alius homo deo perfrui quod non potest corpus quia corpus per animam vivit qua fruimur deo. Omnes autem eque diligendi sunt sed cum omnibus prodesse non possis his potissimum consulendum est qui pro locorum et temporum vel quarumlibet rerum opportunitatibus constrictius tibi quasi quadam sorte iunguntur. Omnium igitur horum summa est ut intelligatur legis et omnium divinarum scripturarum plenitudo esse dilectio rei qua fruendum est et que nobiscum ea re frui potest id est dei et proximi. Precepit enim deus diligi et proximum. Ut autem quisque se diligat alio speciali precepto non est opus. Caritas ista amor dei est et proximi. amor huius seculi cupiditas dicitur.

Augustinus in ipso xxxi.

Minuitur cupiditas caritate crescente. cupiditas que refrenetur caritas excitetur. quia caritas finis est precepti id est ad caritatem refertur omne preceptum. Quod vero timore pene vel aliqua intentione carnali fit ut non referatur ad caritatem nondum fit quemadmodum fieri oportet quamvis fieri videatur. Tunc igitur precepta et consilia recte fiunt cum ad diligendum deum et proximum propter deum referuntur.

Augustinus in enchiridion.

De corde puro et cetera. Hic diffinit caritatem et non alibi ut nec ubique nec usquam diffinita sit. Caritas est finis precepti. Qualis caritas? procedens de corde puro id est de puro intellectu ut non nisi deus diligatur et de conscientia id est spe bona. Conscientia hic ponitur pro spe. Ille enim se ad id quod diligit perventurum esse desperat cui male conscientie scrupulus inest. Ille enim sperat qui bonam conscientiam gerit. Quem vero pungit mala conscientia retrahit se a spe. Addit et de fide non ficta id est simulata in qua scilicet quis non sibi quoslibet fingat sed catholica. Vel fide non ficta id est fictili et fragili sed ... forti.

Augustinus de doctrina christiana.
Augustinus in ipso xxxi.

A quibus. Improbat hic adversarios qui legalia tradebant dicens. A quibus scilicet fide spe et caritate quidam aberrantes conversi sunt in vaniloquium de legalibus putantes ea servari debere post Christum nescientes misterium legis et prophetarum sed quod usque ad Christum servari debebat.

Ambrosius

Illi dico volentes esse doctores legis quod deterius est non intelligentes neque ea que loquuntur id est que affirmant neque ea de quibus id est per que affirmant ut sunt testimonia prophetarum. Vel e converso scilicet non intelligentes neque que loquuntur ad probandum quod intendunt neque de quibus affirmant id est que probare intendunt.

Augustinus super genesim.

Sic enim de prava et falsa opinione sua reprehendi et convinci ceperunt ad defendendum id quod levissima temeritate et apertissima falsitate dixerunt de sanctis libris multa verba pronuntiant volentes esse legis doctores cum tamen non intelligant que loquuntur neque de quibus. Et ne videretur legem incusare addit. Scimus autem. Illi non intelligunt nos autem intelligimus nam non hoc in aliquo ostendatur scimus quia lex bona est. secundum quos qui carnaliter tantum intelligunt non est bona quia bona tantum est si quis vero ut iustus ea utatur legitime. id est spiritualiter sicut ipsa docet ut scilicet peccatum agnoscat morbum et querat medicum. Legitime id est utitur qui scit eam ad quid data et sub quo desit.

Augustinus
Ambrosius

Nam iustus in missione non est opus lege a qua liberi sunt per Christum. Et ne iterum videatur eam inducere subdit tamen Scientes et hoc quod ita lucet scilicet quod iusto non est lex posita id est imposita ut supra illum sit ut ei dominetur. In illa est potius et cum ipsa quam sub ipsa quia amicus iustitie est cuius inimicus est qui timore non peccat. amicus vero qui eius amore non peccat et tunc vere timet peccare. Vel non est posita id est data pro iusto quia non ea iustus est sed ex fide et cum iustus sit ex fide quid ei necessaria est lex.

Augustinus Ambrosius.
Augustinus ad Anastasium.

Si non data est ut vel reum puniret vel peccare nolentem coherceret iustus non sibi ea non eget vivit ut si res est in auctoritate aliis et futura attestaretur factis. Quoniam bona est lex si non iusto posita. Sed sciendum quia tamen iustus non eget pedagogo sed iniustus ut fiat iustus et legitime lege utendi multiplex est modus ut secundum aliud iustus et secundum aliud iniustus recte dicatur legitime uti lege. Iniustus enim lege utitur legitime cum intelligens quare sit data eius comminatione tactus pedagogo perducitur ad gratiam per quam iustus fiat. Iustus vero et ea legitime utitur cum eam terrendo ponit iniustis ut cum in ipsis cepit inolite concupiscentie morbus incentivo prohibitionis et cumulo prevaricationis augeri confugiant ad iustificantem gratiam et per eam suavitate iustitie delectati penam littere minantis evadant. ita non sunt contraria nec sibi se repugnant hec duo scilicet quod lex bona est eaque legitime utitur iustus et iniusto posita non est. quia non ex ea iustificatus est sed ex lege fidei.

Augustinus de spiritu et litera.

Non est imposita iusto dico sed iniustis qui contra legem nature agunt et non subditis deo cum bene monerentur a ratione. Quia vero sint iniusti et non subditi

et non subditis im
piis et peccatoribus
sceleratis et contami
natis parricidis et
matricidis homici
dis fornicariis mas
culorum concubitori
bus plagiariis men
dacibus periuris et
si quid aliud sane
doctrine adversatur
que est secundum evan
gelium glorie beati dei
quod creditum est
mihi. Gratias ago ei qui
me confortavit christo
Ihesu domino nostro quia
fidelem me existi
mavit ponens in
ministerio. qui prius
fui blasfemus
et persecutor et contumeli
osus. sed misericordiam
dei consecutus sum
quia ignorans feci.

partes exponit subdens. scilicet impiis contra deum et peccatoribus in se, et proximum et
sceleratis. quibus scelus per se placet. et contaminatis qui vel favore aliquo
vel timore consentiunt. Vel ita peccatoribus. in se sceleratis et contaminatis in proximum parri
cidis et matricidis. quia lex nature in his absoluat litteris reformata est eis coherce
dis et homicidis et fornicariis masculorum concubitoribus plagiariis. qui plagas
civibus liberis gentis inferunt proximis mendacibus periuris et si quid aliud est quod adversatur
sane doctrine. scilicet morali vel legi naturali. que sana doctrina est non contra sed secundum evangelium
Omnis enim veritas concordat evangelio. Evangelium dico glorie beati dei. id est quod predicat ut dat
gloriam dei quod evangelium creditum est mihi ut fideli. Gratias ago. Hic ostendit mala sibi fu
isse in lege bona autem ea dimissa. scilicet quod fidelis est et positus in ministerio in fortis est. quasi
Creditum est mihi evangelium unde gratias ago ei qui me confortavit. id est qui mentem meam ro — Amb.
boravit que prius impossibile putabat esse quod de deo patre in gemina nativitate et
resurrectione in spe predicabatur sed corroboravit mentem adeo ut hoc credam et ut nec mors nec
vita separet me a christo. Confortavit dico in christo Ihesu domino nostro. Unde ago gratias. Quia certa prescia
existimavit. id est providit me fidelem in ipso cum sub lege fuisse infidelis. Ipse dico ponens
me in ministerio predicandi evangelii. Sed utrum hoc mihi fuerit per legem non quia ego sum qui
prius. scilicet dum esse sub lege fui blasfemus. in deum et persecutor in sanctos et contumeliosus. contra
homines inferens contumeliam. Sed consecutus sum misericordiam dei. id est remissionem per dei misericordiam
non per merita mea de eo. scilicet quia ignorans feci. id est de peccato quod ignoranter commisi. Vel ita
ut causa notetur. quasi Misericordiam consecutus sum eo facilius quia ignorans feci. Consequuntur — Aug. in psalmo
misericordiam dei et qui scienter peccat ut David et qui ignoranter quod facilius ignoscitur. Ego
dico degens in incredulitate. dum sub lege eram. Sub lege enim ignorantia erat.
et ideo incredulitas non erat. scilicet fides et cognitio veritatis. Ecce patet quod non ex levitate
dimisit priora. Superabundavit autem. quasi Non solum misericordiam remissionis consecutus sum
sed fidem et dilectionem et gratiam diversorum donorum. Et hoc est quod dicit. Superabundavit
autem gratia domini nostri Ihesu christi. qua dona diversa dedit cum fide et dilectione. id est cum perfectione
fidei et dilectionis. Non enim sine fide et dilectione misericordiam consecutus est. quia nulli datur
remissio peccatorum sine fide et dilectione. Superabundavit. dicit quia maiora bona fuerunt quam olim mala.
Vel ita. Superabundavit gratia domini nostri Ihesu christi. cum. id est in fide et dilectione que est in christo Ihesu. non in lege. id est quia non so
lum peccata dimisit sed etiam fidem et dilectionem dedit. de quibus nulli est nullum ambiguum. quia
christus Ihesus venit in hunc mundum. tamquam misericors passibilis et mortalis. Ad quid? Salvos
facere peccatores quoscumque et parvulos qui etsi a baptizatis nati sunt carne tamen nati sunt non spiritu — Aug. de verbis apostoli.
non eo quod renovatur; Nulla causa veniendi fuit christo domino nisi peccatores salvos facere;
Tolle morbos tolle vulnera et nulla causa est medicine. Si venit de celo magnus medicus magnus
agnus per totum orbem terre iacebat egrotus. Ipse egrotus genus humanum est quod totum
perierat. Ex quo peccavit unus in quo erat totum. Sed venit unus sine peccato qui salvos — Id.
faceret a peccato. Venit enim filius hominis querere et salvare quod perierat. Venit per quod
hic erat. nam per quod deus erat semper hic erat. sicut qui dixit celum et terram ego impleo. Et
in mundo erat et venit. Hic erat per divinam maiestatem venit per humanam infirmitatem.
Quare venit? Peccatores salvos facere. Non enim vita nostra de celo intravit sed peccata
traxerunt. Unde et vocabitur nomen eius Ihesus. Quare? Audi. Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.
Numquid ad istum populum pertinent parvuli? pertinent plane. Sic credite cum ista fide parvulos ad
gratiam christi portate. Quid mihi dicis? Sanus est non habet vicium. quare cum illo curris ad medicum?
Si non habet vicium si sanus esset non clamaret Ihesus. Sinite parvulos venire ad me. Quia venit peccatores salvos facere.
Et sermo iste est fidelis. id est verus et dignus acceptione. id est acceptabilis quia utilis est. et non tantum sed
omni. quia hic et in futuro salvat corpus et animam. sed corpus in futuro animam et hic et in futuro. Et
Sermo iste est humanus. Alia littera vel non dicam divinus quia si homo qui hospicio suscepit hominem — Aug. de verbis
humanus dicitur quanto magis humanus est qui in se ipso suscepit hominem. et ideo huius sacramenti sermo quem — apostoli.
misit divinus non recte dicitur esse humanus. fidelis inquam vel humanus sermo est iste. scilicet quia christus Ihesus
venit in hunc mundum peccatores salvos facere. Quorum. id est inter quos ego qui in lege fueram primus. id est maximus. Peior enim omnibus sum quia persecutor qui non — Amb.

erat peior. Nemo enim maior inter persecutores, ergo nemo peior inter peccatores.
Primus ergo erat non ordine temporis sed magnitudine iniquitatis. Sed ideo misericordiam consecutus
sum ut christus ihesus ostenderet in me primo, id est maximo peccatore. Vel primum, id est maxime ostenderet
in me. Vel primum, id est ante ostenderet in me quam malis persecutoribus. Quid? Omnem,
id est perfectam pacientiam qua tamen sustinuit et in postremum nullam vindictam uersuat. Sic ipsius quis
diu patitur. Ostenderet dico ad informationem eorum qui credituri sunt illi, id est ut nullus ex
empli forma probata nullus desperet de immanitate sceleris qui credat illi. Quid enim
faciet amico qui hoc fecit inimico? Credituri sunt dico, tendentes in uitam eternam, id est ut
habeant uitam eternam. Regi autem etc. Predicta fecit nobis deus, sed pro predictis sit honor
Aug. contra Maximinum. a creaturis et gloria in essentia. Cui? Regi seculorum, id est trinitati immortali, id est immutabili,
inuisibili, id est incomprehensibili, soli deo qui solus est deus, non et solus creator, quod de ipsa
trinitate intelligitur non de solo patre ut quidam uolunt quia non ait soli patri sed soli
deo. Unus enim et solus deus a nobis predicatur ipsa trinitas et unigenitus quippe sed
quod est deus apud deum et spiritus sanctus in sua natura est immortalis et inuisibilis. Et nota quia
de solo deo qui est apud ipsam trinitas non est dictum soli inuisibili est sint et quedam creature
inuisibiles, sed inuisibili soli deo quia sunt dii falsi uisibiles. Et ideo dictum est inuisibili
soli deo. Est enim quedam creatura inuisibilis sed tamen deus non est. Et ideo dictum est. Inuisibili
soli deo, ut sit ordo: Sit honor etc. soli deo, id est qui deus est inuisibilis non qui solus est
inuisibilis. Inuisibilis ab hominibus est deus mihi secundum illud. Deum nemo uidit
umquam quod de illa substantia summa summeque diuina et incommutabili ubi pater et filius et
spiritus sanctus unus et solus est deus per sanam fidem intelligitur. Visiones autem ille patribus
exhibite per creaturam commutabilem deo incommutabili subditam fuerunt non
proprie sicut est sed significatiue sicut pro rerum causis et temporibus oportuit. Videtur enim
Ambrosius. deus cum uult et sicut uult non sicut est sed qualis sepe uult apparere. In futuro
autem uidebunt eum filii sicut est, id est secundum trinitatem que est unus et uerus deus immor
talis et inuisibilis in sua substantia. Pater igitur et filius et spiritus sanctus unus est deus et rex seculorum
omnium, scilicet preteritorum presentium et futurorum. Non uero assumptus a uerbo ex eo tempore rex
est futurorum ex quo assumptus a uerbo. Nam preteritorum seculorum non fuit rex ille homo
Ambrosius. quia non erat. Sit honor inquam et gloria in secula seculorum amen. Hoc preceptum. Postquam
demonstrauit que et quanta sint beneficia patris et christi erga peccatores quomodo
propositum imbuat disciplina ecclesiastica ostendit. Quia omnis salus est ex christo non
ex lege. Hoc preceptum commendo etc. Non licet tibi dissimulare quod commendo dico secundum
Ambrosius. precedentes in te prophetias, secundum scientiam prophetarum que in te fuit antequam ordinatus esses
episcopus uel secundum quod spiritus sanctus ostendit uidere quod precipio. Ut milites actu in illis
prophetiis exponendis et opere implendis bonam, id est utilem multis miliciam, id est con
suetudinem docendo te et alios et perficiendo opere quod predicas ore quod bene potest fieri. Facere
tu dico habens fidem rectam et bonam conscientiam ne docens erubescat male uiuere con
scius. Erubescibile enim est aliud agere et aliud predicare. Quam conscientiam bonam
Ambrosius. quidam flagitiis repellentes naufragauerunt alios et secum mergentes circa fidem,
scilicet prope sed non intra, id est qui fidem perdiderunt. Naufragium dicitur nauis fractio. Et
sicut ille substantiam suam perdit qui naufragium patitur et insuper ipse perit ita qui bonam
conscientiam repellunt fidei ueritatem perdunt et insuper pereunt eternaliter. Ex quibus, scilicet
pseudo doctoribus qui fidem perdiderunt, est hymeneus et alexander. Nota quod aperte
Aug. ponit ut ambiguum se exceptet. Quos tradidi sathane, id est utrumque excommunicaui
ut sic et tu excommunica. Et nota quod ait tradidi sathane quia illo ad correptionem
hominum utebatur ipsa potestas apostolica. Preuaricatores enim angeli cum principe
suo diabolo recte dicuntur persecutores ut actores diuine prouidentie et diabolus ma
gistratus huius mundi dicitur. Sed magistratus dicitur sub tanto imperatore non facit nisi
quantum illi permittitur et persecutores ac reos quoque huius mundi uocat faciunt non quod sunt
Id est Ambrosius. domini sint. Ideo ait tradidi sathane uexandos quia tunc per sathanas non permissus qui uexat sibi datos. Tante autem potestatis erat apostolus

in incredulitate. Super
habundauit autem gratia
domini nostri cum fide et
dilectione que est in christo
ihesu. Fidelis sermo et
omni acceptione dig
nus quia christus ihesus ue
nit in hunc mundum
peccatores saluos
facere quorum primus
ego sum. Sed ideo mis
ericordiam consecutus
sum ut in me primo
ostenderet christus ihesus omnem
pacientiam ad in
formationem eorum qui
credituri sunt illi in
uitam eternam. Regi
autem seculorum immortali
inuisibili soli deo ho
nor et gloria in secula seculorum
amen. Hoc autem preceptum
commendo tibi fili timot
hee secundum precedentes in te
prophetias ut milites in

obsecratio / peticio / postulatio / oratio

ullis bonam militiam habens fidem et bonam conscientiam quam quidam repellentes circa fidem naufragaverunt ex quibus est Hymeneus et Alexander quos tradidi sathane ut discant non blasfemare.

Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes orationes postulationes gratiarum actiones pro omnibus hominibus pro regibus et omnibus qui in sublimitate sunt ut quietam et tranquillam vitam agamus in omni castitate.

tantamque gratiam habebat ut recedentes a fide solo verbo traderet diabolo. Tradidi. Ambrosius. Hoc est quod commotus apostolus blasfemiis eorum sententiam protulit in eos. Diabolus autem qui ad hoc paratus est, ut vexatos ad se accipiat in potestatem, audita sententia corripit eos, quod ideo fecit apostolus non ut pereant sed ut sic correcti discant non blasfemare et intelligant se ideo penis affligi quia blasfemaverunt. Unde in evangelio dominus dicit in terra: Iam noli peccare ne deterius tibi contingat. Videns causa peccati aliquando infirmitates inferri corporibus: quia ministro diabolo fieri declaravit dominus dicens inter multa: hec autem cum sit filia Abrahe, quam alligavit sathanas ecce xviii annis, nonne oportuit solvi a vinculo die sabbati. Ideo apostolus ait: Quos tradidi sathane ut per hoc discant non blasfemare, ut hoc est excludatur a sathana regnum sathane. Nulla enim causa est, sive que in veritate manet dans gloriam deo, sive que in veritate non stetit querens gloriam suam, que velit nolit divine providentie non servatur, sed volens facit cum ea quod bonum est. De illa vero que hoc noluit fit quod iustum est, non ei tamen imputandum quod de ipsa iuste fit, sed quod ab ipsa facit, quia neque liberam voluntatem rationali creature deus negavit, et in potestatem qua iniustos iuste ordinat ibi retinuit. Obsecro igitur. Hactenus egit de pseudoapostolis, hic de orationibus atque Timotheo hoc verba dirigens in illo omni ecclesie formam tradidit qualiter debeat missarum sollempnia celebrare et pro omnibus supplicare. Augustinus. Quia Christus venit salvare peccatores et quia in hoc militare debes, igitur doce orare ut impetretur quod faciendum est. Et hoc est quod ait: Obsecro igitur. Ut exhortare igitur primo omnium, id est ante omnia fieri obsecrationes, ut precationes, orationes, postulationes, ut interpellationes, gratiarum actiones. Ordo misse hic ostenditur, que est speciale genus orationis. Obsecrationes vel precationes sunt omnia illa que faciunt ante consecrationem, id est quicquid precedit in missarum sollempniis usque ad illum locum ubi incipit sacerdos consecrare misteria sanguinis et corporis domini. Obsecrationes igitur vel precationes accipimus quas facimus in celebratione sacramentorum antequam illud quod est in domini mensa incipiat benedici. Orationes sunt quas fundit sacerdos in ipsa consecratione eucharistie, id est cum benedicitur et sanctificatur quod est in domini mensa. Postulationes vel interpellationes sunt cum populus ab episcopo benedicitur quando super eum invocat nomen domini, quod testatur est ex veteri testamento per Moysen enim dicit dominus sacerdotibus: Invocabitis nomen meum super filios Israel et ego benedicam eis. Vel postulationes sunt quando quis ex debito aliquid postulat ut quod hic geritur in eterna vita perficiatur. Gratiarum actio est de peractis que totum concludit quando totum sit a deo ut benedicamus domino. Vel obsecrationes sunt adiurationes pro rebus difficilibus ut pro conversionibus impiorum et pro removendis malis. Orationes sunt ut quando virtutes et bona orantur. Postulationes sunt ut quando iustis gloria celestis oratur. Gratiarum actiones sunt de omnibus. Hec inquam fieri obsecro pro omnibus hominibus generaliter ut sequamini clementiam dei qui vult, id est consulit, et hortatur homines omnes salvos fieri, id est iustificare quosdam, ut pro quibus. Unde Iere. ait: Non sis qui per eum omnes uti in salvatis me. Vel pro omnibus hominibus, id est pro omnis generis hominibus et specialiter pro regibus etsi mali sint et pro omnibus qui constituti sunt in sublimitate, ut ducibus et comitibus etsi mali sint, quia ex omni genere hominum colligenda est ecclesia, et de his qui fastu et superbia secedunt a fide et humilitate videntur abesse. Quare autem pro regibus et sublimibus orari velit reddit causam subdens: Ut quietam. Ambrosius. Ideo pro principibus et maioribus volo fieri orationes quia hoc est nobis proditum: ut agamus vitam quietam a persecutione et tranquillam, id est sine inquietatione aliqua quod temporis pro nobis in ecclesia. Agamus dico in omni pietate, id est cultu et religione divina et castitate, id est in integritate fidei. Ad hoc enim necessaria est nobis pax illorum, quia tamen et nos pace babilonis quamdiu permixte sunt ambe civitates, scilicet Ierusalem et Babilonia, ex qua ita per fidem populus dei liberatur ut apud eam interim peregrinetur. Ideo apostolus admonuit ecclesiam orare pro regibus et omnibus sublimibus eorum spiritu sancto afflatus, quo et Ieremias qui misit epistolam iudeis quietant in babilone ut orarent pro vita regis Nabuc. et filiorum eius et pro pace civitatis inquiens quia in pace illorum erit pax vestra. Hoc autem figurate significabat ecclesiam in omnibus sanctis eius qui sunt cives Ierusalem celestis servituram sub regibus huius seculi. Ideoque apostolus eam monet pro eis orare ut quietam agat vitam. In pace enim principum quies et regimen servatur ecclesie. Nam in bellis tranquillitas dissipatur, tepescit pietas, disciplina solvitur, qua soluta infirmorum castitas violatur. In pace babilonis pax nostra est utique temporalis que bonis et malis communis est dum inter babilonios tenemur captivi quibus et iure iubemur tributa.

Amb

Amb

Amb

De providentia

Ambro

Amb

Aug ad Paulin.

Aug ad Paulin.

Ambro

·II·

Aug Ambro. hic

Ad

Ad

quod temporis pro nobis

Ad de ci. dei.

Ambro

Aug de catechizandis rudib. Ad

aug de ci. di.
aug ad paulinum.
Au° ...
ambr
aug in enchiridion
aug de corr et g. ad ... i enchi.
aug ad paulinum.
aug in li. confession.
De mediatore.
aug de ci. di.

redde. Sicut filii isr. sub babilonis regibus seruiebat. Pax autem ista primo habetur cum
deo per fidem et in eternum erit cum illo per speciem. Et ne quis putaret hoc non esse facienda pro his per quos
patitur eccl(esi)a. addit. Hoc enim bonum est et a. Ideo moneo orare pro omnibus quia hoc scilicet pro omnibus
orare est bonum idest utile ecclesie et acceptum idest gratum coram deo. Cum in membra christi ex omni genere hominum sit
colligenda et ut tolleret desperationem addidit. Coram saluatore nostro qui uult omnes homines. fieri non
saluos fieri et uenire ad agnitionem ueritatis. idest christum qui est uia ueritas et uita. Si deus qui omnipotens dicitur
omnes homines uult saluos saluos fieri et non implet hec eius uoluntas? Sed in hac locutione
sensus et conditio latet. Sicut super etiam dicit. Omnis scriptura indiget interpretatione. Vult ergo
deus omnes saluos fieri. si accedat ad eum. Non enim sic uult ut nolentes saluentur. sed uult eos
saluari si ipsi uelint. Aut non nullum excepit a salute et cognitione. Vel ita est legendum
quod uult omnes ho. saluos fieri. quamuis certum sit nobis non omnes saluos fieri non tamen ideo debemus
omnipotentissime dei uoluntati aliquid derogare. Hoc est nec deus dicitur omnipotens aliquid uoluisse fieri
quod factum non sit. sed ita intelligere debemus. quod scriptum est uult o. h. s. f. idest nullus fit saluus nisi quem uult.
non quod nullus hominum sit nisi quem saluum fieri uelit. sed quod nullus saluus fiat nisi quem uelit. ideo rogandus est ut
uelit quia necesse est fieri si ipse uoluit. Sic et intelligimus illud qui illuminat o. h. non quod
omnes illuminet. sed quia nullus illuminatur nisi a deo. et illud sicut intelligimus de lege uiuificat
quia sine eo nulli uiuificantur. Vel ita. Qui uult o. h. s. f. non quod nullus hominum esset quem
saluum fieri nollet qui uirtutes miraculorum facere noluit apud eos quos dicit acturos fuisse pe
nitentiam. si fecisset; sed, ut omnes homines omne genus hominum intelligamus per quascumque differentias distributum.
Et est sensus. Vult o. h. s. f. de omni genere hominum quia iudeos gentes. reges priua
tos. diuites. pauperes. doctos. indoctos. et si quid aliud differentie est in hominibus colli
git eccl(esi)a. Isto locutionis modo dominus usus est ubi ait phariseis. decimatis mentam et rutam et omne o
lus. idest omnium olerum genus. Potest et sic intelligi. uult o. s. f. idest facit omnes uelle nos quoque; alio modo in
telligi possumus dum modo ne credere cogamur aliquid omnipotentem uoluisse fieri factumque non esse quia
omnipotens uelle manet non potest quodcumque; uoluit esse in effectu sue uoluntate. Vel ita.
Vult per misericordiam idest consulit hortatur et iubet omnes h. s. f. et si reprobat quosdam per ius
ticiam. Et ne quis putaret bona uita et cultu unius dei salutem esse sine participatio
ne corporis et sanguinis christi. Unus igitur deus unus mediator. et cetera. ut eos homines saluari non quisquam fiat
nisi per mediatorem non deum ubi uerbum quod semper erat sed carnem factum. Insiste littere et iunge sic. Venire
a. V. e. omnes ho. uult s. f. quia unus est deus creator omnium. scilicet sancta trinitas et unus est mediator dei et ho. idest ad
componendam pacem qui medius arbiter. scilicet christus ihesus pro omnibus factus homo ut sic esset mediator. Non
enim aliter quam per hominem mediat. Hic est arbiter ille quem iob desiderat dicens. Utinam nobis esset
arbiter. Mediator autem inter deum et homines oportebat ut haberet aliquid simile deo et aliquid simile ho
minibus ne per omnia hominibus similis longe esset a deo aut per omnia deo similis longe esset ab hominibus atque
ita mediator non esset; uerax itaque mediator christus inter mortales peccatores et immortalem iustum
apparuit mortalis cum hominibus iustus cum deo. Ideo christus mediator dei et hominum dictus est quia
inter deum immortalem et hominem mortalem est deus homo reconcilians hominem deo. in tantum mediator igitur homo est. in
quantum autem uerbum non medius est quia equalis deo et deus apud deum et simul unus deus. Hoc medium beata mortalitas
interueniendo perducat quem neque; nisi fieri mortalem oportebat neque; permanere mortalem. Morta
lis quippe factus est non infirmata uerbi diuinitate. sed carnis suscepta infirmitate.
Boni autem angeli inter miseros mortales et beatum immortalem medium esse non possunt quia et
ipsi beati et immortales cum deo non sunt mortales et miseri cum hominibus. Mali autem angeli quodam
modo medium sunt quia immortales sunt cum deo miseri cum hominibus; sed non sunt medium quia
ad hoc se interponit medius immortalis et miser ut ad beatam immortalitatem transire non sinat
cui contrarius est mediator bonus qui et mortalis esse ad tempus uoluit et beatus in eternitate per
sistere potuit qui non se interposuit mortalibus et beatis ut mortalitate transacta ex mortuis
immortales et ex miseris beatos faceret. Alius est ergo medius malus qui separat amicos.
Alius bonus qui reconciliat inimicos. idest christus qui dedit semetipsum et cetera. In hoc indicatur omnes
uelle saluare. Dedit dico pro omnibus nullum excepit qui uelit. cuius rei testimonium temporibus suis
confirmatum est. et hec res testibus approbata est. scilicet angelis et apostolis. Vel ita cuius rei testimonium temporibus suis confirmatum est. idest cuius rei et testes processerunt.

& pietate. Hoc enim bonum est & acceptum coram saluatore nostro deo qui omnes homines uult saluos fieri & ad agnitionem ueritatis uenire. Unus enim deus & unus mediator dei & hominum homo ihesus christus qui dedit redemptionem semet ipsum pro omnibus. Cuius testimonium temporibus suis confirmatum est. In quo positus sum ego predicator et apostolus.

Veritatem dico non mentior doctor gentium in fide et veritate. Volo ergo viros orare in omni loco levantes puras manus sine ira et disceptatione. Similiter et mulieres in habitu ornato cum verecundia et sobrietate ornantes se non in tortis crinibus aut auro aut argento aut margaritis vel veste preciosa sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona. Mulier in silentio discat cum omni subiectione.

s. prophetie et congruo tempore totum completum est. In quo. i. in qua re predicanda positus sum
ego predicator et apostolus quod plus est. Predicator enim nomen actus, apostolus autem nomen dignitatis. Et christus
s. quod a christo dedit se. In quo ego sum apostolus. Veritatem dico et non mentior. in aliqua parte cui credi oportet
quia ego sum doctor gentium. In fide et veritate. preceptorum dei quia fidem docebat et precepta dei. Vel
veritate. futura que est res et merces fidei que reris in mercede fides precedat. Credimus enim ut cog-
noscamus non cognoscimus ut credamus. Quid est enim fides nisi credere quod non vides? Fides
ergo est credere quod non vides, veritas quod credidisti videre. Volo ergo et cetera. Quia sum doctor
gentium et quia bonum est orare, ergo volo viros orare in omni loco. s. ubique, sit non solum in ecclesia
non deprimentes ad terrena sed levantes ad eterna puras manus. i. bonum affectum cordis quia
deum amat et sic sine ira. i. odio alicuius et disceptatione. i. hesitatione. Ut est enim tempestas ire,
ita hesitatio non placet deo. Distingue. Ira est ad proximum, disceptatio ad deum. Similiter et
mulieres. volo ut orent et manus levent sine ira et disceptatione existentes in habitu
ornato. s. religione eas ornante, eas mulieres dico ornantes se aliis virtutibus cum verecundia
vultus ut non sit attrite frontis sicut meretrices, et sobrietate mentis, et non ornantes se in
crinibus tortis. i. crispis et non ornantes se aut auro aut margaritis vel preciosa veste. Vel ita.
Non ornantes se in crinibus tortis aut auro aut margaritis vel crinibus hoc intorta sint. Vel non ornantes se
veste preciosa. In his omnibus ultra personam sue modulum et mores occasione movende concupiscentie
studeant, sed potius per omnia bona opera sint promittentes. i. indicantes exterius pietatem animi,
quod decet mulieres. Vel ita. Sed sint ornantes se per omnia opera bona quod decet mulieres promittentes pietatem.
Que enim vult audiri inclinare debet amota a se pompa in mente dei pro voce. Habitus
enim superbus nec impetrat nec recta de se facit credi. Mulier et cetera. Orandi officium dixit conve-
nire omnibus et exposuit et qualiter et pro quibus et quare et quod ubique orandum sit. Nunc dicit quod docendi
officium solis viris conveniat et quales ad illud debeant ordinari determinat et cetera. Orare cum
viris est commune mulieribus sed non loqui. Porro mulier in silentio. s. nil interrogans discat quod
ignorat cum omni subiectione. s. ne recta christianitatis. Docere autem virum in ecclesia mulieri non permitto.
Sicut loquitur magis irritat ad luxuriam et irritatur, neque permitto mulieri dominari aliquo
prelatione spirituali in virum et sic in suo sexu, sed esse in silentio. ut non fabuletur cum vicina. Ecce
non solum habitum humilem et honestatem habere mulierem docuit verum et auctoritatem docendi ei
negavit et subiciendam viro precepit ut tam habitu quam obsequiis sub potestate sit viri ex
quo trahit originem. Adam enim. Cur mulier subiecta sit causam reddit quia s. posterior est
facta et prior fuit in culpa et cetera. Non permitto mulieri dominari in virum. s. quod viro mulier
subsit. Adam enim primus formatus est, deinde Eva, et Adam non est seductus. Prior s. et eo inquam mulier
autem seducta consensu fuit viro in prevaricatione. i. fecit virum prevaricari actu et sic sed dina
retur facilius seduceretur. Nota quod ait Adam non est seductus cum eum prevaricatorem apostolus
dicat in similitudinem prevaricationis Ade seductum tamen negat. Unde et interrogatus non ait mulier
seduxit me sed dedit mihi et comedi. Mulier vero ait serpens seduxit me. Hanc autem seductionem
proprie appellavit apostolus. per quam id quod suadebatur cum falsum esset verum putatum est. s. quod deus lig-
num illud ideo tangi prohibuit quod sciebat eos si tetigissent sicut deos futuros tamquam eius
divinitati invideret qui eos homines fecerat sed et si virum propter aliquam mentis elationem que deo
interiorum scrutatorem latere non poterat sollicitavit aliqua experiendi cupiditas cum mulie-
rem videret accepta illa esca non esse mortuam. non tamen eum arbitror si iam spiritali mente preditus erat ullo
modo credidisse quod diabolus suggerebat. Ideo ait. Adam non est seductus. prior. s. non in eo quod mulier. vi-
s. illud credere esse verum eritis sicut dii sed putavit utrumque posse fieri ut et uxori morem gereret et
per penitentiam veniam haberet. Minus ergo peccavit qui de penitentia et dei misericordia cogitavit.
Postquam enim mulier seducta manducavit eique dedit ut simul ederent noluit eam contristare quam
credebat sine suo solatio contabescere ~~a se~~ et a se alienata omnino interire non quidem carnalis victus
concupiscentia quam nondum senserat sed amicali quadam benivolentia qua plerumque fit ut offendatur deus
ne offendatur amicus. Quod eum facere non debuisse divine sententie iustus exitus indicavit. Et a-
lio quodammodo et ipsum deceptum esse. Inexpertus enim divine severitatis in eo falli potuit
ut veniale crederet esse commissum s. dolo illo serpentino quo mulier seducta est nullo modo illum arbitror potuisse seduci.

Aug. sup. Ioh. a xxix.

Amb.

Amb.

Aug.

Aug. sup. gen.

Aug. i. reod.

Saluabit. a. In eccla n deb; mulier doce s; tn saluabit p filior gnatioe si pma
serit in fide. i. augmtu salutis ht si filios gnat do cotidie instruendo ut maneat
amo in fide & dilone di i pximi i scificatione quam i bapto pcepit e sobietate. i. tepatia
cu estu uicior. Vl ita. Et saluabit. a. & si mulier fuit ca pecci tn saluabit.
n solu ugo & continens s; & nupta s i nuq ab ope nuptiar cessans s; p gnat filior. sce
dens sab h mdo exierit. Saluabit dico si tn pman. i fi. i di. i sci. ut pt punuru alt
u n cognoscat & sob. i. tepantia ut po & uiro tepare utat. Vl ita. Salua a. 7c.
ag de etnit. Vidi ex his ubis obee mulieri siut filios & si quos huit i bois morib pmane noluit.
S; alibi dic apls. Beatior a erit siue ugo siue uidua si sic pmansit. Vn p intelligi
dat salua. m. p. g. f. occulte rei mistiu figurasse s; filiu mulieris & boa opa car
nis q max i officiis mie frequentari solet. Opa u mie nc ps siue paganus siue iu
dis quicq n e dt siue quibcq; heticis i scismaticis u fides i dilo i soba scificato n
inuent. Qd io addidit. si pmansit. Alioquin si ad lra accipiat qi iane e ctant
ag i pso h. Salua. m. p. g. f. Vn e mag retinens ne mag ugo di. S; mulier tp e carnis
xxiii. ada totis. qui pennis u tutu uolat ad dm ut passer ad domu. Vn p pha. Pass
inuen s. d. i t. n. u. t. p. s. Passer e to turtur e caro q gnat filios. i. opa boa q tn
n psut paganis i h ulum nisi tm in fide & dilone. Nec e turt q pullos reponit i
nido non abie eo s ucq; i opa boa fac s; in nido. i. in unitate eccle. i fide catho
lica. He q pmo seducitur & seducit uiru. a. p carne seducitur to sic p eua se
duct e ada. s; tn saluab. caro p spuale gla fi. i. bonor opu. si tn filiu. i opa. p.
in fi. i di. i s. e. so. Fidel. i. uus sermo e iste quem dixi. i que dicturi su. Siqs to
Dix q uir p pee i determinat quis. s. qui desidat opari i pdee multis n supbe
ieronim dnari. s; qui sit irrephsibil. i h e q ait. Siquis epat d. b. o. d. Op uc n digni
tate labore non delicias. n elce fastigio s; humilitate descde. u fiat siuis imi
nist houi ppe &. ut & in tinusla rachele decora facie s; non relicta e iacob iter
ad lia. oculis lippus i de monte cui moys st descendat ad capos. i. de ocio otepla
ag de ca. di tiois ad labore actiois. Nq eni sic e quisq; deb; ocios ut in eod ocio utilitate n
& li. xxiiii. cogitet pximi he sic actuosus ut contemplatioe n requirat di. in ocio n iers ua
ag s ca. di catio delectare deb; s; ut inquisitio ut inuentio uitatis ut e a quisq; p ficiat
& quod inuenit alti non inuideat. In actione u non amand e honor. in h ac uita
siue potntia q a oia s uana sub sole. s; op ipm qd p eund e honore ut potntia fit sic
lg. recte & utilit fit. s ut ualeat ad salute subditor. Io ait. Qui e. d. b. o. d. Expone
uoluit quid sit epat quia nom e opis n honoris. Grec eni e & inductu uocabulu qp
III. ille q pfert illis quib pficit supintndit cura eor. s. gens. Scopos. eni intntio e
in epc latine supinthidens dr ut intelligat se n e e epm qui pee dilexit n pdesse.
Epat eni e sup sua & illor uita intntio. Itaq; a studio cognoscende uitatis ne
mo phibet. quod ad laudabile ptinet ociu. Loc u superior sine quo regi pp n p. i si
ita teneat & administrat ut decet tn indecnt appetitur. Io ociu scm querit ca
ritas uitatis. negotiu iustu suscip necessitas caritatis. Qua sarcina si nullus
imponit pcipiende atq; intuende uacandu e uitati. Si au imponit suscipie
da e ppt necessitate caritatis s; nec sic desenda est delectatio uitatis. ne subt
hatur ipa suba & opprimat ipa necessitas. Qualis au epc debeat ee descbit subde.
Oportet. a. Opus e quod quis in epatu desidat. ut au bn opari possit oportet
lex epm. i. eum que eligit ordinans irrephsibile ee. Hoc e quod ad titu dic
sn cimine ee. Res pene ee n ut aliquis sit sn pecco. S; h ita uult intelligi. irre
lex ph. i. non obnoxium rephsioni ut talis eligat cuius coparatione ceti grexdi
lex cantur. unius uxoris uiru. i. monogamu post baptm. Si eni & an baptm co
iuge huit que obierit non ei imputatur cui p rius nouo nec stup nec alia
lex q an fuert obsunt. Sobu. Naim & ministr templi phibit uinu i sicera bibere
lex ne ebrietate grauent. corda eor. i ut sn sus uigeat i tenuis sit. prudente. in omnib agndis. Hoc dic ceteros

Doce au mulieri
non pmitto neq;
dominari in ui
rum s; esse i silntio.
Adam enim pri
mum format est
deinde eua. Et ada
non est seductus
mulier au seduc
ta in puaricatio
ne fuit. Saluabi
tur au p filior
gnationem si
pmanserint in
fide & dilectioe
& scificatione
cum sobrietate.
Fidelis sermo.
Siquis epatu
desiderat bon
opus desiderat.
Oportet g epm i
rephnsibilem ee
unius uxoris uiru
sobru prudnte or

Episcoporum / Sacerdotum / dyaconorum vita

ornatum · pudicum ·
hospitalem · doctorem ·
non uinolentum ·
non percussorem · sed
modestum · non li
tigiosum · non cupi
dum · sue domui bene
prepositum · filios haben
tem subditos · cum
omni castitate. Si
quis autem domui sue
preesse nescit quomodo
ecclesie dei diligentiam
habebit · non neo
phitum ne in super
bia elatus in iudici
um incidat diabo
li · Oportet autem illum
et testimonium habere
bonum ab his qui
foris sunt ut non
in obprobrium incidat
et laqueum diabo
li · Diacones simi
liter pudicos ·

non bilingues non mul
to uino deditos non
turpe lucrum sectantes
habentes misterium fidei in
consciencia pura. Et hi autem

qui sub nomine simplicitatis excusant stulticiam sacerdotum. ornatum uirtutibus — Ieronimus.
uel moribus et incessu et habitu et sermone compositum. pudicum. id est uerecundum. hospitalem. scilicet
qui in hoc non consueuit. doctorem. scilicet qui habet gratiam docendi. quia innocens absque — Ieronimus.
sermone conuersatio quantum exemplo prodest tantum silentio nocet. Nam et latratu
canum et baculo luporum arcendi sunt. unde. Maledictus canis non ualens latrare.
non uinolentum. qui hoc frequenter agat quia uenter estuans mero cito exspu — Ieronimus.
mat libidinem. Noe ebrietate nudauit femora sua. Lot quem sodoma non
uicit uina uicerunt. Non percussorem. id est iracundum et perturbatum sensus ut percu
tiat qui debeat esse paciens ~~quietus~~ ut eum sequatur qui posuit dorsum ad fla
gella. uel Christum. sed modestum. qui modum in omnibus seruet. non litigiosum. scilicet qui hoc soleat facere.
Nichil enim impudentius est arrogantia stultorum qui garrulitatem auctoritatem — Ieronimus
putant et parati ad lites in subiectos tumide intonant. Non cupidum. ut apostolus — Ieronimus
qui propter uictum et uestitum nil querebat. Morbo cupiditatis pene omnes laborant. — Ambrosius.
Ideo precipit episcopum non esse cupidum quia facile a iusto deuiaret. domui sue. id est fa
milie. bene prepositum. non ut opes augeat ut huiusmodi alia faciat sed ut quod — Ieronimus
prius preceptum est pro domesticis exigat studio. sic scilicet filios habentem bene subditos.
in omni castitate. nec imitetur filios Hely qui in uestibulo templi cum mulie — Ieronimus
ribus dormiebant et religionem predam putantes quod in hostiis erat in suas de
licias conuertebant. Si quis autem. quasi. Oportet domui sue esse bene prepositum. si quis autem
nescit preesse domui sue. in minori de qua et familiarior cura sibi est. quomodo ha
bebit diligentiam ecclesie dei. que maior est uero et aliena sibi nullo modo. non neophitum.
id est rudem nouiter renatum. nouiter conuersum. Hoc tamen manifestum testimonium pauci — Ambrosius.
custodiunt. Nam heri cathecuminus hodie pontifex est. heri in teatro — Ieronimus
hodie in ecclesia. uespere in circo hodie in altari. dudum fautor histrionum nunc
consecrator uirginum. Quare autem non neophitum supponit. Ne elatus scilicet
pre ceteris digniorem se putans nouitate potestatis inflatus qui eo indigeat religio. — Ambrosius
ne incidat in iudicium diaboli. id est ruat per arrogantiam sicut diabolus. Nescit — Ieronimus
enim momentaneus sacerdos humilitatem et modos personarum ut se ipsum contineat. non
ieiunauit non fleuit non se correxit non pauperibus erogauit. In arrogantiam que ruina
diaboli incidit qui puncto hore necdum discipulus fuit magister. Oportet
autem illum testimonium habere bonum. non solum a fidelibus sed etiam ab his qui foris sunt. id est
ab infidelibus. Hec clausula congruit principio. scilicet irreprehensibilem eum esse — Ieronimus
oportet non solum a domesticis sed etiam ab alienis. scilicet iudeis gentilibus hereticis
ut qui religioni detrahunt eius uite detra[illegible]here non audeant. Qualem ergo descrip
tum est oportet esse episcopum ut non incidat in obprobrium. id est in contemptum apud infideles
uel fideles et sic incidat in laqueum diaboli. id est modum et alios diaboli laqueos.
Diacones et cetera. Hic describit quales debeant esse diacones. De presbiteris tacere
uidetur sed nomine episcopi eos comprehendit. Nisi enim episcopus presbiteros acciperet non decus
dimitteret descendens ad diaconos de quibus ait. Diaconos. oportet esse — Ambrosius
pudicos non bilingues. ne semi
nant discordias non multo uino deditos.
id est ebriosos. non turpe lucrum sectantes. non
qui frequenter hoc agunt. Turpe lucrum
est emere uilius et plurius uendere. Turpe est
enim huic professioni questibus studere.
habentes misterium fidei. scilicet ut sciant
quod de fide aliis est occultum. Illos
dico mandantes in consciencia pura.
Et hi autem probentur primum. Quia non scripsit
ait hii sed ait et hii ... episcopos esse probandos et sic. id est tales inuenti scilicet nullum crimen habentes ministrent

Mulieres. Loquens de diaconis inserit de mulieribus ordinandorum docens quales debeant esse. Augustinus. Mulieres inordinandorum similiter oportet esse pudicas
Amb mente et corpore non detrahentes. ut sepe faciunt mulieres sobrias fideles in omnibus.
dictis et factis quia similes esse uiri eis regendis necessarium non est tollendi. Et nota quod
cum scilicet preceperit castitatem episcopi et diaconi utique plebem non disparem uult esse
iuxta id quod dominus ait. Sancti estote quia et ego sanctus sum. Itaque et mulieres que in
infimo gradu sunt uult esse sine crimine ut munda sit ecclesia. Sed catafri-
ge occasione horum uerborum quia scilicet ubi de diaconis agit de mulieribus loquitur
dicunt diaconas debere ordinari quod contra auctoritatem est. Diacones. Post
Amb interpositionem de mulieribus iterum de diaconis dicit. Diacones. et sint unius
uxoris. quia deo decuit homini cum qua benedictionem non est secunda. qui bene presint
filiis suis et domibus suis. id est familiis quia tales bene ministrabunt in ecclesia quod u-
tique magnum est. Qui enim bene ministrauerint adquirent sibi gradum excelsiorem et ex-
cellentiorem. scilicet ut episcopi fiant bonum. scilicet utilem sibi et aliis hominibus; et multam
fiduciam eterne glorie et hic in fide. id est per fidem. que est in christo ihesu. hec tibi scribo fili timothee.
sperans me cito uenire ad te. a. Et si spero cito uenire ad te tamen hec scribo a deo sunt
necessaria. Si autem tardauero. scribo hec ut scias quomodo oporteat te conuersari.
scilicet diuersitates singulorum in domo dei. Ideo caute in ea agendum est quia domus dei est.
que est ecclesia. scilicet multorum conuocatio ad unum dei cultum. tanto cautius in ea agen-
dum est quia multi ibi sunt. Ecclesia dico dei uiui et uita nullis est uita que est
columpna ueritatis. scilicet in se ... sustinens ueritatem ne corruat licet ...
et firmamentum. id est fulcimentum uacillantibus; ueritatis quod patet quia per eam tot sustinentur.
Aug et in ecclesia est sacramentum. id est christus secundum diuinitatem occultus. Sacramentum enim dicitur res occul-
ta id est sacramentum misterium. Sacramentum ergo hic appellatur uerbum patris. quod in natura di-
uinitatis patri est equale inuisibile manet. et hoc sacramentum est causa pietatis
id est totius sancte religionis et uere culture uero cautius seruanda est ecclesia. et hic sacramentum autem est magnum.
quia magnitudinis eius non est finis. Et manifeste. magnum quia apparuit
per predicationem et per multa miracula quod sacramentum et si sit inuisibile in
se manifestatum est. ecclesie. Hec ergo si sis ei negligens per quam tamen fecit manifestatum
Aug. dico in carne assumpta. Sacramentum quod est christus in carne dicitur manifestatum. Natus
enim homo filius dei qui in secreto erat apud deum. opere et predicatione declarauit se ...
Manifestatum est in carne. id est operibus et uirtute in carne ostensis clarauit quis esset
qui erat in carne; et iustificatum est in spiritu. id est sanctus et iustus ostensus est quia de spiritu sancto con-
Aug super Gen. ceptus est. quod et apparuit angelis. quia ex [hole] eo profecerunt quod hic factum est. ...
in deo tamen innotescit angelis. quod absconditum est. uerum et hoc eis apparet cum efficitur
Amb atque propalatur. Ideo dicit apparuisse angelis hoc christi natalis forma humilitatis scilicet ipsa
te. Qui enim post humilitatis usus est per carnem deuicta morte in maiestate appa-
ruit qui natus ut homo non erat tamen homo ~~non erat tamen~~ ut agnoscentes angeli misterium
quod prius latuit declaratum in carne genua flectentes que gratias agant quia ueri-
tatem didicerunt. et predicatum est gentibus. ecce iterum magnum. et creditum est manet in mun-
Amb do uerum perfidia errores in mundo inuenta teneri non possit sicut dominus dicit de iudeis. Si
non uenissem et locutus eis fuissem peccatum non haberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo. et assumptum est. de hac mor-
talitate in gloria ut sit super omnem creaturam his nomen quod est super omne nomen cui
flectitur omne genu. Spiritus autem. Que sibi spiritus sanctus futura reuelauit ad ins-
tructionem et cautelam ecclesie non tacet dicens futuros pestifere doctrine uiros
ut premonita ecclesia sit sollicita ne ab huiusmodi hominibus circumueniatur. a. Ita
digna est domus dei. scilicet spiritus sanctus manifeste dicit in corde quia in nouissimis temporibus
etc. quanto magis amplius uigilandum est. quidam. scilicet notabiles discedent a fide. unde supra
inuenit discessio primum. et ideo curam domus dei ne deponas cum sit adeo sublimis
Aug. ut supra dictum est discedent quidam dico attendentes. qui cupide spiritibus erroris. qui in illis maligni spiritus loquuntur.

probentur primum: et sic ministrent nullum crimen habentes. Mulieres similiter pudicas non detrahentes sobrias fideles in omnibus. Diacones sint unius uxoris uiri qui filiis bene presint et suis domibus. Qui enim bene ministrauerint gradum sibi bonum adquirent et multam fiduciam in fide que est in christo ihesu. Hec tibi scribo sperans me uenire ad te cito. Si autem tardauero ut scias quomodo oporteat te in domo dei conuersari. que est ecclesia dei uiui columpna et firmamentum ueritatis. Et manifeste magnum est sacramentum pietatis quod manifestatum est in carne iustificatum est in spiritu.

apparuit angelis, predicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria. Spiritus autem manifeste dicit quia in novissimis diebus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris et doctrinis demoniorum, in ypocrisi loquentium mendacium et cauteriatam habentium suam conscientiam, prohibentium nubere, abstinere a cibis quos deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus et his qui cognoverunt veritatem. Quia omnis creatura dei bona est et nichil reiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Sanctificatur enim per verbum dei et orationem. Hec proponens fratribus bonus eris minister Christi Ihesu,

et doctrinis. non quibuslibet hominum sed demoniorum. id est hominum demonia habentium. hominum dico loquentium mendacium in ypocrisi. id est in simulata religione ut magis decipiant et habentium suam conscientiam cauteriatam. id est corruptam prava cogitatione et adustam igne male conscientie concupiscentie et signo mendacii aperte notabilem ut omnis caveat. Est enim cauterium vel cauterium ferrum a caudo dictum quo corrumpitur virtutis. Et ut de multis mendaciis que in ypocrisi locuti sunt aliquid exempli causa ponat subdit prohibentium. quasi loquentium mendacium dico in hoc scilicet prohibentium nubere. id est nuptias celebrare quas dicebant esse institutas a malo auctore et precipientium abstinere a cibis. quasi immundis non quasi castigationis corporis sed ut videantur abstinentes et boni quos cibos nutriendos vel alimentum principes tenebrarum creaverint sed deus creavit. Hec doctrina dei est illa demoniorum est. creavit dico ad percipiendum cum gratiarum actione. id est ut homo propter quem omnia creata sunt perciperet. et inde gratias ageret. creavit ad percipiendum dico fidelibus et his qui noverunt veritatem. id est his qui bene credunt de cibis et quicquid credunt intelligunt quod non omnes. veritatem dico. hanc scilicet quia omnis creatura dei bona est in suo natura et nichil reiciendum est quod percipitur. id est solet percipi cum actione gratiarum. Testamento veteri ubi cibi quidam carnium prohibentur non est contraria ista sententia. Ibi enim quedam animalia dicta sunt fuere immunda non natura sed significatione ut ubi gratia si de porco et agno requiratur utrique non mundus est quia omnis creatura dei bona est. Omnia quippe natura quod sunt in ordine suo bona sunt quadam tamen significatione agnus mundus et porcus immundus dicitur. Et vere nichil reiciendum est sanctificatur enim. cibus ne per eum diabolus noceat. id est sanctus fit cibus et salubris non nocivus anime vel corporis per verbum dei. id est per filium per quem creavit pater et orationem. verbum enim sanctificat oratio impetrat diabolus ne per cibum temptat. Hec que dixi de creaturis et de nuptiis proponens. id est anteponens. vel proponens. id est publice ponens fratribus bonus eris. re et opinione minister Christi Ihesu. qui bene potes hoc facere quia dico enutritus ab aliis verbis fidei et bone doctrine in moribus quam et tuo studio assecutus es. ab infantia. Hec propone. ineptas autem fabulas ubi nec aptitudo est et vanas que sunt sine fructu et si ubi videatur esse ratio ut in legalibus vel aniles. scilicet quas solent anus narrare. invenerit devita. et quia non sufficit illa vitare nisi vera confirmet addit. Exerce autem.

quasi Illa propone fratribus sed exerce teipsum ad pietatem. id est ad cultum et religionem omnipotentis et ad opera misericordie. Nam et cetera. quasi Loquor de pietate moneo quia corporalis exercitatio in qua te fatigas ieiunando vigilando abstinendo que sunt frena carnis ad modicum est utilis. non huic addatur pietas ut quidam faciat vitari vicia quibus victus careat pena illis debita sed non omnino. Pietas autem que operatur bona fratribus valet ad promerendum deum. Omnis enim summa discipline christiane in misericordia et pietate est quam aliquis sequens si lubricum carnis patitur sine dubio vapulabit non tamen peribit. Si quis autem solum exercitium corporis habuit perenne penas patietur. Notandum quia ex his verbis datur intelligi quod vigiliis et ieiuniis et operibus timotheus exercebat se non ad omnia tantum operibus misericordie. Pietas autem et cetera. Exercitatio corporis parvi utilis est sed pietas. quasi aliquis saluti omnium studens est utilis ad omnia. id est hoc scilicet quod est hominis. id est quia hic pietas

enutritus verbis fidei et bone doctrine quam assecutus es. Ineptas autem et aniles fabulas devita. Exerce teipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est. Pietas autem ad omnia utilis est.

Ambrosius

Ambrosius

Ambrosius IIII

Augustinus contra Faustum

Augustinus contra Faustum

Ambrosius

Ambrosius

Ambrosius

Ambrosius

promissionem habens vite que nunc est et future. Fidelis sermo et omni acceptione dignus. In hoc enim laboramus et maledicimur quia speramus in deum vivum qui est salvator omnium hominum maxime fidelium. Precipe hec et doce. Nemo adolescentiam tuam contempnat, sed exemplum esto fidelium in verbo in conversatione in caritate in fide in castitate. Dum venio attende lectioni exhortationi doctrine. Noli negligere gratiam que est in te que data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbiterii. Hec meditare in his esto ut profectus tuus manifestus sit omnibus. Attende tibi et doctrine, insta in illis;

Hoc enim faciens et te ipsum salvum facies et eos qui te audiunt;

Aug' in p'so cxliiii — promissionem vite que nunc est. ut hic bonis abundet spiritualibus et temporalium sufficientia habeat. et future. ut in futuro vitam habeat eternam. Unde dominus in evangelio ait. Accipient in hoc seculo centies septies tantum. id est multiplicationem divitiarum et glorie. et in futuro seculo vitam eternam. Non enim nos deserit et in temporalibus necessariis sicut ipse ait. Primum querite regnum dei et hec omnia adicientur vobis. Iob ait. habens promissionem vite

Ad'e eod — que nunc est et future. scilicet habens hic divitias et gloriam et in futuro vitam eternam. Unde salomon in canticis. Leva eius sub capite meo et dextera eius amplexabitur me. Unde et alibi de sapientia idem ait. In dextera eius longitudo vite in sinistra eius divitie et honor. Fidelis. quasi Pietas habet promissionem vite huius et future et iste sermo de pietate est fidelis id est verax et omni acceptione dignus quia utilis est quod in me ostendo. In hoc enim. intendentes quod pietas habet promissionem vite huius et future laboramus et maledicimur id est opprobria patimur. scilicet quia speramus in deum vivum id est sic deus promisit qui dat vitam qui est salvator omnium hominum. Cum in mitis enim salvat carnales corporali salute qui solem suum facit oriri super bonos et malos. Salvatorem est omnium dico et maxime fidelium quos salvat hic et in futuro secundum corpus et animam. Precipe. quasi Fabulas devita exerce te ad pietatem et precipe scientibus hec eadem scilicet ut fabulas vitent et se exerceant et doce nescientes ut similiter faciant et hic ita manifeste fac quod nemo contempnat adolescentiam tuam sed esto exemplum fidelium ut videntes vitam conversationem exemplo tuo proficiant. Esto exemplum dico in verbo ut tuo exemplo caute loquantur et in conversatione honesta inter alios in caritate dei et proximi. in fide in castitate

Amb — mentis et corporis. Monet enim ut profectus eius per omnia exemplum esset, alius ut in adolescentia mirabilis videretur et gravis disciplina ut actus eius excusaret etatem et non quasi iuvenis sed quasi senior haberetur et erubescerent maiores natu si non se exhiberent iuxta formam huius conversatione et moribus graves. Ut autem possis servare dum venio attende lectioni ut scripturas intelligas et post lectionem attende exhortationi iam nolentium et doctrine nescientium quod debes quia ad hoc constitutus es. et noli negligere gratiam

Amo — episcopatus que in te est que data est per prophetiam id est secundum electionem in qua

Amb — ex spiritu sancto videtur dicere qualis futurus sit. et prophetia hic est qua dicitur quasi doctor futurus idoneus. Hic ergo facias ea in vita

Amo — ne inobediens sis his quibus capitis in [illegible]. Vel prophetiam hic vocat inspirationem spiritus sancti per quam presciebat quid de hoc et

Amo. — decens esset acturus. Idem ait. Vide datam tibi per prophetiam. quia prophetie spiritu revelante cognovit apostolus timotheum esse dignum episcopali honore. Data est per prophetiam dico cum impositione manuum presbiterii. Presbiterorum singulare pro plurali posuit. quia tamen hic esse non posset. vocat presbiterium episcopum. Vel id est singulariter dicit presbiterii quasi unius imponentis

Amb — manum ceteris assistentibus. Manuum autem impositiones sunt quibus adduntur verba mistica quibus confirmatur ad hoc opus electus. auctoritatem accipiens teste conscientia sua ut audeat vice domini sacrificium deo offerre. Vel secundum aliam litteram cum impositione manuum presbiteri quia presbiteri est causa et manus imponat. Vel quia impositio manuum presbiterum dat ordinato. Et hec predicta ad officium tuum pertinentia meditare quia ad hoc electus es. et in his esto. id est hec exerce assiduo actu ita scilicet ut profectus tuus manifestus sit omnibus. id est nullus ignoret te omnibus proficere. et ut proficias attende non dico doctrine tantum sed tibi et doctrine. id est primum qualiter vivas. deinde qualiter doceas. et insta in illis. que tibi et aliis valent. Hoc enim faciens et te ipsum salvum facies et eos qui te audiunt. Seniorem. quasi Et sic instando illi sit tibi cum discretione et qualiter dicatur seniorem. scilicet etate vel moribus ne increpaveris. pietatis honore [illegible]

Amo — digne ferens sed a iuniore correptum magis exasperet. quia proficiat. sed obsecra ut patrem. ut facilius suscipiat admonitionem;

Seniorem ne increpaveris sed obsecra ut patrem, iuvenes ut fratres, anus ut matres, iuvenculas ut sorores in omni castitate. Viduas honora que vere vidue sunt. Si qua autem vidua filios aut nepotes habet, discat primum domum suam regere et mutuam vicem reddere parentibus. Hoc enim acceptum est coram deo. Que autem vere vidua est et desolata speret in deum et instet obsecrationibus et orationibus nocte ac die. Nam que in deliciis est vivens mortua est. Et hoc precipe ut irreprehensibiles sint. Si quis autem suorum et maxime domesticorum curam non habet fidem negavit et infideli deterior est. Vidua eligatur non

Potest enim commonitus vereri ne postea corripiatur quod turpe est seniori. Seniorem. Ambrosius
Stultus sit aut levis non vehementer est increpandus. Iuvenes obsecra ut fratres, scilicet cum affectu dilectionis, ut videntes amoris causa se commoneri facilius se corrigant. Ambrosius
Anus ut matres, ut cum miti sermone doceantur et sic honorifice proficiant. Iuvenculas ut sorores, ut nec nutus contra eas fiat, pro puppe possint bone conversationis suscipere disciplinam. Ambrosius
et hoc fac in omni castitate, ut nec nutus contra eas fiat. In alloquio iuvencularum recte iuvenis de castitate monetur. Viduas. Que tamen vere vidue sunt, id est, sic
a viro vel amandi amore destitute, honora sumptibus ecclesie sustentando et solatiis
fovendo. Si qua autem. Quasi. Vas viduas honora, ut tamen omnes veras, sed potius si
qua vera vidua habet filios aut nepotes, primum discat regere domum suam. Ita quoque probabitur ut tunc demum digna sit vidua ecclesie nuncupari. Preterea enim debent Ambrosius
ministra ut debitus honor tribui videatur et mutuam vicem reddere parentibus, qui eam aluerunt. Hoc ideo debet facere, enim id est quia hoc scilicet parvulos regere non solum in ecclesia V.
servire acceptum est coram deo. Que autem. Quasi. Que habet filios illos regat. Que autem vere
vidua est et desolata, id est non habens domum, speret, id est sperare debet, in deo, id est recipi
debet in ecclesia, et instet, id est instare debet obsecrationibus que sunt pro honore totius
mali remotione, et orationibus que sunt pro adeptione bonorum nocte ac die. Secundum
si aliter facit mortua est. Unde subdit: Nam etc. et debet esse irreprehensibilis. Unde
addit: Et hoc precipe etc. Vel ita. Que autem. Viduam filios vel nepotes habentem Ambrosius
non facile admittendam ad stipendia ecclesie docuit, quia si pie et sollicite do-
mum suam gubernaverit iustum est, et necesse ut sui propinqui ei necessaria ministrent.
Si vero desolata est et vera vidua suscipi debet in ecclesia. Que autem vera vidua sit
describit, et est hec diffinitio vere vidue. Quasi. Viduam veram recipe. Hec autem vera est
que vere vidua est et desolata, sperat in deum, instet obsecrationibus et orationibus die ac nocte. Vera vidua et Ambrosius Ambrosius
desolata vel a suis contempta sperat in deum. Videns enim se ex nulla parte
habere suffragium toto animo est devota deo, de quo solo sperat auxilium vite
et salutis. Vel Nam etc. Quasi. Illa que sperat et instat vera vidua est, nam alia non, et hoc est
quod ait: Nam que in deliciis huius mundi est vivens corporali vita mortua est
in anima. Viduam talem esse significat ut ostendat se ideo secundas nuptias contempsisse ut Ambrosius
instaret discipline divine. Si enim sub nomine vidue deliciis vel luxurie vacet,
vivens mortua habenda est, quia genus imposture est honorem vidue habere velle et in Ambrosius
obsequio dei aliud agere et aliud profiteri cum profiteatur religionem. Et his viduis
precipe hec, ut non sint in deliciis et ut sint irreprehensibiles, quia cum non est eis occasio Ambrosius
mundi, tantam diligentiam adhibeant ut mores viduarum vult habere irreprehendi non possit.
Amota enim asperitate mundane conversationis et corporis curandi officio ad deum
se contulit ut probabilem agat vitam, sublatis enim occasionibus que aditum solent
aperire peccatis per bonam conversationem incolumis permanet. Si quis autem. Quasi. Vera vidua
si domum habet eam regat, si autem hec negligit infideli deterior est. Et hoc est quod ait:
Si quis autem non habet curam suorum et maxime domesticorum, ut sunt patres et fratres et
huiusmodi, fidem denegavit operibus et sinu verbis, quia proximum non diligit, et est
deterior infideli, quia hic non dum veritatem novit vel promisit. Et nota quod
ait domesticorum, quia quidam domestici quidam sunt ut parentes filiis vel filii pa- Augustinus super Iohannem
rentibus. Ideo ipse magister sanctorum insinuans quod a piis filiis cura impendenda est
parentibus de se ipso exemplum constituit, qui de cruce matrem Iohanni commendavit
et alterum ipse quodammodo filium ei providit. Vidua, ut dictum est, vera et desolata

eligatur que ecclesie pascatur alimoniis, et si huius
etatis sit, scilicet non minus quam lx annorum, in qua etate extincte est fomes libidinis, et que fuit uxor unius viri.

minus sexaginta an-
norum que fuit unius
uiri uxor in opibus
bonis testimonium
habens si filios educa-
uit si hospitio recepit
pauperes si sanctorum pedes
lauit si tribulationem
pacientibus submi-
nistrauit si omne o-
pus bonum subsecu-
ta est. Adolescentiores
autem uiduas deuita.
Cum enim luxuria-
te fuerint in Christo nu-
bere uolunt habentes
dampnationem quia
primam fidem irritam
fecerunt. Simul autem
et ociose discunt cir-
cuire domos non solum ociose, [sed et uerbose] et curiose loquentes
que non oportet. Uolo ergo iuniores nubere filios procreare
matres familias esse nullam occasionem dare aduersario
maledicti gratia. Iam enim quedam conuerse sunt retro sa-
thanam. Siquis fidelis habet uiduas subministret illis

Aug. super Jo. — propter supradictum sacramentum. in opibus bonis testimonium habens si filios educauit fideliter. si hospitio recepit pauperes si lauit pedes sanctorum. predicatorum quos tunc suscipere periculosum erat faciamus hoc inuicem humiles quod humiliter fecit excelsus. Magna est in hoc commendatio humilitatis et faciunt hoc sibi inuicem fratres et ipso opere uisibili. et qui manu non faciunt corde faciunt. Multo autem melius est ut et manibus fiat nec dedignetur quod fecit christus facere christianus. Cum enim ad pedes fratris inclinatur ei in corde uel excitatur uel si iam inerat confirmatur humilitatis affectus. et si subministrauit pacientibus tribulationem in carne uel humilitate. Quod per singula. Si omne opus bonum subsecuta est. huiusmodi. adolescentiores autem uiduas quarum sanguis feruet deuita. id est uota castitatis earum non usque adeo certus ut eas ecclesie alimoniis sustentandas suscipias.

Ab. — Propter hoc adolescentulas uiduas in hac suscipi professione. Iubere enim etati facile credi uidebatur.

Ab. — Cum enim. Ideo deuita quia hoc sepe contingit. quod cum luxuriate fuerint. id est cum per uotum christiane luxuriose uixerint in cibis et aliis. id est cum et in deliciis egerint uitam in christo non dico nubunt sed nubere uolunt qui tamen uisit peccatum nubere. ipse dico habentes dampnationem pro fracta fide uoti. Unde subdit. quia primam fidem. id est uoti uel in uoto uiolato baptismi fidem. scilicet quam in baptismo professi sunt irritam fecerunt. uolendo et nubere.

Aug. ad Iulianam de sancta uiduitate — In coniugali quippe uinculo si pudicicia conseruatur dampnatio non timetur sed in uiduali continentia et uirginali [struck: continentia] excellentia ubi amplius amplior expetitur quia expetita et electa uoto oblata iam non solum capessere nuptias sed et si non [struck: nuptias] nubatur nubere uelle dampnabile est. Uouentibus enim uirginitatem uel uiduitatem non solum nubere sed et uelle nubere dampnabile est. quod ut demonstraret apostolus non ait cum in luxuria in christo nubunt sed nubere uolunt. habentes inquit dampnationem. et quare subdit quia primam fidem irritam fecerunt. et si non nubendo tamen uolendo ut uoluntatem que a proposito cecidit appareat esse dampnatam siue sequantur nuptie siue desint. Dampnatur enim propositi fraus dampnatur fracta uoti fides dampnantur tales quia continentie primam fidem irritam fecerunt. et omnes huiusmodi similes sunt uxori loth que retro aspexit.

Simul autem. Non solum retro aspiciunt sed simul et predictis malis et ociose discunt circuire domos solum non ociose sed et uerbose et curiose loquentes que non oportet. scilicet contraria religioni nociua ne ergo hec mala contingant uolo iuniores uiduas nubere quod bonum est et filios procreare. et hoc item bonum est. et matres familias esse. et hoc item bonum est. quare hoc dixit pandit subdens. et sic nullam occasionem maledicti. id est maledicendi dare aduersario. id est infideli quod est ei ingratum. id est quo ad aduersario gratie est. ei enim gratie est de nobis maleloqui. et non sine causa uolo ita iam enim quedam tales per uotum conuerse

Aug. ad Iulianam — sunt retro post sathanam. id est ab excellentia illo uidualis uel uirginalis castitatis proposito in posteriora respiciendo ceciderunt et interierunt. uiduas huiusmodi non sunt recipiende sed siquis fidelis habet uiduas scilicet iuuenes in domo sua subministret illis que necessaria sunt et non grauetur ecclesia. Si alium non habent ecclesia daret eis ut recipientes in ecclesia. Non grauetur dico ecclesia ut hiis que uere uidue sunt sufficiat illud quod habet ecclesia. Qui bene

De honore presbyterorum hic agitur. Illud quod dixi de uiduis obserua [struck: et hoc precipe de uiduis obserua] et hoc precipe de presbyteris ut presbyteri qui bene presunt uita et doctrina digni habeantur a subditis duplici honore id est

Amb. — spiritualiter eis obediant et exteriora ministrent. boni enim dispensatores et fideles non solum honore sublimari promeruerunt debent sed et retribuendo ut non consentiant indigentia sumptuum et gaudeant obedientia spiritualium. Instanciore enim fit si non [humiliter] huiusmodi inopia

et non gravetur ec
clesia ut his que vere
vidue sunt sufficiat.
Qui bene presunt presbiteri
duplici honore dig
ni habeantur. max
ime qui laborant in
verbo et doctrina. Di
cit enim scriptura,
Non alligabis os bo
vi trituranti. et dig
nus est operarius mer
cede sua. Adversus
presbiterum accusationem
noli recipere. nisi sub
duobus aut tribus
testibus. Peccantes
coram omnibus ar
gue ut et ceteri timo
rem habeant. Testor
coram deo et christo ihesu
et electis angelis eius
ut hec custodias. Sine
preiudicio nichil facias in aliam partem declinando.
Manus cito nemini imposueris. neque communicaveris.

et cesset in illo auctoritas cum videtur se in presenti laboris sui fructum percipere non ut
habundet sed ut non deficiat. Tanta tamen mercede debet esse evangelizanti regnum dei in vita contis
tet non extollat. Necessitatis ergo est accipere unde vivit. caritatis est prebere non tamen vena
le est evangelium ut pro his predicetur. Si enim sic vendunt magnam rem vili vendunt. Accipi
at ergo sustentationem necessitatis a populo. mercedem dispensationis a domino. Non enim a populo
redditur quia mercedes illis qui sunt in caritate evangelii serviunt sed tamquam stipendium datur quo
possit laborare pascantur. Et ille duplex honor exhibendus est omnibus qui presbiteris
sed maxime his qui laborant in verbo. vel in exhortatione scientium et doctrina nescientium. De
hinc de exhortatione honore probat subdens auctoritatem scripture. Dicit enim scriptura. Non alligabis
id est infrenabis os bovi trituranti. id est predicatoribus. vel non prohibebis predicatoribus
sumere necessaria. et ut dominus in evangelio ait. dignus est operarius mercede sua. unde vivere
debet in labore. Adversus autem. Quia solet qui corripit non amari. et non habita occasione
facile accusatur contra hoc monet dicens. Adversus autem presbiterum noli accipere accu
sationem nisi sub duobus aut tribus testibus. Duo sufficiunt si adeo probati sunt. Hoc ideo
dicit quia non facile est accusanda persona tam alti ordinis ut sit vice christi. Peccantes autem
id est hoc testimonio. scilicet duorum vel trium convictos peccasse. Vel peccantes qui mani
festi sunt. argue coram omnibus ut et ceteri. scilicet presbiteri vel subditi. timorem habeant. Apostolum
dominum et paulum servum eius audiamus. Dominus dicit in evangelio. Si peccaverit in te
frater tuus corripe. inter te et ipsum solum. Apostolus dicit. Peccantes coram omnibus argue. Contro
versia ista videtur apostolo suo contrarium locutus esse videri dominus. sed non est quia et in illo. ipse
locutus est et per se. Ergo utrumque dixit uni ore suo alterum ore preconis sui. Verum est ergo aliquan
do illud esse faciendum. aliquando illud sed discernere debemus. quando illud et quando illud. Ali
quando enim debes corripere peccantem inter te et ipsum solum ut dominus in evangelio ait. ali
quando coram omnibus ut ceteri timeant illud. Et si aliquando illud aliquando illud fecimus
concordias scripturarum tenebimus atque in faciendo non errabimus. Sed dicit mihi ali
quis. Quando faciam illud. quando illud. intendite et videte. quando quod facere debeamus.
sed utinam facere pigri non simus. Quando in te peccavit corripe eum inter te et ipsum solum. Vel
Quia in te peccavit. quid est in te peccavit. tu scis quod peccavit. Quando
ergo in te peccavit vel quando tu scis quid peccavit te secreto argue. ne si publice
arguis non sis correptor sed proditor. velut ioseph de maria fecit. solus sus
picans adulterium. Quando autem palam peccatur. palam arguendum est. Ut ad presbiterum non accu
set. Testor coram deo patre et domino ihesu. qui iudicabit et angelis et electis. ad hoc
sepent bonos a malis. ut hec custodias. que precepi et que secuntur et sine preiudicio.
id est preexaminatione nichil facias. aut iusticia declinando in aliam partem. Quasi. Antequam
aliquid facias. preexamina et ab examinatione non declines. in ali
ud. quam examinatio invenit. Et post hoc omnia manus nemini cito imposueris.
id est non cito ordines sed sepe proba. et si sapiens et si religiosus videatur. et si in o
sed ante ordinas neque communicaveris consensu peccatis alienis. quia peccatum ordinator est
facit. Firmissima veritas hoc habet quod non consensione intelligenda est colo peccatorum
quam vetat apostolus. quia qui peccatis communicat hic ea palpat. vel cum possit corrigere
et corripere negligit. Te ipsum inquam qui alios iudicas castum custodi. Noli. Quasi
de castitate monuit. hac occasione inmoderatam abstinentiam prohibet quam ipse vetat.
Quasi. Dico ut te castum custodias. tamen noli adhuc sicut prius aquam bibere sed utere
vino modico. Sic enim non nocet castitati. Vere dico. propter tuum stomachum.
qui sedes est egritudinis et frequentes infirmitates. scilicet ipsos accessus. Dedit specialem consilium ei dat
ut se ipsum in salubre
regat doctrina.
Prudentiae enim dei
subvenit sibi ne nimietate debiles fiant. ipsum medicorum suffragia requirunt. Temperandum est enim ut si sibi preceptum

Aug.

Aug.

Amb.

Aug. de verbis domini in sermone evangelii.

Ambr.

obsequium gradatim prebeatur potiusquam per inconsiderantiam minuatur. Quorundam.
Quia dixerat sine preiudicio nichil facias determinat utrum preiudicium sit necessarium
et utrum dividens bona et mala in manifesta et occulta. Augustinus. Ideo opus est examinatio-
ne quia sicut quedam sunt manifesta que non oportet examinari, ita quedam sunt
occulta de quibus sine examinatione non potest fieri iudicium. Et hoc est quod ait. Quorundam ho-
minum. Et. Vel ita. Ideo bibe vinum quia et sanitas mox claruit tua bona intentio non
poterit abscondi sicut et in malis est. Nam quorundam hominum peccata manifesta sunt.
Manifesta dicit ea de quibus clarum est quo animo fiant, et hec sunt precedentia ad iudicium,
quia ista sequitur iudicium non temerarium. Quorundam autem peccata et subsequuntur
ad iudicium. Subsequuntur illa que occulta sunt quia nec ipsa latebunt suo tempore,
sed palam fient in die iudicii. Sic et de bonis factis intelligendum est. Unde subiungit. Similiter
et facta bona quedam manifesta sunt et non est opus probari, et illa bona que aliter se habent, id est non
sunt nota, non possunt abscondi suo tempore. De manifestis ergo iudicemus, oc-
culta vero divino iudicio relinquamus quia et ipsa abscondi non possunt sive bona sive
mala sint, cum tempus advenerit quo manifestentur. Vel ita. Et agit tamen de presen-
ti iudicio hominum quod dicitur discussio. Ambrosius. Ideo opus est examinatione quia sicut quedam facta
sunt manifesta ita quedam occulta, et hoc est quod dicit. Quorundam hominum peccata manifesta sunt, et hec non sunt
probanda, precedentia ad iudicium, id est ante nota quam veniant ad discussionem. Quorundam autem
peccata specie religionis tecta et subsequuntur iudicium quia per discussionem appa-
rent. Similiter autem et facta bona quedam manifesta sunt et non est opus probari et illa bona que aliter
se habent, id est non sunt nota, abscondi non possunt in discussione et hec probanda sunt. Quicumque.
Monet servos non contempnere sed revereri dominos suos dicens. Quicumque et si christiani et si sa-
pientes sunt servi sub iugo infidelium quibus videntur superiores arbitrentur dominos
suos dignos omni honore, bene serviendo eis. Sciendum vero est quosdam predicasse commu-
nem omnibus in Christo esse libertatem quod de spirituali libertate utique verum est non de carnali
ut illi intelligebant. Ideo contra eos hic loquitur apostolus iubens servos dominis
suis esse subditos. Non ergo exigant servi christiani quod de hebreis dicitur ut .vi. annis
serviant et gratis dimittantur. Ubi quod misticum est vis huius precipiat apostolus sup-
ponit ne blasphemetur nomen domini. Ambrosius. Aliena invadentis et doctrina christiana
qui iniquitatem et leges predicet sed potius per obsequia servorum fidelium domini
fideles comitantur. Qui autem fideles habent dominos non contempnant eos ideo
quia fratres sunt, id est non pares sunt, magis serviant quia fideles sunt et dilecti
a deo, qui domini sunt participes beneficii servorum presentis vel futuri. Hec de servis
doce nescientes et exortare scientes. Si quis aliter docet sed ut omnes
sint liberi et non acquiescit sanis sermonibus domini nostri Ihesu Christi. Dum ei obiciatur
Christum dixisse reddite cesari que sunt cesaris et item discite a me quia mitis sum et
humilis corde et non acquiescat ei doctrine, nec ei que est secundum pietatem, id est que non facit odiosam
christianitatem, iste talis est superbus. Superbia non ideo ducit eum et ideo elatus est non pati-
ens se vinci quippe cum ad favorem querendum in conflictu prorumpat quod a
mansuetis et bonis vitatur. Et est nichil sciens de hisque veritas habet et non est efficax
sed languens circa questiones et pugnas verborum, id est impeditus ad solvendum sed

peccatis alienis. Te

peccatis alienis. Te
ipsum castum custodi.
Noli adhuc aquam
bibere, sed vino modi-
co utere propter stoma-
chum tuum et freque-
ntes tuas infirmitates.
Quorundam hominum p-
eccata manifesta sunt
precedentia ad iudici-
um, quosdam autem et
subsequuntur. Similiter
autem et facta bona sunt
manifesta et que ali-
ter se habent abscondi non
possunt. Quicumque
sunt sub iugo servi
dominos suos omni ho-
nore dignos arbitren-
tur ne nomen domini
et doctrina blasphemetur.

Qui autem fideles habent dominos non contempnant quia fratres sunt,
sed magis serviant quia fideles sunt et dilecti qui beneficii
participes sunt. Hec doce et exortare. Si quis aliter docet
et non acquiescit sanis sermonibus domini nostri Ihesu Christi et ei

semper pecca...
quasi recreatur
languens.
Et enim te
causando fidem
penitus in
certum redad-
vitatis sanam
convalescat sed quasi repentinis accessionibus. languet circa questiones et pugnas verborum. Quo enim erat an aliquis esset servus

Aug. de sermone domini in monte.
Amb.
Aug.
Aug. in eod.
Aug. in libro questionum exodi.
VI
Amb.

que secundum pietatem est doc
trine. superbus nichil sciens.
sed languens circa questiones et
pugnas verborum. ex quibus
oriuntur invidie, contenti
ones blasphemie, suspiciones
male conflictationes homi
num mente corruptorum et qui
veritate privati sunt. existi
mantes questum esse pietatem.
Est autem questus magnus pi
etas cum sufficientia. Nichil
enim intulimus in hunc m
undum. haud dubium quia
nec auferre quid possumus.
Habentes autem alimenta et
quibus tegamur his
contenti simus. Nam qui
volunt divites fieri incidunt
in temptationem et laqueum di
aboli et desideria multa
et inutilia et nociva. que
mergunt homines in perditionem (interitum)
dum et perditionem. Radix enim
omnium malorum est cupiditas.

cum omnes ex eisdem patribus sint orti. et omnes ex Christo crediderint. Item verborum
pugne videbantur quia dominus dicit si filius vos liberaverit vere liberi eritis.
Hec enim verba videntur repugnare verbis apostoli sed sensus concordat. Sequitur.
Ex quibus scilicet pugnis et questionibus oriuntur invidie et contentiones. quia qui
se vivos habent invident et contendunt. et blasfemie videlicet quia aliena vol
unt sibi et suspiciones male. quasi hanc libertatem fecerimus ad lucrum et
conflictationes pseudo predicatorum contra alios. scilicet hominum mente corruptorum.
quorum scilicet mens corrupta est et qui privati sunt a veritate. id est a vera rerum cognitione
omni et scripturarum intelligentia. hominum dico existimantium questum esse pietatem.
id est qui ideo opus pietatis faciunt vel predicant ut lucrum temporale ab — Ambro.
auditoribus accipiant quia apostolus questum predicat non pro fructus. Est autem. quasi. Putant
quod pietatis sit questus. sed pietas est longe alius questus quia est questus magnus. scilicet
eternus pietas cum sufficientia. quam habet ille cui sua parva sufficiunt qui — Ambro.
homo non plus desiderat habere quam necesse est quod decet. Nichil enim nascendo
intulimus in hunc mundum haud. id est non dubium est quia nec moriendo pos
sumus auferre quid. id est aliquid de mundo. Unde iob. Nudus exivi de — Ab.
utero matris mee nudus revertar illuc. Habentes autem. quasi. Et si nec intulimus vel ablaturi sumus
non tamen ideo abicienda sunt hec temporalia. sed habentes alimenta et indumenta quibus
tegamur his contenti simus. quia qui ultra tendit malum invenit. Unde subdit.
Nam qui volunt divites fieri. non dico qui sunt divites sed qui volunt esse inci — Augustinus
dunt in temptationem et laqueum diaboli. ipso actu. Non enim genus mali
quod non ex cupiditate aliquando proveniat. quia radix est omnium malorum.
Et nota quia hoc dicit his qui volunt divites esse et non sunt. Illis autem qui iam divi — Augustinus epistola
tes sunt aliud dicitur in sequenti. scilicet non superbe sapere sed dare pauperibus. et — CXXXVI.
addit et incidunt in desideria multa. que divitie nutriunt et inutilia et noc(iva).
quod peius est. Et quomodo noceat ostendit subdens. que desideria mergunt
homines in interitum corporum et perditionem animarum. Radix enim generalis
omnium malorum est cupiditas. plus habendi quam oportet. hac et diabolus
cecidit et primi homines. Aliqui libri habent radix omnium malorum est avaritia. — Augustinus super ge
que proprie est amor ~~avaritie~~ pecunie. unde in greco habetur phylargiria. — nesim.
Si igitur avaritia habetur in libro que proprie est pecunie amor cum radix
omnium malorum dicatur species ponitur pro genere. quod est cupiditas.
Alibi dicit scriptura quod superbia est initium omnis peccati hic vero dicitur quod
avaritia sive cupiditas radix est omnium malorum. que non videntur convenire.
Sciendum vero utrumque vere dictum esse si peccatorum genera attendantur. Nullum enim
genus peccati est quod aliquando non proveniat ex superbia nullum quod aliquando
non proveniat ex cupiditate. et est utique aliquis homo qui ex cupidita
te fit superbus. et aliquis est qui ex superbia fit cupidus. Est enim homo qui — Augustinus
non esset amator pecunie nisi per hoc putaret se excellentiorem esse. et est qui non
amaret excellentiam nisi putaret per hoc maiores divitias habere. Sequitur.
Quam cupiditatem quidam appetentes qui enim pecuniam appetit cu
pide appetit erraverunt a fide omnino et deserentes inseruerunt se dolo
ribus multis. Hoc constat in avaris qui tanto plures sollicitudinum
cruciatus sustinent quanto amplius desiderant. ut que habita inserviunt ut que habere
non possunt. Tu autem o timothee quia homo es ~~rationalis~~ rationalis et quia dei es
fuge hec. Vel tu autem. Tu autem et si homo es tamen quia dei es fuge hec. Nichil
enim tam asperum tamque perniciosum quam si vir ecclesiasticus maxime
qui sublimem tenet locum divitiis huius seculi studeat. quia non so
lum sibi nocet(?) sed et ceteris omnibus quibus contrariam dat formam. Sectare
vero iustitiam faciendo unicuique quod suum est ... quod non cupidus facit. pietatem. ut egenti condescendas. quod non cupidus.

fide ua. Qr ua fide de do ht n cup imisit ri diues. n pluri e
ei mundus q ds. caritate di r pximi. q penit caret cupidus.
pacientia mansuetudine. quib; caret cupid quia nec pacient
fert adusa. nec aliu e mansuet. Certa. a. h. uite habe. p aliis a
ctactam. a. assidue cta. ctam dico bonu. s. quod pd; aliis. a. ta
le ctam cta quod p sit aliis. cu discrtioe factu. ctam dico fidi. s.
quod p fide sit. r p his omib; apphnde uita etna. i. non q
ras n uitam etna. quod debes quia in ea uocatus es. n i aliud
7 h e q subd. in q habnda uocat es. 7 i io debes. quia confess
es ia cora multis testib. ut in ordinatione ut in pdicatioe bona
Amb confessioe. i. illud quod fides exigit. Precipio ti. Precepta dat
rectori eccle. magna uigilantia atq; prudentia. In timotheo enim
omnibus successoribus p spectore loquit aplc. a. Non solu ex corte
Ammo h; e pcipio t cora do patre qui uiuificat oia in quib uita e ita
r te r cora do x ihu. ut eu imitaris q cu esset sub pontio pilato r. t. s.
bonam conf. i. imminente morte non negauit uitate. s; q dyxtat
affirmauit. s. se esse filium di. que fuit bona r honesta confessio.
Precipio inquam ut serues mandatum. i. illud qd t ds rego ma
dauimus. quod est sn macula r irrephnsibile quia ler dne imacla
ta. neor habilis est rephndi. serues dico usq; in aduentu dni n i x.
Aug cc max imum. i. donec t adueniat x pc i morte que aduent x suis. i. cognitis tpib
ostndet scis quibusq; beat r solus potes. Hoc non de patre tm
intelligndu e s; de do qui est ipa tnitas. Que eq; enim pat fac h r
filius sili fac r sps s. Ds g tnus intelligi. cum ait. bs r sol potns.
Solus enim ip beat e r potns in se qui r suos faciet beatos. r po
tens r reges sui r dnos impior. Vn subdit. Rex regu r d. d. q s.
Ad p n ht imortalitate. i. immutabilitate r dabit sr p g. r habi
tat luce. P simule dic. i. ipe est lux cuius sui participes erunt.
Ad luce dico iaccessibile. quia nullus ad ea ex se accedit s; cui da
t dono eius. quod intelligebat pp ha dics. Accedite ad e. r. i.
Ad 7 ita inaccessibilis e lux illa qua ipe e que nemo hoiu uidit. ex
Aug cc max imum. se. S; ds factus uidet cu de luce aget. nunc de ipo do loqr q e
idem ipe e lux. s; n uide p. ho i hac uita pau uidebit. Sic h
h dictum e quod n conueniat tnitati. quia f utate tnita
uisie ds. Bs r solus potens rex regu r dns d. qui solus ht imort.
quia solus p n e imutabil q n cuiusq g s; n sua. n potuit n
p aliq comisioe mutari. n potuit n potit aliq mutatioe pec
care. Cuicq; n creature ronali pstatur ut peccare non possit n e h ppe
Aug de tnit. n s; dig. Solus g ds ht imortalitate r luce. h. iac. q. n. h. u.
Aug cc max imum. n u. p. n tm sepati filiu oportet itelligi. q filius uita etna e
e pat. 7 io hic recte intelligr que f n quads e nemo uidit. n u.
p s; potit aliqn sidelis e de quib; dr. bi mu. c. q. i. d. u. Sed.
Cui do. i. pat. r f. r s s. e honor r caritis igla inse impiu q
oia p s ih r suis dabit. ih in sempitnu am. Diuitibus. Sup
egit de his qui diuites uolt fi dicens eos incide i teptatione r
laqum diaboli hic agit de his qui diuites sunt monens non sp
are in diuitiis. Et quia dixit mala uenire ex cupiditate r
ce sua sit ne uideantur diuites omnino abiecti determinat. a.
licet cupidi incidant in laqueum diaboli tn n sunt penit
abiciendi diuites s; potius pcipe diuitibus h scli. quia s r spuales diuites. i. his qui tn h sclo habudat

Quam quidam appetentes
erraverunt a fide et inserue
runt se doloribus multis.
Tu autem homo dei haec fuge.
Sectare vero iusticiam, pietatem, fidem
caritatem. pacientiam.
mansuetudinem. Certa bo
num certamen fidei apprehende
vitam eternam in qua vocat
es et confessus bonam confessio
nem coram multis testibus. Pre
cipio tibi coram deo qui vi
vificat omnia et christo ihesu qui
testimonium reddidit sub
pontio pilato bonam con
fessionem ut serves man
datum sine macula irrep
rehensibile usque in adventum
domini nostri ihesu christi quem suis tem
poribus ostendet beatus et
solus potens deus. rex regum
et dominus dominantium qui solus
habet immortalitatem et lucem
habitat inaccessibilem quem
nullus hominum vidit

s; nec uidē p̄t. Cui glā &
imperium in sempiternū am.
Diuitibus huius sc̄li p̄
cipe non sup̄be [blime] sape neq; sp
are in incerto diuitiar; s; i
dō uiuo qui p̄stat nobis
omnia abunde ad fruendū.
bn agē diuites fi i inopib;
bonis facile tribuē commu
nicare thesaurizare sibi fun
damentum bonum in futurū
ut apphēdant uam uitā.
O timothee depositū custodi
deuitans p̄fanas uocū noui
tates & oppositiones falsi no
minis sciē. quam quidā p̄
mittentes circa fidem excid
unt. Gr̄a tecum amen.

PAULUS
apl̄s x̄
ihu p̄
uoluntatē dī scd̄
p̄missionem ui
te que est in x̄ ihu
rp̄ dicens quid futurū sit tēp

pecunia. Quid ergo non diuites non eē. s; n̄ sublime sape neq;
sp̄are in incerto diuitiar. i. non in sup̄bire i in eis spē non hr̄e
quia incerte sunt. i. ō n̄e sup̄biendum. ui s; timendū. Nota quod
non expauit apl̄s diuitias s; morbū diuitiar. i. sup̄bia quē
tinnis diuitū. Grandis animus ē qui int̄ diuitias isto morbo
n̄ tēptat̄. Magnus est qui n̄ se iō magnū putat quia diues ē.
Qui aūt se iō magnū putat sup̄bus i egenē in carne ē pat. i corde
mēdicat inflatus est n̄ plen9. Et n̄e se spem p̄didisse arbitrare
tur. quia dixat neq; sp̄are in incerto diuitiar adiec. S; p̄cipe
sp̄are in dō uiuo q̄ p̄stat nobis omnia abundant. s. sua diuini
tate ad fruendū in hac uita. Temporalia enim dat ad utendū ēt̄na
ad fruendū. Illa un̄ bona faciamus. ista un̄ boni efficiamur. Sed ū
quid faciant de suis diuitiis querat. p̄cipe diuites bn̄ agē. &
diuites sint in op̄ibus bonis i p̄cipe illis tribuē. sua. i. h̄ facile ē.
S t̄ ita. i adh̄ sint faciles. i p̄cipe illis comicare. i. comunia pu
tare q̄ h̄nt thesaurizare s̄ fundamentū bonū. i. u̇tutes bonas
firmas non tm̄ opa. i. h̄ in futurū. i. inop9 n̄ alicui s̄, p̄stitus boꝫ
s; sui boi ad quod diuitie p̄mittant n̄ p̄dunt. ita h̄ p̄cipe
face ut apphēdat ūa uitā. s. et̄na q̄ n̄e fugitiua i uana ut
h̄ uita. Quid plura. O timothee. p̄ nom ad monet p̄pium
reddens eum ad t̄titū. custodi depositū. s. quod ds̄ rego t̄ co
mēdauimus. deuitans ut possis illud custodire nouitate u.
nomis s; p̄phanas. s. que sunt cōē religioē. i. y postalis q̄ uox
h̄t se. i ad p̄sonam i ad subam. Un̄ heretici sub hui9 uocis mul
tiplicitate inducē uolebant tres subas. Alie ū nouitates n̄ st
uitande. Sunt enim doctrine religioī congruentes. Ubor quedā
nouitates sicut ipsum nom x̄ianū qd dici cepit scptū ē. In
antiochia enī p̄mū p9 ascensionē dn̄i appellati sunt x̄iani sic
legi in actibus aplor. Aduersus i impietatē arrianā nouū
nom patres homoysion condiderunt. s; n̄ nouā rē tali noīe
significauerunt. hoc enī uocat̄ homoysion q̄d ē unius eiusdēq; subē.
Nam si omnis nouitas p̄phana eēt non a dn̄o dicret. Mandatū
nouū do uob. Nec testamentū nouū dicret ū cantaret uniu̇sa
eccl̄a canticū nouū. i deuitans. oē oppositioēs sciē falsi nois.
i. q̄ falso noīe scia dr̄. Quā sciam quidam p̄mittentes q̄ fide
q̄ impitiā ducēt excidunt a fide semp manentes circa fide i
n̄quam intus. Sic enim sic amant isti quā scia p̄mittē i fide
tr̄ uiā qua scdē paruuli p̄cipiuntur uelut impitiā deridere.
Et ut hec custodias gr̄a sit tecum amen

Explicit ep̄la prima ad timotheum.

Item. timotheo scribit de exhortatiōe mrtū i oīs regl̄e uitatē
i quid futurū sit temporibus nouissimis i de sua passione
scribens ei ab urbe roma. Incipit ep̄la sc̄da ad thimotheum.

PAULUS. apl̄s. &c. Paulus iam a mundo exi
turus. hanc scdam ep̄lam item scribit a roma de
carcē. timotheo infirmitatib; i aduersis iā fa
tigato ut constanē laboret indigētia sibi cōdita
exhortans eum ad mrtū multis modis. i ut p̄seu
et in officio recte p̄dicationis i scā opatione
ribus nouissimis i de suo obitu. Q̄r ē intitio

dūg isermō e de dīb euū

dūg

dūg. i cod.

dūg. fr̄ io.

apostoli in hac epistola exhortari timotheum ad sui officii diligentem executionem et ad palmam martirii que quidam ad hoc addunt de episcopali officio. Modus talis. Primo salutat deinde gratias agit de bono quod sit ubi sui in die dicendi eum desiderium ostendit. Postea monet ad predicandum et ad patientiam martirii suo exemplo et aliis ministris. Inde dicit quales futuri sint in novissimis diebus et ande de tempore resolutionis sue instanti. Premittit salutationem dicens. Paulus apostolus christi ihesu cuius officii vel particeps. Per hoc quod debitum officium opus apostoli dico. per voluntatem dei non meis meritis. a. Similiter et rugus missus est et ideo predicande gratie magis est obnoxius. apostolus sum dico nec sine spe premii immo secundum promissionem vite; non huius sed que est in christo ihesu. et hac promissione legitime certo. hanc meis sequacibus promitto. Paulus inquam scribit hanc epistolam timotheo karissimo filio. et ante alia salutat in hunc modum. Gratia. scilicet donatio spiritus sancti qua muniatur armantur. misericordia. scilicet remissio peccatorum et pax. scilicet tranquillitas mentis et perlibatio eterne vite sit tibi a deo patre et christo ihesu domino nostro. Agit gratias de bono eius commendans fidei gratiam que in ipso est dicens. Gratias ago deo meo de bono quod sine intermissione habeo memoriam tui in orationibus meis. scilicet orans tibi maiora bona. vel de hoc ago gratias quod tam bonus sit ut sepissime memor. Hec est sapiens exortatio ad ulteriora. deo meo dico cui servio quem et tu sequere. Servio dico edoctus a progenitoribus. vel ab antiquis patribus. scilicet abraham ysaac et iacob et aliis qui unum deum una fide coluerunt quia una fides est utrorumque. scilicet antiquorum et modernorum iustorum. Servio dico in conscientia pura sic sit et tua ego dico nocte ac die desiderans videre te. quia mens visus est confirmatio tua. et sic qui gaudeo de te bono implear et gaudio de te perfecto unde subdit. Vt gaudio. a. ideo desidero te videre ut implear gaudio de tua perfectione. ideo quia memor sum lacrimarum tuarum. Flevit enim timotheus a paulo dimissus. Paratus enim erat ire ad omnia pericula. Quod quia presens habuit absens teneat. Ego dico accipiens id est habens recordationem eius fidei que in te est non ficta. vel non in iuventia et fragilis que et commoneat te etsi infirmus fuit firma. Unde sequitur. Que fides et habitavit primum in avia tua loyde et in matre tua eunice. Parentum eius sinceritatem fidei memorat ut fortiorem hoc faceret. Certus sum autem quod et in te habitat eadem fides et ideo serveat. Propter quam causam. Commendata fide illius adeo sine timore et erubescentia predicandum exhortatur a. Propter quam causam. scilicet quia fidem habes et tui tales et tam boni parentes tui fuerunt. admoneo te ut resuscites gratiam dei. scilicet gratiam episcopalem timore quia sopitam a deo tibi collatam que est in te per impositionem manuum mearum que te inobedire admonet. Non enim d. a. Moneo ut resuscites gratiam dei quodcumque potes. Dedit enim deus nobis spiritum virtutis et dilectionis. et hoc est quod ait. Non enim dedit nobis deus. ut in spiritum timoris quo turbatus petrus negavit christum. Hoc enim potest auferri non a nobis voluit cui deus. Nolite timere eos qui o. c. Hunc timorem non accepimus spiritum sed illius de quo dominus ait. Eum timete qui postquam et c. et a. p. ig. Spiritus enim sanctus dat timorem inmundus; dicit quod p. p. i. g. Sed dedit in quam spiritum timoris sed virtutis. vel fortitudinis eccad usa que timorem pellat que venit ex dilectione dei et proximi de qua addit. et dilectionis. quam sobrietas precedit de qua subdit et sobrietatis.

timotheo karissimo filio gratia et misericordia et pax a deo patre et christo ihesu domino nostro. Gratias ago deo meo cui servio a progenitoribus in conscientia pura quod sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis nocte et die desiderans te videre memor lacrimarum tuarum ut gaudio implear recordationem accipiens eius fidei que est in te non ficta que et habitavit primum in avia tua loyde et matre tua eunice. Certus sum autem quod et in te. Propter quam causam admoneo te ut resuscites gratiam dei que est in te per impositionem manuum mearum. Non enim dedit nobis deus spiritum timoris sed virtutis et dilectionis et sobrietatis. Noli itaque erubescere testimonium domini nostri ihesu christi.

id est discretionis. Ecce a summo dono. id est a dilectione ad imum descendit. id est ad sobrietatem. Noli itaque. Prius monuit non timere ad quod valet virtus hic monet non erubescere ad quod valet dilectio et discretio. a. Quia dedit spiritum dilectionis et discretionis. noli itaque erubescere testimonium domini nostri ihesu christi. id est non erubescas testari hominibus dominum esse crucifixum et surrexisse. Constantiam humanam docet nec erubescendi

Amo.
Ab.
Amo.
Aug. de gratia et libero arb.
Aug.

neque me vinctum eius. sed collabo-
ra evangelio secundum virtutem dei qui nos
liberavit et vocavit vocatione sua sancta
non secundum opera nostra sed secundum proposi-
tum suum et gratiam que data est nobis in
Christo Iesu ante tempora secularia ma-
nifestata est autem nunc per illumina-
tionem salvatoris nostri Iesu Christi
qui destruxit quidem mortem
illuminavit autem vitam et inc-
orruptionem per evangelium in quo
positus sum ego predicator et
apostolus et magister gentium.
Ob quam causam hec patior sed non
confundor. Scio enim cui credidi et
certus sum quia potens est deposi-
tum meum servare in illum diem. Formam
habe sanorum verborum que a me audisti
in fide et dilectione in Christo Iesu. bonum
depositum custodi per spiritum sanctum qui
habitat in nobis. Scis hoc quod
aversi sunt a me omnes qui in A-
sia sunt ex quibus est Phylenus et
Hermogenes. Det misericordiam dominus.

esse in professione. Hec enim non erubescat in ea quia sic
homo visus est et gestis non apparuit deus. et sic crucifixus est re-
surrexit non amortuus et multis videntibus suscipiente
eum nube in celum ascendit. Ubi quod putatur imbecillitas
ibi apparet potentia. Neque erubescas me vinctum propter
predicationem evangelii eius quia nec mihi rubor est. Sed colla-
bora mihi in predicando evangelio crucis. Vel collabora evangelio Ambrosius.
i. ad honorem evangelii quia id potes. secundum virtutem dei. et Ambrosius.
debes quia ipse est qui liberavit nos pretio sanguinis sui. Vicem
ergo reddere liberanti convenit cuius beneficiis etsi digne non Ambrosius.
respondere non valeamus ut legatione eius fideliter instanter
agamus. Sequitur. Et vocavit nos vocatione interiori.
sua. i. sibi soli convenienti. sancta quia ad sancta vocat. vocavit
dico non secundum opera nostra sed secundum propositum et gratiam. i. secundum quod per gratiam
quid providerat. Que gratia data est nobis in Christo Iesu. i. pre-
scie dati nobis per Christum. ante tempora secularia manifestata est autem nunc
in completione per illuminationem salvatoris nostri Christi Iesu. i. per
predicationem Christi illuminantem auditores. Que vero sit illa
gratia aperit subdens. Qui et destruxit quidem mortem utramque
s. anime et corporis. Hec est illa gratia s. destructio mortis. non
mors de tumida per fidem est. Illuminavit autem. i. in luce po-
suit vitam et incorruptionem. i. vitam incorruptibilem et hoc
per evangelium. i. per predicationem evangelii ecce quam necessarium est
evangelium. In quo. s. evangelio ego positus sum. qui in nobilis predica- Ambrosius.
tor nomen actus et apostolus huius potestate apostolica et magister gentium.
s. cotidie docens gentes. Ob quam causam. s. quia predico in ipsa
que mihi do me sustineo sed non confundor. i. deficio vel erubes-
co. Securus quia per tribulationibus magna ei premis- Ambrosius.
sa merces est non confunditur sed gloriatur in pressuris quo autem hec
spectent ibi aperit iterat. formam tuis etc. Scio enim. Quasi dicat. Ideo
non confundor quia scio quod deus est ille cui credidi. Vel
scio cui credidi. i. cui mea commisi. Et certus sum quia po- Ambrosius.
tens est servare depositum meum. i. salutem meam quam ei commendavi. s. in spe et Ambrosius. Ambrosius
in fide illius collocavi. in illum diem. s. iudicii spe et magni-
ficentia salvatoris securus est quia quod commendo et illi in
tuto est. Ille autem commendat salutem suam ut hoc pro illo pro paciens
salutem inveniat penes illum cum ceperit iudicare ut
puniens infideles istum dignum vita eterna pronuntiet. Vel
potens est servare depositum meum. i. evangelium quod mihi commendavit. ut quod
ei commisi servandum usque in illum diem. s. decessus mei.
Formam. Hic ostendit quo de se predicta spectent. Quasi dicat. Ita labo-
ro in isto officio me dicto simul tu tu. habe formam sanorum
verborum que a me non a quocumque audisti. habe dico in fide et dilectione.
i. habe bona verba cum fide et dilectione que est in Christo. i. sic tu
instanter hec in qua habe per que potes custodire custodi di-
ligenti executione. bonum depositum. i. officium tibi commissum
quod potes per spiritum sanctum qui habitat in nobis. s. in te et me.

Quidam libri habent formam habe et hoc sic continua litteram. Quasi dicat. Collabora evangelio quod ut recte facias habe formam sanorum verborum etc. in mutat Ambrosius.
sententiam et custodi bonum depositum. Si hic mutat sententia. Scis hoc. Quasi dicat. Ideo opus est ut custodias quia tu scis hoc quod illi aversi sunt a me. i.
quod recesserunt a me omnes qui sunt in Asia ex quibus est Phylenus et Hermogenes. a quibus tibi maxime cavendum est. Hii quos memorat

fallacia pleni erant. Simulate enim erant cum apostolo ut addiscerent unde illi calumpniam facerent. Sed postquam viderunt se manifestatos recesserunt ab eo.

Ambro. Det et cetera. Illi recesserunt a me sed det dominus misericordiam domui id est familie onesiphori asiani quia sepe me refrigeravit ministrando michi necessaria. Hec imitare tu. Et catenam meam non erubuit sicut hi qui recesserunt a me. Sed cum venisset romam sollicite me quesivit ut scilicet ad me ingrederetur et invenit me. Ideo det illi dominus pater invenire misericordiam a domino id est a filio in illo die iudicii. In solo rome sed et ephesi multa ministravit michi et quanta tu qui aderas nosti melius aliis pluribus. ut melius quam hic. Tu ergo et cetera. Quia illi sic fuerunt aut sic, exemplum habes illius onesiphori. Tu ergo fili mi confortare et maxime exemplo onesiphori in gratia

Ambro. fidei et sapientie in te servanda et aliis annuntianda que data est in christo ihesu. Et et coadiutores constituit. Unde subdit. Et que audisti a me confirmata per multos testes. scilicet prophetas hec commenda omnibus fidelibus id est sane fidei qui idonei erunt vita et scientia et facundia et alios docere. Illis enim debet committi predicatio divina qui aptus est illi officio. Et tu ipse labora in predicando evangelio contra hostes fidei sicut bonus miles christi. Si autem bonus miles esse vis non implices te secularibus negotiis. quia nemo in spiritualibus

Ambro. militans deo quia nemo potest dividi duobus contrariis suis sicut nemo potest servire duobus dominis implicat se negotiis secularibus quibuslibet. Unde spiritualiter negotium seculare appellatur ut quicumque in eo catum faciens quis de spiritualibus carnalia querat.

Aug. in libro de opere monachorum. Et est hec diffinitio boni militis. Ut ergo sit bonus miles non implicet se secularibus negotiis. Hoc ideo dicit apostolus scribens timotheo ne forte cum indigeret timotheus et nollet victu cotidiano ab eis sustentari quibus evangelium ministrabat et in opere corporali laborare posset, aliqua sibi negotia quereret quibus animum eius in toto implicaret. nam et illa negotia sunt secularia cum animo occupatus colligendi cura pecunie sine labore corporis ut faciunt negotiatores et huiusmodi. Cum tamen non manibus operatur ideoque ipsum animum suum occupat huiusmodi sollicitudine. quod

·II·

ne iste faceret quia infirmus laborare non poterat prohibet dicens. Nemo militans deo implicat se secularibus negotiis ut placeat ei scilicet deo cui se probavit id est devovit et preparata in electione probabilem ostendit. Nam et qui et cetera. Ideo labora sicut bonus miles. ut ideo nemo implicet se secularibus negotiis quia aliter non datur corona. Et illegitime militet ut in agone sit nam et ille qui certat in agone quolibet non coronabitur nisi certaverit legitime. id est prout expetit lex agonis quod nemo potest nisi

Deo. ab omnibus que illum agonem impedire possunt abstineat. Et qui ille quereret unde vivat. cum non possit fodere et mendicare confundatur. subdit. Laborantem agricolam et cetera. Et si non implices te negotiis est unde possis vivere quia oportet laborantem agricolam. Ut ita continua. Dico labora et quamvis ita moneam te laborare non tamen ut vivas de opere tuo quia infirmus es et minus sufficies verbo dei quia oportet laborantem agricolam.

Ambro. scilicet predicatorem qui in agro ecclesie ligone verbi dei excolit corda auditorum. primum

Ambro. percipere id est sumere de fructibus id est necessaria ab auditoribus quia dignus est operarius mercede sua ut agricola vel vinitor primos fructus laboris sui degustat ita

Ab. Ambro. apostolus prius sibi eum sumere qui primus est et sic ceteris distribuere. Prius enim debet ille suam necessitatem implere ex his que accipit et postea aliis de his que super sunt ministrare.

Aug. de opere monachorum. Castum itaque evangelistam non adhuc evangelizantem ut evangelium venderet securum facit et vult ut intelligat quod necessaria sibi sumere ab eis in quibus deo militat et quasi tamquam cultor vineam exercet ut tamquam gregem pascit non est mendicitas

Ambro. sed potestas. Timotheus autem tante abstinentie fuit quod et aliquotiens se temperare nolebat de labore manuum vivere cum dominus decrevit ut qui evangelium annuntiat de evangelio vivat. Intelligite et cetera. Dico ut accipias necessaria a subditis et si in iudeos contraria et contraria hoc quod ipse ego facio dicere. Intellige que dico. id est discerne quid quare dicatur. Ideo enim dico ut accipias quia tu infirmus es. Ideo ego abstineo quia inde acceptione

onesiphori domum: quia sepe me refrigavit et catenam meam non erubuit: sed cum romam venisset sollicite me quesivit et invenit. Det illi dominus invenire misericordiam a domino in illa die. Et quanta ephesi ministravit michi tu melius nosti.

Tu ergo fili mi confortare in gratia que est in christo ihesu. Et que audisti a me per multos testibus hec commenda fidelibus hominibus qui idonei erunt et alios docere. Labora sicut bonus miles christi ihesu. Nemo militans deo implicat se negotiis secularibus ut

placeat ei cui se pbauit. Nam qui certat i agone n coronabitur nisi qui legitime certauit. Laborantē agricolam oportet pmū de fructibus pcipe. Intellige que dico. Dabit enim t dns in omnibus intellectum. Memor esto dnm ihm xpm resurrexisse a mortuis ex semine dauid secdm eugtm meum in quo laboro usq; ad uincula q̄si male operans. S; ūbū di n est alligatū. Ideo omnia sustineo pp electos ut 7 ipsi salutē consequantur que est in xo ihu cum glā celesti. fidelis sermo. Nam si cōmortui sumus 7 conuiuemus. Si sustinemus 7 conregnabimus. Si negauimus 7 ille negabit nos. Si non cdimus ille fidelis pmanet negare seipsum non pt. Hec commone testificans coram dō. Noli contndē ūbis. Ad nc eni utile

scandaliuē. Intellige dico quod potes. dabit eni t dns in omnib. n solum mihi intellectū. Memor e. Certans legitime coronabit ut legitime certes memor esto dnm nrm i. x. t. a. m. natum ex semine dd. i. de pgenie dd. ih secdm euuglm m. i. f pdicatiōe meā i si pfsi negent h. S; quia timotheum memorat s; pp hereticos quos puidit futuros i ista negatos in quo. euuglō pdicando laboro usq; ad uincula. sic tu fac. ego dico habitus male opans. Hic contumeliā notat q ei ingebatur. S; ūbū di n e alligat in me. 7 sic corp. i. licet ego alligat sim corpore tn ūbū dīn n ē alligatū. quia 7 sermōe psentes 7 litt's absentes docē non cesso. Ideo. i. p euuglō. 7 quia memor sū resurrexisse. sustineo oia. i. contumelia 7 dapna max ppt electos i s omnib nī p sun. ut 7 ipsi mecū consequant h salutē aīe que est in xo ihū. i. p eo pstatur ih cum glā celesti. que post hanc uitā dabit. a. Hic consequentur salutem iustificationis 7 p hanc uitā glām celeste. Et fidelis. i. uus sermo est iste. s. quia consequentur electi salutē. ig tam. 7 ue. na 7 mortui mundo sicut x ueri hoī. te. sustinentes. i. mres consequentur salutē. 7 h ē quod ait. Nam 7 si nos cōmortui sum. i. si nos sumus mortui mundo t pcctis in bapto sic x ueri hoī utiq; 7 cōuiuem. i. ē illo uiuem in etna uita. 7 si sustinem. p. x tribulationes 7 passiones 7 conregnabim cū illo i etna beatitudine. Vt ita. fidelis sermo. Nasi. ita ordinalitam i quanta. a. Vt sustineas esto memor x resurrexisse. Nasi cōmortui sum x in ipa morte. 7 qui. 7 si fui. in ipa passiōe. 7 cōre. in glā cum eo. iste sermo fidel ē. 7 si negabimus. eum coram hoib;. 7 ipse negabit nos coram patre. dicens nescio uos. h est contrariū illi qd ip ait. Qui me confessus. f. c. h. c. 7 e. e. c. p. m. 7 si nos non cdimus quod puni at malos stulte confisi de mīa e ille tn s. x manet fidelis. in dictis suis in eo 7 quod dixit qui non cdidit cod. Uue fidelis ē q n p negare seipm quie ūitas quod facet si dicta sua non implet. Hoc a quod seipsum negare non pot lau se est uoluntatis diuine. sic quod qda non posst cdere culpa est uoluntatis huāe. Hau pdicta. s. ut patiatis 7 c. commoneo te Vt f aliam lūtam h cōmmone alios t cōmissos testificans cora dō. i. testem dm inuocans. Noli. a. Hoc facs; noli contndē ūbis. Ad nc e. u. e. n. ad subul. a. x. quia contentio nil p nisi subūtē audientes dum ibo sūs pat ut supior uidetur catholico. Contentio mūi stabilitis sepe gnat scrupulum. Solent eni i contntiōe talia opponi elimato maliuolentie argumto ut moueat aīos insipientiū frm n p esse qui cōntiōe gnat aliquid quod dicatur contra consciā ut intus in aīo pdat 7 foris uictor abscedat. Nemo eni patit se uinci. licet sciat ūa esse q audit Col lano q int diser uos esse deb; n alt catio. Sollicite a qua exhibē t. d. hoc pp te pbabilē. i. pbatum. 7 laudabilem mcōspec tu tuo. h ppt pximū oparm in opibus uite agndis. inconfusibile. s. q n erubescat euglm ut non deficiat. recte trctantē ūbum ūitatis. i. f competentiā singulor. ut aliis spualia

Ambro.
Ambro.
Ambro.
Ambro.
Ambro.
7 contumelia 7 dapna
Ambro.
Ambro.
Ambro.
Ambro.
Ambro.
Ambro. qr contentio malum
Ambro.

lac ebibat parvulis. Prophana autem verba ut hereses. vaniloquia. scilicet que sine fructu sunt et si non ita mala sunt devita. quia aliquibus no
cet. Unde subdit. Multum enim proficiunt. id est efficacia sunt ad impietatem
Amo. id est contra cultum dei. et sermo eorum. id est hereticorum ut cancer serpit. id est a parvo ad
Amb. maius paulatim tendit que sana sunt corrumpendo et ita ad impietatem per
ducendo ex quibus est hymeneus et philetus. Horum prodit nomina ut ab his
specialiter caveat quos et prophanos et impios designat errantes a veri
tate. Unde subdit. Qui exciderunt a veritate. in qua olim fuerunt vel usque
adhuc esse creduntur. Unde magis noxii sunt sed ab ea deciderunt dicentes
resurrectionem corporum iam factam esse ut non speretur alia. Quod dicebant
Amo. occasione verborum illorum que in evangelio continentur. scilicet multa corpora sanctorum qui
Amo. dormierant surrexerunt. et negabant resurrectionem ~~naturalem~~ generalem que adhuc futura est.
Vel ita ut de resurrectione anime accipiatur. Due enim sunt resurrectiones
prima est que fit in anima per fidem quando que mortua erat in infidelitate
in malis peccatis per fidem et baptismum vivificatur. Unde qui crediderit in me
transibit de morte ad vitam. Altera erit corporum que erit in iudicio. De illa
resurrectione que fit in anima per fidem loquitur hic apostolus. cum ait dicentes resur
rectionem iam esse factam in baptismo et in fide et nullam corporum resurrectionem futuram.
Aug. Omnis enim secte que aliqua religione premuntur concedunt resurrectionem mentium. id est fide;
Alioquin enim vincerentur audiendo. Volentes ergo credi sibi omnes qui instituerunt
alicuius false religionis sectam negare istam resurrectionem mentium non potuerunt.
Omnis de illa consenserunt sed corporum resurrectionem negaverunt multi. sic isti
quos nominat apostolus. et subvertunt fidem quorundam et ideo magis vitandi sunt
sed ideo non penitus desperandum est quia firmum stat fundamentum dei. id est illi quos
deus elegit et inmobiliter in fide fundavit qui perire non possunt. Non erat funda
mentum divum habens hoc signaculum. id est habens hoc in signum amicis et inimicis.
amicis ut accedant inimicis ut territi fugiant. Vel habens hoc signum. id est
hoc habet in se impressum. scilicet quod novit dominus qui sunt eius. id est amat et defendit
prescitos suos in quo prescientia notatur. qua quos prescivit futuros
esse conformes imaginis filii sui predestinavit vocavit iustifica
Aug. vit glorificavit. Numerus talium est ortus conclusus. fons signatus
puteus aque vive. paradisus cum pomorum fructibus. Ex hoc numero quidam
dam spiritualiter vivunt et supereminentem viam caritatis ingrediuntur. Quidam vero
adhuc carnales parvulis suos instant exercere. et ut cibo spiritualium ~~fiat~~
fiant idonei sanctorum misteriorum lacte nutriuntur. Et quibus moribus praeclari
et iudicio manifesta sunt in dei timore vitant et regulam fidei diligenter
inquisitam firmiter tenent. et si ab ea deviant cito auctoritate cat
holica corriguntur quamvis in eius verbis per sensum carnalem variis
adhuc fantasmatum concursibus fluctuent. Sunt et ex eo numero quidam qui
adhuc nequiter vivunt aut et in heresibus vel in gentilium superstitionibus
iacent et tamen et illuc novit dominus qui sunt eius. Nam in illa ineffabili prescientia dei
multi qui foris videntur intus sunt. et quos novit dominus. et multi qui intus vi
dentur foris sunt. Ex illis ergo omnibus qui ut ita dicam intrinsecus et in oc
Aug. de civitate dei. culto intus sunt. id est quos novit dominus nemo eterna dampnatione seducetur.
quia novit dominus qui sunt eius. Nondum apparuit iudicium sed iam factum est
in noticia dei. Novit enim qui permaneant ad coronam et qui ad flammam. No
vit triticum et paleam. Deinde alteram partem signaculi ponit de libro y
saye subdens. Et discedit ab iniquitate et si non ab iniquis hominibus quibus admixtus est corpore. Omnis qui vere nominat vel
invocat nomen domini. Nota quod ait discedit. Ysayas enim videns in homine liberum arbitrium ita admonet discede ab
iniquitate dicens. discedit etc. et propheta dixit. scilicet quod homo libero arbitrio discedit ab iniquitate et quod deus prescivit munit

est nisi ad subversionem au
dientium. Sollicite
cura te ipsum proba
bilem exhibere deo
operarium inconfu
sibilem recte trac
tantem verbum ~~dei~~
veritatis. Prophana autem ver[ba]
et vaniloquia devita.
Multum enim proficiunt
ad impietatem. et sermo
eorum ut cancer serpit. Ex
quibus est ymineus et
phyletus. qui a veritate
exciderunt dicentes re
surrectionem iam factam
et subver[tun]tunt quorum
dam fid[em]. Sed fir
mum fundamentum dei
stat habens signaculum
hoc. Cognovit dominus qui
sunt eius. et discedit ab
iniquitate omnis qui
nominat nomen domini.

In magna enim domo
non solum sunt vasa
aurea et argentea sed et
lignea et fictilia. Et qui-
dam quidem in ho-
norem quedam autem in
contumeliam. Si quis
ergo emundaverit se ab
istis. erit vas in ho-
norem sanctificatum et u-
tile domino ad omne opus
bonum paratum. Iu-
venilia autem desideria
fuge. sectare vero iusticiam
fidem caritatem pacem
cum his qui invocant
dominum de corde puro. St-
ultas autem questiones et
sine disciplina devita
sciens quod generant lites.
Servum autem domini non
oportet litigiosum esse
sed mansuetum esse ad
omnes. docibilem. pacie-
ntem cum modestia cor-

apparet hostibus et amicis quod ipse sit dei. hoc est signaculum. Sequitur. In mag-
na enim domo. a. Quidam sunt subversi quidam sunt signati in muro quia in magna domo
id est in ecclesia sunt simul tamen non solum vasa aurea et argentea. scilicet boni dei dispensationes
recipientes sed et lignea et fictilia. id est mali que et si ad contumeliam sint utilia tamen
sunt et honestis ad purgationem. Unde subdit. Et quedam quidem sunt in honorem. scilicet
boni qui purgantur per malos quedam autem in contu. scilicet mali qui sunt purga-
torium malorum. Sicut enim vasa lignea et fictilia valent ut purgentur argentea et au-
rea. sic mali prosunt ad perfectum bonorum. Magna ergo domus est ecclesia in qua sunt
vasa au. et ar. id est boni et fideles servi dei servi ubique dispersi sed spirituali unitate
devincti in eadem communione sacramentorum degentes. et vasa lig. et fic. id est illi qui
ita sunt in domo ut non sint in compage domus nec in societate pacifica. et
tamen adhuc corpore simul sunt cum bonis. Nam ante tempus ultime separationis
nullo modo propter commixtionem malorum recedendum est ab ecclesie unitate. Ut autem ven-
tilationem aree simul sunt triticum et zizania grana et palee. quia non con-
cessit dominus apostolis zizania a tritico separare. Quis ergo audeat. Ecce per vasa aurea
et argentea intelliguntur boni et electi. et ipsi id sunt vasa in honorem. quia ad
honorem in gloriam patrie celestis sublevantur. per vasa lignea et fic. intelliguntur
ficti et reprobi. et ipsi idem sunt vasa in contumeliam. quia deriguntur in supplicium
dampnationis. Vel per vasa au. et ar. intelliguntur omnes boni sive qui ad tempus
boni sunt sive perseverantes per vasa lig. et fic. intelliguntur omnes mali sive qui ad tempus
mali sunt sive pertinaces. Et de utrisque quedam sunt in hono. quia de bonis et de
malis quidam sunt electi ad gloriam. et similiter de utrisque quedam sunt in contu. quia et
de bonis et de malis quidam sunt reprobi. Siquis ergo. a. Quedam sunt in honore
quedam in con. et quia alterum horum est. Siquis ergo ab istis que sunt in contumeliam emun-
daverit se recedendo ab iniquitate. eorum non ab eis erit vas in honorem sanctificatum
fide et operibus. Vel sanctificatum id est mundum et utile ad querendo alios. domino et ad omne
opus bonum paratum. a. non perit tempus hoc quod est illis est corpore. Iuvenilia autem. a.
aliorum prophana et maniloquia devita. inter. autem iuvenilia desideria fuge. scilicet
luxuriam immunditiam et alia huiusmodi. Sectare vero iusticiam in iudicio. fidem
veram caritatem dei et proximi. Vel castitatem pacem. id est quietem cum his qui invocant no-
men domini de corde puro. id est cum fidelibus. Vel ita. cum his. a. Hec omnia sectare
cum his. id est sicut hi qui invo. no. do. de. cor. p. id est pura conscientia. hec sectare.
Stultas autem questiones inutiles et que sine disciplina sunt. id est in quibus non est proventus scientie.
et sine ~~stultas~~ (stulte sunt) devita non omnes questiones sunt inutiles sed inutiles et sine disciplina de-
vita dico sciens quia generant lites. non edificant. Servum autem domini non oportet litig.
id est tempus litibus expendere. Sed dum sibi obstrepunt contradicentes. Ne ergo servus dei
sibi obstrepat studio altercandi et contendendi. Unde ait. Servum d. n. o. l. e. sed man-
suetum esse. id est tractabilem ad omnes et malos ut attrahat eos. docibilem. scilicet qui facile
doceat vel doceatur. si opus est in aliquo. pacientem. quelibet adversa. cum modestia.
id est nimia levitate. corripientem eos qui resistunt veritati quia non est cessandum a cor-
rectione errorum alterius. Ecce patet quia nec deesse nos voluit correctioni fratrum
nec studere contumacie. Multi enim homines cum a somno excitantur litigare
volunt aut rursus dormire. cum litigare prohibentur. corripientem dico quia corr-
eptio ad hoc utique fit nequando. id est ut aliquando det deus illis penitentiam. Aliter non
prodest correptio nisi supernus medicus respiciat. id est nisi faciat ut peccati sui quemque
peniteat que penitentia pudore et timore displicendi aliis interdum impeditur
dum plus delectat hominem aliorum existimatio quam iusticia qua se quisque
humiliat penitendo. Ideoque non solum cum agitur penitentia verum et ut agatur
dei misericordia necessaria est. Ut enim petrus amare fleret respexit eum deus. et ideo
apostolus dicit. Det illis deus penitentiam ad cognoscendam veritatem. quam tamen impugnant et ea cognita resipiscant a laqueis diaboli.

Aug. de bapt. parvulorum.
Aug. de bapt. parvulorum.
Ambro.
Ambro.
Ambro.
Ambro.
Aug. de fine dei in monita
Aug.
Ambr.
Ambr.
Aug. de corr. et gra.

aimo .i. recedant ab erroribus diaboli quibus illaqueati tenentur. et redeant ad
aimo. bonum ut sapiant ueritatem. Nam resipere quasi iterum sapere. a quo .s. a diabolo
non modo ligantur sed et captiui tenentur. quasi extra patriam. ad ipsius uoluntatem
exequendam. Haimo. a. Dixi propter prophana et stulta deuita ad ipsa autem uitanda
scito quod in nouissimis diebus instabunt scilicet tempora periculosa uel seua
aug sup ioh. hoc est autem capituli .i. quia erunt homines amantes seipsos. non dominum ut pe
trus qui ter interrogatus a domino ter professus est se eum diligere dicens. tu scis
quia amo te. unde et dominus ei oues pascendas commendauit quia in pascendis oui
aug bus uia monstratur dilectionis. si quis sibi non querit que sua sunt. sed que christi. Excep
to autem quod seipsos non deum amant quasi ex radice hec que secuntur mala ori
aimo aug untur. s. quod erunt cupidi pecunie elati ad diuinum superbi de hono
aimo aug ribus sibi impensis a subiectis blasfemi in deum prelatos non obedientes
aimo. aug sup parentibus carnalibus uel spiritualibus. ingrati de bonis. uel qui corrigenti
ioh. aimo bus mala pro bonis reddunt scelesti in grauibus perpetrandis uel quamuis
aug peccati transcendunt. s. suas. uel aliorum animas interficientes. sine affectione ad
aug aliquem sine qua sunt non compaciendo infirmis. sine pace. i. inquietantes
aug alios criminatores. i. crimina aliis imponentes. uel detractores famam sanctorum
aug maculare conantes. incontinentes gule uel libidinis non refrenando
aug malas cupiditates. inmites .i. crudeles excitando lites. sine benignitate
aug .i. largitate dum nesciunt subuenire aliis proditores secretorum aliorum dum
aug indicant inimicis priorum que occultanda nouerunt proterui uel procaces habitu uel
aug uerbis pudorem non seruantes sed humana uerecundia inuerecunde agitantes. tumidi
aug inflato corde ceci. s. non intelligentes que locuntur neque de quibus agunt uo
aug contra faust luptatum quarumlibet amatores magis quam dei. i. carnales leticias spiritua
libus preponentes. habentes quidem speciem pietatis. i. religiosi quia eadem sacra
menta habent cum piis. et ideo periculosi sunt uirtutem autem eius pietatis. i. caritatem
aug abnegantes. factis. Virtus pietatis est caritas de corde puro et conscientia
aug in ps. xl bona et fide non ficta. Hec est uirtus quam inebriat nunc nullis ignis nulli
vii. fluctus seculi nulla flumina temptationis eam extinguunt. De hac dicitur. Fortis
est ut mors dilectio. Sicut enim mors cum uenerit resisti ei non potest. sic contra uiolentiam
caritatis nec potest mundus. Ex contrario data est similitudo. Quoniam enim mors ad
auferendum uiolentissima est sic caritas ad saluandum uiolenta est. Vel .s. falsa
litam ueritatem auentis. i. rem pietatis abnegantes. ideo sic est et hos tales deuitas. Ecce
quod incepit de nouissimis temporibus. Ex his enim. a. Bene dico ut tales deuites
quia iam horum preuenientium quidam sunt plures autem in fine futuri sunt. unde est quod ait. Ex
aimo his enim sunt qui penetrant domos. adulterantes. Ingrediebantur enim domos mu
aimo. lierum et decipiebant eas. Vnde subdit. et captiuas du .i. subdolis et ficti
aimo tiis uerbis seducunt mulierculas prius per eas uiros earum ut diabolus prius euam
seduxit per eam adam. Vel penetrant domos. i. rimantur secreta conscientie et
quos idoneos inuenerunt ducunt captiuos. Vnde subdit. et mu. d. c.
i. uiros seductibiles qui mulieres seducuntur. Mulierculas dico oneratas
peccatis. non erant digne seduci. Vnde subdit. Que seducuntur ua. desi.
aug sup ioh quia semper noua desiderant firmos seducere non possunt. ex quibus desideriis
sunt semper discentes et numquam ad scientiam ueritatis peruenientes. a. Semper am
bulant et numquam ad uiam perueniunt. Nos autem semper ambulemus in uia do
nec conueniamus quo ducit uia. Nusquam in illa remaneamus donec per
ducat ut maneamus atque ita inquirendo tendimus et inueniendo ad aliquid
perueniamus. Quemadmodum autem. a. Tales seducunt ueritati a se resistunt.
Hoc est quod ait. Quemadmodum autem iamnes et mambres restiterunt moysi ita
aimo. hi resistunt ueritati. Iamnes et mambres duo fratres fuerunt magi pharaonis. Horum nomina non inueniuntur aperte in diuinis libris.

ripientium. eos qui resistunt
ueritati
nequando det illis deus pa
penitentiam
enitentiam ad cognoscendam
ueritatem et resipiscant a dia
boli laqueis a quo capti
ui tenentur ad ipsius uo
III
luntatem. Hoc autem scito
quod in nouissimis diebus
instabunt tempora peric
ulosa. et erunt homines
seipsos amantes. cupidi.
elati. superbi. blasfemi. pa
rentibus non obedientes
ingrati. scelesti. sine affec
tione sine pace. criminato
res incontinentes inmites
sine benignitate. proditores.
proterui. tumidi. uolupta
tum amatores magis quam dei
habentes quidem speciem pieta
tis uirtutem autem abnegantes.
et hos deuita. Ex his enim
sunt qui penetrant do
mos et captiuas ducunt
mulierculas oneratas

peccatis que ducun
tur variis desideriis
semper discentes et numquam
ad scientiam veritatis per
venientes. Quemad
modum autem iamnes
et mambres restiterunt
moysi ita et hii resis
tunt veritati homines
corrupti mente reprobi
circa fidem sed ultra
non proficient. Insipi
entia enim eorum mani
festa erit omnibus
sicut et illorum fuit. Tu
autem assecutus es me
am doctrinam. insti
tutionem. propositum.
fidem. longanimi
tatem. dilectionem. paci
entiam. persecutiones.
passiones. qualia mihi
facta sunt antiochi
e yconio listris. quales
persecutiones sustinui

sed in apocrifis de quibus hic sumitur. hii autem restiterunt moysi usque ad tercium signum
in quo defecerunt dicentes. digitus dei est hic. et sicut illi restiterunt moysi. ita et hii
scilicet heretici resistunt veritati homines corrupti mente vel corrupte omnis et reprobi omnibus semper ex
istentes circa fidem. et numquam in fide sed ultra scilicet post hec presentia non proficient seducendo
quia in bivio deficient superati a catholicis. Insipientia enim eorum. que modo putatur sapientia
omnibus erit manifesta. per bonos presertim per iohannem apostolum per quem in asia destru
endos hereticos dicit hic. Manifesta erit dico sicut et insipientia illorum magorum fuit
manifesta per moysen. Nota quod animositas hereticorum semper inquieta est quos
magorum pharaonis hic conatum declarat hic apostolus comparans eos magis pharaonis
quos ieremias perdici insipienti avicule comparat dicens. Clamavit perdix
congregavit que non peperit fecit divitias non in iudicio. in medio dierum eius derelinquet
eum et in novissimis suis erit insipiens. Perdix nimis contentiosum animal est. similiter
et heretici sunt contentiosi qui clamant disputare. sed quoniam superare impudentissima
pervicacia. Et sicut perdix clamat et congregat que non peperit. ita heretici christianos iam per christi
evangelium natos inveniunt et illos divitias suas faciunt. non sane cum iudicio sed cum temeri
tate inconsiderata. Non enim ibi intelligere est veram et salubrem et quodammodo germanam atque
radicabilem christianam societatem in iustos separavit quos ad suas divitias congregavit.
Sed postea derelinquetur id est insipiens quia qui primo per pollicitationem et ostentationem
excellentis sapientie seducebat erit insipiens. id est apparebit insipiens. Eis enim qui
hunc primo sapiens erat. tunc erit insipiens. cum apparebit quod dementia eius nota erit
omnibus; ut hic dicitur sed ultra non proficient. Insipientia enim eorum manifesta erit omnibus. Tu autem. quasi. Illi recedunt veritati
Tu autem assecutus es meam doctrinam. id est habes scientiam per meam doctrinam. et ideo potes illis resistere. in
stitutionem bonorum operum et propositum meum quia tu dicis quod ego. et fidem invisibili
um et longanimitatem in expectatione promissionum. et dilectionem dei et proximi. et patientiam
de adversis et persecutionem de loco ad locum et passiones tormentorum. qualia. quasi. Tale
est sunt illa que tribulationes et passiones (vel persecutiones) qualia tormenta mihi facta sunt antiochie yconio
listris et quales persecutiones sustinui et ex omnibus. quasi. Ego sustinui persecutiones.
et ex omnibus eripuit me dominus. sic et te eruet. nec solus ego patiar sed et omnes qui volunt pie
id est religiose et recte vivere in christo quia volunt pati patienter in corde ut corpore. a diabo
lo ut amatores hominibus ut a suis concupiscentiis ut per dolorem peccantium. persecutionem.
Hoc semper fit sed maxime primo tempore ecclesie. Et sicut omnes qui volunt vivere pie perse
cutionem patiuntur. ita necesse est ut qui incipit vivere vis. Pie vivit ille maxime qui dicit.
Quis infirmatur et ego non infirmor. Quis scandalizatur et ego non uror. Aliorum infirmi
tates et scandala sunt illi persecutiones. Quid enim sic persequitur vitam bonorum
quam vita iniquorum. Non quia cogitur imitari quod displicet sed etiam cogitur dolere quod videt.
quia coram pio vivens impie et si non obligat consentientem cruciat tamen sentientem.
Unde. Vidi prevaricantes et tabescebam. Hec est persecutio quam patiuntur omnes pii et apostolica sententia.
Mali autem homines. quasi. Boni patiuntur sed homines mali in se et seductores aliorum
qui qui eius officii sunt proficient in peius. ita scilicet ipsi dico errantes a bono et alios
in errorem mittentes ipso actu. quales sunt illi qui timentes hos ledere coram quibus
locuntur non preparant se ad imminentes temptationes sed et promittunt felicitatem huius seculi
quam deus in seculo non promisit. Ille predicit labores super labores usque in finem ventos ipsi seculo
tu ... ille ad confortandum cor tuum venit pati mori sputis illiniri spinis
coronari obprobria bibere ligno configi omnia hec tulit ille propter te. tu nichil pro illo sed pro
te ille confortans infirmum ut te credidit non sperat prosperitatem huius seculi ait. Fili acce
dens ad servitutem dei sta in timore. ... Tu vero. quasi. Mali erunt et in erro
rem mittunt tu vero permane firmus in hiis que didicisti adeo et a me tradita sunt tibi
ut fideli dispensatori ut aliis annunties. Permane dico sciens id est memoriter re
tinens a quo id est a quam magno doctore. scilicet a me didicisti et ideo non debet tibi venire in
dubium. Et ideo et permane quia ab infantia tua nosti sacras litteras legis et prophetarum. ecce facultas que litterarum spiritualium

Augustinus in libro ad ianuarium. Augustinus et eodem
ambrosius. ad ... ambrosius
Augustinus in psalmo liiii.
Augustinus ad sebastianum.
Augustinus in libro de pastoribus.
ambrosius

Amb. intellecte. possunt te instruere ad salutem ~~ad salutem~~ obtinendam per fidem quam ipse docet que fides est in Christo Ihesu. Multum significat per doceri ueteris testamenti habere noticiam ubi Christi persona uel incarnatio insinuatur que ad salutem hominum ualet. Omnis enim. Vere scripture ualent ad salutem quia ualent

Amb. ad causas salutis. Omnis enim scriptura cuius auctor deus est inspirata aliter diuinitus. id est per spiritum sanctum utilis est ad docendum. nescientes. ad arguendum

Ambro. id est ad conuincendum de malo negligentes. ad corripiendum. id est ad increpandum duriter in malo perseuerantes. ad erudiendum penitentes incipientes discere ad erudiendum dico scilicet ad iusticiam uel in iusticia. id est ut iustum faciat ita ut homo dei instructus ad omne opus bonum sit perfectus. exsecutione.
Et quia sic potes. testificor. id est adiuro te coram deo. id est teste deo patre et Christo Ihesu qui iudicaturus est uiuos. scilicet illos qui uiui reperientur qui residuerint tormentis antichristi. et mortuos scilicet qui eos mortui reperientur. Vel uiuos. id est iustos et mortuos. id est malos et per ipsius aduentum per quem cui debes gratias agere uel futurum qui timendus est et per regnum eius eternum. id est ubi tu conregnes eternaliter predica uerbum et insta. id est instanter predica. ita scilicet

Aug. Ambro. / Aug. super epla ad galathas. oportune quantum ad eos quibus placet et importune. nolentibus. Tu quidem oportune agis. sed importunus uideris ei qui libenter non audit quod tamen aliquando expedit. Tu uero sciens hoc illi esse oportunum quod ei uidetur importunum dilectione curamque sanitatis eius animo teneas mansueto id est modesto. Multi enim quamuis perturbatione sua a medico uidentur abscedere. paulatim tamen uerbi uigore per medullas penetrante sanati sunt.

Aug. de tribus. ~~Et~~ Et cum scriptura dicat in multiloquio non effugies peccatum non est dicendum istum multum esse locutum. id est si apostolus dicat insta oportune importune in tantiloquio enim non est multum quod est necessarium. et argue de peccatis negligentes.

Aug. Vel ita potest distingui. Insta oportune. argue. deinde cetera que sequuntur. obsecra. id est adiura uolentes increpa aspere rebelles persistentes scilicet in omni pacientia repugnantium et doctrina. accipientium. id est ita patienter

Ambro. sustineas repugnantes. et doceas accipientes. Et nota quod huic auctori persuadet apostolus patientiam quam Christo nimis patienti persuadere impium. Erit enim. et. Modo est hoc necesse. scilicet ut predices. erit enim tempus. cum multi non sustinebunt sanam doctrinam. id est non ferent salutem audire que non sit

Amb. eis sed coaceruabunt sibi multos magistros secundum desideria sua. id est qui ea doceant que uolunt. Prophecia est sancti apostoli qui prescius futurorum in doctrina precepit esse instandum. ut contra hoc quod futurum erat prepararet ecclesiam. Tales enim dicit futuros qui pro desideriis suis doceri uelint. ut a magistris constantibus et ueracibus ad hos conuertantur qui hoc illos doceant quod libenter audiant quia ueritas illis aspera uidebitur ut relicta uera doctrina fabulis uacent. ipsi dico prurientes auribus. desidio

Amb. audiendi non tamen bona. et a ueritate quidem quecumque est aspera. auditum auertent ad fabulas autem conuertentur. quas docent magistri quos sibi coaceruant.

IIII. Aug. super Ioh. Hos magistros Salomon uult intelligi per mulierem de qua ait. Mulier insipiens et audax inops panis conuocat pretereuntes dicens. Panes occultos libenter attingite et aque furtiue dulcedinem. Hec mulier uanitas est impiorum que cum sit inops panis promittit panes. id est cum sit ignara ueritatis promittit scientiam ueritatis que ipsa occultatione commendat. quia condit ut libentius audiant cuius prohibitam furantur seducti audientiam. Hec enim occultatio facit quasi pruritum in auribus. spiritualiter fornicantibus sicut pruritu libidinis corrumpitur in carne integritas castitatis. Nephandi enim doctores ipsa occultatione condunt sua uenena curiosis ut non existiment eos dicere aliquid

et ex omnibus eripuit me dominus. Et omnes qui uolunt pie uiuere in Christo Ihesu persecutionem patientur. Mali autem homines et seductores proficient in peius errantes et in errorem mittentes. Tu uero permane in his que didicisti et credita sunt tibi. sciens a quo didiceris et quia ab infantia sacras litteras nosti. que te possunt instruere ad salutem per fidem que est in Christo Ihesu. Omnis enim scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendum ad arguendum ad corripiendum ad erudiendum in iusticia ut perfectus sit homo dei. ad omne opus bonum instructus. Testificor coram deo et Christo Ihesu qui iudicaturus est uiuos et mortuos. et aduentum eius et regnum eius predica uerbum.

insta oportune importune·
argue obsecra increpa· in omni
pacientia et doctrina· Erit
enim tempus cum sanam
doctrinam non sustinebunt
sed ad sua desideria coacervabunt
sibi magistros· prurientes
auribus· Et a veritate quidem
auditum avertent, ad fabulas
autem convertentur· Tu vero vigila
in omnibus labora opus fac
evvangeliste ministerium tu-
um imple sobrius esto· Ego e-
nim iam delibor et tempus
mee resolutionis instat· Bo-
num certamen certavi cursum con-
summavi fidem servavi· In
reliquo reposita est michi corona
iusticie quam reddet michi
dominus in illa die iustus
iudex· Non solum autem michi,
sed et hiis qui diligunt ad-
ventum eius.

magnum quam habent sectum· vel sua avidius hauriat insipientiam
quam putat scientiam dulciusque audiat quod palam in ecclesia dici eadem
prohibentur. Mulier illa propter illicita atque punienda secta non solum
insipiens verum et audax nuncupatur. Sub arcano enim vocabulo
multas sceleste hereses condidit nefandas fabulas fingere et vel
tinam tales quales in theatris· cantantur sive mimica scurrilitate
recitantur et non tales quales adversus dominum fingere potuisse illam do-
lemus insipientiam et miramur audaciam· Tu vero· a· Ita futurum est ut
dixi tu ergo dum tempus habes· vigila in disciplina ecclesiastica·
in scripturis explanandis· vel in omnibus· id est in omnis generis hominibus
docendis labora et opus fac evvangeliste· id est quod ore predicas hoc opere testa-
re· ut retro quasi tiros turturis ad assellas· vel sunt mala punica
et tintinabula extremis horis in cinctione tunice· Opus fac dico
in tantum ut impleas ministerium. Unde addit. Ministerium tuum eparat
· scilicet imple scientia vita et doctrina· et ut impleas sobrius esto· vel in omnibus
modum serva· per quod implere potis quia hoc vir temperat omnes alias·
Hoc ideo magister ne dicat ne se nimis affligeret propter predictum preceptum.
Ego enim· a· Vigila labora et sic te oportet facere quia ideo ego iam delibor·
id est incipio deo offerri grata hostia· Libare dicimus degustare et
fundere ut immolare· in compositione delibare quod hic dicimus pro tota immo-
latione· Passionem enim suam delibationem appellat. Deo enim immolatur
qui pro iusticia eius patitur. Unde subdit. Et tempus mee resolutionis· id est
mortis instat· id est prope est. Et quasi aliquis quereret unde hoc scis·
respondet· Ecce quia adiuvante me proveniente gratia bonum certamen certavi·
hactenus· id est explevi quod debui et cursum consummavi· id est firmiter
locavi ecclesiam· Ut vita continua· a· in proximo sum migraturus
sed bonum certamen certavi· contra rebelles· a· Hoc exemplum et relin-
quo et cursum· mee predicationis quam cucurri vel facile transit erat
consummavi firmiter locata ecclesia in omnibus adversis fidem que est cap
ceterarum religionis· servavi quod non habui nisi deo miserante qui donum
dei est unde alibi ait. Misericordiam consecutus sum non quia fidelis eram sed ut
fidelis essem. Apostolum ergo invenimus sine ullis meritis bonis· immo
cum multis meritis malis dei gratiam consecutum reddentis bona pro ma-
lis. Qui sua iam propinquante passione bona merita sua commemo-
rat. post que consequeretur coronam qui post mala merita consecutus
est gratiam quia nisi prius gratuita donaretur corona debita non redderetur. Non
ergo merita ipsius tamquam ipsius sunt· id est ex ipso ei comparata sed dona dei sunt.
Attende quod ait certamen certavi cursum consummavi· Quomodo potuit hoc dicere cum
adhuc restabat ipsius passionis quam se iam imminere dixerat tam
magna conflictatio tam molestum tam grande· certamen ad cuius
consummandum cursum adhuc illud deerat vel erat futurus acrior
et crudelior inimicus sed hoc dicit non re plena sed spe firma quia
de victoria futuri certaminis et cursus consummatione Certum
enim securusque iam fecerat quod se passionem iam imminere revelaverat.
Et ideo quod futurum esse presumpsit tamquam factum fuit indicavit.
Hoc ergo certaminis dominus tunc fuisse adhuc proficiens qui de dei promissione presidens tota vita dicebat tamquam fuisset effectum
non in re de proximo securus adiungit. Et in reliquo· id est in futuro corona iusticie reposita est michi· quasi scilicet nullus auferat inde et sperare potest.
Quam reddet michi dominus in illa die· id est quia ipse est iustus iudex. Utique iustus retribuendo bona pro bonis quia prius misericordia retribuendo bona pro
malis et ipsa tamen iusticia qua retribuuntur bona pro bonis non est sine misericordia. Et nota quod ait reddet. Si enim fides gratia est et vita eterna
na que merces est fidei videtur quod deus vitam eternam tamquam debitam reddere. Cui debitam· fideli quia promeruit illam per fidem. Sed quia

Amb.
Aug.
Ag.
Aug. de gratia et libero arbitrio.
Aug. de gratia et spiritu et littera.
Aug. super Io.

fides gratia est uita eterna. est gratia pro gratia. Reddet mihi dico. non
solum autem mihi sed et hiis qui diligunt aduentum eius. Mali timent ad
uentum eius quia ibi dampnandi sunt. Boni uero diligunt.
quia ibi saluandi sunt. Festina. et cetera. Quia instat tempus re
solutionis festina cito uenire ad me. et hoc ideo quia quos me
cum habere solebam modo non habeo. Demas enim proprium nomen est
me dereliquit tempore aduersitatis. diligens hoc seculum et abiit
Crescens abiit in galatiam missus a me in ministerium. Tytus abiit
in dalmatiam missus a me. Lucas est mecum solus. Marcum
assume et adduc tecum. Est enim mihi utilis in ministerium. Tytitum
autem misi ephesum. Penulam quam reliqui troade apud carpum. ueniens
ambrosius affer tecum et libros. quos ibi dimisi maxime autem membranas in qui
scribam epistolas meas. Hec penula feminone data fuit patri
ambrosius pauli in insigne a romanis quando susceptus est in socium et ciuem
romanum. Vnde paulus se ciuem romanum appellat. Penu
la enim est uestis erat consularis qua induebantur consules
romani ingredientes in curiam de qua sic quidem uir apostolicus respondeo accidere
romanos hanc habuisse consuetudinem quando monarchiam totius
orbis sibi acquirebant ut quecumque gens cum pace et coronis eis occur
risset, darent eis libertatem in tantum ut filii illorum dicerentur ciuesque
ambrosius romani appellarentur. dabantque potestatem edificandi ciuitatem
et habendi consules sicut et ipsi habebant. Pater ergo pauli de gisca
lo opido iudee ubi natus fuerat translatus in tharsum cili
cie quodam tempore uenientibus romanis per ciliciam occurrit eis ipse
cum aliis tharsensibus. ut pote nobilis exceperuntque eos cum pace;
tunc romani concesserunt eis predicta ubique. pater pauli pe
nulam accepit. Post cuius mortem ob recordationem eius hanc ues
Jeronimus tem paulus sibi retinuit. Vel penula hic dicitur uolumen legis.
Vnde ieronimus ait. Volumen hebreum replico quod paulus iux
ta quosdam penulam uocat. Alexander. et cetera. Ille religione
alexander autem erarius. id est faber uel custos erarii. multa mala mihi
augustinus ambrosius ostendit. id est fecit athenis. Iste est alexander quem supra dixit reuersum
ad apostasiam. qui fabricabat edes diane apud athenas et contra
augustinus de sermone domini in monte apostolum commouit. Vnde subdit. Reddet ei dominus secundum opera eius. non ait red
dat sed reddet. quod uerbum prenuntiantis est non imprecantis. Iudi
cat enim non optat. Quem et tu deuita. ualde enim restitit uerbis nostris.
et in prima mea defensione. id est quando primo cepi defendere euangelium contra
illum. nemo mihi affuit adiutor. Per hoc quod dicit in prima innu
augustinus it sic sepe consilium contra illum. Vel pessimam tribulationem sibi il
latam defensionem uocat. Tribulatio enim christianis defensio est
qua defendit eos in die iudicii. Nemo mihi affuit dico. sed omnes
augustinus de sermone domini in monte mei dereliquerunt me. non illis imputetur. quia hominis est timere. Nota quia
non orat pro alexandro quia non inuidentia fraternitatis oppugnan
do peccauit sed pro hiis qui non abrupant amore sed timore suc
cubuerunt orat ut eis ignoscatur. Multum enim interest inter eos qui
hominem reos quia illo modo peccant. Dominus autem mihi astitit et confortauit me.
quanto plus ab hominibus relictus sum confortauit me dico
ambrosius ut per me predicatio impleatur et audiant omnes gentes quod liberatus sum et de ore leonis. id est neronis de cuius manibus liberatus
ambrosius est a domino quando uenit romam adductus ab his qui petierant iudeis obligatus quia cesarem appellauit. Nam cum uenisset romam duobus
annis mansit in libera custodia. postea transiuit ad alias nationes que erant in circuitu rome. Vel de ore leonis. id est dia

Festina uenire ad me cito. De
mas enim me dereliquit dili
gens hoc seculum et abiit thessalo
nicam. Crescens in galatiam
Tytus in dalmatiam. Lucas
est mecum solus. Marcum assu
me et adduc tecum. Est enim mihi
utilis in ministerium. Titicum
autem misi ephesum. Penulam quam
reliqui troade apud carpum
ueniens affer tecum et libros
maxime autem membranas. A
lexander erarius multa mihi
mala ostendit. Reddet ei
dominus secundum opera eius. Quem et tu
deuita. Valde enim resti
tit uerbis nostris. In prima mea
defensione nemo mihi affuit sed
omnes me dereliquerunt.
Non illis imputetur. Dominus autem
mihi astitit et confortauit me.
ut per me predicatio impleatur.
et audiant omnes gentes et li
beratus sum de ore leonis.

Libauit aūt me dn̄s ab omni ope malo ⁊ saluū faciet in regnum suū celeste. Cui glā in scla sclo℞ am. Saluta p̄scā ⁊ aquilam. ⁊ honesiphori domum. Erastus remansit corinthi. Trophimum aūt reliqui infirmum. mileti. Festina aū hiemē uenire. Salutat te eubolus. ⁊ pudens. ⁊ linus ⁊ claudia ⁊ frs omīs. Dn̄s ihc cū spū tuo. gr̄a uobiscū am.

PAULUS seruus dī aplc̄ aūt ihu xpi scd̄ fidem electo℞ dī in agnitiōē ūitatis que scd̄ pietatē est in spē

boli quisic ait petr̄ tāqͣ leo rugiens c̄cuit q̄rens q̄ deuoret. q̄ ē n p̄ auisticia morie aplm ut de uita uiuit tollē ne alus p̄dess; . Quod quia n̄ p̄ insultate ia aplc̄ dicens. Libauit me ⁊ dn̄s ab omī ope malo ⁊ saluū me fec̄ ducens in regnū suū celeste. id ē spare licet. Cui est glā in sclā sclo℞ am. Saluta p̄scam ⁊ aquilā. Aquila erat uir p̄sce ap̄ istos hospitabat̄ aplc̄. ⁊ honesiphori domū. i. familiā. Erastus remansit corinthi. Trophimū aū reliqui infirmū mileti. Jō hos nominat ut ueniens p eos uisitet. Festina ante hiemē uenire. p̄p̄ imbres ⁊ frigora comonet ū a autūno ueniret. amb.
Salutat te eubolus ⁊ pudens ⁊ claudia ⁊ frs omīs. Post salutatiōē frāo℞ ip̄i salutat. q̄ sub scbens h̄ m̄. Dn̄s ihc. sit c̄ spū tuo ⁊ caue ne ad morē irascaris. s; potius gr̄a sit uobisc̄. i. maneat nr̄a dilō. am. i. fiat ut ua sit q̄ hactenus dixi. amb.
Explicit epla scd̄a ad timotheum.

Titū commonefacit ⁊ istruit de constitutiōē pbri ⁊ de spualī cōuersatione ⁊ hereticis uitandis. q̄ i scptis iudaicis c̄dunt. a nicopoli sc̄bit scpta a laodicia.
Incipit epistola ad titum.

PAULUS seruus dī. ⁊c. Hanc eplam sc̄bit aplc̄ tyto quem c̄auit epm commonens eum fore sollicitū. in eccl̄astica disciplina. Tyto enim relicto crete epo ex humilitate ⁊ ex simplicitate nimis pacienti a nicopoli sc̄bit de epali offitio imp̄iose ⁊ potestatiue tractando. p̄scpta ei sua auctoritate uti . Debet enim pontifex h̄re mansuetudinē pietatem ⁊ pat̄s seueritatē. ut sit fortis sup̄bis ⁊ suauis modestis. ut non h̄ns timoris angulū nec elationis sup̄cilium urat ⁊ luceat. Vr̄im ueste legalis pontificis erat coccus bistinctus qui h̄t spēm ignis. Ignis aū duo fac̄ urit ⁊ lucet. Ita pontifex gladio p̄dicatiōis. s. ignito eloquio urere deb; mordaci increpatiōē ⁊ minuenda comminatiōē ⁊ lucē blandis fouendo ⁊ delectabilia p̄mittendo. Jō de manna dr̄ quod indurabatur ad ignē ⁊ liquescebat ad solem ⁊ baculus pontificalis ab inferiori p̄ungit ⁊ in summo in antio rat extendit uiseredians. quia eccl̄asticus doctor. gladio ubi pungē deb; i. aspe redarguē peccantes quod ē ex inferiori n̄ ⁊ correctos in antiora dirigē ita tū ut ad p̄am consciām sui consideratiōē redeat. si forte mischiāt q̄ alius annuntiat. Est ḡ intentio apli instruē titū de epali offitio atq; monē ut id imp̄iose retractet ⁊ hereticos uitet. Modus talis p̄mo salutat deīn instruit eum de epali officio docens eum quid agē debeat ⁊ quales epos p̄ ciuitates constituē. Deīn qualit̄ diuisos ł sexu ł etate ł condicione instituē debeat. Postea monet eū de uitandis hereticis. Premittit aū salutatiōē dicens. Paulus nomine seruus conditiōē n̄ in p̄ecti misera seruitute. s; dī quadam nobilitate. qualit̄ moyses ⁊ dd̄ s; ut sunt appellati ⁊ maria ancilla. Aplc̄ aū ihu xr̄. a. dicit. Humilitas n̄ tollit p̄tatē ⁊ dignitatē aplc̄ dico scd̄m fidē electo℞ dī. i. tenēs ⁊ p̄dicās fidē q̄. tenet ł qua saluantur electi dī. ⁊ iō mag p̄ ea laborandū ē ⁊ fac. in agnitiōē ūitatis que. ūitas ē s̄ pietatē. i. x̄ religiōē. Hac iō dīc quia ē ūitas ⁊ in libalibus artib; s; q̄ n̄ p̄tinent ad x̄anā religiōē. Aplc̄ x̄ sic dico ⁊ in spē uite etne. i. p̄t spans uitam etnā. Hec est res q̄ est fructus aplici officii. Phoc commdat aplicum officiū n̄ tepidius ēē agn̄d. Sed. amb.
Quā uitā etnā d̄s aū tempa sclaria ut etna quod idemē. i. ano mīa tpa p̄misit. Quō p̄misit ē n̄dū essent hoiēs quibus p̄mitteret. Quia ieī etnitate ⁊ in p̄p̄osito eius eius coetno ⁊ a p̄destinatione fixū erat q̄ suo tpe futurum erat. P̄misit ḡ aū tempora quia i se etno fixum erat sic anq̄ā temp eēt quod cū catitis cepit. Nō ḡ aug. de ci. di.

amb. amb. amb. amo. amb. I.

aug. cc. manicheos. aug. aug. ambr. aug. ad bonifacium pp. aug. sup io. aug. in eos. ier. aug. in lib. de bono coniugali.

possitimus dicere fuisse aliquod tempus quando deus non dum aliquid fecerat. Io. ait. Quam deus p. a. t. s. a. Non est recens promissio sed ante tempora omnium seculorum addit. Quam in mu
tet. i. qui non tegit est per quod certa ostenditur promissio uite. et quanto certior est tanto mi
nister debet esse sollicitior. Verbum cuius sit manifestauit suis temporibus. i.
congruis. s. uerbum suum. i. filium suum. hec est uita eterna. Manifestauit dico non solum
rei effectu sed et in predicatione que credita est michi ut fideli cui tuo tyte compatici
pas credita est mihi predicatio dico et hoc secundum preceptum saluatoris nostri dei. cui in salute
hominum minus obedimus si quo omnia remittuntur. Paulus in qua scribit hac epistola
tyto dilecto filio secundum commune. i. catholicam fidem non prauatam alicuius. Catholicon u.
grece latine dicitur commune uel uniuersale et inscribendo primum salutat in hunc mo
dum. Gratia sit tibi et pax a deo patre et a christo ihesu saluatore nostro manifesta sunt hec. Huius rei
Primo dicit quid agere debeat et quales ordinare presbiteros ita incipiens. Huius rei
gratia reliqui te crete. cum non recederem ut corrigas mala in peccantibus addendo bo
nis. ea que desunt ad perfectionem. Nota quia dum hoc recolit apostolus sic ei dispo
suerat monet exequi. et ideo reliqui te ut constituas per singulas ciuitates presbiteros.
i. episcopos ut pastoralis cure onus facilius sustineatur. per multos diuisum. Constitu
as dico sicut ego tibi disposui. i. quales constituendos docui. i. Si quis est non dico
sine peccato sed sine crimine. i. sine peccato criminali uel infamia criminali. Si dixisset
sine peccato nullus in ecclesia recte posset ordinari minister. Multi enim baptizati fi
deles sunt sine crimine. sine peccato autem in hac uita neminem dixi. non quia peccati
aliquid remaneat quod in baptismate non dimittatur. sed quia in nobis in huius uite in
firmitate manentibus cotidie fieri non quiescit quod fidelibus orantibus cotidie dimittatur.
Quelibet ualde iterum discutias hac in uita quamuis in dignitati uocabulo nemini sine pec
cato. Vnde. Si dixerimus quia p. n. h. n. i. s. et u. i. n. e. Sed plane multi iam
dicti sunt sine querela quod intelligitur sine crimine. Nulla enim querela ita est
de his qui non habent crimen. Crimen ergo est querela. i. peccatum graui accusatione et dampna
tione dignissimum ut homicidium adulterium aliqua inmunditia fornicationis.
furtum fraus et cetera huiusmodi. que cum cepit homo non habere incipit caput erigere in libertatem
tem sed ista inchoata est non perfecta libertas. Sed. Vnius uxoris uir. post bap
tismum quia in nouo homine non stupra nec aliqua que ante fuerint obsunt. Huic sententie aug.
contradicit his uerbis. Acutius intelligunt qui nec eum qui cathecuminus uel paganus
habuit alteram consecrata ordinandum esse censuerunt quia de sacramento agitur non de
peccato. Nam in baptismo peccata omnia dimittuntur. et qui dixit si nupserit uirgo non
peccat satis declarauit nuptias non esse peccatum. Propter sacramenti autem sanctitatem
sicut femina et si cathecumina uitiata fuit non potest post baptismum inter dei uirgines consecrari
ita non absurde uisum est digamum non peccasse sed normam quandam sacramenti ami
sisse non ad uite bone meritum sed ad ordinationis ecclesiastice signaculum necessariam.
et sicut plures antiquorum patrum uxores significauerunt futuras ecclesias ex omnibus gentibus uni
uni uiro subditas i. christo. Itaque sicut duobus pluribus ue dominis seruire sic
a uiuo uiro in alterius transire connubium non licet. quia apostatare ab uno deo et
ire in alterius adulterinam superstitionem semper est malum. Ieronimus ait. Vxoris uni. i.
in quo spes continentie est et sacramentum. Sequitur. Filios habens fideles. i. sane fi
dei non in accusatione luxurie aut non subditos. i. nec saltem de luxuria ac
cusatos. Vel sibi non subditos aliquin nec spes est in eo corrigendi alios nec
~~frontem habet ad alios~~ nec frontem habet ad alios talium cohabitator. Oportet autem e.
Talis debet constitui episcopus oportet enim. i. necesse est ad tractationem officii episcopum
esse sine crimine. i. reprehensibilem sicut dei dispensatorem. cum dicit episcopum aperte ostendit
presbiterorum nomine episcopos supra fuisse designatos. Sequitur. Non superbum non iracundum
non percussorem. i. non aliorum mentes aliter quam oportet loquendo percutientem. Vel
non litigiosum non ferocem non crudelem non cupidum turpis lucri. i. secularis sed hospitalem benignum sobrium iustum pium

Ita uir antistes i. episcopus uni uxori uir significat ex omnibus gentibus unitatem uni uiro subditam i. christo.

uite eterne quam promisit qui non mentitur deus ante tempora secularia. manifestauit autem temporibus suis ~~non~~ uerbum suum in predicatione que credita est michi secundum preceptum saluatoris nostri dei. Tyto dilecto filio secundum communem fidem. Gratia et pax a deo patre ~~nostro~~ et christo ihesu saluatore nostro. Huius rei gratia reliqui te crete ut ea que desunt corrigas et constituas per ciuitates presbiteros. sicut ego tibi disposui. Si quis sine crimine est unius uxoris uir filios habens fideles non in accusatione luxurie. aut non subditos. Oportet autem episcopum sine crimine esse sicut dei dispensatorem.

Non superbum non iracundum non vinolentum non percussorem non turpis lucri cupidum sed hospitalem benignum sobrium iustum sanctum continentem amplectentem eum qui secundum doctrinam est fidelem sermonem ut potens sit exhortari in doctrina sana et eos qui contradicunt veritati arguere. Sunt enim multi inobedientes vaniloqui et seductores maxime qui de circumcisione sunt quos oportet redargui. Qui universas domos subvertunt docentes que non oportet turpis lucri gratia. Dixit quidam ex illis proprius eorum propheta. Cretenses semper mendaces male bestie ventris pigri. Testimonium hoc verum est. Quam ob causam increpa illos dure ut sani sint in fide non.

sermo do continentem se ab illicitis. vel ab ira superbia et ceteris amplectentem amore cum sermonem qui est secundum doctrinam fidelem. vel veracem. ita hoc habeat ut potens sit vita et scientia exortari scientes in doctrina sana et redarguere eos qui contradicunt veritati obloquendo vel male vivendo. Credentes (contradicentes) enim in uno in intelligendi sunt; paucissimi enim nobis contradicunt loquendo sed multi male vivendo. Quis enim audet apertissime loquendo contradicere veritati? Non contradicunt multi linguas, vita quos redarguere magnum opus est grandis sarcina clivus arduus. Sunt enim

que. Hoc dixi eos qui contradicunt. Sunt enim in Creta multi inobedientes. in se et vaniloqui ad alios. et seductores. circumventionibus et cuiuscumque generis fraudibus; maxime qui de circumcisione sunt. vel de iudeis qui sub nomine Christi iudaizare docebant. Renati enim in Christo non puri erant christiani quia partim legem partim Christum venerari volebant. De quibus subdit. Quos oportet redargui ideo quia ipsi sunt qui subvertunt universas domos. vel totam familiam. docentes que non oportet et hoc faciunt gratia turpis lucri. scilicet terrenorum terrenis acquirendis. Vel gratia turpis lucri. et ut faciant proselitos sicut dominus dicit scribis et phariseis. Circuitis mare et aridam ut faciatis unum proselitum. Dixit quidam. Vere tales sunt sicut dixit quidam ex illis qui eos noverat. Iste fuit epigmenides cretensis in cuius libris hoc invenitur qui homo etiam propheta dei non invenitur nec eius prophetia ad illa dei eloquia pertinet que iudeis sunt credita. Ideo nomen eius non commemoravit apostolus sicut solet commemorare prophetas dei dicens. Sicut David dicit, vel Ysaias. Vel cum taciti eorum nominibus dicit sicut scriptum est. vel ea scripta intelliguntur in qua est auctoritas dei. Hic homo a terrendo canis rabiosus veritati oblatrans. aus est contra iudeos propheticus videorum fuisse de quo ait apostolus. Dixit quidam ex illis propheta. quam verum dixit et si poeta erat propheta dico illorum non dei proprius illorum quia eorum non bonum aperuit. quod utique ad hoc dictum est ne dei propheta putaretur. Non quia iudeorum sed cretensium suus erat propheta qui dixit. Cretenses semper sunt mendaces et male bestie. scilicet sanguinem sitientes et ventris pigri. vel gulosi ideo pigri et ne minus crederetur ei quia gentilis erat eius verba commendat apostolus dicens. Testimonium hoc verum est. Sciendum quod hoc et divine auctoritati non voluit quod verum invenit testimonium sumere. sicut et paulus ut legitur in actibus apostolorum cum loqueretur atheniensibus; ait de deo. In illo vivimus movemur et sumus sicut et quidam secundum vos dixerunt et de atheniensibus; aram inscriptionem ait. Inveni aram in qua subscriptum est de ignoto deo. Ita divina auctoritas ubicumque; sumit quod necessarium invenit. sed non omnia que ibi scripta sunt accipiendo confirmat. Unde in lege preceptum est iudeis ut si mancipium gentile emerent eius pili raderentur et ungulum incrementa absciderentur. Deinde ad usus domesticos assumeretur. ita varias atque superfluas gentilium superstitionum et poetarum sententias abrasas et decisas quod purum receptum fuit ad ministerium domus dei assumendum est. Sequitur. Quam ob causam. et cetera. Docet quod non oportet quam ob causam increpa illos. non ut soles molliter sed dure ideo ut sani sint in fide. vel ut recte credant non intendentes iudaicis fabulis. litteralis observantie in qua nemo iustificatur apud deum. et mandatis hominum. quia mandata legis post manifestam veritatem iam hominum et non dei mandata sunt. Hominum dico aversantium vel avertentium se a veritate. spiritualis intelligentie. Quicquid enim ad versum veritatem opponitur humana inventio est. ideo mandata hominum et fabulas appellat que narrant quia nescientes vim scripturarum et interiora verborum legis colorem sequuntur non saporem. Putant enim numquam recedendum ab his esse que moyses tradidit. ut puta de escarum differentia. Unde subdit. Omnia enim. et cetera. Vere avertunt se a veritate quia omnia humanis usibus concessa munda sunt mundis. scilicet illis qui fide bona sumunt. et ita sunt quod ipsi negant ideo quia in lege quedam moyses prohibuit et ab immundis munda discernit. Hoc causa non quia deus cavit intelligi voluit. sed significationes. Omnia ergo munda sunt mundis et non in qua causa sunt. Unde in genesi. Vidit deus cuncta que fecerat et erant valde bona.

Aug. / Ad deum apli

Amb.

Amb / Aug contra inimicum legis et prophetarum

Aug contra inimicum legis et prophetarum

Ad meos.

Amb.

Amb.

Aug contra faustum.

Sed in significationes quedam immunda sunt iudeis non nobis omnia apta sunt. Vel propter salutem corporum. Vel propter consuetudinem humane societatis. Cuique sua cuique reddunt et naturalem ordinem servant. Omnia munda sunt mundis. Contaminatis autem per peccata et infidelibus. s. qui non credunt in deum. Vel deo. nihil mundum est quia non sunt digni domus dei sed et mens et intellectus et conscientia eorum inquinate sunt quia confitentur quidem verbis se nosse deum factis autem negant. Ut enim iohannes ait qui dicit se nosse deum et mandata eius non custodit mendax est. Sic negatio non tantum lingua fit sed et factis multos certe invenimus antichristos qui ore confitentur christum et moribus dissentiunt ab eo. Quisquis factis negat christum antichristus est. Tales sunt omnes mali catholici qui non verbis sed factis negant. Nolite ergo esse tamquam de fide securi ad iungite fidei recte vitam rectam ut christum confiteamini et verbis vera dicendo et factis bene vivendo. Nam si confiteamini verbis et non factis fides talium mortua propterea fides est demoniorum. Cum sint. q. Confitentur se nosse deum cum tamen sint abhominabiles. i. deo odibiles et incredibiles. i. nec habiles credere et ad omne opus bonum reprobi. adeo reprobati ut non habeant gratiam ad bene operandum. Tu autem. q. illi docent quod non oportet tu autem loquere. ea que decent sanam doctrinam. i. doctrina sane fidei. hec sunt que ad bonos mores pertinent. s. exhortare senes ut sobrii sint pudici ne luxurient prudentes pudentes fidei necessaria sani in fide. s. ut habeant integram fidem similiter ut sint sani in dilectione dei et proximi et in ordine secundo ipso caritatis et sint sani in patientia temptationum et tribulationum. Hortare et anus similiter esse in habitu sancto. ut. s. earum incessus. motus. vultus. sermo. preferant sanctitatem non criminatrices. i. crimina aliis imponentes quod solet facere adolescentulis in multo vino servientes. Solent enim esse quedam que corporis frigescente luxuria vino se per luxuria dederunt. bene docentes. non que publice viros. sed privatim adolescentulas ita tamen ut doceant ipsas adolescentulas prudentiam. s. ut ament viros suos. Vel ita distingue bene docentes ita ut prudentiam doceant. Hic distingue. Deinde sequitur. Adolescentulas autem hortare ut viros suos quos carnali affectu naturaliter diligunt ament et pudicicia dilectione ut. s. cum pudore viris debitum potius reddant quam exigant et filios suos diligant non carnali sed spirituali amore doceant et eas esse prudentes in viris intelligentia castas corporis continentia. sobrias in cibo et potu domus sue curam habentes benignas. subiectas viris suis. ut non divitiis vel nobilitate prelate viris suis. ipsi a re desideant. Subiecte sint viris suis dico ita ut verbum dei. i. doctrina evangelica non blasfemetur. si habent viros infideles quibus propensius propter timorem dei obsequi debent et congaudent ut hi videntes non blasfement nomen dei. Vel potest hoc referri ad senes et ad omnia superiora. q. Exhortare senes et anus et adolescentulas ut ita se habeant ut dixi quod debent facere. ideo ut non blas. u. d. quod fit si male se habent. Sequitur. Iuvenes similiter hortare ut sobrii sint. quia iuventus solet modum egredi in mo promptior solet esse ad lapsum. Ideo salubribus retinaculis continenti iubetur. ut infrenata divinis legibus gubernetur quod ut facilius sit magister vitibus forma esse subdens. Circa in omnibus prebe te ipsum in exemplum bonorum operum. ut. s. quod doces verbis ostendat factis ut hi qui prophanant et inimici fidei erubescant videntes quia que docet verbis vera esse probat factis aliter. Pastor occidit oves quantum in se est et si ille vivit. Mali enim pastores non parcunt ovibus quia nimis languentes et errantes non curant sed et fortes et pingues necant quantum in ipsis est. et si ille vivit de misericordia dei vivit tamen quantum ad pastores malos pertinet occidit. Quomodo. Male vivendo. malum exemplum prebendo. Attendens enim ovis prepositum suum male viventem oculos a regula dominum declinante in homine intendente incipit dicere apud se. Si prepositus meus sic

Quia non ex cibo est coinquinatio eorum sed ex malo intellectu et conscientia peccatorum. Et vere mens et conscientia eorum inquinate sunt.

Augustinus super Iohannem.

lectio

II.

lectio

lectio

lectio Augustinus

Augustinus

intendentes iudaicis fabulis et mandatis hominum aversantium se a veritate. Omnia munda mundis. Coinquinatis autem et infidelibus nichil est mundum. sed inquinate sunt eorum et mens et conscientia. Confitentur se nosse deum. factis autem negant. cum sint abhominati et incredibiles et ad omne opus bonum reprobi. Tu autem loquere que decent sanam doctrinam. Senes ut sobrii sint pudici prudentes. sani fide dilectione patientia. Anus similiter in habitu sancto non criminatrices non multo vino servientes bene docentes ut prudentiam doceant. Adolescentulas ut viros suos ament filios suos diligant prudentes castas sobrias. domus curam habentes benignas subditas viris suis ut non blasfemetur

verbum dei. Iuuenes similiter hor-
tare ut sobrii sint in omnibus.
Temetipsum prebe exemplum bono-
rum operum in doctrina in integritate
in grauitate. verbum sanum ir-
reprehensibile ut his qui ex aduerso
est uereatur nichil habens malum dicere de
nobis. Seruos dominis suis sub-
ditos esse in omnibus placentes
non contradicentes non fraudantes.
sed in omnibus fidem bonam ostendentes
ut doctrinam saluatoris nostri dei or-
nent in omnibus. Apparuit
enim gratia dei saluatoris nostri omni-
bus hominibus erudiens nos.
ut abnegantes impietatem et
secularia desideria. sobrie et iuste et pie
uiuamus in hoc seculo. expectantes
beatam spem et aduentum glorie m-
agni dei et saluatoris nostri ihesu christi
qui dedit semetipsum pro nobis
ut nos redimeret ab omni iniquitate.
et mundaret sibi populum acceptabilem
sectatorem bonorum operum. Hec loque-
re et exhortare et argue cum omni imperio.

uiuit ego iniustum qui non faciam quod ille facit. Omnis ergo qui ma-
le uiuit in conspectu eorum quibus prepositus est quantum in ipso est
occidit eos. id est seruo dei eminenti in membris summi pastoris dictum est.
In omnibus prebe te exemplum bonorum. scilicet in doctrina recta. in integritate
uite et corporis. in grauitate ne leuis sis uel austeritate. uerbum
tuum sit sanum et irreprehensibile. quod etiam non ualeat reprehendi
loco dictum et tempore ut his qui ex aduerso est. id est qui nobis contrarie mili-
catur. ut uereatur nichil habens malum dicere de nobis. Seruos etc. hor- Ambr.
tare subditos esse dominis suis. quibuslibet tam bonis quam malis. Sub-
ditos dico in omnibus. quod non esse possunt nisi placentes. Vel ita distingue.
In omnibus placentes non contradicentes. hoc modo poterunt placere. scilicet
si ministrauerint cum dominus eis aliquid iusserit non fraudantes a-
liquid debito seruitutis sed in omnibus. et in minimis fidem bonam osten-
dentes ut doctrinam. Hoc refertur ad omnia predicta. scilicet ad senes
et anus et seruos etc. a. Hortare omnes predictos ut ita se habeant
ut per exemplum scilicet ut ita ornent in omnibus actionibus suis doctrinam
saluatoris dei nostri. et bonis operibus et fide. Doctrinam dicit Ambr.
ornari dominicam. Ornamentum enim doctoris est honesta uita discipli-
Apparuit enim. a. Omnes monendi sunt ut ornent quia omnibus natus est
christus. nullum exclusit. et hoc est quod ait. Apparuit enim per carnem gratia dei
et saluatoris nostri. id est deus et saluator noster. scilicet dei filius et sic inuisibilis sicut
forma dei erat per gratiam apparuit in forma serui. et hoc omnibus hominibus. id est ad
utilitatem omnis generis hominum sine quo non profuisset nobis nasci. eru-
diens nos. exemplo uite et doctrina in quo eum sequi debes. scilicet ut e-
rudias. erudiens nos dico ad hoc ut nos abnegantes. id est fugientes Ambr.
impietatem uane culture et ignominiam et desideria secularia que a m-
undi huius principe suggeruntur. sobrie in nobis iuste ad proximum et
pie ad deum uiuamus in hoc seculo tam singuli nos dico expectantes
ut certi et sollicita. beatam spem. id est gloriam eternam et aduentum uel manife-
stationem glorie magni dei et saluatoris nostri ihesu christi. qui non in infirmitate
ut prius sed in gloria et potestate ueniet premia daturus. et in uita quia in primo
aduentu a deo humilis fuit quod non solum erudiuit sed et dedit. id est tra-
didit morti semetipsum pro nobis. Per hoc securi sumus de spe. Dedit
dico ad hoc ut nos redimeret per sanguinem ab omni iniquitate. tam
originali quam actuali et mundaret. in baptismo a culpa et pena.
populum sibi acceptabilem uel peculiarem. id est proprium sectatorem bonorum operum.
Ad hoc redemit nos christus ut puram uitam sectantes et repleti Ambr.
operibus bonis regni dei heredes esse possimus. Hec loquere nescientibus
et exhortare scientes et argue negligentes uel rebelles. et hoc cum omni imperio
id est potestatiue quia aliquando aspere accipitur cum pro salute sic sciatur. ita Ambr.
cum imperio ut nemo te contempnat pro simplicitate. Admone
a. Et si tu habes imperium spirituale tamen admone illos subditos esse prin-
cipibus. scilicet regibus et ducibus et potestatibus. in melioribus et obedire dic-
to illorum non quidem ad malum sed admone paratos esse ad omne opus bonum
id est obedire illis in domino et admone neminem blasphemare. et si premuntur
ab illis. a. Admone ut ad malum tardi sint et ad bonum parati
scientes quid singulis persoluere oporteat quia singulis paratum in-
omnes non litigiosos esse sed modestos omnem mansuetudinem ostendentes ad
omnes homines bonos uel malos. Christianos omnibus hominibus humi- Ambr.
les uult uideri. Sic enim possunt per fidem ad futuram spem uocari. Eramus enim. a. Hoc ideo debemus quia et nos

III.

aliquando fuimus quod ipsi sic et ipsi poterunt esse quod nos sumus per eandem gratiam. Et hoc est quod ait. Eramus enim et nos aliquando insipientes. et si philosophi essent quidam tamen vera sapientia carebant et eramus increduli errantes. per mala et servientes desideriis animi et voluptatibus carnis variis agentes vitam nostram in malitia. vel in mala nocendi voluntate et invidia de aliorum successibus et si nocere non licuit odibiles deo et aliis hominibus. et invicem odientes. alios Cum autem benignitas et humanitas. salvatoris nostri dei. vel cum benignus et humanatus deus salvator noster apparuit in mundo per carnem et nobis per fidem non ex operibus iustitie. Vel ita. Cum benignitas. id est largitas et clementia dei salvatoris nostri apparuit. id est illuxit hominibus salvos nos fecit. iam spe future salutis non ex operibus iustitie que fecimus nos quia nulla bona fecimus. sed secundum suam magnam misericordiam ita forsitan et illis faciet qui adhuc increduli sunt. Salvos fecit dico per lavacrum regenerationis. id est per baptismum in quo deposito vetere homine generatur novus et renovationis spiritus sancti. quia cotidie magis et magis renovamur per spiritum in baptismo datum quem spiritum. scilicet effudit in nos abunde. scilicet ad remissionem omnium peccatorum et copiam virtutum et hoc per ihesum christum salvatorem nostrum. ad hoc ut iustificati gratia ipsius heredes simus. iam in presenti vite eterne et hoc secundum spem. et si non dum secundum rem et iste sermo. scilicet quod christus salvavit et heredes fecit est fidelis. id est verax et de his predictis volo te confirmare alios ut curent in operibus bonis preesse aliis multis qui credunt deo. Vel ita Volo te confirmare. scilicet eos qui credunt deo. ut cum in omnibus preesse aliis multis et sibi ipsis. Ideo volo te de predictis confirmare alios quia hec predicta sunt bona in se et utilia aliis hominibus. Stultas autem. quasi De his confirma stultas autem questiones in quibus nulla salus et inutilis scientia est. et genealogias. id est originum enumerationes et contentiones. quas de lege faciunt ut de cibis quos alii asserunt discernendos alii non et pugnas legis. ut quando in emendata scriptura de annis matusale vel de huiusmodi aliis certia ut impossibilia sentire videtur. devita sunt enim inutiles. id est sine fructu et vane id est false. Et non solum hec devita sed et hereticum hominem post primam et secundam correctionem. id est postquam bis feceris correctionem devita. Hereticus sicut qui per verba legis ut pravitatem mentis sue legis auctoritate confirmet quia vitandi sunt quia frequentius correcti exercitatiores erunt ad malum. devita dico. Cur. ecce sciens quia qui huiusmodi est. id est incorrigibilis subversus est. id est perditus et delinquit quia scienter peccat proprio iudicio condempnatus. Et proprio iudicio se dampnat qui errorem

Nemo te contempnat. Admone illos principibus et potestatibus subditos esse dicto obedire ad omne opus bonum paratos esse neminem blasfemare non litigiosos esse sed modestos omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines. Eramus enim et nos aliquando insipientes et increduli errantes servientes desideriis et voluptatibus variis in malitia et invidia agentes odibiles odientes invicem. Cum autem benignitas et humanitas apparuit salvatoris nostri dei non ex operibus iustitie que fecimus nos sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis spiritus sancti quem effudit in nos habunde per ihesum christum salvatorem nostrum ut iustificati gratia ipsius heredes simus secundum spem vite eterne. Fidelis sermo. Et de his volo te confirmare ut curent bonis operibus preesse qui credunt deo. Hec sunt bona et utilia omnibus. Stultas autem questiones et genealogias et contentiones et pugnas legis devita. Sunt enim inutiles et vane. Hereticum hominem post primam et secundam correptionem devita sciens quia subversus est qui eiusmodi est. et delinquit proprio iudicio condempnatus.

Aug.
Aug.
Aug.
Aug.

Cum misero ad te archemam t titicu festina ad me uenire nicopolim. Ibi eni statui hyemare. Zenam legis pitum t apollo sollicite pmitte ut nichil illis desit. Discant autem et nri bonis opibz pee adusus necessarios. ut non sint infructuosi. Salutant te qui mecum sunt omnes. Saluta qui nos amant in fide. Gra dei cum omnibus uobis amen.

Argumentu eple ad philemone.

Philemoni familiares litteras facit p onesimo seruo eius. scribens ei ab urbe roma de carcere.

PAULUS uinctus ihu xpi et timotheus frat philemoni dilecto t adiutori nro t apphie sorori carissime. t archippo conmilitoni nro t eccle que in domo tua est.

laudat. t uitare uitia pat. Cum misero ad te archeman ut titicu qui interim pui deat ecclesiis du ad me ueneris. festina uenire ad me nicopolim. ibi eni statui hyemare. Io dicit non quia ut festinet p eplam missa uenire quia uult eum uide. ca effectus et ut plenius confirmet in ecclastica disciplina. zenam legis pitu. Io h dicit non quia pitior sit apollo s; quia huius pfessionis fuat sinagoga. t apollo. qui pfectus erat in scpturis sollicite pmitte. ita sollicite ut nic desit illis. i. ut que ad uiaticum necessaria s eis habit in suis sistarcis ne querant aliena. Ob qi quis qreret. unai res erit illis un hbt titus quod eis ad uiaticu largiatur respondr. Discant au nri. i. xtiani s; ceteri alii pee sibi ipsis in bonis opibus dando muicem inuitus iudicio ad quelib; s; ad usus necessarios. t h io ut non sint infructuosi. iuxta parabolam arboris q non facit fructum bonum excidantur t in ig. m. Io iub; illis sumptus necessarios dari quia dignu erat ut qui spualia tradebat non illis deerent carnalia. Apollo epc fuit corinthior qui pp seditione concitatam adusum se a pseudo aplis discesserat cum zena socio suo ad titum in creten sem epm. s; corinthus iam sedatis p eplas pauli. mandat tyto ut prius quam ueniat nicopolim pmittat eos ita sollicite ut nichil in uiatico illis desit. Salutant te omnes qui mecum sunt. Ppt qnuidiu simul omnes consalutatores sigt. Saluta eos qui nos amant non ficte s; in fide. t fideli affectu. Deinde gnalit omis salutat dicens. Gra dei sit cum omnibus uobis amen.

Explicit epla ad tytum.

Incipit epla ad philemone.

PAULUS uinctus tc. Hanc eplam scbit apls philemoni colosensi qui in ulla ecclastice ministratio nis pditus erat dignitate. s; uir laudabilis in plebe cui familiares litas mittit p onesimo seruo suo qui cum dapno eius fugat. s; ab aplo audito euuglo baptizatus est cui t uenia depcatur apls scbens ei a roma de carce. t eiuito apli implorare uenia onesimo ap philemone. Mod tat. Pri salutat illu cu uxore t filio deni nis eor comendans fide t caritate eor. Postea cu ei impare poss; ut onesimo parcat t gras do ag agit gras deo de bo philemone obsecrat quia talem illu recep ut non seruum eum existimet s; dilectissimum frem. Deni dic ut paret sibi hospiciu spantia ad ipm ire. Premittit u salutatioe dicens. Paulus uinctus ihu. i. p xo ihu. h on dic apls quod est nomen dignitatis s; uinctus. q de nom humilitas quia non impat s; orat. Est enim hic intcessio p onesimo. io q humilitatis sunt commemorat. incipiens ab iuria sua u dignitate eple sue faceret. Sic enim pecci ca uinciri obpbrium e sic et p xo custodie uincula sustine max gla est; Eo enim tpe in custodia erat io ait. Paulus uic. ie. x. qi ciuius debes misereri n e ca doloris quod eius si imisericors filiu

Amb

Amb

Amb

Amb

·I·

Amb

Amb

Amb

Amb

cruciauit et timotheus fr. cuius et causa debes misereri. Sc
leix. bunt hanc eplam philemoni dilecto. pueniri uirtutum. Vel sic
in greco habetur diligibili qui s. diligi meretur. et adiutori nro
ministrio pdicationis. et apie uxori eius cui scribit ut h uiru exoret
karissime sorori. in fide non ficta. et archippo filio eius colosensium mi
nistro ut et hic patrem exoret commilitoni nro. qui mecum in
Ac Amb eadem militia laborat. et eccle que in domo tua. uel eius e. i. toti
familie eius ut et h iorent eum. et anania salutat in hunc modum. Gra
sit uobis. i. remissio peccorum et pax mentis et reconciliatio a dno
a deo patre nro et dno ihu xpo. Gras. Post salutationem de bonis
gras agit commendans fidem et caritatem eius que io commemorat
ut memorata bonitas moueat eum ad ueniam. Ait g. Gras ago
deo meo semp memoriam tui faciens in orationibus meis. Vn autem
gras agat apte subdens audiens caritatem tuam et fidem. i. com
dationem fidei et caritatis tue. quam fidem et caritatem habes in dno
ihu et in omnes scos. uel in omnibus scis quia in xpo credebat et diligebat
i scis credebat et diligebat i p opa fidei et caritatis xpo seruiebat i scis
ut communicatio. a. fidem habes et caritatem in xpo i scis ita. Vt
communicatio fidei tue euidens fiat. i. ut fides tua communicans
fidei nre. Vel quod aliis ex fide tua communicas euidens sit et h in
agnitione omnis boni in xpo ihu. i. ita euidens sit ut h in uno cog
noscatur omne bonum ee in te p xpm. i. omnium bonorum sufficientia
Vel ita. Memor sum tui et gras ago in orationibus habitas de h
Amb. ut co. fi. t. i. opatio fidei qua tuis xpo et scis eu. fi. i ag. oms. bo.
Amb. quod est in xpo ihu. i. cum cognitione boni etiam ut illud expec
tetur in primum. Hoc enim orat apte ut opatio illius et cognitione
bonitatis fiat. i. ut tali mente opetur ut in futurum expectet
premium ipsum xpm non retributionem temporalium. Gaudium
a. Io h oro quia gaudium magnum habui in corde et consolationem i
aduersis in caritate tua que non solo uirtutis habitu in corde ui
guit s; et extra in ope e manifestata e. hac s. quia uisca scorum. i. fi
lii scorum karmi. uel grate ppensi scorum affectus in m. O fr p te
dignè illos recipientem a suis laboribus quodammodo respirantes.
Amb requieuerunt quia scorum necessitatibus utensilia ministrauit
et ita scorum affectus erga illum ppensius eo consolante quieuit et re
frigatus est. Propter quod. s. quia seruis aliis et ad benefaciendum pmp
tus es multo mag mihi seruire debes ego multam habens fiduciam. non dico
potestatem in xpo ihu. i. p xpm ihm imperandi tibi quod ptinet ad rem.
i. ad tuam utilitatem non dico contra tua licita. a. fiduciam
habeo imperandi quod licet utile e tibi non dico me hre potestatem impan
di et contra h quod licet habens inquam fiduciam imperandi. ppter car.
meam uel tuam mag obsecro cum sis talis uita et etate ut ego
paulus qui senex sum et io non impo t s; obsecro utique supra se
morem ne me paruis s; obsecra ut patrem. Nunc au. a. Senex
sum dico non solum autem senex s; et nunc uinctus xpi ihu. p quod
Amb magis debes moueri. Obsecto inquam te de meo filio onesimo
Magnum est et laudabile non de humili s; de sublimi uiro.
sic se inclinat et obsecrat. Filio meo dico quem genui in fide cum esse
in uinctis et io teneri eum diligo. qui tibi aliquando in tui fide erat. fuit
inutil. tua tollendo. nunc autem utilis et tibi et mihi. seruiendo. s. mihi et p me tibi. e. quem ego tuus in suus fec quem remisi tibi et a illum suscipe

s. cum tamen habeam potestatem imperandi quod licet.

Gra uobis et pax a deo patre nro
et dno ihu xpo. Gras ago deo
meo semp memoriam tuam fa
ciens in orationibus meis. au
diens caritatem tuam et fidem
quam habes in dno ihu et in
omnes scos ut communicatio
fidei tue euidens fiat in agniti
one omnis boni in uobis in xpo
ihu. Gaudium enim magnu
habui et consolationem in cari
tate tua quia uiscera scorum re
quieuerunt per te frater. Propter
quod multam fiduciam habens
in xpo ihu imperandi tibi quod
ad rem ptinet ppter caritatem
magis obsecro cum sis talis
ut paulus senex nunc autem
et uinctus xpi ihu. Obsecro
te p meo filio onesimo quem
genui in uinculis qui tibi
aliquando inutilis fuit nunc
autem et mihi et tibi utilis quem remisi tibi. Tu
autem illum ut mea uiscera susci
pe. Quem ego uolui mecum

detinere ut p te m ministraret
in uinculis euuangl'ii. Sine con
silio autem tuo nichil uolui
face ut ne uelut ex necessita
te bonum tuum esset; s; uolun
tarium. Forsitan enim io dis
cessit ad horam a te ut eternum
illum recipes iam n ut seruu
s; plus seruo k'm frem. max
m quanto autem magis t' t i
carne i in dno. Si g habes me
socium suscipe illu sic me. Si a
aliquid nocuit t aut deb; h m
imputa. Ego paul' scpsi mea
manu ego reddam ut n dica t
qd t te ipm m debes. Ita fr ego
te fruar in dno. Refice uisca
mea in dno. Confidens de obedi
entia tua scpsi t sciens qm t sup
id quod dico facies. Simul aut t
para m hospiciu. Nam spo p oro
nes uras donari me uobis. Sa
lutat te epafras concaptiuus me
i in xpo ihu marc aristarch' dema' luca' adiutores mei. Gra dni nri ihu xpi c spu uro am.

ad philemone.

.i. recipe illu ut mea uisca ut meu k'm filiu. Vl ut mea u.
.i. meum in eo recipe affectu. Onesimu p fugu decurrentem ad
diuinu auxiliu cu ee in custodia baptizauit apls uidens i illo
utilitatis spe quem sic comdat ut suum animu i illo significet
recipi. Quem ego uo. me. re. u p te. m. mi. i uin. eu. sn osilio au
.i. consensu tuo nic. uo. ut. bo. t. s. quod tuus m seruit ne .i. n
esset, uelut ex necessitate .i. q uelle tuu s; uoluntariu ut tn non
uelit ds fac quo patur in nob i uelle i opari p boa uolutate.
Forsitan enim. a. lo suscipe illu quia utilis fuit fuga eius. Forsita
enim ideo discessit ad horam a te ut recipes illum i eternu. s. hic t
in futuro. Dicendo forsi. sna temperat. hoc io dic quia omnia
humana s dubia t potuit alia esse ca qr sic fi ds disposuit siue
pmiserit. Recipes illu dico ia n tm ut seruu s; ut frm k'm pl's.
fris enim plus qua serui cari s. Illum dico max m caru qnto a
mag qua au ut quam m car t ee deb; t in carne s. quia su tu
est t in dno quia est fr fidei. Vl ita fr e t max m magro
tuo fr e, onesimus enim offenso dno po confug ad apl'm ad h ut oblit
atis peccatis utilis reuteretur in tm ut non solu dno suo eqt
fieret mitis s; ipi magistro fr. t ne phylemon quia dns erat
o suu i flaret humiliat eu dicens illu fr e ei. t in carne qa ex uno
adam sumus oms. t in dno p fidem. Ut h est quod subdit. Qua
to au m. quam au t fr e t in carne p condicionem pme nati
uitatis. t in dno p fidem que omnem supbiam amputat. t
quia ita e. g. i. io si habes .i. si h'r t uis me socium suscipe illu
sicut me. Si enim non suscipis non es socius. Si a au aliquid
nocuit t aut deb; h m imputa. Hunc excusationem o e
conuellit cum sibi imputandum dic. si uelle sit ut deb; a
liquid. t ut magis cedatur quod dicit addit. Ego paulus
scripsi manu mea ego reddam t. ut hic ut in futuro. Redda
t dico ut non dicam tibi quod non m tua teipsum debes m.
ad seruiendum. a. Minus exigo a te quam debes. Dein
supponitur adiutatio cum att. Ita fr ego fruar te in dno.
.i. gaudebo de te in regno di si feceris quod rogo. Ad
illud. Ecce. refice uiscera mea .i. filium ut affectum meu.
in dno. .i. p dnm. Dein blanditur ei dicens. Ego cofides
in obedientia tua scpsi tibi sciens quod facies supra id qd dico
Prouocat eum sic blandiendo ut amplius faciat quam postula
tur ab eo. Solet enim fi ut qui de se uidr bene sentiri. t me
liorem se pbeat. Deinde ut sollicitiorem eum faciat t ad obe
diendum p mptiore uenturu se ad illu sigtat subdens. Si
mul au t para m hospicium. Vl h p eum mouet ad ueniam.
Io dico para. Nam spo p orationes uras me donari uob. Hoc
dicit ut mag obediat. Solent enim absentes contempni.
Salutat te epafras ocaptiuus m's i xpo ihu t marc t aristarch' demas. lucas.
adiutores mei. Gra dni nri ihu xpi c spu uro am e —— tum;

Explicit epla ad phi le mo nem.

In primis dicend e c aptc i hac epta scdm on seruauit more suu u t uocabulu nois sui ut ordinis scber dignitate. h ca e quod ad eos scbens q er ec asio e c dida t qi gn tu apl e n hebor, scies q; supbia eor sua q; humilitate ip demonstrans m t officiu sui noluit anferre. Na simulit i ioh s aplc p p humilitate i epta sua nom suu ead tone n ptulit. hac g epta fert ad hebos apl e osc pta lingua hebica misisse. cui sensu t ordine retines luca euglta p excessu bi apli
paulli —— o —— o —— o —— o —— greco —— o —— o —— o —— sermone —— o —— o —— o —— o —— composuit.

dnit

duo depfec tioe incite hor

dnit.

dnit

dnit

dnit

dnit

Incipit argumentum epte ad hebreos.

M ULTIPHARIAM. Uel multipharie. et cetera. Paulus doctor egregius gentium apostolus ministerium suum uolens honorificare iuxta quod in epistola ad Romanos ait. quamdiu quidem sum apostolus gentium honorificabo ministerium meum temptans si quomodo ad emulandum prouocem carnem meam. ecclesiis hebreorum hanc epistolam scripsit agens de eminentia Christi et utriusque testamenti et legis mosaice inutilitate. astruens nullus eius fide christi absque legalibus sufficere ad iustitiam et salutem. legalia uero post passionem christi non iam proficere. immo et officere. Quorundam hebreorum superstitiosam traditionem excludens qui a principio conuertentes legales obseruantias tenendas putabant. et hunc errorem quosdam et quidem gentilitate uenientes ad christum sua auctoritate induxerant. Ideo apostolus prudens gentibus ne deinceps in hunc errorem hebreorum auctoritate trahantur. iudeos quoque ad emulandum prouocans quod est honor ministerii sui gratiam dei hic commendat per christum summum pontificem hoc tempore fidelibus factam legem ostendens reprobatam ad ultimum et de moribus instruit. Preteritis quoque temporis eminentiam ostendit dicens deum unigenitum suum nobis misisse in eo nobis locutum ut auditorum mentes eriget. et fidelium quibus scribit iudeorum. ne quia multis magis quam illis accidant afflicti ualde. contristentur putantes ex hoc se inferiores ceteris ac miseriores existere. Ideoque ut eos consoletur atque erigat maiori gratia preditos in epistole sue initio declarat. quia antiquis quidem prophete missi sunt nobis autem filius. et illi seruitu et conseruitu locuti sunt nobis autem dominus.

Quidam temeritatis calumpniatores hanc epistolam non esse pauli dicere ausi sunt eo quod nomen eius in titulo non habeat. et longe splendidiori atque facundiori stilo quam alie resplendeat. sed aut barnabe aut luce uel clementis uel tertulliani. quibus in promptu nobis est respondere. Si enim ideo non est dicenda pauli quia nomine eius intitulata non est. ergo nec alicuius illorum. immo nullius solo est nullius nomen habet in titulo. Ideo autem nomen suum in hac epistola sicut ceteris non apposuit quia hebreis odiosus erat quibus legis destructor uidebatur. Causa ergo non eorum sed gentium apostolus erat nomen suum odiosum tacuit ne prescripta nominis inuidia sequentis utilitatem excluderet lectionis. sciens quoque eorum superbiam suamque humilitatem ipse demonstrans. sui ordinis dignitatem noluit anteferre nominando se apostolum sed initium sui officii tacens super hoc ipsum humiliter. ut se apostolorum nominauit ne superbi indignarentur. Quod uero hec epistola maiore relucet facundia quam alie. sane mirandum non est cum naturale sit unicuique plus in sua quam in aliena ualere lingua. Ceteras enim epistolas apostolus peregrino idest greco sermone composuit. Hanc autem scripsit ebraica lingua. cuius sensum et ordinem retinens lucas post excessum eius greco sermone composuit. Non ergo mirum si hac tanto doctrine fulget eloquio.

Propulsatis ergo calumpniis aduersantium ueritati nullatenus ambigendum est. et hanc pauli fore epistolam in qua intendit christi eminentiam et fidei sufficientiam nec non et legis insufficientiam et inutilitatem ostendere. Modus tractandi talis est. Primo proponit audienda esse uerba christi sicut prophetarum et amplius conferendo eum prophetis et preferendo quia in eo locutus est deus ut in prophetis et maior est eis. Deinde commendat eum altiori scilicet utramque naturam humanam scilicet et diuinam. Postea comparat eum angelis et prefert multa inserens de excellentia eius secundum utramque naturam. Deinde comparat eum moysi et preponit. Deinde multis rationibus et auctoritatibus gratiam fidei umbre legis preferendam declarat et sacerdotium christi leuitico sacerdotio et testamentum nouum ueteri eique sacrificium unum multis illius sacrificiis preponenda ostendit quia ibi umbra hic ueritas. Tandem fidei descriptionem eam multis testimoniis commendans. Circa finem uero in moralibus subdit instructionem. Primo ergo comparans eum prophetis ait. Olim deus loquens patribus in prophetis multipharia multisque modis nouissime diebus istis locutus est nobis in filio. Attende singula et confert inuicem dicendo. Olim ostendit quod non est nouum quod deus loquitur. Olim ergo idest ab antiquo deus qui est inuariabilis et tunc loquens unus quoque presens cum preterito quia quod tunc locutus est et nunc loquitur. patribus antiquis qui in carne et cultu dei patres sunt nobis. et hoc in prophetis. Non enim ipsi ex se loquebantur sed deus in eis. Non enim ex intellectu suo loquebantur sed humano ingenio repperiebant. dum ait. patribus in prophetis. ostendit eum locutum seruis suis per seruos. scilicet per prophetas tempore promissionis. Tempus enim constituit dominus promissionis suis et tempus eis quo promisit implendis promissionum tempora habuerunt prophetas afflatos et repletos uerbo dei usque ad iohannem ab illo autem usque in finem tempus est implendi que promissa sunt. unde dei filius uenturus erat ad homines assumpturus hominem et per id factus homo moriturus resurrecturus ascensurus sessurus ad dexteram patris impleturus in gentibus promissa. Hoc ergo totum prophetando fuit de esse illo prenuntiando fuit eum uenturum ut non subito ueniens horreret sed credentibus expectaretur. loquens dico multipharia. idest multociens. multis locutionibus. scilicet abrahe ysaac et iacob et ceteris. et eisdem sepe multisque modis. idest multis qualitatibus quia in per sompnia uel clam et ita apta uoce ut moysi. interiori inspiratione ut dauid. Unde alibi dicitur. Ego uisiones multiplicaui in manibus prophetarum assimilatus sum.

M ULTIPHARIAM multisque modis olim deus loquens patribus in prophetis. nouissime diebus istis locutus est nobis in filio quem constituit heredem uniuersorum per quem fecit et secula.

Iohannes crisostomus.

Ieronimus.

Ieronimus.

Ieronimus.

Ieronimus.

Ieronimus.

Crisostomus.

Augustinus super iob

Crisostomus.

Vel multipharie .i. multo et diuerso genere locutionis ut per sompnia uel per inspirationes uel per apertas uoces. multisque modis .i. rebus
diuersis misteriis futura significans. Deus in qua loquens olim nouissime .i. in fine temporum. Vel nouissime quia post hanc locutionem non sequetur
alia locutio in diebus istis .a. adhuc superstitibus qui audierunt et uiderunt locutus est. Loquens de presenti utitur preterito quia idem
est quod in loquitur quod olim locutus est. Item attende quod dicendo olim et nouissime aliud quiddam nobis insinuat. scilicet quam multo tempore medio
tempore percurrente quoniam peruenieramus ad penam quando omnia catismata que uenerant tunc ampliores extitimus et digniores. Quod
prudenter astruit dicens. nouissime locutus est deus nobis filius illorum patrum ne aliud putetur nobis locutus quam illis quod poterat uideri si
alii loqueretur genti. Locutus est in quam in filio .i. per filium unicum qui maior est prophetis. est enim dominus prophetarum impletor et significatus
prophetarum. Sic enim propheta christus est quod et dominus prophetarum. sic et angelus est et dominus angelorum. Nam et ipse dictus est magni consilii angelus
et moysi dictum est. de eo. Suscitabo eis prophetam similem tui. Si christus non annuntiaret angelus
non diceretur. si nichil prophetaret propheta non diceretur. Ex eo quod presens annuntiauit angelus erat
ex eo quod futurum predixit propheta erat ex eo quod uerbum dei caro factum est et angelorum et prophetarum dominus
erat. Vtrum enim scilicet utramque naturam commendat subdens. Quem constituit. Hic commendatur
unum scilicet humanam naturam quia quamuis cum patre scilicet diuinitate omnia possideat tamen secundum humanitatem
recte dicitur heres constitutus scilicet illud. Dabo tibi gentes hereditatem tuam et hoc est quod ait. Quem et deus pater constituit iam
immutabilem heredem uniuersorum .i. possessorem omnis creature. Et iam portio domini est populus eius iacob et pars eius
israel. scilicet omnis prope nationes mundi. Heredis autem utitur nomine ut duo quedam per hoc astruat et ostendat. scilicet
quod proprius sit filius et quod donationis illi nulla contingat amissio. Dicendo ergo heredem notat quia filius est
et nunquam perdit quicquid de omni dato patris. Interim quod dixit hec humilitatis demonstrauit indicium. Deinde
iam ad superiorem gradum altioremque conscendit subdens. Per quem ut proprium uerbum pater coeternum fecit non solum eterna
.i. inuisibilia et immutabilia que minime nobis sunt nota. sed etiam secula .i. uisibilia et mutabilia. Attende
de qualiter hic duas rectas uias ingreditur. una quidem reuocans nos a nefando errore. sabellianam
aliam uero ab arrianice impietatis errore ne putetur pater uel unicus non habere uel filius extraneus a patre subsistere. Sunt enim
quidam qui eum extraneum non esse dicerent quod male uisi sunt agere alii qui non alterum patrem alterum filium subpingere moliuntur. sed et
de aliquando patrem aliquando filium. Integra ergo commonet ratione et quia dei filius est et quod non ab eo alienus existit. Qui cum sit scilicet.
Hic scilicet diuinam naturam commendat christum ostendens eum coeternum et coequalem patri eiusdemque cum eo substantie
scilicet altissimum. Hoc autem cum religiositate debemus accipere et si quid absurdum fortasse occurrerit
ab acie mentis abigere ubique. Si quidem religioso nobis opus est intellectu. maxime uero ubi de deo uel loquimur
aliquid uel audimus. quia nec ad loquendum digne de deo lingua sufficit nec ad percipiendum prevalet
intellectus. Multa enim de deo intelligimus que loqui penitus non ualemus. Multa etiam loquimur
non que intelligere non sumus idonei. Verbi gratia quod ubique deus est scimus et dicimus quomodo ubique sit intellectu non sapimus. Item quod est in
corporea quedam uirtus que omnium est causa ~~uirtutum~~ bonorum scimus. sed quomodo autem uel que ista sit penitus ignoramus. Sunt enim et
quedam que dici non possunt quamuis mente capiantur ita ut etiam ipsum paulum uideamus in quibusdam talibus contineri non integra proponi
tantum exempla sicut hic cumulat. Qui cum sit scilicet et cetera. Vt enim supra positis nominibus quia pater reperire non poterat et tamen temporalium similitudine
ad ostendendam ueritatem eternorum .i. patris et filii coeternitatem quamuis temporalia integra collatione eternis comparari non possint
In eternitate enim stabilitas est in tempore autem uarietas in eternitate omnia stant in tempore alia accedunt alia succedunt.
Sed enim possumus in creatura inuenire coeternum cum in ea non inueniamus eternum in creatura. Si inuenimus patrem eternum inuenimus coeternum
filium. si autem non inuenimus eternum in creatura sufficit ad similitudinem ut inueniamus coeuum. Aliud est enim coeternum aliud coeuum. Coeuos
dicimus eos qui eadem habent mensuram temporum non alter ab altero tempore precedit. ambos tamen esse cepisse dicimus et si potuimus in creaturis inuenire aliqua coe
ua non tamen generans et generatum sicut in trinitate generantem coeternum unigenitum. In creaturis enim non ex eo tempore incipit generatum ex quo generans. In
creatore uero non precessit genitor generatum. Non possunt ergo comparari temporalia eternis integra collatione sed tamen possunt ex aliqua tenui et
parua similitudine coeua coeternis comparari. Inueniamus itaque coeua. nam de scripturis admonemur ad has similitudines. Le
gimus enim scriptum de ipsa sapientia candor est lucis eterne. Item speculum est sine macula dei maiestatis. Ecce ipsa sapientia dicta est candor
lucis eterne .i. imago patris et speculum. Hinc accipiamus similitudinem ut inueniamus coeua. Ex quibus intelligamus coeterna
quia coeua in creaturis inueniri potuerunt uerbis nobis et temporalium dixit candor est lucis eterne. Et hic ait. Splendor glorie. coe
ternus est enim pater filius sicut coeuus est splendor igni ex quo est. Ignis enim lucem fundit lux ab igne funditur. Quid enim ante
existat si queramus. scilicet fulgor ab igne uel ignis a fulgore. Omnis anima mox respondet. Voluit enim deus seminare
omni anime initia intellectus et sapientie. Omnis ergo anima respondet et nemo dubitat quod splendor de igne existit non ig
nis de splendore. Ponamus ergo ignem uelut patrem splendorem tamquam filium quia iam prelocuti sumus nos coeua querere in creaturis
per que coeterna in creatore astruamus. si lucernam accendere cupio nondum est ibi ignis nec splendor. mox autem ut accendero si
mul cum igne et splendor existit. da mihi ignem sine splendore. credo tibi patrem fuisse sine filio. dicta est a nobis ut potuit uita

Hic. Operatio trinitatis
ad deum nulla est sed intel
ligentie nostre infirmi
tas cogit spes quas
dam ex inferioribus tamquam
superiorum indices que
rere familiarium con
suetudine ammonen
te ex nostri sensus
conscia ad insolita
sensus opinione educ
eremur.

Qui cum sit
splendor glorie.

Crisostomus.
Crisostomus.
Augustinus super iohannem.
Crisostomus.
Crisostomus.
Crisostomus.
Crisostomus.
Crisostomus.
Crisostomus.
Crisostomus.
Augustinus in sermone de trinitate et unitate.
Augustinus in eodem.

Ag⁹ in eod. tes dici. Illa tn̄ ineffabilitas ē. Pot g̃ sēp esse gn̄ans ⁊ sēp ē illo qd de illo natū ē g̃ filius dī. & h̄ ot̄ spl. g. quo de is sēp pa
tē quod h̄t de quo sit non & h̄ quod p̄ius est; pat ipse a filius. Sēp enim pat sēp filius de pat est. Sēp g̃ filius nat sēp
pat est sēp imago de illo. Ecce non potuisti coetna inuenire in c̄atis ⁊ inuenisti coeua quā ꝑ ꝑportiōē intelligis coet
num filiū etno gignenti. Quod enim ē temporali coeuū h̄ eterno coetnū. S; attēdo ñ dū quod. s. cum in his. s. igne ⁊ splendo
re sit coeuitas ñ tn̄ ē omīmoda ibi equalitas quia splendor qui fundit̄ de igne minus lucet quam ip ignis. h̄nt g̃ ista si
militudinē h̄, ñ omīmodā equalitatē. Jd diceret aliquis talis est dō fili ad patrē qualis ad ignem splendor. ñ omnino s;
equalitas omīmoda ē h̄. Ex alioꝝ enim ꝑportione temporaliū quoꝝ alt̄ ūme ex alt̄o ⁊ si non coeuū tn̄ consubale. fili patri
consubal ostēdit̄. Nascitur enī h̄o de homine ⁊ equus de eq̄ nec ē hoꝝ alt̄ alt̄i coeuus quia natus ab eo de quo nat est
tpē ꝑcedit̄. S; tn̄ ille h̄o ⁊ iste h̄o. ⁊ ille equus ⁊ iste equus. i. eiusd̄ subē s̄. diuisa sunt tpē s; non sunt diuisa n̄. Sic ēt
Ag⁹ in eod. ⁊ de dō pat dš filius natus est. ⁊ cū sit ei coetnus est ⁊ eiusd̄ ñ non minor eo quia ē dš de dō ut h̄o ex hoīe nat eid̄ subē ē
⁊ equus ex eq̄. Ecce aliud genus similitudinis adductū ē qđ h̄ inuenitur. Quid laudat̄. Certe equalitas subē h̄ laudat̄.
Quid aūt deest. Equalitas temporis. In illo aūt gn̄e similitudinis quod dedimus de splendore ignis equalitatē ñ inuenis
s; coeuitatē. Quid ibi laudatur. Coeuitas. Quid deest. Equalitas n̄. Coniunge que laudas. In c̄atis enī deē aliqd
quod laudas. in c̄atore n̄ dēesse ꝑ quia quod inuenis in c̄atura a c̄atore artifice ꝑcessit in primo gn̄e similitudinis. i.
in coeuis inuenis ⁊ laudas coeuitatem ꝑ eiūtate tribue dō coetnitatē ut coetnus sit natus ei a quo natus de alio aūt similitudinis
gn̄e tribue dō equalitatē n̄. i. equalitatem nature quam laudas in homine. cđe eē in eo qui fecit hominem quod de hoīe na
tum est hoē ē ⁊ quod de deo natum est non id erit quod ille de quo natum ē. Totum g̃ quod laudabile ē in c̄atis q̄b aliq
de; simul est in c̄atore cum n̄ dēeē. ibi tn̄ inuenimus. i. h̄o ⁊ h̄o duo hoīes s̄. hū n̄ pat ⁊ filius unus dš. Jd aplc ait.
Crisostom⁹. Qui filius est splē. g. s. patis. i. ex pat est natus ei coetnus quia est lum̄ de lumine patrē reuelans ⁊ eiusd̄ est cum eo glē. i.
Ab⁹. essentie quia unum ⁊ id cum patre est. Pat enim est glā ⁊ filius id cum eo ⁊ eū notificans h̄o factus ut radius solem. ꝑ
Crisostom⁹. splendorem enim ꝑpinquitatē declarauit essentie ⁊ ostēdit quod nobis patrē insinuat ⁊ aiās illuminat ⁊ ē figura
Crisostom⁹. ut caract̄ subē eī. s. patris. i. plena essentia ostēsio patris. i. consimilis ꝑ omnia ⁊ consubal.
Amb. ⁊ in psona alius. Ꝑ h̄ enim quod dic̄ figura subē. apte ostēd quod filius ꝑsonalit̄ alt ē q̄ pa
t ut figura ab eo cuius est figura diuersa ē. s; filius equal ē pat quia nec pat dissimilis sic
ip ait. pat in me est ⁊ qui uidz m. u. ⁊ p. Attēde quod h̄ nomina. s. lumē glā aliquando ad
naturam diuinam referuntur. quandoq; ad ꝑsonam referuntur m̄ ad patrē m̄ ad filium referunt̄. Oms enim.
Pat est lum̄ filius est lum̄. simulit̄ pat est glā filius est glā ⁊ h̄ i duo una glā unum lum̄. ñ duo. 7 dr filius glā de glā sic
lum̄ de lumine p̄ncipiū de p̄ncipio ⁊ dš de dō ñ tn̄ duo dū s; unus non duo p̄ncipia s; unum. Splendor aūt ⁊ figura
Crisostom⁹. sicut ⁊ imago ꝑ se ad ꝑsonam filii referuntur ⁊ relatiue dicuntur. Sequitur. Portansq;. Sūp
dictum est quia ꝑ ipsum fec̄ omnia hic et nunc sūmā auctoritatis attribuit ex eo quod cū
cuncta auctoritate gubernat ⁊ continet. Sicut enim ab eo c̄ata sunt omnia ita ꝑ eū īmutabilem q
Aug⁹ in libro serua[n]tur. Creatoris enim omnipotētia causa ē subsistendi omni c̄ature que ūtus si ab eis
sup̄ gen̄ ad litt. que condidit regēdis aliquando cessaret simul omnium et sp̄es ⁊ nā concideret. Jdq; dn̄s ait. Pater
meus usq; nunc opatur ⁊ ego opor. Illud continuatiō ē quandā opis eius qui simul oīa qnnt
Aug⁹ sup gen̄. atq; administrat ostēdit. in quo ope ⁊ sapiā eī ꝑseuēt de qua dr. Attingit a fine usq; ad finē f. ⁊ d. o. s. Dš g̃ omīpc.
incommutabili eternitate uoluntate ūtate. sempit̄. mouet ꝑ tempus c̄aturā spūalem mouet ē ꝑ tempus &
locum c̄aturā spūale corporale ut eo motu naturas quas condidit administret. Cū g̃ tale aliquid agit ñ debemus o
pinari eius subam qua dš est temporibus locisq; mutabilem siue ꝑ tempora ⁊ loca mobilem cum sit ip ⁊ intior omnire quia i
ipo sunt omnia ⁊ extior omni re quia ip est sup omnia. ⁊ antiquior omnib; quia ip ē añ omīa ⁊ nouior omnib quia id ipē p̄t oīa.
s. ꝑ omnium initia. Jdq; ꝑ fratre meus commendans aplc ait. 7 ip filius ē portans. i. continens ⁊ gubnās oīa ūbo. i. solo ip̄erio
Crisost. Ag⁹. ūtutis sue. i. potentie ⁊ bonitatis sue que ñ minor apparet gubnando quā c̄ando. Omnia enim continet bonitate &
Crisost. maiestate sua. 7 nota ꝑ simile dictū eē. por. o. ū. ū. hoc enim dicēdo facultatem continendi uoluit designare ꝑ metapho
rā eoꝝ qui sine ullo labore ūbo ut digito mouent aliquid ut efficiunt. ita & molem c̄ature magnitudinēq; sine labore gnnt
Crisost. ⁊ gubnat. Jt attēde quod cum h̄ dicat aplc & omnia contine sup dixt patrē ꝑ eū omnia fecisse ubi ait. ꝑ quē fec tāq̄ face
Crisost. ip non poss; si ei non porrexisset pat dextā. ut tāq̄ aliquod instrumēt fuit pat opantis. S; si ab eo gubnant oīa nne
Quō m pat ab eo facta sunt. Non g̃ ut tu h̄etice inanit suspicans tanq̄ aliquod instrumētū extitit neq; ꝑ eum dš pat fecis
faciat ꝑ filiū. se tanq̄ ip face ñ poss; s; sicut dr pat iudicare ꝑ filium quia iudicem genuit sic ⁊ dr opari ꝑ filiū quia eū cōstat
opificem genuisse. Si enim cā eī pat ē & quod pat est. multo amplius eoꝝ cā ē que ꝑ filium fēā declarat̄. Purgatiōē
In mūde ⁊c. Postq̄ ostēd eī excellentiam qua c̄ūcta c̄auit ⁊ gubnat h̄umilitatis eius benignitatē cōmdat h̄.
c̄rosost. Cōmonet enī nos c̄als mox resurrectōis ⁊ ascēsionis. ubi ait. Sedz ⁊c. h̄ aū qđ h̄ dic̄ ⁊ a ad nō pant

& figura sub
stantie eius.

portans q;
omnia ūbo
ūtutis sue.

Purgatiōē

peccatorum faciens. sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. Tanto melior angelis effectus quanto differentius pre illis nomen hereditavit. Cui enim dixit aliquando angelorum filius meus es tu ego hodie genui te. Et rursum. Ego ero illi in patrem et ipse erit mihi in filium.

quos a peccato purgat. q. Xpistus est splendor glorie et figura substantie. Qui cum talis et tantus sit est per humanitatem faciens purgationem peccatorum. id est per humanitatem et crucis passionem et mortem pertulit per quam a peccatis nos purgavit. Sedet. Postquam per naturam et pietatem et benignitatem Xpistus commendavit commendat eum per dignitatem quasi crucem sustinuit ut nos a peccatis purgaret. et ipse qui ita humiliatus est sedet. id est quiescit et regnat sublimatus ad dexteram maiestatis. id est ad equalitatem patris et locatus non in paradiso unde adam excidit sed in excelsis. id est super omnia et loco et dignitate. In excelsis enim dicens non in loco concludit deum sed ostendit hominem xpistum omnibus altiorem et omnibus eminentiorem sicut et per dexteram non eum deformavit sed similitudinem honoris demonstravit. Consessus enim nichil demonstrat aliud nisi honoris equalitatem. Contemplare sapientiam pauli immo non pauli sapientiam sed spiritus sancti mirare gratiam non enim suam intelligentiam mente protulit sed spiritus sanctus infudit. Attende ergo per quales apostolica sapientia eos sublevat gradus et qualiter eos ad ipsum apicem pietatis adducit ut non ante quam deficeret et eos obscuritas occuparet unde quoniam eos ad inferiora revocavit. Quandoque enim que sunt humilitatis eloquitur quandoque vero altiora insonat nec semper in humilibus remanet nec in excelsis perdurat sed veluti quibusdam gradibus nunc ad alta fastigia sublevatur nunc ad inferiora declinatur. Sicut enim quis infantulum quempiam ad excellentiora vult paulatim sensim que subrigere gradatim hoc facit ab inferioribus ad superiora conscendens. Deinde cum sursum pervenit obscuritatibus ac defectionibus eum fatigari videns paulo alta deponit eum ad inferiora quo respirare atque animum recreare valeat. Post iterum cum refectus fuerit ad alia alta sustollit. ita circa hebreos beatus facit apostolus quos paulatim ad noticiam dei erigit nunc alta memorans nunc humilia utique magistri sui vestigia consequens. Nam et ipse sic faciebat. aliquando quidem in altiora discipulos suos sublevabat aliquando eos ad inferiora imbecillitatis eorum gratia revocabat nequaquam eos plurimo tempore in alta permanere pati permittens ita in hac tota serie facit apostolus primus alta commemorat dicens in filio ubi prius intelligitur filius qui est superior et excellentior universis. Deinde ad humilia descendit subdens. Quem constituit heredem. Deinde ad alta redit dicens. Per quem fecit. Postea ad altiorem omnibus gradibus venit dicens qui cum sit. Deinde humilia loquitur. purgationem peccatorum faciens. iterum ad alta narrando revertitur sedet ad dexteram maiestatis. Sequitur. Tanto melior. Hic comparat xpistum angelis et prefert eis. In psalmo inmaiorat. Paulo minus minoratus est ab angelis. hic eisdem melior dicitur. et sicut illud secundum humanam naturam ita istud secundum divinam dictum esse per intelligi nisi adderet effectus per quod apparuit quod hoc loquitur de eo secundum carnem. Nam secundum hoc quod patri substantie consubstantialis agnoscitur non est factus sed natus. De eo ergo sermo versatur secundum humanam naturam secundum quam et minor fuit angelis passione et maior ac melior est gratie plenitudine de qua et ipsi angeli ad mensuram acceperunt. Ideo autem et ipse dicit tanto melior. id est dignior angelis est effectus angelis. id est evidentius secundum hominem factus quanto differentius nomen. id est differentiorem honorificentiam quam angeli sed hereditavit. id est firmiter habuit quando surrexit et ascendit et quia hoc possidet habere non per illos addit pre illis. nam dum per mortalis fuit differens nomen habuit quia angeli ministrabant ei. postquam immortalis magis differens quia honorabilior atque preclarior illis per omnia extitit. Ideo addit. pre illis. Vel. hereditavit. id est habuit nomen differentius pre illis id est nomen valde differens a nomine angelorum hoc est nomen quod est super omne nomen. scilicet deus sive filius quod revera dignius est illo quo illi dicuntur angeli. id est nuntii. Filii enim nomen proprietatem ostendit non adoptionem quia nisi esset proprius filius non posset ex hoc apostolus amplitudinem honoris asserere. proprius autem filius est de ipso patre genitus. Si autem adoptionis gratia esset filius non solum patri sed et angelis minor esset. Cui enim. q. Vere pre angelis nomen habuit cui enim angelorum. utique nec et maioribus dixit aliquando nec et per quam confirmati sunt quidam aliis cadentibus. hoc scilicet filius ecce nomen meus. id est consubstantialis non adoptionis es tu. et ne quia ego hodie. id est eternaliter genui te genui dicit ne novum putetur. sed ne in videtur incipere. hodie dicit ne preterita generatio videretur. Quamquam enim possit et ille dies intelligi quo xpistus secundum hominem natus est tamen quia hodie presentiam significat atque in eternitate nec preteritum quicquam est quasi esse desierit nec futurum quasi nondum sit sed presens tantum quia quicquid eternum est semper est. divinitus accipitur de sempiterna generatione sapientie dei quam fides sincerissima et catholica predicat. Ex his ergo verbis nichil aliud manifestat nisi quia ex ipsa essentia patris genitus est. Et rursum. de eodem inquit filio. ad honorem patris. Ego ero illi. id est ad honorem illius in patrem et ipse erit mihi. id est ad honorem meum in filium hoc et semper est. Sed ideo dicit erit quia ab hominibus id scietur in die iudicii. Quodam enim in locutionis dicendi scriptura rem esse ut fit cum innotescit. Potest tamen et secundum carnem hoc accipi dictum. Et enim caro communicat altioribus sic et divinitas humilibus communicare dignata est. De incarnatione ergo filii hoc dicitur quod ostenditur ex eo quod dicit ero significans futurum esse. dicit ergo deus pater per prophetam. Ego ero illi. scilicet homini de virgine nascituro in patrem et ipse qui nascetur erit mihi filium. unde angelus ad mariam. Quod nascetur

cl[osa]. cl[osa]. cl[osa]. cl[osa]. cl[osa]. cl[osa]. ad ipso u. cl[osa]. cl[osa]. ab..

Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terre dicit. Et adoret eum omnes angeli dei. Et ad angelos quidem dicit. Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos flammam ignis. Ad filium autem. Thronus tuus deus in seculum seculi virga equitatis virga regni tui. Dilexisti iusticiam et odisti iniquitatem.

ex te sanctum vocabitur filius dei. Et cum iterum introducit. Adhuc auctoritatem scripture aperit filium
c. soll' digniorem angelis. Et nota quod Christus adventum suum carnalem exitum vocat dicens. Exiit qui seminat et cetera.
Et iterum. Ego a patre exivi et veni in mundum. Paulus vero introitum vocat adventum Christi dicens.
Cum introducit. Assumptio ergo carnis exitus et introitus appellatur. recte utique. Foris enim era-
mus a deo sicut qui sunt extra regales aulas in viculis collocati et qui habent apud regem propter culpe
aliquibus offensam. Qui autem voluit istis veniam impetrare non permansit ipse in aula regis in-
tus sed ipse foras egreditur ubique cum eis loquitur usque dum eos correctos reddat et dignos efficiat qui
regis vultui presentari mereantur sicut et effecit. Egressus quippe ad nos id est carnem sumens et colloquitur
nobiscum precepta regis innotuit et sic nos de peccatis emundans et ad deum convertens in aulam regalem
velut mediator optimus introducit. Ideo exitus et introitus vocatur carnis sive adventus de quo subdit dicit.
Quod est iterum introducit. scripturas id est iterum introducendum dicit. Ideo ait iterum quia sepe dicit introducendum iterum
introducendum introducit inquam primogenitum patris id est ante omnes creaturas genitum de patre secundum deitatem
in orbem terre quem heredem in possessionem et cum introducit dicit. Ut ita et ipse pater iterum introducit primogenitum in terram
ab id est visibilem carne assumpta fecit apparere in mundo qui ante invisibilis erat in mundo. Et ideo ait iterum.
Que assumptio carnis dicitur exitus a patre et introductio in hereditatem dicitur iubetur adorari. Unde addit. Et cum intro-
ducit dicit et adorent. Ut ita et iterum dicit pater de eodem filio cum introducit primogenitum in orbem terre. id est cum ostendit fi-
lium suum introducendum scilicet usque ad corda hominum ducendum per fidem. Quid dicit? Et adorent eum. qui passus
c. soll' est et mortuus. Non enim de deo verbo ita dixit sed de homine suscepto. Adorent inquam omnes angeli dei. Sed
c. soll' humanitatem iubentur angeli adorare Christi. Ex quo enim tanto meliorem angelis demonstrat quanto suus
dominum constat esse meliorem. Ideo Christus secundum carnem iussit a celestibus angelis adorari dicens. adoret eum omnes angeli dei.
quia visioni eius obtemperant. Et iterum dicit pater de filio sed quod ad angelos pertinens. Qui filius facit spiritus celes-
tes angelos id est legatos suos et et flammam ignis id est seraphim qui sunt de ordine superiorum facit ministros su-
Au. ipso cum os. Quamvis enim non videamus apparitionem angelorum. abscondita est enim ab oculis nostris et est
de angelis. quadam re publica magna imperatoris dei tamen esse angelos novimus ex fide et multis apparuisse
legimus et tenemus. Spiritus autem sunt angeli nec eo spiritus sunt quo angeli cum mittuntur fiunt angeli. Angelus
enim officii nomen est non nature. Nominatur spiritus est ex eo quod est. spiritus est ex eo quod agit angelus est. sic nomen nature est homo
nomen officii miles. Homo ergo fit miles non miles homo sic eorum qui erant spiritus conditi a creatore deo facit an-
Au. iii. de trin. gelos mittendo eos nuntiare quod iusserit. Et utitur omnibus ad incommutabile arbitrium sive sue
de voluntate dei. sive bonis per eius gratiam sive malis per propriam voluntatem ac per hoc voluntas dei est prima et summa causa omnium corpora-
lium specierum atque notionum (vel motionum). Nichil enim visibiliter fit et sensibiliter quod non de interiori invisibili atque
ab intelligibili aula summi imperatoris aut iubeatur aut permittatur secundum ineffabilem iusticiam. Ut ita dis-
tingue ut angeli dicantur quando levia nuntiare mittuntur. Quando vero mittuntur ad iudicia
divina ignis ardens id est seraphim et hoc est quod ait. facit spiritus angelos suos cum levia ut levia nuntiant
et ministros suos facit flammam ignis. dum ad exercicium vindicte mittit ut in Sodoma et malis pluribus
Au. ipso cum locis et sicut ad litteram fit in creaturis sic in ecclesia figurate fit. id est spiritus id est spirituales facit angelos suos id est nun-
ab tios verbi sui et ministros suos flammam ignis quia ministri ecclesie et ignis sunt dum spiritu fervent et vi-
ab cia nostra urunt. Ferro enim vero incidit id est vicia nostra curant ministri dei qui predicant verbum dei. Ad filium.
Hic per dignitatem simul et potestatem commendat Christum. A. Illud pertinens ad angelos dixit sed autem prius
ad filium ait dominus per prophetam. O deus fili thronus tuus. id est regnum vel iudicium de quo in evangelio. Omne
iudicium dedit pater filio. id est regia dignitas vel iudiciaria ~~dignitas~~ sedes permanet in seculum seculi. quia
ab et semper regnabit et novissimum iudicium semper stabit. Unde in evangelio. Ubi sum ego et ille et cetera.
ab Et in eternum permanet thronus tuus quia virga regni tui. id est regimen et disciplina que bonos
regit et malos conterit. est virga equitatis. id est regula directa et inflexibilis que alibi dicitur virga
ferrea per quam pravitate distortus si cohere velit dirigitur. Dilexisti. A. Ideo in eternum perma-
net thronus tuus quia dilexisti ex amore iusticiam. id est omne bonum et ecce odisti iniquitatem. id est
omne malum. Non simul utraque sunt sed alterum diligis et amplecteris alterum odis et persequeris. Et
Au. ipso xliiii. propterea scilicet ut hec essent. id est ut diliges iusticiam et odires iniquitatem unxit te. vel propterea scilicet quia di-
lexisti iusticiam et odisti iniquitatem hec premium in-
est datum est. scilicet deus deus tuus scilicet pater pre se non pre min-
ab istros unxit te. secundum hominem quia divinitas nullo indiget. Nota quod repetitur deus ex magna dilectione et.

propterea unxit te deus deus tuus oleo leticie pre participibus tuis.

Ut sanctus augustinus ait alter casus est vocativus alter nominativus ut sic dicatur. O tu deus fili unxit te deus tuus. scilicet pater. In latino putatur quod casus nominativus repetitur sed in greco eruditissima distinctio est qua aliter nominativus aliter vocativus intelligitur. O tu deus unxit te deus tuus. Unguitur deus a deo. Qui est quod unctus deus a deo. Xpistum intelligitur. Xpistus dicitur a crismate. Crisma enim grece latine dicitur unctio. Hoc nomen est unctionis est nec ungebantur talibus reges et sacerdotes nisi in illo regno iudeorum. Per hoc quod dicit eum esse unctum regem et sacerdotem significat. Unctus est quod deus a deo. Ipse deus ut ungeretur homo erat. Ita homo erat ut esset, ita deus erat ut homo esse non dedignaretur. Deus quod unctus est quia homo deus. scilicet quo oleo? Non nisi spiritali. Unde subdit. Unxit dico oleo leticie et exultationis quia immunis fuit a peccato. In conscientia hylaris fuit ei. Unde quod eius deus pater non visibili et corporali oleo sed spiritu sancto qui in scriptura nomine olei exultationis figuratur ut solet locutione significare. Hac unctione filius qui sic homo factus est ut maneret deus plenus erat et spiritu sancto ut in euangelio legitur. Ipse autem plenus spiritu sancto reversus est a iordane. Ideo addit pre participibus tuis. id est pre omnibus sanctis. Participes enim eius sunt omnes sancti. sed ille singulariter sanctus, sanctorum singulariter unctus singulariter xpistus cum omnes xpistiani unguntur. Et tu in principio.

Et tu in principio domine terram fundasti et opera manuum tuarum sunt celi.

Post humanitatis excellentiam iam redit ad eternitatem filii ostendendam utens auctoritate prophete quod de filio et ad filium ait ita. Et tu o domine fili dei in principio. etc. id est antequam res essent fundasti terram ad litteram. Ideo dicit in principio quia cetera omnia creata sunt in tempore sed nullo initio. a. d. Non eternitate tua qua precedis omnia quod fecisti quod dixit ego sum qui sum. et celi simul cum terra sunt opera manuum tuarum. hoc ita dicit quasi specialiter in eis operatus sit. Manus autem est virtus visionis. id est potentia voluntatis. quod in volunt fecit omnia.

Ipsi peribunt tu autem permanebis.

Ipsi autem celi. scilicet aerei peribunt ab eo quod sunt dum mutabuntur in meliorem statum. Novissimi et celi qui per diluvium perierunt sicut petrus ait igne peribunt. Excedit enim aqua et totam istam capacitatem ubi aves volitant occupavit. Ad sic utique celi peribunt

et omnes ut vestimentum veterascent et velut amictum mutabis eos et mutabuntur.

propinquitas. De celis quod unde dicitur a me celi non est dubium quod per diluvium perierunt et igne peribunt. De superioribus autem celis celorum utrum ipsi igne perituri sint quod est a disceptatio scrupulosior inter doctos. et erit mundum inde non videns sedes dei. Quod enim fuit caminus regis babilonis pueris hoc erit ardens mundus iustis futuri tatis signatis. Tu autem. quod. Celi mutabuntur. tu autem permanebis. hoc dicit ut sicut eternus esse ostenditur quia est ante omnia sic ostendat quia permanet id est post mutata omnia. et omnes. sive celi aerei sive terra veterascent ut vestimentum. id est sicut humana corpora longevitate veterascunt. Corpus enim humanum dicitur vestimentum anime. Veterascere autem dicitur illud quod more vestis paulatim consumitur sicut caro humana que tamen in melius immutabitur sic celi meliorem formam recipient. et mutabis eos. scilicet velut amictum. Et hic significatur mutatio celi. Unde iohannes in apocalipsi. Vidi celum novum et terram novam. Et recte celo similatur compar quia terram cingunt. Tam facile enim mutat deus celos. sicut amictus extenditur et plicatur. et post mutationem sic manebunt celi. Unde subdit et mutabuntur. id est mutata sic permanebunt quia iam fixi dei iam sub eternitate stabunt nec ad corruptionem redibunt. Tu autem o fili dei idem ipse es.

Tu autem idem ipse es et anni tui non deficient.

id est immutabilis es. Et hoc quod supra dixit veterascent et anni tui non deficient. id est eternitas tua non deficiet. Et hoc quod dixit peribunt. Et est sensus. Tu non mutabilis nec deficies. quod ad filium dictum est ac per hoc et de deo filio convenit dicere ego sum qui sum et iterum ego dominus et non mutor. Quod tu heretice id solum patri assignasti ut filius in substantia deberet esse mutabilis tamquam ita suscepit hominem ut in homine verteretur. hanc tantam blasfemiam non emendabis nisi credideris in assumptione hominis accessisse filio quod non erat et non decessisse ut defecisse quod erat. Et in hac totum per legi et diriguntur verba ad patrem ubi tamen filius commendatur. a. Vel sic iste pater filium et tu o domine pater a quo unctus est filius in principio. id est per filium tuum qui est principium de principio. quod ipse ait in euangelio ego principium qui et l. u. fundasti terram. id est stabilisti ecclesiam populorum. scilicet minores in ecclesia et celi. id est maiores ut apostoli sunt opera manuum tuarum. quia in eis quasi specialiter operatus est spiritu sancto et eis in confirmando. Ipsi celi peribunt. id est morte destruentur. et quicquid ex se sunt destruentur. Tu autem nullis penis. id est iusticia tua in qua et eis operis permanebunt et omnes. scilicet maiores et minores veterascent. id est paulatim corrumpentur. sicut vestimentum. id est vestimentum. id est secundum corpus quod animam quasi circumdat et mutabis eos. velut amictum. id est secundum corpus quod mutabitur in immortalitatem. Non tale erit quale fuit. Ita peribunt celi et mutabuntur. Et corpora

Tu autem idem ipse es. i. eis per filium tuum. i. immutabilis ipse eris ideo per hoc quod filio crediderunt. Anni tui non deficient idest i. eternitas tua.

ab.

ab.

ab.

et non tantum secundum corpus sed etiam animas mutabuntur. que nunc glorificate erunt. Ad quem autem. Item de gratia humanitatis agitur. a. Non solum per premissa ostenditur Christus maior angelis sed etiam per hoc quia pater dixit ei sede. i. victor quiesce et iudica. a dextris meis. i. in potioribus meis. ut iam secundum divinitatem equalis victori filio consessus offertur a patre. Sede dico. quoadusque inimicos tuos ponam quod fit cotidie dum aliqui convincuntur. Hoc enim paulatim agitur indesinenter tamen agitur. scabellum pedum tuorum. i. plene tibi subiectos. Per hoc enim quod ait scabellum pedum tuorum plenam subiectionem significat. Vel per pedes intelligitur humanitas Christi que est inferior in illo. et est sensus. Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. i. sub humanitate tua ut ipsam revereantur et supra se sentiant. Vel sede quoadusque ponam. i. eternaliter sicut eternaliter. ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. i. subiectos potentie divinitatis. Per pedes enim stabilitas eterna significatur ubique vestigiis positis virtute omnipotentie consistit. Ad quem autem angelorum dixit hoc aliquando. Nulli hoc dixit quia omnes spiritus sunt. ex officio administratorii filii. missi actualiter in ministerium. quocumque placet filio. quia semper assistunt ei quibus ubique est. missi dico propter eos qui capient hereditatem salutis. i. propter homines quibus promittitur hereditas vite eterne. quibus licet minoribus in opere Christi serviunt. et non e converso. ita est contra quod eis tamen. Intellige ergo quantus honor nobis existit ut ad nos sicut ad amicos ministros angelos suos destinet deus. Quamvis enim multum interesset inter angelos et homines propinquos tamen eos nobis fecit quia nostre saluti student. propter nos discurrunt nobis suo funguntur officio. hoc est opus angelicum angelice functionis officium ut omnia fiant pro salute proximorum. magis autem hoc est opus Christi. quia angelis nobis superioribus. precepit ad nostram salutem suum exhibere ministerium. Propterea. Postquam locutus est de filio dei multa que ad eius commendationem valent hortatur eos quibus scribit ut diligenter animadvertant et custodiant ea que per illum nuntiata sunt eis et ad hoc inducit omnia premissa. a. Quia Christus maior est prophetis et angelis propterea oportet nos abundantius observare ea que audivimus a filio dicta in evangelio quam de lege ut dealiis a prophetis vel angelis dicta sunt qui ministri legis fuerunt. Nomen tamen legis obticuit quia in astructione sua quam in posterioribus facit manifestum hoc facit. Et quasi quis quereret. Cur magis oportet subdit ne forte pereffluamus. i. eternaliter puniamur. Fluimus per penas mortales. sed effluimus peccata addendo. pereffluimus in eternam damnationem. hinc suadet audienda verba Christi per penam que erit negligentibus. Si enim. Quod puniemur si non observamus verba Christi probat per minus. scilicet per verba que dicta sunt ab angelis que sunt minus digna quam verba Christi. a. Dico ne forte pereffluamus quod utique erit enim. i. quia sermo dei qui per angelos dictus est ad moysen et ad ceteros factus est firmus. i. verus ut lex per miracula et minis et promissis confirmata est in qua tamen non erat salus. Et omnis prevaricatio. quod est contra vetita facere et inobedientia quod est precepta dimittere accepit iustam retributionem. scilicet quantum meruit. vel etiam quod meruit mercedis ut pro qualitate sceleris sit qualitas pene. Attende singula verba omnis prevaricatio. dicit ut ostendat quod pro singulis peccatis sit reddenda pena. Ac si diceret. Non solum omnis prevaricator punietur qui multorum peccatorum reus est sed pro omni prevaricatione ut inobedientia suam recipiet penam iustam. dicit ne putetur perire iusticia pro misericordia. Quod vero ait retributionem hoc ad pene quantitatem refertur que equalis peccato erit. quia quanto maius vel minus est peccatum. maior vel minor erit pena. Quod vero ait mercedis hoc ad qualitatem pene refertur ut qui libidinis igne perierit igne crucietur. Quomodo. a. et si sermo angelorum factus est firmus et si omnis prevaricatio punitur quomodo nos quibus filius ipse de gratia per quam est salus locutus est effugiemus gehennam si neglexerimus saltem quod minus est quam prevaricari tantam. i. in deficiente salutem. In evangelio tractatam. in lege tamen non erat inventi testamenti. ubi enim sermo hic non salus. Que cum. Ostendit hoc inexcusabiles esse illos qui contempnunt salutem. i. Christi sermonem que est causa salutis. a. Non effugiemus si neglexerimus salutem que salus cum accepisset initium non constitutionis quia ab eterno erat. scilicet enarrandi tamen per dominum angelorum. scilicet per Christum per se. Unde alia editio sic habet. scilicet principium. Non longe post initium narrationis ab eis. scilicet ab apostolis qui audierunt. ab ipso Christo confirmata est in nos. scilicet iudeos. quomodo deo contestante

Ad quem autem angelorum dixit aliquando sede a dextris meis quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Nonne omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi propter eos qui hereditatem capient salutis. [II] Propterea abundantius oportet observare nos ea que audivimus ne forte pereffluamus. Si enim qui per angelos dictus est sermo factus est firmus et omnis prevaricatio et inobedientia accepit iustam mercedis retributionem quomodo nos effugiemus si tantam neglexerimus salutem.

Que cum initium cepisset enarrari per dominum ab eis qui audierunt in nos confirmata est contestante deo signis et portentis et variis virtutibus et spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem. Non enim angelis subiecit deus orbem terre futurum de quo loquimur. Testatus est autem quodam loco quidam dicens. Quid est homo quod memor es eius aut filius hominis quoniam visitas eum. Minuisti eum

auctoritati apostolorum. per que signis minoribus morbos depellere quod et medici possunt portentis maioribus que certe non fiunt variis virtutibus que non fiunt per naturam. Vel de virtutibus animi dicit. scilicet quod casti sunt et humiles illi qui predicant et cetera. Et distributionibus spiritus sancti. qui alius gratia linguarum alius alia dona dabat. Propter affluentiam large gratie que non erat apud antiquos. neque tanta signa neque tam diversa prodigia. per quod ostendit quia non simpliciter eius creditum. sed per signa et prodigia. ideoque dicit deo nos credere clarat. Distributionibus dico factis non a Christo tantum hominum sed secundum suam ipsius spiritus sancti voluntatem. id est beneplacitum sue mentis. Unde alibi. Hec omnia operatur unus atque idem spiritus dividens singulis prout vult. Et non enim. Dixit negligentes digno esse pena qui contempnunt gratiam per apostolos et miracula et dona confirmatam. Hec dicta ut Christum esse potentem vindicare et suos per passionem mortis salvare. a. Ut non effugiemus si neglexerimus salutem Christi cum per sermonem angelorum non obsistato punita sunt delicta quia filio subiecit deus orbem terre. quod non fecit angelis quorum ministerio et similia fiunt in orbe omnia tamen spectat ad Christum. ... ut subiciatur futurum esse de quo loquimur. Orbem dico futurum subiectum eidem de quo loquimur id est Christo. Vel ita. Deus non subiecit angelis sed filio orbem terre futurum. Ita hic dicit futurum sicut alibi dixit que est forma futuri de adam id est Christi loquens in respectu temporum a de futurum secundum carnem Christi dicit sic et nunc futurum in orbe dicit quantum ad Christum. Futurus quippe erat orbis quantum ad filium dei qui semper erat. Et ne de alio orbe disputare intelligeretur addit. De quo orbe loquimur. Hoc addidit ne in mente auditoris etiam relinqueret dum alius quereretur orbis. Hunc orbem futurum non angelis sed Christo subditum dicit quod probat auctoritate david qui futura quasi preterita refert non potest admissus divinis consiliis non omnia sunt futura sunt facta illud qui fecit que futura sunt. Sed premittit de Christo humilitate ne propterea dubitetur de exaltatione. Et non tantum de humilitate Christi verum et totius generis humani ostendunt hominem per se nimis non abiectum sed per digna exaltatum. Unde subdit Testatus est autem. a. Non solum ego hoc dico sed et hoc idem testatur quidam scilicet notus egregius propheta excellentissimus. scilicet david in quodam scilicet noto nobis non absconditum loco scripture scilicet in psalmo scilicet octavo dicens. Quid est homo. quid despectibile quidve est quod memor es eius aut filius hominis et cetera. Distat inter hominem et filium hominis quod innuit disiunctio. Omnis enim filius hominis homo sed non omnis homo filius hominis per intelligitur. Adam enim homo fuit sed non filius hominis. Sic homines dicuntur qui portant eius imaginem. Qui autem portant imaginem Christi filii hominum potius appellantur. Et ille unus homo dicitur iste novus homo. Et hoc loco terrenus est filius autem hominis celestis et ille longe seiunctus est a deo hic autem presens deo. Et ideo illius memor est tamen in longinquo positi huncvisitat quem vultu suo id est gratie sue presentia illustrat. Despectus itaque autem homo scilicet peccator terrenus quid est quantum ad hoc quod eius quasi longe positi memor es. temporale prebendo salutem quia salvas homines et iumenta. aut filius hominis id est homo spiritualis et celestis quid est quantum ad hoc quod eum quasi intimum visitas presentia gratie. Et non solum hominis filius indiguit visitari sed dei filius quia minuisti eum. scilicet dei filium et cetera. Vel ita ut per hominem intelligantur boni papue illi qui ante Christi adventum fuerunt per filium hominis Christus et legitur cum despectu hoc modo. Homo bonus et Christus quid est quasi despectus et fragilis peccator quantum ad hoc quod memor es eius. Memor est deus hominis quando peccata dimittit aut filius hominis iam singulariter id est a ambris ad caput a se, et cum articulo. Filius hominis id est Christus qui non ex duobus hominibus sed de digne nature est. Filius magis hominis quid est quantum ad hoc quod visitas eum. scilicet hominem per ipsum filium hominis quasi per medicum infirmum. Nota ubi eorum pietate. Supra dixit memor non agit de istis qui fuerunt ante Christi adventum quorum quasi memor fuit quasi patriarcha de celo misertus. hic autem ponit visitas non agit de incarnatione et ubi carne factus est medicus ad infirmos venit. minuisti. a. Propter filium hominis id est Christum visitas hominem et eum tamen et propter minuisti et cetera. Vel ita non per hominem filium hominis intelligat Christum. homo est fuit deus memor in conceptione donando immunitatem peccati et visitavit in resurrectione dando gloriam immortalitatis. Et legitur admirative hoc modo. homo Christus quid est. scilicet quam magnum quid et dignum propter hoc quod memor eius es. faciendo eum immunem a peccato. aut filius hominis. scilicet id est ipse Christus qui est homo de homine non deus de deo quid est. scilicet quam excellentissimum. quid propter hoc quod visitas eum resuscitando. Minuisti. a. visitasti hominem et propter hoc indiguit visitari quia minuisti eum. per passibilem non. Moreretur enim, dum se ex

paulominus ab angelis gloria et honore coronasti eum et constituisti eum super opera manuum tuarum. omnia subiecisti sub pedibus eius. In eo enim quod ei omnia subiecit nichil dimisit non subiectum ei. Nunc autem necdum uidemus omnia subiecta ei. Eum autem qui modico quam angeli minoratus est uidemus Ihesum propter passionem mortis gloria et honore coronatum ut gratia dei pro omnibus gustaret mortem. Decebat enim eum propter quem omnia et per quem omnia qui multos filios in gloria adduxerat

Au' in p'so viij. — manauit formã serui accipiendo. O' pp ipsam infirmitatẽ carnis quã dĩ sapia ges-
ab — tare dignata ẽ et passionis humilitatẽ recte dr. Mino. e. ab. an. quia mortalis et passibil
d. s. paulominus et passibilis — sib tñ imperabat angelis et quia sine pecco erat s, post ad similitudinẽ triumphantis. Coro
aũb — nasti eum. i. undiq; circumdedisti gla in resurrectione et ascensione et honore. i. consessu
sup patris. ut gla. i. claritate inmortalitatis et hono. quod sibi flectitur oẽ genu. et cst e.
dñb — ut stabilem sup opa ma. t. Ecce potestas x ostenditur. Vt enim a ab omni ope nichil excipit
ita nec a x ptate. Attende enim quod non simpliciter ait sup o. s, addit manu. t. i. sup
digniora et opa. s. sup angelos et homines que p excellentiã dicuntur opa manuum. Et n solum
constitutus est sup opa ut dignior s, et omnia subie. sub pe. e. i. ptati eius et dño n ado
Au' in p'so viij — ret illũ et ueantur. Possz enim superiorẽ ẽẽ et tñ omnibus non dñari. io ait. Subie. o. s. pe. e. Nul
la enim creatura erit non subiecta cum primatẽ sui uita dicã spc subiciuntur. In eo a. x.
Exponit sensum dicti pphe quem in predictis ubis huit. a. Dauid ait omnia subiecisti. In eo ã
quod scripta subiecit ei omnia. i. subiecta ei ostendit omnia. nichil dimisit n subiectũ ei.
i. nichil excepit de omnibus. Dum enim dic omnia nec terrena excepit nec celestia. Vl ita
continua, s utam quehbt enim. a. Bn dico orbem terre futurum subiectũ x quia in eo qd. scp
tura ei sub oĩa. i. dicit ei subiecta omnia nichil di. n sub. immutatur snĩa quã eadẽ snãm
aliam cẽ lita confirmat que est in eo enim quod dic omnia sub. nichil di. ei n sub. nc au. a.
Scriptura dicit omnia subiecisti s, tñ omnia nondũ subiecta s ei uo congrue sup dixit
orbem futurũ subiectum et h est quod ait. nc aũ. et si scriptura dicat oĩa tñ necd ui. o. s. ei.
uoluntate que subicienda sunt. Condie enim aliqui subiciuntur ei. s, n omnes qui subiciendi
Au' — sunt subicientur donec in iudicio. Distingue cum ait nichil di. n. sub. hic uniuersalẽ sub
iectionem. s. siue uoluntariã siue necessariã designat. Cum uo ait necdũ uide. i. e. h
tñ uoluntariã fidelium credentium ineum. Eum ã. a. Necdum uidemus omnia subiecta ei
s, tñ pars pphetie iam impleta est quia uidemus eũ. io in quo constat quod complebitur
alia uo ne doleatis de aduersis. Eum utiq ã qui modico minoratus est quã angeli uidemus iam
Ihm. i. saluatorẽ et coronatũ glã et honore. H utiq; meruit pp passionẽ non qualib; s, mor
tis. hic iam incipit ostendẽ non p potentia tñ x ultione ubã x ẽẽ audienda s, p dilcõe
qua dilexit nos ut p nob moreretur. Vñ addit. Vt grã di. i. c. Vl ita lege. Vid. e. iã
Au' ẽẽ maximum. — ie. ico. g. et h. q. mo. q. a. m. e. non scdm naturam humane mentis s, pp pas. m. Ma
iores quidem angeli possunt dici homine quia maiores sunt hominis corpe maiores s
et aio s, in eo tantũ quod pecci originalis merito corruptibile corpus aggrauat ipm animũ.
Natura u humane mentis qualẽ x assumpsit que nullo pecco potuit deprauari solus maiorẽ ds.
P quid h modico quam angeli minoratus dicatur aperuit cũ ait pp pas. m. Minor h angelis fu
it non pp n hois s, pp passionẽ mortis. Natũa n hois que mẽte rõnali et intellectuali cẽtas
cetas anteced ds solus est maior. Minor h angelis fuit corpe non mẽte. Quod aũt uidet
nichil magnũ de deo patre dici si forma sui maior est qua maiores uidentur angeli n recte cogi
tas n attendis quem habeat locum in rebus humana n q condita est ad imaginem dĩ cui tñ m
tia fcã n ẽ c x dicebat pat maior m. e. qui n carnis sue solũ s, et mẽti q gerebat huãe dm pat
pferebat que tota sine dubio forma agnoscitur serui qui seruit tota creatura creatori. Vt
grã di. a. Minoratus est ab angelis. et h io ut grã di. i. ipe qui est grã di q gratis dat x qr
gratis datus est nobis gustaret mortẽ. Vl ita. ut sit cas ablatiuus. h m. Vt grã di.
c. s. — i. p grã in di quia ho non meruit ipe gusta. m. Prope dixit gustaret quia amara est
c. s. — mors ut quia cito transiit. Breue namq; interuallũ in illa faciens confestim surrexit sic
qui gustat breuiter experitur. Gustaret dico p omnibus. s. p destinatis qui p eius mor
tem redempti sunt. et saluati. Vl p omnibus hoibus qualiter mortuus quia omnibus
c. s. — pcium sufficit uo pe dixit p omnibus quia non p fidelibus tñ s, tñ p mundo u
niuerso mortuus est. Et si enim omnes n credunt ipe tñ quod suum est impleuit. Decebat et
c. s. — a. Minoratus est xpc ut gustaret mortẽ qd conuenientissimũ erat. Decebat ds. eu. s.
h. propter quẽ auctorẽ oĩa facta sunt — dm patrẽ pp quẽ glorificandũ omnia fcã s qui multos filios adoptiuos adduxerat
i. adducendos puiderat in glãm, etiã consũmare. i. pficẽ in glã beatitudinis quod incepit in resurrẽcõe quãdo

auctorem salutis
eorum per passionem
consummare. Qui e
nim sanctificat et qui
sanctificantur ex
uno omnes. Propter
quam causam non
confunditur
fratres eos vocare
dicens. Nuntia
bo nomen tuum fratri
bus meis in medio ec
clesie laudabo te. Et
iterum. Ego ero fidens
in eum. Et iterum.
Ecce ego et pueri m
ei quos mihi dedit deus.
Quia ergo pueri com
municaverunt ca
rni et sanguini et
ipse similiter p
articipavit eisdem.
ut per mortem destru
eret eum qui ha
bebat imperium mortis

inmortalitatis gloria sublimatus est. et auctum est in ascensione quando ascendit ad dexteram patris
et perficietur in iudicio quando omnia ei subicientur et erit omnia in omnibus. Decebat inquam consummare
auctorem salutis eorum. filiorum scilicet. qui est filius per naturam cuius coheredes erimus quia sumus adoptione
filii. Vide quantum in medio nunc et ille filius est. Nos filii sumus. sed distat quia ille salu
at nos salvamur. ille sanctificat nos sanctificamur. Modo coniungit nos scriptura modo disiun
git. multos inquit filios. hic coniungit. auctorem salutis eorum. hic disiungit. Consummare dico et
hic per passiones mortis que mors satana de nostre miserie convenientissima fuit ac valde ne
cessaria quia aliter scilicet nisi christus moreretur homo non redimeretur et in redemptus periret. Quod si esset fru
stra facta essent omnia. Certa enim homini serviunt homo deo. Nec maliquibus deus glorifica
retur cum ad hoc omnia facta sunt. falsa esset et predestinatio de filiis adducendis. Qui enim.
Probat quod per nostra liberatione decuit christum pati. Videretur enim indecens quod auctor salutis
pateretur sed non dedecet quia ex deo pendet et est ei subiectus ut alii homines. ideo convenit ei
pati si opus est. et quod opus fuit postea dicit ibi. Quia ergo. et cetera. Decebat patrem consummare
christum per passionem nec dedecebat christum pati. Qui enim sanctificat predestinatos a christo et qui
sanctificantur per eum. id est nos omnes ex que ex uno deo pendent et sunt. Ecce iterum quoniam coniun
git dicens esse ex uno. Item intuere quantum inter. Ille quidem sanctificat nos sanctificamur. Licet
ergo ex uno simus ut unum tamen multum interest. Ille enim ex patre est secundum divinitatem ut proprius filius id est ex eius
essentia genitus nos autem adoptivi. Propter quam. Probat quod ex uno sunt omnes dicens. Propter quam
causam. id est quia utrique scilicet caput et membra sunt ex eodem. non confunditur ut non erubescit christus. licet
a peccato immunis vocare eos fratres qui peccando facti sunt degeneres dicens in psalmo. O pater
nuntiabo post resurrectionem nomen tuum. id est famam et gloriam deitatis fratribus meis et ego positus in
medio ecclesie ut columpna. laudabo te. Vel in medio ecclesie. in toto orbe circumquaque. vel te.
Domine inde quod cum dicit non erubescit fratres vocare ostendit quod ei non est firmitas nostra sed nostre
et humilitatis multe. Quod autem fratres simus probat per prophetam ne putetur novum. Et iterum. au
ctoritate ysaye esse ex deo esse et prudentem ostendit dicens. Ego. scilicet christus ut unus homo ero confidens. secundum
humanitatem in eum. scilicet deum patrem quod non faceret nisi ex deo esset. Et iterum. Eandem sub
iectionem ad deum in humane nature conditione nobis demonstrat dicens. Ecce ego. post resurrectionem sur
urre et pueri mei. scilicet apostoli et alii fideles quos mihi tamquam capiti membra in unitate fidei et gratie
dedit deus. et hoc patet quod ex deo sunt. Quia ergo pueri communicaverunt carni et sanguini. ipse similiter
participavit eisdem. Probavit quod decuit christum pati si opus esset. Quod autem opus fuit hic de
monstrat quia pueri communicaverunt carni et sanguini. et cetera. Constat quod ex deo est ipse
christus sanctificans et sanctificati. ita non dedecet eum pati si opus sit. Sed quid opus pati. Ecce.
quia pueri com. et hoc est quod ait. et cetera. Quia ex eodem deo sunt ipse cum sanctificans et quia pueri qui
sanctificandi erant communicaverunt carni et sanguini. id est. id est homines erant corruptibiles constantes ex
anima et corpore que per sanguinem accipiunt. Ergo. id est ideo ipse christus participavit eisdem. id est pu
eris quia factus est puer. constans ex anima et carne. Vel participavit eisdem. id est carne et sanguine
scilicet anima et hoc similiter. id est ita quod fuit homo passibilis mortalis ut posset mori. Ecce vera
in christo firmitas et non ficta humanitas ut per mortem suam destrueret eum qui mortis
imperium habebat. id est diabolum auctorem mortis quia peccati ex quo processit mors. Hoc etiam
testimonio satis monstratur et mortem istam corporis principe atque auctore diabolo
id est peccato quod ille persuasit accidisse. Nec enim ob aliud potestatem mortis iustissime habere
dicetur. Unde ille qui sine illo peccato vel proprio vel originali moriebatur dixit. Ecce venit
princeps huius mundi. id est diabolus qui potestatem habebat mortis. et in me non invenietur
scilicet peccati propter quod homines moriuntur. Sic ergo invenit diabolus in christo ut moreretur sed
voluntate patris mori christus voluit non habens mortis causam de peccato sub actore peccati
sed de obedientia et iusticia factus est obediens usque ad mortem per quam nos redemit
a servitute diaboli. Incidamus enim in principem huius seculi qui seduxit adam et ser
vum fecit cepit nos tamquam vernaculos possidere. Sed venit redemptor victus est de
ceptor. Et quid fecit redemptor captivatori nostro. Tetendit ei muscipulam. crucem suam
posuit ibi quasi escam sanguinem suum. Ille autem sanguinem fudit non debitoris per quod iussus est reddere debitores. Fudit sanguinem

esto.

esto.

esto.

esto.

esto.

amb

Augustinus de baptismo parvulorum.

Item inde.

innocentis i. iussus est recedere a nocentibus. Ille quippe sanguinem suum ad hoc fudit ut peccata nostra deleret. Unde quo diabolus nos tenebat deletum est sanguine redemptoris. Non enim tenebat nisi in vinculis peccatorum nostrorum. Iste erant cathene captivorum. Venit ille alligavit fortem vinculis passionis sue intravit in domum eius i. in corda eorum ubi ipse habitabat et vasa eius eripuit. Nos sumus vasa ista. impleverat ille amaritudine sua quam etiam redemptori in felle propinavit. Deus autem noster eripiens vasa eius et sua faciens fudit amaritudinem et implevit dulcedine. Participavit ergo pueris et factus est homo passibilis et mortalis ut sic vinceret diabolum. Nisi enim homo esset, qui diabolum vinceret non iuste sed violenter homo ei tolli videretur qui se illi sponte subiecit. Sed si homo eum vinceret vitie hominem perdit. ut homo vincat necesse est ut deus in eo sit qui faciat eum sine peccatis esse. Si enim per se homo esset vel angelus in homine facile peccaret cum utramque naturam per se constet cecidisse. Factus est ergo dei filius hominis filius passibilis et mortalis ut per mortem destrueret diabolum. deletis peccatis per que sub illo captivi eramus et per eandem mortem liberaret eos qui timore mortis corporalis per totam hanc vitam erant obnoxii. i. subditi servituti diaboli et peccati. Hic mirabile quoddam demonstrat per quod potestatem habebat diabolus per hoc victus est et que fuerant arma illi forti ad versum mundum per ea Christus illum percussit in quo magnitudinem virtutis eius et sollertie insinuat. Mors enim erat arma per que vincebat diabolus per eam victus est a Christo. Unde vero mors. t. o. m. et per eam liberavit obnoxios servituti. Servi sic erant qui mortem timebant et omnia patiebantur ne morerentur. Nunc autem sancti per passionem ad regnum transituri irrident eam. Unde apostolus. Cupio dissolvi et esse cum Christo. Sed et diabolus iobaito Pellem pro pelle et omnia que habet homo dabit pro anima sua. Et est hic victoria fidi que utique defuisset si credentes mox immortalitas secuta fuisset. Poterat quidem hoc deus dare credentibus ut nec istius experirentur corporis mortem sed si hoc fecisset carni quedam felicitas adderetur. minueretur autem fidei fortitudo. Sic enim homines mortem istam non timent ut non ob aliud felices esse dicerent christianos nisi quod mori omnino non possent ac per hoc nemo per illam beatam vitam que futura est ad Christi gratiam festinaret sed pro removenda mortis molestia delicatius crederetur in Christum esset. quoque fides enervius et debilis. Quid magnum esset, credere videndo non mori eos qui crederent. Credens enim non moritur. Quanto fortius ita credere ut se speret moriturus sine fine victurum exemplo Christi qui post mortem in gloria resurrexit et beata sine fine vita vivit. Desideremus ergo vitam Christi quia tenemus pignus mortem Christi. Quomodo non dabit nobis bona sua. qui passus est mala nostra in terris istis in seculo isto maligno. Quid abundat hic nasci laborare et mori. Hec sunt mercimonia regionis nostre. ad tales merces mercator ille descendit. Et quia omnis mercator dat et accipit dat quod habet accipit quod non habet. et Christus in ista mercatura dedit et accepit. Sed quid accepit et quid abundabat. s. nasci laborare et mori. Et quid dedit. Renasci resurgere et in eternum regnare. O bone mercator gratias agimus quia emisti nos. Sanguinem tuum bibimus evangelium legimus. instrumenta nostra sunt in quibus servati fuimus. Creatura tua sumus. Fecisti nos et redemisti nos. Emere quisque servum suum carius habet. Omnis autem servos suos et cavit ut esset et redemit per mortem ne semper captivi essent. sicut et mortem gustavit ut a timore mortis fideles vinceret. Ut enim medicus non habens necessitatem ex cibis qui egroto preparantur gustare sed ille consolans eum vel consulens primum de cibis illius gustat ut persuadeat egroto promptius illos cibos accipere. sic et christus cum omnes homines mortem timerent persuadens eis ut fiducialiter ad mortem accederent et ipse gustavit mortem nullam mortis habens necessitatem. Vel ita. Et liberaret. Et agit de timore pene quo iudei sub lege servi erant quos evacuata lege per gratiam a legis onere et servili timore liberavit. a. Factus est Christus homo ut per mortem destrueret diabolum et per eandem mortem legem evacuaret. et ea evacuata liberos. i. iudeos liberos faceret per gratiam qui timore mortis corporis vel anime per totam vitam obnoxii erant servituti legis. i. timore penarum servi erant legis quia timore penarum corporis vel ~~mortis~~ anime servabant legem quos Christus liberavit vel ab inferno vel a iugo legis. Nusquam enim a. Participavit eis ut homines sanctificaret et liberaret. et recte hoc causa apponitur quia si non esset eos liberaturus non eis participaret. quod in angelis apparet. quia nusquam apprehendit angelos. i. in nulla scriptura legitur apprehendisse angelicam naturam ut angelos redimeret. sed hoc legitur quod semen abrahe. i. carnem de abraham ut filios eius salvaret. Non dico assumpsit sed apprehendit. quasi longe fugientem consequens. In quo humane nature dignitas intelligitur. et nostra ingratitudo qua hoc fecit et curam quam de nobis habuit. Fugientem quippe autem ipsam non humanam et longe fugientem. Longe quippe eramus vel erramus. insecutus apprehendit. Non angelice nature data est hec dignitas ut deus ei in unam personam iungeretur. Et vere magnum et mirabile et stupore plenum. Carnem nostram sursum sedere et adorari ab angelis et archangelis. Hoc sepius ego mente versans excessum patior magna de genere humano imaginatus. Unde h. s. quia semen abrahe apprehendit debuit similari fratribus per omnia. id est passibilis ut mortalis esset et cetera bona in quibus similatus est fratribus. s. quod natus quod educatus. quod crevit quod passus est et mortuus qui supra patrem sub ea figura dictum est.

idest diabolum et liberaret eos qui timore mortis per totam obnoxii erant servituti.

Nusquam enim angelos apprehendit sed semen abrahe apprehendit. Unde debuit per omnia fratribus similari.

Sed iuvenire quantum bonum operatur mors Christi. liberavit eos qui timore mortis obnoxii erant servituti.

ē soff.

ē soff. ab ē soff ē soff amb ē soff

ē soff

ut misericors fieret
& fidelis pontifex
ad dm̄ ut repropici
aret delicta ppli.
In eo enim in quo
passus est ipse et
temptatus potes
est et eis qui tēptā
tur auxiliari. Vn̄
fr̄s sci uocationis
celestis participes co
siderate aptm̄ et
pontificem confes
sionis nr̄e ihm qui
fidelis est ei qui fec̄
illum sicut moyses
in omni domo illi.
Amplioris aū gl̄e
iste p̄ moyse dignus habitus est. quanto
ampliorem honorem h̄t domus qui fabrica
uit illam. Omnis namq; domus fabrica
tur ab aliquo. Qui aū cauit omnia ē ds.
Et moyses quidem fidelis erat in tota do
mo eius tamquā famulus in testimonium eorū
que dicenda erant. Xp̄c aū tamq̄ filius in domo

Debuit similari dico iō ut fieret auctu misendi misericors quod erat in n̄a. i. fidel. c̄soff.
s. nullum fallens pontifex. i. mediator inpons ad dm̄ seipsum offens ei in sacrificiū.
ut repropiciaret. i. ppe uocatus remoueret delicta pp̄. qui bn̄ p̄t h̄ face. In eo enim quo
passus est ip. i. in infiori sub a. s. in carne in qua passus ē a p̄ylato et temptat. a dī c̄soff. c̄soff.
abolo ut ex̄ptus a lia lita potens ē et eis qui temptantur auxiliari. De incarnato hoc amb. c̄soff.
dicit q̄ui in carne quam suscepit multa seua passus ē. No. utq; p̄ expimt̄ q̄ est a
tribulatio et temptatio pacientium non sic ds̄ solum nouit passioēs t̄tās s; et sic h̄o no
uit p experimentum. p hoc s. quod temptatus est et passus. Consulta nouit compati licet in
passibilis sit et quod d̄s et est sūs. Potens est eis aux. qui tē. i. cum multa alacrita c̄soff.
te p̄tendit manum ad compaciendum. tēptatis p̄fecteq; nouit id face. Nota q̄ aut
temptat. Temptat quid ds̄ temptat homo temptat diabolus. tēptat d̄s ut pbet
diabolus ut decipiat homo ut sciat quod nescit. Vn̄ r̄e. Ex omnibus supioribus infert.
a. Quia potens est et quia p̄ nobis passus et quia p̄ auxiliari un̄ uos sc̄i fr̄s participes
uoc̄onis celestis. i. uocati ad celestia. i. ad celestem h̄editatem h̄ndā cum x̄ c̄sidate
diligendo et q̄ p̄cepit op̄ando ihm x̄ alio enim n̄egem aptm̄. s. quē nob ds̄ misit et
pontific̄. s. p quem itur ad dm̄. Idem est enim pontifex quod mediator. Pontificē
dico confessionis nr̄e. s. quem nos confitemur. Vel conf. s. fidi in quē c̄c̄dimus. q̄ fidel. •ΙΙΙ.
ē. Hic incipit comparare x̄ moysi sicut supra comparauit eum pphis et anglis. Mo
ysi ū ita comparauit ut sit p̄ moyse fidelis qui non suā s; patris gl̄am quesiuit. n̄ eius
mandata abscondit. Moysi g̃ eum comparans ait. Qui xp̄c fidel. est sc̄dm hominē ei. s.
dō pat qui fec̄ eum ex semine dauid s. carne. fidel. est dico sicut moyses fidel. fuit in
omni. i. tota domo iudeor̄ quē domus est ei. s. patris ut x̄ in moysi quia moyses mi
nist̄ fuit non dn̄s. Vel ita. Qui x̄ ihc fi. ei qui fec̄ il. s. dō pat n̄ tm̄ in q̄dā s; ioi do.
iudeor̄. s. regnum sic moy. fidel. fuit in una. In oī domo dico ei. s. patris. ut apl.
Amplioris enim. a. Quod x̄ fidelis fuit effectus indicat quia iste. s. x̄ habit est dignus gl̄e
ut moyses quia et habitus est dignus amplioris gl̄e p̄ moyse. i. quā moyses. Vel ha. ē
dignus am. g. quam moyses ip̄ dico ens p̄ moyse in merendo quia plus meruit q̄ moyse
et tanto amplioris gl̄e dignus ē quanto h̄t ampliorem honorē domus. i. in domo uel de do
mo facta ille qui fabricauit illā ut dn̄s q̄ qui dispensat in ea ut famulus. Quod de spiali c̄soff. c̄soff.
domo intelligendū ē. s. n̄ de tēplo ut tabnaculo s; de pp̄. Et nota q̄uod n̄ dixit moyses q̄d ē
seruus xp̄c n̄ ē dn̄s s; latent h̄ significauit. Si enim domus pp̄ ip̄ aū erat de pp̄. Ḡ de
domo. In nobis usus ē cetre de suo ille ē de domo illius. Omnis namq;. a. fabricaū dico
et recte ipse enim n̄ p̄ fi s; ab aliquo. Omnis namq; domus fabricat ab aliq̄. a. in io a x̄
n̄e quia ds̄ ē qui omnia cauit. et si omnia g̃ et domum illā est quod ait. Q. a. a. Dom fit
ab aliquo qui aū. i. domū et omnia cauit ds̄ ē. Vtrisq; enim domus. s. q̄rex moyse
& x̄ factorē ds̄ que c̄ostat oib; p̄ee ita x̄
quia ds̄ ē creator p̄ moyse ē. Et moyses. Os
tendit x̄ dignū amplioris gl̄a. q̄ moyses q̄
xp̄c fabricator ē domus non moyses. hic
alia ratioē id ostendit quia x̄ fil. moyses
famulus. ÷. qui et carnalia carnalib; tdebat.
x̄ ū spiualia. a. Jō et amplioris gl̄e. ut g̃re
dignus ē. a. i. quia moyses q̄ fidel. erat
in tota domo non sua s; ei. s. di patris et ap
tamq̄ fa. qui n̄ adō dilig̃ domū sic ille
cui ē p̄a. et h̄ non ut gl̄a daret s; in tes
timoniū eor̄ q̄ dicenda erant. v. ut testare
tur ea q̄ conueniebat dici carnalibus
quin dū spiualia cape potant. Xp̄c ū
fidel. ē tamq̄ filius qui h̄es ē in domo. cum ipō patre sua. Que domus x̄ nos sumus. renati. si fiduciam spei. i.

Aug in pso xciiii.

spem cuius fiducia scilicet non dubia & gloriam spei id est gloriosam spem scilicet que est de celesti iocundi
tate retineamus firmam id est perdurantem usque ad finem. uite quia habebit quod nunc sperat. Quapropter. Sicut supra cum prangelis & prophetis apostolum commendasset; in multis subin
tulit nos oportere obseruare que ab illo audiuimus ita nunc commendato ipso per moysen
hic incipit terrere ne sint contra eum per patrum similitudinem & postea ne amittant requiem blanditur & per
oportunitatem temporis. Nos sumus domus dei quapropter. scilicet quia huiusmodi sumus christi
uidete fratres ne forte et cetera. Huc usque uerborum ordo dirigitur. Vel talis potest esse uerborum ordo.
Quapropter. scilicet quia christi sumus nolite obdurare corda uestra. & ita hoc dico sicut dicit spiritus sanctus
in dauid. Hodie id est in tempore gratie quod presens erat dauid in spiritu si uocem eius. scilicet christi per se loquentis
audieritis. quod utique erit. nolite obdurare corda uestra. Aliquando enim audistis uocem eius per moysen
& obdurastis corda uestra. Propter hanc occasionem locutus est quando obdurastis corda per se nunc loqui
tur mollescant corda uestra, qui per precones ante se mittebat ipse uenire dignatus est ore suo
loquitur qui loquebatur per ora prophetarum. Sed qui tunc duri fuistis nunc estote molles. Nolite obdurare corda uestra dico agentes sicut patres uestri fecerunt in exacerbatione. facta
secundum diem id est in die temptationis facte in deserto. id est sicut patres uestri obdurati sunt
in die temptationis. Hec est una de exacerbationibus. que tempore facta est in deserto
ubi magis eguerunt auxilio. Ita & uos in deserto huius mundi cauete ne temptetis deum
ne pereatis sicut illi in deserto qui deum temptauerunt. Recolitis certe fratres quod ille populus
temptauit deum & accepit disciplinam in eo quod fuit in deserto tamquam ab optimo sesso
re frenis legum & preceptorum non destitutum & emendationis fuga quapropter percussi sunt pro amaricatione. Historia enim satis nota est de eo quod miserunt exploratores uidere
terram & cum audierunt ab eis ibi esse inexpugnabiles & gigantee stature uiros ob
liti uirtutis dei totiens probate dixerunt redeamus in egiptum ad ollas carnium. Vnde
iurauit dominus quod non intrarent terram promissionis que esset eis requies laborum. & sic
omnes perierunt preter caleph & iosue. Et sciendum quod in hac serie tres requies commemorat. duas significantes tertiam significatam. Vnam sabbati quo requieuit dominus
sectam in palestina. tertiam illam que in celo est de qua hic dicit loquens ad hos infide
les. dicens fidelibus qui christum loquentem erant audituri. Nolite esse duri christo lo
quenti sicut spiritus sanctus premonuit loquens in dauid ne similia patribus uestris paciamini.
qui per moysen uocem domini tunc audierunt. nos autem in ipso ipsum christum. Et hoc est quod ait.
Nolite o. c. u. s. i. e. s. d. t. i. d. ubi. id est in quo deserto temptauerunt me. spiritualiter. scilicet quod loquebatur. patres uestri secundum carnem uidete ne secundum spiritum. Patres uestri erant secundum carnem sed si non
imitati fueritis patres uestri non erunt. & probauerunt me. id est probabilem inuenerunt. &. id est quia
uiderunt et cetera. Vel probauerunt. id est curiositatis causa exquisierunt an possem. & uiderunt o
culis opera mea. magne uirtutis. xl. annis. in quibus me omnia posse experti. Propter
quod. scilicet quia temptauerunt. fui offensus. id est ualde & implacabiliter iratus. Vel proximus
adhibendo correctionis flagella. generationi huic tam male & dixi de ea semper errant
corde. id est ex prima deliberatione quia serio peccant. Ipsi uero. et cetera. Ego sic monebam per
prophetas. sed licet monerentur ipsi non cognouerunt uias meas. id est noluerunt cognoscere opera
mea. & ideo si introibunt in requiem meam. scilicet terre promissionis. aposiopesis. id est non introibunt
hoc dico sic iuraui. id est firmiter statui in ira mea. id est quia iratus fui. iuratem
quamquam non iratus. Irasci tamen dicitur per figuram que dicitur antropospathos. Videte et cetera.
Quia propter incredulitatem patribus uestris negata est ergo uidete o fratres ne forte. quod
quidem facile potest contingere sit in aliquo uestrum. In aliquo dicit quia de multis non dubi
tat quia perfecti sunt inter eos. Sit inquam cor incredulitatis. id est cor incredulum uel pra
ue... non sufficit sine lege quod est malum quia sic tunc homo in multa pecca.
infidelitas enim maligna mutat peccat sic anima in profundum malorum ne
mens contempnit. Nec hoc leue quia hoc est discedere a deo. & hoc est temptare
deum. Vnde subdit. Hoc est cor discedendi a deo uiuo. est aliquo qui disce
dit uitam perdit quia in eo solo uita est. Ecce qui accedit uitam inuenit. Sed potius adhortamini. de integro & toto...

sua. Que domus su
mus nos si fiduciam
& gloriam spei usque ad fi
nem firmam retinea
mus. Quapropter sicut
dicit spiritus sanctus hodie si
uocem eius audieritis
nolite obdurare corda
uestra sicut in exacerbati
one secundum diem temp
tationis in deserto.
ubi temptauerunt me
patres uestri probauerunt
& uiderunt opera mea
quadraginta annis.
Propter quod offensus
fui generationi huic &
dixi semper errant cor
de. Ipsi uero non cognouerunt
uias meas quibus iura
ui in ira mea si introibunt
in requiem meam. Vi
dete fratres ne forte sit
in aliquo uestrum cor
mali incredulitatis

Aug in pso xciiii.

ad ipso xciiii.

esoft.

esoft.

discedendi a deo uiuo. Sed adhortamini uosmetipsos per singulos dies donec hodie cognominatur. ut non obduretur quis ex uobis fallacia peccati. Participes enim christi effecti sumus si tamen initium substantie eius usque ad finem firmum retineamus. Dum dicitur hodie si uocem eius audieritis nolite obdurare corda uestra quemadmodum in illa exacerbatione. Quidam autem audientes exacerbauerunt sed non omnes qui profecti sunt ab egipto per moysen. Quibus autem infensus est quadraginta annis. nonne illis qui peccauerunt quorum cadauera prostrata sunt in deserto? Quibus autem iurauit non introire in requiem ipsius nisi illis qui increduli fuerunt. Et uidemus quia non potuerunt introire propter incredulitatem. Timeamus ergo ne forte relicta pollicitatione introeundi in requiem eius existimetur aliquis ex nobis deesse;

uosmetipsos alius alios. ut unusquisque seipsum per singulos dies donec .i. quamdiu cognominatur hodie. .i. tempus gratie de quo agebat propheta super in psalmo quia non minus. preparat est diuitibus gratia ad salutem quam ipsa prestitit christus. Si quis enim peccat usque quo est hodie potest reuerti. Nemo ergo desperet dum uiuit. Adhortamini dico ut non obduretur quis ex uobis fallacia diaboli uidente causa peccati. Sciatis enim quod diabolus fallit eum qui obduratur. unde per se cadit in peccatum. Participes enim. a. Debetis hortari uos inuicem esse duri quia quod non eramus facti sumus per gratiam et hoc est quod ait. Participes christi .i. habentes partem cum ipso christo in hereditate effecti sumus. per gratiam qua coniuncti sumus ei ut membra capiti. Ipse est enim caput nostrum et nos membra eius. facti sumus participes dico. tamen hac conditione si nos usque ad finem uite retineamus firmiter ut numquam deseramus initium substantie eius .i. fidem que est initium bonorum per quam in nobis existit deus. per quam edificamur et diuine substantie participamus. Retineamus usque ad finem dico. scilicet dum .i. quamdiu. dicitur nobis hodie si .u. e. a. n. o. c. u. quemadmodum sua scilicet obdurauerunt patres in illa exacerbatione. Hic scilicet de patribus addidit. ut per patres eorum detreat eos. Quidam enim. a. Nolite obdurare ut patres in exacerbatione. et bene dico quia quidam illorum audientes. uocem dei in deserto de requie in terra palestina futura exacerbauerunt. deum .i. increduli et diffidentes fuerunt uel non periret. Hic uero dicit ne quis putet satis esse audire de requie quia multi omnes audierunt sed non omnes crediderunt. sed quidam qui non exacerbauerunt de quibus subditur. sed non uniuersi .i. non omnes exacerbauerunt. ut caleph et iosue et his similes non omnes dico qui profecti sunt ab egypto per moysen. et ita uos a tenebris uiciorum et ignorantie profecti estis per christum. Quibus autem. horum supradictorum scilicet uel exacerbantibus uel non. infensus est xl. annis. hunc numerum annorum ideo commemorat apostolus quia hoc numero notatur tota uita nostra. Quadragenarius enim indicat integritatem scilicet operum. Infensus ergo dicitur illis quadraginta annis quia irascitur uite sue usque in finem peccantibus. Deinde subdit respondens sue interrogationi. Nonne infensus est illis qui peccauerunt. a. non est dubium quorum cadauera sine sepultura prostrata sunt. bestiis et auibus in deserto. a. In hoc apparet ira diuina uobis impunitatem non permittatis si increduli fueritis. Quibus autem. a. Non solum prostrauit incredulos. sed etiam iurauit quod non intrarent in requiem. Et hoc est quod dicit sub interrogatione. Quibus autem iurauit non introire in requiem ipsius etiam quos signabat per terram promissionis uel in ipsam terram promissionis nisi illis qui increduli fuerunt. dum promitteretur. illis utique non aliis et uidemus. a. Iurauit dominus non introire in requiem et ita uidemus .i. aperte scimus euenisse. quia non potuerunt illi intrare in requiem eternam sicut nec in terram promissionis .i. hoc propter incredulitatem. et quia illi perdiderunt requiem propter incredulitatem. timeamus ergo. a. si non amore uel timore hoc faciamus. Timeamus igitur ne forte aliquis ex nobis estimetur uero iudicio dei si impudenter presumat decedere ab hac [illegible] relicta pollicitatione introeundi in requiem eius. scilicet quam in terra promissionis signauit .i. per hoc quod relinquatur et contempnatur promissio dei qua promisit fideles intrare in requiem celestem. ut quam in [illegible] baptismo deo fecimus. que seruata facit nos intrare in requiem. Etenim. a. dico timeamus in nullo quia non possumus excusari a. de non dictare.

Crisostomus

Ambrosius

Remigius

Ambrosius

Augustinus

Ieronimus

Remigius

IIII

Remigius

Et enim nobis nun-
tiatum est quemadmodum
et illis. Sed non profuit
illis sermo auditus non
admixtus fidei ex his
que audierunt. Ingre-
diemur enim in requiem
qui credidimus quema-
dmodum dixit sicut
iuravi in ira mea si in-
troibunt in requiem
meam. Et quidem o-
peribus ab institutione
mundi factis. Dixit
enim quodam loco de
die septima sic. Et re-
quievit deus die septim-
a ab operibus suis. Et
in isto rursum loco si
introibunt in requiem
meam. Quoniam ergo superest
quosdam introire in
illam et hii quibus pri-
oribus annuntiatum
est non introierunt.

Et enim nob. 7c. Vel ita continua. Dico timeamus ne quis ex nob desit quod
ad nos pertineat et recte pertinet enim ad nos. Et enim et nob. tempore gratie nuntiatum
est de eterna requie per filium quemadmodum per famulum nuntiatum est de terrena et de celesti
per figuram terre promissionis et ingrediemur credendo sicut illi perdiderunt non credendo. Unde
subdit. Sed non 7c. Illis nuntiatum est sed non profuit illis sermo promissus de requie au-
Remigius ditus tantum quia non fuit admixtus fidei. id est quia non fuit creditus ut sermo et fides simul
ingenerent. Non fuit creditus dico ex his id est propter hoc quod audierunt ab exploratoribus qui
Ambrosius mala retulerunt non crediderunt. Egressi enim de egipto cum multa mirabilia probavissent et
multa indicia virtutis dei accepissent in egipto in mari rubro in heremo. consilium fe-
Ambrosius cerunt mandare speculatores qui deberent inspicere naturam terre. Illi vero cum pertransis-
sent reversi sunt. provinciam quidem magnorum fructuum et virorum inexpugnabilium
et fortium precatorem esse dicentes. Quibus auditis obstupuerunt qui eos miserant non
credentes vivam dei promissionem. Vel ita. Non profuit id est sed non ad fidem sumpte ex his que audierunt a domino
per moysen promittente eis terram promissionis. Ingrediemur enim 7c. Nobis nuntiatum est
de requie et hic indicat effectus. ingrediemur enim. Vel ita continua. ne illi qui non cre-
dunt non profuit sermo quia nobis qui credimus prodest. Ingrediemur enim nos qui credidimus in requiem.
vivam nos qui credimus ingrediemur quemadmodum ex opposito dixit spiritus sanctus in psalmo de incre-
dulis per quod patet quod qui credunt intrabunt. Quod dixit hic scilicet si introibunt in requiem meam. aposiope-
sis. id est non intrabunt. sicut iuravi in ira mea. Illi enim non in palestinam non in veram requiem intrave-
Remigius runt. Nos autem introibimus in veram requiem. Et quidem. Quia dixerat nuntiatum esse de
requie dicit quando scilicet et ante legem et post perfectionem operum vi dierum per requiem sabbati et sub le-
ge quam per terram promissionis designabat et in tempore gratie spiritus sanctus dicente id. hodie 7c. 7c.
Nuntiatum est de requie illa et significat nullus requiei designatione dixit spiritus sanctus. quod
non crediderat completio illius vere requiei significate quia nullus ea adhuc potitus erat. in
quodam scilicet egregio loco scripture de die vii. per quam significatur eterna requies. Et requievit
deus a nova operatione cessando die vii ab omnibus operibus suis. ut iam in nova creatura opera sed speciem
ut materiam sed de materia tunc facta et ad similitudinem iam factorum operaretur. Requievit
dico operibus perfectis post quod potuit quiescere que fecit inchoando ab institutione mundi.
Remigius id est ex quo mundus cepit institui quia in pricipio omnia fecit. Nota operibus perfectis quod fuit
facto homine per quod omnia facta sunt et ipse ad deum glorificandum factus est. Requievit deus die vii.
Sex enim diebus fecit deus omnia in materia vel similitudine ut postea nec fieret non de materia ibi facta
vel ad similitudinem factorum. vii. quievit quod significat veram requiem. Sic et vi. etate homo christus natus est in
mundo ad laborem et vi. hora diei passus est. vii. vero die in sepulcro quievit. Sic nos
diu sub operibus vi. dierum vivimus operam in ea exeuntes quiescamus. Vel eodem verborum sensu man-
terra promissionis legi ut sit ibi eius. Dixit enim. et subintelligatur nuntiatum esse hic in . Et quidem. 7c.
Nuntiatum est de illa requie requievit deus operibus perfectis quod fecit inchoando ab institutione mundi. nun-
tiatum est de illa requie. Dixit enim spiritus sanctus. in quodam loco de die septima sic. Et requievit deus die septima ab omnibus operibus suis.
Ambrosius non mutantur hic. Et attende quod hic agit de prima requie quam significat. Et in isto. 7c.
Ubi tangit spiritus sanctus de vera requie per figuram vii. dierum. in isto rursum loco. dicit spiritus
sanctus de eadem vera requie per signum et figuram requiei terre promissionis. Si introibunt in requiem meam
scilicet in terram promissionis que significat veram requiem quam moyses promiserat sub figura. Et no-
Ambrosius ta quod hic agit de secunda requie que significat. Quoniam ergo. Diligenter attende predicta et ordi-
Ambrosius nem sequentium. Ecce bis scilicet per diem vii et per terram promissionis requies celestis significata
est et promissa et quia hic est gratia ut rursum. et sub eius requiei designatione terminat
Remigius spiritus sanctus et distinguit diem quendam quo pronuntiata impleantur. id est tempus gratie egregi-
um scilicet et adventum christi dicendo in david hodie quia david futuris temporibus gratie repetitat verba
patribus dicta et hoc post tantum temporis ex quo illa patribus dicta sunt in deserto in patribus et in deserto terra
Remigius promissionis agitur iam dudum habebatur. In hoc enim patet quod hic est alia requies de qua david
dicit hodie quam illa ad quam iosue duxit. Sicut 7c. 7c. Dico quod terminat diem quendam di-
cendo hodie. sicut iam supradictum est hodie. id est tempore gratie suo. et a. si vocem eius audieritis nolite. 7c. 7c. quemadmodum fecerunt patres et in

ppt incredulitatem iterum
terminat diem quemdam
hodie in dauid dicendo
post tantum temporis sic
supradictum est hodie si
uocem eius audieritis.
nolite obdurare corda
uestra. Nam si eis ihesus re
quiem prestitisset numquam
de alia loqueretur post hac
die. Itaque relinquitur
sabbatismus populo dei.
Qui enim ingressus est in
requiem eius et ipse
requieuit ab operibus
suis sicut a suis deus. Fes
tinemus ergo ingredi in
illam requiem ut ne
in idipsum quis inci
dat incredulitatis
exemplum. Viuus
est enim sermo dei et
efficax. et penetra
bilior omni gladio an
cipiti et pertingens usque ad diuisionem anime ac spiritus. Compagum

illa exacerbatione. Et nota quod dicendo diem quemdam et hodie agit de terra requie signa
ta in quando datur quamuis obscure quod per xpm credentibus promissa est dari. Ideo terminat
diem incitationis quia supra est. id est restat post promissionem quosdam scilicet egregios introire illam scilicet
scilicet requiem etiam quod significatur per terram promissionis. et innuit incitatiuos quosdam
non terminaret diem. Dauid nempe licet esset sub lege intra tempus positus gratie tempore dictus
hodie tertio nuntiat requiem illo tempore consummandam in qua aliquis quiesceret quod o
pus erat illis dicere nolite o. c. u. respondet subdens. ualde opus erat. et id est quia
hi quibus prioribus nuntiatum est non introierunt in illam requiem quam terra promis
sionis designabat ad quam non peruenit in hi propter incredulitatem suam. scilicet et alio u
borum ordine per legem hic littera. Quoniam ergo. a. hic et illo in promissa et signata requie celestis
ergo superest quosdam intrare illam. id est quoniam est hic et quia hoc non sufficeret ad intendendum quod illa terra esset ad
dit aliud scilicet et hi et cetera ut ex his duobus terminum necessario inferatur. hic in. o. Et quia hic est. scilicet
quoniam superest quosdam intrare et quia hi quibus prius nuntiatum est non intrauerunt propter incredulitatem. ideo iterum terminat
d. q. quia necessarium erat dicere eadem ho. p. t. t. ex quo illa dicta patribus et filii terre
in terram promissionis intrauerant unde patet quod hec est alia requies. sicut et cetera quod non innu
tantur. Nam si. e. Vere hec est alia requies quam illa ad quam duxit iosue nam si illa esset non
loqueretur deus de alia scilicet locutus est ergo certum est esse aliam ad quam xpc duxit quod per illam in pales
tina signabatur et hoc est quod ait nam si eis ihesus filius nun id est iosue qui duxit in terra
promissionis prestitisset. id est si prestaret ut dux dedisset requiem ueram numquam. id est nullo tempore post h
ac. id est in sequenti tempore loqueretur spiritus sanctus in dauid de alia die. id est de tempore gratie quo qui ergo cederet
dari. Vt numquam post loqueretur de alia. scilicet requie per terram promissionis dicendo hac die.
quod supradixit hodie scilicet locutus est de alia. Itaque relinquitur. id est reseruatur a deo
permittente populo dei futuro sabbatismus. id est plene quietis fruitio et iocunditas significata
per sabbatum quo requieuit deus in lege obseruabatur. Tunc enim perfecte uacabimus.
gratia maiore refecti a deo pleni et sciemus perfecte quia ipse est deus. ibi uacabimus et uidebi
mus. uidebimus et amabimus. amabimus et laudabimus. Ecce quod erit in fine sine
fine. Nam quis alius noster est finis nisi peruenire ad regnum cuius non est finis. Et uere requies per
fecta est quam dominus permittit que et per requiem sabbati figurata est. Qui enim ingressus est in requiem eius
dei. id est quam deus permittit et dat suis. et ipse requieuit ab operibus suis. quibus hic labora
uit. ita perfecte sicut deus a suis operibus quieuit et quia hec est uera requies. Festine
mus ingredi. per fidem et bona opera in illam requiem ut ne quis. id est ut non aliquis uestrum
incidat in idipsum exemplum incredulitatis. id est in eandem incredulitatem in qua patres
fuerunt quod est uobis exemplum ut per eius non caueatis. Vel incidat in idip. ex. ic. id est in penam
talem qualem illi pro incredulitate meruerunt. Exemplum audiunt non intrent terram habeantes illic ne
sic excidant et ut magis timeat dicit. Viuus enim est. a. Debemus festinare illam re
quiem et cauere nobis a pena patrum incredulorum. Quia sermo dei. id est filius dei qui a re
galibus sedibus uenit est uiuus quem infideles mortuum putant scilicet uere uiuus et uita in
eo uiuentis. id est qui illos iudicauit uobis iudex est efficax. id est potens omne quod uult facere
saluando ut dampnando. et cum sit potens est et sapiens et id est quia est penetrabilior
id est perspicatior omni gladio an. id est omni ingenio quod est capax carnalia et spiritualia. id est omni ingenio
carnali et spirituali. et est pertingens. id est ex tota consideratione perueniens. uel pertingit
sermo dei cognitione insuperabili. usque ad diuisionem et separationem et distinctionem
anime. id est sensualitatis ac spiritus. id est rationalitatis. quam cognoscit dei filius quando diuida
tur sensualitas a ratione et ipsa eadem a se dum plus dedita infimis rebus inferior est et ab his re
uocata dignior. Sic et uidet quando spiritus a seipso diuidatur dum et idem intrat de diuina
uisa cogitans ut interius celestia considerat ut interius interius de mundanis recte agendis pertractat.
ut et quomodo spiritus. id est ratio a sensualitate secernitur dum quod ille. id est ratione interius est superat quod nulla et alterius.
Compagum.
Et ipse et
pertingens et usque ad discretionem compagum et medullarum. Compages dicitur iunctura ipsi et sensualitati et rationis

Marginal notes (right margin):

amb

Rem.

Vel ita et intra ue sup et quosdam i intrare sic dauid terminat. Nam si eis

amb

aus de ci. dei.

Beda

Remigius.

Remigius.

Remigius.

quamuis 7 filius dī. s. quoniam inter se cohereant in aliquo ut quoniam 7 illa 7 ro hū sualitas in suis differentiis conueniant dum super eas diffiā sensualitatis g sicut edo cō

Rem̄. uenit cum differentiis rationis que sunt tres ut iam ostensum ē. Vel inferior differentia rationis pessa 7 captiua aliquando consistit inferiori differentie sensualitatis. Me dulla ū que minor ē dicitur quicquid intus. Vel subtilius ē 7 anima ut spū quod 7 uidet filius dī 7 inuisibilis dico non in patre ipē. discretor cogitationū 7 intentio. cordis. 1. discernit 7 cogitationes cordis. s. que diuisa diuisi cogitent. discernit 7 in tentiones earum cogitationum. s. quo singule tendant an ad bonū an ad malum.

Et ut amplius dicā nec ulla creatura. terrena uel celestis inuisibilis in conspectu eius. 1. in presentia deitatis. Vel ita ab illo. 7 pertingens. est sermo dī usque ad diu. a. a. s. 1. ad discretionem carnaliū 7 spiritualiū peccatorum. Anima enim uiuimus cū bestiis spū intelligimus cum angelis ideo per animā intelliguntur carnalia peccata 1. que a dicy corporis fiunt ut luxuria per spiritum spiritualia 1. que fiunt intus ut superbia discutit 7 sermo dī inter carnalia peccata 7 spiritualia 1. discutit quicquid agitur 7 quod aio. Vñ subdit Compag. que. 7 m. 7c. Vel ita ut per animam accipiantur carnales cogitationes 7 male per spiritus spirituales cogitationes 7 bone. Et est sensus. Pertingens usque ad d. a. a. s. 1. usque ad discretionem carnaliū 7 spiritualiū cogitationū. Sed compag. que; 7 est ordo uerborum talis. 7 ipse ē discretor cog. 7 7 me que ipse aperte dicit subdens. s. co. 7 in. cor. Compages enim dicit coniunctiones cogitationū 1. cogitationes que sibi iunguntur quando altera alteram sequitur. Medullas dicit subtiles intentiones earum. Si enim cogitatio cogitationi coniungitur ipse nouit que sit post illam 7 que secuturum. Nouit quoque quo se iungat intentio earum. 7 nec ulla c. inuis. ū c. eius. h immu tatur. Sed Omnia autē. a. Dico quod nulla creatura ē inuisibilis ei sed potius omnia

1. s. celestia 7 terrena sunt nuda 1. discooperta 7 reuelata 7 aperta 1. manifesta que ex omni parte plene uisa oculis 1. uisioni eius. s. filii dī. 7 quod aliquis diceret quod ad nos de his omnibus subdit. Ad quē dī filiū nobis ē sermo 1. cui oportet nos reddere rationem de operibus 7 cogitationibus 7 intentionibus nostris. Habentes ergo.

Rem̄. Hic incipit agere de pontifice xpō ostendens quoniam sit sufficiens ad omnia 7 quoniam dignior ueri sacerdote quem ei imitatur 7 legem que sub illo ē per meliorem legē sua 7 quoniam necessarius est nobis ad iusticiā 7 salutem. q. Quia talis est sermo dī ergo teneamus cōfessionem. 1. fidem cordis cum confessione oris ut fides sit 7 in ore que fidei confessio ē causa spei nostre. 1. future beatitudinis quam speramus. 7 iusto tenē debemus quia id ipse sermo dī pontifex nobis ē qui se obtulit quod hoc 7 h est quod ait. nos dico habentes pontificē magnū. s. qui est super omnes pontifices qui penetrauit 1. penitus intrauit ut sequi possimus. non dico sc̄a sc̄orum templi. s. celos quē. s. ihesum filium dī qui est 7 saluator 7 filius dī. Non enim. q. Dico teneamus 7 tenere debemus quia cū sit potēs est etiam misericors nam expertus infirmitatē. 7 hoc est quod ait. Tenē debemus quia non habemus pontificē qui non possit. 1. qui non nouit compati 1. condescendē per simile sicut dicitur sicut medicus infirmo. infirmitatibus 1. fragilitatibus nostris. Hic dicit ne per peccatoribus desperent que ad eius pertinet altitudinē. 7 licet ita sit altus tamen potest compati. Sed dicit ne ideo quia altus est uideatur eos abicere. Temptatum autē. q. Non habemus talem qui non possit compati sed potius temptatū a diabolo

cl̄oss. 7 ab hominibus quia a iudeis crucifixus fuit uel prius compati. temptatū dico per omnia. quia temptationum 7 uel per similitudine carnis peccati 1. quia simul adhuc hominibus erat et penā. Vel per simili 1. ut exemplum daret aliis similia sustinendi. eius tamen absque peccato uel potest liberare. Ex eo enim quod temptatus est scit

cl̄oss. ab compati ex eo uero quod sine peccato ē potens esse liberare. Impossibile ē enim scire afflictiones hominis qui afflictionis expertus non habuit 7 sensibiliter omnia sustinuit

scit nō solū per hoc quod deus est quod omnia nouit sed per hoc quod homo 7 similia sustinuit

cl̄oss. per cōpati nobis ergo adeamus fide intentione 7 ope. cum fiducia. 1. fiducialiter licet peccatores simus que cōpatiens ē ad iudico ad tribunal

quoque 7 medullarum & discretor cogitationū 7 intentionum cordis & non est ulla creatura inuisibilis in conspectu eius. Omnia autē nuda & aperta sunt oculis eius. Ad quem nobis sermo. Habentes ergo pontificem magnum qui penetrauit celos ihesum filium dī teneamus confessionē spei nostre. Non enim habemus pontificē qui non possit cōpati infirmitatibus nostris temptatum per omnia autem pro similitudine absque peccato. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratie ut misericordiam

Adeamus ergo. a. Et quia habemus pontificē qui

cons equamur & grām inueniamus in aux ilio oportuno. Omis namq; pontifex ex hominibus assumpt9 p hominibus constitui tur in his que sunt ad dm̄ ut offerat dona ⁊ sacrificia p peccatis. q̄ condolere possit hiis qui ignorant ⁊ errant qm̄ ⁊ ipse circumdatus est infirmitate. Et pp terea deb; queadmodū ⁊ p ppło ita ⁊ p semet ipso offerre p peccatis. Nec quis sibi sumit honorem s; qui uoca tur a dō tamq̄ aaron. Sic & xp̄c non semet ipsum clarificauit ū pontifex fieret. s; qui locutus est ad eū filius meus es tu ego hodie ge

iudiciū s; ad thronū grē eius. i. ad xp̄m in quo regnat grā ut p eū consequamur mīām. i. remissionem peccor̄ p̄cedentium ⁊ de reliquo inueniamus grām. ⁊ in auxilio oportuno. i. inueniam9 grām p quā auxilietur ne recedamus in hac uita. Nc̄ enī ē tēp9 auxilii nō est tempus donor̄ cum p9 baptm̄ peccantes p grā iueniure penitentiā possīt. Cū aūt thalamus fuit clausus cum intrauit rex uidē recumbentes cum ad sinum patriarche ueniunt qui eo facti sunt digni tunc malis erit desperationis tēp9. Nc̄ aūt dum adhuc agon p̄manet ⁊ palma p̄ūd; nē desperandum s; cum fiducia. i. sīi dubitatione accedendum ut p grām inueniatur auxilium oportunū. Est enī auxilium quod non contingit. Omis namq; Vult ostendē iam ap̄lc quod mlto meli9 ē test9 no. que. hoc aūt facit longius a sup̄ioribus instruens. ⁊ p̄seminās q̄sdā ratiotinationes. ⁊ quia spūalia non sic introducunt infirmos. ut corpalia. lō de his incipit age uolens ostndē nouū t. eē melius ueti. ⁊ ponit h̄ q̄dā q̄ cōia cum sacdotibus ueteris legis que dā ꝟ altiora p̄ruenientia soli xp̄ quedam humiliora. illis tm̄ sacdotibus conuenientia. a. Per eum possumus consequi grā ⁊ mīā q̄ a minori ostndit. Omnis itaq; pontifex. s. legē ex hoīb9. i. ex nūo hoīū assūpt9 ad aliqd dignū p quod ualz alios iuuare. p hoīb; constituitur. ū p eū impetrēt a dō mīā. Constituitur dico in his q̄ s̄ ad dm̄. offerendis. s. in muneribus. hostiis p̄ab; q̄ duct ad dm̄. i. ut offat dō dona. s. p̄mitias thimiasmū ⁊ sacrificia. de aīab9 p peccis dimittendis. Qui condo. a. Ex hominibus sumitur ⁊ talis qui possit consueta bonitate condolē hiis q̄ ig. i. ignorant9 peccat ⁊ his qui errant. i. scient9 peccat. ⁊ ūito condolē deb; qm̄ ⁊ ip̄e ūl li circumdatus ē infirmitate. pecci. Non ita xp̄c. ⁊ iō pluspt iuuare q̄m legalis sacdos qui circumdatus ē infirmitate. Et pp̄ea. s. quia infirmus est ut alii queadmodū. i. qua necessitate. ⁊ p p̄p9. deb; offerre. ⁊ que sit illa necessitas apit sub dēs. s. p pectis suis ⁊ alior̄. a. Non solum deb; offerre ut iustus fuerit s; ut ip̄ ⁊ alii peccores recipiant. Hoc non conuenit xp̄o. Xp̄c enī nō p suis m̄b̄s obtulit. Nec q̄s q̄. a. Ptm̄ ūm p̄ ille pontifex p dēē sic ⁊ xp̄ qui quis q̄ n̄ sumit s ho. ū s̄ iputādū sit s̄ dō qui uocat. S; ille recte fit pontifex qui uocat a dō. Qui recte elig a dō nocat̄ tāq̄ aaron. qui in scdicioū ge ⁊ incendio emulor̄ electus est ⁊ monstratus place dō. In his uerbis pcutit cupidos qui non uocantur s; ingerunt se. Ita ⁊ xp̄. homo non clarificauit p suas ūtutes semetipsum ut sibi sumeret. i. sibi tribueret. Non clarificauit dico. ita ut pontifex fieret. sic ip̄ ait ego non clarifico meipsū s; ille clarificauit eū in bapto ⁊ pontificem constituit qui alibi locutus ē ad eū dicens. in psło. filius meus es tu quod id dicturus erat ei in bapto ⁊ in transfiguratioē ⁊ addit. ego hodie g. t. i. consubstantialem qualis ē ē pat̄ in subā. Clarificatus est enī filius a patre c̄ dixit. hē filius me dilect9 ē q̄m b. c. Que clarificatio longe an p p̄phā p̄dicta ei psłmo. ubi ait filius m̄s e. t. e. h. g. t. Et quod uidetur dignus esse xp̄. hq̄ psło ostndit rex ⁊ sacdos. Quemadmod. a. Sic illud locut9 ē pa t̄ de generosa xp̄ natiuitate queadmod ⁊ in alio loco. de pontificatu ei9 dic dn̄s pat̄. tu tam dignus es sacdos. s. docens ⁊ orans ⁊ offerens. ⁊ h̄ inetnū nō ad tempus ut aaron. ⁊ h̄ s. ordinē melch. i. s̄ dignitatem ⁊ ritū ordinis. i. sacdotii melchisedech. q̄ ū q̄ pat̄ fuit. sub reticente scriptura ūitū ⁊ finē uite ei9 ⁊ fig̃a xp̄ q̄ caret initio ⁊ fine. Et sic ille obtulit ī pane ⁊ uino ⁊ semel fecit xp̄ sub sp̄e panis ⁊ uini corp9 & sanguinē suū discipulis ded. Sacdos aūt xp̄ ē ū s̄ id q̄ nat̄ ē de pat̄ dn̄s ap̄ dm̄ coetn9 gignenti s; ppt carnē assūptā ⁊ p̄ ... q obtulit p nob. ⁊ qi q̄ s̄ q̄reret. Quid egit pontifex sub d ecce. Qui ap̄c idieb9 carnis. i.

nui te. Quemad modum ⁊ in alio lo co dicit. Tu es sac dos in eternum. se cundum ordinem melchisedech. Qui in diebus carnis

c. 5. oft.

V.

c. 5. oft.

ab

c. 5. oft.

c. 5. oft.

aūt.

ac ipso c.x.

sue p̄ces supplicationesq;
ad eum qui poss̄, saluum
illum a mortuis facere cū
clamore uehementi ualido
ꝛ lacrimis offerens exauditꝰ
est p̄ sua reuerentia. Et quidē
cum ess̄; filius dei didicit ex
his que passus est ꝑ obedi
entiam ꝛ consummatus
factus ē omnibus obtemp
antibus sibi causa salutis
etne, appellatus a dō pon
tifex. iuxta ordinem mel
chisedech. De q° grandis
sermo nobis ꝛ inīp̄tabilis
ad dicendum. ꝗm ībecilles facti estis ad audiendū.
Etenim cū
debetis magistri esse, pp
ter tempus rursum indi
getis ut uos doceamini.
que sint elemēta exordii.
sermonum di ꝛ facti estis
quibus lacte opꝰ
sit non solido cibo.
Omnis enim q̄
ē particeps lactis

mortalitatis sue. obtulit p̄ces supplicatiōesq; ad dm̄. s. dm̄ qui posset saluum face illū. qui p̄cabatur a morte .i. eum resuscitare ꝛ quia hoc tpe mortalitatis fec. Quid ḡ post faciet. Multo magis. has aūt p̄ces ꝛ supplicationes obtulit x̄ imminente passione quando orauit ꝓlixius ꝛ totū fec̄ p̄ nobis non p̄ se quia non timore mortis necessario s; cā nr̄e salutis orauit. Obtulit p̄ces dico cū clamore ualido .i. cum intentiōe efficacissima unꝰ q̄ ꝓlixi orabat ꝛ lacrimis. h̄ n̄ ī eūglīo legitur c̄dendū ē tn̄ ēē factū. ita offerens exauditꝰ ē q̄ ꝗ ꝗsiuit accepit in resurrectiōe ꝛ ascēsiōe. ꝛ h̄ p̄ sua reuerentia .i. sic sua religiō meruit quia amplioīb; dm̄ reuitꝰ ē. h̄ iō dic̄ ut c̄tū sim̄ nos consecutos mīa; cū iā sit ad dextrā patrīs. Vł p̄ces ꝛ supplicationes x̄. dic̄ actiōē ꝛ uitā x̄ cuiꝰ oīs actio fidelium ē institutio ꝛ ad dm̄ oro. Q̄cq̄d enī eg̃ x̄ p̄ces ꝛ supplicationes fuerunt p̄ hominibus sanguinis effusio clamor fuit ualidus in quo auditus est p̄ sua reuerentia. Passiōis reuentia ēē ē ꝗ sine pecco passꝰ ē p̄ sola caritate. Et hoc ḡ illum curā de nob̄ h̄re asserit. ꝛ excellētiā caritatis eiꝰ ostēdit. Et quid. c. Exauditus est. ꝛ merito ꝗ quia ē .i. quāuis ēēt filius di. n̄ d̄itatis unꝰ cū patre nisi quod h̄o didic̄. .i. expꝰ ē obediē tiam ex eis .i. ꝑ ea que passꝰ ē. Vł didicit .i. uoluntarie suscepit obe. ex his .i. in his que passus est usq; ad mortem. c. Non solū p̄ces ꝛ supplicationes obtulit s; ꝛ obediuit ꝛ exauditꝰ est quod notat subdens. Et iō consummatꝰ ē .i. ad p̄fectionem ductus q̄a ad dextrā di collocatꝰ est. ꝛ ipē qui ꝯsummatus est ꝑ obedientiam passiōis factus ē. sufficiens cā salutis etne .i. glīe etne omnibus obtemperantibus sibi. Tantū enī ual; eiꝰ passio q̄d omnibꝰ sufficit ad salutem que salus b̄ip ꝑ eum ēē quia ipē ē appellatus a dō. ꝗ reali h̄ ostēdit nūtiꝰ pontifex iuxta ord. mel. De q° .i. de quare. s. qm̄ s̄ ordinem melch sit sacerdos ꝛ non s̄ ordinem aaron nob̄. faciendus ē sermo grandis .i. p̄fundus ꝛ subtilis ꝛ inīp̄tabil̄ .i. non habil̄ inīp̄tatu. ad dicendum .i. ad exponendum uobis. Sermo enim de incarnato filio difficilis ē ad īt̄p̄tand. Vł inīp̄tabilis quia multa in eo sunt sacramēta exponenda de p̄sona. s. dignitate ꝛ etnitate ꝛ de titulis ꝛ tribus mutatione ꝛ de sacrificiis eiꝰ ꝛ test. excellētia ꝛ nouitate ꝛ de legis atq; sacrificiorū illius temporis rep̄batione ꝛ de aliis multis de quibus ut dictum est. nob̄ g̃n. ē ser. ꝛ int. ad di. .i. n̄ habilis ad int̄p̄tandū uobis n̄ iō h̄ dico q̄ ego possim int̄p̄tari s; qm̄ uos facti estis imbecilles .i. debiles sensu. ad audiendū .i. ad intelligendū p̄funda misteria. Vł ita continua. Iō dico grandis. qm̄ nos imbe. f. e. ad fra .i. ad intelligendū. Etenim. Inuehit hic increpatione de infirmitate eorū. ut alta de x̄ laborent intellige. c. Ve imbecilles facti estis etenim .i. quia cū debētis esse magistri aliorū ppt tempus s. quia prius uobis annuntiatū ē de x̄po ꝛ quia exercitati estis in lege ꝛ p̄phis ab antiquo indigetis rursū. s. ut a p̄ncipio cathecizationis nr̄e. ut uos doceamini. sicut pueris p̄ma elemēta litterarū dantur ad legendū que s elemēta exordii sermonū di. Exordium boni sermo fidei s elemēta eius sunt materia quam continet ut natiuitas passio. Et facti estis .i. ad hoc redacti quibus opꝰ sit lacte ad similitudinē infantium .i. humili sermone n̄ ꝛ solido cibo. qui confirmet cor .i. doctrina q̄ ē de archanis di. Omnis enim. c. Iō non ē uobis opus solido cibo quia estis participes lactis .i. simplicis doctrine. Omnis enim qui ē particeps lactis. quod uos estis .i. ē pars lac .i. q̄ lacte nutritur. expers ē sermonis iustitie .i. qui iustis ꝛ p̄fectis conuenit ꝛ h̄ iō enī .i. q̄ paruulꝰ ē. ī uos. ī fide tenelli estis. ꝛ est apta comparatio. Vt enī paruulus n̄ discernit cibos ꝛ p̄t sumdo noxios. sic indocti q̄m ꝛ minorū ne dū maiorū ualet app̄hendē ratione. Qui enī n̄ cap̄ ubū caro factum ē q̄m capiet in p̄ncipio erat ūbū. nr̄e adhuc paruuli ꝛ lacte nutriendi s ꝑ spe talia non ualentib; omis de hac re sermo q agitꝰ n̄ n̄ solū ēdat̄ iūiꝛ ītelligat̄ sa atq; ꝗ di one rosē facil̄ illos ꝑ mīrūḡ pasc

G'sost

Ĩ peū p̄heni patet qd p eū cōsequi mīīam;

amb

amb

Ĩ pa' usq ad morte & quia obediuit

amb

amb

G'sost

ao

Exordiū sermo nis di ē simplex doctrina .i. symbolum fidei.

ao

amb ao sr10

exps est sermonis ius
ticie paruulus enim ē.
pfector autem est
solidus cibus eorum
qui p consuetudine
exercitatos habent
sensus ad discretionem
boni ac mali. Qua
propter intermitten
tes inchoationis xpi
sermonem ad perfec
tionem feramur nō
rursus iacientes fun
damentum peniten
tie ab operibus mor
tuis et fidei ad deū
baptismatum doct
ne. impositionis
quoq; manuum ac
resurrectionis mor
tuorum et iudicii e
t e r n i.

ex eo fit ut spūales ista carnalibus non omī taceat p catholicam fidē qō oīb
pdicanda ē nec tn̄ sic disserat ut uolentes ea pducē ad intelligentiā n̄ capacē
sed ueniat fastidii faciant in ueritate sermōē quam in sermone pp ueritatē. Pfect.
q. Paruulus est particeps lactis. s; pfectorum sensu et ope. ē solidus cibus. de quo
alibi ait. Sapiā loquimur int pfectos. Quos aūt pfectos hic intelligi uelit.
declarat subdens. s. eorum qui hn̄t sensus. i. intellectus non in illis acutos s;
exercitatos p cōs. i. quia consueti sunt studio et lectione scripturarum. exercitatos
dico ad discretionē boni ac mali. int se ut boni amini bono et mali a min malo.
f. eos h ostendit quis sit solidus cibus. s. separare bonū a malo quod pfectorum ē q
hn̄t sensus exercitatos. Qui aūt inualida et inexercitata mte h nonpossunt pfec
to nisi fidei quodā lacte teneantur ut et inuisibilia que n̄ uidēt et intelligibilia
q nd uū intelligunt credant. facile aduanas et sacrilegas fabulas p inlusionē scie seducunt
ut bonū et malū n̄ incorporalibus imaginibus cogitent et ipm dn̄m n̄ incorpāli aliqd
esse existimet et malum nisi substantiam putare non possit cū sit potius ab inmutabili
substa mutabilium substar quidā defectus quas fec ex nichilo ipā inmutabilis et su
ma substa que ē ds quod pfecto q sq s non solū credit uerum et exercitatis interioribus aī
sensibus intelligit pcipit nouit nec iā metuendū ne seducatur ab eis qui malū
putando ēē substam faciunt ipsum dm sicut manichei. uel si que alie pestes ita de
sipiunt. Quapp. Dum terreis incpatis et culpatis eo quod uelint semp ead ipsa
discēde: tam blanditur illis se eis connumerando hortans eos ad pfectionē. Quap.
s. quia pfectorum ē solidus cibus nos aūt intermittentes uel remittentes. i. dimitta
tes cum iam aliquid sumus et si nondū pfecti sumus sermo inchoationis xp. i. q
x inchoat esse in nobis. s. de initio fidei quo rudes s catechizandi. ut ē simbo
lum fidei et dnica oro feramur nos docendo uos audiendo. Io dico feram me uo
bis annumerando quia uos impotari meū reputo. feramur dico ad pfectionē
x scdm intelligentiā et opam bona non rursū iacientes. i c. a. Feramur ad pfecti
oē iacientes fundamentū quod prius dix sermonē inchoationis hic appellat fun
damentū eo quod ad xpianam religionem uenientibus pri pponitur et sup hoc
quod pfectionis est edificatur. Hoc aūt fundamentum diuidit in sex. que s incho
atio. s. penitentia. fides. baptismū. doctrina. et impositio manuū et resurrio atq;
iudicium. a. Nos dico iacientes fundamentū penitentie. i. iacientes penitentiā
q. lapidē in fundamento que penitentia ē ab. i. de opibus mortuis. i. de peccis
Vt de h quia priora bona opa peccando fecerunt irrita. Mortua eni opa dic
pecca quia occidunt animas. Vn in lege phibebatur tangē mortuū. Tan
git enim mortuū qui facit peccm uel priora bona psequens malū mortua erāt.
Penitē aūt ab his est fundamentum sine quo nichil boni edificatur. Quid ē aūt a mor
tuis opibus penitē nisi ab his que oportet mortificari ut uiuamus. Et iaciente
fundamentū fidei que sit ad dm. ut. s. omnes partes fidei habeant et non aliunde pu
tent ēē iusticiam contra hanc fecit qui in lege iusticiā querunt et fundamentū
et doctrine baptismatū pluraliter dic quia est baptismus in aqua in penitentia in sā
guine quia sic mundatur ho a peccis p penitentiā et sanguinis effusionē sic
p lauacrū baptismi. Vnū tn̄ dr esse baptisma quia una forma n̄ iterari p una
ubi est uniformis opatio. Nonq ideo dr baptismus in penitentia uel in
sanguine quod sacramentū bapti celebretur in aqua accedente ūbo s; quia uice bapti supplet effusio sanguinis. p nōie xp. et fi
des et penitentia ibidū tantū ubi articulus necessitatis non contemptus religionis sacramentū bapti excludit. Io q; sic intelligendū ē il
lud nisi quis renatus fuit ex aqua et spū s. non saluabitur ea ūtem nascuntur homines diuisisti alii p penitentiā alii p effusio
nē sanguinis alii p baptismū. Io plr dix baptismatū. Fundamentū q; impositionis manuū. quia nquis credit quod p ma
nus impositionem spc scs detur ad remissionē et corroborationē nondū ē fundatus ac fundamentū et resurrectionis mortuorum quia
nisi quis credat quod resurrio xp facit resurrectionem mortuorum non ht sup quod edificet. Et fundamentū iudicii eterni q qd ibi
statuetur in eternum durabit quod iudiciū qui n credit n ht fundamentū. Hec illi quos supra arguit aplā n iterē credebat.

ad sī. io.
ad.
ad sī. io.
Qd ūt mala.
ad sup. io.
VI.
Q nsc ds mu
tabile substam.
cōstt.
ad.
cōstt.
Rem.
lest.
ad de his ot
opib.
Rem.
Rem.

Si enim scirent omnia in bapt[ism]o dimitti ꝫ p[er] imposit[i]
one manuu[m] sp[iritu]m s[an]c[tu]m dari. lex sup[er]flueret nec p[ost]ea a[postolis] q[ua]m.
aliquid quereret[ur] si scirent p[er] eum resurrecturos in morte[m]
uiuificandos u[e]l iudicandos. Et nota hec sex recte dici
a fundam[en]tum. Sicut enim qui ad doctrinam litt[er]ar[um] i[n]duci[tur]
elementa p[r]imu[m] oportet audire sic [et] [christi]anum ꝫ scire [et] integre [et] in
dubitate de istis sine quibus uita non adeunt integra.
l[e]o quicumq[ue] aliquos ad fidem conuertit p[ri]us fac[it] penite[re]
in d[omi]n[u]m c[re]de[re]. baptizari in remissione[m] peccator[um] confirmari
p[er] impositionem manuu[m] ac resurr[ect]io[n]e[m] [et] die[m] iudicii p[re]
stolari. Hec [er]g[o] omnia p[er]tinent ad initia neophitor[um]. ꝫ
omnia n[on] p[ro]cesser[it] in t[ri]n fundam[en]to nemo p[ost] b[e]n[e] op[er]ari [et] q[ui]a
ꝫ illis omnia necessaria s[unt] dic[it] fera[mur] ad p[er]fectione[m] iacientes.
Hec omnia sicut lapis iacitur in fundamento. iacientes dico
non rursus. i[d est] non sicut olim. s[ed] non ita negligentes ut olim
ut sicut p[ri]us ceciderunt sic it[er]u[m] cadant. Uel ita feramur ad
p[er]fectionem non rursus. i[d est] n[on] amplius in s[e]i[ps]i[s]. ia[cientes]. fu[ndamentum]. p[enitentie]. [et]c. ita
modo iaciamus ut amplius iace[re] non sit opus. Ecce in istis
non solum uitam ꝫ [et] aliud culpat ueluti commotis [et] op[er]
h[ab]entibus fundam[en]tum constitue[re] cetera n[on] mutantur.
Et h[oc]. a[postolus]. Feramur dico ad p[er]fectionem [et] h[oc] faciemus. i[d est]
ad p[er]fectionem feremur. si quid[em] p[er]miserit d[eu]s. i[d est] si i[n] hac uita

Et hoc faciemus
siquidem p[er]miserit
d[eu]s. Impossibile
est enim eos qui
semel sunt illu
minati & gusta
uerunt & donum
celeste & partici
pes sunt facti sp[iritu]s
s[an]c[t]i gustauerunt

spacium penitentie
dedit. Ne u[er]o quis ex
istimet s[e]c[un]d[u]m u[e]l t[er]tiu[m]
baptismum p[ost] pecc[atum]
posse fi[eri] [et] lapsos p[er] p[er]
ceptionem sac[ra]m[en]tor[um]
posse p[er] bapt[ismu]m reno
uari subdit. Impos
sibile e[st]. a[postolus]. Dico feram[ur]
ad p[er]fectione[m] s[ed] nemo
putet post lapsum pec
cati p[er] baptismu[m] s[e]c[un]do
u[e]l t[er]cio posse renouari
Impossibile est enim.
n[on] tantum difficı
le ne quis in h[oc] fidet.
Impossibile e[st] [et] q[uidem] qua
eos qui semel s[unt] illum[inati]
p[er] fidem p[er] baptismu[m]
[et] sp[iritu]m s[an]c[tu]m. [et] p[er] ip[s]am

fidem gustauerunt. i[d est] quasi suauem gustum [et] io[cundum] iocundu[m]
p[er]ceperunt donum celeste. i[d est] remissionem peccator[um] i[n] bapt[ism]o
[et] qui [et] participes facti sunt s[an]c[t]i sp[iritu]s h[ab]entes g[rati]a[m] ling
uar[um] [et] talia dona [et] gustauerunt bonum d[e]i uerbu[m]. i[d est] diuini
tatem [christ]i u[e]l eu[an]g[e]l[ic]am doctrinam nichilominus qua
nos Uel nichilominus qua[m] facti sunt partici
pes sp[iritu]s s[an]c[t]i uirtutesq[ue] s[e]c[u]li uenturi. s[ed] gustauerunt.
i[d est] qui impassibilitatem [et] immortalitatem futura[m] sp[e]

nichilominus boni
d[e]i uerbum uirtutes q[ue]
s[e]c[u]li uenturi [et] p[ro]lap
si sunt renouari rur
sus ad penitentiam
rursum crucifigentes
sibimetipsis filium d[e]i
& ostentatui h[ab]entes.

gustauerunt
[et] p[ost] h[ec] omnia p[ro]
lapsi sunt [er]g[o]
ut peccando
lapsi sunt eo[s]
inquam qui [et]
hec bona ha
buerunt ne
dum penit[entes]
malos impos
sibile e[st] rurs[us]
iusticia recu
pata renoua
ri p[er] bapt[ismu]m mortuos
[et] c[etera]. s[ed] ad pe
nitentiam. Negat hic ap[osto]l[u]s it[er]ationem baptismi ꝫ n[on] excludit
penitentiam. [et] est sensus. Impossibile est eos mortuos ad penitentiam.
qui hoc acceperunt semel rursus renouari. i[d est] rebaptizari. i[d est] ut
rebaptizentur post penitentiam. Renouari enim e[st] nouu[m] fi[eri] no
uum aut face[re] lauacri e[st] u[e]l renouabitur sic aquile iuuent[us] tua.
Hoc fit in bapt[ism]o cuius u[ir]tus i[n] cruce [christi] constat. Unde subdit.
Rursus crucif[igentes]. a[postolus]. Illos dico si rebaptizentur rursus crucifig[entes].
filium d[e]i [et] ostentui h[ab]entes. i[d est] in irrisioni [et] hoc sibimetipsis. i[d est] q[uan]tu[m]
ad seipsos. Hi enim iterum crucifigunt [christu]m ꝫ similes sunt cru
cifixoribus [et] crucifixoribus quia una mors [christi] unu[m] baptisma
consecrauit quod sufficit contra omnia pecca[ta] [et] sequentia
si penitentia de eis agatur. sicut illa mors sufficit ad o[mn]ia
peccata tollenda. Qui u[er]o it[er]at baptismu[m] q[uasi] illa una mors [et]
unum ex ea baptisma non sufficiat it[er]at [et] morte[m] ut ex ea
it[er]ata fiat it[er]ata remissio quod impossibile e[st]. Sicut enim impo[s]
sibile s[e]c[un]do crucifige[re] [christu]m ita s[e]c[un]do p[er] baptismu[m] mori peccatis.
Facti enim sumus p[er] passione[m] conformes similitudini mortis e[ius] [et] consepulti
ei sumus p[er] baptismu[m]. Qui u[er]o quia in bapt[ism]o sumus conformes morti ei[us] [et]
sepulture computat s[e]c[un]do baptizari s[e]c[un]do qua[n]tu[m] ad se [christu]m crucifig[it]. q[uo]d e[st]
eu[m] h[ab]ere ostentatui. Ut enim semel mortuus e[st] i[n] carne ita
nos in baptismo semel peccatis morimur. non s[e]c[un]do u[e]l tercio.
Baptismus enim in [christo] aliud e[st] qua[m] it[er]at eius qui baptizatur [et] re
surrectio. Uel ita. Rurs[us] cruc[ifigentes]. [et] refertur ad h[oc] quod p[re]dix[it] p[ro]lap[si]. s[unt].
a[postolus]. Impossibile est eos qui post bapt[ismu]m grauit[er] p[ro]lapsi s[unt] bapti
zari [et] p[ro]p[ter] quod debent sibi cauere ne p[ro]labantur. [et] [et] id[e]o q[ui]a
si p[ro]labuntur [et] in peccatis iacent s[ed] rurs[us] cruci. [et] e[tiam]. o. h. fi. d[e]i.
cuius g[rati]a[m] contempnunt [et] h[oc] sibimetipsis. i[d est] quantu[m] ad se. In
se enim crucifig[un]t filium d[e]i [et] contumelie h[ab]ent qui g[rati]a[m] eius
u[e]l p[ro]p[ri]e [in]d[e]uentes in peccatis iacent. [et] ostendit h[oc] r[ati]o[n]e cur n[on] de
beant p[ri]ma fide relicta in peccat[is] cade[re]. Non enim u[l]t[eriu]s possit
rebaptizari in remissio[n]e[m] peccator[um] [et] insup[er] contempnit &
ostentatui h[ab]et d[e]i filiu[m]. Terra enim. a[postolus]. Impossibile e[st] p[ost]
lapsum alique[m] rebaptizari quia t[ame]n bibe[re] imbre[m] p[otest]. i[d est] [et] doc
trinam qua p[er] penitentia[m] fructificet. [et] h[oc] est quod ait.
Terra enim. [et]c. Pot[est] [et] alit[er] hoc capitulu[m] intelligi ut

Terra enim sepe veni-
entem super se bibens
imbrem et generans
herbam oportunam il-
lis a quibus colitur
accipit benedictionem
a deo. Proferens autem spi-
nas ac tribulos reproba est
et maledicto proxima
cuius consummatio in
combustionem. Con-
fidimus autem de vobis
dilectissimi meliora
et viciniora saluti tam
etsi ita loquimur. Non
enim iniustus deus est
ut obliviscatur ope-
ris vestri et dilectionis
quam ostendistis in
nomine ipsius qui
ministrastis sanctis et
ministratis. Cupi-
mus autem unumquemque
vestrum eandem ostenta-
re sollicitudinem ad

dicatur impossibile fore eos qui peccaverunt per penitentiam renovari post hanc
vitam. Vel aliter. Dico quod feramur ad perfectionem si deus dederit nobis spacium peniten-
di in hac vita. Et recte hoc dixi nam in alia impossibile est per penitentiam renovari
et hoc est quod ait. Impossibile est eos qui semel illuminati sunt. Id est hoc que secuntur bona habuerint et
postea omnia prolapsi sunt. Scilicet post hanc vitam renovari. Id est per penitentiam. Quamvis licet
hic non ibi. Ideo impossibile est eos rursum esse. Rursum crucifigentes sibimetipsis filium dei et ostentui habentes. Id est quia
non possunt efficere ut valeat eis iterum crucifixio Christi sicut carnem suam crucifigent cum viciis et
concupiscentiis. Quod hic licet non ibi neque possint habere conformitatem Christi ut cum eo ambulent
in novitate vite. Terra enim. Vel aliter. Vere in alia vita impossibile est renovari quia hic
tantum imbibit imbrem. Terra enim. Vel ita continua. Dixit supra feramur ad perfectionem sub-
dens et hoc faciemus. Nunc addit iustitiam esse hoc facere quia terra. Id est mens auditorum. Scilicet proficiens
anima bibens assimulari aride terre. Imbrem. Id est doctrinam sanctam rorem celorum que
sicientibus terre pluunt celi. Id est predicatores. Ubi ... imbrem dico sepe venientem
a deo super se. Sepe venit quia sitata est non sufficit si assidua vilescit. Et imbre ir-
rigata generans herbam scilicet fidem et bona opera oportunam. Id est congruam non solum facien-
tibus sed et illis a quibus colitur. Id est predicatoribus illorum qui glorificabuntur in quantum sunt cul-
tores terre quia vomere spirituali arbusta criminum conscindunt et falce verbi dei noxia ampu-
tant. Vel illis a quibus colitur. Id est ipsis eisdem qui se colunt in bonis operibus imi-
tando maiores secundum illud et fecerunt Ruth ... quia patres suos qui ipsos in fide
genuerunt imitantur. Terra inquam bibens imbrem et generans herbam accipit benedictionem a deo.
Hic augmentum virtutum in futuro premium. Aliter nisi benedictionem perciperet a deo non gra-
tum letum fructum. Et nota quod in his verbis significat illos apostolus quibus scribit sepe bi-
bisse per legem et prophetas verbum celestis doctrine et ne sic per ... fuerunt germina fi-
dei proferre. Proferens autem. Vel aliter. Terra bona accipit benedictionem. Terra autem proferens. In aperto
ut videantur spinas. Id est peccata que pungunt. Scilicet mens ... suo ad mala fecun-
da reproba. Id est reprobata est a deo et maledicto. Id est dampnationi proxima. Non dum ... inci-
dit in maledictionem sed proxima est et adhuc licet ... cuius consummatio. Id est finis si
perseverat erit in combustione eterni iudicii ut incendium. Confidimus autem. Vel aliter. Dixit
vos incipui ... sed o dilectissimi confidimus de vobis. Quia talis affectionis estis
meliora quam combustionem et viciniora saluti quam sint spine et tribuli tamen et si ita lo-
quimur terrendo et increpando. Vel aliter. Non dicimus hoc putando vos esse tales. Scilicet spinis plenos sed
timendo ne tales sitis terreo verbis ne ipso ... Et nota quod ait. Confidimus de vobis.
Quia enim de presenti non habent unde laudet de spe futurorum eos attollit ad quod per paternitatem al-
licit et erigat animos eorum et confortat antiqua eis in mente revocans et facit eos
existimare deum non oblitum bonorum que fecerunt. Unde subdit. Non enim. Vel aliter.
Ideo de vobis confidimus quia olim multa bona operati estis pro quibus si penitentis de
malis benefaciet vobis deus. Sicut enim priora bona per sequentia mala mortua fu-
erant vivificata facta ita ipsa eadem per penitentiam et alia bona sequentia mala revi-
viscent et hoc est quod ait. Non enim iniustus est deus ut obliviscatur operis vestri. Bonorum et di-
lectionis quam ostendistis. Scilicet ex qua illa opera bona fecistis et hoc omnia fecistis in nomine ipsius. Id est
ad honorem dei et recte dixi operis quia ministrastis olim et adhuc ministratis. Scilicet
hoc est opus quod dixi. Magna illis testificatur esse. Tria enim bona commendat in eis
scilicet quia omnia sua fecerunt communia sanctis. Ecce opus et hoc ex dilectione fecerunt que informat
actiones. Ecce alacritas et hoc ad gloriam dei. Ecce pura intentio ecce triplex bo-
num. Cupimus autem. Vel aliter. De preterita vos laudo de futuro autem bonum in vobis cupio et hoc est
cupimus autem unumquemque vestrum ostentare. Id est frequenter ostendere usque in finem vite vestre
eandem sollicitudinem ministrandi sanctis et hoc ad expletionem spei. Id est ut in futuro
compleatur in vobis quod nunc speratis. Multam dilectionem quia illos ostendit et
eandem circa singulos curam demonstrat. Et maiorum enim et minorum similiter curam gerit
et omnes diligit. Ita cupimus vos ostentare sollicitudinem ut non segnes efficiamini in hac sollicitudine vestram imitatores

Rem.
s enim fieret cru-
cifixio x.

Aug. in psal.
xxxviii.

ac tribulos .i. gra-
viora peccata que acutius
pungunt.

Glos.

Glos.

Glos.

Glos.

Glos.

eo(rum). s. se(n)io(rum). qui non p(er) gen(us) s(ed) fide & pac(ient)ia. i. m(er)ito fidei & pacie(n)tie he
ditabunt. i. hereditate possidebunt p(ro)missiones. i. p(ro)missa(m) sepe beati
tudinem. Et quasi aliquis quereret an sunt facte p(ro)missio(n)es? Resp(on)
der & facta esse & que sint dicens. Abrahe naq(ue) (et)c(etera). Sciebat place
re iud(e)is p(ro)missiones patru(m) nominari. Vnmodo his laudib(us) extollit e
os quos sup(ra) obdurator(um) exemplo t(er)ruit. In hi(s) eni(m) maxime elegit
abraha(m) cuius filii sunt qui c(re)dunt. q(uasi). Et u(er)e facta e(st) p(ro)missio abrahe.

lec(tio) naq(ue) p(ro)mittens d(eu)s iurauit p(er) semetipsu(m). id(est) p(er) se q(uonia)m neminem h(ab)uit
maiorem se p(er) quem iuraret. Iurauit in qua(m) dicens. O abraham
nisi h(ec) b(e)n(e)dicens b(e)n(e)dica(m) te in c(on)tinuo i(n)t(er)itu & multiplicans multip(licabo) te
in futura b(ea)titudine magnitudine gl(or)ie aposiopesis e(st) h(ic). i. defec
tio. q(uasi). Si h(ec) non fec(er)o non c(re)datur de aliquo. Vel ita distingue.
b(e)n(e)dicens b(e)n(e)d(icam) te assidue in his qui stelle sunt & mult(iplicans) multip(licabo) te.
sine fine in his qui sunt harena. Et sic abraham ex(e)m(pl)o longanimit(er) fer(ens).
i. int(er) multa adu(er)sa diu pacient(er) expectans tande(m) adept(us) e(st) rep(ro)miss(ionem).
i. sepe p(ro)missam b(e)n(e)dictio(n)e(m). i. et(er)na(m) beatitudine(m). Ecce ia(m) h(ic) dic(it) s(e) c(on)f(irmat)
p(ro)missio facta e(st) abrahe & p(er) iuramentu(m) firmata & i(n) abraha(m) ia(m) impleta.
ho(min)es enim q(uasi). Ideo iurauit d(eu)s quia iurant ho(min)es. Iurando eni(m) hu(m)ane co(n)
descendit infirmitati & id(est) p(er) se cu(m) maiore(m) n(on) habuit q(uo)d ho(min)es p(er) ma
iore(m) iurant & h(oc) e(st) q(uo)d ait. Ideo iurauit d(omi)n(u)s p(er) se quia ho(min)es iura(n)t p(er) maiore(m)
sui. i. p(er) d(eu)m qui solus uerax ex se & finis o(mn)is controu(er)sie. i. altercationis.
eo(rum) e(st) iuramentu(m) ualens ad confirmatio(n)e(m) alt(er)i(us) partis. Si a(utem) h(omin)i
qui mendax e(st) p(er) iuramentu(m) c(re)ditur quanto magis d(e)o c(re)dendu(m) e(st) q(ui) n(on) m(en)
titur p(er) (se). In quo. i. p(ro)pt(er) quod. s(cilicet) quia sicut ho(min)es e(st) d(eu)s uolens abunda(n)
^{ostendere}
tius heredibus pollicitationis sue. i. his qui habituri erant q(uo)d p(ro)mitte
batur imobilitate(m) consilii sui. quod erat de saluandis p(er) g(rati)a(m) elec
tis quod recte d(icitu)r consiliu(m) d(e)i quia u(e)x nouit aliquis p(er) fide(m) x(risti) saluari
uolens homines in qua(m) h(ic) interposuit int(er) p(ro)missio(n)e(m) & impletione(m)

am(brosius)

iusiurandu(m) condescendens consuetudini ho(min)u(m) ut c(er)tos faceret.
Nota quod ait abundantius. abundant(er) eni(m) ostendit p(er) p(ro)mis
sio(n)e(m) imobilitate(m) consilii sui s(ed) abundantius p(er) iuramentu(m). Int(er)
posuit iuramentu(m) dico. Vt p(er) duas res imobiles. i. p(er) p(ro)missi
one(m) & iuramentu(m) in quib(us) impossibile e(st) d(eu)m mentiri habeam(us) i(n) p(ro)cel
lis temptatio(n)u(m) fortissimu(m) solaciu(m). s(ed) quod in o(mn)i adu(er)sitate nos fa
ciat fortes uolu(n)tes ad hora(m) pati ut in et(er)num regnemus q(ui) i(n) adu(er)
sis confugimus ad tenenda(m) spe(m) non p(ro) adu(er)sis deserenda(m). Fugit ille
ad spe(m) qui spe beatitudinis t(ri)bulationes sp(er)nit. Spe(m) dico ia(m) p(ro)po
sitam nobis in abraha(m) & impleta(m). Vel p(ro)po(sitam). i. omnib(us) oblata(m). Q(ua)(m)
spe(m) h(abe)m(us) sic(ut) anchora(m) a(n)i(m)e. Sicut eni(m) anchora naue(m) sic spes tenet a
nima(m) ne migrat in salo huius mundi. consentiendo iniquitati. Si
(con)tingit uidis fluctuari in mari isto noli abrumpi ab anchora a(n)i(m)e tue

am(brosius)

in portum. Fluctuat nauis in anchoris s(ed) non longe a t(er)ra p(ro)icitur n(on)
in et(er)num fluctuabit & si ad tempus fluctuet. Anchora (er)go a(n)i(m)e spes e(st).
Vnde ait. Quam h(abe)m(us) s(icut). an(choram). a(n)i(m)e. t(utam). que t(ri)bulationu(m) i(m)pulsu n(on) destru
at ac firma(m). que nec t(er)roribus & incedente(m). i. nos incede(re) facie(n)te(m) q(uo)d i(n)t(er)
du(m) e(st) nos intrare. s(ed) usq(ue) ad interiora uelaminis. i. ad interiore(m) & uelata(m) be
atitudine(m) qua(m) nemo uidit sic(ut) e(st) i(n) hac uita. Vbi. i. i(n) q(ua)(m) i(n)teriora p(re)cur(s)or

du(m) e(st) i(n) p(ro)pria s(ub)l(e)u(atione) i(n)n(ouatur)

ih(esu)s introiuit p(ro) nobis introducendis. & ita pat(er) nos posse sequi.
Ad h(oc) enim ipse p(re)currit ut nos sequamur. Q(uod) u(er)o d(icitu)r cursor quia
nulla culpa eu(m) i(m)pediuit. s(ecundu)m illud. Exultauit ut g(igas) a(d) c(urrendam) u(iam) & alibi i(n) uia pecc(atorum) n(on) st(etit). & p(re)cursor q(ui)a an(te) nos ip(s)e p(ro) nob(is) cucurrit.

expletionem spei usq(ue) in fine(m)
ut non segnes efficiamini u(e)
rum imitatores eo(rum) qui fide
& pacientia hereditabunt p(ro)
missiones. Abrahe namq(ue) p(ro)
mittens d(eu)s q(uonia)m neminem h
abuit p(er) quem iuraret maiore(m)
iurauit p(er) semetipsum dicens.
Nisi b(e)n(e)dicens b(e)n(e)dicam te.
& multiplicans multiplicabo
te. Et sic longanimit(er) ferens
adeptus est rep(ro)missionem. ho
mines enim p(er) maiores suos
iurant. & omnis controu(er)sie
eo(rum) finis ad confirmatione(m)
est iuramentum. In quo abu(n)
dantius uolens deus ost(en)
dere pollicitationis here
dibus immobilitatem consi
lii sui interposuit iusiurand(um).
ut p(er) duas res imobiles q(ui)b(us)
impossibile e(st) d(eu)m mentiri for
tissimum solatiu(m) habeamus
qui confugimus ad tene(n)da(m)
spe(m) p(ro)positam quam sicut

anchorā hm̄s anime
tutam ac firmā ⁊ ince
dētem usq; ad intiora
uelaminis. Vbi p̄cursor
p nobis introiuit ihc
secdm ordinem melc
hisedech pontifex
factus in eternum.
Hic enim melchise
dech rex salem sa
cdos dī summi qui
obuiauit abrahe re
gresso a cede regum
& bndixit ei. Cui
decimas omnium di
uisit abraham. Primi
quidem qui int̄ptatur
rex iusticie, deīn aut̄
rex salem quod est rex
pacis. sine patre, sine mat, sine ge
nealogia neq; initiū
dierum neq; finē uite
habens. Assimilatus

Ipse dico factus pontifex in etnū s. ordinem melch. nō s ordinē aaron. Vnde oportet xp̄m qui est pontifex suprior esse iudeis quantū distat int xp̄m ⁊ aaron ⁊ melius sacrificium habere. s. rationabile obsequiū quod duc in celū ñ pecudes & boues ñ sanguinē ⁊ adipē que s carne offerūtur. S; p eis introducendū ē rationabile obsequiū. Quid aūt ē rōnabile obseqū. quod patria ī s spū offert̄ uis uirtute. Spc enim ds ē ⁊ eos qui adorant eū in spū ⁊ uit adorare oportet. Extra qualib sacrificiis placatur ds. H ḡ offam illa quidē diuitiar s ⁊ diuitū h aūt uirtutes. illa exterius hec intrinsec. Illa quilib; opari p h aūt pauci. Quanto enī melior ē peco re homo tanto h sacrificium illis. H enim animā tuā in sacrificiū offert ibi pecora offerebantur. Hic enim ꝛc. Interpositis multis de correctione eoꝝ illū grandē sermonē q de sacerdotio xp̄i quē sup uiste tetigit. iam hinc incipit exequi ostendens quō ihc sacdos sit s ordinē melchisedech. usq; ibi assimilatus aūt filio dī. a. Vnde dico quod xp̄c est sacdos s ordinē mel. Hic enī melchisedech. fuit rex salē ⁊ sacdos dī sūmi. s. q ñ p hominē s; p dm̄ constitutus e qui obuiauit abrahe regresso a cede regū sic in genesi legitur quatuor reges aduersus quinq; pugnauerunt eosq; uicerunt. sub quinq; deuictis loth degebat ⁊ captiuatur. Quod cum audisset abrahā cū trecentis x. ⁊ uiii uiriacuit psecutus est eos atq; pcussit. reduxitq; loth ⁊ omnē substantiam eius captiuatā. H uictoriā abrahe redeunti occurrit melchisedech ⁊ bndixit ei abrahe. Cui melch ⁊ abrahā decimas oīū id dico dedit s; diuisit. quia de spoliis donauit. Tradunt hebi istum melch fuisse sem filium noe. ⁊ quando abrahā nat ē. ccclx xx. annos huisse ⁊ abrahe ut nepoti obuiasse. ⁊ panē in refectione ei ⁊ suoꝝ ptulisse ut sacdotem dī decimas accepisse. Salē ñ ut plurimi dicunt fuisse ierlm. s; fuit opidum regionis sichē quod ⁊ hodie salem dr ubi ex magnitudine ruinarū palaciū melch ostenditur. Vnde in eugelio dr. Erat iohs baptizans in ennon iuxta salem. Et iste primū quidē dictus ē melch qd int̄ptatur rex iusticie. Mel ch os enim ut melchi dr rex sedech iustus ut iusticia. in melchisedech dictus ē ⁊ rex iusticie. Deinde aūt dictus ē rex salem quod ē rex pacis. Salem enī int̄ptatur pax. Ipse dico eius sine patre ⁊ sine matre ñ qd ñ habuit s; qd scriptura p uide ñ memorat in figura xp̄i sine genealogia. ⁊ non habuisse pleñ neq; habens initiū dierum. qd scriptura dicat neq; finē uite scriptura in figura xp̄i subticuerit. Vel ideo h dr non habere quia nec scriptum illa habuisse. In omnibus aūt his p missis assimilatus ē filio dī. ⁊ quin dicam damus. Dictus est ille melchisedech. Melch. dr rex iusticie. hic ē xp̄c qui filios p iusticiam regit in ppetuas secula. Similiter rex salē ⁊ pacis xp̄c ē quia quos h in iusticia regit in pace etna regē non desinit. Ipse ē ⁊ sacdos dī summi qui se in ara crucis obtulit. Ipse ⁊ obuiauit abrahe regresso a cede regū ⁊ obuiat ⁊ occurrit dando grām cuiq; fideli post cedē. iiii. principaliū uicioꝝ. iiii. uirtutib; oppositoꝝ que p. v. sensus subintrant ⁊ dñantur. sic. iiii. reges p. v. uictos uinctū loth tenebant. Et bndicit ei. s. fideli dando incrementū fidei ⁊ boni opis. Dat ⁊ panē ⁊ uinū. ⁊ corpus ⁊ sanguinē suū quo pasti aptius mundantur ⁊ in futurū confortantur. Cui abrahā ⁊ fidelis dat decimas omniū ⁊ omē pfectionē sua ei attribuit. Iterū diligent attende que secuntur quomō xp̄o conueniant. Primū quidē dictus ē melchised. ⁊ rex iusticie. Hoc uere ē qui iustos facit ⁊ regit. Deinde aūt rex salem ⁊ rex pacis. ⁊ h uere ē xp̄c qui pacificauit que in celo ⁊ in terra s. Quis hoc ē rex iusticie ⁊ pacis nisi xp̄c. nullus. Ite nota qd recte dictus ē rex iusticie p̄ rex pacis qr prius p̄ regit suos h in iusticia p in futuro reget eos in pace etna. Ipse ē ⁊ sine patre s carne sine matre s diuinitatē. sine genealogia quia filios carnis ñ habuit neq; patrem ⁊ neq; filium quia coeternē patri s deitatē. Xp̄c enī omnino ñ habuit initiū neq; finē. ⁊ in his oībus similitudo; h uit ille. ⁊ sic ergo omnes patriarche ⁊ pphe figura fuerunt xp̄i. melchisedech tamen specialius quia ñ de gene iudeoꝝ ut quidā dnt pcessit in typū sacdotiū xp̄i. qd dr sacdos s ordinē mel. multis modis qr solus rex ⁊ sacdos fuit ⁊ añ circumcisionē functus sacdotio ⁊ ñ ḡrs audis s; iudei āgentib; sacdotiū accepit ⁊ ñ fuit unctus oleo uisibili ut moyses instituit s; oleo exultationis ⁊ puritate fidei. nec aīalia imolauit

glosa

·VII·

Ier.

glosa.

glosa.

Rem.

glosa.
glosa.

glosa amb
ñ alit sen
tiunt q hebi.

Intuemini autem. Commemoratis quibusdam quibus assimilatur Melchisedech filio dei id est Christo adhuc immoratur in commendanda dignitate ipsius et excellentia sacerdotii eius praeferens eum ipsi abrahe patriarche et omnibus leviticis. Ambrosius. Talis fuit Melchisedech.

Epistola

sed pane et vino Christi sacerdotem dedicavit. Nunc est sine patre et matre cum Christus secundum duas nativitates et patrem habuit et matrem. Sed quia in genesi subito inducitur occurrisse abrahe et nec ante nec postea genealogia eius invenitur vel nominibus huius exemplo affirmat apostolus quod sacerdotium aaron et principium habuit et finem. Sed ecclesie sacerdotium et in preterito et in futuro eternum sit. Quia nec alius precessit ante Melchisedech nec post eum succedit vel post Christum nec olim successit nec in futuro succedet alius. In omnibus autem assimilatus filio dei manet sacerdos in eternum. Vel in perpetuum quia scriptura non dicit quod aliquis ei successisset. Vel mystice per eum loquitur de sacerdotio Christi. Manet quod sacerdos in eternum non in se sed in membris id est sacerdotium eius in Christi et ecclesia durat in eternum quia non alius ei succedit ut levitico. Intuemini autem id est ex factis quantus sit hic id est Melchisedech cui abraham patriarcha id est princeps patrum nostrorum decimas dedit tamquam minor maiori et hoc de precipuis suis et hoc est pro quod superius dixit divisit. Ecce hic Melchisedech prefertur abrahe quem iudei extollunt de quo gloriantur quem Christo iudei preponere voluerunt dicentes numquid tu maior es patre nostro abraham et cetera. Et quidem. Hic prefert eum leviticis. Ambrosius. Hoc modo intuemini quantus sit id est quod aliquid quod de filiis levi accipientes sacerdotium id est propter hoc quod acceperunt sacerdotium aliter enim non auderent sumere non dico sumunt decimas sed habent mandatum in lege sua tamen auctoritate numquam presumeret sumere decimas non ab aliquo summo viro vel alieno sed a populo humili et sibi carnali cognatione coniuncto id est a fratribus suis in quibus melius licet confidenter sumere dico nec absoluta licentia sed secundum legem id est non aliter quam precepit lex. Hic autem sine nulla lege accepit a patriarcha cum esset alienigena et in hoc dignior. Quamquam. Ambrosius. In hoc quod sumunt decimas plus est quamquam et ipsi exierunt de lumbis abrahe id est pares sunt in genere. Tanta est quippe sacerdotii excellentia ut et similes genere et eundem habentes progenitorem multo amplius digniores sint fratribus suis. Vel nisi abraham patriarcha in circumciso alienigene decimas non dedisset, non excellentior esset in quo isti levitici sacerdotes decimas solvere. Cuius autem. Ambrosius. Filii levi a fratribus acceperunt sed Melchisedech cuius generatio non annumeratur in eis id est in iudeis. Ambrosius. Qui erat alienigena absque legis mandato sua auctoritate sumpsit decimas. Qui excellentior ab abraham patriarcha et benedixit hunc scilicet abraham tam magnum qui habebat id est cui facte sunt repromissiones generationum in suo semine benedicendarum. Ambrosius. Benedixit eum et ipse maioris dignitatis benedixit dico. Sine ulla autem contradictione quod minus est benedicitur a maiori. Prius typus et melior est promissiones habente quia hoc videtur minus quod benedicitur ab aliquo ex communi omnium iudicio et sine ulla contradictione. Et sic in acceptione decimarum contradici quod non sit maior quam id est filii levi qui acceperunt a fratribus hoc tamen non potest contradici. Et hic. Ambrosius. Hoc etiam intuemini dignitatem Melchisedech. Et id est quia hic quidem id est in sacerdotio levitico homines morientes accipiunt decimas ibi autem ubi agit de Melchisedech scriptura contestatur id est non ostendit contestatur. Vel contestatur id est idem in multis locis testatur scilicet quia vivit. Quia de morte eius nihil dicit in figura Christi. Gerebat enim typum pontificis nostri cuius excellentia pietatis per illius similitudinem ostenditur. Per Melchisedech enim in quo rei future figura precessit distinguitur sacerdotium Christi a sacerdotio levitico. Christus figura dicitur quod Melchisedech vivit. Vindicatur Christus sacerdos in eternum secundum ordinem Melchisedech qui se ipsum obtulit non ex aliqua necessitate sed ex voluntate propria potestatis. Et ut ita. Ambrosius. Hoc etiam modo dignior est Melchisedech quam levi et id est quia et levi id est leviticus ordo qui a fratribus decimas accepit decimatus est id est decimas dedit Melchisedech. Et hoc per abraham qui primam rationalem causam ut ita dictum sit per quandam scilicet prophetiam id est figuram loquendi. Non enim per se et in sua persona levi decimas dedit. Contra sacerdotes et ecclesia

autem filio dei manet sacerdos in perpetuum. Intuemini autem quantus sit hic cui et decimas dedit de precipuis abraham patriarcha. Et quidem de filiis levi sacerdotium accipientes mandatum habent decimas sumere a populo secundum legem id est a fratribus suis quamquam et ipsi exierunt de lumbis abrahe. Cuius autem generatio non annumeratur in eis decimas sumpsit ab abraham et hunc qui habebat repromissiones benedixit. Sine ulla autem contradictione quod minus est a meliore benedicitur. Et hic quidem decimas morientes homines accipiunt ibi autem contestatur quia vivit. Et ut ita dictum sit per abraham et levi qui decimas accepit decimatus est. Adhuc enim in lumbis patris erat quando obviavit

ei melchisedech. Si
g. consummatio p
sacdotium leuitic
erat populus enim
sub ipso legem acce
pit quid adhuc ne
cessarium fuit secundum
ordinem melchise
dech alium exsur
gere sacerdotem
et non secundum
ordinem aaron dici. Translato
g. sacdotio.
necesse est ut et legis
translatio fiat. In
quo enim hec dicuntur de alia tri
bu est de qua nullus altari
presto fuit.

ciso: Adhuc enim .c. Vndique p abraham adhuc enim. s. qui abraham decimas dedit erat leui in lumbis patris. s. abrahe. qui melch. ob. ut occurrit ei. s. pat leui. i. abrahe. i. eo modo in eo decimatus est. Sic enim adam peccante qui in lumbis erant peccauerunt sic abraham dante decimas qui in lumbis ei erant decimati sunt. s. h non sequitur i. x. licet in lumbis ade et abrahe fuit quia non s. concupiscentiam carnis inde descendit. Cum g. leui et x. s. carnem esset in lumbis abrahe. qui decimatus eo pacto decimati n s q. s. aliquem modum non erat ibi x. c erat leui ibi. Sed rationem quippe illam seminale ibi fuit leui q ratione p concubitum uenturus erat in matre secundum quam rationem non ibi erat x. caro quamuis s. ipsam ibi fuiat marie caro. Leui s. concupiscentiam carnalem xpc autem secundum concupiscentiam substantiam corporale inuentus erat. Cum enim sit in semine et corporea ulentia uisibilis. i. inuisibilis ratio utrumque cucurrit ex abraham ut et ex ipso adam usque ad corpus marie quia ipsum eo modo conceptum et exortum est. Xpc autem inuisibile carnis substantiam de carne uirginis sumpsit ratio uero conceptionis ei non a semine uirili s. longe aliter ac desuper uenit. Primum secundum h quod de matre accepit et in lumbis abrahe fuit. Ille g. decimatus est i. abraham qui sic fuit in lumbis ei sic in lumbis sui patris et ipse abraham fuit. i. qui sic natus est de patre abraham sicut de suo abraham pater natus est. p legem. s. in membris repugnantem legi mentis et inuisibilem concupiscentiam quamuis eam casta et bona uita et iura nuptiarum non sinant ualere usquequantum ex ea possit. qui sub statuendo perspice. Ille autem non ibi decimatus est cui caro non in feruorem uulneris s. materiam medicaminis traxit. Nam cum ipsa decimatio ad prefigurandam medicinam pertinuit illud in abrahe carne decimabatur quod curabatur non illud unde curabatur. Eadem enim caro abrahe et ipsius primi hominis simul habebat uulnus preuaricationis in lege membrorum repugnante legi mentis quod post omnem propagatam carnem seminali ratione quod transcribitur. Medicamentum autem uulneris in eo quod sine opere concupiscentia sed in sola materia corporali per diuinam conceptionis formationisque rationem de uirgine assumptum est. Si g. etc. Pretulit hactenus sacdotium x. q. est s. ord. melc. leuitico. nunc addit. s. quod sacdotium x. leuiticum destruit. Quo destructo necessario et destruitur lex que sub illo data est. c. Quia x. est sacdos secundum ord. mel. ibi sacdotium pre pre leuitico. G. si potes o iudee solue h. Si consummatio. i. perfectio erat p sacdotium leui quia aaron de leui fuit quid adhuc postquam uetus consummaret necessarium fuit dici a propheta dd alium s. futurum i. s. xpm sacdotem qui a peccato liberauit quod non illi surgere s. ordinem melch. Hoc non crederetur si illud melius esset et non dici s. ord. aaron in aliquo h addit ne utrumque tenere putes. c. Si leuiticum sacdotium consummabat frustra surgeret alius s. ord. melch. s. surgit alius quod ibi notatur. Translato enim sacdotio. i. quod alius surgat subsequente probat p tribum et ritum. p tribum ibi. In quo enim h dicuntur. i. p ritum ibi et amplius adhuc manifestum est. i. sic estat alius surgit. g. illud non consummabat. Insiste litere. Translato enim. c. Si leuiticum sacdotium consummaret frustra surgeret alius sacdos s. surgit alius transfertur enim sacdotium.
i. translato sa. ne. e. u. le. tri. fi. Quia enim simul ab eod et sub ead sponsione utrumque data sunt quod de uno dicitur necesse est ut de altero intelligatur. i. mutato translato sacdotio transfertur lex. pp enim ac. le. s. ipsa. sacdotio que in manu sacdotis et lex ipse ei implet lex. quod dicitur consummare. Et ita p legi. Si g. De melch. ostendit quantum melior sit abraham et multa differentia predicauit. h iam incipit noui ueteris t. differentias dare. Quia illud imperfectum est h autem perfectum et rectam uiam prouehit ostendens quia melc est sacdotium secundum ord. mel. leuitico. c. Quia xpc est secundum ord. mel. g. responde o iudee si consummatio. i. perfectio e. p. sa. le. quod utique debet esse pp enim sub ip. le. ac. quid ad. ne. fu. di. a propheta alium sur. sa. s. or. mel. et non s. aa. c. non fuit necessarium. Translato enim. c. Dico quod ipsis sub sacdotio legem accepit. Si g. sacdotii translatio est necessario leg. Non p enim sacdos sine testamento et lege et precepti esse. transeundum est g. a lege ad euangelium. i. h est quod ait. Translato enim. c. Non dico legem sub sacdotio datam que sic noto q. trans. sa. i. destructo necesse est ut et le. fi. trans. i. ut et lex destruatur que nonnisi sub eo. h translatio sacdotii prefigurata fuit in samuele. Qui cum non esset de tribu leuitica. s. de tribu effraim electus est sacdos a domino reprobatis filiis heli domino dicente. Qui honorauit me honorabo eum et qui me inhonorauit inhonoratus erit. In quo enim etc. c. Vere transfertur sacdotium et surgit aliud quod est dicere quia et p ritum et p tribum. Primum de tribu ostendit postea de ritu. c. Vere s. tribu in alius surgit. x. enim ix. i. in cuius consideratione h dicuntur. s. tu es sacdos in eternum etc. de alia tribu est. non de tribu leui de qua alta nullus presto fuit altario. i. accessit ad ministerium altaris. Vere de alia fuit. Manifestum est enim quod dominus noster. s. x. ortus sit ex iuda. De tribu translatum est sacdotium. de sacdotali ad regale ut ead sit sacdotalis et regalis ut fuit melch. rex et sacdos.

Manifestum est enim

do sup gen
Nota
ao sr gen
Reg
ctoff auit
ctoff
amb ctoff
leu
ctoff

quod ex iuda ortus est
dominus noster in qua tribu nichil de
sacerdotibus moyses dixit [locutus est]
Et amplius adhuc mani
festum est si secundum similitudinem
melchisedech exurget a
lius sacerdos qui non secundum
legem mandati carnalis
factus est sed secundum virtutem
vite insolubilis. Contesta
tur enim quoniam tu es sacerdos
in eternum secundum ordinem m
elchisedech. Reprobatio quidem
fit precedentis mandati propter
infirmitatem eius et inutilitatem.
Nichil enim ad perfectum
adduxit lex. Introductio
vero melioris spei per quam proxima
mus ad deum. Et quantum est
non sine iure iurando
alii quidem sine iure iurando
sacerdotes facti sunt. hic autem
cum iureiurando per eum qui dixit ad
illum. Iuravit dominus et non peni
tebit eum tu es sacerdos in eternum.

crisost. Et uictie mysteriu. Primum fuit regalis p[er]ea facta e[st] sac[er]dotal[is] sic x[ristus] rex erat semp[er] sacdos aut factus est q[uando] carne suscep[it] q[ua]n[do] sacrificiu[m] obtulit. In q[ua] tribu nic[hil] de sac[er]dotibus moyses locutus e[st] ut de ea aliquis esset sac[er]dos. Et ampl[ius] q[uia] p[ro]bum adhuc ma[nifestum] e[st] quod transfertur sacerdotiu[m] i[d est] surgit alius nec enim est firmior p[ro]batio p[ri]oru[m] quia si tribus in samuele mutata erat ... Et ue ma nifestum e[st] si i[d est] q[uia] alius sacdos exurget s[ecundum] similitudine[m] i[d est] ritu[m] melch[isedech]. Ut enim ille panem et uinum obtulit abrahe ita h[ic] discipulis in cena de sp[eci]eb[us] carne[m] i[d est] san guinem dedit. Exurget alius dico qui alius non s[ecundu]m legem sacdos s[ecundu]m lege[m] carna lis mandati i[d est] s[ecundum] p[re]ceptum legis. que lex solu[m] mandabat et p[ro]mittebat carna lia s[ed] s[ecundum] u[ir]tute[m] uite insolu[bilis] i[d est] s[ecundum] diuinitatem q[uia] ideo e[st] p[er] qua[m] dat uita[m] et[er]na[m] suis sicut placuit diuinitati. Vel ita. Hic e[st] fac[tus] sacdos s[ecundum] le[gem] ca[rnalis] ma[ndati] i[d est] s[ecundum] carnale[m] intellectum legis ut faceret s[ecundum] carnales obs[er]uantias s[ed] s[ecundum] u[ir]t[utem] ui[te] insol[ubilis] i[d est] sed s[ecundu]m sp[irit]ualem intellectum ip[s]i[us] legis que[m] exequentes uita[m] h[abe]nt et[er]na[m]. Ecce q[ua]nt[um] distat int[er] sac[er]dotiu[m] et sacerdotiu[m] illud carnale h[oc] sp[irit]uale illud t[em]p[or]ale h[oc] et[er]nu[m]. Contestatur eni[m]. Quod s[ecundum] ord[inem] melch[isedech] sit sac[er]dos p[ro]bat auctoritas. Contestatur. dauid me[us]. Vel cum alius multis scripturis quod x[ristus] e[st] sacerdos s[ecundum] or[dinem] mel[chisedech] s[ed] fide lius ponit ip[s]a u[er]ba d[e]o dicentis. Q[uonia]m tu es. a[mbrosius]. Ve contestatur q[uonia]m dic[it] tu es sa[cerdos] i[n] e[ternum] s[ecundu]m ord[inem] mel[chisedech]. Vel ita. Ubi dixi s[ecundum] u[ir]tute[m] uite insolubilis contest[atur] en[im] d[eu]s pat[er] iureiurando de filio q[uonia]m dic[it] de eo tu es s[acerdos] i[n] e[ternum] s[ecundum] o[rdinem] m[elchisedech]. Rep[ro]b[atio] q[uidem]. Ostendit sa c[er]dotium esse translatu[m] ex tribu in tribu[m] p[er] quo constat lege[m] quoq[ue] e[ss]e translata[m]. S[ed] quia forte ad inferendu[m] de legis demonstratione sac[er]doti translatio [sufficere] non uidet[ur]. supponit hic causa[m] q[uia] o[mn]i[s] h[om]i[n]i[s] al[ius] satisfac[tio] sicam rei alicuius agnouit. Os tendit enim q[uare] uet[us] t[estamentum] sit destructu[m] cum d[eu]s illud dedit et nouu[m] substitutum quia s[cilicet] t[em]p[or]e sustatus illud fuit infirmu[m] et nu[n]c p[er]stat inutile. Hoc a[utem] p[ro]ficit quod ualet ad laude[m] noui sac[er]dotis. Ait itaq[ue] sic. Rep[ro]batio q[uidem] fit u[bi] est loc[us] gr[atia]e p[re]cedentis mandati i[d est] ueteris legis et bn ait p[re]cedentis quia aliquid deb[et] sequi. Rep[ro]batio fit dico u[bi] h[oc] n[on] dico p[ro]p[ter] malignitatem ei[us] nec p[ro]p[ter] malicia[m] sicut he retici insurgentes in ... imponu[n]t s[ed] p[ro]p[ter] infirmitatem ei[us]. qua[m] h[ab]uit du[m] steterit q[uia] et si aliq[uos] tu[n]c fec[it] non plene iustificauit et inutilitate[m] q[ua]m n[unc] h[abe]t. Non solu[m] eni[m] infir ma s[ed] et damp[n]osa e[ss]e nunc si teneretur [lex] quia p[ost] aduentu[m] x[risti] inutile erat fi. que olim fiebat ut h[ec] p[re]dicent. Circumcisio eni[m] r[e]c[ep]t[a] huiusm[od]i p[ro]p[ter] p[re]terit[a]. uet[eris] diuinit[us] data s[unt] ad significatione[m] futuro[rum] q[ue] p[ost]q[uam] oportebat ipleri. Quib[us] aduenientibus remanserit illa x[ristia]nis t[antu]m legenda ad intelligentia[m] p[ro]misse p[ro]ph[et]ie. Non a[utem] necessario facienda. q[uia] adhuc expectandum e[ss]et ut ue niret reuelatio d[e]i que h[ic] significabatur esse uentura. Unde n[on] q[ui]sq[ui]s ... sit ea celebrare uoluit quasi sopitos cineres et uens non erit pius deductor l[ite]ra baiulus corporis s[ed] impius sepulture uiolator. Nichil eni[m]. a[mbrosius]. Ve infirma fuit q[uia] n[ichil] e[nim] ad p[er]fectum addux[it] lex. i[d est] neminem iustificatione p[er]fecit. Et si enim aliqui tunc p[er]fecti fuerunt non tam ex ea u[e]l p[er] ea s[ed] p[er] fidem uenturi. Introductio u[ero]. a[mbrosius]. Illa rep[ro]batur introductio u[ero] fit p[er] p[re]dictu[m] pontifice[m] melioris spei i[d est] melioris legis p[er] quam sp[er]atur gl[ori]a et[er]na. Ibi enim sp[er]abant t[em]p[or]a lia h[ic] celum. p[er] quam sp[em] p[ro]ximamus ad d[eu]m. Et quantu[m] e[st]. Item hoc p[er]tin[et] ad commendationem noui sacerdotis de cuius ordinationis qualitate h[ic] a gitur. a[mbrosius]. P[er] multa eu[m] commendauimus et adhuc aliud dico. Et q[ua]ntu[m] est hoc s[cilicet] quod non [sine] iure iurando. h[i]c factus est sac[er]dos. Alii quid[em] leui[te] q[ui] c[on]q[ue] mutandi s[i]n[e] iu[reiurando] fa[cti] sunt sac[erdotes] h[ic] a[utem] i[d est] h[i]c fact[us] est sacdos. cu[m] iure iurando facto p[er] eum s[cilicet] d[eu]m patre[m] q[ui] dix[it] ad illu[m] s[cilicet] x[ristu]m h[oc] s[cilicet] dix[it]. Tu es sac[erdos] i[n] et[er]n[um]. Et quod in et[er]num iurauit d[omi]n[u]s. Hoc dix[it] p[ro]p[ter] h[oc] a[mbrosius] inconcussa ueritate firmauit et non penitebit eum. et h[ic] item dix[it] i[d est] non mutabit factum. In tantu[m] &c. Ex laude sac[er]dotis infert commendationem legis dicens. In tantu[m] i[d est] p[ro]p[ter] que tanta s[unt] s[cilicet] q[uia] e[st] iure iurando

In tantum melioris testamenti sponsor factus est ihesus. Et alii quidem plures facti sunt sacerdotes idcirco quod morte prohibentur permanere. hic autem eo quod maneat in eternum sempiternum habet sacerdotium. Unde et saluare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad deum. semper uiuens ad interpellandum pro nobis. Talis enim decebat ut nobis esset pontifex. sanctus. innocens. impollutus. segregatus a peccatoribus et excelsior celis factus. Qui non habet cotidie necessitatem. quemadmodum sacerdotes primus pro suis delictis hostias offer[illegible] re deinde pro populi. hoc enim fecit semel se offerendo. Lex enim homines constituit sacerdotes infirmitatem habentes. Sermo autem iurisiurandi qui post legem est filium perfectum in eternum. Capitulum super ea que dicuntur:

factus est sacerdos. quod per eum approximamus ad deum. et cum est quod ihesus factus est pontifex. i. assertor melioris testamenti. quam sit uetus. Ut enim sacerdotium christi preest leuitico ita lex eius preest ueteri. Melius est enim nouum testamentum quam uetus quia meliora i. eterna promittit. uetus temporalia et talia. hoc tamen indignior est ihesus et cetera. quia alii quidem i. leuitici plures facti sunt sacerdotes secundum legem. idcirco quod morte prohibentur permanere in uita. hic autem i. ihesus eo quod maneat in eternum se. habet sacerdotium. Et sicut ille permanet ita lex quam attulit in qua est uera remissio perpetua. Quod quia uetus lex non potuit exclusa est. Quod autem permanet in eternum ostendit ex pontifice quia unus est quod non esset nisi immortalis. sic in lege multi erant quia mortales. Unde scilicet quia manens sempiternum habet sacerdotium et saluare in perpetuum potest accedentes. Ostenso quod per sacerdotium christi uetus sacerdotium destruitur et lex commendat actum ipsius de perimendo operationem ueteris sacrificii. et cetera. Saluare potest in perpetuum ipse dico accedens ad deum non per alium pontificem nec per alienas hostias scilicet per semetipsum sacerdotem et hostiam. Ihesus ipse accedit ad deum per se unicam hostiam. Vel secundum alia littera potest saluare quos accedentes ad deum non per alium scilicet per se. secundum quod ipse dicit. nemo uenit ad patrem nisi per me. Ideo potest saluare quia est semper uiuens quod non alium ad interpellandum pro nobis. representatione sui ex ea natura qua pontifex est. i. humanam quam in celis intulit interpellat pro nobis. Talis enim et cetera. Dico quod per se est accedens ad deum et mirum est enim sanctus intus positione uirtutum et in te innocens manibus quantum ad proximum impollutus corpore per remotionem malorum et non est impollutus scilicet et segregatus a peccatoribus i. ab omni peccato immunis quia semper sine peccato. Vel segregatus a peccatoribus i. a prioribus sacerdotibus quibus dissimilis est et factus est excelsior celis. i. omni celesti creatura. quem et omnes angeli adorant. Et decebat ut talis pontifex esset nobis. filius. Serui alios pontifices habuerunt. Qui et talis sit non habet cotidie necessitatem non quod aliquando egeat scilicet hoc dicit ut remoueat quod legalibus sacerdotibus conuenit. Non habet necessitatem dico prius pro suis delictis hostias offerre deinde pro populi quemadmodum sacerdotes leuitici qui tamen istius figura fuerunt qui non habent hanc necessitatem sacerdos incommutabilis. Hoc enim i. offerre fecit offerendo seipsum non pro suis scilicet pro populi delictis et hoc semel quia sufficit omnibus una oblatio nec est opus iterari. Adeo enim magnum est sacrificium quod licet unum et semel oblatum sit tamen sufficit ad eternitatem [illegible] ... teros. Lex enim et cetera. leuitici sacerdotes habent necessitatem co[illegible] tidie et non est recte quia illi infirmi hic autem semel sufficit [illegible] quia filius [illegible] perfectus ihesus est. Lex enim constituit homines sacerdotes habentes infirmitatem peccandi et moriendi. ideo pro se offerebant. Sermo autem iurisiurandi qui post legem dictus est per dauid constituit sacerdotem duraturum in eternum. i. ipsum filium gratia et uirtute perfectum. Capitulum. Qui pauca dixisset de huius pontificis dignitate breuiter complectitur dignitatem eius super quam prius dixit. Capitulum est breuis multorum complexio sic dicta eo quod breuiter totam summam capiat. et cetera. Multa de eo dixi scilicet in facto capitulum super ea que dicuntur. i. dignius laude christi continens que predicta talem. Ecce hic incipit capitulum et finit ibi. deus non homo. faciens quod capitulum ait. Talem habemus pontificem qui in celico sedit scilicet consedit quia deus est et homo gigas gemine substantie in quo due nature unite sunt. consedit et cetera. iam diu est quod quiescit et regnat secundum naturam diuinitatis in dextera sedis magnitudinis. i. in equalitate sedium maiestatis. scilicet di patris qui quiescit iudicat et secundum naturam humanam locatur in celis. scilicet ut super materiales celos ut super tronos et

ambrosius

operatione

crisostomus

ambrosius

augustinus de bap. par.

ambrosius

augustinus

Remigius

Remigius

VIII

Talem habemus pontificem qui consedit in dextera sedis magnitudinis in celis sanctorum minister et tabernaculi veri quod fixit d's et non homo. Omnis enim pontifex ad offerenda munia et hostias constituitur. Unde necesse est et hunc habere aliquid quod offerat. Si ergo esset super terram nec esset sacerdos cum essent qui offerrent secundum legem munera qui exemplari et umbre deserviunt celestium sicut responsum est moysi cum consumaret tabernaculum.

dignationes ubi est minister sanctorum quia sanctis ministrat in vita eterna et hiis qui sunt hic alia bona ministrat. Sanctorum dico et prius tabernaculi veri. Doctrine minister um braculum sanctorum scilicet tabernaculi veri quod idem est sanctorum quibus dat in celo gloriam eternam et hic munera.
glosa — Minister est sanctorum hic ut in futuro. Vel tabernaculi id est celestis ecclesie et presentis quod fixit d's et non homo. Et nota quod ait in dextera magnitudinis id est patris et maiestatis divine indicative.
glosa. glosa. — Item nota quod ait in celis sanctorum hic innuit multe rationes est que nobis impendit et hic ergo quod potens et misericors ostenditur. Vel ita. Consedit in dextera sedis magnitudinis hic innuitur. Id dico existens in celis minister sanctorum quia ibi ministrat gloriam per se sanctorum significata et minister tabernaculi veri id est veritatis quod tabernaculum vetus presignabat scilicet iusticiam in presenti ecclesia et gloriam in futura que veritas est veri tabernaculi. Quod veri tabernaculi fixit d's ut in eternum permaneat. Umbratile vero erat non fixum scilicet portabile et non homo hoc addidit quia in vetere posuit d's scilicet per ministerium hominum. Omnis enim. Christus minister et recte quia omnis pontifex constituitur ad ministrandum et hic est quod ait. Omnis enim pontifex constituitur ad offerendum munia ut panes et thus et huiusmodi et hostias de animalibus. Unde scilicet quia omnis constituitur ad offerendum necesse est et hunc scilicet Christum habere aliquid quod offerat secundum carnem ex nobis quia per se non habuit. Si ergo et cetera. Huius capituli littera
Res — minus continens est et decisa ideoque caligine. Dico quod necesse est et aliquid habere quod offerat et tamen necesse sit eum habere aliquid ad offerendum. Ergo illud ut erit super terram ut celeste. Super terram est quicquid in carnalibus et per carnalibus offerre
quia si — est scilicet si super terram esset hoc esset vel si esset super terram quod ibi offerret carnale aliquid nec esset et sacerdos nedum pontifex et esset sacerdos dico cum essent multi qui offerrent munera secundum legem vel super terram et ita superflue carnalia offerret et cetera. Si ne videtur ibi eadem dignius offerre addit qui deserviunt exemplari et umbre celestium et plene omnia implentur sicut dictum est moysi et ita frustra hoc sacerdotium sumeret
Ad dei contra — ibi eque carnale aliquid offerret. Ergo celeste est quod offert. Quid enim congruentius ab hominibus offerretur quam humana caro et quid tam aptum immolationi quam caro mortalis et quid tam mundum pro mundandis viciis mortalium quam sine ulla contagione carnalis concupiscentie caro nata in utero et ex utero virginali et quid tam grate offerri et suscipi posset quam caro sacrificii nostri ut quia iiii consideranture in omni sacrificio scilicet cui offeratur a quo offeratur quid offeratur pro quibus offeratur unum idemque sit in quo sit et per quos offerebat unus ipse esset quod offerebat et quod offerebat. Vel ita. Si ergo et cetera quia omnis sacerdos offert ergo si esset aliquis super terram id est si esset aliquis terrenus sacerdos ergo possit mundare humanum genus necesse aliquis sacerdos et deus mel-
Idem ipse unum verumque mediator reconciliator sacrificii in pacis reconcilians nos deo unum cum illo manet cui offerebat. — ior cum sancti essent qui offerrent munera secundum legem et qui offerret legalia. Si quia illi mortales erant et peccatores non mundare genus humanum lebantes venit et qui sufficeret. Vel ita. Si ergo et cetera et quia Christo constituitur ad offerendum ergo et est eternus ut celestis sacerdos. Si terrenus non
amb. amb. — quia si esset super terram id est si terrenus esset pontifex ut aaron necesse utique sacerdos in eternum secundum ordinem melchisedech. Nec necesse foret cum essent et cetera. Sed ipso est sacerdos in eternum non aaron. Aaron enim qui mortuus est non est sacerdos. Christus vero qui vivit semper in eternum sacerdos non tales quales sunt umbratile sacerdotium
lanfrancus — gerentes. Vel ita. Si ergo. Ratio hic ostenditur cur Christus se obtulit. Necesse est et aliquid offerre. Ergo se ipsum quia necesse est ut offerat quia si esset super terram quod pro peccato totius mundi digne possit offerri si esset quin sanctorum offerre dignus cum id est quamvis esset ergo et cetera
lanfrancus. Ad de intra. Ad mens. — id est non mundus se obtulit mundum. Verum enim sacrificium non rite possit offerri nisi per sacerdotem iustum et sanctum. Quod est ut minister sanctorum sacerdos quam unicus dei filius quia non opus habet per sacrificium purgare sua peccata non originalia non sed addita. Vel ita. Si ergo et cetera quia omnis sacerdos constituitur ad offerendum ergo et se obtulit cum ter mundo et in celum ascendit et sic oportebat
lanfranc. lanfranc. — fieri quia si esset super terram id est si non introisset in sancta sanctorum id est interiora celi necesse sacerdos id est sui sacerdotii ritum non celebraret et adhuc super esset sacerdos secundum aaron. Unde subdit. Cum essent qui offerrent munera secundum legem. Restat ergo ut ipse se offerat et sic intrat interiora celi. Sed et cetera. Qui et cetera essent qui offerrent munera dico qui tales deserviunt id est plene serviunt exemplari

Vide inquit omnia facito secundum exemplar quod tibi ostensum est in monte. Nunc autem melius sortitus est ministerium quanto et melioris testamenti mediator est quod in melioribus repromissionibus sancitum est. Nam si illud prius a culpa vacasset non utique secundi locus inquireretur. Vituperans enim eos dicit Ecce dies veniunt dicit dominus et consummabo super domum israel et super domum iuda testa-

i. figure vel per i. umbre celestium misteriorum ecclesiam cuius pars est in celo regnans pars Rem
secunda peregrinatur in terris. Exemplar autem et umbram dicit figuras que et exemplar
sunt et exemplum diversarum rerum respectu. Exemplar est ad cuius similitudinem aliquid fit.
exemplum quod imitabitur. deus in monte veritatem moysi ostendit i. ordinem celestis
curie quomodo s. angeli obediant deo laudent et diligant seque invicem et nos diligant
nostrisque profectibus studeant et alia huiusmodi in quibus a nobis imitandi sunt. Sed quia car-
nales propter veritatem capere non possent, precepit deus moysi ut figuris ea imaginaretur in
quibus propter puerilis erudirentur aliquando venirent ad veritatem. ita res prius ostensa dicitur exemplar
figurarum iuxta se factarum. Item figure dicuntur exemplar veritatis que post ea impleta est
sicut ille figure presignaverunt. Secundum hoc dicit deser. ex. i. figuris veritatem fu- qui
turam presignantibus. Et quia [illegible] exemplar aliquando est veritas non figura addit
et umbre. quia illa non erant nisi umbre veritatis levitarum abitura veniente christo. deserviunt dico sicut responsum est moysi a domino cum consummaret tabernaculum. non enim dici-
per sed ecclesie quia iam multa figuris expresserat. Sed cum per se non posset consum-
mare consuluit dominum quid de figuris sicut de veritate eum docuit. Quid est ei
responsum. Ecce. Vide inquit. dominus omnia facito. Omnia dicit de construc-
tione tabernaculi et de sacrificiis que in eo oblaturi sunt. facito inquam secundum exemplar
i. veritatem quod tibi ostensum est in monte quod ostendit ei deus visu in monte quod est,
facturus. vel Nunc autem. c. Illi deserviunt exemplari umbre sed melius habet ihesus
ministerium quia et in spiritualibus ministrat et spiritualia dat quod nunc patet cum
ostensum sit non offerre super terram i. hoc est quod ait. vel Nunc autem. s. in hac no-
vissima etate ihesus sortitus est melius ministerium sacerdotii quam fuit ministerium legis et tanto utique melius quanto est melior
lex evangelii. hoc est quod dicit. Tanto melius ministrat quanto melioris testamenti quia eterna promittit mediator est i. dator me- Closs
dius inter deum et hominem. Ecce iam a sacerdotio et sacrificio transit ad differentiam testamentorum veteris presentis novi quod tes-
tamentum novum sancitum est i. confirmatum ut durent in melioribus repromissionibus quia eterna promissiones veteris. t. ad ipso loco.
Si enim discernimus duo testamenta vetus et novum non sunt eadem sacramenta in utroque non eadem promissa eadem tamen ple-
raque precepta discussa enim precepta omnia fere eadem inveniuntur in evangelio. Moralia utique eadem ut non occides et cetera. hominum ceremo-
nialia non eadem. sacramenta non eadem quia illa promittebant hec dant salutem. Similiter promissa non eadem quia promit-
tebantur ibi terrena hic celestia. Nam si. ro. probat quod testamentum christi melius est veteri quia illud non vacat a culpa hoc vacat. Rem
Si enim illud vacasset a culpa non daretur secundum sed datur et ita apparet illud fuisse
imperfectum hoc perfectum. hoc est quod ait. Nam si illud prius testamentum vacasset a culpa. i.
perfecte mundaret homines i. si inculpabiles essent eius occupationis observatores Amb
non utique secundi locus i. oportunitas inquireretur. a deo quippe paulatim instruxit
per legem et edificavit per prophetas ut post daret perfectum testamentum quod consummaret. Et
nota quod ait si vacasset culpa. ita enim hoc dicit quasi ipsum habuit culpam quod videtur
deum precepit sine gratia et prevaricatores constituit. Si quis tamen a nobis quia non eo ritu co- ad constant
lamus deum in quo coluerunt eum hebrei patres. respondemus aliud deum nobis precepisse
preter patres novi testamenti neque ecce veteris testamenti est cum in nullo sit ante predictum. Sic enim pre-
nunciatum est per iheremiam prophetam. Verba sunt hec. Vituperans enim. a. Si illud va-
casset culpa non questeretur locus secundi sed inquirit ieremias enim vituperans eos
quam lege erant. dicit ecce dies veniunt i. paulatim appropinquat tempus christi dies
vocat quia pulsis tenebris lux que illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum in mundo apparuit
dicit dominus et consummabo i. consummans dabo et implebo testamentum novum in quo fiet quod est
promissum est abrahe. Consummabo inquam super domum israel et super domum iuda i. super iudeos qui
in duo regna divisi fuerunt post salomonem super quos dicit se consummaturum novum testamentum
s. ut dominaretur eis et ipsi ei obediant. non secundum. a. Consummabo testamentum novum dico quod non
sit secundum testamentum quod fecit patribus eorum i. quod non sit de terrenis sicut illud vetus s. lex data
per moysen in monte syna. Et quia quibusdam patrum spirituale testamentum quod dabo secundum Rem
illud testamentum quod feci in die qua apprehendi manum illorum qui per fidem electi.
surgere non valuerunt et quasi nutrix parvulorum ut educerem eos de terra egipti i. non erit secundum legem quam post exitum de egipto

ferat ut abraham determinat addens. in die et cetera. q. Non erit testamentum

~~de egypto~~ datae. Quod enim ante legem abrahe dixit .s. in semine
tuo .b. o. g. illud compleuit in euangelio. Ita enim spiritualis promissio fuit pertinens
Aug. co. faust. — ad gratiam. Ecce hic probatur (l. approbatur) non perseueraturum uetus testamentum sed futurum nouum. Cumque
Aug. de bap. par. — multis locis hoc idem significetur uel prenuntietur, nusquam tamen ipsum nomen legitur ex
pressum. Nempe in ueteribus libris aut nusquam aut difficile preter hunc
propheticum locum legitur facta commemoratio testamenti noui, ut ipso
nomine appellaretur. Considera ergo diligenter distantiam inter duo testamenta
.i. uetus et nouum. Ibi est littera que sola occidit. hic est spiritus qui uiuificat. Illud
Aug. co. faust. — uetus quia a uetustate peccati non liberat. hoc nouum quia innouat. Sed
autem quesitum a nobis fuerit cur illius testamenti auctoritatem teneamus.
cuius ritum non obseruamus et ad hoc respondemus quod ea legi et acci
pio porro ne prophetas extinguamus. quia in umbra facta sunt omnia illa
futurorum sicut ait apostolus. Hec in figura contingebant illis et c. Cum ergo
aliquid tale legitur in instrumento ue. t. quale a nobis obseruari iussum
non est in no. t. uel prohibitum quid significet querendum, non reprehendendum.
quia eo ipso quoniam non obseruatur non dampnatur sed impletum probatur.
Sed quoniam. a. Apprehendi manum eorum quasi paruulorum sed quoniam ipsi non perman
serunt in testamento meo. i. in lege data in signa quia fecerunt uitulum in
oreb. et adorauerunt .s. Ecce quomodo uituperauit eos in eo in quo quia non
permanserunt et ego neglexi eos. et ne indignemini si dico uos ne
Aug. de bap. par. — glectos. quia dominus dicit. in me. Patenter uicio eorum deputatur quod
non permanserunt in testamento dei ne lex quam tunc acceperunt culpanda
uideatur. Ipsa enim lex quam non uenit Christus soluere sed implere non tamen ea
iustificat sed gratia. hoc quippe agit iustificans spiritus sine quo littera occidit. Ut ergo illud uetus hoc nouum dicerem ut
lex impleatur per testamentum nouum propter ueteris hominis noxam que per litteram iubentem et minantem non sanatur dicitur illud uetus.
hoc autem nouum. propter nouitatem spiritus que hominem sanat a uicio uetustatis quod euidenter apparet subdens. Quia hoc est. a. Ue no. t. dabo
et non illud .s. uetus quia hoc est testamentum quod disponam ordinabiliter domui israel. i. omnium uidentium deum. Utrumque nostrum post dies
illos ante post finitos. redditur hoc quod dominus dicit. per spiritum sanctum in me loquentem dando uel dabo. quia hoc est testamentum quod consummabo .s. da
bo. per spiritum sanctum leges meas ecce testamentum. Uel ita secundum aliam litteram. Disponam testamentum dico ita .s. dando leges meas ecce te
Aug. in eod. — stamentum. in mentes. i. intelligentias illorum non in tabulis lapideis sicut illud uetus in lapide scriptum fuit. et in in corda eorum. uel in uolun
tates quia intelligentia et uoluntate seruabunt superscribam eos. scribam ut .s. in eternum maneant sup. a. quod stesse
Aug. de spiritu et litt. — debet eisque dominari. Istam hoc commendat distantiam quod leges suas esse daturus dicitur in mentes eorum qui pertinent ad no
Aug. de bap. par. — t. uel in eorum cordibus eas scripturus non utique atramento ut alibi ait apostolus. sed spiritu dei uiui. i. ipsa presentia. scilicet spiritus qui est digitus
dei quo presente diffunditur caritas in cordibus que est plenitudo legis et finis precepti. Illa quia promissa ueteris t.
terrena sunt nunc ipsius cordis bonum promittitur. .s. mentis bonum. spiritus bonum. i. intelligibile bonum cum dicitur. dabo. le. m. i m. e. et in c. eorum.
superscribam eas. per quod significauit eos non forinsecus terrentem legem formidaturos sed intrinsecus habitantem ipsam legis iustitiam dilec
turos. Unde mox additur. Et ero. a. Superscribam legem meam in mentibus eorum et sic ero illis in deum ipsi erunt michi in populum. quia diceret
Aug. — Ut deus iustus est iusti sunt populus dei. hoc est uiuent ex me et in me hoc quidem in
hoc mundo. et in futuro non docebit unusquisque proximum suum quem amat
et unusquisque fratrem suum. quem plus diligit dicens ita. Cognosce dominum.
Aug. — ipso alter alterum non docebit quia omnes in futuro scient. uel uidebunt me.
sic scilicet quod est perfectio ut alter .s. alterum non doceat. Scient dico a
Aug. de spiritu et littera. — minimo usque ad maiorem eorum. Non enim tamen est si diceretur econuerso .s. a mi
nore usque ad maiorem. sic dictum est a minimo usque ad ma. quod intelligi
diuersis modis potest ut maiores dicantur uel tempore uel dignitate. i.
tempore posteriores uel intelligentia digniores. Maiores ergo intelligun
tur uel posteriores qui nos potiores expectauerunt in denario accipiendo.
uel sciam uirtute qui .s. intelligere ualuerit lumen incorporeum atque in
commutabile quantum in hac uita potest quod minores tamen non cedere
potuerint. Cum ergo uenerit quod perfectum est et euacuatum fuit quod ex parte est tunc quod assumpta carne carni apparuit.

Consummabo ... testamentum nouum non secundum testamentum quod feci patribus eorum in die qua apprehendi manum illorum ut educerem eos de terra egypti. Sed quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo et ego neglexi eos dicit dominus. Quia hoc testamentum quod disposui domui israel post dies illos dicit dominus dando leges meas in mentem eorum et in corde eorum superscribam eas.

Et ero eis in deum et ipsi erunt michi in populum. Et non docebit unusquisque proximum suum et unusquisque fratrem suum dicens cognosce dominum quoniam omnes scient me-

a maiore usque ad maiorem eorum quia propicius ero iniquitatibus eorum et peccatorum illorum iam non memorabor. Dicendo autem novum veteravit prius. Quod autem antiquatur et senescit, prope interitum est. Habuit quidem et prius iustificationes culture et sanctum seculare. Tabernaculum factum est primum in quo erant candelabra et mensa et propositio panum que dicitur sancta.

ostendit seipsum dilectoribus suis. Tunc omnes scient eum a minore usque ad maiorem quia et minimus tunc perfecte sciet eum per se non a maiore instructus. Hec ergo distantia veteris et novi testamenti quod illud in lapide scriptum, hoc in corde. ibi mine, hic terra, hic visio dei. Vel ita ab illo loco precedentibus non mutatis. Et non docebit etc. Ego ero illis deus et ipsi mihi populus. Et istud novum existet quod in veteri testamento non legitur factum scilicet non docebit unusquisque proximum suum et fratrem. scilicet quia quod latebat in littera et discebat populus per traditiones magistrorum, hoc spiritus adveniens reperire docuit apostolos. Et hoc est quod propheta dicit. Non docebit unusquisque proximum suum et fratrem suum dicens cognosce dominum. Et iterum. Quia omnes scient me a minore usque ad maiorem eorum. sicut in evangelio legitur. Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent scripturas. Iohannes. hoc omnia in ueritate faciam eis. quia propicius ero iniquitatibus eorum et peccatorum eorum iam non memorabor. ad penam eternam. Distinguit. Iniquitates dicit peccata que faciunt homines contra proximos. peccata que in seipsis. Vel idem est id est peccatum originale accipitur hic iniquitas et peccatum. Sed distinguitur inter propicius ero et memorabor. quia propicius est deus hic non puniunt et in futuro iam non memorabitur quando non puniet. Sciendum vero quod in quibusdam libris ubi scribimus peccatorum invenitur scriptum peccatum et tunc de originali accipitur. Quare autem hanc de ieremia auctoritatem adduxerit aperit subdens. Dicendo autem etc. Propheta dixit novum dicendo autem novum veteravit. id est vetus ostendit prius. Vel veteravit id est vetus factum esse prius testamentum et suum ergo finiendum. Et subdit. Quod autem antiquatur ut est in inanimatis et senescat quod fit in animatis prope interitum est. Antiquatio enim et senectus sunt prenuntium mortis. Habuit quidem. Huc usque differentiam testamentorum ostendit et quod veteri novum superveniret et illud immutat. Nunc idem ostendit ex ipso tabernaculi scemate. etc. Vetus testamentum est prope interitum tamen habuit olim quidem prius testamentum iustificationes non veras et spirituales sed per nomen culture carnalis carnales. et habuit sanctum non spirituale sed seculare. id est mutabile et putativum quia putabatur ab hominibus sanctum. vel est habuit sanctum seculare quia tabernaculum primum et secundum. Tabernaculum factum est primum etc. usque ibi que parabola est instantis temporis. Quia de tabernaculo locus loquendi se obtulit de eo quedam sub compendio intimanda sunt. Sciendum est ergo tabernaculum xxx. cubitos habuisse in longitudine et x. in latitudine et totidem in altitudine. Habebat autem velum ex quatuor preciosis coloribus contextum. et auro de auratis columpnis appensum quod separabat inter xx et x cubitos inter sancta que forinsecus erant et sancta sanctorum intrinsecus posita. Habebat enim sanctum exterius xx cubitos longitudinis et sanctum interius id est sancta sanctorum x. et vocat apostolus illud primum tabernaculum. hoc autem secundum tabernaculum. In primo autem tabernaculo erat candelabrum aureum. sed apostolus dicit candelabra pluraliter. quod licet unum esset, vii habebat brachia. Erat enim in medio hastile habens per iiii loca ciphos spheras et lilia a quo procedebant brachia tria a dextra parte et tria a sinistra parte habentia per tria loca ciphos spheras et lilia. In eodem etiam erat mensa quadrata vel altare et habebat quatuor pedes et erat post introitum tabernaculi que erat de lignis sethim et inaurata auro purissimo que habebat labrum aureum per circuitum ac desuper coronam auream interrasilem altam digitis iiii et super illam aliam coronam aureolam. Habebat etiam per singulos angulos circulos aureos quibus immittebantur vectes ut posset portari. qui erant de lignis sethim et auro circumdati. et super mensam erant duodecim panes dei propositi qui erant de simila et singulis sabbatis omnibus mutabantur. Si vero ante sabbatum aliquis esset necessarius non portabat sumi nisi alius statim loco eius substitueretur. et super panes erat patena aurea et pugillus lucidissimi thuris. In eodem quoque tabernaculo erat altare incensi ubi scilicet adolebatur incensum super cineres calentes qui illuc deferebantur ab altari sacrificiorum quod erat extra tabernaculum in atrio sub divo et erat quadratum v. cubitis latum et totidem longum. Primum tabernaculum dicitur sancta pro veneratione illius temporis et quia significat presentem ecclesiam que est sancta. Secundum vero dicitur sancta sanctorum quia in maiori veneratione habebatur et significat supercelestem ecclesiam vel in qua perfecti est in quo erat aureum thuribulum et archa testamenti intus et foris auro operta in qua erant tria. scilicet urna aurea habens manna virga aaron que fronduerat et tabule [lacuna] quibus lex scripta fuit et super archam erat propiciatorium. scilicet tabula eiusdem longitudinis [lacuna] et latitudinis cuius archa et erat tabula de auro purissimo que dicebatur propi[lacuna]ciatorium. sive oraculum quia ibi angelus domini moysi apparebat loquens cum propici[lacuna]atur erat deus filius iste

ad. | esto | auctoritas | auctoritas | VIIII. | esto | ad. in libro questionum exodi.

Et super propiciatorium erant duo cherubin sive seraphin id est imagines gloriosissime decorata ac sese contuentia versis vultibus in propiciatorium. Archa autem erat de lignis sethim habens cubitos duos et dimidium in longitudine, unum et dimidium in latitudine et tantundem in altitudine, et in unoquoque angulo anulum aureum, duos a dextris et duos a sinistris, in quibus assidue erant vectes ad portandum de lignis sethim auro purissimo deaurati. Propiciatorium vero erat tabula super archam eiusdem latitudinis et longitudinis super quam stabant cherubin in quam semper aspiciebant. Ad hec sancta sanctorum nisi summo sacerdoti non licebat intrare cum sanguine semel in anno et si forte aliquid exigebat necessitas pro peccato sacerdotis vel universe synagoge. In priori autem tabernaculo cotidie intrabant sacerdotes ritum sacrificiorum explentes. Hoc autem totum parabola est et umbra celestium. Primum enim tabernaculorum presens est ecclesia que recte dicitur tabernaculum quia in ea militatur christo antequam veniatur ad celum. Tabernaculum enim proprie bellantium est, in qua est candelabrum aureum id est christus fulgens virtute et sapientia in medio fidelium qui et ipsi candelabra aurea sunt quia sapientia lucent. Aurum enim sapientiam significat. Ipse christus est stipes qui portat tria brachia a dextris et tria a sinistris quia ipse est vitis vera in qua fundati sunt tres ordines palmitum id est fidelium. Illi qui post gratiam sunt dextri sunt id est digniores. Qui vero ante gratiam quasi sinistri fuerunt. Hi autem tres ordines fidelium significati sunt in tribus viris quos ezechiel salvandos vidit scilicet noe daniel et iob id est rectores continentes coniugati. Isti tres sunt qui secundum euangelium dicuntur esse in agro in lecto et in mola. Legitur enim ibi sic: Et erunt duo in agro unus assumetur et alter relinquetur. Et due molentes in mola una assumetur et altera relinquetur. Per illos qui sunt in agro significantur rectores sicut et per noe. Per illos qui sunt in lecto continentes sicut et per daniel. Per illos vero qui sunt in mola coniugati sicut et per iob. Prima pars hastilium erat quasi calami aurei, post erant cyphi, inde spherule auree, tandem lilia. Calami sunt sancti qui in humidis divini fontis nutriti sunt et concavi ad recipiendum et ad transfundendum liquorem gratie aliis. Ipsi et sunt cyphi dum aliis propinant quod biberunt scilicet sapientiam et scientiam dei. Ipsi sunt spherule id est rotundi et perfecti et volubiles [illegible] ad ista quos nichil detineat donec veniant ad lilia eterne iocunditatis que non habent amoris angulum nec elationis supercilium. Super hec ponebantur vii lucerne id est vii dona spiritus sancti que in christo plenissime manserunt et in fidelibus secundum voluntatem eius distributa sunt. Mensa ad hostium divina scriptura est que permanet quia intrantibus proponitur que dum eterna gaudia et quomodo ad ipsa perveniatur ostendit cibum vite suggerit. In ea panes mundi erant id est xii apostoli et eorum vicarii qui thus orationis deo offerunt quorum si quis [illegible] moritur statim loco eius alius substituitur [illegible] dies est id est in vii etate omnes auferentur [illegible]. Sancta sanctorum post velum est ecclesia celestis [illegible]

Augustinus in libro questionum exodi.

Beda.

Beda.

que velatur quamdiu vivimus. Thuribulum christus est igne caritatis plenus interpellans semper pro nobis. Archa christus in quo omnes thesauri sapientie et scientie. Ex omni parte aurea quia in cogitatione et sermone et opere eius nisi pura veritas. Longitudo perseverantia doctrine que per unum cubitum et operationis que per alterum cubitum designatur. Ad cuius perfectionem humanus intellectus imperfectus est quod signat dimidius cubitus. Latitudo perfectio caritatis. Altitudo perfectio spei. Ad quam nos dimidium id est perfecti. IIII anuli IIII euangeliste perfecti per quos portatur per IIII mundi partes quibus semper adherent vectes aurei id est predicatores sapientia fulgentes semper parati contra hostes. In archa urna habens manna id est anima christi continens plenam sapientiam qua reficiuntur et angeli. Virga significat sacerdotalem potestatem christi. Tabule quod ipse dator legis. Propiciatorium christus qui propiciatur nobis. Duo cherubin omnes ordines celi qui in eo consistunt qui invicem dilectione connexi sunt qui et si sapientes tamen eum nobis inumbrant quantum in se est. In primo autem tabernaculo cotidie introibant sacerdotes sacrificiorum ritus consummantes quia in presenti ecclesia cotidie debent se offerre fideles carnem suam cum viciis et concupiscentiis mortificantes. In secundo autem introibat summus pontifex cum sanguine semel in anno benignitatis effuso sanguine in remissione peccatorum in interiora celi introiit ianuam paradisi ante clausam fidelibus patulam faciens. His discursis insiste littere. Tabernaculum enim. Ostendit quam necessarius erat christus cum per omnia illa legalia nullus intraverat in celum. Prius testamentum habebat sanctum seculare vite quia tabernaculum primum et secundum. Factum est primum tabernaculum id est sanctum quod extrinsecus erat quod intus habuit altare mense autem foris sub divo altare holocaustorum quod dicitur tabernaculum quia ad tempus duravit quod fuit factum in figura huius seculi id est ecclesie presentis in qua ministrant cotidie sacerdotes accendentes lumen doctrine et pascentes se pane dei qui super mensam est sacre scripture a sabbato spei usque ad sabbatum speciei. In quo erant candelabrum et mensa et propositio panum quod dicitur sancta. Pro veneratione illius temporis et maxime quia significat sanctam ecclesiam in qua sunt candelabra id est christus et eius fideles lucentes virtutibus et sapientia fulgentes et mensa sacre scripture cui toto studio inherent xii apostoli eorumque vicarii. Vel candelabra sunt dona spiritus sancti que in ecclesia lucent. Panis super mensam id est verbum sacre scripture positus est a sabbato spei in christo a turbine seculi tunc summus usque ad sabbatum plenitudinis quietis ubi spes implebitur. Sancta. Post velamentum autem erat tabernaculum quia velo interposito dividitur primum a secundo.

lectio.

Beda.

Post velamentum autem secundum tabernaculum quod dicitur sancta sanctorum

Tabernaculum vero secundum significat celum intra quod [illegible] nos [illegible] intravit nisi sanguine. Vel tabernaculum quod foris erat significat vetus testamentum et figura significat quod figura est veteris testamenti. Tabernaculum vero quod intus erat significabat novum testamentum.

Augustinus in libro questionum exodi.

aureum habens thy/
ribulum et archam tes/
tamenti circumtec/
tam ex omni parte
auro. In qua urna au
rea habens manna et
i. que fronduerat.
uirga aaron, et tabule
testamenti super que
cherubin glorie obum/
brantia propiciatorium
de quibus modo non est dicen/
dum per singula. His
uero ita compositis in
priori quidem tabernacu/
lo semper introibant
sacerdotes sacrificiorum offi/
cia consummantes.
In secundo autem se/
mel in anno solus
pontifex non sine/
sanguine quem of/
fert pro sua et populi
ignorantia. hoc sig/
nificante spiritu sancto.

et erat figura ueritatis quia nondum erat. Hanc autem allegoriam non prosequitur set serie
litere s. precedentem sequitur. Quod dicitur sancta sanctorum. pro maiori ueneratione illius templi
Vel quia significat celestem ecclesiam. habens aureum thuribulum quo significatur Christus igne caritatis
plenus in quo offeruntur orationes sanctorum. et archam testamenti. i. que continebat testimonium
circumtectam auro ex omni parte. i. incircuitu intus et extra tamen s. et intus quod significat Christum
incuius cogitatione et sermone et opere non nisi pura ueritas fuit. In qua archa erat
urna aurea. s. gomor habens manna. i. memoriam antiqui beneficii qua significatur
anima Christi plenam habens sapientiam qua reficiuntur et angeli et uirga aaron que fronduerat
per quam significatur sacerdotalis potestas Christi. et tabule testamenti. in quibus s. lex scripta fuit quibus
significatur quod Christus dator legis est. Vel per archam ipsa caro Christi intelligitur in qua est
manna diuinitatis et tabule duorum testamentorum quorum Christus auctor est et uirga pro sacerdotio
Christi. Vrna est ipse in quo est Christus panis qui de celo descendit. Solus enim ille spiritus pa/
ne celesti pascitur qui in Christo continetur. super que eam archam erant cherubin
glorie. i. gloriose decorata. s. duo angeli gloriosi et decori. obumbrantia alis contegentes
propiciatorium. i. tabulam que super archam erat. Duo angelos cherubin celi
significant qui caritate conuersi sunt et scientia pleni. Cherubin enim interpretatur ple/
nitudo scientie. propiciatorium super archam est quia ipsi Christus specialiter a deo patre
datum est ut esset propiciatio pro peccatis nostris. Potest et aliter hic intelligi. Magnum
enim hic sacramentum est. Aurum quippe significat sapientiam archa significat secretum dei.
In archa uisa sunt posita lex et manna et uirga aaron. In lege precepta s. In
uirga potestas significatur in manna gratia quia nisi cum gratia non est potestas faciendi precepta.
Sed cum quia lex a quo insufficiente non ex omni parte impletur desuper est propiciatorium.
Adhibenda enim est opera ut deus sit propicius. non supponitur quia superexaltat misericordia. i.
Duo cherubin propiciatorium pennis obumbrant. i. uelando honorant quoniam misteria
ista sunt et inuicem se attendunt quia consonant. Hec enim sunt duo testamenta,
quia cherubin interpretatur plenitudo scientie quam continent duo testamenta que obumbrant
propiciatorium quia in eis latet Christus et uultus eorum sunt in propiciatorium quia misericordiam dei
qua spes est et conciliant et commendant. Vel per duo cherubin que interpretantur
multitudinem scientie habent rationalis creatura significatur s. angelica. Ideo duo sunt ut soci/
etatem caritatis commendent. Ideo pennis propiciatorium obumbrant quia deo non sibi
tribuunt pennas. i. deum honorant uirtutibus quibus preeminent. et uultus eorum in se
tus in propiciatorium quia non est eis spes nisi in dei misericordia. Sequitur. De quibus. a. Vere
tantum habent ea que nunc uiata sunt et thuribulum alia de quibus. s. his et thuribulum non
est modo dicendum per singula. quia pauciora sufficiunt ad executionem nostre de/
monstrationis. His uero. a. De illis non est dicendum per singula s. hic est dicendum
quod sequitur. His tabernaculis ita compositis in priori quidem tabernaculo quod minus erat
. i. minoris ueneratione et significabat presentem ecclesiam semper. i. cotidie introibant
sacerdotes consummantes officia sacrificiorum. s. intus incensum ponentes ex/
tra sacrificia. Ecce quod supra dixit sancta sanctorum. s. sanctaria sacrificia que nichil
ducunt ad perfectionem. In secundo autem tabernaculo semel in anno solus pontifex
intus ibat non sine sanguine non nisi semel. Iste ex parte significat eum. i. Christum qui
semel ingressus est in celum quando mortuus est sequimini quod singulis annis intrabatur
significabat perfectionem nondum uenisse. Et sic sanguine dico quem offert pro sua et populi ig.
Christus pro eis. pro ipsis obtulit pro se non nisi in membris suis. Vnde ipse ait. Verba delictorum
meorum. i. delictorum sui corporis. Delicta enim nostra dicit sua quia ea suscepit non
ad habendum s. ad delendum. Attende quod ait. In primo tab. semper introibant sacerdotes. quia
hic cotidie debent se fideles sacrificare. Aliter enim ad celeste non poterunt per/
uenire patriam. Pontifex qui semel in anno cum sanguine introibat Christus est qui in anno benignitatis semel in celum
intrauit per sanguinem suum quem pro peccatis hominum fudit. Hoc significante spiritu sancto. a. Illa predicta fiebant inuentum.
hoc significante immittens spiritus sancto qui ita fieri instituit. s. uiam sanctorum sanctorum non dum. s. donec Christus ueniret esse propalatam. i.

amb
amb
ad sr exod.
ad
ad ieod.
amb
lepc

nondu͞ lic͞e ad celestia introire quousq; x͞ uenit p͞ e͞ i aduentu͞ celu͞ adhuc inaccessibile est mortalibus, s͞ corporis conditio͞e. a͞nu͞ i. s͞ aia͞s s; pacient͞ expectanda est resurr͞o. in qua i corp͞ibus p͞ x͞ patebit i celum accessus. Vel nondum e͞e ppalatam ui. s. secundo͞r. i. x͞ l spi͞ualem intelligentia͞. Via enim sco͞r x͞ e͞ qui duc͞ i celu͞ ul͞ spi͞ual͞ intelligentia p quam ascendit͞ in interiora celi. adhuc. a. Hoc signa bat sp͞c. s. p͞ore tab͞naclo adhuc h͞nte statu͞. i. carnalib; obseruantiis adhuc statum h͞ntibus. Quod au͞t de sac͞ficiis co͞su͞ma͞dis ul in p͞mo l in sc͞do tab͞naclo s͞ significatio͞e dicta sit ap͞te subd͞s. Que est parabola. i. mistica similitudo i͞stantis t͞pis. i. g͞re. quod nunc e͞. Iuxta qua͞. parabola͞ mu͞nia i hostie offerunt͞ur. a sac͞dotibus figuratiuis. Distingue int͞ hostias i munia. Hostie sunt de animalibus munera de aliis. s. de thure de simila de panib; i͞h iuxta parabola͞ offeruntur quia i͞h aliquid designat͞ i͞stanti t͞pe que. s. munera i hostie. non possunt fac͞e seruiente͞ d͞o p͞fect͞u. i. plene mundatu͞ i͞h iuxta consciam͞. in conscia intus i si ad uisum hominu͞ ext͞. Vel iuxta co͞. i. teste consc͞ia s͞iuente͞ d͞o dico solu͞m in cibis i in potibus discernendis i uariis baptismat͞. i. ablutionibus i in aliis iusticiis carnis non sp͞o. his omib; dico i͞po. q͞i in oniis sibi ad refrenandas transg͞ssiones usq; ad te͞p correctio͞is. i. usq; ad tempus g͞re quo in melius corrigendi erant qui usq; huc sub pedagogo fuerunt. uo non poterant illa p͞fectu͞ fac͞e n͞ t͞n eo t͞pe debebant cessare. X͞pc au͞t. De sufficientia unius n͞ri sac͞ficii no ui testam͞ti plene hic tractat p quod i peccato͞r remissio͞e qua͞ i u͞bis ieremie supra tetig͞ p͞stari dicit͞ i salutem. a. Hec p͞dicta legalia non possunt fac͞e p͞fectu͞ s; x͞pc pontifex assistens pat͞ ad int͞pellandum p nobis l fidelibus ad auxiliandu͞ dato͞r bono͞r non p͞sitium ul carnaliu͞ s; futuro͞r. i. p͞sentis iusticie i et͞ne beatitudinis que t͞pe legis futura erant. X͞pc in qua͞ introiuit tab͞naculu͞. i. celu͞. Homine nempe significantis. i. tab͞nacli designat signatum. i. celu͞ p amplius. quia pl͞es cap͞ q͞ illud t͞renu͞ i p͞fecti͞. quia ibi est et͞na beatitudo. Tab͞naculu͞ dico n͞manufactu͞. n͞ dico non factu͞ op͞atio͞e d͞i s; ho͞is. Vnde exponendo subdit͞. i. non huius c͞ationis. cui fuit illud i͞h emo. i. huma͞e sic͞ fuit illud uet͞ quod fec͞ ho. S; h͞ longe aliud a d͞o factum e͞ introiuit dico neq; p sanguine͞ tauro͞r hyrco͞r uitulo͞r. effusu͞ ut i ueti t͞. fiebat s; p p͞p͞u sanguine͞ intrauit in sc͞a. i. in celeste tab͞naculu͞. s. in sc͞a sco͞r. Ecce h͞ exponit quod dix͞at supra tab͞naclm non manufactu͞. s. sc͞a sco͞r. i. celestia. Intrauit dico semel. Vel p sanguinem dico suu͞ semel quia n͞e͞ op͞ itari q͞ p͞fectu͞ e͞. Vel ita ut p tab͞naculu͞ accipiatur x͞ caro q͞ p nob obtulit in q͞ i diabolu͞ expugnauit. Est enim x͞ rex i sac͞dos. Rex pugnauit p nob sac͞dos obtulit se p nobis. Quando p nob pugnauit q͞i uict͞ est i uno u͞ tunc uicit. Crucifixus est enim s͞ de cruce in qua erat fix͞ diabolu͞ occidit i in rex n͞r. Sac͞dos au͞ quid p nob obtulit. Nil mundu͞ inuenit in hominib͞ quod offerat p eis seipsum obtulit. Ecce munda i felix illa uictima. Carnem enim de utero uirginis accepit ut munda͞ offerret p inmundis. Hac uocat tab͞naculu͞ dicens. X͞pc pon. dator futuro͞r bono͞r i͞trauit se. i sc͞a. neq; p san. t. hyr. uit. s; p p͞p͞u sanguine͞. Ipe dico x͞

a͞c s͞ x͞ d͞

nondum ppalatam e͞e sco͞r uiam adhuc priore tab͞naculo h͞nte statu͞ que parabola est temporis instantis. Iuxta quam munera i hostie offeruntur que non possunt iuxta consciam͞ p͞fectum fac͞e seruientem solummo in cibis & potibus & uariis baptismatibus i iusticiis carnis usq; ad tempus correctionis imposītis. X͞pc au͞t assistens pontifex futuro͞r bono͞r per amplius i p͞fectius tab͞naculum non manufactum. id est non huius c͞ationis neq; p sanguinem tauro͞r aut hyrco͞r i uitulo͞r s; p proprium sanguinem introiuit semel in sancta et͞na redemptione inuenta. Si enim

per tab. au͞. i p. n͞m. i. n͞ h͞ c͞atu͞. i. p carne͞ que p͞ lurima bona contulit. i p͞fic͞ que i sine seminè uiri concepta e͞ i formata assistens pat͞ ad int͞pellandum dico quod introiuit i sc͞a p p͞p͞u sanguine͞ p h͞ inuenta a nob ul a x͞ no bis. et͞na redemptione quia redempti s͞ et͞nu͞ que redemptio non potuit inueniri i illis legalib. sac͞ficiis. Si enim. Quod p x͞ potuit e͞e redemptio a minori pbat quia p illa legalia

sanguis hyr/
corum et taurorum
et cinis vitule
aspsus inqui
natos scificat
ad emundatio/
nem carnis.
quanto magis
sanguis xpi.
qui per spm scm
semetipsum
obtulit imma/
culatum deo
emundabit
conscientiam
vram ab opib;
mortuis ad ser/
vien/
dum
deo
viventi etc.

fiebat mundatio corporalis. a. Et e per xpm inp ee redemptio enim. v. q sanguis hyr.
et taurorum et cinis vitule asp. qui sigt memoria passionis xpi inquinatos. contactu mor
tuorum scificat. i. a peccato mundat. i. a pena. Unde subdit. Valens ad emundationem non aies;
carnis qui a pena legis liberat. Omnis enim anima hominis qui mortuum tetigit immunda erat vii.
diebus purificabatur autem die tercio et die vii. mundus erat. Et hic nich aliud intelligendum vo
videtur ee inquinatione nisi contactum mortui hois. Vel scif inquin. s. a macula corporali
lepre. Valens ad emundat carnis. i. ut caro emundata sit per legis preceptum s; ixe pfec
tio. Unde subdit. Quanto mag. a. Et si illi e quanto magis sanguis xpi qui obtulit deo semet
ipsum immaculatum. Alius sanguis non e immaculatus obtulit dico per spm. s. omnia ei dic
tantem. Vel immaculatum dico per spm s. de quo conceptus immunis a peccato fuit emun
dabit non tm carnem s; i interiore consciam nram ab opibus mortuis. i. a peccatis que qui tangit
consentiendo inquinatur sicut qui tangebat mortuum coinquinabatur nec intrat iste
in celum sicut nec ille in templum. Emundabit a peccatis dico ad serviendum deinceps
per iusticiam deo viventi. a. Multo magis. nota quod duo efficit sanguis xpi. a peccato. s.
mundat et restituta libertate facit servire deo quidat vive qui est vita ex se vivens.
Nemo g per e servitute qui mortua opa h ut facit. h vivo xpe prat le figa p cesser
illa legalia. Hircus enim significat xpm propter similitudinem carnis peccati et taurus quia duorum tes
tamentorum cornibus ventilat inimicos. De iuvenca autem rufa cuius cinis ad aquam aspsionis et eorum;
mundationem qui mortuum tetigerunt, perfice lex mandavit ne taciendum. Evidentissimum enim
signum no. t. pfigurat. De hac legitur in libro numi. dixit ille moysi. Loquere filiis isrl
et accipiant a te iuvencam rufam sine vicio. que non ht in se vicium et ne positum super eam iugum
et dabis eam ad eleazar sacerdotem et eiciet eam extra castra in locum mundum et occidet eam in conspectu ei.
et accipiet eleazar sanguinem eius et aspget contra faciem testimonii septies et cremabit eam in conspectu ei.
et pellis ei cum carne et sanguis cum stercore comburentur et accipiet sacerdos lignum cedrinum et ysopum
et coccum et mittet in medium combustionis iuvence. et congregabit homo mundus cineres iuvence
et ponet extra castra in locum mundum ut sit filiis isrl in pseltis legitimum eternum. Ex isto ci
nere fiebat aqua aspsionis un mundabantur a contactu mortuorum. Ait enim sic. Omnis
anima hominis qui tetigit mortuum immunda erit. vii. dieb;. hic purificabitur die tercio et
septimo mundus erit. Si non purificatus fuit non erit mund. Omnis qui tetigit mortuum
et mortuus fuit non purificatus tabnaclm dni pollutur et exterminabitur anima illa ex isrl. Item ait.
Et accipiens ysopum tinget in aqua vir mund. et aspget sup domum et sup vasa et sup aias.
Vitula rufa caro xpi est infirma. Sexus enim femineus potius e per infirmitatem carnalem. Ru
fa e quia passione xpi est cruentata. Hanc acceperunt a moyse quie figura legis. quia per
legem visi sunt occidere xpm. quia ipsos sabbm solvebat et observationes legitimas ppha
nabat. Sine vicio e iuvenca. quia immunis a peccato caro xpi. Ad confirmationem autem repe
tit dicens que non ht in se vicium. Vel ad determinationem. s. quod et similibus quos nulli ei ha
beat vicium in se tamen non ht. Et non e positum sup eam iugum quia non e subiugata iniquitati in
mo eius subiugatos inveniens liberavit et eorum vincula disrupit et potestatem ponendi aiam et iterum
sumendi habuit. Non ad aaron s; ad eleazar data dicitur quia non ad tempus quod tunc erat.
s; ad posteros illius sacerdotum dni passio erat ventura. Eiecta est extra castra sic et dns extra
civitatem eiectus est. et eiecta e in locum mundum. quia dns non habuit causam malam. Occisa e in conspec
tu eleazar. sic occisa est caro xpi in conspectu eorum qui futuri erant in novo t. dni sacerdotes
Eius sanguinem aspsit contra faciem testimonii septies quia xpus per scripturas fudit sanguinem in remissionem peccatorum. Ideo contra faciem
testimonii quia non aliter declaratum e quod fuerat divino testimonio pnuntiatum. Ideo septies quia per spm nus ad mundiciam pervenit
spualem. Extra castra vero tm iussa e cremari. Puto quia cremacio e signum resurrectionis. Natura enim ignis e ut in superna mo
veatur et in eum convertitur quod crematur. Et ipsum verbum cremare de greco in latinum ductum. s. grecum a suspensione dr. In conspectu
eleazar cremata dr quia illis apparuit resurrectio xpi qui futuri erant regale sacerdotium. Pellis enim cum carne et san. cum stercore combusta
dr quia non solum substantia mortalis corporis xpi que pelle carnibus et sanguine intimata e s; et contumelia et abiectio pleb que nomine
stercoris significatur conversa e in gloriam. quod combustionis flamma figurat. In medium combustionis mittit sacerdos lignum cedrinum
et ysopum et coccinum. Lignum cedrinum e spes que in superius firmiter habitat. Ysopus fides que cum sit humilis radicibus herere

ad ad
Aug
amb
aug in libro questionum numeri.
ad in eod.
ad in eod.
ad in eod.
ad in eod.

in petra. coccinum caritas quia fervorem spiritus igneo colore testatur. Hec tamen debent mitti in medium combustionis id est resurrectionem Christi ut cum illo abscondita sit vita nostra. Cinis autem id est reliquie combustionis et interfectionis fama est que secuta est post passionem et resurrectionem Christi. Hic cinis hoc mundus congregabitur in locum mundum extra castra reponebat quia hec fama apud eos maxime claruit qui non erant de consortio iudeorum et erant mundi ab interfectione Christi et extra celebrationem iudaice consuetudinis. Et isto cinere fiebat aqua aspersionis per quam significatur baptismus qua mundabantur homines a contactu mortuorum quia ab iniquitate huius moribunde vel morticine vite per baptismum Christi mundamur. Illa aqua tam proselitos quam gentiles mundabant quia baptismus iudeis et gentibus prodest. Ysopo que fidem significat illa aqua aspergebatur quia fide mundantur corda et sine fide non prodest baptismus. A viro mundo hoc fiebat quia vere mundi debent esse ministri ecclesie qui portant personam domini. Et ideo etc. Obtulit Christus semetipsum mediatorem id est medius inter deum et homines dator est novi testamenti etc. Pontifex nobis est et dator nove legis si qua non sciremus que deus vellet nos operari non que speraremus. Novi testamenti dator est dico ideo ut qui a deo vocati sunt id est ab eterno electi accipiant repromissionem eterne hereditatis id est eterna hereditate fruentur promissa et hoc morte Christi si qua lex non iuvat et intercedente id est interveniente inter dispositionem et completionem. Que mors erat necessaria in redemptionem in negligentibus scilicet et earum prevaricationum que erant sub priore testamento id est quas faciebat lex non solvebat. Tantum itaque fuit peccatum nostrum ut salvari non possemus nisi unigenitus dei pro nobis moreretur debitoribus mortis scilicet sic dignos fecit testamenti et promisse hereditatis. Ita testamentum factum est firmum sicut subsequenter ostendit. Ecce patens inter testamenta diversitas. Inter testamentum enim vetus et novum in quibus non solum sacramenta sed diversa sunt et promissa distinctionem passio Christi in eius morte constat non terrena sunt, eterna promittit. In morte enim unigeniti necesse est magna sperari. Ubi enim. Dixit quod Christus dator est novi testamenti morte intercedente ~~morte intercedente~~ nunc quod pro confirmatione eiusdem oportuit eum mori probat consuetudine humane legis. Poterat enim infirmari ex eo quod Christus mortuus est non credere promissiones. Et ideo hoc probat humana consuetudine etc. Recte dixi morte intercedente quia ubicumque est testamentum necesse est ut mors testatoris intercedat id est interveniat ante confirmationem et vere. Testamentum enim semper confirmatum est in mortuis id est per mortem testatorum. Sic et novum testamentum id est promissio eterne vite et doctrina evangelica. Utrumque enim novum testamentum dicitur Christi morte confirmatum est. Sicut ergo ~~novum~~ testamentum quod morte testatoris confirmatur sic et Christus in assertionem eorum que testabatur s~~edat~~ [datum] voluit mori ne quis [deus] dubitaret nec aliter poterat esse nobis vita. Morte et evangelium in nobis confirmavit ut quia pro nobis mortuus est precepta eius diligamus et in auctoritate habeamus et per mortem gratiam nobis impetravit qua complere possimus. Alioquin etc. Morte confirmatur testamentum. alioquin scilicet si non interveniat mors testatoris nondum valet testamentum dum id est quamdiu vivit ille qui testatus est. Potest enim mutare si vult. Unde scilicet quia testamentum morte firmatur: nec primum quidem testamentum dedicatum est id est firmatum roboratum sine sanguine. et hoc in figura futuri quod sanguine Christi confirmatum est. Lecto enim. prius a Moyse universo populo omni mandato omne legit ut totum confirmaret lecto namque accipiens ipse Moyses sanguinem hyrcorum et vitulorum mixtum cum aqua que significat mundationem futuram per aquam baptismi. Simul enim aquam et sanguinem accepit quia tantum baptisma ibi figuratum est et passio Christi que simul sunt. alterum enim sine altero non valet accipientis unquam cum aqua et cum lana coccinea et etiam ysopo de quibus aspersorium fecerat ipsum quoque librum legis et omnem populum aspersit dicens. hic est sanguis confirmator testamenti id est fusus ad confirmandum testamentum quod mandavit ad vos deus. Ecce quam perpendere Moyses verba quibus Christus postea usus est in cena quando corpus et sanguinem suum discipulis tradidit. et etiam tabernaculum sicut librum et omnia vasa ministerii id est quia secundum legem omnia pene mundantur in sanguine. Pene dicit quia quedam vasa sola aqua bap

Et ideo novi testamenti mediator est ut morte interveniente in redemptionem earum prevaricationum que erant sub priore testamento. repromissionem accipiant qui vocati sunt eterne hereditatis. Ubi enim testamentum mors necesse est intercedat testatoris. Testamentum enim in mortuis confirmatum est. Alioquin nondum valet dum vivit qui testatus est. Unde nec primum quidem sine sanguine dedicatum est. Lecto enim omni mandato legis a Moyse universo populo accipiens sanguinem vitulorum et hircorum cum aqua et lana coccinea et ysopo ipsum quoque librum legis.

Ambrosius
Ambrosius.
Ambrosius.
Augustinus in libro questionum de sacrificio vespertino.

Ambrosius

Glossa
Hoc est vere non sine sanguine vetus testamentum confirmatum est.
Ambrosius
Glossa

& omnē p̄p̄ aspsit
dicens. Hic sanguis
testamenti quod manda
uit ad uos d̄s. Etiam
tabnaculum & omnia
uasa ministrii sanguine
similit aspsit. & omīa
pene in sanguine m
undantur sc̄dm legē
& sine sanguinis effu
sione non fit remissio.
Necesse est ergo exem
plaria quidem celes
tium his mundari. ipa
aūt celestia melioribus
hostiis quam istis.
Non enim in manu
factis introiuit scīs
ihc exemplaria uerorum
s; in ipsum celum.
ut appareat nunc
uultui dī p nob. Neq;
ut sepe offerat sem
ipsum quemadmod
pontifex intrat in scā.

tiçabantur s; in nobis sine sanguine x̄ nc̄ mundat interius. i. qcq̄d de aliis sit re
missio peccati non fit in lege ueteri sine effusione sanguinis facta in aliq̄ sacrificio. Hec deter
minatio io apponitur quia p aquā aspsionis que fiebat de cinē uitule rufe fie
bat remissio peccorum. aliquando qn̄ n̄ effundebat sanguis s; tn̄ effusus erat in im
molatiōe uitule. In illis aūt sacrificiis quāuis mag' ea p ipso p̄p̄ fuint congerent
r posita quādo desiderāti oblata figure tn̄ ueritatis fuerīt que x̄ ē cuius sangui
ne redempti r mundati sumus quia nulla emundatio r dī ppiciatio nobis sin san
guine nulla ē. Sic ergo moyses sanguinē p̄dictorum animalium accep ut eo aspg
ēt r mundaret p̄dicta. sicut nr̄ moyses. s. x̄ data noua lege sui sanguinem
qui uitulus dictus ē p̄p̄ uirtutē crucis cuius cornib; impios uentilauit. r hyrc̄
p similitudine carnis pecci. Et quia hostia p pecco ē egssus sanguine cum aqua de suo
latē ad hoc opus accepit p aquā. s. baptismū signans p̄cio sanguinis nos redi
mens. Lāna coccinea que ignei coloris ē signat ignē dilonis x̄. Caritas enī x̄
ē nob' lana de qua uestē faciamus. i. qua induamur. Ysopus qui ualz ēc tu
mores pulmonis humilitatē x̄ sign̄c qui p tuore dilonis r humilitatē p nr̄a re
demptiōe sanguinē suū fudit. Eo sanguine librū r euuglm̄ scificauit. i. cfir
mauit r p̄p̄ fideliū ablutē dicens. Hic ē sanguis noui t. confirmator q̄ man
dauit ad uos d̄s. Aspsit tabnacl̄m. i. ecclām de qua dic̄ apl̄s. Teplū dī scm̄
ē quod estis uos. & aspsit omnia uasa mi. i. hntes officia in ecclā quia omīs docto
res eccle in quib; contint mistia sua r sanguine redemit r redemptis spīn sa
pie r scie ob... r omnia mundantur p sanguinē x̄ r sine eo nulli fit pecca
remissio. Pōt r p p̄dicta p̄p̄ dī significari. Ipse ē enim liber r tabnaculū r uasa p q̄
effusus ē p̄ciosus sanguis. Inquit enī qui p multis effundet. Hi sunt p̄p̄ dī. i. electi
quis spūalit mundat fuso sanguine in remissiōe peccorum. alia n̄ mutant. Necesse ē.
a. Quando q̄d moyses ita fec̄ r lex ita pcep̄ ergo necesse ē exeplaria quidem. i. figuras ce
lestiū. i. eccle que ad celum inducitur. i. scorum de quibus dr̄ nr̄a conusatio in cel' est.
mundari corporalit his p̄dictis. Ipa aūt celestia. i. significata p illa. s. ecclā
que licet sit intra tn̄ celestis ē necesse ē mundari melioribus hostiis q̄ his. i.
hostia x̄. plr tn̄ dic̄ hostiis. a. Xp̄c ē omnes ille hostie quia oīb; signat est
x̄ ergo qui nullis significatus ē non indiguit mundari s; omīs sui. s; tn̄ signa
eius quia in tabnaculo usum ministrationis p̄stabāt sanguine mundata sunt.
Non enim. Pbāt quod xp̄c mundauit celestia. i. homines suo sanguine
mundatos fecit celestes. i. celestium participes. Hā ip p hostiā suā intr̄
uit in celū p nobis r ita constat quod nos sequemur. Qr̄ bndixi in celum
non enim introiuit in manufactis scīs scorum. Cur n̄. quia illa n̄ s uia scā s; tn̄
sunt exeplaria. i. figure uerorum scorum r uius sacdos n̄ in umbratilia s; in uā intr̄e
debuit. Vn̄ addit s; introiuit in ipsum celū p illa significatū. ad quid. Ut nc̄.
s. post consummationē appareat uultui. i. p̄sitie dī p nob' ut pellet ibi. Ubi dī
p̄sitia uidetur sicut est r post se trahat ad eandē uidendam. Ecce apte in his
ubis exponit apl̄s meliores hostias que est una. i. x̄. r nota quia usus loquendi
sic uellet r approbaret septū ēē h. s. in manufactis scis exemplarib; uerorum. Ut i
manufcā scā exemplaria uerorum. Que lr̄a in codicib; grecis repitur. Neq; ut.
Pbāuit quod x̄ p hostiam suā celestia mundauit. n̄ pbat quod melioribus
hostiis. i. quod sua hostia fuit dignior r efficatior omnibus aliis quia ille hos
tie sepe iterate sunt sine consummatiōe. h semel oblata ad p̄ata reduc̄
a. Nunc apparet uultui dī neq; n̄ ita ut sepe offat semetipm̄. i. sepe pa
ciatur in cruce quia suffic̄ omnibus semel oblatus n̄ ē op' p singulas gnatiōes
itari. Quod sibi non sufficeret nec antiquis qui sub lr̄ erāt redimendi. Qd̄ sub
sequent ostendit. Quemadmod. a. Non apparet ut sepe se offat quemadmod.
pontifex legis intrat in scā. scorum p singulos annos in sanguine alieno. Xp̄c aūt semel in celū in sanguine suo.

aug' c. faust'
aug' c. faust'
leui.
orig'
amb' leu.
Remi
leui.

per singulos annos in sanguine alieno. Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi. Nunc autem semel in consummatione seculorum ad destructionem peccati per hostiam suam apparuit. Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium, sic et Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata. Secundo sine peccato apparebit expectantibus se in salutem. Umbram enim habens lex bonorum futurorum non ipsam imaginem rerum, per singulos annos isdem ipsis hostiis quas offerunt indesinenter, numquam potest accedentes perfectos facere.

Glos. Intuere quante differentie sit in veteri et novi exemplari, id est templo quod ibi erat et hic celum. Differt et magnus sacerdos qui assistit vultui dei semper vivus ad interpellandum pro nobis. Ibi sepe offerebat, hic semel. Ibi in sanguine alieno, hic in Christo proprio. Idem est ergo sacerdos et hostia. Alioquin. a. Non sepe offert se dico, alioquin, id est si oporteret eum sepe se offerre, oportebat eum frequenter pati incipiendo ab origine mun-

Amb. di quod utique non fuit opus quia suffecit eius una oblatio. Si enim semel oblatus non sufficeret omnium in seculum itum peccata exhaurire oportuisset eum pati sepius ab origine mundi. Quod ne fieret semel passus est in consummatione seculorum. Unde subdit: Nunc autem. per inconveniens predictum constat quod apparuit patiens per hostiam suam non sepe sed semel oblatam ad destructionem peccati, scilicet ut reatus dimittatur ut iniquum non ducetur in nobis quod nulla alia hostia facere potuit. Oblatam dico in consummatione seculorum, id est in ultima etate seculi in qua sunt omnia adimpleta que ante erant imperfecta et ideo non opus fuit ut inciperet pati ab origine mundi. Et quemadmodum. Iterum per hoc probatur quod non nisi semel pati debuit qui a lege non hominibus statuit. a. Lex est illius ostendit quod per inconveniens probatum est, id est quia quemadmodum statutum est hominibus lege nature semel mori, post hoc autem, id est post semel mori restat iudicium in quo accipiat secundum quod meruit, id est ut ~~non~~ iudicetur, sed in ita non restat ut iterum surgant et iterum moriantur. Sic et Christus eadem necessitate et iure nature oblatus est non sepe sed semel, aliter esset miserabilior omnibus hominibus. Non est intelligendum quod aliqua peccati sui necessitate oblatus sit et semel immo sola voluntate. Verum ut homo semel mortuus necessitate et iure non amplius non moritur, sic et Christus eodem iure semel oblatus non potest amplius mori, sed non indigemus quia illa una oblatio sufficit ad exhau-

rienda peccata, non dico omnium sed multorum quia non omnes credunt. Secundo, id est adventu venientes ad iudicium apparebit expectantibus se in salutem eorum quia non necessitate sed voluntate pro peccatis eorum mortuus est. Apparebit dico sine peccato, id est sine similitudine carnis peccati sed potius in carne gloriosa. Vel apparebit sine peccato, id est ita quod tunc non erit hostia pro peccato sed iustitia in remunerando vel dampnando et sic nec in die ire hostia erit in ultionem in malis temporibus. Umbram. Probavit quod semel mortuus est Christus sed quare vel semel quia lex non poterat perfectos facere et ideo agnus sine macula etatis offerendus. a. Oblatus est Christus ad exhaurienda peccata, ita opus erat quia lex habens umbram futurorum, id est extrinsecam

Glos. similitudinem eorum bonorum que futura erant non ipsam imaginem rerum que melius exprimit rem quam umbra, id est non ipsam veritatem ut in pictura usque quo ponat quis colores umbra quedam est. Subtractio enim est umbra quedam non imago. Cum flores ipsos colorum quis imposuit tunc imago efficitur. Lex ergo habens umbram non imaginem numquam potest facere perfectos virtutibus et beatos pontifices. Accedentes per singulos annos in sancta sanctorum cum hostiis ipsis hostiis quas lex precipit quas offerunt indesinenter, id est licet indesinenter offerret et semper facerent. Alioquin, id est si perfecte fieret cessarent ille hostie offerri. Ideo utique quod tunc semel, id est perfecte una hostia mundati vel habuit conscientiam peccati sed illis semper oblatis semper habuit. Una autem hostia Christi perfectos facit et si multiplices peccant non indiget alia quia sufficit ad omnia et omnem conscientiam a peccato lavat quod non veteris. Si enim hoc faceret non esset

Glos. opus iterari. Sicut medicamentum cum fuerit forte et efficax salutis et valens certam valitudinem replere semel impositum totum operatur. Si vero semper apponitur manifestum indicium est non contulisse salutem, sic quia illud sacrificium nemo curabatur frequenter offerebatur. Que enim prima hostia nil valebat ideo et secunda offerebatur que quod nil proficiebat offerebatur et alia. Erat ibi hostiarum frequentatio non culparum consumptio. Sed potius in ipsis hostiis per singulos annos oblatis fit commemoratio peccatorum, quia per eas offeruntur ita con-

Glos. stat habere peccato offerentes illas hostias in quibus est commemoratio peccatorum non absolutio infirmitatis accusatio non virtutis ostensio. Propter infirmitatem igitur ostendendam ut memoria peccatorum fieret imperavit deus illa

Glos. Amb. semper offerri. Quid ergo nos? Nonne per singulos dies offerimus? Offerimus quidem. Certum, et si nos cotidie offeramus ad recorda-

Alioquin cessaret offerri. ideo quod nullam habent ultra consciam peccati cultores semel mundati. Sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit. Impossibile enim est sanguine hyrcorum et taurorum auferri peccata. Ideo ingrediens mundum dicens. Hostiam et oblationem noluisti corpus autem aptasti mihi. Holochaustomata et pro peccato non placuerunt. Tunc dixi ecce venio. In capite libri scriptum est de me ut faciam voluntatem tuam. Superius dicens quia hostias et oblationes et holochaustomata pro peccato noluisti nec placita sunt tibi que secundum legem offeruntur tunc dixi ecce venio ut faciam deus voluntatem tuam

tionem mortis eius facimus et una hec hostia est non multe quia semel tantum oblata est. Hoc autem sacrificium exemplum est illius. id ipsum semper offerimus non autem multis hominibus multa. Christus offertur sed unus ubique est. Christus et hic plenus existens et illic plenus ubique. unum est corpus quod offertur ita et unum sacrificium non multa. pontifex noster hostiam mundantem nos obtulit ipsam nos offerimus et nunc. et que tunc oblata numquam consumi potest quod nos agimus recordatio sacrificii est necessaria fuit infirmitatis que repetitur quia perfice hominem sed nostre quia cotidie peccamus. In legalibus ergo hostiis erat commemoratio non abolitio. hic autem peccatorum deletio et virtutis consummatio et infirmitatis nostre ostensio et celebratur duabus de causis. scilicet propter nostram infirmitatem ut dictum est et ut maior Christi dilectio nostris infigatur mentibus dum recolimus que ipse pro nobis gessit apostolus.

Impossibile est. a. In ipsis commemoratio non est in peccato impossibile est enim sanguine taurorum et hircorum auferri peccata. Ideo et cetera. a. Qua hostia Christi sufficit et vetus perfectum non faciat ideo ad hoc confirmandum deus ingrediens mundum. id est homo factus per quod visibilis mundo apparuit dicit verbis vel rebus loquens patri sic. o pater hostiam de animalibus et oblationem de aliis rebus noluisti iam a tempore passionis corpus autem quod pro omnibus sacrificium esset aptasti mihi. id est aptum et idoneum corpus mihi dedisti quia sine peccato et passibile et mortale quod valeat offerri in redemptionem omnium. Ablata ergo sunt signa quia exhibita est veritas et ceteris et cetera sunt ut illa auferrentur veritas veniret. nec umquam in odoribus illis delectatus est dominus nisi in fide et desiderio offerentis. Precepit tamen sibi offerri potius quam offerrentur idolis imposuitque in servitutem non in iustificationem et in figura essent futuri. De quorum reprobatione addit adhuc dicens. Holocaustomata. que aliis sacrificiis digniora videbantur que tota comburebantur et pro peccato fiebant. Quedam enim non pro peccato fiebant. Illa inquam que ceteris erant digniora non tibi placuerunt ex quo veritas venit. a tempore enim passionis in qua est consummatio omnium hostiarum ceperunt illa displicere antea numquam ea destruxit sed illa subditus fuit dum in templo cum hostiis presentatus fuit. In figuris illis veritas prenuntiabatur celebrabant figuras future rei multi scientes sed plures ignorantes que cessare debebant re exhibita. Unde subdit. Tunc. scilicet quando vidi omnia illa displicere tibi et corpus idoneum ad hoc mihi datum dixi ecce. sine aliqua retardatione venio ad me offerendum et per me offensus per oblatio est. Cuius rei sacramentum cotidianum esse voluit ecclesie sacrificium. Huius sum sacrificii multiplicia variaque signa erant sacrificia prisca. Per multa illa sacrificia hoc unum significabatur quasi multis verbis una res diceretur ut sine fastidio multum commendaretur. Huic summo veroque sacrificio cuncta sacrificia cesserunt ut in ipso sacerdote ac sacrificio fieret peccatorum remissio et per hominem Christi. Vnde ait. Venio. ad me offerendum ut faciam et compleam voluntatem tuam. scilicet ut quod lex non potuit per me compleatur quia tu es deus compleam voluntatem tuam. scilicet ut quod lex non potuit meus inquam homo sum. Ideo venio ad implendam voluntatem tuam quia ita scriptum est. id est prenuntiatum de me in capite libri. id est in celsitudine divinitatis que est caput mei qui sum liber humani generis in quo legat omnia sibi necessaria. vel non in vetere et lege. Ut scriptum est in capite libri. id est in primo psalmo. beatus vir quod caput psalterii dicitur. Superius dicens. Quod consentiat ex illa scriptura apostolus capit hic. a. Non solum notat hec auctoritas veteres hostias non fecisse perfectos sed solam hostiam Christi verum et abolitionem veteris testamenti et constitutionem novi si diligenter notentur verba. Quia superius propheta dicens oblationem et holocaustomata et pro peccato iam noluisti et superius nec placita sunt que tamen offeruntur secundum legem. Hoc dicit ne videretur ideo displicere quia non secundum legem offerentur. Hec et ideo dicens addit. tunc dixi ecce venio ut faciam voluntatem tuam. et hec dicens aufert aufert prius. sacrificium et cum eo vetus testamentum quod per moysen sancitum est. Ut statuat. a. stabile sequens. id est novum sacrificium et cum eo novum testamentum. vel evangelium. In qua voluntate. id est sui oblatione secundum voluntatem dei facta sanctificati sumus. vel facta peccatorum purgatione reconciliati deo. scilicet per oblationem corporis Iesu Christi semel.

factam. Ideo hec statuitur. prius namque cadit quia hec non potuit perpetrare. Et omnis. amplius exponit virtutem huius hostie. Et ne videretur

amb

leix

ab ipso

ab de ci. di.

ab

sanguis per pontifices semel in anno oblatus numquam perfecisse. et sacrificia cotidie facta
per sacerdotes perfectos faceret. Hoc addit quia pontifex per singulos annos offerens non pervenit
ad consummationem sicut et omnis sacerdos semper offerret et tamen per ea numquam consummatur. unde
quod ait. Et omnis quidem sacerdos legis praesto est ut spontaneus cotidie ministrans oratio
nes et munera multa et easdem hostias de animalibus saepe offerens quia non integre
mundant. Unde subdit. Quae numquam. i. nullo tempore quantumcumque fiant possunt
Amb auferre peccata a conscientia. Nota quod ministrare est famulorum sedere est dominorum. ideo illos
famulos ostendit apostolus christum vero dominum quem subsequenter dicit sedere subdens. Hic autem
scilicet christus cuius hostia sufficiens est pro peccatis omnium offerens unam hostiam quae satia
re per pacta obedientia sedet. i. quiescit et regnat in sempiternum in dextera dei.
i. in potioribus bonis. Non enim iam laborare et iterum offerre eget. bene quia per
consummare qui sic meruit exaltari. sedet dico de cetero. i. de eo quod restat
scilicet de gloria bonorum et pena malorum expectans non ita ut aliquid per sua vel per suorum
imperfectione patiatur sed sententiam suam passione differt ut placat. Donec ponantur inimici
Ier eius scabellum pedum eius. i. plene subiciantur et appareant subiecti ei. hoc iam pater facit sed pa
titur usque ad commune iudicium ut inimici sint scabellum eius. et quia et si modo re
pugnantes et non videantur subici tunc omnibus apparebunt ei subiecti
cuius imperio subierunt penitus. Una enim. Ideo unam tantum obtulit hostiam quia
una oblatione et a peccato sanctificavit electos et sanctificatos in omnibus virtutibus consummavit
et hoc in sempiternum. scilicet quamdiu durabit hoc saeculum. Contestatur autem. non solus ego hoc
affirmo sed et spiritus sanctus contestatur nobis. i. ubanta confirmat de sanctificatione et
consummatione. Postquam enim. Vere testatur ita enim sunt quae premittit et
non in ista percipit. i. novum testamentum. postquam enim dixit. spiritus sanctus in Ieremia. Hoc est autem testamentum
novum. scilicet quod testabor ad illos post dies illos. in pronuntiatos dicit dominus addidit dando
etc. Postquam illud dixit quod non valet ad probationem nostram adiecit haec alia quae
corroborant utrumque quod diximus. scilicet dando leges meas. quod pertinet ad
consummationem virtutum. peccatorum et iniquitatum iam non recordabor amplius. quod pertinet ad sanctifica
tionem. ita per auctoritatem Ieremie confirmat utrumque quod dixerat. littera sic prose
quere. Testabor dico dando leges meas. non sicut patribus dedi in tabulis lapideis.
sed in cordibus. i. in intellectibus eorum et in mentibus. i. in voluntatibus eorum superscribam eas
scilicet praecepta mea. non dicit scribam sed superscribam quia leges illae super vires hominis sunt in quantum
scilicet completione nullus sufficit sine ope gratiae. Ecce in his dictum quod consummat
virtutibus. De alio subdit de sanctificatione dicens. et peccatorum quae in se iniquitatum eorum
quae ante primum fuit iam. i. post tempus gratiae non recordabor ad eternam penam aplh
scilicet nec hic nec in futuro. Ecce hic dicitur quod sanctificat. Vel ita distingue litteram.
eadem manente sententia. Postquam dixit hoc est testamentum quod testabor ad illos post dies illos dicit dominus. testa
bor dico dando leges meas in cordibus illorum et in mente eorum superscribam eas subintulit peccatorum et iniquitatum
eorum iam non recordabor amplius. et ideo iam non est necessaria hostia. quod aperit subdens. Ubi autem. Hic
ostendit quod non solum ex hac auctoritate videri potest quod christus sanctificat et consummat
sed etiam quod oblatio iam post tempus gratiae non est facienda pro peccato quia facta est remissio. etc. Ecce
hic dicitur remissio peccatorum facta. ubi autem horum remissio est iam non est facienda oblatio pro peccato.
i. cessat oblatio legalis. Habentes itaque. Finito grandi sermone de pontifice mag
no eiusque nova lege et sacrificio quae veteribus pretulit subditur moralis instructio in
qua eos hortatur ad multa sed maxime ad fidem patientiam pacem munditiam et fraternitatis
caritatem et infert ex omnibus superioribus. etc. Quia una hostia consummat et quia nobis
e soff ab est sacerdos secundum ordinem Melchisedech. et quia ostensa est tanta distantia quod illa minora haec
maiora sint. Itaque o fratres habentes fiduciam in introitu sanctorum in sanguine christi.
i. certi sumus quod intrabimus in sancta sanctorum celestia per sanguinem christi quam initiavit
i. quam introitum initiavit nobis. christus qui primus ascendit et per hoc certi sumus de nobis viam dico.

aufert primum ut sequens
statuat. In qua voluntate
sanctificati sumus per oblationem
corporis Ihesu Christi semel. Et
omnis quidem sacerdos praesto est
cotidie ministrans et easdem
saepe offerens hostias quae numquam
possunt auferre peccata.
hic autem unam pro peccatis
offerens hostiam in sempiter
num sedet in dextera dei. de cetero ex
pectans donec ponantur in
imici eius scabellum pedum eius.
Una enim oblatione consum
mavit in sempiternum sanctifica
tos. Contestatur autem nos et
spiritus sanctus. Postquam enim dixit
hoc autem testamentum quod testa
bor ad illos post dies illos dicit
dominus dando leges meas in
cordibus eorum et in mente eorum su
perscribam eas et peccatorum et iniqui
tatum eorum iam non recordabor
amplius. Ubi autem horum re
missio iam non oblatio pro peccato

novam quia nullus ante illum intravit viventem. i. permanentem per viam quae prius ea nulli fidelium clausa fuit. et illam viam aperuit per viam

Habentes itaq; fr̄s fi-
duciam in introitu
scōꝝ in sanguine x̄
quam initiauit nob
uiam nouam & uiuen-
tem p uelam̄ .i. carnē
suam. & sacerdotē mag-
num. sup domū dei.
accedamus cū uo cor-
de in plenitudine fidei
aspsi corda a consciā ma-
la & abluti corp aqua
munda. Teneamus
spei nr̄e confessionem
indeclinabilem. fide-
lis enim ē q repmisit.
& consideremus inuicē
in puocatioē caritatis
& bonoꝝ opū non de-
serentes collectionē nr̄ā
sicut ē consuetudinis
quibusdā. s; ɔsolantes
& tanto mag quanto

consecrauit. p uelam̄ .i. p carnē suā. que dr̄ uelam̄ qr tp̄a carō celabat & uelabat di-
uinitatē. Vł io dr̄ uelam̄ quia sub uelamine fidei sumꝰ a fidelib;. a. Vł h̄ pmanet uia il-
la puia qua sumꝰ fideles ut uiatoꝛ carnē & uelatā oīs sensu. Videt. h. paruꝰ in illa
ē uē carō & qd fit ut augeatur fidei meritū qr n̄ hēt fidē meritū cui huana rō .i. huan̄ sensꝰ p-
b; experimtū. Vł uelam̄ ē .i. carne q uelata sumꝰ pmanet uia illa puia .i. p h̄ qd ille sacerdos
sep īterpellat p nob. un̄ subdit. & p sacerdotē. s. corpꝰ p oīb; magnū sup domū .i. sp̄
dī .i. hanc hn̄tes fiduciā accedamꝰ. Vł ita. & sac. a. h̄ mīs hanc fiduciā & hāc hn̄tes & hn̄-
tes sac. mag. sr̄ do. dī. s. qui sep uiuit ad interpellandū p nob acce. ad introitū scōꝝ cū
ue. corde .i. cū uo intellectu n̄ simulato & sic n̄ p̄ ēē salue accedamꝰ ī ple. fidi .i. ī plena fi-
de quia nc̄ hoc ia ē inuisibile n̄ sacerdos n̄ hostia qd & debemꝰ & possumꝰ qr sumꝰ aspsi corda .i. amb
spūali aspsioē hn̄s corda mundata a ɔsci. ma. .i. a ɔscīa prauitatis illi n̄ corpa tm̄ hn̄t
abluta. & abluti estis corp aqua mūda .i. peccīm corporale .s. originale qd p carnis ɔcu-
piscentiā trahitur ablutū ē aqua bapti. Vł h̄ ostendit qd n̄ fides sola s; bona uita cū u- amb
tutib; qrit. īn hortatꝰ ad ea q ɔueniūt fidei. subdēs. Teneamꝰ. a. Et qcqd occurrerit
tene. inde. ut n̄ ad trena declinemꝰ ɔf. spe. n. que ē de etnis .i. teneamꝰ ɔfessioē &
spē q ē cā ei' q spes nr̄a uacua n̄ efundit. fidel enī ē .i. uax ī pmissis ds q rep. ea q
spamꝰ & sic ds fidel ē ī pmissis ita nos sibi uult fideles ēē ī pmissis nr̄is. Teneamꝰ di-
co. & ɔside. īuicē alt .s. altm̄ n̄ ut īuideat unus alteri s; ī puo. cari. q ī aīo ē & bono-
opm .s. ut alt alti exēplo puocet ad dilōnē & bn̄ opand & ē sīs. fidē & ɔfessioē ha-
beamꝰ qntū ad nos & ɔsiderēꝰ īuicē pfecti minores eos hortando & minores pfecto imi-
tando. n̄ deserentes tp̄e psecutionis col. nr̄ā .i. collectōe ī fide
nobiscū. sic ē ɔsu qb. ut in quit timore psecutionis cedt̄ & p a psūptioe a peccoīb; &
ī pfectis ut iusti uideanꝰ recedt̄. Culpat ḡ h̄ illos scindētes unitatē caritatis qui n̄ ier
alios n̄ posset habitare cū scitatis sue qui potꝰ suo exēplo debuerit ɔsolari alios
& n̄ subdit. s; potiꝰ ɔso. eos. Consolatur laborātē qui parit' ī labore psistit qr sub-
leuatio laboris ē uisio collaborātis & n̄ itinere fit. īta mag ɔsolemꝰ qnto mag uidi-
tis diē retributiōis p passiōe appropinquātē. a. q̄ ppiores estis sini ī puio retributiōis
tanto mag instare neq sit culpa n̄ia desit. Volū. a. Caritas utiq; tenenda ē & amat
cessand uolū. enī pec nob .i. in nob ī uolūtate peccādi manētib n̄ relinqt hos. p. amb
pec. .i. ī ipd; & q ē hostia p peccis n̄ relinqt dico iā .s. īh p sūti pcq ɔstat qd n̄ in futuro amb ab
n̄ relinqt iā dico p accep. no. uit. .i. qn̄ uenissem ad fidē p q̄ qdā securi s qr n̄q
puniā sit. & attende qd n̄ ait uolētib; peccare s; uolū. pec. qr uoluntarie ē q ialiq
assiduus ē. uolnis q ad tēps. p h̄ sigt pseuantes usq; in finē. Vł ita. iā n̄ re. h. p. p.
.i. n̄ itm̄ imolabit x̄ qui ē hostia p peccis .i. n̄ relinqt loc scde hostie sic ueti lege glosa
datū ē sepius offerri hostias p pecco. Non enim x̄ itm̄ imolandꝰ ē p pecco qd semel
factū ē & scdo non ē opus s; magis opus est manē ī fide ūitate. qd si n̄ facis iudicii
& dampnationis te expectat nisi p penitentiā renoueris. & iō subdit. Terribil.
S; sciendū quod quidā h̄ exurgunt hoꝝ uboꝝ occasione penitentiā auferentes glosa
q p penitentiā n̄ ualeat peccator p lapsū resurgē scdo & tcio & deinceps.
Vnde in hac penitentia n̄ exclu dit n̄ ppiciatioē que sit p penitentiā n̄ ita ē unic glosa
salutis nr̄e s; scdm excludit baptm̄. Non enī dic n̄ ē ultra penitentia & remissio
s; hostia crucis scda quia una sufficit uolens ne ultra h̄ expectemꝰ s; peniteamꝰ. Ter-
ribilis aū. a. Non relinquitur hostia p peccis s; relinquit qdā ter. expecta. iudi.
h̄ pena intim ē & ig. emu .i. infestatio .i. ignis infestans q ɔsūpta ē adu. & qd
pbat p min. Nam quis faciens irri. .i. puaricans legē moy. duo. & tb testib

uideritis appropinquantē diem. Voluntarie enim peccantib nob p acceptā no-
ticiam ueritatis iam n̄ relinquitur p peccatis hostia. Terribilis aūt quedā expectatio
ɔiudicis sine ulla miseratioē moriū morte quales lex pcepit. Qd illi facient eēē quos phibebt angli testimoniū & sci lege

ppa conscia qi multo gravius punietur. Unde subdit. Quanto magis. illi
putatis deteriora merentur supplicia qui filium dei conculcavit. i. vilipendit si non sufficere credat
ad salutem sed aialia. i sanguinem x confirmatorem novi testamenti polluti duxit.
i. peccatum purgare non valentem in quo. tamen scificatus est. i. remissionem acceptt.
i ita certe eum graviter peccat. Pollutum enim sanguinem ducit qui per carnales
observantias credit peccata dimitti a quibus retrahit nos sanguis x. i ita pol
lutum est. i nos polluit si ab eo unde est remissio nos retrahit. Secundum. l spiritum gratie
i. spiritui sancto gratis dato l qui dat gratiam contumeliam fecit. Spiritui contume
liam facit qui remissionem que per ipsum spiritum fit facit a rebus carnalibus observantiis vel qui
eum male vivendo a se abicit. Vel conculcat ille x quilibet peccat absque
timore i penitentia i eo indigne participat sanguinem pollutum ducit si ab eo
mundatus ad vomitum redit i penitentiam negligit. Spiritui etiam iniurius qui ei bonificium
gratie non suscipit. Scimus enim. q. Vere talis punietur scimus enim illum. i. qui
dius i quam potens est ille qui dixit. Michi servate vindictam mutiam vindictam
i ego reddam. si alienas vindicat i suas. Et iterum scriptura dicit. Quia
dominus iudicabit populum purgando separando a malis populum suum quanto magis pu
niet inimicos. Horrendum. q. Dominus puniet inimicos. i non leviter non
horrendum est incidere in manus dei vivi. ille qui vel prudens si subito deprehenditur. dei dico viventis. s. qui semper est efficax i potens facere quod vult.
Rememoramini. Sicut optimi medicorum cum alios secuerint i per incisionem do
lorisanguinitum fecerint solacium minoribus medicaminibus afferunt i remedi
um illi loco ubi dolor maior i per turbatam refovent anima sic apostolus facit. Postquam
sit animas eorum i trivit refovet eos plaudendo per eos. s. rememorando priora eorum
bona ut facilius excitet ad cetera. q. Ut autem non incidatis in manus dei.
rememoramini pristinos dies. quibus dixit quos credidistis non magis assueti estis in quibus
diebus vos illuminati fide per quam venit tribulationis sustinuistis. i aug. certamen. pas.
Passiones enim qui contra eos certabant impatientiam i fidem extorqueret. Si autem
viles sustinuerunt turpe est. si in deficiunt. Passiones autem erant eis tum
ex propriis doloribus tum ex doloribus aliorum quibus compatiebantur. Unde subdit.
l in altero. q. Si sustinuistis magnum certamen et ita magnum est. i. quod in altero quidem.
i. in altera parte certaminis. s. in obprobriis i tribulationibus propriis vos ipsi patien
tes facti estis spectaculum omnibus quod gravissimum est. Grave enim est obp
brium sed gravius est cum spectaculum omnibus fit i in secreto exprobratur.
In altero autem. i. in altera parte certaminis. s. in dolore quem habetis pro aliis estis effe
cti. socii. tali. conversantium. i. assidue pacientium quorum exemplo pati debe
tis. i. compassi estis apostolis i aliis huiusmodi. Et est sensus. Certamen passionis
sustinetis. i in propriis passionibus aliorum. ite sunt due partes certaminum quorum
passionum. l vero socii effecti estis nam i vinctis qui non potant sibi necessaria
querere compassi estis subministrando necessaria. Per qua causa vestris vobis
ablatis gavisi estis. i hoc est quod subdit. Et rapinam bonorum u. susce.
qui donum. i hoc cum gaudio quia cognoscatis vos habere spatis meliora
s. eterna. Unde subdit. Vos dico cognoscentes vos habere. q. Ideo suscepistis
cum gaudio quia cognoscatis vos habere. meliorem i manentem substantiam.

iudicium & ignis emulatio
que consumptura est adversa
rios. Irritam quis faciens
legem moysi sine ulla mi
seratione duobus vel tribus
testibus moritur. Quanto ma
gis putatis deteriora mereri
supplicia qui filium dei
conculcaverit i sanguinem
testamenti pollutum duxit.
in quo vel scificatus est &
spiritui gratie contumeliam fe
cerit. Scimus enim illum qui
dixit. Michi vindictam &
ego retribuam. l reddam Et iterum.
Quia iudicabit dominus populum
suum. Horrendum est
incidere in manus dei viventis.
Rememoramini autem pristinos
dies in quibus illuminati
magnum certamen sustinuistis
passionum. Et in altero quidem
obprobriis & tribulationibus spectaculum facti in altero autem socii taliter conversantium estis
effecti. Nam i vinctis compassi estis i rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis.
i. vitam eternam. Nolite. q. Quia sic passi estis i confisi de substantia meliori manente. Nolite itaque amittere. p

lege
lege
amb
s(ecundu)m
s(ecundu)m
s(ecundu)m

cognoscentes uos habē
meliorem et manentem
substantiam. Nolite itaque a
mittere confidentiam uestram
que magnam habet
remunerationem. Pa
cientia enim uobis ne
cessaria est ut uoluntatem
dei facientes reportetis
promissionem. Adhuc
enim modicum quan
tulumcumque qui uen
turus est ueniet et non
tardabit. Justus autem
meus ex fide uiuit.
Quod si subtraxerit se
non placebit anime mee.
Nos autem non sumus
filii subtractionis in
perditionem sed fidei in ac
quisitionem anime. Est
autem fides sperandarum substa
tiarum argumentum non ap
parentium. In hac enim tes
timonium consecuti sunt senes.

impatientiā confidentiā uestrā q̄ non modo in futuro habebit s; etiā hīc habet dum sperat magnā remunerationē. uel non est leuis eius amissio. Ad hoc autem ut non amittatis sed unum uobis opus s. pacientia. Pacientia enim uobis nec. est. Hic ostendit quomodo mīnā amittatur confidentia. s. si pacientia habeatur. In pacientia enim inquit dominus possidebitis animas uestras. Ideo ait. Pacientia uobis necessaria est. ut per eā uoluntatem dei facientes reportetis in futuro quod hic seminatis promissionē. i. uitam promissā. Adhuc enim. c. Tenenda est pacientia nam nec longa est tribulatio nec uehemens. et hoc est quod ait. Adhuc enim modicum. i. paruo tempore et aliquantulum. i. non uehementer paciendum est. et mora quia uenturus est quandoque ueniet retributor et non tardabit. quia martyribus statim post mortem gloria datur in quibus nichil purgandum est preter quod differantur a gloria. Justus autem. Hic dicit quod per solam fidem si paciendi necessitas non ingruat salus animabus datur ad quod confirmandum inducit uerba domini loquentis per prophetam abacuch. c. Non solum ille qui patitur s; et qui solam fidem habet si non imminet passio saluabitur quia ita dicit dominus per prophetam. Justus meus. i. apud me est aliquis ex fide. i. per hoc uiuit. i. uiuet in futuro uita eterna quam meretur fide. Ecce quantum ualet fides que sola saluat. et quod ex fide uiuat. et per contrarium ostendit quia si subtrahit se a fide non uiuit. Unde subdit. Quod si se subtraxerit. Vel ita. Justus autem. c. Veniet dominus et non tardabit in tantum autem dicit deus. iustus meus. s. qui per me est iustus. non per carnales obseruantias. uiuit ex fide non per spem uel hic ne querat coronam s; ferat laborem. Quod si. c. Uere ex fide est uita quia acquisitio est anime et uere quod. i. quia si subtraxerit se aliquis a fide non placebit anime mee. i. uoluntati dei. Nos autem. c. Ille qui subtrahit se a fide non uiuet. nos autem non sumus filii subtractionis in perditionem. i. apostasie per quam perditur anima quia non dudum pro te sicut apostata animam s; fide genuerat. Unde subdit. s; sumus filii dei que ualet in acquisitionem anime. uel nec debet non se subtrahere a fide. Vel non sumus filii prauitatis. i. iudeorum. i. paganorum infidelium qui sunt perdendi s; filii fidei et ad a. i. filii prophetarum fidelium quorum fides acquisitio anime est. Est autem fides. Quia de fide cepit agere eius dignitatem uirtutum ipsi fidei assignationem et plurima exemplorum luce ostendit et est hic laus et commendatio fidei cuius descriptionem ponit in qua tria notat. s. quid efficiat in nobis et quod fundamentum est omnium bonorum et quod de non apparentibus est. De qua in epistola ad romanos plene diximus uel hoc breuiter perstringimus. c. Justus ex fide uiuit est autem fides substantia rerum sperandarum. i. causa que res sperandas faciet quoque subsistere in nobis quod est dicere faciet nos consequi futura bona et per hoc dicitur fides substantia quia sperandis substat et facit ea esse in credente in alia uita. Et quia fundamentum est omnium bonorum quod nemo mutare potest si quo non est bona edificatio. Vel fides est substantia rerum sperandarum. i. speranda iam in corde credentis et in hac uita facit esse. Per eam enim futura bona etiam sunt in nobis quia facit subsistere in anima nostra ea que non uidentur de quibus per fidem. Deum si enim non est fides s; agnitio. Non est laus fidei si quod creditur non uidetur. Nam et thomas cui dictum est quia uidisti me credidisti. non hoc credidit. Uidit enim hominem credidit deum. Cernebat quippe et tangebat carnem uiuentem quam uiderat morientem et credebat deum in carne ipsa latitantem. Credebat ergo mente quod non uidebat per hoc quod sensibus corporalibus apparebat. Si enim dicuntur credi que uidentur sicut dicit unusquisque oculis suis credidisse non ipsa est que in nobis edificatur fides s; ex rebus que uidentur agitur in nobis ut ea credantur que non uidentur. Sequitur. Et est argumentum uel conuinctio non apparentium. i. demonstratio et certitudo et probatio rerum que non apparent quia si quis de eis dubitet per fidem probantur. ut adhuc probatur futura resurrectio quia ita crediderunt patriarche apostoli et alii sancti. Probatio ergo rerum que non uidentur sicut fides est quia si quis considerat abraham et alios quid merito fidei acceperit uidet de se quid credere et sperare. In hac enim. c. Uere fides est causa rerum sperandarum quia est causa iusticie per quam sunt speranda et hoc est quod ait. In hac enim. i. per hanc fidem senes. i. antiqui patres sunt consecuti a deo et ab hominibus testimonium iusticie quia propter fidem deus testatus est eos esse iustos senes dicit non quia etate essent senes s; quia antecessores horum et sic constat fidem non esse nouam cum antiqui tenuerint eam.

Glosa

Glosa

Ad quod sup tob.

XI

Glosa

fide intelligimus. Exemplis utitur ad commendationem fidei, et ad ostendendum quod de apparentibus sit fides. c. fides est argumentum non apparentium. id est eadem debemus que nondum apparent. sic fide intelligimus secula esse aptata. id est sapienter disposita verbo dei. id est precepto dei ita ut que; ut ex invisibilibus. id est ex informibus elementis visibilia. id est formata fierent. dicit enim quod deus non omnium formatas locis et sedibus, sed ordinata distinctione disponeret tenebre erant et terra invisibilia elementa sunt, et ex separatione nata est lux. Prima ergo materia facta est confusa informis unde omnia fierent que distincta et formata sunt. quod credo a grecis chaos appellari. Ideo recte credimus deum de nichilo omnia fecisse quia etsi omnia formata de ista materia facta sunt, hec ipsa tamen materia de nichilo facta est quam moyses significavit dicens. In principio fecit deus celum et terram. Informem enim materiam confusam que chaos dicta est unde omnia facta sunt nominibus celi et terre que iam futura erant significavit. vel nominibus visibilium tamen propter infirmitatem parvulorum qui minus idonei sunt invisibilia comprehendere. et terra erat tenebre. id est lucis absentia. Non enim tenebre aliquid sunt, sed ipsa lucis absentia sicut silentium non aliqua res est, sed ubi sonus non est silentium dicitur et nuditas non aliqua res est, sed in corpore ubi tegumentum non est nuditas dicitur sicut et inanitas non est aliquid sed locus vel ubi corpus non est inanis dicitur. Hec eadem informis materia terra invisibilis et incomposita appellata est terra ideo quia terra omnia elementa mundi terra invisibilis autem propter obscuritatem. eadem materia informis et aqua dicta est super quam ferebatur spiritus domini sicut superfertur fabricantis voluntas artifici. Ideo vero aqua dicta est illa materia quia omnia que in terra nascuntur sive animalia sive arbores vel herbe et similia ab humore incipiunt formari atque nutriri. Eadem et materia dicta est abissus quia confusa erat et mixta specie carens. Hec ergo omnia. scilicet celum et terra invisibilis et incomposita et abissus cum tenebris et aqua super quam ferebatur spiritus illa informis materia vocata est; ut res ignota notis vocabulis insinuaretur imperitioribus et non uno vocabulo sed pluribus, ne si uno hoc esse putaretur quod consueverant homines in illo vocabulo intelligere. Sub hiis ergo omnibus nominibus significata est illa invisa et informis que nulla specie cerni aut tractari poterat de qua deus condidit mundum quam significat apostolus dicens. visibilia. ipsam vero informem materiam significat dicens ex invisibilibus. Visibilia significatur invisibilis mundus. qui erat in dei sapientia ad cuius similitudinem factus est hic visibilis mundus. Hunc que visibilia antequam fierent. Non erant ergo non deo nota erant que non erant. et cur nisi quia ea faceret quasi nota non erant. non enim quicquam fecit ignorans. Nota ergo fecit non facta cognovit. Credimus antequam fierent et erant et non erant. erant in dei scientia non erant in sua natura. Ipsi autem deo non audeo dicere aliquo modo innotuisse certa fecisse que illo quo ea noverat ut faceret aliquid quod non est transmutabilis nec in ob. Ideo ait. Ut ex invisibilibus. id est intelligibili mundo qui erat in sapientia dei. Hec est dei dispositio qua disposuit omnia. visibilia ista fierent. id est iuxta invisibile exemplar quod erat in mente dei fierent. hec.

Fide intelligimus aptata esse secula verbo dei ut ex invisibilibus visibilia fierent.

fide plurimam. Quod patres antiqui per fidem sint consecuti testimonium iustitie ostendit ponens aliud exemplum ad commendationem fidei. c. Senes per fidem sunt consecuti testimonium iustitie, sicut apparet in hoc abel fide. id est fide invisibilium obtulit deo hostiam plurimam. id est acceptabiliorem et plus pretiosam quam cain. Vel abel obtulit deo hostiam fide plurimam. id est per fidem plurimam quam cain. quia abel per fidem iustus erat. Unde subditur per quam. fidem invenit esse iustus, id est huius rei consecutus est testimonium. unde christus ipse testatur ait. A sanguine abel iusti. Consecutus est dico deo testimonium perhibente testimonium muneribus eius quia ea recepit. id est approbavit quod apparuit cum ea celesti igne consumpsit. et per illam fidem defunctus loquitur adhuc. id est materia est nobis loquendi ut de eius fide exemplum demus. Non enim mors extinxit famam dei. tanta fuit fides eius quod mors eam non extinxit quod ex fide et pacientia precedentium patrum consolatur iustos. Ideo dicit quod abel adhuc loquitur quia alios suo exemplo admonet ut iusti sint. interemit eum quidem mors sed non eo interemit eius gloriam. et memoriam. fide. Hic ponit aliud exemplum ad commendationem fidei dicens. fide. id est fidei merito enoch translatus est in paradisum. ubi erectus est adam ne videret. non dico non futurum sit, nec in qui de longe videret alius mortem non inveniebatur. Nusquam hoc dicit ne putaretur esse in aliqua parte mundi. Ideo non inveniebatur quia transtulit illum deus quia ab omnium aspectu poterat eum abscondere. Ante etc. c. Vere per fidem translatus est quia per fidem fuit iustus. vere quia per fidem placuit deo. et hoc est quod ait. Ante translationem enim habuit testimonium. id est multi testabantur eum placuisse deo. Et vere per fidem placuit deo. sine fide enim impossibile est aliquem placere deo est fides necessaria quod sine ea quisque non placet deo vere sine fide aliquis non potest placere quia nec potest accedere ad eum. Credere enim oportet quibus accedentem ad deum hoc scilicet oportet credere quia deus vivit. Esse proprie deo convenit quia immutabiliter est. Et quod remunerator sit querentibus se. Quid ergo eis lex. Et notandum quod sine hac fide nemo potuit umquam salvari. Hec autem fides non sufficit ad salutem. fide. Aliud exemplum ponit de noe ad commendationem fidei dicens. Noe responso accepto. a deo de hiis que non videbantur. metuens

Fide plurimam hostiam abel quam cain obtulit deo. per quam testimonium consecutus esse iustus testimonium perhibente muneribus eius deo. et per illam defunctus adhuc loquitur.

Fide noe translatus est ne videret mortem et non inveniebatur quia transtulit illum deus. Ante translationem enim testimonium habebat placuisse deo. Sine fide autem

aptavit archam in salutem domus sue. et hoc fide. id est per fidem quia credidit deo dicenti. Finis universe carnis. Et similia

Au(gustinus) contra manich(eos). Au(gustinus) in eod(em).

Au(gustinus) sup(er) Genes(im). Au(gustinus) in eod(em).

Christus

Christus lex

impossibile est placere deo. Credere enim oportet accedentem ad deum quia est et inquirentibus se remunerator sit. Fide noe responso accepto de his que non videbantur metuens aptavit archam in salutem domus sue per quam dampnavit mundum iusticie que per fidem est heres est institutus. Fide qui vocatur abraham obedivit exire in locum quem accepturus erat in hereditatem et exiit nesciens quo iret. Fide demoratus est in terra repromissionis eiusdem. Expectabat enim fundamentum habentem civitatem cuius artifex et conditor deus. Fide et ipsa sara sterilis virtutem in conceptionem seminis accepit. etiam preter tempus etatis quoniam fidelem credidit esse qui repromiserat. Propter quod et ab uno orti sunt et hoc emortuo tamquam sidera celi in multitudine et sicut arena que est ad horam maris

signa videret diluvii. Credebat enim quod non videbat quod metuens fabricavit archam per quam. s. fidem vel archam dampnavit. i. dampnabilem ostendit mundum quia deus videret eam fabricari non credidit in tempore noe est institutus heres iusticie que per fidem est. i. fuit iustus ex fide sicut patres sui. Nisi enim iustus esset, hoc ei deus non precepisset. fide. etc. Hic ad patres iudeorum descendit ostendens in eis in prioribus omnem iusticiam ex fide habuisse originem et ponit exemplum de abraham dicens ita. fide. i. per fidem ille qui vocatur nunc abraham cum prius vocaretur abram. obedivit exire in locum quem accepturus erat in hereditatem. et exiit nesciens quo iret. credebat deo cum obedivit dicenti exi de terra tua et cognatione. etc. Hoc autem fecerat. Hoc enim dictum est ei iam egresso de terra chaldeorum iam constituto in mesopotamia. Non enim dominus precepit ut corpus educeret a terra sua sed ut animum avelleret. neveniret reditum non exierat enim animo si redeundi tenebatur desiderio quod desiderium deo iubente ac iuvante et illo obediente fuerat amputandum. Secundum. fide melioris terre. i. vite eterne demoratus est abraham in terra promissionis. i. in ea quamquam sibi promissa erat. tamquam in aliena in casulis. unde subdit demoratus est dico. in casulis habitando cum ysaac et iacob coheredibus repromissionis. i. sicut isaac et iacob habitaverunt ibi. in eodem enim eodem tempore cohabitaverunt. Expectabat enim. a. Cur ita habitavit ibi abraham quia expectabat civitatem celestem habentem fundamenta. quia stabilis est et firma. cuius civitatis. artifex et conditor deus est. Secundum. fide. i. per fidem. et ipsa sara sterilis in ipsa preter naturam carnaliter accepit virtutem. i. fecunditatem. in conceptionem seminis in ipsa sterilitate etiam preter tempus etatis. i. cum esset sterilis et senio. hac utique fide quia non credidit esse fidelem qui repromiserat. Prius quidem risit et siger gaudio non tamen plena fide sed postea verbis angelicis in fide solidata fuit. Riserat et abraham quando eis promissus est sed risus ille admirationis fuit et gaudii non dubitationis. Propter quod. s. quia fidelem credidit deum orti sunt ab uno viro sare. Vel ab uno patre abraham et hoc. s. viro vel abraham emortuo. Emortuum dicit ad opus concipiendi sare uterum quoniam iam adiutum seniore. Vel ipsum abraham ad opus generandi emortuum dicit quantum ad se niorem feminam. Ambo enim seniores erant sed illa et sterilis erat et cruore menstruo iam destituta propter quod iam parere non posset etiam si sterilis non fuisset. Seniori enim femina etsi adhuc fluant illa solita mulierum de seniore parere non potest de iuvene potest. Senior generare potest sed de adolescentula sic abraham post mortem sare de cethura quia iuvenis erat potuit generare quia iuvenculam invenit eius etatem. Adhuc quod dicit abrahe iam fuisse corpus emortuum quoniam non ex omni femina cui adhuc esset pariendi tempus generare in illa etate ipse adhuc posset. Ad aliquid enim erat emortuum corpus eius non ad omnia. Ab uno inquam tot orti sunt. qui sunt tamquam sidera celi in multitudine. Hoc dicit quantum ad bonos qui lucent et tantum in multitudine ~~moriuntur~~ sideribus comparantur. Et sicut arena innumerabilis que est ad horam. i. ad litus maris. Hoc dicit quantum ad malos qui instabilitate et numero comparantur arene. Mare est gentilitas hora maris est vicinus gentilitatis cui propinqui fuerunt. aliqui iudei non tamen in gentilitate omnino fuerunt. Iuxta fidem. a. Quorundam proposui exempla ad commendationem fidei et recte utique, nam omnes isti preter enoch translatum defuncti sunt iuxta fidem. i. adherentes fidei non acceptis plenarie in hac vita repromissionibus. Vel ita. Omnes isti defuncti sunt. non acceptis repromissionibus. i. iuxta fidem. illorum. Sperabant enim promitti celestia non terrena non acceperunt hic repromissiones dico sed procul erant aspicientes eas a longe impleri dans. s. post in adventu christi. et salutantes eas. i. promissionibus applaudentes licet essent remote. Utitur verbo translato a navigantibus; qui longe prospiciunt desideratas civitates quas antequam ingrediantur salutatione

s tanquam in aliena in casulis habitando cum ysaac et iacob coheredibus repromissionis eiusdem;

d(e)o de ci. di.

d(e)o de ci. di.

d(e)o de ci. di.

i(n) l(ati)t(udi)n(e).

innumerabilis. Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti non acceptis repromissionibus sed a longe eas aspicientes salutantes et confitentes quia peregrini et hospites sunt super terram. Qui enim haec dicunt significant se patriam inquirere. Et siquidem illius meminissent de qua exierunt habebant utique tempus revertendi. Nunc autem meliorem appetunt id est celestem. Ideo non confundit deus vocari deus eorum. Paravit enim illis civitatem. Fide obtulit abraham ysaac cum temptaretur et unicum offerebat in quo susceperat promissiones, ad quem dictum est quia in ysaac vocabitur tibi semen, arbitrans quia et a mortuis suscitare illum potens est deus. Unde eum et in parabola accepit. Fide et de futuris benedixit ysaac iacob et esau. Fide

ẽst

pvenuit. Ex metaphora g' naviganciu dic' isa. eas .i. gaudentes ideo
dantes ea sic faciunt naute, longe visis civitatibus & ideo erant confitentes .i. con
fitebantur. quia peregrini et hospites sunt. licet morantes sup terram. Peregrini sunt
qui in aliena patria sunt. hospites qui de patria non sunt. isti confitebantur se non esse
de hoc mundo neque aliquid se habere in mundo. Ideo hoc confitebantur. qui enim haec dicunt
s. quod peregrini sunt et hospites significant se inquirere patriam. v. dant intelligi
quod aliam querunt patriam quod ipsi significare volebant. Et ne putaret quis
quod illam quererent de qua exierant subdit. Et siquidem meminissent illius patrie
de qua exierant habebant utique tempus revertendi. Nunc autem. Patet per hoc quod non vo
lebant reverti. quod meliorem appetunt .i. celestem patriam et quia hanc petunt ideo non
confundit .i. non erubescit deus vocari deus eorum. s. abraham isaac et iacob. quia deus angelorum et istis

AG
AG ce uisr.

honoratur sic per malos blasfematur. Et ideo deus eorum dici voluit tamquam illorum solorum
esset deus qui est deus universe creature non frustra utique tamen eis tribuit honorem. Sed quia
in eis novit sinceram et perpetuam caritatem et quia in eis tribus patribus consumavit
magnum et mirabile sacramentum futuri populi sui. Per liberas enim genuerunt in liberta
tem ut abraham per saram et ysaac per rebeccam iacob per liam et rachel in servitutem
sicut ab ysaac per rebeccam genitus est esau cui dictum est. Servus eris fratris
tui et per ancillas genuerunt non solum in servitutem ut abraham per agar his

AG ce faust

mahelem sed et in libertatem ut iacob per balam genuit dan et neptalim et per zel
pham gad et aser ita in populo dei per spirituales et bonos nascuntur et boni liberi sicut
per paulum illi quibus ipse dicit. Imitatores mei estote sicut et ego christi. et mali
servi. ut per philippum simon natus est. et per carnales suos nascuntur non solum
mali in dampnabilem servitutem qui eos imitantur sed et boni in laudabilem
libertatem quibus dicitur quae dicunt facite quae autem faciunt nolite facere. Hoc sacramentum quisquis in populo dei
perdiderit agnoscere. unitatem spiritus in vinculo pacis usque in finem quibusdam cohaeren
do quosdam tolerando custodit. Paravit enim. a. Non frustra appetunt celum
et ideo non erubescit vocari deus eorum quia paravit illis civitatem. in qua erunt
sui cives. Fide invisibilium abraham obtulit non re sed voluntate ysaac
cum temptaretur a deo .i. cum deus ostenderet qualis esset ad exemplum aliorum. Non
enim temptavit deus abraham quasi qui fidem eius ignoraret. sed ut ipse abraham et mundus
fidei eius virtutem et firmitatem cognosceret. Et unigenitum offerebat. qui susceperat
.i. in quo facte erant ei repromissiones. ad quem dictum est quia in ysaac vocabitur tibi semen.
Et quia aliquis quereret. Quomodo ergo offerebat quem cum vita esse credebat subdit. arbitrans quia

AG de ci. di.

potens est deus et a mortuis suscitare illum. sicut et de nichilo facere. Ideo non trepidavit
abraham credere quod promittebat. Non trepidavit offerre quod erigebatur eidem ita
erigitur ad sacrificium ut moreretur. cuius cor electum est ad fidem. ut nasceretur.
Non fuit religio credulitatis contraria devotioni obtemperantis. Promissionem et
pater pius fideliter tenens quam per hunc oportebat impleri quem deus iubebat occidi.
non hesitavit quod sibi reddi poterat immolatum qui dari poterat non speratus. Non
sibi fecit questionem quasi de contrariis iussis adversantibus ubi dicitur promittitis filium
nasciturum et postea dicitis occide mihi filium tuum. sed erat in corde eius fides incessa
indeficiens. quia credidit deum qui dedit ut ille de senibus nasceretur posse
et de morte reparare. Unde s. quia tantam habuit fidem et accepit eum in parabola.
.i. non solum in re sed et in significatione. Intellexit enim apostolus significari
christum ab illo quod in ariete victima vestem tenent et manu sua posuit tunc duos
quibus ariete hercens cornibus id est vepres .i. caro christi laborans et tunc dolores
in cornibus crucis. potuit deo offerri spinis iudaicis ante coronata. Fide
et de futuris que non videbantur habita benedixit ysaac iacob et esau. Ysa
ac enim fidem habuit quia credidit non solum quod benedictus esset melior sed et quod
christianus populus supplantaret benedictione iudeos. Item iacob moriens fide.
habita de his que non videbantur. benedixit singulis filiis ioseph s. effraim et manasse quia singulis cancellatis

iacob moriens singulos
filiorum ioseph benedixit et
adorauit fastigium uirge
eius. Fide ioseph moriens
de profectione filiorum israel
memoratus est et de os
sibus suis mandauit.
Fide moyses natus occul
tatus est mensibus tribus
a parentibus suis eo quod
uidissent elegantem in
fantem. et non timuerunt
regis edictum. Fide mo
yses grandis factus oc
cidit egiptium consid
erans dolorem fratrum suorum.
Fide moyses grandis factus
negauit se esse filium
filie pharaonis magis
eligens affligi cum populo dei
quam temporalem peccati

manib; pro abundictione dedit i. dextram super ephraim posita leua autem super manasse mi
norem maiori preposuit. et adorauit fastigium uirge uel super fast. uir. ei. Quod est quod adorauit su
cacumen uirge ioseph. Forte tulerat a filio uirgam quam ei id filius uirabat et dum eam
tenet post illa iurantis nondum illa reddita mox adorauit deum. Non enim pudebat eum
ferre tantis insigne potestatis filii sui in figura magne rei future presignabatur
regnum christi fututi in gentibus. i. est sensus. ado. fast. u. ei. i. christum per quem in egipto dominum
et discipline uirgam habuit. Vel ado. sup fasti. u. ei. i. sup regnum christi. i. pro christi regno et futuro
in gentib; quod illo significabat orauit. Item ioseph moriens fide. habita de fu
turis memoratus est de profec. fil. israel ab egipto in significabat fidelium redemptio a
peccatis et fide de future resurrectionis de ossib; suis mandauit adiurans filios israel
ut asportarent ea in terram promissionis et reconderent ea in sepulcro patrum suorum. s. in
spelunca duplici in qua sepulti sunt abraham. ysa. iacob et ceteri patres ubi adam etiam
quiescebat. Quod id uoluerunt quia in ea terra putabant christum nasciturum. ut cum eo resur
gerent. Item moyses quoniam ex quo natus est occultatus est a parentib; suis mensib; trib; et hic fide
i. per fidem ipsorum parentum qui credebant dominum esse facturum aliquid magnum per eum quia erat
adeo elegantioris forme. Vnde subdit eo quod uidissent eum elegantem infantem quia
ab ortu fuit illi infusa magna gratia uenustatis non non sine dono dei et propterea non timuerunt
parentes eius edictum regis quo omnes masculos ebreorum filios necari precepat.
Item moyses grandis factus fide. i. per fidem inuisibilium negauit se esse filium filie pha.
magis eligens affligi cum populo dei quam habere iocunditatem carnalem temporalem. i. transitoriam peccati.
Peccatum enim esse putauit se letari in aula regis dum fratres sui affligerentur. Maiorem autem fidei
est spiritualem iocunditatem. Ipse dico estimans improperium christi esse maiores diuitias thesau. egip.
i. mal estimauit ferre improperium christi quam affluere diuitiis egiptiorum. Improperium uero dicit
christi. Vel illud quod patietur pro ipso uel quod significabat improperia christi futura uel quod moyses
sustinuit a fratrib; quos liberare uolebat. sic christus a suis quos redimere uenerat. Illi enim
dixerunt christo demonium habes. et isti moysi uis nos interficere sicut interfecisti egiptium
quod tamen patienter sustinuit sicut et christus. Aspiciebat enim in eternam patienter sustinen
tium remunerationem ad quam ibat. fide et moyses reliquit egiptum educens filios israel
non uerens animositatem regis. cui contrarium uidetur quod mortuo egiptio discessit
timens in terram madian. Sed quod prius fugit in terram madian non fuit metus sed fides qua credebat se ad eos liberari
Noluit ibi manere ne esset christum attemptans sine apto predicans se pa
pitari et temptari deum quod diabolicum est. Sciebat enim quamdiu habuit quid faciat non de
bent temptare christum sed cedere ut et dominus locum dedit iudeis qui eum precepit dicens.
Si uos persecuti fu. in u. c. f. in al. Inuisibilem enim. a. Id non fuit ut quia inuis.
i. dominum quem non uidebat tamquam uidens i. ac si uideret sustinuit in eo confidit
expectans quod promisit. ideo non timuit. Item moyses fide. i. per fidem celebrauit.
pascha. quod dicitur transitus fuit. hac utique fide quia sic credidit per christum saluandos. s. illos
a pharaone et nos a diabolo et celebrauit effusionem sanguinis. quo liniri uoluit
postes et superliminare domus. ne angelus percutiens qui uastaret primitiua
egiptiorum tangeret eos sanguine tinctos quod utique factum est in figura liberandorum
per sanguinem christi. Item fide. i. per fidem qua credebat deo promittenti transierunt ma
re rubrum tamquam
quam per aridam
terram. Et ne
uideatur hoc
casu factum
esse non fide.
uel ne uideretur
phantasia

habere iocunditatem maiores diuitias estimans thesauro egiptiorum.
improperium christi. Aspiciebat enim in remunerationem. Fide reli
quit egiptum non uerens animositatem regis. Inuisibilem enim tam
quam uidens sustinuit. Fide celebrauit pascha et sanguinis effusionem ne qui
fuisse addit. Quod experti egiptii deuorati sunt. sic et per baptismum fideles transeunt remissis peccatis tamquam egyptiis cum

Ad est in libro
geneseos
et adorauit dominum s.
erectus in lectulo bene
super fast. uirge eius.
i. super cacumen uirge
eius. Vel conuertit se ad
sup. ...

lex

glosa
glosa
glosa

glosa

diabolo principe subuersis. fide quam israelite habebant muri iericho corruerunt completo a leuitis archam domini portantibus reneis tubis clangentibus circuitu vii dierum. sic hodie inde ob stacula caduntur ad uoces predicantium dum in isto tempore ecclesia mouetur et duce taliter iosue circuiens orbem terrarum. Item raab licet esset meretrix non periit cum incredulis sed fide. i. per fidem hanc scilicet quia credidit terram a deo iudeis tradendam uel excepit exploratores eorum. Unde subdit excipiens exploratores cum pace. Quod et uos facere debetis qui per prophetas et apostolos audistis utique debetis duo testamenta per apostolos tamquam per exploratores ad uos missos credendo excipere licet cum infidelibus non perire. Et quid adhuc. Multa fidei facta dixi et plura credentium exempla posui et quid adhuc dicam. Si uolo singula persequi que fide facta sunt que infinita sunt. Deficiet enim me tempus. Et esset ei. Ut tempus uite enarrantem de gedeon. qualiter accepto signo uellis a domino uicit cum madianitas cum trecentis uiris expugnauitque eos noctu et de barach. de quo in libro iudicum legitur quod iabin rege chanaam affligente filios israel. debora prophetissa que iudicabat israel tempore illo precepit barach filio abinoen ut assumeret x milia pugnatorum secum et iret contra sisaram principem exercitus iabin qui dixit se ire si ipsa cum eo iret. Itaque iuit ipsa cum eo. dominus autem exterruit exercitum iabin quem congregauerat sisara ad torrentem cison fugiensque sisara ad tentoria iahel uxoris aber cinei. Et cum absconditus dormisset iahel clauum tabernaculi percussum cum malleo defixit in cerebrum eius usque ad terram et mortuus est. et ecce barach sequens sisaram ueniebat. Egressaque iahel in occursum eius dixit ei. Veni et ostendam tibi uirum quem queris. Qui cum intrasset uidit sisaram iacentem mortuum. Humiliauit ergo deus die illo iabin regem chanaan coram filiis israel. et de samson. qui ut legitur in libro iudicum afflixit uehementer philisteos. et de iepte. qui cum iret ad pugnam contra hostes uouit domino quod si triumphum de hostibus assequeretur rediens quod primo occurreret offerret deo. occurritque ei filia quam immolauit nec laudatur iepte quod filiam occidit, quod per fidem deo iuuante hostes superauit. Abraham enim non solum inculpabiliter crudelitatis crimine iussum est laudatur pietatis nomine quod filium non scelerate sed obedienter uoluit occidere. Et merito queritur utrum pro iussu dei sit habendum quod iepte filiam sibi occurrentem occidit. Cum deuouisset deo immolaturum quod ei redeunti de prelio uictori primo occurrisset, nec samson aliter excusatur quod se ipsum cum hostibus ruina domus oppressit nisi quia spiritus latenter hoc iusserat qui per illum miracula faciebat. Sequitur. et de dauid et samuele et de aliis prophetis. qui per fidem deuicerunt regna et operati sunt iusticiam. i. equum iudicium in his recusat dicere que singuli fecerint dicens tamen quod quedam fide operati sunt. Sapienter historiarum commemorationem uitat ne sermonem suum protelet breuiter quedam tangens. Decenter omnino tacuit nec dicens molestus factus est. fugit diuersitatem longitudinem ne fatiget auditorem. Sequitur. Et adepti sunt fide repromissiones. i. ea que repromittebantur ut uictoriam et alia. Promissiones multe facte sunt patribus ut dauid abrahe et aliis. obturauerunt. Non tantum homines uicerunt sed et bestias quia obturauerunt ora leonum. ut daniel. Pluralem numerum pro singulari posuit sicut in sequentibus autem. Secti sunt. Solus enim daniel legitur ora leonum clausisse. et solus ysaias sectus est. sic in psalmo in pluralis numerus pro singulari ponitur ut astiterunt reges terre et principes in unum. Hoc ait de rege dixit pro herode et principes pro pilato. Sequitur. Extinxerunt impetum ignis. ut tres pueri misael ananias azarias in fornace ignis. et effugauerunt aciem gladii. i. exitum accinctum gladio ut iosue dauid et alii multi. et conualuerunt de infirmitate ut ezechias et iob et fortes facti sunt in bello. i. in prelio ut iosue iudas machabeus et alii. et castra exterorum. i. inimicorum sepe uerterunt in fugam. Mulieres. et acceperunt mortuos suos uenientes de resurrectione. i. resuscitatos ut per heliam et per heliseum factum est. Attendendum est quod inueniuntur sepe patribus in his que dicta sunt et aliis huiusmodi temporalis felicitas monstratur exhibita. In nouo autem testamento non est tempus talium terrenorum. domini dedit deus talia ad ueterem hominem pertinentia in preteritis

uastabat primitiua tangeret eos. Fide transierunt mare rubrum tamquam per aridam terram quod experti egipti deuorati sunt. Fide muri iericho corruerunt circuitu dierum septem. Fide raab meretrix non periit cum incredulis excipiens exploratores cum pace. Et quid dicam adhuc. Deficiet enim me tempus enarrantem de gedeon. barach. samson. iepte dauid. samuel. et aliis prophetis qui per fide uicerunt regna operati sunt iusticiam adepti sunt repromissiones. Obturauerunt ora leonum. extinxerunt impetum ignis. effugauerunt aciem gladii conualuerunt de infirmitate fortes facti sunt in bello. Castra uerterunt exterorum. acceperunt mulieres de resurrectione

Augustinus de ciuitate dei.

augustinus

ciceronis

augustinus de questionibus euangeliorum

augustinus in libro de genesi ad litteram

mortuos suos. Alii autem distenti sunt non suscipientes redemptionem. ut meliorem invenirent resurrectionem. Alii vero ludibria et verbera experti insuper et vincula et carceres. Lapidati sunt secti sunt temptati sunt in occisione gladii mortui sunt. Circuierunt in melotis in pellibus caprinis. egentes. angustiati. afflicti. quibus dignus non erat mundus. In solitudinibus errantes. et in montibus et speluncis et in cavernis terre. Et hii omnes testimonio fidei probati inventi. non acceperunt repromissionem deo pro nobis aliquid melius providente ut non sine nobis consummarentur.

Ideoque et nos tantam habentes inpositam nobis nubem testium deponentes omne pondus.

ñ intelligat alius largitor eterne felicitatis que ad veterem hominem pertinet. In xpo autem novo
homine novius nova promittit. i. eterna. Unde ipse in conspectu inimicorum voluit pati irrisionis mo
rtem tamquam delictorum auctor. ut nigra novum commendaret qua discerent aliam querere felicitatem que non est in isti
de peccati venit in spe. Sed resurrectionem suam non alius sed contestis ubi discerent quis speraret.
Ut exemplo sue carnis exhortaretur fideles. temporalem felicitatem pro eterna contempnere usque
ad mortem protulit persequentes ac sevientes in quibus victo in ipso superbe illudentes. Quod vero carnem
suam resuscitavit in discipulorum contactibus et aspectibus reddidit eisque videntibus in celum
ascendit ipsos edificavit. in quod expectare deberent et predicare evidentissima veritate monstra
vit. Unde et iacobus in epistola in novo testamento dispensationem dividens. sustinentiam inquit iob audistis
et finem domini vidistis. Quasi diceret. Mala temporalia patiamini ut iob sed pro hac sustinentia non temporalia
bona sperate que illi aucta reddidit sed eterna potius que in xpo precessit. Sequitur. Alii autem.
Ecce supra dictum est quanta per fidem fecerunt in domino quanta per fidem passi sunt. Alii distenti sunt.
in eculeo et aliis in tormentis non suscipientes redemptionem. i. evasionem presentem de manu ini
micorum. ut invenirent resurrectionem. i. vitam eternam meliorem illa redemptione. i. liberatione. Ut in libro
regum. dato melius quanto magis patiebantur. Quanto magis enim quis patitur tanto gloriosius coronabitur. Alii vero ludibria et verbera experti sunt insuper et vincula et carceres. per hoc dicit insuper notat
hec in eisdem personis fuisse. Lapidati sunt. ut ieremias in egypto. ezechiel in babylone.
secti sunt ut ysayas. temptati sunt promissionibus. in occisione gladii. i. gladio facta mortui sunt. ut urias. iosias. Precipue hoc patet quod in illis patribus veteris testamenti quam multa fuerunt tamen usque ad mortem exempla pacientie a sanguine abel iusti usque ad sanguinem zacharie quorum sanguinem dicit dominus ab eis exigendum. qui in patrum suorum aquos illi occisi sunt iniquitate persisterent. Et in novo testamento nec defuit nec deest bonorum fidelium multitudo que in ista temporali felicitate prepolleat et ea largitoris dei bonitate magnamque exspirant. Deinde adhuc subdit. alia antiquorum pacientie exempla dicens. Circuierunt multa loca mundi in melotis. Melota vestis est de pilis camelorum. Vel melus est animal quod et taxus dicitur. cuius pellis melota dicitur et est valde hispida in pellibus caprinis. ut helias et alii sequentes. egentes necessariis angustiati cura non afflicti laboribus; quibus. i. quorum conversatione dignus non erat mundus. i. amatores mundi vero nequales habent isti per tribulationibus. Vel quibus digni non erat mundus. i. adeo erant viles hominibus quia non erant digni habitare inter eos. Sequitur. In solitudinibus errantes. ut mathathias et sequaces eius et antea helias et filii prophetarum sub iezabel. in montibus et in speluncis et in cavernis terre. Distingue. Spelunce sunt que naturales cavernae quo aliquo casu fiunt. Et hii. Tanta per fidem antiqui fideles operati sunt ut passi per fidem. et tamen hii omnes probati testimonio fidei. i. quos fides dehis perhibuit non adhuc acceperunt repromissionem. i. plenam corporis et anime beatitudinem. i. duas stolas sed singulas deo pro nobis aliquid melius providente. ut non consummarentur. i. perficerentur sine nobis. ut in communi gaudio omnium maius fieret gaudium singulorum. Et si enim singulas acceperunt non tamen geminam stolam habebunt usque ad communem resurrectionem ut omnium consummatio fidelium simul fiat. Vel illi priores non acceperunt statim repromissionem. i. promissam vitam usque ad xpi adventum non deo providente pro nobis aliquid melius. sed ut naturam nostram assumeret et gloriosius eos nobiscum exaltaret. Unde addit. Ut non sine nobis consummarentur. i. requiem visionis dei fruerentur. Et si illi tenuerunt fidem qui tamdiu expectaverunt requiem. multo magis nos teneamus qui statim accipimus. Ideoque post fidei commendationem ad illud quod repetat redit. exhortans eos ad pacientiam pluribus minis et precipue ipsius xpi exemplo. Quia alii sustinuerunt. Ideoque et nos propter hanc causam sicut et illi propter alias et nos habentes tantam nubem testium. i. tantam multitudinem sanctorum quasi testes fidei que nubes exemplo sui in estu tribulationum nos refrigerant et doctrinis compluunt. inpositam nobis in exemplum fidei et operum. deponentes prius omne pondus. peccatorum quod est in peccatorum circumstantias nos. i. peccatorum quod circumstat et innititur nobis et fundum in sui. Vel depo. o. p. i. tedium quod fit per tribulationes ut sic iam non tedeat pati. et pec. cir. n. i. renuntiantes peccatis que undique circumveniunt. per pacientiam succincti atque expediti curramus.

csolt.

aug de gra no. test.

XII.

sine dubitatione ad certamen martyrii quod est propositum nobis. curramus dico aspicientes in auctorem fidei
ipsum scilicet et in ihesum consummatorem nostri in futuro. A. Quia tantus est dator fidei curre
re debemus et quia ipse consummat plena beatitudine et quia ipse passus est. Unde subdit.
Qui eterno gaudio ad quod per passionem iit sibi proposito sustinuit crucem confusione contempta
id est neglecta verecundia humana sicut nos eterno gaudio proposito nobis post habita
confusione debemus currere. Vel proposito sibi gaudio temporalis regni potius sustinuit crucem confusione
contempta quia voluerunt eum turbe rapere ut facerent regem quod noluit quia erat
Aug. in libro de cathezizandis rudibus. via humilitatis. Omnia enim bona terrena contempsit homo Christus ut contempnenda mon
straret et omnia terrena mala sustinuit que sustinenda precipiebat ut nec illa
quereretur felicitas nec ista timeretur infelicitas. Natus enim de matre que quamvis
a viro intacta concepit semperque intacta permansit fabro tamen desponsata e
rat omnem carnalis nobilitatis tumorem extinxit. Natus etiam in civitate bethleem que inter
omnes iudee civitates erat exigua noluit tamquam de terrene civitatis sublimitate
gloriari. Pauper factus est cuius omnia ne de terrenis divitiis quisque extolleret. Noluit
Aug. item rex ab hominibus fieri quia humilitatis viam ostendebat miseris. Esurivit qui omnes
pascit. sitivit qui est fons sitientium. fatigatus est ex itinere qui viam fecit nobis in
celum. obmutuit et obsurduit per quem mutus locutus est et surdus audivit
vinctus est qui infirmitatum vincula solvit. Mortuus est qui mortuos suscitavit.
Aug. item A morte itaque eius similia patiamur. Tunc enim lex impletur dum non cupiditate rerum
temporalium sed caritate illius quod precepit fiunt quecumque precepit. Recogitate eum. A.
Quod ita sustinuit crucem debetis vos animare quia habet et minus quod contradictionem. A. Aspi
cite ihesum qui sustinuit crucem recogitate eum ut sequamini eum qui sustinuit
non dico in membris suis sed adversus semetipsum id est in sua persona propria talem id est tam vehementem
contradictionem in omnibus adversis etiam a peccatoribus quod valde indignum est. Recogitate
dico ut sic attendentes non fatigemini quibuslibet adversis deficientes animis vestris
quia et si corpus deficit animus stat. Deficere est timore tribulationis fidem negare.
Perfectior in hac vita dilectio nulla est ea ad quam sancti martyres pervenerunt qui contra peccatum usque ad sanguinem certaverunt. Unde et iniuria est pro martyre in ecclesia orare. cuius debemus orationibus commendari. Pro aliis autem defunctis oratur.
Nondum enim. A. Et non debetis deficere nondum enim restitistis usque ad sanguinem
id est ad effusionem sanguinis et si vitam amisistis vos dico adversus peccatum id est
infidelitatem. vel alia quibus peccata repugnantes quod bonum est. Et ita ideo non de
betis deficere sed adhuc facere id. Et id est quia estis vos obliti consolationis id est
que in scriptura consolantis. A. Non debetis oblivisci que consolatio id est que
consolator loquitur vobis tamquam filiis suis. id est que quo fit consolatio. loquitur
inquam dicens. Fili mi. Hec sunt verba que in proverbiis salomonis. Noli negligere disc
iplinam domini id est tribulationes quibus eruditis a domino neque fatigeris usque ad effectum
dum argueris ab eo. qui purgat peccata. Et non debes fatigari dum argueris
Quem enim diligit dominus ut coronet castigat id est castum facit corripiendo.
flagellat autem. quolibet modo filium quem recipit id est quem recepturus est in
Aug. in libro de pastoribus. hereditatem eternam. addit. omnem. et unicum et qui sine peccato est omnium.
Si ergo exceptus es a passione flagellorum exceptus es a numero filiorum. Unicus
ille de patris substantia natus equalis patri in forma dei ubi verbum quo facta sunt omnia
non habebat ubi flagellaretur. Ad hoc autem carne indutus est ut sine flagello
non esset. Qui ergo flagellat unicum sine peccato relinquit adoptatum qui est cum peccato?
Unicus sine peccato non tamen sine flagello exemplum nobis proposuit in passionibus suis.
Aug. ipso loco. Non ergo turbari debemus cum aliquis sanctus gravia et indigna perpetitur.
si obliti non sumus que pertulerit iustus iustorum sanctusque sanctorum. Et attende hic
iusticiam et misericordiam dei. Iusticia est in eo quod flagellat misericordia in eo quod recipit
[illegible] Attende etiam quod non ait omnis qui flagellatur filius sed omnis filius flagellatur
Alius enim nullus recipitur. Et quia flagellat omnem filium ideo perseverate usque
in finem in disciplina patienter ferendo. et debetis quia inde quod disciplinam
dat. offert se tamquam filiis. id est patrem se esse ostendit. Quod probat per similitudinem humanam subdens. Quis enim filius est

et circumstans nos peccatum per patientiam curramus ad propositum certamen aspicientes in auctorem fidei et consummatorem ihesum qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta atque in dextra sedis dei sedet. Recogitate eum qui talem sustinuit a peccatoribus adversus semetipsum contradictionem ut non fatigemini animis vestris deficientes. Nondum enim usque ad sanguinem restitistis adversus peccatum repugnantes. et obliti estis consolationis que vobis tamquam filiis loquitur dicens. Fili mi noli negligere disciplinam domini neque fatigeris dum ab eo argueris. Quem enim diligit dominus castigat flagellat autem omnem filium quem recipit. In disciplina perseverate tamquam filiis vobis se offert

deus. Quis enim filius quem non
corripit pater? Quod si extra
disciplinam estis cuius parti-
cipes facti sunt omnes, ergo
adulteri et non filii estis. Deinde
patres quidem carnis nostrae
habuimus eruditores et reve-
rebamur eos, non multo magis
obtemperabimus patri spirituum
et vivemus? Et illi quidem
in tempore paucorum dierum
secundum voluntatem suam eru-
diebant nos. Hic autem ad id quod
utile est in recipiendo sanctifica-
tionem eius. Omnis autem
disciplina in presenti quidem
videtur non esse gaudii sed me-
roris; postea autem fructum pa-
catissimum exercitatis per eam
reddet iusticie. Propter quod
remissas manus et soluta ge-
nua erigite et gressus rectos
facite pedibus vestris, ut non
claudicans quis erret, magis
autem sanetur. Pacem sequimini
ut pacem et cum tribulatoribus vestris habeatis quae est dilectio

quem non corripit pater. id est cui non dedit disciplinam pater eius. Dat disciplinam ut in-
ferat iniuriam, cedit contumaciae ut reddat hereditatem. Si promissa patris bona ag-
novisti, timeas flagellari sed exheredari. Curre sub manu patris flagellantis
quia dum flagellat erudit ad hereditatem. Noli esse in quo sensu puerili
ut dicas: plus amat pater meus fratrem meum cui permittit facere quicquid vult quam me,
quia si me moveo contra iussionem eius flagella invenio. Potius gaude sub
flagellis quia tibi servatur hereditas. Illis ad tempus parcit quos in eternum dampnabit.
Quod si extra. a. Vos filii estis tantum in disciplina, quod si extra disciplinam estis
cuius disciplinae participes facti sunt omnes filii dei, ergo estis adulteri id est adulterini fi-
lii et non legitimi. Vel adulteri id est diaboli possessio et non filii dei. Nota minime
vocari patrem qui ex adulterio genuit quia ab eo geniti non dicuntur filii legitimi.
Deinde. Item hic ostenditur quare esse debent in disciplina. a. Ex premissis
patet quod in disciplina debetis perseverare. Deinde id est ex his quae sequuntur
id potest intelligi scilicet quod habuimus quod patres carnis nostrae non animae eruditores
habuimus et reverebamur eos. Reverentia est cum timore honorem impendere. Si non
ergo multo magis obtemperabimus patri spirituum id est animarum quae non sunt de materia
ut corpora ex patribus et vivemus. a. Item ideo debemus obtemperare quia
per eum vivemus in eternum. vivemus. Item alia ratione hic ostendit quare obtemperandum est
deo. Et id est quia illi quidem scilicet patres carnis in tempore paucorum dierum erudiebant nos
secundum voluntatem suam id est in his quae volebant scilicet in vanis. Hic autem scilicet
pater spirituum erudit nos ad id quod utile est id est ad fidem et bonam vitam.
Erudit dico si sumus in recipiendo sanctificationem eius id est si recepimus
disciplinam eius quae nos sanctificat. Vel ita. Erudit ad id quod utile est scilicet in recipiendo
id est ut recipiatis sanctificationem eius id est munditiam eius. Omnis autem. Hic dicit
quod poterant obicere ut solvatur. Dico stare in disciplina sed verum est quod
omnis disciplina non utique illa quae a discendo nomen accepit id est discipuli scientia
discipuli sed illa quae pro peccatis est correctio. Disciplina enim graece quae dicitur phe-
dria est eruditio per molestias quas pro peccatis suis mala quis patitur ut
corrigatur quae hic intelligitur. Est et disciplina quae a discendo nomen ac-
cepit quae scientia discipuli id est dicitur graece epistemen. Omnis inquam disciplina in presentia
quidem non videtur esse gaudii sed non est ita si quis in cogitat futura.
Postea autem id est in alia vita exercitatis per eam disciplinam reddet deus fruc-
tum iusticie id est quem iusticia meretur. Fructum dico quia non erit sicut est fruc-
tus huius mundi qui numquam in tranquillitate est sed pacatis id est omni quiete
possidendum et pacem qua maior non est. Propter quod scilicet ut habeatis talem fruc-
tum manus id est affectum caritatis quod in olim complectebamini nunc re-
missas id est pigras ad elemosinas et genua soluta id est fortitudinem qua fir-
matur status ut genibus quae soluta est refrigidata caritate erigite sursum
ad deum ut nec ocio torpeatis nec debilitate hesitetis. et facite pedibus
vestris id est fidei vestrae rectos gressus. ut scilicet fides vestra recte incedat [illegible].
quae cedit in opus; patiendo quae fides recte dicitur pes quia totum portat
Item rectos facite ut non quis id est non aliquis erret a via rectitudi-
nis. id est ut non aliquis deviet a vera via fidei sicut ille qui carnales obs-
ervantias recipit quod est errare et non sit claudicans id est non claudicet
ut qui timore passionis titubat magis autem sanetur si erravit. Vel recti
gressus sunt pedibus recta intentio in operibus. Vel sic facite rectos gressus pedibus vestris id est habete
rectam intentionem in operibus ut non claudicans quis in bonis operibus erret a via
rectitudinis id est recte intentionis. magis autem sanetur a peccatis bonam intentionem
operando. Pacem sequimini cum omnibus. a. Usque a deo paciamini
et concordia. Et sequimini sanctimoniam id est perfectionem in operibus quia fides

ab ipso lx
xxix.
ab ieo
d sott
ab
ab de init
auuo
auuo
auuo.

cum omnibus & sci monia sine qua ne mo uidebit dm̄ cont emplantes ne quis de sit gr̄e dī. ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat & p illam inquinentur multi. Ne quis forni cator aut profanus ut esau qui propt̄ unā escam uendidit pri mitiua sua. Scitote enim qm̄ & postea cu piens hereditare bene dictionem reprobat est. Non enim inuenit penitentie locum. q̄ quā cum lacrimis quę sisset eam. Non enim accessistis ad tractabi lē & accessibilē ignem. & turbinem.

Ambro. — Aug̃. ad̄ in sermone de uisione dī. — Ambro de aug̃ meorð. — Ambro — Ambro — Ambro — Ambro — Ep̄ss — Ambro — Ambro — Ambro ep̄ss — Ambro

sola non sufficit. Vl' scimo. i. castitatē ñ tis recepist. Vn̄ beati mundo corde q. i. d. v. sine qua s. pace & scimonia nemo dm̄ uidebit a dō necessaria ē. Contudendo enim oculum extinguimus. Ecce quomō extruit amatorē boni. i. uisionis dī. Non dix̄ in ignem mittetur ut infatigabilibus dabit̄ que tu uis ... nolo te eē amatorē boni non formidatorē mali aut sine qua ne. u. d. Ex eo ipso quod desidas te t̄ret. Aliud est timē penā aliud est amare iusticiā. Si timore gehenne non facis malū ... ē q̄de in te fides qua cdis futurū dī iudiciū. Gaudeo fidi tue s. adhuc timeo malicie tue. Sit ergo in te pax & scimonia sine q̄ n̄ uidebit. Nā uni dm̄ uideam ñ habebunt si contudo in nob ip̄m oculū extinximi. Simul pacifici ut agnoscam filii. S. mundi corde ut uideam dm̄. Beati enī pac. q. f. d. u. Beati mundo corde q. i. d. v.

Seā. Contemplantes. a. Hortor ad uos pacē & pacientiā & ne dubitetis posse eē tā pacientes quia gr̄a dī ip̄s uob ē s. cauete ne desiciat. i. h̄ē. Sequimini pacē uo dico contemplantes actione multa ne quis non solū uos desit gr̄e dī. a. Non solū de uob ... de aliis sit cura uobis. Diligent attēdite & considerate ne q̄s uiros desit gr̄e q̄ humane prauitatis uitiū sepe ... ne qua radix. s. mala cogitatio amaritudinis. i. nocte delectationis excepit p̄ue nit amaritudo sursū germinās. i. ad consensū & op̄atiōe ueniens impediat illā gr̄am & p illā amaritudinē ñ solū ille inq̄tē s. & eius exēplo inquinent̄ multi aliū & iō grauē. Radix amaritudinis ē mala cogitatio. quia sic radix amara dulces fruct ñ fac s. sui similes. i. amaras & fons sul fure aquas ñ habiles ad bibēd. ita mala cogitatio ñ dulces fructus. i. delectatiōe & op̄a s. amaros gn̄at q̄b impediri ite ad celum. Dein q̄m contēplari debeant ne qua radix amaritudinis germinet ostendit p partes in quib; aliquis de illis notat subdens. Ne quis. rē. a. Estote contēplantes ne quis ur̄m sit fornicator ut cū fide teneat carnales obseruantias. q̄ accubitiā q̄ spūal fornicatio aut p̄fanus. i. p̄s fidem negligēs & alienus a dō. Prophanus dicitur q̄ p̄cul. i. longe a phano. i. tēplo dī. i. penit̄ irreligios. ut esau. Vl' adultā ne quis sit forn. aut p. ut esau. Erant enī int̄ iudeos aliqui sectatores esau in fornicatione & in castrimargia. Esau dr̄ fornicatus quia cō uoluntatē pat̄s & mat̄s uxores alienigenas dux̄. Prophan dr̄ quia castrimarg. i. seruus uent̄s ext̄it & gulosus uendens p̄mogenita p lenticula rufa. Vn̄ subd. Q̄ p una escā uendidit p̄mog. ut p̄mog. sua. i. dignitatē p̄mogenitur. Primogenita enī h̄ appellat̄ honorem & dignitatē sacdotii quia an̄ sacdotiū aaron om̄s p̄mogeniti erāt sacdotes sic fuit sem. Et h̄ erat magna dignitas q̄ & de sub a h̄editate patna maiorē portiōe sumebat uestiumq; ornatu locupletior splendebat eiq; bn̄dictio dabat̄. Ecce quā p̄cul a religione fuit esau qui p̄uerit hedit̄ bn̄dictiōe cuius factum iō cōmemorat ut dehortetur ab illius similitudine. Scitote enī. a. Ne sitis ut esau qui a ip̄e reprobatus est scitote enī qm̄ p̄ea cupiens hereditare bn̄dictiōe reprobatus ē a dō p̄ ysaac confirmante bn̄dictiōe quam fecerat iacob. Ita cauendū ē illi ne cum post mortem debent recipe bn̄dictiōe reprobentur & penitentia eis ñ ualeat. Tunc enim infructuosa erit penitentia. in cuius rei figura. nec esau p̄fuit. Vn̄ subdit. Non enī. Vetatur esau bn̄dictiōe ñ enī inuenit locū penitentie. i. uenie locum. & bn̄dictionis p penitentiā. non quod ñ peniteret. s. quia ñ penituit. ut debuit dicens. Venient dies luctus pat̄s mei & occidā iacob frēm. Non inuenit dico q̄quā inquisisset eā bn̄dictiōe cum lacrimis. ñ ē ua penitentia. Lacrime enim ille potius fuer̄ ex indignatiōe cō frēm & ex dolore amissi honoris. quā ex humilitate uāq; penitentia. Non enī. Ortat & monuat ne quis desit gr̄e. his uius q̄s subdidit nec deb; aliquis deēē. Parata ē enī gr̄a & h̄e quod h̄ ostendit non enī accessistis ad asp̄itatē legis quā describit ut econtrario intelligat̄ suauitas gr̄e. Moys enim cōpatiū rē rei. ē. ut aliā dep̄mat atq; extenuent ut sic ali eminentia claresat sic aplē ex cōparatiōe illoꝝ que fuerunt in ueti. t. uita maiora declarat & meliora. Illoꝝ ergo asp̄itatē describens ait. Non ac. a. t. i. palpabile & acces. q. s. motu corp̄s accedit̄ s. ad spō. s. q̄ ēigni cōsimis pecca ad q̄ ñ motu corpis s. spūali it. & ad turbinē. ñ

et caliginem et p(ro)cellam et tube sonum et uocem uerborum quam qui audierunt excusauerunt se ne eis fieret uerbum. Non enim portabant quod dicebat(ur). Et si bestia tetigerit montem lapidabitur. Et ita terribile erat quod uidebatur. Moyses dixit. Exterritus sum et tremebund(us). Sed accessistis ad montem syon et ciuitatem dei uiuentis ierusalem celestem et multorum milium angelorum frequentiam et ecclesiam primitiuorum qui conscripti sunt in celis.

qui uiri antecessores pueneri ... quod autem qui conscripti sunt in celis.

accessistis. Turbo est uis uentorum cum grandine et pluuia. Hec ad litteram in datione legis facta sunt. Turbo autem significabat imperium uictorum que per legem magis dominatas in animum ue nitur ad serenitatem uertitur per gratiam spiritus sancti. Vel turbo significat comminationem ipsius legis. Si quis hoc uel illud fecerit moriatur. Et caliginem. Caligo est tenebrositas ignis. Et fu mi quod significantur quia obscura erat lex. Caligo enim obscuritatem legis significat non clara intelligentia est. Et procellam. que maior est quam turbo. id est tempestas que quasi impel lit. Hec est seruitus per eam operationem que per legem trahebat homines in animum re(gi)es ea uectis imperfectis. Vel procella significat ipsam uindictam legis. Et tube sonum. que signum motionis ad bellum quo significatur motus delectationis qui in per legem sed per gratiam extinguitur. Vel sonus tube significat prenuntiationem aduentus christi operis. Vnde et idem apostolus alias dicit loquens de aduentu christi ad iudicium. In tuba dei descendet de celo. et in uoce angelorum. Hec ad litteram in datione legis facta sunt ut corda iudeorum prona ad peccandum concuterent ne au derent legem transgredi. Non hic tonus est in angelo. Et uocem uerborum. Vox uerborum intelligitur non ipsius dei sed angelorum. Et subiectam enim creaturam per angelos loquebatur deus moysi. quam uocem tube et angelorum. Illi qui audierunt excusauerunt se ne eis fieret uerbum. id est ne eis loqueretur dicentes moysi. loquere tu nobis. Non loquatur nobis deus dominus ne forte moriamur. Nimio timore fuerunt perculsi. Non enim portabant quod dicebatur. id est non poterant ferre uocem angeli pre timore uidentes totum montem syna fumare. procellas quoque et tonitrua et uoces tube audientes. Et dicebatur eis. longe state a monte. quia si bestia. et tetigerit montem lapidabitur. grandine sic precepit dominus dicens. Longe se faciant filii israel a monte et si bestia uel homo tetigerit montem lapidibus quibus inficiet. Et ita terribile. et cetera. ut non auderet audire auderent nec accedere ad montem. Nam et moyses dixit exterritus sum et tremebundus. Multum fuit terribile et moysen terruit. Et si moyses terretur quid alii. Vnde multo magis territi sunt. Sciendum quoque quod uocem illa uerborum significat legis preceptio et comminatio que [illegible] putauit et intolerabilem quia sola preceptio erat sine gratia adiuuante. Non enim portabant quod dicebatur quia sine gratia insufficientes erant ad obseruanda legis precepta et dicebatur. Si bestia. et cetera. Mons est diuinitas. bestia est defectus rationis et quasi uerbum blasfemie proferentur in diuinitatem tangere est offendere. Tangit quoque montem ut bestia qui deum offendit blasfemia quem precepit lex sine misericordia lapidari. Sed nunc ecclesia uul teris iudicium sic lapidantur. Moyses ibi territus est quia tanta erat legis asperitas et pre territitur quia non erat ibi adiuuans gratia in animum nec imperfectis grauis est preceptio cuius iugum suaue est et leue onus per caritatem diffusam in cordibus per spiritum sanctum. Vide quoque distantiam ibi post pascha quod agni immolatione celebratum erat. L. die descendit deus in syna in igne sed plebem longe stantem terrens et digito suo scribens in lapide non in corde. Hic uero spiritus sanctus qui est digitus dei uenit ubi congregati erant fideles in unum in igneis linguis non de longinquo terrens immo sedit super singulos eorum. De celo quidem factus est subito sonus quasi ferretur flatus uehemens sonuit sed nullus expauit. Ibi fumus hic autem ignis feruens. Sed accessistis. Ex superioribus ita pendent ubi dixit ad quem accesserunt pro te mo(tio)ne illorum et non posuit cetera eorum que ex opposito intelliguntur sicut supra signatum est sed primum quod exceptis sequitur ut per hoc magis suadeat tenendam esse gratiam. Non accessistis ad talia sed accessistis ad syon montem. id est ad eos qui tal to diu speculantur que speculati magnum est primum et post ad ciuitatem dei uiuentis. id est ciuibus suis uitam eternam dantem quia in eis deus habitat qui eos uiuificat. Et ad ierusalem celestem. id est ad uisionem celestis pacis. Et ad frequentiam multorum milium angelorum quorum socii futuri estis. Multorum dicit quia cum pluribus maior erit beatitudo. Et ad ecclesiam primitiuorum. id est apostolorum qui primi crediderunt quorum fidei illi adiuncti sunt. Qui apostoli conscripti sunt in celis a simili hoc dicit ut olim dicebantur patres conscripti quia eorum nomina scripta sunt in libro uite. Ac si diceret. Ne dubitetis ad angelos peruenire qui conscripti sunt in celis. id est cum eis qui sunt in celis scripti. id est in eorum ordine scriptus. Deinde subdit

aimo. obscuritas
aimo.
aimo obscuritas
obscuritas aimo.
aimo.
aimo.
aimo.
aimo.
aimo.
aimo.
aimo
aimo.
aimo.
Aug in sermone de diebus apostoli
aimo
aimo
aimo

aliud p̄miū dicit̄ & ad d̄m iudicē oīm̄. i. x̄ cui pat̄ dedit oīe iudiciū ita ꝛ uos iu
dicabitis cum eo ꝛ sp̄c ł sp̄ituum. ł sp̄m diuise lit̄e s; ita ꝑsequē ꝛ ad d̄m sp̄ūi iustoꝝ p̄fcoꝝ.
.i. ad d̄m in quo erit possessio sp̄ūū iustoꝝ p̄fectoꝝ cum erit omnia in omnib;. Erit q̄d
auītō c̄gloss ꝛ alioꝝ s; mag̃ p̄fectoꝝ ꝛ p̄t suadet ad p̄fectionē. Vł accessistis ad sp̄c. i. ad aīas
auītō iust̄. p̄fcoꝝ quibus sociū in fide ꝛ ope fuerāt. Vł ad sp̄ūi iustoꝝ p̄fcoꝝ. i. ad sp̄m. s.
qui fac̄ p̄fectos iustos. ꝑ quem aūt omnia hūt subdit dicēs. & accessistis ad
ih̄m no. t. me. i. datorē mediū int̄ d̄m ꝛ hoīes p q̄uē possunt fi socii angeloꝝ.
auḡ in p̄so c̄ix. Q̄ūia enim incredibile uidebatur quod p̄mittebat d̄s. s. ex hac mortalitate cor
ruptione abiectiōe infirmitate puluē futuros hoīes equales anglis dī n̄ solū
scripturam fec̄ hominibus ut c̄dītes s; ꝛ fidei sue posuit mediatorē n̄ q̄libet
p̄ncipē ut angłm s; unicū filiū ut qua uia nos p̄ducturꝰ ēēt ad illā ineffabilē
imortalitatē ꝛ cum anglis equalitatem ꝑ ipsum filiū ostēdēt ꝛ p̄beret. Parū n̄
erat d̄o facē filium suū demonstratorē uie ꝓ eum fecit uiam ut ꝑ illū iremus.
Mussus est q̄ medicus quem mūn cognouit egrotꝰ. ꝓq; eum occidit s; ꝛ a sp̄sus san
guis medici ualuit ad medicam̄tū egroti. Venit ut uisitaret. occisꝰ ē ut sanaret.
c̄gloss ꝓ addit. & accessistis ad asp̄sionē sanguinis x̄. i. ad sanguinis x̄ emdatiōē. a. h̄
omnia hūt ꝑ ih̄m qui dedit testam̄tū nouū ꝛ p sanguinē x̄ mel̄ loq. q̄. Loq̄t
sanguis abel. quia iste ueniā ille uindictā iste sanguine ille dampnationē
auītō clamat. Iste ē ꝛ p̄secutoribus uitā ꝛ indulgētiā implorat d̄ño dicēte. Pat̄ ig
nosce illis q̄ n. q̄d. f. Et nota quod abel qui p̄mꝰ fuit iuste occisꝰ posuit p oībꝰ alus
quoꝝ sanguis nullā remissiōē facē potuit. Tunc multo minꝰ sanguis aīaliū s; san
auītō. guis x̄ fec̄ ꝛ iō d̄r melius loqui. Vł ē t meliꝰ loquit̄. i. melius nos loq̄tes facit.
s. quod ih̄c ē filius dī a quo redēpti sumus quā sanguis abel qui fac̄ nos loq abel
uirū fuisse uirum iustū in figura x̄ immolatū. Videte. c. Q̄a ad d̄m accessistis cuius
sanguis melius loquitur quā abel q̄ uidete ne recusetis. i. contempnatis loq̄tē
auītō. auītō. xp̄o ꝑ euuglin quia carnalia ꝓhib; sp̄ualia p̄cip̄. Si enī illi. s. pat̄s nr̄i n̄ effug̃t
.i. penam n̄ euaserunt recusantes eū. i. x̄ qui loq̄bat̄ eis sup trā. i. qui trena. s. car
c̄gloss nales obs̄uantias mandabat ꝑ moysen. ꝛ trena ꝑmittebat. Vł t. e. s. moysen
ł angłm qui loq̄. s. t. i. trena multo mag̃ nos. n̄ effugiemꝰ qui adūtimus x̄. loq̄t
nob de celo. i. loquētē nob sp̄ualia ꝛ ꝑmittentē et̄na. Nec debemꝰ recusare q̄ ip̄
auītō. ē iđ cuius uox t̄r. s. cum de t̄ra loquebatur cum legē dabat in monte syna. mou
trā ut comminaretur ne recusarēt. nūc n̄ dico minat̄ s; r̄ꝑmittit. ꝛ iō multo
minus debetis recusare. ꝑmittit inq̄ dicēs. Adhuc semel ego mouebo. In ag
auḡ decūū geo h̄ legit̄ non solum trām s; ꝛ celū. quod inferi ē. s. aereū. Vn d̄r aues celi. ꝉ to
d e i. tus aut pene totus aer iste uentosus quē celū ut celos sc̄ptura uocat istos unq;
nos nonullos sup̄mos ubi sol ꝛ luna ꝛ sid̄a constitutas. dic̄ hic sc̄ptura mouen
dos ꝛ alibi ꝑituros sꝫ magnā quādā sui mutatiōē. c̄ aūt aggei sū [damaged]
sū auctoritatis exponit dicēs. Quod aūt dix̄ adhuc add̄es semel. [damaged]
ꝑ adhuc declarat t̄nslatiōē mobiliū. q. d. Jam fuer̄ mota ꝛ ad huc [damaged] mouebo
quod ꝑ quia fec̄ ea. Vn subdit. Tamq̄ fcoꝝ. q. Por ea moue tāq̄ sua fcā. ꝑ semel
ū quod addit notat se illa sic mouē ut maneāt ꝑ ea et̄nalit̄ imobilia ꝑ ea q̄ n̄ st̄.
lex̄ ip̄a. i. ꝑ id quod sunt quia quicq̄d erit̄ ut in p̄ncipalibus essentiis ut informi
extrinsecꝰ sup̄tis ꝑ id imobilia erunt. ꝑ semel q̄ notat quod ultiꝰ n̄ st̄ mouē
da. ꝑ adhuc notat ea mouenda. Itaq;. Quia celū ꝛ trā imobilē d̄s ꝑmittit.
auītō. itaq; patet q̄d nos suscipiētes nūc in sp̄e ꝑ ea ū in re regnū imobile hūs grām.
auītō. .i. fidem sp̄ē ꝛ caritatē cum s̄cā opatiōē sine qua non possemꝰ ad illud ꝑmissū ꝑ
uenire s; ꝑ eā suscipiemus illud regnū imobile ꝛ iō nullus desit grē. Vł ꝑ
alia lit̄ā. s. habeamus. q. Quia imobilia ꝑmittit. itaq; nos susci. reg. imo.
c̄gloss oīnis. ha. g. i. agamus grās d̄o de omib; non murmurantes in aliquo quia sibi n̄ ser
auītō. uimur d̄o. Vn subdit. ꝑ quā grā seruiamus placentes d̄o ꝛ h̄ cum metu. quia d̄s ē. i. timētes eū ut d̄m iudicē

& iudicem omnium
d̄m & sp̄c iustoꝝ p
fcoꝝ & testamenti
noui mediatorē ih̄m
& sanguinis asp̄si
onem melius loq̄tē
quam abel. Videte
ne recusetis loquē
tem. Si enim illi n̄
effugerunt recusā
tes eum qui super
t̄ram loquebat̄ mul
to magis nos qui de celꝭ
loq̄entē nobis a
uertimus cuius uox
mouit t̄ram tunc.
nūc autē ꝑmittit di
cens. Adhuc semel
ego mouebo n̄ solū
t̄ram s; & celum. Q̄d
aūt adhuc semel dic̄
de-clarat mobi
liū t̄nslatiōē
tā q̄ fcoꝝ ut ma
neāt ea q̄ s̄ imobilia.

Itaque regnum inmobile suscipientes habemus gratiam per quam serviamus placentes deo cum metu et reverentia. Et enim deus noster ignis consumens est. Caritas fraternitatis maneat in vobis et hospitalitatem nolite oblivisci. Per hanc enim placuerunt quidam angelis hospitio receptis. Mementote vinctorum tamquam simul vincti et laborantium tamquam et ipsi in corpore commorantes. Honorabile conubium in omnibus et thorus immaculatus. Fornicatores enim et adulteros iudicabit deus. Sint mores sine avaritia contenti presentibus. Ipse enim dixit: Non te deseram neque derelinquam. Ita ut confidenter dicamus: Dominus mihi adiutor est; non timebo quid faciat mihi homo.

omnium et cum reverentia. i. cum amore honoris quia pater est. i. diligunt et serviunt patrem. ambro.
Et enim. q. Vere per gratiam possumus placere illi etenim. i. quia deus. i. spiritus sanctus qui est gratia id est donum
factus noster quia gratis nobis datur est ignis quia est amor patris et filii consumens omnia peccata.
Spiritus sanctus dicitur ignis consumens quia in rubiginem peccatorum consumit et ad caritatem accendit ambro.
corda hominum ipse hic quod purgat nos et facit servire in virtutibus placentes deo. Caritas.
Ab hoc loco moraliter instruit eos apostolus. q. Et quia caritas est hunc dei caritas fraternitatis
maneat in vobis. i. caritas sit inter vos quia fratres estis ut vos invicem tamquam fratres diligatis. et ambro
hospitalitatem nolite oblivisci. Oblivisci dicit quia hanc habuerant antequam expoliarentur suis rebus.
Merito dico ut non obliviscamini per hanc enim placuerunt quidam deo angelis receptis hospicio. ambro
ut loth recepit eos nesciens esse angelos sciens tamen quod in eis esset deus. Unde alia translatio habet aug. in quest.
Per hanc enim quidam nescientes receperunt angelos ut abraham et loth receperunt eos nescientes esse angelos sed arbi- sup. gen. aug.
trantes esse homines. in quibus deus esset et loqueretur. Abraham enim officia humanitatis pre- aug. in eod.
bens que necessaria non infirme carni esse non possent. in primo non homines esse arbitratus est. sed in quibus deum
loqui intelleret quibusdam divine maiestatis existentibus et apparentibus signis sicut in hominibus
sepe apparuisse scriptura testatur. Postea si angelos esse cognovit cum se videntibus in celo iret
Sic et loth qui occurrit angelis et adoravit in faciem videtur intellexisse quod angeli essent.
Sed rursus cum ad refectionem corporis invitat quasi mortalibus necessaria esse videtur putasse quod homines aug. in eod.
essent. Quod vero hic dicitur sicut dictum est de tribus qui venerunt ad abraham. sed quod apparebat quibusdam si-
gnis divinitatis esse missos qui tamen homines esse crederentur. Exhibuit itaque hospitalitatem ut sanctis homini-
bus dei in quibus deum esse cognovit cum ~~se videntibus in celos iret~~ [eos sicut ipse]. abraham angelos esse nesciret et abraham
in tribus et loth in duobus deum esse noverunt cum eo per singularem numerum loquebantur tamen eos homines esse arbi-
trabantur cum eis tamquam indigentibus humanam refectionem ministrabant. Mementote. Hic mo-
net eos ad aliud bonum. sed ut vinctis subveniant ministrando. q. Preter hospites mementote.
id est benefaciendo vinctorum. per fidem christi ita eis compacientes tamquam simul vincti essetis. i. ita ambro
compatimini et subvenite eis quasi cum eis vincti essetis. et mementote laborantium. i. eorum
quibus imminet labor tamquam et ipsi in corpore commorantes. per quod experti estis quid necesse ambro.
sit laborantibus. Et est sensus. Subvenite vinctis et laborantibus sicut velletis subveniri
vobis vinctis et laborantibus. Honorabile est conubium non meretricium sit in omnibus ut. scilicet ambro
amore filiorum uxor ducatur legitima temporibusque certis ab ea abstineatur et thorus inma-
culatus non adulterium. i. sine macula fornicationis sit in vobis. Fornicatores enim et adulteros iudicabit deus. ambro
i. eternaliter condempnabit et si aliter quidam putant dicentes peccata carnis deum non curare. aug.
Sint et mores. i. vita sine avaritia. i. largiendi tenacitate. Monet ut non sint tena- ambro
ces in habitis et sint contenti presentibus. Prius monet ut non sint cupidi non habitorum. Avarus ambro
qui tenax est in largiendo. cupidus in accipiendo
Hoc ideo dicit quia fortassis isti pro christo perdiderant propriam glossa
facultatem volebant iterum congregare divitias. ambro
quod prohibet. Sed ne forte dicerent quid facti e-
rimus si suffragia nobis necessaria defe-
cerint propterea subdit consolationem adhibens tes-
timonium de libro ihesu nave. Ipse enim deus dicens
omnibus dixit ad iosue nave. Non te deseram quin dem
necessaria neque derelinquam. Dereliquerit
ille qui fame periret. Sed quia hoc non est non sit homo
cupidus. Hoc post mortem moysi dixit deus ambro
iosue ita sicut fui cum moyse ita ero tecum. Confortare
te esto robustus non te deseram neque derelinquam. hanc
dicit omnibus per antiquissime sicut iosue. Hoc enim nobis pro-
misit sub illo spe nostra ponimus non tenacibus non cupidis fit ista promissio sed sperantibus in deo. Unde
subdit. ita. sed est nobiscum ut confidenter dicamus. Dominus mihi adiutor est. supplendo necessaria et ambro
non timebo quid faciat mihi homo. i. si auferat mea. Hominis nomine intelligit omnes adversarios et diabolus qui homo appellatur ab officio suo ambro

Mementote ppositorum uestrorum qui uobis locuti sunt uerbum dei. Quorum intuentes exitum conuersationis imitamini fidem. Ihc xpc heri et hodie ipse et in secula. Doctrinis uariis et peregrinis nolite abduci. Optimum enim est gratia stabilire cor. non escis que non profuerunt ambulantibus in eis. Habemus altare de quo edere non habent potestatem qui tabernaculo deseruiunt.

eo. s. quod hominem decipiat. Et quia longum est de singulis dicere monet sequi magistros dicens. Mementote ut imitemini prepositorum uestrorum quia bonitas est. s. apostolorum et eorum successorum.
amb Sed mementote quia ipsi sunt qui uobis locuti sunt uerbum dei quorum intuentes exitum. ut eos morte imitemini si opus est moriendo pro xpo ut illi conuersationis eorum imitamini fidem. i. imi
amb tamini eos in conuersatione bone uite et in fide perfecta in theca. Hoc pertinet ad superiorem sententiam ut testatus est dominum dixisse. Non te deseram nec derelinquam. Poterat enim illis uideri quod hec promissio ad ipsos tantum pertineret. Ad quod apostolus respondet dicens quod et nos iuuabit sicut iuuit illos. a. Non est dubitandum de promissione quia Ihc xpc. qui heri. i. in preterito adiuui
ios ne. ipse hodie. i. in presenti adiuuat uos et alios fideles. et adiuuabit in futuro in secula. i.
lex amb sine fine. Doctrinis. a. uariis per gratiam licitum est omnibus cibis uti predicabat aliqui nisi esse peccatum escis afflu
ere s. bonum esse. Alium superstitionem docebant abstinendum esse a quibusdam cibis quos lex prohibet. quosdam concedens qui escarum discretionem et obseruatione multos seducebant quos omnes apostolus agit
aug. ... gst euuglt hic dicens. Doctrinis uariis. s. que uarie sunt a nostris. i. diuerse et peregrinis. i. extraneis non ab auctoritate. Et non absurde comparantur leprosis qui scientiam uere fidei non habentes uarias doc
trinas perfitentur erroris. Non enim abscondunt imperitiam suam s. pro summa peritia proferunt
in lucem et iactantiam sinoris ostendant. Nulla porro falsa doctrina est que non aliqua uera intermisce
at. Vaga falsis inordinate permixta in una disputatione uel narratione uelut in uni colore cor
poris apparentia lepre comparantur humana corpora diuersis coloribus uarianti atque maculanti. Tales
uitandi sunt sicut hic docet apostolus. Nolite abduci dico. Optimum est enim stabilire cor gratia. s. ut
habeatis fidem perfectam credentes omnia esse munda mundis. nec escarum habundantiam uel ua
rietatem et differentiam esse studendum. Unde subdit. Et non escis. i. non indifferentiis. Ut in affluentia
ciborum que non profuerunt ambulantibus in eis. i. obseruatoribus ac discernentibus cibos et studen
tibus ciborum affluentie. Et est sensus. Gratiam quoniam a peccatis soluendo a lege confirmare cor
debetis et non subdere obseruationi uel affluentie escarum que non profuerunt ad salutem ambulan
tibus non dico se sustentantibus sed qui preseruant studentes in eis. uel discernendo uel nimis affluen
c'ost do. Abstinentia quia abstinetur a peccato prodest. Ciborum si nulla custodia nichil prosunt sed fides.
Sic abundare gratiam donis prodest. Uentrem non obruere escarum mole nocet. Habemus enim. Iterum
hic ostendit non esse studendum in differentiis uel in affluentia ciborum. a. Uere studendum in
differentiis ciborum. Habemus enim altare de quo non habent potestatem edere qui deseruiunt tabernaculo.
c'ost i. obseruantiis legis ut qui cibos discernunt et alia humanum legalia seruant que nomine
tabernaculi signantur quia ad tempus sunt disposita. Uel ita. Ideo non est studendum escarum
affluentie quia habemus altare. i. corpus xpi in fide cuius oblatores pro cesso et operatio nos
sunt accepte deo quod in altari consecratur atque sumitur. De quo non habent potestatem
i. licentiam edere qui deseruiunt. i. ex toto seruiunt tabernaculo. i. corporum uoluptati et ciborum afflu
amb entie ~~quia hinc altare~~. Corpus autem recte dicitur tabernaculum quia ad tempus in eo manendum
et non est ei seruiendum in desideriis. Refert autem hic apostolus legis consuetudinem ac misterium spiritale
que suum. Legis siquidem preceptum fuit ut decima die mensis septimi a festiuitate pas
chali in festiuitate iudeorum propiciationis acciperent uitulum et hyrcum immolarent intra cas
tra quorum sanguinem ferret solus pontifex in sancta sanctorum oraturus pro populo. Carnes uero illorum por
tarentur extra castra ibique cremarentur nec erat alicui tabernaculo deseruienti licitum ex illis comedere. Specialiter autem illa duo ani
malia uitulus uidelicet et hircus figuram tenent saluatoris domini. Ipse enim uitulus quem pater in regressione filii prodigi immolauit. Ipse est et
hyrcus quia pro peccatoribus oblatus. Pontifex ille qui cum sanguine illorum animalium intrabat in sancta sanctorum oraturus pro populo typum gerebat
amo xpi qui cum sanguine passionis sue interiora patris celestis penetrauit oraturus pro fidelibus suis. Immolabantur illa animalia intra castra.
carnes extra comburebantur et redemptor noster in ierusalem quasi intra castra immolatus est uocibus et iudicio iudeorum. Sed carnes illius extra ierusalem in cruce
combuste sunt igne passionis. Non enim adiudicatus est morti clamantibus iudeis crucifige quodam modo quantum ad illos pertinet immolatus est. Unde marcus dixit
eum crucifixum hora tertia. Sed hora sexta in cruce leuatus est. Altare autem uero extra castra cremabantur carnes altare ecclesie est uel corpus domini consecratum
corporis xpi. Habemus ergo altare ecclesie uel corporis consecratum domini cum de quo non habent potestatem edere qui tabernaculo corporis seruiunt. s. fornicatores adulteri ebriosi omnesque qui uo
luptatibus et desideriis carnis sue deseruiunt. Qui enim manducat et bibit indigne iudicium sibi manducat et bibit. Hec quidem ad dominum pertineant satis sit rectum
dictum est. Sed quia ipse caput est omnium electorum per carnes illorum animalium possunt intelligi omnes electi. Sic et ergo xpc sicut igitur extra castra. i. extra
conuersationem secularium carnaliumque hominum feruore spiritus sancti accensi consumunt quicquid carnale est in eis atque studium et libidinosum macando se c

Quorum enim anima lium infertur san guis pro peccato in sancta per pontificem. horum corpora cremantur extra castra. Propter quod et ihesus ut sanctifica ret per suum sanguinem populum extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra cas tra inproperium eius portantes. Non enim habemus hic manentem ciuitatem sed futuram inquirimus.

mortifi... ado mbra sua cum uiciis et concupisc. et i martiriu p x noie sustinido. Infert san guis illorum ... p pontifice. ... illorum laudabit do pat presentatur p x uum sacerdotes qui est aduocatus n inpelans p nob. Vt sanguis illorum infert in sca dum illorum aie cu triumphe passionis x in celi feruntur. Hinc in altari consumuntur corpora os sci mres in altari fidi offerunt do. Ista omnia adimplentes p fide qua eclut se a do remunari ad quos non audent accede carnales selm amantes qui tabnaclo desuientes ppt quod mi stium adimplendu ihc extra castra passus e sicut pea dr. S; pus quod ad eas legale consuetudine spectat addit refens ad spualem intelligntia et dicens. Quorum enim. p duplicem allegoriam unam ueri saliam noui t. i. p allegoriam surgnte de duplici hystria s. ueris et noui t. p hac corpus xpi n ee edndu ab his qui tabnaclo. i. corpori deseruiunt. Ad hoc enim significandu et corpa aialum olim ext castra cremabantur et pro peccato extra castra xpc passus e ut nos qui corpe et sanguine ei a peccato mundari uoluo ... in ppia et angustias passum tabnaculi delicias uoluptates deseramus et ipse pbat p alle goriam ueris hystorie h m. a. Ve qui seruiunt uoluptatib; non posse omunicare cor pi et sanguini x quia his tm qui sunt extra castra. i. extra delicias et uoluptates corpis cremant corpa horum aialiu. i. memoriale efficium est corpis et sanguinis signatu p corpa h aialiu quorum sanguis infertur pro peccato p pontifice. ita et sanguis x p se pontificem. i. ipse x oblatus; pat qui n ... p uitulu et hyrcu s; et p alia aialia q p lege offebant signatur. Et recte xpc p illa carnalia signatur. Est enim agnus scdm mansuetu dinem et innocentia hyrcus p similitudine carnis pecci. quia cato eius passibit et mortalis aries quia uicta ppls gemino cornu caritatis. taur fortitudine resurrectionis. Qd cre mantur cinis efficitur. p cinem memoria rei pterite accipit extra castra e e uolup tates corpis extre. Hig quisunt extra castra. i. corporis delicias cremantur corpora. i. memoriale efficitur corpus x signatu p corpora illorum animaliu q cremabantur. Si quis eni uoluptuose uiuit non hi efficace memoria x. Sanguis au eius signat p sanguinem illorum aialiu illatus est in sca scor p pontifice quia p se pontifice xpc oblatus est pat ut sic introiremus in sca celestia. Vt ita p legi lita eos pene sensu ma nente. a. Deseruientes tabnaculo non possut comunicare corpi et sanguini x quia cor pora horum scor cremantur. i. ieiuniis et aliis laboribus affligunt extra cas. i. ext uo luptates carnis quorum est sang aiat. qui infertur pro pec in sca p pon. i. quorum est sanguis x signatus p sanguine illorum aialiu quia horum e tm sanguis x quibus ... de p qu... intrant in sca celestia. Quod totum est chr. Ut in pd; sanguis x qui uo luptates deseruut et corpus affligut. Deni p allegoriam noui t. id pbat subdens. Propter quod. i. pp illud ad designandum s; ut extra carnales concupiscentias uiuamus ihc extra portam passus; adhoc utiq; ut scificaret pp suu non pp sua ui ta s; p suu sanguine. Pextra ciuitatis est sus corpis in quorum nullo peccauit x uo extra carnis uoluptates passus e. i. nos eius exemplo ostio sensuu iuenis clauso extra carnis desideria patiamur. Et quia p nob xpc pass e hortatur nos apls ut imitem illu dicens. Exeamus ig. a. Quia ipse extra castra passus est ut nos scificaret ig exeamus fide et caritate extra castra. corpu mor tificando membra cum uiciis et concupiscentiis ad eu imitandu. Nos dico portantes pacient ut ipse inppm eius. i. passiõe eius que uidetur esse inppu in fidelib; nobis au scificatio et redemptio. Et debemus exire extra castra. Non enim hnus h manetc. i. in hoc statu manens corpus. s; futura inquirim. i. f futuru statum corpis. Vt g futuram ciuitate osequam inpp pu portemus. p ipsu. i. xpo qui est nob uia a quo sumim exemplum ad mrtu offeramus semp do hostia laudis q p pora sigcat. i. fructum labiorum confitentiu noi ei. i. confiteamur nomen eius quod est laus di et hostia et fruct qua alit hoc ad fide thuut.

Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper deo. id est fructum labiorum confitentium nomini eius.

quia mens cum ... l. e. ut libeo laus enim. Discite amare q ... inuetis ... laudare q amatis. Tunc et eum homines ueti s. t. pp litam et ... oc... nondum hntes spm uiuificante currebant cu sacficiis ad templu in figura sanguinis x q re depti sumus quamuis nescientes quid p figuraretur cruentas uictimas immolabant. Nunc uing no. t. spuale sacficium laudis offertur quo ds honorificat cuius inuisibi lis sacficiu illud uisibile sacru signerat. Beneficientie au. Euacuata sna p uo

Beneficientie autem et communionis nolite obliuisci. degulare dit admonet bonos psuadendos. a. Non ompd dicta faciatis s; et nolite obliuisci beneficientie. i. largitatis in alios. beneficus eni dr larg et

Talibus enim hostiis promeretur deus. Obedite prepositis vestris et subiacete eis. Ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri. ut cum gaudio hoc faciant et non gementes. Hoc enim non expedit vobis. Orate pro nobis. Confidimus enim quia bonam conscientiam habemus in omnibus bene volentes conversari. Amplius autem deprecor vos hoc facere quo celerius restituar vobis. Deus autem pacis qui eduxit de mortuis pastorem magnum ovium in sanguine testamenti eterni dominum nostrum ihesum christum aptet vos in omni ~~loco~~ bono ut faciatis voluntatem eius faciens in vobis quod placeat coram se per ihesum christum cui est gloria in secula seculorum amen. Rogo autem vos fratres ut sufferatis verbum solacii.

elemosine dicitur. In sufficientia dicit largitas elemosinarum . . . vel ca
aimo — ritatis qua cuncta putantur communia. Et scitote sub alta sit ablata cura his quibus habe
tis elemosinas dare. Hoc est quod supra dixit non deserentes collectionem vestram. Talibus
aimo. — et ideo nolite oblivisci quia talibus hostiis. scilicet muneribus elemosinarum promere
tur deus. non illis antiquis legalibus quia per elemosinas hostes vincuntur
et peccata extinguuntur vita adquiritur. Unde non dominus per prophetam dicit: Misericordiam
volo et non sacrificium. Obedite prepositis vestris quantum ad precepta ut scilicet faciatis que
aimo. — per eos precepit ecclesia. et subiacete eis. ut reverentiam exhibeatis. Obediendum est
utique prelatis etiam predicantibus vobis in quantum doctrina et mores illorum sancte et pie existunt
crisostomus. — Unde dicit ait. Que dicunt facite que autem faciunt nolite facere. Si autem a veritate iustitie
declinaverint non faciamus que illi agunt sed qualia dicunt nisi forte et in doctrina aberrent. Huic
quidem dignitatem licet victi sint pro dicere et non non ad vitam eorum sed ad sermones
aimo — intendere. Ipsi enim. et ideo debetis obedire quia ipsi vos pervigilant. vel pro vobis
solliciti sunt predicando bonum exemplum dando. exteriora providendo. Quasi pro anima
aimo — bus vestris rationem reddituri. ideo obedite ut cum gaudio. vel cum leticia et hilaritate
aug. aimo — mentis quia vident proficere faciant hoc. vel vigilent et curam vestri agant et non gementes. vel cum
aug. — murmure et tristicia faciamus sicut quia sic tacitum gaudio quando vident homines profi
cere in vobis deum. Tunc enim cum gaudio laborat operarius in agro quando attendit
arborem et fructum videt quando attendit segetem et videt ubertatem. Tunc intelligit quod non
hoc non sine causa manus attrivit — sine causa laboravit non sine causa dorsum curvavit non sine causa frigus estusque tollavit. Ideo ait.
Ut cum gaudio hoc faciant et non gementes hoc. scilicet ut gementes sint non expedit vobis quia tunc non prodest vobis
cura eorum si de vobis tristes ingemuerint eo quod non proficiatis. Et nota quia non ait non expedit eis.
aimo. aug. — Non dico non expedit illis quibus sed non expedit vobis. Simul igitur et tu et ego
bonum operemur prelati et subditi ut simul de mercede gaudeamus. Vita
aimo ambrosius — vestra. Ideo obedire debetis illis ut in die iudicii faciant hoc. vel reddant pro vobis
aimo. — rationem deo cum gaudio. vel securi de premio vestro et non gementes. vel non anxii vel he
sitantes de vestra dampnatione. Hoc enim. scilicet ut gementes pro vobis rationem red
aimo — dant non expedit vobis sequitur. Orate pro nobis. Superbiam elationemque mentis quorundam
pontificum percutit qui dedignantur precari subiectos quatenus pro eis orationes
fundant. Orate dico. Confidimus enim de vobis quod habemus conscientiam vel bonam
crisostomus aimo. — voluntatem de pectoribus in omnibus. non solum in quibusdam sed in omnibus volentes et in futuro
bene conversari tam victos quam gentiles. Hoc ideo dicit quia culpabatur apostolus
a quibusdam quod sua gentem negligeret sed ostendit se affectum bonum habere
ad omnes scilicet iudeos et gentiles de quorum profectu bonis gaudet eisque in futuro
crisostomus — omnia meliora optat. Unde ait. Conscientiam bonam habemus. Conscientia nostra in nullo accusat
nec nobis conscii sumus quod vobis insidias fecimus nec est fictio ex
tulimus nec negotiationis gratia fecimus. Neque sinistre quid arbitrantur de
nobis. Fortassis enim in testatur accusabatur. Amplius autem. Dico ut
aimo — oretis pro me amplius autem deprecor vos hoc facere. scilicet orare pro me. quo celerius restituar vobis.
Non solum mea causa sed magis pro vestra utilitate rogo vos hoc facere scilicet orare
pro me. Deus autem. Ego suadeo vos ad bonum deus autem qui aptare potest dante
aimo — pacis. ut scilicet vicia non inquietent qui eduxit de mortuis. vel resuscitavit de sepulchro qui locus proprie mortuorum est. dominum nostrum ihesum christum.
magnum pastorem ovium. vel humilium qui pastor est effectus in sanguine testamenti eterni. vel per effusionem sanguinis sui quo confirmavit
aimo — testamentum novum quod dicitur eternum quia aliud ei non succedet. Ipse inquam qui hoc fecit. aptet vos. vel faciat vos aptos in omni
bono ut velitis et ut et opere faciatis voluntatem eius. vel ea que ipse vult aptet vos ipse dico faciens in vobis quod placeat coram se.
aimo. — quia non est ex vobis bonum sed ipse facit. Sic enim boni habere potestis in illo preveniente et subsequente faciat bonum in vobis dico per ihesum christum.
non per carnales observantias cui est una cum patre et spiritu sancto non carnalibus obser
aimo. — vantiis sit et est gloria in secula seculorum. vel sine fine amen. confirmatio est quod ita fiat.
crisostomus. — Ut ita verum est vel utinam. Rogo autem vos fratres ut sufferatis patienter verbum sola
aimo. — cii. vel epistolam hanc que est consolatio et adhortatio ne dicam admonitio que est quasi pigrorum.

quibus prodest orari de vobis. Si autem illi prepositi contristantur de malis vestris expedit illis ipsa tristicia et prodest illis

Et enim p paucis scpsi uob

Cognoscite frem nrm timotheu dimissu

cum quo si celerius venerit

uidebo uos. Salutate oms

ppositos urōs et omnes scōs.

Salutant uos oms frs de ita

lia. Gra cu omibus uob amen.

Explicit epla pauli apli

ad hebreos.

Consolatio ue est illoz qui pusillanimes st. Et debeti spacient ferre

Et enim p paucis scpsi uob. timens uobis fastidiu. a. Nonp quisquam

longitudinem sinonis obtruere. Hoc quippe erat quod adusarii faciebat

uo latius h tangit. Cognoscite. i. seruiendo honorando frem nrm

timotheum. s. coaptm ecoadiutorem in pdicatione ante dimissum. i. iter

quo uolebat ut ad pdicandum directum ut forsitan dimissum

icarcere in quo ān detentus fuat cum quo si celius. i. celit uenit uide

bo uos. In hoc reddit attentos i mansuetiores. Salutate oms ppo

sitos urōs et oms subiectos scs. i. sanctificatos in bapto. Sicut gra

lr omnibus scbit ita gnalit omnibus. s. platis i subditis salute op

tat. salutare enim est salutem optare. Salutant uos oms frs.

de italia. P hoc nota eum atoma scripsisse. Gra. i. purgatio pec

catoz i alia munia sit cum omnib uobis. A M E N.

Anno dnice incarnationis mill centesimo sexagesimo sexto

Sceptus est liber iste ecce sce maRi

Dona scriptori qui tanto ape laborat

Donasti metam. uitā sine fine qeram

ad

Epistole apostoli pauli
sunt numero quatu
ordecim. ad romanos
unam. ad corinthios
duas. ad galathas u
nam. ad ephesios u
nam. ad philipenses
unam. ad colosenses
unam. ad thessaloni
censes duas. ad thy
motheum duas. ad
tytum unam. ad phi
lemonem unam. ad
hebreos unam.

c̄sostomus. amb c̄soft. amb c̄soft amb c̄soft amb amb c̄sostomus.

III III